APPIANI
HISTORIA ROMANA

EX RECENSIONE

LUDOVICI MENDELSSOHNII

EDITIO ALTERA CORRECTIOR

CURANTE

PAULO VIERECK

VOLUMEN ALTERUM

MCMV

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

Reprint der Originalausgabe von 1905

VLN 294/375/11/86 · LSV 0886

Printed in the German Democratic Republic

Druck und Einband: Grafische Werke Zwickau II/29/1

Bestell-Nr. 666 310 9

07000

PRAEFATIO.

Appiani historiae Romanae a Ludovico Mendelssohnio bipartito editae posterius hoc volumen, cum omnia fere eius exemplaria iam divendita essent, rogante bibliopola honestissimo ante prius volumen typis iterum exscribendum curavi. De codicibus autem Appianeis, quorum origines ac rationes in praefatione voluminis prioris huius editionis, quod simul cum fragmentis indicibusque intra triennium fere in lucem proditurum esse spero, aperire et accuratius explicare in animo est, huic nunc volumini, quod non continet nisi bellorum civilium libros quinque, ea tantummodo praemittam, quae ad horum apparatum qui vocatur criticum intellegendum satis erunt.

Archetypus

Libri igitur, quibus Appiani bella civilia continentur, in duas classes, meliorem unam, alteram deteriorem discedunt, quae ad unum redeunt exemplar, quod vetustius saeculo XI vel XII fuisse non potest. Utraque enim classe praeter alios Appiani libros Libyca quoque tradita sunt, quorum archetypum Mendelssohnius certis demonstravit argumentis esse codicis Vaticani graeci 141 partem alteram, quae praeter Appiani Iberica et Hannibalica etiam Libyca continet quaeque scripta est saeculo XI[1]).

Classis melior

Melioris autem classis sunt codices duo integri hi:

cod. B

B, Venetus Marcianae 387, chartaceus, foliorum quadratorum 390, e quibus tria ultima vacua sunt, olim bibliothecae Bessarionis cardinalis loco 69, a. 1441 a

1) Imaginem phototypice factam primae paginae Libycorum cod. Vat. gr. 141 v. apud Horace White, The Roman History of Appian of Alexandria translated from the Greek, vol. I London 1899, ante p. 1.

Gedeone quodam satis eleganter scriptus[1]; correcturae omnes fere ab eadem manu primaria sunt factae. Cum nec Schweighaeuserus Venetum inspexerit, sed collatione a Ioh. Paulo Blessingio Ulmensi facta sit usus, nec Mendelssohnius librum adierit, sed copias Schweighaeuseri expilare satis habuerit, ipse totum codicem rerum orthographicarum quoque ratione habita excussi, quo in negotio perficiendo liberalissime me esse adiutum a viris doctissimis, qui nunc inclutae bibliothecae Marcianae praesunt, beneficii memor praedico.

cod. V **V, Vat. gr. 134**, bombycinus qui dicitur, forma quadrata, foliorum 318, s. XIV—XV manibus pluribus diligenter fere scriptus. Appianea quae continet folio 125^r—318^r, a prima sola manu correcta sunt[2]. Contulit Mendelssohnius rebus orthographicis aliisque, quae minoris momenti ei videbantur, neglectis. Vaticani autem et Veneti in his rebus magnum esse consensum ex specimine, quod Ernestus Lommatzsch amicus, qua est insigni erga me liberalitate, mihi praebuit (l. III § 10—32), et ex aliis quibusdam rebus, quas Ed. Luigi De Stefani vir doctissimus mecum communicavit, facile cognoscere potui.

Inter eos, qui ex eadem classe sunt, libros praeter hos duos aliquoties adhibitus est

cod. A **A, Monacensis gr. 374**, olim Augustanus, unde Aug. apud Schweighaeuserum, A apud Mendelssohnium audit, bombycinus qui dicitur, foliorum scriptorum 382 quadratorum, s. XV a pluribus haud ita diligenter scriptus, a pluribus etiam correctus. Hunc Schweighaeuserus, qui excussit totum[3], contra Veneti et Vaticani aut parum

1) Idem Gedeon eisdem usus verbis subscriptionis quae inveniuntur in Veneto (*Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ τοῦ Γεδεὼν πόνος*) anno 1429 liturgiam quandam scripsit, quae servatur in bibliotheca Patmi insulae, cf. Joh. Sakkelion, *Πατμιακὴ Βιβλιοθήκη*, *Ἀθήνησιν* 1890, p. 275 sq. num. $\overline{ψη}$.

2) Imaginem phototypice factam primae paginae Libycorum cod. Vat. gr. 134 v. apud Horace White l. c. ad p. 146.

3) In tradendis quidem Monacensis lectionibus Schweighaeuserus saepe erravit.

aut omnino non habuit potestatem, prae ceteris maxime esse sequendum suo iure putavit. Ego cum Monacensem simul cum Veneto Berolini ante oculos haberem, illum ex hoc descriptum esse non tam ex singulari codicum consensu intellexi, qui tantus est, ut etiam omnia fere Gedeonis vitia, quotienscumque ille in scribendo lapsus est, in Monacensem transierint, quam ex erroribus codicis Monacensis palaeographicis, quos ex locis parum dilucide in codice Veneto scriptis natos esse, qui utrumque codicem introspexerit, non negabit. A correctoribus autem non modo mendorum magnus numerus emendatus est, sed etiam multa verba omissa in margine addita sunt, quae non e Veneto, sed ex alio nescio quo codice classis deterioris, ut videtur, fluxerunt. Neque vero ex eis quicquam lucramur. Quae igitur in contextu verborum Monacensis propria habet, aut menda aut levium fere peccatorum correctiones sunt. Quo fit, ut perraro codicis A mentio in adnotationibus nostris facta sit.

Habemus igitur melioris classis codices integros solos B et V. E quibus Mendelssohnius codicem Vaticanum, quem ipse contulerat, cum multo praestare Monacensi Schweighaeuseri intellexisset, omnium qui exstant bellorum civilium codicum optimum iudicavit. Ipse, qui Venetum quoque contuli, hunc mihi persuasi Vaticano vix inferiorem posse iudicari, quin etiam nonnullis in rebus praestantiorem esse habendum. Multo enim minor numerus locorum defectu verborum laborantium, ut hoc statim adferam, deprehenditur in Veneto quam in Vaticano, nec raro fit, ut verus verborum ordo, qui cum e nexu sententiarum tum ex Appiani aliquo hiatus vitandi studio cognoscitur, non tam in Vaticano quam in Veneto et alterius classis codicibus deprehendatur. Utriusque codicis consensum Mendelssohnium secutus significavi littera O. *Series O*

His, quibus recensio nostra ut integris iisdemque optimis nititur, accedunt melioris classis duo alii codices, quibus continentur bellorum civilium fragmenta, quae sunt l. II c. 149—154 (§ 619—649) et l. IV c. 1—52 (§ 1—224):

cod. F **F, Paris. Reg. 1672,** membraneus, forma maxima, foliorum 944. *Παρεκβολαὶ* Appianeae inde a fol. 937ʳ incipiunt, s. XIV ineunte scriptae. Contulit Mendelssohnius.

cod. E **E, Paris. Reg. 1642,** chartaceus, miscellaneus, s. XV. Transscripta sunt Appianea ex exemplo F simillimo, unde exiguus est codicis usus. Contulit satis accurate Schweighaeuserus, cui Reg. C est; postea relegit Mendelssohnius.

Classis deterior Prae his codicibus non plane abiciendi sunt libri, qui classis sunt deterioris. Non enim solum aliquot vitiis, quae in illis inveniuntur, carent, sed etiam, quod maius est, loci nonnulli, qui in libris melioris classis defectu verborum laborant, in libris huius classis sunt expleti. E quibus a Mendelssohnio adhibiti sunt hi:

cod. a **a, Parisinus 1681** (apud Schweighaeuserum Reg. A),

cod. b **b, Parisinus 1682** (apud Schweighaeuserum Reg. B), uterque scriptus s. XVI ineunte vel XV exeunte, uterque collatus post alios a Schweighaeusero, quem ad fidem collationis nihil reliqui fecisse Mendelssohnius affirmat.

cod. d **d, Vratislaviensis Rhedigeranus 14,** membraneus, quadratus, paginarum 355. Subscriptum est a manu antiqua: 'f. 1453 25 sep̃. Rome.' Bellorum civilium non continet nisi libros I et II. Contulit Schweighaeuserus.

cod. f **f, Laurentianus LXX 33,** membraneus, s. XV, foliorum formae minoris 111. Contulit Mendelssohnius. Continet bellorum civilium libros III—V, ita ut quasi excipiat Rhedigeranum libros I et II continentem. Ne tamen in eam, quae facile hinc oritur, suspicionem incidas, Laurentianum partem posteriorem Rhedigerani esse, e re est monere Mendelssohnium diversam librorum originem disertis verbis *Series i* testatum esse. Horum codicum consensus significatur littera i.

Errores nonnullos, quos Schweighaeuserus et Mendelssohnius in tradendis librorum Oi lectionibus commiserunt, tacite correxi. Quod interdum ad lectiones codicum 'ut videtur' vel signum interrogationis addidi, non pro certo habui eas esse veras, sed e tota codicum ratione et ex adnotationibus editorum Appiani veri est simillimum rem ita, ut scripsi, se habere.

Ad codices graecos accedit interpretatio latina a Petro Candido Decembrio medio s. XV confecta, quae significatur littera C. De qua cum in voluminis prioris praefatione copiosius agere aptius sit, hic satis habeo id repetere, quod Mendelssohnius de illo Appiani librorum interprete valde probabiliter disputavit: 'Candidum uno codice eoque serie quidem librorum ad O accedente[1]) usum esse. Ultimo igitur gradu cum O et C ad eundem fontem redirent, mature tamen deflexos esse monstrare et lacunas nonnullas invicem explendas et universae scripturae diversitates.' Atque saepissime Candidi lectiones deflexas esse ad codices i ex adnotationibus nemo erit quin cognoscat. Quamvis autem parum eleganter et accurate invitaque Minerva plerumque Candidus verterit, tamen ab omnibus editoribus in honore est habitus, a Mendelssohnio in maiore quam mea quidem sententia licebat. Nam quod per se verisimile videbitur ei, qui quae ratio intercedat inter libros graecos, quibus Appiani opera nobis sunt tradita, bene secum reputaverit, id ipsum mihi persuasi: exemplar, quo Candidus usus est, non multum discrepuisse a codicibus adhuc servatis nec fuisse discrepantiam aliam atque quae permultis locis invenitur inter B et V et A vel etiam inter O et i; Candidum ipsum autem multa omisisse, alia addidisse, haud paucos locos, qui difficiliores erant quam quos intellegeret, stultissime pervertisse; cum nexum sententiarum perspexerat vel perspicere sibi videbatur, quamquam verba graeca turbata corruptave erant, ab exemplari suo recedentem liberius verba tradita reddidisse sive bene sive male; in rebus minutis velut in usu temporum, pronominum ei fidem habendam minime esse probabile. Nihilo minus haud raro Candidi interpretationem latinam in adnotationibus commemoravi, quia Mendelssohnio sive iure sive iniuria in verbis graecis offendenti a Candido remedia repetere ex usu videbatur.

C Candidus

---

1) Sola Celticorum epitome ei ex generis i aliquo codice videtur innotuisse.

de librorum fide Quae fides libris manuscriptis habenda sit, non facile est ad statuendum. Sed ut res, quantum fieri potest, diiudicetur, proficisci debemus ex Libycis, quae nobis, ut iam supra commemoravi, et in Oi et, ex quo Libyca codicum Oi fluxerunt, in Vat. gr. 141 servata sunt. Quam enim codicum Oi aut neglegentiam aut diligentiam Vaticani archetypi testimonio usi in Libycis deprehendimus, eandem eisdem libris fidem tribuendam esse etiam in ceteris Appiani scriptis consentaneum est. Qua de causa cum nec ex Schweighaeuseri nec ex Mendelssohnii editionibus cognosci possit, quatenus apographa recedant a Vat. gr. 141, codicem Venetum accuratissime cum Libycis Vat. gr. 141 comparavi, unde apparuit permagno omnium vitiorum numero scatere Venetum vel potius, quod idem est, codices Oi. Sed vitia illa non tam ad nexum sententiarum quam ad res orthographicas et grammaticas, ad formas verborum et syntacticas rationes spectant; aliis locis verba omissa, aliis verba addita sunt, haud pauca vitiose descripta, nonnulla etiam consulto videntur mutata esse. Inde sunt natae, id quod qui Mendelssohnii artem criticam improbandam esse censuerunt, non videntur intellexisse, permultae illius coniecturae, quibus an verum assecutus sit, multis locis sane dubium esse potest, et haec in excusationem et defensionem viri doctissimi diligentissimique dicta sunto; erravit, cum ea sit codicum condicio, ut haud raro paene desperandum sit de restituendis veris Appiani verbis. Quod maxime, ut exemplum adferam, pertinet ad *de temporum usu* usum temporum Appianeum, de quo, simulatque etiam ceteri Appiani libri typis expressi in lucem prodibunt, accuratius mihi agendum erit. Qui de hac re egerunt viri doctissimi H. Berg, G. Kratt, K. Loesch, K. Schenkl, G. Zippel[1]), alii aliis ex causis tempora tradita defendere studebant. Atque ut ipse quid sentiam iam hoc loco clare breviterque profitear, mihi videtur usus temporum Appianeus paulo neglegentior neque vero fides semper

---

1) Titulos eorum librorum disputationumque v. p. XIV sq.

habenda esse codicibus, quippe in quibus ut alia ita tempora haud raro corrupta esse ex codicibus Oi non solum inter se, sed etiam cum Vat. gr. 141 comparatis appareat.

de orthographia et grammatica

Quod idem cadere videtur in res, quas et ipsas hoc loco nisi obiter tangere in animo non habeo, orthographicas, in formas et flexiones nominum et verborum. Quarum in omnibus codicibus, etiam in Vat. gr. 141 et in libris manuscriptis excerptorum Constantini Porphyrogenneti, magna est inconstantia, maior quidem in recentioribus. Mendelssohnius igitur quod his in rebus praeeuntibus aliquatenus Duebnero et Bekkero aequabilitatem quandam formarum in edendis Appiani libris expetivit, quis est, qui ei vitio det? Sed his viginti quinque fere annis didicimus in papyris in Aegypto repertis eisque multis ipsius Appiani aetate scriptis eandem varietatem formarum fuisse atque in Appiani qui exstant libris manuscriptis medii aevi. Fac igitur scribam quendam Appiani dictantis verba excepisse vel describendo chartas illius manu scriptas confecisse exemplar bibliopolae: quis pro certo affirmaverit, quod Mendelssohnius typis expressit, semper illum scripsisse *ἀεί*, *ἐς*, *γίγνομαι*, *γιγνώσκω*, semper posuisse augmentum e legibus Atticorum, semper usum esse litteris *ου* in littera latina v reddenda, semper usurpasse formas *τήμερον*, *γυμνασίαρχος*, *βασιλεῖς* multaque alia eius generis? Ac ne Mendelssohnius quidem omnium formarum rerumque similium aequabilitatem assecutus est aut assequi potuit. Neque vero dubitari potest, quin ipse Appianus perfectam quandam scriptionum istarum aequabilitatem utique curare non potuerit, si quidem e. g. praeter *ἐδείκνυ*, *ἐγεγένητο*, *μέχρι* etiam *ἐδείκνυεν*, *γεγένητο*, *μέχρις* hiatus vitandi causa scribere debuit[1]). Quibus de causis, etsi haud ignoro permulta arbitrio et neglegentiae

1) Cf. Zerdik (v. p. XV), qui hiatum quidem ab Appiano vitatum esse docet, non tamen constanter. Qua de causa etsi non omnes loci, quibus hiatus exstant, corrupti esse putandi sunt, tamen cavendum est, ne coniecturis novi hiatus inculcentur.

scribarum medii aevi deberi, tamen dissentiens a Mendelssohnio codicum lectiones persaepe servavi, quia quid Appianus scripserit vel scribi voluerit, mihi non videtur posse demonstrari certis argumentis. Tum demum has res enucleari posse puto, cum aliquando ex papyro Appianea satis ampla et diligenter scripta novum ac certum subsidium nancti erimus. In scribendo autem *ἐς* et *εἰς*, *ἀεί* et *αἰεί*, *γίγνομαι* et *γίνομαι*, *γιγνώσκω* et *γινώσκω*, in elisionibus, in usu litterae quae vocatur *ν* paragogicae, in augmento plusquamperfecti aut omisso aut posito aliisque rebus similibus secutus sum codicem Venetum, quocum Vat. gr. 134 plerumque congruere supra commemoravi. Haec habui, quae de codicibus praefarer.

Adnotationes ad res spectantes Transeo iam ad alterum adnotationum genus, quo Appiani editionem instruxi. Addidi enim Mendelssohnii, qui aliquatenus praeivit, exemplum secutus mentionem multifariam operum, librorum, dissertationum, disputationum virorum doctorum, quae ad res ab Appiano narratas explicandas et illustrandas pertinent. Qua in re libenter profiteor me maxime adiutum esse exemplari Appiani Ludovici Mendelssohnii, quod mihi summa cum liberalitate uxor viri doctissimi praeclarissima in usum tradidit, pro qua singulari comitate hoc loco gratias agere gratissimum mihi est officium. Ex illo enim Appiani exemplari permagnum numerum illarum adnotationum a Mendelssohnio multos per annos factarum mutuari potui. Quarum cum alios alias aut mancas vel supervacaneas aut bonas vel falsas iudicaturos esse pro certo sciam, mihi praemittere liceat me attulisse non modo ea, quae vera iudicavi, sed etiam ea, quae censui non sine fructu, sive probanda videntur esse sive reicienda, ab eis, qui Appiano operam dant, examinatum iri. Tituli autem disputationum librorumque multorum virorum, qui aut emendando aut interpretando Appiano studium navaverunt, ne iterum iterumque in adnotationibus legerentur, post praefationem eos utile mihi visum est ex ordine alphabetico enumerare, ita ut

in adnotationibus ipsis sola fere virorum illorum nomina adferre esset satis[1]).

Quod argumenta rerumque gestarum annos supra singulas paginas vel in margine addidi, spero me lectori pergratum fecisse, neque minus ex eius usu mihi videbatur singulos libros dividere in paragraphos, quarum numeri in parte paginarum exteriore positi inveniuntur; capitum autem numeri ne desiderarentur, maioribus typis ab interiore parte paginarum eos exprimendos curavi.

Restat, ut gratias agam quam maximas omnibus, qui in hac editione paranda mihi praesto fuerunt. Inter quos molestum plagularum corrigendarum laborem suscipientes magnopere me sibi obstrinxerunt Hans Petersen vetere amicitia mecum coniunctus et Kurt Regling, vir cum historiae Romanae tum rei nummariae peritissimus, imprimis autem Bruno Keil. vir doctissimus et amicissimus, qui usque ad quaternionem tricesimum primum plagulas relegens quantum in verbis Appiani constituendis opera et consilio mihi adfuerit, omnes, qui hac editione utentur, grato animo mecum agnoscere velim.

Berolini Kal. Quint. MCMV.

Paulus Viereck.

---

1) Cf. p. XIV sq.

CONSPECTUS CODICUM[1]).

I.

B: Ven. Marc 387		O
[A: Monac. gr. 374, illius apographon, v. p. IV sq.]		O
V: Vat. gr. 134		O
E: Paris. 1642	Emphyl. II § 619—649,	
F: Paris. 1672	IV § 1—224	

II.

C: Candidi interpretatio latina

III.

a: Paris. 1681	i
b: Paris. 1682	i
d: Vratisl. Rhedig. 14	i
f: Laur. LXX, 33	i

'*libri*' si posui in adnotationibus, scito me et omnium codicum et Candidi interpretationis consensum voluisse significare.

1) Praeter hos quos enumeravi codices etiam Vat. gr. 141, de quo v. p. III et VIII, interdum in adnotationibus commemoratur.

CONSPECTUS SIGLORUM.

C. Steph.:	Car. Stephanus (editio Appiani a. 1551).
Gel.:	Sigism. Gelenius (interpretatio Appiani latina a. 1554).
H. Steph.:	Henr. Stephanus (editio Appiani a. 1592).
Toll(iana):	Alex. Tollius (editio Appiani a. 1670).
Musgr.:	Sam. Musgravius, cuius schedis usus est Schweighaeuserus.
Schw.:	Schweighaeuserus (editio Appiani a. 1785).
Did.:	Duebneri Appiani editio Didotiana (a. 1840).
Bk.:	Imman. Bekkerus (editio Appiani a. 1852. 1853).
Mend.:	Mendelssohnius (editio Appiani a. 1879. 1881).
Nauck:	Aug. Nauck, cuius coniecturis usus est Mendelssohnius.
Strachan-Davidson:	*Ἀππιανοῦ Ῥωμαικῶν Ἐμφυλίων Α.* Appian Civil Wars: Book I edited with notes and map by J. L. Strachan-Davidson. Oxford, At the Clarendon Press, 1902.
Wilam.:	Griechisches Lesebuch von U. von Wilamowitz-Moellendorff I p. 116—123, II p. 71—78 (edidit commentarioque instruxit Appiani bell. civ. I § 26—71).

I, II, III, IV, V numeri significant bell. civ. (vel Emphyl.) libros I—V, ceterorum librorum compendia velut Prooem., Bas., Celt., Iber., Lib. etc. non est cur explicem. Numerus paragraphi solius si adfertur, spectat ad librum, de quo agitur, ipsum. Cetera sigla velut scr. (= scripsit), susp. (= suspectavit), e. g. (= exempli gratia) aliaque facile intelleguntur.

Thucydidis paragraphos ascripsi ex editione, quam C. Hude curavit, nisi diserte Krügeri editionis mentionem feci.

Uncis	( )	inclusa	in parenthesi sunt dicta.
„	⟨ ⟩	„	praeter codicum fidem sunt addita.
„	[ ]	„	deleta sunt.

CONSPECTUS LIBRORUM DISPUTATIONUMQUE,
QUARUM TITULI IN ADNOTATIONIBUS NON ALLATI SUNT.

H. Berg, De Appiani usu temporum. Tirocinium philologum sodalium Regii Seminarii Bonnensis. Berolini, 1883, p. 91—97.

H. Berg, De participii temporum usu Appianeo. Diss. Bonn. 1884.

R. Bitschofsky, Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien 33 (1882) p. 440—447 (recensio editionis Mendelssohnianae).

Boiss(evain), Cassii Dionis Cocceiani historiarum romanarum quae supersunt edidit. Vol. I—III, Berolini, 1895. 1898. 1901.

Borghesi, Oeuvres complètes t. I, II, III sqq. Paris, 1862 sqq.

C. G. Cobet, Ad Appianum. Mnemosyne N. Ser. 10 (1882) p. 211—238.

Guil. Crönert, Memoria graeca Herculanensis cum titulorum Aegypti papyrorum codicum denique testimoniis comparatam proposuit. Lipsiae, 1903.

Drumann, Geschichte Roms in seinem Übergange von der republikanischen zur monarchischen Verfassung. Band I—VI, Königsberg, 1834 sqq. Band I u. II 2. Aufl. besorgt von P. Groebe, Berlin, 1899. 1902.

Gardthausen, Augustus und seine Zeit. Band I—III, Leipzig, 1891. 1896. 1904.

L. Goetzeler, Quaestiones in Appiani et Polybii dicendi genus etc. Wirceburgi, 1890. Pars I. De Appiano, p. 1—74.

H. van Herwerden, Lectiones Traiectinae. Leiden, 1882.

W. Ihne, Römische Geschichte. Band V—VIII, Leipzig, 1879—1890.

H. Kloevekorn, De proscriptionibus a. a. Chr. n. 43 a M. Antonio, M. Aemilio Lepido, C. Iulio Caesare Octaviano triumviris factis. Diss. Regimonti 1891.

G. Kramer, Theologumena Appiani. Diss. Vratisl. 1889.

G. Kratt, De Appiani elocutione. Diss. Heidelb. 1886.

Franz Krebs, Die Praepositionsadverbien in der späteren Graecität. Teil 1 u. 2. München, 1884. 1885.

Franz Krebs, Zur Rection der Casus in der späteren historischen Graecität. Heft 1—3. München, 1887. 1888. 1890.

Fr. Krumbholz, De praepositionum usu Appianeo. Diss. Ienensis 1885.

Kühner-Blaß, Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache. Erster Teil, 3. Aufl. besorgt von F. Blaß. Hannover, 1890. 1892.

Kühner-Gerth, Dasselbe. Zweiter Teil, 3. Aufl. besorgt von B. Gerth. Hannover u. Leipzig, 1898. 1904.

K. Loesch, Philologischer Anzeiger 14 (1884) p. 514—522 (recensio editionis Mendelssohnianae).

K. Loesch, Sprachliche und erläuternde Bemerkungen zu Appian. Beilage zum Jahresberichte des K. Neuen Gymnasiums in Nürnberg, 1892.

Pauly-Wissowa, Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft. Neue Bearbeitung herausgegeben von G. Wissowa. Stuttgart, 1893 sqq.

P. Ribbeck, Senatores Romani qui fuerint idibus Martiis anni a. u. c. 710. Diss. Berol. 1899.

K. Schenkl, Jahresbericht über Appian. Jahresbericht über die Fortschritte der class. Altertumswiss. begr. v. C. Bursian. Band 34 (1883) p. 170—180, Band 38 (1884) p. 274—275.

P. Willems, Le sénat de la république romaine. T. I[1]. II Appendices. Paris, 1878. 1883. 1885.

G. Zeiß, Appians römische Geschichte übersetzt. Teil 1. 2. Leipzig, 1837. 1838.

A. Zerdik, Quaestiones Appianeae. Diss. Kiliae 1886. I. De Appiano Herodoti imitatore. II. De Appiano hiatus vitandi studioso.

G. Zippel, Literar. Zentralblatt 1880 p. 756—758, 1882 p. 360—361 (recensio editionis Mendelssohnianae).

1) paginae et numeri sunt editionis prioris, cum editio altera mihi non praesto fuerit.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Accentus spiritusque et litteras, quae hic illic evanuerunt, maxime in prioribus huius voluminis foliis, corrigere supersedendum et ea tantummodo emendanda censui, quae aut typographici aut mea culpa falsis typis expressa aut omissa sunt. Praeterea e re visum est alia nonnulla addere.

p. 3 v. 7: lege *κακῷ* pro *κακᾷ*.

p. 3 ad v. 9: ad *ἐπὶ ταῖς—χρείαις* cf. § 350, II § 72, ubi *ἐπὶ* tempus significat; sed haud raro transit notio temporalis in causalem.

p. 4 ad v. 6:	dele III § 33.
p. 14 ad v. 7:	Mucium verum nomen tribuni putat M. Ziegler, Fasti tribunorum plebis 133—70, Progr. Ulm 1903, p. 3, fort. recte.
p. 29 ad v. 20:	lege § 61, 7, 9.
p. 30 ad v. 8:	lege quorum pro quocum.
p. 32 ad v. 5:	lege § 34 pro § 33.
p. 34 ad v. 6:	lege § 65 pro § 66.
p. 35 v. 21:	lege *αὐτοῖς* pro *αὐτοῖς*.
p. 36 v. 1:	lege *ἔβαλλον, ἕως ἀπέκτειναν*.
p. 36 ad v. 13:	V 141 intellege Vat. 141.
p. 41 § 167. 168	videntur anno 90 a. Chr. tribuendae esse.
p. 45 ad v. 3 sq.:	Quidacilius nescio an error sit lapicidae pro Vidacilius.
p. 62 v. 11:	lege *εἶπεν* pro *εἶπεν*.
p. 71 ad v. 1:	post II § 29 adde: III § 211.
p. 75 ad v. 25:	lege *ὑπὸ*] *ἐπὶ* i
p. 78 v. 16:	lege *ἐπείτε* pro *ἐπεί τε*.
p. 92 ad v. 2:	lege Linden p. 16.
p. 111 v. 6 sqq :	iam a. 666/88 legem de tribunis latam esse ci. Holzapfel, Berl. philol. Wochenschr. 1905 p. 449 sq. (in recensione libri Ziegleri, quem supra commemoravi).
p. 118 ad v. 3:	ad *ἐς τὴν Ῥώμην* cf. II § 598.
p. 151 ad v. 21:	Hirschfeldium improbare studet L. Holzapfel, Beiträge z. alt. Gesch. 5 (1905) p. 107 sqq.
p. 182 ad v. 4:	ad *ἕνεκα τῶν χρημάτων* cf. ad I § 34.
p. 211 v. 11 sq.:	nota proverbium *τῶν πραγμάτων ὄντων ἐπὶ ξυροῦ*; cf. Hom. Il. 10, 173, Herodot. 6, 11.
p. 221 infra:	ordo numerorum 5 et 23 sq. turbatus est.
p. 233 v. 21:	*μακρᾶς δὲ* etc.] hoc verum esse negat R. Schneider in editione sua Belli Africani (Berlin 1905) p. 157.
p. 279 ad v. 10 sq.:	lege p. 1208 pro p. 1207.
p. 282 ad v. 19 sq.:	lege: *τὰ μέλλοντα ἢ τὰ ὄντα μὴ* etc. Keil.
p. 287 v. 6:	ad *ὡς λόγῳ — εἰπεῖν* cf. V § 22 *τῷ λόγῳ — εἰπεῖν*.
p. 361 ad v. 12:	de adverbio cf. ad II § 23.
p. 523 v. 15:	de Ariarathe et Sisinne, cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 85 adn. 12, quocum forma *Σισίννης* fort. praeferenda erat.

ΑΠΠΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΩΝ ΕΜΦΥΛΙΩΝ Α.

1 *Ῥωμαίοις ὁ δῆμος καὶ ἡ βουλὴ πολλάκις ἐς ἀλλή-* 1
λους περί τε νόμων θέσεως καὶ χρεῶν ἀποκοπῆς ἢ γῆς
διαδατουμένης ἢ ἐν ἀρχαιρεσίαις ἐστασίασαν· οὐ μήν
τι χειρῶν ἔργον ἔμφυλον ἦν, ἀλλὰ διαφοραὶ μόναι καὶ
ἔριδες ἔννομοι, καὶ τάδε μετὰ πολλῆς αἰδοῦς εἴκοντες
ἀλλήλοις διετίθεντο. ὁ δὲ δῆμός ποτε καὶ στρατευόμε- 2
νος ἐς τοιάνδε ἔριν ἐμπεσὼν οὐκ ἐχρήσατο τοῖς ὅπλοις 494a.C
παροῦσιν, ἀλλ' ἐς τὸ ὄρος ἐκδραμών, τὸ ἀπὸ τοῦδε κλη-
ζόμενον ἱερόν, οὐδὲν οὐδὲ τότε χειρῶν ἔργον, ἀλλ' ἀρ-
χὴν ἑαυτοῦ προστάτιν ἀπέφηνε καὶ ἐκάλεσε δημαρχίαν
ἐς κώλυσιν μάλιστα τῶν ὑπάτων ἀπὸ τῆς βουλῆς αἱρου-
μένων μὴ ἐντελὲς αὐτοῖς ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ τὸ κράτος
εἶναι. ὅθεν δὴ καὶ μάλιστα δυσμενέστερον ἔτι καὶ 3
φιλονικότερον ἐς ἀλλήλας αἱ ἀρχαὶ διετίθεντο ἀπὸ
τοῦδε, καὶ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐς αὐτὰς ἐμερίζετο ὡς
ἐν ταῖς τῶνδε πλεονεξίαις ἑκάτεροι τῶν ἑτέρων ἐπι-
κρατοῦντες. Μάρκιός τε ὁ Κοριολανὸς ἐν ταῖσδε ταῖς 492a.C
ἔρισιν ἐξελαθεὶς παρὰ δίκην ἐς Οὐολούσκους ἔφυγέ τε
2 *καὶ πόλεμον ἐπήγαγε τῇ πατρίδι. καὶ τοῦτο μόνον* 4

---

12 *προστάτιν* Bd, *προστάτην* reliqui 15 *εἶναι*] *εἴη* ci. Zippel p. 361, potuit etiam ⟨*ὡς*⟩ *μὴ — εἶναι*, sed cf. V § 459 (*ὄκνον μὴ — ἄρχειν*), Lib. c. 94, Thuc. 1, 16 (*κωλύματα μὴ αὐξηθῆναι*) 16 *φιλόνεικος*, *φιλονεικία*, *φιλονεικεῖν* codices const., correxi ubique *ἀλλήλους* b *διετίθεντο*] *διέκειντο* vel *διετέθειντο* (cf. Cobet, Observ. in Dionys. Hal. p. 35) ci. Mend., sed cf. § 31. 530 alibi

*ἄν τις εὕροι τῶν πάλαι στάσεων ἔργον ἔνοπλον, καὶ
τοῦθ' ὑπ' αὐτομόλου γενόμενον, ξίφος δὲ οὐδέν πω
παρενεχθὲν ἐς ἐκκλησίαν οὐδὲ φόνον ἔμφυλον, πρίν
133 a. C. γε Τιβέριος Γράκχος δημαρχῶν καὶ νόμους ἐσφέρων
πρῶτος ὅδε ἐν στάσει ἀπώλετο καὶ ἐπ' αὐτῷ πολλοὶ
κατὰ τὸ Καπιτώλιον εἰλούμενοι περὶ τὸν νεὼν ἀνηρέ-
5 θησαν. καὶ οὐκ ἀνέσχον ἔτι αἱ στάσεις ἐπὶ τῷδε τῷ
μύσει, διαιρουμένων ἑκάστοτε σαφῶς ἐπ' ἀλλήλοις καὶ
ἐγχειρίδια πολλάκις φερόντων κτιννυμένης τέ τινος
ἀρχῆς ἐκ διαστήματος ἐν ἱεροῖς ἢ ἐκκλησίαις ἢ ἀγο-
ραῖς, δημάρχων ἢ στρατηγῶν ἢ ὑπάτων ἢ τῶν ἐς
ταῦτα παραγγελλόντων ἢ τῶν ἄλλως ἐπιφανῶν. ὕβρις
τε ἄκοσμος ἐπεῖχεν αἰεὶ δι' ὀλίγου καὶ νόμων καὶ δί-
6 κης αἰσχρὰ καταφρόνησις. προιόντος δ' ἐς μέγα τοῦ
κακοῦ, ἐπαναστάσεις ἐπὶ τὴν πολιτείαν φανεραὶ καὶ
στρατεῖαι μεγάλαι καὶ βίαιοι κατὰ τῆς πατρίδος ἐγί-
γνοντο φυγάδων ἀνδρῶν ἢ καταδίκων ἢ περὶ ἀρχῆς
τινος ἢ στρατοπέδου φιλονικούντων ἐς ἀλλήλους.
7 δυναστεῖαί τε ἦσαν ἤδη κατὰ πολλὰ καὶ στασίαρχοι
μοναρχικοί, οἳ μὲν οὐ μεθιέντες ἔτι τὰ πιστευθέντα
σφίσιν ὑπὸ τοῦ δήμου στρατόπεδα, οἳ δὲ καὶ κατὰ
σφᾶς ἄνευ τοῦ κοινοῦ κατ' ἀλλήλων ξενολογοῦντες.
8 ὁπότεροι δ' αὐτῶν τὴν πόλιν προλάβοιεν, τοῖς ἑτέροις*

---

4 *σεμπρώνιος* pro *τιβέριος* fuit in Ob, sed corr. a m. 1 in omnibus *γράγχος* Ob, const., at *γράκχος* Vat. 141 in Iber. et Hann., idem et apographa Lib. c. 136 'novas leges' vertit Gel., unde Mend. ci. *καὶ ⟨καινοὺς⟩ νόμους* vel simile, inut. 5 *ὅδε* om. i 6 *εἱλούμενοι* h. l. O 9 *πολλάκι* B *τε ⟨ἀεί⟩ τινος* ci. Mend., quo non opus propter verba *ἐκ διαστήματος* 12 *ἄλλως*] *ἄλλων* O 13 *ἐπεῖχεν αἰεὶ* susp. Mend., sine causa 14 *αἰσχρὰ*] *ἐκράτει* ci. Nauck, *⟨ἦν⟩ αἰσχρὰ* Mend., sed neutro opus 17 *καὶ καταδίκων* vertit C *περὶ* Schw., *ἐπὶ* Oi; *⟨τῶν⟩ ἐπὶ* ci. Musgr.

ἦν ὁ ἀγὼν λόγῳ μὲν ἐπὶ τοὺς ἀντιστασιώτας, ἔργῳ
δ' ἐπὶ τὴν πατρίδα· ἐσέβαλλον γὰρ ὡς ἐς πολεμίαν,
καὶ σφαγαὶ τῶν ἐν ποσὶν ἐγίγνοντο νηλεεῖς καὶ ἄλλων
ἐπὶ θανάτῳ προγραφαὶ καὶ φυγαὶ καὶ δημεύσεις, ἐνίων
3 δὲ καὶ βάσανοι πάμπαν ἐπαχθεῖς. ἔργον τε οὐδὲν ἀη- 9
δὲς ἀπῆν, μέχρι τῶνδε τῶν στασιάρχων εἷς ἔτει πεντη- 82 a. C.
κοστῷ μάλιστα ἀπὸ Γράκχου, Κορνήλιος Σύλλας, κακῷ
τὸ κακὸν ἰώμενος μόναρχον αὑτὸν ἀπέφηνεν ἐπὶ πλεῖ-
στον· οὓς δικτάτορας ἐκάλουν τε καὶ ἐπὶ ταῖς φοβε-
ρωτάταις χρείαις ἑξαμήνους τιθέμενοι ἐκ πολλοῦ δι-
ελελοίπεσαν. ὁ δὲ Σύλλας βίᾳ μὲν καὶ ἀνάγκῃ, λόγῳ 10
δ' αἱρετός, ἐς αἰεὶ δικτάτωρ γενόμενος ὅμως, ἐπεί τε
ἐκορέσθη τῆς δυναστείας, πρῶτος ἀνδρῶν ὅδε μοι δο-
κεῖ θαρρῆσαι τυραννικὴν ἀρχὴν ἑκὼν ἀποθέσθαι καὶ 79 a. C.
ἐπειπεῖν, ὅτι καὶ τοῖς μεμφομένοις εὐθύνας ὑφέξει,
ἰδιώτης τε δρώντων ἁπάντων ἐς πολὺ βαδίσαι κατ'
ἀγορὰν καὶ ἐπανελθεῖν ἀπαθὴς οἴκαδε. τοσοῦτον ἦν 11
ἄρα τοῖς δρῶσιν ἔτι τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ δέος ἢ τῆς ἀπο-
θέσεως κατάπληξις ἢ τῶν εὐθυνῶν τῆς ἐπαγγελίας
αἰδὼς ἢ ἄλλη φιλανθρωπία καὶ λογισμὸς ἐπὶ συμ-
φέροντι τὴν τυραννίδα γενέσθαι.

ὧδε μὲν ἐπὶ βραχὺ ἔληξαν αἱ στάσεις ἐπὶ Σύλλα, 12

---

2 ἐσέβαλον ab   ὡς om. i   ἐς om. V   3 ἄλλων] πολλῶν ci. Nauck, sed ἄλλων respicit ad τῶν ἐν ποσὶν   6 στασιαρχῶν Ob   8 αὐτὸν Oi   9 δικτάτωρας Oi, et ita plerumque; Vat. 141 Hann. c. 11. 12. 16 δικτάτορα etc.   ἐπὶ ταῖς] ἐν ταῖς ci. Mend., sed cf. § 2. 242, II § 33. 72; v. etiam Krüger ad Thuc. 1, 70, 2 (3), ubi Hude quidem praetulit ἐν   9 sq. φοβερωτέραις V   14 ἑκὼν Musgr., et ita vertit Gel., ἔχων Oi, cf. § 486   16 ἐφορώντων ci. Mend., sed cf. § 11. 68. 142; Krebs, Praepositionsadv. II p. 62 adn. 1, v. etiam ad II § 382   βαδίσας i   20 καὶ λογ.] ἢ vel ⟨ἢ⟩ καὶ λογ. ci. Nauck, contra Kratt p. 57 sq.; καὶ λογ. ⟨ἐπῆν⟩ ci. Keil

---

7 sq. de proverbio cf. Stein ad Herodot. 3, 53

καὶ κακῶν ἀντίδοσις ἦν ὧν ὁ Σύλλας εἰργάζετο· μετὰ 4
49 a. C. *δὲ Σύλλαν αὖθις ὅμοια ἀνερριπίζετο, μέχρι Γάιος Καῖ-
σαρ, αἱρετὴν ἀρχὴν ἐπὶ πολὺ δυναστεύων ἐν Γαλατίᾳ,
τῆς βουλῆς αὐτὸν ἀποθέσθαι κελευούσης αἰτιώμενος
οὐ τὴν βουλήν, ἀλλὰ Πομπήιον, ἐχθρὸν ὄντα οἱ καὶ
στρατοῦ περὶ τὴν Ἰταλίαν ἡγούμενον, ὡς τῆς ἀρχῆς
αὐτὸν ἐπιβουλεύοντα παραλύειν, προυτίθει προκλήσεις
ἢ ἄμφω τὰ στρατεύματα ἔχειν ἐς τῆς ἔχθρας τὴν ἀφο-
βίαν ἢ καὶ Πομπήιον οὓς ἔχοι μεθέντα ἰδιωτεύειν*
13 *ὁμοίως ὑπὸ νόμοις. οὐ πείθων δ' ἐς οὐδέτερα ἐκ
Γαλατίας ἤλαυνεν ἐπὶ τὸν Πομπήιον ἐς τὴν πατρίδα
ἐσβαλών τε ἐς αὐτὴν καὶ διώκων ἐκφυγόντα περὶ Θεσ-*
48 a. C. *σαλίαν ἐνίκησε μεγάλῃ μάχῃ λαμπρῶς καὶ ἐδίωκεν ἐς*
14 *Αἴγυπτον ὑποφεύγοντα. ἀναιρεθέντος δὲ Πομπηίου
πρὸς ἀνδρῶν Αἰγυπτίων ἐπανῆλθεν ἐς Ῥώμην, ἔστιν
ἃ καὶ περὶ Αἴγυπτον ἐργασάμενός τε καὶ ἐπιμείνας,*
15 *μέχρι καταστήσαιτο αὐτῇ τοὺς βασιλέας. στασιώτην τε
μέγιστον, ᾧ διὰ μεγαλουργίαν πολεμικὴν Μέγας ἐπώ-
νυμον ἦν, οὗτος δὴ μάλιστα πολέμου κράτει σαφῶς*

---

1 *ἀντίδοσις*] *ἔνδοσις* ci. Schw. dubitanter, *ἄνεσις* Cob. p. 211 ex Herodot. 5, 28, Mend. *κακῶν* aut delendum aut post *εἰργάζετο* collocandum censuerat. Subaudio *τοῦτο* (i. e. tumultus intermissi) ante *κακῶν*; ad *ἀντίδοσις* cf. III § 71, IV § 387, V § 568 etc. *εἴργαστο* ci. Mend. ex C, sed cf. praef. 2 *ὅμοια* om. i 3 *δυναστεύσας* ci. Mend., v. praef. 4 *αὐτὴν* i 6 ⟨*τοῦ*⟩ *περὶ* ci. Mend., contra Kratt p. 20, cf. § 303. 150. 183. 530, II § 35. 367. 502, III § 33, IV § 479, V § 41. 484 alibi *ὡς* cum i om. Mend. 9 *ἔχοι* i, *ἔχει*, *οι* supra add., ut vid., a m. 1, B, *ἔχει* V, utrumque bonum 10 *ὑπονόμιον* i 11 ⟨*ὡς*⟩ *ἐπὶ* ci. Mend., contra Krebs, Praepositionsadv. II p. 62 adn. 1 'contra Pompeium et patriam' vertit Gel. 13 *μάχῃ μεγάλῃ* V 15 *ἔστιν ἃ* om. i 17 ⟨*ἐν*⟩ *αὐτῇ* ci. Mend , inut. *ἀντιστασιώτην* ci. Herw. p. 65, fort. recte, cf. § 369 19 sqq. *σαφῶς* post *ἀντειπεῖν* transponi voluit Mend., sed cf. Xen. Cyrop. 3, 2, 15: *σαφῶς ἀπολωλέναι* (Schenkl p. 175)

*καθελών, οὐδενὸς αὐτῷ θαρροῦντος εἰς οὐδὲν ἔτι ἀντ-
ειπεῖν, δεύτερος ἐπὶ Σύλλᾳ δικτάτωρ ἐς τὸ διηνεκὲς
ᾑρέθη· καὶ στάσεις αὖθις κατεπαύοντο πᾶσαι, ἔστε καὶ* 16
τόνδε Βροῦτος καὶ Κάσσιος ζήλῳ τε τῆς ἀρχῆς τοῦ 44 a. C.
*μεγέθους καὶ πόθῳ τῆς πατρίου πολιτείας ἐν τῷ βου-
λευτηρίῳ κατέκανον, δημοτικώτατον καὶ ἐμπειρότατον
ἀρχῆς γενόμενον. ὅ γέ τοι δῆμος αὐτὸν μάλιστα πάν-* 17
*των ἐπεπόθησε, καὶ τοὺς σφαγέας ἐζήτουν περιιόντες
καὶ τὸ σῶμα ἔθαψαν ἐν ἀγορᾷ μέσῃ καὶ νεὼν ἐπ-
ῳκοδόμησαν τῇ πυρᾷ καὶ θύουσιν ὡς θεῷ.*

5 *αἱ δὲ στάσεις ἐπὶ τῷδε μάλιστα αὖθις ἐπανελ-* 18
θοῦσαί τε καὶ αὐξηθεῖσαι δυνατώτατα ἐς μέγα προῆλθον, 43 a. C.
*καὶ φόνοι καὶ φυγαὶ καὶ ἐπὶ θανάτῳ προγραφαὶ βου-
λευτῶν τε καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων, κατὰ πλῆθος
ἀθρόως ἑκατέρων, ἐγίγνοντο, τοὺς ἐχθροὺς ἀλλήλοις
τῶν στασιωτῶν ἀντιπαρεχόντων καὶ ἐς τοῦτο ἀμε-
λούντων καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν· τοσοῦτον ἐκράτει τῆς
ἐς τὰ οἰκεῖα εὐνοίας ἡ ἐς τὰ ἀντίπαλα φιλονικία. προ-* 19
*ιόντες τε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὡς ἰδιωτικὸν σφῶν κτῆμα
διενείμαντο ἐφ' ἑαυτῶν τρεῖς οἵδε ἄνδρες, Ἀντώνιός
τε καὶ Λέπιδος καὶ ὅτῳ πρότερον μὲν Ὀκτάουιος ὄνομα
ἦν, Καίσαρι δὲ πρὸς γένους ὢν καὶ θετὸς ἐν διαθή-
καις ὑπ' αὐτοῦ γενόμενος Καῖσαρ ἐκ τοῦδε μετωνο-
μάζετο. ἐπὶ δὲ τῇ διαιρέσει τῇδε μετὰ βραχὺ συμ-* 20
*πεσόντες, ὡς εἰκὸς ἦν, ἐς ἀλλήλους ὁ Καῖσαρ αὐτῶν
συνέσει τε καὶ ἐμπειρίᾳ προύχων Λέπιδον μὲν πρότερον* 36 a. C.
[αὐτῶν] ἣν ἐκεκλήρωτο Λιβύην, ἐπὶ δὲ τῷ Λεπίδῳ

---

1 *ἔτι* om. V *σύλλα* Oi, cum codices dativo *ι* subscribere non soleant, corr. Schw. 8 *ἐπόθησε* i 10 noli addere ⟨*οἱ*⟩ vel ⟨*αὐτῷ*⟩ ad *θύουσιν*, cf. ad § 223 11 *στάσεις — μάλιστα* om. i 23 sq. *μετωνόμαστο* ci. Mend., sed. cf. praef. 27 *αὐτῶν*] *αὐτὸν* i, del. Mend.

31a.C. καὶ Ἀντώνιον πολέμῳ περὶ Ἄκτιον ἀφείλετο τὴν ἀπὸ
21 Συρίας ἐπὶ κόλπον τὸν Ἰόνιον ἀρχήν. ἐπί τε τούτοις,
μεγίστοις δὴ φανεῖσι καὶ ἐς ἔκπληξιν ἅπαντας ἐμβα-
λοῦσιν, εἷλε καὶ Αἴγυπτον ἐπιπλεύσας, ἣ χρονιωτάτη
τε ἦν ἐς τότε καὶ δυνατωτάτη μετὰ Ἀλέξανδρον ἀρχὴ
22 καὶ μόνη Ῥωμαίοις ἔλειπεν ἐς τὰ νῦν ὄντα, ὥστε Σε-
27a.C. βαστὸς εὐθὺς ἐπὶ τοῖς ἔργοις, ἔτι περιών, ὅδε πρῶτος
ὀφθῆναί τε Ῥωμαίοις καὶ κληθῆναι πρὸς αὐτῶν αὐτός
τε ἑαυτόν, ὥσπερ Γάιος καὶ ἐς τὸ δυνατώτερον ἔτι
Γαΐου, ἄρχοντα ἀποφῆναι τῇ τε πατρίδι καὶ τοῖς ὑπ'
αὐτὴν ἔθνεσιν ἅπασιν, οὐδὲν αἱρέσεως ἢ χειροτονίας
23 ἢ προσποιήματος ἔτι δεηθείς. χρονίου δ' αὐτῷ καὶ
ἐγκρατοῦς τῆς ἀρχῆς γενομένης, ἐπιτυχὴς ἐς πάντα
καὶ φοβερὸς ὢν γένος ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ διαδοχὴν τὴν
ἐπικρατοῦσαν ὁμοίως ἐπ' ἐκείνῳ κατέλιπεν.

24 Ὧδε μὲν ἐκ στάσεων ποικίλων ἡ πολιτεία Ῥωμαίοις **6**
ἐς ὁμόνοιαν καὶ μοναρχίαν περιέστη· ταῦτα δ' ὅπως
ἐγένετο, συνέγραψα καὶ συνήγαγον, ἀξιοθαύμαστα ὄντα
τοῖς ἐθέλουσιν ἰδεῖν φιλοτιμίαν ἀνδρῶν ἄμετρον καὶ
φιλαρχίαν δεινὴν καρτερίαν τε ἄτρυτον καὶ κακῶν
ἰδέας μυρίων, μάλιστα δ', ὅτι μοι τῆς Αἰγυπτίας συγ-
γραφῆς τάδε προηγούμενα καὶ τελευτήσοντα εἰς ἐκείνην
ἀναγκαῖον ἦν προαναγράψασθαι· ὧδε γὰρ Αἴγυπτος
ἐλήφθη, διὰ τήνδε τὴν στάσιν, Ἀντωνίῳ Κλεοπάτρας
25 συμμαχούσης. διῄρηται δ' αὐτῶν διὰ τὸ πλῆθος ἐν-

5 ⟨τῶν⟩ μετὰ ci. Mend.; eodem iure potuit ⟨τῶν⟩ ἐς τότε h. l. et § 481, cf. etiam § 179. 522 7 περιὼν B 12 αὐτῷ] αὐτοῦ O 15 ἐπ' ἐκείνων ci. Musgr., ἔτι pro ἐπ' Mend., ἐπ' del. Kratt p. 15, dubitanter tamen, cf. p. 54; eadem sententia IV § 62 22 τελευτήσαντα i, vulgo 23 προαναγράψασθαι bonum 24 διὰ — στάσιν insiticia putabat Mend

21 sq. cf. V § 1 sq.

θάδε μέν, ὅσα ἐπὶ Κορνήλιον Σύλλαν ἀπὸ Σεμπρωνίου
Γράκχου, ἑξῆς δ', ὅσα μέχρι Γαΐου Καίσαρος τῆς τε-
λευτῆς. αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν ἐμφυλίων βίβλοι δεικνύου-
σιν, ὅσα οἱ τρεῖς ἐς ἀλλήλους τε καὶ Ῥωμαίους ἔδρασαν,
μέχρι τὸ τελευταῖον δὴ τῶν στάσεων καὶ μέγιστον ἔρ-
γον, τὸ περὶ Ἄκτιον Καίσαρι πρὸς Ἀντώνιον ὁμοῦ
καὶ Κλεοπάτραν γενόμενον, ἀρχὴ καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς
συγγραφῆς ἔσται.

7 Ῥωμαῖοι τὴν Ἰταλίαν πολέμῳ κατὰ μέρη χειρούμε- 26
νοι γῆς μέρος ἐλάμβανον καὶ πόλεις ἐνῴκιζον ἢ ἐς
τὰς πρότερον οὔσας κληρούχους ἀπὸ σφῶν κατέλεγον.
καὶ τάδε μὲν ἀντὶ φρουρίων ἐπενόουν, τῆς δὲ γῆς τῆς 27
δορικτήτου σφίσιν ἑκάστοτε γιγνομένης τὴν μὲν ἐξειρ-
γασμένην αὐτίκα τοῖς οἰκιζομένοις ἐπιδιῄρουν ἢ ἐπί-
πρασκον ἢ ἐξεμίσθουν, τὴν δ' ἀργὸν ἐκ τοῦ πολέμου
τότε οὖσαν, ἣ δὴ καὶ μάλιστα ἐπλήθυεν, οὐκ ἄγοντές
πω σχολὴν διαλαχεῖν ἐπεκήρυττον ἐν τοσῷδε τοῖς ἐθέ-
λουσιν ἐκπονεῖν ἐπὶ τέλει τῶν ἐτησίων καρπῶν, δεκάτῃ
μὲν τῶν σπειρομένων, πέμπτῃ δὲ τῶν φυτευομένων.
ὥριστο δὲ καὶ τοῖς προβατεύουσι τέλη μειζόνων τε καὶ
ἐλαττόνων ζῴων. καὶ τάδε ἔπραττον ἐς πολυανδρίαν 28
τοῦ Ἰταλικοῦ γένους, φερεπονωτάτου σφίσιν ὀφθέν-
τος, ἵνα συμμάχους οἰκείους ἔχοιεν. ἐς δὲ τοὐναντίον

11 προτέρας V 16 ἀγαγόντες a 23 οἰκείους sc. τῷ πολέμῳ Wilam., '*promptos paratosque*' Niese (cf. infra) p. 411, non recte; est = ἐξ Ἰταλίας, cf. § 32

§ 26 sqq. de re agraria et Gracchis cf. Niese, Hermes 23 (1888) p. 410 sqq., M. Voigt, Abh. d. Kgl. Sächs. Ges. d. Wiss. Bd. 23 (1888) p. 221 sqq., Soltau, Hermes 30 (1895) p. 624 sqq., Ed. Meyer, Festschr. d Univ. Halle 1894, Philos. Fak. p. 79 sqq., (cf. Ed. Schwartz, Gött. gel. Anz. 1896 p. 792 sqq.), Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 85 sqq., v. Wilamowitz, Griech. Leseb. II, 1 p. 71 sqq., E. Kornemann, Beiträge z. alt. Gesch., 1. Beiheft (1903)

29 *αὐτοῖς περιήει. οἱ γὰρ πλούσιοι τῆσδε τῆς ἀνεμήτου*
γῆς τὴν πολλὴν καταλαβόντες καὶ χρόνῳ θαρροῦντες
οὔ τινα σφᾶς ἔτι ἀφαιρήσεσθαι τά τε ἀγχοῦ σφίσιν
ὅσα τε ἦν ἄλλα βραχέα πενήτων, τὰ μὲν ὠνούμενοι
πειθοῖ, τὰ δὲ βίᾳ λαμβάνοντες πεδία μακρὰ ἀντὶ χω-
ρίων ἐγεώργουν, ὠνητοῖς ἐς αὐτὰ γεωργοῖς καὶ ποι-
μέσι χρώμενοι τοῦ μὴ τοὺς ἐλευθέρους ἐς τὰς στρατείας
ἀπὸ τῆς γεωργίας περισπᾶν, φερούσης ἅμα καὶ τῆσδε
τῆς κτήσεως αὐτοῖς πολὺ κέρδος ἐκ πολυπαιδίας θερα-
πόντων ἀκινδύνως αὐξομένων διὰ τὰς ἀστρατείας.
30 *ἀπὸ δὲ τούτων οἱ μὲν δυνατοὶ πάμπαν ἐπλούτουν, καὶ*
τὸ τῶν θεραπόντων γένος ἀνὰ τὴν χώραν ἐπλήθυε,
τοὺς δ' Ἰταλιώτας ὀλιγότης καὶ δυσανδρία κατελάμ-
βανε, τρυχομένους πενίᾳ τε καὶ ἐσφοραῖς καὶ στρα-
31 *τείαις. εἰ δὲ καὶ σχολάσειαν ἀπὸ τούτων, ἐπὶ ἀργίας*
διετίθεντο, τῆς γῆς ὑπὸ τῶν πλουσίων ἐχομένης [καὶ]
γεωργοῖς χρωμένων θεράπουσιν ἀντὶ ἐλευθέρων.
32 *ἐφ' οἷς ὁ δῆμος ἐδυσφόρει μὲν ὡς οὔτε συμμάχων* 8
ἐξ Ἰταλίας ἔτι εὐπορήσων οὔτε τῆς ἡγεμονίας οἱ γενη-
σομένης ἀκινδύνου διὰ πλῆθος τοσόνδε θεραπόντων·
33 *διόρθωσιν δ' οὐκ ἐπινοοῦντες, ὡς οὐδὲ ῥᾴδιον ὂν*
οὐδὲ πάντῃ δίκαιον ἄνδρας τοσούσδε ἐκ τοσοῦδε χρό-

---

3 *ἀφαιρεθήσεσθαι*, ut vid., i 3 sq. *τά τε ἀγχοῦ σφίσιν ἄλλα βραχέα ὅσα τε ἦν πενήτων* ci. Musgr., perperam. C vertit: *quaecunque ipsis finitima, in quis permultae tenuiorum portiones inerant*, prob. Mend.; ego non offenderim 4 aut *ὠνούμενοι* aut *πειθοῖ* deleri voluit Nauck, *ὠνούμενοι, τὰ δὲ πειθοῖ* ⟨*ἢ*⟩ *βίᾳ λαμβ.* ci. Mend., neutrum necessario 6 *ἀργυρωνήτοις* ci. Cob. p. 211, inut. 7 *στρατιὰς* a 8 *περισπᾶσθαι* ci. Mend., bene 10 *ἀστρατίας* O 13 *δυσανδρία*] *δυσαρεστία* vel *ὀλιγανδρία καὶ δυσαρέστησις* ci. Mend., sed iure Nauck comparat *εὐανδρία* 16 *διετέθειντο* vel *διέκειντο* ci. Mend., sed cf. ad § 3 *καὶ* delevi cum Wilam.; an *καὶ* ⟨*τούτων*⟩? 20 *τοσῶνδε* Va 21 *ὂν*] *ἦν* scr. Wilam., deleri mavult Keil

νου κτῆσιν τοσήνδε ἀφελέσθαι φυτῶν τε ἰδίων καὶ
οἰκοδομημάτων καὶ κατασκευῆς, μόλις ποτὲ τῶν δη-
μάρχων εἰσηγουμένων ἔκριναν μηδένα ἔχειν τῆσδε τῆς
γῆς πλέθρα πεντακοσίων πλείονα μηδὲ προβατεύειν
ἑκατὸν πλείω τὰ μείζονα καὶ πεντακοσίων τὰ ἐλάσσονα.
καὶ ἐς ταῦτα δ' αὐτοῖς ἀριθμὸν ἐλευθέρων ἔχειν ἐπ-
έταξαν, οἳ τὰ γιγνόμενα φυλάξειν τε καὶ μηνύσειν
ἔμελλον. οἳ μὲν δὴ τάδε νόμῳ περιλαβόντες ἐπώμο- 34
σαν ἐπὶ τῷ νόμῳ καὶ ζημίαν ὥρισαν, ἡγούμενοι τὴν
λοιπὴν γῆν αὐτίκα τοῖς πένησι κατ' ὀλίγον διαπεπρά-
σεσθαι· φροντὶς δ' οὐδεμία ἦν οὔτε τῶν νόμων οὔτε
τῶν ὅρκων, ἀλλ' οἵ τινες καὶ ἐδόκουν φροντίσαι, τὴν
γῆν ἐς τοὺς οἰκείους ἐπὶ ὑποκρίσει διένεμον, οἱ δὲ
9 πολλοὶ τέλεον κατεφρόνουν, μέχρι Τιβέριος Σεμπρώ- 35
νιος Γράκχος, ἀνὴρ ἐπιφανὴς καὶ λαμπρὸς ἐς φιλοτι- *133 a. C.*
μίαν εἰπεῖν τε δυνατώτατος καὶ ἐκ τῶνδε ὁμοῦ πάν-
των γνωριμώτατος ἅπασι, δημαρχῶν ἐσεμνολόγησε περὶ
τοῦ Ἰταλικοῦ γένους ὡς εὐπολεμωτάτου τε καὶ συγ-
γενοῦς, φθειρομένου δὲ κατ' ὀλίγον εἰς ἀπορίαν καὶ
ὀλιγανδρίαν καὶ οὐδὲ ἐλπίδα ἔχοντος ἐς διόρθωσιν.
ἐπὶ δὲ τῷ δουλικῷ δυσχεράνας ὡς ἀστρατεύτῳ καὶ οὔ- 36
ποτε ἐς δεσπότας πιστῷ, τὸ ἔναγχος ἐπήνεγκεν ἐν Σικε-
λίᾳ δεσποτῶν πάθος ὑπὸ θεραπόντων γενόμενον, ηὐξη-
μένων κἀκείνων ἀπὸ γεωργίας, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοὺς
Ῥωμαίων πόλεμον οὐ ῥᾴδιον οὐδὲ βραχύν, ἀλλὰ ἔς τε

---

3 τῆσδε om. i C 9 ἐπὶ τῷ νόμῳ susp. Mend., del. Herw. p. 128, sed cf. II § 42 (ἐπ' αὐτοῖς ὤρκωσεν) et I § 131. 320, III § 67. 113, IV § 382, ubi ἐπόμνυμι idem valet atque ὄμνυμι ζημίαν ⟨τῷ παραβάντι⟩ vel sim. ci. Mend., inut. 10 κατ' ὀλίγον i. e. κατ' ὀλίγα μέρη 24 ἀπὸ] noli conicere ὑπὸ αὐτοῖς O, sed in V corr. in αὐτοὺς a m. 1 25 ⟨ὡς⟩ οὐ ci. Mend.

133 a. C.

μῆκος χρόνου καὶ τροπὰς κινδύνων ποικίλας ἐκτραπέν-
37 τα. ταῦτα δὲ εἰπὼν ἀνεκαίνιζε τὸν νόμον μηδένα τῶν
πεντακοσίων πλέθρων πλέον ἔχειν. παισὶ δ' αὐτῶν
ὑπὲρ τὸν παλαιὸν νόμον προσετίθει τὰ ἡμίσεα τούτων·
καὶ τὴν λοιπὴν τρεῖς αἱρετοὺς ἄνδρας, ἐναλλασσομένους
κατ' ἔτος, διανέμειν τοῖς πένησι.

38 τοῦτο δ' ἦν, ὃ μάλιστα ἠνώχλει τοὺς πλουσίους, οὐ **10**
δυναμένους ἔτι ὡς πρότερον τοῦ νόμου καταφρονεῖν
διὰ τοὺς διαιροῦντας οὐδὲ ὠνεῖσθαι παρὰ τῶν κλη-
ρουμένων· ὁ γάρ τοι Γράκχος καὶ τόδε προϊδόμενος
39 ἀπηγόρευε μὴ πωλεῖν. συνιστάμενοι δὴ κατὰ μέρος
ὠλοφύροντο καὶ προύφερον τοῖς πένησιν ἀρχαῖά τε
ἔργα ἑαυτῶν καὶ φυτὰ καὶ οἰκοδομίας, καὶ τιμὴν ἔνιοι
δεδομένην γείτοσιν, εἰ καὶ τήνδε μετὰ τῆς γῆς ἀπ-
ολέσουσι, τάφους τε ἔνιοι πατέρων ἐν τῇ γῇ καὶ διαι-
ρέσεις ἐπὶ τοῖς κλήροις ὡς πατρῴοις, οἳ δὲ καὶ προῖκας
γυναικῶν ἐς ταῦτα ἀνηλωμένας ἢ τὴν γῆν παισὶν
ἐμπροίκιον δεδομένην, δανεισταί τε χρέα καὶ ταύτης
ἐπεδείκνυον, καὶ ἄκοσμος ἦν ὅλως οἰμωγὴ καὶ ἀγανά-
40 κτησις. οἱ δ' αὖ πένητες ἀντωδύροντο ἐξ εὐπορίας ἐς
πενίαν ἐσχάτην καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐς ἀγονίαν, οὐ δυνά-
μενοι παιδοτροφεῖν, περιφέρεσθαι. στρατείας τε ὅσας
στρατεύσαιντο τὴν γῆν τήνδε περιποιούμενοι, κατέλε-
γον καὶ ἠγανάκτουν, εἰ τῶν κοινῶν ἀποστερήσονται,
ὠνείδιζόν τε ἅμα αὐτοῖς αἱρουμένοις ἀντὶ ἐλευθέρων

---

2 δὲ] δὴ ci. Mend., sed cf. § 137. 442, II § 89. 132. 288, III § 168. 170, V § 188, Iber. c. 40, ubi Mend. adn. falsa, Lib. c. 108 9 διὰ τοὺς διαιροῦντας fort. spuria esse putabat Mend. 10 προειδόμενος Ob 13 ἔνιοι Schw., ἐνίοις libri 14 sq. ἀπολοῦσι scr. Mend. const. 17 ἀναλωμένας idem 18 χρέα καί] καὶ χρέα malim, nisi quid excidit post καί; *foeneratores uero debita et alia huiusmodi protulerant* C 21 ἀγωνίαν i C

133 a. C.

καὶ πολιτῶν καὶ στρατιωτῶν θεράποντας, ἄπιστον ἔθνος καὶ δυσμενὲς αἰεὶ καὶ διὰ τοῦτο ἀστράτευτον. τοιαῦθ' ἑκατέρων ὀδυρομένων τε καὶ ἀλλήλοις ἐπι- 41 καλούντων, πλῆθος ἄλλο, ὅσον ἐν ταῖς ἀποίκοις πόλεσιν ἢ ταῖς ἰσοπολίτισιν ἢ ἄλλως ἐκοινώνει τῆσδε τῆς γῆς, δεδιότες ὁμοίως ἐπῄεσαν καὶ ἐς ἑκατέρους αὐτῶν διεμερίζοντο. πλήθει τε θαρροῦντες ἐξετραχύνοντο καὶ 42 στάσεις ἐξάπτοντες ἀμέτρους τὴν δοκιμασίαν τοῦ νόμου περιέμενον, οἳ μὲν ὡς οὐδενὶ τρόπῳ συγχωρήσοντες αὐτὸν γενέσθαι κύριον, οἳ δ' ὡς κυρώσοντες ἐξ ἅπαντος. φιλονικία δὲ ἑκατέροις προσέπιπτεν ἐπὶ τῇ χρείᾳ καὶ ἐς τὴν κυρίαν ἡμέραν παρασκευὴ κατ' ἀλλήλων.

11 Γράκχῳ δ' ὁ μὲν νοῦς τοῦ βουλεύματος ἦν οὐκ 43 ἐς εὐπορίαν, ἀλλ' ἐς εὐανδρίαν, τοῦ δὲ ἔργου τῇ ὠφελείᾳ μάλιστα αἰωρούμενος, ὡς οὔ τι μεῖζον οὐδὲ λαμπρότερον δυναμένης ποτὲ παθεῖν τῆς Ἰταλίας, τοῦ περὶ αὐτὸ δυσχεροῦς οὐδὲν ἐνεθυμεῖτο. ἐνστάσης δὲ 44 τῆς χειροτονίας πολλὰ μὲν ἄλλα προεῖπεν ἐπαγωγὰ καὶ μακρά, διηρώτα δ' ἐπ' ἐκείνοις, εἰ δίκαιον τὰ κοινὰ κοινῇ διανέμεσθαι καὶ εἰ γνησιώτερος αἰεὶ θεράποντος ὁ πολίτης καὶ χρησιμώτερος ὁ στρατιώτης ἀπολέμου καὶ τοῖς δημοσίοις εὐνούστερος ὁ κοινωνός. οὐκ ἐς 45 πολὺ δὲ τὴν σύγκρισιν ὡς ἄδοξον ἐπενεγκὼν αὖθις ἐπῄει τὰς τῆς πατρίδος ἐλπίδας καὶ φόβους διεξιών, ὅτι πλείστης γῆς ἐκ πολέμου βίᾳ κατέχοντες καὶ τὴν

---

5 ἢ ἄλλ⟨η οἰκισθὲν ἀμωσγέπ⟩ως ci. Mend., sine causa idonea 15 καὶ ὡς i 17 οὐδὲν] οὐδὲ i, vulgo δὲ] δὴ ci. Mend. 19 ad μακρά cf. § 335; καίρια ci. Nauck, μέτρια Mend. 22 τοῖς δημοσίοις] τοῦ δημοσίου ci. Nitzsch, Die Gracchen p. 306 adn. 6, ⟨ξένου⟩ εὐνούστερος vel sim. Mend., et ita vertit Gel., inut. 25 ἐκ πολέμων ci. Mend., sed cf. Kratt p. 5 κατασχόντες ci. Mend., sed v. praef.

133 a. C.

λοιπὴν τῆς οἰκουμένης χώραν ἐν ἐλπίδι ἔχοντες κιν-
δυνεύουσιν ἐν τῷδε περὶ ἁπάντων, ἢ κτήσασθαι καὶ
τὰ λοιπὰ δι' εὐανδρίαν ἢ καὶ τάδε δι' ἀσθένειαν καὶ
46 φθόνον ὑπ' ἐχθρῶν ἀφαιρεθῆναι. ὧν τοῦ μὲν τὴν
δόξαν καὶ εὐπορίαν, τοῦ δὲ τὸν κίνδυνον καὶ φόβον
ὑπερεπαίρων ἐκέλευε τοὺς πλουσίους ἐνθυμουμένους
ταῦτα ἐπιδόσιμον, εἰ δέοι, παρὰ σφῶν αὐτῶν τήνδε
τὴν γῆν εἰς τὰς μελλούσας ἐλπίδας τοῖς παιδοτροφοῦσι
χαρίσασθαι καὶ μή, ἐν ᾧ περὶ μικρῶν διαφέρονται, τῶν
πλεόνων ὑπεριδεῖν, μισθὸν ἅμα τῆς πεπονημένης ἐξερ-
γασίας αὐτάρκη φερομένους τὴν ἐξαίρετον ἄνευ τιμῆς
κτῆσιν ἐς αἰεὶ βέβαιον ἑκάστῳ πεντακοσίων πλέθρων, καὶ
παισίν, οἷς εἰσὶ παῖδες, ἑκάστῳ καὶ τούτων τὰ ἡμίσεα.
47 τοιαῦτα πολλὰ ὁ Γράκχος εἰπὼν τούς τε πένητας
καὶ ὅσοι ἄλλοι λογισμῷ μᾶλλον ἢ πόθῳ κτήσεως
ἐχρῶντο, ἐρεθίσας ἐκέλευε τῷ γραμματεῖ τὸν νόμον
48 ἀναγνῶναι. Μᾶρκος δ' Ὀκτάουιος δήμαρχος ἕτερος, **12**
ὑπὸ τῶν κτηματικῶν διακωλύειν παρεσκευασμένος, καὶ
ὢν ἀεὶ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ κωλύων δυνατώτερος, ἐκέλευε
49 τὸν γραμματέα σιγᾶν. καὶ τότε μὲν αὐτῷ πολλὰ μεμ-
ψάμενος ὁ Γράκχος ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἀγορὰν ἀνέθετο ...

---

1 *χώραν* a, *χώρας* reliqui; deleri maluit Mend., sed cf. J. La Roche, Wiener Stud. 21 (1899) p. 24 4 *φθόνον ⟨τὸν ἐς ἀλλήλους⟩* ci. Mend., sed intellegendum *φθόνον τῶν ἐχθρῶν* 10 *τῆς πεπονημένοις* (sic) V 10 sq. *ἐργασίας* i 14 *τε*, ut videtur, om. i 15 *⟨οὐ⟩ λογισμῷ* ci. Enthoven, Mnemos. 22 (1894) p. 386, male 19 *ὢν*] *ἦν* Did., reprobavit Mend. coll. III § 206 et Plut. Ti. Gracch. c. 10; *οὖν* ci. Zippel p. 361, *καὶ γὰρ οὖν* scr. Wilam.; at nomin. absol. exemplo Herodoteo positus est, v. etiam Kratt p. 16, Zerdik p. 18 adn. 2 *καὶ ὢν παρὰ ῥωμαίοις ἀεὶ ὁ κωλύειν δυνατώτερος* i 21 *ἐς τὴν ἐπιοῦσαν* (sc. *ἡμέραν*) *ἀγορὰν ἀνέθετο* Kratt p. 52 adn. 6, male lacunam cum Nauck significavit Mend., cf. Lange, R. Altert. III² p. 11 sq.

133 a. C.

φυλακήν τε παραστησάμενος ἱκανὴν ὡς καὶ ἄκοντα
βιασόμενος Ὀκτάουιον ἐκέλευε σὺν ἀπειλῇ τῷ γραμ-
ματεῖ τὸν νόμον εἰς τὸ πλῆθος ἀναγινώσκειν. καὶ
ἀνεγίνωσκε καὶ Ὀκταουίου κωλύοντος ἐσιώπα. λοιδο- 50
ρῶν δὲ τοῖς δημάρχοις ἐς ἀλλήλους γενομένων καὶ
τοῦ δήμου θορυβοῦντος ἱκανῶς, οἱ δυνατοὶ τοὺς δη-
μάρχους ἠξίουν ἐπιτρέψαι τῇ βουλῇ, περὶ ὧν διαφέ-
ρονται, καὶ ὁ Γράκχος ἁρπάσας τὸ λεχθέν, ὡς δὴ
πᾶσι τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἀρέσοντος τοῦ νόμου, διέτρεχεν
ἐς τὸ βουλευτήριον. ἐκεῖ δ' ὡς ἐν ὀλίγοις ὑβριζό- 51
μενος ὑπὸ τῶν πλουσίων, αὖθις ἐκδραμὼν εἰς τὴν
ἀγορὰν ἔφη διαψήφισιν προθήσειν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν
ἀγορὰν περί τε τοῦ νόμου καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Ὀκτα-
ουίου, εἰ χρὴ δήμαρχον ἀντιπράττοντα τῷ δήμῳ τὴν
ἀρχὴν ἐπέχειν. καὶ ἔπραξεν οὕτως· ἐπείτε γὰρ Ὀκτά- 52
ουιος οὐδὲν καταπλαγεὶς αὖθις ἐνίστατο, ὃ δὲ προτέραν
τὴν περὶ αὐτοῦ ψῆφον ἀνεδίδου. καὶ τῆς πρώτης φυ-
λῆς καταψηφισαμένης τὴν ἀρχὴν τὸν Ὀκτάουιον ἀπο-
θέσθαι, ἐπιστραφεὶς πρὸς αὐτὸν ὁ Γράκχος ἐδεῖτο
μεταθέσθαι. οὐ πειθομένου δὲ τὰς ἄλλας ψήφους ἐπ-
ῆγεν. οὐσῶν δὲ τότε φυλῶν πέντε καὶ τριάκοντα καὶ 53
συνδραμουσῶν ἐς τὸ αὐτὸ σὺν ὀργῇ τῶν προτέρων
ἑπτακαίδεκα, ἡ μὲν ὀκτωκαιδεκάτη τὸ κῦρος ἔμελλεν
ἐπιθήσειν, ὁ δὲ Γράκχος αὖθις, ἐν ὄψει τοῦ δήμου,
τοτε μάλιστα κινδυνεύοντι τῷ Ὀκταουίῳ λιπαρῶς ἐν-
έκειτο μὴ ἔργον ὁσιώτατον καὶ χρησιμώτατον Ἰταλίᾳ
πάσῃ συγχέαι μηδὲ σπουδὴν τοῦ δήμου τοσήνδε ἀνα-

---

6 δήμου] νόμου iC 13 ἀγορὰν del. Kratt p. 52 adn. 6, non recte, opinor 15 ἐπέχειν] ἔτι ἔχειν ci. Mend., speciose 20 πειθομένους bd, πειθόμενος a 21 φυλακῶν B

133 a. C.

τρέψαι, ᾧ τι καὶ παρενδοῦναι προθυμουμένῳ δήμαρ-
χον ὄντα ἥρμοζε, καὶ μὴ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρου-
54 μένην περιιδεῖν ἐπὶ καταγνώσει. καὶ τάδε λέγων καὶ
θεοὺς μαρτυρόμενος ἄκων ἄνδρα σύναρχον ἀτιμοῦν,
ὡς οὐκ ἔπειθεν, ἐπῆγε τὴν ψῆφον. καὶ ὁ μὲν Ὀκτά-
ουιος αὐτίκα ἰδιώτης γενόμενος διαλαθὼν ἀπεδίδρα-
σκε, Κόιντος δὲ Μούμμιος ἀντ' αὐτοῦ δήμαρχος ᾑρεῖτο, **13**
55 καὶ ὁ νόμος ὁ περὶ τῆς γῆς ἐκυροῦτο. διανέμειν τε
αὐτὴν ἐκεχειροτόνηντο πρῶτοι Γράκχος αὐτός, ὁ νομο-
θέτης, καὶ ἀδελφὸς ὁμώνυμος ἐκείνου καὶ ὃς ἐκήδευε
τῷ νομοθέτῃ Κλαύδιος Ἄππιος, πάνυ τοῦ δήμου καὶ
ὣς δεδιότος, μὴ τὸ ἔργον ἐκλειφθείη τοῦ νόμου, εἰ μὴ
56 Γράκχος αὐτοῦ σὺν ὅλῃ τῇ οἰκίᾳ κατάρχοιτο. Γράκχος
δὲ μεγαλαυχούμενος ἐπὶ τῷ νόμῳ ὑπὸ τοῦ πλήθους
οἷα δὴ κτίστης οὐ μιᾶς πόλεως οὐδὲ ἑνὸς γένους, ἀλλὰ
πάντων, ὅσα ἐν Ἰταλίᾳ ἔθνη, ἐς τὴν οἰκίαν παρεπέμ-
57 πετο. καὶ μετὰ ταῦθ' οἱ μὲν κεκρατηκότες ἐς τοὺς
ἀγροὺς ἀνεχώρουν, ὅθεν ἐπὶ ταῦτ' ἐληλύθεσαν, οἱ δ'
ἡσσημένοι δυσφοροῦντες ἔτι παρέμενον καὶ ἐλογοποί-
ουν οὐ χαιρήσειν Γράκχον, αὐτίκα ὅτε γένοιτο ἰδιώ-

---

1 *προθυμούμενον* vel *προθυμουμένως* ci. Schw., *προθύμως* Mend., Acta soc. phil. Lips. 6 (1876) p. 348, sed partic. bene refertur ad *ᾧ* i. e. *τῷ δήμῳ* 3 *ἐπὶ*, suprascr. *ἐν*, V[1] *τοιάδε* i 7 et § 60 *Μόμιος* V, *Μόμμιος* Vat. 141 et apogr. Lib. c. 135 extr., *Μούμμιος* reliqui, ut etiam Vat. 141 Iber. c. 56 sq. *Mumius* C, *Μούκιος* Plut. Ti. Gracch. c. 13, *Minucius* Oros. 5, 8, 3, quod Zangemeister ex confusione sive Orosii sive librariorum cum trib. pl. eiusdem nominis (cf. 5, 12, 4 sq.) natum esse coniecit. Cf. etiam Meyer (v. ad § 26) p. 103 adn. 3 9 *ἐκεχειροτόνηντο*] cf. Cob. (v. ad § 3) p. 192 sq. 9 sq. *ὁ νομοθέτης* susp. Mend., sed defenduntur verbis, quae sequuntur, *τῷ νομοθέτῃ*, cf. etiam § 88 18 *ἀνεχώρουν* cum V scr. Mend., *ἀπεχ.* reliqui, quod fort. retinendum erat 19 *δυσφρονοῦντες* a 20 *οὐχ αἱρήσειν* i C

133 a. C.

της, ἀρχήν τε ὑβρίσαντα ἱερὰν καὶ ἄσυλον καὶ στά-
σεως τοσήνδε ἀφορμὴν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐμβαλόντα.
14 Θέρος δ' ἦν ἤδη καὶ προγραφαὶ δημάρχων ἐς τὸ 58
μέλλον· καὶ οἱ πλούσιοι τῆς χειροτονίας πλησιαζού-
σης ἔνδηλοι σαφῶς ἦσαν ἐσπουδακότες ἐς τὴν ἀρχὴν
τοῖς μάλιστα Γράκχῳ πολεμίοις. ὁ δ' ἐγγὺς τοῦ κακοῦ
γιγνομένου δείσας, εἰ μὴ καὶ ἐς τὸ μέλλον ἔσοιτο δή-
μαρχος, συνεκάλει τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐπὶ τὴν χειρο-
τονίαν. ἀσχολουμένων δ' ἐκείνων ὡς ἐν θέρει, συν- 59
ελαυνόμενος ὑπὸ τῆς προθεσμίας ὀλίγης ἐς τὴν χειρο-
τονίαν ἔτι οὔσης ἐπὶ τὸν ἐν τῷ ἄστει δῆμον κατέφευγε
καὶ περιιὼν κατὰ μέρος ἑκάστων ἐδεῖτο δήμαρχον αὐτὸν
ἐς τὸ μέλλον ἑλέσθαι, κινδυνεύοντα δι' ἐκείνους. γι- 60
γνομένης δὲ τῆς χειροτονίας δύο μὲν ἔφθασαν αἱ
πρῶται φυλαὶ Γράκχον ἀποφῆναι, τῶν δὲ πλουσίων
ἐνισταμένων οὐκ ἔννομον εἶναι δὶς ἐφεξῆς τὸν αὐτὸν
ἄρχειν καὶ Ῥουβρίου δημάρχου τοῦ προεστάναι τῆς
ἐκκλησίας ἐκείνης διειληχότος ἐνδοιάζοντος ἐπὶ τῷδε,
Μούμμιος αὐτόν, ὁ ἐπὶ τῷ Ὀκταουίῳ δημαρχεῖν ᾑρη-
μένος, ἐκέλευεν ἑαυτῷ τὴν ἐκκλησίαν ἐπιτρέψαι. καὶ 61
ὁ μὲν ἐπέτρεψεν, οἱ δὲ λοιποὶ δήμαρχοι περὶ τῆς ἐπι-
στασίας ἠξίουν ἀνακληροῦσθαι· Ῥουβρίου γὰρ τοῦ
λαχόντος ἐκστάντος αὖθις ἐς ἅπαντας τὴν διακλήρω-

---

1 ἱδρύσαντα iC 7 γιγνόμενος ci. Musgr., sed cf. Lib. c. 130 extr. alibi εἰ μὴ] μὴ οὐ O 12 ἑκάστων Mend., ἕκαστον Oi, quod Kratt p. 34 sq. ad περιιὼν rettulit αὐτὸν Oi, corr. Mend. 17 et 22 ῥομβίου Oi, *Rubrio* C, unde corr. Gel., Ῥοβρίου scr. Wilam. 19 Μούμμιος] cf. ad § 54 20 ἐκκλησίαν] ἐπιστασίαν vel ἐπιστατείαν ci. Mend., inut. 23 αὖθις om. V

---

§ 58 sqq. cf Bijvanck, Studia in Ti. Gracchi historiam, Lugd. Bat. 1879 17 cf. Mommsen, R. Staatsr. II³ p. 278

133 a. C.
62 *σιν περιμένειν. ἔριδος δὲ καὶ ἐπὶ τῷδε πολλῆς γενο-*
μένης ὁ Γράκχος ἐλαττούμενος τὴν μὲν χειροτονίαν
ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἀνέθετο, πάντα δ' ἀπογνοὺς
ἐμελανειμόνει τε ἔτι ὢν ἔναρχος καὶ τὸ λοιπὸν τῆς
ἡμέρας ἐν ἀγορᾷ τὸν υἱὸν ἐπάγων ἑκάστοις συνίστη
καὶ παρετίθετο ὡς αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτίκα
63 *ἀπολούμενος. οἴκτου δὲ πολλοῦ σὺν λογισμῷ τοὺς* **15**
πένητας ἐπιλαμβάνοντος ὑπέρ τε σφῶν αὐτῶν, ὡς οὐκ
ἐν ἰσονόμῳ πολιτευσόντων ἔτι, ἀλλὰ δουλευσόντων
κατὰ κράτος τοῖς πλουσίοις, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ Γράκχου,
τοιαῦτα δεδιότος τε καὶ πάσχοντος ὑπὲρ αὐτῶν, σύν
τε οἰμωγῇ προπεμπόντων αὐτὸν ἁπάντων ἐπὶ τὴν οἰ-
κίαν ἑσπέρας καὶ θαρρεῖν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν
64 *ἐπικελευόντων, ἀναθαρρήσας ὁ Γράκχος ἔτι νυκτὸς*
τοὺς στασιώτας συναγαγὼν καὶ σημεῖον, εἰ καὶ μάχης
δεήσειεν, ὑποδείξας κατέλαβε τοῦ Καπιτωλίου τὸν νεών,
ἔνθα χειροτονήσειν ἔμελλον, καὶ τὰ μέσα τῆς ἐκκλη-
65 *σίας. ἐνοχλούμενος δ' ὑπὸ τῶν δημάρχων καὶ τῶν*
πλουσίων, οὐκ ἐώντων ἀναδοθῆναι περὶ αὐτοῦ χειρο-
τονίαν, ἀνέσχε τὸ σημεῖον. καὶ βοῆς ἄφνω παρὰ τῶν
συνειδότων γενομένης χεῖρές τε ἦσαν ἤδη τὸ ἀπὸ
τοῦδε, καὶ τῶν Γρακχείων οἱ μὲν αὐτὸν ἐφύλαττον
οἷά τινες δορυφόροι, οἱ δὲ τὰ ἱμάτια διαζωσάμενοι,
ῥάβδους καὶ ξύλα τὰ ἐν χερσὶ τῶν ὑπηρετῶν ἁρπάσαν-
τές τε καὶ διακλάσαντες ἐς πολλά, τοὺς πλουσίους ἐξ-

1 *περιμένειν*] *πεποιηκέναι* B 5 *ἐπάγων*] *περιάγων* vel *περιιὼν* ci. Mend. 7 *σὺν λογισμῷ*] *συλλογισμῷ* i; offendit Schw. 11 *δεδιότος*] *δεδρακότος* ci. Mend. coll. § 146, verbum trad. defendit Kratt p. 61, qui tamen sine causa susp. *ὑπὲρ αὐτῶν* *αὐτῶν* scr. Mend. 14 *παρακελευόντων* ci. Mend., sed cf. Thuc. 3, 82, 5; 4, 28, 3 16 *ἀποδείξας* a 21 *ἐς χεῖράς τε ἦσαν* ci. Cob. p. 232, sed cf. V § 572 23 *περι-ζωσάμενοι* i 24 *ῥάδους* (sic) B

133 a. C.

ἤλαυνον ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, σὺν τοσῷδε ταράχῳ καὶ 66
τραύμασιν, ὡς τούς τε δημάρχους δείσαντας διαφυγεῖν
ἐκ μέσου καὶ τὸν νεὼν τοὺς ἱερέας ἐπικλεῖσαι δρόμον
τε πολλῶν ἄκοσμον εἶναι καὶ φυγὴν καὶ λόγον οὐκ
ἀκριβῆ, τῶν μὲν ὅτι καὶ τοὺς ἄλλους δημάρχους ὁ
Γράκχος παραλύσειε τῆς ἀρχῆς (οὐ γὰρ ὁρωμένων αὐτῶν
εἴκαζον οὕτως), τῶν δ' ὅτι αὐτὸς ἑαυτὸν ἐς τὸ μέλλον
16 δήμαρχον ἄνευ χειροτονίας ἀποφαίνοι. γιγνομένων δὲ 67
τούτων ἡ βουλὴ συνῆλθεν εἰς τὸ τῆς Πίστεως ἱερόν.
καί μοι θαῦμα καταφαίνεται τὸ πολλάκις ἐν τοιοῖσδε φό-
βοις διὰ τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς διασεσωσμένους τότε
μηδ' ἐπὶ νοῦν τὸν δικτάτορα λαβεῖν, ἀλλὰ χρησιμώ-
τατον τοῖς προτέροις τόδε τὸ ἔργον εὑρεθὲν μηδ' ἐν
μνήμῃ τοῖς πολλοῖς ἄρα γενέσθαι μήτε τότε μήθ'
ὕστερον. κρίναντες δ' ὅσα ἔκριναν ἐς τὸ Καπιτώ- 68
λιον ἀνῄεσαν. καὶ πρῶτος αὐτοῖς ὁ μέγιστος ἀρχιε-
ρεὺς λεγόμενος ἐξῆρχε τῆς ὁδοῦ, Κορνήλιος Σκιπίων
ὁ Νασικᾶς· ἐβόα τε μέγιστον ἕπεσθαί οἱ τοὺς ἐθέλον-
τας σώζεσθαι τὴν πατρίδα καὶ τὸ κράσπεδον τοῦ ἱμα-
τίου ἐς τὴν κεφαλὴν περιεσύρατο, εἴτε τῷ παρασήμῳ

---

1 ἀπὸ deleri aut ἐκ scribi iussit Mend., sed v. Loesch p. 516, cf. § 138. II § 157. 352. 434. 526, III § 42, IV § 145. 533 6 παραλύσειε Keil, παραλύσει Oi; παραλύει Musgr., vulgo 8 ἀποφαίνει i, vulgo 9 ἱρόν h. l. B, ut saepius etiam alii 10 τὸ] τοὺς vel τὸ ⟨τοὺς⟩ ci. Mend., inut., opinor 17 σκηπίων Oi, const., at Vat. 141 σκιπίων, quod apogr. etiam in Libycis mutaverunt

---

9 de situ templi Fidei cf. O. Richter, Hermes 18 (1883) p. 115 sq. contra Jordan, Topogr. d. Stadt Rom I, 2 p. 37 adn. 36, quem tamen defendit Hülsen, Festschrift f. H. Kiepert, Berlin 1898 p. 210 sqq. 16 de pontificatu Nasicae cf. Meyer (v. ad § 26) p. 95 adn. 1, quem reprobavit Wilam. p. 77 adn. 1 19 sqq. cf. Meyer p. 95 adn. 2, Wilam. p. 78, Kornemann (v. ad § 26) p. 5

133 a. C.

τοῦ σχήματος πλέονάς οἱ συντρέχειν ἐπισπώμενος, εἴτε πολέμου τι σύμβολον τοῖς ὁρῶσιν ὡς κόρυθα ποιούμενος, εἴτε θεοὺς ἐγκαλυπτόμενος ὧν ἔμελλε δράσειν.

69 *ἀνελθόντι δὲ ἐς τὸ ἱερὸν καὶ τοῖς Γρακχείοις ἐπιδραμόντι εἶξαν μὲν ὡς κατ' ἀξίωσιν ἀνδρὶ ἀρίστῳ, καὶ τὴν βουλὴν ἅμα οἱ θεωροῦντες ἐπιοῦσαν· οἳ δὲ τὰ ξύλα τῶν Γρακχείων αὐτῶν περισπάσαντες ὅσα τε βάθρα καὶ ἄλλη παρασκευὴ ὡς ἐς ἐκκλησίαν συνενήνεκτο, διελόντες ἔπαιον αὐτοὺς καὶ ἐδίωκον καὶ ἐς τὰ*

70 *ἀπόκρημνα κατερρίπτουν. κἀν τῷδε τῷ κυδοιμῷ πολλοί τε τῶν Γρακχείων καὶ Γράκχος αὐτός, εἱλούμενος περὶ τὸ ἱερόν, ἀνῃρέθη κατὰ τὰς θύρας παρὰ τοὺς τῶν βασιλέων ἀνδριάντας. καὶ πάντας αὐτοὺς νυκτὸς ἐξέρριψαν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ.*

71 *οὕτω μὲν δὴ Γράκχος, ὁ Γράκχου τοῦ δὶς ὑπατεύ-* **17**
σαντος καὶ Κορνηλίας τῆς Σκιπίωνος τοῦ Καρχηδονίους τὴν ἡγεμονίαν ἀφελομένου παῖς, ἀρίστου βουλεύματος ἕνεκα, βιαίως αὐτῷ προσιών, ἀνῄρητο ἔτι δημαρχῶν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ. καὶ πρῶτον ἐν ἐκκλησίᾳ τόδε μύσος γενόμενον οὐ διέλιπεν, αἰεί τινος ὁμοίου

72 *γιγνομένου παρὰ μέρος. ἡ δὲ πόλις ἐπὶ τῷ Γράκχου*

---

2 *τοῖς ὁρῶσιν ὡς κόρυθα* (*κόλυθα* i)] *τοῖς ἀκολουθοῦσι* ci. Mend. ex C, vix recte *τοῖς ὁρῶσιν*] cf. ad § 10 4 sq. *ἀνελθὼν — ἐπιδραμὼν εἴξασιν* Oi, *ἀνελθόντι — ἐπιδραμόντι εἶξαν μὲν* corr. Schw., sed *ἀνελθὼν* et *ἐπιδραμὼν* fortasse possunt teneri. Musgr. lacunam statuit post *ἀρίστῳ* 11 *εἰλούμενος* V 12 *κατὰ*] *παρὰ* i 14 *ἔρριψαν* i 21 *παρὰ μέρος*] *παραμένον* van Geer, De fontibus Plut. in vitis Gracch., Lugd. Bat. 1878, p. 91, perperam

---

12 *τὸ ἱερόν* non est templum Fidei, ut voluit Marx, Rhein. Mus. 39 (1884) p. 72, sed Iovis Capitolini; eiusdem sunt portae, non areae Capitolinae, ut voluit Jordan, Topogr. d. Stadt Rom I, 2 p. 64

133 a. C.
φόνῳ διῄρητο ἐς λύπην καὶ ἡδονήν, οἱ μὲν οἰκτείρον-
τες αὐτούς τε κἀκεῖνον καὶ τὰ παρόντα ὡς οὐκέτι
πολιτείαν, ἀλλὰ χειροκρατίαν καὶ βίαν, οἱ δ' ἐξειργά-
σθαι σφίσιν ἡγούμενοι πᾶν, ὅσον ἐβούλοντο.

καὶ τάδε μὲν ἦν, ὅτε Ἀριστόνικος Ῥωμαίοις περὶ 73
18 τῆς ἀρχῆς ἐπολέμει τῆς ἐν Ἀσίᾳ· ἀναιρεθέντος δὲ
Γράκχου καὶ τελευτήσαντος Ἀππίου Κλαυδίου, ἀντι-
καθίστανται μὲν ἐς τὸ τὴν γῆν ἅμα τῷ νεωτέρῳ Γράκχῳ 132 a. C.
διανέμειν Φούλβιος Φλάκκος καὶ Παπίριος Κάρβων,
ἀμελούντων δὲ τῶν κεκτημένων αὐτὴν ἀπογράφεσθαι
κατηγόρους ἐκήρυττον ἐνδεικνύναι. καὶ ταχὺ πλῆθος 74
ἦν δικῶν χαλεπῶν· ὅση γὰρ ἄλλη πλησιάζουσα τῇδε
ἐπέπρατο ἢ τοῖς συμμάχοις ἐπιδιῄρητο, διὰ τὸ τῆσδε
μέτρον ἐξητάζετο ἅπασα, ὅπως τε ἐπέπρατο καὶ ὅπως
ἐπιδιῄρητο, οὔτε τὰ συμβόλαια οὔτε τὰς κληρουχίας
ἔτι ἐχόντων ἁπάντων· ἃ δὲ καὶ εὑρίσκετο, ἀμφίλογα
ἦν. ἀναμετρουμένης τε αὐτῆς οἱ μὲν ἐκ πεφυτευμέ- 75
νης καὶ ἐπαύλεων ἐς ψιλὴν μετετίθεντο, οἱ δ' ἐξ ἐνερ-
γῶν ἐς ἀργὸν ἢ λίμνας ἢ τέλματα, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν
ὡς ἐπὶ δορικτήτοις ἀκριβῆ πεποιημένοι. καὶ τὸ κή- 76
ρυγμα, τὴν ἀνέμητον ἐξεργάζεσθαι τὸν ἐθέλοντα προ-

---

1 *οἰκτείροντες* constanter scriptum cum *ει* 3 *βίαν* ⟨*ἀπο-στρεφόμενοι*⟩ vel sim. ex C ci. Mend., sine causa idonea 9 *φούλβιος* Oi, etiam Vat. 141, const., *Φούλουιος* scr. Bk. et Mend. 19 *οὐδὲ* Schw., *οὔτε* Oi 19 sq. *οὐδὲ ἀρχὴν τὴν* ⟨*ἀπογραφὴν*⟩ *ὡς* ci. Mend., post *ἀκριβῆ* add. Schw. ⟨*τὰ μέτρια*⟩, Musgr. *ἀκριβῆ* ad *συμβόλαια* rettulit. Malim aut post *τὴν ἀρχὴν* aut post *πεποιημένοι* addi ⟨*τὴν διανομήν*⟩ 20 *ὡς* om. i 21 ⟨*τὸ*⟩ *τὴν* maluit Mend., sed cf. ad § 172 *τὸν ἐθέλοντα* om. i

---

12 sqq. cf. Meyer (v. ad § 26) p. 92 adn. 2, Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 87 adn. 2

132 a. C.
λέγον, ἐπῆρε πολλοὺς τὰ πλησίον ἐκπονοῦντας τὴν
ἑκατέρας ὄψιν συγχέαι· χρόνος τε ἐπελθὼν ἐνεόχμωσε
77 πάντα. καὶ τὸ τῶν πλουσίων ἀδίκημα καίπερ ὂν
μέγα δυσεπίγνωστον ἦν. καὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ πάντων
ἀνάστασις ἐγίγνετο μεταφερομένων τε καὶ μετοικιζο-
μένων ἐς ἀλλότρια.

78 ταῦτά τε δὴ καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις τῶν δικαζόντων **19**
129 a. C. ἐπείξεις οὐ φέροντες οἱ Ἰταλιῶται Κορνήλιον Σκι-
πίωνα, ὃς Καρχηδόνα ἐπόρθησεν, ἠξίουν προστάτην
79 σφῶν ἀδικουμένων γενέσθαι. ὁ δ' ἐς τοὺς πολέμους
αὐτοῖς κεχρημένος προθυμοτάτοις ὑπεριδεῖν τε ὤκνησε
καὶ παρελθὼν εἰς τὸ βουλευτήριον τὸν μὲν Γράκχου
νόμον οὐκ ἔψεγε διὰ τὸν δῆμον σαφῶς, τὴν δὲ τοῦδε
δυσχέρειαν ἐπεξιὼν ἠξίου τὰς δίκας οὐκ ἐπὶ τῶν διαι-
ρούντων ὡς ὑπόπτων τοῖς δικαζομένοις, ἀλλ' ἐφ' ἑτέ-
80 ρων λέγεσθαι. ᾧ δὴ καὶ μάλιστα ἔπεισεν, εἶναι δο-
κοῦντι δικαίῳ· καὶ Τουδιτανὸς αὐτοῖς ὑπατεύων ἐδόθη
δικάζειν. ἀλλ' ὅδε μὲν ἀψάμενος τοῦ ἔργου καὶ τὴν
δυσχέρειαν ἰδὼν ἐπ' Ἰλλυριοὺς ἐστράτευε, πρόφασιν
τήνδε ποιούμενος τοῦ μὴ δικάζειν· οἱ δὲ τὴν γῆν
διανέμοντες, οὐκ ἀπαντῶντος ἐς αὐτοὺς οὐδενὸς ἐς
81 δίκην, ἐπὶ ἀργίας ἦσαν. καὶ μῖσος ἐντεῦθεν ἤρξατο
εἰς τὸν Σκιπίωνα τοῦ δήμου καὶ ἀγανάκτησις, ὅτι
αὐτὸν ἀγαπήσαντες ἐπιφθόνως καὶ πολλὰ τοῖς δυνα-
τοῖς ἐναντιωθέντες ὑπὲρ αὐτοῦ ὕπατόν τε δὶς ἑλό-

---

2 ἐνεώχμωσε Oi, corr. Bk. 8 ἐπείξεις] ἀπειλὰς vel etiam διώξεις ci. Mend., at illud bonum videtur 9 sq. προστάτην post σφῶν ἀδικουμένων i 13 τοῦδε] τοῦ διαγιγνώσκειν vel sim. ci. Mend., τοὔργον Herw. p. 128, sed subaudi τοῦ νόμου 16 λέγεσθαι] γενέσθαι ci. Mend., sed cf. Herw. l. c. 17 τουρδιτανὸς O, τουρδιανὸς iC, corr. Schw. 19 ἐστράτευσε ci. Mend., cf. praef.

129 a. C.

μενοι παρανόμως, ὑπὲρ τῶν Ἰταλιωτῶν ἀντιπεπραχότα
σφίσιν ἑώρων. ταῦτα δ', ὅσοι τοῦ Σκιπίωνος ἦσαν 82
ἐχθροί, κατιδόντες ἐβόων, ὡς λῦσαι τὸν Γράκχου νό-
μον ὅλως διεγνωκὼς μέλλοι πολὺν ἐπὶ τᾷδε ἔνοπλον
20 φόνον ἐργάσασθαι. ὧν ὁ δῆμος ἀκροώμενος ἐδεδίει, 83
μέχρις ὁ Σκιπίων, ἑσπέρας παραθέμενος ἑαυτῷ δέλτον,
εἰς ἣν νυκτὸς ἔμελλε γράψειν τὰ λεχθησόμενα ἐν τῷ
δήμῳ, νεκρὸς ἄνευ τραύματος εὑρέθη, εἴτε Κορνηλίας
αὐτῷ, τῆς Γράκχου μητρός, ἐπιθεμένης, ἵνα μὴ ὁ
νόμος ὁ Γράκχου λυθείη, καὶ συλλαβούσης ἐς τοῦτο
Σεμπρωνίας τῆς θυγατρός, ἣ τῷ Σκιπίωνι γαμουμένη
διὰ δυσμορφίαν καὶ ἀπαιδίαν οὔτ' ἐστέργετο οὔτ' ἔστερ-
γεν, εἴθ', ὡς ἔνιοι δοκοῦσιν, ἑκὼν ἀπέθανε συνιδών,
ὅτι οὐκ ἔσοιτο δυνατὸς κατασχεῖν ὧν ὑπόσχοιτο. εἰσὶ 84
δ' οἳ βασανιζομένους φασὶ θεράποντας εἰπεῖν, ὅτι αὐ-
τὸν ξένοι δι' ὀπισθοδόμου νυκτὸς ἐπεισαχθέντες ἀπο-
πνίξαιεν καὶ οἱ πυθόμενοι ὀκνήσαιεν ἐξενεγκεῖν διὰ
τὸν δῆμον ὀργιζόμενον ἔτι καὶ τῷ θανάτῳ συνηδόμενον.

---

4 ἔνοπλον] ἐν ὅπλοις i, πολιτικὸν vel etiam ἔμφυλον ci. Mend., hoc non male 5 ἐργάσασθαι] ἐργάσεσθαι scr. Mend., probabiliter, cf. Jahrb. f. cl. Philol. 133 (1886) p. 395, inf. aor. defendebant Loesch p. 521, Kratt p. 27, at solet App. post μέλλω ponere inf. fut. aut praes., inf. aor. non invenitur nisi V § 315, ubi tamen in B legitur inf. fut. 6 μέχρις O (i?), μέχρι vulgo 7 τὰ ⟨ἐσαύριον⟩ λεχθ. exspectavit Mend. 11 γεγαμημένη maluit Mend., cf. praef. 12 ἀπαιδίαν] '*stulticiam* C, i. e. ἀπαιδευσίαν' (Mend.) 15 ⟨τοὺς⟩ θεράποντας maluit Mend., sed cf. Loesch p. 515 et p. 18 17 καὶ οἳ cum ab Schw., ut § 356, concedens tamen etiam οἱ posse ferri; καὶ ⟨αὐτ⟩οὶ ci. Herw. p. 65, contra Schenkl p. 178, ad οἱ πυθ. subaudiens παρὰ τῶν θεραπόντων βασανισθέντων; ὅτι pro οἱ maluit Keil; ⟨τοῦτ'⟩ ad οἱ πυθ. addit Zerdik p. 68

---

8 ἄνευ τραύματος] cf. Kornemann (v. ad § 26) p. 9 sqq.

129 a. C.
85 *Σκιπίων μὲν δὴ τεθνήκει καὶ οὐδὲ δημοσίας τα-
φῆς ἠξιοῦτο, μέγιστα δὴ τὴν ἡγεμονίαν ὠφελήσας·
οὕτως ἡ παραυτίκα ὀργὴ τῆς ποτὲ χάριτος ἐπικρατεῖ.
καὶ τόδε ὂν τηλικοῦτον οἷα πάρεργον ἐπὶ τῇ Γράκχου*
86 *στάσει συνέπεσε. τὴν δὲ διαίρεσιν τῆς γῆς οἱ κεκτημέ-* [21]
*νοι καὶ ὣς ἐπὶ προφάσεσι ποικίλαις διέφερον ἐπὶ πλεῖ-
στον. καί τινες εἰσηγοῦντο τοὺς συμμάχους ἅπαντας, οἳ
δὴ περὶ τῆς γῆς μάλιστα ἀντέλεγον, εἰς τὴν Ῥωμαίων
πολιτείαν ἀναγράψαι, ὡς μείζονι χάριτι περὶ τῆς γῆς οὐ*
87 *διοισομένους. καὶ ἐδέχοντο ἄσμενοι τοῦθ' οἱ Ἰταλιῶται,
προτιθέντες τῶν χωρίων τὴν πολιτείαν. συνέπρασσέ τε
αὐτοῖς ἐς τοῦτο μάλιστα πάντων Φούλβιος Φλάκκος,*
125 a. C. *ὑπατεύων ἅμα καὶ τὴν γῆν διανέμων. ἡ βουλὴ δ' ἐχαλέ-
παινε, τοὺς ὑπηκόους σφῶν ἰσοπολίτας εἰ ποιήσονται.*
88 *καὶ τόδε μὲν τὸ ἐγχείρημα οὕτω διελύθη, καὶ ὁ*
124 a. C. *δῆμος ἐν ἐλπίδι τέως τῆς γῆς γενόμενος ἠθύμει· ὧδε
δὲ αὐτοῖς ἔχουσιν ἀσπάσιος ἐκ τῶν τὴν γῆν διαιρούν-
των ἐς δημαρχίαν ἐπιφαίνεται Γάιος Γράκχος, ὁ Γράκ-
χου τοῦ νομοθέτου νεώτερος ἀδελφός, ἐς πολὺ μὲν
ἡσυχάσας ἐπὶ τῇ τοῦ ἀδελφοῦ συμφορᾷ· πολλῶν δ'
αὐτοῦ καταφρονούντων ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, παρήγ-*

---

1 *ἐτεθνήκει* scr. Mend., qui ubique augm. in plusq. restituit; secutus sum consensum codicum, certe iure, si ita hiatum sustuli 2 *μέγιστα*] *μάλιστα* B, hoc quoque bonum 3 quod C vertit, *ἐπεκράτει*, probaverunt Schw. et Mend. 4 *ἐπὶ* Mend. putabat molestum, iure nisi cum *πάρεργον* iungas 5 *συστάσει* O 9 aut ⟨*ἐπὶ*⟩ *μείζονι χάριτι* aut *μ. χάριτι* ⟨*ὑπαχθέντες*⟩ (immo *ὑπαχθέντας*) (cf. § 90. 91) ci. Schw., sed saepe invenitur dativus causae, cf. § 141. 386, III § 195. 213, IV § 433 etc. 14 *ποιήσαιντο*, suprascr. a m. 1 *ονται*, V 17 *ἐκ*] *εἰς* b, *εἰ* ad, 'i. e. *εἷς*' (Mend.), cf. Cob. (v. ad. § 3) p. 182 18 *ἐς δημαρχίαν* deleri voluit Mend., ut videtur, iniuria 21 post *αὐτοῦ* addi voluit Mend. ⟨*διὰ τόδε*⟩ vel sim. quid

---

20 ad *ἡσυχάσας* cf. Meyer (v. ad § 26) p. 95 adn. 3

124 a.C
γειλεν ἐς δημαρχίαν. καὶ περιφανέστατα αἱρεθεὶς εὐ- 89
θὺς ἐπεβούλευε τῇ βουλῇ, σιτηρέσιον ἔμμηνον ὁρί- 123 a.C.
σας ἑκάστῳ τῶν δημοτῶν ἀπὸ τῶν κοινῶν χρημάτων,
οὐ πρότερον εἰωθὸς διαδίδοσθαι. καὶ ὃ μὲν ὀξέως 90
οὕτως ἑνὶ πολιτεύματι τὸν δῆμον ὑπηγάγετο, συμπρά-
ξαντος αὐτῷ Φουλβίου Φλάκκου. καὶ εὐθὺς ἐπὶ τῷδε
καὶ ἐς τὸ μέλλον ᾕρητο δημαρχεῖν· καὶ γάρ τις ἤδη
νόμος κεκύρωτο, εἰ δήμαρχος ἐνδέοι ταῖς παραγγελίαις,
τὸν δῆμον ἐκ πάντων ἐπιλέγεσθαι.

22 ὁ μὲν δὴ Γάιος Γράκχος οὕτως ἐδημάρχει τὸ δεύτε- 91
ρον· οἷα δ' ἔχων τὸν δῆμον ἔμμισθον, ὑπήγετο καὶ 122 a.C.
τοὺς καλουμένους ἱππέας, οἳ τὴν ἀξίωσίν εἰσι τῆς
βουλῆς καὶ τῶν δημοτῶν ἐν μέσῳ, δι' ἑτέρου τοιοῦδε
πολιτεύματος. τὰ δικαστήρια, ἀδοξοῦντα ἐπὶ δωρο- 92
δοκίαις, ἐς τοὺς ἱππέας ἀπὸ τῶν βουλευτῶν μετέφερε,
τὰ ὑπόγυα μάλιστα αὐτοῖς ὀνειδίζων, ὅτι Αὐρήλιος
Κόττας καὶ Σαλινάτωρ καὶ τρίτος ἐπὶ τούτοις Μάνιος
Ἀκύλιος, ὁ τὴν Ἀσίαν ἑλών, σαφῶς δεδωροδοκηκότες
ἀφεῖντο ὑπὸ τῶν δικασάντων οἵ τε πρέσβεις οἱ κατ'
αὐτῶν ἔτι παρόντες σὺν φθόνῳ ταῦτα περιιόντες ἐκε-
κράγεσαν. ἅπερ ἡ βουλὴ μάλιστα αἰδουμένη ἐς τὸν
νόμον ἐνεδίδου· καὶ ὁ δῆμος αὐτὸν ἐκύρου. καὶ μετ- 93

---

2 ἐπεβούλευσε maluit Mend., v. praef. ἔκμηνον, ut videtur, V 8 δημαρχία pro δήμαρχος ci. Zeiss ad h. l.; Mend. exspectavit: εἰ ἐν ταῖς δημαρχίας παραγγελίαις ὁ παραγγελλόντων ἀριθμὸς ἐνδέοι, sed omnia videntur sana 9 ἐκ πάντων] ἐκ τῶν παρόντων vel ὄντων ci. Schw., sed cf. Mommsen, R. Staatsr. I³ p. 473 adn. 4 16 κορνήλιος libri, corr. Gel. et Schw. 19 sq. κατ' αὐτὸν a

---

8 sq. de re cf. Mommsen (v. supra ad v. 9) et Meyer (v. ad § 26) p. 94 adn. 3; Strachan-Davidson παραγγελία per errorem pro ἀναγόρευσις positum esse conicit, non recte

122 a. C.
ηνέχθη μὲν ὧδε ἐς τοὺς ἱππέας ἀπὸ τῆς βουλῆς τὰ
δικαστήρια· φασὶ δὲ κυρωθέντος μὲν ἄρτι τοῦ νόμου
τὸν Γράκχον εἰπεῖν, ὅτι ἀθρόως τὴν βουλὴν καθῃρήκοι,
τοῦ δ' ἔργου προϊόντος ες πεῖραν μειζόνως ἔτι ἐκφα-
94 νῆναι τὸ ἔπος τὸ Γράκχου. τό τε γὰρ δικάζειν αὐτοὺς
Ῥωμαίοις καὶ Ἰταλιώταις ἅπασι καὶ αὐτοῖς βουλευταῖς,
ἐπὶ παντὶ μέτρῳ, χρημάτων τε πέρι καὶ ἀτιμίας καὶ
φυγῆς, τοὺς μὲν ἱππέας οἷά τινας ἄρχοντας αὐτῶν
ὑπερεπῆρε, τοὺς δὲ βουλευτὰς ἴσα καὶ ὑπηκόους ἐποίει.
95 συνιστάμενοί τε τοῖς δημάρχοις οἱ ἱππεῖς ἐς τὰς χειρο-
τονίας καὶ ἀντιλαμβάνοντες παρ' αὐτῶν, ὅ τι θέλοιεν,
ἐπι μέγα φόβου τοῖς βουλευταῖς ἐχώρουν· ταχύ τε
περιῆν ἀνεστράφθαι τὸ κράτος τῆς πολιτείας, τὴν μὲν
ἀξίωσιν μόνην ἔτι τῆς βουλῆς ἐχούσης, τὴν δὲ δύνα-
96 μιν τῶν ἱππέων. προϊόντες γὰρ οὐκ ἐδυνάστευον
μόνον, ἀλλὰ καὶ σαφῶς ἐνύβριζον τοῖς βουλευταῖς
παρὰ τὰς δίκας. τήν τε δωροδοκίαν μεταλαβόντες καὶ
γευσάμενοι καὶ οἵδε κερδῶν ἀθρόων αἰσχρότερον ἔτι
97 καὶ ἀμετρότερον αὐτοῖς ἐχρῶντο. κατηγόρους τε ἐνε-
τοὺς ἐπὶ τοῖς πλουσίοις ἐπήγοντο καὶ τὰς τῶν δωρο-
δοκιῶν δίκας, συνιστάμενοι σφίσιν αὐτοῖς καὶ βιαζό-
μενοι, πάμπαν ἀνῄρουν, ὡς καὶ τὸ ἔθος ὅλως τῆς τοι-
ᾶσδε εὐθύνης ἐπιλιπεῖν καὶ στάσιν ἄλλην τὸν δικα-
στικὸν νόμον οὐκ ἐλάσσω τῶν προτέρων ἐς πολὺ
παρασχεῖν.

---

1 ἀπὸ τῆς βουλῆς ἐς τοὺς ἱππέας V 2 μὲν om. i 3 καθῃρήκει Vi 5 τὸ γράγχου B, τοῦ γράγχου ceteri 8 αὐτῶν] πάντων ci. Mend., sine causa 15 γὰρ] δὲ ci. idem, non recte 17 τήν τε] τὴν δὲ i 20 ἐπὶ τοῖς πλ. ἐπήγοντο] τοῖς πλ. ἐπῆγον ci. Mend., inut. τῶν idem delendum putavit 21 ⟨ἐν⟩ σφίσιν αὐτοῖς ci. Mend., concedens tamen dativum posse ferri: 'invicem se adiuvantes' 23 ἀπολιπεῖν, ἐπι suprascr. a m. 1, V 23 sq. τῶν δικαστικῶν νόμων iC

122 a. C.

23 ὁ δὲ Γράκχος καὶ ὁδοὺς ἔτεμνεν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν 98
μακράς, πλῆθος ἐργολάβων καὶ χειροτεχνῶν ὑφ' ἑαυτῷ
ποιούμενος, ἑτοίμων ἐς ὅ τι κελεύοι, καὶ ἀποικίας ἐσ-
ηγεῖτο πολλάς. καὶ τοὺς Λατίνους ἐπὶ πάντα ἐκάλει τὰ 99
Ῥωμαίων, ὡς οὐκ εὐπρεπῶς συγγενέσι τῆς βουλῆς ἀντι-
στῆναι δυναμένης· τῶν τε ἑτέρων συμμάχων, οἷς οὐκ
ἐξῆν ψῆφον ἐν ταῖς Ῥωμαίων χειροτονίαις φέρειν, ἐδί-
δου φέρειν ἀπὸ τοῦδε ἐπὶ τῷ ἔχειν καὶ τούσδε ἐν
ταῖς χειροτονίαις τῶν νόμων αὐτῷ συντελοῦντας. ἐφ' 100
ᾧ δὴ μάλιστα ἡ βουλὴ διαταραχθεῖσα τοὺς ὑπάτους
ἐκέλευσε προγράψαι μηδένα τῶν οὐ φερόντων ψῆφον
ἐπιδημεῖν τῇ πόλει μηδὲ προσπελάζειν ἀπὸ τεσσαρά-
κοντα σταδίων παρὰ τὴν ἐσομένην περὶ τῶνδε τῶν
νόμων χειροτονίαν. Λίβιόν τε Δροῦσον, ἕτερον δήμαρ- 101
χον, ἔπεισε κωλῦσαι τοὺς Γράκχου νόμους, οὐκ ἐπι-
λέγοντα τῷ δήμῳ τὰς αἰτίας· δέδοται δὲ τῷ κωλύοντι
μηδ' ἐπιλέγειν. ἔδωκαν δ' αὐτῷ καὶ φιλανθρωπεύ-
σασθαι τὸν δῆμον δώδεκα ἀποικίαις· ᾧ δὴ καὶ μάλιστα
ὁ δῆμος ἡσθεὶς τῶν Γράκχου νόμων κατεφρόνησεν.

24 ὃ δὲ τοῦ δημοκοπήματος ἐκπεσὼν ἐς Λιβύην ἅμα 102
Φουλβίῳ Φλάκκῳ, κἀκείνῳ μεθ' ὑπατείαν διὰ τάδε
δημαρχεῖν ἑλομένῳ, διέπλευσεν, ἐψηφισμένης κατὰ δό-
ξαν εὐκαρπίας ἐς Λιβύην ἀποικίας καὶ τῶνδε αὐτῶν
οἰκιστῶν ἐπίτηδες ᾑρημένων, ἵνα μικρὸν ἀποδημούν-
των ἀναπαύσαιτο ἡ βουλὴ τῆς δημοκοπίας. οἳ δὲ τῇ 103

---

1 ἔτεμεν a　4 τὰ O, τῶν i, unde dubitanter τὰ τῶν ci. Schw.　9 αὐτῷ Oi, corr. Bk.　14 λίβιον Oi, const., Λίονιον scr. Bk. et Mend.　Δροῦσσον B　15 ἔπεισαν ci. Mend., certe ex usu Appiani　17 μηδὲν conicio　21 διὰ τάδε] διὰ τόδε? cf. § 152, om. C

---

4 sqq. cf. C. I. L. II p. 256 n. 1964, LIII　11 est lex Fannia, cf. Plut. C. Gracch. c. 12

122 a.C.
ἀποικίᾳ τὴν πόλιν διέγραφον, ἔνθα ποτὲ ἦν ἡ Καρχη-
δονίων, οὐδὲν φροντίσαντες, ὅτι Σκιπίων αὐτήν, ὅτε
104 κατέσκαπτεν, ἐπηράσατο ἐς ἀεὶ μηλόβοτον εἶναι. δι-
έγραφον δ' ἐς ἑξακισχιλίους ἀντὶ ἐλαττόνων τῶν ὄντων
ἐν τῷ νόμῳ, ὡς καὶ τῷδε τὸν δῆμον ὑπαξόμενοι. ἐπαν-
ελθόντες τε ἐς Ῥώμην συνεκάλουν ἐξ ὅλης Ἰταλίας
105 τοὺς ἑξακισχιλίους. ἐπιστειλάντων δὲ τῶν ἐν Λιβύῃ
τὴν πόλιν ἔτι διαγραφόντων, ὅτι λύκοι τοὺς ὅρους
Γράκχου τε καὶ Φουλβίου διέρριψαν ἀνασπάσαντες,
καὶ τῶν μάντεων τὴν ἀποικίαν ἡγουμένων ἀπαίσιον,
121 a.C. ἡ μὲν βουλὴ προέγραφεν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ τὸν νόμον
106 ἔμελλε τὸν περὶ τῆσδε τῆς ἀποικίας λύσειν· ὁ δὲ Γράκ-
χος καὶ ὁ Φούλβιος, ἐπεὶ καὶ τοῦδε ἐξέπιπτον, μεμη-
νόσιν ἐοικότες ἐψεῦσθαι τὴν βουλὴν ἔφασκον περὶ
τῶν λύκων. οἵ τε θρασύτατοι τῶν δημοτῶν αὐτοῖς
συνελάμβανον, ἐγχειρίδια φέροντες ἐς τὸ Καπιτώλιον,
107 οὗ περὶ τῆς ἀποικίας ἐκκλησιάσειν ἔμελλον. ἤδη δὲ **25**
τοῦ δήμου συνειλεγμένου καὶ Φουλβίου τι περὶ τού-
των ἀρχομένου λέγειν, ὁ Γράκχος ἀνέβαινεν ἐς τὸ
Καπιτώλιον ὑπὸ τῶν συνθεμένων δορυφορούμενος.
108 ἐνοχλούμενος δ' ὑπὸ τοῦ συνειδότος ὡς ἐπὶ ἀλλοκότοις
βουλεύμασι τὴν μὲν σύνοδον τῆς ἐκκλησίας ἀπέκλινεν,
ἐς δὲ τὴν στοὰν παρελθὼν διεβάδιζεν, ἐφεδρεύων
109 τοῖς ἐσομένοις. καὶ αὐτὸν οὕτως ἔχοντα θορύβου

---

4 τῶν ὄντων om. iC, Mend. ci. ἀντὶ ͵ε (vel ͵γ) τῶν ὄντων, non probabiliter 18 τι om. V 22 ἐξέκλινεν ci. Mend., sed cf. quae de ἀπὸ et ἐκ dixi ad § 65, item ἀπολείπω et ἐκλείπω (cf. ad IV § 322), ἀποτέμνω et ἐκτέμνω (cf. ad I § 328) promiscue usurpantur 23 ἐβάδιζεν i 24 τοῖς ἐσομ.] παρεσομένοις i

---

13 sqq. cf. Meyer (v. ad § 26) p. 94 sq. et ibid. adn. 1 et G. Busolt, Jahrb. f. cl. Philol. 141 (1890) p. 335

121 a. C.
κατιδὼν δημότης ἀνὴρ Ἀντύλλος ἐν τῇ στοᾷ θύων,
ἐμβαλὼν τὴν χεῖρα, εἴτε τι πυθόμενος ἢ ὑποπτεύων
ἢ ἄλλως ἐς τὸν λόγον ὑπαχθείς, ἠξίου φείσασθαι τῆς
πατρίδος. ὃ δὲ μᾶλλόν τε θορυβηθεὶς καὶ δείσας ὡς 110
κατάφωρος ἐνέβλεψεν αὐτῷ δριμύ· καί τις τῶν παρόν-
των, οὔτε σημείου τινὸς ἐπαρθέντος οὔτε προστάγμα-
τός πω γεγονότος, ἐκ μόνης τῆς ἐς τὸν Ἀντύλλον
Γράκχου δριμύτητος εἰκάσας ἤδη τὸν καιρὸν ἥκειν
καὶ χαριεῖσθαί τι τῷ Γράκχῳ δόξας πρῶτος ἀρξάμενος
ἔργου, τὸ ἐγχειρίδιον ἐπισπάσας διαχρῆται τὸν Ἀντύλ-
λον. βοῆς δὲ γενομένης καὶ σώματος ὀφθέντος ἐν 111
μέσῳ νεκροῦ πάντες ἐκ τοῦ ἱεροῦ κατεπήδων σὺν
ὁμοίου κακοῦ φόβῳ. Γράκχος δ' ἐς τὴν ἀγορὰν παρελ-
θὼν ἐβούλετο μὲν αὐτοῖς ἐκλογίσασθαι περὶ τοῦ γεγο-
νότος· οὐδενὸς δ' αὐτὸν οὐδ' ὑφισταμένου, ἀλλ' ὡς 112
ἐναγῆ πάντων ἐκτρεπομένων, ὁ μὲν Γράκχος καὶ ὁ Φλάκ-
κος ἀπορούμενοι καὶ τὸν καιρὸν ὧν ἐβουλεύοντο ⟨διὰ
τὸ⟩ φθάσαι τὴν ἐγχείρησιν ἀπολωλεκότες ἐς τὰς οἰκίας
διέτρεχον, καὶ οἱ συνθέμενοι αὐτοῖς συνῄεσαν ἐς αὐ-
τάς, τὸ δ' ἄλλο πλῆθος ἐκ μέσων νυκτῶν ὡς ἐπὶ
δή τινι κακῷ τὴν ἀγορὰν προκατελάμβανον. καὶ ὃς 113
ἐπεδήμει τῶν ὑπάτων, Ὀπίμιος, διέτασσε μέν τινας
ἐνόπλους ἐς τὸ Καπιτώλιον ἅμα ἕῳ συνιέναι καὶ τὴν
βουλὴν διὰ κηρύκων συνεκάλει, αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ πάν-
των ἐν τῷ νεῷ τῶν Διοσκούρων ἐφήδρευε τοῖς ἐσομένοις.

---

1 Ἀντύλος b et Wannowski, Ant. Rom. p. 91, *Attilius* C, Κόιντος Ἀντύλλιος Plut. C. Gracch. c. 13 sq., nomen varie corruptum est in codicibus auctoris de viris illustr. c. 65. Ad nomen Ἀντύλλος cf. E. Schwabe, Leipz. Stud. 4 (1881) p. 73 adn. 2 et Gardthausen, Augustus II, 1 p. 238, 3 3 ἢ ἄλλων d 5 ἐνέβλεψεν Nauck, ἐσέβλεψεν O, ἔβλεψεν i 13 sq. εἰσελθὼν i 18 ⟨διὰ τὸ⟩ φθάσαι Schw., ⟨τῷ⟩ φθ. ci. Schenkl p. 175, hoc quoque bonum; aliud latere ci. Mend. 23 ἐν ὅπλοις i 25 ναῷ i

121 a. C.
114 *τάδε ἦν τοιάδε. ἡ μὲν βουλὴ Γράκχον καὶ Φλάκ-* 26
κον ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς ἀπολογίαν ἐς τὸ βουλευτή-
ριον ἐκάλουν, οἳ δὲ σὺν ὅπλοις ἐξέθεον ἐπὶ τὸν
Ἀβεντῖνον λόφον, ἐλπίσαντες, εἰ τόνδε προλάβοιεν,
ἐνδώσειν πρὸς τὰς συνθήκας αὐτοῖς τι τὴν βουλήν.
115 *διαθέοντές τε τοὺς θεράποντας συνεκάλουν ἐπ' ἐλευ-*
θερίᾳ. καὶ τῶνδε μὲν οὐδεὶς ὑπήκουεν, αὐτοὶ δέ,
σὺν ὅσοις εἶχον ἀμφ' αὑτούς, τὸ Ἀρτεμίσιον κατα-
λαβόντες ἐκρατύνοντο καὶ Κόιντον Φλάκκου παῖδα
ἐς τὴν βουλὴν ἔπεμπον, δεόμενοι διαλλαγῶν τυχεῖν
καὶ βιοῦν μεθ' ὁμονοίας. οἳ δ' ἐκέλευον αὐτοὺς ἀπο-
θεμένους τὰ ὅπλα ἥκειν εἰς τὸ βουλευτήριον καὶ λέγειν,
116 *ὅ τι θέλοιεν, ἢ μηκέτι πέμπειν μηδένα. τῶν δ' αὖθις*
τὸν Κόιντον ἐπιπεμψάντων, τόνδε μὲν Ὀπίμιος ὁ ὕπα-
τος διὰ τὴν προαγόρευσιν, ὡς οὐκέτι πρεσβευτὴν ὄντα,
συνελάμβανε, τοῖς δὲ περὶ τὸν Γράκχον τοὺς ὡπλισμέ-
117 *νους ἐπέπεμπεν. καὶ Γράκχος μὲν διὰ τῆς ξυλίνης*
γεφύρας ἐς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ καταφυγὼν ἐς ἄλσος
τι μεθ' ἑνὸς θεράποντος ὑπέσχε τῷ θεράποντι τὴν
118 *σφαγὴν καταλαμβανόμενος· Φλάκκου δ' ἐς ἐργαστή-*
ριον ἀνδρὸς γνωρίμου καταφυγόντος, οἱ μὲν διώκοντες,
τὴν οἰκίαν οὐκ εἰδότες, ὅλον ἐμπρήσειν τὸν στενω-
πὸν ἠπείλουν, ὁ δ' ὑποδεξάμενος αὐτὸς μὲν ὤκνησε
μηνῦσαι τὸν ἱκέτην, ἑτέρῳ δὲ προσέταξε μηνῦσαι. καὶ

---

1 *τάδε*] *τὰ δὲ* Oi; *καὶ τάδε μὲν ἦν τοιάδε, ἡ ⟨δὲ⟩ βουλὴ* cum Schw. scr. Mend. An *τάδε ἦν τοιάδε ⟨καὶ⟩ ἡ μὲν βουλή*? 4 *ἀβεντῖνον* Oi, *Ἀουεντῖνον* scr. Bk. et Mend., *ἀυεντῖνος* exstat Bas. 1b, 2 (fr. 1, 2 edit. Mend.) 5 *αὐτοῖς* Oi, corr. Mend. *τι* om. i 15 *διὰ*] *κατὰ* ci. Nauck, perperam 17 *ἐπέπεμπε* Schw., *ἔπεμπε* Oi 20 *καταλαμβανόμενος*] cf. Plut. C. Gracch. c. 17 init. 24 pro priore *μηνῦσαι* ci. Mend. *προδοῦναι* vel sim. quid, sed cf. Radermacher, Gött. gel. Anz. 1899 p. 718

121 a. C.
συλληφθεὶς ὁ Φλάκκος ἀνῃρέθη. Γράκχου μὲν δὴ καὶ 119
Φλάκκου τὰς κεφαλὰς ἔφερόν τινες Ὀπιμίῳ, καὶ αὐτοῖς
ὁ Ὀπίμιος ἰσοβαρὲς χρυσίον ἀντέδωκεν· ὁ δὲ δῆμος
αὐτῶν τὰς οἰκίας διήρπαξε, καὶ τοὺς συμφρονήσαντας
ὁ Ὀπίμιος συλλαβὼν ἐς τὴν φυλακὴν ἐνέβαλέ τε καὶ
ἀποπνιγῆναι προσέταξε. Κοΐντῳ δὲ τῷ Φλάκκου παιδὶ 120
συνεχώρησεν ἀποθανεῖν, ὡς θέλοι, καὶ τὴν πόλιν ἐπὶ
τοῖς φόνοις ἐκάθαιρεν. ἡ δὲ βουλὴ καὶ νεὼν Ὁμονοίας
αὐτὸν ἐν ἀγορᾷ προσέταξεν ἐγεῖραι.

27 καὶ ἡ στάσις ἡ τοῦ δευτέρου Γράκχου ἐς τάδε 121
ἔληγε· νόμος τε οὐ πολὺ ὕστερον ἐκυρώθη τὴν γῆν, post 121 a. C.
ὑπὲρ ἧς διεφέροντο, ἐξεῖναι πιπράσκειν τοῖς ἔχουσιν·
ἀπείρητο γὰρ ἐκ Γράκχου τοῦ προτέρου καὶ τόδε.
καὶ εὐθὺς οἱ πλούσιοι παρὰ τῶν πενήτων ἐωνοῦντο,
ἢ ταῖσδε ταῖς προφάσεσιν ἐβιάζοντο. καὶ περιῆν ἐς 122
χεῖρον ἔτι τοῖς πένησι, μέχρι Σπούριος Θόριος δημαρχῶν εἰσηγήσατο νόμον, τὴν μὲν γῆν μηκέτι διανέμειν, ἀλλ' εἶναι τῶν ἐχόντων, καὶ φόρους ὑπὲρ αὐτῆς τῷ δήμῳ κατατίθεσθαι καὶ τάδε τὰ χρήματα χωρεῖν ἐς διανομάς. ὅπερ ἦν μέν τις τοῖς πένησι παρηγορία

3 ὁ ante Ὀπίμιος om. i 4 διήρπαξε a d 8 ἐκάθηρεν scr. Mend., fort. recte 14 εὐθὺς] αὖθις a 15 ταῖσδε ταῖς] ταῖς καὶ ταῖς ci. Schw., bene, πλασταῖς Emperius, Philol. 10 (1855) p. 244; cf. Lib. c. 108 περιῆν] περιῄει ci. Schw. (cf. § 28), περιῆλθε vel περιῆκε Emperius l. c. (cf. § 159, IV § 214 etc.) 16 Σπόριος cum V scr. Mend. Θόριος Hotmanus, operum t. III p. 236, βόριος BCi, βούριος V 20 ὅπερ] ἥπερ ci. Cob. p. 232, at cf. Krüger, Gr. Sprachl.[5] § 61, 8, 9

1 sq. cf. Kornemann (v. ad § 26) p. 16 16 sqq. priorum commenta v. apud Rein, Paulys Realencycl. VI, 1 p. 263 sq., e recentioribus cf. imprimis Mommsen C. I. L. I p. 76 sq., Voigt (v. ad § 26) p. 256 sq., qui Hotmani coniecturam probant, et contra eos C. Neumann, Gesch. Roms I p. 265 sq., de tempore cf. post alios Kornemann (v. ad § 26) p. 52 sq.

post 121 a. C. διὰ τὰς διανομάς, ὄφελος δ' οὐδὲν ἐς πολυπληθίαν.
123 ἅπαξ δὲ τοῖς σοφίσμασι τοῖσδε τοῦ Γρακχείου νόμου
παραλυθέντος, ἀρίστου καὶ ὠφελιμωτάτου, εἰ ἐδύνατο
πραχθῆναι, γενομένου, καὶ τοὺς φόρους οὐ πολὺ ὕστε-
ρον διέλυσε δήμαρχος ἕτερος, καὶ ὁ δῆμος ἀθρόως
124 ἁπάντων ἐξεπεπτώκει. ὅθεν ἐσπάνιζον ἔτι μᾶλλον ὁμοῦ
πολιτῶν τε καὶ στρατιωτῶν καὶ γῆς προσόδου καὶ
118 a. C. διανομῶν καὶ νομῶν, πεντεκαίδεκα μάλιστα ἔτεσιν
ἀπὸ τῆς Γράκχου νομοθεσίας, ἐπὶ δίκαις ἐν ἀργίᾳ
γεγονότες.

125 τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ Σκιπίων ὕπατος καθεῖλε τὸ 28
θέατρον, οὗ Λεύκιος Κάσσιος ἦρκτο (καὶ ἤδη που τέλος
ἐλάμβανεν), ὡς καὶ τόδε στάσεων ἄρξον ἑτέρων ἢ οὐ
χρήσιμον ὅλως Ἑλληνικαῖς ἡδυπαθείαις Ῥωμαίους
126 ἐθίζεσθαι. τιμητὴς δὲ Κόιντος Καικίλιος Μέτελλος
102 a. C. Γλαυκίαν τε βουλεύοντα καὶ Ἀπουλήιον Σατορνῖνον
δεδημαρχηκότα ἤδη τῆς ἀξιώσεως παρέλυεν, αἰσχρῶς

---

1 ἐς πολυπληθίαν susp. Mend., sine causa idonea 3 sq. Nauck post ἀρίστου, Mend. ante γενομένου add. ⟨ἂν⟩ 8 καὶ νόμων libri, del. Musgr., assentiente Rudorff, Zeitschr. f. geschichtl. Rechtswiss. 10 (1842) p. 38, qui tamen addit hoc loco: ⟨ἦσαν δὲ οἱ τὴν γῆν διανέμοντες⟩. Schw. aut excidisse aliquid aut καὶ νομῶν scribendum putavit, quocum hoc probaverunt A. Kiene, Der röm. Bundesgenossenkrieg, Leipz. 1845, p. 131, Mommsen (v. ad § 122); verba καὶ γῆς — νόμων posse intellegi negat Meyer (v. ad § 26) p. 93, de tota enuntiatione inde ab ὅθεν desperavit Mend., alii alia. Recepi καὶ νομῶν neque quicquam aliud puto mutandum; ἐπὶ δίκαις est 'propter lites' 11 σκιπίων iC, Liv. epit. 48, Val. Max. 2, 4, 2; καὶ πίων BV, unde καιπίων A, et item Vell. 1, 15, 3, quod retinebat F. Schöll, Rhein. Mus. 53 (1898) p. 512 sq., non recte, opinor. De anachronismo v. Schw. t. III p. 692 12 Λεύκιος] immo Γάιος, cf. de Boor, Fasti censor. p. 20 15 κεκίλιος codices, const. fere 17 δημαρχοῦντα V

---

2 sq. est lex agraria C. I. L. I p. 75 n. 200, cf. ad § 122
17 δεδημαρχηκότα] cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 2 p. 862

102 a. C.
*βιοῦντας, οὐ μὴν ἐδυνήθη· ὁ γάρ οἱ συνάρχων οὐ
συνέθετο. μικρὸν οὖν ὕστερον ὁ Ἀπουλήιος ὡς ἀμυ-* 127
νούμενος τὸν Μέτελλον ἐς ἑτέραν παρήγγελλε δημαρ- 101 a. C.
*χίαν, φυλάξας στρατηγοῦντα τὸν Γλαυκίαν καὶ τῆσδε
τῶν δημάρχων τῆς χειροτονίας προεστῶτα. Νώνιος
μὲν οὖν, ἐπιφανὴς ἀνήρ, ἔς τε τὸν Ἀπουλήιον παρ-
ρησίᾳ χρώμενος καὶ Γλαυκίαν ἐξονειδίζων δήμαρχος
ἀπεδείχθη. δείσαντες δ' ὁ Γλαυκίας καὶ ὁ Ἀπουλήιος,* 128
*μὴ δημαρχῶν αὐτοὺς ἀμύναιτο, ὄχλον ἀνδρῶν εὐθὺς
ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπιόντι ἐπιπέμπουσι σὺν θορύβῳ
καὶ ἔς τι πανδοχεῖον συμφυγόντα κατεκέντησαν. τοῦ
δὲ πάθους οἰκτροῦ καὶ δεινοῦ φανέντος οἱ περὶ τὸν
Γλαυκίαν, οὔπω τοῦ δήμου συνελθόντος, ἅμ' ἕῳ χειρο-
τονοῦσι δήμαρχον τὸν Ἀπουλήιον. καὶ τὸ μὲν Νω-* 129
νίου πάθος ὧδε ἐσιγήθη διὰ τὴν δημαρχίαν Ἀπου-
29 *ληίου, δεδιότων αὐτὸν ἔτι ἐξελέγχειν· ἐξηλάθη δὲ καὶ* 100 a. C.
*Μέτελλος ὑπ' αὐτῶν, προσλαβόντων Γάιον Μάριον
ἕκτην ἄρχοντα ὑπατείαν, ἐχθρὸν ἀφανῆ τοῦ Μετέλλου.
καὶ συνέπραξαν ὧδε ἅπαντες ἀλλήλοις. ὁ μὲν Ἀπου-* 130
λήιος νόμον ἐσέφερε διαδάσασθαι γῆν, ὅσην ἐν τῇ

5 *τῶν δημάρχων* spuria putavit Mend., sed oppositum videtur participio *στρατηγοῦντα* 5 et 14 sq. *νόνιος* et *νονίου* V; nomen est dubium. Borgh. VII p. 306 de marito sororis Sullae cogitat (Plut. Sulla c. 10) 9 *αὐτοὺς* maluit Mend. 11 *πανδοχεῖον* Oi, aliis locis etiam *πανδοκεῖον*, quam formam semper praetulit Mend. *συνεκέντησαν* O, vulgo. Fort. scribendum fuit *καταφυγόντα συνεκέντησαν*, cf. Mithr. c. 7 12 *miserantibus omnibus* C, unde ci. Mend. ⟨*πᾶσι*⟩ *φανέντος*, inut. 17 *προλαβόντων* B 18 *ἄγοντα* V *ἀφανῆ*] *ἐμφανῆ* ci. Mend. 20 *ὅση* B

4 sq. cf. Mommsen l. c. I[3] p. 518 adn. 4 et p. 141; contra eum non recte videtur disputasse K. Niemeyer, Jahrb. f. cl. Philol. 149 (1894) p. 71 sq., nec magis probaverim, quae de h. l. dicit Bardey, Das sechste Consulat d. Marius, Progr. Nauen 1883 p. 13

100 a C.

νῦν ὑπὸ Ῥωμαίων καλουμένῃ Γαλατίᾳ Κίμβροι γένος
Κελτῶν κατειλήφεσαν, καὶ αὐτοὺς ὁ Μάριος ἔναγχος
ἐξελάσας τὴν γῆν ὡς οὐκέτι Γαλατῶν ἐς Ῥωμαίους
131 *περιεσπάκει. προσέκειτο δέ, εἰ κυρώσειε τὸν νόμον*
ὁ δῆμος, τὴν βουλὴν πένθ' ἡμέραις ἐπομόσαι πεισθή-
σεσθαι τῷ νόμῳ, ἢ τὸν οὐκ ὀμόσαντα μήτε βουλεύειν
καὶ ὀφλεῖν τῷ δήμῳ τάλαντα εἴκοσιν, ὑπονοοῦντες
οὕτως ἄλλους τε τῶν δυσχεραινόντων ἀμυνεῖσθαι καὶ
Μέτελλον ὑπὸ φρονήματος οὐκ ἐνδώσοντα ἐς τὸν ὅρ-
132 *κον. ὁ μὲν δὴ νόμος ὧδε εἶχεν, καὶ ὁ Ἀπουλήιος ἡμέ-*
ραν αὐτοῦ τῇ δοκιμασίᾳ προυτίθει καὶ περιέπεμπε
τοὺς ἐξαγγέλλοντας τοῖς οὖσιν ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, οἷς
δὴ καὶ μάλιστ' ἐθάρρουν ὑπεστρατευμένοις Μαρίῳ.
πλεονεκτούντων δ' ἐν τῷ νόμῳ τῶν Ἰταλιωτῶν ὁ δῆ-
133 *μος ἐδυσχέραινε. καὶ στάσεως ἐν τῇ κυρίᾳ γενομένης,* **30**
ὅσοι μὲν ἐκώλυον τῶν δημάρχων [τοὺς νόμους], ὑβρι-
ζόμενοι πρὸς τοῦ Ἀπουληίου κατεπήδων ἀπὸ τοῦ βή-
ματος, ὁ δὲ πολιτικὸς ὄχλος ἐβόα ὡς γενομένης ἐν
ἐκκλησίᾳ βροντῆς, ὅθεν οὐ θέμις ἐστὶ Ῥωμαίοις οὐδὲν
134 *ἔτι κυροῦν. βιαζομένων δὲ καὶ ὣς τῶν περὶ τὸν*
Ἀπουλήιον οἱ πολιτικοὶ τά τε ἱμάτια διαζωσάμενοι
καὶ τὰ προστυχόντα ξύλα ἁρπάσαντες τοὺς ἀγροίκους
διέστησαν. οἳ δ' αὖθις ὑπὸ τοῦ Ἀπουληίου συγκαλού-

---

5 *ἐπομόσαι*] aut *ὀμόσαι* aut *ἐπ⟨ελθοῦσαν⟩ ὀμόσαι* coll. Plut. Mar. c. 29 (*τὴν σύγκλητον ὀμόσαι προσελθοῦσαν*) ci. Mend., cf. ad § 33   7 *ὄφλειν* Oi, const., corr. Bk.   *ὑπονοοῦντες* sc. *ἅπαντες*, cf. § 130; *ἐπινοοῦντες* scr. Mend.   8 *ἀμύνασθαι* maluit Mend.   9 *ἐς* (in B ex corr.) O, *πρὸς* i   12 *ἐξαγγελοῦντας* scr. Mend., sed cf. praef.   16 '*τὸν νόμον* ex Appiani quidem narratione exspectabas, quamvis Saturninus plures leges eodem tempore promulgaverit, v. Lange, R. Altert. III² p. 78' (Mend.), del. Keil   18 sq. turbata ratus Mend. *ἐν ἐκκλησίᾳ* ponebat post *ἔτι* et *ὅθεν* suspectavit; C pervertit locum 19 *ὅθεν* om. B

100 a. C.

*μενοι μετὰ ξύλων καὶ οἵδε τοῖς ἀστικοῖς ἐπῄεσαν καὶ
βιασάμενοι τὸν νόμον ἐκύρωσαν. κυρωθέντος δ' αὐ-* 135
*τίκα Μάριος οἷα ὕπατος τῇ βουλῇ προυτίθει σκοπεῖν
περὶ τοῦ ὅρκου· καὶ τὸν Μέτελλον εἰδὼς στερρόν τε
τῇ γνώμῃ καὶ βέβαιον ἐφ' ὅ τι φρονήσειεν ἢ εἰπεῖν
φθάσειεν, ἐτίθει πρῶτος ἐς μέσον τὴν γνώμην τὴν
ἑαυτοῦ μετ' ἐνέδρας καὶ ἔλεγεν, ὡς οὔποτε τὸν ὅρκον
ἑκὼν τόνδε αὐτὸς ὀμόσει. συναποφηναμένου δὲ ταῦτα
καὶ τοῦ Μετέλλου καὶ τῶν ἄλλων αὐτοὺς ἐπαινεσάν-
των, ὁ Μάριος διέλυσε τὴν βουλήν. εἶτα τῆς πέμ-* 136
*πτης ἡμέρας, ἣ τῷ ὅρκῳ τελευταία κατὰ τὸν νόμον
ἦν, ἀμφὶ δεκάτην ὥραν αὐτοὺς κατὰ σπουδὴν συν-
αγαγὼν ἔφη τὸν δῆμον ἐσπουδακότα περὶ τὸν νόμον
δεδιέναι, μηχανὴν δ' ὁρᾶν καὶ σόφισμα τοιόνδε· ὀμό-
σειν γάρ, ᾗ νόμος ἐστί, τῷδε πεισθήσεσθαι τῷ νόμῳ,
καὶ νῦν μὲν οὕτω διασκεδᾶν τοὺς ἀπὸ τῶν ἀγρῶν
ἐνηδρευμένους, ὕστερον δ' οὐ δυσχερῶς ἐπιδείξειν,
ὅτι οὐκ ἔστι νόμος ὁ πρὸς βίαν τε καὶ βροντῆς ὠνο-*
31 *μασμένης κεκυρωμένος παρὰ τὰ πάτρια. ταῦτα δ'* 137
*εἰπὼν καὶ τέλος οὐδὲν ἀναμείνας, πάντων ἔτι σιωπών-
των ὑπ' ἐκπλήξεως ἐπὶ τῇ ἐνέδρᾳ καὶ τῷ χρόνῳ δεδα-
πανημένῳ, οὐδ' ἐνθυμηθῆναί τι παρασχὼν αὐτοῖς ἐξ-
ανίστατο ἐς τὸν τοῦ Κρόνου νεών, οὗ τοῖς ταμίαις*

---

1 *ἀστικοῖς* Vi, *ἀστυκοῖς* B, fluctuant codices perpetuo 3 *οἷα*] *ὁ* i 5 *φρονεῖν* maluit Mend., non recte 8 *ὀμόσει* Mend., *ὀμόσειεν* Oi *ταῦτα*] *ταὐτὸ* ci. Mend., inut. propter *συναποφ.* et *καί* 15 *ᾗ νόμος ἐστί*] hinc Mend. in Plut. Mar. c. 29 restituit *ᾗπερ* pro *εἴπερ ἔστι νόμος*, sed Cob. p. 212 apud App. voluit scribere *εἰ* 23 *τοῖς ταμίαις* Klenze, Philol. Abhandl. p. 18 adn. 52, cf. Mommsen, R. Staatsr. I[3] p. 620 sq., *τοὺς ταμίας* Oi, quod retinebat Zeiss ad. h. l., ⟨*πρὸς*⟩ *τοὺς ταμίας* ci. Emperius (v. ad § 121); *censores* vertit C, ut solet

100 a. C.

ἐχρῆν ὀμνύναι, καὶ ὤμνυε σὺν τοῖς φίλοις πρῶτος.
138 ὤμνυον δὲ καὶ οἱ λοιποί, τὸ ἑαυτοῦ δεδιὼς ἕκαστος·
Μέτελλος δ' οὐκ ὤμοσε μόνος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ
προαιρέσεως διέμεινεν ἀφόβως. καὶ αὐτὸν εὐθὺς τῆς
ἐπιούσης ὁ Ἀπουλήιος ἐπιπέμψας τὸν ὑπηρέτην ἐξ-
139 εἷλκεν ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου. ῥυομένων δὲ τῶν ἑτέ-
ρων δημάρχων, ὁ Γλαυκίας καὶ ὁ Ἀπουλήιος ἐς τοὺς
ἀγροίκους ἐκδραμόντες οὐκ ἔφασκον αὐτοῖς ἔσεσθαι
τὴν γῆν οὐδὲ τὸν νόμον κύριον, εἰ μὴ Μέτελλος ἐξ-
ελαθείη. ψήφισμά τε φυγῆς ἐπέγραφον αὐτῷ καὶ τοὺς
ὑπάτους ἐπικηρῦξαι προσετίθεσαν μηδένα Μετέλλῳ
κοινωνεῖν πυρὸς ἢ ὕδατος ἢ στέγης· ἔς τε τὴν δοκι-
μασίαν τοῦδε τοῦ ψηφίσματος ἡμέραν προύγραφον.
140 δεινῆς δὲ τῶν ἀστικῶν ἀγανακτήσεως οὔσης καὶ παρα-
πεμπόντων Μέτελλον αἰεὶ σὺν ξιφιδίοις, ὁ Μέτελλος
αὐτοὺς ἀσπασάμενος καὶ ἐπαινέσας τῆς προαιρέσεως
οὐκ ἔφη δι' ἑαυτὸν ἐάσειν οὐδένα κίνδυνον ἐπιγενέ-
σθαι τῇ πατρίδι. καὶ τόδε εἰπὼν ὑπεξῆλθε τῆς πόλεως.
καὶ τὸ ψήφισμα ὁ Ἀπουλήιος ἐκύρου, καὶ τὰ ἐν τῷ
ψηφίσματι Μάριος ἐπεκήρυττεν.

141 οὕτω μὲν δὴ καὶ Μέτελλος, ἀνὴρ εὐδοκιμώτατος, 32
ἔφευγε, καὶ ὁ Ἀπουλήιος ἐπ' αὐτῷ τρίτον ἐδημάρχει.
καί τις αὐτῷ συνῆρχε δραπέτης εἶναι νομιζόμενος,

---

1 ὤμνυ hic et alibi scr. Mend., nec tamen constanter
2 δεδιὸς V 6 ἀπὸ] ἐκ maluit Mend., sed cf. ad § 66
13 ἡμέραν] *diem unicam dumtaxat perscripsere* C, unde cave
quid addas 18 ἐπειπὼν B 19 sq. τὰ ἐν τῷ ψηφίσματι] τὰ
τῷ ψηφίσματι ⟨προσκείμενα⟩ vel sim. ci. Mend.

---

11 sq. cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 52, II[3] p. 139
(adn. 2) 23 fuit Equitius. Ceterum temporum ordinem ab
App. esse mutatum dixit Bardey (v. ad § 127) p. 14 sqq., a
quo dissentit Mommsen, R. Gesch. II[9] p. 207

100 a. C.

Γράκχον ἑαυτῷ τὸν πρεσβύτερον πατέρα ἐπιγράφων.
καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ συνεπεπράχει περὶ τὴν χειροτο-
νίαν πόθῳ Γράκχου. προτεθείσης δὲ ὑπάτων χειροτο- 142
νίας, Μᾶρκος μὲν Ἀντώνιος ἐπὶ τὴν ἑτέραν ἀναμφι-
λόγως ᾑρέθη, τὴν δὲ ὑπόλοιπον Γλαυκίας ὅδε καὶ
Μέμμιος μετῄεσαν. Μεμμίου δ' ὄντος ἐπιδοξοτέρου
παρὰ πολύ, δείσας ὁ Γλαυκίας καὶ ὁ Ἀπουλήιος ἐπι-
πέμπουσί τινας αὐτῷ σὺν ξύλοις ἐν αὐτῇ τῇ χειροτονίᾳ,
οἳ τὸν Μέμμιον παίοντες ἐν μέσῳ πάντων ὁρώντων
συνέκοψαν. καὶ ἡ μὲν ἐκκλησία θορυβηθεῖσα διελύετο 143
οὔτε νόμων οὔτε δικαστηρίων οὔτε τινὸς αἰδοῦς ἔτι
ὑπούσης· ὁ δὲ δῆμος ἀγανακτῶν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέ-
ραν μετ' ὀργῆς συνέτρεχεν ὡς κτενοῦντες τὸν Ἀπου-
λήιον. ὃ δ' ἄλλο πλῆθος ἁλίσας ἀπὸ τῶν ἀγρῶν
μετὰ Γλαυκίου καὶ Γαΐου Σαυφηίου ταμίου τὸ Καπι-
τώλιον κατέλαβε. καὶ αὐτοὺς τῆς βουλῆς ἀναιρεθῆναι 144
ψηφισαμένης ὁ Μάριος ἀχθόμενος ὅμως ὥπλιζέ τινας
σὺν ὄκνῳ· καὶ βραδύνοντος ἕτεροι τὸ ὕδωρ τὸ ἐπιρρέον
ἐς τὸ ἱερὸν διέτεμον. καὶ Σαυφήιος μὲν ἐμπρῆσαι
τὸν νεών, ὑπὸ δίψης ἀπολλύμενος, ἠξίου, Γλαυκίας
δὲ καὶ Ἀπουλήιος ἐλπίσαντες αὐτοῖς ἐπικουρήσειν Μά-
ριον παρέδωκαν ἑαυτούς, οἵδε πρῶτοι, καὶ ἐπ' ἐκεί-
νοις ὁ Σαυφήιος. Μάριος δ', αὐτίκα πάντων αὐτοὺς 145
ἀναιρεῖν κελευόντων, ἐς τὸ βουλευτήριον συνέκλεισεν
ὡς ἐννομώτερον ἐργασόμενος. οἳ δὲ πρόφασιν τοῦτ'
εἶναι νομίσαντες τὸν κέραμον ἐξέλυον τοῦ βουλευτη-

1 τὸν, ut videtur, om. i. 4 ἑτέραν ⟨ἀρχὴν⟩ ci. Mend., dubitanter 7 δείσας] cf. Nauck ad Soph. Aiac. 1386 14 ὁπλίσας V 15 σαφηίου V i, const., *Saphinius* Candido est 18 alterum τὸ, quod desideravit Mend., habet B, om. Vi 20 νεὼν ὑπὸ δίψης ἀπολλυμένους ἠξίου ci. Herw. p. 65 21 αὐτοῖς maluit Mend.

100 a. C. ρίου καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀπουλήιον ἔβαλλον ἕως, ἀπ-
έκτειναν, ταμίαν τε καὶ δήμαρχον καὶ στρατηγόν, ἔτι
146 περικειμένους τὰ σύμβολα τῆς ἀρχῆς. πολὺς δὲ καὶ 33
ἄλλος ὅμιλος ἐν τῇ στάσει διέφθαρτο καὶ δήμαρχος
ἕτερος, ⟨ὁ⟩ τοῦ Γράκχου παῖς εἶναι νομιζόμενος,
πρώτην δημαρχῶν ἐκείνην ἡμέραν, οὐδένα ἔτι ὠφε-
λούσης οὔτε ἐλευθερίας οὔτε δημοκρατίας οὔτε νόμων
οὔτε ἀξιώσεως οὔτε ἀρχῆς, ὅπου καὶ ἡ τῶν δημάρχων
ἔς τε κώλυσιν ἁμαρτημάτων καὶ ἐς ἐπικούρησιν τῶν
δημοτῶν γενομένη, ἱερὰ καὶ ἄσυλος οὖσα, τοιάδε ὕβριζε
147 καὶ τοιάδε ἔπασχεν. ἀναιρεθέντων δὲ τῶν ἀμφὶ τὸν
Ἀπουλήιον ἡ μὲν βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐκεκράγεσαν κατα-
καλεῖν Μέτελλον, Πούπλιος δὲ Φούριος δήμαρχος,
οὐδ' ἐλευθέρου πατρός, ἀλλ' ἐξελευθέρου, θρασέως
ἐνίστατο αὐτοῖς καὶ οὐδὲ Μετέλλου τοῦ Μετέλλου
παιδὸς ἱκετεύοντος αὐτὸν ἐν ὄψει τοῦ δήμου καὶ δα-
κρύοντος καὶ τοῖς ποσὶ προσπίπτοντος ἐνεκλάσθη.
148 ἀλλ' ὁ μὲν παῖς ἐκ τῆσδε τῆς ὄψεως Εὐσεβὴς ἐς τὸ
99 a. C. ἔπειτα ἐκλήθη, τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους Φούριον μὲν ἐπὶ
τῷδε ἐς δίκην Γάιος Κανουλήιος δήμαρχος ὑπῆγε, καὶ

5 ⟨ὁ⟩, quod addendum ci. Mend., recepi, cf. § 141 10 ⟨καὶ⟩ ἱερὰ ci. Mend. 11 ἀμφὶ] δημάρχων i et C, qui vertit: *interfecto a tribunis Apuleio* 13 Πούπλιος] V 141 uno loco excepto semper habet πούπλιος, O i fluctuant inter πούπλιος et πόπλιος, sed ita, ut illud multo saepius inveniatur. Qua de causa retinui formam Appiani aetate vulgatam φρούριος Ob, hic et infra sollemni errore; quod nomen est in inscr. et nummis serioris aetatis, cf. Φρουρία I. G. IV 1158 (v. Fränkel ad h. l.), natum ex analogia nominis graeci, cf. I. G. I 433; II 269 b, 9; IV 757 B, 37; XII fasc. 1, 956. 968 14 ἐξελευθέρου ⟨ὢν⟩ ci. Mend., πατρὸς ⟨ὢν⟩ Zerdik p. 75, inut., ut videtur, ex usu Appiani 20 Κανουλήιος] *Cornelius* C, C. Appuleium Decianum reponebant A. W. Zumpt, Criminalrecht I, 2 p. 353; Lange, R. Altert. III² p. 86 adn. 2, alii, cf. Cic. pro C. Rab. perduell. 9 (§ 24); Schol. Bob. p. 230 Orelli, Val. Max. 8, 1, damn. 2

99 a. C.

ὁ δῆμος οὐδὲ τοὺς λόγους ὑπομείνας διέσπασε τὸν Φούριον· οὕτως αἰεί τι μύσος ἑκάστου ἔτους ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐγίγνετο· Μετέλλῳ δ' ἡ κάθοδος ἐδόθη, καί 149
φασιν αὐτῷ τὴν ἡμέραν οὐκ ἀρκέσαι περὶ τὰς πύλας δεξιουμένῳ τοὺς ἀπαντῶντας.

τρίτον μὲν δὴ τόδε ἔργον ἐμφύλιον ἦν τὸ Ἀπου- 150
ληίου, μετὰ δύο τὰ Γράκχεια, καὶ τοσάδε εἴργαστο
34 Ῥωμαίους· οὕτω δ' ἔχουσιν αὐτοῖς ὁ συμμαχικὸς καλούμενος πόλεμος ἐπιγίγνεται ἐθνῶν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν πολλῶν, ἀρξάμενός τε παραδόξως καὶ ἀθρόως ἐπὶ μέγα προελθὼν καὶ τὰς στάσεις ἐν Ῥώμῃ σβέσας ὑπὸ δέους
ἐπὶ πολύ. λήγων δὲ καὶ ὅδε στάσεις τε ἄλλας καὶ στασι- 151
άρχους δυνατωτέρους ἀνέθρεψεν οὐ νόμων εἰσηγήσεσιν ἔτι οὐδὲ δημοκοπίαις, ἀλλὰ ἀθρόοις στρατεύμασι κατ' ἀλλήλων χρωμένους. καὶ αὐτὸν διὰ τάδε συνήγαγον ἐς τήνδε τὴν συγγραφήν, ἔκ τε τῆς ἐν Ῥώμῃ στάσεως ἀρξάμενον καὶ ἐς πολὺ χείρονα στάσιν ἑτέραν ἐκπεσόντα. ἤρξατο δὲ ὧδε.

Φούλβιος Φλάκκος ὑπατεύων μάλιστα δὴ πρῶτος 152
ὅδε ἐς τὸ φανερώτατον ἠρέθιζε τοὺς Ἰταλιώτας ἐπι- 125 a. C.
θυμεῖν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας ὡς κοινωνοὺς τῆς ἡγεμονίας ἀντὶ ὑπηκόων ἐσομένους. εἰσηγούμενος δὲ τὴν γνώμην καὶ ἐπιμένων αὐτῇ καρτερῶς, ὑπὸ τῆς βουλῆς
ἐπί τινα στρατείαν ἐξεπέμφθη διὰ τόδε. ἐν ᾗ τῆς ὑπα- 153
τείας αὐτῷ δεδαπανημένης, ὃ δὲ καὶ δημαρχεῖν εἵλετο
μετ' αὐτὴν καὶ ἔπραξε γενέσθαι σὺν Γράκχῳ τῷ νεω- 123 a. C.

---

2 ἔτους om. iC　6 ἔργον om. O　8 ῥωμαίοις V¹a
11 ⟨τὰς⟩ ἐν Ῥώμῃ maluit Mend., cf. ad § 12　12 sq. στασιάρχας i　13 νόμων, quod ci. Mend., habent BC, νόμου reliqui　20 ἐς τὸ φανερώτερον ci. Mend.　24 διὰ τόδε post αὐτὴν (v. 26) transponebat Mend. (cf. § 102), Zippel p. 361 delendum censet

123 a.C. τέρῳ, τοιάδε ἄλλα ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας ἐσφέροντι κἀκείνῳ.
154 ἀναιρεθέντοιν δὲ ἀμφοῖν, ὥς μοι προείρηται, πολὺ
121 a.C. μᾶλλον ἠρέθιστο ἡ Ἰταλία· οὔτε γὰρ ἠξίουν ἐν ὑπηκόων ἀντὶ κοινωνῶν εἶναι μέρει οὔτε Φλάκκον καὶ Γράκχον ὑπὲρ αὐτῶν πολιτεύοντας τοιάδε παθεῖν.

155 ἐπὶ δὲ ἐκείνοις καὶ Λίβιος Δροῦσος δημαρχῶν, 35
91 a.C. ἀνὴρ ἐπιφανέστατος ἐκ γένους, δεηθεῖσι τοῖς Ἰταλιώταις νόμον αὖθις ἐσενεγκεῖν περὶ τῆς πολιτείας ὑπέσχετο· τούτου γὰρ δὴ μάλιστα ἐπεθύμουν ὡς ἐνὶ τῷδε
156 αὐτίκα ἡγεμόνες ἀντὶ ὑπηκόων ἐσόμενοι. ὁ δὲ τὸν δῆμον ἐς τοῦτο προθεραπεύων ὑπήγετο ἀποικίαις πολλαῖς ἔς τε τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν ἐψηφισμέναις μὲν
157 ἐκ πολλοῦ, γεγονυίαις δὲ οὔπω. τήν τε βουλὴν καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ μάλιστα δὴ τότε ἀλλήλοις διὰ τὰ δικαστήρια διεφέροντο, ἐπὶ κοινῷ νόμῳ συναγαγεῖν ἐπειρᾶτο, σαφῶς μὲν οὐ δυνάμενος ἐς τὴν βουλὴν ἐπανενεγκεῖν τὰ δικαστήρια, τεχνάζων δ' ἐς ἑκατέρους ὧδε.
158 τῶν βουλευτῶν διὰ τὰς στάσεις τότε ὄντων μόλις ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους, ἑτέρους τοσούσδε αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἱππέων εἰσηγεῖτο ἀριστίνδην προσκαταλεγῆναι καὶ ἐκ τῶνδε πάντων ἐς τὸ μέλλον εἶναι τὰ δικαστήρια· εὐθύνας τε ἐπ' αὐτῶν γίγνεσθαι δωροδοκίας προσέγρα-

---

4 εἶναι] μεῖναι ci. Mend. 5 αὐτῶν maluit idem 7 ἐς γένος idem, monens ne scribas ἐπιφανεστάτου ἐκ γένους, hoc certe iure 8 τῆς om. i 10 ἡγεμόνες] κοινωνοὶ τῆς ἡγεμονίας § 152 *communi lege* C 15 ἐπὶ κοινῷ νόμῳ] ἐπικοίνῳ νόμῳ scr. Mend. 16 sq. ἐπενεγκεῖν Vb

---

§ 155 sqq. cf. A. Kiene (v. ad § 124), E. Marcks, Die Überlieferung des Bundesgenossenkrieges 91—89 v. Chr., diss. Marb. 1884, 1. Teil, W. Strehl, M. Livius Drusus Volkstribun 663/91, diss. Marb. 1887, Busolt (v. ad § 106) p. 405 sqq. 18 cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 2 p. 847: διὰ τὰς στάσεις error Appiani

91 a. C.
φεν, ἐγκλήματος ἴσα δὴ καὶ ἀγνοουμένου διὰ τὸ ἔθος
τῆς δωροδοκίας ἀνέδην ἐπιπολαζούσης. ὃ μὲν δὴ τάδε 159
πρὸς ἑκατέρους ἐπενόει, περιῆλθε δὲ ἐς τὸ ἐναντίον
αὐτῷ. ἥ τε γὰρ βουλὴ χαλεπῶς ἔφερεν ἀθρόως αὐτῇ
τοσούσδε προσκαταλεγῆναι καὶ ἐξ ἱππέων ἐς τὸ μέγι-
στον ἀξίωμα μεταβῆναι, οὐκ ἀδόκητον ἡγουμένη καὶ
βουλευτὰς γενομένους κατὰ σφᾶς ἔτι δυνατώτερον τοῖς
προτέροις βουλευταῖς στασιάσειν· οἵ τε ἱππεῖς ὑπώ- 160
πτευον, ὅτι τῇδε τῇ θεραπείᾳ πρὸς τὸ μέλλον ἐς τὴν
βουλὴν μόνην τὰ δικαστήρια ἀπὸ τῶν ἱππέων περι-
φέροιτο, γευσάμενοί τε κερδῶν μεγάλων καὶ ἐξουσίας
οὐκ ἀλύπως τὴν ὑπόνοιαν ἔφερον. τό τε πλῆθος αὐτῶν 161
ἐν ἀπορίᾳ σφᾶς ἐποίει καὶ ὑποψίᾳ πρὸς ἀλλήλους,
τίνες ἀξιώτεροι δοκοῦσιν ἐς τοὺς τριακοσίους κατα-
λεγῆναι· καὶ τοῖς λοιποῖς φθόνος ἐς τοὺς κρείττονας
ἐσῄει. ὑπὲρ ἅπαντα δ' ἠγανάκτουν ἀναφυομένου τοῦ
τῆς δωροδοκίας ἐγκλήματος, ὃ τέως ἡγοῦντο καρτερῶς
ὑπὲρ αὐτῶν πρόρριζον ἐσβέσθαι.

36 οὕτω μὲν δὴ καὶ οἱ ἱππεῖς καὶ ἡ βουλή, καίπερ 162
ἔχοντες ἀλλήλοις διαφόρως, ἐς τὸ Δρούσου μῖσος
συνεφρόνουν, καὶ μόνος ὁ δῆμος ἔχαιρε ταῖς ἀποικίαις.
οἱ Ἰταλιῶται δ', ὑπὲρ ὧν δὴ καὶ μάλιστα ὁ Δροῦσος
ταῦτα ἐτέχναζε, καὶ οἵδε περὶ τῷ νόμῳ τῆς ἀποικίας ἐδε-
δοίκεσαν, ὡς τῆς δημοσίας Ῥωμαίων γῆς, ἣν ἀνέμητον

---

4 *αὐτῇ* Oi, corr. Mend. 7 ⟨*συνισταμένους*⟩ *κατὰ σφᾶς* vel sim. ci. Mend., sed *κατὰ σφᾶς*, quod mihi quoque suspicionem moverat, ad *βουλευτὰς γενομένους* referri iubet Keil coll. Thuc. 1, 79, 1 15 *κρείσσονας* B 17 sq. haesit in *καρτερῶς* Schw., in *ὑπὲρ* idem praeeunte Musgr., sed utrumque velim iungas cum *ἡγοῦντο*; ad *ὑπὲρ αὐτῶν* cf. Cic. pro Cluent. § 154 et pro Rab. Post. § 16 *αὐτῶν* Oi, corr. Did. 21 *συνεφώνουν* i

91 a. C. οὖσαν ἔτι οἳ μὲν ἐκ βίας, οἳ δὲ λανθάνοντες ἐγεώρ-
γουν, αὐτίκα σφῶν ἀφαιρεθησομένης, καὶ πολλὰ καὶ
163 περὶ τῆς ἰδίας ἐνοχλησόμενοι. Τυρρηνοί τε καὶ Ὀμ-
βρικοὶ ταὐτὰ δειμαίνοντες τοῖς Ἰταλιώταις καί, ὡς
ἐδόκει, πρὸς τῶν ὑπάτων ἐς τὴν πόλιν ἐπαχθέντες
ἔργῳ μὲν ἐς ἀναίρεσιν Δρούσου, λόγῳ δ' ἐς κατηγο-
ρίαν, τοῦ νόμου φανερῶς κατεβόων καὶ τὴν τῆς δοκι-
164 μασίας ἡμέραν ἀνέμενον. ὧν ὁ Δροῦσος αἰσθανόμενός
τε καὶ οὐ θαμινὰ προϊών, ἀλλ' ἔνδον ἐν περιπάτῳ
βραχὺ φῶς ἔχοντι χρηματίζων ἀεὶ καὶ περὶ ἑσπέραν
τὸ πλῆθος ἀποπέμπων ἐξεβόησεν ἄφνω πεπλῆχθαι καὶ
λέγων ἔτι κατέπεσεν. εὑρέθη δὲ ἐς τὸν μηρὸν αὐτῷ
σκυτοτόμου μαχαίριον ἐμπεπηγμένον.

165 οὕτω μὲν δὴ καὶ Δροῦσος ἀνῄρητο δημαρχῶν. καὶ 37
οἱ ἱππεῖς ἐπίβασιν ἐς συκοφαντίαν τῶν ἐχθρῶν τὸ
πολίτευμα αὐτοῦ τιθέμενοι, Κόιντον Οὐάριον δήμαρχον
ἔπεισαν εἰσηγήσασθαι κρίσεις εἶναι κατὰ τῶν τοῖς Ἰτα-
λιώταις ἐπὶ τὰ κοινὰ φανερῶς ἢ κρύφα βοηθούντων,
ἐλπίσαντες τοὺς δυνατοὺς ἅπαντας αὐτίκα εἰς ἔγκλημα
ἐπίφθονον ὑπάξεσθαι καὶ δικάσειν μὲν αὐτοί, γενο-

---

2 καὶ post πολλὰ om. i 4 sq. καὶ ὡς ἐδόκει] ὡς ἐδόκει, καὶ ci. Mend. 5 ἐσαχθέντες ci. Mend., fort. recte, cf. § 503, V § 315, ubi codices variant 8 αἰσθόμενος i 9 ἐμπεριπάτω B 10 καὶ] ποτὲ ci. Mend. 16 Οὐαλέριον libri, corr. Pighius, Annal. III p. 223 18 βοηθησάντων ci. Mend., cf. praef. 20 ὑπάξειν maluit Mend., medium iure retinuit Schenkl p. 174

---

2 cf. Meyer (v. ad § 26) p. 90 adn. 4, Strehl (v. ad § 155) p. 24, Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 681 adn. 2 8 sq. ad τὴν τῆς δοκιμασίας ἡμέραν cf. Marcks (v. ad § 155) p. 10 sq. 17 sq. de tempore legis Variae cf. praeter alios Marcks p. 46, de lege ipsa Jos. Lengle, Untersuch. über d. Sullan. Verfass., Freiburg i. Br. 1899, p. 32 sqq., Mommsen, R. Strafrecht p. 198

91 a. C.
μένων δ' ἐκείνων ἐκποδὼν δυνατώτερον ἔτι τῆς πό-
λεως ἐπάρξειν. τὸν μὲν δὴ νόμον ἀπαγορευόντων τῶν 166
ἑτέρων δημάρχων μὴ τίθεσθαι, περιστάντες οἱ ἱππεῖς
σὺν ξιφιδίοις γυμνοῖς ἐκύρωσαν· ὡς δ' ἐκεκύρωτο,
αὐτίκα τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν βουλευτῶν ἐπεγρά-
φοντο κατήγοροι. καὶ Βηστίας μὲν οὐδ' ὑπακούσας 167
ἑκὼν ἔφευγεν ὡς οὐκ ἐκδώσων ἑαυτὸν εἰς χεῖρας ἐχ-
θρῶν, καὶ Κόττας ἐπ' ἐκείνῳ παρῆλθε μὲν ἐς τὸ δι-
καστήριον, σεμνολογήσας δὲ ὑπὲρ ὧν ἐπεπολίτευτο,
καὶ λοιδορησάμενος τοῖς ἱππεῦσι φανερῶς, ἐξῄει τῆς
πόλεως καὶ ὅδε πρὸ τῆς ψήφου· Μούμμιος δ', ὁ τὴν 168
Ἑλλάδα ἑλών, αἰσχρῶς ἐνεδρευθεὶς ὑπὸ τῶν ἱππέων
ὑποσχομένων αὐτὸν ἀπολύσειν κατεκρίθη φεύγειν καὶ
38 ἐν Δήλῳ διεβίωσεν. ἐπιπολάζοντος δ' ἐς πολὺ τοῦ 169
κακοῦ κατὰ τῶν ἀρίστων, ὅ τε δῆμος ἤχθετο τοιῶνδε
καὶ τοσάδε εἰργασμένων ἀνδρῶν ἀθρόως ἀφαιρούμε-
νος, καὶ οἱ Ἰταλοὶ τοῦ τε Δρούσου πάθους πυνθανό-
μενοι καὶ τῆς ἐς τὴν φυγὴν τούτων προφάσεως, οὐκ
ἀνασχετὸν σφίσιν ἔτι ἡγούμενοι τοὺς ὑπὲρ σφῶν πολι-
τεύοντας τοιάδε πάσχειν οὐδ' ἄλλην τινὰ μηχανὴν
ἐλπίδος ἐς τὴν πολιτείαν ἔτι ὁρῶντες, ἔγνωσαν ἀπο-
στῆναι Ῥωμαίων ἄντικρυς καὶ πολεμεῖν αὐτοῖς κατὰ

---

3 τίθεσθαι susp. Mend., at cf. § 466, V § 179 6 οὐι-στίας Oi, *Vistius* C, corr. Schw. οὐδ' O, οὐχ i 7 ἔφυγεν ci. Mend., cf. praef. 11 Μούμμιος] Μέμμιος ci. Freinsh., Suppl. Liv. LXXI, 41, probavit Mend., Μούμμιος iure defendit Rühl, Rhein. Mus. 56 (1901) p. 634, ὁ τὴν Ἑ. ἑλών ex gravi Appiani errore natum esse concedens, cf. etiam Lengle (v. ad § 165) p. 34 15 τοιῶνδε] τοσῶνδε ci. Zeiss ad h. l.

---

6 de Calp. Bestia cf. Münzer apud Pauly-Wissowa 3 p. 1366, 23 8 de Aur. Cotta cf. Klebs ibid. 2 p. 2482, 96 et Lengle (v. ad § 165) p. 33

91 a. C.
170 *κράτος. κρύφα τε διεπρεσβεύοντο συντιθέμενοι περὶ
τῶνδε καὶ ὅμηρα διέπεμπον ἐς πίστιν ἀλλήλοις. ὧν
ἐς πολὺ μὲν οὐκ ἐπῄσθοντο Ῥωμαῖοι διὰ τὰς ἐν ἄστει
κρίσεις τε καὶ στάσεις· ὡς δ' ἐπύθοντο, περιέπεμπον
ἐς τὰς πόλεις ἀπὸ σφῶν τοὺς ἑκάστοις μάλιστα ἐπι-*
171 *τηδείους, ἀφανῶς τὰ γιγνόμενα ἐξετάζειν. καί τις ἐκ
τούτων μειράκιον ὅμηρον ἰδὼν ἐξ Ἄσκλου πόλεως ἐς
ἑτέραν ἀγόμενον ἐμήνυσε τῷ περὶ τὰ χωρία ἀνθυ-*
172 *πάτῳ Σερουιλίῳ. ἦσαν γάρ, ὡς ἔοικε, τότε καὶ τῆς
Ἰταλίας ἄρχοντες ἀνθύπατοι κατὰ μέρη· ὃ καὶ Ἀδρια-
νὸς ἄρα μιμούμενος ὕστερον χρόνῳ πολλῷ, τὴν αὐτο-
κράτορα ἀρχὴν Ῥωμαίοις ἡγούμενος, ἀνεκαίνισε, καὶ*
173 *μετ' αὐτὸν ἐπέμεινεν ἐς βραχύ. ὁ δὲ Σερουίλιος θερμό-
τερον ἐσδραμὼν ἐς τὸ Ἄσκλον καὶ πανηγυρίζουσι τοῖς
Ἀσκλαίοις χαλεπῶς ἀπειλῶν ἀνῃρέθη ὡς ὑπὸ ἤδη πε-
φωραμένων. ἐπανῃρέθη δ' αὐτῷ καὶ Φοντήιος, ὃς
ἐπρέσβευεν αὐτῷ· καλοῦσι δ' οὕτω τοὺς τοῖς ἡγεμόσι
τῶν ἐθνῶν ἐκ τῆς βουλῆς ἑπομένους ἐς βοήθειαν.*
174 *πεσόντων δὲ τῶνδε, οὐδὲ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων τις ἦν*

---

3 *ἐπύθοντο* ab 9 *σερουηλίῳ* V, const.; de ceteris scriptoribus v. Wehrmann, Fasti praetorii p. 23 10 *ἀδριανὸς* Oi, correxi 11 ⟨*ὁ*⟩ *τὴν* ci. Mend., vix iure, cf. § 262. 279. 368. 430, II § 2. 225. 234. 265. 346. 448, III § 43 etc. *τὸν* pro *τὴν* a 12 *ἀρχὴν* om. i 19 *ἦν τις* cum V scr. Mend. *τις*] *ἔτι* ci. Nauck

---

7 est Asculum Picenum 8 sq. *ἀνθυπάτῳ*] i. e. praet. vel pro praet. cum imperio consulari sec. Mommsen, R. Staatsr. II, 1[3] p. 235, praet. urb. sec. Willems II p. 690 adn. 3; de praet. aliquo ex provincia redeunte vel in provinciam proficiscente cogitat Strachan-Davidson ad h. l. De Servilio ipso v. Mommsen, R. Münzw. p. 536 9 sqq. de hoc ipsius Appiani errore cf. P. Jörs, Untersuch. zur Gerichtsverf. d. röm. Kaiserzeit (Festgabe für Ihering 1892) p. 50 sqq. 16 de Fonteio v. Mommsen, R. Münzw. p. 543

91 a. C.
φειδώ, ἀλλὰ τοὺς παρὰ σφίσι πάντας οἱ Ἀσκλαῖοι συν-
εκέντουν ἐπιτρέχοντες καὶ τὰ ὄντα αὐτοῖς διήρπαζον.
39 ἐκραγείσης δὲ τῆς ἀποστάσεως ἅπαντα, ὅσα τοῖς 175
Ἀσκλαίοις ἔθνη γείτονα ἦν, συνεξέφαινε τὴν παρα- *90 a. C.*
σκευήν, Μάρσοι τε καὶ Παιλιγνοὶ καὶ Οὐηστῖνοι καὶ
Μαρρουκῖνοι καὶ ἐπὶ τούτοις Πικεντῖνοι καὶ Φρεν-
τανοὶ καὶ Ἱρπῖνοι καὶ Πομπηιανοὶ καὶ Οὐενούσιοι καὶ
Ἰάπυγες, Λευκανοί τε καὶ Σαυνῖται, χαλεπὰ Ῥωμαίοις
καὶ πρὶν ἔθνη γενόμενα, ὅσα τε ἄλλα ἀπὸ Λίριος πο-
ταμοῦ, ὃν νῦν μοι δοκοῦσι Λίτερνον ἡγεῖσθαι, ἐπὶ
τὸν μυχόν ἐστι τοῦ Ἰονίου κόλπου πεζεύοντι καὶ περι-
πλέοντι. πέμψασι δ' αὐτοῖς ἐς Ῥώμην πρέσβεις αἰτιω- 176
μένους, ὅτι πάντα Ῥωμαίοις ἐς τὴν ἀρχὴν συνεργασά-
μενοι οὐκ ἀξιοῦνται τῆς τῶν βεβοηθημένων πολιτείας,
ἡ βουλὴ μάλα καρτερῶς ἀπεκρίνατο, εἰ μεταγινώσκουσι
τῶν γεγονότων, πρεσβεύειν ἐς αὐτήν, ἄλλως δὲ μή. οἳ 177
μὲν δὴ πάντα ἀπογνόντες ἐς παρασκευὴν καθίσταντο
καὶ αὐτοῖς ἐπὶ τῷ κατὰ πόλιν στρατῷ κοινὸς ἦν ἱπ-
πέων τε καὶ πεζῶν ἕτερος ἐς δέκα μυριάδας. καὶ Ῥω-
μαῖοι τὸν ἴσον αὐτοῖς ἀντεξέπεμπον ἀπό τε σφῶν
αὐτῶν καὶ τῶν ἔτι συμμαχούντων σφίσιν ἐθνῶν τῆς

---

4 *συνεξέφανε* (vel — *φανε*) Oi, *συνεξέφανε* scripsi coll. Mithr. c. 68, *συνεξέφηνε* edid. Mend. 5 *Παιλιγνοὶ* Halm, Cic. t. II² p. 999 (ed. Turic.), *Πελιγνοὶ* Gel. et Cluver, Ital. ant. II p. 755, *παγλῖνοι* V, *παγκλῖνοι* B, *μαγκλῖνοι* i, *Malini* C *Οὐηστῖνοι* Schw., *οὐιστῖνοι* BCi, *ἰουστῖνοι* V 6 sq. *Φρεντανοὶ* Cluver l. c., *φερεντράνοι* Ob, *φερεντρανοὶ* a, *Ferenani* C 7 *ἱρπῖνοι* Bi, *εἱρπῖνοι* V, *Hirpini* C *πομπιανοὶ* O 12 sq. *αἰτιωμένοις* b, *αἰτιασομένους* scr. Mend., sed cf. praef. 18 *αὐτοῖς*] *τοῖς* V

---

§ 175 sqq. de hoc bello cf. Marcks (v. ad § 155) p 38 sqq., Th. Reinach, Les periochae de la guerre sociale, Rev. hist. 45 (1891) p. 41 sqq. 9 sq. error Appiani, cf. Nissen, Ital. Landesk. I p. 329 adn. 2 et p. 333, Marcks p. 54 adn. 3 12 sqq. cf. Strehl (v. ad § 155) p. 42

90 a.C.
178 *Ἰταλίας. ἡγοῦντο δὲ Ῥωμαίων μὲν ὕπατοι Σέξτος τε* **40**
Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ Πόπλιος Ῥουτίλιος Λοῦπος· ἄμφω
γὰρ ὡς ἐς μέγαν τε καὶ ἐμφύλιον πόλεμον ἐξῄεσαν,
ἐπεὶ καὶ τὰς πύλας οἱ ὑπόλοιποι καὶ τὰ τείχη διὰ χει-
179 *ρὸς εἶχον ὡς ἐπ' οἰκείῳ καὶ γείτονι μάλιστα ἔργῳ. τό*
τε ποικίλον τοῦ πολέμου καὶ πολυμερὲς ἐνθυμούμενοι
ὑποστρατήγους τοῖς ὑπάτοις συνέπεμψαν τοὺς τότε
ἀρίστους, ὑπὸ μὲν Ῥουτιλίῳ Γναῖόν τε Πομπήιον, τὸν
πατέρα Πομπηίου τοῦ Μάγνου παρονομασθέντος, καὶ
Κόιντον Καιπίωνα καὶ Γάιον Περπένναν καὶ Γάιον
Μάριον καὶ Οὐαλέριον Μεσσάλαν, ὑπὸ δὲ Σέξτῳ Καί-
σαρι Πούπλιον Λέντλον, ἀδελφὸν αὐτοῦ Καίσαρος, καὶ
Τίτον Δίδιον καὶ Λικίνιον Κράσσον καὶ Κορνήλιον
180 *Σύλλαν καὶ Μάρκελλον ἐπὶ τοῖσδε. τοσοίδε μὲν δὴ*
τοῖς ὑπάτοις διελόμενοι τὴν χώραν ὑπεστρατήγουν.
καὶ πάντας ἐπεπορεύοντο οἱ ὕπατοι· καὶ αὐτοῖς οἱ
Ῥωμαῖοι καὶ ἑτέρους ὡς ἐς μέγαν ἀγῶνα ἔπεμπον ἑκά-
181 *στοτε. Ἰταλοῖς δ' ἦσαν μὲν στρατηγοὶ καὶ κατὰ πόλεις*
ἕτεροι, κοινοὶ δ' ἐπὶ τῷ κοινῷ στρατῷ καὶ τοῦ παν-

---

1 ⟨*οἱ*⟩ *ὕπατοι* ci. Schw., sed cf. II § 347. 509 Iber. c. 56 etc. *Σέξτος*] immo *Λεύκιος*. Sextus fuit cos. a. 663/91, sed Appiani est error 2 *λοῦππος* B 3 *ὡς* om. V *τε*] *δὴ* i *ἐμφύλιον*] *ἐγχώριον* i 7 ⟨*δέκα*⟩ vel ⟨*ι'*⟩ *ὑποστρατήγους* ci. Cob. p. 212, perperam 8 ⟨*σφῶν*⟩ *ἀρίστους* ci. Mend., inut., cf. etiam Kratt p. 44 10 *Καιπίωνα* Schw., *καπίωνα* O (certe B const.), varie corruptum nomen in i, et sic etiam infra 12 *καὶ Γάιον Καίσαρα* post *Λέντλον* addi voluit Schw. Sed C. Caesar illo anno fuit aed. cur., cf. Marcks (v. ad § 155) p. 47 adn. 1, qui ipse quidem Q. Catulum pro P. Lentulo poni aut *καὶ* ante *ἀδελφὸν* inseri vult, cogitans de cos. a. 663/91; *Publium Lentulum ac fratrem ipsius Caesaris* C 13 *λικίννιον* h. l. B, ut etiam reliqui codices et tituli nummi papyri fluctuant inter formas cum *ν* et *νν*; quarum illam semper scripsi 18 *καὶ* om. i

---

10 de Q. Caepione cf. Borghesi V p. 177 11 Marcum praenomen dat Messalae idem I p. 408

90 a. C.

τὸς αὐτοκράτορες Τίτος Λαφρήνιος καὶ Γάιος Ποντίλιος καὶ Μάριος Ἐγνάτιος καὶ Κόιντος Ποπαίδιος καὶ Γάιος Πάπιος καὶ Μᾶρκος Λαμπώνιος καὶ Γάιος Οὐιδακίλιος καὶ Ἕριος Ἀσίνιος καὶ Οὐέττιος Σκάτων, οἳ τὸν στρατὸν ὁμοίως μερισάμενοι τοῖς Ῥωμαίων στρατηγοῖς ἀντεκαθέζοντο καὶ πολλὰ μὲν ἔδρασαν, πολλὰ δ' ἔπαθον· ὧν ἑκατέρων, ἐν κεφαλαίῳ φράσαι, τὰ ἀξιολογώτατα ἦν τοιάδε.

41 Οὐέττιος μὲν Σκάτων Σέξστον Ἰούλιον τρεψάμενός τε 182
καὶ δισχιλίους κτείνας ἐπὶ Αἰσερνίαν ἤλασε ῥωμαΐζουσαν· καὶ αὐτὴν οἱ μὲν συντάττοντες, Λεύκιός τε Σκιπίων καὶ Λεύκιος Ἀκίλιος, θεραπόντων ἐσθῆτας ὑπο-

---

1 *Λαφρήνιος*] *ἀφρήνιος*, *α* supra *η* addito, B, *ἀφράνιος* ceteri, sed § 204 sqq. *λαφρήνιος* Oi, cf. Zangemeister C. I. L. IX ad n. 6086 I 1 sq. *Ποντίλιος*] *πομπίλιος*, *οντί* suprascr. a. m. 1, V; Pontidius Vell. 2, 16, 1, quod probavit Schw., recepit Did., sed utrumque nomen exstat 2 *ἰγνάτιος*, quod retinebant Wannowski, Antiq. rom. p. 3 et Lightfoot, S. Ignatius t. I² p. 22 sq. (cf. C. I. L. II n. 1457, Eckinger, Die Orthogr. lat. Wörter in griech. Inschr., diss. Zürich 1892, p. 21), et infra saepius *γνάτιος* libri, *Ἐγνάτιος* corr. Schw. ex Vell. 2, 16, 1, Liv. epit. 75, Flor. 3, 18, 6, dubitanter tamen *πομπάδιος* O, *ποπάδιος* i, *Pompedius* C; fluctuant codices etiam infra; verum nomen, quod recepi, est *Ποπαίδιος* vel *Ποππαίδιος*, cf. Kapteijn, De bello Marsico (Lugd. Bat. 1864) p. 62 adn. 1, et Zangemeister C. I. L. IX p. 633; v. de ceteris scriptoribus Boissevain ad Cass. D. 48, 41, 1; *Πομπαίδιος* vulgo 3 sq. *γάιος ἰουδακίλιος* iC, *γάιος οὐαδευκίλιος* V, *γάϊοὐαδακίλιος* (sic) B, infra quoque fluctuant codices; Vidacilius Oros. 5, 18, 21 (C. I. L. IX n. 5426 est cognomen Quidacilius, non Q. Vidacilius), quod cum Mend. Appiano reddendum putavi 4 *ἔριος* libri, spiritum correxi *ἀσίννιος* h. l. B, cf. ad p. 44, 13 4. 9. *οὐέττιος* B, *οὐέτιος* Vi, *Vectius* C *κάτων* libri, *Σκάτων*, quod Schw. ci. ex Cic. Phil. 12 § 27 (cf. nunc C. I. L. VI, 2 n. 6281, IX, XIV passim), recepi 9 fluctuant codices cum titulis papyrisque inter *σέξτος* et *σέξστος*; secutus sum cod. B 10 *Αἰσερνίαν* Schw., *ἀσερνίαν* VCi (C etiam § 224), *ἀρσενίαν* B 12 *ἀκίλιος* BdC, *ἀκίλλιος* ab, *ἀκύλιος* V

---

11 *Λεύκιος Σκιπίων*] cf. Mommsen C. I. L. I p. 13 n. 15

90 a. C.
δύντες ἀπέδρασαν, χρόνῳ δὲ καὶ λιμῷ παρεστήσαντο
183 οἱ πολέμιοι. Μάριος δὲ Ἐγνάτιος Οὐέναφρον ἑλὼν ἐκ
προδοσίας ἔκτεινε δύο Ῥωμαίων σπείρας ἐν αὐτῇ.
Πρησενταῖος δὲ Πόπλιος Περπένναν μυρίων ἀνδρῶν
ἡγούμενον ἐτρέψατο καὶ ἔκτεινεν ἐς τετρακισχιλίους
καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ πλέονος μέρους τὰ ὅπλα ἔλαβε·
ἐφ' ὅτῳ Περπένναν Ῥουτίλιος ὕπατος παρέλυσε τῆς
στρατηγίας καὶ τὸ μέρος τοῦ στρατοῦ Γαΐῳ Μαρίῳ
184 προσέθηκεν. Μᾶρκος δὲ Λαμπώνιος τῶν ἀμφὶ Λικί-
νιον Κράσσον ἀνεῖλεν ἐς ὀκτακοσίους καὶ τοὺς λοι-
185 ποὺς ἐς Γρούμεντον πόλιν συνεδίωξε. Γάιος δὲ Πά- 42
πιος Νῶλάν τε εἷλεν ἐκ προδοσίας καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ
Ῥωμαίοις, δισχιλίοις οὖσιν, ἐκήρυξεν, εἰ μεταθοῖντο,
στρατεύσειν ἑαυτῷ. καὶ τούσδε μὲν ὁ Πάπιος μετα-
θεμένους ἐστράτευεν· οἱ δ' ἡγεμόνες αὐτῶν οὐχ ὑπ-
ακούσαντες τῷ κηρύγματι ἐλήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ
186 λιμῷ πρὸς τοῦ Παπίου διεφθάρησαν. Πάπιος δὲ καὶ
Σταβίας εἷλε καὶ Μινέρουιον καὶ Σάλερνον, ἣ Ῥωμαίων
ἄποικος ἦν· καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν αἰχμαλώτους τε καὶ

1 παρεστήσαντο] cf. Stein ad Herodot 3, 45. παρίσταντο ci. Schw. ind. gr. s. v., perperam 2 ἰγνάτιος et γνάτιος libri, et sic postea οὐενεφράνον ObC, οὐενέφρανον a; corr. Schw. 3 σπείρας ⟨οὔσας⟩ ci. Mend., contra Kratt p. 35, abest certe part. etiam II § 502, V § 213, cf. ad I § 296 4 Πρησενταῖος] Πραισέντιος em. Keil (corruptela nata ex $\pi\rho\overset{\alpha\iota}{\eta\sigma}\epsilon\nu\tau\iota o\varsigma$), probabiliter, cf. W. Schulze, Abhandl. d. Kgl. Gesellsch. d. Wiss. zu Göttingen, Phil.-hist. Kl. V, 2 (1904) p. 210 adn. 6 11 τρουμέντον Oi, *Adrumetum* C, corr. Gel. ἐξεδίωξε i 12 νόλαν i 13 μεταθοῖντο B, μεταθεῖντο Vi 15 ἐστράτευσεν cum a scr. Mend. 17 sq. καὶ Σταβίας Gel., κασταβίας Oi, *Castabulos* (falso Mend. *Castabalos*) C 18 Μινέρουιον Nissen, Ital. Landesk. II p. 768 adn. 5, i. e. Surrentum, quod iam desideraverat Beloch, Archivio stor. per le prov. Napolet. II (1877) p. 291, Campanien[2] (Breslau 1890) p. 254 adn. 7; μίντερνον aC, μινόερνον ceteri; Λίτερνον coniecerat Freinsh., Suppl. Liv. LXXIII, 26, in quo iure haeserat Kapteijn (v. ad § 181) p. 75 adn. 2 19 ἄποικος] ἀποικὶς ci. Mend.

90 a. C.
δούλους ἐστράτευεν. ὡς δὲ καὶ Νουκερίας τὰ ἐν κύ- 187
κλῳ πάντα κατέπρησεν, αἱ πλησίον αὐτῷ πόλεις κατα-
πλαγεῖσαι προσετίθεντο στρατιάν τε αἰτοῦντι παρέσχον
ἐς μυρίους πεζοὺς καὶ ἱππέας χιλίους· μεθ' ὧν ὁ Πά-
πιος Ἀχέρραις παρεκάθητο. Σέξτου δὲ Καίσαρος Γαλα- 188
τῶν πεζοὺς μυρίους καὶ Νομάδας Μαυρουσίους ἱππέας
καὶ πεζοὺς προσλαβόντος τε καὶ χωροῦντος ἐπὶ τὰς
Ἀχέρρας, ὁ Πάπιος Ὀξύνταν, υἱὸν Ἰογόρθου τοῦ Νο-
μάδων ποτὲ βασιλέως, ὑπὸ Ῥωμαίων ἐν Οὐενουσίᾳ φυ-
λαττόμενον, ἤγαγεν ἐκ τῆς Οὐενουσίας καὶ περιθεὶς
αὐτῷ πορφύραν βασιλικὴν ἐπεδείκνυ θαμινὰ τοῖς Νο-
μάσι τοῖς σὺν Καίσαρι. πολλῶν δ' ὡς πρὸς ἴδιον 189
βασιλέα αὐτομολούντων ἀθρόως, τοὺς μὲν λοιποὺς
τῶν Νομάδων ὡς ὑπόπτους ὁ Καῖσαρ ἐς Λιβύην
ἀπέπεμψε, Παπίου δὲ πελάσαντος αὐτῷ σὺν κατα-
φρονήσει καὶ μέρος ἤδη τοῦ χάρακος διασπῶντος,
τοὺς ἱππέας ἐκπέμψας κατ' ἄλλας πύλας ἔκτεινε τοῦ
Παπίου περὶ ἑξακισχιλίους. καὶ ἐπὶ τῷδε Καῖσαρ 190
μὲν ἐξ Ἀχερρῶν ἀνεζεύγνυεν, Οὐιδακιλίῳ δ' ἐν Ἰα-
πυγίᾳ προσετίθεντο Κανύσιοι καὶ Οὐενούσιοι καὶ
ἕτεραι πόλεις πολλαί. τινὰς δὲ καὶ ἀπειθούσας ἐξε-
πολιόρκει, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς Ῥωμαίων τοὺς μὲν
ἐπιφανεῖς ἔκτεινε, τοὺς δὲ δημότας καὶ δούλους
ἐστράτευε.

---

1 ἐστράτευσεν scr. Mend., v. praef. 2 αἱ O, ἃ αἱ a, ἃ καὶ b αὐτῶν i 6 *Numidas Maurusiosque* C, item vertit Π § 175; Illyr. c. 4 graece quoque legitur: Λιβύων τοῖς Νομάσι καὶ Μαυρουσίοις 7 καὶ ante πεζοὺς om. i 8 ἰογόρθα scr. Mend., nec tamen const.; codices fluctuant inter α et ου 16 διασπάσαντος ci. Mend., inut., cf. praef. 17 πέμψας V 19 ἰουδακιλίῳ iC, ἰουδακυλίῳ V, ἰουδευκυλίῳ B 24 ἐστράτευσε a

90 a. C.

191 *Ῥουτίλιος δὲ ὁ ὕπατος καὶ Γάιος Μάριος ἐπὶ τοῦ* 43
Λίριος ποταμοῦ γεφύρας ἐς διάβασιν ἐξ οὐ πολλοῦ
διαστήματος ἀπ᾽ ἀλλήλων ἐπήγνυντο· καὶ Οὐέττιος Σκά-
των αὐτοῖς ἀντεστρατοπέδευε παρὰ τὴν Μαρίου μά-
λιστα γέφυραν ἔλαθέ τε νυκτὸς περὶ τὴν Ῥουτιλίου
192 *γέφυραν λόχους ἐν φάραγξιν ἐνεδρεύσας. ἅμα δ᾽ ἕῳ*
τὸν Ῥουτίλιον διελθεῖν ὑπεριδὼν ἀνέστησε τὰς ἐνέδρας
καὶ πολλοὺς μὲν ἔκτεινεν ἐπὶ τοῦ ξηροῦ, πολλοὺς δ᾽ ἐς
τὸν ποταμὸν κατῶσεν· ὅ τε Ῥουτίλιος αὐτὸς ἐν τῷδε
τῷ πόνῳ βέλει τρωθεὶς ἐς τὴν κεφαλὴν μετ᾽ ὀλίγον
193 *ἀπέθανε. καὶ Μάριος, ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὢν γεφύρας,*
τὸ συμβὰν ἐκ τῶν φερομένων κατὰ τὸ ῥεῦμα σωμάτων
εἰκάσας τοὺς ἐν ποσὶν ὤσατο καὶ τὸ ῥεῦμα περάσας
τὸν χάρακα τοῦ Σκάτωνος ὑπ᾽ ὀλίγων φυλαττόμενον
εἷλεν, ὥστε τὸν Σκάτωνα νυκτερεῦσαί τε, ἔνθαπερ ἐνί-
κησε, καὶ ἀποροῦντα ἀγορᾶς ἀναζεῦξαι περὶ τὴν ἕω.
194 *Ῥουτιλίου δὲ τοῦ σώματος καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπιφα-*
νῶν ἐπὶ ταφὴν ἐς Ῥώμην ἐνεχθέντων ἥ τε ὄψις ἀηδὴς
ἦν ὑπάτου καὶ τοσῶνδε ἄλλων ἀνῃρημένων καὶ πολυ-
195 *ήμερον ἐπὶ τῷδε πένθος ἠγέρθη. καὶ ἀπὸ τοῦδε ἡ*
βουλὴ τοὺς ἀποθνήσκοντας ἐν τοῖς πολέμοις ἔκρινεν,
ἔνθαπερ ἂν θάνωσι, θάπτεσθαι, τοῦ μὴ τοὺς λοιποὺς
ἐκ τῆς ὄψεως ἀποτρέπεσθαι τῶν στρατειῶν. τὸ δ᾽ αὐτὸ
καὶ οἱ πολέμιοι πυθόμενοι περὶ σφῶν ἐψηφίσαντο.

---

3 *οὐεττίδιος* B, *οὐετίδιος* Vbd, *οὐεντίδιος* a, *Vectius* C, corr. Schw. e § 181 3 sq. *κάτων* libri, cf. ad § 181 4 *ἀντεστρατοπέδευσε* maluit Mend., cf. praef. 7 *περιιδὼν* ci. Cob. p. 219, at App. videtur *ὑπερορᾶν* usurpasse eodem sensu quo *περιορᾶν*, cf. III § 57. 58. 89, Samn. 4, 2, Iber c. 95 10 *ἐν τῇ κεφαλῇ* i 23 *στρατειῶν* Gel. et Musgr., *στρατιωτῶν* libri

---

1 sq. fuit Tolenus flumen, non Liris, cf. Marcks (v. ad § 155) p. 50 adn. 1

90 a. C.

44 Ῥουτιλίῳ μὲν δὴ διάδοχος ἐπὶ τὸ λοιπὸν τοῦ ἔτους 196
οὐκ ἐγένετο, Σέξστου Καίσαρος οὐκ ἀγαγόντος σχολὴν
διαδραμεῖν ἐπὶ ἀρχαιρέσια ἐς Ῥώμην· τῆς δ' ὑπ' αὐτῷ
στρατιᾶς ἡ βουλὴ προσέταξεν ἄρχειν Γάιόν τε Μάριον
καὶ Κόιντον Καιπίωνα. τούτῳ τῷ Καιπίωνι Κόιντος 197
Ποπαίδιος ὁ ἀντιστράτηγος οἷά τις αὐτόμολος προσέφυγεν,
ἄγων καὶ διδοὺς ἐνέχυρον δύο βρέφη δοῦλα,
καθάπερ υἱεῖς, ἐσκευασμένα ἐσθῆσι περιπορφύροις· ἐς
δὲ πίστιν ἔφερε καὶ μάζας ἐκ μολύβδου, χρυσῷ καὶ
ἀργύρῳ περιβεβλημένας· καὶ ἐδεῖτο κατὰ σπουδὴν αὐτῷ
τὸν Καιπίωνα ἕπεσθαι μετὰ τῆς στρατιᾶς ὡς καταληψόμενον
αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον ἔρημον ἔτι ἄρχοντος.
Καιπίων μὲν δὴ πειθόμενος εἵπετο, Ποπαίδιος δὲ 198
πλησίον τῆς ἐσκευασμένης ἐνέδρας γενόμενος ἀνέδραμεν
ἔς τινα λόφον ὡς κατοψόμενος τοὺς πολεμίους
καὶ σημεῖον αὐτοῖς ἐπῆρεν. οἱ δὲ ἐκφανέντες αὐτόν
τε Καιπίωνα καὶ πολλοὺς σὺν αὐτῷ κατέκοψαν· καὶ
τὸ λοιπὸν τῆς στρατιᾶς Καιπίωνος ἡ σύγκλητος Μαρίῳ
προσέζευξεν.

45 Σέξστος δὲ Καῖσαρ μετὰ τρισμυρίων πεζῶν καὶ ἱππέων 199
πεντακισχιλίων διεξιὼν τινα φάραγγα καὶ κρημνούς,
ἄφνω προσπεσόντος αὐτῷ Μαρίου Ἐγνατίου,
ἐς τὴν φάραγγα περιωσθεὶς ἔφυγεν ἐπὶ κλίνης διὰ νόσον
ἐπί τινα ποταμόν, οὗ μία γέφυρα ἦν· καὶ ἐνταῦθα

2 *Σέξστου*] cf. ad § 178 *ἀγαγότος* (sic) i, *ἄγοντος* maluit Mend. 3 *ἀρχαιρεσίᾳ* cum O scr Mend., perperam ob hiatum, cf. Zerdik p. 62 5 *Καιπίωνα*] cf. ad § 179. 6. 13 *πομπίδιος* V, *πομπάδιος* Bi, *Pompedius* C, cf. ad § 181 8 *ἐσκευασμένους* ad 9 *μολίβδου* Oi, restitui *μολύβδου*, quod meliores codices Iber. c. 12, Mithr. c. 31. 33. 34 servaverunt 10 et 12 *αὐτῷ* et *αὐτοῦ* Oi, corr. Mend. 13 *πυθόμενος* i 17 ⟨*τῶν*⟩ *σὺν* ci. Mend. 19 *προσεύζευξεν* (sic) B 22 *γνατίου* h. l. Bb, cf. ad § 181 23 *περιωρισθεὶς* ad

90 a. C.
τὸ πλέον τῆς στρατιᾶς ἀπολέσας καὶ τῶν ὑπολοίπων
τὰ ὅπλα, μόλις ἐς Τεανὸν καταφυγὼν ὥπλιζεν, οὓς ἔτι
200 εἶχεν, ὡς ἐδύνατο. ἑτέρου δὲ πλήθους αὐτῷ κατὰ σπου-
δὴν ἐπελθόντος, ἐπὶ Ἀχέρρας ἔτι πολιορκουμένας ὑπὸ
τοῦ Παπίου μετῄει. καὶ οἵδε μὲν ἀλλήλοις ἀντιστρατο-
πεδεύοντες οὐκ ἐπεχείρουν οὐδέτερος οὐδετέρῳ διὰ
201 φόβον· Μάρσους δὲ Κορνήλιος Σύλλας καὶ Γάιος Μά- 46
ριος ἐπιθεμένους σφίσι συντόνως ἐδίωκον, μέχρι θριγ-
κοῖς ἀμπέλων ἐμπεσεῖν αὐτούς. καὶ Μάρσοι μὲν τοὺς
θριγκοὺς κακοπαθῶς ὑπερέβαινον, Μαρίῳ δὲ καὶ Σύλλᾳ
202 διώκειν ὑπὲρ τούτους οὐκ ἔδοξεν. Κορνήλιος δὲ Σύλ-
λας ἐπὶ θάτερα τῶνδε τῶν ἀμπέλων στρατοπεδεύων,
αἰσθόμενος τοῦ γεγονότος ὑπήντα τοῖς ἐκφεύγουσι
τῶν Μάρσων καὶ πολλοὺς καὶ ὅδε ἀπέκτεινεν, ὡς
τὸν φόνον ἐκείνης τῆς ἡμέρας γενέσθαι περὶ πλείους
ἑξακισχιλίων, ὅπλα δ' ὑπὸ Ῥωμαίων ληφθῆναι πολὺ
πλείονα.

203 Μάρσοι μὲν δὴ δίκην θηρίων, τῷ πταίσματι προσ-
αγανακτοῦντες, αὖθις ὡπλίζοντο καὶ παρεσκευάζοντο
αὐτοῖς ἐπιέναι, προεπιχειρεῖν μὴ θαρροῦσι μηδὲ ἄρ-
χειν μάχης· ἔστι γὰρ τὸ ἔθνος πολεμικώτατον, καί φασι
κατ' αὐτοῦ θρίαμβον ἐπὶ τῷδε τῷ πταίσματι γενέσθαι
μόνῳ, λεγόμενον πρότερον οὔτε κατὰ Μάρσων οὔτε

7. 11 Κορνήλιος Σύλλας] altero loco mendum subesse vidit Schw., cf. Kiene (v. ad § 124) p. 198 adn. 2, Marcks (v. ad § 155) p. 48; G. Vitelli, Studi ital. di filol. class. 6 (1898) p. 382 v. 7 pro Κορν. Σ. poni vult Οὐαλέριος Μεσσάλας et v. 10 pro Σύλλᾳ Μεσσάλᾳ; Petersen lacunam potius post ἔδοξεν (v. 11) statuendam censet 8 sq. θριγγοῖς et 10 θριγγοὺς Vi 11 τούτους Schw., τοῦτ' libri 15 τὸν ⟨μὲν⟩ maluit Mend., sed tum haud paucis locis addi potest περὶ om. i

---

2 est Teanum Sidicinum

90 a. C.

47 *ἄνευ Μάρσων γενέσθαι θρίαμβον. περὶ δὲ τὸ Φάλερ-* 204
νον ὄρος Γναῖον Πομπήιον Οὐιδακίλιος καὶ Τίτος
Λαφρήνιος καὶ Πόπλιος Οὐέττιος, ἐς ταὐτὸν ἀλλήλοις
συνελθόντες, ἐτρέποντο καὶ κατεδίωκον ἐς πόλιν Φίρ-
μον. καὶ οἳ μὲν αὐτῶν ἐφ' ἕτερα ᾤχοντο, Λαφρήνιος δὲ
παρεκάθητο Πομπηίῳ ἐς τὸ Φίρμον κατακεκλεισμένῳ.
ὃ δ' αὐτίκα μὲν ὁπλίζων τοὺς ὑπολοίπους ἐς χεῖρας 205
οὐκ ᾔει, προσελθόντος δὲ ἑτέρου στρατοῦ Σουλπίκιον
περιέπεμπεν ὀπίσω τοῦ Λαφρηνίου γενέσθαι καὶ αὐτὸς
κατὰ μέτωπον ἐπῄει. γενομένης δ' ἐν χερσὶ τῆς μάχης 206
καὶ πονουμένοιν ἀμφοῖν, ὁ Σουλπίκιος ἐνεπίμπρη τὸ
τῶν πολεμίων στρατόπεδον, καὶ τοῦθ' οἱ πολέμιοι κατ-
ιδόντες ἐς Ἄσκλον ἔφευγον, ἀκόσμως ἅμα καὶ ἀστρα-
τηγήτως· Λαφρήνιος γὰρ ἐπεπτώκει μαχόμενος. Πομ-
πήιος δὲ καὶ τὸ Ἄσκλον ἐπελθὼν ἐπολιόρκει.

48 *πατρὶς δ' ἦν Οὐιδακιλίου τὸ Ἄσκλον, καὶ δεδιὼς* 207
ὑπὲρ αὐτῆς ἠπείγετο, σπείρας ἄγων ὀκτώ. προπέμψας
τε τοῖς Ἀσκλαίοις ἐκέλευεν, ὅταν αὐτὸν ἴδωσι πόρρω-
θεν ἐπιόντα, ἐκδραμεῖν ἐπὶ τοὺς περικαθημένους, ὡς
τὸν ἀγῶνα τοῖς ἐχθροῖς ἑκατέρωθεν γενέσθαι. ἀλλὰ 208
Ἀσκλαῖοι μὲν ἀπώκνησαν, ὁ δὲ Οὐιδακίλιος καὶ ὣς ἐς

---

1 sq. *Φάλερνον*] *φάλεον* B, *φάλαιον* V; *circa Falerinum montem* Gel., et ita (vel etiam *Φαλέριον*) voluerat Schw., fort. recte 2 *ἰουδακίλιος* O, *ἰουδακύλιος* i, cf. ad § 181 3. 5. 9. 14 *Affranius* C, cf. ad § 181 *Οὐέττιος* Schw. ex Cic. Phil. 12 § 27, cf. ad § 181; *οὐεντίδιος* aC, *οὐεντίλιος* O, *οὐεντίλλιος* bd; J. Gentile, Publio Ventidio Basso Ascolano, Riv. storica Ital. 1 (1884) p. 391 adn. 4 cum aliis intellegit Ventidium patrem P. Ventidii Bassi (cf. Gardthausen, Augustus, II, 1 p. 111, 18) 11 *συλπίκιος* B 16. 21. p. 52, 10 *ἰουδακίλιος* B, *ἰουδευκίλιος* V, *ἰουδακύλιος* i (certe bis) 17 *ἠπείγετο*] *ὑπήγετο* i 18 *τε*] *δὲ* i *αὐτὸν* Oi, corr. Mend.

---

1 sq. de monte cf. Nissen, Ital. Landesk. II, 1 p. 423 8 de Sulpicio cf. Borghesi IV p. 57

90 a. C.
τὴν πόλιν διὰ μέσων τῶν πολεμίων ἐσδραμὼν μεθ'
ὅσων ἐδυνήθη, ὠνείδισε μὲν αὐτοῖς τὴν ἀτολμίαν καὶ
209 *δυσπείθειαν, οὐκ ἐλπίζων δ' ἔτι τὴν πόλιν περιέσε-*
σθαι, τοὺς μὲν ἐχθρούς, οἳ τέως αὐτῷ διεφέροντο καὶ
τότε διὰ φθόνον τὸ πλῆθος ἐς ἃ παρήγγελλεν ἀπέτρε-
ψαν, ἔκτεινε πάντας· ἐν δὲ ἱερῷ πυρὰν νήσας καὶ
κλίνην ἐπιθεὶς ἐπὶ τῇ πυρᾷ, παρευωχήθη σὺν τοῖς
φίλοις καὶ προϊόντος τοῦ πότου φάρμακόν τε προσ-
ηνέγκατο καὶ κατακλίνας αὐτὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ἐκέλευσε
210 *τοῖς φίλοις ἅψαι τὸ πῦρ. καὶ Οὐιδακίλιος μὲν ὧδε*
φιλοτιμηθεὶς πρὸ τῆς πατρίδος ἀποθανεῖν κατελύθη,
Σέξστος δὲ Καῖσαρ ἐξήκοντος αὐτῷ τοῦ χρόνου τῆς
ἀρχῆς ἀνθύπατος ὑπὸ τῆς βουλῆς αἱρεθεὶς ἐπέδρα-
μεν ἀνδράσι δισμυρίοις μεταστρατοπεδεύουσί ποι καὶ
ἔκτεινεν αὐτῶν ἐς ὀκτακισχιλίους ὅπλα τε πολὺ πλειό-
νων ἔλαβε. χρονίου δ' αὐτῷ τῆς περὶ τὸ Ἄσκλον
οὔσης πολιορκίας, ἀποθνήσκων ἐκ νόσου ἀντιστράτη-
γον ἀπέφηνε Γάιον Βαίβιον.
211 *καὶ τάδε μὲν ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν ἦν τὴν περὶ τὸν* **49**
Ἰόνιον· αἰσθόμενοι δ' αὐτῶν οἱ ἐπὶ θάτερα τῆς Ῥώμης
Τυρρηνοὶ καὶ Ὀμβρικοὶ καὶ ἄλλα τινὰ αὐτοῖς ἔθνη

2 *τὴν*, quod om. Oi, in A suprascriptum est a m. 2 5 *ἐς ἃ*] *ὧν* maluit Schw. *παρήγγελεν* a, *παρήγγειλεν* ci. Mend., sed in verbis iubendi, monendi, dicendi, mittendi etc. imperf. bene habet, cf. Blass, Rhein. Mus. 44 (1889) p. 410 sq. 7 *ἐπὶ τῇ πυρᾷ* molesta putavit Mend. 9 *αὑτὸν* Oi 16 *περὶ τὸ Ἄσκλον*] *περὶ τὰς Ἀχέρρας* dubitanter ci. Schw., contra Kiene (v. ad § 124) p. 204 sqq., dubitat Marcks (v. ad § 155) p. 51 adn. 4. Certe cogitandum de Sexto Caesare, qui cos. fuerat a. 663/91, non de Lucio (apud App. per errorem Sexto) cos. a. 664/90 17 *πολιορκίας* O, *χειροτονίας* iC; utrumque tenens lacunam inter *πολιορκίας* et *χειροτονίας* statuebat Schw. 18 *βέβιον* OCb, *βέρβιον* a 19 *ἦν* om. i *τὸν*] *τὸ* B

90 a. C.
γειτονεύοντα, πάντες ἐς ἀπόστασιν ἠρεθίζοντο. δείσασα 212
οὖν ἡ βουλή, μὴ ἐν κύκλῳ γενόμενος αὐτοῖς ὁ πόλε-
μος ἀφύλακτος ᾖ, τὴν μὲν θάλασσαν ἐφρούρει τὴν ἀπὸ
Κύμης ἐπὶ τὸ ἄστυ δι' ἀπελευθέρων, τότε πρῶτον ἐς
στρατείαν δι' ἀπορίαν ἀνδρῶν καταλεγέντων, Ἰταλιω-
τῶν δὲ τοὺς ἔτι ἐν τῇ συμμαχίᾳ παραμένοντας ἐψηφί-
σατο εἶναι πολίτας, οὗ δὴ μάλιστα μόνον οὐ πάντες ἐπ-
εθύμουν. καὶ τάδε ἐς Τυρρηνοὺς περιέπεμπεν, οἱ δὲ 213
ἄσμενοι τῆς πολιτείας μετελάμβανον. καὶ τῇδε τῇ χά-
ριτι ἡ βουλὴ τοὺς μὲν εὔνους εὐνουστέρους ἐποίησε,
τοὺς δὲ ἐνδοιάζοντας ἐβεβαιώσατο, τοὺς δὲ πολεμοῦν-
τας ἐλπίδι τινὶ τῶν ὁμοίων πρᾳοτέρους ἐποίησεν. Ῥω- 214
μαῖοι μὲν δὴ τούσδε τοὺς νεοπολίτας οὐκ ἐς τὰς πέντε
καὶ τριάκοντα φυλάς, αἳ τότε ἦσαν αὐτοῖς, κατέλεξαν,
ἵνα μὴ τῶν ἀρχαίων πλέονες ὄντες ἐν ταῖς χειρο-
τονίαις ἐπικρατοῖεν, ἀλλὰ δεκατεύοντες ἀπέφηναν ἑτέ-
ρας, ἐν αἷς ἐχειροτόνουν ἔσχατοι. καὶ πολλάκις αὐτῶν 215
ἡ ψῆφος ἀχρεῖος ἦν, ἅτε τῶν πέντε καὶ τριάκοντα

1 ἐς om. B 2 αὐτῆς V 2 sq. ὁ πόλεμος] ὁ πολέμιος iC; in verbis graecis haerens varia temptavit Mend., sed intellege: 'ne bellum ab omnibus partibus ingruens minus caveri posset' 5 στρατῖαν, ει suprascr. a m. 1, V 7 μόνον οὐ Petersen et Keil (cf. Lange, R. Altert. III² p. 111), μόνου libri 16 δεκατεύοντες] δέκα ci. Musgr., δέκα πέντε cum Niebuhr, Vortr. üb. röm. Gesch. II p. 354, edid. Bk., de ceteris v. Mommsen, Hermes 22 (1887) p. 101 sq., R. Staatsr. III, 1 p. 179 adn. 1; conicio δέκα ἐνεδρεύοντες 'decipientes', cf. § 168, IV § 111, sed δέκα susp. Keil 17 ἐν αἷς ἐχειρ. ⟨πάντων⟩ ἔσχατοι (cf. ad § 179) aut αἳ ἐχειρ. ἔσχαται dubitanter maluit Mend.

5 sqq. fuit lex Iulia (cf. Cic. pro Corn. Balbo § 21), quam secuta est lex Plautia Papiria (Cic. pro Arch. § 7) 16 sq. 'de Appiani errore — renuntiationem enim cum suffragiorum latione confudit — cf. Lange, Progr. Lips. 1879, p. 14' (Mend.)

90 a.C. προτέρων τε καλουμένων καὶ οὐσῶν ὑπὲρ ἥμισυ. ὅπερ
ἢ λαθὸν αὐτίκα ἢ καὶ ὡς αὐτὸ ἀγαπησάντων τῶν
Ἰταλιωτῶν ὕστερον ἐπιγνωσθὲν ἑτέρας στάσεως ἦρξεν.
216 οἱ δὲ περὶ τὸν Ἰόνιον οὔπω τὴν Τυρρηνῶν μετά- **50**
89 a.C. νοιαν ἐγνωκότες μυρίους καὶ πεντακισχιλίους ὁδὸν
ἀτριβῆ καὶ μακρὰν ἐς τὴν Τυρρηνίαν ἐπὶ συμμαχίᾳ
περιέπεμπον. καὶ αὐτοῖς ἐπιπεσὼν Γναῖος Πομπήιος,
ὕπατος ὢν ἤδη, διέφθειρεν ἐς πεντακισχιλίους· καὶ
τῶν λοιπῶν ἐς τὰ σφέτερα διὰ ἀπόρου χώρας καὶ χει-
μῶνος ἐπιπόνου διατρεχόντων οἱ ἡμίσεις βαλανηφα-
217 γοῦντες διεφθάρησαν. τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Πόρκιος
μὲν Κάτων, ὁ σύναρχος τοῦ Πομπηίου, Μάρσοις πο-
λεμῶν ἀνῃρέθη, Λεύκιος δὲ Κλοέντιος Σύλλᾳ περὶ τὰ
Πομπαῖα ὄρη στρατοπεδεύοντι μάλα καταφρονητικῶς
218 ἀπὸ σταδίων τριῶν παρεστρατοπέδευε. καὶ ὁ Σύλλας
τὴν ὕβριν οὐκ ἐνεγκὼν οὐδὲ τῶν ἰδίων τοὺς χορτο-
λογοῦντας ἀναμείνας ἐπέδραμε τῷ Κλοεντίῳ. καὶ τότε
μὲν ἡττώμενος ἔφευγε, προσλαβὼν δὲ τοὺς χορτο-
219 λογοῦντας τρέπεται τὸν Κλοέντιον. ὃ δ' αὐτίκα μὲν
πορρωτέρω μετεστρατοπέδευεν, ἀφικομένων δ' αὐτῷ
Γαλατῶν αὖθις ἐπλησίαζε τῷ Σύλλᾳ. καὶ συνιόντων
τῶν στρατῶν Γαλάτης ἀνὴρ μεγέθει μέγας προδραμὼν
220 προυκαλεῖτό τινα Ῥωμαίων ἐς μάχην. ὡς δ' αὐτὸν

9 *διὰ σπόρου*, *ά* supra *σ* addito, B *καὶ* ante *χειμ.* cum C omitti maluit Mend., totum tamen locum impeditum ratus 10 sq. *οἱ ἡμίσεις βαλανηφαγοῦντες ⟨διεσώθησαν, οἱ δ' ἡμίσεις⟩ διεφθάρησαν* Madvig, Advers. crit. III, 77 sq. 11 *Πόρκιος* Gel., *κορνήλιος* libri 15 *παρεστρατοπέδευσε* maluit Mend., cf. praef. 21 post *Γαλατῶν* aut *συμμάχων* aut numerum excidisse ci. Mend. 23 *ῥωμαῖον* V

11 *τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος*] cf. Marcks (v. ad § 155) p. 82 adn. 1, Reinach (v. ad § 175) p. 46

89 a. C.

ὑποστὰς Μαυρούσιος ἀνὴρ βραχὺς ἔκτεινεν, ἐκπλαγέν-
τες οἱ Γαλάται αὐτίκα ἔφευγον. παραλυθείσης δὲ τῆς
τάξεως οὐδ' ὁ ἄλλος ὅμιλος ἔτι τοῦ Κλοεντίου παρ-
έμενεν, ἀλλ' ἔφευγεν ἐς Νῶλαν ἀκόσμως. καὶ ὁ Σύλ- 221
λας αὐτοῖς ἑπόμενος ἔκτεινεν ἐς τρισμυρίους ἐν τῷ
δρόμῳ καὶ τῶν Νωλαίων αὐτοὺς μιᾷ πύλῃ δεχομέ-
νων, ἵνα μὴ οἱ πολέμιοι σφίσι συνεσπέσοιεν, ἑτέρους
ἔκτεινεν ἀμφὶ τοῖς τείχεσιν ἐς δισμυρίους· καὶ σὺν
τοῖσδε Κλοέντιος ἀγωνιζόμενος ἔπεσε.

51 *Σύλλας δ' ἐς ἔθνος ἕτερον, Ἱρπίνους, μετεστρατο-* 222
πέδευε καὶ προσέβαλεν Αἰκουλάνῳ. οἳ δὲ Λευκανοὺς
προσδοκῶντες αὐτῆς ἡμέρας σφίσιν ἐπὶ συμμαχίαν
ἀφίξεσθαι. τὸν Σύλλαν καιρὸν ἐς σκέψιν ᾔτουν. ὃ δ'
αἰσθανόμενος τοῦ τεχνάσματος ὥραν αὐτοῖς ἔδωκε
κἀν τῇδε ξυλίνῳ ὄντι τῷ τείχει κληματίδας περιτιθεὶς
μετὰ τὴν ὥραν ὑφῆπτεν· οἳ δὲ δείσαντες τὴν πόλιν
παρεδίδουν. καὶ τήνδε μὲν ὁ Σύλλας διήρπαξεν ὡς 223
οὐκ εὐνοίᾳ προσελθοῦσαν, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης, τῶν δ'
ἄλλων ἐφείδετο προστιθεμένων, μέχρι τὸ Ἱρπίνων
ἔθνος ἅπαν ὑπηγάγετο, καὶ μετῆλθεν ἐπὶ Σαυνίτας,

3 *τῷ Κλοεντίῳ* cum C maluit Mend., sed genetivo postposito App. hiatum vitavit 3 sq. *παρέμεινεν* i 4. 6 *νώλλαν, νωλλαίων* B, *νόλαν, νολαίων*, ut videtur, i 7 *ἐσπέσοιεν* i 9 *ἀνδρείως* vel sim. ex C (*egregie pugnans*) addi maluit Mend. 10 *ἱρπίνους* Oa 11 *προσέβαλε* Vi, *προσέβαλλεν* B *αἰκουλάνον* i 12 *ἐπὶ συμμαχίᾳ* ci. Mend., at App. accusativo hiatum vitare voluit, cf. Zerdik p. 62 15 *περιθεὶς* maluit Mend., inut., cf. praef. 17 *διήρπαξεν* a 18 *προσελθοῦσάν* ⟨*οἱ*⟩ ci. Mend , at pronomina saepe subaudienda, dativus I § 242. 326. 489. 506, II § 84. 97. 380 etc., item accusativus II § 212. 221. 264. 340. 443. 541 etc., cf. Loesch p. 33 sq. alios *ὑπ' ἀπάγκης*] *ἀνάγκῃ* a 19 *ἱρπίνων* O

15 *ξυλίνῳ*] cf. Nissen, Ital. Landesk. II, 1 p. 40

89 a. C.
*οὐχ ἧ Μοτίλος, ὁ τῶν Σαυνιτῶν στρατηγός, τὰς παρ-
όδους ἐφύλαττεν, ἀλλ' ἑτέραν ἀδόκητον ἐκ περιόδου.*
224 *προσπεσὼν δ' ἄφνω πολλούς τε ἔκτεινε, καὶ τῶν
ὑπολοίπων σποράδην διαφυγόντων ὁ μὲν Μοτίλος τραυ-
ματίας ἐς Αἰσερνίαν σὺν ὀλίγοις κατέφυγεν, ὁ δὲ Σύλ-
λας αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον ἐξελὼν ἐς Βουάνον παρῆλ-*
225 *θεν, ἧ ⟨τὸ⟩ κοινοβούλιον ἦν τῶν ἀποστάντων. τρεῖς
δ' ἄκρας τῆς πόλεως ἐχούσης καὶ τῶν Βουάνων ἐς
τὸν Σύλλαν ἐπεστραμμένων, περιπέμψας τινὰς ὁ Σύλ-
λας ἐκέλευε καταλαβεῖν, ἥν τινα τῶν ἄλλων δυνηθεῖεν
ἄκραν, καὶ καπνῷ τοῦτο σημῆναι. γενομένου δὲ τοῦ
καπνοῦ συμβαλὼν τοῖς ἐκ μετώπου καὶ μαχόμενος
ὥραις τρισὶ καρτερῶς εἷλε τὴν πόλιν.*
226 *καὶ τάδε μὲν ἦν τοῦδε τοῦ θέρους εὐπραγήματα
Σύλλα· χειμῶνος δ' ἐπιόντος ὃ μὲν ἐς Ῥώμην ἀνέστρε-*
227 *φεν, ἐς ὑπατείαν παραγγέλλων, Γναῖος δὲ Πομπήιος* **52**
*ὑπηγάγετο Μάρσους καὶ Μαρρουκίνους καὶ Οὐηστίνους,
καὶ Γάιος Κοσκώνιος, ἕτερος Ῥωμαίων στρατηγός, ἐπελ-
θὼν Σαλαπίαν τε ἐνέπρησε καὶ Κάννας παρέλαβε καὶ
Κανύσιον περικαθήμενος Σαυνίταις ἐπελθοῦσιν ἀντ-
εμάχετο ἐγκρατῶς, μέχρι φόνος πολὺς ἑκατέρων ἐγένετο
καὶ ὁ Κοσκώνιος ἐλαττούμενος ἐς Κάννας ὑπεχώρει.*

---

1. 4 *Emotilus* C, ut apparet, ex *ἧ Μοτίλος*; est C. Papius Mutilus, cf. de forma nominis Groebe ap. Drumann II² p. 558 6 an *Βουιανὸν*? *Βοιανόν* Strab. 5, 4, 11, *Βουίανον* Ptolem. 3, 1, 68 7 *ἧ ⟨τὸ⟩*] *ἧ* Oi, vulgo *ἀποστατῶν* B 8 *Βουανῶν* maluerunt Schw. et Mend.; an *Βουιανῶν*? 10 ne in *τῶν ἄλλων* offendas, App. verbis *τῶν Βουάνων ἐς τὸν Σύλλαν ἐπεστραμμένων* unam ex tribus illis arcibus videtur voluisse significare 12 *μαχεσάμενος* maluit Mend., non recte, cf. praef. 16 *παραγγελῶν* maluit Mend., sed cf. praef. 17 *μαρουκίνους* Obd, *μαυρουκίνους* a *vestinos* C, *οὐιστίνους* Oi 18 *κοκώνιος* V, const. 19 *σαλπίαν* i

89 a.C.
Τρεβάτιος δ' αὐτόν, ὁ τῶν Σαυνιτῶν στρατηγός, ποτα- 228
μοῦ διείργοντος, ἐκέλευεν ἢ περᾶν ἐπ' αὐτὸν ἐς μά-
χην ἢ ἀναχωρεῖν, ἵνα περάσειεν. ὃ δ' ἀναχωρεῖ καὶ
διαβάντι τῷ Τρεβατίῳ προσπεσὼν μάχῃ τε κρείττων
ἐγένετο καὶ φεύγοντος ἐπὶ τὸ ῥεῦμα αὐτοῦ μυρίους
καὶ πεντακισχιλίους διέφθειρεν· οἱ δὲ λοιποὶ μετὰ τοῦ
Τρεβατίου διέφυγον ἐς Κανύσιον. καὶ ὁ Κοσκώνιος τὴν 229
Λαριναίων καὶ Οὐενουσίων καὶ Ἀσκλαίων [γῆν] ἐπι-
δραμὼν ἐς Ποιδίκλους ἐσέβαλε καὶ δυσὶν ἡμέραις τὸ
53 *ἔθνος παρέλαβε. Καικίλιος δ' αὐτῷ Μέτελλος ἐπελθὼν* 230
ἐπὶ τὴν στρατηγίαν διάδοχος, ἐς Ἰάπυγας ἐμβαλὼν 88 a.C.
ἐκράτει καὶ ὅδε μάχῃ τῶν Ἰαπύγων. καὶ Ποπαίδιος,
ἄλλος τῶν ἀφεστώτων στρατηγός, ἐνταῦθα ἔπεσεν· οἱ
δὲ λοιποὶ σποράδην ἐς τὸν Καικίλιον διέφυγον.

καὶ τάδε μὲν ἦν περὶ τὴν Ἰταλίαν ἀμφὶ τὸν συμ- 231
μαχικὸν πόλεμον, ἀκμάσαντα δὴ μάλιστα μέχρι τῶνδε,
ἕως Ἰταλία πᾶσα προσεχώρησεν ἐς τὴν Ῥωμαίων πολι-
τείαν, χωρίς γε Λευκανῶν καὶ Σαυνιτῶν τότε· δο-
κοῦσι γάρ μοι καὶ οἵδε τυχεῖν, ὧν ἔχρῃζον, ὕστερον.

---

1. 4. 7 *Τρεβάτιος*] *Ἐγνάτιος* ci. Perizonius (v. Duker ad Flor. 3, 18, 6), quod multi probaverunt, velut etiam Marcks (v. ad § 155) p. 88 adn. 1. Contra disseruit Kiene (v. ad § 124) p. 212 adn. 2, Reinach (v. ad § 175) p. 52, qui quidem cum expugnatio Asculi non iam legatur, lacunam nescio quo loco statuendam putat 2 *ἐφ' αὐτὸν* maluit Mend., sed est *ad ipsum*, ut vertit C 3 *ἵν' αὐτὸς περάσειεν* ci. idem 7 *κανούσιον* h. l. Oi 8 *γῆν* om. B, recte, ut videtur 9 *Ποιδίκλους* Schw., *ποδίκλους* Oi, *podiceos* C 10 *ἐλθὼν* ci. Mend. 12 *πομπάδιος* Oi, *Pompilius* C, cf. ad § 181 14 *ἐς* (vel *εἰς*) *τὸ* (sic) *κεκίλιον* ab 16 *μὲν* ante *δὴ* add. a, ut videtur *μέχρι τοῦδε* ci. Mend., probabiliter, cf. Krebs, Praepositionsadv. II p. 11 18 *γε* post *τότε* transponi voluit Mend., vix recte

---

10 sq. Metellus fuit praetor a. 665/89, pugna fuit a. 666/88, cf. Reinach (v. ad § 175) p. 53 adn. 9

ἐς δὲ τὰς φυλὰς ὅμοια τοῖς προτυχοῦσιν ἕκαστοι κατελέγοντο, τοῦ μὴ τοῖς ἀρχαίοις ἀναμεμιγμένοι ἐπικρατεῖν ἐν ταῖς χειροτονίαις, πλέονες ὄντες.

232 *τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου κατὰ τὸ ἄστυ οἱ χρῆσται πρὸς* **54**
89 a.C. *ἀλλήλους ἐστασίασαν, οἳ μὲν πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις, νόμου τινὸς παλαιοῦ διαγορεύοντος μὴ δανείζειν ἐπὶ τόκοις ἢ ζημίαν τὸν οὕτω δανείσαντα προσ-*
233 *οφλεῖν. ἀποστραφῆναι γάρ μοι δοκοῦσιν οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι, καθάπερ Ἕλληνες, τὸ δανείζειν ὡς καπηλικὸν καὶ βαρὺ τοῖς πένησι καὶ δύσερι καὶ ἐχθροποιόν, ᾧ λόγῳ καὶ Πέρσαι τὸ κίχρασθαι ὡς ἀπατηλόν τε καὶ φιλο-*
234 *ψευδές. ἔθους δὲ χρονίου τοὺς τόκους βεβαιοῦντος, οἳ μὲν κατὰ τὸ ἔθος ᾔτουν, οἳ δὲ οἷον ἐκ πολέμων τε καὶ στάσεων ἀνεβάλλοντο τὰς ἀποδόσεις· εἰσὶ δ' οἳ καὶ*
235 *τὴν ζημίαν τοὺς δανείσαντας ἐκτίσειν ἐπηπείλουν. ὅ τε στρατηγὸς Ἀσελλίων, ᾧ ταῦτα προσέκειτο, ἐπεὶ διαλύων αὐτοὺς οὐκ ἔπειθεν, ἐδίδου κατ' ἀλλήλων αὐτοῖς δικαστήρια, τὴν ἐκ τοῦ νόμου καὶ ἔθους ἀπορίαν ἐς*

---

1 *ἐς δὲ τὰς ⟨νεωτέρας⟩ φυλὰς* ci. Musgr., *ἐς δὲ ⟨δέκα⟩ φ.* vel *ἐς δὲ τὰς ⟨δέκα⟩ φ.* Schw., hoc probavit Mend., sed additamento propter verba *ὅμοια τοῖς προτυχοῦσιν* non opus, cf. § 214 *προστυχοῦσιν* O 4 *οἱ χρῆσται ⟨καὶ οἱ χρεῶσται⟩* ci. Nauck, praetulerim *οἱ χρῆσται ⟨καὶ δανεισταὶ⟩* (cf. Dittenb., Syll. inscr. Graec.[2] 226, 181; 510, 40), nisi forte *οἱ χρῆσται* et debitores et creditores significat; *πρὸς τοὺς δανειστὰς* pro *πρὸς ἀλλήλους* maluit Mend., haud probabiliter 6 *προσαγορεύοντος* i 9 *καθάπερ ⟨καὶ⟩ Ἕ.* ci. Mend. 11 *κίχρασθαι* Nauck, *κιχρᾶσθαι* Oi 14 *στάσεων ⟨θλιβόμενοι⟩* ci. Musgr., inut. 15 *ἠπείλουν* i

---

4 *τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου*] cf. Marcks (v. ad § 155) p. 46, Reinach (v. ad § 175) p. 50 sq. Reinach de Sempronio Asellione annalium scriptore cogitat 6 sqq. cf. de hac lege Billeter, Gesch. d. Zinsfußes im Altert. p. 144 sqq. et F. Klingmüller, Zeitschr. d. Savignystift. 23, Rom. Abt. (1902) p. 72 sqq. 11 sq. cf. Herodot. 1, 138

89 a. C.

τοὺς δικαστὰς περιφέρων. οἱ δανεισταὶ δὲ χαλεπήναν- 236
τες, ὅτι τὸν νόμον παλαιὸν ὄντα ἀνεκαίνιζε, κτείνουσιν
αὐτὸν ὧδε· ὁ μὲν ἔθυε τοῖς Διοσκούροις ἐν ἀγορᾷ,
τοῦ πλήθους ὡς ἐπὶ θυσίᾳ περιστάντος· ἑνὸς δὲ λίθου
τὸ πρῶτον ἐπ' αὐτὸν ἀφεθέντος, ἔρριψε τὴν φιάλην
καὶ ἐς τὸ τῆς Ἑστίας ἱερὸν ἵετο δρόμῳ. οἱ δὲ αὐτὸν 237
προλαβόντες τε ἀπέκλεισαν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ καὶ κατα-
φυγόντα ἔς τι πανδοχεῖον ἔσφαξαν. πολλοί τε τῶν
διωκόντων ἐς τὰς παρθένους αὐτὸν ἡγούμενοι κατα-
φυγεῖν ἐσέδραμον, ἔνθα μὴ θέμις ἦν ἀνδράσιν. οὕτω 238
μὲν καὶ Ἀσελλίων στρατηγῶν τε καὶ σπένδων καὶ
ἱερὰν καὶ ἐπίχρυσον ἐσθῆτα ὡς ἐν θυσίᾳ περικείμενος
ἀμφὶ δευτέραν ὥραν ἐσφάζετο ἐν ἀγορᾷ μέσῃ παρὰ
ἱεροῖς. καὶ ἡ σύγκλητος ἐκήρυσσεν, εἴ τίς τι περὶ τὸν 239
Ἀσελλίωνος φόνον ἐλέγξειεν, ἐλευθέρῳ μὲν ἀργύριον,
δούλῳ δὲ ἐλευθερίαν, συνεγνωκότι δὲ ἄδειαν· οὐ μὴν
ἐμήνυσεν οὐδείς, τῶν δανειστῶν περικαλυψάντων.

55 τάδε μὲν δὴ φόνοι καὶ στάσεις ἔτι ἦσαν ἐμφύλιοι 240
κατὰ μέρη· μετὰ δὲ τοῦτο στρατοῖς μεγάλοις οἱ στασίαρχοι πολέμου νόμῳ συνεπλέκοντο ἀλλήλοις, καὶ ἡ πατρὶς ἆθλον ἔκειτο ἐν μέσῳ. ἀρχὴ δ' ἐς ταῦτα καὶ πάροδος, εὐθὺς ἐπὶ τῷ συμμαχικῷ πολέμῳ, ἥδε ἐγίγνετο.

4 τοῦ πλήθους] πολλοῦ πλήθους vel sim. ci. Mend. ἐπὶ θυσίαν ab[2] 6 τῆς om. i. 8 πανδοχεῖον] cf. ad § 128 13 sq. παρὰ ⟨τοῖς⟩ ἱεροῖς ci. Mend., vix recte 14 τι om. d 17 *foeneratoribus interim reum occulentibus* vertit C, sed noli quicquam addere 18 ἐμφύλιοι ἔτι ἦσαν V. Immerito videtur Mend. totam enuntiati structuram suspectavisse; male ci. Nauck τότε pro τάδε 19 τοῦτο] ταῦτα ci. Mend., cf. II § 95

3 Val. Max. 9, 7, 4 'pro aede Concordiae' 10 cf. Mommsen, R. Staatsr. I[3] p. 414 (adn. 4)

89 a. C.
241 *ἐπειδὴ Μιθριδάτης ὁ τοῦ Πόντου καὶ ἄλλων ἐθνῶν βασιλεὺς ἐς Βιθυνίαν καὶ Φρυγίαν καὶ τὴν ὅμορον αὐταῖς Ἀσίαν ἐνέβαλεν, ὥς μοι κατὰ τὴν βίβλον εἴρηται τὴν πρὸ τῆσδε, Σύλλας μὲν ὑπατεύων ἔλαχε στρατηγεῖν τῆς Ἀσίας καὶ τοῦδε τοῦ Μιθριδατείου πολέμου*
242 *(καὶ ἦν ἔτι ἐν Ῥώμῃ), Μάριος δὲ τὸν πόλεμον εὐχερῆ τε καὶ πολύχρυσον ἡγούμενος εἶναι καὶ ἐπιθυμῶν τῆς στρατηγίας ὑπηγάγετό οἱ συμπράσσειν ἐς τοῦτο Πούπλιον Σουλπίκιον δήμαρχον ὑποσχέσεσι πολλαῖς καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας νεοπολίτας, μειονεκτοῦντας ἐπὶ ταῖς χειροτονίαις, ἐπήλπιζεν ἐς τὰς φυλὰς ἁπάσας διαιρήσειν, οὐ προλέγων μέν τι περὶ τῆς ἑαυτοῦ χρείας,*
243 *ὡς δὲ ὑπηρέταις ἐς πάντα χρησόμενος εὔνοις. καὶ νό-*
88 a. C. *μον αὐτίκα ὁ Σουλπίκιος ἐσέφερε περὶ τοῦδε· οὗ κυρωθέντος ἔμελλε πᾶν ὅ τι βούλοιτο Μάριος ἢ Σουλπίκιος ἔσεσθαι, τῶν νεοπολιτῶν πολὺ παρὰ τοὺς ἀρχαίους*
244 *πλειόνων ὄντων. οἱ δ' ἀρχαιότεροι συνορῶντες ταῦτα ἐγκρατῶς τοῖς νεοπολίταις διεφέροντο. ξύλοις δὲ καὶ λίθοις χρωμένων αὐτῶν ἐς ἀλλήλους καὶ μείζονος αἰεὶ γιγνομένου τοῦ κακοῦ, δείσαντες οἱ ὕπατοι περὶ τῇ δοκιμασίᾳ τοῦ νόμου πλησιαζούσῃ προύγραψαν ἡμερῶν ἀργίας πολλῶν, ὁποῖον ἐν ταῖς ἑορταῖς εἴωθε γίγνεσθαι, ἵνα τις ἀναβολὴ γένοιτο τῆς χειροτονίας καὶ τοῦ*
245 *κακοῦ. Σουλπίκιος δὲ τὴν ἀργίαν οὐκ ἀναμένων ἐκέ-* **56**

1 *τοῦ* delendum ci. Mend. et Loesch p. 24 sq., fortasse recte, sed nomen regni articulum habet etiam II § 381, Mithr. c. 9 extr. 11 *ἐπὶ*] *ἐν* ci. Mend., sed cf. ad § 9 *ἐπήλπισεν* a, *ἐπήλπιζον* B 12 *διαιρεθήσεσθαι* ci. Mend. 12 vel 13 *αὐτοῖς* desideravit Mend., sed cf. ad § 223 16 *τῶν δὲ νεοπολ.* B, unde *τῶν δὴ νεοπολ.* ci. Schw., male

21 sq. cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 2 p. 1058 adn. 2

λευε τοῖς στασιώταις ἐς τὴν ἀγορὰν ἥκειν μετὰ κεκρυμ-
μένων ξιφιδίων καὶ δρᾶν, ὅ τι ἐπείγοι, μηδ' αὐτῶν
φειδομένους τῶν ὑπάτων, εἰ δέοι. ὡς δὲ αὐτῷ πάντα 246
ἕτοιμα ἦν, κατηγόρει τῶν ἀργιῶν ὡς παρανόμων καὶ
τοὺς ὑπάτους Κορνήλιον Σύλλαν καὶ Κόιντον Πομ-
πήιον ἐκέλευεν αὐτὰς αὐτίκα ἀναιρεῖν, ἵνα προθείη
τὴν δοκιμασίαν τῶν νόμων. θορύβου δ' ἀναστάντος 247
οἱ παρεσκευασμένοι τὰ ξιφίδια ἐπεσπάσαντο καὶ τοὺς
ὑπάτους ἀντιλέγοντας ἠπείλουν κτενεῖν, μέχρι Πομ-
πήιος μὲν λαθὼν διέφυγε, Σύλλας δ' ὡς βουλευσό-
μενος ὑπεχώρει. κἀν τῷδε Πομπηίου τὸν υἱόν, κη-
δεύοντα τῷ Σύλλᾳ, παρρησιαζόμενόν τι καὶ λέγοντα
κτείνουσιν οἱ τοῦ Σουλπικίου στασιῶται. καὶ ὁ Σύλ- 248
λας ἐπελθὼν ἐβάστασε τὴν ἀργίαν ἔς τε Καπύην ἐπὶ
τὸν ἐκεῖ στρατόν, ὡς ἐκ Καπύης ἐς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ
τὸν Μιθριδάτου πόλεμον διαβαλῶν, ἠπείγετο· οὐ γάρ
πώ τινος τῶν ἐπ' αὐτῷ πραττομένων ᾔσθετο. ὁ δὲ 249
Σουλπίκιος, ἀναιρεθείσης τῆς ἀργίας καὶ Σύλλα τῆς
πόλεως ἀποστάντος, ἐκύρου τὸν νόμον καί, οὗ χάριν
ἅπαντα ταῦτα ἐγίγνετο, Μάριον εὐθὺς ἐχειροτόνει τοῦ
πρὸς Μιθριδάτην πολέμου στρατηγεῖν ἀντὶ Σύλλα.
57 πυθόμενος δ' ὁ Σύλλας καὶ πολέμῳ κρίνας διακρι- 250
θῆναι συνήγαγε τὸν στρατὸν εἰς ἐκκλησίαν, καὶ τόνδε
τῆς ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην στρατείας ὀρεγόμενόν τε ὡς
ἐπικερδοῦς καὶ νομίζοντα Μάριον ἐς αὐτὴν ἑτέρους
καταλέξειν ἀνθ' ἑαυτῶν. τὴν δ' ὕβριν ὁ Σύλλας τὴν 251
ἐς αὐτὸν εἰπὼν Σουλπικίου τε καὶ Μαρίου καὶ σαφὲς

---

8 ἐσπάσαντο i 12 καὶ ἀντιλέγοντα vel μεταξὺ λέγοντα ci. Mend.; an καὶ ψέγοντα? contra Kratt p. 61. Keil παρρησιαζόμενον passive intellegit 14 ἐβάστασε] i. e. sustulit 15 ἐκ τῆς καπύης a 17 ᾔσθητο ci. Mend., sed cf. praef. 20 ἅπαντα om. i 23 τόνδε] τὸν V 27 αὐτὸν Oi, corr. Mend.

88 a.C.

*οὐδὲν ἄλλο ἐπενεγκών (οὐ γὰρ ἐτόλμα πω λέγειν περὶ
τοιοῦδε πολέμου), παρήνεσεν ἑτοίμοις ἐς τὸ παρ-*
252 *αγγελλόμενον εἶναι. οἳ δὲ συνιέντες τε ὧν ἐπενόει καὶ
περὶ σφῶν δεδιότες, μὴ τῆς στρατείας ἀποτύχοιεν, ἀπ-
εγύμνουν αὐτοὶ τὸ ἐνθύμημα τοῦ Σύλλα καὶ ἐς Ῥώ-*
253 *μην σφᾶς ἄγειν θαρροῦντα ἐκέλευον. ὃ δὲ ἡσθεὶς
ἦγεν ἓξ τέλη στρατιωτῶν αὐτίκα. καὶ αὐτὸν οἱ μὲν
ἄρχοντες τοῦ στρατοῦ χωρὶς ἑνὸς ταμίου διέδρασαν
ἐς Ῥώμην, οὐχ ὑφιστάμενοι στρατὸν ἄγειν ἐπὶ τὴν
πατρίδα· πρέσβεις δ' ἐν ὁδῷ καταλαβόντες ἠρώτων,
τί μεθ' ὅπλων ἐπὶ τὴν πατρίδα ἐλαύνοι. ὃ δ' εἶπεν,*
254 *ἐλευθερώσων αὐτὴν ἀπὸ τῶν τυραννούντων. καὶ τοῦτο
δὶς καὶ τρὶς ἑτέροις καὶ ἑτέροις πρέσβεσιν ἐλθοῦσιν
εἰπὼν ἐπήγγελλεν ὅμως, εἰ θέλοιεν τήν τε σύγκλητον
αὐτῷ καὶ Μάριον καὶ Σουλπίκιον ἐς τὸ Ἄρειον πεδίον
συναγαγεῖν, [καὶ] πράξειν, ὅ τι ἂν βουλευομένοις δοκῇ.*
255 *πλησιάζοντι δὲ Πομπήιος μὲν ὁ σύναρχος ἐπαινῶν
καὶ ἀρεσκόμενος τοῖς γιγνομένοις ἀφίκετο συμπράξων
ἐς ἅπαντα, Μάριος δὲ καὶ Σουλπίκιος ἐς παρασκευὴν
ὀλίγου διαστήματος δεόμενοι πρέσβεις ἑτέρους ἔπεμ-
πον ὡς δὴ καὶ τούσδε ὑπὸ τῆς βουλῆς ἀπεσταλμένους,
δεόμενοι μὴ ἀγχοτέρω τεσσαράκοντα σταδίων τῇ Ῥώμῃ
παραστρατοπεδεύειν, μέχρι ἐπισκέψαιντο περὶ τῶν παρ-*
256 *όντων. Σύλλας δὲ καὶ Πομπήιος τὸ ἐνθύμημα σα-
φῶς εἰδότες ὑπέσχοντο μὲν ὧδε πράξειν, εὐθὺς δὲ τοῖς*

2 *ἑτοίμοις*, *υ* supra altera *ι*, B, unde *ἑτοίμοις* A; *ἑτοίμους* Vi 3 sq. *ἐπενόει καὶ περὶ ὧν ἐπενόει καὶ περὶ σφῶν* etc. V 10 aut *Σύλλαν*, quod vertit C, aut *αὐτὸν* intercidisse putavit Mend., contra Kratt p. 34 sq. 12 *τοῦτο*] *ταὐτὸ* ci. Mend. 13 *ἐλθοῦσιν* om. i 14 *ἐπηγγέλλετο* ci. Mend., contra Schenkl p. 174 15 *αὐτῷ* Oi, correxi cum Mend. 16 *καὶ* suspectavit Schw., deleverunt recentiores, sed teneri posse iudicat Keil 17 *δὲ*] *δὴ* i

88 a. C.
58 πρέσβεσιν ἀπιοῦσιν εἵποντο. καὶ Σύλλας μὲν τὰς Αἰσκυ- 257
λείας πύλας καὶ τὸ παρ' αὐτὰς τεῖχος ἑνὶ τέλει στρατιω-
τῶν κατελάμβανε, Πομπήιος δὲ τὰς Κολλίνας ἑτέρῳ
τέλει· καὶ τρίτον ἐπὶ τὴν ξυλίνην γέφυραν ἐχώρει, καὶ
τέταρτον πρὸ τῶν τειχῶν ἐς διαδοχὴν ὑπέμενε. τοῖς 258
δ' ὑπολοίποις ὁ Σύλλας ἐς τὴν πόλιν ἐχώρει δόξῃ καὶ
ἔργῳ πολεμίου· ὅθεν αὐτὸν οἱ περιοικοῦντες ἄνωθεν
ἠμύνοντο βάλλοντες, μέχρι τὰς οἰκίας ἠπείλησεν ἐμ-
πρήσειν· τότε δ' οἳ μὲν ἀνέσχον, Μάριος δὲ καὶ Σουλ-
πίκιος ἀπήντων περὶ τὴν Αἰσκύλειον ἀγορὰν μεθ' ὅσων
ἐφθάκεσαν ὁπλίσαι. καὶ γίγνεταί τις ἀγὼν ἐχθρῶν, ὅδε 259
πρῶτος ἐν Ῥώμῃ, οὐχ ὑπὸ εἰκόνι στάσεως ἔτι, ἀλλὰ
ἀπροφασίστως ὑπὸ σάλπιγγι καὶ σημείοις, πολέμου
νόμῳ· ἐς τοσοῦτον αὐτοῖς κακοῦ τὰ τῶν στάσεων ἀμε-
ληθέντα προέκοψε. τρεπομένων δὲ τῶν Σύλλα στρα- 260
τιωτῶν, ὁ Σύλλας σημεῖον ἁρπάσας προεκινδύνευεν,
ὡς αἰδοῖ τε τοῦ στρατηγοῦ καὶ δέει τῆς ἐπὶ τῷ σημείῳ,
εἰ ἀπέχοιντο, ἀτιμίας εὐθὺς ἐκ τῆς τροπῆς αὐτοὺς με-
τατίθεσθαι. καὶ ὁ Σύλλας ἐκάλει τε τοὺς νεαλεῖς ἐκ τοῦ 261
στρατοπέδου καὶ ἑτέρους κατὰ τὴν καλουμένην Σι-
βούραν ὁδὸν περιέπεμπεν, ᾗ κατὰ νώτου τῶν πολε-

1 sq. *Αἰσκυλείας* Schw., *Αἰσκυλείους* maluit Mend., *Αἰσκυλίνας* Jordan, Topogr. d. Stadt Rom I, 1 p. 221 adn. 38; *κλοιλίας* O, *κοιλίας* a (*ualles* C), *κοιλλίας* bd; nominis scribendi ratio est dubia   10 *ad Esquilium forum* C, unde corr. Schw. (*Αἰσκυλείαν* Klebs, De aetatis Sullanae scriptoribus, diss. Berol. 1876, p. 18 adn.), *δασκύλειον* Oi   11 *τις*] *τε* Did., per errorem   13 *σάλπιγξι* i   18 *ἀπέχοιντο*] *ἀπέρχοιντο* ci. Musgr., perperam, *ἀπόλοιτο* vel sim. maluit Mend., sed noli mutare   20 sq. *σιβοῦραν* i, *per Saburrae uiam* C, *Συβοῦρραν* ed. H. Steph.   21 *ᾗ* Bb, *οἷ* Va

4 *ἐπὶ τὴν ξυλ. γέφυραν*] cf. O. Richter, Die Befestigung des Ianiculum, Progr. Berlin 1882, p. 21 adn. 1

88 a. C.
262 μίων ἔμελλον ἔσεσθαι περιδραμόντες. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν
Μάριον πρός τε τοὺς ἐπελθόντας ἀκμῆτας ἀσθενῶς
μαχόμενοι καὶ ἐπὶ τοῖς περιοδεύουσι δείσαντες περι-
κύκλωσιν τούς τε ἄλλους πολίτας ἐκ τῶν οἰκιῶν ἔτι
μαχομένους συνεκάλουν καὶ τοῖς δούλοις ἐκήρυττον
263 ἐλευθερίαν, εἰ μετάσχοιεν τοῦ πόνου. οὐδενὸς δὲ προσ-
ιόντος ἀπογνόντες ἁπάντων ἔφευγον εὐθὺς ἐκ τῆς
πόλεως καὶ σὺν αὐτοῖς ὅσοι τῶν ἐπιφανῶν συνεπεπρά-
264 χεσαν. ὁ δὲ Σύλλας τότε μὲν ἐς τὴν λεγομένην Ἱερὰν 59
ὁδὸν παρῆλθε καὶ τοὺς διαρπάζοντάς τι τῶν ἐν ποσὶν
αὐτίκα ἐν μέσῳ πάντων ἐφορώντων ἐκόλαζε, φρουρὰν δὲ
κατὰ μέρος ἐπιστήσας τῇ πόλει διενυκτέρευεν αὐτός τε
καὶ ὁ Πομπήιος, περιθέοντες ἑκάστους, ἵνα μή τι δει-
νὸν ἢ παρὰ τῶν δεδιότων ἢ παρὰ τῶν νενικηκότων ἐπι-
265 γένοιτο. ἅμα δ' ἡμέρᾳ τὸν δῆμον ἐς ἐκκλησίαν συν-
αγαγόντες ὠδύροντο περὶ τῆς πολιτείας ὡς ἐκ πολλοῦ
τοῖς δημοκοποῦσιν ἐκδεδομένης, καὶ αὐτοὶ τάδε πρά-
266 ξαντες ὑπ' ἀνάγκης. εἰσηγοῦντό τε μηδὲν ἔτι ἀπροβού-
λευτον ἐς τὸν δῆμον ἐσφέρεσθαι, νενομισμένον μὲν

3 ἐπὶ τοῖς περιοδεύουσι] *ob uiarum transitus* C, unde ἐπὶ ταῖς περιοδεύσεσι ci. Schw., maluit tamen ἀπὸ τῶν περιοδευόντων 4 ⟨τοὺς⟩ ἐκ ci. Mend., cf. ad § 172 8 dativum ad συνεπεπράχεσαν desideravit Mend., iniuria, v. Loesch p. 34, Kratt p. 34 sqq., Zerdik p. 73 sq., cf. Iber. c. 64, II § 23. 392, III § 118. 337, IV § 106 et ad I § 223 11 malim cum Mend. φρουρὰς, ut C *praesidiis dispositis*, contra Kratt p. 5 17 sq. καὶ αὐτοὶ ὅσον δὲ πράξαντες ad, καὶ αὐτίκα δὲ πράξαντες b

18 sqq. cf. Mommsen, R. Staatsr. II³ p. 312 adn. 1; III, 1 p. 158. 270, cui assentitur Lengle (v. ad § 165) p. 10 sq.; contra H. Fritzsche, Die Sullanische Gesetzgebung, Progr. Essen 1882, p. 4 sqq.; v. etiam J. M. Sundén, De tribunicia potestate a L. Sulla imminuta quaestiones, Upsala 1897, p. 21 sqq., Ed. Meyer, Hermes 33 (1898) p. 652 sqq., Strachan-Davidson ad h. l.

88 a. C.

οὕτω καὶ πάλαι, παραλελυμένον δ' ἐκ πολλοῦ, καὶ τὰς
χειροτονίας μὴ κατὰ φυλάς, ἀλλὰ κατὰ λόχους, ὡς Τύλ-
λιος βασιλεὺς ἔταξε, γίνεσθαι, νομίσαντες διὰ δυοῖν
τοῖνδε οὔτε νόμον οὐδένα πρὸ τῆς βουλῆς ἐς τὸ πλῆθος
ἐσφερόμενον οὔτε τὰς χειροτονίας ἐν τοῖς πένησι καὶ
θρασυτάτοις ἀντὶ τῶν ἐν περιουσίᾳ καὶ εὐβουλίᾳ γιγνο-
μένας δώσειν ἔτι στάσεων ἀφορμάς. πολλά τε ἄλλα 267
τῆς τῶν δημάρχων ἀρχῆς, τυραννικῆς μάλιστα γεγενη-
μένης, περιελόντες κατέλεξαν ἐς τὸ βουλευτήριον, ὀλιγ-
ανθρωπότατον δὴ τότε μάλιστα ὂν καὶ παρὰ τοῦτ'
εὐκαταφρόνητον, ἀθρόους ἐκ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν
τριακοσίους. ὅσα τε ὑπὸ Σουλπικίου κεκύρωτο μετὰ 268
τὴν κεκηρυγμένην ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἀργίαν, ἅπαντα
διελύετο ὡς οὐκ ἔννομα.

60 ὧδε μὲν αἱ στάσεις ἐξ ἔριδος καὶ φιλονικίας ἐπὶ 269
φόνους καὶ ἐκ φόνων ἐς πολέμους ἐντελεῖς προέκοπτον,
καὶ στρατὸς πολιτῶν ὅδε πρῶτος ἐς τὴν πατρίδα ὡς
πολεμίαν ἐσέβαλεν. οὐδ' ἔληξαν ἀπὸ τοῦδε αἱ στάσεις 270
ἔτι κρινόμεναι στρατοπέδοις, ἀλλ' ἐσβολαὶ συνεχεῖς ἐς
τὴν Ῥώμην ἐγίγνοντο καὶ τειχομαχίαι καὶ ὅσα ἄλλα
πολέμων ἔργα, οὐδενὸς ἔτι ἐς αἰδῶ τοῖς βιαζομένοις
ἐμποδὼν ὄντος, ἢ νόμων ἢ πολιτείας ἢ πατρίδος.
τότε δὲ Σουλπίκιον δημαρχοῦντα ἔτι καὶ σὺν αὐτῷ 271
Μάριον, ἑξάκις ὑπατευκότα, καὶ τὸν Μαρίου παῖδα καὶ

13 κεκηρυγμένην] κεκριμένην a, κεκρυμμένην bd 15 ἐπὶ] ἐς ci. Mend., sed ἐς et ἐπὶ videntur confundi ab Appiano, cf. Loesch p. 516, Schenkl p. 174 17 sq. ὡς ⟨ἐς⟩ πολεμίαν ci. Mend., sed cf. Kühner-Gerth II³, 1 p. 551 sq.; v. etiam II § 586, III § 204, IV § 62. 77. 230. 426

9 sqq. cf. Mommsen, R. Staatsrecht III p. 847. 532, Fritzsche (v. ad § 266) p. 5 et 7 sqq., Lengle (v. ad § 165) p. 59. Hoc anno numerum senatorum auctum cum aliis negat Drumann II p. 438. 482 (v. II² p. 372. 409)

88 a. C.
*Πούπλιον Κέθηγον καὶ Ἰούνιον Βροῦτον καὶ Γναῖον
καὶ Κόιντον Γράνιον καὶ Πούπλιον Ἀλβινοουανὸν καὶ
Μᾶρκον Λαιτώριον ἑτέρους τε, ὅσοι μετ' αὐτῶν, ἐς
δώδεκα μάλιστα, ἐκ Ῥώμης διεπεφεύγεσαν, ὡς στάσιν
ἐγείραντας καὶ πολεμήσαντας ὑπάτοις καὶ δούλοις κη-
ρύξαντας ἐλευθερίαν εἰς ἀπόστασιν πολεμίους Ῥωμαίων
ἐψήφιστο εἶναι καὶ τὸν ἐντυχόντα νηποινεὶ κτείνειν ἢ
ἀνάγειν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους· τά τε ὄντα αὐτοῖς δεδή-*
272 *μευτο. καὶ ζητηταὶ διέθεον ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, οἳ Σουλ-* 9
πίκιον μὲν καταλαβόντες ἔκτειναν· ὁ δὲ Μάριος αὐτοὺς **61**
ἐς Μιντούρνας διέφυγεν, ἔρημος ὑπηρέτου τε καὶ θε-
273 *ράποντος. καὶ αὐτὸν οἱ τῆς πόλεως ἄρχοντες ἀνα-
παυόμενον ἐν οἴκῳ ζοφώδει, δεδιότες μὲν τὸ κήρυγμα
τοῦ δήμου, φυλαττόμενοι δὲ ἀνδρὸς ἑξάκις ὑπατεύσαν-
τος καὶ πολλὰ καὶ λαμπρὰ εἰργασμένου αὐθένται γενέ-
σθαι, Γαλάτην ἄνδρα ἐπιδημοῦντα μετὰ ξίφους ἐσ-*
274 *έπεμψαν ἀνελεῖν. τὸν δὲ Γαλάτην φασὶν ἐν τῷ σκότῳ
προσιόντα τῷ στιβαδίῳ δεῖσαι, δόξαντα τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς τοῦ Μαρίου πυρὸς αὐγὴν καὶ φλόγα ἀφιέναι·
ὡς δὲ καὶ ὁ Μάριος αὐτὸς ὑπανιστάμενος ἐκ τῆς εὐνῆς
ἐνεβόησε παμμέγεθες αὐτῷ· "σὺ τολμᾷς κτεῖναι Γάιον
Μάριον;" προτροπάδην ὁ Γαλάτης ἔφευγεν ἔξω διὰ*

---

2 Γράνιον] *Grannium* C, Γρανίῳ vel Γρανίους ci. Bk. *Albinouanum* C, ἀλβιδιανὸν Oi 3 Μᾶρκον] μάρτον (sic) B *Lectorium* C, item § 280 7 ἐψηφίσαντο ci. Schw., concedens tamen ἐψήφιστο posse ferri νηποινὶ scr. Bk. et Mend. contra codicum auctoritatem, sed cf. Nachmanson, Laute u. Formen d. magnet. Inschr. p. 139 11 μιτούρνας Bi (V?) τε om. V 15 αὐθέντας V, in B legi αὐθένται, nam saepissime ι et ς simillime scripta sunt, etiam in medio verbo 16 ἐπιδημοῦντα] *Galatam etiam carnificem publicum* C, unde δήμιον eum legisse ci. Mend., cf. Vell. 2, 19, 3 17 ἐν σκότῳ ci. Mend., sed et ἐπιδημοῦντα et τῷ bonum propter ἐν οἴκῳ ζοφώδει 21 ἀνεβόησε i 22 ἔφυγεν maluit Mend., sed cf. praef.

88 a. C.

*θυρῶν μεμηνότι ἐοικὼς καὶ βοῶν· „οὐ δύναμαι κτεῖ-
ναι Γάιον Μάριον". ὅθεν καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ἅτε καὶ* 275
*τέως ταῦτα σὺν ὄκνῳ κεκρικόσιν, ἐνέπιπτέ τι δαιμόνιον
δέος καὶ μνήμη τῆς ἐκ παιδὸς ἐπιφημισθείσης τῷ ἀνδρὶ
ἑβδόμης ὑπατείας· παιδὶ γὰρ ὄντι φασὶν ἐς τὸν κόλπον
ἀετοῦ νεοττοὺς ἑπτὰ καταρρυῆναι καὶ τοὺς μάντεις*
62 *εἰπεῖν, ὅτι ἑπτάκις ἐπὶ τῆς μεγίστης ἀρχῆς ἔσοιτο. ταῦτ'* 276
*οὖν οἱ τῆς Μιντούρνης ἄρχοντες ἐνθυμούμενοι καὶ
τὸν Γαλάτην ἔνθουν κατὰ δαίμονα καὶ περιδεᾶ νομί-
ζοντες γεγονέναι, τὸν Μάριον αὐτίκα τῆς πόλεως ἐξ-
έπεμπον, ὅπῃ δύναιτο, σώζεσθαι. ὁ δὲ συγγιγνώσκων* 277
*ἑαυτῷ ζητουμένῳ τε ἐκ Σύλλα καὶ πρὸς ἱππέων δι-
ωκομένῳ, ὁδοὺς ἀτριβεῖς ἐπὶ θάλασσαν ἧλατο καὶ καλύ-
βης ἐπιτυχὼν ἀνεπαύετο, φυλλάδα ἐπιβαλόμενος τῷ
σώματι. ψόφου δ' αἰσθόμενος ἐς τὴν φυλλάδα ὑπ-* 278
*εκρύφθη καὶ μᾶλλον ἔτι αἰσθόμενος ἐς σκάφος ἁλιέως
πρεσβύτου παρορμοῦν, βιασάμενος τὸν πρεσβύτην, ἐσ-
ήλατο χειμῶνος ὄντος καὶ τὸ πεῖσμα κόψας καὶ τὸ
ἱστίον πετάσας ἐπέτρεψε τῇ τύχῃ φέρειν. κατήχθη δὲ* 279
*ἔς τινα νῆσον, ὅθεν νεὼς οἰκείων ἀνδρῶν παραπλεού-
σης ἐπιτυχὼν ἐς Λιβύην ἐπέρα. εἰργόμενος δὲ καὶ
Λιβύης ὡς πολέμιος ὑπὸ Σεξστιλίου ἡγουμένου, διεχεί-
μαζεν ἐν τῇ θαλάσσῃ, μικρὸν ὑπὲρ Λιβύην ἄνω, ἐν
τοῖς Νομάδων ὅροις καὶ αὐτῷ θαλασσεύοντι δεῦρο* 280
*κατὰ πύστιν ἐπέπλευσαν τῶν συγκατεγνωσμένων Κέθη-
γός τε καὶ Γράνιος καὶ Ἀλβινοουανὸς καὶ Λαιτώριος*

---

3 *τέως* om. V 8 *μιτούρνης* Bi (V?), cf. ad § 272 11 *ὅποι* i 14 *ἐπιβαλλόμενος* B 16 *αἰσθόμενος*] *περιελαυνόμενος* ci. Keil 22 *σεξτίου* vel *σεξστίου* libri, corr. Schw. ex Plut. Mar. c. 40, quae coniectura confirmatur nummis Hadrumeti cusis, cf. Wehrmann, Fasti praet. p. 26 ⟨*τοῦ*⟩ *ἡγ.* ci Mend., sed cf. ad § 172 26 *ἀλβιανὸς* V, *ἀλβινιανὸς* Bi

88 a. C.
*καὶ ἕτεροι καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μαρίου· οἳ ἐς μὲν Ἰεμ-
ψάλαν τὸν Νομάδων δυνάστην ἀπὸ Ῥώμης διέφυγον,
ὑποψίᾳ δ' ἐκδόσεως ἐκεῖθεν ἀπέδρασαν.*
281 *οἳ μὲν δή, καθὰ καὶ Σύλλας ἐπεπράχει, βιάσασθαι
τὴν πατρίδα διανοούμενοι, στρατιὰν δ' οὐκ ἔχοντες,
περιέβλεπον, εἴ τι συμβαίη· ἐν δὲ Ῥώμῃ Σύλλας μέν,* **63**
*ὅπλοις τὴν πόλιν ὅδε πρῶτος καταλαβών τε καὶ δυνη-
θεὶς ἂν ἴσως ἤδη μοναρχεῖν, ἐπεὶ τοὺς ἐχθροὺς ἠμύ-
νατο, τὴν βίαν ἑκὼν ἀπέθετο καὶ τὸν στρατὸν ἐς*
282 *Καπύην προπέμψας αὖθις ἦρχεν ὡς ὕπατος· οἱ δὲ τῶν
ἐξελαθέντων στασιῶται, ὅσοι τῶν πλουσίων, καὶ γύ-
ναια πολλὰ πολυχρήματα, τοῦ δέους τῶν ὅπλων ἀνα-
πνεύσαντες ἠρεθίζοντο ὑπὲρ καθόδου τῶνδε τῶν ἀν-
δρῶν καὶ οὐδὲν σπουδῆς ἢ δαπάνης ἐς τοῦτο ἀπέλειπον,
ἐπιβουλεύοντες καὶ τοῖς τῶν ὑπάτων σώμασιν· ὡς οὐκ*
283 *ἐνὸν τῶνδε περιόντων ἐκείνοις κατελθεῖν. Σύλλᾳ μὲν
δὴ καὶ παυσαμένῳ τῆς ἀρχῆς στρατὸς ἦν, ὁ ἐψηφισμέ-
νος ἐπὶ Μιθριδάτην, ἐς σωτηρίαν αὐτοῦ φύλαξ· Κόιν-
τον δὲ Πομπήιον, τὸν ἕτερον ὕπατον, ὁ δῆμος οἰκτεί-
ρων τοῦ δέους ἐψηφίσατο ἄρχειν Ἰταλίας καὶ ἑτέρου
τοῦ περὶ αὐτὴν στρατοῦ, τότε ὄντος ὑπὸ Γναίῳ Πομ-*
284 *πηίῳ. τοῦθ' ὁ Γναῖος πυθόμενός τε καὶ δυσχεράνας
ἥκοντα μὲν τὸν Κόιντον ἐς τὸ στρατόπεδον ἐσεδέξατο,
καὶ τῆς ἐπιούσης τι χρηματίζοντος ὑπεχώρησε μικρὸν
οἷα ἰδιώτης, μέχρι τὸν ὕπατον πολλοὶ καθ' ὑπόκρισιν*

1 *Μάριος* ci. Mend. 1 sq. *Ἰεμψάλαν* B, *ἱεμψάλαν* ceteri, cf. § 368; v. de formis nominis Boiss. ad Cass. D. 41, 41, 3 11 *ἐξελθόντων* i 12 ⟨*ἀπὸ*⟩ aut ⟨*ἐκ*⟩ *τοῦ δέους* maluit Mend., sed est imitatio sermonis poetarum, cf. Goetzeler p. 20, Schenkl p. 174 20 *ἐψηφίσαντο* i 21 *τοῦ*] *του* ci. Keil coll. § 298

§ 281 sqq. de bello Octaviano cf. Busolt (v. ad § 106) p. 428 sqq.

88 a. C.

ἀκροάσεως περιστάντες ἔκτειναν. καὶ φυγῆς τῶν λοι- 285 πῶν γενομένης ὁ Γναῖος αὐτοῖς ὑπήντα, χαλεπαίνων ὡς ὑπάτου παρανόμως ἀνῃρημένου· δυσχεράνας δ'

64 ὅμως εὐθὺς ἦρχεν αὐτῶν. ἐξαγγελθέντος δ' ἐς τὴν 286 πόλιν τοῦ Πομπηίου φόνου, αὐτίκα μὲν ὁ Σύλλας περιδεὴς ἐφ' ἑαυτῷ γενόμενος τοὺς φίλους περιήγετο πανταχοῦ καὶ νυκτὸς ἀμφ' αὐτὸν εἶχεν, οὐ πολὺ δ' 87 a. C. ἐπιμείνας ἐς Καπύην ἐπὶ τὸν στρατὸν κἀκεῖθεν ἐς τὴν Ἀσίαν ἐξήλασεν. οἱ δὲ τῶν φυγάδων φίλοι Κίννᾳ, τῷ 287 μετὰ Σύλλαν ὑπατεύοντι, θαρροῦντες τοὺς νεοπολίτας ἠρέθιζον ἐς τὸ ἐνθύμημα τοῦ Μαρίου, ταῖς φυλαῖς ⟨πάσαις⟩ ἀξιοῦν ἀναμιχθῆναι, ἵνα μὴ τελευταῖοι ψηφιζόμενοι πάντων ὦσιν ἄκυροι. τοῦτο δὴ προοίμιον τῆς αὐτοῦ τε Μαρίου καὶ τῶν ἀμφὶ τὸν ἄνδρα καθόδου. ἀνθισταμένων δὲ τῶν ἀρχαίων κατὰ κράτος, Κίννας μὲν 288 τοῖς νεοπολίταις συνέπραττε, νομιζόμενος ἐπὶ τῷδε τριακόσια δωροδοκῆσαι τάλαντα, τοῖς δ' ἀρχαίοις ὁ ἕτερος ὕπατος Ὀκτάουιος. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κίνναν 289 προλαβόντες τὴν ἀγορὰν μετὰ κεκρυμμένων ξιφιδίων ἐβόων ἐς τὰς φυλὰς πάσας ἀναμιγῆναι· τὸ δὲ καθαρώτερον πλῆθος ἐς τὸν Ὀκτάουιον ἐχώρει, καὶ οἵδε μετὰ ξιφιδίων. ἔτι δ' αὐτῷ κατὰ τὴν οἰκίαν τὸ μέλλον περι- 290 ορωμένῳ ἐξαγγέλλεται τοὺς πλέονας δημάρχους κωλύειν

---

1 sq. λοιπῶν] αἰτίων ci. Mend., non recte, opinor 2 χαλεπαίνειν ⟨ὑποκρινόμενος⟩ vel sim. exspectabat Mend. (cf. Liv. epit. 77, Vell. 2, 20, 1, Val. Max. 9, 7 de sedit. mil. Rom. 2) 3 aut δυσχερανάντων scribendum aut δυσχεράνας transitive intellegendum esse ci. Keil 4 ἦρχον i ⟨αὖ⟩ ἦρχεν ci. Schw., ⟨αὖθις⟩ ἦρξεν Mend., sed de impf. cf. Hultsch, Abh. d. Sächs. Ges. d. Wiss. XIII n. I (1891) p. 48; malim αὖθις pro εὐθὺς 8 sq. ἐπὶ τὴν ἀσίαν i 12 πάσαις, quod iam Mend. desideravit, addidi, cf. § 289. 242 ἀξιοῦντες i 13 ⟨ἣν⟩ τῆς ci. Mend., inut., cf. IV § 93 14 τε Μαρίου] Μαρίου τε V

87 a. C.
τὰ γιγνόμενα, θόρυβον δὲ τῶν νεοπολιτῶν εἶναι καὶ
ἀπογύμνωσιν ἤδη τῶν ξιφιδίων περὶ ὁδὸν ἐς τοὺς ἀντι-
291 λέγοντας δημάρχους ἀναπηδώντων ἐπὶ τὰ ἔμβολα. ὧν
Ὀκτάουιος πυθόμενος κατέβαινε διὰ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ
μετὰ πυκνοῦ πάνυ πλήθους καὶ οἷα χειμάρρους ἐς τὴν
ἀγορὰν ἐμπεσὼν ὤσατο μὲν διὰ μέσων τῶν συνεστώ-
292 των καὶ διέστησεν αὐτούς· ὡς δὲ κατέπληξεν, ἐς τὸ
τῶν Διοσκούρων ἱερὸν παρῆλθε, τὸν Κίνναν ἐκτρεπό-
μενος. ὅσοι δ' αὐτῷ συνῆσαν, χωρὶς ἐπαγγέλματος
ἐμπεσόντες τοῖς νεοπολίταις ἔκτεινάν τε πολλοὺς καὶ
293 ἑτέρους φεύγοντας ἐπὶ τὰς πύλας ἐδίωκον. Κίννας δὲ **65**
θαρρήσας μὲν τῷ πλήθει τῶν νεοπολιτῶν καὶ βιάσε-
σθαι προσδοκήσας, παρὰ δόξαν δ' ὁρῶν τὸ τόλμημα
τῶν ὀλιγωτέρων ἐπικρατοῦν, ἀνὰ τὴν πόλιν ἔθει τοὺς
294 θεράποντας ἐπ' ἐλευθερίᾳ συγκαλῶν. οὐδενὸς δ' αὐτῷ
προσιόντος ἐξέδραμεν ἐς τὰς ἀγχοῦ πόλεις τὰς οὐ πρὸ
πολλοῦ πολίτιδας Ῥωμαίων γενομένας, Τίβυρτόν τε
καὶ Πραινεστὸν καὶ ὅσαι μέχρι Νώλης, ἐρεθίζων ἅπαν-
τας ἐς ἀπόστασιν καὶ χρήματα ἐς τὸν πόλεμον συλ-
295 λέγων. ταῦτα δ' ἐργαζομένῳ τε καὶ ἐπινοοῦντι τῷ Κίννᾳ
προσέφυγον ἀπὸ τῆς βουλῆς οἳ τὰ αὐτὰ ἐφρόνουν,
Γάιός τε Μιλώνιος καὶ Κόιντος Σερτώριος καὶ Γάιος
296 Μάριος ἕτερος. ἡ μὲν δὴ βουλὴ τὸν Κίνναν, ὡς ἐν

---

2 περὶ ὁδὸν] haesit Mend., περισταδὸν ci. Keil, περὶ ἀγορὰν ego 8 sq. ἐντρεπόμενος bd, ἀνατρ. a 12 sq. βιάσασθαι i 13 παραδόξως V 18 πραινετὸν B, saepius, alibi etiam alii codices ὅσαι ⟨ἄλλαι⟩ ci. Mend., minime necessario 22 *Melonius* C

---

22 sq. fuit M. Marius Gratidianus sec. Drumann II² p. 392 adn. 4

87 a. C.

κινδύνῳ τε τὴν πόλιν καταλιπόντα ὕπατον καὶ δούλοις
ἐλευθερίαν κηρύξαντα, ἐψηφίσατο μήτε ὕπατον μήτε
πολίτην ἔτι εἶναι καὶ Λεύκιον Μερόλαν ἐχειροτόνησαν
ἀντ' αὐτοῦ, τὸν ἱερέα τοῦ Διός. λέγεται δ' οὗτος ὁ 297
ἱερεὺς φλαμέντας καὶ πιλοφορεῖ μόνος αἰεί, τῶν ἄλλων
ἱερέων ἐν μόναις πιλοφορούντων ταῖς ἱερουργίαις.
Κίννας δ' ἐς Καπύην τραπόμενος, ἔνθα Ῥωμαίων στρατὸς 298
ἄλλος ἦν, τούς τε ἄρχοντας αὐτοῦ καὶ ὅσοι ἀπὸ τῆς
βουλῆς ἐπεδήμουν, ἐθεράπευε καὶ παρελθὼν ὡς ὕπατος
ἐς μέσους τάς τε ῥάβδους καθεῖλεν οἷα ἰδιώτης καὶ
δακρύσας ἔφη· "παρὰ μὲν ὑμῶν, ὦ πολῖται, τὴν ἀρχὴν
τήνδε ἔλαβον· ὁ γὰρ δῆμος ἐχειροτόνησεν· ἡ βουλὴ δ'
ἀφείλετό με χωρὶς ὑμῶν. καὶ τάδε παθὼν ἐν οἰκείοις 299
κακοῖς ὑπὲρ ὑμῶν ὅμως ἀγανακτῶ· τί γὰρ ἔτι τὰς φυ-
λὰς ἐν ταῖς χειροτονίαις θεραπεύομεν, τί δὲ ὑμῶν δεό-
μεθα, ποῦ δὲ ἔσεσθε τῶν ἐκκλησιῶν ἢ χειροτονιῶν ἢ
τῶν ὑπατειῶν ἔτι κύριοι, εἰ μὴ βεβαιώσετε μέν, ἃ δί-
66 *δοτε, ἀφαιρήσεσθε δ', ὅταν αὐτοὶ δοκιμάσητε." ταῦτ'* 300
εἰπὼν ἐς ἐρέθισμα καὶ πολλὰ περὶ αὐτοῦ κατοικτισά-
μενος τήν τε ἐσθῆτα κατέρρηξε καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος
καταθορὼν ἔρριψεν αὐτὸν ἐς μέσους καὶ ἔκειτο ἐπὶ
πλεῖστον, ἕως ἐπικλασθέντες ἀνέστησάν τε αὐτὸν καὶ
καθίσαντες αὖθις ἐπὶ τοῦ θρόνου τάς τε ῥάβδους ἀν-

1 *καταλιπόντα* ⟨*ὄντα*⟩ *ὕπατον* ci. Mend., sed. cf. § 328. 449, Iber. c. 83 (*ἰδιώτης*), Hann. c. 3 (*ἔτι παῖς*). Etiam apud adiectiva totiens desideratur, ut addi non liceat, cf. I § 272, II § 464. 507, Iber. c. 94 (*ἄριστος*) etc., v. etiam I § 147, II § 191 et ad I § 183. 350, II § 29; possis ⟨*καίπερ*⟩ *ὕπατον* 3 *μερόλλαν* O (B fere const.) 5 *φλαμέντας*] *φλᾶμεν διᾶλις* ci. Bk. 7 sq. *ἄλλος στρατὸς* V 10 *ἐς μέσον* b 18 *ἀφαιρεθήσεσθε* i 19 *αὐτοῦ* Bi, *αὐτοῦ*, ut videtur, V 21 *αὐτὸν* B, *ἑαυτὸν* V, *αὑτόν*, ut videtur, i 23 *τε* post *τάς* om. O

87 a. C.
ἔσχον καὶ θαρρεῖν οἷα ὕπατον ἐκέλευον καὶ σφᾶς ἄγειν
301 *ἐφ' ὅ τι χρήζοι. τῆς δ' ἀφορμῆς εὐθὺς οἱ ἄρχοντες*
αὐτῶν ἐπέβαινον καὶ ὤμνυον τῷ Κίννᾳ τὸν ὅρκον τὸν
στρατιωτικόν, καὶ τοὺς ὑφ' αὐτὸν ἕκαστος ἐξώρκου.
302 *ὁ δ', ἐπεί οἱ ταῦτα εἶχεν ἀσφαλῶς, ἐπὶ τὰς συμμαχίδας*
πόλεις διέθει καὶ ἠρέθιζε κἀκείνους, ὡς διὰ τούσδε
μάλιστα τὴν συμφορὰν αὐτῷ γενομένην· οἳ δὲ χρή-
ματά τε αὐτῷ καὶ στρατιὰν συνετέλουν· καὶ πολλοὶ καὶ
τῶν ἐν Ῥώμῃ δυνατῶν ἕτεροι πρὸς αὐτὸν ἀφικνοῦντο,
οἷς ἀπήρεσκεν ἡ τῆς πολιτείας εὐστάθεια.
303 *καὶ Κίννας μὲν ἀμφὶ ταῦτ' ἐγίγνετο, Ὀκτάουιος δὲ*
καὶ Μερόλας οἱ ὕπατοι τὸ μὲν ἄστυ τάφροις καὶ τει-
χῶν ἐπισκευαῖς ὠχύρουν καὶ μηχανήματα ἐφίσταναν,
ἐπὶ δὲ στρατιὰν ἔς τε τὰς ἑτέρας πόλεις τὰς ἔτι σφῶν
κατηκόους καὶ ἐς τὴν ἀγχοῦ Γαλατίαν περιέπεμπον
Γναϊόν τε Πομπήιον, ἀνθύπατον ὄντα καὶ στρατευ-
μάτων περὶ τὸν Ἰόνιον ἡγούμενον, ἐκάλουν κατὰ σπου-
304 *δὴν ἐπικουρεῖν τῇ πατρίδι. ὁ δ' ἦλθε καὶ πρὸς ταῖς* **67**
Κολλίναις πύλαις ἐστρατοπέδευσε· καὶ ὁ Κίννας ἐπελ-
305 *θὼν αὐτῷ παρεστρατοπέδευε. Γάιος δὲ Μάριος τού-*
των πυθόμενος ἐς Τυρρηνίαν κατέπλευσεν ἅμα τοῖς
συνεξελαθεῖσι καὶ θεράπουσιν αὐτῶν ἐπελθοῦσιν ἀπὸ
306 *Ῥώμης, ἐς πεντακοσίους μάλιστά που γεγονόσι. ῥυπῶν*

1 *οἷα ὕπατον* ante vel post *σφᾶς* transponi maluit Mend. 3 *αὐτῶν* om. i 7 *αὐτῷ* Oi, corr. Mend. 8 *καὶ στρατιὰν* om. i 9 *ἕτεροι*, quod Mend. videtur suspectavisse, non vertit C 15 *λατίαν* O 16 sq. *στρατευμάτων* O i, § 283 exstat *στρατοῦ*; ne *στρατεύματος* conicias, cf. III § 322 *τῷ ἰδίῳ στρατῷ*, § 324 *τῶν προτέρων στρατῶν* 17 *ἐκάλουν*] *ἐκέλευον* ci. Mend., sed cf. Zonar. 9, 10, 6 18 *πρὸς*] *περὶ* i 20 *παρεστρατοπέδευσεν* maluit Mend., h. l. fort. recte

23 *ἐς πεντακοσίους μάλιστά που γεγ.*] mille secundum Plut. Mar. c. 41, qui tamen addit Numidas (cf. Gran. Licin. ed. Flemisch p. 16)

87a.
δ' ἔτι καὶ κόμης ἔμπλεως ἐπῄει τὰς πόλεις, οἰκτρὸς
ὀφθῆναι· μάχας τε καὶ τρόπαια αὐτοῦ Κιμβρικὰ καὶ
ἓξ ὑπατείας ὑπερεπαίρων καὶ περὶ τῆς χειροτονίας
σφόδρα αὐτοῖς ἐπιθυμοῦσιν ἐπαγγελλόμενός τε καὶ πι-
στὸς εἶναι δοκῶν, συνήγαγε Τυρρηνῶν ἑξακισχιλίους
καὶ ἐς Κίνναν διῆλθεν ἀσμένως αὐτὸν ἐπὶ κοινωνίᾳ τῶν
παρόντων δεχόμενον. ὡς δὲ ἀνεμίχθησαν, ἐστρατοπέ- 307
δευον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Τιβέριος ἐς τρία διαιρε-
θέντες, Κίννας μὲν καὶ Κάρβων σὺν αὐτῷ τῆς πόλεως
ἀντικρύ, Σερτώριος δὲ ὑπὲρ τὴν πόλιν ἄνω καὶ Μάριος
πρὸς τῇ θαλάσσῃ, ζευγνύντες οἵδε τὸν ποταμὸν καὶ
γεφυροῦντες, ἵνα τὴν πόλιν ἀφέλοιντο τὴν σιταγω-
γίαν. Μάριος δὲ καὶ Ὄστια εἷλε καὶ διήρπαζε, καὶ 308
Κίννας ἐπιπέμψας Ἀρίμινον κατέλαβε, τοῦ μή τινα
στρατιὰν ἐς τὴν πόλιν ἐπελθεῖν ἐκ τῆς ὑπηκόου Γαλα-
68 τίας. οἱ δὲ ὕπατοι δεδιότες καὶ στρατιᾶς ἄλλης δεόμε- 309
νοι Σύλλαν μὲν οὐκ εἶχον καλεῖν ἐς τὴν Ἀσίαν ἤδη
πεπερακότα, Καικίλιον δὲ Μέτελλον, τὰ λείψανα τοῦ
συμμαχικοῦ πολέμου πρὸς Σαυνίτας διατιθέμενον, ἐκέ-
λευον ὅπῃ δύναιτο εὐπρεπῶς διαλυσάμενον ἐπικουρεῖν
τῇ πατρίδι πολιορκουμένῃ. οὐ συμβαίνοντος δὲ Σαυ- 310

1 οἰκτρῶς, suprascr. ος a m. 1, V 2 αὐτοῦ Bi (V?) 6 sq. ἐπὶ κοινωνίᾳ τῶν παρόντων] ἐπὶ κοινωνίᾳ πραγμάτων Plut. Sertor. c. 5 8 τοῦ Τιβέριος deleri mavult Loesch p. 32 13 et § 405 Ὄστια Oi, Ὤστια scribi iussit Dessau C. I. L. XIV p. 4 adn. 3, probabiliter, cf. Boiss. ad Cass. D. 36, 22, 2 διήρπασε maluit Mend., inut., cf. praef. 14 Ἀρίμηνον, ut saepius, Oi, quod defendebat Büttner-Wobst, Jahrb. f. cl. Philol. 139 (1889) p. 145 sq., perperam. Vat. 141 in Hannib. c. 12, item O hic illic veram formam servaverunt 15 ἐς om. i 19 διατιθέμενον πρὸς Σαυνίτας V

7 sqq. de re cf. Richter (v. ad § 257) p. 20 sq. contra Jordan, Topogr. I, 1 p. 243 adn. 80 21 οὐ συμβαίνοντος etc.] cf. Cass. D. fr. 102, 7 ed. Boiss. (vol. I p. 345) et Gran. Licin. ed. Flemisch p. 20 sq.

81 a.C.
νίταις ἐς ἃ ᾔτουν τοῦ Μετέλλου, ὁ Μάριος αἰσθόμενος
συνέθετο τοῖς Σαυνίταις ἐπὶ πᾶσιν οἷς ᾔτουν παρὰ
τοῦ Μετέλλου. ὧδε μὲν δὴ καὶ Σαυνῖται Μαρίῳ συν-
311 εμάχουν· Κλαύδιον δὲ Ἄππιον χιλίαρχον, τειχοφυλα-
κοῦντα τῆς Ῥώμης τὸν λόφον τὸν καλούμενον Ἰάνου-
κλον, εὖ ποτε παθόντα ὑφ' ἑαυτοῦ, τῆς εὐεργεσίας
ἀναμνήσας ὁ Μάριος ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθεν, ὑπανοιχθεί-
σης αὐτῷ πύλης περὶ ἕω, καὶ τὸν Κίνναν ἐσεδέξατο.
312 ἀλλ' οὗτοι μὲν αὐτίκα ἐξεώσθησαν Ὀκταουίου καὶ
Πομπηίου σφίσιν ἐπιδραμόντων· κεραυνῶν δὲ πολλῶν
ἐς τὸ τοῦ Πομπηίου στρατόπεδον καταρραγέντων ἄλλοι
τε τῶν ἐπιφανῶν καὶ ὁ Πομπήιος ἀπώλετο.
313 Μάριος δ' ἐπεὶ τῆς ἀγορᾶς τῆς ἔκ τε θαλάσσης καὶ **69**
ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ φερομένης κατέσχεν, ἐπὶ τὰς
ἀγχοῦ τῆς Ῥώμης πόλεις διετρόχαζεν, ἔνθα σῖτος ἦν
τοῖς Ῥωμαίοις προσεσωρευμένος. ἄφνω δὲ τοῖς φρου-
ροῦσιν αὐτὸν ἐπιπίπτων εἷλε μὲν Ἄντιον καὶ Ἀρικίαν
καὶ Λανούβιον καὶ ἄλλας πόλεις, ἔστιν ἃ καὶ προδιδόν-
314 των τινῶν· ὡς δὲ καὶ τῆς κατὰ γῆν ἐκράτησεν ἀγο-
ρᾶς, εὐθαρσῶς ἐβάδιζεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην αὐτίκα διὰ
τῆς ὁδοῦ τῆς καλουμένης Ἀππίας, πρίν τινα αὐτοῖς
315 ἀγορὰν ἄλλην ἑτέρωθεν ἀχθῆναι. τοῦ δ' ἄστεος ἑκατὸν
σταδίους αὐτός τε καὶ Κίννας καὶ οἱ στρατηγοῦντες
αὐτοῖς Κάρβων τε καὶ Σερτώριος ἀποσχόντες ἐστρατο-

6 ὑπ' αὐτοῦ V 8 *unaque Cinnam introducit* C, unde ἐπεισεδέξατο ci. Schw.; potuit etiam ἐσεδέξατο ⟨ἅμα⟩ 17 αὐτὸν] αὐτὰς exspectavit Mend. 18 λανούβιον Oi, Λανούουιον scr. Bk. et Mend. ἔστιν ἃς ci. Bk. 20 αὐτίκα] *iterum* C, i. e. αὖθις, quod probavit Mend. At illud defenditur verbis πρὶν — ἀχθῆναι 23 συστρατηγοῦντες ci. Mend., inut.

7 ἐς τὴν πόλιν i. e. ἐς τὸ Ἰάνουκλον, cf. Richter (v. ad § 257) p. 20 10 sqq. de re cf. Klebs (v. ad § 258) p. 14 sqq.

87 a. C.

πέδευσαν, Ὀκταουίου καὶ Κράσσου καὶ Μετέλλου περὶ
τὸ ὄρος τὸ Ἀλβανὸν αὐτοῖς ἀντικαθημένων καὶ τὸ
μέλλον ἔσεσθαι περιβλεπομένων, ἀρετῇ μὲν ἔτι καὶ
πλήθει νομιζομένων εἶναι κρειττόνων, ὀκνούντων δ'
ὑπὲρ ὅλης ὀξέως κινδυνεῦσαι τῆς πατρίδος διὰ μάχης
μιᾶς. ὡς δὲ περιπέμψας ὁ Κίννας περὶ τὸ ἄστυ κήρυ- 316
κας ἐδίδου τοῖς ἐς αὐτὸν αὐτομολοῦσι θεράπουσιν ἐλευ-
θερίαν, κατὰ πλῆθος ηὐτομόλουν αὐτίκα· καὶ ἡ βουλὴ
ταραττομένη καὶ πολλὰ καὶ δεινά, εἰ βραδύνειεν ἡ σιτο-
δεία, παρὰ τοῦ δήμου προσδοκῶσα μετέπιπτε τῇ γνώμῃ
καὶ πρέσβεις περὶ διαλύσεων ἐς τὸν Κίνναν ἔπεμπον.
ὁ δὲ αὐτοὺς ἤρετο, πότερον ὡς πρὸς ὕπατον ἔλθοιεν 317
ἢ πρὸς ἰδιώτην. ἀπορησάντων δ' ἐκείνων καὶ ἐς τὸ
ἄστυ ἐπανελθόντων, πολλοὶ καὶ τῶν ἐλευθέρων ἤδη
κατὰ πλῆθος πρὸς τὸν Κίνναν ἐξεπήδων, οἳ μὲν περὶ
τῷ λιμῷ δεδιότες, οἳ δὲ πρὸ πολλοῦ τὰ ἐκείνων αἱρού-
μενοι καὶ τὴν ῥοπὴν τῶν γιγνομένων περιμένοντες.
70 Κίννας δ' ἤδη καταφρονητικῶς τῷ τείχει ἐπλησίαζε 318
καὶ ἀποσχὼν ὅσον βέλους ὁρμὴν ἐστρατοπέδευεν, ἀπο-
ρούντων ἔτι καὶ δεδιότων καὶ ὀκνούντων ἐπιχειρεῖν
αὐτῷ τῶν ἀμφὶ τὸν Ὀκτάουιον διὰ τὰς αὐτομολίας τε
καὶ διαπρεσβεύσεις. ἡ δὲ βουλὴ πάνυ μὲν ἀποροῦσα 319
καὶ δεινὸν ἡγουμένη Λεύκιον Μερόλαν, τὸν ἱερέα τοῦ
Διός, ὑπατεύοντα ἀντὶ τοῦ Κίννα καὶ οὐδὲν ἐς τὴν
ἀρχὴν ἁμαρτόντα ἀφελέσθαι, ἄκουσα δ' ὅμως ὑπὸ τῶν

---

4 νομιζόντων ci. Mend. 7 αὐτὸν maluit idem 11 περὶ] ὑπὲρ i 12 ἤρετο πότερον ὡς Musgr., πότερον, ἤρετο, ὡς Schw., πρότερον ἤρετο ὡς Oi; πρότερον ἤρετο ⟨εἰ⟩ ὡς H. Steph., et ita vertit C 16 sq ἠρημένοι et περιμείναντες ci. Mend., non recte, cf. praef. 22 περιπρεσβεύσεις i 24 sq. οὐδὲν ἁμαρτόντα τὴν ἀρχὴν ἀφελέσθαι ci. Musgr., item vertit C; at tradita sunt ex Appiani usu dicendi 25 ὑπὸ] ἐπὶ

87 a. C.
συμφορῶν αὖθις ἐς τὸν Κίνναν τοὺς πρέσβεις ἔπεμ-
320 πεν ὡς πρὸς ὕπατον. οὐδέν τε χρηστὸν ἔτι προσδοκῶν-
τες τοῦτο μόνον ᾔτουν, ἐπομόσαι σφίσι τὸν Κίνναν
321 φόνον οὐκ ἐργάσεσθαι. ὃ δὲ ὀμόσαι μὲν οὐκ ἠξίωσεν,
ὑπέσχετο δὲ καὶ ὧδε ἑκὼν οὐδενὶ σφαγῆς αἴτιος ἔσε-
σθαι. Ὀκτάουιον δ' ἤδη περιοδεύσαντα καὶ κατ' ἄλλας
πύλας ἐς τὴν πόλιν ἐσελθόντα ἐκέλευεν ἐκστῆναι τοῦ
322 μέσου, μή τι καὶ ἄκοντος αὐτοῦ πάθοι. ὃ μὲν δὴ
ταῦτ' ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ, καθάπερ ὕπατος, τοῖς πρέ-
σβεσιν ἄνωθεν ἀπεκρίνατο· Μάριος δ' αὐτῷ παρεστὼς
παρὰ τὸν θρόνον ἡσύχαζε μέν, ἐδήλου δὲ τῇ δριμύ-
323 τητι τοῦ προσώπου, πόσον ἐργάσεται φόνον. δεξαμένης
δὲ ταῦτα τῆς βουλῆς καὶ καλούσης ἐσελθεῖν Κίνναν
τε καὶ Μάριον (ᾔσθοντο γὰρ δὴ Μαρίου μὲν εἶναι
τὰ ἔργα τάδε πάντα, Κίνναν δ' αὐτοῖς ἐπιγράφεσθαι),
σὺν εἰρωνείᾳ σφόδρα ὁ Μάριος ἐπιμειδιῶν εἶπεν οὐκ
324 εἶναι φυγάσιν εἰσόδους. καὶ εὐθὺς οἱ δήμαρχοι τὴν
φυγὴν αὐτῷ τε καὶ ὅσοι ἄλλοι κατὰ Σύλλαν ὕπατον
ἐξελήλαντο, ἐψηφίσαντο λελύσθαι.

325 Οἳ μὲν δὴ δεχομένων αὐτοὺς σὺν δέει πάντων ἐσ- 71
ῄεσαν ἐς τὴν πόλιν, καὶ τὰ τῶν ἀντιπρᾶξαι σφίσι δο-
326 κούντων ἀκωλύτως πάντα διηρπάζετο· Ὀκταουίῳ δὲ
Κίννας μὲν καὶ Μάριος ὅρκους ἐπεπόμφεσαν, καὶ θύται
καὶ μάντεις οὐδὲν πείσεσθαι προύλεγον, οἱ δὲ φίλοι
φυγεῖν παρῄνουν. ὃ δ' εἰπὼν οὔποτε προλείψειν τὴν
πόλιν ὕπατος ὢν ἐς τὸ Ἰάνουκλον, ἐκστὰς τοῦ μέσου,

---

1 τοὺς del. Nauck et Mend., at intellege τοὺς αὐτοὺς πρέσβεις, cf. § 316 4 ἐργάσεσθαι B, ἐργάσασθαι Vi 8 αὐτοῦ Oi, corr. Mend. 25 φυγὴν ab 26 ἐς τὸν Ἰάν. a; de forma nominis v. Jordan, Topogr. I, 1 p. 197 adn. 75

87 a.C.

*διῆλθε μετὰ τῶν ἐπιφανεστάτων καί τινος ἔτι καὶ στρα-
τοῦ ἐπί τε τοῦ θρόνου προυκάθητο, τὴν τῆς ἀρχῆς
ἐσθῆτα ἐπικείμενος, ῥάβδων καὶ πελέκεων ὡς ὑπάτῳ
περικειμένων. ἐπιθέοντος δ' αὐτῷ μετά τινων ἱππέων* 327
*Κηνσωρίνου καὶ πάλιν τῶν φίλων αὐτὸν καὶ τῆς
παρεστώσης στρατιᾶς φυγεῖν παρακαλούντων καὶ τὸν
ἵππον αὐτῷ προσαγαγόντων, οὐκ ἀνασχόμενος οὐδὲ
ὑπαναστῆναι τὴν σφαγὴν περιέμενεν. ὁ δὲ Κηνσωρῖνος* 328
*αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐκτεμὼν ἐκόμισεν ἐς Κίνναν, καὶ
ἐκρεμάσθη πρὸ τῶν ἐμβόλων ἐν ἀγορᾷ πρώτου τοῦδε
ὑπάτου. μετὰ δ' αὐτὸν καὶ τῶν ἄλλων ἀναιρουμένων* 329
*ἐκρήμναντο αἱ κεφαλαί, καὶ οὐ διέλιπεν ἔτι καὶ τόδε
τὸ μύσος, ἀρξάμενόν τε ἀπὸ Ὀκταουίου καὶ ἐς τοὺς
ἔπειτα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀναιρουμένους περιιόν. ζητη-* 330
*ταὶ δ' ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτίκα ἐξέθεον τούς τε ἀπὸ
τῆς βουλῆς καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων, καὶ τῶν μὲν
ἱππέων ἀναιρουμένων λόγος οὐδεὶς ἔτι μετὰ τὴν ἀναί-
ρεσιν ἐγίγνετο, αἱ δὲ τῶν βουλευτῶν κεφαλαὶ πᾶσαι
προυτίθεντο πρὸ τῶν ἐμβόλων. αἰδώς τε θεῶν ἢ νέ-* 331
*μεσις ἀνδρῶν ἢ φθόνου φόβος οὐδεὶς ἔτι τοῖς γιγνο-
μένοις ἐπῆν, ἀλλὰ ἐς ἔργα ἀνήμερα καὶ ἐπὶ τοῖς ἔργοις
ἐς ὄψεις ἐτρέποντο ἀθεμίστους, κτιννύντες τε ἀνηλεῶς*

---

7 *προσαγόντων* cum i scr. Mend. 9 *ἀποτεμὼν* i, quod recipi voluit Cob. p. 212, sed cf. § 435, Iber. c. 94 extr., v. etiam ad § 65 11 *ὑπάτου ⟨γενομένου⟩* ci. Mend., sed cf. ad § 296 12 *διέλειπεν* ci. Mend., v. praef. 13 *τε*] *δὴ* ci. Mend., bene 15 *ἐχθροὺς* videtur suspectum; *ἀποθανουμένους* vel sim ci. Mend., *ἄνδρας* ego ex § 272 16 sq. *καὶ τῶν μὲν ἱππ. ἀναιρ.* om. i 17 *ἀναιρουμένων* Mend. putavit molestum 20 *ἀνδρῶν*] *ἀνθρώπων* ci. Cob. p. 213, sed cf. II § 560. 605, Lib. c. 57; est imitatio Homerica; *ἀνθρώπων* quidem legitur Samn. 4, 4, Lib. c. 57 extr., c. 62, IV § 39 22 *κτεινύντες* ab, *κτειννύντες* d *ἀνηλεῶς*] *νηλεῶς* i

87 a. C.
καὶ περιτέμνοντες αὐχένας ἀνδρῶν ἤδη τεθνεώτων
καὶ προτιθέντες τὰς συμφορὰς ἐς φόβον ἢ κατάπληξιν
ἢ θέαν ἀθέμιστον.
332 Γάιος μὲν δὴ Ἰούλιος καὶ Λεύκιος Ἰούλιος, δύο 72
ἀλλήλοιν ἀδελφώ, καὶ Ἀτίλιος Σερρανὸς καὶ Πούπλιος
Λέντλος καὶ Γάιος Νεμετώριος καὶ Μᾶρκος Βαίβιος ἐν
ὁδῷ καταληφθέντες ἀνῃρέθησαν, Κράσσος δὲ μετὰ τοῦ
παιδὸς διωκόμενος τὸν μὲν υἱὸν ἔφθασε προανελεῖν,
333 αὐτὸς δ' ὑπὸ τῶν διωκόντων ἐπανῃρέθη. τὸν δὲ ῥή-
τορα Μᾶρκον Ἀντώνιον ἔς τι χωρίον ἐκφυγόντα ὁ
γεωργὸς ἐπικρύπτων καὶ ξενίζων ἐς πανδοκεῖον ἔπεμψε
τὸν θεράποντα σπουδαιότερον τοῦ συνήθους οἶνον
334 πρίασθαι· καὶ τοῦ καπήλου, τί δὴ σπουδαιότερον αἰτοίη,
πυθομένου, ὁ μὲν θεράπων ἐψιθύρισε τὴν αἰτίαν καὶ
πριάμενος ἐπανῆλθεν, ὁ δὲ κάπηλος αὐτίκα ἔθει Μα-
ρίῳ τοῦτο δηλώσων, καὶ ὁ Μάριος, ἐπεί τε ἤκουσεν,
ὑφ' ἡδονῆς ἀνέδραμεν ὡς αὐτὸς ὁρμήσων ἐπὶ τὸ ἔρ-
335 γον. ἐπισχόντων δ' αὐτὸν τῶν φίλων χιλίαρχος ἀπο-

---

2 sq. offendit Musgr., Mend. aut φόβον aut κατάπληξιν supervacaneum et ἀθέμιστον male repetitum putavit; φόβον καὶ καταπλ. ci. Schenkl p. 175, inut. 4 sq. verba δύο ἀλλήλοιν ἀδελφώ in libris post Σερρανὸς collocata transposuit Schw. 5 ἀλλήλων, οιν suprascr. a m. 1, V ἀτίλλιος B, *Attilius* C ἕρρανος O, ἑρράνος, ut videtur, i, *Eranus* C, corr. Schw. 6 νεμεστόριος i, *Nemistorius* C βέβιος Oi 11 πανδοχεῖον i 12 σπουδαιότερον: 'meliorem vini notam', cf. Plut. Mar. c. 44

---

4 sq. cf. Klebs (v. ad § 258) p. 9 sq. 6 C. Numitorius videtur idem esse atque qui nominatur in S. C. Adramytteno (cf. Mommsen, Ephem. epigr. 4 (1881) p. 219) et in nummo 156 apud Mommsen, R. Münzw. p. 550 sq. 7 sqq. Κράσσος etc.] de errore Appiani cogitat Klebs p. 11, cf. Liv. epit. 80

87 a. C.

σταλεὶς στρατιώτας ἐς τὸ οἴκημα ἀνέπεμψεν, οὓς ὁ
Ἀντώνιος ἡδὺς ὢν εἰπεῖν κατεκήλει λόγοις μακροῖς,
οἰκτιζόμενός τε καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα διεξιών, ἕως ὁ
χιλίαρχος ἀπορῶν ἐπὶ τῷ γιγνομένῳ αὐτὸς ἀνέδραμεν
ἐς τὸ οἴκημα καὶ τοὺς στρατιώτας εὑρὼν ἀκροωμένους
ἔκτεινε τὸν Ἀντώνιον ῥητορεύοντα ἔτι καὶ τὴν κεφα-
73 λὴν ἔπεμψε τῷ Μαρίῳ. Κορνοῦτον δὲ ἐν καλύβαις 336
κρυπτόμενον οἱ θεράποντες εὐμηχάνως περιέσωσαν·
νεκρῷ γὰρ περιτυχόντες σώματι πυράν τε ἔνησαν καὶ
τῶν ζητητῶν ἐπιόντων ἅψαντες τὴν πυρὰν ἔφασαν τὸν
δεσπότην καίειν ἀπαγξάμενον. ὃ μὲν δὴ πρὸς τῶν 337
θεραπόντων περισέσωστο, Κόιντος δὲ Ἀγχάριος Μά-
ριον ἐν τῷ Καπιτωλίῳ μέλλοντα θύσειν ἐφύλαττεν,
ἐλπίζων οἱ τὸ ἱερὸν διαλλακτήριον ἔσεσθαι. ὃ δ' ἀρ-
χόμενος τῆς θυσίας προσιόντα τὸν Ἀγχάριον καὶ προσ-
αγορεύοντα αὐτίκα ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τοῖς παρεστῶσι
προσέταξεν ἀνελεῖν. καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ τοῦδε καὶ Ἀντω- 338
νίου τοῦ ῥήτορος καὶ τῶν ἄλλων ὑπάτων ἢ στρατηγῶν
γεγονότων ἐν ἀγορᾷ προυτέθησαν. ταφήν τε οὐδενὶ
ἐξῆν ἐπενεγκεῖν ἐς οὐδένα τῶν ἀναιρουμένων, ἀλλ'
οἰωνοὶ καὶ κύνες ἄνδρας τοιούσδε διεσπάσαντο. πολὺς 339

---

1 ἀνέπεμψεν] Plut. Mar. c. 44: οἱ στρατιῶται διὰ κλιμάκων ἀναβάντες et paulo post ἀναβὰς ὁ Ἄννιος (i. e. ὁ χιλίαρχος) 7 κουρνοῦτον Oi, vera forma III § 381 ἐν καλύβαις] noli offendere in plurali 9 ex Plut. Mar. c. 43 extr. fortasse aliquid post σώματι excidisse ci. Mend., non recte, opinor 17 ⟨ἡ⟩ Ἀντωνίου et 18 ⟨αἱ⟩ τῶν ci. Mend., contra usum Appiani, cf. ad § 351

---

7 est M. Caecilius Cornutus sec. Borghesi I p. 465 12 de Q. Anchario cf. Wehrmann, Fasti praet. p. 27, Dittenberger, Syll. inscr. graec.[2] n. 330, 26 et adn. 14 (v. etiam Klebs apud Pauly-Wissowa, Realenc. I, 2 p. 2102)

87 a. C. δὲ καὶ ἄλλος ἦν τῶν στασιωτῶν φόνος ἐς ἀλλήλους ἀνεύθυνος καὶ ἐξελάσεις ἑτέρων καὶ δημεύσεις περιουσίας καὶ ἀρχῆς ἀφαιρέσεις καὶ ἀνατροπαὶ τῶν ἐπὶ
340 Σύλλα τεθέντων νόμων. αὐτοῦ τε Σύλλα φίλοι πάντες ἀνῃροῦντο, καὶ ἡ οἰκία κατεσκάπτετο, καὶ ἡ περιουσία δεδήμευτο, καὶ πολέμιος ἐψηφίζετο· τὸ δὲ γύναιον καὶ ἡ γενεὰ ζητούμενοι διέφυγον. ὅλως τε οὐδὲν ἀπῆν ἀθρόων τε καὶ ποικίλων κακῶν.

341 ἐπὶ δὲ τούτοις, ἐς ὑπόκρισιν ἀρχῆς ἐννόμου μετὰ 74
τοσούσδε φόνους ἀκρίτους, ὑπεβλήθησαν κατήγοροι τῷ τε ἱερεῖ τοῦ Διὸς Μερόλᾳ, κατ' ὀργὴν ἄρα τῆς ἀρχῆς, ἣν Κίνναν οὐδὲν ἀδικῶν διεδέδεκτο, καὶ Λουτατίῳ Κάτλῳ, τῷ Μαρίου περὶ τὰ Κιμβρικὰ συνάρχῳ, περισωθέντι μὲν ἐκ Μαρίου πάλαι, ἀχαρίστῳ δ' ἐς
342 αὐτὸν καὶ πικροτάτῳ περὶ τὴν ἐξέλασιν γενομένῳ. οὗτοι μὲν δὴ φυλασσόμενοί τε ἀφανῶς καὶ τῆς κυρίας ἡμέρας ἐπελθούσης ἐς τὴν δίκην ἀνακαλούμενοι (τετράκις δὲ ἐχρῆν κηρυττομένους ἐν ὡρισμένοις ὡρῶν διαστήμασιν ἁλῶναι), Μερόλας μὲν τὰς φλέβας ἐνέτεμεν ἑαυτοῦ, καὶ πινάκιον αὐτῷ παρακείμενον ἐδήλου, ὅτι κόπτων τὰς φλέβας τὸν πῖλον ἀποθοῖτο (οὐ γὰρ ἦν θεμιτὸν ἱερέα περικείμενον τελευτᾶν), Κάτλος δ' ἐν οἰκήματι

---

1 ἐς ἀλλήλους] *adversus innocentes* C, unde ci. Mend. ἐς ἀναιτίους vel sim., sed refer ἐς ἀλλήλους ad ἀνεύθυνος 2 ἐξελεύσεις O 3 sq. ἐπὶ Σύλλα] cf. Iber. c. 44 φόρους ᾔτει τοὺς ὁρισθέντας ἐπὶ Γράκχου 5 κατέσκαπτο V 6 δεδήμευτο] ἐδημεύετο ci. Schw., malim δ' ἐδημεύετο ⟨αὐτὸς⟩ πολέμιος cum Schw. maluit Mend.; contra Kratt p. 37 sq. 7 ἔφυγον i 13 περὶ] παρὰ ci. Mend. 15 ἐξέλευσιν O 17 τετράκι B (V?) et, ut videtur, i, corr. Bk. 18 κηρυττομένοις i ὡρῶν] ἡμερῶν ci. Schw., bene 20 περικείμενον i

---

17 sqq. cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 356 et ibid. adn. 2

87 a. C.
νεοχρίστῳ τε καὶ ἔτι ὑγρᾷ καίων ἄνθρακας ἑκὼν ἀπ-
επνίγη. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως ἀπέθανον, θεράποντες δ' 343
ὅσοι κατὰ τὸ κήρυγμα πρὸς Κίνναν ἐκδραμόντες ἐλεύ-
θεροι γεγένηντο καὶ αὐτῷ Κίννᾳ τότε ἐστρατεύοντο,
ταῖς οἰκίαις ἐπέτρεχον καὶ διήρπαζον, ἀναιροῦντες ἅμα
οἷς περιτύχοιεν· οἳ δὲ αὐτῶν καὶ τοῖς σφετέροις δεσπό-
ταις μάλιστα ἐπεχείρουν. Κίννας δ' ἐπεὶ πολλάκις 344
αὐτοῖς ἀπαγορεύων οὐκ ἔπειθε, Γαλατῶν στρατιὰν
αὐτοῖς ἔτι νυκτὸς ἀναπαυομένοις περιστήσας διέφθειρε
πάντας.

οἱ μὲν δὴ θεράποντες δίκην ἀξίαν ἔδοσαν τῆς ἐς δε- 345
75 σπότας πολλάκις ἀπιστίας· τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους ὕπατοι 86 a. C.
μὲν ᾕρηντο Κίννας τε αὖθις καὶ Μάριος ἕβδομον, ᾧ
μετὰ φυγὴν καὶ ἐπικήρυξιν, εἴ τις ὡς πολέμιον ἀνέλοι,
τὸ μάντευμα ὅμως ἀπήντα τὸ τῶν ἑπτὰ νεογνῶν ἀετῶν.
ἀλλ' οὗτος μὲν πολλὰ καὶ δεινὰ ἐς Σύλλαν ἐπινοῶν 346
τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς ἀρχῆς ἀπέθανε, καὶ Οὐαλέριον
Φλάκκον ὁ Κίννας ἑλόμενος ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν
ἐξέπεμψεν, ἀποθανόντος δὲ καὶ Φλάκκου Κάρβωνα
76 εἵλετο συνάρχειν ἑαυτῷ· Σύλλας δ' ἐπείξει τῆς ἐπὶ τοὺς 347
ἐχθροὺς ἐπανόδου τὰ ἐς Μιθριδάτην πάντ' ἐπιταχύνας, 85 a. C.
ὥς μοι προείρηται, καὶ ἔτεσιν οὐδ' ὅλοις τρισὶν ἑκκαί-
δεκα μὲν ἀνδρῶν μυριάδας κατακανών, τὴν δὲ Ἑλλάδα
καὶ Μακεδονίαν καὶ Ἰωνίαν καὶ Ἀσίαν καὶ ἄλλα ἔθνη

---

3 ὅσοι ⟨τε⟩ ci. Mend. 4 αὐτῷ] τῷ ci. Musgr., malim deleri *Κίννᾳ*, nisi forte App. voluit dicere 'ipsi Cinnae'; hoc probans καὶ ⟨Μαρίῳ καὶ⟩ αὐτῷ Κίννᾳ ci. Keil τότε Musgr., ὅτε Bi, ὅσοι τὲ V; ἐγεγένηντο καὶ Μαρίῳ ὅσοι ἐστρατεύοντο ci. Mend., collatis, ut videtur, Plut. Mar. c. 44 extr., Sertor. c. 5 extr. 9 αὐτοῖς ante ἔτι fort. delendum 11 sq. ⟨τοὺς⟩ δεσπότας ci. Mend., sed cf. ad § 84 12 πολλάκις om. C, susp. Musgr., πολλῆς ci. Mend., sed bene habet 15 τὸ ante τῶν om. i

85 a. C.
*πολλά, ὅσα Μιθριδάτης προειλήφει, ἐς Ῥωμαίους ἀνα-
λαβὼν αὐτόν τε τὸν βασιλέα τὰς ναῦς ἀφελόμενος
καὶ ἐς μόνην τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ἐκ τοσῶνδε κατα-
κλείσας, ἐπανῄει στρατὸν ἄγων εὔνουν οἷ καὶ γεγυμνα-*
348 *σμένον καὶ πολὺν καὶ τοῖς γεγονόσιν ἐπηρμένον. ἦγε
δὲ καὶ νεῶν πλῆθος καὶ χρήματα καὶ παρασκευὴν ἐς
ἅπαντα ἀξιόλογον, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἦν ἐπίφοβος, ὥστε
δειμαίνοντες αὐτὸν ὅ τε Κάρβων καὶ ὁ Κίννας ἐς ὅλην
τὴν Ἰταλίαν τινὰς περιέπεμπον, χρήματα καὶ στρατιὰν
καὶ σῖτον αὐτοῖς ἀθροίζειν, τούς τε δυνατοὺς συνουσί-
αις ἀνελάμβανον καὶ τῶν πόλεων ἠρέθιζον μάλιστα
τὰς νεοπολίτιδας, ὡς δι' αὐτὰς ὄντες ἐν τοσῷδε κιν-*
349 *δύνου. τάς τε ναῦς ἐπεσκεύαζον ἀθρόως καὶ τὰς ἐν
Σικελίᾳ μετεκάλουν καὶ τὴν παράλιον ἐφύλασσον καὶ
οὐδὲν ὀξείας οὐδὲ οἵδε παρασκευῆς μετὰ δέους ἅμα
καὶ σπουδῆς ἐξέλιπον.*
350 *Σύλλας δ' ἐπὶ φρονήματος ἐπέστελλε τῇ βουλῇ περί* 77
*τε αὐτοῦ καταλέγων, ὅσα περὶ Λιβύην ἐς Ἰογόρθαν τὸν
Νομάδα ἔτι ταμιεύων ἢ ἐπὶ τοῖς Κιμβρικοῖς πρε-
σβεύων ἢ Κιλικίας ἡγούμενος ἢ ἐν τοῖς συμμαχικοῖς
ἢ ὑπατεύων ἔπραξε, τὰ δ' ἔναγχος ἐς Μιθριδάτην
ὑπερεπαίρων τε μάλιστα καὶ καταλογιζόμενος αὐτοῖς
ἀθρόως ἔθνη πολλά, ὅσα Μιθριδάτου γενόμενα Ῥω-
μαίοις ἀναλάβοι, καὶ οὐδενὸς ἧττον, ὅτι τοὺς ἐξελα-*

---

1 *παρειλήφει* ci. Mend., sine causa 10 *αὐτοῖς* maluit Mend. 11 *μάλιστα*] *μᾶλλον* V 12 sq. *κινδύνῳ* ci. Nauck, inut. 14 *ἐφύλαττον* B 16 *ἐξέλειπον* cum H. Steph. vulgo 17 *ἐπὶ φρονήματος* ⟨*ὢν*⟩ ci. Musgr., sed cf. Iber. c. 101, II § 440 et ad I § 296 17 sq. *περί τε αὐτοῦ* s. *αὐτοῦ* Oi, *περὶ ἑαυτοῦ* Schw., vulgo; servavi anacoluthon (v. § 352 *τοῖς δ' ἄλλοις*) 18 *ἰουγόρθαν* h. l. Bi (V?), corr. Mend., cf. Boiss. ad Cass. D. fr. 89, 1 19 *ἐπὶ τοῖς*] *ἐν τοῖς* ci. Mend., sed cf. § 9, II § 72 etc. 22 *ὑπεραίρων* i

85 a.C.
θέντας ἐκ Ῥώμης ὑπὸ Κίννα καταφυγόντας ἐς αὐτὸν
ὑποδέξαιτο ἀπορουμένους καὶ ἐπικουφίζοι τὰς συμφο-
ρὰς αὐτοῖς. ἀνθ' ὧν ἔφη τοὺς ἐχθροὺς πολέμιον αὐτὸν 351
ἀναγράψαι καὶ τὴν οἰκίαν ἀνασκάψαι καὶ τοὺς φίλους
ἀνελεῖν, τὴν δὲ γυναῖκα καὶ τέκνα μόλις πρὸς ἑαυτὸν
διαφυγεῖν. ἀλλ' αὐτίκα καὶ τοῖσδε καὶ τῇ πόλει πάσῃ 352
τιμωρὸς ἥξειν ἐπὶ τοὺς εἰργασμένους. τοῖς δ' ἄλλοις
πολίταις τε καὶ νεοπολίταις προύλεγεν οὐδενὶ μέμψε-
σθαι περὶ οὐδενός. ὧν ἀναγινωσκομένων δέος ἅπαν- 353
τας ἐπεῖχε, καὶ πρέσβεις ἔπεμπον, οἳ συναλλάξειν αὐτὸν
τοῖς ἐχθροῖς ἔμελλον καὶ προερεῖν, εἴ τινος ἀσφαλείας
δέοιτο, τῇ βουλῇ τάχιστα ἐπιστεῖλαι· τοῖς δ' ἀμφὶ τὸν
Κίνναν εἴρητο μὴ στρατολογεῖν, ἔστε ἐκεῖνον ἀποκρί-
νασθαι. οἳ δ' ὑπέσχοντο μὲν ὧδε πράξειν, οἰχομένων 354
δὲ τῶν πρέσβεων ἐς τὸ μέλλον ἑαυτοὺς ἀνεῖπον ὑπάτους
αὐτίκα, τοῦ μὴ διὰ τὰ ἀρχαιρέσια θᾶττον ἐπανήκειν,
καὶ τὴν Ἰταλίαν περιιόντες στρατιὰν συνῆγον, ἣν ἐς
Λιβυρνίαν, ὡς ἐκεῖθεν ἀπαντήσοντες τῷ Σύλλᾳ, κατὰ
μέρος ἐπὶ νεῶν διεβίβαζον.

78 τὸ μὲν δὴ πρῶτον μέρος εὐσταθῶς διέπλευσε· τῷ 355
δ' ἑξῆς χειμὼν ἐπέπεσε, καὶ ὅσοι τῆς γῆς ἐλαμβάνοντο, 84 a.C.
εὐθὺς ἐς τὰς πατρίδας διεδίδρασκον ὡς οὐ στρατεύ-
σοντες ἑκόντες κατὰ πολιτῶν· οἵ τε λοιποὶ πυνθανό-
μενοι ταῦτ' οὐδ' αὐτοὶ περάσειν ἔτι ἔλεγον ἐς τὴν
Λιβυρνίαν. Κίννας δ' ἀγανακτῶν ἐς ἐκκλησίαν αὐτοὺς 356

1. 3 αὐτὸν Oi, corr. Mend. 4 κατασκάψαι dubitanter ci. Schw., sed cf. § 371 5 καὶ ⟨τὰ⟩ τέκνα ci. Mend., sed cf. Büttner-Wobst (v. ad § 308) p. 139, Loesch p. 515, Radermacher, Gött. Gel. Anz. 1899, p. 707 sqq., Völker, Syntax d. griech. Papyri. I. Der Artikel. Progr. Münster 1903, p. 20 13 sq. ἀποκρίνασθαι Bk., ἀποκρίνεσθαι Oi 14 ὧδε] οὕτω a 16 ⟨αὐτὸν⟩ ἐπανήκειν ci. Keil, non recte, opinor 19 διεβιβάζοντο Oi, corr. Mend. 21 ἐπελαμβάνοντο V

84 a. C.
ὡς ἐπιπλήξων συνεκάλει· καὶ οἳ σὺν ὀργῇ παρῄεσαν
ὡς ἀμυνούμενοι. τῶν δὲ ῥαβδοφόρων τινὸς ὁδοποιοῦν-
τος τῷ Κίννᾳ καί τινα τῶν ἐν ποσὶ πατάξαντος, ἕτε-
357 ρος ἐκ τοῦ στρατοῦ τὸν ῥαβδοῦχον ἐπάταξε. καὶ Κίννα
κελεύσαντος αὐτὸν συλλαβεῖν βοὴ παρὰ πάντων ἀνέστη,
καὶ λίθων ἦσαν ἐπ' αὐτὸν ἀφέσεις· οἱ δ' ἐγγὺς καὶ τὰ
358 ξιφίδια ἐπισπάσαντες συνεκέντησαν αὐτόν. οὕτω μὲν
δὴ καὶ Κίννας ὑπατεύων ἀπέθανε· Κάρβων δ' ἔκ τε
Λιβυρνίας τοὺς διαπεπλευκότας ἐς αὐτὴν μετεκάλει
καὶ τὰ γιγνόμενα δεδιὼς ἐς τὴν πόλιν οὐ κατῄει, καὶ
πάνυ τῶν δημάρχων αὐτὸν καλούντων ἐπὶ συνάρχου
359 χειροτονίαν. ἀπειλησάντων δὲ ἰδιώτην ἀποφανεῖν, ἐπ-
ανῆλθε μὲν καὶ χειροτονίαν προύθηκεν ὑπάτου, ἀπαί-
σίου δὲ τῆς ἡμέρας γενομένης ἑτέραν προύγραφε· κἀν
ταύτῃ κεραυνοῦ πεσόντος ἐς τὸ τῆς Σελήνης καὶ τὸ
τῆς Δήμητρος ἱερὸν οἱ μάντεις ὑπὲρ τὰς θερινὰς τρο-
πὰς ἀνετίθεντο τὰς χειροτονίας, καὶ μόνος ἦρχεν ὁ
Κάρβων.

360 Σύλλας δὲ τοῖς πρὸς αὐτὸν ἥκουσιν ἀπὸ τῆς βου- 79
λῆς ἀπεκρίνατο αὐτὸς μὲν οὔποτε ἀνδράσι τοιάδε ἐρ-
γασαμένοις ἔσεσθαι φίλος, τῇ πόλει δ' οὐ φθονήσειν
361 χαριζομένῃ τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς· ἀσφάλειαν δὲ αὐτὸς
μᾶλλον αὐτοῖς ἔφη καὶ τοῖς ἐς αὐτὸν καταφυγοῦσιν
ἐς ἀεὶ παρέξειν, στρατὸν ἔχων εὔνουν. ᾧ δὴ καὶ μά-

---

1 καὶ οἱ ⟨μὲν⟩ σὺν ci. Musgr., probavit Mend. 2 τινὸς] ἑνὸς V 8 τε cum V del. Mend., at cf. § 365 23 αὐτοῖς] αὐτῷ (debebat αὑτῷ) ci. Schw. αὐτὸν Oi, corr. Mend. 24 ἐς ante ἀεὶ om. V

---

§ 360—439 cf. P. Cantalupi, La guerra civile Sillana in Italia, Roma 1892, et E. Linden, De bello civili Sullano, diss. Friburg. 1896

84 a. C.
λιστα δῆλος ἐγένετο, ἑνὶ ῥήματι τῷδε, οὐ διαλύσων
τὸν στρατόν, ἀλλὰ τὴν τυραννίδα ἤδη διανοούμενος.
ᾔτει δ' αὐτοὺς τήν τε ἀξίωσιν καὶ περιουσίαν καὶ ἱερω- 362
σύνην καὶ εἴ τι ἄλλο γέρας εἶχεν, ἐντελῆ πάντα ἀπο-
δοθῆναι· καὶ τοὺς περὶ τούτων ἐροῦντας συνέπεμπε
τοῖς πρέσβεσιν. οἳ δ' εὐθὺς ἀπὸ τοῦ Βρεντεσίου, Κίν-
ναν τε πυθόμενοι τεθνάναι καὶ τὴν πόλιν ἀδιοίκητον
εἶναι, πρὸς τὸν Σύλλαν ἀνέστρεφον ἄπρακτοι. καὶ ὁ 363
Σύλλας πέντε Ἰταλοῦ στρατοῦ τέλη καὶ ἱππέας ἑξα- 83 a. C.
κισχιλίους, ἄλλους τέ τινας ἐκ Πελοποννήσου καὶ Μακε-
δονίας προσλαβών, ἅπαντας ἄγων ἐς μυριάδας ἀνδρῶν
τέσσαρας, ἐπί τε Πάτρας ἀπὸ τοῦ Πειραιέως καὶ ἐκ
Πατρῶν ἐς Βρεντέσιον χιλίαις καὶ ἑξακοσίαις ναυσὶ
διέπλει. δεξαμένων δ' αὐτὸν ἀμαχεὶ τῶν Βρεντεσίων, 364
τοῖσδε μὲν ὕστερον ἔδωκεν ἀτέλειαν, ἣν καὶ νῦν ἔχου-
σιν, αὐτὸς δ' ἀναστήσας τὸν στρατὸν ἦγεν ἐς τὸ πρόσω.

80 καὶ αὐτῷ Μέτελλος Καικίλιος ὁ Εὐσεβής, ἐκ πολ- 365
λοῦ τε ᾐρημένος ἐς τὰ λοιπὰ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου
καὶ διὰ Κίνναν καὶ Μάριον ἐς τὴν πόλιν οὐκ ἐσελθών,
ἀλλὰ ἐν τῇ Λιβυστίδι τὸ μέλλον περιορῶν, αὐτόκλητος
σύμμαχος ἀπήντα μεθ' ἧς εἶχε συμμαχίας, ἀνθύπατος

3 αὐτοὺς] αὐτῷ ci. Mend., sed αὐτοὺς bene habet, persona Sullae autem significatur verbis εἴ τι — εἶχεν 12 Πειραιῶς scr. Mend. 14 ἀμαχὶ scr. Bk. et Mend., cf. ad § 271 20 Λιβυστίδι Linden (v. ad § 360) p. 57 adn. 29, Λιγυστίδι libri, vulgo ἐν τῇ Λ. ⟨διατρίψας⟩ vel. sim. ci. Mend. 21 συμμαχίας] δυνάμεως ci. Mend., bene, sed cf. Mithr. c. 10 init.

9 sq. Klebs (v. ad § 258) p. 21 de numeris traditis desperat, Cantalupi l. c. p. 26 sqq. de eisdem hic et in sqq. haud male videtur disputavisse 15 ἀτέλειαν, ἣν καὶ νῦν ἔχουσιν] cf. B. W. Henderson, Class. Review 11 (1897) p. 251 sqq. Res incerta.

83 a. C.
ἔτι ὤν· ἔστι γὰρ εἶναι τοῖς αἱρεθεῖσιν, ἔστε ἐπανέλθοιεν
366 ἐς Ῥώμην. ἐπὶ δὲ τῷ Μετέλλῳ καὶ Γναῖος Πομπήιος, ὁ μετ' οὐ πολὺ Μέγας παρονομασθείς, Πομπηίου μὲν ὢν παῖς τοῦ διεφθαρμένου τῷ κεραυνῷ, οὐκ εὔνου τῷ Σύλλᾳ νομισθέντος, τὴν δ' ὑποψίαν διαλυόμενος, ἦλθε καὶ τέλος ἤγαγεν, ἐκ τῆς Πικηνίτιδος κατὰ κλέος τοῦ
367 πατρὸς ἰσχύσαντος ἐν αὐτῇ μάλιστα ἀγείρας. μετὰ δ' οὐ πολὺ καὶ δύο ἄλλα συνέλεξε καὶ χρησιμώτατος ἐν τοῖς μάλιστα ὅδε ὁ ἀνὴρ ἐγένετο τῷ Σύλλᾳ· ὅθεν αὐτὸν ὁ Σύλλας ἔτι νεώτατον ὄντα ἦγεν ἐν τιμῇ καὶ ἐπιόντος,
368 φασίν, ὑπανίστατο μόνῳ. λήγοντος δὲ τοῦ πολέμου καὶ ἐς Λιβύην ἔπεμψεν ἐξελάσαι τε τοὺς Κάρβωνος φίλους καὶ Ἱεμψάλαν ἐκπεσόντα ὑπὸ Νομάδων ἐς τὴν βασιλείαν καταγαγεῖν. ἐφ' ᾧ δὴ καὶ θριαμβεῦσαι κατὰ τῶν Νομάδων αὐτῷ παρέσχεν ὁ Σύλλας, ἔτι ὄντι νέῳ καὶ ἔτι ὄντι τῶν ἱππέων. καὶ ἀπὸ τοῦδε ἐπαρθεὶς ἐς μέγα ὁ Πομπήιος ἐπὶ Σερτώριον ἐς Ἰβηρίαν ἐπέμφθη
369 καὶ ἐς τὸν Πόντον ἐπὶ Μιθριδάτην ὕστερον. ἀφίκετο δὲ καὶ Κέθηγος ἐς τὸν Σύλλαν, χαλεπώτατος ἀντιστασιώτης αὐτῷ μετὰ Κίννα καὶ Μαρίου γενόμενος καὶ σὺν ἐκείνοις τῆς πόλεως ἐκπεσών, ἱκέτης τε γιγνόμενος καὶ ἑαυτὸν ὑπηρέτην ἐς ὅ τι βούλοιτο παρέχων.

---

1 ἔστι] licebat C, quod prob. Mend., sed cf. § 85 et Berg, diss. p. 22 3 προσονομασθείς i 5 διαλυσόμενος ci. Mend., cf. praef. 10 ἐπιόντος] 'eadem constructione eadem in re utitur Plut. Crass. c. 6' (Mend.) 13 ἱεμψάλαν O, cf. ad § 280 14 sq. κατὰ τῶν Νομάδων delebat Mend., non video causam 21 τε] 'tunc vero' Gel., τότε ci. Mend., bene, nisi τε iungi malis cum sequenti καὶ γενόμενος a

---

3 Μέγας] ad Posidonii de nominum Romanorum disputationem hoc redire contendit Bauer, Philol. 47 (1889) p. 247
18 sqq. cf. § 271. 280

83 a. C.

81 ὃ δὲ καὶ στρατιᾶς πολὺ πλῆθος ἔχων ἤδη καὶ φί- 370
λους πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν, τοῖσδε μὲν ὑποστρατή-
γοις ἐχρῆτο, αὐτὸς δὲ καὶ Μέτελλος ἀνθυπάτω ὄντε
ἐς τὸ πρόσθεν ἐχώρουν· ἐδόκει γὰρ δὴ καὶ ὁ Σύλλας,
ἀνθύπατος ἐπὶ Μιθριδάτῃ γενόμενος, οὐκ ἀποθέσθαι
πω τὴν ἀρχήν, εἰ καὶ πολέμιον αὐτὸν ἐψηφίσατο Κίν-
νας. ὃ μὲν δὴ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ᾔει βαρυτάτῃ καὶ 371
ἀφανεῖ ἔχθρᾳ· οἱ δ' ἐν ἄστει τῆς τε φύσεως αὐτοῦ
καλῶς τεκμαιρόμενοι καὶ τὴν προτέραν ἐς τὴν πόλιν
ἐσβολὴν αὐτοῦ καὶ κατάληψιν ἔτι ἔχοντες ἐν ὄψει τά
τε ψηφίσματα, ἃ ἐπεκήρυξαν αὐτῷ, λογιζόμενοι καὶ τὴν
οἰκίαν ὁρῶντες ἀνεσκαμμένην καὶ περιουσίαν δεδημευ-
μένην καὶ φίλους ἀνῃρημένους καὶ γενεὰν μόλις ἐκ-
φυγοῦσαν ἐδείμαινον. καὶ οὐδὲν σφίσι νίκης ἢ παν- 372
ωλεθρίας μέσον εἶναι νομίζοντες συνίσταντο τοῖς ὑπά-
τοις ἐπὶ τὸν Σύλλαν μετὰ δέους ἔς τε τὴν Ἰταλίαν
περιπέμποντες στρατιὰν καὶ τροφὰς καὶ χρήματα συν-
ῆγον, οὐδὲν ὡς περὶ ἐσχάτων σφίσιν ἀπολείποντες
82 οὔτε σπουδῆς οὔτε προθυμίας. Γάιός τε Νωρβανὸς 373
καὶ Λεύκιος Σκιπίων, τὼ τότε ὄντε ὑπάτω, καὶ μετ'
αὐτῶν Κάρβων, ὃς πέρυσιν ἦρχεν, ἔχθρᾳ μὲν ἐς τὸν
Σύλλαν ὁμοίᾳ χρώμενοι, δέει δὲ καὶ συνειδότι ὧν

7 κατὰ] οὐ μετὰ i ᾔει om. i 7 sq. βαρυτάτῃ ⟨τε⟩ ci. Mend., fort. recte, sed saepe addendum erat; βαρυτάτῃ ⟨μὲν⟩ ἀφανεῖ ⟨δ'⟩ ἔχθρᾳ Zerdik p. 74 hiatus vitandi causa 8 ἀφανεῖ] ⟨οὐκ⟩ ἀφανεῖ ci. Schw., respiciens § 360 sqq., ἐμφανεῖ vel ἐκφανεῖ Bk., utrumque iure videtur reprobasse Mend., nam ἀφανεῖ defenditur verbis sqq. 12 ἀνεσκαμένην B 12 sq. articulos desideravit Mend., sed cf. ad § 351 14 ἢ] exspectaveris cum Mend. καὶ, ut vertit C 17 στρατιὰς b 18 οὐδέν, ὡς τῶν ἐσχάτων σφίσι ⟨περιεστώτων⟩, ἀπολείποντες ci. Mend., περὶ ἐσχάτων ⟨κινδυνεύοντες⟩, σφίσιν ὑπολείποντες Nauck, quorum neutro opus est; ad ἀπολείπω cf. II § 135, V § 347, Thuc. 8, 22, 1 etc. 21 πέρισυν B

83 a. C.

ἔπραξαν πολὺ τῶν ἄλλων χείρονι, ἔκ τε τῆς πόλεως στρατόν, ὅσον εὐπόρουν, κατέλεγον καὶ τὸν ἐκ τῆς Ἰταλίας προσλαβόντες ἐπὶ τὸν Σύλλαν κατὰ μέρος ἐχώρουν, σπείραις ἐκ πεντακοσίων ἀνδρῶν διακοσίαις
374 τότε πρῶτον· ὕστερον γὰρ καὶ πλέοσι τούτων. ἡ γὰρ εὔνοια τῶν ἀνδρῶν ἐς τοὺς ὑπάτους παρὰ πολὺ ἐποίει, ὡς τὸ μὲν ἔργον τὸ Σύλλα, χωροῦντος ἐπὶ τὴν πατρίδα, δόξαν ἔχον πολεμίου, τὸ δὲ τῶν ὑπάτων, εἰ
375 καὶ περὶ σφῶν ἔπραττον, πρόσχημα τῆς πατρίδος. τῶν τε ἁμαρτηθέντων αὐτοῖς οἱ πολλοὶ συνεγνωκότες καὶ τοῦ φόβου μετέχειν ἡγούμενοι συνέπρασσον, εὖ τὸν Σύλλαν εἰδότες οὐ κόλασιν ἢ διόρθωσιν ἢ φόβον ἐπὶ σφίσιν, ἀλλὰ λύμας καὶ θανάτους καὶ δημεύσεις καὶ
376 ἀναίρεσιν ὅλως ἀθρόαν ἐπινοοῦντα. ὧν οὐκ ἐψεύσθησαν τῆς δόξης. ὅ τε γὰρ πόλεμος ἔφθειρε πάντας, ὧν γε καὶ μύριοι καὶ δισμύριοι πολλάκις ἐν μάχῃ μιᾷ καὶ ἀμφὶ τὸ ἄστυ πέντε μυριάδες ἀμφοῖν ἀπέθανον· καὶ ἐς τοὺς ὑπολοίπους ὁ Σύλλας οὐδὲν δεινὸν καὶ καθ' ἕνα καὶ κατὰ πόλεις ἐξέλιπε δρῶν, μέχρι καὶ μόναρχον ἑαυτὸν ἀπέφηνε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ὅλης, ἐφ' ὅσον ἔχρῃζέ τε καὶ ἐβούλετο.

377 καὶ τάδε αὐτοῖς ἐδόκει καὶ τὸ δαιμόνιον ἐν τῷδε **83**
τῷ πολέμῳ προσημῆναι. δείματά τε γὰρ ἄλογα πολλοῖς καὶ ἰδίᾳ καὶ κατὰ πλῆθος ἐνέπιπτε περὶ ὅλην

9 περὶ] ὑπὲρ, quod maluit Schw., rec. Mend., sed cf. II § 510. 514. 544, IV § 394, V § 508, Lib. c. 50 med., 57 extr.; v. etiam Krumbholz p. 42 τὴν πατρίδα ci. Mend., sed genetivus respondet genetivo πολεμίου, ceterum cf. § 465 10 αὐτοῖς ci. Mend., αὐτοῖς Oi 15 πάντας maluit Mend., contra Kratt p. 2, sed, ut solet, diversa miscens, πάντα libri, vulgo 23 σημῆναι i ἄλογα] ἀλλόκοτα ci. Nauck, inut.

83 a. C.
τὴν Ἰταλίαν, καὶ μαντευμάτων παλαιῶν ἐπιφοβωτέρων
ἐμνημόνευον, τέρατά τε πολλὰ ἐγίνοντο, καὶ ἡμίονος
ἔτεκε, καὶ γυνὴ κύουσα ἔχιν ἀντὶ βρέφους ἐξέδωκε,
τήν τε γῆν ὁ θεὸς ἐπὶ μέγα ἔσεισε καὶ νεώς τινας ἐν
Ῥώμῃ κατήνεγκε, καὶ πάνυ Ῥωμαίων ὄντων ἐς τὰ τοι-
αῦτα βαρυεργῶν. τό τε Καπιτώλιον ὑπὸ τῶν βασιλέων 378
τετρακοσίοις που πρόσθεν ἔτεσι γενόμενον ἐνεπρήσθη,
καὶ τὴν αἰτίαν οὐδεὶς ἐπενόει. πάντα δ' ἔδοξεν ἐς τὸ
πλῆθος τῶν ἀπολουμένων καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἰταλίας
καὶ Ῥωμαίων αὐτῶν τῆς τε πόλεως κατάληψιν καὶ
πολιτείας μεταβολὴν προσημῆναι.

84 ἤρξατο μὲν οὖν ὅδε ὁ πόλεμος, ἐξ οὗ Σύλλας ἐς 379
Βρεντέσιον παρῆλθεν, ὀλυμπιάδων οὐσῶν ἑκατὸν ἑβδο-
μήκοντα καὶ τεσσάρων· μῆκος δ' αὐτοῦ, διά τε τὸ μέ-
γεθος τῶν ἔργων, σὺν ἐπείξει ὡς ἐπ' ἐχθροὺς ἰδίους
ταχυνόντων, οὐ πολὺ ὡς ἐπὶ τοσοῖσδε ἔργοις ἐγένετο.
ὅθεν καὶ μάλιστα αὐτοῖς τὰ παθήματα ἐπειγομένοις
ἐν βραχεῖ μείζω καὶ ὀξύτερα συνέβη γενέσθαι. ἐς δὲ 380
τριετὲς ὅμως προῆλθε, κατά γε τὴν Ἰταλίαν, μέχρι τὴν
ἀρχὴν ἀνεδήσατο Σύλλας· ἐν γὰρ Ἰβηρίᾳ καὶ μετὰ
Σύλλαν ἐξέτεινεν ἐπὶ πλεῖον. μάχαι δὲ καὶ ἀκροβολίαι 381
καὶ πολιορκίαι καὶ πολέμων ἰδέαι πᾶσαι κατὰ τὴν
Ἰταλίαν ἀθρόαι τε καὶ κατὰ μέρη τοῖς στρατηγοῖς ἐγέ-

---

1 ἐπιφοβωτέρων] ἔτι φοβερωτέρων ci. Mend., sed ἐπίφοβος Appiano usitatissimum est. Possis etiam ⟨ἔτι⟩ ἐπιφοβωτέρων
6 βαρυεργῶν] mire quidem dictum est, sed iure a Schw. t. III p. 715 videtur esse defensum 14 sq. locus corruptus. διά γε pro διά τε ci. Schw., male, ⟨καὶ⟩ σὺν ἐπείξει Mend., διά τε τὸ μέγ. τ. ἔργων del. Kratt p. 57; ego post ἔργων lacunam statuerim, in qua exciderint fere ⟨καὶ τὴν ὀργὴν τῶν στρατιωτῶν⟩ vel sim. 16 ἔργοις] στρατοῖς ci. Mend., perperam
20 ἐνεδήσατο b

83 a. C.

νοντο πολλαί, καὶ πᾶσαι διαφανεῖς. ὧν τὰ μέγιστα καὶ ἀξιολογώτατα, ἐν κεφαλαίῳ φράσαι, τοιάδε ἦν.

382 πρώτη μὲν ἀμφὶ Κανύσιον τοῖς ἀνθυπάτοις πρὸς Νωρβανὸν ἐγίγνετο μάχη· καὶ θνήσκουσι Νωρβανοῦ μὲν ἑξακισχίλιοι, τῶν δ' ἀμφὶ τὸν Σύλλαν ἑβδομήκοντα, τραυματίαι δ' ἐγένοντο πολλοί· καὶ Νωρβανὸς
383 ἐς Καπύην ἀνέζευξε. Σύλλᾳ δὲ καὶ Μετέλλῳ περὶ 85
τὸ Τεανὸν οὖσι Λεύκιος Σκιπίων ἐπῄει μεθ' ἑτέρου στρατοῦ, πάνυ ἀθύμως ἔχοντος καὶ ποθοῦντος εἰρήνην γενέσθαι· αἰσθόμενοι δ' οἱ περὶ τὸν Σύλλαν πρὸς τὸν Σκιπίωνα περὶ συμβάσεων ἐπρέσβευον, οὐχ οὕτως ἐλπίζοντες ἢ χρῄζοντες, ὡς στασιάσειν προσδοκῶντες αὐτοῦ τὸν στρατὸν ἀθύμως ἔχοντα. ὃ καὶ συνηνέχθη
384 γενέσθαι. Σκιπίων μὲν γὰρ ὅμηρα τῆς συνόδου λαβὼν ἐς τὸ πεδίον κατῄει, καὶ συνῄεσαν τρεῖς ἑκατέρωθεν, ὅθεν οὐδὲ γνῶναι τὰ λεχθέντα συνέβη· ἐδόκει δ' ἀναθέμενος ὁ Σκιπίων ἐς Νωρβανὸν τὸν σύναρχον περὶ τῶν λελεγμένων πέμψαι Σερτώριον ἀπαγγελοῦντα, καὶ ὁ στρατὸς ὁ ἑκατέρων ἡσύχαζε, τὰς ἀποκρίσεις
385 ἀναμένοντες. Σερτωρίου δ' ἐν παρόδῳ Σύεσσαν, ἣ

3 Κανύσιον | Κασιλῖνον ci. Tzschucke ad Eutrop. 5, 7 et Drumann II² p. 390 adn. 15, bene, cf. etiam Klebs (v. ad § 258) p. 22, Ihne V, p. 375 adn. 2; Κανύσιον videtur error librarii, non Appiani 5 de numeris v. Klebs p. 22 sq., Peter, Hist. Rom. reliq. I p. CCLXXXIIII; Arnold, Jahrb. f. cl. Philol., Suppl. 13 (1882) p. 112 ante ἑβδομήκοντα maiorem numerum excidisse contendit, Cantalupi (v. ad § 360) p. 29 sq. Appianum numerum captivorum pro eis, qui caesi essent, posuisse dicit; sed nihil certi in tali discrepantia affirmare ausim 13 ἀθύμως ἔχοντα cum Nauck del. Mend., οὕτως ἔχοντα ci. Keil 19 ὁ ante ἑκατ. om. i

20 titulum Suessanorum honorarium Sullae ante a. 672/82 positum v. apud Dessau, Inscr. sel. I n. 870

83 a. C.

τὰ Σύλλεια ᾕρητο, καταλαβόντος ὁ μὲν Σύλλας ᾐτιᾶτο
πέμπων ἐς τὸν Σκιπίωνα, ὃ δέ, εἴτε τῷ γενομένῳ
συνεγνωκὼς εἴτε ἀποκρίσεως ἀπορῶν ὡς ἐπὶ ἀλλο-
κότῳ δὴ τῷ Σερτωρίου ἔργῳ, τὰ ὅμηρα ἀπέπεμπε τῷ
Σύλλᾳ. καὶ αὐτίκα ὁ στρατὸς αὐτοῦ, τῇ τε τῆς Συέσ- 386
σης ἐν σπονδαῖς ἀλόγῳ καταλήψει καὶ τῇ τῶν ὁμήρων
οὐκ ἀπαιτουμένων ἀποπέμψει τοὺς ὑπάτους ἔχοντες
ἐν αἰτίαις, κρύφα τῷ Σύλλᾳ συνετίθεντο μεταθήσε-
σθαι πρὸς αὐτόν, εἰ πελάσειε. καὶ προσιόντος αὐτίκα 387
πάντες ἀθρόως μετέστησαν, ὡς τὸν ὕπατον Σκιπίωνα
καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λεύκιον μόνους ἐκ τοῦ στρατοῦ
παντὸς ἐν τῇ σκηνῇ διηπορημένους Σύλλαν κατα-
λαβεῖν. καί μοι δοκεῖ τόδε οὐ στρατηγοῦ παθεῖν
ὁ Σκιπίων, ἀγνοήσας ὅλου στρατοῦ τοσήνδε συν-
θήκην.

86 Σκιπίωνα μὲν δὴ μετὰ τοῦ παιδὸς οὐ μεταπείθων 388
ὁ Σύλλας ἀπέπεμπεν ἀπαθῆ. καὶ πρὸς Νωρβανὸν ἐς
Καπύην περὶ συμβάσεων ἔπεμπεν ἑτέρους, εἴτε δείσας
τῆς πλέονος Ἰταλίας ἔτι τοῖς ὑπάτοις συνισταμένης
εἴτε καὶ ἐς τόνδε καθάπερ ἐς τὸν Σκιπίωνα τεχνάζων.

---

1 σύλλεια] σύλλα A, vulgo post Schw. 5 aut ⟨ἐπὶ⟩ τῇ τε scribi (cf. III § 2) aut participium cum C inseri voluit Schw., sed cf. ad § 86 6 τῇ om. V 7 sq. Mend. totum locum turbatum putavit, ut videtur, sine causa 13 οὐ στρατηγοῦ ⟨ἄξιον⟩ ci. Musgr., inut., cf. V § 75 14 τοσήνδε] τοιάνδε ci. Mend. 19 ἔτι] ἐπὶ i

---

1 καταλαβόντος] de occupatione oppidi ultro se dedentis cogitat P. Bieńkowski, De fontibus et auctoritate scriptorum hist. Sertorianae, Pamiętnik Akad. Umiejętności W Krakowie t. 8 (1890) p. 98

83 a. C.
389 οὐδενὸς δ' αὐτῷ προιόντος οὐδ' ἐς ἀπόκρισιν (ὁ γάρ
τοι Νωρβανός, ὡς ἔοικε, μὴ διαβληθείη τὰ ὅμοια ἐς
τὸν στρατὸν ἔδεισεν) ἀναστήσας Σύλλας ἐχώρει πρόσω
τὰ πολέμια πάντα δῃῶν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ Νωρβανὸς
390 ἔπραττε κατ' ἄλλας ὁδούς. Κάρβων δὲ ἐς τὸ ἄστυ
προδραμὼν Μέτελλόν τε καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι ὄντες
ἀπὸ τῆς βουλῆς τῷ Σύλλᾳ συνῆσαν, ἐψηφίζετο εἶναι
391 πολεμίους. αἷς ἡμέραις καὶ τὸ Καπιτώλιον ἐνεπίμ-
πρατο· καὶ τὸ ἔργον τινὲς ἐλογοποίουν Κάρβωνος ἢ
τῶν ὑπάτων ἢ Σύλλα πέμψαντος εἶναι, τὸ δ' ἀκριβὲς
ἄδηλον ἦν, καὶ οὐκ ἔχω τὴν αἰτίαν ἐγὼ συμβαλεῖν,
392 δι' ἣν ἂν οὕτως ἐγένετο. Σερτώριος δ' ἐκ πολλοῦ
στρατηγεῖν ᾑρημένος Ἰβηρίας μετὰ τὴν Συέσσης κατά-
ληψιν ἔφευγεν ἐς τὴν Ἰβηρίαν· καὶ αὐτὸν τῶν προτέ-
ρων στρατηγῶν οὐ δεχομένων, πολλοὺς ἐνταῦθα καὶ
393 ὅδε Ῥωμαίοις ἀνεκίνησε πόνους. πλέονος δ' ἀεὶ τοῖς
ὑπάτοις γιγνομένου στρατοῦ ἀπό τε τῆς πλέονος Ἰτα-
λίας ἔτι σφίσι συνεστώσης καὶ ἀπὸ τῆς ὁμόρου περὶ
τὸν Ἠριδανὸν Γαλατίας, οὐδ' ὁ Σύλλας ἠμέλει, περι-
πέμπων ἐς ὅσα δύναιτο τῆς Ἰταλίας, φιλίᾳ τε καὶ

1 προιόντος Oi, *nemine accedente* C, unde Schw. προσιόντος, concedens tamen postea (t. III p. 716) προιόντος potuisse teneri. Restitui προιόντος, sc. ex Capua 2 ὡς ἔοικε] 'ut videtur'; falso interpretatur Linden (v. ad § 360) 'ut consentaneum erat' 7 τῆς om. B 11 συμβαλεῖν] συλλαβεῖν V 14 ἔφυγεν ci. Mend., cf. praef. 15 ἐνταῦθα om. V. 16 ἀνεκαίνισε i πλέονος] μείζονος ci. Mend.; malim deleri πλέονος ante Ἰταλίας v. 17, ubi τῆς Ἰταλίας πλέονος praefert Keil 17 ⟨τοῦ⟩ στρατοῦ ci. Mend. 19 οὐδ' — 20 Ἰταλίας om. V

§ 389 Cantalupi (v. ad § 360) p 6 sqq. haec anno 672/82 tribuit 12 ἐκ πολλοῦ] cf. Wilsdorf, Fasti Hispan. prov., Leipz. Stud. 1 (1878) p. 113 sqq. et Bieńkowski, Wien. Stud. 13 (1891) p. 133 sqq. 14 sq. τῶν προτέρων στρατηγῶν] cf. Wilsdorf p. 117 adn. 4, contra eum Bieńkowski p. 137. 141

83 a. C.
φόβῳ καὶ χρήμασι καὶ ἐλπίσιν ἀγείρων, μέχρι τὸ λοι-
πὸν τοῦ θέρους ἑκατέροις ἐς ταῦτα ἀνηλώθη.
87 *τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους ὕπατοι μὲν ἐγενέσθην Παπί-* 394
ριός τε Κάρβων αὖθις καὶ Μάριος ὁ ἀδελφιδοῦς Μαρίου 82 a. C.
τοῦ περιφανοῦς, ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἔτη γεγονώς· χειμὼν
δὲ καὶ κρύος πολὺ γενόμενον ἅπαντας ἀλλήλων διέστη-
σεν. ἀρχομένου δ' ἦρος περὶ τὸν Αἰσῖνον ποταμὸν 395
ἐξ ἠοῦς ἐπὶ μεσημβρίαν ἀγὼν καρτερὸς ἐγένετο Με-
τέλλῳ τε καὶ Καρρίνᾳ, Κάρβωνος στρατηγῷ, πρὸς ἀλλή-
λους· καὶ φεύγει μὲν ὁ Καρρίνας πολλοὺς ἀποβαλών,
τὰ δὲ περίοικα πάντα ἐς τὸν Μέτελλον ἀπὸ τῶν ὑπά-
των μετετίθετο. Μέτελλον δὲ Κάρβων καταλαβὼν 396
ἐφρούρει περικαθήμενος, ἔστε Μάριον τὸν ἕτερον
ὕπατον μεγάλῃ μάχῃ περὶ Πραινεστὸν ἡττῆσθαι πυθό-
μενος ἀνεστρατοπέδευεν ἐς Ἀρίμινον. καὶ τοῦδε μὲν
Πομπήιος τῆς οὐραγίας ἐξαπτόμενος ἠνώχλει, ἡ δὲ
περὶ Πραινεστὸν ἧσσα ὧδε ἐγένετο. Σύλλα Σήτιον 397
καταλαβόντος, ὁ Μάριος ἀγχοῦ στρατοπεδεύων ὑπ-
εχώρει κατ' ὀλίγον, ὡς δ' ἦλθεν ἐπὶ τὸν καλούμενον
Ἱερὸν λιμένα, ἐξέτασσεν ἐς μάχην καὶ ἠγωνίζετο προ-
θύμως. ἀρχομένου δ' ἐνδιδόναι τοῦ λαιοῦ μέρους, 398

1 *ἀγείρων*] ⟨*πάντας*⟩ *πειρῶν* ci. Mend., improbabiliter, *ἐγείρων* Schenkl p. 175 2 *ἀναλώθη* scr. Mend. 7 *αἰσῆνον* B, *αἴσηνον* V, *Esinum* C. *Αἶσιν* ci. Schw., sed cf. Schulze (v. ad § 183) p. 537 9 sq. *καρίνᾳ* et *καρίνας* V 15 *ἀνεστρατοπέδευσεν* ci. Mend. cf. praef. 17 *Σήτιον*] Plutarcho Sull. c. 28 eadem fere ex alio fonte narranti *Σίγνιον* (i. e. Signia) pugnae locus est 21 *μέρους*] *κέρατος* vel *κέρως* ci. Mend., quo vix opus, cf. e. g. § 410

4 sq. *ὁ ἀδελφιδοῦς*] filius sec. § 271. 280, cf. praeter alios Drumann II[2] p. 392 adn. 4, aliter iudicat Linden (v. ad § 360) p. 60 adn. 51; de aetate eius cf. Drumann ibid. adn. 5, Ihne V p. 362 adn. 4, a quibus dissentit Mommsen, R. Gesch. II[9] p. 323 20 *Ἱερὸν λιμένα*] cf. Nissen, Ital. Landesk. II, 2 p. 651

82 a. C.
*σπεῖραι πέντε πεζῶν καὶ δύο ἱππέων οὐκ ἀναμείνασαι
τὴν τροπὴν ἐκφανῆναι τά τε σημεῖα ἔρριψαν ὁμοῦ
καὶ πρὸς τὸν Σύλλαν μετετίθεντο. καὶ τόδ' εὐθὺς*
399 *ἦρχε τῷ Μαρίῳ δυσχεροῦς ἥττης. κοπτόμενοι γὰρ ἐς
Πραινεστὸν ἔφευγον ἅπαντες, ἑπομένου τοῦ Σύλλα
σὺν δρόμῳ. καὶ οἱ Πραινέστιοι τοὺς μὲν πρώτους
αὐτῶν εἰσεδέξαντο, Σύλλα δ' ἐπικειμένου τὰς πύλας*
400 *ἀπέκλεισαν καὶ Μάριον καλῳδίοις ἀνιμήσαντο. πολὺς
δ' ἄλλος ἐκ τοῦδε περὶ τοῖς τείχεσιν ἐγίγνετο φόνος,
καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων ὁ Σύλλας ἔλαβεν, ὧν τοὺς
Σαυνίτας ἔκτεινε πάντας ὡς αἰεὶ χαλεποὺς Ῥωμαίοις
γενομένους.*
401 *ταῖς δ' αὐταῖς ἡμέραις καὶ Μέτελλος ἐνίκα ἕτερον* 88
*Κάρβωνος στρατόν, πέντε κἀνταῦθα σπειρῶν ἐν τῷ
ἔργῳ σεσωσμένων ἐς Μέτελλον. Πομπήιός τε Μάρ-
κιον ἐνίκα περὶ πόλιν Σήνας καὶ τὴν πόλιν διήρπα-*
402 *ξεν. ὁ δὲ Σύλλας τὸν Μάριον ἐς Πραινεστὸν κατα-
κλείσας τὴν πόλιν ἀπετάφρευε καὶ ἀπετείχιζεν ἐκ μα-
κροῦ διαστήματος καὶ Λουκρήτιον Ὀφέλλαν ἐπέστησε
τῷ ἔργῳ, ὡς οὐκέτι μάχῃ παραστησόμενος Μάριον,*
403 *ἀλλὰ λιμῷ. Μάριος δὲ οὐδὲν χρηστὸν ἔτι προσδοκῶν
τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς ἠπείγετο προανελεῖν καὶ Βρούτῳ
στρατηγοῦντι τῆς πόλεως ἐπέστελλε ⟨τὴν⟩ σύγκλητον
ὡς ἐπί τι ἄλλο συναγαγεῖν καὶ κτεῖναι Πόπλιον Ἀντί-*

---

3 *μετέθεντο* ci. Mend., cf. praef. *τόδ'*] *τότε* B 6 *Πραινεστῖνοι* ci. Musgr., sed cf. § 434. 437 9 *ἐκ τοῦδε*] *αὐτοῦδε* b 16 *σήνας* C et Cluver, Ital. ant. p. 607 sq., *σίνας* Oi 23 ⟨*τὴν*⟩ *σύγκλητον* scr. Mend.

---

22 est L. Iunius Brutus Damasippus (v. § 423), cf. post Pighium Drumann II² p. 393 adn. 7, IV p. 49 n. 53, Willems, Append. p. 717 24. p. 95, 1 de P. Antistio v. Klebs ap. Pauly-Wissowa 1, 2 p. 2547, 18

82 a. C.

στιον καὶ Παπίριον Κάρβωνα ἕτερον καὶ Λεύκιον
Δομίτιον καὶ Μούκιον Σκαιόλαν, τὸν τὴν μεγίστην
Ῥωμαίοις ἱερωσύνην ἱερωμένον. οἱ μὲν δὴ δύο τῶνδε 404
ἀνῃρέθησαν ἐν τῇ βουλῇ, καθὰ Μάριος προσέταξε,
τῶν σφαγέων ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσαχθέντων· Δομί-
τιος δ' ἐκτρέχων παρὰ τὴν ἔξοδον ἀνῃρέθη, καὶ μι-
κρὸν πρὸ τοῦ βουλευτηρίου Σκαιόλας. τά τε σώματα
αὐτῶν ἐς τὸν ποταμὸν ἐρρίφη· ἐπεπόλαζε γὰρ ἤδη
μὴ καταθάπτεσθαι τοὺς ἀναιρουμένους. Σύλλας δὲ 405
στρατὸν ἐς Ῥώμην κατὰ μέρη δι' ἑτέρων καὶ ἑτέρων
ὁδῶν περιέπεμπεν, ἐντελλόμενος τὰς πύλας καταλαβεῖν,
εἰ δὲ ἀποκρουσθεῖεν, ἐπὶ Ὄστια χωρεῖν. τοὺς δὲ αἵ τε 406
πόλεις παροδεύοντας ξὺν φόβῳ προσεδέχοντο, καὶ τὸ
ἄστυ προσιοῦσι τὰς πύλας ἀνέῳξαν, ὑπό τε λιμοῦ πιε-
ζούμενοι καὶ τῶν παρόντων κακῶν ἄρα ἀεὶ τὰ ἐπικρα-
τοῦντα φέρειν ἐθιζόμενοι.

89 Σύλλας δ' ὡς ἔμαθεν, αὐτίκα ἐπελθὼν τὴν μὲν 407
στρατιὰν ἵδρυσε πρὸ τῶν πυλῶν ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ,
αὐτὸς δ' εἴσω παρῆλθεν, ἐκφυγόντων τῶν ἀντιστασιω-
τῶν ἁπάντων. καὶ τὰ μὲν τούτων αὐτίκα ἐδημεύετο
καὶ διεπιπράσκετο, τὸν δὲ δῆμον ἐς ἐκκλησίαν συν-
αγαγὼν τήν τε ἀνάγκην τῶν παρόντων ὠλοφύρετο καὶ
θαρρεῖν προσέταξεν ὡς αὐτίκα τῶνδε παυσομένων καὶ

9 ⟨τὸ⟩ μὴ ci. Mend., sed cf. § 481, II § 110. 400, III § 184. 226, IV § 37, V § 186 etc. θάπτεσθαι i 12 Ὄστια] cf. ad § 308 13 σὺν scr. Mend. 13 sq. aut καὶ οἱ κατ' ἄστυ aut ἀνέῳξεν scribendum ci. Mend., sed C, quo nititur, vertit falso; τὸ ἄστυ—ἀνέῳξαν est ex usu Appianeo, cf. Kratt p. 6 14 sq. πιεζούμενοι Od, πιεζόμενοι reliqui, vulgo 15 κακὰ B ἀεὶ om. i 15 sq. κακῶν τὰ ἀεὶ ἐπικρατοῦντα ci. Cob. p. 213, at cf. Krüger, Gr. Sprachl.[5] § 50, 10, 5, Zerdik p. 61

1 sq. de Papirio cf. Drumann II[2] p. 394, de Domitio ibid. et Münzer ap. Pauly-Wissowa 5, 1 p. 1333, 26

82 a. C.
408 τῆς πολιτείας ἐς τὸ δέον ἐλευσομένης. διοικησάμενος
δ' ὅσα ἤπειγε καὶ τῇ πόλει τινὰς ἐπιστήσας τῶν
ἑαυτοῦ ἐξώρμησεν ἐς Κλούσιον, ἔνθα τοῦ πολέμου
409 τὰ λοιπὰ ἤκμαζεν. ἐν δὲ τούτῳ τοῖς ὑπάτοις προσ-
εγένοντο ἱππεῖς Κελτίβηρες, ὑπὸ τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ στρα-
τηγῶν ἀπεσταλμένοι, καὶ γενομένης παρὰ τὸν Γλάνιν
ποταμὸν ἱππομαχίας ὁ μὲν Σύλλας ἔκτεινεν ἐς πεντή-
κοντα τῶν πολεμίων, διακόσιοι δὲ καὶ ἑβδομήκοντα
τῶνδε τῶν Κελτιβήρων ηὐτομόλησαν ἐς Σύλλαν· καὶ
τοὺς λοιποὺς ὁ Κάρβων ἀνεῖλεν, εἴτε χαλεπήνας τῆς
τῶν ὁμοεθνῶν αὐτομολίας εἴτε δείσας περὶ ὁμοίου.
410 τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου περὶ Σατουρνίαν ἑτέρῳ μέρει
τοὺς ἐχθροὺς ὁ Σύλλας ἐνίκα, καὶ Μέτελλος ἐπὶ Ῥά-
βενναν περιπλέων τὴν Οὐριτανὴν χώραν, πεδιάδα καὶ
411 πυροφόρον οὖσαν, προκατελάμβανεν. ἔς τε Νέαν πό-
λιν ἐκ προδοσίας νυκτὸς ἕτεροι τῶν Συλλείων ἐσελ-
θόντες ἔκτειναν ἅπαντας χωρὶς ὀλίγων διαφυγόντων
412 καὶ τὰς τριήρεις τῆς πόλεως ἔλαβον. αὐτῷ δὲ Σύλλᾳ
καὶ Κάρβωνι περὶ Κλούσιον ἐξ ἠοῦς ἐπὶ ἑσπέραν
γίγνεται μάχη καρτερά· καὶ φανέντες ἀλλήλοις ἰσό-
413 μαχοι μετὰ σκότους διεκρίθησαν. ἐν δὲ τῷ Σπωλη- **90**

1 ἀνελευσομένης ci. Mend. 7 ὁ μὲν Σύλλας om. V 12 σαρτουρνίαν (sic) B ἑτέρῳ ⟨στρατοῦ⟩ μέρει ci. Mend., cf. § 398. Conieceram τέλει, cf. § 420 13 sq. ῥάβενναν Oi, const., Ῥάουενναν scr. Mend. 14 πλέων V 17 aut scribendum ἅπαντας ⟨τοὺς ἀντιστασιώτας⟩ vel ⟨τοὺς Σύλλᾳ ἀντιπράττοντας⟩ aut ipsum ἅπαντας corruptum esse ci. Mend., sed ex eis, quae praecedunt, facile τοὺς ἐχθροὺς subaudiveris 19 περὶ Κλούσιον om. V 20 κρατερὰ i 21 μετὰ σκότος ci. Musgr., sine causa 21 sq. σκωλυτίῳ, π supra κ, η supra υ a m. 1, V

6 Γλάνιν] de forma nominis v. Nissen, Ital. Landesk. II, 1 p. 315 adn. 6 14 τὴν Οὐριτανὴν χώραν] agrum viritanum intellegit Strachan-Davidson (cf. Festus s. v.)

τίῳ πεδίῳ Πομπήιος καὶ Κράσσος, ἄμφω Σύλλα στρα- 82 a. C.
τηγοί, κτείνουσι τῶν Καρβωνείων εἰς τρισχιλίους καὶ
Καρρίναν τὸν ἀντιστρατηγοῦντα σφίσιν ἐπολιόρκουν,
ἔστε Κάρβων μὲν ἕτερον τῷ Καρρίνᾳ στρατὸν ἔπεμ-
ψεν· ὁ δὲ Σύλλας αἰσθόμενος καὶ ἐφεδρεύσας ἔκτεινεν
αὐτῶν παροδευόντων ἐς δισχιλίους, καὶ Καρρίνας δὲ νυ-
κτός, ὕδατός τε ὄντος ἐξ οὐρανοῦ πολλοῦ καὶ σκότους,
αἰσθομένων μέν τι τῶν περικαθημένων, διὰ δὲ τὸν
ὄμβρον ἀμελούντων, διέφυγε. καὶ Κάρβων ἐς Πραινε- 414
στὸν Μαρίῳ τῷ συνάρχῳ Μάρκιον ἔπεμπεν, ὀκτὼ
τέλη στρατιᾶς ἄγοντα, πυνθανόμενος αὐτὸν ὑπὸ λιμοῦ
κακοπαθεῖν· οἷς ὁ Πομπήιος ἐξ ἐνέδρας ἐν στενῷ
προσπεσὼν τρέπεταί τε καὶ πολλοὺς διαφθείρας ἐς
λόφον συνέκλεισε τοὺς λοιπούς. ἐξ οὗ Μάρκιος μὲν 415
οὐ σβέσας τὸ πῦρ ἀπεδίδρασκεν, ὁ δὲ στρατὸς αὐτῷ
τὴν αἰτίαν τῆς ἐνέδρας προστιθεὶς ἐστασίασε χαλεπῶς
καὶ τέλος μὲν ὑπὸ τοῖς σημείοις ὅλον ἄνευ παραγγέλ-
ματος ἐπανῆλθεν ἐς Ἀρίμινον, οἱ λοιποὶ δ' ἐς τὰς
πατρίδας κατὰ μέρη διελύθησαν, ὡς ἑπτὰ σπείρας τῷ
στρατηγῷ μόνας παραμεῖναι. καὶ Μάρκιος μὲν ὧδε 416
πράξας κακῶς ἐς Κάρβωνα ἐπανῄει, Μᾶρκον δὲ Λαμ-
πώνιον ἐκ Λευκανίας καὶ Πόντιον Τελεσῖνον ἐκ τῆς
Σαυνίτιδος καὶ τὸν Καπυαῖον Γοῦτταν, μεθ' ἑπτὰ
μυριάδων ἐπειγομένους Μάριον ἐξελέσθαι τῆς πολιορ-

---

3 καρίναν V, const. 6 δὲ cum A vulgo omissum restitui 7 δὲ post σκότους addit A, cf. ad v. 6 8 μέν τι] μέντοι V 11 πυνθανόμενος corr. ex πυνθανόμενον B 16 τῆς ἐνέδρας] τῆς συμφορᾶς exspectavit Mend. 17 τοῖς] τηἶς (sic) B 20 περιμεῖναι V 21 κακῶς del. Cob. p. 213, sine causa

---

23 sq. de numero cf. Klebs (v. ad § 258) p. 26 et Cantalupi (v. ad § 360) p. 39 sq.

82 a. C.
κίας, ὁ Σύλλας ἐν τοῖς στενοῖς, ᾗ μόνῃ διαβατὸν ἦν,
417 *ἀπέκλειε τῆς παρόδου. καὶ ὁ Μάριος, ἀπογινώσκων*
ἤδη τὰς ἔξωθεν ἐπικουρίας, φρούριον ἐν τῷ μεταιχ-
μίῳ μεγάλῳ ὄντι ἤγειρεν, ἐς ὃ καὶ μηχανὰς καὶ στρα-
τιὰν συναγαγὼν ἐπεχείρει βιάσασθαι τὸν Λουκρήτιον.
πολυημέρου δ' αὐτῷ καὶ ποικίλης τῆς πείρας γενο-
μένης, οὐδὲν ἀνύων ἐς Πραινεστὸν αὖθις συνεκλείετο.
418 *καὶ περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἐν Φαυεντίᾳ Κάρβων* 91
καὶ Νωρβανὸς ἐξ ὁδοῦ βραχὺ πρὸ ἑσπέρας ἐπὶ τὸ Με-
τέλλου στρατόπεδον ἐλθόντες, λοιπῆς οὔσης ὥρας μιᾶς
καὶ ἀμπέλων πυκνῶν περικειμένων, ἀνοήτως μάλα ὑπὸ
ὀργῆς ἐς μάχην ἐξέταττον, ἐλπίσαντες Μέτελλον τῷ
419 *παραλόγῳ καταπλήξειν. ἡττώμενοι δὲ ὡς ἐν ἀφυεῖ*
χωρίῳ τε καὶ ὥρᾳ καὶ ἐς τὰ φυτὰ ἐμπίπτοντες ἐφθεί-
ροντο κατὰ πλῆθος, ὡς ἀπολέσθαι μὲν ἀμφὶ τοὺς μυ-
ρίους, αὐτομολῆσαι δ' ἐς ἑξακισχιλίους καὶ τοὺς λοι-
ποὺς διαρριφῆναι, μόνων ἐν τάξει χιλίων ἐπανελθόντων
420 *ἐς Ἀρίμινον. τέλος δ' ἄλλο Λευκανῶν ἀγόμενον ὑπὸ*
Ἀλβενουανοῦ, τῆς ἥττης πυθόμενον, μετεχώρει πρὸς
Μέτελλον δυσχεραίνοντος Ἀλβενουανοῦ. ὁ δὲ τότε μὲν
οὐ κατασχὼν τῆς ὁρμῆς αὐτὸν ἐς Νωρβανὸν ἐπανῆλθεν,

---

1 *ἐν*] aut ⟨*στρατοπεδεύσας*⟩ *ἐν* aut *ἐνστρατοπεδεύσας* maluit Mend., sed iunge *ἐν τοῖς στενοῖς* cum *ἀπέκλειε*, cf. Plut. Sulla c. 29   7 *ἀνύσας* ci. Mend., sed cf. praef.   18 *ἀρρήγιον* Oi, *Arrigium* C, *Ἀρρήτιον* cum Gel. ed. Schw., postea coniciens *Ἀρίμινον* coll. § 396. 415; Mend. etiam Ps.-Ascon. p. 168, 20 Orelli-Baiter contulit, illud tenebat Linden (v. ad § 360) p. 48. 64 adn. 80   19. 20. p. 99, 9 *ἀλβενουανοῦ* Oi, cf. Eckinger (v. ad § 181) p. 29 sqq., *Albinovani* C; cf. § 271. 280   21 *αὐτὸν* i, *αὐτὸν* O, *αὐτὸ* ci. Musgr. et ex C Schw., vulgo

---

1 de angustiis v. Ihne V p. 384 adn. 2, Cantalupi (v. ad § 360) p. 18 sq., Mommsen, R. Gesch II^9 p. 327 adn., cf. § 423. 425. 427   8 *περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας*] cf. Cantalupi p. 21 sq.; Carbonem h. l. per errorem nominatum esse idem putat

82 a. C.

*οὐ πολλαῖς δὲ ἡμέραις ὕστερον κρύφα τῷ Σύλλᾳ κοινο- 421
λογησάμενος καὶ λαβὼν ἄδειαν, εἴ τι πράξειεν ἀξιό-
λογον, ἐπὶ ἑστίασιν ἐκάλει Νωρβανόν τε καὶ τοὺς
συνόντας αὐτῷ στρατηγούς, Γάιον Ἀντίπατρον καὶ
Φλάυιον Φιμβρίαν, ἀδελφὸν τοῦδε τοῦ περὶ τὴν Ἀσίαν
ἑαυτὸν ἀνελόντος, ὅσοι τε ἄλλοι τῶν Καρβωνείων
στρατηγοὶ τότε παρῆσαν. ὡς δ' ἀφίκοντο χωρίς γε
Νωρβανοῦ (μόνος γὰρ οὐκ ἀφίκετο), πάντας αὐτοὺς
ὁ Ἀλβενουανὸς ἔκτεινεν ἐπὶ τῆς διαίτης καὶ ἐς τὸν
Σύλλαν διέφυγε. Νωρβανὸς δὲ καὶ Ἀρίμινον ἐπὶ 422
τῇδε τῇ συμφορᾷ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν πλησίον στρατο-
πέδων ἐς τὸν Σύλλαν μεταχωρεῖν πυνθανόμενος τῶν
τε παρόντων οἱ φίλων οὐδένα ἔτι πιστὸν οὐδὲ βέβαιον
ὡς ἐν συμφοραῖς τιθέμενος, ἰδιωτικοῦ σκάφους ἐπιβὰς
ἐς Ῥόδον διέπλευσεν· ὅθεν ὕστερον ἐξαιτούμενος ὑπὸ
τοῦ Σύλλα, Ῥοδίων ἔτι ἀμφιγνοούντων, ἑαυτὸν ἐν
ἀγορᾷ μέσῃ διέφθειρε.*

92 *Κάρβων δὲ ἕτερα δύο τέλη στρατιωτῶν ἐς Πραινε- 423
στὸν ἄγειν ἔπεμπε Δαμάσιππον, ὑπερεπειγόμενος Μά-
ριον ἐκλῦσαι τῆς πολιορκίας· ἀλλ' οὐδ' οὗτοι τὰ στενὰ
διελθεῖν ἐδύναντο φυλασσόμενα ὑπὸ τοῦ Σύλλα. Γα- 424
λάται τε ὅσοι ἀπὸ Ῥαβέννης ἐπὶ τὰ Ἄλπεια παρήκου-
σιν, ἀθρόως ἐς Μέτελλον μετετίθεντο· καὶ Λεύκολλος
ἑτέρους τῶν Καρβωνείων ἐνίκα περὶ Πλακεντίαν. ὧν 425*

---

1 sq. *κοινολογησάμενος* V, *cum Sulla pepigit* C, om. B, *προσέπεμπε* i 4 *ἀντίπεστρον* iC 5 *τοῦδε*] *τόνδε* ci. Musgr., non recte 8 *ἀφίκετο*] *ἀφίετο* B 10 *Ἀρίμινον*] *Ἀρρήτιον* h. l. maluit Mend., non recte, opinor 18 *τέλη δύο* i

---

5 *τοῦδε τοῦ — ἀνελόντος*] cf. Mithr. c. 60 18 sqq. cf. Linden (v. ad § 360) p. 64 adn. 81 24 *περὶ Πλακεντίαν*] Liv. epit. 88 et Vell. 2, 28, 1 ad Fidentiam pugnam factam dicunt, quod oppidum non multum abest a Placentia

82 a. C. ὁ Κάρβων πυνθανόμενος, τρισμυρίους ὅμως ἔτι ἔχων
περὶ τὸ Κλούσιον καὶ δύο τέλη τὰ Δαμασίππου καὶ
ἕτερα περὶ Καρρίναν καὶ Μάρκιον Σαυνιτῶν τε αὐτῷ
χειρὶ πολλῇ προθύμως περὶ τὰ στενὰ κακοπαθούν-
των, ἀπογνοὺς ἁπάντων ἀσθενῶς ἔφευγε σὺν τοῖς
φίλοις ἐς Λιβύην ἐξ Ἰταλίας, ὕπατος ἔτι ὤν, ὡς Λιβύην
426 παραστησόμενος ἀντὶ τῆς Ἰταλίας. τῶν δ' ὑπολειφθέν-
των οἱ μὲν ἀμφὶ τὸ Κλούσιον Πομπηίῳ συνενεχθέντες
ἐς μάχην ἀπέβαλον ἐς δισμυρίους καὶ ὡς ἐπὶ συμφορᾷ
μεγίστῃ καὶ τὸ λοιπὸν τοῦδε τοῦ στρατοῦ ἐς τὰς πατρί-
427 δας κατὰ μέρη διελύθη· Καρρίνας δὲ καὶ Μάρκιος καὶ
Δαμάσιππος οἷς εἶχον ἅπασιν ἐπὶ τὰ στενὰ ἐχώρουν
ὡς ὁμοῦ τοῖς Σαυνίταις βιασόμενοι πάντως αὐτὰ περᾶ-
σαι. οὐ δυνηθέντες δὲ οὐδ' ὥς, ἐφέροντο ἐς Ῥώμην
ὡς ἔρημον ἀνδρῶν καὶ τροφῶν ἅμα καταληψόμενοι τὸ
ἄστυ καὶ πρὸ σταδίων ἑκατὸν ἐστρατοπέδευον ἀμφὶ
428 τὴν Ἀλβανῶν γῆν. δείσας οὖν ὁ Σύλλας περὶ τῇ πόλει 93
τοὺς μὲν ἱππέας προύπεμψε κατὰ σπουδὴν ἐνοχλεῖν
αὐτοῖς ὁδεύουσιν, αὐτὸς δ' ἐπειχθεὶς ἀθρόῳ τῷ στρατῷ
παρὰ ταῖς Κολλίναις πύλαις περὶ μεσημβρίαν ἐστρατο-
πέδευσεν, ἀμφὶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἱερόν, ἤδη καὶ τῶν
429 πολεμίων περὶ τὴν πόλιν στρατοπεδευόντων. μάχης δ'
εὐθὺς αὐτοῖς περὶ δείλην ἑσπέραν γενομένης τῷ μὲν
δεξιῷ Σύλλας ἐκράτει, τὸ δὲ λαιὸν ἡττώμενον ἐπὶ τὰς

4 περὶ OC, ἔτι περὶ i 5 ἀσθενῶς ⟨μάλα⟩ ci. Mend. ἔφυγε ci. Mend., cf. praef. ἔφερον Did., errore, ut videtur 17 ἀλβανὸν γῆν, ut videtur, b[1], *ad Albanum* C 19 ἐπαχθεὶς a 22 περὶ] παρὰ ci. Mend., vix recte, cf. § 395. 401

8 Vell. 2, 28, 1 duos Servilios ad Clusium vicisse tradit, quos fuisse legatos Pompei verisimile est

82 a. C

πύλας κατέφυγεν. οἱ δὲ γέροντες, ὄντες ἐπὶ τῶν τει- 430
χῶν, ὡς εἶδον αὐτοῖς συνεστρέχοντας τοὺς πολεμίους,
τὰς πύλας καθῆκαν ἀπὸ μηχανῆς· αἳ δ' ἐμπίπτουσαι
πολλοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ στρατοῦ διέφθειραν, πολλοὺς δ'
ἀπὸ τῆς βουλῆς, οἱ λοιποὶ δ' ὑπὸ δέους καὶ ἀνάγκης
ἀνέστρεφον ἐς τοὺς πολεμίους. καὶ νυκτὸς ὅλης ἀγωνι- 431
σάμενοι πολὺ πλῆθος ἔκτειναν· ἔκτειναν δὲ καὶ τῶν
στρατηγῶν Τελεσῖνόν τε καὶ Ἀλβῖνον καὶ τὰ στρατό-
πεδα αὐτῶν ἔλαβον. Λαμπώνιός τε ὁ Λευκανὸς καὶ
Μάρκιος καὶ Καρρίνας ὅσοι τε ἄλλοι στρατηγοὶ τῆς
Καρβωνείου στάσεως αὐτοῖς συνῆσαν, διέφυγον. καὶ 432
θάνατος ἐκ τοῦδε τοῦ ἔργου πέντε μυριάδων ἐδόκει
γενέσθαι παρ' ἀμφοτέρων· τά τε αἰχμάλωτα ὀκτακισ-
χιλίων πλείω γενόμενα Σύλλας, ὅτι Σαυνῖται τὸ πλέον
ἦν, κατηκόντισε. μετὰ δὲ μίαν ἡμέραν αὐτῷ καὶ 433
Μάρκιος καὶ Καρρίνας ἁλόντες προσήγοντο· καὶ οὐδὲ
τῶνδε φειδόμενος οἷα Ῥωμαίων ἔκτεινεν ἄμφω καὶ
τὰς κεφαλὰς ἐς Πραινεστὸν Λουκρητίῳ περὶ τὰ τείχη
περιενεγκεῖν ἔπεμψεν.

94 Πραινέστιοι δὲ καὶ τάδε θεώμενοι καὶ τὸν Κάρ- 434
βωνος στρατὸν ἀπολωλέναι πάντα πυνθανόμενοι αὐτόν
τε [Νωρβανὸν] ἤδη φυγεῖν ἐξ Ἰταλίας καὶ τὴν ἄλλην
Ἰταλίαν καὶ Ῥώμην ἐπ' αὐτῇ Σύλλαν ἐκτενῶς κεχειρῶ-
σθαι, τὴν πόλιν τῷ Λουκρητίῳ παρέδοσαν, Μαρίου

---

1 ⟨οἱ⟩ ὄντες ci. Mend., sed cf. ad § 172   2 συντρέχοντας Vi   5 λοιποὶ] πολλοὶ iC   9 τε] δὲ ci. Nauck   10 Μάρκιος Gel., μάρκελλος libri   13 παρ' deleri maluit Mend., contra Zerdik p. 78 et Schenkl p. 174; cf. etiam Polyb. 4, 12, 1; 8, 32, 4   20 sq. καρβώνιον a, κάρβωνον b   22 Νωρβανὸν del. Keil, cf. § 425

---

8 de hoc Albino cf. Borghesi II p. 274 et Mommsen, R. Münzw. p. 559 adn. 291   12 sq. de numeris cf. ad § 416

82 a. C.
καταδύντος ἐς τάφρους ὑπονόμους καὶ μετὰ βραχὺ καὶ
435 *ἀνελόντος ἑαυτόν. Λουκρήτιος μὲν δὴ Μαρίου τὴν κε-*
φαλὴν ἐκτεμὼν ἔπεμπεν ἐς Σύλλαν· καὶ αὐτὴν ὁ Σύλ-
λας ἐν ἀγορᾷ μέσῃ πρὸ τῶν ἐμβόλων θέμενος ἐπιγελάσαι
λέγεται τῇ νεότητι τοῦ ὑπάτου καὶ εἰπεῖν· "ἐρέτην δεῖ
436 *πρῶτα γενέσθαι, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν". Λουκρή-*
τιος δ' ἐπεὶ Πραινεστὸν εἷλε, τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς
ἐνταῦθα Μαρίῳ στρατηγούντων τοὺς μὲν αὐτίκα ἀνῄρει,
τοὺς δ' ἐς φυλακὴν ἐσέβαλλεν· οὓς ὁ Σύλλας ἐπελθὼν
437 *ἀνεῖλε. καὶ τοὺς ἐν Πραινεστῷ προσέταξε χωρὶς ὅπλων*
προελθεῖν ἅπαντας ἐς τὸ πεδίον καὶ προελθόντων τοὺς
μὲν ἑαυτῷ τι χρησίμους γενομένους, ὀλίγους πάμπαν,
ἐξείλετο, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκέλευσεν ἐς τρία ἀπ' ἀλλή-
λων διαστῆναι, Ῥωμαίους τε καὶ Σαυνίτας καὶ Πραι-
438 *νεστίους· ἐπεὶ δὲ διέστησαν, τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἐπεκή-*
ρυξεν, ὅτι καὶ οἵδε ἄξια θανάτου δεδράκασι, καὶ συγ-
γνώμην ἔδωκεν ὅμως, τοὺς δὲ ἑτέρους κατηκόντισεν
ἅπαντας· γύναια δ' αὐτῶν καὶ παιδία μεθῆκεν ἀπαθεῖς
ἀπιέναι. καὶ τὴν πόλιν διήρπαξε, πολυχρήματον ἐν
τοῖς μάλιστα τότε οὖσαν.
439 *ὧδε μὲν δὴ καὶ Πραινεστὸς ἑάλω, Νῶρβα δ', ἑτέρα*
πόλις, ἀντεῖχεν ἔτι ἐγκρατῶς, ἔστε Αἰμιλίου Λεπίδου
νυκτὸς ἐς αὐτὴν ἐκ προδοσίας ἐσελθόντος διαγανακτή-

---

1 *ὑπονόμους* Musgr., cf. IV § 50; Strab. 5, 3, 11, Vell. 2, 27, 4, *ὑπὸ νόμον* O a b, *ὑπονόμου* d, quod tenuit Did., *Mario aggerem per cuniculos ingresso* C 5 versus est Aristoph. Eq. 542 (Dind.), ubi *χρῆναι* legitur pro *δεῖ*; *oportere* C 9 *ἐσέβαλεν* O, *ἐνέβαλλεν* ci. Musgr. 12 *πάμπαν* ⟨*ὄντας*⟩ ci. Mend., cf. ad § 296 17 *δέδωκεν* i, natum ex perf. praecedenti 19 sq. *ἐν τοῖς*] *ἐν ταῖς* ci. Schw., at cf. Krüger, Gr. Sprachl.[5] § 49, 10, 6

---

§ 439 Cantalupi (v. ad § 360) p. 23 sq. haec anno 673/81 tribuit

82 a. C.

σαντες οἱ ἔνδον ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ, οἳ μὲν ἑαυτοὺς ἀνῄρουν, οἳ δ' ἀλλήλους ἑκόντες, οἳ δὲ καὶ βρόχοις συνεπλέκοντο· καὶ τὰς θύρας ἐνέφραττον ἕτεροι καὶ ἐνεπίμπρασαν ... ἄνεμός τε πολὺς ἐμπεσὼν ἐς τοσοῦτον αὐτὴν ἐδαπάνησεν, ὡς μηδὲν ἐκ τῆς πόλεως λάφυρον γενέσθαι.

95 καὶ οἵδε μὲν οὕτως ἐγκρατῶς ἀπέθανον· ἠνυσμέ- 440 νων δὲ τῶν ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν πολέμοις καὶ πυρὶ καὶ φόνῳ πολλῷ, οἱ μὲν τοῦ Σύλλα στρατηγοὶ τὰς πόλεις ἐπιόντες τὰ ὕποπτα ἐφρούρουν, καὶ Πομπήιος ἔς τε Λιβύην ἐπὶ Κάρβωνα καὶ ἐς Σικελίαν ἐπὶ τοὺς ἐκεῖ Κάρβωνος φίλους ἐστέλλετο· αὐτὸς δὲ ὁ Σύλλας Ῥω- 441 μαίους ἐς ἐκκλησίαν συναγαγὼν πολλὰ ἐμεγαληγόρησεν ἐφ' ἑαυτῷ καὶ φοβερὰ ἐς κατάπληξιν εἶπεν ἕτερα καὶ ἐπήνεγκεν, ὅτι τὸν μὲν δῆμον ἐς χρηστὴν ἄξει μεταβολήν, εἰ πείθοιντό οἱ, τῶν δ' ἐχθρῶν οὐδενὸς ἐς ἔσχατον κακοῦ φείσεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἢ ταμίας ἢ χιλιάρχους ἢ ὅσοι τι συνέπραξαν ἄλλοι τοῖς πολεμίοις, μεθ' ἣν ἡμέραν Σκιπίων ὁ ὕπατος οὐκ ἐνέμεινε τοῖς πρὸς αὐτὸν ὡμολογημένοις, μετελεύσεσθαι κατὰ κράτος. ταῦτα δ' εἰπὼν αὐτίκα βουλευτὰς ἐς τεσσαρά- 442

---

1 αὐτοὺς V 2 ἑκόντες] ἐφόνευον, ἔκτεινον vel sim. ci. Mend., sed ἑκόντες bene habet et subaudio ἀνῄρουν συνεπλέκοντο] συνεπνίγοντο ci. Schw., *laqueis finiere uitam* vertit C. Iure totum locum male compositum dixit Mend. 3 statui lacunam, quam Keil ita fere explendam putat: ⟨τὰς οἰκίας, ὅθεν πῦρ κατὰ τὴν πόλιν διεσπαρμένον⟩ ἄνεμός τε etc.; ⟨τὴν πόλιν⟩ ἐνεπίμπρασαν coniecerat Schw. 4 αὐτὴν] *omnia* C, non perspiciens αὐτὴν 7 πολέμων a 13 ἐς κατάληψιν iC 15 sq. ἐς ⟨τὸ⟩ ἔσχατον κακοῦ ci. Mend. coll. Herodot. 1, 22; 2, 129, sed App. semper artic. in hac locutione omisit, cf. Loesch p. 516 17 ἄλλοι Mend., ἄλλο libri, quod frustra defendebat Kratt p. 63 sq. 19 αὐτὸν maluit Mend. 20 ταῦτ' εἰπὼν ci. Mend., sed cf. ad § 37

---

18 μεθ' ἣν ἡμέραν] cf. § 385 20 sqq. de numeris cf. Mommsen, R. Gesch. II[9] p. 339 adn. et infra § 482

82 a. C.
κοντα καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων ἀμφὶ χιλίους καὶ
ἑξακοσίους ἐπὶ θανάτῳ προύγραφεν. οὗτος γὰρ δοκεῖ
πρῶτος, οὓς ἐκόλασε θανάτῳ, προγράψαι καὶ γέρα τοῖς
ἀναιροῦσι καὶ μήνυτρα τοῖς ἐλέγχουσι καὶ κολάσεις
443 *τοῖς κρύπτουσιν ἐπιγράψαι. μετ' οὐ πολὺ δὲ βουλευτὰς*
ἄλλους αὐτοῖς προσετίθει. καὶ τῶνδε οἳ μὲν ἀδοκήτως
καταλαμβανόμενοι διεφθείροντο, ἔνθα συνελαμβάνοντο,
ἐν οἰκίαις ἢ στενωποῖς ἢ ἱεροῖς, οἳ δὲ μετέωροι πρὸς
τὸν Σύλλαν φερόμενοί τε καὶ πρὸ ποδῶν αὐτοῦ ῥιπτού-
μενοι· οἳ δὲ καὶ ἐσύροντο καὶ κατεπατοῦντο, οὐδὲ φω-
νὴν ἔτι τῶν θεωμένων οὐδενὸς ἐπὶ τοσοῖσδε κακοῖς
444 *ἔχοντος ὑπ' ἐκπλήξεως. ἐξέλασίς τε ἑτέρων ἦν καὶ δή-*
μευσις τῶν ἑτέροις ὄντων. ἐπὶ δὲ τοὺς τῆς πόλεως
ἐκφυγόντας ζητηταὶ πάντα μαστεύοντες διέθεον καὶ
ὅσους αὐτῶν λάβοιεν ἀνῄρουν.

445 *πολλὴ δὲ καὶ τῶν Ἰταλιωτῶν ἀναίρεσίς τε καὶ ἐξ-* 96
έλασις καὶ δήμευσις ἦν, ὅσοι τι Κάρβωνος ἢ Νωρβανοῦ
ἢ Μαρίου ἢ τῶν ὑπ' ἐκείνοις στρατηγούντων ὑπήκου-
446 *σαν. κρίσεις τε ἦσαν ἐπὶ τούτοις ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν ὅλην*
πικραὶ καὶ ἐγκλήματα ποικίλα, στρατηγίας ἢ στρατείας
ἢ ἐσφορᾶς χρημάτων ἢ ἄλλης ὑπηρεσίας ἢ βουλεύσεως
ὅλως κατὰ Σύλλα. ἐγκλήματα δ' ἦν καὶ ξενία καὶ φιλία
καὶ δάνεισμα, λαβόντος ἢ δόντος, ἤδη δέ τις καὶ προ-
θυμίας ἢ μόνης συνοδίας ἡλίσκετο. καὶ ταῦτ' ἤκμαζε

---

1 *χιλίους*] *λίους* (sic) B 3 *ἐκόλαζε* ci. Mend., sed cf. praef. 4 *μηνύματα* i 5 *ἐπιγράψαι*] *ἐπικηρῦξαι* ci. Mend. 12 *ἔχοντος*] *ἠχοῦντος* ci. Schw., *uocem emittere audente* C, qui non verba graeca, sed sententiam reddidit, *ἱέντος* Nauck; *ἔχοντος* non est cur mutes, cf. etiam Schenkl p. 174 12 sq. *δήμευσις ἑτέροις τῶν ὄντων* ci. Cob. p. 213; malim *δ. τῶν αὐτοῖς ὄντων*, *ἑτέροις* potius del. Keil 24 *συνοδίας*] *συνηθείας* ci. Musgr., sed cf. Plut. Galba c. 20 *ἐν δὲ τῇ συνοδίᾳ καὶ συνηθείᾳ* aliosque locos; *συνοδείας* scribi iubet Cob. p. 213, sed cf. Crönert, Memoria p. 33

82 a.C.
μάλιστα κατὰ τῶν πλουσίων. ὡς δ' ἐξέλιπε τὰ καθ' 447
ἕνα [ἄνδρα ἐγκλήματα], ἐπὶ τὰς πόλεις ὁ Σύλλας μετῄει
καὶ ἐκόλαζε καὶ τάσδε, τῶν μὲν ἀκροπόλεις κατασκά-
πτων ἢ τείχη καθαιρῶν ἢ κοινὰς ζημίας ἐπιτιθεὶς ἢ
εἰσφοραῖς ἐκτρύχων βαρυτάταις· ταῖς δὲ πλείοσι τοὺς 448
ἑαυτῷ στρατευσαμένους ἐπῴκιζεν ὡς ἕξων φρούρια
κατὰ τῆς Ἰταλίας τήν τε γῆν αὐτῶν καὶ τὰ οἰκήματα
ἐς τούσδε μεταφέρων διεμέριζεν· ὃ καὶ μάλιστ' αὐτοὺς
εὔνους αὐτῷ καὶ τελευτήσαντι ἐποίησεν· ὡς γὰρ οὐχ
ἕξοντες αὐτὰ βεβαίως, εἰ μὴ πάντ' εἴη τὰ Σύλλα βέ-
βαια, ὑπερηγωνίζοντο αὐτοῦ καὶ μεταστάντος.
καὶ τάδε μὲν ἦν ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν, Κάρβωνα δ' 449
ἐκ Λιβύης ἐς Σικελίαν μετὰ πολλῶν ἐπιφανῶν καὶ
ἀπ' αὐτῆς ἐς Κοσσύραν νῆσον ὑποφεύγοντα πέμψας
τινὰς ὁ Πομπήιος συνέλαβε. καὶ τοὺς μὲν ἄλλους τοῖς
ἄγουσιν ἐκέλευσεν οὐδ' ἐς ὄψιν οἱ προσαχθέντας ἀν-
ελεῖν, Κάρβωνα δὲ παραστησάμενος αὐτοῦ τοῖς ποσὶ
δεσμώτην τρὶς ὕπατον ἐπεδημηγόρησε καὶ κατέκανε
καὶ τὴν κεφαλὴν ἐς Σύλλαν ἔπεμψεν.

97 ὁ δ', ἐπεί οἱ πάντα, ὡς ἐβούλετο, ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς 450
διῴκητο καὶ πολέμιον οὐδὲν ἦν ἔτι πλὴν Σερτωρίου
μακρὰν ὄντος, Μέτελλον μὲν ἐπὶ τοῦτον ἐξέπεμπεν ἐς
Ἰβηρίαν, τὰ δ' ἐν τῇ πόλει καθίστατο ἅπαντα ἐφ' ἑαυ-
τοῦ, καθ' ὃν ἐβούλετο τρόπον. νόμου γὰρ ἢ χειροτο- 451
νίας ἢ κλήρου λόγος οὐκ ἦν ἔτι, πεφρικότων ὑπὸ δέους

2 ἄνδρα ἐγκλήματα om. Mend. cum V 7 *per Italiam* C, i. e. κατὰ τὴν Ἰταλίαν 14 Κοσσύραν] κόρσικα VC, fort. Κόσσυραν scribendum erat, cf. Boiss. ad Zon. 8, 14, 2 in edit. Cass. D. I p. 162 ὑποφυγόντα maluit Mend., cf. praef. 17 αὐτοῦ B 18 τρὶς ὕπατον] cf. Cass. D. 50, 25, 2 et titulos; τρισύπατον Oi 22 ὄντος] ἀπόντος ci. Nauck, sed cf. V § 37. 467

82 a. C. *πάντων καὶ κρυπτομένων ἢ σιωπώντων· οἳ καὶ πάντα, ὅσα διῴκησεν ὁ Σύλλας ὑπατεύων τε καὶ ἀνθυπατεύων, βέβαια καὶ ἀνεύθυνα ἐψηφίζοντο εἶναι εἰκόνα τε αὐτοῦ ἐπίχρυσον ἐπὶ ἵππου πρὸ τῶν ἐμβόλων ἀνέθεσαν καὶ ὑπέγραψαν "Κορνηλίου Σύλλα ἡγεμόνος Εὐτυχοῦς".*

452 *ὧδε γὰρ αὐτὸν οἱ κόλακες, διευτυχοῦντα ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς, ὠνόμαζον· καὶ προῆλθεν ἐς βέβαιον ὄνομα ἡ κολακεία. ἤδη δέ που γραφῇ περιέτυχον ἡγουμένῃ τὸν Σύλλαν Ἐπαφρόδιτον ἐν τῷδε τῷ ψηφίσματι ἀναγραφῆναι, καὶ οὐκ ἀπεικὸς ἐφαίνετό μοι καὶ τόδε, ἐπεὶ καὶ Φαῦστος ἐπωνομάζετο· δύναται δὲ τοῦ αἰσίου καὶ*
453 *ἐπαφροδίτου ἀγχοτάτω μάλιστα εἶναι τὸ ὄνομα. ἔστι δ' ὅπου καὶ χρησμὸς αὐτῷ δοθεὶς ἐβεβαίου τάδε σκεπτομένῳ τὰ μέλλοντα.*

---

5 *inscripserunt* C, i. e. *ἐπέγραψαν*, cf. p. 107, 10 9 *ἐπαφόδιτον* (sic) B 11 sq. *φαῦστος ἐπωνομάζετο· δύναται δὲ ⟨τοῦτο αἴσιος· δοκεῖ δὲ⟩ τοῦ αἰσίου — τὰ ὀνόματα* ci. Mend. Certe verba tradita paulum turbata. Fortasse vertendum: valet autem idem fere atque *αἴσιος* (i. e. *εὐτυχής*) et *ἐπαφρόδιτος* hoc (sc. Fausti) nomen. Ad *δύναται δὲ — εἶναι* cf. Mithr. c. 67 extr.; C, *δύναται εἶναι* non intellegens, h. l. *uidetur esse*, in Mithr. *dici potest* vertit 12 *ἐπαφροδισίου* i post *ὄνομα* verba *ὁπότερα — ἐπιγράψαι* (p. 107, 8—10) collocari voluit Schw., probavit Zeiss; quo facto non video, quo *ἐβεβαίου τάδε* (v. 13) pertineat

---

2 *ὅσα διῴκησεν* etc.] cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 2 p. 1167 adn. 2 5 *ἡγεμόνος* i. e. dictatoris, cf. Mommsen C. I. L. I p. 168 adn. 584, consentit Mentz, De magistr. Rom. graece appellatis, diss. Jenae 1894, p. 22 9 *Ἐπαφρόδιτον*] cf. Arnold (v. ad § 382) p. 106, Mommsen, Hermes 20 (1885) p. 282 sq., R. Staatsr. III, 1 p. 213 adn. 2, Dittenberger, I. G. VII p. 84 ad n. 264, Fr. Marx, Über die Venus des Lucrez, Bonner Studien Aufsätze Reinhard Kekulé gewidmet, Berl. 1890, p. 115 sqq. 11 Faustus non Sullae ipsius, sed filii eius fuit cognomen

82 a. C.

πείθεό μοι, Ῥωμαῖε. κράτος μέγα Κύπρις ἔδωκεν
Αἰνείου γενεῇ μεμελημένη. ἀλλὰ σὺ πᾶσιν
ἀθανάτοις ἐπέτεια τίθει. μὴ λήθεο τῶνδε·
Δελφοῖς δῶρα κόμιζε. καὶ ἔστι τις ἀμβαίνουσι
Ταύρου ὑπὸ νιφόεντος, ὅπου περιμήκετον ἄστυ
Καρῶν, οἳ ναίουσιν ἐπώνυμον ἐξ Ἀφροδίτης·
ᾗ πέλεκυν θέμενος λήψῃ κράτος ἀμφιλαφές σοι.

ὁπότερα δ' αὐτῶν ἐψηφίσαντο Ῥωμαῖοι τὴν εἰκόνα 454
τιθέντες, δοκοῦσί μοι παρασκώπτοντες ἢ ἐκμειλισσό-
μενοι τὸν ἄνδρα ἐπιγράψαι. ἔπεμψε δὲ καὶ στέφανον 455
χρύσεον καὶ πέλεκυν, ἐπιγράψας τάδε·

τόνδε σοι αὐτοκράτωρ Σύλλας ἀνέθηκ', Ἀφροδίτη,
ᾧ σ' εἶδον κατ' ὄνειρον ἀνὰ στρατιὴν διέπουσαν
τεύχεσι τοῖς Ἄρεος μαρναμένην ἔνοπλον.

---

3 *τίθει. μὴ*] *τιθεὶς μὴ* ci. Keil 4 *δέλφοις* a, *δελφοῖν* b *καὶ ἔστι τις*] haeserunt Musgr. et Mend.; cum hoc fort. *θεὸς* subaudiendum, Schw. subintellexit *τόπος* vel *χώρα*; *καὶ ἔστ' ἴτυς* (i. e. *ὁ τοῦ ἱεροῦ περίβολος*) ci. Keil, speciose 5 *περιμήκιστον* V 6 *οἳ ναίουσιν*] *δηναίοισιν* (immo *δηναιοῖσιν*) ci. Musgr. 7 *ᾗ* (vel *οἷ*) Schw., *illic* C, *καὶ* Oi, vulgo; *ᾇ* ci. Musgr., *τῇ* Mend. 9 ⟨*μᾶλλον*⟩ *ἢ* ci. Schw., recte, opinor; contra Kratt p. 59 et ipse Schw. t. III p. 852; cf. II § 274. 606, IV § 496 10 *δὲ*] *δὴ* ci. Mend. 11 *χρυσοῦν* scr. Mend., const. *τόδε* V 12 *αὐτοκράτορ* B 13 pentametrum desideraverunt Zeiss ad h. l. et Arnold (v. ad § 382) p. 106, at cf. Kaibel, Epigr. Graec. ex lapid. conl. 52, 132, 171, 400, 823, 1008 etc., Anthol. Pal. III p. 3 n. 18 etc., v. Wilamowitz, Index lect. Gotting. aest. 1884 p. 9, Petronii satirae ed³. Buecheler p. 23 *ᾧ σ'* v. Wilamowitz l. c. p. 10, *ὡς* Oi; *ὡς* ⟨*σ'*⟩ ci. Brunck *εἶδεν* ci. Keil, sed intellego *ἀνέθηκα*

---

1 sqq. cf. Anthol. Pal. III p. 484 n. 104 et adn. p. 542 Did. et R. Hendess, Oracula graeca quae apud script. graecos romanosque exstant, diss. Halens. 1880, p. 11 5 sq. designatur Aphrodisias Cariae 12 sqq. cf. Anthol. Pal. III p. 23 n. 153 et adn. p. 73 Did., Th. Preger, Inscr. gr. metr. 1891 n. 116. De Aphrodite cf. Marx (v. ad § 452) p. 125

82 a. C.
456 *ὃ δὲ ἔργῳ βασιλεὺς ὢν ἢ τύραννος, οὐχ αἱρετός,* 98
ἀλλὰ δυνάμει καὶ βίᾳ, δεόμενος δ' ἄρα καὶ τοῦ προσ-
ποιήματος αἱρετὸς εἶναι δοκεῖν, ὧδε καὶ τόδε ἐμηχα-
457 *νήσατο. Ῥωμαίοις πάλαι κατ' ἀρετὴν ἦσαν οἱ βασι-*
λέες· καὶ ὁπότε τις αὐτῶν ἀποθάνοι, βουλευτὴς ἕτερος
παρ' ἕτερον ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἦρχεν, ἕως τινὰ ἄλλον
ὁ δῆμος δοκιμάσειε βασιλεύειν. καὶ τόνδε τὸν πενθή-
μερον ἄρχοντα ἰντέρρηγα ἐκάλουν· εἴη δ' ἂν ἐν τοσῷδε
βασιλεύς. ἀρχαιρέσια δ' ὑπάτων οἱ λήγοντες τῆς
ἀρχῆς ἀεὶ προυτίθεσαν· καὶ εἴ ποτε κατὰ συντυχίαν
ὕπατος οὐκ εἴη, ὅδε ὁ ἐν τοσῷδε βασιλεὺς καὶ τότε
458 *ἐγίγνετο ἐς τὴν τῶν ὑπάτων χειροτονίαν. τούτου δὴ*
τοῦ ἔθους ἐπιβαίνων ὁ Σύλλας, ὑπάτων οὐκ ὄντων,
ἐπεὶ καὶ Κάρβων ἐν Σικελίᾳ καὶ Μάριος κατὰ Πραι-
νεστὸν ἐτεθνήκεσαν, αὐτὸς μέν που τῆς πόλεως ὑπ-
εξῆλθε, τῇ δὲ βουλῇ προσέταξεν ἑλέσθαι τὸν καλού-
459 *μενον μεταξὺ βασιλέα. ἡ μὲν δὴ Οὐαλέριον Φλάκκον*
εἵλετο, ἐλπίσασα ὑπάτων προτεθήσεσθαι χειροτονίαν·
ὁ δὲ Σύλλας ἐπέστελλε τῷ Φλάκκῳ γνώμην ἐς τὸν
δῆμον ἐσενεγκεῖν, ὅτι χρήσιμον ἡγοῖτο Σύλλας ἐν τῷ
παρόντι ἔσεσθαι τῇ πόλει τὴν ἀρχήν, οὓς ἐκάλουν
δικτάτορας, παυσάμενον ἔθος ἐκ τετρακοσίων ἐτῶν·

1 *ἔργῳ ⟨μὲν⟩* ci. Mend., cf. ad § 202 1 sq. *οὐχ αἱρετὸς—βίᾳ* idem spuria esse putavit 2 sq. *δεόμενος δ' ἄρα προσποιήματος τοῦ καὶ αἱρετὸς* etc. maluit Mend., *προσποιήματος* delet potius Nauck, inut. 4 sq. *βασιλεῖς* scr. Mend., et ita semper *-εῖς* pro *-έες* 8 *οὐιντέρρηγα* O i ⟨*ὁ*⟩ *ἐν τοσῷδε* (*τωσῶδε* B) ci. Mend., perperam, *εἴη—βασιλεὺς* del. Kratt p. 20, sine causa 9 sq. *οἱ ἀεὶ λήγ. τῆς ἀρχ. προυτ.* ci. Mend., sed cf. ad § 406 21 *ἑλέσθαι* a 22 *τετρακοσίων* deleto, lacunam significavit Schw. Debebat *ἑκατὸν εἴκοσιν*, cf. Vell. 2, 28, 2, Plut. Sulla c. 33, Mommsen, R. Staatsr. II³ p. 169 sq.; *τεττάρων γενεῶν* ci. Nauck, vix recte

4 *κατ' ἀρετὴν*] cf. Cic. de rep. 2 § 24

82 a.C.

ὃν δὲ ἕλοιντο, ἐκέλευεν ἄρχειν οὐκ ἐς χρόνον ῥητόν,
ἀλλὰ μέχρι τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν ἀρχὴν
ὅλην στάσεσι καὶ πολέμοις σεσαλευμένην στηρίσειεν.
ὁ μὲν δὴ ναῦς τὴν γνώμην ἐς αὐτὸν ἔφερε τὸν Σύλ- 460
λαν, καὶ οὐδ' ἀμφίβολον ἦν· ὁ δὲ Σύλλας οὐ κατα-
σχὼν αὑτοῦ καὶ τοῦτ' ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς ἀνεκά-
λυπτεν, ὅτι οἱ δοκοίη μάλιστ' ἂν αὐτὸς τῇ πόλει
99 καὶ ἐν τῷδε γενέσθαι χρήσιμος. ὃ μὲν δὴ τάδε ἐπέ- 461
στελλε, Ῥωμαῖοι δ' οὐχ ἑκόντες μὲν οὐδὲ κατὰ νόμον
ἔτι χειροτονοῦντες οὐδὲν οὐδ' ἐπὶ σφίσιν ἡγούμενοι
τὸ ἔργον ὅλως, ἐν δὲ τῇ πάντων ἀπορίᾳ τὴν ὑπόκρισιν
τῆς χειροτονίας ὡς ἐλευθερίας εἰκόνα καὶ πρόσχημα
ἀσπασάμενοι χειροτονοῦσι τὸν Σύλλαν, ἐς ὅσον θέλοι,
τύραννον αὐτοκράτορα. τυραννὶς μὲν γὰρ ἡ τῶν 462
δικτατόρων ἀρχὴ καὶ πάλαι, ὀλίγῳ χρόνῳ ⟨δ'⟩ ὁριζο-
μένη· τότε δὲ πρῶτον ἐς ἀόριστον ἐλθοῦσα τυραννὶς
ἐγίγνετο ἐντελής. τοσόνδε μέντοι προσέθεσαν εἰς εὐπρέ-
πειαν τοῦ ῥήματος, ὅτι αὐτὸν αἱροῖντο δικτάτορα ἐπὶ
θέσει νόμων, ὧν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ δοκιμάσειε, καὶ
καταστάσει τῆς πολιτείας. οὕτω μὲν δὴ Ῥωμαῖοι βα- 463

---

3 *στηρίξειεν* ci. Bk., cf. Cob. p. 214   4 *ὁ μὲν δὴ νοῦς τὴν γνώμην*] *ὁ μὲν δῆμος τ. γν.* ci. C. Steph., perperam; *ὁ μὲν νοῦς τῆς γνώμης* ci. Musgr., haud male, cf. etiam Zerdik p. 44, *τὴν γνώμην* deleverit Mend., sed intellego: 'ratio ac consilium animum ad ipsum advertit Sullam'   6 *αὑτοῦ* Bi, quod retinet Strachan-Davidson, sed *κατασχὼν* = *κρατήσας*   13 *θέλουσι* i, *θέλει* ci. Mend., sed optat. bene habet   14 *τυραννὶς* ex C Mend. et Cob. p. 214, *τύραννος* Oi, quod retinet Kratt p. 33   15 *ὀλίγῳ* ⟨*δὲ*⟩ aut *χρόνῳ* ⟨*δ'*⟩ ci. Mend., hoc probavit Zerdik p. 81 hiatus causa

---

18 sq. cf. Mommsen, R. Staatsr. II[3] p. 703 adn. 3, Fritzsche (v. ad § 266) p. 6 sq.

82 a. C. *σιλεῦσιν ὑπὲρ τὰς ἑξήκοντα ὀλυμπιάδας χρησάμενοι,
ἐπὶ δ' ἐκείνοις δημοκρατίᾳ τε καὶ ὑπάτοις ἐτησίοις
προστάταις ἐς ἄλλας ἑκατὸν ὀλυμπιάδας, αὖθις ἐπει-
ρῶντο βασιλείας, ὀλυμπιάδων οὐσῶν ἐν Ἕλλησιν ἑκα-
τὸν ἑβδομήκοντα πέντε καὶ οὐδενὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ τότε
464 ἀγωνίσματος πλὴν σταδίου δρόμου γιγνομένου· τοὺς
γὰρ ἀθλητὰς καὶ τὰ ἄλλα θεάματα πάντα ὁ Σύλλας
ἐς Ῥώμην μετεκέκλητο ἐπὶ δόξῃ τῶν Μιθριδατείων ἔρ-
γων ἢ τῶν Ἰταλικῶν. πρόφασις δ' ἦν ἀναπνεῦσαι
καὶ ψυχαγωγῆσαι τὸ πλῆθος ἐκ καμάτων.*
465 *ὃ δ' ἐς μὲν πρόσχημα τῆς πατρίου πολιτείας ὑπά-* **100**
81 a. C. *τους αὐτοῖς ἐπέτρεψεν ἀποφῆναι, καὶ ἐγένοντο Μᾶρκος
Τύλλιος καὶ Κορνήλιος Δολοβέλλας· αὐτὸς δ' οἷα δὴ
βασιλεύων δικτάτωρ ἐπὶ τοῖς ὑπάτοις ἦν· πελέκεις
τε γὰρ ἐφέροντο πρὸ αὐτοῦ, οἷα δικτάτορος, εἴκοσι*

1 *ἑξήκοντα* Schw., *εἴκοσιν* O, *ἑκατὸν* iC, desideraverat *ἑξήκοντα* iam Petavius ad Themist. p. 525 Dind.; *ἐς ἑξήκοντα* pro *ὑπὲρ τὰς ἑξ.* et v. 3 *ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν* pro *ἐς ἄλλας ἑκ.* et v. 5 *καὶ τεσσάρων*, pro *πέντε, καὶ* ci. Kuyper, De fontibus Plut. et App. in vita Sullae enarranda, diss. Traiecti ad Rhen. 1882, p. 139 VIII, non recte, opinor; Keil v. 3 *ἐς ἄλλας* ⟨*ἑξ καὶ*⟩ *ἑκατὸν* scribi iubet 5 *καὶ* non vertit C, 'bene' (Mend.) 6 *σταδίον* B 8 *ἐπὶ δόξῃ*] *ἐπιεικείᾳ* i, *ueluti solamina quaedam belli mithridatici aut itali* C, *ἐπινίκια* ci. Petavius l. c. et Faber, Agonisticon lib. I c. 29 p. 99 sq., et Musgr., *ἐπ' εὐκλείᾳ* Schw.; Mend. totum locum corruptum ratus ac fortasse mutilum proposuit: *μετεκέκλητο δόξῃ μὲν ἐπὶ τοῖς Μιθριδατείοις, ἔργῳ δὲ ἐπὶ τοῖς Ἰταλικοῖς*, parum probabiliter. Malim *ἢ* ⟨*καὶ*⟩ *τῶν Ἰ.*, cf. etiam Drumann II² p. 405 sq. 9 *ἀναπνεῦσαι*] *ἀναπαῦσαι* ci. Enthoven, Mnemos. 22 (1894) p. 386 coll. II § 61, sed transitive *ἀναπνέω* usurpat etiam Heliod. 8, 14 10 *ψυχαγωγηθῆναι* ci. Mend., cf. ad v. 9 *ἐκ* ⟨*τῶν*⟩ *καμ.* maluit Mend. 12 *ἐγένετο, ον* supra *ε* a m. 1, V 13 *Τύλλιος* edit. Tolliana, *σύλλιος* BCi, *σύλιος* V *Κορνήλιος* Schw., *ὀρτούλιος* libri *δολαβέλλας* B

6 sq. cf. Eusebius I p. 211 ed. Schoene

81 a. C.

καὶ τέσσαρες, ὅσοι καὶ τῶν πάλαι βασιλέων ἡγοῦντο,
καὶ φυλακὴν τοῦ σώματος περιέθετο πολλήν. νόμους 466
τε ἐξέλυε καὶ ἑτέρους ἐτίθετο· καὶ στρατηγεῖν ἀπεῖπε,
πρὶν ταμιεῦσαι, καὶ ὑπατεύειν, πρὶν στρατηγῆσαι, καὶ
τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτὴν αὖθις ἄρχειν ἐκώλυσε, πρὶν ἔτη
δέκα διαγενέσθαι. τὴν δὲ τῶν δημάρχων ἀρχὴν ἴσα 467
καὶ ἀνεῖλεν, ἀσθενεστάτην ἀποφήνας καὶ νόμῳ κωλύ-
σας μηδεμίαν ἄλλην τὸν δήμαρχον ἀρχὴν ἔτι ἄρχειν·
διὸ καὶ πάντες οἱ δόξης ἢ γένους ἀντιποιούμενοι τὴν
ἀρχὴν ἐς τὸ μέλλον ἐξετρέποντο. καὶ οὐκ ἔχω σαφῶς
εἰπεῖν, εἰ Σύλλας αὐτήν, καθὰ νῦν ἐστιν, εἰς τὴν βου-
λὴν ἀπὸ τοῦ δήμου μετήνεγκεν. αὐτῇ δὲ τῇ βουλῇ 468
διὰ τὰς στάσεις καὶ τοὺς πολέμους πάμπαν ὀλιγαν-
δρούσῃ προσκατέλεξεν ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους ἐκ τῶν
ἀρίστων ἱππέων, ταῖς φυλαῖς ἀναδοὺς ψῆφον περὶ
ἑκάστου. τῷ δὲ δήμῳ τοὺς δούλους τῶν ἀνῃρημένων 469
τοὺς νεωτάτους τε καὶ εὐρώστους, μυρίων πλείους,

3 ἐτίθει ci. Mend., sed cf. ad § 166 et Schenkl p. 174   8 τὸν δημαρχήσαντα cum C maluit Mend., τὸν δήμαρχον ⟨γενόμενον⟩ Keil, contra Berg, diss. p. 34, coll. Syr. c. 52, Mithr. c. 120, ubi βασιλεύσας exspectabas pro βασιλεύς, et II § 97   9 οἱ] ἢ a   ἀντιποιούμενοι male vertit C: *qui pollebant*   γένους suspectans οἱ δόξης τοῦ γένους ci. Mend., vix recte   ⟨ταύτην⟩ τὴν ἀρχὴν ci. Mend., inut., cf. etiam Kratt p. 21 sq.   13 τοὺς ante πολέμους om. O, fort. recte, cf. ad § 351   17 εὐρωστοτάτους exspecto cum Mend., contra Kratt p. 18, coll. I § 498, II § 624, V § 208

1 ὅσοι—ἡγοῦντο] est error Appiani, cf. Mommsen, R. Staatsr. I[3] p. 382 adn. 1; v. App. ipsum Syr. c. 15 et Arnold (v. ad § 382) p. 109   6 sqq. cf. Fritzsche (v. ad § 266) p. 7 sqq., Lengle (v. ad § 165) p. 10 sqq.   10 sqq. cf. Drumann II[2] p. 412, Mommsen, R. Staatsr. I[3] p. 553 adn. 5, Fritzsche p. 11   14 cf. adn. ad § 267, Willems I p. 404   15 cf. Lange, R. Altert. III[2] p. 156, Neumann, Gesch. Roms I p. 603, Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 189, II[3] p. 733, Fritzsche p. 15   16 sqq. cf. titulum honorar. a libertinis positum apud Dessau, Inscr. sel. I n. 871

81 a. C.
ἐλευθερώσας ἐγκατέλεξε καὶ πολίτας ἀπέφηνε Ῥωμαίων
καὶ Κορνηλίους ἀφ' ἑαυτοῦ προσεῖπεν, ὅπως ἑτοίμοις
ἐκ τῶν δημοτῶν πρὸς τὰ παραγγελλόμενα μυρίοις
470 χρῷτο. τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπινοῶν
τέλεσι τοῖς ὑπὲρ ἑαυτοῦ στρατευσαμένοις τρισὶ καὶ
εἴκοσιν ἐπένειμεν, ὥς μοι προείρηται, πολλὴν ἐν ταῖς
πόλεσι γῆν, τὴν μὲν ἔτι οὖσαν ἀνέμητον, τὴν δὲ τὰς
πόλεις ἀφαιρούμενος ἐπὶ ζημίᾳ.
471 ἐς ἅπαντα δ' ἦν οὕτω φοβερὸς καὶ ἄκρος ὀργήν, **101**
ὡς καὶ Κόιντον Λουκρήτιον Ὀφέλλαν τὸν Πραινεστὸν
αὐτῷ λαβόντα καὶ Μάριον τὸν ὕπατον ἐκπεπολιορκη-
κότα καὶ τὸ τέλος αὐτῷ τῆς νίκης συναγαγόντα, ὑπα-
τεύειν ἔτι ἱππέα ὄντα, πρὶν ταμιεῦσαι καὶ στρατη-
γῆσαι, διὰ τὸ μέγεθος τῶν εἰργασμένων κατὰ παλαιὸν
ἔθος ἀξιοῦντα καὶ τῶν πολιτῶν δεόμενον, ἐπεὶ κω-
λύων καὶ ἀνατιθέμενος οὐ μετέπειθεν, ἐν ἀγορᾷ μέσῃ
472 κτεῖναι. καὶ συναγαγὼν τὸ πλῆθος ἐς ἐκκλησίαν εἶπεν·
"ἴστε μέν, ὦ ἄνδρες, καὶ παρ' ἐμοῦ δὲ ἀκούσατε, ὅτι
Λουκρήτιον ἐγὼ κατέκανον ἀπειθοῦντά μοι". καὶ
λόγον εἶπε· "φθεῖρες γεωργὸν ἀροτριῶντα ὑπέδακνον·
ὃ δὲ δὶς μέν", ἔφη, "τὸ ἄροτρον μεθεὶς τὸν χιτωνί-
σκον ἐκάθηρεν· ὡς δ' αὖθις ἐδάκνετο, ἵνα μὴ πολ-

2 κορνήλιος ἐφ' ἑαυτοῦ i 6 ὥσπερ μοὶ i 18 δὲ] δὴ ci. Mend. 19 κατέκτανον i 20 ἐπεῖπε ci. Mend., fort. recte

5 sq. fuerunt XXVII sec. Liv. epit. 89, cf. de discrepantia Cantalupi (v. ad § 360) p. 38 6 ὥς μοι προείρηται] cf. § 448, Cantalupi p. 24 sq. 14 κατὰ παλαιὸν ἔθος] cf. Mommsen, R. Staatsr. I³ p. 539 adn. 1 20 sqq. v. Fab. Aesop. ed. Halm n. 411 p. 197, Babrius ed. Gitlbauer p. 153 n. 286 et contra eum Babrius ed. Crusius p. 231 sq. Praeterea J. Ziehen, Sullas Phthiriasis, Philol. 57 (1898) p. 189 sqq., contra quem Groebe ap. Drumann II² p. 560 sqq., alii

81 a. C.

λάκις ἀργοίη, τὸν χιτωνίσκον ἔκαυσεν. κἀγὼ τοῖς δὶς
ἡττημένοις παραινῶ τρίτον πυρὸς μὴ δεηθῆναι". Σύλ- 473
λας μὲν δὴ καὶ τοῖσδε καταπληξάμενος αὐτούς, καθὰ
ἐβούλετο, ἦρχε. καὶ ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τῷ Μιθριδατείῳ
πολέμῳ. καί τινες αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἀρνουμένην βασι-
λείαν ἐπισκώπτοντες ἐκάλουν, ὅτι τὸ τοῦ βασιλέως
ὄνομα μόνον ἐπικρύπτοι· οἱ δ' ἐπὶ τοὐναντίον ἀπὸ
τῶν ἔργων μετέφερον καὶ τυραννίδα ὁμολογοῦσαν
102 ἔλεγον. ἐς τοσοῦτον αὐτοῖς τε Ῥωμαίοις καὶ Ἰταλοῖς 474
ἅπασιν ὁ πόλεμος ὅδε προύβη κακοῦ, προύβη δὲ καὶ
τοῖς ὑπὲρ τὴν Ἰταλίαν ἔθνεσιν ἅπασιν, ἄρτι μὲν ὑπὸ
λῃστῶν καὶ Μιθριδάτου καὶ Σύλλα πεπολεμημένοις,
ἄρτι δ' ἀποροῦντος τοῦ ταμείου διὰ τὰς στάσεις
ἐκτετρυχωμένοις εἰσφοραῖς πολλαῖς. ἔθνη τε γὰρ πάντα 475
καὶ βασιλεῖς, ὅσοι σύμμαχοι, καὶ πόλεις, οὐχ ὅσαι μό-
νον ὑποτελεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅσαι ἑαυτὰς ἐγκεχειρίκεσαν
ἐπὶ συνθήκαις ἔνορκοι καὶ ὅσαι διὰ συμμαχίαν ἤ τινα
ἀρετὴν ἄλλην αὐτόνομοί τε καὶ φόρων ἦσαν ἀτελεῖς,
τότε πᾶσαι συντελεῖν ἐκελεύοντο καὶ ὑπακούειν χώρας
τε ἔνιαι καὶ λιμένων κατὰ συνθήκας σφίσι δεδομένων
ἀφῃροῦντο.

---

1 *τοῖς δὶς*] *τοῖσδε* i 2 *ἡττημένοις*] *διῃτημένοις* ci. Musgr., *ἠλεημένοις* Mend. (cf. Cass. D. 53, 4, 1), *ἡμμένοις* Ziehen (v. ad p. 112, 20), inut., ut videtur 4 *ἐθριάμβευεν* O 6 *τοῦ* delendum ci. Mend. 8 *καὶ τὴν τυραννίδα* B 10 *ὁ πόλεμος* —11 *ἅπασιν* om. V 12 *πεπολεμημένοις*] *πεπορθημένοις* ci. Mend., *σεσυλημένοις* Nauck, neutrum probo propter *ἐκτετρ. εἰσφοραῖς πολλ.* 13 *ταμιείου* scr. Schw. et recentiores, sed cf. Crönert, Memoria p. 35 14 *ἐκτετρυμένοις* ci. Cob. p. 220 sq. *καὶ εἰσφοραῖς* a 15 *οὐ μόνον ὅσαι* ci. Nauck, contra Zerdik p. 70 coll. III § 46, II § 35 extr.

---

14 sqq. cf. de generibus harum civitatum Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 657. 19 sqq. cf. S.C. Stratonic., Bull. de corr. hell. 9 (1885) p. 463, titulum Alabandae ibid. 10 (1886) p. 305

81 a. C.
476 *Σύλλας δὲ καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ βασιλεύσαντος υἱόν, ἀνατραφέντα μὲν ἐν Κῷ καὶ ὑπὸ Κῴων ἐκδοθέντα Μιθριδάτῃ, διαφυγόντα δὲ πρὸς Σύλλαν ἐκ Μιθριδάτου καὶ συνήθη γενόμενον, ἐψηφίσατο βασιλεύειν Ἀλεξανδρέων, ἐρήμου τῆς Ἀλεξανδρέων ἀρχῆς ἀνδρὸς οὔσης καὶ τῶν γυναικῶν, ὅσαι βασιλείου γένους, ἀνδρὸς συγγενοῦς δεομένων, ἐλπίσας χρηματιεῖσθαι πολλὰ ἐκ βασιλείας*
477 *πολυχρύσου. ἀλλὰ τόνδε μὲν οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐννεακαιδεκάτην ἡμέραν ἔχοντα τῆς ἀρχῆς καὶ ἀτοπώτερον σφῶν, οἷα Σύλλᾳ πεποιθότα, ἐξηγούμενον, ἐς τὸ γυμνάσιον ἐκ τοῦ βασιλείου προαγαγόντες ἔκτειναν. οὕτως ἔτι καὶ οἵδε διά τε μέγεθος ἀρχῆς ἰδίας καὶ τῶν ἔξωθεν κακῶν ἔτι ὄντες ἀπαθεῖς ἀφόβως εἶχον ἑτέρων.*

478 *τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους Σύλλας, καίπερ ὢν δικτά-* 103
80 a. C. *τωρ, ἐς ὑπόκρισιν ὅμως καὶ σχῆμα δημοκρατικῆς ἀρχῆς ὑπέστη καὶ ὕπατος αὖθις γενέσθαι σὺν Μετέλλῳ τῷ*
479 *Εὐσεβεῖ. καὶ ἀπὸ τοῦδε ἴσως ἔτι νῦν οἱ Ῥωμαίων βασιλέες, ὑπάτους ἀποφαίνοντες τῇ πατρίδι, ἔστιν ὅτε καὶ ἑαυτοὺς ἀποδεικνύουσιν, ἐν καλῷ τιθέμενοι μετὰ τῆς μεγίστης ἀρχῆς καὶ ὑπατεῦσαι.*

---

4 ⟨*οἱ*⟩ post *συνήθη* addidit Schw., post *καὶ* poni vult Zerdik p. 73, cf. ad § 263 6 *Ἀλεξανδρέων* om. Mend. cum C, contra Zerdik p. 26 adn. 1, coll. Syr. c. 65 7 post *γένους* add. *ἦσαν* i 10 *καὶ* delendum ci. Mend. 13 *καὶ οἵδε*] *καὶ* susp. Mend. 15 *ἑτέρων*] *τῶν σφετέρων* ci. Mend., sed *ἑτέρων* respicit ad Sullam et Romanos 18 *καὶ ὕπατος σὺν Μετέλλῳ γενέσθαι τῷ* V

---

1 de hoc Alexandro cf. Mithr. c. 23 et E. Bandelin, De rebus inter Aegyptios et Romanos intercedentibus usque ad bellum Alexandrinum a Caesare gestum, diss. Halens. 1893 p. 35 sq., Strack, Die Dynastie d. Ptolemäer p. 186. 206 adn. 39

79 a. C.

τῷ δ' ἑξῆς ἔτει ὁ μὲν δῆμος καὶ τότε τὸν Σύλλαν 480
θεραπεύων ᾑρεῖτο ὑπατεύειν, ὃ δὲ οὐκ ἀνασχόμενος
ὑπάτους μὲν αὐτοῖς ἀπέφηνε Σερουίλιον Ἰσαυρικὸν καὶ
Κλαύδιον Ποῦλχρον, αὐτὸς δὲ τὴν μεγάλην ἀρχὴν οὐ-
δενὸς ἐνοχλοῦντος ἑκὼν ἀπέθετο. καί μοι θαῦμα μὲν 481
καὶ τόδε αὐτοῦ καταφαίνεται τοσήνδε ἀρχὴν πρῶτον
ἀνδρῶν καὶ μόνον ἐς τότε Σύλλαν οὐδενὸς ἐπείγοντος
ἀποθέσθαι, οὐ παισίν, ὡς Πτολεμαῖος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ
Ἀριοβαρζάνης ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Σέλευκος ἐν Συρίᾳ,
ἀλλ' αὐτοῖς τοῖς τυραννουμένοις· ἄλογον δ' ἤδη καὶ 482
τὸ βιασάμενον ἐς τὴν ἀρχὴν ῥιψοκινδύνως, ἐπείτε ἐγ-
κρατὴς ἐγένετο, ἑκόντα ἀποθέσθαι καὶ παράδοξον,
οἷον οὔπω τι ἕτερον, τὸ μὴ δεῖσαι νεότητος ἐν τῷδε τῷ
πολέμῳ πλέον μυριάδων δέκα ἀνῃρημένης καὶ τῶν
ἐχθρῶν αὐτὸν ἀνελόντα βουλευτὰς μὲν ἐνενήκοντα,
ὑπάτους δ' ἐς πεντεκαίδεκα, ἀπὸ δὲ τῶν καλουμένων
ἱππέων δισχιλίους καὶ ἑξακοσίους σὺν τοῖς ἐξεληλαμέ-
νοις· ὧν τῆς τε περιουσίας δεδημευμένης καὶ πολλῶν 483
ἀτάφων ἐκριφέντων, οὔτε τοὺς οἴκοι ὁ Σύλλας οὔτε
τοὺς φεύγοντας καταπλαγεὶς οὐδὲ τὰς πόλεις, ὧν ἀκρο-
πόλεις τε καὶ τείχη καὶ γῆν καὶ χρήματα καὶ ἀτελείας
104 ἀφῄρητο, ἑαυτὸν ἀπέφηνεν ἰδιώτην. τοσοῦτον ἦν ἐν 484
τῷδε τῷ ἀνδρὶ τόλμης καὶ τύχης· ὅν γέ φασιν ἐπ-

3 *Cornelium Isauricum* C, falso 4 μεγάλην] μεγίστην ci. Mend. ex C, inut. 6 κατεφαίνετο i ⟨τὸ⟩ τοσήνδε ci. Mend., at cf. Herodot. 7, 153 10 ἄλογον δ' ἤδη] ἄτοπον δ' ἔτι ci. Mend., sine causa idonea 15 αὐτῶν cum i scr. Mend. 16 ὑπάτους] ὑπατικοὺς ci. Cob. p. 232, idem vel ὑπάτους δ⟨ὲ καὶ ὑπατικοὺς⟩ Mend., certe consulares intellegendi sunt

15 sqq. de numeris v. Mommsen, R. Gesch. II[9] p. 339 adn., Neumann, Gesch. Roms I p. 597 sq.

79 a.C.
*ειπεῖν ἐν ἀγορᾷ, τὴν ἀρχὴν ἀποτιθέμενον, ὅτι καὶ λό-
γον, εἴ τις αἰτοίη, τῶν γεγονότων ὑφέξει, καὶ τὰς
ῥάβδους καθελόντα καὶ τοὺς πελέκεας τὴν φρουρὰν
ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπώσασθαι καὶ μόνον μετὰ τῶν
φίλων ἐς πολὺ ἐν μέσῳ βαδίσαι θεωμένου τοῦ πλή-*
485 *θους καὶ καταπεπληγότος αὐτὸν καὶ τότε. ἀναχωροῦντα
δ' ἐπὶ τὴν οἰκίαν μόλις ποτὲ μειράκιον ἐπεμέμφετο
καὶ οὐδενὸς αὐτὸ ἀπερύκοντος ἐθάρρησε καὶ λοιδορού-*
486 *μενον αὐτῷ μέχρι τῆς οἰκίας ἐλθεῖν. ὁ δὲ κατὰ τῶν
μεγίστων ἀνδρῶν τε καὶ πόλεων ἄκρος ὀργὴν γενό-
μενος εὐσταθῶς τὸ μειράκιον ἤνεγκε καὶ τοσοῦτον
ἐσιὼν ἐς τὴν οἰκίαν, εἴτε ἀπὸ ξυνέσεως εἴτε καὶ τύχῃ
καταμαντευόμενος τῶν ἐσομένων, ἀπεκρίνατο, ὅτι κω-
λύσει τὸ μειράκιον τόδε ἕτερον ἄνδρα ἀρχὴν τοιάνδε*
487 *ἔχοντα ἀποθέσθαι. καὶ Ῥωμαίοις μὲν οὕτω γενέσθαι
συνηνέχθη μετ' ὀλίγον, Γαΐου Καίσαρος τὴν ἀρχὴν
οὐκέτι μεθέντος· ὁ δὲ Σύλλας μοι δοκεῖ, ἐς πάντα
σφοδρὸς ὁμοῦ καὶ δυνατὸς γενόμενος, ἐπιθυμῆσαι τύ-
ραννος ἐξ ἰδιώτου γενέσθαι καὶ ἰδιώτης ἐκ τυράννου
καὶ μετὰ τοῦτ' ἐπ' ἐρημίας ἀγροίκου διαγενέσθαι.*
488 *διῆλθε γὰρ ἐς χωρία ἴδια ἐς Κύμην τῆς Ἰταλίας καὶ
ἐνταῦθα ἐπ' ἐρημίας θαλάσσῃ τε καὶ κυνηγεσίοις ἐχρῆτο,
οὐ φυλασσόμενος ἄρα τὸν κατὰ ἄστυ ἰδιώτην βίον*

---

1 *ἐν τῇ ἀγορᾷ* i 4 *ἀπὸ* del. Nauck, cf. ad § 65 8 *αὐτὸ*] *αὐτῷ* i aut *καὶ* ante *λοιδορ.* deleri aut v. 9 *ἦλθεν* scribi voluit Mend., inut. 12 *συνέσεως* scr. Mend. 13 *ἀπεκρίνατο*] *ἀπέρρηξεν* maluit Mend., sed e nexu rerum *ἀπεκρίνατο* bene intellegitur 15 *ἔχοντα*] *ἑκόντα* ci. Mend., sed h. l. etiam *ἔχοντα* bene habet, cf. ad § 10 17 *μεθιέντος* ci. Mend., sed cf. V § 252 et praef. *ἐς πάντα* ante *μοι δοκεῖ* i 20 *μετὰ τοῦτ'*] *ob id* C, unde Mend. ci. *κατὰ τοῦτ'*, sed C male vertit

---

6 sqq. de hac narratiuncula cf. Drumann II² p. 422 adn. 6

79 a. C
οὐδ' ἀσθενὴς ὢν αὖθις ἐς ὅ τι ὁρμήσειεν· ᾧ δυνατὴ 489
μὲν ἔτι ἡ ἡλικία καὶ τὸ σῶμα εὔρωστον, ἀμφὶ δὲ τὴν
Ἰταλίαν δυώδεκα μυριάδες ἀνδρῶν ἦσαν ἔναγχος ὑπ-
εστρατευμένων καὶ δωρεὰς μεγάλας καὶ γῆν πολλὴν παρ'
αὐτοῦ λαβόντων, ἕτοιμοι δ' οἱ κατὰ τὸ ἄστυ μύριοι
Κορνήλιοι καὶ ὁ ἄλλος αὐτοῦ στασιώτης λεώς, εὔνους
αὐτῷ καὶ φοβερὸς ὢν ἔτι τοῖς ἑτέροις καὶ τὸ σφέτε-
ρον ἀδεές, ὧν τῷ Σύλλᾳ συνεπεπράχεσαν, ἐν τῷ Σύλ-
λαν περιεῖναι τιθέμενοι. ἀλλά μοι δοκεῖ κόρον τε 490
πολέμων καὶ κόρον ἀρχῆς καὶ κόρον ἄστεος λαβὼν
ἐπὶ τέλει καὶ ἀγροικίας ἐρασθῆναι.

105 *ἄρτι δ' ἀποστάντος αὐτοῦ, Ῥωμαῖοι φόνου καὶ τυ-* 491
ραννίδος ἀπαλλαγέντες ἡσυχῇ πάλιν ἐπὶ στάσεις ὑπερ- 78 a. C.
ριπίζοντο ἑτέρας. καὶ ὕπατοι αὐτοῖς καθίστανται Κόιν-
τός τε Κάτλος ἀπὸ τῶν Συλλείων καὶ Λέπιδος Αἰμίλιος
ἀπὸ τῶν ἐναντίων, ἐχθίστω τε ἀλλήλοιν καὶ εὐθὺς
ἀρξαμένω διαφέρεσθαι. δῆλόν τε ἦν τι κακὸν ἕτερον
ἐκ τοῦδε γενησόμενον.

Σύλλας δ' ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐνύπνιον ἔδοξεν ἰδεῖν, ὅτι 492
αὐτὸν ὁ δαίμων ἤδη καλοίη· καὶ ὃ μὲν αὐτίκα μεθ'
ἡμέραν τοῖς φίλοις τὸ ὄναρ ἐξειπὼν διαθήκας συν-
έγραφεν ἐπειγόμενος καὶ αὐτῆς ἡμέρας συνετέλει· σφρα-
γισαμένῳ δ' αὐτὰς περὶ ἑσπέραν πυρετὸς ἐμπίπτει καὶ
νυκτὸς ἐτελεύτησεν, ἑξήκοντα μὲν ἔτη βιώσας, εὐτυ-
χέστατος δ' ἀνδρῶν ἔς τε τὸ τέλος αὐτὸ καὶ ἐς τἆλλα
πάντα, ὥσπερ καὶ ὠνομάζετο, γενέσθαι δοκῶν, εἴ δή
τις εὐτυχίαν ἡγοῖτο τυχεῖν ὅσων ἂν ἐθέλῃ. γίνεται 493

1 ἐς] ἐφ' ci. Nauck, sed cf. ad § 269 3 *δυώδεκα* Schw., *διώδεκα* B, *δυόδεκα* Vi, *δώδεκα* Mend., const. fere 3 sq. ⟨*αὐτῷ*⟩ *ὑπεστρ.* ci. Mend., hiatus neglegens, cf. etiam ad § 223 14 *Κόιντός τε* Schw., *γάιός τε* libri 19 *ὁ σύλλας* b 27 *ἐθέλοι* i

78 a. C.
δ' εὐθὺς ἐν ἄστει στάσις ἐπ' αὐτῷ, τῶν μὲν ἄγειν
ἀξιούντων τὸ σῶμα διὰ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ πομπῇ καὶ
ἐς τὴν Ῥώμην ἐν ἀγορᾷ προτιθέναι καὶ ταφῆς δημο-
σίας ἀξιοῦν, Λεπίδου δὲ καὶ τῶν ἀμφὶ Λέπιδον ἐν-
494 ισταμένων. ἐξενίκα δ' ὁ Κάτλος καὶ οἱ Σύλλειοι, καὶ
ἐφέρετο ὁ νέκυς ὁ τοῦ Σύλλα διὰ τῆς Ἰταλίας ἐς τὸ
ἄστυ ἐπὶ κλίνης χρυσηλάτου καὶ κόσμου βασιλικοῦ,
σαλπιγκταί τε πολλοὶ καὶ ἱππεῖς καὶ ἄλλος ὅμιλος ἐκ
495 ποδὸς ὡπλισμένος εἵπετο. οἵ τε ὑποστρατευσάμενοι
αὐτῷ πανταχόθεν ἐπὶ τὴν παραπομπὴν ὡπλισμένοι συν-
έθεον καί, ὡς ἕκαστος ἀφικνοῖτο, εὐθὺς ἐς κόσμον
καθίσταντο· ἄλλο τε πλῆθος, ὅσον ἐπ' οὐδενὶ ἔργῳ,
συνέτρεχεν. ἡγεῖτο δ' αὐτοῦ σημεῖα καὶ πελέκεις, ὅσοις
496 περιὼν ἔτι καὶ ἄρχων ἐκοσμεῖτο. ὡς δ' ἐπὶ τὸ ἄστυ **106**
ἠνέχθη, ἐσεφέρετο μετὰ πομπῆς ἐνταῦθα δὴ μάλιστα
ὑπερόγκου. στέφανοί τε γὰρ δισχιλίων πλείους ἀπὸ
χρυσοῦ κατὰ σπουδὴν γενόμενοι παρεφέροντο, δῶρα
τῶν πόλεων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ στρατευσαμένων τελῶν
καὶ καθ' ἕνα τῶν φίλων, ἄλλῃ τε τῶν ἐς τὴν ταφὴν
497 πεμφθέντων οὐ δυνατὴ φράσαι πολυτέλεια. καὶ τὸ
σῶμα δέει τοῦ συνδραμόντος στρατοῦ παρέπεμπον
ἱερεῖς τε ἅμα πάντες καὶ ἱέρειαι, κατὰ σφᾶς αὐτῶν

3 ἐς τὴν Ῥώμην bene habet 7 καὶ κόσμου] μετὰ κ. ci. Nauck, inut. 8 σαλπιγκταί Oi, σαλπικταί Mend., ubique inscriptiones secutus; fluctuat inter utramque formam Vat. 141; illam defendunt Dieterich, Untersuch. z Gesch. d. griech. Sprache p. 117, Crönert, Memoria p. 71 adn. 2 9 ὡπλισμένον abd, in a tamen corr. in ος, in b ων suprascriptum; ego deleverim, nisi cum Mend. praeferas: οἵ τε ⟨γὰρ⟩ ὑποστρ. — καθίσταντο, ἄλλο τε etc. 13 ὅσοι B 19 τὴν om. Vi 22 κατὰ σφᾶς αὐτοὺς ci. Mend., sed αὐτῶν est gen. part. cf. I § 41. 544, IV § 9

3 sq. ταφῆς δημοσίας] cf. F. Vollmer, Jahrb. f. cl. Philol. Suppl. 19 (1893) p. 325 adn. 5

78 a.C.

ἑκάτεροι, καὶ ἡ βουλὴ πᾶσα καὶ αἱ ἀρχαί, τὰ σφέτερα
σημεῖα ἐπικείμενοι. κόσμῳ δ' ἄλλῳ τὸ τῶν καλου- 498
μένων ἱππέων πλῆθος εἵπετο καὶ ὁ στρατὸς ἐν μέρει
πᾶς, ὅσος ὑπεστράτευτο αὐτῷ· συνέδραμον γὰρ σπουδῇ,
τὸ ἔργον ἅπαντες ἐπειγόμενοι καταλαβεῖν, σημεῖά τε
φέροντες ἐπίχρυσα καὶ ὅπλα ἐπὶ σφίσι περιάργυρα,
οἷς ἔτι νῦν ἐς τὰς πομπὰς εἰώθασι χρῆσθαι. σαλπιγ-
κτῶν τε ἄπειρον ἦν πλῆθος, παρὰ μέρος ὑγρότατα
καὶ πένθιμα μελῳδούντων. βοῇ δ' ἐπευφήμουν ἥ τε 499
βουλὴ πρώτη καὶ οἱ ἱππέες ἐν μέρει, εἶθ' ὁ στρατός,
εἶθ' ὁ δῆμος, οἳ μὲν τῷ ὄντι τὸν Σύλλαν ἐπιποθοῦν-
τες, οἳ δὲ δειμαίνοντες αὐτοῦ καὶ τότε τὸν στρατὸν
καὶ τὸν νέκυν οὐχ ἧττον ἢ περιόντος· ἔς τε γὰρ τὴν
ὄψιν τῶν γιγνομένων ἀποβλέποντες καὶ ἐς τὴν μνή-
μην ὧν ἔδρασεν ὁ ἀνήρ, ἐξεπλήττοντο καὶ ὡμολόγουν
τοῖς ἐναντίοις εὐτυχέστατον αὐτὸν ἐκείνοις γενέσθαι
καὶ σφίσι καὶ τεθνεῶτα φοβερώτατον. ὡς δ' ἐπὶ τοῦ 500
βήματος, ἔνθα δημηγοροῦσιν ἐν ἀγορᾷ, προυτέθη, τοὺς
μὲν ἐπιταφίους λόγους εἶπεν ὁ κράτιστος εἰπεῖν τῶν
τότε, ἐπεὶ Φαῦστος ὁ παῖς ὁ τοῦ Σύλλα νεώτατος ἦν
ἔτι, τὸ δὲ λέχος ὑποδύντες ἀπὸ τῆς βουλῆς ἄνδρες

---

11 τὸν om. i 13 περιόντα ci. Mend., sed gen. respicit ad αὐτοῦ, καὶ τὸν νέκυν potius delebat Nauck, perperam, nam optime App. dicit homines Sullam mortuum veritos esse non minus quam vivum 16 γεγονέναι a, ut videtur
20 νεώτερος ci. Bk., sed cf. Kratt p. 17 sq.

---

19 ὁ κράτιστος εἰπεῖν] quis fuerit, non constat; de L. Marcio Philippo cos. a. 663/91 cogitant Freinsheim, alii; de eodem aut de Hortensio Vollmer l. c. (v. ad § 493), cf. etiam Groebe ap. Drumann II² p. 424 adn. 2

78 a. C.
εὔρωστοι διεκόμιζον ἐς τὸ πεδίον τὸ Ἄρειον, ἔνθα
βασιλεῖς θάπτονται μόνοι· καὶ τὸ πῦρ οἵ τε ἱππεῖς
καὶ ἡ στρατιὰ περιέδραμον.
501 καὶ Σύλλα μὲν τοῦτο τέλος ἦν, ἀπὸ δὲ τῆς πυρᾶς 107
χωροῦντες εὐθὺς οἱ ὕπατοι λόγοις βλασφήμοις ἐς ἀλλή-
λους διεφέροντο, καὶ τὸ ἀστικὸν ἐς αὐτοὺς διῄρητο.
Λέπιδος δὲ καὶ τοὺς Ἰταλικοὺς προσποιούμενος ἔλεγεν,
ὅτι τὴν γῆν αὐτοῖς, ἣν ὁ Σύλλας ἀφῄρητο, ἀποδώ-
502 σει. ἄμφω μὲν οὖν ἡ βουλὴ δείσασα ὥρκωσε μὴ πο-
λέμῳ διακριθῆναι, κληρωσάμενος δ' ὁ Λέπιδος τὴν
ὑπὲρ Ἄλπεις Γαλατίαν, ἐπὶ τὰ ἀρχαιρέσια οὐ κατῄει
ὡς πολεμήσων τοῖς Συλλείοις τοῦ ἐπιόντος ἔτους ὑπὲρ
τὸν ὅρκον ἀδεῶς· ἐδόκουν γὰρ ἐς τὸ τῆς ἀρχῆς ἔτος
503 ὡρκῶσθαι. οὐ λανθάνων δ', ἐφ' οἷς ἐβούλευεν, ἐκα-
λεῖτο ὑπὸ τῆς βουλῆς· καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀγνοῶν, ἐφ' οἷς
ἐκαλεῖτο, ᾔει μετὰ τοῦ στρατοῦ παντὸς ὡς ἐς τὴν πό-
λιν ἐσελευσόμενος σὺν αὐτῷ. κωλυόμενος δὲ ἐκήρυξεν
504 ἐς τὰ ὅπλα χωρεῖν, καὶ ἀντεκήρυττε Κάτλος. μικρόν
τε πρὸ τοῦ Ἀρείου πεδίου μάχης αὐτοῖς γενομένης,
ἡττώμενος ὁ Λέπιδος καὶ οὐκ ἐς πολὺ ἔτι ἀντισχὼν
ἐς Σαρδὼ διέπλευσεν, ἔνθα νόσῳ τηκεδόνι χρώμενος
ἀπέθανε· καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ μικρὰ κατὰ μέρος
ἐνοχλήσας διελύθη, τὸ δὲ κράτιστον Περπέννας ἐς
Ἰβηρίαν ἤγαγε Σερτωρίῳ.
505 λοιπὸν δ' ἐστὶ τῶν Συλλείων ἔργων τὸ Σερτωρίου, 108

---

4 καὶ Σύλλα — ἦν om. O 6 ἀστυκὸν O 10 post διακριθῆναι lacunam fort. statuendam ci. Mend., sed App. videtur h. l. narrationem haud ita apte coartasse 13 ἐδόκει malim cum Mend., qui etiam μόνον post ἐς addit 17 ἐπελευσόμενος O 18 ἀντεκήρυξε maluit Mend., sed cf. praef.

78 a. C.
*γενόμενον μὲν ὀκτάετες, οὐκ εὐμαρὲς δὲ οὐδαμὰ Ῥω-
μαίοις, ἅτε μὴ πρὸς Ἴβηρας αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τόδε
ἐπ' ἀλλήλους καὶ πρὸς Σερτώριον, ὃς ᾕρητο μὲν Ἰβη-
ρίας ἄρχειν, Κάρβωνι δ' ἐπὶ Σύλλᾳ συμμαχῶν Σύεσ-
σαν πόλιν ἐν σπονδαῖς κατέλαβε καὶ φεύγων ἐπὶ τὴν
στρατηγίαν ᾤχετο. καὶ στρατὸν ἔχων ἔκ τε Ἰταλίας* 506
*αὐτῆς καί τινα ἄλλον ἐκ Κελτιβήρων ἀγείρας τούς
τε πρὸ ἑαυτοῦ στρατηγούς, οὐ παραδιδόντας οἱ τὴν
ἀρχὴν ἐς χάριν Σύλλα, τῆς Ἰβηρίας ἐξέβαλε καὶ πρὸς
Μέτελλον ἐπιπεμφθέντα ὑπὸ Σύλλα ἀπεμάχετο γεν-
ναίως. περιώνυμος δὲ ὢν ἐπὶ τόλμῃ, βουλὴν κατ-* 507
*έλεξεν ἐκ τῶν συνόντων οἱ φίλων τριακοσίους καὶ
τήνδε ἔλεγεν εἶναι τὴν Ῥωμαίων βουλὴν καὶ ἐς ὕβριν
ἐκείνης σύγκλητον ἐκάλει. Σύλλα δ' ἀποθανόντος καὶ* 508
*Λεπίδου μετὰ Σύλλαν, στρατὸν ἔχων ἄλλον Ἰταλῶν,
ὅσον αὐτῷ Περπέννας ὁ τοῦ Λεπίδου στρατηγὸς ἤγα-
γεν, ἐπίδοξος ἦν στρατεύσειν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, εἰ μὴ
δείσασα ἡ βουλὴ στρατόν τε ἄλλον καὶ στρατηγὸν
ἕτερον ἐπὶ τῷ προτέρῳ Πομπήιον ἔπεμψεν ἐς Ἰβηρίαν,
νέον μὲν ἔτι ὄντα, περιφανῆ δ' ἐξ ὧν ἐπὶ Σύλλα περί*
109 *τε Λιβύην καὶ ἐν αὐτῇ Ἰταλίᾳ κατείργαστο. ὁ δὲ ἐς* 509
τὰ Ἄλπεια ὄρη μετὰ φρονήματος ἀνῄει, οὐ κατὰ τὴν 77 a. C.
Ἀννίβου μεγαλουργίαν, ἑτέραν δ' ἐχάρασσεν ἀμφὶ ταῖς

1 *οὐδαμὰ* Bk., *οὐδ' ἅμα* libri 2 *αὐτοὺς*] *αὐτοῦ* i, *αὐτοῖς* ci. Mend., at cf. § 518 *πρὸς αὐτοὺς Κρῆτας* 3 *Σερτώριον* ⟨*γενόμενον*⟩ ci. Mend., contra iure Zerdik p. 35 6 *ἔκ τε τῆς ἰταλ.* a 7 *ἄλλην* i 9 *ἐξέβαλλε* cum i Mend. 10 *ἐπιπεμφθέντα* ⟨*οἱ*⟩ ci. Mend., sed cf. ad § 223 14 *ἀντισύγκλητον* ci. Cob. p. 214, coll. Plut. Sull. c. 8, sed cf. II § 397 23 *δ'* om a

1 *ὀκτάετες*] cf. Wilsdorf (v. ad § 392) p. 114 sq., Bieńkowski (v. ibid.) p. 229, quem velim conferas de tota Appiani belli Sertor. narratione

77 a. C.
*πηγαῖς τοῦ τε Ῥοδανοῦ καὶ Ἠριδανοῦ, οἳ ἀνίσχουσι
μὲν ἐκ τῶν Ἀλπείων ὀρῶν οὐ μακρὰν ἀπ᾽ ἀλλήλων,
ῥεῖ δ᾽ ὃ μὲν διὰ Κελτῶν τῶν ὑπὲρ Ἄλπεις εἰς τὴν
Τυρρηνικὴν θάλασσαν, ὃ δὲ ἔνδοθεν τῶν Ἀλπείων
ἐπὶ τὸν Ἰόνιον, Πάδος ἀντὶ Ἠριδανοῦ μετονομασθείς.*
510 *ἀφικομένου δ᾽ ἐς Ἰβηρίαν αὐτίκα ὁ Σερτώριος τέλος*
76 a. C. *ὅλον, ἐπὶ χορτολογίαν ἐξιόν, αὐτοῖς ὑποζυγίοις καὶ
θεράπουσι συνέκοψε καὶ Λαύρωνα πόλιν ἐφορῶντος*
511 *αὐτοῦ Πομπηίου διήρπασε καὶ κατέσκαψεν. ἐκ δὲ τῆς
πολιορκίας γυνή τις ἐνυβρίζοντος αὐτῇ τοῦ λαβόντος
παρὰ φύσιν τοῖς δακτύλοις ἐξέτεμε τὰς ὄψεις· καὶ ὁ
Σερτώριος τοῦ πάθους πυθόμενος τὴν σπεῖραν ὅλην,
ἀγέρωχον ἐς τὰ τοιαῦτ᾽ εἶναι νομιζομένην, καίπερ
οὖσαν Ῥωμαϊκὴν κατέκανε.*
512 *καὶ τότε μὲν χειμῶνος ἐπιόντος διέστησαν, ἀρχο-* **110**
75 a. C. *μένου δ᾽ ἦρος ἐπῄεσαν ἀλλήλοις, Μέτελλος μὲν καὶ
Πομπήιος ἀπὸ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν, ἔνθα διεχείμα-
ζον, Σερτώριος δὲ καὶ Περπέννας ἐκ Λυσιτανίας. καὶ
συμβάλλουσιν ἀλλήλοις περὶ πόλιν, ᾗ ὄνομα Σούκρων.*
513 *κτύπου δ᾽ ἐν αἰθρίᾳ φοβεροῦ καὶ ἀστραπῶν παρα-
λόγων γενομένων, τάδε μὲν ὡς ἐμπειροπόλεμοι διέφε-
ρον ἀκαταπλήκτως, πολὺν δ᾽ ἀλλήλων φόνον ἐξειρ-
γάζοντο, μέχρι Μέτελλος μὲν Περπένναν ἐτρέψατο καὶ
τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ διήρπαξεν, ὁ δὲ Σερτώριος ἐνίκα
Πομπήιον, καὶ ἐτρώθη δόρατι ἐς τὸν μηρὸν ἐπικιν-*

---

7 *χορτολογίᾳ* cum O scr. Mend., male ob hiatum 9 sq. *ἐκ δὲ τῆς πολιορκίας*] *ἑαλωκυίας δὲ τῆς πόλεως* vel sim. exspect. Mend. 11 *τὰς ὄψεις ἐξέτεμε τοῖς δακτύλοις* V 19 *Σούκρων* Schw., *σούρων* Oi, *Surum* C

---

1 de itinere Pompei falso iudicavit Kritz, Sallust. Hist. t. III p. 197, v. Mommsen, R. Gesch. I[9] p. 581, cf. C. I. L. V p. 809

75 a. C.

δύνως ὁ Πομπήιος. καὶ τοῦτο τέλος ἐγένετο τῆς τότε μάχης. ἔλαφος δ' ἦν λευκὴ χειροήθης τῷ Σερτωρίῳ 514 καὶ ἄνετος· ἧς ἀφανοῦς γενομένης ὁ Σερτώριος οὐκ αἴσιον ἑαυτῷ τιθέμενος ἐβαρυθύμει τε καὶ ἐπ' ἀργίας ἦν, καὶ ταῦτ' ἐπιτωθαζόμενος ἐς τὴν ἔλαφον ὑπὸ τῶν πολεμίων. ὡς δ' ὤφθη διὰ δρυμῶν δρόμῳ φερομένη, ἀνά τε ἔδραμεν ὁ Σερτώριος καὶ εὐθύς, ὥσπερ αὐτῇ προκαταρχόμενος, ἠκροβολίσατο ἐς τοὺς πολεμίους. οὐ 515 πολὺ δὲ ὕστερον ἀγῶνα μέγαν ἠγωνίσατο περὶ Σεγοντίαν ἐκ μεσημβρίας ἐπὶ ἄστρα. καὶ αὐτὸς μὲν ἱππομαχῶν ἐκράτει τοῦ Πομπηίου καὶ ἔκτεινεν ἐς ἑξακισχιλίους ἀποβαλὼν ἐς ἡμίσεας· Μέτελλος δὲ καὶ τότε Περπέννα περὶ πεντακισχιλίους διέφθειρε. καὶ ὁ Σερ- 516 τώριος μετὰ τὴν μάχην τῆς ἐπιούσης ἡμέρας πολλοὺς βαρβάρους προσλαβὼν ἐπέδραμεν ἀδοκήτως τῷ Μετέλλου στρατοπέδῳ περὶ δείλην ἑσπέραν ὡς ἀποταφρεύσων αὐτὸ σὺν τόλμῃ, Πομπηίου δ' ἐπιδραμόντος ἐπαύσατο τῆς καταφρονήσεως.

καὶ τάδε μὲν αὐτοῖς ἦν τοῦδε τοῦ θέρους ἔργα, 517
111 καὶ πάλιν ἐς χειμασίαν διεκρίθησαν· τοῦ δ' ἐπιόντος 74 a. C. ἔτους, ἕκτης ἑβδομηκοστῆς καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος οὔσης, δύο μὲν ἐκ διαθηκῶν ἔθνη Ῥωμαίοις προσεγίγνετο, Βιθυνία τε Νικομήδους ἀπολιπόντος καὶ

---

1 γέγονε i   4 αἴσιον non dilucide scriptum in B   5 ἐς τὴν ἔλαφον suspect. Mend.   9 sq. Σεγοντίαν maluit Schw., cf. Hübner, Monum. ling. Iber. p. 240, sed v. etiam Mommsen, R. Gesch. III⁹ p. 32, Bieńkowski (v. ad § 392) p. 219; μογοντίαν O i, *Saguntum* C, Σαγοντίαν C. Steph., vulgo, Σάγουντον Kritz, Sallust. Hist. t. III p. 137 fr. 25   16 ἀποταφρεύσων] ἀποτεφρώσων ci. Bieńkowski (v. ad § 385) p. 81 adn. 4   17 αὐτῷ i σὺν τόλμῃ susp. Mend., sed defenditur verbis ἐπαύσατο τῆς καταφρονήσεως   19 ἦν αὐτοῖς a

74 a. C.
Κυρήνη Πτολεμαίου, τοῦ Λαγίδου βασιλέως, ὃς ἐπί-
518 *κλησιν ἦν Ἀπίων, πόλεμοι δ' ἤκμαζον οὗτός τε ὁ*
Σερτωρίου περὶ Ἰβηρίαν καὶ ὁ Μιθριδάτου περὶ τὴν
ἀνατολὴν καὶ ὁ τῶν λῃστῶν ἐν ὅλῃ τῇ θαλάσσῃ καὶ
περὶ Κρήτην πρὸς αὐτοὺς Κρῆτας ἕτερος καὶ ὁ τῶν
μονομάχων ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, αἰφνίδιος αὐτοῖς καὶ
519 *ὅδε καὶ σφοδρὸς ὁμοῦ γενόμενος. διαιρούμενοι δ' ἐς*
τοσαῦτα, ὅμως καὶ ἐς Ἰβηρίαν ἔπεμψαν ἄλλα στρατοῦ
δύο τέλη, μεθ' ὧν ἅμα τῷ ἄλλῳ παντὶ Μέτελλός τε
καὶ Πομπήιος αὖθις ἀπὸ τῶν Πυρηναίων ὀρῶν ἐπὶ
τὸν Ἴβηρα κατέβαινον. Σερτώριος δὲ καὶ Περπέννας
520 *αὐτοῖς ἀπήντων ἀπὸ Λυσιτανίας. καὶ τότε μάλιστα*
πολλοὶ Σερτωρίου πρὸς τὸν Μέτελλον ηὐτομόλουν, ἐφ' **112**
ᾧ χαλεπαίνων ὁ Σερτώριος ἀγρίως καὶ βαρβαρικῶς ἐλυ-
μαίνετο πολλοῖς καὶ διὰ μίσους ἐγίγνετο. μᾶλλον δ'
αὐτὸν ὁ στρατὸς ἐν αἰτίαις εἶχεν, ἐπεὶ καὶ δορυφόρους
ἀντ' αὐτῶν ἐπήγετο πανταχοῦ Κελτίβηρας καὶ τὴν
φυλακὴν τοῦ σώματος, Ῥωμαίους ἀπελάσας, τοῖσδε ἀντ'
521 *ἐκείνων ἐπέτρεπεν. οὐ γὰρ ἔφερον ἐς ἀπιστίαν ὀνειδι-*
ζόμενοι, εἰ καὶ πολεμίῳ Ῥωμαίων ἐστρατεύοντο· ἀλλ'
αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ μάλιστα ὑπέδακνεν αὐτούς, τὸ ἀπί-
στους ἐς τὴν πατρίδα διὰ τὸν Σερτώριον γενομένους
ἀπιστεῖσθαι καὶ πρὸς αὐτοῦ, οὐδ' ἠξίουν διὰ τοὺς
522 *αὐτομολήσαντας οἱ παραμένοντες κατεγνῶσθαι. πολλὰ*
δὲ καὶ οἱ Κελτίβηρες αὐτοῖς, ἀφορμῆς λαβόμενοι, ἐν-
ύβριζον ὡς ἀπιστουμένοις. οἱ δ' οὐ τελέως ὅμως τὸν
Σερτώριον ἀπεστρέφοντο διὰ τὰς χρείας· οὐ γὰρ ἦν

---

2 *ἀππίων* V   *οὗτός τε*] *αὐτός τε* mavult Keil   5 *αὐτοὺς*] *τοὺς* ci. Mend., sed iure defendit Bitschofsky p. 445, cf. ad § 505   11 *σερτώριός τε* a   17 *περιήγετο* ci. Mend., sed cf. Athen. 13 p. 557 b, Xen. Cyneg. 6, 25, alibi

74 a. C.
τότε τοῦ ἀνδρὸς οὔτε πολεμικώτερος ἄλλος οὔτ' ἐπι-
τυχέστερος. ὅθεν αὐτὸν καὶ οἱ Κελτίβηρες διὰ τὴν
ταχυεργίαν ἐκάλουν Ἀννίβαν, ὃν θρασύτατόν τε καὶ
ἀπατηλότατον στρατηγὸν παρὰ σφίσιν ἐδόκουν γενέ-
σθαι. ὁ μὲν δὴ στρατὸς ὧδε εἶχε Σερτωρίῳ, πόλεις 523
δ' αὐτοῦ πολλὰς ἐπέτρεχον οἱ περὶ τὸν Μέτελλον καὶ
τοὺς ἄνδρας ἐς τὰ ὑπήκοα σφίσι μετῆγον. Παλαντίαν
δὲ Πομπηίου περικαθημένου καὶ τὰ τείχη ξύλων κορ-
μοῖς ὑποκρεμάσαντος, ἐπιφανεὶς ὁ Σερτώριος τὴν μὲν
πολιορκίαν ἐξέλυσε, τὰ τείχη δ' ἔφθασεν ὑποκαύσας·
ὁ Πομπήιος καὶ ἐς Μέτελλον ἀνεχώρει. Σερτώριος 524
δὲ καὶ τὰ πεσόντα ἤγειρε, καὶ τοῖς περί τι χωρίον
Καλάγυρον στρατοπεδεύουσιν ἐπιδραμὼν ἔκτεινε τρισ-
χιλίους. καὶ τάδε ἦν καὶ τοῦδε τοῦ ἔτους ἐν Ἰβηρίᾳ.

113 τοῦ δ' ἐπιόντος οἱ στρατηγοὶ Ῥωμαίων μᾶλλόν τι 525
θαρρήσαντες ἐπῄεσαν ταῖς πόλεσι ταῖς ὑπὸ Σερτωρίῳ 73 a. C.
σὺν καταφρονήσει καὶ πολλὰ αὐτοῦ περιέσπων καὶ
ἑτέροις ἐπέβαινον, ἐπαιρόμενοι τοῖς ἀπαντωμένοις. οὐ 526
μέντοι μεγάλῃ γε μάχῃ συνηνέχθησαν, ἀλλ' αὖθις . . .,
μέχρι τοῦ ἑξῆς ἔτους αὐτοὶ μὲν αὖθις ἐπῄεσαν σὺν 72 a. C.
πλέονι μᾶλλον καταφρονήσει, ὁ δὲ Σερτώριος βλά-

---

4 ⟨τῶν⟩ παρὰ ci. Mend., sed cf. ad § 21 7 παλλαντίαν d, vulgo, cf. Hübner (v. ad § 515) p. 238 9 ὑποκρεμάσαντος ⟨ἤδη⟩ ci. Mend., ὑποκρ. susp. Herw. p. 65, at cf. Mithr. c. 36 (ἀνηρτημένα), c. 75. 84 (ἀνεκρήμνη), Schenkl p. 178 sq. 13 καλάγυρον V, *Calagurum* C, καλλάγυρον Bi, Καλάγυριν maluit Schw., cf. Hübner p. 227 post στρατοπεδεύουσιν lacunam statuebat Mend., sed narratio quamvis brevis bene procedit 14 ἔτους ⟨ἔργα⟩ ἐν ci. Mend. 17 περιέπων, σ priori π (sic) superscr., B 18 ἀπατωμένοις libri, corr. Schw. 19 lacunam signif. Schw. Haec fere sec. Mend. exciderint: ἀλλ' αὖθις ⟨ἀκροβολίαι ησαν κατὰ μέρη⟩, μέχρι 21 de μᾶλλον dubitabat Herw. p. 65, sed defendit ipse coll. Cass. D. 72, 25, 3

72 a. C.
*πτοντος ἤδη θεοῦ τὸν μὲν ἐπὶ τοῖς πράγμασι πόνον
ἑκὼν μεθίει, τὰ πολλὰ δ' ἦν ἐπὶ τρυφῆς, γυναιξὶ καὶ
527 κώμοις καὶ πότοις σχολάζων. ὅθεν ἡττᾶτο συνεχῶς.
καὶ γεγένητο ὀργήν τε ἄκρος δι' ὑπονοίας ποικίλας
καὶ ὠμότατος ἐς κόλασιν καὶ ὑπόπτης ἐς ἅπαντας,
ὥστε καὶ Περπένναν, τὸν ἐκ τῆς Αἰμιλίου στάσεως
ἑκόντα πρὸς αὐτὸν ἐλθόντα μετὰ πολλοῦ στρατοῦ, δεῖ-
σαι περὶ ἑαυτοῦ καὶ προεπιβουλεῦσαι μετὰ ἀνδρῶν
528 δέκα. ὡς δὲ καὶ τῶνδέ τινες τῶν ἀνδρῶν ἐνδειχθέν-
τες οἳ μὲν ἐκολάσθησαν, οἳ δ' ἀπέφυγον, ὁ Περπέννας
παρὰ δόξαν λαθὼν ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τὸ ἔργον ἠπείγετο
καὶ οὐδαμοῦ τὸν Σερτώριον μεθιέντα τοὺς δορυφόρους
ἐπὶ ἑστίασιν ἐκάλει, μεθύσας δ' αὐτόν τε καὶ τὴν
περιεστῶσαν τὸν ἀνδρῶνα φυλακὴν ἔκτεινεν ἀπὸ τῆς
529 διαίτης. καὶ ὁ στρατὸς εὐθὺς ἐπὶ τὸν Περπένναν ἀν- 114
ίστατο σὺν θορύβῳ τε πολλῷ καὶ μετ' ὀργῆς, ἐς εὔ-
νοιαν αὐτίκα τοῦ Σερτωρίου μεταβαλόντες ἀπὸ τοῦ
μίσους, ὥσπερ ἅπαντες ἐπὶ τοῖς ἀποθανοῦσι τὴν μὲν
ὀργὴν μεθιᾶσιν, οὐκ ἐμποδὼν ἔτι τοῦ λυποῦντος ὄν-
τος, ἐς δὲ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν μετ' ἐλέου καὶ μνήμης
530 ἐπανίασι. τότε δὲ καὶ τὰ παρόντα σφίσιν ἐκλογιζό-
μενοι, Περπέννα μὲν ὡς ἰδιώτου κατεφρόνουν, τὴν
δ' ἀρετὴν Σερτωρίου μόνην ἂν σφίσιν ἡγούμενοι γενέ-
σθαι σωτήριον, χαλεπῶς ἐς τὸν Περπένναν διετίθεντο
αὐτοί τε καὶ οἱ βάρβαροι σὺν αὐτοῖς, μάλιστα δὲ τού-*

1 *μὲν* om. O 5 *ἐς κολάσεις* ci. Mend., ut § 533, vix necessario 6 *ὥστε*] *ὅθεν* V, male 14 *τὸν ἀνδρῶνα* restitui ex B, ita etiam A, *τῶν ἀνδρῶν* ceteri *ἀπὸ* O i, *ἐπὶ* Musgr. ex Liv. epit. 96, Vell. 2, 30, 1 16 *τε* om. i 17 *μεταβάλλοντες* i, vulgo 20 *ἐλέου*] *ἐπαίνου* ci. Mend., non recte 25 ⟨*οἱ*⟩ *σὺν* ci. Mend., sed cf. ad § 12

72 a. C.
των Λυσιτανοί, ὅσῳ καὶ μάλιστα αὐτοῖς ὁ Σερτώριος
ἐχρῆτο. ὡς δὲ καὶ τῶν διαθηκῶν ἀνοιχθεισῶν τῶν 531
Σερτωρίου ὁ Περπέννας αὐταῖς ἐνεγέγραπτο ἐπὶ τῷ
κλήρῳ, μᾶλλόν τι πάντας ὀργὴ καὶ μῖσος ἐς τὸν Περ-
πένναν ἐσῄει, ὡς οὐκ ἐς ἄρχοντα μόνον ἢ στρατηγόν,
ἀλλὰ καὶ ἐς φίλον καὶ εὐεργέτην τοσόνδε μύσος ἐργα-
σάμενον. καὶ οὐκ ἂν οὐδὲ χειρῶν ἀπέσχοντο, εἰ μὴ 532
περιθέων αὐτοὺς ὁ Περπέννας τοὺς μὲν δώροις ὑπηγά-
γετο, τοὺς δ' ὑποσχέσεσι, τοὺς δ' ἀπειλαῖς ἐξεφόβησε,
τοὺς δὲ καὶ διεχρήσατο ἐς κατάπληξιν ἑτέρων. ἐπί τε
τὰ πλήθη παρερχόμενος ἐδημαγώγει καὶ τοὺς δεσμώ-
τας αὐτῶν ἐξέλυεν, οὓς ὁ Σερτώριος κατέδησεν, καὶ
τοῖς Ἴβηρσι τὰ ὅμηρα ἀπέλυεν. οἱ ς ὑπαχθέντες ὑπ- 533
ήκουον μὲν ὡς στρατηγῷ (τὸ γὰρ δὴ μετὰ Σερτώριον
εἶχεν ἀξίωμα), οὐ μέντοι χωρὶς δυσμενείας οὐδὲ τότε
ἐγίγνοντο· καὶ γὰρ ὠμότατος αὐτίκα ἐς κολάσεις θαρ-
ρήσας ἐφαίνετο καὶ τῶν ἐκ Ῥώμης αὐτῷ συμφυγόν-
των ἐπιφανῶν ἔκτεινε τρεῖς καὶ τὸν ἀδελφιδοῦν ἑαυτοῦ.

115 ὡς δὲ ἐφ' ἕτερα τῆς Ἰβηρίας ὁ Μέτελλος ᾤχετο (οὐ 534
γὰρ ἔτι δυσχερὲς ἐδόκει Περπένναν ἐπιτρέψαι μόνῳ
Πομπηίῳ), ἐπὶ μέν τινας ἡμέρας ἐγίγνοντο ἀψιμαχίαι
καὶ ἀπόπειραι Πομπηίου καὶ Περπέννα, μὴ σαλευόν-
των ἄθρουν τὸν στρατόν, τῇ δεκάτῃ δὲ ἀγὼν αὐτοῖς
μέγιστος ἐξερράγη. ἑνὶ γὰρ ἔργῳ κρίναντες διακριθῆ- 535
ναι, Πομπήιος μὲν τῆς Περπέννα στρατηγίας κατεφρό-

---

2 ἐκέχρητο ci. Mend., cf. praef. 3 τῷ deleri voluit Mend., contra Kratt p. 22 10 ⟨τῶν⟩ ἑτέρων (vel ἑταίρων) ci. Mend., contra Loesch p. 515 coll. II § 171. 359, V § 535, Syr. c. 53 extr., Mithr. c. 34 init. 11 πλήθη] pro ἔθνη positum putavit Mend.; significare videtur multitudines, quae stipendia non fecerunt 15 μέντι (sic) B 19 ᾤχητο ci. Mend., inut., cf. praef.

72 a. C.
νει, Περπέννας δ' ὡς οὐ πιστῷ χρησόμενος ἐς πολὺ
τῷ στρατῷ, πάσῃ σχεδὸν τῇ δυνάμει συνεπλέκετο. ταχὺ
δ' ὁ Πομπήιος περιῆν ὡς οὔτε στρατηγοῦ διαφέρον-
536 τος οὔτε προθύμου στρατοῦ. καὶ τροπῆς πάντων ὁμα-
λοῦς γενομένης ὁ μὲν Περπέννας ὑπὸ θάμνῳ πόας
ἐκρύφθη, δεδιὼς τοὺς οἰκείους μᾶλλον τῶν πολεμίων·
λαβόντες δ' αὐτὸν ἱππεῖς τινες εἷλκον ἐς τὸν Πομ-
πήιον, ἐπιβλασφημούμενον ὑπὸ τῶν ἰδίων ὡς αὐθέντην
Σερτωρίου καὶ βοῶντα πολλὰ μηνύσειν τῷ Πομπηίῳ
περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ στάσεως· εἰ γε δὲ εἴτε ἀληθεύων
537 εἴθ' ἵνα σῶος ἀχθείη πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ προπέμψας
ἀπέκτεινεν αὐτόν, πρὶν ἐς ὄψιν ἐλθεῖν, δείσας ἄρα, μή
τι μηνύσειεν ἀδόκητον καὶ ἑτέρων ἀρχὴ κακῶν ἐν
Ῥώμῃ γένοιτο. καὶ ἔδοξεν ἐμφρόνως πάνυ τοῦθ' ὁ
Πομπήιος πρᾶξαι καὶ συνετέλεσεν αὐτῷ καὶ τόδε εἰς
538 δόξαν ἀγαθήν. τέλος δ' ἦν τοῦτο τῷ περὶ Ἰβηρίαν
πολέμῳ, τὸ καὶ Σερτωρίῳ τοῦ βίου γενόμενον· δοκεῖ
γὰρ οὐκ ἂν οὔτε ὀξέως οὔτε εὐμαρῶς οὕτως, ἔτι Σερ-
τωρίου περιόντος, συντελεσθῆναι.

539 τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου περὶ τὴν Ἰταλίαν μονομάχων **116**
73 a. C. ἐς θέας ἐν Καπύῃ τρεφομένων, Σπάρτακος Θρᾷξ ἀνήρ,
ἐστρατευμένος ποτὲ Ῥωμαίοις, ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας καὶ
πράσεως ἐν τοῖς μονομάχοις ὤν, ἔπεισεν αὐτῶν ἐς

---

1 ἐπὶ πολὺ i, quod usitatius 4 sq. ὁμαλοῦ a 5 ὑπὸ θάμνον ci. Mend., sed amat App. praepos. cum dat. ex usu vetustiorum iungere; cf. Hom. Il. 22, 191 πόας] ἰτέας ci. Nauck, improbabiliter; facilius erat θάμνων πόας vel πόαις cf. Eur. Bacch. 722 7 λαβόντες — Πομπήιον om. V 14 εὐφρόνως i 17 σερτωρίῳ corr. ex σερτωρίου B 23 πράσεως H. Steph., πράξεως O i ἐς om. i

---

§ 539 sqq. cf. post alios G. Rathke, De Romanorum bellis servilibus capita selecta, diss. Berol. 1904, p. 55 sqq. et 78 sqq.

73 a. C.
ἑβδομήκοντα ἄνδρας μάλιστα κινδυνεῦσαι περὶ ἐλευθε-
ρίας μᾶλλον ἢ θέας ἐπιδείξεως καὶ βιασάμενος σὺν
αὐτοῖς τοὺς φυλάσσοντας ἐξέδραμε· καί τινων ὁδοι- 540
πόρων ξύλοις καὶ ξιφιδίοις ὁπλισάμενος ἐς τὸ Βέσβιον
ὄρος ἀνέφυγεν, ἔνθα πολλοὺς ἀποδιδράσκοντας οἰκέτας
καί τινας ἐλευθέρους ἐκ τῶν ἀγρῶν ὑποδεχόμενος ἐλή-
στευε τὰ ἐγγύς, ὑποστρατήγους ἔχων Οἰνόμαόν τε καὶ
Κρίξον μονομάχους. μεριζομένῳ δ' αὐτῷ τὰ κέρδη 541
κατ' ἰσομοιρίαν ταχὺ πλῆθος ἦν ἀνδρῶν· καὶ πρῶτος
ἐπ' αὐτὸν ἐκπεμφθεὶς Οὐαρίνιος Γλάβρος, ἐπὶ δ' ἐκείνῳ
Πόπλιος Οὐαλέριος, οὐ πολιτικὴν στρατιὰν ἄγοντες, ἀλλ'
ὅσους ἐν σπουδῇ καὶ παρόδῳ συνέλεξαν (οὐ γάρ πω
Ῥωμαῖοι πόλεμον, ἀλλ' ἐπιδρομήν τινα καὶ λῃστηρίῳ
τὸ ἔργον ὅμοιον ἡγοῦντο εἶναι), συμβαλόντες ἡττῶντο.
Οὐαρινίου δὲ καὶ τὸν ἵππον αὐτὸς Σπάρτακος περι-
έσπασεν· παρὰ τοσοῦτον ἦλθε κινδύνου Ῥωμαίων ὁ στρα-
τηγὸς αὐτὸς αἰχμάλωτος ὑπὸ μονομάχου γενέσθαι. μετὰ 542
δὲ τοῦτο Σπαρτάκῳ μὲν ἔτι μᾶλλον πολλοὶ συνέθεον,
καὶ ἑπτὰ μυριάδες ἦσαν ἤδη στρατοῦ, καὶ ὅπλα ἐχάλ-
117 κευε καὶ παρασκευὴν συνέλεγεν, οἱ δ' ἐν ἄστει τοὺς 72 a. C
ὑπάτους ἐξέπεμπον μετὰ δύο τελῶν. καὶ τούτων ὑπὸ 543

---

2 θέας ἐπιδείξεως] ne cum Mend. alterumutrum deleas, cf. II § 495 multaque similia 4 ὡπλισμένος i 4 sq. Βέσβιον ὄρος] i. e Vesuvius mons, de forma cf. Boiss. ad Cass. D. 66, 21, 1 5 ἐξέφυγεν a ἀποδράντας maluit Mend., sed cf. praef. 14 συμβάλλοντες b d 15 sq. περιέσπασεν] τὸν ἵππον αὐτοῦ λαβὼν Plut. Crass. c. 9, falso vertit C: *confodit* 20 ἀνέλεγεν i

---

10 sq. App. duo nomina confudit: Clodium vel Claudium Glabrum et P. Varinium, cf. F. Münzer, Philol. 55 (1896) p. 387 sqq.; Rathke (v. ad § 539) p. 56. 80 adn. 1 illum intellegit C. Claudium C. f. Arn. Glabrum, qui praetor fuit inter a. 666/88 et 679/75, cf. S. C. Orop. ap. Viereck, Sermo graecus p. 36 21 δύο] numerum suspectat Rathke p. 83 sq. Fort. falso versum est 'cum binis legionibus'

72 a. C.
μὲν θατέρου Κρίξος, ἡγούμενος τρισμυρίων ἀνδρῶν,
περὶ τὸ Γάργανον ὄρος ἡττᾶτο, καὶ δύο μέρη τοῦ στρα-
541 *τοῦ καὶ αὐτὸς συναπώλετο αὐτοῖς· Σπάρτακον δὲ διὰ*
τῶν Ἀπεννίνων ὁρῶν ἐπὶ τὰ Ἄλπεια καὶ ἐς Κελτοὺς
ἀπὸ τῶν Ἀλπείων ἐπειγόμενον ὁ ἕτερος ὕπατος προ-
λαβὼν ἐκώλυε τῆς φυγῆς, καὶ ὁ ἕτερος ἐδίωκεν. ὃ δὲ
ἐφ' ἑκάτερον αὐτῶν ἐπιστρεφόμενος παρὰ μέρος ἐνίκα.
545 *καὶ οἳ μὲν σὺν θορύβῳ τὸ ἀπὸ τοῦδε ὑπεχώρουν, ὁ*
δὲ Σπάρτακος τριακοσίους Ῥωμαίων αἰχμαλώτους ἐναγί-
σας Κρίξῳ, δυώδεκα μυριάσι πεζῶν ἐς Ῥώμην ἠπείγετο,
τὰ ἄχρηστα τῶν σκευῶν κατακαύσας καὶ τοὺς αἰχμαλώ-
τους πάντας ἀνελὼν καὶ ἐπισφάξας τὰ ὑποζύγια, ἵνα
κοῦφος εἴη· αὐτομόλων τε πολλῶν αὐτῷ προσιόντων
546 *οὐδένα προσίετο. καὶ τῶν ὑπάτων αὐτὸν αὖθις περὶ*
τὴν Πικηνῖτιδα γῆν ὑποστάντων, μέγας ἀγὼν ἕτερος
ὅδε γίγνεται καὶ μεγάλη καὶ τότε ἧσσα Ῥωμαίων.
547 *ὃ δὲ τῆς μὲν ἐς Ῥώμην ὁδοῦ μετέγνω, ὡς οὔπω γεγο-*
νὼς ἀξιόμαχος οὐδὲ τὸν στρατὸν ὅλον ἔχων στρατιω-
τικῶς ὡπλισμένον (οὐ γάρ τις αὐτοῖς συνέπραττε πόλις,
ἀλλὰ θεράποντες ἦσαν καὶ αὐτόμολοι καὶ σύγκλυδες),
τὰ δ' ὄρη τὰ περὶ Θουρίους καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν
κατέλαβε, καὶ χρυσὸν μὲν ἢ ἄργυρον τοὺς ἐμπόρους
ἐσφέρειν ἐκώλυε καὶ κεκτῆσθαι τοὺς ἑαυτοῦ, μόνον
δὲ σίδηρον καὶ χαλκὸν ὠνοῦντο πολλοῦ καὶ τοὺς
548 *ἐσφέροντας οὐκ ἠδίκουν. ὅθεν ἀθρόας ὕλης εὐπορή-*

---

10 *δυώδεκα*] cf. ad § 489; *δώδεκα*, ut videtur, b *μυριάσι ῥωμαίων πεζῶν* i C 20 *ἦσαν* del. Herw. p 66, cf. II § 92 24 *ἐωνοῦντο* scr. Mend., nec tamen const., sed cf. Blass, Gram. d. neutestam. Griech.[2] p. 39, Kühner-Blass I[3], 2 p. 21

---

2 Garganum montem cum Gargaro flumine (Claud. Quadr. fr. 91 Peter) ab Appiano conturbatum esse suspicatur Rathke (v. ad § 539) p. 84 adn. 1

72 a. C.

σαντες εὖ παρεσκευάσαντο καὶ θαμινὰ ἐπὶ λεηλασίας ἐξῄεσαν. Ῥωμαίοις τε πάλιν συνενεχθέντες ἐς χεῖρας ἐκράτουν καὶ τότε καὶ λείας πολλῆς γέμοντες ἐπανῄεσαν.

118 τριέτης τε ἦν ἤδη καὶ φοβερὸς αὐτοῖς ὁ πόλεμος, 549
γελώμενος ἐν ἀρχῇ καὶ καταφρονούμενος ὡς μονο- 71 a. C.
μάχων. προτεθείσης τε στρατηγῶν ἄλλων χειροτονίας ὄκνος ἐπεῖχεν ἅπαντας καὶ παρήγγελλεν οὐδείς, μέχρι Λικίνιος Κράσσος, γένει καὶ πλούτῳ Ῥωμαίων διαφανής, ἀνεδέξατο στρατηγήσειν καὶ τέλεσιν ἓξ ἄλλοις ἤλαυνεν ἐπὶ τὸν Σπάρτακον· ἀφικόμενος δὲ καὶ τὰ τῶν ὑπάτων δύο προσέλαβε. καὶ τῶνδε μὲν αὐτίκα 550
διακληρώσας ὡς πολλάκις ἡττημένων ἐπὶ θανάτῳ μέρος δέκατον διέφθειρεν. οἱ δ' οὐχ οὕτω νομίζουσιν, ἀλλὰ παντὶ τῷ στρατῷ συμβαλόντα καὶ τόνδε καὶ ἡττημένον, πάντων διακληρῶσαι τὸ δέκατον καὶ ἀνελεῖν ἐς τετρακισχιλίους, οὐδὲν διὰ τὸ πλῆθος ἐνδοιάσαντα. ὁποτέρως δ' ἔπραξε, φοβερώτερος αὐτοῖς τῆς 551
τῶν πολεμίων ἥττης φανεὶς αὐτίκα μυρίων Σπαρτακείων ἐφ' ἑαυτῶν που στρατοπεδευόντων ἐκράτει καὶ δύο αὐτῶν μέρη κατακανὼν ἐπ' αὐτὸν ἤλαυνε τὸν Σπάρτακον σὺν καταφρονήσει. νικήσας δὲ καὶ τόνδε

8 παρήγγελεν V, quod probavit Mend., sed cf. I § 127, II § 64 etc.; de ipsa forma v. Lobeck ad Soph. Aiac.[3] p. 187 et Kühner-Blass I[3], 2 p. 344 10 στρατηγῆσαι maluit Mend. 15 malim συμβαλόντα καὶ ἡττημένον καὶ τόνδε 18 ὁπότερον ci. Mend. 18 sq. τῆς τῶν πολ. ἥττης] intellege τῆς ἐκ τῶν πολ. ἥττης, ut saepius 21 κατακανὼν V, κατανὼν (sic) B, κατακτανὼν, ut videtur, i

12 sqq. μέρος δέκατον non legionum, sed unius cohortis, cf. Plut. Crass. c. 10, Maurenbrecher, Sall. Hist. rel. I p. 44 adn. 2 17 ἐς τετρακισχιλίους] cf. Ihne VI p. 53 adn 2 19 sqq. pugna postea narranda erat, cf Maurenbrecher l. c. p. 44, Plut. Crass. c. 11

71 a. C.
λαμπρῶς ἐδίωκε φεύγοντα ἐπὶ τὴν θάλασσαν ὡς δια-
πλευσούμενον ἐς Σικελίαν καὶ καταλαβὼν ἀπετάφρευε
552 καὶ ἀπετείχιζε καὶ ἀπεσταύρου. βιαζομένου δ' ἐς τὴν 119
Σαυνῖτιδα τοῦ Σπαρτάκου διαδραμεῖν, ἔκτεινεν ὁ Κράσ-
σος ἐς ἑξακισχιλίους ἄλλους περὶ ἕω καὶ περὶ δείλην
ἐς τοσούσδε ἑτέρους, τριῶν ἐκ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ
μόνων ἀποθανόντων καὶ ἑπτὰ τρωθέντων· τοσήδε ἦν
αὐτίκα διὰ τὴν κόλασιν ἐς τὸ τῆς νίκης θάρσος μετα-
553 βολή. Σπάρτακος δὲ ἱππέας ποθὲν προσιόντας αὐτῷ
περιμένων οὐκέτι μὲν ἐς μάχην ᾔει τῷ στρατῷ παντί,
πολλὰ δ' ἠνώχλει τοῖς περικαθημένοις ἀνὰ μέρος,
ἄφνω τε καὶ συνεχῶς αὐτοῖς ἐπιπίπτων, φακέλους
τε ξύλων ἐς τὴν τάφρον ἐμβάλλων κατέκαιε καὶ τὸν
πόνον αὐτοῖς δύσεργον ἐποίει. αἰχμάλωτόν τε Ῥωμαῖον
ἐκρέμασεν ἐν τῷ μεταιχμίῳ, δεικνὺς τοῖς ἰδίοις τὴν
554 ὄψιν ὧν πείσονται, μὴ κρατοῦντες. οἱ δ' ἐν ἄστει
Ῥωμαῖοι τῆς πολιορκίας πυνθανόμενοι καὶ ἀδοξοῦντες,
εἰ χρόνιος αὐτοῖς ἔσται πόλεμος μονομάχων, προσκατ-
έλεγον ἐπὶ τὴν στρατείαν Πομπήιον ἄρτι ἀφικόμενον
ἐξ Ἰβηρίας, πιστεύοντες ἤδη δυσχερὲς εἶναι καὶ μέγα
555 τὸ Σπαρτάκειον ἔργον. διὰ δὲ τὴν χειροτονίαν τήνδε 120
καὶ Κράσσος, ἵνα μὴ τὸ κλέος τοῦ πολέμου γένοιτο
Πομπηίου, πάντα τρόπον ἐπειγόμενος ἐπεχείρει τῷ
Σπαρτάκῳ, καὶ ὁ Σπάρτακος, τὸν Πομπήιον προλαβεῖν
556 ἀξιῶν, ἐς συνθήκας τὸν Κράσσον προυκαλεῖτο. ὑπερ-
ορώμενος δ' ὑπ' αὐτοῦ διακινδυνεύειν τε ἔγνω καί,

---

1 sq. *διαπλευσόμενον* i 6 *ῥωμαίου* a²b 8 *θράσος* i 9 *ἱππέας ποθὲν προσιόντας αὐτῷ* B, *ἱππέας αὐτῷ προσιόντας ποθὲν* V, *ἱππέας ποθὲν αὐτῷ προσιόντας* i, vulgo 12 *φακέλους* V, *φακέλλους* ceteri 14 *ῥωμαίων* i, *ex Romanis* C 18 *αὐτοῖς* Oi, correxi 24 *προσλαβεῖν* i 26 *τε* delendum ci. Mend.

71 a. C.
παρόντων οἱ τῶν ἱππέων ἤδη, ὤσατο παντὶ τῷ στρατῷ
διὰ τοῦ περιτειχίσματος καὶ ἔφυγεν ἐπὶ Βρεντέσιον,
Κράσσου διώκοντος. ὡς δὲ καὶ Λεύκολλον ἔμαθεν ὁ 557
Σπάρτακος ἐς τὸ Βρεντέσιον, ἀπὸ τῆς ἐπὶ Μιθριδάτῃ
νίκης ἐπανιόντα, εἶναι, πάντων ἀπογνοὺς ἐς χεῖρας
ᾔει τῷ Κράσσῳ μετὰ πολλοῦ καὶ τότε πλήθους· γενο-
μένης δὲ τῆς μάχης μακρᾶς τε καὶ καρτερᾶς ὡς ἐν
ἀπογνώσει τοσῶνδε μυριάδων, τιτρώσκεται ἐς τὸν
μηρὸν ὁ Σπάρτακος δορατίῳ καὶ συγκάμψας τὸ γόνυ
καὶ προβαλὼν τὴν ἀσπίδα πρὸς τοὺς ἐπιόντας ἀπεμά-
χετο, μέχρι καὶ αὐτὸς καὶ πολὺ πλῆθος ἀμφ' αὐτὸν
κυκλωθέντες ἔπεσον. ὅ τε λοιπὸς αὐτοῦ στρατὸς ἀκό- 558
σμως ἤδη κατεκόπτοντο κατὰ πλῆθος, ὡς φόνον γενέ-
σθαι τῶν μὲν οὐδ' εὐαρίθμητον, Ῥωμαίων δὲ ἐς χιλίους
ἄνδρας, καὶ τὸν Σπαρτάκου νέκυν οὐχ εὑρεθῆναι.
πολὺ δ' ἔτι πλῆθος ἦν ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐκ τῆς μάχης 559
διαφυγόν· ἐφ' οὓς ὁ Κράσσος ἀνέβαινεν. οἱ δὲ δι-
ελόντες ἑαυτοὺς ἐς τέσσαρα μέρη ἀπεμάχοντο, μέχρι
πάντες ἀπώλοντο πλὴν ἑξακισχιλίων, οἳ ληφθέντες ἐκρε-
μάσθησαν ἀνὰ ὅλην τὴν ἐς Ῥώμην ἀπὸ Καπύης ὁδόν.
121 καὶ τάδε Κράσσος ἓξ μησὶν ἐργασάμενος ἀμφήρι- 560

---

5 εἶναι] *uenisse* C, sed cf. Zerdik p. 32, Blass, Gram. d. neutestam. Griech.[2] p. 123 sq.; de re simili v. Bitschofsky p. 445 8 sq. ἐς, quod libri ante τὸ γόνυ habent, Mend. posuit ante τὸν μηρὸν coll. § 513, potuit etiam delere, cum ante τὸν μηρὸν non opus sit, cf. Xen. Hell. 7, 4, 23 9 συγκάμψας V, συγκάψας ceteri, συγκύψας ci. H. Steph. 10 προλαβὼν B 14 οὐδ'] οὐκ ci. Nauck 16 πολὺ δέ τι i 17 διαφυγὼν (sic) B 18 τέσσαρα] τεσσαράκοντα iC

---

3 sq. de hoc Appiani errore v. Perizonium, Animadv. hist. p. 52 sq. ed. Harles; fuit M. Varro Lucullus cos. a. 681/73, qui rediit ex Macedonia 14 οὐδ' εὐαρίθμητον] 60 000 Oros. 5, 24, 7, Liv. epit. 97; 12 300 Plut. Pomp. c. 21

71 a. C.
*στος ἐκ τοῦδε αὐτίκα μάλα τῇ δόξῃ τῇ Πομπηίου γίνε-
ται. καὶ τὸν στρατὸν οὐ μεθίει, διότι μηδὲ Πομπήιος.
ἐς δὲ ὑπατείαν ἄμφω παρήγγελλον, ὁ μὲν ἐστρατηγηκὼς
κατὰ τὸν νόμον Σύλλα, ὁ δὲ Πομπήιος οὔτε στρατηγή-
σας οὔτε ταμιεύσας ἔτος τε ἔχων τέταρτον ἐπὶ τοῖς
τριάκοντα· τοῖς δὲ δημάρχοις ὑπέσχητο πολλὰ τῆς*
561 *ἀρχῆς ἐς τὸ ἀρχαῖον ἐπανάξειν. αἱρεθέντες δὲ ὕπατοι*
70 a. C. *οὐδ' ὣς μεθίεσαν τὸν στρατόν, ἔχοντες ἀγχοῦ τῆς
πόλεως, ἑκάτερος πρόφασιν τήνδε ποιούμενος, Πομ-
πήιος μὲν ἐς τὸν Ἰβηρικὸν θρίαμβον περιμένειν ἐπ-
ανιόντα Μέτελλον, ὁ δὲ Κράσσος, ὡς Πομπήιον δέον*
562 *προδιαλῦσαι. καὶ ὁ δῆμος, ἑτέραν ἀρχὴν στάσεως
ὁρῶν καὶ φοβούμενος δύο στρατοὺς περικαθημένους,
ἐδέοντο τῶν ὑπάτων ἐν ἀγορᾷ προκαθημένων συν-
αλλαγῆναι πρὸς ἀλλήλους. καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἑκάτερος*
563 *ἀπεκρούετο· ὡς δὲ καὶ θεόληπτοί τινες προύλεγον
πολλὰ καὶ δεινά, εἰ μὴ συναλλαγεῖεν οἱ ὕπατοι, ὁ δῆ-
μος αὖθις αὐτοὺς μετ' οἰμωγῆς παρεκάλει πάνυ ταπει-
νῶς, ἔτι τῶν Σύλλα καὶ Μαρίου κακῶν ἀναφέροντες.*
564 *καὶ ὁ Κράσσος πρότερος ἐνδοὺς ἀπὸ τοῦ θρόνου
κατέβαινε καὶ ἐς τὸν Πομπήιον ἐχώρει, τὴν χεῖρα
προτείνων ἐπὶ διαλλαγαῖς· ὁ δ' ὑπανίστατο καὶ προσ-
έτρεχε. καὶ δεξιωσαμένων ἀλλήλους εὐφημίαι τε
ἦσαν ἐς αὐτοὺς ποικίλαι, καὶ οὐ πρὶν ὁ δῆμος ἀπέστη
τῆς ἐκκλησίας ἢ προγράψαι τοὺς ὑπάτους τὰς ἀφέσεις*
565 *τῶν στρατοπέδων. οὕτω μὲν δὴ δόξασα καὶ ἥδε με-*

---

1 *μάλα*] *μάλιστα* i *τῇ πομπηίου* i, *τοῦ πομπηίου* O 3 *παρήγγελλον* restitui ex Bd, *παρήγγελον* ceteri, vulgo, cf. ad § 549 6 *ὑπέσχετο* i 8 *τοὺς στρατούς* ci. Mend. *ἔχον τὲ* b 12 *ἑτέραν* om. i, *ἑτέρας* maluit Mend., delet potius Keil 18 sq. *ταπεινὸς* i 19 *τῶν* ⟨*ἐπὶ*⟩ *Σ*. ci. Herw. p. 66, sed cf. II § 145; *ἐπί* invenitur II § 163

γάλη στάσις ἔσεσθαι κατελύετο εὐσταθῶς· καὶ ἔτος ἦν τῷδε τῷ μέρει τῶν ἐμφυλίων ἀμφὶ τὰ ἑξήκοντα μάλιστ᾽ ἀπὸ τῆς ἀναιρέσεως Τιβερίου Γράκχου. 70 a C.

ΕΜΦΥΛΙΩΝ Β.

1 *Μετὰ δὲ τὴν Σύλλα μοναρχίαν καὶ ὅσα ἐπ᾽ αὐτῇ* 1
Σερτώριός τε καὶ Περπέννας περὶ Ἰβηρίαν ἔδρασαν, ἕτερα ἐμφύλια Ῥωμαίοις τοιάδε ἐγίγνετο, μέχρι Γάιος Καῖσαρ καὶ Πομπήιος Μάγνος ἀλλήλοις ἐπολέμησαν καὶ Πομπήιον μὲν καθεῖλεν ὁ Καῖσαρ, Καίσαρα δ᾽ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τινὲς ὡς βασιλιζόμενον κατέκανον. ταῦτα δὲ ὅπως ἐγένετο καὶ ὅπως ἀνηρέθησαν ὅ τε Πομπήιος καὶ ὁ Γάιος, ἡ δευτέρα τῶν ἐμφυλίων ἥδε δηλοῖ.

ὁ μὲν δὴ Πομπήιος ἄρτι τὴν θάλασσαν καθήρας 2
ἀπὸ τῶν λῃστηρίων τότε μάλιστα πανταχοῦ πλεονα- 64 a. C.
σάντων Μιθριδάτην ἐπὶ τοῖς λῃσταῖς καθῃρήκει, Πόντου βασιλέα, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ ὅσα ἄλλα ἔθνη προσέλαβεν ἀμφὶ τὴν ἕω, διετάσσετο· ὁ δὲ Καῖσαρ 3
ἦν ἔτι νέος, δεινὸς εἰπεῖν τε καὶ πρᾶξαι τολμῆσαί τε ἐς πάντα καὶ ἐλπίσαι περὶ ἁπάντων, ἐς δὲ δὴ φιλοτιμίαν ἀφειδὴς ὑπὲρ δύναμιν, ὡς ἀγορανομῶν ἔτι καὶ στρατηγῶν εἶναι κατάχρεως καὶ τῷ πλήθει δαιμονίως ὑπεραρέσκειν, τῶν δήμων αἰεὶ τοὺς δαψιλεῖς ἐπαινούν-
2 *των. Γάιος δὲ Κατιλίνας, μεγέθει τε δόξης καὶ* 4

3 *γράγχου* O, cf. ad I § 4 7 *τοιάδε* susp. Mend., sed cf. V § 3 *ἕτερα ἐμφύλια ὅμοια* 11 sq. *καὶ ὅπως — ὁ Γάιος* del. Nauck 22 *δήμων*] *δημοτῶν* ci. Mend., sed plurali App. hiatum vitavit 23 *Λεύκιος* ex C corr. Mend., sed *Γάιος* fort. ex errore App. natum

§ 4 sqq. de Appiani coniur. Catil. relatione cf. K. Buresch, Commentationes philologae, quibus O. Ribbeckio congrat. discip., Lips. 1888, p. 229 sqq., Ed. Schwartz, Hermes 32 (1897) p. 603 sqq.

64 a. C. *γένους λαμπρότητι περιώνυμος, ἔμπληκτος ἀνήρ, δόξας ποτὲ καὶ υἱὸν ἀνελεῖν δι' Αὐρηλίας Ὀρεστίλλης ἔρωτα, οὐχ ὑφισταμένης τῆς Ὀρεστίλλης παῖδα ἔχοντι γήμασθαι, Σύλλα φίλος τε καὶ στασιώτης καὶ ζηλωτὴς μάλιστα γεγονώς, ἐκ δὲ φιλοτιμίας καὶ ὅδε ἐς πενίαν ὑπενηνεγμένος καὶ θεραπευόμενος ἔτι πρὸς δυνατῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ἐς ὑπατείαν παρήγγελλεν ὡς*
5 *τῇδε παροδεύσων ἐς τυραννίδα. πάγχυ δ' ἐλπίσας αἱρεθήσεσθαι διὰ τὴν ὑποψίαν τήνδε ἀπεκρούσθη,*
63 a. C. *καὶ Κικέρων μὲν ἦρχεν ἀντ' αὐτοῦ, ἀνὴρ ἥδιστος εἰπεῖν τε καὶ ῥητορεῦσαι, Κατιλίνας δ' αὐτὸν ἐς ὕβριν τῶν ἑλομένων ἐπέσκωπτεν, ἐς μὲν ἀγνωσίαν γένους καινὸν ὀνομάζων (καλοῦσι δ' οὕτω τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' οὐ τῶν προγόνων γνωρίμους), ἐς δὲ ξενίαν τῆς πόλεως ἰγκουϊλῖνον, ᾧ ῥήματι καλοῦσι τοὺς ἐνοικοῦν-*
6 *τας ἐν ἀλλοτρίαις οἰκίαις. αὐτὸς δὲ πολιτείαν μὲν ὅλως [ἔτι] ἀπεστρέφετο ἐκ τοῦδε, ὡς οὐδὲν μοναρχίαν ταχὺ καὶ μέγα φέρουσαν, ἀλλ' ἔριδος καὶ φθόνου μεστήν· χρήματα δὲ ἀγείρων πολλὰ παρὰ πολλῶν γυναικῶν, αἳ τοὺς ἄνδρας ἤλπιζον ἐν τῇ ἐπαναστάσει*

---

2 ⟨*τὸν*⟩ *υἱὸν* ci. Mend., cf. ad I § 84, v. etiam IV § 174 2 sq. *ὀρεστίλλης* a, *ὀρεστιάλης* O, *ὀρεστιάλλης* bd, *Orestiliae* C 3 *ἔχοντι* b¹, *ἔχοντα* ceteri 7 *παρήγγελεν* V, cf. ad I § 549. 560 8 *πάνυ* a 10 *ἦρξεν* maluit Mend., cf. praef. 15 *ἰγκουλῖνον* Ob 17 *ἔτι* delevi, *ἔτι ὅλως* V, *ὅλως ἤδη* coniecerat Mend., quod inculcat hiatum 17 sq. *μοναρχίαν* ut glossema ad *μέγα* del. Keil 18 *φέρουσαν*] *ἔχουσαν* ci. Mend.

---

16 sq. erravit App., nam iterum Catilina consulatum petiit, cf. Sall. Cat. c. 26 19 sq. *χρήματα δὲ ἀγείρων πολλὰ παρὰ πολλῶν γυναικῶν*] male haec ex Sall. Cat. c. 24, 3: 'mulieres etiam aliquot, quae — aes alienum grande conflaverant' efficta esse vidit Espersen, De excerptis et fragm. aliquot Appiani, Havniae 1851, p. 7 adn. 5, cui plerique assentiebantur; contra Schwartz (v. ad § 4) p. 603 sqq.

63 a. C.

διαφθερεῖν, συνώμνυτό τισιν ἀπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῶν
καλουμένων ἱππέων, συνῆγε δὲ καὶ δημότας καὶ ξέ-
νους καὶ θεράποντας. καὶ πάντων ἡγεμόνες ἦσαν αὐτῷ 7
Κορνήλιος Λέντλος καὶ Κέθηγος, οἳ τότε τῆς πόλεως
ἐστρατήγουν. ἀνά τε τὴν Ἰταλίαν περιέπεμπεν ἐς τῶν
Συλλείων τοὺς τὰ κέρδη τῆς τότε βίας ἀναλωκότας
καὶ ὀρεγομένους ἔργων ὁμοίων, ἐς μὲν Φαισούλας τῆς
Τυρρηνίας Γάιον Μάλλιον, ἐς δὲ τὴν Πικηνίτιδα καὶ
τὴν Ἀπουλίαν ἑτέρους, οἳ στρατὸν αὐτῷ συνέλεγον ἀφα-
3 νῶς. καὶ τάδε πάντα ἔτι ἀγνοούμενα Φουλβία γύναιον 8
οὐκ ἀφανὲς ἐμήνυε τῷ Κικέρωνι· ἧς ἐρῶν Κόιντος Κού-
ριος, ἀνὴρ δι᾽ ὀνείδη πολλὰ τῆς βουλῆς ἀπεωσμένος
καὶ τῆσδε τῆς Κατιλίνα συνθήκης ἠξιωμένος, κούφως
μάλα καὶ φιλοτίμως ἐξέφερεν οἷα πρὸς ἐρωμένην, ὡς
αὐτίκα δυναστεύσων. ἤδη δὲ καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ
Ἰταλίᾳ γιγνομένων λόγος ἐφοίτα. καὶ ὁ Κικέρων τήν 9
τε πόλιν ἐκ διαστημάτων φρουραῖς διελάμβανε καὶ
τῶν ἐπιφανῶν ἐξέπεμπε πολλοὺς ἐς πάντα τὰ ὕποπτα
τοῖς γιγνομένοις ἐφεδρεύειν. Κατιλίνας δ᾽, οὐδενὸς 10
μέν πω θαρροῦντος αὐτοῦ λαβέσθαι διὰ τὴν ἔτι τοῦ
ἀκριβοῦς ἀγνωσίαν, δεδιὼς δὲ ὅμως καὶ τὸ χρόνιον
ἡγούμενος ὕποπτον, ἐν δὲ τῷ τάχει τὴν ἐλπίδα τιθέ-
μενος, τά τε χρήματα προύπεμπεν ἐς Φαισούλας καὶ
τοῖς συνωμόταις ἐντειλάμενος κτεῖναι Κικέρωνα καὶ

---

5 ἐς b, ἐκ OC, ἐς ἐκ a 6 τότε] ποτὲ ci. Mend.
7 *Fesulas* C, φαισάλας Oi, const. 8 μάλιον V, ut solet
11 sq. Κούριος Schw. ex C, σπούριος Oi 13 καὶ διὰ τόδε
τῆς Κατιλίνα συνηθείας ἠξιωμένος ci. Mend. ex C, qui vertit:
et ob id consiliorum Catilinae particeps 14 ἐξέφερέ ⟨τε πάντα
πρὸς αὐτὴν καὶ ἐμεγαλαυχεῖτο⟩ οἷα ci. Mend., inut. 16 φοίτα V

---

4 sq. Cethegus non fuit praetor, cf. Drumann II[2] p. 479

63 a. C.

τὴν πόλιν ἐκ διαστημάτων πολλῶν νυκτὸς ἐμπρῆσαι μιᾶς ἐξῄει πρὸς Γάιον Μάλλιον ὡς αὐτίκα στρατὸν ἄλλον ἀθροίσων καὶ ἐς τὸν ἐμπρησμὸν τῆς πόλεως

11 *ἐπιδραμούμενος. ὃ μὲν δὴ ῥάβδους τε καὶ πελέκεας ὥς τις ἀνθύπατος κούφως μάλα ἀνέσχε πρὸ ἑαυτοῦ καὶ ἐς τὸν Μάλλιον ἐχώρει στρατολογῶν· Λέντλῳ δὲ καὶ τοῖς συνωμόταις ἔδοξεν, ὅτε Κατιλίναν ἐν Φαισούλαις πυνθάνοιντο γεγενῆσθαι, Λέντλον μὲν αὐτὸν καὶ Κέθηγον ἐφεδρεῦσαι ταῖς Κικέρωνος θύραις περὶ ἕω μετὰ κεκρυμμένων ξιφιδίων, ἐσδεχθέντας τε διὰ τὴν ἀξίωσιν καὶ λαλοῦντας ὁτιδὴ μηκῦναι τὴν ὁμιλίαν ἐν περιπάτῳ καὶ κτεῖναι περισπάσαντας ἀπὸ τῶν ἄλλων,*

12 *Λεύκιον δὲ Βηστίαν τὸν δήμαρχον ἐκκλησίαν εὐθὺς ὑπὸ κήρυξι συνάγειν καὶ κατηγορεῖν τοῦ Κικέρωνος ὡς ἀεὶ δειλοῦ καὶ πολεμοποιοῦ καὶ τὴν πόλιν ἐν οὐδενὶ δεινῷ διαταράττοντος, ἐπὶ δὲ τῇ Βηστίου δημηγορίᾳ, νυκτὸς αὐτίκα τῆς ἐπιούσης, ἑτέρους ἐν δυώδεκα τόποις ἐμπιπράναι τὴν πόλιν καὶ διαρπάζειν καὶ κατακτείνειν τοὺς ἀρίστους.*

13 *ὧδε μὲν Λέντλῳ καὶ Κεθήγῳ καὶ Στατιλίῳ καὶ* **4**
Κασσίῳ, τοῖς ἄρχουσι τῆς ἐπαναστάσεως, ἐδέδοκτο, καὶ τὸν καιρὸν ἐπετήρουν· Ἀλλοβρίγων δὲ πρέσβεις, αἰτιώμενοι τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν, . . . ἐς τὴν Λέντλου

2 *μάλιον*, altera *λ* suprascr., B 13 *Βηστίαν* Schw., *σηστίαν* Bad, *σιστίαν* b, *στησίαν* V, *Sextium* C 15 *ἐν*] *ἐπ'* ci. Mend. 16 *σηστίου* B, *στησίου* Vi, *Sextii* C 17 *δυώδεκα*, *υ* in rasura, B, *δυόδεκα* Vi, cf. ad I § 489 18 *ἐμπιμπράναι* ab, *ἐμπιπρᾶναι* ceteri, cf. Crönert, Memoria p. 72 21 *κασίῳ* V, *Sextio* C *δέδοκτο* i 22 sq. *αἰτιασάμενοι* ci. Mend., sed cf. praef. 23 *αὐτῶν* O i, corr. Bk. lacunam significavit Mend., ita fere scribendum ratus: *αὐτῶν ⟨ἐς Ῥώμην ἀφιγμένοι ἐτύγχανον· οἳ ὑπὸ τῶν συνωμοτῶν τινος⟩ ἐς τὴν* etc. Etiam C addidit: *romam uenerant*

8 sqq. duo Ciceronis interficiendi consilia App. confudit, cf. Sall. Cat. c. 28, 1; 43, 2

63 a. C.

συνωμοσίαν ἐπήχθησαν ὡς ἀναστήσοντες ἐπὶ Ῥωμαίους
τὴν Γαλατίαν. καὶ Λέντλος μὲν αὐτοῖς συνέπεμπεν ἐς 14
Κατιλίναν Βουλτούρκιον, ἄνδρα Κροτωνιάτην, γράμ-
ματα χωρὶς ὀνομάτων γεγραμμένα φέροντα· οἱ δ' Ἀλλό-
βριγες ἐνδοιάσαντες ἐκοινώσαντο Φαβίῳ Σάγγᾳ, ὃς ἦν
τῶν Ἀλλοβρίγων προστάτης, ὥσπερ ἁπάσαις πόλεσιν
ἔστι τις ἐν Ῥώμῃ προστάτης. παρὰ δὲ τοῦ Σάγγα 15
μαθὼν ὁ Κικέρων συνέλαβεν ἀπιόντας τοὺς Ἀλλόβρι-
γάς τε καὶ Βουλτούρκιον καὶ ἐς τὴν βουλὴν εὐθέως
ἐπήγαγεν· οἳ δ' ὡμολόγουν, ὅσα τοῖς ἀμφὶ τὸν Λέντλον
συνῄδεσαν, ἀχθέντας τε ἤλεγχον, ὡς ὁ Κορνήλιος
Λέντλος εἴποι πολλάκις εἱμάρθαι τρεῖς Κορνηλίους
γενέσθαι Ῥωμαίων μονάρχους, ὧν ἤδη Κίνναν καὶ
5 *Σύλλαν γεγονέναι. λεχθέντων δὲ τούτων ἡ μὲν* 16
βουλὴ Λέντλον παρέλυσε τῆς ἀρχῆς, ὁ δὲ Κικέρων
ἕκαστον ἐς τὰς οἰκίας τῶν στρατηγῶν διαθεὶς ἐπαν-
ῆλθεν αὐτίκα καὶ ψῆφον περὶ αὐτῶν ἐδίδου. θόρυβος
δ' ἦν ἀμφὶ τὸ βουλευτήριον, ἀγνοουμένου ἔτι τοῦ ἀκρι-
βοῦς, καὶ δέος τῶν συνεγνωκότων. αὐτοῦ δὲ Λέντλου 17
καὶ Κεθήγου θεράποντές τε καὶ ἐξελεύθεροι, χειρο-
τέχνας πολλοὺς προσλαβόντες, κατ' ὀπισθίας ὁδοὺς
περιῄεσαν ἐπὶ τὰς τῶν στρατηγῶν οἰκίας ὡς τοὺς δε-
σπότας ἐξαρπασόμενοι· ὧν ὁ Κικέρων πυθόμενος ἐξ-

---

3 *Vulturcium* C, *βουρτίκιον* V, *βουρτύκιον* B, *βουρτούκιον* i 8 *ἀπιόντας* om. V 9 *βουρτούκιον* O i *ἐς*] *ἐπὶ* ci. Mend., cf. ad I § 269 *εὐθέως* O, *εὐθὺς* i, utrumque bonum 13 *τε* post *Κίνναν* ex V add. Mend. 14 *γεγονέναι* i, *γενέσθαι* O post *γεγονέναι* C habet: *Se tertium Sibyllinis libris declarari,* fort. ex Sall. Cat. c. 47, 2, cf. Plut. Cic. c. 17, unde lacunam significavit Mend. *λεχθέντων*] '*quibus cognitis* C, quasi *ἐλεγχθέντων* legerit' (Mend.) 17 *ἐδίδου*] *ἀνεδίδου* maluit Mend., sed cf. Dittenberger, Syll. inscr. graec.[2] III p. 144

---

6 sq. Mommsen, R. Staatsr. III, 2 p. 1203 adn. 1 9 sqq. App. temporum omnino parum ratione habita dies singulos non discernit

63 a. C.
ἔδραμεν ἐκ τοῦ βουλευτηρίου καὶ διαθεὶς ἐς τὰ ἐπί-
καιρα φύλακας ἐπανῆλθε καὶ τὴν γνώμην ἐπετάχυνε.
18 Σιλανὸς μὲν δὴ πρῶτος ἔλεγεν, ὃς ἐς τὸ μέλλον ᾕρητο
ὑπατεύειν· ὧδε γὰρ Ῥωμαίοις ὁ μέλλων ὑπατεύσειν
πρῶτος ἐσφέρει γνώμην, ὡς αὐτός, οἶμαι, πολλὰ τῶν
κυρουμένων ἐργασόμενος καὶ ἐκ τοῦδε εὐβουλότερόν
19 τε καὶ εὐλαβέστερον ἐνθυμησόμενος περὶ ἑκάστου. ἀξι-
οῦντι δὲ τῷ Σιλανῷ τοὺς ἄνδρας ἐσχάτῃ κολάσει μετ-
ιέναι πολλοὶ συνετίθεντο, ἕως, ἐπὶ Νέρωνα τῆς γνώμης
περιιούσης, ὁ Νέρων ἐδικαίου φυλάττειν αὐτούς, μέχρι
Κατιλίναν ἐξέλωσι πολέμῳ καὶ τὰ ἀκριβέστατα μάθωσι,
20 Γάιός τε Καῖσαρ οὐ καθαρεύων μὲν ὑπονοίας μὴ συν- 6
εγνωκέναι τοῖς ἀνδράσι, Κικέρωνος δ' οὐ θαρροῦντος
καὶ τόνδε, ὑπεραρέσκοντα τῷ δήμῳ, ἐς τὸν ἀγῶνα
προβαλέσθαι, προσετίθει διαθέσθαι τοὺς ἄνδρας Κικέ-
ρωνα τῆς Ἰταλίας ἐν πόλεσιν αἷς ἂν αὐτὸς δοκιμάσῃ,
μέχρι Κατιλίνα καταπολεμηθέντος ἐς δικαστήριον ὑπ-
αχθῶσι, καὶ μηδὲν ἀνήκεστον ἐς ἄνδρας ἐπιφανεῖς ᾖ
21 πρὸ λόγου καὶ δίκης ἐξειργασμένος. δικαίου δὲ τῆς
γνώμης φανείσης καὶ δεχθείσης, ἀκρατῶς οἱ πολλοὶ
μετετίθεντο, μέχρι Κάτων ἤδη σαφῶς ἀνακαλύπτων
τὴν ἐς τὸν Καίσαρα ὑποψίαν καὶ ὁ Κικέρων δεδιὼς

---

4 ὧδε] ὅδε ci. Schw., non recte 10 περιιούσης a, προι-ούσης b 15 προβαλλέσθαι (sic) b, προβάλλεσθαι a προσε-τίθει] *censuit* C, προυτίθει ci. Casaubonus ad Suet. Div. Iul. 14. At male App. intellexit Sall. Cat. c. 50, 4, cf. Drumann V p. 525 adn. 42, v. etiam Willems II p. 181 adn. 5 18 καὶ] ὡς ci. Musgr., bene 18 sq. ᾖ—ἐξειργασμένος] *neque quid dirum aut intolerabile — esse statuendum* C, quod prob. Mend., non recte; ἐξειργασμένης b, ἐξειργασμένον ci. Musgr. 20 δεχθεί-σης] λεχθείσης vel δειχθείσης, adverbio aliquo addito, ci. Mend., coll. Plut. Cic. c. 21 (ὄντος) τοῦ λέγοντος εἰπεῖν δυνατωτάτου et Caes. c. 8 τοῦ λόγου δυνατῶς—ῥηθέντος, sed cf. Thuc. 1, 95, 2; 4, 122, 2 ἀκρατῶς] ἀκαρῶς ci. Mend.

63 a. C.

ἀμφὶ τῇ νυκτὶ προσιούσῃ, μὴ τὸ συνεγνωκὸς τοῖς ἀνδράσι πλῆθος αἰωρούμενον ἔτι κατ' ἀγορὰν καὶ δεδιὸς περί τε σφῶν αὐτῶν καὶ περὶ ἐκείνων ἐργάσηταί τι ἄτοπον, ἔπεισαν ὡς αὐτοφώρων ἄνευ κρίσεως καταγνῶναι. καὶ εὐθὺς ἐκ τῶν οἰκιῶν, ἔτι τῆς βουλῆς 22 συνεστώσης, ἕκαστον αὐτῶν ὁ Κικέρων ἐς τὸ δεσμωτήριον μεταγαγών, τοῦ πλήθους ἀγνοοῦντος, ἐπεῖδεν ἀποθνήσκοντας καὶ τοῖς ἐν ἀγορᾷ παροδεύων ἐσήμηνεν, ὅτι τεθνᾶσιν. οἱ δὲ διελύοντο πεφρικότες τε καὶ περὶ σφῶν ἀγαπῶντες ὡς διαλαθόντες.

οὕτω μὲν ἡ πόλις ἀνέπνευσεν ἀπὸ τοῦ δέους, πολ- 23
7 λοῦ σφίσιν ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπιστάντος· Κατιλίναν 62 a. C.
δὲ ἐς δισμυρίους τε ἀγείραντα καὶ τούτων τεταρτημόριον ὁπλίσαντα ἤδη καὶ ἐς Γαλατίαν ἐπὶ ἄλλην παρασκευὴν ἀπιόντα Ἀντώνιος ὁ ἕτερος ὕπατος ὑπ' Ἀλπείοις καταλαβών, οὐ δυσχερῶς ἐκράτησεν ἀνδρὸς ἐμπλήκτως ἀλλόκοτον ἔργον ἐπὶ νοῦν λαβόντος τε καὶ ἐς πεῖραν ἔτι ἐμπληκτότερον ἀπαρασκεύως προαγαγόντος. οὐ μὴν ὅ γε Κατιλίνας οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν συνόντων ἐπιφανῶν φυγεῖν ἠξίωσεν, ἀλλ' ἐσδραμόντες ἐς τοὺς πολεμίους ἀπώλοντο.

ὧδε μὲν ἡ Κατιλίνα ἐπανάστασις, παρ' ὀλίγον ἐς 24
ἔσχατον ἐλθοῦσα κινδύνου τῇ πόλει, διελύετο. καὶ ὁ

15 sq. ὑπ' Ἀλπείοις (Ἀλπίοις) ci. Schw., rec. Mend., ὑπὲρ ἄλπεις Oi, *sub ipsis alpium radicibus* C, fort. ex Sall. Cat. c. 57, 3 17 τε delebat Mend., vix recte 18 ἀπαρασκεύου ci. Mend., potuit etiam ἀπαρασκεύως ⟨ἔχοντος⟩, sed cf. adverbia eodem modo usurpata I § 482, II § 142. 177. 298, V § 459, Iber. c. 58 etc. 20 ⟨οἱ⟩ ἐπιφανῶν ci. Mend., sed cf. ad I § 263, v. etiam Zerdik p. 73 21 ἀπόλοντο B 24 διελέλυτο ci. Cob. p. 214, inut.

13 δισμυρίους] cf. Wiedemann, Philol. 21 (1864) p. 480
15 sq. App. falso interpretatum esse Sall. Cat. c. 57, 3 putavit Espersen (v. ad § 6), contra Schwartz (v. ad § 4) p. 603 sqq.

62 a.C. Κικέρων, ἅπασιν ἐπὶ λόγου δυνάμει μόνῃ γνώριμος ὤν, τότε καὶ ἐπὶ ἔργῳ διὰ στόματος ἦν καὶ σωτὴρ ἐδόκει περιφανῶς ἀπολλυμένῃ τῇ πατρίδι γενέσθαι, χάριτές τε ἦσαν αὐτῷ παρὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ εὐφημίαι ποικίλαι. Κάτωνος δ' αὐτὸν καὶ πατέρα τῆς πατρίδος προσ-
25 αγορεύσαντος ἐπεβόησεν ὁ δῆμος. καὶ δοκεῖ τισιν ἥδε ἡ εὐφημία ἀπὸ Κικέρωνος ἀρξαμένη περιελθεῖν ἐς τῶν νῦν αὐτοκρατόρων τοὺς φαινομένους ἀξίους· οὐδὲ γὰρ τοῖσδε, καίπερ οὖσι βασιλεῦσιν, εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἅμα ταῖς ἄλλαις ἐπωνυμίαις, ἀλλὰ σὺν χρόνῳ μόλις ἥδε, ὡς ἐντελὴς ἐπὶ μεγίστοις δὴ μαρτυρία, ψηφίζεται.
26 ὁ δὲ Καῖσαρ στρατηγὸς ἐς Ἰβηρίαν αἱρεθεὶς ἐπὶ 8
61 a.C. μέν τι πρὸς τῶν χρήστων διεκρατεῖτο ἐν Ῥώμῃ, πολὺ πλέονα τῆς περιουσίας ὀφλὼν διὰ τὰς φιλοτιμίας· ὅτε φασὶν αὐτὸν εἰπεῖν, ὅτι δέοιτο δισχιλίων καὶ πεντα-
27 κοσίων μυριάδων, ἵνα ἔχοι μηδέν· διαθέμενος δὲ τοὺς ἐνοχλοῦντας, ὡς ἐδύνατο, καὶ τῆς Ἰβηρίας ἐπιβὰς χρηματίζειν μὲν ταῖς πόλεσιν ἢ διαιτᾶν δίκας ἢ ὅσα ὁμοιότροπα τούτοις, ἅπαντα ὑπερεῖδεν ὡς οὐδὲν οἷς ἐπενόει χρήσιμα, στρατιὰν δὲ ἀγείρας ἐπετίθετο τοῖς ἔτι λοιποῖς Ἰβήρων ἀνὰ μέρος, μέχρι τὴν Ἰβηρίαν ἐς τὸ ὁλόκληρον ἀπέφηνε Ῥωμαίοις ὑποτελῆ, καὶ χρήματα πολλὰ ἐς Ῥώμην ἔπεμψεν ἐς τὸ κοινὸν ταμιεῖον.
28 ἐφ' οἷς ἡ μὲν βουλὴ θριαμβεῦσαι παρέσχεν αὐτῷ, ὁ
60 a.C. δὲ τῆς πομπῆς τὴν παρασκευὴν ἐς τὸ λαμπρότατον ἐν τοῖς τῆς Ῥώμης προαστείοις διεκόσμει, ἐν αἷς ἡμέραις ὑπατείας ἦσαν παραγγελίαι, καὶ ἔδει τὸν παρ-

13 χρηστῶν i 14 ὄφλων O i, ὀφείλων scr. Bk. et Mend., sed cf. Cob. p. 215 15 ὅτε] an ὅθεν? sed cf. II § 113. 119 23 ἀπέπεμψεν i 26 an προαστίοις? cf. Crönert, Memoria p. 317

5 πατέρα τῆς πατρίδος] cf. Mommsen, R. Staatsr. II[3] p. 779

60 a. C.

αγγέλλοντα παρεῖναι, ἐσελθόντι δὲ οὐκ ἦν ἔτι ἐπὶ τὸν
θρίαμβον ἐπανελθεῖν. ὃ δὲ καὶ τῆς ἀρχῆς ἐς πολλὰ 29
τυχεῖν ἐπειγόμενος καὶ τὴν πομπὴν οὐχ ἕτοιμον ἔχων
ἐσέπεμπε τῇ βουλῇ δεόμενος ἐπιτρέψαι οἱ τὴν παραγ-
γελίαν ἀπόντι ποιήσασθαι διὰ τῶν φίλων, εἰδὼς μὲν
παράνομον, γεγονὸς δὲ ἤδη καὶ ἑτέροις. Κάτωνος δ' 30
ἀντιλέγοντος αὐτῷ καὶ τὴν ἡμέραν τελευταίαν οὖσαν
τῶν παραγγελιῶν ἀναλοῦντος ἐπὶ τοῖς λόγοις, ἐσέδρα-
μεν ὁ Καῖσαρ ὑπεριδὼν τοῦ θριάμβου καὶ παραγγεί-
9 λας ἐς τὴν ἀρχὴν ἀνέμενε τὴν χειροτονίαν. ἐν δὲ 31
τούτῳ Πομπήιος, ἐκ τῶν Μιθριδατείων ἔργων ἐπὶ μέγα
δόξης καὶ δυνάμεως ἐλθών, ἠξίου πολλά, ὅσα βασι-
λεῦσι καὶ δυνάσταις καὶ πόλεσιν ἐδεδώκει, τὴν βουλὴν
βεβαιῶσαι. φθόνῳ δ' αὐτῶν οἱ πολλοὶ καὶ μάλιστα 32
Λεύκολλος, ὁ πρὸ τοῦ Πομπηίου στρατεύσας ἐπὶ τὸν
Μιθριδάτην, ὡς ἀσθενέστατον αὐτὸν ἀπολιπὼν τῷ
Πομπηίῳ, διεκώλυεν, ἴδιον ἔργον ἀποφαίνων τὸ Μιθρι-
δάτειον. καὶ Λευκόλλῳ συνελάμβανε Κράσσος. ἀγα- 33
νακτῶν οὖν ὁ Πομπήιος προσεταιρίζεται Καίσαρα,
συμπράξειν ἐς τὴν ὑπατείαν ἐπομόσας· ὃ δ' εὐθὺς
αὐτῷ Κράσσον διήλλασσε. καὶ τρεῖς οἵδε τὸ μέγιστον
ἐπὶ πᾶσι κράτος ἔχοντες τὰς χρείας ἀλλήλοις συνηράνι-

1 ἐσελθόντα b 2 ἐπανελθεῖν] fort. ἐς τὸν ἔξω στρατὸν vel sim. quid intercidisse ci. Mend., ἐπαπελθεῖν Keil 3 ἑτοίμην, ut videtur, i 6 παράνομον ⟨ὂν⟩ ci. Cob. p. 215, sed cf. § 552, III § 23, V § 169, v. etiam ad I § 296 7 αὐτῷ deleri maluit Mend. 12 πολλά] πάντα (cf. § 46) aut πολλάκις dubitanter ci. Mend.; an ⟨τὰ⟩ πολλά? cf. IV § 387 14 αὐτῶν] αὐτὸν a, αὐτοῦ ci. Mend., sed illud respicit ad ὅσα— ἐδεδώκει 16 ὡς] καὶ ci. Mend., non recte 22 συνεράνιζον, ut videtur, i

1 sq. cf. Mommsen, R. Staatsr. I³ p. 127 7 τὴν ἡμέραν τελευταίαν] cf. ibid. p. 502 adn. 3

60 a. C.
ζον. καί τις αὐτῶν τήνδε τὴν συμφροσύνην συγγρα-
φεύς, Οὐάρρων, ἑνὶ βιβλίῳ περιλαβὼν ἐπέγραψε Τρι-
34 κάρανον. ὑφορωμένη δ' αὐτοὺς ἡ βουλὴ Λεύκιον Βύ-
βλον ἐς ἐναντίωσιν τοῦ Καίσαρος ἐχειροτόνησεν αὐτῷ 4
59 a. C. συνάρχειν· καὶ εὐθὺς αὐτῶν ἦσαν ἔριδές τε καὶ ὅπλων **10**
ἐπ' ἀλλήλους ἰδίᾳ παρασκευαί. δεινὸς δ' ὢν ὁ Καῖσαρ
ὑποκρίνεσθαι, λόγους ἐν τῇ βουλῇ περὶ ὁμονοίας δι-
έθετο πρὸς Βύβλον, ὡς τὰ κοινὰ λυπήσοντες, εἰ δια-
35 φέροιντο. πιστευθεὶς δ' οὕτω φρονεῖν, ἀπερίσκεπτον
ἤδη καὶ ἀπαράσκευον καὶ οὐδὲν ἔτι τῶν γιγνομένων
ὑπονοοῦντα τὸν Βύβλον ἔχων, χεῖρά τε πολλὴν ἀφα-
νῶς ἡτοιμάζετο καὶ νόμους ὑπὲρ τῶν πενήτων ἐς τὸ
βουλευτήριον ἐσέφερε καὶ γῆν αὐτοῖς διένεμε, καὶ
τὴν ἀριστεύουσαν αὐτῆς μάλιστα περὶ Καπύην, ⟨ἣ⟩
ἐς τὰ κοινὰ διεμισθοῦτο, τοῖς οὖσι πατράσι παίδων
τριῶν, ἔμμισθον ἑαυτῷ τῆσδε τῆς χάριτος πλῆθος το-
σόνδε ποιούμενος· δισμύριοι γὰρ ἀθρόως ἐφάνησαν οἱ
36 τὰ τρία τρέφοντες μόνοι. ἐνισταμένων δὲ τῇ γνώμῃ
πολλῶν, ὑποκρινάμενος δυσχεραίνειν, ὡς οὐ δίκαια
ποιούντων, ἐξέδραμε καὶ βουλὴν μὲν οὐκέτι συνῆγεν
ἐπὶ τὸ ἔτος ὅλον, ἐπὶ δὲ τῶν ἐμβόλων ἐδημηγόρει·
Πομπήιόν τε ἐν μέσῳ καὶ Κράσσον ἠρώτα περὶ τῶν

---

2 βάρρων Vi, βάρων V, corr. Bk. 3 Λεύκιον] debebat Μᾶρκον, at idem error et apud App. Syr. c. 51 (recte tamen II § 204) et apud alios, cf. Drumann II² p. 80 adn. 3 6 ἰδίαι i 13 καὶ ⟨τὴν τῶν Καμπανῶν⟩ γῆν ci. Mend., sed cf. Cass. D. 38, 1, 4 et 7, 3 14 αὐτοῖς a ⟨τὴν⟩ περὶ ci. Mend., sed cf. ad I § 12 ⟨ἣ⟩ addidit Schw. 16 ⟨διὰ⟩ τῆσδε ci. Schw. ind. gr. s. v. ἔμμισθος, contra iure Kratt p. 10, coll. Samn. 4, 1: λυσάμενοι δὴ τοῦ χρυσίου τοὺς αἰχμαλώτους 19 ὑποκρινόμενος maluit Mend., sed cf. praef.

---

2 sq. Τρικάρανον] cf. O. E. Schmidt, Neue Jahrb. f. d. class. Altert. 7 (1901) p. 627 sq.

59 a. C.

νόμων· οἳ δὲ αὐτοὺς ἐπῄνουν, καὶ ὁ δῆμος ἐπὶ τὴν
11 χειροτονίαν ᾔει σὺν κεκρυμμένοις ξιφιδίοις. ἡ βουλὴ 37
δέ (οὐ γάρ τις αὐτὴν συνῆγεν, οὐδ' ἐξῆν τῷ ἑτέρῳ τῶν
ὑπάτων συναγαγεῖν αὐτήν) ἐς τὴν οἰκίαν τοῦ Βύβλου
συνελθόντες οὐδὲν μὲν ἀντάξιον τῆς Καίσαρος ἰσχύος
τε καὶ παρασκευῆς ἐποίουν, ἐπενόουν δ' ὅμως Βύβλον
ἐνίστασθαι τοῖς νόμοις καὶ μὴ δόξαν ἀμελείας, ἀλλὰ
ἥσσης ἐνέγκασθαι. πεισθεὶς οὖν ὁ Βύβλος ἐνέβαλεν ἐς 38
τὴν ἀγορὰν δημηγοροῦντος ἔτι τοῦ Καίσαρος. ἔριδος
δὲ καὶ ἀταξίας γενομένης πληγαί τε ἦσαν ἤδη, καὶ οἱ
μετὰ τῶν ξιφιδίων τὰς ῥάβδους καὶ τὰ σημεῖα τοῦ
Βύβλου περιέκλων καὶ τῶν δημάρχων ἔστιν οὓς περὶ
αὐτὸν ὄντας ἔτρωσαν. Βύβλος δ' οὐ καταπλαγεὶς ἀπ- 39
εγύμνου τὴν σφαγὴν καὶ μετὰ βοῆς ἐκάλει τοὺς Καί-
σαρος φίλους ἐπὶ τὸ ἔργον· "εἰ γὰρ οὐ δύναμαι πεῖσαι
τὰ δίκαια ποιεῖν", ἔφη, "Καίσαρα, τό γε ἄγος αὐτῷ καὶ
μύσος οὕτως ἀποθανὼν ἐπιβαλῶ." ἀλλὰ τὸν μὲν ἄκοντα 40
ὑπεξήγαγον οἱ φίλοι ἐς τὸ πλησίον ἱερὸν τοῦ Στησίου
Διός, Κάτων δ' ἐπιπεμφθεὶς ὤσατο μὲν ὡς νέος ἐς
μέσους καὶ δημηγορεῖν ἤρχετο, μετέωρος δ' ὑπὸ τῶν
Καίσαρος ἀρθεὶς ἐξεφέρετο. καὶ λαθὼν κατ' ἄλλας 41
ὁδοὺς αὖθις ἀνέδραμεν ἐς τὸ βῆμα καὶ λέγειν μὲν

5 *ἀνάξιον* errore typographico ed. Bk. 6 *ἐπενόουν*] *adhortabatur* C; *ἐπῄνουν* ci. Keil, bene; varia iam temptaverant Mend. et Enthoven, Rhein. Mus. 46 (1891) p. 480 7 sq. *ἀλλὰ ἥσσης*] *ἅμ' ἥσσῃ* ci. Enthoven ibid., sed cave hiatum; desidero *ἀμελείας μᾶλλον ἢ ἥσσης, sed alacritatis* C 8 *ἐνέβαλλεν* bd 10 *καὶ οἱ* ⟨*μὲν*⟩ ci. Musgr. 16 *τό γε*] *τότε* i 16 sq. *ἄγος αὐτῷ καὶ μύσος* (*μῖσος* a)] cf. Ruhnken ad Timaeum p. 12 ed. Lips. 18 *Στησίου* Gel., *κτησίου* libri

3 sq. *οὐδ' ἐξῆν—αὐτήν*] cf. Willems, Rev. archéol. N. S. 36 (1878) p. 233 adn. 3, Mommsen, R. Staatsr. I[3] p. 44

59 a. C.
ἔτι οὐδενὸς ἀκούοντος ἀπεγίνωσκε, τοῦ δὲ Καίσαρος
ἀγροίκως κατεβόα, μέχρι καὶ τότε μετέωρος ἐξερρίφη
42 *καὶ τοὺς νόμους ὁ Καῖσαρ ἐκύρωσε. καὶ ἐπ' αὐτοῖς* **12**
τόν τε δῆμον ὥρκωσεν ἐς ἀεὶ κυρίους νομιεῖν καὶ
τὴν βουλὴν ἐκέλευεν ὀμνύναι. ἐνισταμένων δὲ πολλῶν
καὶ Κάτωνος, εἰσηγεῖτο μὲν ὁ Καῖσαρ θάνατον τῷ μὴ
ὀμόσαντι, καὶ ὁ δῆμος ἐπεκύρου· ὤμνυον δ' αὐτίκα
δείσαντες οἵ τε ἄλλοι καὶ οἱ δήμαρχοι· οὐ γὰρ ἔτι χρή-
σιμον ἀντιλέγειν ἦν κυρουμένου διὰ τοὺς ἄλλους τοῦ
43 *νόμου. Οὐέττιος δ' ἀνὴρ δημότης, ἐς τὸ μέσον ἐσδρα-*
μὼν μετὰ ξιφιδίου γυμνοῦ, ἐπιπεμφθῆναι ἔφη πρός
τε Βύβλου καὶ Κικέρωνος καὶ Κάτωνος ἐς ἀναίρεσιν
Καίσαρός τε καὶ Πομπηίου καὶ τὸ ξιφίδιον αὐτῷ
44 *Βύβλου ῥαβδοῦχον ἐπιδοῦναι Ποστούμιον. ὑπόπτου*
δ' ὄντος ἐφ' ἑκάτερα τοῦ πράγματος ὁ μὲν Καῖσαρ
ἐξετράχυνε τὸ πλῆθος, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐξετάσειν τὸν
Οὐέττιον ἀνεβάλλοντο. καὶ ὁ Οὐέττιος φυλασσόμενος ἐν
45 *τῷ δεσμωτηρίῳ νυκτὸς ἀνῃρέθη. εἰκαζομένου δ' ἐς*
ποικίλα τοῦ συμβεβηκότος ὁ Καῖσαρ οὐκ ἀνίει καὶ
τοῦτο δρᾶσαι λέγων τοὺς δεδιότας, ἕως ὁ δῆμος αὐτῷ
συνεχώρησεν ἀμύνειν τοῖς ἐπιβεβουλευμένοις. καὶ Βύ-

---

1 *ἀκούοντος* om. i, *ἐσακούοντος* ci. Mend., sed cf. ad § 382 5 *ἐπομνύναι* ci. Mend. *πολλῶν* ⟨*τε ἄλλων*⟩ *καὶ* ci. Mend., potuit etiam *καὶ* ⟨*μάλιστα*⟩ *Κάτωνος*. Eidem propter v. 8 tribunorum mentio intercidisse videbatur, nisi illic potius post *καὶ οἱ δήμαρχοι* lacuna statuenda esset. Sed videtur App. nimis breviter narrasse; de tribunis v. Cass. D. 38, 6, 1. 6 10 *οὐέτιος* a, *Vectius* C, *οὐετούτιος* O b d 13 *αὐτῷ* O i, correxi 14 *Ποστούμιον*] *Σεπτίμιον* (cf. Cic. ad Att. 2, 24, 2) maluit Schw. 15 *ἐφ'*] *ἐς* ci. Mend., cf. ad I § 269 16 ⟨*ἐς*⟩ *τὴν δ' ἐπιοῦσαν* ci. Schw., ind. gr. s. v. *ἀναβάλλομαι*, probavit Mend., cf. Herodot. 5, 49 extr.; 6, 86 *β* (ubi etiam inf. fut.); 9, 8 17 *οὐέτιον* i, *Vectium* C, *οὐετούτιον* O, item p. 147, 3 *ἀνεβάλλοντο*, priore *λ* suprascr. a m. 1, V 20 *τοὺς* ⟨*ἀντιστασιώτας*⟩ *δεδ*. ci. Mend., *αὐτοὺς* (*τούσ*⟨*δε*⟩ Keil) *διδ*. ego

59 a. C.
βλος μὲν ἐκ χειρῶν ἅπαντα μεθεὶς οἷά τις ἰδιώτης
οὐ προῄει τῆς οἰκίας ἐπὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἀρχῆς ἅπαν,
13 ὁ δὲ Καῖσαρ οὐδ' αὐτὸς ἔτι ἐζήτει περὶ τοῦ Οὐεττίου, 46
μόνος ἔχων τὸ κράτος ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ. νόμους δ' ἐσ-
έφερεν, ἐκθεραπεύων τὸ πλῆθος, ἑτέρους καὶ τὰ Πομ-
πηίῳ πεπραγμένα ἅπαντα ἐκύρου, καθάπερ ὑπέσχητο
αὐτῷ. οἱ δ' ἱππέες λεγόμενοι, τὴν μὲν ἀξίωσιν τοῦ 47
δήμου καὶ τῆς βουλῆς ὄντες ἐν μέσῳ, δυνατώτατοι δὲ
ἐς ἅπαντα περιουσίας τε οὕνεκα καὶ μισθώσεως τελῶν
καὶ φόρων, οὓς ὑπὸ τῶν ἐθνῶν τελουμένους ἐξεμι-
σθοῦντο, καὶ πλήθους βεβαιοτάτων ἐς ταῦτα θερα-
πόντων, ἐκ πολλοῦ τὴν βουλὴν ᾔτουν ἄφεσίν τινα
μέρους τῶν φόρων αὐτοῖς γενέσθαι. καὶ ἀποδιέτριβεν
ἡ βουλή. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς οὐδὲν τότε τῆς βουλῆς δεό- 48
μενος, ἀλλὰ μόνῳ τῷ δήμῳ χρώμενος τὰ τρίτα τῶν
μισθώσεων αὐτοῖς παρῆκεν. οἳ δέ, ὑπὲρ τὴν σφετέ-
ραν ἀξίωσιν ἀδοκήτου τῆς χάριτος αὐτοῖς γενομένης,
ἐξεθείαζον αὐτόν, καὶ στῖφος ἄλλο καρτερώτερον τοῦ
δήμου τόδε τῷ Καίσαρι προσγεγένητο δι' ἑνὸς πολι-
τεύματος. ὃ δὲ καὶ θέας ἐπεδίδου καὶ κυνηγέσια θη- 49
ρίων ὑπὲρ δύναμιν, δανειζόμενος ἐς ἅπαντα καὶ τὰ
πρότερα πάνθ' ὑπερβάλλων παρασκευῇ καὶ χορηγίᾳ
καὶ δόσεσι λαμπραῖς· ἐφ' οἷς αὐτὸν εἵλοντο Γαλατίας
τῆς τε ἐντὸς Ἄλπεων καὶ ὑπὲρ Ἄλπεις ἐπὶ πενταετὲς
ἄρχειν καὶ ἐς τὴν ἀρχὴν ἔδοσαν τέλη στρατοῦ τέσσαρα.
14 ὃ δὲ καὶ τὴν ἀποδημίαν οἱ χρόνιον ὁρῶν ἐσομέ- 50
νην καὶ τὸν φθόνον ὡς ἐπὶ μεγίστοις δὴ τοῖς δεδο-

---

4 ἐπὶ τῆς πολιτείας i, sed cf. I § 2 5 ἑτέρους ⟨τε⟩ καὶ ci. Mend., cf. § 42, Lib. c. 69 8 δυνατώτεροι i C 12 ἄφεσιν τινὸς ci. Mend., fort recte 13 αὐτοῖς O i, corr. Mend. 18 κρατερώτερον V a, corr. in rasura ex καρτερώτερον B 21 ἅ-παντας i 26 ὁρῶν ante χρόνιον V

59 a. C.
*μένοις μείζονα, Πομπηίῳ μὲν ἐξεύγνυ τὴν θυγατέρα,
καίπερ ἐνηγγυημένην Καιπίωνι, δεδιώς, μὴ καὶ φίλος ὢν
ἐπιφθονήσειε τῷ μεγέθει τῆς εὐδαιμονίας, τοὺς δὲ θρα-
συτάτους τῶν στασιωτῶν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μέλλοντος*
51 *ἔτους παρῆγε. καὶ ὕπατον μὲν ἀπέφηνεν Αὖλον Γαβί-
νιον, φίλον ἑαυτοῦ· Λευκίου δὲ Πείσωνος τοῦ σὺν
αὐτῷ μέλλοντος ὑπατεύσειν τὴν θυγατέρα Καλπουρ-
νίαν αὐτὸς ἤγετο, βοῶντος Κάτωνος διαμαστροπεύ-*
52 *εσθαι γάμοις τὴν ἡγεμονίαν. δημάρχους δὲ ᾑρεῖτο
Οὐατίνιόν τε καὶ Κλώδιον τὸν Καλὸν ἐπίκλην, ὅν τινα
αἰσχρὰν ἐν ἱερουργίᾳ γυναικῶν ποτε λαβόντα ὑπόνοιαν
ἐπὶ [Ἰουλίᾳ] τῇ Καίσαρος αὐτοῦ γυναικὶ ὁ μὲν Καῖσαρ
οὐκ ἔκρινεν, ὑπεραρέσκοντα τῷ δήμῳ, καίπερ ἀποπεμψά-
μενος τὴν γυναῖκα, ἕτεροι δὲ διὰ τὴν ἱερουργίαν ἐς
ἀσέβειαν ἐδίωκον, καὶ συνηγόρευε τοῖς διώκουσι Κικέ-*
53 *ρων. καὶ κληθεὶς ἐς μαρτυρίαν ὁ Καῖσαρ οὐ κατεῖπεν,
ἀλλὰ τότε καὶ δήμαρχον ἐς ἐπιβουλὴν τοῦ Κικέρωνος
ἀπέφηνε, διαβάλλοντος ἤδη τὴν συμφροσύνην τῶν
τριῶν ἀνδρῶν ἐς μοναρχίαν. οὕτω καὶ λύπης ἐκρά-
τουν ὑπὸ χρείας καὶ τὸν ἐχθρὸν εὐηργέτουν ἐς ἄμυ-
ναν ἑτέρου. δοκεῖ δὲ καὶ ὁ Κλώδιος ἀμείψασθαι πρό-*

2 *ἐνηγγυημένην* O, *ὄντι* iC, *ἠγγυημένην* scr. Mend., cf. Crönert, Memoria p. X *Καιπίωνι* Schw., *σκηπίωνι* O, *τῷ σκιπίωνι* i, *καίπερ ἔγγυον τῷ Καιπίωνι* correxerat Perizonius (v. ad I § 557) p. 435 5 *παρῆγε* om. i, *προῆγε* coniecerat Musgr. 5 sq. *γαουίνιον* Oi 12 *ἰουλίᾳ* Oi, *Calfurniae* C, del. Gel.; fuit Pompeia 17 *ἀλλὰ καὶ τότε* Oi, post *ἀλλὰ* aut lacunam statuendam esse ci. Mend. aut *ἀλλὰ τότε καὶ* scribendum, quorum hoc recepi 19 sq. *ἐκράτει* et *εὐηργέτει* cum Gel. maluit Schw., iam male ob hiatum 21 *καὶ* om. VC *ἀμείψασθαι*] *ἀρέσασθαι* aut *ἐπαλεῖψαι* ci. Herw. p. 66, praeter rem, v. etiam Schenkl p. 179, qui tamen falso vertit: 'Caesari prius quam Pompeio et Crasso gratiam videtur rettulisse.' Intellege: 'Clodius prior Caesari quam Caesar Clodio'

10 *Οὐατίνιον*] erravit App.; Vatinius a. 695/59 trib. pl. fuit

59 a. C.
τερος τὸν Καίσαρα καὶ συλλαβεῖν ἐς τὴν τῆς Γαλατίας
ἀρχήν.

15 τοσάδε μὲν δὴ Καῖσαρ ὑπατεύων ἔπραξε καὶ τὴν 54
ἀρχὴν ἀποθέμενος ἐπὶ τὴν ἑτέραν εὐθὺς ἐξῄει· Κικέ- 58 a. C.
ρωνα δὲ γράφεται Κλώδιος παρανόμων, ὅτι πρὸ δικα-
στηρίου τοὺς ἀμφὶ Λέντλον καὶ Κέθηγον ἀνέλοι. ὃ 55
δ' ἐς τὸ ἔργον ἐκεῖνο γενναιοτάτῳ λήματι κεχρημένος
ἀσθενέστατος ἐς τὴν δίκην ἐγίγνετο καὶ ταπεινὴν
ἐσθῆτα ἐπικείμενος γέμων τε αὐχμοῦ καὶ ῥύπου προσ-
έπιπτεν οἷς ἐντύχοι κατὰ τοὺς στενωπούς, οὐδὲ τοῖς
ἀγνῶσιν ἐνοχλεῖν αἰδούμενος, ὥστε αὐτῷ τὸ ἔργον διὰ
τὴν ἀπρέπειαν ἀπὸ οἴκτου μεταπίπτειν ἐς γέλωτα. ἐς 56
τοσοῦτο δειλίας περὶ μίαν οἰκείαν δίκην κατέπεσεν, ὃς
τὸν ὅλον βίον ἐν ἀλλοτρίαις ἐξήταστο λαμπρῶς, οἷόν
τι καὶ Δημοσθένη φασὶ τὸν Ἀθηναῖον οὐδ' ὑποστῆναι
τὴν ἑαυτοῦ δίκην, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἀγῶνος φυγεῖν. Κλω- 57
δίου δὲ καὶ τὰς παρακλήσεις αὐτῷ σὺν ὕβρει διακό-
πτοντος ἐν τοῖς στενωποῖς, ἀπέγνω πάνθ' ὁ Κικέρων
καὶ ἔφευγεν ἑκούσιον καὶ ὅδε φυγήν, καὶ φίλων αὐτῷ
πλῆθος συνεξῄει, καὶ ἡ βουλὴ συνίστη τὸν ἄνδρα πό-
λεσί τε καὶ βασιλεῦσι καὶ δυνάσταις. Κλώδιος δ' αὐτῷ 58
τὴν οἰκίαν καὶ τὰς ἐπαύλεις ἐπικατέσκαπτεν ἐπαιρό-
μενός τε ἐπὶ τῷδε ἀντιπαρεβάλλετο ἤδη καὶ Πομπηίῳ,
16 τὸ μέγιστον ἐν τῇ πόλει κράτος ἔχοντι. ὃ δὲ Μίλωνα, 59
τὸν σὺν τῷ Κλωδίῳ τὴν ἀρχὴν παραδεδεγμένον, θρα-

---

18 ἐπέγνω i 19 ἔφυγεν ci. Mend., cf. praef. 22 ἐπικατέσκαψεν a 23 ἀντιπαρεμβάλλετο d, fort. aliud latere ci. Mend. coll. Plut. Cic. c. 33, Pomp. c. 48, Cass. D. 38, 30, sed App. uno hoc verbo illa explicavit 25 τὸν σὺν τῷ Κλ.— παραδεδ. corrupta ratus τὸν ἐπὶ τῷ Κλ. etc. ci. Mend., recte, ni forte App. error subest; *qui cum Clodio consulatum postulabat* C, falso

58 a. C.
σύτερον ὄντα τοῦ Κλωδίου, ἐς ὑπατείαν ἐπήλπιζε καὶ
ἤλειφεν ἐπὶ τὸν Κλώδιον καὶ ψηφίσασθαι τῷ Κικέ-
ρωνι κάθοδον ἐκέλευεν, ἐλπίσας τὸν Κικέρωνα ἐλθόντα
περὶ μὲν τῆς παρούσης πολιτείας οὐκέτι φθέγξεσθαι
μεμνημένον, οἷα ἔπαθε, δίκας δὲ καὶ πράγματα ἐπ-
οίσειν τῷ Κλωδίῳ.

60 Κικέρων μὲν δὴ διὰ Πομπήιον ἐκπεσὼν διὰ Πομ-
57 a. C. πήιον κατήει, ἑκκαιδεκάτῳ μάλιστα μηνὶ τῆς ἐξελά-
σεως· καὶ αὐτῷ καὶ τὴν οἰκίαν καὶ τὰς ἐπαύλεις
ἀνίστη τέλεσι κοινοῖς. λαμπρῶς δ' αὐτὸν περὶ τὰς
πύλας ὑποδεχομένων πάντων, φασὶ περὶ τὰς δεξιώσεις
τὴν ἡμέραν ὅλην, οἷόν τι καὶ Δημοσθένει συνέβη
κατιόντι, ἀναλῶσαι.

61 ὁ δὲ Καῖσαρ ἔν τε Κελτοῖς καὶ Βρεττανοῖς πολλὰ 17
56 a. C. καὶ λαμπρὰ εἰργασμένος, ὅσα μοι περὶ Κελτῶν λέγοντι
εἴρηται, πλούτου γέμων ἐς τὴν ὅμορον τῇ Ἰταλίᾳ Γαλα-
τίαν, τὴν ἀμφὶ τὸν Ἠριδανὸν ποταμόν, ἧκεν, ἐκ συνε-
62 χοῦς πολέμου τὸν στρατὸν ἀναπαύσων ἐπ' ὀλίγον. ὅθεν
αὐτῷ περιπέμποντι ἐς Ῥώμην πολλὰ πολλοῖς χρήματα
αἵ τε ἐτήσιοι ἀρχαὶ παρὰ μέρος ἀπήντων καὶ οἱ ἄλλως ἐπι-
φανεῖς ⟨ὅσοι τε⟩ ἐς ἡγεμονίας ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἐξήε-
σαν, ὡς ἑκατὸν μέν ποτε καὶ εἴκοσι ῥάβδους ἀμφ' αὐτὸν
γενέσθαι, βουλευτὰς δὲ πλείους διακοσίων, τοὺς μὲν

---

2 ἤλειφεν] εἴληφεν i   3 κατελθόντα ci. Mend., inut., praesertim cum κάθοδον antecedat, cf. etiam ad II § 382   4 φθέγξασθαι Vbd   7 sq. διὰ Πομπηίου κατήει ci. Schw., item C, iure reprobavit Mend. coll. Herod. 4, 137: διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτῶν τυραννεύει   8 sq. ἐξελεύσεως i   9 sq. ⟨ἡ βουλὴ⟩ ante ἀνίστη (melius post οἰκίαν Zerdik p. 65) cum Schw. addidit Mend. coll. Plut. Cic. c. 33, Vell. 2, 45, 3, sed Pompeium intellegere praefero   13 ἀναλῶσθαι ex C ci. Mend., inut.   21 ⟨ὅσοι τε⟩ addidi e Keilii coniectura, cf. Plut. Caes. c. 21; varia iam temptaverant Musgr. et Mend.

56 a. C.

ἀμειβομένους ὑπὲρ τῶν ἤδη γεγονότων, τοὺς δὲ χρηματιουμένους, τοὺς δ' ἄλλο τι τοιουτότροπον αὐτοῖς ἐξεργασομένους. πάντα γὰρ ἤδη διὰ τούτου ἐπράσσετο στρατιᾶς τε πολλῆς οὕνεκα καὶ δυνάμεως χρημάτων καὶ σπουδῆς ἐς ἅπαντας φιλανθρώπου. ἀφίκοντο δ' 63
αὐτῷ καὶ Πομπήιος καὶ Κράσσος, οἱ κοινωνοὶ τῆς δυναστείας. καὶ αὐτοῖς βουλευομένοις ἔδοξε Πομπήιον μὲν καὶ Κράσσον αὖθις ὑπατεῦσαι, Καίσαρι δ' ἐς τὴν ἡγεμονίαν ὧν εἶχεν ἐθνῶν, ἄλλην ἐπιψηφισθῆναι πενταετίαν.

ὧδε μὲν ἀπ' ἀλλήλων διεκρίθησαν, Πομπηίῳ δ' ἐς 64
τὴν ὑπατείαν ἀντιπαρήγγελλε Δομίτιος Αἰνόβαρβος· καὶ τῆς κυρίας ἡμέρας ἄμφω κατῄεσαν ἔτι νυκτὸς ἐς τὸ πεδίον ἐς τὴν χειροτονίαν. τῶν δ' ἀμφ' αὐτοὺς ἔριδες ἦσαν καὶ συνεπλέκοντο, μέχρι τις τὸν Δομιτίου δᾳδοῦχον ἐπάταξε ξίφει. καὶ φυγὴ μετὰ τοῦτο ἦν, Δομίτιός τε αὐτὸς ἐς τὴν οἰκίαν διεσῴζετο μόλις, καὶ Πομπηίου τὴν ἐσθῆτά τινες ᾑμαγμένην ἔφερον οἴκαδε. παρὰ τοσοῦτον ἑκάτερος ἦλθε κινδύνου.

18 αἱρεθέντες δ' οὖν ὕπατοι Κράσσος τε καὶ Πομπήιος 65
Καίσαρι μέν, ὥσπερ ὑπέστησαν, τὴν ἑτέραν πενταετίαν 55 a. C.
προσεψηφίσαντο, τὰ δὲ ἔθνη διακληρούμενοι καὶ στρατιὰν ἐπ' αὐτοῖς, ὁ μὲν Πομπήιος εἵλετο Ἰβηρίαν τε καὶ

---

2 αὐτοῖς B, αὑτοῖς ceteri 5 ἅπαντα i 8 τὴν om. a 12 αἰνόβαρβος A in mg. a m. rec., αἰνοβάρβαρος ab, βάρβαρος Od et A, *Eneobarbus* C; aliis locis ἀηνόβαρβος codices, cf. Eckinger (v. ad I § 181) p. 24 14 δ' om. a 16 μετὰ τοῦτον B 22 προσεψηφίζοντο, σα suprascr. a m. 1, V 22 sq. στρατιὰς cum C maluit Mend.

---

17 sq. καὶ Πομπ.—οἴκαδε] ad aliam rem videntur spectare, cf. Plut. Pomp. c. 52 et 53 et Kornemann, Jahrb. f. cl. Philol. Suppl. 22 (1896) p. 675 21 πενταετίαν] cf. O. Hirschfeld, Beiträge z. alt. Gesch. 4 (1904) p. 76 sqq.; cf. § 97. 108

55 a. C.
*Λιβύην καὶ ἐς τάσδε τοὺς φίλους περιπέμπων αὐτὸς
ὑπέμεινεν ἐν Ῥώμῃ, ὁ δὲ Κράσσος Συρίαν τε καὶ τὰ
Συρίας πλησίον ἐπιθυμίᾳ πολέμου πρὸς Παρθυαίους*
66 *ὡς εὐχεροῦς δὴ καὶ ἐνδόξου καὶ ἐπικερδοῦς. ἀλλὰ
τῷδε μὲν ἐξιόντι τῆς πόλεως πολλά τε ἄλλα ἀπαίσια
ἐγίγνετο, καὶ οἱ δήμαρχοι προηγόρευον μὴ πολεμεῖν
Παρθυαίοις οὐδὲν ἀδικοῦσιν, οὐ πειθομένῳ δὲ δημο-
σίας ἀρὰς ἐπηρῶντο, ὧν ὁ Κράσσος οὐ φροντίσας*
53 a. C. *ἀπώλετο ἐν τῇ Παρθυηνῇ σύν τε παιδὶ ὁμωνύμῳ καὶ
αὐτῷ στρατῷ· μύριοι γὰρ οὐδ' ἐντελεῖς ἐκ δέκα μυρι-*
67 *άδων ἐς Συρίαν διέφυγον. ἀλλὰ τὴν μὲν Κράσσου
συμφορὰν ἡ Παρθικὴ δηλώσει γραφή, Ῥωμαῖοι δὲ λιμῷ
πιεζόμενοι Πομπήιον εἵλοντο τῆς ἀγορᾶς αὐτοκράτορα
εἶναι καί οἱ καθάπερ ἐπὶ τῶν λῃστηρίων εἴκοσιν
ἀπὸ τῆς βουλῆς ὑπηρέτας ἔδωκαν. ὃ δὲ αὐτοὺς ὁμοίως
ἐς τὰ ἔθνη διαθεὶς ἐπέτρεχε καὶ τὴν Ῥώμην αὐτίκα
ἐνέπλησεν ἀγορᾶς δαψιλοῦς, ὅθεν ἔτι μᾶλλον ἐς μέγα
δόξης ἐπῆρτο καὶ δυνάμεως.*
68 *τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου καὶ ἡ Καίσαρος θυγάτηρ κύ-* **19**
54 a. C. *ουσα τῷ Πομπηίῳ θνήσκει. καὶ δέος ἅπασιν ἐνέπιπτεν
ἀνῃρημένης τῆς ἐπιγαμίας, ὡς αὐτίκα μεγάλοις στρα-
τοῖς Καίσαρός τε καὶ Πομπηίου διοισομένων ἐς ἀλλή-
λους, ἀσυντάκτου μάλιστα καὶ χαλεπῆς ἐκ πολλοῦ γεγε-*

---

6 *ἐγίγνετο* om. i 9 *παρθυήνῃ* O, const., *παρθυίνῃ* i, corr. Bk. *ὁμωννύμω* (sic) B 12 *παρθικὴ* V, *παρθυακὴ* Bbd, *παρθιακὴ* a, codices variant etiam aliis locis, sed Syr. c. 51 extr. omnes habent *παρθικῇ* 13 *πιεζούμενοι* B

---

10 sq. de numeris cf. K. Regling, De belli Parth. Crass. fontibus, diss. Berol. 1899, p. 19. 58 et Gutschmid, Gesch. Irans p. 88 adn. 1 12 sqq. cura annonae ad Pompeium iam a. 697/57 delata est 14 *εἴκοσιν*] bello piratico fuerunt viginti quinque, cf. Mithr. c. 94; 'ille legatos quindecim cum postularet' Cic. ad Att. 4, 1, 7

54 a. C.
νημένης τῆς πολιτείας· αἵ τε γὰρ ἀρχαὶ κατὰ στάσιν 69
ἢ δωροδοκίαν σπουδῇ τε ἀδίκῳ καὶ λίθοις ἢ ξίφεσι
καθίσταντο, καὶ τὸ δεκάζειν ἢ δωροδοκεῖν ἀναισχύν-
τως τότε μάλιστα ἐπλεόνασεν, ὅ τε δῆμος αὐτὸς ἔμμι-
σθος ἐπὶ τὰς χειροτονίας ᾔει. ὤφθη δέ που καὶ
μεσεγγύημα ταλάντων ὀκτακοσίων ὑπὲρ τῆς ἐπωνύμου
γενόμενον ἀρχῆς. οἵ τε ἀνὰ ἔτος ἕκαστον ὕπατοι 70
στρατεύειν μέν που καὶ πολεμεῖν ἀπεγίνωσκον, δια-
κλειόμενοι τῇ δυναστείᾳ τῶνδε τῶν τριῶν ἀνδρῶν·
ὅσοι δ' ἦσαν αὐτῶν ἀτοπώτεροι, κέρδος ἀντὶ τῶν
στρατειῶν ἐτίθεντο τὰ κοινὰ τῆς πόλεως καὶ τὰς τῶν
ἰδίων διαδόχων χειροτονίας. οἱ δ' ἀγαθοὶ διὰ ταῦτα 71
καὶ πάμπαν ἐξέλιπον τὸ ἄρχειν, ὥστε ποτὲ καὶ μῆνας 53 a. C.
ὀκτὼ τὴν πόλιν ἄναρχον ἐκ τῆς τοιᾶσδε ἀσυνταξίας
γενέσθαι, Πομπηίου πάνθ' ὑπερορῶντος ἐπίτηδες, ἵνα
20 ἐν χρείᾳ γένοιντο δικτάτορος. καὶ πολλοὶ τοῦτο ἐς 72
ἀλλήλους διελάλουν, ὅτι μόνον ἂν γένοιτο φάρμακον
ἐπὶ τοῖς παροῦσι κακοῖς ἡ μόναρχος ἐξουσία, χρῆναι
δ' ἑλέσθαι δυνατὸν ὁμοῦ καὶ ἤπιον, ἐνσημαινόμενοι
τὸν Πομπήιον, στρατιᾶς τε ἄρχοντα ἱκανῆς καὶ φιλό-
δημον εἶναι δοκοῦντα καὶ τὴν βουλὴν ἄγοντα διὰ
τιμῆς καὶ τὸν βίον ἐγκρατῆ καὶ σώφρονα περί τε
τὰς ἐντεύξεις εὐπρόσιτον ἢ ὄντα ἢ νομιζόμενον εἶναι.
ὃ δὲ τὴν προσδοκίαν τήνδε λόγῳ μὲν ἐδυσχέραινεν, 73
ἔργῳ δ' ἐς αὐτὴν πάντα ἔπραττεν ἀφανῶς καὶ τὴν
ἀσυνταξίαν τῆς πολιτείας καὶ ἀναρχίαν ἐπὶ τῇ ἀσυν-

4 ἐπλεόναζεν maluit Mend., cf. praef. 8 που] ποι ci. Mend. 10 ἀτοπώτεροι] susp. Nauck, ἀπονώτεροι ci. Herw. p. 66, parum apte, ἀνοσιώτεροι ego, ἀπορώτεροι, quod iam Mend. suspicatus erat, Keil τῶν om. i 11 στρατιωτῶν b 13 ἐξέλειπον maluit Mend. cum H. Steph.

5 sqq. cf. Lange, R. Altert. III² p. 345

52 a. C.
74 ταξίᾳ ἑκὼν ὑπερεώρα. Μίλωνός τε τὰ ἐς Κλώδιον
ὑπηρετήσαντος αὐτῷ καὶ ἀρεσκομένου τῷ δήμῳ διὰ
τὴν Κικέρωνος κάθοδον, ὑπατείαν ὡς ἐν καιρῷ παρὰ
τήνδε τὴν ἀναρχίαν μετιόντος ἀποδιέτριβε τὰς χειρο-
τονίας, μέχρι βαρυθυμῶν ὁ Μίλων, ὡς καὶ περὶ αὐτὸν
ἀπίστου γιγνομένου τοῦ Πομπηίου, ἐς τὴν πατρίδα
Λανούβιον ἐξῄει, ἣν Διομήδη φασὶν ἀλώμενον ἐξ
Ἰλίου πρώτην ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πόλιν οἰκίσαι, καὶ εἰσὶν
ἀπὸ Ῥώμης ἐς αὐτὴν στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. 9
75 Κλωδίου δ' ἐξ ἰδίων χωρίων ἐπανιόντος ἐπὶ ἵππου **21**
καὶ περὶ Βοΐλλας ἀπαντήσαντος αὐτῷ, οἱ μὲν κατὰ
τὴν ἔχθραν ὑπείδοντο μόνον ἀλλήλους καὶ παρώδευ-
σαν, θεράπων δὲ τοῦ Μίλωνος ἐπιδραμὼν τῷ Κλωδίῳ,
εἴτε κεκελευσμένος εἴθ' ὡς ἐχθρὸν δεσπότου κτείνων,
76 ἐπάταξεν ἐς τὸ μετάφρενον ξιφιδίῳ. καὶ τὸν μὲν αἵ-
ματι ῥεόμενον ἐς τὸ πλησίον πανδοκεῖον ὁ ἱπποκόμος
ἐσέφερεν, ὁ δὲ Μίλων μετὰ τῶν θεραπόντων ἐπιστὰς
ἔτι ἔμπνουν ἢ καὶ νεκρὸν ἐπανεῖλεν, ὑποκρινόμενος
μὲν οὐ βουλεῦσαι τὸν φόνον οὐδὲ προστάξαι· ὡς δὲ
κινδυνεύσων ἐξ ἅπαντος, ἠξίου τὸ ἔργον οὐκ ἀτελὲς
77 καταλιπεῖν. περιαγγελθέντος δ' ἐς Ῥώμην τοῦ πάθους
ὁ μὲν δῆμος ἐκπλαγεὶς ἐν ἀγορᾷ διενυκτέρευε, καὶ τὸ
σῶμά τινες τοῦ Κλωδίου μεθ' ἡμέραν προύθεσαν ἐπὶ

---

4 ἀναρχίαν] ἀρχὴν i   τὰς] τῆς i   5 αὐτὸν Oi, corr. H. Steph.   6 γινομένου b, γενομένου a, quod rec. Mend.   7 Λανούβιον Schw., λαβουίνιον Oi, *Lauinium* C   ἀλώμενον V, ἀλόμενον i   8 οἰκῆσαι i   11 βοίλας V, *Bouilas* C, cf. C. I. L. XIV p. 230 adn. 1   14 εἴτε] εἴθ' ὡς i   κτενῶν maluerunt Schw. et Mend., cf. praef.   16 ῥαινόμενον i   18 ὑποκρινάμενος V, quod retineri voluit Berg, diss. p. 15 adn. 1   20 οὐκ om. i C

---

5 sq. 'ad flaminem prodendum' Cic. pro Mil. § 27 (cf. § 46)

52 a. C.

τῶν ἐμβόλων· ἁρπάσαντες δ' αὐτὸ τῶν τε δημάρχων
ἔνιοι καὶ οἱ φίλοι τοῦ Κλωδίου καὶ πλῆθος ἄλλο σὺν
ἐκείνοις, ἐς τὸ βουλευτήριον ἐκόμισαν, εἴτε ἐπὶ τιμῇ,
βουλευτικοῦ γένους ὄντα, εἴτε ἐς ὄνειδος τῆς βουλῆς
τοιάδε περιορώσης. καὶ τῶν παρόντων οἱ προπετέ- 78
στεροι τὰ βάθρα καὶ τοὺς θρόνους τῶν βουλευτῶν
συμφορήσαντες ἧψαν αὐτῷ πυράν, ὑφ' ἧς τό τε βου-
λευτήριον καὶ πολλαὶ τῶν πλησίον οἰκίαι τῷ Κλωδίῳ
συγκατεφλέγησαν.

22 Μίλωνι δὲ θράσος τοσόνδε περιῆν, ὡς οὐ δεδιέναι 79
περὶ τῷ φόνῳ μᾶλλον ἢ ἀγανακτεῖν ἐπὶ τῇ Κλωδίου
περὶ τὴν ταφὴν τιμῇ. θεραπόντων οὖν καὶ ἀνδρῶν
ἀγροίκων πλῆθος ἀθροίσας καὶ ἐς τὸν δῆμον περι-
πέμψας χρήματα τῶν τε δημάρχων Μᾶρκον Καίλιον
πριάμενος ἐς τὴν πόλιν κατῄει θρασύτατα. καὶ αὐτὸν 80
ὁ Καίλιος εὐθὺς ἐσιόντα εἷλκεν ἐς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ
τοὺς παρ' αὐτοῦ δεδωροδοκηκότας ὥσπερ ἐπ' ἐκκλη-
σίαν, ὑποκρινόμενος μὲν ἀγανακτεῖν καὶ οὐ διδόναι
τῆς δίκης ἀναβολήν, ἐλπίζων δέ, εἰ αὐτὸν οἱ παρόντες
μεθεῖεν, ἐκλύσειν τὴν δίκην τὴν ἀληθεστέραν. καὶ Μί- 81
λων μὲν οὐ βουλεῦσαι τὸ ἔργον εἰπών (οὐ γὰρ ἂν
μετὰ σκευῆς καὶ γυναικὸς ἐπὶ ταῦτα ὁρμῆσαι), τὸν λοι-
πὸν λόγον κατὰ τοῦ Κλωδίου διετίθετο ὡς θρασυ-
τάτου δὴ καὶ φίλου θρασυτάτων, οἳ καὶ τὸ βουλευ-
τήριον ἐπικατέπρησαν αὐτῷ· ἔτι δ' αὐτοῦ λέγοντος οἵ 82
τε λοιποὶ δήμαρχοι καὶ τοῦ δήμου τὸ ἀδιάφθορον ὁπλι-

---

7 συμφρονήσαντες B αὐτῷ] αὐτοῦ ci Mend., sed cf. § 468. 616 14 Καίλιον Schw., κεκίλιον libri, item v. 16 et p. 156, 1 17 ἐπ' om. b 22 ἐπὶ ταῦτα] ἐπὶ τὰ τοιαῦτα ci. Mend., sed intellege: 'ad eam caedem' 23 λόγον] χρόνον i 24 φίλων libri, corr. Schw. (in edit. errore typogr. φίλον)

52 a. C.
σάμενοι ἐνέβαλον ἐς τὴν ἀγοράν. Καίλιος μὲν δὴ καὶ
Μίλων δούλων ἐσθῆτας ὑποδύντες ἀπέδρασαν, πολὺς
δὲ τῶν ἄλλων ἐγίγνετο φόνος, οὐ τοὺς Μίλωνος ἔτι
φίλους ἐρευνώντων, ἀλλὰ τὸν ἐντυγχάνοντα ἀναιρούν-
των, ἀστὸν ὁμοῦ καὶ ξένον καὶ μάλιστα ὅσοι ταῖς
83 ἐσθῆσιν ἢ σφραγῖσιν ἀπὸ χρυσοῦ διέφερον. ὡς γὰρ
ἐν ἀσυντάκτῳ πολιτείᾳ σὺν ὀργῇ καὶ προφάσει τοῦδε
τοῦ θορύβου προσπεσόντος θεράποντές τε ὄντες οἱ
πλείους καὶ ὡπλισμένοι κατὰ ἀνόπλων ἐς ἁρπαγὰς ἐτρά-
ποντο· ἔργον τε οὐδὲν αὐτοῖς ἀπῆν, ἀλλὰ καὶ ἐπ'
οἰκίας ἐφέροντο καὶ περιιόντες ἠρεύνων ἔργῳ μὲν τὰ
εὔληπτα σφίσιν ἅπαντα, λόγῳ δὲ τοὺς φίλους τοῦ
Μίλωνος· πρόφασίς τε ἦν αὐτοῖς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας
καὶ πυρὸς καὶ λίθων καὶ παντὸς ἔργου Μίλων.
84 ἡ βουλὴ δὲ συνῄει μετὰ δέους καὶ ἐς τὸν Πομπήιον **23**
ἀφεώρων ὡς αὐτίκα σφῶν ἐσόμενον δικτάτορα· χρῄ-
ζειν γὰρ αὐτοῖς ἐφαίνετο τὰ παρόντα τοιᾶσδε θεραπείας.
Κάτωνος δ' αὐτοὺς μεταδιδάξαντος ὕπατον εἵλοντο χω-
ρὶς συνάρχου, ὡς ἂν ἔχοι τὴν μὲν ἐξουσίαν δικτάτο-
85 ρος, ἄρχων μόνος, τὴν δ' εὔθυναν ὑπάτου. καὶ πρῶτος
ὑπάτων ὅδε ἔθνη τε δύο μέγιστα καὶ στρατιὰν ἔχων
καὶ χρήματα καὶ τὴν τῆς πόλεως μοναρχίαν διὰ τὸ
μόνος ὕπατος εἶναι Κάτωνα μὲν ἐψηφίσατο, ἵνα μὴ

---

1 ἐνέβαλλον i ⟨καὶ⟩ Καίλιος ci. Schw. μὲν δὴ] δὲ V 4 ἐντυχόντα i 8 προσπεσόντες ci. Schw. 18 ὕπατον ⟨αὐτὸν⟩ ci. Mend., sed cf. ad I § 223 20 εὐθύνην V 20 sqq. sine causa haesit Mend. 23 in mg. V a m. 1: λείπει, quia scriba ἡ βουλὴ videtur desideravisse apud ἐψηφίσατο εἶναι. κάτων μὲν i

---

23—p. 157, 7 errat Appianus; nam Cato a. 696/58 Cyprum missus a. 698/56 iam redierat

52 a.C.

παρὼν ἐνοχλοίη, Κύπρον ἀφελέσθαι Πτολεμαίου βασι-
λέως, νενομοθετημένον ἤδη τοῦτο ὑπὸ Κλωδίου, ὅτι
οἷ ποτε ἁλόντι ὑπὸ λῃστῶν ὁ Πτολεμαῖος ἐς λύτρα
ὑπὸ σμικρολογίας δύο τάλαντα ἐπεπόμφει. Κάτων μὲν 86
δὴ καθίστατο Κύπρον Πτολεμαίου τὰ χρήματα ῥίψαν-
τος ἐς τὴν θάλασσαν καὶ ἑαυτὸν ἐξαγαγόντος, ἐπεὶ
τῶν ἐψηφισμένων ἐπύθετο· ὁ δὲ Πομπήιος δίκας πρου- 87
τίθει τῶν τε ἄλλων ἁμαρτημάτων καὶ μάλιστα δωρο-
δοκίας καὶ δεκασμοῦ (ἐδόκει γὰρ ἐντεῦθεν αὐτῷ νοσεῖν
τὰ κοινὰ ἀρξάμενα ἐν τούτῳ καὶ τὴν ἴασιν ἕξειν τα-
χεῖαν), νόμῳ τε ὥριζεν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ τὸ πρῶτον
ὑπατείας ἐς τὸ παρὸν εὐθύνειν τὸν ἐθέλοντα. καὶ ἦν
ὁ χρόνος ὀλίγῳ μείων ἐτῶν εἴκοσιν, ἐν ᾧ καὶ ὁ Καῖσαρ
γεγένητο ὕπατος. τῶν οὖν φίλων τοῦ Καίσαρος ὑπο- 88
νοούντων ἐς ὕβριν ἢ ἐς ἐπήρειαν αὐτὸν τοῦ Καίσαρος
ὧδε πολὺ τοῦ χρόνου προλαβεῖν καὶ παραινούντων
τὸ παρὸν διορθοῦσθαι μᾶλλον ἢ τὸ παρελθὸν ἐνοχλεῖν
ἐπ' ἀνδράσι τοσοῖσδε ἀξιολόγοις, ἐπονομαζόντων δὲ
τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν Καίσαρα, ὁ Πομπήιος ἀμφὶ μὲν
τοῦ Καίσαρος ἠγανάκτει, ὡς ἀμείνονος ὄντος ὑποψίας,
ἐπεὶ καὶ τὴν ἑαυτοῦ δευτέραν ὑπατείαν τῷ χρόνῳ περι-
λαμβάνεσθαι, πολὺ δὲ ἀναλαβεῖν ἔλεγεν ἐς ἀκριβῆ
διόρθωσιν ἐπιτετριμμένης ἐκ πολλοῦ τῆς πολιτείας.
24 τοιαῦτα δ' εἰπὼν ἐκύρου τὸν νόμον, καὶ πλῆθος ἦν 89
αὐτίκα δικῶν ποικίλων. ἵνα τε μὴ δείσειαν οἱ δικα-
σταί, αὐτὸς αὐτοὺς ἐπώπτευε στρατιὰν περιστησάμενος.
καὶ πρῶτοι μὲν ἀπόντες ἑάλωσαν Μίλων τε ἐπὶ τῷ 90

4 *μικρολογίας* i 10 *ἐν ⟨τε⟩ τούτῳ* ci. Musgr., sed *ἐντεῦθεν— νοσεῖν* pendet ab *ἀρξάμενα* 20 *ἀμειμόμενος* a, *ἀμείμονος* d 24 *τοιαῦτ' εἰπὼν* maluit Mend., sed cf. ad I § 37 27 *τῷ* om. Bi

13 *εἴκοσιν*] cf. I § 561

52 a. C.
*Κλωδίου φόνῳ καὶ Γαβίνιος παρανομίας ὁμοῦ καὶ ἀσε-
βείας, ὅτι χωρὶς ψηφίσματος ἐς Αἴγυπτον μετὰ στρα-
τιᾶς ἐσέβαλεν ἀπαγορευόντων τῶν Σιβυλλείων, Ὑψαῖος
δὲ καὶ Μέμμιος καὶ Σέξστος καὶ ἕτεροι πλείονες ἐπὶ*
91 *δωροδοκίαις ἢ πλήθους δεκασμῷ. Σκαῦρον δὲ τοῦ
πλήθους παραιτουμένου ἐκήρυξεν ὁ Πομπήιος ὑπακοῦ-
σαι τῇ δίκῃ· καὶ πάλιν τοῦ δήμου τοὺς κατηγόρους
ἐνοχλοῦντος, σφαγή τις ἐκ τῶν Πομπηίου στρατιωτῶν
ἐπιδραμόντων ἐγένετο, καὶ ὁ μὲν δῆμος κατεσιώπησεν,*
92 *ὁ δὲ Σκαῦρος ἑάλω. καὶ [ὑπὸ] πάντων φυγὴ κατέγνωστο,
Γαβινίου δὲ καὶ δήμευσις ἦν ἐπὶ τῇ φυγῇ. καὶ τάδε
ἡ βουλὴ λαμπρῶς ἐπαινοῦσα δύο τε ἄλλα τέλη καὶ
χρόνον ἐς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνῶν ἕτερον τῷ Πομπηίῳ*
93 *προσεψηφίσαντο. Μέμμιος δὲ ἁλοὺς ἐπὶ δεκασμῷ, τοῦ
νόμου τοῦ Πομπηίου διδόντος αὐτῷ φήναντι ἕτερον
ἀφεῖσθαι τῆς καταδίκης, τὸν πενθερὸν τοῦ Πομπηίου
Λεύκιον Σκιπίωνα προεκαλέσατο ἐς ὁμοίαν δεκασμοῦ*
94 *δίκην. καὶ ἐπὶ τῷδε τοῦ Πομπηίου τὴν τῶν κρινο-
μένων ἐσθῆτα μεταλαβόντος πολλοὶ καὶ τῶν δικαστῶν
μετελάμβανον. ὀλοφυράμενος οὖν ὁ Μέμμιος τὴν πολι-*
95 *τείαν διέλυσε τὴν δίκην. καὶ ὁ Πομπήιος ὡς ἤδη* **25**
*τὰ χρήζοντα τῆς μοναρχίας διωρθωμένος τὸν Σκιπίωνα
σύναρχον ἐς τὸ λοιπὸν τοῦ ἔτους ἐποιεῖτο. καὶ μετὰ
τοῦθ' ἑτέρων ἐς τὴν ἀρχὴν καθισταμένων οὐδὲν ἧττον*

10 *ὑπὸ* del. Musgr. *πάντων ⟨μὲν⟩* maluit Mend., cf. ad I § 202 11 *ἦν* del. Nauck, cf. ad I § 547 15 *αὐτῷ* Oi, *τῷ* ci. Mend. coll. Cass. D. 40, 52, 3; *ut qui alium accusasset* C, sed App. unum Memmium respicit 17 *Λεύκιον*] immo *Κόιντον*, cf. tit. honor. ap. Dittenberger, Syll. inscr. graec.[2] n. 344, sed infra redit error *προσεκαλέσατο* ci. Bk. 22 *τῆς* deleri voluit Mend. 24 *τοῦθ'*] *ταῦθ'* maluit Mend., cf. I § 240, *post quem* C

1 de Gabinio cf. Syr. c. 51 et Willems II p. 315

52 a. C.
ἐφεώρα καὶ ἐδυνάστευε, καὶ πάντ' ἦν ἐν Ῥώμῃ τότε
Πομπήιος· ἡ γὰρ εὔνοια τῆς βουλῆς μάλιστα ἐς αὐτὸν
ἐποίει, ζήλῳ τε τοῦ Καίσαρος ἐς οὐδὲν αὐτῇ παρὰ τὴν
ἰδίαν ὑπατείαν κεχρημένου καὶ ὅτι νοσοῦσαν ὁ Πομ-
πήιος τὴν πολιτείαν ὀξέως ἀναλάβοι καὶ οὐδενὶ σφῶν
παρὰ τὴν ἀρχὴν φορτικὸς ἢ ἐπαχθὴς γένοιτο.

τῶν δὲ φυγάδων ἐς τὸν Καίσαρα ἰόντων ἀθρόων 96
καὶ παραινούντων φυλάσσεσθαι τὸν Πομπήιον ὡς τὸν
νόμον τοῦ δεκασμοῦ μάλιστα θέμενον ἐπ' ἐκείνῳ,
τούσδε μὲν ὁ Καῖσαρ παρηγόρει καὶ τὸν Πομπήιον
εὐφήμει, τοὺς δὲ δημάρχους ἔπεισεν εἰσηγήσασθαι νό-
μον ἐξεῖναι Καίσαρι δευτέραν ὑπατείαν ἀπόντι μετ-
ιέναι. καὶ τοῦθ' ὑπατεύοντος ἔτι τοῦ Πομπηίου καὶ
οὐδὲν ἀντειπόντος ἐκεκύρωτο. ὁ δὲ Καῖσαρ ἀντι- 97
πράξειν τὴν βουλὴν ὑπονοῶν ἐδεδοίκει μὲν ὑπὸ τοῖς 51 a. C.
ἐχθροῖς ἰδιώτης γενέσθαι, ἐτέχναζε δὲ ἐπὶ δυνάμεως
εἶναι, μέχρι ὕπατος ἀποδειχθείη, καὶ τὴν βουλὴν ᾔτει
χρόνον ἄλλον ὀλίγον ἐς τὴν παροῦσάν οἱ τῆς Γαλα-
τίας ἡγεμονίαν ἢ ἐς μέρος αὐτῆς ἐπιλαβεῖν. διακωλύ-
σαντος δὲ Μαρκέλλου, ὃς ἐπὶ τῷ Πομπηίῳ ὕπατος ἦν,
φασὶ τὸν Καίσαρα τῷ μηνύοντι ἀποκρίνασθαι, κόπτοντα
26 τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους· "ἥδε μοι δώσει". πόλιν δὲ 98
Νεόκωμον ὁ Καῖσαρ ἐς Λατίου δίκαιον ἐπὶ τῶν Ἄλ-
πεων ᾠκίκει, ὧν ὅσοι κατ' ἔτος ἦρχον, ἐγίγνοντο Ῥω-

---

15 ⟨οἱ⟩ τὴν ci. Mend., sed cf. ad I § 223 ὑπὸ] ἐπὶ ci. Naber, Mnemos. 4 (1876) p. 346, sed cf. § 110 16 ἰδιώτης] ἰδιωτεύσας ci. Mend., cf. ad I § 467. Subaudierim h. l. ὢν vel γενόμενος, cf. ad I § 296 22 ⟨ἀλλ'⟩ ἥδε ci. Mend., copiosius C: *at hic mihi dabit, si uos abnueritis*, item ἀλλὰ apud Plut. Caes. c. 29, Pomp. c. 58

---

16 sqq. cf. Hirschfeld (v. ad § 65) 22 sqq. de re cf. Mommsen C. I. L. V, 2 p. 565 et R. Staatsr. III, 1 p. 640 adn. 2

51 a. C.
μαίων πολῖται· τόδε γὰρ ἰσχύει τὸ Λάτιον. τῶν οὖν Νεοκώμων τινά, ἄρχοντά τε αὐτοῖς γενόμενον καὶ παρὰ τοῦτο Ῥωμαῖον εἶναι νομιζόμενον, ὁ Μάρκελλος ἐφ' ὕβρει τοῦ Καίσαρος ἔξηνε ῥάβδοις ἐφ' ὅτῳδή, οὐ πασχόντων τοῦτο Ῥωμαίων· καὶ τὸν νοῦν ὑπὸ ὀργῆς ἀνεκάλυπτε, τὰς πληγὰς εἶναι ξενίας σύμβολον, καὶ
99 φέρειν αὐτὰς ἐκέλευε καὶ δεικνύναι τῷ Καίσαρι. οὕτω μὲν ὑβριστικῶς ὁ Μάρκελλος, εἰσηγεῖτο δὲ ἤδη καὶ διαδόχους αὐτῷ πέμπειν ἐπὶ τὰ ἔθνη, προαφαιρῶν τοῦ χρόνου· ἀλλὰ διεκώλυσεν ὁ Πομπήιος εὐπρεπείᾳ τε λόγου καὶ εὐνοίας ὑποκρίσει, μὴ δεῖν ἄνδρα λαμπρὸν καὶ ἐς πολλὰ χρήσιμον τῇ πατρίδι γενόμενον ὑβρίζειν βραχεῖ διαστήματι χρόνου, καὶ δῆλον ἐποίησεν, ὅτι χρὴ μετὰ τὸν χρόνον παραλύειν τῆς ἀρχῆς αὐτίκα τὸν
100 Καίσαρα. καὶ ἐπὶ τῷδε οἱ μάλιστα ἐχθροὶ τοῦ Καίσα-
50 a. C. ρος ἐς τοὐπιὸν ᾑρέθησαν ὕπατοι, Αἰμίλιός τε Παῦλος καὶ Κλαύδιος Μάρκελλος, ἀνεψιὸς τοῦ προτέρου Μαρκέλλου, δήμαρχός τε Κουρίων, ἐχθρὸς ὢν καὶ ὅδε τῷ Καίσαρι καρτερὸς καὶ ἐς τὸν δῆμον εὐχαριτώτατος καὶ
101 εἰπεῖν ἱκανώτατος. τούτων ὁ Καῖσαρ Κλαύδιον μὲν οὐκ ἴσχυσεν ὑπαγαγέσθαι χρήμασι, Παῦλον δὲ χιλίων καὶ πεντακοσίων ταλάντων ἐπρίατο μηδὲν αὐτῷ μήτε συμπράττειν μήτε ἐνοχλεῖν, Κουρίωνα δὲ καὶ συμπράττειν ἔτι πλειόνων, εἰδὼς ἐνοχλούμενον ὑπὸ χρεῶν
102 πολλῶν. Παῦλος μὲν δὴ τὴν Παύλου λεγομένην βασιλικὴν ἀπὸ τῶνδε τῶν χρημάτων ἀνέθηκε Ῥωμαίοις,

---

2 *Νεοκωμῖται* Plut. Caes. c. 29, Strab. 5, 1, 6 13 ⟨*ἐπὶ*⟩ *βραχεῖ* ci. Mend., contra Kratt p. 14, cf. I § 386 et ad I § 86 17 *Κλαύδιος* Schw., *καλίδιος* libri, const. 22 *αὐτῷ* ci. Mend., *αὐτῷ* Oi 26 *ἀνέθηκε*] *ἀνέστησε* ci. Mend., quia Paulus ipse non dedicavit, cf Drumann I² p. 7, at Plut. Caes. c. 29 basilicam dicit *ὀνομαστὸν ἀνάθημα* Aemilii Pauli

50 a.C.

27 *οἰκοδόμημα περικαλλές· ὁ δὲ Κουρίων, ἵνα μὴ ἄφνω μετατιθέμενος γίγνοιτο κατάφωρος, εἰσηγεῖτο βαρυτάτας ὁδῶν πολλῶν ἐπισκευάς τε καὶ κατασκευὰς καὶ αὐτὸν ἐπιστάτην αὐτῶν ἐπὶ πενταετὲς εἶναι, εἰδὼς μὲν οὐδὲν τούτων ἐσόμενον, ἐλπίζων δὲ τοὺς Πομπηίου φίλους ἀντιλέξειν καὶ αὐτὸς ἐς τὸν Πομπήιον ἕξειν τι τοῦτο πρόσκρουμα. καὶ γενομένων τῶνδε, ὡς* 103 *προσεδόκησεν, ὃ μὲν εἶχε τὴν πρόφασιν τῆς διαφορᾶς, Κλαύδιος δ' εἰσηγεῖτο πέμπειν Καίσαρι διαδόχους ἐπὶ τὰ ἔθνη· καὶ γὰρ ἔληγεν ὁ χρόνος. καὶ Παῦλος ἐσιώπα. Κουρίων δὲ νομιζόμενος ἀμφοτέροις διαφέρεσθαι,* 104 *ἐπῄνει τὴν τοῦ Κλαυδίου γνώμην, ὡς δὲ ἐνδέον αὐτῇ προσετίθει τὸ καὶ Πομπήιον ὁμοίως Καίσαρι ἀποθέσθαι τὰ ἔθνη καὶ τὸν στρατόν· ὧδε γὰρ ἔσεσθαι τῇ πόλει καθαρὰν καὶ πανταχόθεν ἀδεῆ τὴν πολιτείαν. ἐνισταμένων δὲ πολλῶν ὡς οὐκ ἴσον ⟨διὰ⟩ τὸ μήπω* 105 *τὸν χρόνον ἐξήκειν τῷ Πομπηίῳ, σαφέστερον ὁ Κουρίων ἤδη καὶ τραχύτερον ἀπεγύμνου μὴ χρῆναι μηδὲ Καίσαρι πέμπειν διαδόχους, εἰ μὴ καὶ Πομπηίῳ δοῖεν· ὄντων γὰρ αὐτῶν ἐς ἀλλήλους ὑπόπτων οὔπω τῇ πόλει τὴν εἰρήνην ἔσεσθαι βεβαίαν, εἰ μὴ πάντες ἰδιωτεύσειαν. ἔλεγε δὲ ταῦτ' εἰδὼς οὐ μεθήσοντα τὴν ἀρχὴν τὸν Πομπήιον καὶ τὸν δῆμον ὁρῶν ἤδη τι*

---

1 *περικαλλὲς*, altera *λ* suprascr., B 4 *αὐτὸν*] *αὑτὸν* O i 5 *αὐτὸν* ante *οὐδὲν* add. i *τούτων οὐδὲν* cum V scr. Mend. 13 *τὸ* om. a 16 ⟨*διὰ*⟩ add. Mend., *τῷ μήπω* coniecerat Schw. 18 *ἀπεγύμνου* ⟨*τὴν γνώμην*⟩ ci. Mend., quo non opus est, cf. e. g. Iber. c. 81 extr. *διέσωκεν, ὅτι* 20 *οὔπω*] Mend. confert Herodot. 1, 32: *ἐκεῖνο δὲ—οὔκω σε ἐγὼ λέγω, πρὶν—πύθωμαι.* Intellege: Caesari soli imperio abrogato nondum pacem reipublicae fore tutam 21 *πάντες*] *ambo* vertit C, at cf. Caes. b. c. 1, 9, 3, Cass. D. 40, 62, 3, Suet. Div. Iul. 29 23 *τὸν* ante *Πομπ.* om. i *τι* om. V

50 a. C.
προσκοπτόμενον αὐτῷ διὰ τὰς τοῦ δεκασμοῦ δίκας.
106 εὐπρεποῦς δὲ τῆς γνώμης οὔσης ὁ δῆμος ἐπῄνει τὸν
Κουρίωνα ὡς μόνον ἀξίως τῆς πόλεως τὴν πρὸς ἀμ-
φοτέρους αἱρόμενον ἔχθραν καί ποτε καὶ παρέπεμψαν
αὐτὸν ἀνθοβολοῦντες ὥσπερ ἀθλητὴν μεγάλου καὶ
δυσχεροῦς ἀγῶνος· οὐδὲν γὰρ ἐδόκει τότε εἶναι φοβε-
107 ρώτερον τῆς Πομπηίου διαφορᾶς. ὁ δὲ Πομπήιος 28
νοσηλευόμενος περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπέστελλε τῇ βουλῇ
σὺν τέχνῃ, τά τε ἔργα τοῦ Καίσαρος ἐπαινῶν καὶ τὰ
ἴδια ἐξ ἀρχῆς καταλέγων ὅτι τε τῆς τρίτης ὑπατείας
καὶ ἐθνῶν τῶν ἐπ' αὐτῇ καὶ στρατοῦ δοθέντος οὐ
μετιών, ἀλλ' ἐς θεραπείαν τῆς πόλεως ἐπικληθεὶς ἀξιω-
θείη· ἃ δὲ ἄκων ἔφη λαβεῖν, "ἑκὼν ἀποθήσομαι τοῖς
ἀπολαβεῖν θέλουσιν, οὐκ ἀναμένων τοὺς χρόνους τοὺς
108 ὡρισμένους". ἡ μὲν δὴ τέχνη τῶν γεγραμμένων εἶχεν
εὐπρέπειάν τε τῷ Πομπηίῳ καὶ ἐρέθισμα κατὰ τοῦ
Καίσαρος, οὐκ ἀποδιδόντος τὴν ἀρχὴν οὐδ' ἐν τῷ
νενομισμένῳ χρόνῳ· ἀφικόμενος δ' ἄλλα τε τούτοις
ὅμοια ἔλεγε καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τότε ὑπισχνεῖτο ἀπο-
109 θήσεσθαι. ὡς δὲ δὴ φίλος καὶ κηδεστὴς γενόμενος
Καίσαρι, κἀκεῖνον ἔλεγε μάλα χαίροντα ἀποθήσεσθαι·
χρόνιόν τε γὰρ αὐτῷ τὴν στρατείαν καὶ ἐπίπονον κατὰ
ἐθνῶν μαχιμωτάτων γεγονέναι καὶ πολλὰ τῇ πατρίδι
προσλαβόντα ἐπὶ τιμὰς καὶ θυσίας ἥξειν καὶ ἀναπαύ-
σεις. ἔλεγε δὲ ταῦθ' ὡς Καίσαρι μὲν αὐτίκα δοθησο-

---

8 desidero περὶ τὴν Καμπανίαν, cf. Plut. Pomp. c. 57, Cic. Tusc. 1 § 86, Vell. 2, 48, 2 13 καὶ ante ἄκων add. V ἔλαβον ci. Cob. p. 232, inut. 14 ἐθέλουσιν cum V scr. Mend. 16 τε om. V 17 ⟨ὡς⟩ οὐκ ci. Mend., sed cf. e. g. § 112 extr. 18 τε om. V 22 στρατείαν] στρατηγίαν ci. Mend. 24 ⟨ἑκόντα⟩ ἐπὶ ci. Mend. 25 ἔλεγε μὲν ταῦθ' ab

---

17 sq. cf. ad § 65

50 a. C.

μένων διαδόχων, αὐτὸς δ' ἐσόμενος ἐν ὑποσχέσει μόνῃ.
Κουρίων δὲ αὐτοῦ τὸ σόφισμα διελέγχων οὐχ ὑπ- 110
ισχνεῖσθαι δεῖν ἔφη μᾶλλον ἢ αὐτίκα ἀποθέσθαι οὐδ'
ἐξοπλίζειν Καίσαρα τῆς στρατιᾶς, πρὶν καὶ αὐτὸν ἰδιω-
τεῦσαι· οὔτε γὰρ ἐς τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐκείνῳ λυσι-
τελεῖν οὔτε Ῥωμαίοις, ὑφ' ἑνὶ τηλικαύτην ἀρχὴν γενέ-
σθαι μᾶλλον ἢ τὸν ἕτερον αὐτῶν ἔχειν ἐπὶ τὸν ἕτερον,
εἴ τι τὴν πόλιν καταβιάζοιτο. οὐδέν τε ἐπικρύπτων 111
ἔτι ἀφειδῶς ἐς τὸν Πομπήιον ἐβλασφήμει ὡς τυραν-
νίδος ἐφιέμενον καί, εἰ μὴ νῦν σὺν φόβῳ τῷ Καίσα-
ρος ἀποθοῖτο τὴν ἀρχήν, οὔποτε μεθήσοντα. ἠξίου
δ', ἂν ἀπειθῶσιν, ἄμφω ψηφίζεσθαι πολεμίους καὶ
στρατὸν ἀγείρειν ἐπ' αὐτούς· ᾧ δὴ καὶ μάλιστα ἔλαθεν
29 ὑπὸ Καίσαρος ἐωνημένος. Πομπήιος δ' αὐτῷ χαλεψά- 112
μενός τε καὶ ἀπειλήσας εὐθὺς ἐς τὰ προάστεια ἀγα-
νακτῶν ὑπεξῄει. καὶ ἡ βουλὴ ὑπόπτως μὲν εἶχεν ἤδη
πρὸς ἀμφοτέρους, δημοτικώτερον δ' ὅμως ἡγοῦντο
Πομπήιον καὶ τῷ Καίσαρι ἐδυσχέραινον τῆς παρὰ
τὴν ὑπατείαν ὑπεροψίας σφῶν· οἳ δὲ καὶ τῷ ὄντι
οὐκ ἀσφαλὲς ἡγοῦντο διαλύειν τὴν ὑπὸ τῷ Πομπηίῳ
δύναμιν, μέχρι πρότερον ἐκεῖνον ἀποθέσθαι, ἔξω τε
τῆς πόλεως ὄντα καὶ μεγαλοπραγμονέστερον. τὸ δ' 113
αὐτὸ καὶ ὁ Κουρίων ἀνέστρεφεν, ὡς δέον ὑπάρχειν
αὐτοῖς ἐπὶ τὸν Πομπήιον Καίσαρα, ἢ ὁμοῦ πάντας

---

1 *μόνον*, ut videtur, i 8 *εἴ τι*] *εἴ τις* ci. Mend., cf. eundem Jahrb. f. cl. Philol. 133 (1886) p. 397 adn. 4 contra Kratt p. 2, qui *τι* pro *τις* positum dicit; sed *τι* est accus. graecus, subiectum subaudio ex verbis, quae antecedunt 10 *τῷ*] *τοῦ* ci. Mend. 11 *οὔποτε μεθήσοντα* om. V 13 *καὶ* om. i 15 *προάστεια*] ita codices const., cf. ad § 28 19 *ὑποψίας* i 24 *πάντας* Mend., cf. etiam Jahrb. f. cl. Philol. 133 (1886) p. 397 sq., *πάντα* libri, quod frustra tenebat Kratt p. 2, ceterum cf. ad p. 161, 21

50 a. C.
καταλύειν. οὐ πείθων δὲ διέλυε τὴν βουλὴν ἐπὶ ἀτε-
λέσι πᾶσι· δύναται δὲ τοῦθ' ὁ δήμαρχος· ὅτε δὴ καὶ
μάλιστα τῷ Πομπηίῳ μετεμέλησε τὴν δημαρχίαν, ἐς
ἀσθενέστατον ὑπὸ Σύλλα καθῃρημένην, ἀναγαγόντι
114 αὖθις ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον. διαλυόμενοι δὲ ὅμως τοσόνδε
μόνον ἐψηφίσαντο, Καίσαρα καὶ Πομπήιον τέλος ἓν
στρατιωτῶν ἐς Συρίαν ἑκάτερον πέμψαι, φυλακῆς οὕ-
115 νεκα διὰ τὴν Κράσσου συμφοράν. καὶ τεχνάζων ὁ
Πομπήιος ἀπῄτει τὸ τέλος, ὃ ἔναγχος ἐπὶ συμφορᾷ
στρατηγῶν δύο Καίσαρος, Τιτυρίου τε καὶ Κόττα,
Καίσαρι κεχρήκει. ὃ δ' αὐτό, τιμήσας ἕκαστον ἄνδρα
δραχμαῖς πεντήκοντα καὶ διακοσίαις, ἀπέπεμπεν ἐς
Ῥώμην καὶ συνέπεμπεν ἄλλο παρ' ἑαυτοῦ. οὐδενὸς
δὲ δεινοῦ περὶ Συρίαν φανέντος τάδε μὲν ἐχείμαζεν
116 ἐν Καπύῃ· οἱ δ' ἐπ' αὐτὰ πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Πομ- **30**
πηίου πρὸς Καίσαρα ἄλλα τε πολλὰ δυσχερῆ κατὰ τοῦ
Καίσαρος διεθρόουν καὶ ἰσχυρίζοντο τῷ Πομπηίῳ τὴν
στρατιὰν Καίσαρος, τετρυμένην τε πόνῳ καὶ χρόνῳ
καὶ τὰ οἴκοι ποθοῦσαν, μεταθήσεσθαι πρὸς αὐτόν, ὅτε
117 τὰ Ἄλπεια διέλθοιεν. καὶ οἳ μὲν οὕτως ἔλεγον, εἴθ'
ὑπὸ ἀγνοίας εἴτε διεφθαρμένοι, Καίσαρι δ' ἔρρωτο
πᾶς ἀνὴρ εἰς προθυμίαν καὶ πόνους ὑπό τε ἔθους τῶν
στρατειῶν καὶ ὑπὸ κερδῶν, ὅσα πόλεμος τοῖς νικῶσιν

---

1 καταλύειν ⟨τοὺς στρατούς⟩ ci. Mend., ut Cass. D. 40, 62, 3: τὰ στρατόπεδα διαλῦσαι; sed cf. Thuc. 5, 23, 2; 8, 58, 7 2 πᾶσι] πράγμασι ci. Blok, Sex. Pompeius Magnus, diss. Lugd. Bat. 1879, p. 73, perperam τοῦθ' Bk., ταῦθ' libri, quod Kratt p. 5 retinebat, vix iure 5 ὅμως] οὕτω (potius οὕτως) ci. Mend. 6 ἓν Bk., ἔχοντα O, ἔχοντας i, deleri iussit Musgr. 16 δυσχερῆ] οὐκ ἐπιεικεῖς οὐδὲ χρηστοὺς — λόγους Plut. Caes. c. 29 18 τετρυμένην C. Steph., τετρυμμένην Oi 22 τῶν eiecit Mend. 23 ὅσα ⟨τε⟩ ci. Mend., cf. ad I § 371

50 a. C.

ἐργάζεται καὶ ὅσα παρὰ Καίσαρος ἄλλα ἐλάμβανον·
ἐδίδου γὰρ ἀφειδῶς, θεραπεύων εἰς ἃ ἐβούλευεν· οἳ
δὲ καὶ αὐτοὶ συνιέντες αὐτῶν ὅμως ὑπέμενον. ὁ δὲ 118
Πομπήιος τοῖς ἠγγελμένοις πίσυνος οὔτε στρατιὰν
οὔτε παρασκευὴν ὡς ἐς τοσοῦτον ἔργον ἤγειρεν. ἡ
βουλὴ δὲ γνώμην ἕκαστον ᾔτει· καὶ ὁ Κλαύδιος πανούρ-
γως διῄρει καὶ ἐπυνθάνετο αὐτῶν παρὰ μέρος, εἰ δοκεῖ
Καίσαρι πέμπειν διαδόχους καὶ εἰ Πομπήιον τὴν ἀρ-
χὴν ἀφαιρεῖσθαι. οἳ δὲ τοῦτο μὲν ἀνένευον οἱ πλεί-
ους, Καίσαρι δ' ἐπεψήφιζον τοὺς διαδόχους. ἐπανερο- 119
μένου δὲ τοῦ Κουρίωνος, εἰ ἀμφοτέρους δοκεῖ τὰ ἐν
χερσὶν ἀποθέσθαι, δύο μὲν καὶ εἴκοσιν ἀνδράσιν
ἀπήρεσκε, τριακόσιοι δὲ καὶ ἑβδομήκοντα ἐς τὸ συμ-
φέρον ἀπὸ τῆς ἔριδος ἐπὶ τὴν τοῦ Κουρίωνος γνώμην
ἀπέκλινον, ὅτε δὴ καὶ ὁ Κλαύδιος τὴν βουλὴν διέλυσε
31 βοῶν· "νικᾶτε δεσπότην ἔχειν Καίσαρα". λόγου δ' 120
ἄφνω ψευδοῦς ἐμπεσόντος, ὅτι τὰς Ἄλπεις ὁ Καῖσαρ
ὑπερελθὼν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐλαύνοι, θόρυβός τε πολὺς
ἦν καὶ φόβος ἁπάντων, καὶ ὁ Κλαύδιος εἰσηγεῖτο τὴν
ἐν Καπύῃ στρατιὰν ἀπαντᾶν ὡς πολεμίῳ Καίσαρι.
ἐνισταμένου δὲ ὡς ἐπὶ ψευδέσι τοῦ Κουρίωνος εἶπεν· 121
"εἰ κωλύομαι ψήφῳ κοινῇ τὰ συμφέροντα διοικεῖν,
κατ' ἐμαυτὸν ὡς ὕπατος διοικήσω". καὶ τάδε εἰπὼν
ἐξέδραμε τῆς βουλῆς ἐς τὰ προάστεια μετὰ τοῦ συν-
άρχου ξίφος τε ὀρέγων τῷ Πομπηίῳ "κελεύω σοι", ἔφη,
"κἀγὼ καὶ ὅδε χωρεῖν ἐπὶ Καίσαρα ὑπὲρ τῆς πατρίδος·

5 ὡς om. i 7 δοκοῖ, οι in rasura, B 9 τούτῳ i 10 ἐπεψηφίζοντο ci. Cob. p. 216, at cf. Samn. 4, 4 extr., Hann. c. 3, Lib. c. 53 extr. 13 sq. ὡς κοινῇ συμφέρον (malim ἐς τὸ κοινῇ συμφέρον) ci. Mend., ἐς τὸ σύμφρον Keil 14 τοῦ om. b, ut videtur 18 ἐλαύνει i 25 σοι] σὲ i

10 τοὺς διαδόχους] cf. ad § 129

60 a. C.
καὶ στρατιὰν ἐς τοῦτό σοι δίδομεν, ἥ τε νῦν ἀμφὶ
Καπύην ἢ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν ἐστὶ καὶ ὅσην αὐτὸς
122 ἐθέλοις ἄλλην καταλέγειν". ὃ δ' ὑπήκουε μὲν ὡς
κελευόμενος πρὸς ὑπάτων, ἐπετίθει δ' ὅμως· "εἰ μή
τι κρεῖσσον", ἀπατῶν ἢ τεχνάζων καὶ τότε ἐς εὐπρέ-
123 πειαν. Κουρίωνι δ' οὐκ ἦν μὲν ὑπὲρ τὴν πόλιν ἐξ-
ουσία τις (οὐδὲ γὰρ προϊέναι τῶν τειχῶν τοῖς δημάρ-
χοις ἐφίεται), ὠλοφύρετο δ' ἐν τῷ δήμῳ τὰ γιγνόμενα
καὶ τοὺς ὑπάτους ἠξίου κηρύσσειν μηδένα πω κατα-
λέγοντι πείθεσθαι Πομπηίῳ. οὐδὲν δὲ ἀνύων, ἐπεί οἱ
καὶ ὁ τῆς δημαρχίας χρόνος ἔληγε, δείσας ὑπὲρ ἑαυτοῦ
καὶ ἀπογνοὺς ἔτι δύνασθαι βοηθεῖν τῷ Καίσαρι, κατὰ
σπουδὴν ἐχώρει πρὸς αὐτόν.
124 ὃ δ' ἄρτι τὸν ὠκεανὸν ἐκ Βρεττανῶν διεπεπλεύκει **32**
καὶ ἀπὸ Κελτῶν τῶν ἀμφὶ τὸν Ῥῆνον τὰ ὄρη τὰ Ἄλ-
πεια διελθὼν σὺν πεντακισχιλίοις πεζοῖς καὶ ἱππεῦσι
τριακοσίοις κατέβαινεν ἐπὶ Ῥαβέννης, ἣ συναφής τε
125 ἦν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῆς Καίσαρος ἀρχῆς τελευταία. φιλο-
φρονησάμενος δὲ τὸν Κουρίωνα καὶ χάριν ὑπὲρ τῶν
γεγονότων ὁμολογήσας ἐσκόπει περὶ τῶν παρόντων.
Κουρίωνι μὲν δὴ συγκαλεῖν ἐδόκει τὸν στρατὸν ἅπαντα
ἤδη καὶ ἄγειν ἐπὶ Ῥώμης, Καίσαρι δ' ἔτι πειρᾶσθαι
126 διαλύσεων. τοὺς οὖν φίλους ἐκέλευεν ὑπὲρ αὐτοῦ συμ-
βῆναι, τὰ μὲν ἄλλα αὐτὸν ἔθνη καὶ στρατόπεδα ἀπο-

---

3 ἐθέλειν V, ἐθέλεις, οις suprascr. a m. 1, b 13 ἀνε-χώρει i 17 ῥαβένης V, cf. ad I § 410 23 ἐκέλευσεν i αὑτοῦ Oi, corr. Mend.

---

6 sq. cf. Mommsen, R. Staatsr. I³ p. 69 sq. 7 τῶν τειχῶν] cf. Ed. Meyer, Hermes 30 (1895) p. 14 24 sqq. quid viri docti de tempore et ordine rerum sentiant, v. apud Kornemann (v. ad § 64) p. 574 adn. 78 et p. 677, alibi

50 a. C.

θήσεσθαι, μόνα δ' ἕξειν δύο τέλη καὶ τὴν Ἰλλυρίδα
μετὰ τῆς ἐντὸς Ἄλπεων Γαλατίας, ἕως ὕπατος ἀποδει-
χθείη. καὶ Πομπηίῳ μὲν ἀρκεῖν ἐδόκει, κατακωλυόν- 127
των δὲ τῶν ὑπάτων ὁ Καῖσαρ ἐπέστελλε τῇ βουλῇ,
καὶ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Κουρίων, τρισὶν ἡμέραις τρια-
κοσίους ἐπὶ δισχιλίοις σταδίους διαδραμών, ἐπέδωκε
τοῖς νέοις ὑπάτοις ἐσιοῦσιν ἐς τὸ βουλευτήριον τῇ *Kal. Jan. 49 a. C.*
νουμηνίᾳ τοῦ ἔτους. περιεῖχε δ' ἡ γραφὴ κατάλογόν 128
τε σεμνὸν ὧν ἐξ ἀρχῆς ὁ Καῖσαρ ἐπεπράχει, καὶ πρό-
κλησιν, ὅτι θέλοι Πομπηίῳ συναποθέσθαι, ἄρχοντος
δ' ἔτι ἐκείνου οὔτε ἀποθήσεσθαι καὶ τιμωρὸς αὐτίκα
τῇ τε πατρίδι καὶ ἑαυτῷ κατὰ τάχος ἀφίξεσθαι. ἐφ' 129
ᾧ δὴ σφόδρα πάντες ἀνέκραγον, ὡς ἐπὶ πολέμου καταγ-
γελίᾳ, διάδοχον εἶναι Λεύκιον Δομίτιον. καὶ ὁ Δομί-
τιος εὐθὺς ἐξῄει μετὰ τετρακισχιλίων ἐκ καταλόγου.

33 Ἀντωνίου δὲ καὶ Κασσίου δημαρχούντοιν μετὰ Κου- 130
ρίωνα καὶ τὴν Κουρίωνος γνώμην ἐπαινούντοιν, ἡ
βουλὴ φιλονικότερον ἔτι τὴν Πομπηίου στρατιὰν φύ-

---

2 μετὰ τὴν ἐ. ἄ. γαλατίαν B 4 ἐπέστειλε maluit Mend., cf. praef. et ad I § 209 6 δισχιλίοις ci. Schw., dubitanter tamen, probaverunt Mend., O. Basiner, De bello civ. Caesariano, diss. Dorpat 1883, p. 29 adn. 31, O. E. Schmidt, Der Briefwechsel d. M. Tullius Cicero p. 98 sqq., hic quidem refutans, quae ipse dixerat Rhein. Mus. 47 (1892) p. 248, χιλίοις V, τρισχιλίοις ceteri, quod defenderunt H. Nissen, Sybels Hist. Zeitschr. N. F. 10 (1881) p. 76 adn. 2, Ruete, Die Corresp. Ciceros i. d. J. 44 u. 43, diss. Marburg 1883, p. 122, alii διαδραμὼν V, δραμὼν ceteri 12 τῇ τε Schw., τὲ τῇ Oi 13 sq. post καταγγελίᾳ lacunam statuit Mend., probabiliter 16 sq. 'impedita orationis conformatio' (Mend.) 18 φειλονεικότερον (sic) B τὴν ⟨μὲν⟩ ci. Mend., cf. ad I § 202

---

1 sq. cf. Domaszewski, Neue Heidelb. Jahrb. 4 (1894) p. 161 (adn. 5) 14 διάδοχον] in sola Gallia transalpina, cisalpinam obtinuit M. Considius Nonianus 15 ἐκ καταλόγου] cf. J. Schmidt, Hermes 14 (1879) p. 323, Domaszewski l. c. p. 163 adn. 4

49 a. C.

λακα σφῶν ἡγοῦντο εἶναι, τὴν δὲ Καίσαρος πολεμίαν.

131 καὶ οἱ ὕπατοι, Μάρκελλός τε καὶ Λέντλος, ἐκέλευον τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἀντώνιον ἐκστῆναι τοῦ συνεδρίου, μή τι καὶ δημαρχοῦντες ὅμως πάθοιεν ἀτοπώτερον. ἔνθα δὴ μέγα βοήσας ὁ Ἀντώνιος ἀνά τε ἔδραμε τῆς ἕδρας σὺν ὀργῇ καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐπεθείαζεν αὐτοῖς, ὡς ἱερὰ καὶ ἄσυλος οὖσα ὑβρίζοιτο, καὶ περὶ σφῶν, ὅτι γνώμην ἐσφέροντες, ἣν δοκοῦσι συνοίσειν, ἐξελαύνοιντο σὺν ὕβρει, μήτε τινὰ σφαγὴν μήτε μύσος ἐργασάμενοι.

132 ταῦτα δ' εἰπὼν ἐξέτρεχεν ὥσπερ ἔνθους, πολέμους καὶ σφαγὰς καὶ προγραφὰς καὶ φυγὰς καὶ δημεύσεις καὶ ὅσα ἄλλα αὐτοῖς ἔμελλεν ἔσεσθαι, προθεσπίζων ἀράς τε βαρείας τοῖς τούτων αἰτίοις ἐπαρώμενος. συνεξέθεον δ' αὐτῷ Κουρίων τε καὶ Κάσσιος· καὶ γάρ τις ἤδη στρατὸς ἑωρᾶτο ἐκ Πομπηίου περιιστάμενος τὸ

133 βουλευτήριον. οἵδε μὲν δὴ τάχει πολλῷ πρὸς Καίσαρα, νυκτὸς αὐτίκα, λαθόντες ἐχώρουν ἐπὶ ὀχήματος μισθωτοῦ, θεραπόντων ἐσθῆτας ἐνδύντες. καὶ αὐτοὺς ἔτι ὧδε ἔχοντας ὁ Καῖσαρ ἐπεδείκνυ τῷ στρατῷ καὶ ἠρέθιζε λέγων, ὅτι καὶ σφᾶς τοσάδε ἐργασαμένους ἡγοῦνται πολεμίους καὶ τοιούσδε ἄνδρας ὑπὲρ αὐτῶν τι φθεγξαμένους οὕτως ἐξελαύνουσιν αἰσχρῶς.

134 ὁ μὲν δὴ πόλεμος ἑκατέρωθεν ἀνέῳκτο καὶ κεκή- **34**
ρυκτο ἤδη σαφῶς, ἡ δὲ βουλὴ νομίζουσα Καίσαρι τὸν στρατὸν ἀπὸ Κελτῶν σὺν χρόνῳ παρέσεσθαι καὶ οὔποτε αὐτὸν ὁρμήσειν ἐπὶ τηλικοῦτον ἔργον σὺν ὀλίγοις προσέτασσε Πομπηίῳ τρισκαίδεκα μυριάδας Ἰτα-

---

7 ἱερά τε καὶ V   10 δ' deleri maluit Mend., sed cf. ad I § 37   23 ἀνέῳκτό ⟨τε⟩ ci. Mend.   27 sq. θετταλῶν iC

19 ἐπεδείκνυ] sec. Cass. D. 41, 4, 1 Arimini, non Ravennae

49 a. C.

*λῶν ἀγείρειν, καὶ μάλιστα αὐτῶν τοὺς ἐστρατευμένους
ὡς ἐμπειροπολέμους, ξενολογεῖν δὲ καὶ ἐκ τῶν περι-
οίκων ἐθνῶν ὅσα ἄλκιμα. χρήματα δ' ἐς τὸν πόλεμον* 135
*αὐτῷ τά τε κοινὰ πάντα αὐτίκα ἐψηφίζοντο καὶ τὰ
ἰδιωτικὰ σφῶν ἐπὶ τοῖς κοινοῖς, εἰ δεήσειεν, εἶναι
στρατιωτικά· ἔς τε τὰς πόλεις ἐφ' ἕτερα περιέπεμπον
σύν τε ὀργῇ καὶ φιλονικίᾳ, σπουδῆς οὐδὲν ἀπολεί-
ποντες ὀξυτάτης. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐπὶ μὲν τὸν ἑαυτοῦ* 136
*στρατὸν περιεπεπόμφει, χαίρων δ' ἀεὶ ταχυεργίας τε
ἐκπλήξει καὶ φόβῳ τόλμης μᾶλλον ἢ παρασκευῆς δυνά-
μει, μετὰ τῶν πεντακισχιλίων ἔγνω προεπιχειρεῖν το-*
35 *σῷδε πολέμῳ καὶ φθάσαι τὰ εὔκαιρα τῆς Ἰταλίας. τοὺς* 137
*οὖν λοχαγοὺς αὐτῶν σὺν ὀλίγοις τοῖς μάλιστα εὐτολ-
μοτάτοις, εἰρηνικῶς ἐσταλμένοις, προύπεμπεν ἐσελθεῖν
ἐς Ἀρίμινον καὶ τὴν πόλιν ἄφνω καταλαβεῖν· ἣ δ'
ἐστὶν Ἰταλίας πρώτη μετὰ τὴν Γαλατίαν. αὐτὸς δὲ* 138
*περὶ ἑσπέραν, ὡς δὴ τὸ σῶμα ἐνοχλούμενος, ὑπεχώ-
ρησε τοῦ συμποσίου, τοὺς φίλους ἀπολιπὼν ἔτι ἑστιᾶ-
σθαι, καὶ ζεύγους ἐπιβὰς ἤλαυνεν ἐς τὸ Ἀρίμινον,
ἑπομένων οἱ τῶν ἱππέων ἐκ διαστήματος. δρόμῳ δ'* 139
*ἐλθὼν ἐπὶ τὸν Ῥουβίκωνα ποταμόν, ὃς ὁρίζει τὴν
Ἰταλίαν, ἔστη τοῦ δρόμου καὶ ἐς τὸ ῥεῦμα ἀφορῶν
περιεφέρετο τῇ γνώμῃ, λογιζόμενος ἕκαστα τῶν ἐσο-*

---

5 *σφῶν* cum C delendum ci. Mend., nisi verbum iubendi lateret, sed cf. I § 19, nec verbo opus 6 *ἐφ' ἕτερα*] sc. *χρήματα* 9 *περιεπεπόμφει, περι* suprascr. a m. 1, V 10 *καταπλήξει* i 13 *οὖν*] *μὲν* i 14 *ἐσταλμένους* ci. Mend. 15 *ἀρίμηνον* Oi, const. fere, cf. ad I § 308 15 *ἦδ'* Oi, ut saepe etiam *ὅδ'*, *τόδ'* pro ὃ *δ'*, *τὸ δ'*

---

23 sqq. has cogitationes Asinii potius Pollionis fuisse quam Caesaris dicit Kornemann (v. ad § 64) p. 621, cf. § 288

49 a. C.
μένων κακῶν, εἰ τόνδε τὸν ποταμὸν σὺν ὅπλοις περά-
140 σειε. καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἶπεν ἀνενεγκών· "ἡ
μὲν ἐπίσχεσις, ὦ φίλοι, τῆσδε τῆς διαβάσεως ἐμοὶ κακῶν
ἄρξει, ἡ δὲ διάβασις πᾶσιν ἀνθρώποις". καὶ εἰπὼν
οἷά τις ἔνθους ἐπέρα σὺν ὁρμῇ, τὸ κοινὸν τόδε
141 ἐπειπών· "ὁ κύβος ἀνερρίφθω". δρόμῳ δ' ἐντεῦθεν
ἐπιὼν Ἀρίμινόν τε αἱρεῖ περὶ ἕω καὶ ἐς τὸ πρόσθεν
ἐχώρει, φρούρια τοῖς ἐπικαίροις ἐφιστὰς καὶ τὰ ἐν
ποσὶν ἢ βίᾳ χειρούμενος ἢ φιλανθρωπίᾳ. φυγαί τε καὶ
μεταναστάσεις ἦσαν ἐκ πάντων χωρίων ὡς ἐν ἐκπλή-
ξει καὶ δρόμος ἀσύντακτος μετ' οἰμωγῆς, τό τε ἀκρι-
βὲς οὐκ εἰδότες καὶ τὸν Καίσαρα νομίζοντες μετ'
ἀπείρου στρατοῦ κατὰ κράτος ἐλαύνειν.
142 ὧν οἱ ὕπατοι πυνθανόμενοι τὸν Πομπήιον οὐκ **36**
εἴων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἐμπειροπολέμως εὐστα-
θεῖν, ἀλλ' ἐξώτρυνον ἐκπηδᾶν ἐς τὴν Ἰταλίαν καὶ
στρατολογεῖν ὡς τῆς πόλεως καταληφθησομένης αὐτίκα.
143 ἥ τε ἄλλη βουλή, παρὰ δόξαν αὐτοῖς ὀξείας τῆς ἐσ-
βολῆς τοῦ Καίσαρος γενομένης, ἐδεδοίκεσαν ἔτι ὄντες
ἀπαράσκευοι καὶ σὺν ἐκπλήξει μετενόουν οὐ δεξά-
μενοι τὰς Καίσαρος προκλήσεις, τότε νομίζοντες εἶναι
δικαίας, ὅτε σφᾶς ὁ φόβος ἐς τὸ εὔβουλον ἀπὸ τοῦ

1 κακῶν deleri maluit Mend., collatis Plut. Pomp. c. 60 'αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν συλλογιζόμενος τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος' et Suet. Div. Iul. 31 'reputans quantum moliretur'. At v. Plut. Caes. c. 32 ἀναλογιζόμενος, ἡλίκων κακῶν ἄρξει πᾶσιν ἀνθρώποις ἡ διάβασις de eadem re, deinde § 140. 288. 515, Thuc. 2, 12, 3; Herodot. 5, 97 etc. 6 ἐπειπὼν Bk., εἰπὼν libri, ὑπειπὼν Plut. Caes. c. 32 12 εἰδότες et νομίζοντες] cf. ad I § 48 15 ἐμπειροπολέμως susp. Mend., sed defenditur Plut. Pomp. c. 61, Caes. c. 33, cf. infra § 286; de adverbio v. ad § 23

6 'ἀνερρίφθω κύβος' Menander, cf. Fragm. Com. Graec. 4 p. 88 ed. Meineke, Nauck, Mélanges gréco-rom. 6 p. 108, Otto, Die Sprichwörter d. Römer p. 12 sq.

49 a. C.

φιλονίκου μετέφερε. τέρατά τε αὐτοῖς ἐπέπιπτε 144
πολλὰ καὶ σημεῖα οὐράνια· αἷμά τε γὰρ ἔδοξεν ὁ θεὸς
ὗσαι καὶ ξόανα ἱδρῶσαι καὶ κεραυνοὶ πεσεῖν ἐπὶ νεὼς
πολλοὺς καὶ ἡμίονος τεκεῖν· ἄλλα τε πολλὰ δυσχερῆ
προεσήμαινε τὴν ἐς ἀεὶ τῆς πολιτείας ἀναίρεσίν τε
καὶ μεταβολήν. εὐχαὶ δὲ ὡς ἐπὶ φοβεροῖς προυγρά- 145
φοντο, καὶ ὁ δῆμος ἐν μνήμῃ τῶν Μαρίου καὶ Σύλλα
κακῶν γιγνόμενος ἐκεκράγει Καίσαρα καὶ Πομπήιον
ἀποθέσθαι τὰς δυναστείας ὡς ἐν τῷδε μόνῳ τοῦ πολέ-
μου λυθησομένου, Κικέρων δὲ καὶ πέμπειν ἐς Καί-
37 σαρα διαλλακτάς. ἀντιπραττόντων δ' ἐς ἅπαντα τῶν 146
ὑπάτων, Φαώνιος μὲν Πομπήιον ἐπισκώπτων τοῦ ποτὲ
λεχθέντος ὑπ' αὐτοῦ, παρεκάλει τὴν γῆν πατάξαι τῷ
ποδὶ καὶ τὰ στρατόπεδα ἐξ αὐτῆς ἀναγαγεῖν· ὁ δὲ
"ἕξετε", εἶπεν, "ἂν ἐπακολουθῆτέ μοι καὶ μὴ δεινὸν
ἡγῆσθε τὴν Ῥώμην ἀπολιπεῖν, καὶ εἰ τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ
τῇ Ῥώμῃ δεήσειεν". οὐ γὰρ τὰ χωρία καὶ τὰ οἰκή- 147
ματα τὴν δύναμιν ἢ τὴν ἐλευθερίαν εἶναι τοῖς ἀνδρά-
σιν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας, ὅπῃ ποτ' ἂν ὦσιν, ἔχειν ταῦτα
σὺν ἑαυτοῖς· ἀμυνομένους δ' ἀναλήψεσθαι καὶ τὰ
οἰκήματα. ὁ μὲν δὴ τοσάδε εἰπὼν καὶ ἀπειλήσας 148

---

1 ἐπέπιπτε B, ἔπιπτε Vi 2 αἷμά τε] αἵματι ci. Cob. p. 216, sine causa 6 εὐχαί τε ci. Mend. 7 τῶν ⟨ἐπὶ⟩ Μαρίου ci. Mend., cf. ad I § 563 8 γενόμενος ci. Mend., cf. praef. 10 καὶ ⟨τότε⟩ vel coll. Plut. Pomp. c. 60 καὶ ⟨Τύλλος⟩ ci. Mend., i. e. Volcatius Tullus cos. a. 688/66. Sed fort. in Κικέρων Appiani error latet, qui quae Plut. Pomp. c. 59 et 60 narrantur, confuderit. Aliter indicat Kornemann (v. ad § 64) p. 679. L. Holzapfel, Beiträge z. alt. Gesch. 3 (1903) p. 229 adn. 1 apud Plut. Τύλλιος i. e. Cicero legendum censet, non recte 16 ἡγεῖσθε Vab

---

10 de eventu rogationis dissentiunt viri docti, cf. Holzapfel l. supra c. 12 M. Favonius sec. Kloevekorn p. 56 sq., Ribbeck n. 43, cf. § 500 17 sqq. cf. § 205 et adn. ibid.

49 a. C.

τοῖς ἐπιμένουσιν, εἰ φειδοῖ χωρίων ἢ κατασκευῆς ἀπολελείψονται τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγώνων, ἐξῄει τῆς τε βουλῆς καὶ τῆς πόλεως αὐτίκα ἐς τὴν ἐν Καπύῃ στρατιάν, καὶ οἱ ὕπατοι συνείποντο αὐτῷ· τοὺς ἄλλους δ' ἀπορία τε ἐς πολὺ κατεῖχε, καὶ διενυκτέρευον ἐν τῷ βουλευτηρίῳ μετ' ἀλλήλων. ἅμα δ' ἡμέρᾳ τὸ πλέον ὅμως ἐξῄει καὶ ἐδίωκε τὸν Πομπήιον.

149 *ὁ δὲ Καῖσαρ ἐν Κορφινίῳ Λεύκιον Δομίτιον τὸν* 38 *ἐπιπεμφθέντα οἱ τῆς ἀρχῆς εἶναι διάδοχον καταλαβών, οὐ πάντας ἀμφ' αὐτὸν ἔχοντα τοὺς τετρακισχιλίους, ἐπολιόρκει· καὶ οἱ τὸ Κορφίνιον οἰκοῦντες φεύγοντα τὸν Δομίτιον ἀμφὶ τὰς πύλας καταλαβόντες τῷ Καί-* 150 *σαρι προσήγαγον. ὃ δὲ τὴν μὲν στρατιὰν αὐτοῦ προστιθεμένην οἱ προθύμως ἐδέχετο ἐς ἐρέθισμα τῶν ἄλλων, Δομίτιον δ' αὐτὸν ἀπαθῆ μετὰ τῶν ἑαυτοῦ χρημάτων μεθῆκεν ὅποι βούλοιτο ἀπιέναι, ἐλπίσας μὲν ἴσως διὰ τὴν εὐποιίαν παραμενεῖν, οὐ κωλύσας δ' ἐς* 151 *Πομπήιον ἰόντα. γιγνομένων δὲ τούτων οὕτως ὀξέως, ὁ Πομπήιος ἐς Νουκερίαν ἐκ Καπύης καὶ ἐκ Νουκερίας ἐς Βρεντέσιον ἠπείγετο, ὡς τὸν Ἰόνιον διαβαλῶν ἐς Ἤπειρον καὶ τοῦ πολέμου τὴν παρασκευὴν συστήσων ἐν αὐτῇ. ἔθνεσί τε πᾶσι καὶ βασιλεῦσι καὶ πόλεσι καὶ στρατηγοῖς καὶ δυνάσταις ἔγραφε κατὰ σπουδήν,*

---

1 *ὑπομενοῦσιν* ci. Mend., sed ad *ἐπιμένειν* cf. III § 236, I § 152; *τὸν ὑπομείναντα* Cass. D. 41, 6, 2 4 sq. *τοὺς δ' ἄλλους* i 8 *τὸν* om. i. 10 *αὐτὸν* V, *αὑτὸν* Bi 11 *οἱ τὸ Κ. οἰκοῦντες* susp. Mend., nesciens, unde fluxissent 18 *γενομένων* a 19 *Νουκερίαν*] *Λουκερίαν* ci. Cluver, Italia ant. p. 1215, prob. Nissen, Ital. Landesk. II, 2 p. 844; erroris originem explicavit Wachsmuth, De Luceria Apuliae urbe, progr. Lips. 1844 p. 7 sq., cf. Mommsen, Hermes 18 (1883) p. 171. 194 20 sq. *διαβαλῶν ἐς ἤπειρον ἐλθεῖν καὶ* V, *ut Ionio superato mari* (*διαβαλὼν*) *in Epirum pertransiret* C, male 23 *καὶ στρατηγοῖς καὶ δυνάσταις* post *πᾶσι* (v. 22) collacata in i

49 a. C.
ὅ τι δύναιτο ἕκαστος, ἐς τὸν πόλεμον συμφέρειν. καὶ 152
τάδε μὲν ἀθρόως ἐγίνετο, ὁ δ' ἴδιος αὐτοῦ Πομπηίου
στρατὸς ἦν ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ παρασκευῆς εἶχεν ὡς ὁρμή-
σων, ὅπῃ ποτ' ἂν αἱ χρεῖαι καλῶσιν. αὐτὸς δ' ὁ Πομ-
πήιος τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἤδη τελῶν τὰ μὲν ἔδωκε τοῖς
39 ὑπάτοις προαπάγειν ἐς Ἤπειρον ἐκ Βρεντεσίου, καὶ
διέπλευσαν οἵδε αὐτίκα ἀσφαλῶς ἐς Δυρράχιον· ἣν
Ἐπίδαμνόν τινες εἶναι νομίζουσι διὰ τοιάνδε ἄγνοιαν.
βασιλεὺς τῶν τῇδε βαρβάρων, Ἐπίδαμνος, πόλιν ᾤκι- 153
σεν ἐπὶ θαλάσσης καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ προσεῖπεν Ἐπίδαμνον.
τούτου θυγατριδοῦς Δύρραχος, νομιζόμενος εἶναι Πο-
σειδῶνος, ἐπίνειον ᾤκισε τῇ πόλει καὶ Δυρράχιον
ὠνόμασε. πολεμουμένῳ δ' ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τῷδε 154
τῷ Δυρράχῳ συνεμάχησεν ὁ Ἡρακλῆς ἐπὶ μέρει τῆς
γῆς, ἐξ Ἐρυθείας ἐπανιών· ὅθεν οἱ Δυρράχιοι τὸν
Ἡρακλέα, ὡς μερίτην τῆς γῆς, οἰκιστὴν σφῶν τίθενται,
οὐκ ἀρνούμενοι μὲν οὐδὲ τὸν Δύρραχον, φιλοτιμού-
μενοι δ' ὑπὲρ σφῶν ἐς τὸν Ἡρακλέα μᾶλλον ὡς ἐς
θεόν. φασὶ δ' ἐν τῇ μάχῃ τῇδε Δυρράχου παῖδα 155
Ἰόνιον ὑφ' Ἡρακλέους ἐξ ἀγνοίας ἀποθανεῖν καὶ τὸν
Ἡρακλέα τὸ σῶμα θάψαντα ἐμβαλεῖν ἐς τὸ πέλαγος,
ἵνα ἐπώνυμον αὐτοῦ γένοιτο. χρόνῳ δὲ τῆς τε χώρας 156

---

4 ὅποι ed. Bk., sed cf. § 160. 257. 374. 403, Iber. c. 20, Hann. c. 10, Lib. c. 21 extr. etc. 5 αὐτὸν Bi (V?), corr. Bk. 6 προάγειν, in mg. ab alia manu: γρ. προαπάγειν προάγειν, V 8 ἄγνοιαν] αἰτίαν ci. Nauck, haud bene 12 ἐπῴκισε ci. Mend., *adiecit* C 15 ἐρυθρείας a, ἐρυθίας b 21 θάψαντα] i. e. tumulo facto, cf. Stein ad Herodot. 5, 8

---

7 sqq. cf. Drumann III p. 476, Mommsen, C. I. L. III, 1 p. 117, Heuzey et Daumet, Mission archéol. de Macédoine, Paris 1876, p. 370 sq.

49 a. C.

καὶ πόλεως κατασχεῖν Βρίγας ἐκ Φρυγῶν ἐπανελθόντας καὶ Ταυλαντίους ἐπ' ἐκείνοις, Ἰλλυρικὸν ἔθνος, ἐπὶ δὲ τοῖς Ταυλαντίοις ἕτερον γένος Ἰλλυριῶν Λιβυρνούς, οἳ τὰ περίοικα νησὶ ταχείαις ἐληίζοντο· καὶ Λιβυρνίδας ἐντεῦθεν ἡγοῦνται Ῥωμαῖοι τὰς ναῦς τὰς ταχείας,
157 ὧν ἄρα πρώτων ἐς πεῖραν ἦλθον. οἱ δ' ἐκ τῶν Λιβυρνῶν ἐξελαθέντες ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου Κερκυραίους ἐπαγόμενοι θαλασσοκρατοῦντας ἐξέβαλον τοὺς Λιβυρνούς· καὶ αὐτοῖς οἱ Κερκυραῖοι σφετέρους ἐγκατέμιξαν οἰκήτορας, ὅθεν Ἑλληνικὸν εἶναι δοκεῖ τὸ ἐπίνειον.
158 τὴν δ' ἐπίκλησιν ὡς οὐκ αἴσιον ἐναλλάξαντες οἱ Κερκυραῖοι καὶ τήνδε ἀπὸ τῆς ἄνω πόλεως Ἐπίδαμνον ἐκάλουν, καὶ Θουκυδίδης οὕτως ὠνόμαζεν· ἐκνικᾷ δ' ὅμως τὸ ὄνομα, καὶ Δυρράχιον κλήιζεται.

159 οἳ μὲν δὴ μετὰ τῶν ὑπάτων διεπεπλεύκεσαν ἐς τὸ **40**
Δυρράχιον, ὁ δὲ Πομπήιος τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν ἐς τὸ Βρεντέσιον ἀγαγὼν τάς τε ναῦς ἀνέμενεν ἐπανελθεῖν, αἳ τοὺς ὑπάτους διέφερον, καὶ τὸν Καίσαρα ἐπελθόντα ἀπὸ ⟨τῶν⟩ τειχῶν ἠμύνετο τήν τε πόλιν διετάφρευε, μέχρι καταπλεύσαντος αὐτῷ τοῦ στόλου περὶ δείλην ἑσπέραν ἀπέπλευσε, τοὺς εὐτολμοτάτους ἐπὶ τῶν τειχῶν ὑπολιπών· οἳ καὶ αὐτοὶ νυκτὸς ἐρχομένης ἐξέπλεον οὐρίῳ πνεύματι.

---

1 καὶ ⟨τῆς⟩ πόλεως ci. Mend., cf. ad I § 351 Βρίγας] φρύγας a C 3 λιβουρνοὺς a 4 ναυσὶ scr. Mend. ἐλῄζοντο scr. Mend., const. 6 πρῶτον a 7 ἀπὸ] ἐκ ci. Mend., cf. ad I § 65 8 θαλασσοκρατοῦντας ⟨τότε⟩ ci. Mend.; item vertit Gel. 13 ὀνομάζει maluit Mend., *nominat* C 14 τὸ ⟨παλαιὸν⟩ ὄνομα exspectaveris cum Mend. 17 ἄγων V 19 ⟨τῶν⟩ add. Mend. 22 ἀρχομένης b

---

1 Βρίγας] cf. Zippel, Die röm. Herrschaft in Illyr. bis auf Augustus (1877) p. 11 sq., de Taulantiis et Liburnis ibid. p. 21 et 35

49 a. C.

καὶ Πομπήιος μὲν ὧδε μετὰ τοῦ στρατοῦ παντὸς 160 ἐς Ἤπειρον ἐκλιπὼν τὴν Ἰταλίαν διεπέρα· ὁ δὲ Καῖσαρ ἠπόρει μέν, ὅπῃ τραπείη καὶ ὅθεν ἄρξαιτο τοῦ πολέμου, τὴν ὁρμὴν πανταχόθεν οὖσαν ἐς τὸν Πομπήιον ὁρῶν, δείσας δὲ τοῦ Πομπηίου τὸν ἐν Ἰβηρίᾳ στρατόν, πολύν τε ὄντα καὶ χρόνῳ γεγυμνασμένον, μή οἱ διώκοντι τὸν Πομπήιον κατόπιν ἐπιγένοιτο, τόνδε μὲν αὐτὸς ἔγνω προκαθελεῖν ἐς Ἰβηρίαν ἐλάσας, τὴν δὲ δύναμιν ἐς πέντ' ἐπιδιῄρει. καὶ τοὺς μὲν ἐν τῷ Βρεντε- 161 σίῳ, τοὺς δ' ἐν Ὑδροῦντι κατέλιπε, τοὺς δ' ἐν Τάραντι, φύλακας εἶναι τῆς Ἰταλίας. ἑτέρους δ' ἔπεμπεν ἅμα Κοΐντῳ Οὐαλερίῳ, Σαρδὼ τὴν νῆσον καταλαβεῖν πυροφοροῦσαν· καὶ κατέλαβον. Ἀσίνιός τε Πολλίων ἐς Σι- 162 κελίαν πεμφθείς, ἧς ἡγεῖτο Κάτων, πυνθανομένῳ τῷ Κάτωνι, πότερα τῆς βουλῆς ἢ τοῦ δήμου δόγμα φέρων ἐς ἀλλοτρίαν ἀρχὴν ἐμβάλλοι, ὧδε ἀπεκρίνατο· "ὁ τῆς Ἰταλίας κρατῶν ἐπὶ ταῦτά με ἔπεμψε". καὶ Κάτων μὲν τοσόνδε ἀποκρινάμενος, ὅτι φειδοῖ τῶν ὑπηκόων οὐκ ἐνταῦθα αὐτὸν ἀμυνεῖται, διέπλευσεν ⟨ἐς Κέρκυ-

---

3 ὅποι V, cf. ad § 152 8 οὖν ante αὐτὸς add. i 10 ἰδροῦντι V 12 τὴν del. Mend., quo non videtur opus 13 καὶ κατέλαβον ⟨ἀμαχί⟩ ci. Mend., non recte, cf. e. g. IV § 531 extr. πολλίων B, πολίων Vi, fluctuant codices, tituli, nummi perpetuo, cf. de forma nominis etiam Boiss. ad Cass. D. 45, 10, 3 16 ἀρχὴν om. i 19 sq. ⟨ἐς Κέρκυραν καὶ⟩ add. Davis ad Caes. b. c. 1, 30, 2, *in Corcyram ad Pompeium enauigauit* vertit C

---

10 Ὑδροῦντι] 'Siponti' Cic. ad Att. 9, 15, 1, cf. Domaszewski (v. ad § 126) p. 166 13 Asinium nominat etiam Plut. Cat. c. 53, Curionem Caes. b. c. 1, 30, ceteri; cf. Stoffel, Histoire de Jules César I p. 303, Domaszewski p. 164, Kornemann (v. ad § 64) p. 602 18 φειδοῖ τῶν ὑπηκόων] cf. Plut. Cat. c. 53 ἄλλης δὲ μείζονος ἐπερχομένης δυνάμεως οὐ βούλεσθαι τὴν νῆσον ἐμπολεμῶν ἀπολέσαι

49 a. C.
163 *ραν καὶ⟩ ἐκ Κερκύρας ἐς Πομπήιον· ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς* 41
Ῥώμην ἐπειχθεὶς τόν τε δῆμον, ἐκ μνήμης τῶν ἐπὶ
Σύλλα καὶ Μαρίου κακῶν πεφρικότα, ἐλπίσι καὶ ὑπο-
σχέσεσι πολλαῖς ἀνελάμβανε καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐνση-
μαινόμενος φιλανθρωπίαν εἶπεν, ὅτι καὶ Λεύκιον Δο-
164 *μίτιον ἑλὼν ἀπαθῆ μεθείη μετὰ τῶν χρημάτων. τὰ*
δὲ κλεῖθρα τῶν δημοσίων ταμιείων ἐξέκοπτε καὶ τῶν
δημάρχων ἑνὶ Μετέλλῳ κωλύοντι θάνατον ἠπείλει. τῶν
τε ἀψαύστων ἐκίνει χρημάτων, ἅ φασιν ἐπὶ Κελτοῖς
πάλαι σὺν ἀρᾷ δημοσίᾳ τεθῆναι, μὴ σαλεύειν ἐς μη-
δέν, εἰ μὴ Κελτικὸς πόλεμος ἐπίοι. ὃ δὲ ἔφη Κελτοὺς
αὐτὸς ἐς τὸ ἀσφαλέστατον ἑλὼν λελυκέναι τῇ πόλει
165 *τὴν ἀράν. Λέπιδον δὲ Αἰμίλιον ἐφίστη τῇ πόλει καὶ*
τὸν δήμαρχον Μᾶρκον Ἀντώνιον τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῷ
περὶ αὐτὴν στρατῷ. ἔς τε τὰ ἔξω Κουρίωνα μὲν ἀντὶ
Κάτωνος ᾑρεῖτο ἡγεῖσθαι Σικελίας, Κόιντον δὲ Σαρ-
δοῦς, καὶ ἐς τὴν Ἰλλυρίδα Γάιον Ἀντώνιον ἔπεμπε
καὶ τὴν ἐντὸς Ἄλπεων Γαλατίαν ἐπέτρεπε Λικινίῳ
166 *Κράσσῳ. ἐκέλευσε δὲ καὶ νεῶν στόλους δύο γίγνε-*
σθαι κατὰ σπουδήν, ἀμφί τε τὸν Ἰόνιον καὶ περὶ τὴν
Τυρρηνίαν· καὶ ναυάρχους αὐτοῖς ἔτι γιγνομένοις ἐπ-
έστησεν Ὁρτήσιόν τε καὶ Δολοβέλλαν.
167 *οὕτω κρατυνάμενος ὁ Καῖσαρ ἄβατον Πομπηίῳ* 42
γενέσθαι τὴν Ἰταλίαν ἐς Ἰβηρίαν ᾔει, ἔνθα Πετρηίῳ
καὶ Ἀφρανίῳ τοῖς Πομπηίου στρατηγοῖς συμβαλὼν
ἧττον αὐτῶν ἐφέρετο τά γε πρῶτα, μετὰ δὲ ἀγχω-

---

1 *ἐκ σικελίας*, *κερκύρας* suprascr. a m. 1, V   8 *ἑνὶ*] *τινὶ* ci. Mend., sed cf. E. Bruhn, Rhein. Mus. 49 (1894) p. 168 sqq. et V § 543   9 *ἐπὶ Κελτοῖς* susp. Mend.   20 *τὴν* V, om. Bi; saepius quidem *Τυρρηνία* apud App. articulo caret

49 a. C.
μάλως ἀλλήλοις ἐπολέμουν ἀμφὶ πόλιν Ἰλέρτην. καὶ 168
στρατοπεδεύων ὁ Καῖσαρ ἐπὶ κρημνῶν ἐσιτολόγει διὰ
γεφύρας τοῦ Σικόριος ποταμοῦ. χειμάρρου δ' ἄφνω
τὴν γέφυραν καταβαλόντος, ἀνδρῶν τε πλῆθος ἀπο-
ληφθὲν ἐν τῇ περαίᾳ διέφθειραν οἱ περὶ τὸν Πετρήιον,
καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτὸς ἐμόχθει μετὰ τοῦ ἄλλου στρατοῦ
πάνυ καρτερῶς ὑπό τε δυσχωρίας καὶ ὑπὸ λιμοῦ καὶ
χειμῶνος ἤδη καὶ πολεμίων· οὐδέν τε ἀλλ' ἢ πολιορ- 169
κίας ἔργον ἦν, μέχρι θέρους ἐπελθόντος ὁ μὲν Ἀφρά-
νιος καὶ ὁ Πετρήιος ἐς τὴν ἐντὸς Ἰβηρίαν ἐχώρουν
ἕτερον στρατὸν ἀθροίσοντες. καὶ ὁ Καῖσαρ ἀεὶ προ-
λαμβάνων διετάφρευε τὰς παρόδους καὶ ἐκώλυεν ἐς
τὸ πρόσθεν ἰέναι καί τι καὶ μέρος αὐτῶν, προπεμ-
πόμενον ἐς στρατοπέδου κατάληψιν, ἐκυκλώσατο. οἳ 170
δὲ ἐπέθεσαν ταῖς κεφαλαῖς τὰς ἀσπίδας, ὅπερ ἐστὶ
σύμβολον ἑαυτοὺς παραδιδόντων. καὶ ὁ Καῖσαρ οὔτε
συνέλαβεν οὔτε κατηκόντισεν, ἀλλὰ μεθῆκεν ἀπαθεῖς
ἐς τοὺς περὶ τὸν Ἀφράνιον ἀπιέναι, δημοκοπῶν ἐς
τοὺς πολεμίους πανταχοῦ. ὅθεν ἐν ταῖς στρατοπε-
δείαις ἐπιμιξίαι τε εἰς ἀλλήλους ἐγίγνοντο συνεχεῖς
43 καὶ λόγοι περὶ συμβάσεων κατὰ τὸ πλῆθος. ἤδη δὲ 171
καὶ τῶν ἡγεμόνων Ἀφρανίῳ μὲν καὶ ἑτέροις ἐδόκει
τῆς Ἰβηρίας ἐκστῆναι Καίσαρι καὶ ἀπαθεῖς ἐς Πομ-
πήιον ἀπιέναι, Πετρήιος δὲ ἀντέλεγε καὶ περιθέων
ἀνὰ τὸ στρατόπεδον ἔκτεινεν, ὅσους εὑρίσκοι κατὰ τὴν

---

1 *Ἰλέρτην*] cf. Hübner (v. ad I § 515) p. 233, Boiss. ad Cass. D. 41, 20, 1   4 sq. *ἀπολειφθὲν* i C, sed cf. § 174   10 *ὁ* om. V   11 *ἀθροίσαντες* i   12 *τὰς διόδους* i   19 *omnifariam blanditiarum genere ad hostes usus* vertit C, unde *τοὺς πολεμίους πανταχοῦ* (vel *πανταχῇ*) ci. Mend., *τοὺς πανταχοῦ πολεμίους* O i, vulgo   21 *τὸ* om. V   22 ⟨*τοῖς*⟩ *ἑτέροις* ci. Mend. coll. Caes. b. c. 1, 74 sq., sed cf. ad I § 532   25 *εὑρίσκει* a b

49 a. C. ἐπιμιξίαν τῶν Καίσαρος, τῶν τε ἰδίων ἡγεμόνων ἐνιστάμενόν τινα αὐτοχειρὶ διεχρήσατο· ἐξ ὧν ἔτι μᾶλλον ἀχθόμενοι τῷ σκυθρωπῷ τοῦ Πετρηΐου, ἐς τὸ φιλάνθρωπον τοῦ Καίσαρος ἐτρέποντο ταῖς γνώμαις.

172 ἐπεὶ δέ που καὶ τὴν ὑδρείαν αὐτῶν προύλαβεν ὁ Καῖσαρ, ἐν ἀμηχάνῳ γενόμενος ὁ Πετρήιος ἐς λόγους τῷ Καίσαρι συνῄει μετὰ Ἀφρανίου, ἐφορώντων αὐτοὺς τῶν στρατῶν ἑκατέρωθεν. καὶ συνέβησαν οἱ μὲν ἐκστῆναι τῆς Ἰβηρίας τῷ Καίσαρι, ὁ δὲ Καῖσαρ αὐτοὺς ἀπαθεῖς ἐπὶ τὸν Οὔαρον ποταμὸν διαγαγεῖν καὶ ἀπὸ

173 τοῦδε χωροῦντας ἐς Πομπήιον ἐᾶν. γενόμενος δ' ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τοῦδε τοῦ ποταμοῦ συνήγαγεν αὐτῶν ἐς ἐπήκοον, ὅσοι ἦσαν ἔκ τε Ῥώμης καὶ Ἰταλίας, καὶ ἐδη-

174 μηγόρησεν ὧδε· "ὑμῶν, ὦ πολέμιοι (τῷδε γὰρ ἔτι τῷ ῥήματι χρώμενος ἐναργεστέραν ὑμῖν τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην ποιήσω), οὔτε τοὺς προπεμφθέντας ἐς τὴν κατάληψιν τοῦ στρατοπέδου, οἳ σφᾶς ἐμοὶ παρέδοσαν, διέφθειρα οὔτε τὸν ἄλλον ὑμῶν στρατόν, λαβὼν τὰ ὑδρεύματα, Πετρηΐου ἐκ τῶν ἐμῶν τοὺς ὑπὲρ τὸν Σίκοριν ποταμὸν ἀποληφθέντας προανελόντος. εἰ δή τις ἔστι μοι παρ' ὑμῶν ὑπὲρ τούτων χάρις, φράζετε αὐτὰ τοῖς Πομπηΐου στρατιώταις ἅπασι." τοσάδε εἰπὼν τοὺς μὲν ἀπέλυεν ἀπαθεῖς, αὐτὸς δὲ τῆς Ἰβηρίας ἀπέφαινεν ἡγεῖσθαι Κάσσιον Κόιντον.

1 ἐπιξίαν (sic) B 1 sq. ἐνισταμένων vertit C, male 16 sq. τὴν et τοῦ molesta indicavit Mend., sed respiciunt ad § 169 extr. 19 ὑδρεύματα ⟨ἀνεῖλον⟩ vel sim. ci. Mend., quo non opus 21 μοι om. VC

10 sq. καὶ ἀπὸ τοῦδε — ἐᾶν] aliter Caes. b. c. 1, 85, 11

49a C

44 καὶ τάδε μὲν ἦν ἀμφὶ τὸν Καίσαρα· Λιβύης δὲ 175
Οὔαρος Ἄττιος ἐστρατήγει τῷ Πομπηίῳ, καὶ Ἰόβας ὁ
τῶν Μαυρουσίων Νομάδων βασιλεὺς τῷ Οὐάρῳ συν-
εμάχει. Κουρίων δ' ὑπὲρ Καίσαρος αὐτοῖς ἐκ Σικε-
λίας ἐπέπλει δύο τέλεσι στρατοῦ καὶ ναυσὶ δυώδεκα
μακραῖς καὶ ὁλκάσι πολλαῖς. Ἰτύκῃ δὲ προσσχὼν ἐν 176
μέν τινι βραχείᾳ περὶ αὐτὴν ἱππομαχίᾳ τρέπεταί τινας
τῶν Νομάδων ἱππέας καὶ ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἐν τοῖς
ὅπλοις ἔτι οὔσης αὐτοκράτωρ ὑπέστη προσαγορευθῆναι.
ἔστι δὲ τιμὴ τοῖς στρατηγοῖς τόδε τὸ προσαγόρευμα 177
παρὰ τῶν στρατῶν, καθάπερ αὐτοῖς ἐπιμαρτυρούντων
ἀξίως σφῶν αὐτοκράτορας εἶναι· καὶ τήνδε τὴν τιμὴν
οἱ στρατηγοὶ πάλαι μὲν ἐπὶ πᾶσι τοῖς μεγίστοις ἔργοις
προσίεντο, νῦν δ' ὅρον εἶναι τῇδε τῇ εὐφημίᾳ πυνθά-
νομαι τὸ μυρίους πεσεῖν. ἔτι δὲ τοῦ Κουρίωνος ἐπι- 178
πλέοντος ἐκ Σικελίας, οἱ ἐν τῇ Λιβύῃ, νομίσαντες
αὐτὸν διὰ δοξοκοπίαν ἀμφὶ τὸν χάρακα τὸν Σκιπίωνος
κατὰ δόξαν τῆς ἐκείνου μεγαλουργίας στρατοπεδεύσειν,
τὸ ὕδωρ ἐφάρμαξαν. καὶ ἐλπίδος οὐ διήμαρτον· ὅ τε
γὰρ Κουρίων ἐστάθμευσεν ἐνταῦθα, καὶ ὁ στρατὸς
εὐθὺς ἐνόσει, πιοῦσί τε τὸ βλέμμα ἀμαυρὸν ἦν ὥσπερ

---

2 *ἀττίδιος* Oi, *Attilius* C, corr. Schw. 3 *Maurusiorum et Numidarum rex* C, cf. I § 188 5 *δυώδεκα* B, *δυόδεκα* i (V?), cf. ad I § 489; non iam notabitur 6 *προσχὼν* B 8 *ἱππέων,* *ας* suprascr. a m. 1, V 12 *ἀξίους* ci. Musgr., sed cf. ad § 23 *αὐτοκράτορας*] *ἡγεμόνας* ci. Mend., sed preme verba *ἀξίως σφῶν* 19 ⟨*τῆς*⟩ *ἐλπίδος*? cf. § 183 21 *ἐνόσησε* ci. Mend., non recte, v. praef. et ad I § 285 *πιοῦσί τε*] *ποιοῦσί τε* b; sine causa totum locum susp. Mend.

---

10 sqq. cf. Mommsen, R. Staatsr. I[3] p. 123. 124 adn. 4 19 *τὸ ὕδωρ ἐφάρμαξαν*] cf. Ihne VII p. 20 adn. 5

49 a. C.
ἐν ὁμίχλῃ, καὶ ὕπνος ἐπεγίγνετο σὺν κάρῳ, μετὰ δ'
αὐτὸν ἔμετοι τροφῆς ποικίλοι καὶ σπασμὸς ὅλου τοῦ
179 σώματος. ὧν δὴ χάριν ὁ Κουρίων παρ' αὐτὴν Ἰτύ-
κην μετεστρατοπέδευε, δι' ἕλους ἰσχυροῦ τε καὶ μακροῦ
τὸν στρατόν, ἀσθενῆ διὰ τὴν ἀρρωστίαν γεγονότα,
180 ἄγων. ὡς δέ σφισιν ἡ νίκη Καίσαρος ἡ περὶ τὴν
Ἰβηρίαν ἀπηγγέλθη, ἀνεθάρρησάν τε καὶ παρετάξαντο
παρὰ τὴν θάλασσαν ἐν βραχεῖ χωρίῳ. μάχης δὲ καρ-
τερᾶς γενομένης Κουρίωνος μὲν εἷς ἀνὴρ ἔπεσεν, Οὐάρου
181 δὲ ἑξακόσιοι, καὶ κατετρώθησαν ἔτι πλείονες. Ἰόβα δ' **45**
ἐπιόντος δόξα ψευδὴς προεπήδησεν, ἀμφὶ τὸν Βαγρά-
δαν ποταμὸν οὐ πολὺ διεστῶτα ὑπεστροφέναι τὸν Ἰό-
βαν, πορθουμένης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῶν γειτόνων,
Σαβούρραν στρατηγὸν σὺν ὀλίγοις ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ
182 καταλιπόντα. καὶ τῷδε τῷ λόγῳ πίσυνος ὁ Κουρίων
θέρους θερμοῦ περὶ τρίτην ὥραν ἡμέρας ἦγε τὸ κρά-
τιστον τῆς στρατιᾶς ἐπὶ τὸν Σαβούρραν, ὁδὸν ψαμ-
μώδη καὶ ἄνυδρον· εἰ γάρ τι καὶ νᾶμα χειμέριον ἦν,
ἐξῄραντο ὑπὸ τῆς φλογὸς τοῦ ἡλίου, καὶ ὁ ποταμὸς
ὑπό τε Σαβούρρα καὶ ὑπ' αὐτοῦ παρόντος κατείχετο

1 ἐν κάρῳ i 2 αὐτὸν cum C omitti maluit Mend.; fort. αὐτῶν vel cum Keil αὐτοῖς scribendum 4 μετεστρατοπέδευσε maluit Mend., cf. praef. ἰσχυροῦ] per paludem, quae ob magnitudinem exercitui debilitato praesidio erat (Keil) τε i, γε O 6 ἀγαγὼν ci. Mend., cf. praef. 11 προεπήδησεν Ob, προσεπήδησεν a, vulgo; προσέπεσεν ci. Musgr., prob. Schw. et Cob. p. 216 11 sq. et p. 181, 16 βαρβάδαν Oi, *Bragadam* C, corr. Gel.; cf. de formis nominis Ch. Tissot, Géogr. comparée de la prov. rom. d'Afrique 1 (1884) p. 58 sq., qui tamen errat de Appiano 12 sq. τὸν Ἰόβαν spuria putavit Mend., vix recte 13 αὐτῷ] αὐτοῦ O 14 σαβούραν V, item v. 17. 20 19 post ἡλίου add. C: *squalebant omnia circum loca* 20 παρόντος] cf. v. 12 sq.

15 sqq. de re cf. Tissot (v. supra ad v. 11 sq.) p. 79 sqq.

49 a. C.

τοῦ βασιλέως. σφαλεὶς οὖν τῆς ἐλπίδος ὁ Κουρίων 183
ἐς λόφους ἀνέδραμεν ὑπό τε καμάτου καὶ πνίγους καὶ δίψης ἐνοχλούμενος. ὡς δὲ αὐτὸν κατεῖδον οὕτως ἔχοντα οἱ πολέμιοι, τὸν ποταμὸν ἐπέρων ἐς μάχην ἐσκευασμένοι· καὶ ὁ Κουρίων κατέβαινεν ἀφρόνως μάλα
καὶ καταφρονητικῶς, ἀσθενῆ τὸν στρατὸν ἄγων. κυκλω- 184
σαμένων δ' αὐτὸν τῶν Νομάδων ἱππέων ἐπὶ μέν τινα χρόνον ὑπεχώρει καὶ ἐς βραχὺ συνεστέλλετο, ἐνοχλούμενος δὲ ἀνέφευγεν αὖθις ἐς τοὺς λόφους. Ἀσίνιος 185
μὲν δὴ Πολλίων ἀρχομένου τοῦ κακοῦ διέφυγεν ἐπὶ τὸ ἐν Ἰτύκῃ στρατόπεδον σὺν ὀλίγοις, μή τις ἐξ Οὐάρου γένοιτο πρὸς τὴν δόξαν τῆς ἐνταῦθα κακοπραγίας
ἐπίθεσις· Κουρίων δὲ φιλοκινδύνως μαχόμενος σὺν 186
ἅπασι τοῖς παροῦσιν ἔπεσεν, ὡς ἐπὶ τῷ Πολλίωνι μηδένα ἄλλον ἐπανελθεῖν ἐς Ἰτύκην.

τοιοῦτο μὲν δὴ τὸ τέλος τῆς ἀμφὶ τὸν Βαγράδαν 187
ποταμὸν μάχης ἐγένετο, καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Κουρίωνος
46 ἀποτμηθεῖσα ἐς Ἰόβαν ἐφέρετο· ἐν δὲ τῷ περὶ τὴν Ἰτύκην στρατοπέδῳ τοῦ κακοῦ φανεροῦ γενομένου, Φλάμμας μὲν ὁ ναύαρχος αὐτίκα ἔφευγεν αὐτῷ στόλῳ, πρίν τινα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀναλαβεῖν, Ἀσίνιος δ' ἐς τοὺς παρορμοῦντας ἐμπόρους ἀκατίῳ διαπλεύσας ἐδεῖτο
αὐτῶν ἐπιπλεῦσαί τε καὶ τὸν στρατὸν ἀναλαβεῖν. καί 188

4 μὲν post τὸν add. i, del. Mend. 6 καταφρονητικῶς V, καταφρονικῶς B, ἀφρονικῶς iC ἄγων] ἔχων ci. Mend., sed cf. I § 347, II § 295. 314 etc. 9 ἀσίννιος Bb, ἀσίνιος reliqui, cf. ad Λικίνιον I § 179 16 τὸ delendum ci. Mend., bene, cf. I § 501. 538, II § 347. 363 etc. 20 *Flameas* C ἔφυγεν ci. Mend., sed cf. praef. 21 Ἀσίνιος — 23 ἀναλαβεῖν om. O

21 sqq. Caes. b. c. 2, 43 Asinii mentionem non facit, sed Marcii Rufi quaestoris (v. ad § 162)

49 a. C.
*τινες ἐς τοῦτο νυκτὸς ἐπέπλευσαν, ἀθρόων δ' ἐσβαι-
νόντων ἐκείνων τά τε σκάφη κατεδύετο, καὶ τῶν ἀν-
αχθέντων οἱ ἔμποροι τοὺς πολλοὺς χρήματα φέροντας*
189 *ἕνεκα τῶν χρημάτων ἐς τὴν θάλασσαν ἐρρίπτουν. καὶ
τάδε μὲν ἦν ἀμφὶ τοὺς ἀναχθέντας, ἕτερα δ' ἐν τῇ γῇ,
νυκτὸς ἔτι, περὶ τοὺς ὑπολειφθέντας ἐγίγνετο ὅμοια.
καὶ μεθ' ἡμέραν οἳ μὲν τῷ Οὐάρῳ σφᾶς παρέδοσαν, ὁ
δὲ Ἰόβας ἐπελθὼν περιέστησεν αὐτοὺς περὶ τὸ τεῖχος
καὶ ὡς λείψανα τῆς ἑαυτοῦ νίκης κατηκόντισεν, οὐδέν*
190 *τι φροντίσας οὐδὲ Οὐάρου παρακαλοῦντος. οὕτω μὲν
δὴ τὰ σὺν Κουρίωνι ἐς Λιβύην ἐπιπλεύσαντα Ῥωμαίων
δύο τέλη διώλετο ἅπαντα καὶ ὅσοι μετ' αὐτῶν ἦσαν
ἱππεῖς τε καὶ ψιλοὶ καὶ ὑπηρέται τοῦ στρατοῦ· Ἰόβας
δ' ἐς τὰ οἰκεῖα ἀνέστρεφε, μέγιστον ἔργον τόδε Πομ-
πηίῳ καταλογιζόμενος.*

191 *καὶ τῶν αὐτῶν ἡμερῶν Ἀντώνιός τε περὶ τὴν Ἰλλυ-* 47
*ρίδα ἡττᾶτο ὑπὸ Ὀκταουίου ⟨κατὰ⟩ Δολοβέλλα Πομπηίῳ
στρατηγοῦντος, καὶ στρατιὰ Καίσαρος ἄλλη περὶ Πλα-
κεντίαν στασιάσασα τῶν ἀρχόντων κατεβόησεν, ὡς ἔν
τε τῇ στρατείᾳ βραδύνοντες καὶ τὰς πέντε μνᾶς οὐ
λαβόντες, ἥν τινα δωρεὰν αὐτοῖς ὁ Καῖσαρ ἔτι περὶ*

1 *ἐς τοῦτον* B, *νυκτὸς ἐς τούτον* b *ἀθρόως* ab 2 *τῶν τε σκαφῶν τινὰ* vel *τινά τε σκάφη* ci. Mend., cf. Caes. b. c. 2, 43, 4 'ut multitudine atque onere nonnulli (sc. lenunculi) deprimerentur', fort. recte, sed ne ita quidem quae App. narrat, cum Caesare congruunt, cf. etiam Cass. D. 41, 42, 4. 5 4 *ἕνεκα τῶν χρημάτων* spuria putavit Mend., iniuria, opinor 5 sqq. *ἕτερα δ' ἐν τῇ γῇ, μεθ' ἡμέραν, περὶ — ὅμοια. καὶ ⟨γὰρ⟩ οἳ μὲν νυκτὸς ἔτι τῷ* etc. ci. Mend. coll. Caes. b. c. 2, 44, bene, sed *μεθ' ἡμέραν* malim addi post *ἐπελθὼν* v. 8; Keil *γῇ νυκτὸς ἔτι περὶ — ὅμοια καὶ μεθ' ἡμέραν. οἳ μὲν ⟨γὰρ⟩ τῷ Οὐάρῳ* etc. fort. scribendum putat 6 *ἐγίγνετο*, corr., ut videtur, ex *ἐγένετο*, B 8 *περὶ*] *ἐπὶ* i 12 *ἅπαντα* om. iC 17 ⟨*κατὰ*⟩ add. Keil, *ἡττᾶτο Δολοβέλλᾳ ⟨ἐπικουρῶν⟩ ὑπὸ* coniecerat Mend. coll. Cass. D. 41, 40, 2; *Δολοβέλλα* del. Schw., vulgo

49 a. C.

Βρεντέσιον ὑπέσχητο. ὧν ὁ Καῖσαρ πυθόμενος ἐκ 192
Μασσαλίας ἐς Πλακεντίαν ἠπείγετο συντόμως καὶ ἐς
ἔτι στασιάζοντας ἐπελθὼν ἔλεγεν ὧδε· "τάχει μὲν ὅσῳ
περὶ ἕκαστα χρῶμαι, σύνιστέ μοι· βραδύνει δ' ὁ πόλε-
μος οὐ δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ τοὺς πολεμίους ὑποφεύ-
γοντας ἡμᾶς. ὑμεῖς δ' ἔν τε Γαλατίᾳ πολλὰ τῆς ἐμῆς 193
ἀρχῆς ὀνάμενοι καὶ ἐς τόνδε τὸν πόλεμον ὅλον, οὐκ
ἐς μέρος αὐτοῦ μοι συνομόσαντες ἐν μέσοις ἔργοις ἡ-
μᾶς ἀπολείπετε καὶ τοῖς ἄρχουσιν ἐπανίστασθε καὶ προσ-
τάττειν ἀξιοῦτε, παρ' ὧν χρὴ προστάγματα λαμβάνειν.
μαρτυράμενος οὖν ἐμαυτὸν τῆς ἐς ὑμᾶς μέχρι δεῦρο 194
φιλοτιμίας χρήσομαι τῷ πατρίῳ νόμῳ καὶ τοῦ ἐνάτου
τέλους, ἐπειδὴ μάλιστα τῆς στάσεως κατῆρξε, τὸ δέκατον
διακληρώσω θανεῖν." θρήνου δὲ ἀθρόως ἐξ ἅπαντος τοῦ 195
τέλους γενομένου, οἱ μὲν ἄρχοντες αὐτοῦ προσπεσόντες
ἱκέτευον, ὁ δὲ Καῖσαρ μόλις τε καὶ κατ' ὀλίγον ἐνδιδοὺς
ἐς τοσοῦτον ὅμως ὑφῆκεν, ὡς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μόνους,
οἳ κατάρξαι μάλιστα ἐδόκουν, διακληρῶσαι καὶ δυώδεκα
αὐτῶν τοὺς λαχόντας ἀνελεῖν. τῶν δὲ δυώδεκα τῶνδε
ἐφάνη τις οὐδ' ἐπιδημῶν, ὅτε ἡ στάσις ἐγίγνετο· καὶ
ὁ Καῖσαρ τὸν ἐμφήναντα λοχαγὸν ἔκτεινεν ἀντ' αὐτοῦ.
48 ἡ μὲν δὴ περὶ Πλακεντίαν στάσις οὕτως ἐλέλυτο, 196
ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς Ῥώμην παρῆλθε, καὶ αὐτὸν ὁ δῆμος

---

1 Βρεντέσιον ⟨ὧν⟩ ci. Mend., *cum Brundisii adesset* C, nihil tamen probans, cf. ad I § 296   ὑπέσχητο i, ὑπέσχετο O, utrumque bonum   2 συντόνως, quod coniecerat Schw., rec. Mend., sed cf. § 228   12 πετρίῳ iC   13 τὸν δέκατον vel τὸ δ. ⟨μέρος⟩ ci. Tollius, cf. § 262   15 αὐτοῦ] αὐτῷ ci. Mend.   22 ἐλύετο V

---

12 φιλοτιμίας] cf. Suet. Div. Iul. 67   23 sqq. aliter Cass. D. 41, 36, 1 et Plut. Caes. c. 37, hic certe falso. Cf. etiam L. Wilhelm, Livius u. Caesars bellum civile, diss. Strassb. 1901, p. 73 sq.

49 a. C.
πεφρικὼς ᾑρεῖτο δικτάτορα, οὔτε τι τῆς βουλῆς ψηφι-
ζομένης οὔτε προχειροτονοῦντος ἄρχοντος. ὃ δέ, εἴτε
παραιτησάμενος τὴν ἀρχὴν ὡς ἐπίφθονον εἴτε οὐ χρῄ-
ζων, ἄρξας ἐπὶ ἕνδεκα μόνας ἡμέρας (ὧδε γάρ τισι
δοκεῖ) ὑπάτους ἐς τὸ μέλλον ἀπέφηνεν ἑαυτόν τε καὶ
197 Πούπλιον Ἰσαυρικόν. ἡγεμόνας τε ἐς τὰ ἔθνη περι-
έπεμπεν ἢ ἐνήλλαττεν, ἐφ' ἑαυτοῦ καταλέγων, ἐς μὲν
Ἰβηρίαν Μᾶρκον Λέπιδον, ἐς δὲ Σικελίαν Αὖλον Ἀλ-
βῖνον, ἐς δὲ Σαρδὼ Σέξστον Πεδουκαῖον, ἐς δὲ τὴν
198 νεόληπτον Γαλατίαν Δέκμον Βροῦτον. τῷ δὲ δήμῳ
λιμώττοντι σῖτον ἐπέδωκε καὶ τοὺς φυγάδας δεομένῳ
καταγαγεῖν συνεχώρησε, χωρὶς Μίλωνος. αἰτοῦσι δ'
αὐτοῖς καὶ χρεῶν ἀποκοπὰς διά τε πολέμους καὶ στά-
σεις καὶ τὴν ἐκ τῶνδε τοῖς πιπρασκομένοις ἐποῦσαν
εὐωνίαν, τὰς μὲν ἀποκοπὰς οὐκ ἔδωκε, τιμητὰς δὲ τῶν
ὠνίων ἀπέφηνεν, ὧν ἔδει τοὺς χρήστας τοῖς δανείσασιν
199 ἀντὶ τῶν χρημάτων διδόναι. καὶ τάδε πράξας περὶ
χειμερίους τροπὰς περιέπεμπε τὸν στρατὸν ἀπαντᾶν ἐς
τὸ Βρεντέσιον αὐτός τε ἐξῄει Δεκεμβρίου μηνὸς Ῥω-
μαίοις ὄντος, οὐκ ἀναμείνας οὐδὲ τῆς ἀρχῆς ἕνεκα τὴν
νουμηνίαν τοῦ ἔτους πλησιάζουσαν. ὁ δὲ δῆμος εἵπετο
παρακαλῶν συμβῆναι Πομπηΐῳ· οὐ γὰρ ἄδηλον ἦν ἐς
μοναρχίαν τὸν νικῶντα τρέψεσθαι.
200 καὶ ὃ μὲν ὥδευεν οὐδὲν ἐλλείπων δυνατῆς ἐπείξεως,
ὁ δὲ Πομπήιος πάντα τὸν χρόνον τόνδε ναῦς ἐποιεῖτο **49**

---

6 *Πούπλιον* Schw., *πομπήιον* libri, 'Servilium' verterat Gel. 8 sq. *Ἀλβῖνον*] *Ἀλλιῆνον* Borghesi VII p. 296, Mommsen, C. I. L. I² p. 40, Hölzl, Fasti praetor., diss. Lips. 1876, p. 75 sq., Mend., alii; *Ἀλβῖνον* tenet Willems I p. 471 n. 117 13 *διά τε* — 15 *ἀποκοπὰς* om. V 16 *ὧν* Schw., *οἷς* Oi, cf. Caes. b. c. 3, 1, 2 19 *αὐτὸς δ'* V *δεκεβρίου* V

49 a. C.

καὶ στρατὸν αἰεὶ πλείονα καὶ χρήματα συνῆγε καὶ τὰς
ἐν τῷ Ἰονίῳ Καίσαρος τεσσαράκοντα ναῦς ἑλὼν ἐφύ-
λασσεν αὐτοῦ τὸν διάπλουν τόν τε στρατὸν ἐγύμναζε,
συντρέχων καὶ συνιππεύων καὶ παντὸς ἐξάρχων πόνου
παρ' ἡλικίαν· ὅθεν αὐτῷ ῥᾳδίως εὔνοιά τε ἦν, καὶ
συνέθεον ἐπὶ τὰ γυμνάσια Πομπηίου πάντες ὡς ἐπὶ
θέαν. ἦν |δ' ἐς τότε Καίσαρι μὲν δέκα τέλη πεζῶν 201
καὶ Κελτῶν ἱππεῖς μύριοι, Πομπηίῳ δὲ πέντε μὲν ἐξ
Ἰταλίας, μεθ' ὧν τὸν Ἰόνιον διεπεπλεύκει, καὶ τούτοις
ὅσοι συνετάσσοντο ἱππεῖς, ἐκ δὲ Παρθυαίων δύο, τῶν
σὺν Κράσσῳ πεπολεμηκότων τὰ ὑπόλοιπα, . . . καί τι μέ-
ρος ἄλλο τῶν ἐς Αἴγυπτον ἐσβαλόντων μετὰ Γαβινίου,
σύμπαντα ἀνδρῶν Ἰταλῶν ἕνδεκα τέλη καὶ ἱππεῖς ἀμφὶ
τοὺς ἑπτακισχιλίους. σύμμαχοι δ' ἐξ Ἰωνίας τε καὶ 202
Μακεδονίας καὶ Πελοποννήσου καὶ Βοιωτίας τοξόται
τε Κρῆτες καὶ σφενδονῆται Θρᾷκες καὶ ὅσοι περὶ τὸν
Πόντον βέλεσι χρῶνται, ἱππεῖς τέ τινες Κελτῶν καὶ
ἐκ Γαλατίας ἕτεροι τῆς ἑῴας Κομμαγηνοί τε ὑπ' Ἀν-
τιόχου πεμφθέντες καὶ Κίλικες καὶ Καππαδόκαι καὶ
ἐκ τῆς βραχυτέρας Ἀρμενίας τινὲς καὶ Παμφύλιοι καὶ
Πισίδαι. ὧν οὐχ ἅπασιν ἐς μάχας, ἀλλ' ἐς φρούρια 203

---

6 Πομπηίου om. C 8 μύριοι] in numero recte offendit Drumann III p. 483 adn. 60 9 μεθ' ὧν Musgr., δι' ὧν Oi 11 undecim legionum ut numerus efficeretur, adiciendum aliquid vidit Schw., lacunam significavi post ὑπόλοιπα; Madvig, Adv. crit. III p. 77 sq., ci.: τὰ ὑπόλοιπα καὶ τέσσαρα, μέρος ἄλλο etc. vel τ. ὑ. καὶ τέσσαρα ἄλλα τῶν etc., utrumque male

---

7 δέκα τέλη] cf. Drumann III p. 483 adn. 59, Domaszewski (v. ad § 126) p. 161 10 sq. δύο] cf. § 66 et adn. ibid. 12 de Gabinianis v. Mommsen, Eph. epigr. 5 (1884) p. 16 13 ἕνδεκα τέλη] cf. Drumann III p. 478, Caes. b. c. 3, 4, 1

49 a. C
καὶ ταφρείας καὶ τὴν ἄλλην ὑπηρεσίαν τοῦ Ἰταλικοῦ
στρατοῦ χρῆσθαι διενοεῖτο, ἵνα μηδένα τῶν Ἰταλῶν
204 *τοῦ πολέμου περισπῴη. καὶ τάδε μὲν ἦν αὐτῷ τὰ*
πεζά, νῆες δὲ μακραὶ μὲν ἐντελεῖς τοῖς πληρώμασιν
ἑξακόσιαι, καὶ τούτων ἐς ἑκατὸν Ῥωμαίων ἐπιβατῶν,
αἳ καὶ μάλιστα προύχειν ἐδόκουν, πολὺ δὲ ὁλκάδων
καὶ σκευοφόρων ἄλλο πλῆθος. ναύαρχοί τε πολλοὶ
κατὰ μέρη, καὶ ἐπ' αὐτοῖς Μᾶρκος Βύβλος.
205 *ὡς δέ οἱ πάντα ἦν ἕτοιμα, συναγαγὼν ὅσοι τε ἦσαν* **50**
ἀπὸ τῆς βουλῆς καὶ ἀπὸ τῶν καλουμένων ἱππέων καὶ
τὸν στρατὸν ἅπαντα ἐς ἐπήκοον, ἔλεξεν ὧδε· "καὶ
Ἀθηναῖοι τὴν πόλιν ἐξέλιπον, ὦ ἄνδρες, ὑπὲρ ἐλευθε-
ρίας τοῖς ἐπιοῦσι πολεμοῦντες, οὐ τὰ οἰκήματα πόλιν,
ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας εἶναι νομίζοντες· καὶ τόδε πράξαντες
ὀξέως αὐτὴν ἀνέλαβόν τε καὶ εὐκλεεστέραν ἀπέφηναν·
καὶ ἡμῶν αὐτῶν οἱ πρόγονοι Κελτῶν ἐπιόντων ἐξέλι-
πον τὸ ἄστυ, καὶ αὐτὸ ἀνεσώσατο ἐξ Ἀρδεατῶν Κάμιλ-
λος ὁρμώμενος. πάντες τε οἱ εὖ φρονοῦντες τὴν ἐλευ-
206 *θερίαν, ὅπῃ ποτ' ἂν ὦσιν, ἡγοῦνται πατρίδα. ὃ καὶ*
ἡμεῖς ἐνθυμούμενοι δεῦρο διεπλεύσαμεν, οὐ τὴν πα-

---

1 *καὶ ταφρείας* om. V 3 *τάδε*] *τοσάδε* ci. Mend., inut. 5 haesit Mend., sed intellege cum Schw.: *καὶ τούτων* (sc. *νεῶν*) *ἐς ἑκατὸν* (sc. *νῆες*) *Ῥωμαίων* (*ἦσαν*) *ἐπιβατῶν* 8 *βουβῖνος* Oi, *Bubius* C, *Βίβουλος* corr. Rutgers, Var. lect. p. 593 11 *ἐς ἐπήκοον* ⟨*καλέσας*⟩ ci. Mend., sed cf. § 173 17 *Ἀρδεατῶν* Musgr., *ἀρδεάτου* Oi, *ex ardea* C 18 sq. *οἱ εὖ φρονοῦντες, τὴν ἐλευθερίαν ὅπῃ ποτ' ἂν* ⟨*ἔχ*⟩*ωσιν, ἡγοῦνται πατρίδα* ci. Enthoven, Rhein. Mus. 46 (1891) p. 480 19 ὃ] ἃ ci. Mend., sed respicit ad *πάντες τε οἱ εὖ φρονοῦντες* etc.

---

5 *ἑξακόσιαι*] cf. J. Kromayer, Philol. 56 (1897) p. 433 sqq. 13 sq. *οὐ τὰ οἰκήματα πόλιν* etc.] est locus communis inde ab Alcaeo (v. fr. 23 ap. Bergk, Poet. lyr. gr. III[4]), cf. Aristid. II p. 273 ed. Dind.

49 a. C.

τρίδα ἐκλιπόντες, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῆς παρασκευασόμενοί
τε καλῶς ἐνθάδε καὶ ἀμυνούμενοι τὸν ἐκ πολλοῦ μὲν
ἐπιβουλεύοντα αὐτῇ, διὰ δὲ τοὺς δωροδοκοῦντας τὴν
Ἰταλίαν ἄφνω καταλαβόντα. ὃν ὑμεῖς μὲν ἐψηφίσασθε 207
εἶναι πολέμιον, ὃ δὲ καὶ νῦν ἡγεμόνας ἐς τὰ ἔθνη τὰ
ὑμέτερα περιπέμπει καὶ τῇ πόλει τινὰς ἐφίστησι καὶ
ἑτέρους ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν· τοσῇδε τόλμῃ τὸν δῆμον
ἀφαιρεῖται τὴν ἡγεμονίαν. καὶ εἰ τάδε πολεμῶν ἔτι 208
καὶ δεδιὼς καὶ δίκην σὺν θεῷ δώσων ἐξεργάζεται, τί
χρὴ νικήσαντα προσδοκᾶν ἐκλείψειν ὠμότητος ἢ βίας;
καὶ τάδε πράττοντι κατὰ τῆς πατρίδος σύνεισίν τινες
ἐωνημένοι χρημάτων ὧν ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς ὑμετέρας
Γαλατίας πεπόρισται, δουλεύειν ἀντὶ τῆς πρὸς αὐτὸν
51 ἐκεῖνον ἰσονομίας αἱρούμενοι. ἐγὼ δ' οὐκ ἐξέλιπον 209
οὐδ' ἂν ἐκλίποιμι τὸν μεθ' ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν
ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ στρατιώτην ἐμαυτὸν ὑμῖν καὶ στρατη-
γὸν ἐπιδίδωμι καί, εἴ τις ἔστι μοι πολέμων ἐμπειρία
καὶ τύχη ἀηττήτῳ μέχρι νῦν γενομένῳ, καὶ τάδε μοι
πάντα τοὺς θεοὺς ἐς τὰ παρόντα συνενεγκεῖν εὔχομαι
καὶ γενέσθαι τῇ πατρίδι κινδυνευούσῃ καθὰ καὶ περι-
κτωμένῃ τὴν ἡγεμονίαν αἴσιος. θαρρεῖν δὲ χρὴ τοῖς 210
τε θεοῖς καὶ αὐτῷ τῷ λογισμῷ τοῦ πολέμου, καλὴν
καὶ δικαίαν ἔχοντι φιλοτιμίαν ὑπὲρ πατρίου πολιτείας,

---

1 sq. *παρασκευασόμενοί τε* i et, corr. ex *-άμενοί τε*, B, *παρασκευασάμενοί τε* V 6 *ἡμέτερα* abC 9 *δεδιὼς*] subaudi *ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος* 12 *ἡμετέρας* O, vulgo 15 *οὐδ'* Bk., *οὔτ'* Oi, cf. etiam papyrorum auctores, qui has formas sine discrimine usurpant 17 *μοι* om. O 23 *ἔχοντος* dubitanter ci. H. Steph. ⟨*τῆς*⟩ *πατρίου πολ.* ci. Mend.

---

16 ex Sall. Cat. 20, 16 'vel imperatore vel milite me utimini' fortasse expressa putavit Mend.

49 a. C.
*ἐπὶ δὲ τούτῳ, τῷ πλήθει τῆς παρασκευῆς τῷ τε νῦν
ὄντι ἡμῖν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ τῷ γιγνο-
μένῳ τε ἀεὶ καὶ προσεσομένῳ μᾶλλον, ἐπειδὰν τῶν ἔρ-*
211 *γων ἀψώμεθα. ὅσα γὰρ 'εἰπεῖν ἐπὶ τὴν ἕω καὶ τὸν
Εὔξεινον πόντον ἔθνη, πάντα, ἑλληνικά τε καὶ βάρ-
βαρα, ἡμῖν σύνεστι· καὶ βασιλεῖς, ὅσοι Ῥωμαίοις ἢ
ἐμοὶ φίλοι, στρατιὰν καὶ βέλη καὶ ἀγορὰν καὶ τὴν
ἄλλην παρασκευὴν χορηγοῦσιν. ἴτε οὖν ἐπὶ τὸ ἔργον
ἀξίως τῆς τε πατρίδος καὶ ὑμῶν αὐτῶν καὶ ἐμοῦ, καὶ
τῆς Καίσαρος ὕβρεως μνημονεύοντες καὶ ὀξέως ἐς τὰ
παραγγελλόμενα χωροῦντες."*
212 *ὃ μὲν ὧδε εἶπεν, ὁ δὲ στρατὸς ἅπας καὶ ὅσοι* **52**
*ἦσαν ἀμφ' αὐτὸν |ἀπὸ τῆς βουλῆς, πολὺ καὶ γνωρι-
μώτατον πλῆθος, εὐφήμουν ὁμοῦ καὶ ἐκέλευον ἄγειν,*
213 *ἐφ' ὅ τι χρῄζοι. ὃ δέ (ἡγεῖτο γάρ, δυσχεροῦς ἔτι τῆς
ὥρας οὔσης καὶ τῆς θαλάσσης ἀλιμένου, μετὰ χειμῶνα
ἐπιπλευσεῖσθαι τὸν Καίσαρα ὕπατόν τε ὄντα τὴν ἀρ-
χὴν ἐν τοσῷδε διαθήσεσθαι) τοῖς μὲν ναυάρχοις προσ-
έταττεν ἐπιτηρεῖν τὴν θάλασσαν, τὸν δὲ στρατὸν ἐς
χειμασίαν ἐπιδιῄρει καὶ περιέπεμπεν ἔς τε Θεσσαλίαν
καὶ Μακεδονίαν.*
214 *καὶ Πομπήιος μὲν οὕτω τοῦ μέλλοντος ἀμελῶς ἐτε-
κμαίρετο, ὁ δὲ Καῖσαρ, ὥς μοι προείρητο, περὶ χειμε-
ρίους τροπὰς ἐς τὸ Βρεντέσιον ἠπείγετο, νομίζων τῷ*
215 *ἀδοκήτῳ μάλιστα ἐκπλήξειν τοὺς πολεμίους. οὔτε δὲ*

---

1 *τούτῳ*] *τούτοις* ci. Mend. 4 ⟨*ὡς*⟩ *εἰπεῖν* ci. H. Steph., male; intellege: *ὅσα γὰρ εἰπεῖν* (sc. *ἔστιν*) — *ἔθνη* 13 *ex senatorio equestrique ordine* C, i. e. *ἀπὸ τῆς βουλῆς καὶ ἀπὸ τῶν καλουμένων ἱππέων*, fortasse recte, cf. § 205 14 *ἄγειν* ⟨*σφᾶς*⟩ ci. Mend., sed cf. ad I § 223 18 *ναυάρχοις*] *ναυλόχοις* O 18 sq. *προσέτασσεν* B 23 cum Mend. exspectaveris *προείρηται*, et sic vertit C

49 a. C.

*ἀγορὰν οὔτε παρασκευὴν οὔτε τὸν στρατὸν τὸν ἑαυ-
τοῦ πάντα ἠθροισμένον ἐν τῷ Βρεντεσίῳ καταλαβών,
τοὺς παρόντας ὅμως ἐς ἐκκλησίαν συναγαγὼν ἔλεγεν·*
53 *“οὔτε τῆς ὥρας τὸ χειμέριον, ὦ ἄνδρες, οἳ περὶ τῶν* 216
*μεγίστων ἐμοὶ συναίρεσθε, οὔθ' ἡ τῶν ἄλλων βραδυ-
τὴς ἢ ἔνδεια τῆς πρεπούσης παρασκευῆς ἐφέξει με τῆς
ὁρμῆς· ἀντὶ γὰρ πάντων ἡγοῦμαί μοι συνοίσειν τὴν
ταχυεργίαν. καὶ πρώτους ἡμᾶς, οἳ πρῶτοι συνεδρά-* 217
*μομεν ἀλλήλοις, ἀξιῶ θεράποντας μὲν ἐνταῦθα καὶ
ὑποζύγια καὶ παρασκευὴν καὶ πάνθ' ὑπολιπέσθαι, ἵνα
ἡμᾶς αἱ παροῦσαι νῆες ὑποδέξωνται, μόνους δ' εὐθὺς
ἐμβάντας περᾶν, ἵνα τοὺς ἐχθροὺς διαλάθοιμεν, τῷ
μὲν χειμῶνι τύχην ἀγαθὴν ἀντιθέντες, τῇ δ' ὀλιγότητι
τόλμαν, τῇ δ' ἀπορίᾳ τὴν τῶν ἐχθρῶν εὐπορίαν, ἧς
ἔστιν ἡμῖν εὐθὺς ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τὴν γῆν κρατεῖν,
ἣν εἰδῶμεν, ὅτι μὴ κρατήσασιν οὐδέν ἐστιν ἴδιον. ἴωμεν* 218
*οὖν ἐπὶ θεράποντάς τε καὶ σκεύη καὶ ἀγορὰν τὴν
ἐκείνων, ἕως χειμάζουσιν ἐν ὑποστέγοις. ἴωμεν, ἕως
Πομπήιος ἡγεῖται κἀμὲ χειμάζειν ἢ περὶ πομπὰς καὶ
θυσίας ὑπατικὰς εἶναι. εἰδόσι δ' ὑμῖν ἐκφέρω δυνατώ-* 219
*τατον ἐν πολέμοις ἔργον εἶναι τὸ ἀδόκητον· φιλότιμον
δὲ καὶ πρώτιστον δόξαν ἀπενέγκασθαι τῶν ἐσομένων
καὶ τοῖς αὐτίκα διωξομένοις ἡμᾶς ἀσφαλῆ τὰ ἐκεῖ
προετοιμάσαι. ἐγὼ μὲν δὴ καὶ τόνδε τὸν καιρὸν* 220
*πλεῖν ἂν ἢ λέγειν μᾶλλον ἐβουλόμην, ἵνα με Πομ-
πήιος ἴδῃ, νομίζων ἔτι τὴν ἀρχὴν ἐν Ῥώμῃ διατί-*

---

12 *διαλάθωμεν* maluit Mend. 13 *ἀντιτιθέντες* cum a maluit Mend., *ἀντιτιθέντας* Musgr. 14 *ἧς*] *οἷς* V 15 *ἡμῖν* V¹C, *ὑμῖν* ceteri *ἐπὶ τὴν γῆν ἐπιβαίνουσι ᾱ* (sic) *κρατεῖν*, *α* supra *ἐπιβαίνουσι*, *γ* supra *κρατεῖν* additis, B *ἀποβαίνουσιν* ci. Musgr., et ita vertit C, male 17 *σκευὴν* a 22 *πρώτιστον*] iungendum cum *δόξαν ἀπενέγκασθαι*

49 a. C. *θεσθαι· τὸ δὲ ὑμέτερον εὐπειθὲς εἰδὼς ὅμως ἀναμένω
τὴν ἀπόκρισιν".*

221 *ἀναβοήσαντος δὲ σὺν ὁρμῇ τοῦ στρατοῦ παντὸς* 54
*ἄγειν σφᾶς, εὐθὺς ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἦγεν ἀπὸ τοῦ
βήματος, πέντε πεζῶν τέλη καὶ ἱππέας λογάδας ἑξακο-
σίους. καὶ ἐπ' ἀγκυρῶν ἀπεσάλευε κλυδωνίου δια-
ταράσσοντος. χειμέριοι δ' ἦσαν τροπαί, καὶ τὸ πνεῦμα*
48 a. C. *ἄκοντα καὶ ἀσχάλλοντα κατεκώλυε, μέχρι καὶ τὴν πρώ-*
222 *την τοῦ ἔτους ἡμέραν ἐν Βρεντεσίῳ διατρῖψαι. καὶ
δύο τελῶν ἄλλων ἐπελθόντων, ὃ δὲ καὶ τάδε προσ-
λαβὼν ἀνήγετο χειμῶνος ἐπὶ ὁλκάδων· αἳ γὰρ ἦσαν αὐτῷ
νῆες ὀλίγαι μακραί, Σαρδὼ καὶ Σικελίαν ἐφρούρουν.*
223 *ὑπὸ δὲ χειμώνων ἐς τὰ Κεραύνια ὄρη περιαχθεὶς τὰ
μὲν πλοῖα εὐθὺς ἐς Βρεντέσιον ἐπὶ τὴν ἄλλην στρα-
τιὰν περιέπεμπεν, αὐτὸς δ' ᾔει νυκτὸς ἐπὶ πόλιν Ὤρι-
κον διὰ τραχείας ἀτραποῦ καὶ στενῆς, ἐς μέρη πολλὰ
διασπώμενος ὑπὸ τῆς δυσχωρίας, ὡς εὐεπιχείρητος ἄν,*
224 *εἴ τις ᾔσθετο, γενέσθαι. περὶ δὲ τὴν ἕω μόλις αὐτῷ
συνῄει τὸ πλῆθος, καὶ ὁ φρούραρχος ὁ τῆς Ὠρίκου,
τῶν ἔνδον αὐτῷ προειπόντων οὐ κωλύσειν ἐπιόντα
Ῥωμαίων ὕπατον, τάς τε κλεῖς παρέδωκε τῷ Καίσαρι*
225 *καὶ παρ' αὐτῷ κατέμεινε τιμῆς ἀξιούμενος. Λουκρή-
τιος δὲ καὶ Μινούκιος ἐπὶ θάτερα τῆς Ὠρίκου ναυσὶν
ὀκτωκαίδεκα μακραῖς Πομπηίῳ σῖτον ἐν πλοίοις φυλάσ-
σοντες τά τε πλοῖα κατέδυσαν, ἵνα μὴ ὁ Καῖσαρ αὐτὰ*
226 *λάβοι, καὶ ἐς Δυρράχιον διέφυγον. ἀπὸ δὲ τῆς Ὠρί-*

---

6 *ἐπεσάλευε* i, sed cf. Plut. Pomp. c. 77: *ἐπ' ἀγκυρῶν πρόσω τῆς χώρας ἀποσαλεύων* 13 *περιαχθεὶς*] *παραχθεὶς* vel *παρενεχθεὶς* ci. Mend. 15 sq. *νώρικον* V, const., *Ὠρικὸν* scr. Bk. 18 *τὴν* deleri maluit Mend., at cf. Loesch p. 26 sq. 22 sq. *λουκρίτιος* O 23 *μινούτιος* Obd ⟨*οἱ*⟩ *ἐπὶ* ci. Mend., sed cf. ad I § 172 26 *λάβῃ* V

48 a. C.

κου Καῖσαρ ἐς Ἀπολλωνίαν ἠπείγετο· καὶ τῶν Ἀπολλω-
νιατῶν αὐτὸν δεχομένων, Σταβέριος ὁ φρούραρχος
55 ἐξέλιπε τὴν πόλιν. καὶ ὁ Καῖσαρ ἁλίσας τὸν ἑαυτοῦ 227
στρατὸν ἀνέμνησεν, ὅτι διὰ τὴν ταχυεργίαν τοῦ τε χει-
μῶνος σὺν τῇ τύχῃ περιγένοιντο καὶ θαλάσσης τοσῆσδε
χωρὶς νεῶν κρατήσειαν Ὠρικόν τε καὶ Ἀπολλωνίαν
ἀμαχεὶ λάβοιεν καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἔχοιεν, καθάπερ
εἶπεν, ἀγνοοῦντος ἔτι Πομπηίου. "εἰ δὲ καὶ Δυρράχιον", 228
ἔφη, "τὸ ταμιεῖον τῆς Πομπηίου παρασκευῆς προλά-
βοιμεν, ἔσται πάντα ἡμῖν, ἃ ἐκείνοις δι' ὅλου θέρους
πεπονημένοις". τοσαῦτα εἰπὼν ἦγε συντόμως ἐπὶ τὸ
Δυρράχιον αὐτοὺς ὁδὸν μακράν, οὔτε ἡμέρας οὔτε
νυκτὸς ἀναπαύων. Πομπήιος δὲ προμαθὼν ἀντιπαρ- 229
ώδευεν ἐκ Μακεδονίας, σὺν ἐπείξει καὶ ὅδε πολλῇ,
κόπτων τε τὴν ὕλην, ἣν παρώδευεν, ἵνα Καίσαρι δύσ-
βατος εἴη, καὶ ποταμῶν γεφύρας διαιρῶν καὶ ἀγορὰν
τὴν ἐν μέσῳ πᾶσαν ἐμπιπράς, ἐν μεγίστῳ, καθάπερ
ἦν, καὶ ὅδε τιθέμενος τὴν ἑαυτοῦ παρασκευὴν δια-
φυλάξαι. κονιορτὸν δ' ἢ πῦρ ἢ καπνὸν εἴ ποτε μακρό- 230
θεν ἴδοιεν αὐτῶν ἑκάτεροι, νομίζοντες εἶναι τὰ ἀλλή-
λων, ἐφιλονίκουν ὡς ἐν ἀγῶνι δρόμου. καὶ οὔτε
τροφῇ καιρὸν ἐδίδοσαν οὔτε ὕπνῳ· ἔπειξις δ' ἦν καὶ
σπουδὴ καὶ βοαὶ τῶν ἀγόντων αὐτοὺς ὑπὸ λαμπτῆρσι,
καὶ θόρυβος ἐκ τοῦδε πολὺς καὶ φόβος, ὡς τῶν πολε-
μίων αἰεὶ πλησιαζόντων. ὑπὸ δὲ καμάτου τινὲς ἀπερρί-
πτουν, ἃ ἔφερον, ἢ ἐν φάραγξι διαλαθόντες ὑπελεί-

2 σταμέριος i, *Tamerius* C 5 τῇ deleri maluit Mend. περιγένοιτο Bi 7 ἔχοιεν vertit C, ἔχοι Bi, ἔχει V 9 sq. παραλάβοιμεν a 10 sq. τὰ ἐκείνοις — πεπονημένα cum Musgr. maluit Mend., at etiam tradita bona 11 συντόνως ci. Hertlein, Jahrb. f. cl. Philol. 115 (1877) p. 38 coll. § 268, rec. Mend., sed cf. § 192 13 sq. ἀντιπαρώδευσεν i

48 a. C.

πονto, τὴν αὐτίκα ἀνάπαυσιν τοῦ παρὰ τῶν ἐχθρῶν φόβου διαλλασσόμενοι.

231 τοιαῦτα δὲ ἑκατέρων κακοπαθούντων προύλαβεν 56 ὅμως ὁ Πομπήιος τὸ Δυρράχιον καὶ παρ' αὐτὸ ἐστρατοπέδευσεν. ναῦς τε ἐπιπέμψας Ὤρικον αὖθις εἷλε καὶ τὴν θάλασσαν ἀκριβεστέραις φρουραῖς ἐφύλασσεν. ὁ δὲ Καῖσαρ τοῦ Πομπηίου τὸν Ἄλωρα ποταμὸν ἐν μέσῳ
232 θέμενος ἐστρατοπέδευσε. καὶ τὸν ποταμὸν διαβαίνοντες ἱππομάχουν ἀλλήλοις ἀνὰ μέρη, ἀθρόοις δὲ τοῖς στρατοῖς οὐ συνεπλέκοντο, Πομπήιος μὲν ἔτι γυμνάζων τοὺς νεοστρατεύτους, ὁ δὲ Καῖσαρ τοὺς ἐκ Βρεντεσίου
233 περιμένων. νομίσας δ' ἔαρος μὲν αὐτοὺς ἐπὶ ὁλκάδων διαπλέοντας οὐ λήσειν τὰς τοῦ Πομπηίου τριήρεις θαμινὰ ἐς φυλακὴν ἀναπλεούσας, χειμῶνος δ' εἰ παραβάλλοιντο, ναυλοχούντων ἐς νήσους τῶν πολεμίων, λαθεῖν ἂν αὐτοὺς ἴσως ἢ καὶ βιάσασθαι μεγέθει τε
234 νεῶν καὶ πνεύματι, μετεπέμπετο κατὰ σπουδήν. οὐκ ἀναγομένων δ' ἐκείνων αὐτὸς ἔκρινεν ἐπὶ τὴν στρατιὰν διαπλεῦσαι λαθών, ὡς οὔ τινος αὐτὴν ἄλλου ῥᾳδίως ἐπαξομένου. καὶ τὸ βούλευμα ἐπικρύψας ἔπεμπε τρεῖς θεράποντας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἀπὸ δυώδεκα σταδίων ὄντα, οἳ κελήτιον ὀξὺ καὶ κυβερνήτην τὸν ἄριστον

---

7 sq. τῷ Πομπηίῳ — ἀντεστρατοπέδευσε ci. Schw. (cf. Cass. D. 41, 47, 1) vel ⟨οὐ πόρρω⟩ τοῦ Πομπ.—ἐστρ., possis etiam τοῦ Πομπηίου ⟨προσχωροῦντος⟩ vel τοῦ Πομπηίου ⟨τε καὶ ἑαυτοῦ⟩ 7 Ἄλωρα] Ἄψον scribi voluit Rutgers, Var. lect. p. 341, aliique, velut nuper C. Vitelli, Studi ital. di filol. class. 10 (1902) p. 429, (cf. Caes. b. c. 3, 13, 5; 19, 1, Cass. D. 41, 47, 1, Lucan. 5, 462), sed ut in re incerta cum Mend. non mutavi 12 ἦρος scr. Mend., const. 15 ἐς] περὶ ci. Schw. 19 τινος ἂν αὐτὴν V 21 ἐπὶ τὸν ⟨Ἀῷον⟩ ποταμὸν ci. Mend. (cf. Plut. Caes. c. 38, Boiss. ad Cass. D. 41, 45, 2), sed 'e flumine' Val. Max. 9, 8, 2, πρὸς τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ Plut. apophth. C. Caes. 9 δυώδεκα] *duo* C. Multo maiorem numerum latere vidit Mend. 22 κελλήτιον B

48 a. C.

ὡς δή τινι πεμπομένῳ πρὸς Καίσαρος ἔμελλον ἑτοιμά-
57 σειν. αὐτὸς δ' ἀπὸ διαίτης ὑπεχώρησε μὲν ὡς κάμνων 235
τῷ σώματι, τοὺς φίλους ἔτι ἑστιᾶσθαι κελεύσας, ἐπι-
θέμενος δ' ἐσθῆτα ἰδιώτου καὶ ὀχήματος εὐθὺς ἐπιβὰς
ἐξήλασεν ἐπὶ τὴν ναῦν ὡς ὅδε ὢν ὁ πρὸς τοῦ Καί-
σαρος ἀπεσταλμένος· τά τε λοιπὰ διὰ τῶν θεραπόντων
προσέτασσεν, ἐγκεκαλυμμένος τε καὶ ἐν νυκτὶ μάλιστα
ἀγνοούμενος. χειμερίου δὲ τοῦ πνεύματος ὄντος θαρ- 236
ρεῖν ἐκέλευον οἱ θεράποντες τὸν κυβερνήτην ὡς τῷδε
μάλιστα λησόμενοι τοὺς πολεμίους ἐγγὺς ὄντας. τὸν
μὲν δὴ ποταμὸν ὁ κυβερνήτης εἰρεσίᾳ βιαζόμενος ἔπλει·
ὡς δ' ἐπὶ τὰς ἐκβολὰς ἀφίκετο καὶ ἡ θάλασσα σὺν
κλυδωνίῳ καὶ πνεύματι τὸ ῥεῦμα ἀνέκοπτεν, ὃ μὲν
ἐπισπερχόντων αὐτὸν τῶν θεραπόντων ἐβιάζετο καὶ
ὡς ἐς οὐδὲν προκόπτων ἀπέκαμνε καὶ ἀπεγίνωσκεν,
ὁ δὲ Καῖσαρ ἀποκαλυψάμενος ἐνεβόησεν αὐτῷ· "θαρ-
ρῶν ἴθι πρὸς τὸν κλύδωνα· Καίσαρα φέρεις καὶ τὴν
Καίσαρος τύχην". ἐκπλαγέντων δὲ τῶν ἐρετῶν καὶ τοῦ 237
κυβερνήτου προθυμία τε πᾶσιν ἐνέπιπτε καὶ ἡ ναῦς
ὑπὸ βίας ἐξέπιπτε τοῦ ποταμοῦ. τὸ πνεῦμα δ' αὐτὴν
καὶ τὸ κῦμα μετέωρον ἐς τὰς ὄχθας διερρίπτει, μέχρι
πλησιαζούσης ἡμέρας οἳ μὲν ἐδεδοίκεσαν ὡς ἐν φωτὶ
κατάδηλοι τοῖς πολεμίοις ἐσόμενοι, ὁ δὲ Καῖσαρ, τῷ

---

4 ἐπιβὰς εὐθὺς ci. Mend. 9 ὡς ἐν τῷδε a 11 κατέπλει, quod coniecerat Mend., ipse refutavit coll. Zos. 3, 15 12 ἀφίκοντο maluit Mend. 13 καὶ πνεύματι, πν in ras. (ex ϱ nimirum), V, καὶ ῥεύματι b, καὶ ταραχῇ a d 14 θεραπόντων] πολεμίων i C 15 ὡς] ὃς V; fortasse aliquid intercidisse ci. Mend., ἐβιάζετο certe intellegendum: 'superare conatus est' ἐς del. Nauck, inut. ἀπεγίνωσκεν] *ac desperans tandem clauum e manibus abiicit* C, sine dubio non ex exemplari suo 16 ἀνεβόησεν Vi 16 sq. θαρρεῖ, ὢν supra εῖ, V 19 τε om. i

48 a. C.
δαιμονίῳ χαλεψάμενος ὡς φθονερῷ, ἐφῆκε τὴν ναῦν
238 *ἐπανιέναι. ἡ μὲν δὴ πνεύματι ταχεῖ τὸν ποταμὸν*
ἀνέπλει, Καίσαρα δ' οἳ μὲν ἐθαύμαζον τῆς εὐτολμίας, 58
οἳ δ' ἐπεμέμφοντο ὡς στρατιώτῃ πρέπον ἔργον εἰργα-
239 *σμένον, οὐ στρατηγῷ. ὃ δ' οὐκέτι λήσεσθαι προσ-*
δοκῶν Ποστούμιον ἀνθ' ἑαυτοῦ προσέταξε διαπλεῦσαί
τε καὶ φράσαι Γαβινίῳ τὸν στρατὸν εὐθὺς ἄγειν διὰ
θαλάσσης· ἂν δ' ἀπειθῇ, ταῦτα προστάσσειν Ἀντωνίῳ
240 *καὶ τρίτῳ μετὰ τὸν Ἀντώνιον Καληνῷ. εἰ δ' οἱ τρεῖς*
ἀποκνοῖεν, ἐπιστολὴ πρὸς τὸν στρατὸν αὐτὸν ἐγέγρα-
πτο ἄλλη, τὸν βουλόμενον αὐτῶν ἐπὶ τὰς ναῦς ἕπεσθαι
τῷ Ποστουμίῳ καὶ καταίρειν ἀναχθέντας ἐς χωρίον,
ἐς ὅ τι ὁ ἄνεμος ἐκφέρῃ, μηδὲν τῶν νεῶν φειδομέ-
νους· οὐ γὰρ νεῶν χρῄζειν Καίσαρα, ἀλλὰ ἀνδρῶν.
241 *οὕτω μὲν ἀντὶ λογισμῶν ὁ Καῖσαρ ἐπεποίθει τῇ τύχῃ.*
τάδε οὖν ὁ Πομπήιος προλαβεῖν ἐπειγόμενος ἐς μάχην
διεσκευασμένος ἐπῄει. καὶ δύο αὐτοῦ στρατιωτῶν ἐν
μέσῳ τὸν ποταμὸν ἐρευνωμένων, ᾗ μάλιστα εἴη διαβατός,
τῶν τις Καίσαρος εἷς ἐπιδραμὼν τοὺς δύο ἀνεῖλε. καὶ ὁ
Πομπήιος ἀνέζευξεν, οὐκ αἴσιον τὸ συμβὰν ἡγούμενος.
αἰτίαν δ' εἶχε παρὰ πᾶσι καιρὸν ἄριστον ἐκλιπεῖν.
242 *Ποστουμίου δὲ διαπλεύσαντος ἐς τὸ Βρεντέσιον, ὁ* 59
μὲν Γαβίνιος οὐχ ὑποστὰς τὸ πρόσταγμα ἦγε τοὺς βου-
λομένους διὰ τῆς Ἰλλυρίδος, οὐδαμοῦ διαναπαύων· καὶ
ἀνῃρέθησαν ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν σχεδὸν ἅπαντες, καὶ
243 *ὁ Καῖσαρ ἤνεγκεν ὑπ' ἀσχολίας. ὁ δ' Ἀντώνιος τοὺς*
ἑτέρους ἐπὶ τὰς ναῦς ἐπιβήσας Ἀπολλωνίαν μὲν παρ-

---

8 *ταὐτὸ* ci. Mend., *haec ipsa* C, sed *ταῦτα* potest ferri 11 *ἐπὶ τὰς ναῦς* susp. Mend., sed cf. § 243 17 sq. *τὸν ἐν μέσῳ ποταμὸν* ci. Mend., bene 19 *ἐπιδραμὼν εἷς* ci. Nauck, sine causa idonea 22 *ποστομίου* h. l. B

48 a. C.

ἔπλευσεν, ἱστίοις μεστοῖς ἐπιπνέοντος ἀνέμου· χαλάσαντος
δὲ τοῦ πνεύματος περὶ μεσημβρίαν εἴκοσι τοῦ Πομ-
πηίου νῆες, ἐπ' ἔρευναν τῆς θαλάσσης ἀναχθεῖσαι, καθ-
ορῶσι τοὺς πολεμίους καὶ ἐδίωκον. τοῖς δὲ ὡς ἐν 244
γαλήνῃ δέος ἦν πολύ, μὴ σφᾶς ἀνατρήσειαν ἢ καταδύ-
σειαν αἱ μακραὶ τοῖς ἐμβόλοις· καὶ τὰ εἰκότα παρεσκευά-
ζοντο, σφενδόναι τε ἠφίεντο ἤδη καὶ βέλη. καὶ ὁ 245
ἄνεμος ἄφνω μείζων ἢ πρότερον ἐπέρραξεν. αἳ μὲν
δὴ μεγάλοις αὖθις ἱστίοις ἐξ ἀέλπτου τὸ πνεῦμα ἐδέ-
χοντο καὶ διέπλεον ἀδεῶς· αἳ δ' ἀπελείποντο, ῥοθίῳ
καὶ πνεύματι καὶ θαλάσσῃ κοίλῃ κακοπαθοῦσαι. καὶ
μόλις ἐς ἀλίμενα καὶ πετρώδη διερρίφησαν, δύο τινὰς
ἐς τέλμα τῶν Καίσαρος κατενεχθείσας ἑλοῦσαι. Ἀντώ-
νιος δὲ ταῖς λοιπαῖς ἐς τὸ καλούμενον Νυμφαῖον κατήχθη.

60 καὶ τῷ Καίσαρι σύμπας ὁ στρατὸς ἤδη παρῆν, παρῆν 246
δὲ καὶ Πομπηίῳ. καὶ ἀντεστρατοπέδευον ἀλλήλοις ἐπὶ
λόφων ἐν φρουρίοις πολλοῖς, πεῖραί τε ἦσαν περὶ ἕκα-
στον φρούριον πυκναὶ περιταφρευόντων καὶ περιτει-
χιζόντων ἀλλήλους καὶ γιγνομένων ὁμοῦ καὶ ποιούν-
των ἐν ἀπόροις. ἐν δὲ ταῖσδε ταῖς πείραις περί τι 247
φρούριον ἡττωμένου τοῦ Καίσαρος στρατοῦ λοχαγός,
ᾧ Σκευᾶς ὄνομα ἦν, πολλὰ καὶ λαμπρὰ δρῶν ἐς τὸν

---

1 *μεστοῖς* om. Did., Bk., Mend., errore, ut videtur *ἐμπνέοντος*, de quo etiam Mend. cogitaverat, ci. Cob. p. 230   3 *ἔρευσαν* (sic) B   10 *ἀπελίποντο* Oi, corr. Mend.   12 *μόλις* ante *δύο τινὰς* poni maluit Schw., bene, ni forte cum Mend. *τέλος* scribendum aut aliquid intercidisse putamus   12 sq. 'durum hyperbaton' (Mend.)   14 *Νύμφαιον* maluit Mend.   19 sq. *ποιούντων*] haesit Mend., sed cf. Dem. de cor. § 136: *ὡς ἐν αἰσχύνῃ ποιήσων τὴν πόλιν* (Bitschofsky p. 445)

---

§ 246—260 de ordine rerum cf. C. Vitelli (v. ad § 231) p. 429   22 et p. 196, 11 de Scaeva et Minucio cf. Drumann III p. 495 adn. 24

48 a. C.
ὀφθαλμὸν ἐτρώθη βέλει καὶ προπηδήσας κατέσεισεν
248 ὡς εἰπεῖν τι βουλόμενος. σιωπῆς δ' αὐτῷ γενομένης,
Πομπηίου λοχαγὸν ἐπὶ ἀνδρίᾳ γνώριμον ἐκάλει· "σῶζε
τὸν ὅμοιον σεαυτῷ, σῶζε τὸν φίλον καὶ πέμπε μοι
τοὺς χειραγωγήσοντας, ἐπεὶ τέτρωμαι". προσδραμόν-
των δ' ὡς αὐτομολοῦντι δύο ἀνδρῶν, τὸν μὲν ἔφθασε
249 κτείνας, τοῦ δὲ τὸν ὦμον ἀπέκοψε. καὶ ὁ μὲν τάδε
ἔπρασσεν ἀπογιγνώσκων ἑαυτοῦ καὶ τοῦ φρουρίου· τοῖς
δ' ἄλλοις αἰδὼς ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι καὶ ὁρμὴ προσ-
έπιπτε, καὶ τὸ φρούριον περιεσώθη, πολλὰ καὶ τοῦ
φρουράρχου Μινουκίου παθόντος, ᾧ γέ φασι τὴν μὲν
ἀσπίδα ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν ἀναδέξασθαι βέλη, τὸ δὲ
σῶμα ἓξ τραύματα καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ὁμοίως ἐκκο-
250 πῆναι. τούτους μὲν δὴ Καῖσαρ ἀριστείοις πολλοῖς
ἐτίμησεν, αὐτὸς δ', ἐκ Δυρραχίου τινὸς αὐτῷ πρασσο-
μένης προδοσίας, ἧκε μέν, ὡς συνέκειτο, νυκτὸς σὺν
ὀλίγοις ἐπὶ πύλας καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος ...
251 τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος ἄλλην στρατιὰν ἐκ Συρίας
ἦγε Πομπηίῳ ⟨Σκιπίων⟩ ὁ κηδεστής· καὶ αὐτῷ Γάιος
Καλουίσιος περὶ Μακεδονίαν συμβαλὼν ἡττᾶτο, καὶ
τέλος ἓν αὐτοῦ κατεκόπη χωρὶς ὀκτακοσίων ἀνδρῶν.
252 Καίσαρι μὲν δὴ οὐδὲν ἦν ἐκ θαλάσσης διὰ Πομ- **61**
πήιον ναυκρατοῦντα· ἐλίμαινεν οὖν ὁ στρατὸς αὐτῷ

---

1 ἐτρώθει (sic) B 3 ἀνδρείᾳ b d, prob. Mend. 9 sq. προσέπεσε cum i scr. Mend. 17 lacunam significavit Schw., cf. Cass. D. 41, 50, 3 19 ⟨Σκιπίων⟩ addidi cum Zerdik p. 77, cf. § 316 Γάιος Καλουίσιος] error aut Appiani aut librarii sec. Borghesi V p. 149: L. Cassius Longinus aut C. Calvinus (immo Cn. Domitius Calvinus, cf. Caes. b. c. 3, 36, Lucium vocat Plut. Pomp. c. 69) nominandus erat 23 ἐλίμαινεν post Musgr. Schw. ex C, qui: *fame premebatur*, ἐδείμαινεν O i

---

15 sqq. cf. Stoffel (v. ad § 162) I p. 363 sq.

48 a. C.

καὶ τὴν πόαν ἠρτοποίουν, αὐτόμολοί τε Πομπηΐῳ τοι-
ούσδε ἄρτους προσήνεγκαν ὡς εὐφρανοῦντες ἰδόντα·
ὃ δὲ οὐχ ἥσθη, ἀλλ' εἶπεν· "οἵοις θηρίοις μαχόμεθα".
ὁ μὲν δὴ Καῖσαρ ὑπ' ἀνάγκης τὸν στρατὸν ἅπαντα 253
συνῆγεν ὡς καὶ ἄκοντα Πομπήιον βιασόμενος ἐς μά-
χην· ὃ δὲ αὐτοῦ τὰ πολλὰ τῶν φρουρίων ἐκ τοῦδε
κεκενωμένα προσλαβὼν ἡσύχαζε. καὶ τῷδε μάλιστα 254
ἀνιαθεὶς ὁ Καῖσαρ ἐπετόλμησεν ἔργῳ δυσχερεῖ τε καὶ
παραλόγῳ, πάντα Πομπηίου τὰ στρατόπεδα ἑνὶ τείχει
περιλαβὼν ἐκ θαλάσσης ἐς θάλασσαν ἀποτειχίσαι, ὡς
μεγάλην, εἰ καὶ διαμάρτοι, δόξαν οἰσόμενος ἐπὶ τῷ
τολμήματι· στάδιοι γὰρ ἦσαν διακόσιοι καὶ χίλιοι. καὶ 255
ὃ μὲν ἐνεχείρει τοσῷδε ἔργῳ, Πομπήιος δ' αὐτὸν ἀντ-
απετάφρευε καὶ ἀντῳκοδόμει· καὶ μάταια τὰ ἔργα
ἀλλήλοις ἐποίουν. γίγνεται δ' αὐτοῖς ἀγὼν εἷς μέγας, 256
ἐν ᾧ Πομπήιος τρέπεταί τε τοὺς Καίσαρος πάνυ λαμ-
πρῶς καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἐδίωκε φεύγοντας ση-
μεῖά τε πολλὰ εἷλεν αὐτῶν, καὶ τὸν αἰετόν, ὃ δὴ
κυριώτατόν ἐστι Ῥωμαίοις, μόλις ἔφθασεν ὁ φέρων
62 ὑπὲρ τὸ χαράκωμα τοῖς ἔνδον ῥῖψαι. γενομένης δὲ 257
τῆς τροπῆς λαμπρᾶς ὁ Καῖσαρ ἑτέρωθεν ἦγεν ἄλλον

---

1 καὶ τὴν] καί τινα ci. Mend., ut Plut. Caes. c. 39 ἀλλὰ ῥίζαν τινὰ κόπτοντες (cf. etiam Caes. b. c. 3, 48, 1), sed vix recte 3 'οἵοις temptare noli' (Mend.) 7 προλαβὼν i 11 ἐπί ⟨γε⟩ ci. Mend., cf. Hannib. c. 3 μεγάλην αὐτῷ δόξαν — τό γε ἐγχείρημα οἴσειν 12 διακόσιοι καὶ χίλιοι] εἴκοσι καὶ ἑκατόν ci. Schw., quo tamen numero Pompei vallum expressit. XVII milia passuum, i. e. stadia 136, habet Caes. b. c. 3, 63, 4, ubi vide, quae Hofmann adnotavit, XVI milia pass., i. e. stadia 128, Flor. 2, 13, 39 14 ἀπῳκοδόμει b 18 αἰετόν Oi, ἀετόν scr. Bk. et Mend., codices fluctuant inter utramque formam, cf. Crönert, Memoria p. 106 19 *praecipuum Romanis signum* C, unde σημεῖον addi maluit Mend., sed facile subauditur ex σημεῖα (v. 17 sq.) 21 ἐπῆγεν ci. Mend.

48 a. C.
στρατόν, οὕτω δή τι καὶ τοῦτον περίφοβον, ὡς Πομ-
πηίου μακρόθεν ἐπιφανέντος μήτε στῆναι περὶ τὰς
πύλας ὄντας ἤδη μήτε ἐσελθεῖν ἐν κόσμῳ μήτε πει-
σθῆναι τοῖς προστάγμασιν, ἀλλὰ φεύγειν ἕκαστον, ὅπῃ
τύχοιεν, ἀμεταστρεπτὶ χωρὶς αἰδοῦς καὶ παραγγέλματος
258 καὶ λογισμοῦ. Καίσαρος δ' αὐτοὺς περιθέοντός τε καὶ
σὺν ὀνείδει μακρὰν ἔτι τὸν Πομπήιον ὄντα ἐπιδεικνύ-
οντος, καὶ ἐφορῶντος τὰ σημεῖα ἀπερρίπτουν καὶ ἔφευ-
γον, οἳ δὲ μόλις ὑπ' αἰδοῦς κατέκυπτον ἐς τὴν γῆν
ἄπρακτοι· τοσοῦτος αὐτοῖς τάραχος ἐνεπεπτώκει. εἷς δὲ
καὶ στρέψας τὸ σημεῖον ἀνέτεινε τὸν οὐρίαχον ἐς τὸν
259 αὐτοκράτορα. καὶ τόνδε μὲν οἱ Καίσαρος ὑπασπισταὶ
κατέκοπτον, οἱ δ' ἐσελθόντες οὐδ' ἐπὶ τὰς φυλακὰς
ἀπήντων, ἀλλὰ μεθειμένα πάντα ἦν καὶ τὸ χαράκωμα
ἀφύλακτον, ὥστε αὐτὸ δοκεῖ συνεσπεσὼν ἂν τότε ὁ
Πομπήιος ἑλεῖν κατὰ κράτος καὶ τὸν πόλεμον ἑνὶ τῷδε
ἔργῳ πάντα ἐξεργάσασθαι, εἰ μὴ Λαβιηνὸς αὐτόν, θεοῦ
παράγοντος, ἐπὶ τοὺς φεύγοντας ἔπειθε τραπῆναι· καὶ
αὐτὸς ἅμα ὤκνησεν, ἢ τὴν ἀφυλαξίαν τοῦ χαρακώμα-
τος ὡς ἐνέδραν ὑφορώμενος ἢ ὡς ἤδη κεκριμένου τοῦ
260 πολέμου καταφρονήσας. ἐπὶ δὲ τοὺς ἔξω τραπεὶς ἑτέ-
ρους τε ἔκτεινε πολλοὺς καὶ σημεῖα τῆς ἡμέρας ἐκεί-
νης ἔλαβεν ἐν ταῖς δύο μάχαις ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν καὶ

---

4 ὅποι cum V scr. Mend., ὅπῃ ceteri, utrumque bonum, cf. ad § 152 5 aut καὶ solum aut καὶ παραγγέλματος delendum esse ci. Mend.; Kratt p. 61 verba tradita ut ἓν διὰ δυοῖν defendebat 8 καὶ ἐφορῶντος] καὶ ἐφορμῶντος ci. Musgr., idem Roscher, Jahrb. f. cl. Philol. 119 (1879) p. 592, quod iure reprobavit Mend. ibid. p. 821; intellege: 'vel (Caesaris) sub oculis signa abiecerunt', cf. § 264. 304 etc. 11 οὐρίαχον editio Tolliana, οὔραχον Oi 22 sq. τῆς ἡμέρας ἐκείνης post δύο transponi voluit Mend., coll. Caes. b. c. 3, 71, 1 'duobus his unius diei proeliis', sed verba tradita idem significant

48 a. C.

δεύτερον τόνδε καιρὸν ἐντελοῦς ἔργου μεθῆκεν. ὃ καὶ
τὸν Καίσαρά φασιν εἰπεῖν, ὅτι σήμερον ἂν ὁ πόλε-
μος ἐξείργαστο τοῖς πολεμίοις, εἰ τὸν νικᾶν ἐπιστά-
μενον εἶχον.

63 *ὁ δὲ Πομπήιος τήν τε νίκην ὑπερεπαίρων ἐπέστελλε* 261
βασιλεῦσι καὶ πόλεσι πάσαις καὶ τὸν στρατὸν αὐτίκα
τὸν Καίσαρος ἤλπιζε πρὸς ἑαυτὸν μεταβαλεῖσθαι, λιμῷ
τε πεπιεσμένον καὶ ὑπὸ τῆς ἥττης καταπεπληγμένον,
μάλιστα δὲ τοὺς ἡγεμόνας αὐτοῦ, τὸ σφέτερον ἁμάρ-
τημα φοβουμένους. οἱ δέ, θεοῦ σφᾶς ἐπὶ μετάνοιαν 262
ἄγοντος, τὸ ἁμάρτημα ᾐδοῦντο καὶ τοῦ Καίσαρος αὐ-
τοῖς ἐπιμεμφομένου τε πράως καὶ συγγνώμην διδόντος
ἔτι μᾶλλον ἠρεθίζοντο καθ' ἑαυτῶν καὶ ἐκ παραδόξου
μεταβολῆς ἐκέλευον τῷ πατρίῳ νόμῳ διακληρώσαντα
αὐτοὺς τὸ δέκατον μέρος ἀναιρεῖν. οὐ πειθομένου δὲ 263
τοῦ Καίσαρος μᾶλλον ᾐδοῦντο καὶ συνεγίνωσκον αὐ-
τὸν οὐκ ἀξίως ὑπὸ σφῶν ἠδικῆσθαι καὶ τοὺς φέρον-
τας τὰ σημεῖα κτείνειν ἐπεβόων, ὡς οὐκ ἂν αὐτοί ποτε
φυγόντες, εἰ μὴ τὰ σημεῖα προαπεστράφη. ὡς δὲ ὁ 264
Καῖσαρ οὐδὲ τοῦτ' ἀνασχόμενος ὀλίγους μόλις ἐκόλα-
σεν, αὐτίκα πᾶσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν μετριοπάθειαν ὁρμὴ
τοσήδε ἐνέπιπτεν, ὡς εὐθὺς αὐτὸν ἄγειν ἀξιοῦν ἐπὶ
τοὺς πολεμίους· καὶ ἐνέκειντο σφόδρα προθύμως, παρα-
καλοῦντές τε καὶ ὑπισχνούμενοι διορθώσεσθαι τὸ ἁμάρ-
τημα νίκῃ καλῇ· κατά τε σφᾶς ἐπιστρεφόμενοι πρὸς
ἀλλήλους ἰλαδὸν κατὰ μέρη συνώμνυντο, ἐφορῶντος

---

9 *αὐτοῦ*] *αὐτῶν* exspectavit Mend. 15 *αὐτοὺς* libri, correxi cum Mend. *ἀναιρεῖν* Bi, *ἀνελεῖν* cum V scr. Mend., sed V[1] quoque in mg. *γρ. ἀναιρεῖν* 19 *προανεστράφη* a 22 *ἐνέπεσεν* maluit Mend., sed cf. praef. et ad I § 285 *αὐτὸν*] *αὐτοὺς* maluit Mend., cf. ad I § 223 26 *εἰλαδὸν* i

48 a. C.
αὐτοῦ Καίσαρος, μὴ ἐπανήξειν ἐκ τῆς μάχης, εἰ μὴ
265 κρατοῖεν. ὅθεν αὐτὸν οἱ μὲν φίλοι παρεκάλουν ἀπο- 64
χρήσασθαι τοιᾷδε μετανοίᾳ καὶ προθυμίᾳ στρατοῦ· ὁ
δ' ἐς μὲν τὸ πλῆθος εἶπεν, ὅτι μετὰ βελτιόνων καιρῶν
αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἄξει, καὶ μεμνῆσθαι τῆσδε
τῆς προθυμίας διεκελεύσατο, τοὺς δὲ φίλους ἀνεδί-
δασκεν, ὅτι χρὴ καὶ τῶνδε προεξελεῖν τὸν φόβον τῆς
ἥττης πολὺν αὐτοῖς ἐγγενόμενον καὶ τῶν πολεμίων
266 τὸ φρόνημα ἀκμάζον προκαθελεῖν. ὡμολόγει τε μετα-
γιγνώσκειν πρὸς Δυρραχίῳ στρατοπεδεύσας, ἔνθα ἔστιν
ἡ παρασκευὴ πᾶσα Πομπηίῳ, δέον ἀποσπᾶν αὐτὸν ἑτέ-
ρωθι ἐς ὁμοίας ἀπορίας.
267 καὶ τάδε εἰπὼν ἐς Ἀπολλωνίαν εὐθὺς μετῄει καὶ
ἀπ' αὐτῆς ἐς Θεσσαλίαν νυκτὸς ὑπεχώρει λανθάνων·
Γόμφους τε πόλιν μικρὰν οὐ δεχομένην αὐτὸν ἐξεῖλεν
268 ὑπὸ ὀργῆς καὶ ἐπέτρεψε τῷ στρατῷ διαρπάσαι. οἳ δ'
ὡς ἐκ λιμοῦ πάντων ἐνεπίμπλαντο ἀθρόως καὶ ἐμεθύ-
σκοντο ἀπρεπῶς, καὶ μάλιστα αὐτῶν οἱ Γερμανοὶ γε-
λοιότατοι κατὰ τὴν μέθην ἦσαν, ὥστε δοκεῖ καὶ τότε
ἂν ὁ Πομπήιος ἐπελθὼν ἐργάσασθαί τι λαμπρόν, εἰ
μὴ διώκειν ὅλως ὑπερεῖδεν ἐκ καταφρονήσεως, μέχρι
Καῖσαρ ἑπτὰ συντόνως ἡμέραις ὁδεύσας ἐστρατοπέδευσε
269 περὶ Φάρσαλον. λέγεται δ' ἐν τοῖς Γόμφοις γενέσθαι
παθήματα γενναῖα καὶ νεκροὺς τῶν ἐπιφανῶν γερόν-

1 αὐτοῦ] τοῦ cum VC scr. Mend., sed premitur sententia etiam § 304 7 sq. ⟨ἐκ⟩ τῆς ἥττης ci. Mend. 11 περισπᾶν ci. Mend. ex Plut. Caes. c. 39 ὅτι — ἐάσας (ἐξὸν maluit Mend.) ἐκεῖ περισπάσαι τὸν πόλεμον ἐνταῦθα καθέζοιτο πρὸς θαλάττῃ 11 sq. ἑτέρωθι] ἑτέρωσε ci. Mend., sed cf. ἐκεῖ apud Plut. l. c. 17 ἐνεπίπλαντο i 19 καὶ pro κατὰ V 22 ἡμέρας a 24 τῶν] τινῶν vel etiam ἐπιφανεστάτων ci. Mend.; neutro mihi videtur opus

22 ἑπτὰ — ἡμέραις] cf. Stoffel (v. ad § 162) II p. 237

48 a. C.

των ἐν ἰατρείῳ φανῆναι, κυλίκων αὐτοῖς παρακειμένων ἀτρώτοις, εἴκοσι μὲν ὡς ἐκ μέθης κατακεκλιμένους ἐπὶ τὸ ἔδαφος, ἕνα δ' ἐπὶ θρόνου παρακαθεζόμενον οἷα ἰατρόν, ὃς τὸ φάρμακον αὐτοῖς ἄρα παρέσχε.

65 Πομπήιος δ' ἐπὶ τῇ Καίσαρος ἀναζεύξει βουλὴν 270 προυτίθει. καὶ Ἀφρανίῳ μὲν ἐδόκει τὸ ναυτικόν, ᾧ δὴ καὶ πολὺ προὔχεν, ἐπιπέμπειν Καίσαρι καὶ ἐνοχλεῖν θαλασσοκρατοῦντας ἀλωμένῳ καὶ ἀποροῦντι, τὸ δὲ πεζὸν αὐτὸν Πομπήιον ἄγειν κατὰ σπουδὴν ἐς τὴν Ἰταλίαν εὔνουν τε πρὸς αὐτὸν οὖσαν καὶ πολεμίων ἔρημον, κρατυνάμενον δ' αὐτήν τε καὶ Γαλατίαν καὶ Ἰβηρίαν ἐξ οἰκείας καὶ ἡγεμονίδος γῆς αὖθις ἐπιχειρεῖν Καίσαρι. ὃ δὲ καὶ ταῦτα ἄριστα ἂν οἱ γενόμενα 271 παριδὼν ἐπείθετο τοῖς λέγουσιν αὐτίκα τὸν Καίσαρος στρατὸν μεταθήσεσθαι πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, ἢ οὐ πολὺ σφίσιν ἔσεσθαι τὸ ἔτι λοιπὸν ἐπὶ τῇ κατὰ Δυρράχιον γενομένῃ νίκῃ· τὸ δ' ἐναντίον αἴσχιστον εἶναι, καταλιπεῖν φεύγοντα Καίσαρα καὶ τοῖς ἡττηθεῖσιν ὁμοίως τὸν νικῶντα φεύγειν. ὃ μὲν δὴ τοῖσδε 272 προσθέμενος αἰδοῖ μάλιστα τῶν ἑῴων ἐθνῶν ἐς αὐτὸν ἀφορώντων καὶ φειδοῖ Λευκίου Σκιπίωνος, μή τι περὶ Μακεδονίαν ὢν ἔτι πάθοι, μάλιστα δ' ἐς ἀγῶνα χρήσασθαι θαρροῦντι τῷ στρατῷ διανοούμενος ἐπῆλθε

---

2 in *ἀτρώτοις* offendit Musgr., *ὡς ἀρρώστοις* ci. Herw. p. 66, qui idem *ὡς ἐς μέθην* spuria aut depravata ex *ὡς ἐς θεραπείαν* iudicavit, quae omnia falsa esse iam vidit Schenkl p. 179 *ἐκ μέθης* scripsi, ut vertit C, *ἐς μέθην* Oi, vulgo *κατακεκλιμένοις* i 7 *προεῖχεν* scr. Nauck et Mend., ille tamen postea *προὔχεν* vindicavit, Mélanges gréco-rom. 5 p. 174; *προεῖχον* maluit Mend. cum Gel. 8 *ἀλομένῳ* V 14 *ἐπύθετο* V aut *ἢ* ante *αὐτίκα* aut v. 16 *γε* (post *οὐ πολὺ*?) desideravit Mend. 20 *μάλιστα* om. C, fort. recte, *μὲν* ci. Mend.

48 a. C.
καὶ ἀντεστρατοπέδευσε τῷ Καίσαρι περὶ Φάρσαλον,
καὶ τριάκοντα σταδίους ἀλλήλων ἀπεῖχον.
273 *ἀγορὰ δὲ Πομπηίῳ μὲν ἦν πανταχόθεν· οὕτω γὰρ* 66
αὐτῷ προδιῴκηντο καὶ ὁδοὶ καὶ λιμένες καὶ φρούρια,
ὡς ἔκ τε γῆς αἰεὶ φέρεσθαι καὶ διὰ θαλάσσης πάντα
ἄνεμον αὐτῷ φέρειν· Καῖσαρ δὲ μόνον εἶχεν, ὅ τι μό-
274 *λις εὕροι καὶ λάβοι κακοπαθῶν. καὶ οὐδ' ὣς αὐτὸν*
ἀπέλιπεν οὐδείς, ἀλλὰ σπουδῇ δαιμονίῳ συνενεχθῆναι
τοῖς πολεμίοις ὠρέγοντο καὶ ἡγοῦντο πολέμῳ μὲν εἶναι
παρὰ πολὺ ἀμείνους νεοστρατεύτων ἔτι ὄντων δέκα
ἔτεσιν ἠσκημένοι, εἰς δὲ ταφρείας ἢ περιτειχίσεις ἢ σιτο-
λογίας ἐπιπόνους ἀσθενέστεροι διὰ γῆρας· ὅλως τε
κάμνουσιν αὐτοῖς ἐδόκει δρᾶν τι . . . μετ' ἀργίας ἢ
275 *λιμῷ διαφθαρῆναι. ὧν ὁ Πομπήιος αἰσθανόμενος ἐπικίν-*
δυνον μὲν ἡγεῖτο γεγυμνασμένοις καὶ ἀπογινώσκου-
σιν αὐτῶν ἀνδράσι καὶ τύχῃ Καίσαρος λαμπρᾷ περὶ
τῶν ὅλων συνενεχθῆναι δι' ἑνὸς ἔργου, δυνατώτερον
δὲ καὶ ἀκινδυνότερον ἐκτρῦσαι ταῖς ἀπορίαις αὐτοὺς
οὔτε γῆς εὐπόρου κρατοῦντας οὔτε θαλάσσῃ χρωμένους
276 *οὔτε ναῦς ἐς φυγὴν ταχεῖαν ἔχοντας. ὃ μὲν δὴ κρα-*
τίστῳ λογισμῷ τρίβειν τὸν πόλεμον ἐγνώκει, καὶ ἐς
λοιμὸν ἐκ λιμοῦ τοὺς πολεμίους περιφέρειν· πολὺ δ' 67
ἀμφ' αὐτὸν πλῆθος ἀνδρῶν ἀπό τε τῆς βουλῆς ὁμο-

---

5 *αἰεὶ* om. V 6 *ἄνεμον* et *φέρειν* del. Nauck, sed iungo *πάντα* cum *ἄνεμον* 8 *ἀπέλειπεν* B 13 sq. *δρᾶν τι μετ' ἀργίας ἢ λιμῷ* (*ἢ μετὰ λιμοῦ* B) *διαφθαρῆναι* Oi; Schw. proposuit aut *δρᾶν τι* ⟨*μετ' ἀνδρίας*⟩ *ἢ μετ' ἀργίας λιμῷ διαφθ.*, quod rec. Did., aut *δρᾶν τι ἢ μετ' ἀργίας λιμῷ διαφθ.*, quod tenuit Mend., hic ipse tamen proponens *δρᾶν τι μετ' ἀπονοίας ἢ λιμῷ διαφθ.* Statui lacunam, in qua exciderint fere: ⟨*μετ' ἀπονοίας* vel *μετὰ τόλμης μᾶλλον ἢ*⟩; de *μᾶλλον* v. ad I § 454 16 *αὐτῶν* Bi (V?), corr. Did. 20 *ναῦν* i 22 *λοιμὸν* Davis ad Caes. b. c. 3, 84, 1 et Cob. p. 216 sq., quod cum Mend. propter Plut. Caes. c. 40 tenui, dubitanter tamen, *λιμὸν* libri

48 a. C.

τίμων οἱ καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων οἱ διαφανέστατοι
βασιλεῖς τε πολλοὶ καὶ δυνάσται, οἳ μὲν ὑπ' ἀπειρίας,
οἳ δ' ἀμέτρως τοῖς περὶ τὸ Δυρράχιον εὐπραγήμασιν
ἐπηρμένοι, εἰσὶ δ' οἳ καὶ τῷ πλέονες εἶναι τῶν πολε-
μίων, οἳ δὲ καὶ κάμνοντες ὅλως τῷ πολέμῳ τὴν κρίσιν
ταχυτέραν μᾶλλον ἢ πρέπουσαν ἐπειγόμενοι γενέσθαι,
πάντες ἐξώτρυνον αὐτὸν ἐς τὴν μάχην, ἐπιδεικνύοντες
αἰεὶ τὸν Καίσαρα παρατάττοντά τε καὶ προκαλούμενον.
ὃ δ' ἐξ αὐτοῦ μάλιστα τοῦδε αὐτοὺς ἀνεδίδασκεν, ὅτι Καί- 277
σαρι μὲν τοῦτ' ἐξ ἀπορίας ἀναγκαῖον ἦν, σφίσι δὲ καὶ
διὰ τοῦτ' εὔκαιρον ἡσυχάζειν, ὅτι Καῖσαρ ὑπ' ἀνάγκης
ἐπείγοιτο. ἐνοχλούμενος δὲ ὑπό τε τοῦ στρατοῦ παντὸς 278
ἐπηρμένου τοῖς περὶ τὸ Δυρράχιον ἀμέτρως καὶ τῶν ἐπ'
ἀξιώσεως αὐτὸν ἐπιτωθαζόντων ἐς φιλαρχίαν ὡς ἑκόντα
βραδύνοντα, ἵν' ἀνδρῶν ὁμοτίμων τοσῶνδε ἄρχοι, καὶ
ἐπὶ τῷδε αὐτὸν βασιλέα τε βασιλέων καὶ Ἀγαμέμνονα
καλούντων, ὅτι κἀκεῖνος βασιλέων διὰ τὸν πόλεμον
ἦρχεν, ἐξέστη τῶν οἰκείων λογισμῶν καὶ ἐνέδωκεν αὐ-
τοῖς, θεοῦ βλάπτοντος ἤδη καὶ τἆλλα παρ' ὅλον τόνδε
τὸν πόλεμον. νωθής τε γὰρ καὶ βραδὺς παρὰ τὴν αὑτοῦ 279
φύσιν ἐν ἅπασι γεγονὼς παρεσκευάζετο ἄκων ἐς μά-
χην ἐπὶ κακῷ τε αὑτοῦ καὶ τῶν αὐτὸν ἀναπειθόντων.

68 Καίσαρι δὲ τῆς νυκτὸς ἐκείνης τρία μὲν ἐπὶ σιτο- 280
λογίαν ἐξῄει τέλη (τὸν γὰρ Πομπήιον ἐπαινῶν τῆς

---

5 ὅλως Schw., ὅμως Oi τὴν κρίσιν om. V 7 ἐξώτρυναν V τὴν delendum ci. Mend., cf. v. 21, sed est ea pugna, qua bellum decerni debebat; v. etiam § 288 8 τὸν Καίσαρα ἀεὶ παρατ. maluit Mend., sed cf. ad I § 406 10 ἦν] ἐστι vel εἶναι ci. Mend., sed cf. Krüger, Gr. Sprachl.[5] § 54, 6, 3 17 sq. ὅτι — ἦρχεν del. Nauck, cf. Plut. Caes. c. 41, Pomp. c. 67 19 sq. ἤδη, ⟨ὡς⟩ καὶ τἆλλα ci. Mend., potuit fortasse melius ⟨ὡς⟩ ἤδη καὶ τἆλλα, sed etiam tradita teneri possunt 20 αὐτοῦ Bi (V?), corr Bk. 22 αὐτοῦ V, αὐτοῦ Bi κακῷ αὐτοῦ τε ci. Mend., male ob hiatum, cf. Zerdik p. 71, Kratt p. 66

48 a. C. βραδυτῆτος καὶ οὐδαμοῦ νομίζων μεταθήσεσθαι τοῦ βουλεύματος περιέπεμπεν ἐπὶ σῖτον), πυθόμενος δὲ τῆς παρασκευῆς ἥσθη τε τῆς ἀνάγκης, ἣν εἴκαζεν ἠναγκάσθαι Πομπήιον ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, καὶ τὸν ἑαυτοῦ 281 τάχιστα ἀνεκάλει πάντα καὶ ἀντιπαρεσκευάζετο. θυόμενός τε νυκτὸς μέσης τὸν Ἄρη κατεκάλει καὶ τὴν ἑαυτοῦ πρόγονον Ἀφροδίτην (ἐκ γὰρ Αἰνείου καὶ Ἴλου τοῦ Αἰνείου τὸ τῶν Ἰουλίων γένος παρενεχθέντος τοῦ ὀνόματος ἡγεῖτο εἶναι), νεών τε αὐτῇ νικηφόρῳ χαρι- 282 στήριον ἐν Ῥώμῃ ποιήσειν εὔχετο κατορθώσας. ὡς δὲ καὶ σέλας ἐξ οὐρανοῦ διαπτὰν ἀπὸ τοῦ Καίσαρος ἐς τὸ Πομπηίου στρατόπεδον ἐσβέσθη, οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Πομπήιον ἔσεσθαί τι λαμπρὸν αὐτοῖς ἔφασαν ἐκ τῶν πολεμίων, ὁ δὲ Καῖσαρ σβέσειν αὐτὸς ἐμπεσὼν τὰ 283 Πομπηίου. αὐτῷ δὲ τῷ Πομπηίῳ τῆς αὐτῆς νυκτός τινα τῶν ἱερείων ἐκφυγόντα οὐ συνελήφθη, καὶ μελισσῶν ἑσμὸς ἐπὶ τοῖς βωμοῖς ἐκάθισε, ζῷον νωχελοῦς. μικρόν τε πρὸ ἕω πανικὸν ἐνέπεσεν αὐτοῦ τῷ στρατῷ· 284 καὶ τόδε περιδραμὼν αὐτὸς καὶ καταστήσας ἀνεπαύετο σὺν ὕπνῳ βαθεῖ· περιεγειράντων δ' αὐτὸν τῶν φίλων, **69** ὄναρ ἔφασκεν ἄρτι νεὼν ἐν Ῥώμῃ καθιεροῦν Ἀφροδίτῃ νικηφόρῳ. καὶ τόδε μὲν ἀγνοίᾳ τῆς Καίσαρος

1 οὐδαμὰ vel οὐδαμῶς ci. Mend. μεθήσεσθαι ci. Cob. p. 217, reprobavit Schenkl p. 176 coll. III § 113, Diod. 16, 31, 2 6 μέσης om. V 9 νικηφόρον V 13 αὐτοῖς Bi (V?), corr. Bk. 17 βωμοῖς] σημείοις ci. Mend. ex ceteris scriptoribus. Sed fortasse βωμοῖς e neglegentia App. natum, cf. Cass. D. 41, 61, 2: τά τε σημεῖα αὐτοῦ τὰ στρατιωτικὰ μέλισσαι περιέσχον, καὶ πολλὰ τῶν ἱερείων αὐτοῖς ἤδη τοῖς βωμοῖς προσαγόμενα ἐξέδρα ζῷον νωχελοῦς cum C omitti maluit Mend., sed cf. simile additamentum IV § 14; Candidum autem verisimile est νωχελοῦς non intellexisse

9 νικηφόρῳ] cf. Mommsen, C. I. L. I[2] p. 322 sq.

48 a. C.

εὐχῆς οἵ τε φίλοι καὶ ὁ στρατὸς ἅπας πυθόμενοι ἥδοντο, καὶ τἆλλα ἀλόγως σὺν ὁρμῇ καὶ καταφρονήσει χωροῦντες ἐπὶ τὸ ἔργον ὡς ἐπὶ ἕτοιμον. ὧν γε 285
πολλοὶ καὶ τὰς σκηνὰς δάφναις ἀνέστεφον ἤδη, σύμβολῳ νίκης· καὶ οἱ θεράποντες αὐτοῖς δαῖτα λαμπροτάτην ἐπόρσυνον· εἰσὶ δ' οἳ καὶ περὶ τῆς Καίσαρος ἀρχιερωσύνης ἐς ἀλλήλους ἤδη διήριζον. ἅπερ ὁ Πομ- 286
πήιος οἷα πολέμων ἔμπειρος ἀπεστρέφετο καὶ νεμεσῶν ἐπ' αὐτοῖς ἐνεκαλύπτετο, κατεσιώπα δ' ὅμως ὑπὸ ὄκνου καὶ δέους, ὥσπερ οὐ στρατηγῶν ἔτι, ἀλλὰ στρατηγούμενος καὶ πάντα πράσσων ὑπὸ ἀνάγκης παρὰ γνώμην.
τοσοῦτον ἀνδρὶ μεγαλουργῷ καὶ παρὰ πᾶν ἔργον ἐς 287
ἐκείνην τὴν ἡμέραν εὐτυχεστάτῳ γενομένῳ τὸ δύσθυμον ἐνεπεπτώκει, εἴτε ὅτι τὰ συμφέροντα κρίνων οὐκ ἔπειθεν, ἀλλ' ἐπὶ κύβον ἐχώρει πλήθους ἀνδρῶν τοσῶνδε σωτηρίας καὶ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐς τότε ἀηττήτου· εἴτε τι καὶ μαντικώτερον αὐτὸν πλησιάζοντος ἤδη τοῦ κακοῦ συνετάρασσε, μέλλοντα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐκ δυναστείας τοσῆσδε ἀθρόως ἐκπεσεῖσθαι. τοσοῦτον 288
δ' οὖν εἰπὼν τοῖς φίλοις, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα, ὁπότερος ἂν ἐπικρατήσῃ, μεγάλων ἐς αἰεὶ Ῥωμαίοις ἄρξει κακῶν, παρέτασσεν ἐς τὴν μάχην· ᾧ δὴ καὶ μάλιστα αὐτοῦ τὴν διάνοιαν προπεσεῖν τινες ἐν τῷ φόβῳ νομίζοντες ἡγοῦντο οὐδ' ἂν Πομπήιον κρατήσαντα μεθεῖναι τὴν μοναρχίαν.

70 *στρατιὰ δ' ἦν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πολλῶν ἀμφίλογα* 289

---

7 *ἤδη* om. V 9 *ἀνεκαλύπτετο* ci. Musgr., male *ὅμως*] *ὅλως* ci. Schw., perperam 14 *ἐπεπεπτώκει* V 16 *ἀησσήτου* i, ut videtur 20 *δ'* deleri voluit Mend., sed cf. ad I § 37 *δ' ἐνειπὼν* i 21 *ἐπικρατήσοι* Bi *ἐς αἰεὶ* cum C omitti maluit Mend.; in eadem sententia Plut. Caes. c. 32 extr. habet *πρὸς τὸ μέλλον* 22 *τὴν* molestum putavit Mend., cf. ad § 276

48 a. C.
*εἰπόντων ἑπομένῳ μάλιστα Ῥωμαίων τοῖς τὰ πιθανώ-
τατα γράφουσι περὶ τῶν ἐξ Ἰταλίας ἀνδρῶν, οἷς δὴ
καὶ μάλιστα θαρροῦντες τὰ συμμαχικὰ οὐκ ἀκριβοῦσιν
οὐδὲ ἀναγράφουσιν ὡς ἀλλότρια καὶ ὀλίγην ἐν αὐτοῖς
εἰς προσθήκην χώραν ἔχοντα, Καίσαρι μὲν ἐς δισ-
χιλίους ἐπὶ δισμυρίοις, καὶ τούτων ἱππεῖς ἦσαν ἀμφὶ
τοὺς χιλίους, Πομπηίῳ δὲ ὑπὲρ τὸ διπλάσιον, καὶ τού-
των ἱππεῖς ἐς ἑπτακισχιλίους. ὧδε μὲν τοῖς τὰ πιθανώ-
τατα λέγουσι δοκεῖ μυριάδας ἑπτὰ ἀνδρῶν Ἰταλῶν*
290 *συμπεσεῖν ἀλλήλοις ἐς μάχην· οἱ δ' ὀλιγωτέρους ἑξα-
κισμυρίων φασίν, οἱ δ' ὑπερεπαίροντες τεσσαράκοντα
μυριάδας γενέσθαι λέγουσι. καὶ τούτων οἱ μὲν ἡμι-
όλιον, οἱ δὲ ἐκ τριῶν νομίζουσιν ἀμφὶ τὰ δύο τῷ
Πομπηίῳ γενέσθαι μέρη. τοσάδε μὲν ἀμφιγνοοῦσι περὶ
τοῦ ἀκριβοῦς· ὅπως δ' οὖν εἶχε, τοῖσδε μάλιστα τοῖς*
291 *ἐξ Ἰταλίας ἑκάτερος αὐτῶν ἐθάρρει. τὸ δὲ συμμαχι-
κὸν ἦν Καίσαρι μὲν ἱππεῖς τε Κελτοὶ ... καὶ Κελτῶν τῶν
ὑπὲρ Ἄλπεις ἀριθμὸς ἄλλος· Ἑλλήνων δ' ἐπέλταζον*
292 *αὐτῷ Δόλοπες, Ἀκαρνᾶνες, Αἰτωλοί. τοσοίδε μὲν τῷ
Καίσαρι συνεμάχουν, Πομπηίῳ δὲ πάντα τὰ ἑῷα ἔθνη
κατὰ πλῆθος, οἱ μὲν ἐξ ἵππων, οἱ δὲ πεζοί, ἀπὸ μὲν*

---

4 sq. *ἐν αὐτοῖς* scr. Mend., delebatque *εἰς προσθήκην* ut glossema; *ἐν αὐτοῖς, ὡς προσθήκην, ῥοπὴν* (hoc etiam Mend. suspicatus erat) *ἔχοντα* ci. Herw. p. 67. Sed *αὐτοῖς* Bitschofsky p. 445 recte dicit respicere ad *τῶν ἐξ Ἰταλίας ἀνδρῶν* et *ὀλίγην χώραν ἔχοντα* defenditur Arr. Anab. 7, 6, 5, Xen. Anab. 5, 7, 28, Polyb. 1, 43, 1 etc.; ad *εἰς προσθήκην*, pro quo malim *ὡς πρ.*, cf. Cass. D. 47, 39, 3: *τό τε συμμαχικὸν — ἐν προσθήκης μέρει τοῦ πολιτικοῦ ἦν*   10 sq. *ὀλιγωτέρους, ἑξακισμυρίους* a C   11 *τεσσαράκοντα*] *τεσσαρεσκαίδεκα* ci. Schw., at cf. Flor. 2, 13, 44   13 *ἐκ ⟨τῶν⟩ τριῶν* ci. Keil, cf. Kühner-Gerth II^3, 1 p. 639   17 post *Κελτοὶ* notam numeralem iure desideravit Schw.; significavi lacunam, quam ita fere explendam puto: *ἱππεῖς τε Κελτοὶ ⟨τῶν ἐντὸς Ἄλπεων ...⟩ καὶ Κελτῶν*; ceterum *καὶ* ex C add. Schw., om. Oi   18 *ἄλλος* vertit C, *ἄλλως* Oi

48 a. C.
τῆς Ἑλλάδος Λάκωνες, ὑπὸ τοῖς ἰδίοις βασιλεῦσι τασσό-
μενοι, καὶ ἡ ἄλλη Πελοπόννησος καὶ Βοιωτοὶ μετ'
αὐτῶν. ἐστράτευον δὲ καὶ Ἀθηναῖοι, κηρυξάντων μὲν 293
αὐτοὺς ἑκατέρων μὴ ἀδικεῖν τὸν στρατὸν ὡς ἱεροὺς
τῶν Θεσμοφόρων, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἄρα τοῦ πολέ-
μου τραπέντες ὡς ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀγω-
71 νιούμενοι. ἐπὶ δὲ τοῖς Ἕλλησιν ὀλίγου πάντες, ὅσοι 294
περιιόντι τὴν ἐν κύκλῳ θάλασσαν ἐπὶ τὴν ἕω, Θρᾷκές
τε καὶ Ἑλλησπόντιοι καὶ Βιθυνοὶ καὶ Φρύγες καὶ Ἴωνες,
Λυδοί τε καὶ Παμφύλιοι καὶ Πισίδαι καὶ Παφλαγόνες,
καὶ Κιλικία καὶ Συρία καὶ Φοινίκη καὶ τὸ Ἑβραίων
γένος καὶ Ἄραβες οἱ τούτων ἐχόμενοι Κύπριοί τε καὶ
Ῥόδιοι καὶ Κρῆτες σφενδονῆται καὶ ὅσοι ἄλλοι νη-
σιῶται. παρῆσαν δὲ καὶ βασιλεῖς καὶ δυνάσται στρα- 295
τὸν ἄγοντες, Δηιόταρος μὲν τετράρχης Γαλατῶν τῶν
ἑῴων, Ἀριαράθης δὲ Καππαδοκῶν βασιλεύς. Ἀρμε-
νίους δὲ ἦγε τοὺς ἐντὸς Εὐφράτου στρατηγὸς Ταξίλης
καὶ Ἀρμενίους τοὺς ὑπὲρ Εὐφράτην Μεγαβάτης, ὕπ-
αρχος Ἀρταπάτου βασιλέως· ἄλλοι τε μικροὶ δυνάσται

---

3 sq. locum, quem editores obscurum putaverunt, Shebelew, De rebus gestis Atheniensium inde ab a. 221 usque ad a. 31 (Petropoli 1898, sermone russio) p. 278 sq. explicavit ad κηρυξάντων μὲν subaudiens τῶν κηρύκων et ἑκατέρων iungens cum τὸν στρατόν. Praecones igitur Atheniensium primo quidem pronuntiaverunt eos, cum religione τῶν Θεσμοφόρων obstricti essent, bello Pompei et Caesaris neutram partem sequi, postea autem fama belli commoti secuti sunt Pompeium. Ita rei obscuritas tollitur nec grammatica videntur obstare; ceterum ἑκατέρῳ mavult Keil 16 καππαδόκων ab 18 Ἀρμενίους del. Nauck et Mend. 19 Ἀρταπάτου Musgr., ἀρτάπα τοῦ O, ἀρτάπου τοῦ iC, Ἀρταβάζου Schw., vulgo; cf. de nomine Mommsen, Res gest. div. Aug.[2] p. 110 adn. 1 et Boiss. ad Cass. D. 40, 16, 2

---

1 ὑπὸ τοῖς ἰδίοις βασιλεῦσι] mirus App. error

48 a. C.
296 *συνεπελαμβάνοντο τοῦ πόνου. λέγονται δὲ καὶ ἀπ'*
Αἰγύπτου νῆες ἑξήκοντα αὐτῷ παραγενέσθαι παρὰ τῶν
Αἰγύπτου βασιλέων, Κλεοπάτρας τε καὶ τοῦ ἀδελφοῦ,
παιδὸς ἔτι ὄντος. ἀλλ' αἵδε μὲν οὐ συνεμάχησαν· οὐδὲ
γὰρ τὸ ἄλλο ναυτικόν, ἀλλ' ἐπὶ ἀργίας ἐν Κερκύρᾳ
297 *κατέμενε. καὶ δοκεῖ Πομπήιος τόδε μάλιστα ἀφρόνως*
ἐργάσασθαι, τῶν μὲν νεῶν καταφρονήσας, αἷς δὴ πολὺ
προύχων ἐδύνατο πανταχοῦ τὴν ἐπακτὸν ἀγορὰν τοὺς
πολεμίους ἀφαιρεῖσθαι, ἐν δὲ ἀγῶνι πεζῷ συνενεχθεὶς
ἀνδράσιν ἐκ πόνου πολλοῦ μεγαλαύχοις τε καὶ θηρι-
298 *ώδεσιν ἐς μάχας γενομένοις. ἀλλ' αὐτὸν αὐτοὺς φυλαξά-*
μενον περὶ Δυρράχιον θεοβλάβεια δοκεῖ παραγαγεῖν, ἐν
καιρῷ μάλιστα δὴ πάντων ἥδε τῷ Καίσαρι γενομένη· διὰ
γὰρ αὐτὴν ὁ στρατὸς ὁ τοῦ Πομπηίου κουφόνως μάλα
ἐπήρθη, καὶ τοῦ στρατηγοῦ σφῶν κατεκράτησαν καὶ
ἐς τὸ ἔργον ἀπειροπολέμως ἐτράποντο.

299 *ἀλλὰ τάδε μὲν ᾠκονόμει θεὸς ἐς ἀρχὴν τῆσδε τῆς*
νῦν ἐπεχούσης τὰ πάντα ἡγεμονίας· τότε δ' αὐτῶν τὴν 72
στρατιὰν ἑκάτερος συναγαγὼν ἐπώτρυνε, Πομπήιος
μὲν τοιάδε λέγων· "ὑμεῖς, ὦ συστρατιῶται, στρατηγεῖτε
τοῦ πόνου μᾶλλον ἢ στρατηγεῖσθε· αὐτοὶ γὰρ ἐμοῦ τὰ
Καίσαρος ἐκτρύχειν ἔτι βουλομένου τὸν ἀγῶνα τόνδε
300 *προυκαλέσασθε. ὡς οὖν ἀγωνοθέται τῆς μάχης χρή-*
σασθε μὲν ὡς ἐλάττοσι πολὺ πλείονες, καταφρονεῖτε
δὲ ὡς ἡττημένων νενικηκότες καὶ γερόντων νέοι καὶ
πολλὰ κεκμηκότων ἀκμῆτες ἄνδρες, οἷς ὑπάρχει δύ-

8 *ἐδύναντο* B 10 *ἐκ πόνων πολλῶν* ci. Mend., quo non opus; cf. Kratt p. 5 12 *αὐτῷ* ante *θεοβλάβεια* add. i 14 *ὁ* ante *τοῦ* om. V 21 *πόνου*] *πολέμου* ci. Mend. *στρατηγεῖσθε* ci. Mend., *ab aliis uobis imperetur* C, *στρατεύεσθε* Oi, vulgo, cf. § 286. 307 26 *ἄνδρες* seclusit Mend., ⟨*καὶ*⟩ *ἄνδρες* ci. Keil

4 *παιδὸς*] Ptolemaeus XIV natus c. a. 61 a. Chr., cf. § 354

48 a. C.

ναμις τοσήδε καὶ παρασκευὴ καὶ τὸ συνειδὸς αὐτὸ τῆς
αἰτίας· ὑπὲρ γὰρ ἐλευθερίας καὶ πατρίδος ἀγωνιζόμεθα 301
μετὰ νόμων καὶ δόξης ἀγαθῆς καὶ τοσῶνδε ἀνδρῶν,
τῶν μὲν ἀπὸ βουλῆς, τῶν δ' ἱππέων, πρὸς ἄνδρα ἕνα
ληστεύοντα τὴν ἡγεμονίαν. ἴτε οὖν, ὡς ἠξιοῦτε, μετ' 302
ἀγαθῆς ἐλπίδος, ἐν ὄψει τιθέμενοι τήν τε φυγὴν αὐτῶν
τὴν περὶ τὸ Δυρράχιον γενομένην καὶ ὅσα σημεῖα μιᾶς
ἡμέρας κρατοῦντες αὐτῶν ἐλάβομεν".

73 *ὁ μὲν δὴ Πομπήιος ὧδε ἔλεγεν, ὁ δὲ Καῖσαρ τοῖς* 303
ἰδίοις τοιάδε· "τὰ μὲν δυσχερέστερα ἤδη νενικήκαμεν,
ὦ φίλοι· ἀντὶ γὰρ λιμοῦ καὶ ἀπορίας ἀνδράσι μαχού-
μεθα· ἥδε δὲ ἡ ἡμέρα κρινεῖ πάντα. μέμνησθέ μοι 304
τῆς περὶ τὸ Δυρράχιον ἐπαγγελίας καὶ ὧν ἐφορῶντος
ἐμοῦ συνώμνυσθε ἀλλήλοις, μὴ νικῶντες οὐδ' ἐπαν-
ήξειν. οἵδε εἰσίν, ὦ ἄνδρες, ἐφ' οὓς ἐξ Ἡρακλείων 305
στηλῶν ἤλθομεν· οἵδε οἱ περιφυγόντες ἡμᾶς ἐξ Ἰτα-
λίας, οἱ τοὺς δέκα ἔτεσιν ἀθλοῦντας ἡμᾶς καὶ πολέ-
μους τοσούσδε καὶ νίκας δυσαριθμήτους ἀνύσαντας καὶ
Ἰβήρων καὶ Κελτῶν καὶ Βρεττανῶν ἔθνη τετρακόσια
περιποιήσαντας τῇ πατρίδι διέλυον ἀγεράστους ἄνευ
θριάμβου τε καὶ δωρεᾶς, καὶ οὐδ' ἐς τὰ δίκαια αὐτοὺς
ἐγὼ προκαλούμενος ἔπειθον οὐδὲ χάρισιν ἐξήνυον. ἴστε, 306
οὓς μεθῆκα ἀπαθεῖς, ἐλπίσας ἡμῖν τι παρ' αὐτῶν ἔσε-
σθαι δίκαιον. τῶνδε οὖν μοι τήμερον ἀθρόον ἀν-

---

1 *αὐτὸ*] *ἀπὸ* i 9 *ὧδε*] *τοιαῦτα* V 11 sq. *μαχόμεθα* aC 12 *ἡ* om. i *μέμνησθε ⟨οὖν⟩ μοι* ci. Mend. 14 *οὐδ'*] *οὐκ* ci. Mend., *μὴ* legitur § 264 21 sq. *οὐδ' — οὐδὲ* Oi, quod defenditur papyris, *οὔτε — οὔτε* scr. Bk. et Mend. 22 *οὐδέ ⟨τι⟩ χάρισιν* ci. H. Steph., sed reprobavit Schw. t. III p. 759 coll. Illyr. c. 15 *ἐξήνυσεν αὐτά* (sc. *τὰ ἔθνη*) 22 sq. *ἴστε οὓς*] malim *ἴστε, ὅσους* aut *ἔστιν οὓς; οὕς γε* ci. Schw., *ἐξήνυον οὐδ' οὓς* Mend. 23 *καὶ* ante *ἀπαθεῖς* add. i *αὐτῶν ⟨γε⟩* ci. Mend. 24 *ἀθρόων* i, vulgo

48 a. C.

ἐνέγκατε καὶ τῆς ἐμῆς πρὸς ὑμᾶς, εἴ τι σύνιστέ μοι,
307 κηδεμονίας ἢ πίστεως ἢ δωρεῶν μεγαλοφροσύνης. ἔστι 74
δὲ οὐ δυσχερὲς νεοστρατεύτων καὶ ἀπειροπολέμων ἔτι
πολυπόνους ἀγωνιστὰς περιγενέσθαι, ἄλλως τε καὶ
μειρακιωδῶς ἐς ἀταξίαν καὶ δυσπείθειαν τοῦ στρατη-
γοῦ τραπέντων, ὃν ἐγὼ πυνθάνομαι δεδιότα καὶ ἄκοντα
χωρεῖν ἐπὶ τὸ ἔργον, τύχῃ τε παρακμάζοντα ἤδη καὶ
νωθῆ καὶ βραδὺν ἐς ἅπαντα γεγενημένον καὶ οὐδὲ
308 στρατηγοῦντα ἔτι μᾶλλον ἢ στρατηγούμενον. καὶ τάδε
μοι περὶ μόνων ἐστὶ τῶν Ἰταλῶν, ἐπεὶ τῶν γε συμ-
μάχων μηδὲ φροντίζετε μηδ᾽ ἐν λόγῳ τίθεσθε μηδὲ
μάχεσθε ὅλως ἐκείνοις. ἀνδράποδα ταῦτ᾽ ἐστὶ Σύρια
καὶ Φρύγια καὶ Λύδια, φεύγειν αἰεὶ καὶ δουλεύειν
ἕτοιμα· οἷς ἐγὼ σαφῶς οἶδα, καὶ ὑμεῖς δὲ αὐτίκα ὄψε-
σθε, οὐδὲ Πομπήιον αὐτὸν τάξιν ἐγγυῶντα πολέμου.
309 ἔχεσθε οὖν μοι τῶν Ἰταλῶν μόνων, κἂν οἱ σύμμαχοι
δίκην κυνῶν περιθέωσιν ὑμᾶς καὶ θορυβοποιῶσι.
τρεψάμενοι δ᾽ αὐτοὺς τῶνδε μὲν ὡς συγγενῶν φειδώ-
μεθα, τοὺς δὲ συμμάχους ἐς τὴν τῶνδε κατάπληξιν
310 ἐξεργάσασθε. πρὸ δὲ πάντων, ὡς ἂν εἰδείην ὑμᾶς
ἔγωγε ὧν συνετίθεσθε μεμνημένους τε καὶ νίκην πάν-
τως ἢ θάνατον αἱρουμένους, καθέλετέ μοι προϊόντες
ἐπὶ τὴν μάχην τὰ τείχη τὰ σφέτερα αὐτῶν καὶ τὴν
τάφρον ἐγχώσατε, ἵνα μηδὲν ἔχωμεν, ἂν μὴ κρατῶμεν,

---

7 παρακμάσαντα ci. Mend. 17 ὑμᾶς i et, ή suprascr. a m. 1, V, ἡμᾶς, ὑ suprascr. a m. 1, B 21 συνέθεσθε ci. Nauck, cf. praef. 24 ante ἔχωμεν lacunam statuebat Mend., desiderans, ut videtur, ⟨ὅπῃ φύγωμεν⟩ vel sim., inut. propter p. 211, 1 sqq.

---

22 sqq. cf. B. Perrin, Americ. Journal of philol. 5 (1884) p. 325 sqq., qui haec a Lucano ficta et ab App. exscripta esse dicit, non recte, opinor; utriusque narrationem ad Asinium Pollionem redire putat Jeep, Bursians Jahresber. 63 (1890) p. 180

48 a. C.

ἴδωσι δ' ἡμᾶς ἀσταθμεύτους οἱ πολέμιοι καὶ συν-
ῶσιν, ὅτι πρὸς ἀνάγκης ἐστὶν ἡμῖν ἐν τοῖς ἐκείνων
σταθμεῦσαι."

75 ὃ μὲν τοσάδε εἰπὼν φυλακὴν ὅμως τῶν σκηνῶν 311
κατέπεμπε δισχιλίους τοὺς πάνυ γέροντας· οἳ δ' ἐξ-
ιόντες τὸ τεῖχος ἤρειπον μετὰ σιωπῆς βαθυτάτης καὶ
ἐς τὴν τάφρον αὐτὸ ἐνεχώννυον. ὁρῶν δ' ὁ Πομπήιος, 312
ἡγουμένων τινῶν ἐς φυγὴν αὐτοὺς συσκευάζεσθαι,
συνίει τοῦ τολμήματος καὶ ἔστενε καθ' αὑτόν, ὅτι χω-
ροῦσιν ἐς χεῖρας θηρίοις, λιμὸν ἔχοντες, ἄξιον θηρίων
φάρμακον. ἀλλ' οὐ γὰρ ἦν ἀναδῦναι ἔτι, τῶν πραγ-
μάτων ὄντων ἐπὶ ξυροῦ. διὸ δὴ καὶ τετρακισχιλίους 313
τῶν Ἰταλῶν φύλακας τοῦ στρατοπέδου καταλιπὼν παρ-
έτασσε τοὺς λοιποὺς ἐς τὸ μεταξὺ Φαρσάλου τε πόλεως
καὶ Ἐνιπέως ποταμοῦ, ἔνθα καὶ ὁ Καῖσαρ ἀντιδι-
εκόσμει, τοὺς μὲν Ἰταλοὺς ἑκάτερος αὐτῶν ἐς τρία δι-
αιρῶν ἐπὶ μετώπου, μικρὸν ἀλλήλων διεστῶτας, καὶ
τοὺς ἱππέας ἐπὶ τοῖς κέρασι τοῖς κατὰ μέρη τάσσων.
τοξόται δὲ πᾶσιν ἀναμεμίχατο καὶ σφενδονῆται. καὶ 314
τὸ μὲν Ἰταλικὸν οὕτω κεκόσμητο, ᾧ δὴ καὶ μάλιστα

---

1 ἴδωσί θ' ἡμᾶς ci. Mend. 5 κατέπεμπε] κατέλειπε ci. Schw., praeter rem 12 καὶ τετρακισχιλίους] *ad quattuor Italorum millia* C, i. e. ὡς τετρ.; καὶ ⟨αὐτὸς⟩ ci. Schw., inut.

---

14 sqq. de loco pugnae cf. Leake, Travels in Northern Greece IV p. 476 sqq., cui se assentiri mecum communicavit J. Kromayer; a quibus dissentiunt Mommsen, R. Gesch. III[9] p. 424 adn., L. Heuzey, Les opérations militaires de Jules César p. 104 sqq., Stoffel (v. ad § 162) II p. 240 sqq., praeterea Göler, Caesars gall. Krieg und Teile seines Bürgerkrieges II[2] p. 150 sqq., K. Seldner, Das Schlachtfeld von Pharsalus, Progr. Mannheim 1883, B. Perrin, Americ. Journal of philol. 6 (1885) p. 170 sqq., e quibus illi cum Leake in sinistra, hi in dextra fluminis ripa alii alia pugnae loca sibi elegerunt

48 a. C.
αὐτῶν ἑκάτερος ἐθάρρει· τὰ συμμαχικὰ δ' ἦγον ἐφ'
ἑαυτῶν ὡς ἐς ἐπίδειξιν. πολύθρουν δὲ ἦν τὸ Πομπηίου
315 συμμαχικὸν καὶ πολύγλωσσον· καὶ αὐτῶν ὁ Πομπήιος
Μακεδόνας μὲν καὶ Πελοποννησίους καὶ Βοιωτοὺς καὶ
Ἀθηναίους, ἀποδεξάμενος τῆς εὐταξίας καὶ σιωπῆς,
παρεστήσατο τῇ φάλαγγι τῇ Ἰταλικῇ, τοὺς δὲ ἄλλους,
ὅπερ ὁ Καῖσαρ εἴκαζεν, ἔξω τάξεως ἐκέλευσε κατὰ φυ-
λὰς ἐφεδρεύοντας, ὅταν ἐν χερσὶν ὁ ἀγὼν γένηται,
κυκλοῦσθαι τοὺς πολεμίους καὶ διώκειν, ὅσα δύναιντο
βλάπτοντας, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτὸ Καίσαρος ἀχα-
ράκωτον ὂν διαρπάζειν.

316 ἡγοῦντο δὲ τῆς φάλαγγος Πομπηίῳ μὲν ὁ κηδεστὴς **76**
Σκιπίων ἐν μέσῳ καὶ ἐπὶ τοῦ λαιοῦ Δομίτιος, ἐπὶ δὲ
τοῦ δεξιοῦ Λέντλος· Ἀφράνιος δὲ καὶ Πομπήιος τὸ
317 στρατόπεδον ἐφύλαττον. Καίσαρι δ' ἐστρατήγουν μὲν
Σύλλας καὶ Ἀντώνιος καὶ Δομίτιος, αὐτὸς δ' ἐπὶ ⟨τοῦ
δεξιοῦ⟩ κέρως συνετάσσετο τῷ δεκάτῳ τέλει, καθάπερ ἦν
ἔθος αὐτῷ. καὶ τοῦτ' ἰδόντες οἱ πολέμιοι μετήγαγον ἐπ'
αὐτὸ τοὺς ἀρίστους τῶν ἱππέων, ἵνα πλέονες ὄντες,
318 εἰ δυνηθεῖεν, κυκλώσαιντο. συνεὶς δὲ ὁ Καῖσαρ τρισ-

---

1 ἦγον] εἶχον ci. Mend., sed cf. ad § 183 2 ἐς om. Bb 3 συμμαχικὸν molestum putavit Mend. 7 ὅπερ] ὥσπερ iC 14 sq. τὸ στρατόπεδον ἐφύλαττον] τὸ στρατόπεδον (vel τὰ πάντα) ἐφεώρων ci. Schw.; Mend. ratus Appianum aeque ac Plut. (Caes. c. 44, Pomp. c. 69) Pompeio dextrum cornu tribuisse — secundum Caes. b. c. 3, 88, 1 fuit in sinistro — scribi voluit: *Λέντλος· ᾗ καὶ αὐτὸς Πομπήιος ἦν. Ἀφράνιος δὲ τὸ στρατόπεδον ἐφύλαττεν*, nimiam vim faciens verbis traditis. Mihi aut *Λέντλος* et *Πομπήιος* transponendum videtur aut scribendum: *ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ Ἀφράνιος καὶ Πομπήιος· Λέντλος δὲ — ἐφύλαττεν* 16 *Δομίτιος*] *Brutus* C, falso 16 sq. ἐπὶ κέρως V, ἐπὶ καίρως, orthographia vulgari usus, B, ἐπικαίρως ceteri; ⟨τοῦ δεξιοῦ⟩ addidi e Mend. coniectura 19 αὐτὸ] *illum* C

48 a. C.

χιλίους εὐτολμοτάτους πεζοὺς ἐνήδρευσεν, οἷς ἐκέλευσεν, ὅταν αἴσθωνται τοὺς πολεμίους περιθέοντας, ἀναπηδᾶν καὶ τὰ δόρατα ἐσπηδῶντας ἀνίσχειν ὀρθὰ ἐς τὰ πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν· οὐ γὰρ οἴσειν ἀπείρους καὶ νέους, ὡραϊζομένους ἔτι, τὸν ἐς τὰ πρόσωπα κίνδυνον. οἳ μὲν δὴ τοιάδε κατ' ἀλλήλων ἐμηχανῶντο 319
καὶ περιῄεσαν ἑκάστους, καθιστάμενοί τε τὰ ἐπείγοντα καὶ ἐς εὐτολμίαν παρακαλοῦντες καὶ τὰ συνθήματα ἀναδιδόντες, ὁ μὲν Καῖσαρ Ἀφροδίτην νικηφόρον, ὁ
77 δὲ Πομπήιος Ἡρακλέα ἀνίκητον· ὡς δὲ σφίσιν ἕτοιμα 320
πάντα ἦν, ἐπὶ πολὺ καὶ ὣς ἀνέμενον ἐν βαθείᾳ σιωπῇ, μέλλοντες ἔτι καὶ ὀκνοῦντες καὶ ἐς ἀλλήλους ἀποβλέποντες, ὁπότερος ἄρξει τῆς μάχης. τό τε γὰρ πλῆθος 321
ᾤκτειρον, οὐδενός πω τοσοῦδε Ἰταλοῦ στρατοῦ ἐς ἕνα κίνδυνον συνελθόντος, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐκκρίτων ὄντων ἑκατέρων ἠλέουν, καὶ μάλιστα, ὅτε ἴδοιεν Ἰταλοὺς Ἰταλοῖς συμφερομένους. ἐγγύς τε τοῦ κακοῦ γιγνομένοις αὐτοῖς 322
ἡ μὲν ἐκκαίουσα καὶ τυφλοῦσα πάντας φιλοτιμία ἐσβέννυτο καὶ μετέβαλλεν ἐς δέος, ὁ δὲ λογισμὸς ἐκαθάρευε δοξοκοπίας καὶ τὸν κίνδυνον ἐμέτρει καὶ τὴν αἰτίαν, ὅτι περὶ πρωτείων δύο ἄνδρε ἐρίζοντε ἀλλήλοιν αὐτώ τε κινδυνεύετον ἀμφὶ τῇ σωτηρίᾳ, μηδ' ἐσχάτω πάντων ἡττηθέντε ἔτι εἶναι, καὶ τοσόνδε πλῆθος ἀνδρῶν ἀγαθῶν δι' αὐτούς. ἐσῄει δὲ σφᾶς, ὅτι φίλοι καὶ κη- 323
δεσταὶ τέως ὄντες καὶ πολλὰ συμπράξαντες ἀλλήλοις

---

1 ⟨τοὺς⟩ εὐτολμοτάτους ci. Mend. ἐφήδρευσεν ci. Markland, Explicationes veterum aliquot auctorum graec. et lat. in edit. Euripidis Suppl. p. 276 7 τε τὰ Bk., τά τε Oi 13 ἄρξῃ B 14 Ἰταλῶν vertit C 16 ἑκατέρωθεν bC 17 γιγνομένου iC, male ob hiatum 20 δοξοπίας (sic) B 21 δύω B, alibi etiam ceteri 22 ἀμφὶ O, ἐπὶ i ⟨ὡς⟩ μηδ' mavult Keil 24 δὲ] an τε?

48 a. C.
ἐς ἀξίωμα καὶ δύναμιν, ξίφη νῦν φέρουσι κατ' ἀλλή-
λων καὶ τοὺς ὑποστρατευομένους ἐς ὁμοίας ἀθεμιστίας
ἄγουσιν, ὁμοεθνεῖς τε ὄντας ἀλλήλοις καὶ πολίτας καὶ
φυλέτας καὶ συγγενεῖς, ἐνίους δὲ καὶ ἀδελφούς· οὐδὲ
γὰρ ταῦτα ἐνέλειπεν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ, ἀλλ' ὡς ἐν το-
σαῖσδε μυριάσιν ἐξ ἑνὸς ἔθνους ἐπ' ἀλλήλας ἰούσαις
324 *πολλὰ τὰ παράδοξα συνέπιπτεν. ὧν ἐνθυμούμενος*
ἑκάτερος μετανοίας τε οὐ δυνατῆς ἔτι ἐν τῷ παρόντι
ἐνεπίμπλατο καὶ ὡς ἐσόμενος ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῶν
ἐπὶ γῆς ἢ πρῶτος ἢ τελευταῖος ὤκνει τοσῆσδε ἀμφι-
βολίας ἄρξαι. καί φασιν αὐτῶν ἑκάτερον καὶ δακρῦσαι.
325 *μέλλουσι δ' ἔτι καὶ ἐς ἀλλήλους ἀποβλέπουσιν ἡ* 78
ἡμέρα προύκοπτε. καὶ τὸ μὲν Ἰταλικὸν ἅπαν εὐστα-
θῶς ἐφ' ἡσυχίας ἀκριβοῦς ἀνέμενε· τὸ δὲ συμμαχικὸν
ὁ Πομπήιος αὐτοῦ ταρασσόμενον ὁρῶν ὑπὸ τῆς μελλή-
σεως καὶ δείσας, μὴ πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἀταξίας κατάρξειεν,
326 *ὑπεσήμαινε πρῶτος, καὶ ἀντήχησε Καῖσαρ. αὐτίκα δ'*
αἵ τε σάλπιγγες αὐτοὺς ἐξώτρυνον ὀρθίοις κλαγγαῖς
ὡς ἐν τοσῷδε πλήθει πολλαὶ κατὰ μέρη, καὶ οἱ κήρυ-
κες καὶ οἱ ἐπιστάται περιθέοντες ἤπειγον. οἳ δὲ σοβα-
ρῶς ἀλλήλοις ἐπῄεσαν μετά τε θάμβους καὶ σιωπῆς
βαθυτάτης ὡς πολλῶν ἀγώνων τοιῶνδε ἐμπειροπόλε-
327 *μοι. πλησιάζουσι δ' αὐτοῖς ἤδη τόξα καὶ λίθοι πρῶ-*
τον ἦν καὶ τῶν ἱππέων βραχὺ τὰ πεζὰ προλαβόντων
πεῖραί τε καὶ ἐπελάσεις ἐπ' ἀλλήλους. καὶ προύχοντες

---

3 *τε* om. ab 5 *ταῦτα*] *τοῦτο* ci. Mend., bene *ἐνέλιπεν* b *ἐνέλειπεν* ⟨*ἐν*⟩ ci. Nauck, inut. 8 *οὐ* om. iC 14 *ἀνέμενε*] *ἔμενε* ci. Mend. 15 *αὑτοῦ* Oi, corr. H. Steph. 17 *ὑπεσήμηνε* cum A vulgo inde a Schw. 19 *πολλὰ* i *μέρη* ⟨*οὖσαι*⟩ ci. Mend., male ob hiatum, cf. etiam v. 22 sq., § 612, III § 6 etc. 21 *τε* om. V *θάμβους*] *θάρσους* ci. Mend., sed cf. e. g. Thuc. 6, 31, 6 25 *ἐπελάσεις* i, *ἐπελεύσεις* O

48 a. C.

οἱ τοῦ Πομπηίου τὸ δέκατον τέλος ἐκυκλοῦντο. Καίσαρος δὲ τὸ σημεῖον τοῖς ἐφεδρεύουσιν ἄραντος, οἳ μὲν ἐξαναστάντες ἐς τοὺς ἵππους ἐχώρουν, ὀρθοῖς ἄνω τοῖς δόρασιν ἐς τὰ πρόσωπα τύπτοντες τοὺς ἐπικαθημένους, οἳ δ' οὐκ ἐνεγκόντες αὐτῶν οὔτε τὴν ἀπόνοιαν οὔτε τὰς ἐπὶ στόμα καὶ κατ' ὀφθαλμοὺς πληγὰς ἔφευγον ἀκόσμως. καὶ τὸ ἐνταῦθα πεζὸν εὐθὺς ἱππέων ἔρημον γενόμενον ἐκυκλοῦντο οἱ τοῦ Καίσαρος [ἱππεῖς], 328

79 αὐτοὶ δείσαντες περικύκλωσιν. Πομπήιος δὲ πυθόμενος ἐκέλευε τοῖς πεζοῖς μήτ' ἐπεκθεῖν ἔτι μήτ' ἐκτρέχειν ἐκ τῆς φάλαγγος μηδ' ἀκοντίζειν, ἀλλ' ἐν προβολῇ διαστάντας ἀμύνεσθαι διὰ χειρὸς τοῖς δόρασι τοὺς ἐπιόντας. καὶ τόδε τινὲς αὐτοῦ τὸ στρατήγημα ἐπαινοῦσιν ὡς ἄριστον ἐν περικυκλώσει, ὁ δὲ Καῖσαρ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς καταμέμφεται· τάς τε γὰρ πληγὰς ὑπὸ τῆς βολῆς εὐτονωτέρας γίνεσθαι καὶ τοὺς ἄνδρας ὑπὸ τοῦ δρόμου προθυμοτέρους· ἑστῶτας δ' ἀποψύχεσθαί τε καὶ τοῖς ἐπιθέουσιν εὐβλήτους δι' ἀτρεμίαν οἷα σκοποὺς εἶναι. ὃ καὶ τότε γενέσθαι· τὸ γὰρ δέκατον τέλος σὺν αὐτῷ περιδραμεῖν τὰ λαιὰ τοῦ Πομπηίου ἔρημα ἱππέων γενόμενα καὶ πανταχόθεν ἀτρεμοῦντας ἐς τὰ πλευρὰ ἐσακοντίζειν, μέχρι θορυβουμένοις ἐμπεσόντας βίᾳ τρέψασθαι καὶ τῆς νίκης κατάρξαι. κατὰ δὲ τὸ 329 330 331 332

---

3 *τοῖς δόρασιν ἄνω* maluit Mend., sed cave hiatum 6 *κατ' ὀφθαλμῶν* ci. Mend., quo non opus 8 *ἱππεῖς* recte seclusit Schw. coll. infra v. 19 sq., Caes. b. c. 3, 93, 5 sq., Plut. Caes. c. 45, Pomp. c. 71 20 *αὐτῷ* Oi, corr. Mend.

---

14 sq. *ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς*] commentarios Caesaris de bello civili intellegit Schwartz ap. Pauly-Wissowa 2, 1 p. 226 sq., contra iure Kornemann (v. ad II § 64) p. 587 adn. 136 19 *τὸ γὰρ δέκ. τέλος*] cf. Schw. t. III p. 764 sq.

48 a. C.
ἄλλο πλῆθος ἦν ἔτι τραυμάτων καὶ φόνων ἔργα πολλὰ
καὶ ποικίλα· βοὴ δὲ οὐδεμία ἐκ τοσῆσδε φάλαγγος
τοιάδε δρώσης οὐδ' οἰμωγαὶ τῶν ἀναιρουμένων ἢ
πλησσομένων, ἀλλὰ βρυχήματα μόνα καὶ στόνοι πιπτόν-
333 των, ἔνθα συνετάχθησαν, εὐσχημόνως. οἱ σύμμαχοι δέ,
καθάπερ ἀγῶνα πολέμου θεώμενοι, κατεπλήσσοντο τὴν
εὐταξίαν καὶ οὔτε ἐς τὰς σκηνὰς τοῦ Καίσαρος ἐτόλ-
μων ὑπὸ θαύματος, ὀλίγων αὐτὰς καὶ πρεσβυτέρων
ἀνδρῶν φυλασσόντων, περιδραμεῖν οὔτε τι ἄλλο ἢ
334 ἑστῶτες ἐθάμβουν. ὡς δὲ ἐνέδωκε τὸ λαιὸν τοῦ Πομ- **80**
πηίου, αὐτοὶ μὲν καὶ τότε βάδην ὑπεχώρουν ἅμα καὶ
συνεπλέκοντο, οἱ δὲ σύμμαχοι προτροπάδην ἔφευγον
ἄπρακτοι, βοῶντες· "ἡσσήμεθα." καὶ τὰς σκηνὰς σφῶν
αὐτοὶ καὶ τὰ χαρακώματα ὡς ἀλλότρια προλαβόντες
διέσπων καὶ διήρπαζον ἐς τὴν φυγὴν ὅ τι δύναιντο
335 ἐπάγεσθαι. ἤδη δὲ καὶ τὸ ἄλλο τῶν Ἰταλῶν ὁπλιτι-
κὸν τῆς ἐπὶ τάδε ἥσσης αἰσθανόμενον ὑπεχώρει κατὰ
πόδα, πρῶτον ἐν κόσμῳ καὶ ἔτι ἐκ τῶν δυνατῶν ἀμυνό-
μενοι· ἐπικειμένων δ' αὐτοῖς ὡς ἐν εὐπραξίᾳ τῶν πο-
336 λεμίων ἐστράφησαν ἐς φυγήν. καὶ ὁ Καῖσαρ εὐμηχάνως
δὴ τότε μάλιστα, ἵνα μὴ συνέλθοιεν αὖθις μηδὲ τὸ
ἔργον γένοιτο μάχης μιᾶς, ἀλλὰ παντὸς τοῦ πολέμου,
κήρυκας ἐς τὰς τάξεις πανταχοῦ περιέπεμπεν, οἳ τοῖς
νικῶσιν ἐκέλευον ἀψαυστεῖν τῶν ὁμοεθνῶν, ἐπὶ δὲ
337 τοὺς συμμάχους μόνους χωρεῖν. καὶ τοῖς ἡττωμένοις
προσεπέλαζον παραινοῦντες ἀδεῶς ἑστάναι. ἀνήρ τε

---

7 ἐς om. i 9 τι om. i 13 ἄπρακτοι i, ἄτρωτοι O, hoc praetulit Mend., aliud tamen latere ratus; ex C nihil proficimus 14 αὐτῶν V, quod immerito probavit Mend. 16 ἐπάγεσθαι ⟨ἐπειγόμενοι⟩ ci. Mend., contra iure Kratt p. 27, cf. e. g. Hann. c. 39 extr. 18 πρῶτον ⟨μὲν⟩ ci. Mend., cf. ad I § 202 25 ἡττημένοις ci. Mend., cf. praef.

48 a. C.

παρ' ἀνδρὸς ἐκμανθάνων τὸ κήρυγμα εἱστήκει· καὶ
σύμβολον ἤδη τοῦτο τῶν Πομπηίου στρατιωτῶν ἦν,
τὸ ἀδεῶς ἑστάναι, τὰ ἄλλα ὡς Ἰταλῶν ὁμοιοτρόπως
ἐσκευασμένων τε καὶ φωνὴν ὁμοίαν ἀφιέντων. διεκ- 338
θέοντες δ' αὐτοὺς οἱ τοῦ Καίσαρος τοὺς συμμάχους οὐ
δυναμένους ἀντέχειν ἀνῄρουν· καὶ ὁ πλεῖστος ἐνταῦθα
ἐγίγνετο φόνος.

81 Πομπήιος δ' ἐπεὶ τὴν τροπὴν εἶδεν, ἔκφρων αὐτοῦ 339
γενόμενος ἀπῄει βάδην ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ παρ-
ελθὼν ἐς τὴν σκηνὴν ἐκαθέζετο ἄναυδος, οἷόν τι καὶ
τὸν Τελαμῶνος Αἴαντά φασιν ἐν Ἰλίῳ παθεῖν, ἐν μέ-
σοις πολεμίοις ὑπὸ θεοβλαβείας. τῶν δ' ἄλλων ὀλίγοι 340
πάνυ ἐσῄεσαν ἐς τὸ στρατόπεδον· τὸ γὰρ κήρυγμα τοῦ
Καίσαρος ἑστάναι τε ἀκινδύνως ἐποίει, καὶ παρα-
δραμόντων τῶν πολεμίων διεσκίδνη κατὰ μέρος. ληγού- 341
σης δὲ τῆς ἡμέρας ὁ Καῖσαρ τὸν στρατὸν ἀσχέτως που
περιθέων ἱκέτευε προσπονῆσαι, μέχρι καὶ τὸν χάρακα
τοῦ Πομπηίου λάβοιεν, ἐκδιδάσκων, ὅτι, εἰ συσταῖεν
αὖθις οἱ πολέμιοι, μίαν ἡμέραν ἔσονται νενικηκότες,
εἰ δὲ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ἕλοιεν, τὸν πόλεμον ἑνὶ
τῷδε ἔργῳ κατωρθωκότες ἂν εἶεν. τάς τε οὖν χεῖρας 342
αὐτοῖς ὤρεγε καὶ πρῶτος ἐξῆρχε δρόμου. τοῖς δὲ τὰ
μὲν σώματα ἔκαμνε, τὴν δὲ ψυχὴν ὅ τε λογισμὸς καὶ
ὁ αὐτοκράτωρ συντρέχων ἐκούφιζεν. ἠώρει δὲ καὶ ἡ
τῶν γεγονότων εὐπραξία καὶ ἐλπίς, ὅτι καὶ τὸν χάρακα

---

3 τὸ ἀδεῶς ἑστάναι fort. spuria esse ci. Mend., vix iure 6 ὁ del. Nauck, falso 8 ἐπειδὴ i αὐτοῦ, corr. ex αὑτοῦ, B, αὑτοῦ i, ut videtur, de V non constat 16 που] πανταχοῦ ci. Mend., sed που (= πως) iungendum cum ἀσχέτως 22 ⟨τοῦ⟩ δρόμου ci. Mend., sed cf. § 343; articulus bene habet § 139

---

10 sq. οἷόν τι etc.] Hom. Il. 11, 544 sq. significat, cf. Plut. Pomp. c. 72

48 a. C.

αἱρήσουσι καὶ πολλὰ τὰ ἐν αὐτῷ· ἥκιστα δ' ἐν ἐλπί-
343 *σιν ἢ εὐτυχίαις ἄνθρωποι καμάτων αἰσθάνονται. οἳ*
μὲν δὴ καὶ τῷδε προσπεσόντες ἐπεχείρουν σὺν πολλῇ
πρὸς τοὺς ἀπομαχομένους καταφρονήσει, ὁ δὲ Πομ-
πήιος μαθὼν ἐξ ἀλλοκότου σιωπῆς τοσοῦτον ἀπέρρηξεν·
"οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τὸν χάρακα ἡμῶν;" καὶ εἰπὼν τήν τε
στολὴν ἐνήλλαξε καὶ ἵππου ἐπιβὰς σὺν φίλοις τέσσαρ-
σιν οὐκ ἀνέσχε δρόμου, πρὶν ἀρχομένης ἡμέρας ἐν
344 *Λαρίσσῃ γενέσθαι. ὁ δὲ Καῖσαρ, ὡς ἐπηπείλησε παρα-*
τάσσων, ἐν τῷ Πομπηίου χάρακι ἐστάθμευσε, καὶ αὐτός
τε τὴν ἐκείνου βρώμην καὶ ὁ στρατὸς ἅπας τὴν τῶν
πολεμίων ἐδαίσαντο.

345 *ἀπέθανον δὲ ἑκατέρων, τῶν γε Ἰταλῶν (οὐ γὰρ δὴ* 82
τῶν γε συμμάχων οὐδ' ἐξαρίθμησις ἐγένετο ὑπὸ πλή-
θους καὶ καταφρονήσεως) ἐκ μὲν τοῦ Καίσαρος στρα-
τοῦ τριάκοντα λοχαγοὶ καὶ ὁπλῖται διακόσιοι, ἤ, ὡς
346 *ἑτέροις δοκεῖ, χίλιοι καὶ διακόσιοι, ἐκ δὲ τῶν Πομ-*
πηίου βουλευταὶ μὲν δέκα, ὧν ἦν καὶ Λεύκιος Δομίτιος,
ὁ αὐτῷ Καίσαρι πεμφθεὶς ἐπὶ τὴν Γαλατίαν διάδοχος,
τῶν δὲ καλουμένων ἱππέων ἀμφὶ τεσσαράκοντα τῶν
ἐπιφανῶν· ἐκ δὲ τῆς ἄλλης στρατιᾶς οἱ μὲν ἐπαίρον-
τές φασι δισμυρίους ἐπὶ πεντακισχιλίοις, Ἀσίνιος δὲ
Πολλίων, ὑπὸ Καίσαρι τῆς μάχης ἐκείνης στρατη-

---

1 *πολλὰ*] *πάντα* vertit C: *et quaecunque in illis essent* 7 *στολλὴν* B 8 ⟨*τοῦ*⟩ *δρ.* ci. Mend., cf. ad § 342 9 et p. 219, 15 *λαρίσσῃ* libri, ita etiam Boiss. ad Cass. D. 42, 2, 2; *Λαρίσῃ* Bk. et Mend. cum nummis et titulis *ἠπείλησε* ci. Mend., sed cf. I § 234 14 *γε* suprascr. in B, deleri voluit Mend. 15 ⟨*τε*⟩ *καὶ* ci. Mend., cf. ad I § 371 15 sq. *στρατοῦ* om. a 16 *ἢ*] *ἤ*, ut videtur, corr. ex *ὃ*, B 19 *τὴν* om. O 22 *ἐπὶ* (*ἀμφὶ* a) *πεντακισχιλίοις* O a, *ἀμφὶ πεντακισχιλίους* b d

---

21 sqq. de numeris v. Domaszewski (v. ad § 126) p. 170 adn. 4

γῶν, ἑξακισχιλίους ἀναγράφει νεκροὺς εὑρεθῆναι τῶν Πομπηίου.

τοῦτο τέλος ἦν τῆς ἀοιδίμου περὶ Φάρσαλον μάχης. 347 ἀριστεῖα δ' ὁ μὲν Καῖσαρ αὐτὸς καὶ πρῶτα καὶ δεύτερα ἐκ πάντων ἐφέρετο, ὁμολογούμενος ἀριστεῦσαι, καὶ σὺν αὐτῷ τὸ τέλος τὸ δέκατον· τὰ δὲ τρίτα Κρασσίνιος λοχαγός, ὃν Καῖσαρ μὲν ἐξιὼν ἐπὶ τὴν μάχην ἤρετο, ὅ τι προσδοκῴη, ὃ δὲ λαμπρῶς ἀνεβόησε· "νικήσομεν, ὦ Καῖσαρ, κἀμὲ τήμερον ἢ ζῶντα ἢ νεκρὸν ἀποδέξῃ"· ἡ στρατιὰ δ' ἐμαρτύρει καθάπερ ἔνθουν ἐς ἑκάστην τάξιν μεταθέοντα πολλὰ καὶ λαμπρὰ δρᾶσαι. ἐπεὶ δὲ 348 ζητούμενος ἐν τοῖς νεκροῖς εὑρέθη, τὰ ἀριστεῖα ὁ Καῖσαρ αὐτῷ περιέθηκε καὶ συνέθαψε καὶ τάφον ἐξαίρετον ἀνέστησεν ἐγγὺς τοῦ πολυανδρίου.

83 ὁ δὲ Πομπήιος ἐκ Λαρίσσης ὁμοίῳ δρόμῳ μέχρι 349 θαλάσσης ἐπειχθεὶς σκάφους ἐπέβη σμικροῦ καὶ νεὼς παραπλεούσης ἐπιτυχὼν ἐς Μιτυλήνην διέπλευσεν· ὅθεν τὴν γυναῖκα Κορνηλίαν ἀναλαβὼν καὶ τριήρων τεσσάρων ἐπιβάς, αἵ αὐτῷ παρά τε Ῥοδίων καὶ Τυρίων ἀφίκοντο, Κερκύρας μὲν καὶ τότε καὶ Λιβύης ὑπερεῖδεν, ἔνθα αὐτῷ στρατὸς ἦν ἄλλος πολὺς καὶ ναυτι-

---

5 ἐφέρετο, ἐκ πάντων maluit Mend., idem virgula post ἐφέρετο deleta efficere voluit Kratt p. 68 6 τὸ δέκατον τέλος V κρασσίνιος B et Plut. Caes. c. 44, κρασίνιος Vi, *Crasinus* C, 'Crastinus' Caes. b. c. 3, 91. 99, Κρασσιανὸς Plut. Pomp. c. 71 8 λαμπρῶς post νικήσομεν fort. ponendum putavit Mend. coll. Plut. Pomp. c. 71, Caes. c. 44; ὃ δὲ "λαμπρῶς", ἀνεβόησε, "νικήσομεν ci. Ch. Graux, Rev. de philol. 4 (1880) p. 188, cui assentitur Schenkl p. 172 adn., fort. recte; λαμπρῶς ἀνεβόησε defendit Bitschofsky p. 446 9 τήμερον add. Mend. ex C, habetque Plut. Pomp. et Caes. l. c. 10 δ' ἐμαρτύρει] διεμαρτύρει i, ⟨τοῦτον⟩ vel ⟨αὐτὸν⟩ desideraverunt Musgr. et Mend., sed iungendum ὃν Καῖσαρ μὲν — ἡ στρατιὰ δ' (Keil) 11 διαθέοντα i 16 μικροῦ i 20 καὶ ante τότε delebat Musgr., perperam, cf. § 296 sq.

48 a. C.
κὸν ἀκραιφνές, ἐπὶ δὲ τὴν ἕω φερόμενος ἐπὶ τὸν Παρ-
θυαῖον ὡς δι' ἐκείνου πάντα ἀναληψόμενος τὸ ἐνθύ-
μημα ἐπέκρυπτε, μέχρι περὶ τὴν Κιλικίαν μόλις ἐξέφερε
350 τοῖς φίλοις. οἳ δὲ αὐτὸν ἠξίουν φυλάσσεσθαι τὸν
Παρθυαῖον, ἐπιβεβουλευμένον τε ἔναγχος ὑπὸ Κράσσου
καὶ θυμούμενον ἔτι τῇ Κράσσου συμφορᾷ, μηδ' ἐς
ἀκρατεῖς βαρβάρους ἄγειν εὐπρεπῆ γυναῖκα Κορνηλίαν,
351 Κράσσου μάλιστα γεγενημένην. δεύτερα δ' αὐτοῦ προ-
θέντος περί τε Αἰγύπτου καὶ Ἰόβα, Ἰόβα μὲν ὑπερ-
εώρων ὡς ἀδόξου, ἐς δὲ τὴν Αἴγυπτον αὐτῷ συνεφρό-
νουν, ἐγγύς τε οὖσαν καὶ μεγάλην ἀρχήν, ἔτι δὲ καὶ
εὐδαίμονα καὶ δυνατὴν ναυσὶ καὶ σίτῳ καὶ χρήμασι·
τούς τε βασιλεύοντας αὐτῆς, εἰ καὶ παῖδές εἰσι, πατρι-
κοὺς εἶναι τῷ Πομπηίῳ φίλους.

352 ὃ μὲν δὴ διὰ τάδε ἐς τὴν Αἴγυπτον ἔπλει· ἄρτι δ' **84**
ἐκπεσούσης ἀπ' Αἰγύπτου Κλεοπάτρας, ἣ τῷ ἀδελφῷ
συνῆρχε, καὶ στρατὸν ἀμφὶ τὴν Συρίαν ἀγειρούσης,
Πτολεμαῖος ὁ τῆς Κλεοπάτρας ἀδελφὸς ἀμφὶ τὸ Κάσ-
σιον τῆς Αἰγύπτου ταῖς Κλεοπάτρας ἐσβολαῖς ἐφήδρευε,
καί πως κατὰ δαίμονα ἐς τὸ Κάσσιον τὸ πνεῦμα τὸν
353 Πομπήιον κατέφερε. θεασάμενος δὲ στρατὸν ἐπὶ τῆς
γῆς πολὺν ἔστησε τὸν πλοῦν καὶ εἴκασεν, ὅπερ ἦν, παρ-
εῖναι τὸν βασιλέα. πέμψας τε ἔφραζε περὶ ἑαυτοῦ καὶ

6 θυμούμενον] *elatiores spiritus haberent* vertit C, εὐθυμούμενον ci. Musgr., sed illud teneri posse puto 7 Κορνηλίαν delendum ci. Mend. 14 τῷ om. a 16 ἀπ'] ἐξ ci. Mend., sed cf. ad I § 65 18 sq. 20. § 362. 375 κάσιον V, ut etiam in nomine Cassii σ pro σσ (cf. ad § 464), et alibi saepe λ pro λλ, ν pro νν, ρ pro ρρ, τ pro ττ, κάσσιον ceteri, quod coll. Cass. D. 42, 5, 5 sq. retinui, ita etiam Foerster ed. Liban. I, 2 orat. XI § 116; ceterum cf. Baudissin, Stud. zur semit. Religionsgesch. II (1878) p. 238 sqq., E. Maass, Ind. schol. Gryphisw. 1890/91 p. XXV 21 sq. ἐπὶ τῆς γῆς post πολὺν a

15 ἄρτι] mense Aprili vel Maio

48 a. C.
τῆς τοῦ πατρὸς φιλίας. ὃ δὲ ἦν μὲν περὶ τρισκαίδεκα 354
ἔτη μάλιστα γεγονώς, ἐπετρόπευον δ' αὐτῷ τὴν μὲν
στρατιὰν Ἀχιλλᾶς, τὰ δὲ χρήματα Ποθεινὸς εὐνοῦχος·
οἳ βουλὴν προυτίθεντο περὶ τοῦ Πομπηίου. καὶ παρὼν
ὁ Σάμιος Θεόδοτος ὁ ῥήτωρ, διδάσκαλος ὢν τοῦ παι-
δός, ἀθέμιστον εἰσηγεῖτο ἔργον, ἐνεδρεῦσαι καὶ κτεῖναι
Πομπήιον ὡς χαριουμένους Καίσαρι. κυρωθείσης δὲ 355
τῆς γνώμης σκάφος εὐτελὲς ἐπ' αὐτὸν ἐπέμπετο, ὡς
τῆς θαλάσσης οὔσης ἀλιτενοῦς καὶ μεγάλαις ναυσὶν
οὐκ εὐχεροῦς, ὑπηρέται τέ τινες τῶν βασιλικῶν ἐν-
έβαινον ἐς τὸ σκάφος. καὶ Σεμπρώνιος, ἀνὴρ Ῥωμαῖος 356
τότε μὲν τῷ βασιλεῖ, πάλαι δὲ αὐτῷ Πομπηίῳ στρατευ-
σάμενος, δεξιὰν ἔφερε παρὰ τοῦ βασιλέως τῷ Πομ-
πηίῳ καὶ ἐκέλευεν ὡς ἐς φίλον τὸν παῖδα διαπλεῦσαι.
ἅμα δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, καὶ ὁ στρατὸς ὥσπερ ἐπὶ τιμῇ 357
τοῦ Πομπηίου παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐξετάσσετο ἅπας,
καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν μέσῳ τῇ φοινικίδι κατάδηλος ἦν
85 περικειμένῃ. ὁ δὲ Πομπήιος ὑπώπτευε μὲν ἅπαντα, 358
καὶ τὴν παράταξιν τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν τοῦ σκάφους
εὐτέλειαν καὶ τὸ μὴ τὸν βασιλέα αὐτόν οἱ παραγενέ-
σθαι μηδὲ τῶν ἐπιφανῶν τινας πέμψαι· τοσοῦτο δ' ἐκ
τῶν Σοφοκλέους ἰαμβείων πρὸς ἑαυτὸν ἀνενεγκών·
"ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται, κείνου 'στὶ δοῦ-
λος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ", ἐνέβαινεν ἐς τὸ σκάφος.

1 περὶ Nauck, ἐπὶ Oi, vulgo 11 Σεμπρώνιος] Σεπτίμιος ex ceteris scriptoribus cum Schw. reponi malim, item p. 222, 2 14 τὸν παῖδα del. Nauck, conicio ὡς ἐς φίλον ⟨ἐς⟩ τὸν παῖδα vel ἐς τὸν παῖδα ὡς φίλον 18 περικειμένῃ spurium putavit Mend., vix recte; verborum collocatio est Appianea 24 ἀνέβαινεν i

23 Σάμιος] Chium vocat Plut. Pomp. c. 77, Brut. c. 33 sq. 5 cf. Nauck, Trag. Graec. fr.[2] p. 316 n. 789

48 a. C.
359 *καὶ ἐν τῷ διάπλῳ σιωπώντων ἁπάντων ἔτι μᾶλλον ὑπώπτευε· καὶ τὸν Σεμπρώνιον εἴτε ἐπιγινώσκων Ῥωμαῖον ὄντα καὶ ἐστρατευμένον ἑαυτῷ, εἴτε τοπάζων ἐκ τοῦ μόνον ἑστάναι, κατὰ δὴ τὴν στρατιωτικὴν ἄρα διδασκαλίαν οὐ συνεδρεύοντα αὐτοκράτορι, ἐπιστραφεὶς ἐς αὐτὸν εἶπεν· "ἆρά σε γινώσκω, συστρατιῶτα;" καὶ ὃς αὐτίκα μὲν ἐπένευσεν, ἀποστραφέντα δ' εὐθὺς*
360 *ἐπάταξε πρῶτος, εἶθ' ἕτεροι. καὶ τὸ μὲν γύναιον τοῦ Πομπηίου καὶ οἱ φίλοι ταῦτα μακρόθεν ὁρῶντες ἀνῴμωξόν τε καὶ χεῖρας ἐς θεοὺς ἐκδίκους σπονδῶν ἀν-*
361 *ίσχοντες ἀπέπλεον τάχιστα ὡς ἐκ πολεμίας· Πομπηίου* 86
δὲ τὴν μὲν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ περὶ Ποθεινὸν ἐφύλασσον Καίσαρι ὡς ἐπὶ μεγίσταις ἀμοιβαῖς (ὃ δὲ αὐτοὺς ἠμύνατο ἀξίως τῆς ἀθεμιστίας), τὸ δὲ λοιπὸν σῶμά τις ἔθαψεν ἐπὶ τῆς ἠϊόνος καὶ τάφον ἤγειρεν εὐτελῆ· καὶ ἐπίγραμμα ἄλλος ἐπέγραψε· "τῷ ναοῖς βρί-
362 *θοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου". χρόνῳ δὲ τὸν τάφον τόνδε ἐπικρυφθέντα ὅλον ὑπὸ ψάμμου καὶ εἰκόνας, ὅσας ἀπὸ χαλκοῦ τῷ Πομπηίῳ περὶ τὸ Κάσσιον ὕστερον οἱ προσήκοντες ἀνέθηκαν, λελωβημένα πάντα καὶ ἐς τὸ ἄδυτόν του ἱεροῦ κατενεχθέντα ἐξήτησε καὶ εὗρεν ἐπ' ἐμοῦ Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἁδριανὸς ἐπιδημῶν,*

---

7 *αὐτίκα* mihi fuit dubium, cf. Plut. Pomp. c. 79: *κἀκεῖνος ἐπένευσε τῇ κεφαλῇ μόνον, οὐδὲν προσειπὼν οὐδὲ φιλοφρονηθείς*, sed videtur oppositum participio *ἀποστραφέντα δ'*   8 *εἶθ' ἅτεροι* vel ⟨*οἱ*⟩ *ἕτεροι* ci. Mend., sed cf. ad I § 532   post *ἕτεροι* nonnulla de Pompei occumbentis habitu intercidisse ci. Mend. coll. Plut. l. c., at totam narrationem App. nimis circumcidit   15 *ἠόνος* scr. Mend., const.   19 *κάσιον* V, cf. ad § 352   21 *του* emendavi et ante me Herw. p. 67, *τοῦ* Oi, haeserat iam Mend.   22 *ἀδριανὸς* Oi, correxi

---

16 sq. Preger, Inscr. gr. metr. p. 194 sq.

48 a. C.

καὶ τὸν τάφον ἀνεκάθηρε γνώριμον αὖθις εἶναι καὶ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ Πομπηίου διωρθώσατο.

τόδε μὲν δὴ τοῦ βίου τέλος ἦν Πομπηίῳ τῷ μεγίστους 363 πολέμους ἀνύσαντι καὶ μέγιστα τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὠφελήσαντι καὶ Μεγάλῳ διὰ ταῦτα ὀνομασθέντι καὶ οὐχ ἡττηθέντι ποτὲ πρότερον, ἀλλὰ ἀηττήτῳ καὶ εὐτυχεστάτῳ ἐξέτι νέου γενομένῳ· ἀπὸ γὰρ τριῶν καὶ εἴκοσιν ἐτῶν οὐ διέλιπεν ἐς ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα τῇ μὲν ἰσχύι μοναρχικῶς δυναστεύων, τῇ δὲ δόξῃ διὰ τὸν Καίσαρος ζῆλον δημοτικῶς νομιζόμενος ἄρχειν.

87 Λεύκιος δὲ Σκιπίων, ὁ κηδεστὴς τοῦ Πομπηίου, καὶ 364 ὅσοι ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν ἐκ τοῦ κατὰ Φάρσαλον ἔργου διεπεφεύγεσαν, ἐπὶ Κερκύρας ἠπείγοντο πρὸς Κάτωνα, ἑτέρου στρατοῦ καὶ τριακοσίων τριήρων ἄρχειν ὑπολελειμμένον, εὐβουλότερον οἶδε τοῦ Πομπηίου. καὶ 365 αὐτῶν οἱ περιφανέστατοι νειμάμενοι τὸ ναυτικόν, Κάσσιος μὲν ἐς τὸν Πόντον ἔπλει πρὸς Φαρνάκην ὡς ἀναστήσων αὐτὸν ἐπὶ Καίσαρα, Σκιπίων δὲ καὶ Κάτων ἐς Λιβύην ἔπλεον, Οὐάρῳ τε πίσυνοι καὶ τῷ μετὰ Οὐάρου στρατῷ καὶ Ἰόβᾳ Νομάδων βασιλεῖ συμμαχοῦντι. Πομπήιος 366 δ', ὁ τοῦ Πομπηίου πρεσβύτερος υἱός, καὶ Λαβιηνὸς σὺν αὐτῷ καὶ Σκάπλας τὸ μέρος ἔχοντες ἠπείγοντο ἐς Ἰβηρίαν καὶ αὐτὴν ἀποστήσαντες ἀπὸ τοῦ Καίσαρος στρατὸν ἄλλον ἐξ αὐτῶν Ἰβήρων τε καὶ

2 αὐτοῦ A, αὖ τοῦ Oi 3 τόδε] τότε Ba 6 ἀηττήτῳ] ἀϊδίῳ V 7 γινομένῳ b 8 εἴκοσι B διέλειπεν cum A scr. Mend. 9 sq. τῇ δὲ δόξῃ — ἄρχειν] confuse dicta sec. Mend., immo pleonastice τῇ δὲ δόξῃ et νομιζόμενος 10 καίσαρον (sic) B 14 sq. ὑπολελειμμένον εὐβουλότερον· οἱ (vel οἳ) δὲ τοῦ πομπηίου καὶ etc. libri, corr. Musgr. 19 Οὐάρου] οὐάρω B 22 κάπλας O

13 sq. cf. Kromayer (v. ad § 204) p. 437 (adn. 48)

48 a. C.
Κελτιβήρων καὶ θεραπόντων συνέλεγον ἔν τε παρα-
σκευῇ μείζονι ἐγίγνοντο. τηλικαῦται δυνάμεις τῆς Πομ-
πηίου παρασκευῆς ἦσαν ὑπόλοιποι, και αὐτῶν ὑπὸ
367 θεοβλαβείας ὑπεριδὼν ὁ Πομπήιος ἔφυγε. τῶν δ' ἐν
Λιβύῃ Κάτωνα σφῶν στρατηγεῖν αἱρουμένων, ὁ Κάτων
οὐχ ὑπέστη παρόντων ἀνδρῶν ὑπάτων, οἳ κατ' ἀξί-
ωσιν ἐπρέσβευον αὐτοῦ μόνην ἀρχὴν ἄρξαντος ἐν Ῥώμῃ
τὴν στρατηγίδα. γίγνεται μὲν δὴ Λεύκιος Σκιπίων αὐτο-
κράτωρ, καὶ στρατὸς κἀνταῦθα πολὺς ἠθροίζετο καὶ
ἐγυμνάζετο. καὶ δύο αἵδε μάλιστα ἀξιόλογοι παρα-
σκευαί, περὶ Λιβύην καὶ Ἰβηρίαν, ἐπὶ Καίσαρα συν-
εκροτοῦντο.
368 αὐτὸς δ' ἐπὶ τῇ νίκῃ δύο μὲν ἡμέρας ἐν Φαρσάλῳ 88
διέτριψε θύων καὶ τὸν στρατὸν ἐκ τῆς μάχης ἀναλαμ-
βάνων· ἔνθα καὶ Θεσσαλοὺς ἐλευθέρους ἠφίει συμ-
μαχήσαντάς οἱ καὶ Ἀθηναίοις αἰτήσασι συγγνώμην ἐπ-
εδίδου καὶ ἐπεῖπε· "ποσάκις ὑμᾶς ὑπὸ σφῶν αὐτῶν
369 ἀπολλυμένους ἡ δόξα τῶν προγόνων περισώσει;" τῇ
τρίτῃ δ' ἐξήλαυνεν ἐπὶ τὴν ἕω κατὰ πύστιν τῆς Πομ-
πηίου φυγῆς καὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπορίᾳ τριήρων
370 σκάφεσιν ἐπεραιοῦτο μικροῖς. Κάσσιος δὲ σὺν τῷ μέρει
τῶν τριήρων ἐπιφαίνεται μεσοποροῦντι, πρὸς Φαρνά-
κην ἐπειγόμενος· καὶ δυνηθεὶς ἂν πολλαῖς τριήρεσι

---

2 μείζονι] μειζόνων ci. Musgr., μείζονος maluit Mend. 7 ἀρχὴν molestum putavit Mend., contra Kratt p. 7 sq. 16 sq. ἐπεδίδου] ἐδίδου ci. Mend., item Cob. p. 217, sed cf. ad III § 165

---

21 App. intellexit C. Cassium Longinum, cf. § 464, sed erravit, cum C. Cassius ad Siciliam pugnaret (Caes. b. c. 3, 100); fuit L. Cassius quidam (cf. Cass. D. 42, 6, 2 et Suet. Div. Iul. 63), nec vero frater illius Gai, cf. Judeich, Caesar im Orient p. 60 adn. 4

48 a. C.

κατὰ σκαφῶν μικρῶν, ὑπὸ δέους τῆς Καίσαρος εὐτυ-
χίας περιπύστου δὴ καὶ ἐπιφόβου τότε οὔσης ἐξεπλάγη
καὶ νομίσας οἱ τὸν Καίσαρα ἐπίτηδες ἐπιπλεῖν τὰς
χεῖρας ὤρεγεν ἐς αὐτόν, ἀπὸ τριήρων ἐς σκάφη, καὶ
συγγνώμην ᾔτει καὶ τὰς τριήρεις παρεδίδου. τοσοῦ- 371
τον ἴσχυεν ἡ δόξα τῆς Καίσαρος εὐπραγίας· οὐ γὰρ
ἔγωγε αἰτίαν ἑτέραν ὁρῶ οὐδὲ ἔργον ἕτερον ἡγοῦμαι
τύχης ἐν ἀπόρῳ καιρῷ γενέσθαι μᾶλλον ἢ Κάσσιον
τὸν πολεμικώτατον ἐπὶ τριήρων ἑβδομήκοντα ἀπαρα-
σκεύῳ Καίσαρι συντυχόντα μηδ' ἐς χεῖρας ἐλθεῖν ὑπο-
στῆναι. ὁ δ' οὕτως ἑαυτὸν αἰσχρῶς ὑπὸ φόβου μόνου 372
παραπλέοντι παραδοὺς ὕστερον ἐν Ῥώμῃ δυναστεύοντα
ἤδη κατέκανεν· ᾧ καὶ αὐτῷ δῆλόν ἐστι τὸν ἕτερον τῷ
Κασσίῳ φόβον ὑπὸ τύχης ἐγγενέσθαι τὸν Καίσαρα
ἐπαιρούσης.

89 διασωθεὶς δ' οὕτω παραδόξως ὁ Καῖσαρ καὶ τὸν 373
Ἑλλήσποντον περαιωθεὶς Ἴωσι μὲν καὶ Αἰολεῦσι καὶ
ὅσα ἄλλα ἔθνη τὴν μεγάλην χερρόνησον οἰκοῦσι (καὶ
καλοῦσιν αὐτὰ ἑνὶ ὀνόματι Ἀσίαν τὴν κάτω), συνεγί-
γνωσκε πρεσβευομένοις ἐς αὐτὸν καὶ παρακαλοῦσι, πυ-
θόμενος δὲ Πομπήιον ἐπ' Αἰγύπτου φέρεσθαι διέπλευ-
σεν ἐς Ῥόδον. καὶ οὐδ' ἐνταῦθα τὸν στρατὸν αὐτοῦ 374
κατὰ μέρη προσιόντα περιμείνας ἐς τὰς Κασσίου καὶ
Ῥοδίων τριήρεις ἐνέβη σὺν τοῖς παροῦσιν· οὐδενί τε

---

1 *κατὰ*] *κρατεῖν* ci. Mend., inut., cf. de *δύνασθαι* Boiss. ad Cass. D. fr. 43, 2 *κατὰ σφῶν μικρῶν* Vi 2 *τότε* ⟨*μάλιστα*⟩ *οὔσης* ci. Mend. 4 *ἐς αὐτὸν* molesta putavit Mend., *ἀπὸ τριήρων ἐς σκάφη* potius del. Nauck, ego haec virgulis inclusi 7 *ἑτέραν αἰτίαν* i, *ἑτέραν* om. V 9 *ἑβδομήκοντα*] 'decem' Suet. Div. Iul. 63, nec vero licet mutare 11 *μόνου* ci. Mend., *μόνῳ* Nauck, sed cf. § 432. 511 13 *ἕτερον*] *πρότερον* ci. Mend., inut. . 22 *αὐτοῦ* Oi, corr. Mend. 24 *ἀνέβη* i

48 a. C.
*ἐκφήνας, ὅπῃ τὸν πλοῦν ποιήσεται, περὶ ἑσπέραν ἀν-
ήγετο, ἐπαγγείλας τοῖς λοιποῖς κυβερνήταις πρὸς τὸν
λαμπτῆρα τῆς ἑαυτοῦ νεὼς καὶ μεθ' ἡμέραν πρὸς τὸ
σημεῖον εὐθύνειν· τῷ δ' αὑτοῦ κυβερνήτῃ, πολὺ τῆς
γῆς ἀποσχών, προσέταξεν ἐς Ἀλεξάνδρειαν φέρεσθαι.*
375 *καὶ ὃ μὲν τρισὶν ἡμέραις πελάγιος ἀμφὶ τὴν Ἀλεξάν-
δρειαν ἦν· ἐσδέχονται δ' αὐτὸν οἱ τοῦ βασιλέως ἐπι-
τροπεύοντες, ἔτι τοῦ βασιλέως ἀμφὶ τὸ Κάσσιον ὄντος.*
376 *καὶ πρῶτα μὲν ἀπραγμοσύνην τινὰ διὰ τὴν ὀλιγότητα
τῶν συνόντων ὑπεκρίνετο φιλοφρόνως τε τοὺς ἐντυγ-
χάνοντας ἐξεδέχετο καὶ τὴν πόλιν περιιὼν τοῦ κάλ-
λους ἐθαύμαζε καὶ τῶν φιλοσόφων μετὰ τοῦ πλήθους
ἑστὼς ἠκροᾶτο· ὅθεν αὐτῷ χάρις τε καὶ δόξα ἀγαθὴ*
377 *ὡς ἀπράγμονι παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν ἐφύετο. ἐπεὶ* 90
*δ' ὁ στρατὸς αὐτῷ κατέπλευσε, Ποθεινὸν μὲν καὶ Ἀχιλ-
λᾶν ἐκόλασε θανάτῳ τῆς ἐς τὸν Πομπήιον παρανομίας,
Θεόδοτον δὲ διαδράντα Κάσσιος ὕστερον ἐκρέμασεν,
εὑρὼν ἐν Ἀσίᾳ. θορυβούντων δ' ἐπὶ τῷδε τῶν Ἀλε-
ξανδρέων καὶ τῆς στρατιᾶς τῆς βασιλικῆς ἐπ' αὐτὸν
ἰούσης, ἀγῶνες αὐτῷ ποικίλοι περὶ τὸ βασίλειον ἐγέ-
νοντο καὶ ἐν τοῖς παρ' αὐτὸ αἰγιαλοῖς, ἔνθα καὶ φεύ-
γων ἐς τὴν θάλατταν ἐξήλατο καὶ ἐς πολὺ ἐν τῷ βυθῷ
διενήξατο· καὶ τὴν χλαμύδα αὐτοῦ λαβόντες οἱ Ἀλε-*
378 *ξανδρεῖς περὶ τρόπαιον ἐκρέμασαν. τελευταῖον δ' ἀνὰ*

1 *ὅποι* cum V scr. Mend., cf. ad § 152 2 *ἀπαγγείλας* a 3 *καθ' ἡμέραν* i 4 *αὐτοῦ* Bi (V?), corr. Bk. 8 *κάσιον* V, cf. ad § 352 16 *θανάτου* i *τὸν* om. ab 17 *διαδράσαντα* i 20 *περὶ τὸ βασίλοι περὶ τὸ βασίλειον* per dittographiam B 24 *περὶ τρόπαιον*] *in trophei modum erexere* C, unde *ὡσπερεὶ τρόπαιον* ci. Schw., sed cf. Cass. D. 42, 40, 5

15 sq. *Ἀχιλλᾶν*] App. error; nam Caesar eum non interfecit, v. Drumann III p. 540 adn. 20

47 a. C.
τὸν Νεῖλον αὐτῷ γίνεται πρὸς τὸν βασιλέα ἀγών, ᾧ
δὴ καὶ μάλιστα ἐκράτει. καὶ ἐς ταῦτα διετρίφθησαν
αὐτῷ μῆνες ἐννέα, μέχρι Κλεοπάτραν ἀντὶ τοῦ ἀδελ-
φοῦ βασιλεύειν ἀπέφηνεν Αἰγύπτου. καὶ τὸν Νεῖλον 379
ἐπὶ τετρακοσίων νεῶν, τὴν χώραν θεώμενος, περιέπλει
μετὰ τῆς Κλεοπάτρας, καὶ τἆλλα ἡδόμενος αὐτῇ. ἀλλὰ
τάδε μὲν ἕκαστα ὅπως ἐγένετο, ἀκριβέστερον ἡ περὶ
Αἰγύπτου συγγραφὴ διέξεισι· τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Πομ- 380
πηίου προσφερομένην οὐχ ὑπέστη, ἀλλὰ προσέταξε
ταφῆναι, καί τι αὐτῇ τέμενος βραχὺ πρὸ τῆς πόλεως
περιτεθὲν Νεμέσεως τέμενος ἐκαλεῖτο· ὅπερ ἐπ' ἐμοῦ
κατὰ Ῥωμαίων αὐτοκράτορα Τραϊανόν, ἐξολλύντα τὸ
ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίων γένος, ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐς τὰς
τοῦ πολέμου χρείας κατηρείφθη.

91 τοσάδε μὲν δὴ Καῖσαρ ἐργασάμενος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 381
διὰ Συρίας ἐπὶ Φαρνάκην ἠπείγετο. ὁ δὲ ἤδη μὲν εἴρ-
γαστο πολλὰ καὶ περιεσπάκει τινὰ Ῥωμαίων χωρία καὶ
Δομιτίῳ Καίσαρος στρατηγῷ συνενεχθεὶς ἐς μάχην
ἐνενικήκει πάνυ λαμπρῶς, καὶ τῷδε μάλιστα ἐπαρθεὶς
Ἀμισὸν πόλιν ἐν τῷ Πόντῳ ῥωμαΐζουσαν ἐξηνδραπόδι-
στο καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν τομίας ἐπεποίητο πάντας·
προσιόντος δὲ τοῦ Καίσαρος ἐταράσσετο καὶ μετεγίγνω- 382
σκε καὶ ἀπὸ σταδίων διακοσίων γενομένῳ πρέσβεις

---

5 θεασόμενος maluit Mend., sed cf. praef. περιέπλει] ἔπλει aut ἀνέπλει ci. Mend. 9 ⟨οἱ⟩, quod Mend. post προσφερομένην desideravit, ipse refutavit coll. Plut. Pomp. c. 80, Caes. c. 48, ad quos locos provocare minime erat opus, cf. ad I § 223 13 τῶν om. b 16 μὲν deleri maluit Mend., sed respicit ad δὲ v. 22 19 πάνυ] μάλα V 20 ἀμινσὸν V ἐν τῷ Πόντῳ] cf. ad I § 241. Loesch p. 23 hic mare intellegit, non recte 21 ἐποιήσαντο (sic) i

---

8 sqq. non suo loco ab App. narrata, cf. Plut. Caes. c. 48 etc.
10 sqq. cf. G. Lumbroso, L'Egitto dei Greci e dei Romani[2] p. 226 sq.

47 a.C.
ἔπεμπεν ὑπὲρ εἰρήνης, στέφανόν τε χρύσειον αὐτῷ φέ-
ροντας καὶ ἐς γάμον ὑπ' ἀνοίας ἐγγυῶντας Καίσαρι
383 τὴν Φαρνάκους θυγατέρα. ὁ δ' αἰσθόμενος ὧν φέ-
ρουσι, προῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ ἐς τὸ πρόσθεν
ἐβάδιζε λεσχηνεύων τοῖς πρέσβεσι, μέχρι προσπελάσας
τῷ χάρακι τοῦ Φαρνάκους καὶ τοσόνδε εἰπών· "οὐ
γὰρ αὐτίκα δώσει δίκην ὁ πατροκτόνος;" ἐπὶ τὸν ἵππον
ἀνεπήδησε καὶ εὐθὺς ἐκ πρώτης βοῆς τρέπεταί τε τὸν
Φαρνάκην καὶ πολλοὺς ἔκτεινε, σὺν χιλίοις που μά-
λιστα ὧν ἱππεῦσιν τοῖς πρώτοις αὐτῷ συνδραμοῦσιν·
384 ὅτε καί φασιν αὐτὸν εἰπεῖν· "ὦ μακάριε Πομπήιε, τοι-
ούτοις ἄρα κατὰ Μιθριδάτην τὸν τοῦδε πατέρα πολε-
μῶν ἀνδράσι μέγας τε ἐνομίσθης καὶ μέγας ἐπεκλήθης."
ἐς δὲ Ῥώμην περὶ τῆσδε τῆς μάχης ἐπέστελλεν· "ἐγὼ
δὲ ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα".
385 μετὰ δὲ τοῦτο Φαρνάκης μὲν ἀγαπῶν ἐς τὴν ἀρχὴν 92
Βοσπόρου, τὴν δεδομένην οἱ παρὰ Πομπηίου, συν-
έφυγεν· ὁ δὲ Καῖσαρ, οὐ σχολὴν ἄγων περὶ μικρὰ τρί-
βεσθαι τοσῶνδε πολέμων αὐτὸν περιμενόντων, ἐς τὴν
Ἀσίαν μετῆλθε καὶ παροδεύων αὐτὴν ἐχρημάτιζε ταῖς
πόλεσιν ἐνοχλουμέναις ὑπὸ τῶν μισθουμένων τοὺς φό-
ρους, ὥς μοι κατὰ τὴν Ἀσιανὴν συγγραφὴν δεδήλωται.
386 πυθόμενος δ' ἐν Ῥώμῃ στάσιν εἶναι καὶ Ἀντώνιον τὸν
ἵππαρχον αὐτοῦ τὴν ἀγορὰν στρατιᾷ φυλάσσειν, πάντα

---

1 ἐπέπεμπεν ci. Mend., sed cf. verba simplicia III § 171. 327. 372, IV § 34. 88. 350 etc.; v. etiam ad I § 10, II § 514 χρύσεον Musgr., sed cf. Crönert, Memoria p. 178 adn. 3; v. etiam ad I § 455   4 sq. καὶ — πρέσβεσι] *et ipse in primis anteire properauit legatos uerbis detinens* C, unde Mend. ci: καὶ ⟨αὐτὸς ἐν τοῖς πρώτοις⟩ ἐς τὸ πρόσθεν ἐβ. etc.   5 ἐβάδισε a   9 που om. V   14 ἐπέστειλεν maluit Mend., cf. praef. et ad I § 209   15 δὲ] δὴ ci. Schw., perperam   17 τὴν om. b   19 αὐτῷ V   21 τε ante ὑπὸ add. i   24 αὐτοῦ Oi, corr. Mend.

47 a. C.

μεθεὶς ἐς Ῥώμην ἠπείγετο. ὡς δ' ἦλθεν, ἡ μὲν στάσις
ἡ πολιτικὴ κατεπαύετο, ἑτέρα δ' ἐπ' αὐτὸν ἀνίστατο
τοῦ στρατοῦ, ὡς οὔτε τὰ ἐπηγγελμένα σφίσιν ἐπὶ τῷ
κατὰ Φάρσαλον ἔργῳ λαβόντες οὔτε ἐννόμως ἔτι βρα-
δύνοντες ἐν τῇ στρατείᾳ· ἀφεθῆναί τε πάντες ἐπὶ τὰ
αὑτῶν ἠξίουν. ὃ δ' ἐπηγγέλλετο μὲν αὐτοῖς ἀόριστά τινα 387
ἐν Φαρσάλῳ, καὶ ἕτερα ἀόριστα, ὅταν ὁ ἐν Λιβύῃ πό-
λεμος ἐκτελεσθῇ· τότε δ' ἔπεμπεν ἄλλας ὁρίζων ἑκάστῳ
χιλίας δραχμάς. οἳ δὲ αὐτὸν οὐχ ὑπισχνεῖσθαι μᾶλλον
ἢ αὐτίκα διδόναι πάντα ἐκέλευον· καὶ περὶ τῶνδε Σα-
λούστιον Κρίσπον πεμφθέντα πρὸς αὐτοὺς ὀλίγου καὶ
διέφθειραν, εἰ μὴ διέφυγε. πυθόμενος δ' ὁ Καῖσαρ 388
τέλος μὲν ἄλλο στρατιωτῶν, οἳ τὴν πόλιν ἐξ Ἀντωνίου
παρεφύλασσον, περιέστησε τῇ οἰκίᾳ καὶ ταῖς τῆς πό-
λεως ἐξόδοις, δείσας περὶ ἁρπαγῆς· αὐτὸς δέ, πάντων
δεδιότων καὶ παραινούντων αὐτῷ τὴν ὁρμὴν τοῦ στρα-
τοῦ φυλάξασθαι, μάλα θρασέως αὐτοῖς ἔτι στασιάζου-
σιν ἐς τὸ Ἄρειον πεδίον ἐπῆλθεν οὐ προμηνύσας καὶ
93 ἐπὶ βήματος ὤφθη. οἳ δὲ σὺν θορύβῳ τε ἄνοπλοι συν- 389
έτρεχον καί, ὡς ἔθος, ἄφνω φανέντα σφίσιν ἠσπάζοντο
αὐτοκράτορα. κελεύσαντος δ' ὅ τι θέλοιεν εἰπεῖν, περὶ
μὲν τῶν δωρεῶν ἐς ὄψιν εἰπεῖν αὐτοῦ παρόντος οὐδὲ
ἐτόλμησαν ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐκπλήξεως, ὡς δὲ μετριώ-
τερον, ἀφεθῆναι τῆς στρατείας ἀνεβόησαν, ἐλπίσαντες

---

4 sq. *λαβόντος* et *βραδύνοντος* ci. Musgr., at cf. § 191 et ad I § 48 6 *αὐτῶν* Bi (V?), *αὑτῶν* edit. veteres *ἐπήγγελτο* ex C ci. Schw., rec. edit. recentiores, fort. recte, sed cf. praef. 7 *ἐπὶ Φαρσάλῳ* ci. Musgr., praeter necessitatem 10 *πάντα διδόναι* V 11 *Κρίσπον* Schw., *πρίσκον* Oi, *Priscum Salustium* C 19 *τε ⟨καὶ⟩* conicio 20 sq. *καὶ ἄφνω φανέντα σφίσιν, ὡς ἔθος, ἠσπάζοντο ⟨τὸν⟩ αὐτοκρ.* exspectavit Mend., sed subaudi *αὐτόν* 23 *ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐκπλήξεως* ci. Mend., sed *τῆς αὐτῆς* respicit ad *σὺν θορύβῳ τε ἄνοπλοι* etc.

47 a. C.
στρατοῦ δεόμενον ἐς τοὺς ὑπολοίπους πολέμους αὐτὸν
390 *ἐρεῖν τι καὶ περὶ τῶν δωρεῶν. ὃ δὲ παρὰ τὴν ἁπάν-*
των δόξαν οὐδὲ μελλήσας ἀπεκρίνατο· "ἀφίημι." κατα-
πλαγέντων δ' αὐτῶν ἔτι μᾶλλον καὶ σιωπῆς βαθυτά-
της γενομένης ἐπεῖπε· "καὶ δώσω γε ὑμῖν τὰ ἐπηγγελ-
391 *μένα ἅπαντα, ὅταν θριαμβεύσω μεθ' ἑτέρων". ἀδοκήτου*
δ' αὐτοῖς ἅμα καὶ τοῦδε καὶ φιλανθρώπου φανέντος,
αἰδὼς αὐτίκα πᾶσιν ἐνέπιπτεν καὶ λογισμὸς μετὰ ζήλου,
εἰ δόξουσι μὲν αὐτοὶ καταλιπεῖν σφῶν τὸν αὐτοκρά-
τορα ἐν μέσοις τοσοῖσδε πολεμίοις, θριαμβεύσουσι δ'
ἀνθ' αὐτῶν ἕτεροι καὶ σφεῖς τῶν ἐν Λιβύῃ κερδῶν
ἐκπεσοῦνται, μεγάλων ἔσεσθαι νομιζομένων, ἐχθροί τε
ὁμοίως αὐτοῦ τε Καίσαρος ἔσονται καὶ τῶν πολεμίων.
392 *δείσαντες οὖν ἔτι μᾶλλον ἡσύχαζον ἐξ ἀπορίας, ἐλπί-*
ζοντες ἐνδώσειν τι καὶ τὸν Καίσαρα καὶ μεταγνώσεσθαι
διὰ τὴν ἐν χερσὶ χρείαν. ὃ δ' ἀνθησύχαζε καὶ τῶν
φίλων αὐτὸν παρακαλούντων ἐπιφθέγξασθαί τι πρὸς
αὐτοὺς ἄλλο καὶ μὴ βραχεῖ καὶ αὐστηρῷ λόγῳ πολλὰ
συνεστρατευμένους ἐγκαταλιπεῖν, ἀρχόμενος λέγειν πο-
λίτας ἀντὶ στρατιωτῶν προσεῖπεν· ὅπερ ἐστὶ σύμβολον
393 *ἀφειμένων τῆς στρατείας καὶ ἰδιωτευόντων. οἱ δ' οὐκ* **94**
ἐνεγκόντες ἔτι ἀνέκραγον μετανοεῖν καὶ παρεκάλουν

1 *πολεμίους* vertit C *αὐτὸν* i, *αὐτῷ* O, unde *ὑπολ. αὐτῷ πολ.* ci. Schw., certe *αὐτὸν* ex App. usu dicendi bene possumus carere 3 *οὐδὲν μελλήσας* edidit Bk. 5 *γε*] *γέρα* ci. Mend. coll. Cass. D. 42, 53, 3, *δὲ* Nauck; *καὶ δώσω γε* mihi videtur optime dictum 7 *καὶ* ante *τοῦδε* deleri voluit Mend., sed respicit ad v. 3 sq. 9 *μὲν αὐτοὶ*] *αὐτοὶ μὲν* ci. Mend., sed cf. Kaibel, Stil u. Text der *πολιτεία Ἀθηναίων* d. Aristot. p. 199 sq. (cf. p. 166) et eundem, Soph. Elektra p. 227 10 *πολέμοις* ci. Mend. *θριαμβεύσουσι*, priore *σ* suprascr., B 11 *ἀντ' αὐτῶν* Oi, corr. Mend. 13 *αὐτοῦ*] *τοῦ* ci. Mend., sed cf. I § 343 15 *καὶ* ante *τὸν* del. Nauck, non recte, cum milites iam de postulatis suis decesserint, cf. § 386 sq. et 389 19 *ἐγκαταλιπεῖν*] *οἱ καταλιπεῖν* ci. Mend., sed dativo non opus, cf. ad I § 263

47 a. C.

αὐτῷ συστρατεύεσθαι. ἀποστρεφομένου τε τοῦ Καί-
σαρος καὶ ἀπιόντος ἀπὸ τοῦ βήματος, οἱ δὲ σὺν ἐπεί-
ξει πλέονι βοῶντες ἐνέκειντο παραμεῖναί τε αὐτὸν καὶ
κολάζειν σφῶν τοὺς ἁμαρτόντας. ὁ δ' ἔτι μέν τι διέτρι- 394
ψεν, οὔτε ἀπιὼν οὔτε ἐπανιών, ὑποκρινόμενος ἀπορεῖν·
ἐπανελθὼν δ' ὅμως ἔφη κολάσειν μὲν αὐτῶν οὐδένα,
ἄχθεσθαι δ', ὅτι καὶ τὸ δέκατον τέλος, ὃ προετίμησεν
αἰεί, τοιαῦτα θορυβεῖ. "καὶ τόδε", ἔφη, "μόνον ἀφίημι
τῆς στρατείας· δώσω δὲ καὶ τῷδε ὅμως τὰ ὑπεσχημένα
ἅπαντα, ἐπανελθὼν ἐκ Λιβύης. δώσω δὲ καὶ γῆν ἅπα- 395
σιν ἐκτελεσθέντων τῶν πολέμων, οὐ καθάπερ Σύλλας,
ἀφαιρούμενος ἑτέρων ἣν ἔχουσι καὶ τοῖς ἀφαιρεθεῖσι
τοὺς λαβόντας συνοικίζων καὶ ποιῶν ἀλλήλοις ἐς αἰεὶ
πολεμίους, ἀλλὰ τὴν τοῦ δήμου γῆν ἐπινέμων καὶ τὴν
ἐμαυτοῦ, καὶ τὰ δέοντα προσωνούμενος". κρότου δὲ 396
καὶ εὐφημίας παρὰ πάντων γενομένης, τὸ δέκατον
ὑπερήλγει τέλος, ἐς μόνον αὐτὸ τοῦ Καίσαρος ἀδιαλ-
λάκτου φανέντος· καὶ σφᾶς αὐτὸν ἠξίουν διακληρῶσαί
τε καὶ τὸ μέρος θανάτῳ ζημιῶσαι. ὁ δὲ οὐδὲν αὐτοὺς
ὑπερεθίζειν ἔτι δεόμενος ἀκριβῶς μετανοοῦντας, συν-
ηλλάσσετο ἅπασι καὶ εὐθὺς ἐπὶ τὸν ἐν Λιβύῃ πόλε-
μον ἐξῄει.

95 διαβαλὼν δ' ἐκ Ῥηγίου τὸν πορθμὸν ἐπὶ Μεσσή- 397
νης ἐς Λιλύβαιον ἦλθε. καὶ πυθόμενος Κάτωνα μὲν
τὴν παρασκευὴν τοῦ πολέμου ναυσὶ καὶ πεζῶν τινι
μέρει φρουρεῖν ἐν Ἰτύκῃ μετὰ τῶν τριακοσίων, οὓς ἀπὸ
σφῶν ἐκ πολλοῦ προβούλους ἐπεποίηντο τοῦ πολέμου

---

2 οἵδε Schw., praeter rem 3 ἐπέκειντο d 4 ἁμαρτά-νοντας i ἔτι] ἐπὶ ci. Mend. τι om. a 11 πολεμίων B 15 τὰ ἐνδέοντα ci. Mend., haud male 19 τὸ ⟨δέκατον⟩ μέρος ci. Cob. p. 218, inut. 20 ἐπερεθίζειν Bk., sed cf. § 449 23 διαλαβὼν V 23 sq. μεσήνης Oi

47 a.C.
καὶ σύγκλητον ἐκάλουν, τὸν δ' αὐτοκράτορα Λεύκιον Σκι-
πίωνα καὶ τοὺς ἀρίστους ἐν Ἀδρυμητῷ στρατοπεδεύειν,
398 *διέπλευσεν ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα. καὶ αὐτὸν οἰχόμενον ἐς*
46 a.C. *Ἰόβαν καταλαβὼν παρέτασσεν ἐς μάχην παρ' αὐτὸ τοῦ*
Σκιπίωνος τὸ στρατόπεδον, ὡς ἐν καιρῷ συνοισόμενος
399 *τοῖς πολεμίοις χωρὶς αὐτοκράτορος οὖσιν. ἀντεπῄεσαν*
δ' αὐτῷ Λαβιηνός τε καὶ Πετρήιος, οἱ τοῦ Σκιπίωνος
ὑποστράτηγοι, καὶ ἐκράτουν τῶν Καίσαρος παρὰ πολὺ
καὶ τραπέντας ἐδίωκον σοβαρῶς μετὰ καταφρονήσεως,
μέχρι Λαβιηνὸν μὲν ὁ ἵππος ἐς τὴν γαστέρα πληγεὶς
ἀπεσείσατο καὶ αὐτὸν οἱ παρασπισταὶ συνήρπαζον, ὁ
δὲ Πετρήιος, ὡς ἀκριβῆ τοῦ στρατοῦ λαβὼν πεῖραν καὶ
νικήσων, ὅτε βούλεται, διέλυε τὸ ἔργον ἐπειπὼν τοῖς
ἀμφ' αὐτόν· "μὴ ἀφελώμεθα τὴν νίκην τὸν αὐτοκρά-
400 *τορα ἡμῶν Σκιπίωνα". καὶ τὸ μὲν ἄλλο μέρος τῆς Καί-*
σαρος τύχης ἔργον ἐφαίνετο κρατησάντων ἄν, ὡς ἐδό-
κει, τῶν πολεμίων ἄφνω τὴν μάχην ὑπὸ τῶν νικών-
των διαλυθῆναι· αὐτὸς δὲ λέγεται παρὰ τὴν φυγὴν
ἐγχρίμπτων ἅπασιν ἐπιστρέφειν αὐτοὺς καί τινα τῶν
τὰ μέγιστα σημεῖα, τοὺς ἀετούς, φερόντων τῇ ἑαυτοῦ
χειρὶ περισπάσας μετενεγκεῖν ἀπὸ τῆς φυγῆς ἐς τὸ
πρόσθεν, ἕως Πετρήιος ἀνέζευξε καὶ ὁ Καῖσαρ ἀσπα-
σίως ὑπεχώρει.

401 *τοῦτο μὲν δὴ τῆς πρώτης ἐν Λιβύῃ Καίσαρι μάχης*

---

2 *στρατοπεδεύειν* ci. Mend., *στρατεύειν* Oi, vulgo, *moram ducere* C, qui tamen *στρατεύειν* videtur legisse 5 *ὡς* om. V 7 *τε* om. V 11 *συνασπισταὶ* i 13 *διέλυσε* ci. Mend., cf. praef. 15 iure iam haesit Schw., *μέρος* deleri voluit Mend., bene 19 *ἅπασιν*] *τοῖς ἀπαντῶσιν* vel *ἀποδιδράσκουσιν* (sive *ἀποδρᾶσιν*) exspectavit Mend.; potuit etiam *ἅπασιν* ⟨*τοῖς ἀπαντῶσιν*⟩; *in suos insurgentem* vertit C 20 *τοὺς ἀετούς* fort. spuria esse ci. Mend., non recte, opinor

45 a. C.
96 *τέλος ἦν· οὐ πολὺ δὲ ὕστερον, αὐτοῦ τε Σκιπίωνος*
ὀκτὼ τέλεσι πεζῶν καὶ ἱππέων δύο μυριάσιν, ὧν οἱ
πολλοὶ Λίβυες ἦσαν, πελτασταῖς τε πολλοῖς καὶ ἐλέ-
φασιν ἐς τριάκοντα προσδοκωμένου παρέσεσθαι σὺν
Ἰόβᾳ τῷ βασιλεῖ, καὶ τῷδε ἄγοντι πεζοὺς ἄλλους ἀμφὶ
τρισμυρίους καὶ ἱππέας Νομάδας ἐς δισμυρίους καὶ
ἀκοντιστὰς πολλοὺς καὶ ἐλέφαντας ἑξήκοντα ἑτέρους, ἡ
στρατιὰ τοῦ Καίσαρος ἐδείμαινε καὶ ἐν σφίσιν αὐτοῖς
ἐθορυβοῦντο κατά τε πεῖραν ὧν ἤδη πεπόνθεσαν καὶ
κατὰ δόξαν τῶν ἐπιόντων τοῦ τε πλήθους καὶ ἀρετῆς,
μάλιστα τῶν Νομάδων ἱππέων. ὅ τε τῶν ἐλεφάντων
πόλεμος ἀήθης σφίσιν ὢν ἐξέπλησσε. Βόκχου δ' ἑτέ- 402
ρου Μαυρουσίων δυνάστου Κίρταν, ἣ βασίλειον ἦν
Ἰόβα, καταλαβόντος, ὁ μὲν Ἰόβας, ἐξαγγελθέντος αὐτῷ
τοῦδε, ἐς τὰ οἰκεῖα μάλιστα ἀνεζεύγνυ μετὰ τοῦ ἰδίου
στρατοῦ, τριάκοντα ἐξ αὐτοῦ μόνους ὑπολιπὼν ἐλέ-
φαντας τῷ Σκιπίωνι, ἡ δὲ στρατιὰ τοῦ Καίσαρος ἐς
τοσοῦτον ἀνεθάρρησεν, ὡς τὸ πέμπτον τέλος αἰτῆσαν
ἀντιταχθῆναι τοῖς ἐλέφασι κρατῆσαι πάνυ καρτερῶς·
καὶ νῦν ἀπ' ἐκείνου τῷδε τῷ τέλει ἐλέφαντες ἐς τὰ
97 *σημεῖα ἐπίκεινται. μακρᾶς δὲ καὶ ἐπιπόνου κατὰ πάντα* 403
τὰ μέρη τῆς μάχης καὶ πολυτρόπου γενομένης, περὶ
ἑσπέραν μόλις ὁ Καῖσαρ ἐνίκα καὶ τὸ στρατόπεδον

---

1 *τε* aut deleri aut *τοῦ* scribi voluit Schw., sed videtur anacoluthon esse (voluit v. 5 *καὶ Ἰόβα τοῦ βασ.* etc.), v. ad I § 350   10 ne in collocatione verborum offendas, cf. § 429   14 *Ἰόβᾳ* ci. Mend.   15 *μάλιστα* Oi, om. C, *τάχιστα*, ni quid excidisset, ci. Schw., sed iunge *ἐς τὰ οἰκεῖα μάλιστα*: 'nihil antiquius habuit quam ut domum rediret' (Keil)   16 *ἀπολιπὼν* a   19 *καρτερῶς*] *λαμπρῶς* ci. Mend., bene   20 ⟨*ἔτι*⟩ *ἀπ'* ci. Mend., inut., cf. e. g. § 424   malim *τῷ τέλει τῷδε* ob hiatum

---

18 *τὸ πέμπτον τέλος*] cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 68 adn. 4

46 a. C.

εὐθὺς ἐξῄρει τὸ τοῦ Σκιπίωνος, οὐδὲν ἀνιεὶς οὐδ' ἐν νυκτὶ τῆς νίκης, μέχρι τὸ σύμπαν ἐξεργάσασθαι. οἱ δ' ἐχθροὶ κατ' ὀλίγους, ὅπῃ δύναιντο, διέφευγον· καὶ ὁ Σκιπίων αὐτός, ἅμα Ἀφρανίῳ πάντα μεθείς, ἔφευγεν ἀνὰ τὸ πέλαγος ἐπὶ δώδεκα ἀφράκτων.

404 ὧδε μὲν δὴ καὶ ὅδε ὁ στρατός, ἐς ὀκτὼ μυριάδας
μάλιστα συνελθὼν ἔκ τε πολλοῦ γεγυμνασμένος καὶ
ἐκ τῆς προτέρας μάχης ἐν ἐλπίδι καὶ θάρσει γενόμε-
405 νος, δευτέρᾳ τῇδε συμβολῇ συνετρίβετο ἀθρόως. καὶ
τὸ τοῦ Καίσαρος κλέος ἐς ἄμαχον εὐτυχίαν ἐδοξάζετο, οὐδὲν ἔτι τῶν ἡσσωμένων ἐς ἀρετὴν αὐτοῦ μεριζόντων, ἀλλὰ καὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν ἁμαρτήματα τῇ Καίσαρος τύχῃ προστιθέντων· ἐδόκει γὰρ δὴ καὶ ὅδε ὁ πόλεμος ἀβουλίᾳ τῶν στρατηγῶν, οὔτε διατριψάντων αὐτόν, ἕως ἀπορήσειεν ὁ Καῖσαρ ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ, οὔτε τὴν πρώτην νίκην ἐς τέλος προαγαγόντων, συντριφθεὶς οὕτως ὀξέως διαλυθῆναι.

406 ἐξαγγελθέντων δὲ τούτων ἐς Ἰτύκην τρίτῃ μάλιστα 98
ἡμέρᾳ καὶ τοῦ Καίσαρος εὐθὺς ἐπὶ τὴν Ἰτύκην ἰόντος ἐγίγνετο φυγὴ πάντων. καὶ οὐδένα κατεῖχεν ὁ Κάτων, ἀλλὰ καὶ ναῦς ἐδίδου τοῖς αἰτοῦσι τῶν ἐπιφανῶν· αὐτὸς δ' εὐσταθῶς ὑπέμενε καὶ τοῖς Ἰτυκαίοις ὑπισχνουμένοις πρὸ ἑαυτῶν ὑπὲρ ἐκείνου δεήσεσθαι ἐπιμειδιῶν ἀπεκρίνατο οὐ δεήσειν αὐτῷ πρὸς Καίσαρα

---

3 ὅποι V, cf. ad § 152 4 ἅμα om. C et vertit: *ceteris omnibus Affranio permissis,* unde Mend. ci.: αὐτὸς Ἀφρανίῳ τἆλλα πάντα μεθεὶς ἔφευγεν; eandem sententiam facilius effecit Kratt p. 66 commate, quod vulgo erat ante πάντα, deleto, ita ut ἅμα iungendum sit cum μεθείς. Usitata interpunctione servata App. a ceteris omnibus dissentiret; cf. Klebs ap. Pauly-Wissowa 1, 1 p. 712 16 sq. συντριφθεὶς susp. Schw., del. Herw. p. 67, non recte, opinor 24 αὐτῷ Oi, corr. Mend.

46 a. C.

διαλλακτῶν καὶ τοῦτο εἰδέναι καὶ τὸν Καίσαρα κα-
λῶς. σημηνάμενος δὲ τοὺς θησαυροὺς ἅπαντας καὶ 407
συγγραφὰς ὑπὲρ ἑκάστου τοῖς Ἰτυκαίων ἄρχουσιν ἐπι-
δοὺς περὶ ἑσπέραν ἀμφὶ λουτρὰ καὶ δεῖπνον ἦν καθ-
εζόμενός τε ἐγεύετο, ὥσπερ εἴθιστο, ἐξ οὗ Πομπήιος
ἀνῄρητο· οὐδέν τε τῶν συνήθων ἐναλλάσσων οὐδ' 408
ἐλάσσω προσφερόμενος ἢ πλείω, συνελεσχήνευε τοῖς
παροῦσι περὶ τῶν ἐκπεπλευκότων καὶ ἠρώτα περὶ τοῦ
πνεύματος, εἰ κατὰ πρύμνην ἔσοιτο αὐτοῖς, καὶ τοῦ
διαστήματος, εἰ φθάσουσι πόρρω γενέσθαι, πρὶν ἐς ἕω
Καίσαρα ἐπελθεῖν. οὐ μὴν οὐδ' ἐς ὕπνον ἀπιὼν ἐν-
ήλλαξέ τι τῶν συνήθων, πλὴν ὅτι τὸν υἱὸν ἠσπάσατο
φιλοφρονέστερον. τὸ δὲ ξιφίδιον τῇ κλίνῃ τὸ σύνηθες 409
οὐχ εὑρὼν παρακείμενον ἐξεβόησεν, ὅτι προδιδοῖτο ὑπὸ
τῶν οἰκείων τοῖς πολεμίοις· τίνι γὰρ ἔφη χρήσεσθαι
προσιόντων, ἂν νυκτὸς ἐπίωσι; τῶν δὲ αὐτὸν παρα-
καλούντων μηδὲν ἐφ' ἑαυτὸν βουλεύειν, ἀλλ' ἀναπαύε-
σθαι χωρὶς ξιφιδίου, ἀξιοπιστότερον ἔτι εἶπεν· "οὐ γὰρ
ἔστι μοι θέλοντι καὶ δι' ἐσθῆτος ἐμαυτὸν ἀποπνῖξαι
καὶ ἐς τὰ τείχη τὴν κεφαλὴν ἀπαράξαι καὶ ἐς τράχη-
λον κυβιστῆσαι καὶ τὸ πνεῦμα κατασχόντα ἐκτρῖψαι;"
πολλά τε ὅμοια εἰπὼν παρήγαγεν αὐτοὺς παραθεῖναι
τὸ ξιφίδιον. ὡς δὲ ἐτέθη, Πλάτωνος αἰτήσας τὴν περὶ
99 ψυχῆς συγγραφὴν ἀνεγίνωσκε. καὶ ἐπεὶ τέλος εἶχε 410
τῷ Πλάτωνι ὁ λόγος, ἀναπαύεσθαι τοὺς περὶ θύρας

1 καὶ ante τὸν om. i 3 sq. ἐπιδούς, ἐπι suprascr. a m. 1, V, ἐπιδιδοὺς i 9 πρύμναν B 16 ⟨κατὰ⟩ προσιόντων ci. Schw., haesit etiam Mend., sed cf. Bitschofsky p. 447 17 καὶ ante μηδὲν add. i ἐφ' ἑαυτῷ b 20 ἀπαρράξαι Oi, πρὸς τὰ τείχη τ. κ. ἀράξαι ci. Nauck 21 ἐκτρῖψαι susp. Mend., sed iunge τὸ πνεῦμα etiam cum ἐκτρῖψαι 22 ὅμοια] ἕτερα iC

46 a. C.
ὑπολαβὼν ἔτρωσεν αὐτὸν ὑπὸ τὰ στέρνα· προπεσόν-
των δ' αὐτῷ τῶν σπλάγχνων καὶ στόνου τινὸς ἐξακου-
σθέντος ἐσέδραμον οἱ περὶ θύρας· καὶ οἱ ἰατροὶ τὰ
σπλάγχνα ἔτι σῶα ὄντα ἐνέθηκαν ἔνδον καὶ τὰς πλη-
411 γὰς ἐπιρράψαντες ἐπέδησαν. ὁ δὲ ἀνενεγκὼν αὖθις
ὑπεκρίνετο καὶ κατεμέμφετο μὲν ἑαυτῷ πληγῆς ἀσθε-
νοῦς, χάριν δ' ὡμολόγει τοῖς περισώσασι καὶ κατα-
δαρθεῖν ἔφη δεῖσθαι. οἳ μὲν δὴ τὸ ξίφος ἔχοντες
412 ᾤχοντο καὶ τὰς θύρας ὡς ἠρεμοῦντι ἐπέκλεισαν· ὃ δ'
ὕπνου δόξαν αὐτοῖς παρασχὼν τὰ δεσμὰ ταῖς χερσὶ
μετὰ σιγῆς ἀπερρήγνυ καὶ τὰς ῥαφὰς τοῦ τραύματος
ἀνέπτυσσεν, οἷα θηρίον τό τε τραῦμα καὶ τὴν γαστέρα
εὐρύνων ὄνυξι καὶ δακτύλοις ἐρευνῶν καὶ τὰ σπλάγ-
χνα διαρρίπτων, μέχρι ἐτελεύτησεν, ἔτη μὲν ἀμφὶ πεντή-
κοντα γεγονώς, ὁμολογούμενος δὲ τήν τε γνώμην, ἐς
ὅ τι κρίνειε, πάντων ἀνδρῶν ἐπιμονώτατος φῦναι καὶ
τὸ δίκαιον ἢ πρέπον ἢ καλὸν οὐκ ἔθεσι μᾶλλον ἢ με-
413 γαλοψύχοις λογισμοῖς ὁρίσαι. Μαρκίᾳ γέ τοι τῇ Φι-
λίππου συνὼν ἐκ παρθένου καὶ ἀρεσκόμενος αὐτῇ
μάλιστα καὶ παῖδας ἔχων ἐξ ἐκείνης ἔδωκεν ὅμως αὐτὴν
Ὀρτησίῳ τῶν φίλων τινί, παίδων τε ἐπιθυμοῦντι καὶ
τεκνοποιοῦ γυναικὸς οὐ τυγχάνοντι, μέχρι κἀκείνῳ
κυήσασαν ἐς τὸν οἶκον αὖθις ὡς χρήσας ἀνεδέξατο.
414 τοιόσδε μὲν δὴ Κάτων ἦν, καὶ αὐτὸν οἱ Ἰτυκαῖοι λαμ-
πρῶς ἔθαπτον· ὁ δὲ Καῖσαρ ἔφη μέν οἱ φθονῆσαι
Κάτωνα καλῆς ἐπιδείξεως, Κικέρωνος δὲ ποιήσαντος

3 ἐπέδραμον iC 5 ἀπορράψαντες ci. Mend., διαρράπτειν habet Plut. Cat. c. 70 6 ὑπεκρίνατο, ut videtur, a καὶ om. i πληγῆς OC, πλάνης d, πλανῆς ab 11 τραύματος O, σώματος iC 12 ἀνέπτυσεν bd 13 εὐρύνων post δακτύλοις transposuit Nauck et cum Mend. ἐρευνῶν ut dittographiam delevit, nec vertit C, sed hoc ad τὴν γαστέρα, illud ad τὸ τραῦμα respicit 22 τυχόντι ci. Mend. 26 καλῆς ἐπιδείξεως] cf. Plut. Cat. c. 72

46 a.C.
ἐγκώμιον ἐς αὐτὸν καὶ ἐπιγράψαντος Κάτων, ἀντέγραψε
κατηγορίαν ὁ Καῖσαρ καὶ ἐπέγραψεν Ἀντικάτων.
100 Ἰόβας δὲ καὶ Πετρήιος τῶν γιγνομένων πυνθανό- 415
μενοι καὶ οὐδεμίαν σφίσιν οὔτε φυγὴν οὔτε σωτηρίαν
ἐπινοοῦντες, ἐπὶ τῇ διαίτῃ ξίφεσι διεχρήσαντο ἀλλήλους·
καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ἰόβα Καῖσαρ ὑποτελῆ Ῥωμαίοις
ἐποίησεν, αὐτῇ Σαλούστιον Κρίσπον ἐγκαταστήσας.
Ἰτυκαίοις δὲ καὶ τῷ Κάτωνος υἱῷ συνεγίνωσκε· καὶ 416
τὴν θυγατέρα τοῦ Πομπηίου μετὰ δύο παίδων αὐτῆς
ἐν Ἰτύκῃ καταλαβὼν ἐξέπεμπε σώους τῷ ⟨νέῳ⟩ Πομπηίῳ.
τῶν δὲ τριακοσίων ὅσους εὗρε διέφθειρεν. Λεύκιος δὲ 417
Σκιπίων ὁ αὐτοκράτωρ χειμαζόμενος ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ
πολεμίαις ναυσὶν ἐντυχὼν ἐφέρετο γενναίως, μέχρι
καταλαμβανόμενος αὐτόν τε διεχρήσατο καὶ τὸ σῶμα
μεθῆκεν ἐς τὸ πέλαγος.
τοῦτο μὲν δὴ καὶ τῷ περὶ Λιβύην Καίσαρος πολέμῳ 418
101 τέλος ἐγίγνετο, αὐτὸς δ' ἐπανελθὼν ἐς Ῥώμην ἐθριάμ-
βευε τέσσαρας ὁμοῦ θριάμβους, ἐπί τε Γαλάταις, ὧν
δὴ πολλὰ καὶ μέγιστα ἔθνη προσέλαβε καὶ ἀφιστάμενα
ἄλλα ἐκρατύνατο, καὶ Ποντικὸν ἐπὶ Φαρνάκει καὶ Λι-
βυκὸν ἐπὶ Λιβύων τοῖς συμμαχήσασι τῷ Σκιπίωνι·
ἔνθα καὶ Ἰόβα παῖς, Ἰόβας ὁ συγγραφεύς, βρέφος ὢν
ἔτι παρήγετο. παρήγαγε δέ τινα καὶ τῆς ἀνὰ τὸν Νεῖ-

---

3 sq. τῶν γενομένων πυθόμενοι ci. Mend., inut., cf. praef. 4 φίσιν (sic) B 5 τῇ om. AV, vulgo, cf. IV § 81 10 ⟨νέῳ⟩ add. Regling et Keil, haeserat iam Mend. 15 ἐς τὴν θάλασσαν i 18 ὁμοῦ] *quattuor interpositis diebus peregit triumphos* C, Suet. Div. Iul. 37, ut Mend. suspicatus est, fortasse secutus 20 φαρνάκῃ V 22 Ἰόβας om. V

---

1 sq. fragmenta Catonis v. Cic. ed. Mueller IV, 3 p. 327 sqq., Anticatonis Caes. comment. ed. Kübler III, 2 p. 145 sqq.
5 ἐπὶ τῇ διαίτῃ — ἀλλήλους] cf. R. Schneider, Berl. philol. Wochenschr. 1904 p. 1083 sqq.

46 a. C.
λον ναυμαχίας θρίαμβον Αἰγύπτιον, μεταξὺ τοῦ Γα-
419 *λατῶν καὶ Φαρνάκους. τὰ δὲ Ῥωμαίων φυλαξάμενος*
ἄρα, ὡς ἐμφύλια οὐκ ἐοικότα τε αὐτῷ καὶ Ῥωμαίοις
αἰσχρὰ καὶ ἀπαίσια, ἐπιγράψαι θριάμβῳ, παρήνεγκεν
ὅμως αὐτῶν ἐν τοῖσδε τὰ παθήματα ἅπαντα καὶ τοὺς
ἄνδρας ἐν εἰκόσι καὶ ποικίλαις γραφαῖς, χωρίς γε Πομ-
πηίου· τοῦτον γὰρ δὴ μόνον ἐφυλάξατο δεῖξαι, σφό-
420 *δρα ἔτι πρὸς πάντων ἐπιποθούμενον. ὁ δὲ δῆμος ἐπὶ*
μὲν τοῖς οἰκείοις κακοῖς, καίπερ δεδιώς, ἔστενε, καὶ
μάλιστα, ὅτε ἴδοι Λεύκιόν τε Σκιπίωνα τὸν αὐτοκρά-
τορα πλησσόμενον ἐς τὰ στέρνα ὑφ᾽ ἑαυτοῦ καὶ μεθ-
ιέμενον ἐς τὸ πέλαγος ἢ Πετρήιον ἐπὶ διαίτῃ διαχρώ-
μενον ἑαυτὸν ἢ Κάτωνα ὑφ᾽ ἑαυτοῦ διασπώμενον ὡς
θηρίον· Ἀχιλλᾷ δ᾽ ἐφήσθησαν καὶ Ποθεινῷ καὶ τὴν
421 *Φαρνάκους φυγὴν ἐγέλασαν. χρήματα δ᾽ ἐν τοῖς* **102**
θριάμβοις φασὶ παρενεχθῆναι μυριάδας ἓξ καὶ ἥμισυ
ταλάντων καὶ στεφάνους δύο καὶ εἴκοσι καὶ δισχιλίους
ἐπὶ τοῖς ὀκτακοσίοις ἀπὸ χρυσοῦ, ἕλκοντας ἐς δισ-
422 *μυρίας καὶ δεκατέσσαρας καὶ τετρακοσίας λίτρας. ἀφ᾽*
ὧν εὐθὺς ἐπὶ τῷ θριάμβῳ διένειμε, τὰ ὑπεσχημένα
πάνθ᾽ ὑπερβάλλων, στρατιώτῃ μὲν ἀνὰ πεντακισχιλίας
δραχμὰς Ἀττικάς, λοχαγῷ δ᾽ αὐτοῦ τὸ διπλάσιον καὶ
χιλιάρχῃ καὶ ἱππάρχῃ τὸ ἔτι διπλάσιον καὶ τοῖς
423 *δημόταις ἑκάστῳ μνᾶν Ἀττικήν. ἐπέδωκε δὲ καὶ θέας*
ποικίλας ἵππων τε καὶ μουσικῆς καὶ πεζομαχίας ἀνδρῶν

---

3 *αὐτῷ* VC, *αὑτῷ* Bi, vulgo 19 *δεκατέσσαρας* scr. Bk., *δέκα καὶ τέσσαρας* Oi; mirus certe est numerorum ordo, fort. aut cum Mend. scribendum *δισμυρίας καὶ τετρακοσίας καὶ δεκατέσσαρας λίτρας* aut cum C ordo inversus praeferendus 23 *χιλιάρχῳ καὶ ἱππάρχῳ* a, quod fort. iure praetulit Mend. 25 fort. *πεζομαχίαν* scribendum

---

10—14 suspectat, quae App. narrat, Ihne VII p. 165 adn. 2

46 a. C.
χιλίων πρὸς ἑτέρους χιλίους καὶ ἱππομαχίαν διακοσίων
πρὸς ἴσους καὶ ἀναμὶξ ἄλλων πεζῶν τε καὶ ἱππέων
ἀγῶνα ἐλεφάντων τε μάχην εἴκοσι πρὸς εἴκοσι καὶ
ναυμαχίαν ἐρετῶν τετρακισχιλίων, ἐπιβεβηκότων ἐς
μάχην χιλίων ἑκατέρωθεν. ἀνέστησε καὶ τῇ Γενετείρᾳ 424
τὸν νεών, ὥσπερ εὔξατο μέλλων ἐν Φαρσάλῳ μαχεῖ-
σθαι· καὶ τέμενος τῷ νεῷ περιέθηκεν, ὃ Ῥωμαίοις
ἔταξεν ἀγορὰν εἶναι, οὐ τῶν ὠνίων, ἀλλ' ἐπὶ πράξεσι
συνιόντων ἐς ἀλλήλους, καθὰ καὶ Πέρσαις ἦν τις
ἀγορὰ ζητοῦσιν ἢ μανθάνουσι τὰ δίκαια. Κλεοπάτρας
τε εἰκόνα καλὴν τῇ θεῷ παρεστήσατο, ἣ καὶ νῦν
συνέστηκεν αὐτῇ. τὸ δὲ τοῦ δήμου πλῆθος ἀναγραψά- 425
μενος ἐς ἥμισυ λέγεται τῶν πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου
γενομένων εὑρεῖν· ἐς τοσοῦτο καθεῖλεν ἡ τῶνδε φιλο-
νικία τὴν πόλιν.

103 αὐτὸς δὲ ἤδη τέταρτον ὑπατεύων ἐπὶ τὸν νέον 426
Πομπήιον ἐστράτευεν ἐς Ἰβηρίαν, ὅσπερ αὐτῷ λοιπὸς 45 a. C.
ἦν ἔτι πόλεμος ἐμφύλιος, οὐκ εὐκαταφρόνητος· τῶν
τε γὰρ ἀρίστων ὅσοι διεπεφεύγεσαν ἐκ Λιβύης, ἐκεῖ
συνέδραμον, καὶ στρατὸς ὃ μὲν ἐξ αὐτῆς Λιβύης τε
καὶ Φαρσάλου τοῖς ἡγεμόσι συνῆλθεν, ὃ δὲ ἐξ Ἰβή-
ρων τε καὶ Κελτιβήρων, ἔθνους ἀλκίμου καὶ χαίροντος
ἀεὶ μάχαις. πολὺς δὲ καὶ δούλων ὅμιλος ἐστρατεύετο 427
τῷ Πομπηίῳ· καὶ τέταρτον ἔτος εἶχον ἐν τοῖς γυμνα-

---

2 malim ἄλλον 5 ⟨δὲ⟩ καὶ ci. Mend., inut. 6 aut τὸν deleri aut ὅνπερ scribi voluit Nauck, sed τὸν νεών est notum illud templum, quod etiam nunc exstat 17 ἐστράτευσεν maluit Mend., cf. praef. 19 ἐκεῖ ἐκ λιβύης a

---

5 sqq. de templo et foro Iulio cf. Richter, Topogr. d. Stadt Rom[2] p. 110 12—15 cf. Kornemann (v. ad II § 64) p. 565

45 a.C. σίοις καὶ γνώμην ἕτοιμον ἀγωνίσασθαι μετὰ ἀπογνώ-
428 σεως. ᾧ δὴ καὶ μάλιστα σφαλεὶς ὁ Πομπήιος οὐκ
ἀνεβάλλετο τὴν μάχην, ἀλλ' εὐθὺς ἐλθόντι τῷ Καί-
σαρι συνεμάχετο, καίτοι τῶν πρεσβυτέρων αὐτῷ παρ-
αινούντων ἐκ πείρας ὧν ἀμφί τε Φάρσαλον καὶ Λι-
βύην ἐπεπόνθεσαν, ἐκτρίβειν τῷ χρόνῳ τὸν Καίσαρα
429 καὶ ἐς ἀπορίαν ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ περιφέρειν. ὁ δὲ
46 a.C. Καῖσαρ ἧκε μὲν ἀπὸ Ῥώμης ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἡμέραις,
βαρυτάτῳ στρατῷ μακροτάτην ὁδὸν ἐπελθών· δέος δ'
45 a.C. οἷον οὐ πρότερον ἐνέπιπτεν αὐτοῦ τῷ στρατῷ κατὰ
δόξαν τῶν πολεμίων τοῦ τε πλήθους καὶ ἀσκήσεως
430 καὶ ἀπογνώσεως. δι' ἃ καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτὸς ἐβράδυνεν, 104
ἔστε πού τι αὐτῷ κατασκεπτομένῳ προσπελάσας ὁ
Πομπήιος ὠνείδισεν ἐς δειλίαν. καὶ τὸ ὄνειδος οὐκ
ἐνεγκὼν ὁ Καῖσαρ ἐξέτασσε παρὰ πόλιν Κορδύβην,
σύνθημα καὶ τότε δοὺς Ἀφροδίτην· ἔδωκε δὲ καὶ ὁ
431 Πομπήιος Εὐσέβειαν. ὡς δὲ καὶ συνιόντων ἤδη τοῦ
Καίσαρος στρατοῦ τὸ δέος ἥπτετο καὶ ὄκνος ἐπεγί-
γνετο τῷ φόβῳ, θεοὺς πάντας ὁ Καῖσαρ ἱκέτευε, τὰς
χεῖρας ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνίσχων, μὴ ἑνὶ πόνῳ τῷδε

3 ἀνεβάλετο V 4 συνεμάχετο] σὺν ⟨καταφρονήσει⟩ ἐμάχετο vel sim. ci. Mend., malim ἐμάχετο vel συνεφέρετο. Ceterum App. auctorem, quem exscripsit, usque ad obscuritatem praecidit 9 ἐπανελθὼν i 11 ⟨τῆς⟩ ἀσκήσεως ci. Nauck, sed cf. ad I § 351; de collocatione verborum v. ad § 401 extr. 16 τότε] τόδε B 17 εὐσέβειαν scr. Bk., sed cf. Roscher, Jahrb. f. cl. Philol. 119 (1879) p. 351 18 τὸ del. Nauck, sed respicit ad v. 9 sq. δέος δ' οἷον οὐ πρότερον

8 sq. ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἡμέραις-ἐπελθών] de tempore itineris cf. Wilsdorf (v. ad I § 392) p. 73 et O. E. Schmidt (v. ad II § 127) p. 257 sq. Caesarem autem tam brevi tempore βαρυτάτῳ στρατῷ iter fecisse verum non est, cf. Cass. D. 43, 32, 2: τὸ γὰρ πλεῖον στράτευμα κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπελέλειπτο 15 Κορδύβην] ad Mundam, quod oppidum non procul a Corduba abest, decertatum esse dicunt ceteri, cf. § 434

45 a. C.

πολλὰ καὶ λαμπρὰ ἔργα μιῆναι, καὶ τοὺς στρατιώτας
ἐπιθέων παρεκάλει τό τε κράνος τῆς κεφαλῆς ἀφαι-
ρῶν ἐς πρόσωπον ἐδυσώπει καὶ προύτρεπεν. οἱ δὲ 432
οὐδ' ὥς τι μετέβαλλον ἀπὸ τοῦ δέους, ἕως ὁ Καῖσαρ
αὐτὸς ἁρπάσας τινὸς ἀσπίδα καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν
ἡγεμόσιν εἰπών· "ἔσται τοῦτο τέλος ἐμοί τε τοῦ βίου
καὶ ὑμῖν τῶν στρατειῶν," προύδραμε τῆς τάξεως ἐς
τοὺς πολεμίους ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς μόνους αὐτῶν ἀπο-
σχεῖν δέκα πόδας καὶ διακόσια αὐτῷ δόρατα ἐπιβλη-
θῆναι καὶ τούτων τὰ μὲν αὐτὸν ἐκκλῖναι, τὰ δὲ ἐς
τὴν ἀσπίδα ἀναδέξασθαι. τότε γὰρ δὴ τῶν τε ἡγε- 433
μόνων προθέων ἕκαστος ἵστατο παρ' αὐτόν, καὶ ὁ
στρατὸς ἅπας ἐμπεσὼν μετὰ ὁρμῆς ὅλην ἠγωνίζετο
τὴν ἡμέραν, προύχων τε καὶ ἡττώμενος αἰεὶ παρὰ
μέρος, μέχρις ἐς ἑσπέραν μόλις ἐνίκησεν, ὅτε καὶ φασὶν
αὐτὸν εἰπεῖν, ὅτι πολλάκις μὲν ἀγωνίσαιτο περὶ νίκης,
νῦν δὲ καὶ περὶ ψυχῆς.

105 φόνου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ φυγῆς τῶν Πομ- 434
πηίου στρατιωτῶν ἐς τὴν Κορδύβην, ὁ μὲν Καῖσαρ,
ἵνα μὴ διαφυγόντες οἱ πολέμιοι πάλιν ἐς μάχην παρα-
σκευάσαιντο, ἐκέλευε τὸν στρατὸν ἐκτειχίσαι τὴν Κορ-
δύβην, οἱ δὲ κάμνοντες τοῖς γεγονόσι τά τε σώματα
καὶ τὰ ὅπλα τῶν ἀνῃρημένων ἐπεφόρουν ἀλλήλοις καὶ
δόρασιν αὐτὰ διαπηγνύντες ἐς τὴν γῆν ἐπὶ τοιοῦδε
τείχους ηὐλίσαντο. τῆς δ' ἐπιούσης ἑάλω μὲν ἡ πόλις, 435
τῶν δὲ ἡγεμόνων τοῦ Πομπηίου Σκάπλας μὲν νήσας

2 ἐπιθέων] cf. Flor. 2, 13, 82 et Iber. c. 27 5 ⟨τὴν⟩ ἀσπίδα ci. Nauck, sed cf. Iber. c. 27: καὶ παρά τινος ἀσπίδα λαβών 15 μέχρις O i, μέχρι Bk. et Mend. ἐς om. V 17 καὶ cum C omitti maluit Mend., nec habet Plut. Caes. c. 56, sed noli talia mutare περὶ om. B 21 ἀποτειχίσαι ci. Mend., cf. ad I § 65 24 ἐς τὴν γῆν cum V omitti maluerunt Mend. et Keil, fort. recte

45 a. C.

πυρὰν ἑαυτὸν ἐνέπρησεν, Οὐάρου δὲ καὶ Λαβιηνοῦ καὶ
ἑτέρων ἀνδρῶν ἐπιφανῶν ἐκομίσθησαν αἱ κεφαλαὶ
436 Καίσαρι. Πομπήιος δ' αὐτὸς διέφυγε μὲν ἀπὸ τῆς ἥττης
σὺν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἱππεῦσιν ἐπὶ Καρθαίας,
ἔνθα αὐτῷ νεῶν στόλος ἦν, καὶ παρῆλθεν ἐς τὰ νεώρια
λαθὼν ὥς τις ἰδιώτης, φορείῳ κομιζόμενος· ὁρῶν δὲ
καὶ τούτους ἀπογιγνώσκοντας ἑαυτῶν ἔδεισε περὶ ἐκ-
437 δόσεως καὶ ἔφευγεν αὖθις, ἐπιβαίνων σκάφους. ἐμ-
πλακέντα δ' αὐτοῦ τὸν πόδα καλῳδίῳ, κόπτων τις τὸ
καλῴδιον ξιφιδίῳ, τὸν ταρσὸν ἔτεμεν ἀντὶ τοῦ καλῳ-
δίου τοῦ ποδός· καὶ διαπλεύσας ἔς τι χωρίον ἐθερα-
438 πεύετο. ζητούμενος δὲ κἀνταῦθα ἔφευγε διὰ δυσβάτου
καὶ ἀκανθώδους ὁδοῦ, τὸ τραῦμα περικεντούμενος,
μέχρι κάμνων ὑπό τι δένδρον ἐκαθέζετο καὶ τῶν
ζητητῶν ἐπιπεσόντων οὐκ ἀγεννῶς αὐτοὺς ἀμυνόμενος
κατεκόπη. τοῦδε μὲν δὴ τὴν κεφαλὴν ὁ Καῖσαρ ἐνε-
χθεῖσάν οἱ προσέταξέ τινι θάψαι, καὶ ὁ πόλεμος ἑνὶ ἔργῳ
439 καὶ ὅδε παρὰ δόξαν ἐλέλυτο· τοὺς δ' ἐξ αὐτοῦ δια-
φυγόντας ἤθροιζεν ὁ τοῦδε τοῦ Πομπηίου νεώτερος
ἀδελφός, Πομπήιος μὲν καὶ ὅδε ὤν, Σέξστος δὲ καλού-
μενος τῷ προτέρῳ τῶν ὀνομάτων.

440 ἀλλ' ὅδε μὲν ἔτι λανθάνων καὶ διαδιδράσκων ἐλῄ-
στευεν, ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς Ῥώμην ἠπείγετο, τὰ ἐμφύλια **106**
πάντα καθελών, ἐπὶ φόβου καὶ δόξης, οἵας οὔ τις πρὸ

---

4 *Καρθαίας*] de forma nominis cf. Hübner (v. ad I § 515) p. 228 et Boiss. ad Cass. D. 43, 31, 3   8 sq. *ἐμπλακέντος* ci. Keil   10 *ἔτεμνε* a   11 *τοῦ ποδός* spuria putavit Mend., transponi malim ante *ἀντὶ τ. κ.* v. 10, tradita defendebat Kratt p. 67   *διαπλεύσας* ⟨*ὁ Πομπήιος*⟩ ci. Mend.   20 *Πομπήιος*] *Πομπηίου* mavult Keil   24 ne *ὤν* post *δόξης* inseras, cf. I § 350   *οὔ τις* om. V

---

§ 440 sqq. cf. Krueger, De rebus inde a bello Hispaniensi usque ad Caesaris necem gestis, diss. Bonn. 1895

45 a.C.

τοῦ· ὅθεν αὐτῷ τιμαὶ πᾶσαι, ὅσαι ὑπὲρ ἄνθρωπον,
ἀμέτρως ἐς χάριν ἐπενοοῦντο, θυσιῶν τε πέρι καὶ
ἀγώνων καὶ ἀναθημάτων ἐν πᾶσιν ἱεροῖς καὶ δημοσίοις
χωρίοις, ἀνὰ φυλὴν ἑκάστην καὶ ἐν ἔθνεσιν ἅπασι,
καὶ ἐν βασιλεῦσιν, ὅσοι Ῥωμαίοις φίλοι. σχήματά τε 441
ἐπεγράφετο ταῖς εἰκόσι ποικίλα, καὶ στέφανος ἐκ δρυὸς
ἦν ἐπ' ἐνίαις ὡς σωτῆρι τῆς πατρίδος, ᾧ πάλαι τοὺς
ὑπερασπίσαντας ἐγέραιρον οἱ περισωθέντες. ἀνερρήθη 442
δὲ καὶ πατὴρ πατρίδος, καὶ δικτάτωρ ἐς τὸν ἑαυτοῦ
βίον ᾑρέθη καὶ ὕπατος ἐς δέκα ἔτη, καὶ τὸ σῶμα
ἱερὸς καὶ ἄσυλος εἶναι καὶ χρηματίζειν ἐπὶ θρόνων
ἐλεφαντίνων τε καὶ χρυσέων, καὶ θύειν μὲν αὐτὸν αἰεὶ
θριαμβικῶς ἠμφιεσμένον, τὴν δὲ πόλιν ἀνὰ ἔτος ἕκα-
στον, αἷς αὐτὸς ἡμέραις ἐν παρατάξεσιν ἐνίκα, ἱερέας
δὲ καὶ ἱερείας ἀνὰ πενταετὲς εὐχὰς δημοσίας ὑπὲρ
αὐτοῦ τίθεσθαι, καὶ τὰς ἀρχὰς εὐθὺς καθισταμένας
ὀμνύναι μηδενὶ τῶν ὑπὸ Καίσαρος ὁριζομένων ἀντι-
πράξειν. ἔς τε τιμὴν τῆς γενέσεως αὐτοῦ τὸν Κυΐν- 443
τίλιον μῆνα Ἰούλιον ἀντὶ Κυϊντιλίου μετωνόμασαν
εἶναι. καὶ νεὼς ἐψηφίσαντο πολλοὺς αὐτῷ γενέσθαι
καθάπερ θεῷ καὶ κοινὸν αὐτοῦ καὶ Ἐπιεικείας, ἀλλή-
107 λους δεξιουμένων· οὕτως ἐδεδοίκεσαν μὲν ὡς δεσπότην,
εὔχοντο δὲ σφίσιν ἐπιεικῆ γενέσθαι. εἰσὶ δ' οἳ καὶ 444
βασιλέα προσειπεῖν ἐπενόουν, μέχρι μαθὼν αὐτὸς
ἀπηγόρευσε καὶ ἠπείλησεν ὡς ἀθέμιστον ὄνομα μετὰ

1 ὅσαι om. V 6 ἐπεγράφοντο i 22 δεσπότην ⟨αὐτὸν⟩ ci. Mend., sed cf. ad I § 223 23 εἰσοὶ δ' οἳ (sic) B 25 ἐπηπείλησεν ci. Mend., quo non videtur opus; quamquam cf. I § 234

13 θριαμβικῶς ἠμφιεσμένον] cf. Mommsen, R. Staatsr. I^3 p. 439 adn. 2 13 sqq. Appianum erroris arguit Willems II p. 738 adn. 2 17 sq. i. e. 'se nihil contra acta Caesaris facturum', cf. Mommsen, R. Staatsr. I^3 p. 621 adn. 7 21 Ἐπιεικείας] cf. Aust ap. Pauly-Wissowa 4, 1 p. 20

45 a. C.
τὴν τῶν προγόνων ἀράν. σπεῖραι δ' ὅσαι στρατη-
γίδες αὐτὸν ἐκ τῶν πολέμων ἔτι ἐσωματοφυλάκουν,
ἀπέστησε τῆς φυλακῆς καὶ μετὰ τῆς δημοσίας ὑπη-
445 ρεσίας ἐπεφαίνετο μόνης. ὧδε δ' ἔχοντι καὶ χρηματί-
ζοντι πρὸ τῶν ἐμβόλων, τὸ ψήφισμα τῶν προλελεγ-
μένων τιμῶν ἡ βουλή, τῶν ὑπάτων ἡγουμένων, ἐν
446 κόσμῳ τῷ πρέποντι ἑκάστῳ προσέφερον. ὃ δὲ αὐτοὺς
ἐδεξιοῦτο μέν, οὐχ ὑπανέστη δὲ προσιοῦσιν οὐδ'
ἐπιμένουσιν, ἀλλὰ τοῖς διαβάλλουσιν αὐτὸν ἐς τὴν
ἐπιθυμίαν τῆς βασιλικῆς προσηγορίας καὶ τόδε παρ-
447 έσχε. τὰς δὲ ἄλλας τιμὰς χωρὶς τῆς δεκαετοῦς ὑπα-
τείας προσέμενος ὑπάτους ἐς τὸ μέλλον ἀπέφηνεν
αὑτόν τε καὶ Ἀντώνιον, τὸν ἵππαρχον ἑαυτοῦ, Λεπίδῳ
προστάξας ἱππαρχεῖν ἀντὶ τοῦ Ἀντωνίου, ἄρχοντι μὲν
448 Ἰβηρίας, ἡγεμονεύοντι δ' αὐτῆς διὰ φίλων. κατεκάλει
δὲ καὶ τοὺς φεύγοντας ὁ Καῖσαρ, πλὴν εἴ τις ἐπὶ
ἀνηκέστοις ἔφευγε· καὶ τοῖς ἐχθροῖς διηλλάσσετο καὶ
τῶν πεπολεμηκότων οἱ πολλοὺς προῆγεν ἀθρόως ἐς
ἐτησίους ἀρχὰς ἢ ἐς ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας.
ᾧ δὴ καὶ μάλιστα ὑπαχθεὶς ὁ δῆμος ἤλπιζε καὶ τὴν
δημοκρατίαν αὐτὸν αὐτοῖς ἀποδώσειν, καθάπερ Σύλλας
449 ἐς ἴσον αὐτῷ δυναστεύσας ἐποίησεν. ἀλλὰ τοῦδε μὲν
44 a. C. ἐσφάλησαν, εἰκόνα δ' αὐτοῦ τις τῶν ὑπερεθιζόντων 108
τὸ λογοποίημα τῆς βασιλείας ἐστεφάνωσε δάφναις,
ἀναπεπλεγμένης ταινίας λευκῆς· καὶ αὐτὸν οἱ δήμαρ-

1 τῶν om. O   9 τὴν deleri voluit Mend.   21 αὐτοῖς Oi, correxi   Σύλλας ⟨ὁ⟩ ci. Nauck, sed cf. ad I § 172

5 πρὸ τῶν ἐμβόλων] 'pro aede Veneris Genetricis' Suet. Div. Iul. 78, Cass. D. 44, 8, 1   14 ἱππαρχεῖν] at cf. Mommsen, C. I. L. I² p. 42   15 Ἰβηρίας] etiam Galliae Narbonensis, cf. Drumann I² p. 10   24 sq. δάφναις etc.] i. e. corona laurea candida fascia praeligata (Suet. Div. Iul. 79), cf. Sallet, Commentat. philol. in honorem Mommseni (Berol. 1877) p. 93

44 a C.
χοι Μάρυλλός τε καὶ Καισήτιος ἀνευρόντες ἐς τὴν
φυλακὴν ἐσέβαλον, ὑποκρινάμενοί τι καὶ τῷ Καίσαρι
χαρίζεσθαι, προαπειλήσαντι τοῖς περὶ βασιλείας λέγου-
σιν. ὃ δὲ τοῦτο μὲν ἤνεγκεν εὐσταθῶς, ἑτέρων δ' 450
αὐτὸν ἀμφὶ τὰς πύλας ἰόντα ποθὲν βασιλέα προσειπόν-
των καὶ τοῦ δήμου στενάξαντος, εὐμηχάνως εἶπε τοῖς
ἀσπασαμένοις· "οὐκ εἰμὶ Βασιλεύς, ἀλλὰ Καῖσαρ," ὡς δὴ
περὶ τὸ ὄνομα ἐσφαλμένοις. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Μάρυλλον 451
καὶ τῶνδε τῶν ἀνδρῶν τὸν ἀρξάμενον ἐξεῦρον καὶ τοῖς
ὑπηρέταις ἐκέλευον ἄγειν ἐς δίκην ἐπὶ τὸ ἀρχεῖον αὐ-
τῶν. καὶ ὁ Καῖσαρ οὐκέτι ἐνεγκὼν κατηγόρησεν ἐπὶ τῆς 452
βουλῆς τῶν περὶ τὸν Μάρυλλον ὡς ἐπιβουλευόντων οἱ
μετὰ τέχνης ἐς τυραννίδος διαβολήν, καὶ ἐπήνεγκεν ἀξί-
ους μὲν αὐτοὺς εἶναι θανάτου, μόνης δ' αὐτοὺς ἀφαι-
ρεῖσθαι καὶ παραλύειν τῆς τε ἀρχῆς καὶ τοῦ βουλευτη-
ρίου. ὃ δὴ καὶ μάλιστα αὐτὸν διέβαλεν ὡς ἐπιθυμοῦν- 453
τα τῆς ἐπικλήσεως καὶ τὰς ἐς τοῦτο πείρας καθιέντα
καὶ τυραννικὸν ὅλως γεγονότα· ἥ τε γὰρ πρόφασις
τῆς κολάσεως περὶ τῆς βασιλικῆς ἐπωνυμίας ἦν, ἥ τε
τῶν δημάρχων ἀρχὴ ἱερὰ καὶ ἄσυλος ἦν ἐκ νόμου
καὶ ὅρκου παλαιοῦ· τήν τε ὀργὴν ὀξεῖαν ἐποίει τὸ μηδ'
109 ἀναμεῖναι τῆς ἀρχῆς τὸ ὑπόλοιπον. ὧν καὶ αὐτὸς 454

1 μάρυλός τε V, const. *Cesetiusque* C, τε καὶ σίττιος (σίτιος V) Oi 2 ἐσέβαλον V, ἐσέβαλλον Bi ὑποκρινόμενοί τι ci. Mend., cf. praef. τι] τε, ut videtur, in τι corr., B 5 ποθὲν] ἀπὸ τοῦ Ἀλβανοῦ Cass. D. 44, 10, 1, ποτὲ vertit C, male 6 ἀμηχάνως b 7 βασιλεὺς Bk., sed 'Βασιλεύς' sive 'Rex' etiam apud ceteros scriptores reponendum esse vidit Mend., cf. Lange, R. Altert. III² p. 480 (adn. 5) 10 sq. αὐτῶν Oi, corr. Mend. 17 καθέντα ci. Mend., cf. praef. 18 sq. haeserunt Schw. et Mend., hic in altero ἥ τε, sed intellego eam poenam, qua trib. pl. afficere volebant eos, qui Caesarem Regem salutaverant

11 sqq. de Marullo et Caesetio cf. E. Schelle, Beiträge z. Gesch. d. Todeskampfes d. röm. Republik, Progr. Dresden 1891, p. 2 sqq.

44 a. C.
*αἰσθανόμενος καὶ μετανοῶν καὶ τόδε πρῶτον ἡγού-
μενος ἄνευ πολεμικῆς ἀρχῆς ἐν εἰρήνῃ βαρὺ καὶ δυσ-
χερὲς διαπεπρᾶχθαι, λέγεται τοῖς φίλοις αὑτὸν ἐντεί-
λασθαι φυλάσσειν ὡς δεδωκότα τοῖς ἐχθροῖς λαβὴν
455 ζητοῦσι καθ' αὑτοῦ. πυθομένων δ' ἐκείνων, εἰ συγ-
χωρεῖ πάλιν αὐτὸν σωματοφυλακεῖν τὰς Ἰβηρικὰς
σπείρας, "οὐδὲν ἀτυχέστερον," ἔφη, "διηνεκοῦς φυλα-
456 κῆς· ἔστι γὰρ αἰεὶ δεδιότος". οὐ μὴν αἵ γε περὶ τῆς
βασιλείας πεῖραι κατεπαύοντο οὐδ' ὥς, ἀλλὰ θεώμενον
αὐτὸν ἐν ἀγορᾷ τὰ Λουπερκάλια ἐπὶ θρόνου χρυσέου,
πρὸ τῶν ἐμβόλων, Ἀντώνιος ὑπατεύων σὺν αὐτῷ
Καίσαρι καὶ διαθέων τότε γυμνὸς ἀληλιμμένος, ὥσπερ
εἰώθασιν οἱ τῆσδε τῆς ἑορτῆς ἱερέες, ἐπὶ τὰ ἔμβολα
457 ἀναδραμὼν ἐστεφάνωσε διαδήματι. κρότου δὲ πρὸς
τὴν ὄψιν παρ' ὀλίγων γενομένου καὶ στόνου παρὰ
τῶν πλειόνων, ὁ Καῖσαρ ἀπέρριψε τὸ διάδημα. καὶ
ὁ Ἀντώνιος αὖθις ἐπέθηκε, καὶ ὁ Καῖσαρ αὖθις ἀπερ-
458 ρίπτει. καὶ ὁ δῆμος διεριζόντων μὲν ἔτι ἡσύχαζε,
μετέωρος ὤν, ὅπῃ τελευτήσειε τὸ γιγνόμενον, ἐπικρατή-
σαντος δὲ τοῦ Καίσαρος ἀνεβόησαν ἥδιστον καὶ
αὐτὸν ἅμα εὐφήμουν οὐ προσέμενον.*

459 *ὃ δέ, εἴτε ἀπογνούς, εἴτε κάμνων καὶ ἐκκλίνων* **110**
*ἤδη τήνδε τὴν πεῖραν ἢ διαβολήν, εἴτε τισὶν ἐχθροῖς
τῆς πόλεως ἀφιστάμενος, εἴτε νόσημα τοῦ σώματος
θεραπεύων, ἐπιληψίαν καὶ σπασμὸν αἰφνίδιον ἐμ-
πίπτοντα αὐτῷ μάλιστα παρὰ τὰς ἀργίας, ἐπενόει στρα-*

3 *αὑτὸν* H. Steph., item B, ut videtur, ex *αὐτὸν* corr., *αὐτὸν* ceteri 5 *κατ' αὐτοῦ* i 10 *λουπερκάλδια* (sic) B 12 *Καίσαρι* fort. delendum *γυμνὸς ἀληλιμμένος* (*ἀνηλιμμένος* B)] idem asyndeton eadem in re apud Nicol. Dam. vit. Aug. c. 21 (Fragm. Hist. Gr. 3 p. 442) 17 sq. etiam hic *ἀπέρριψεν* maluit Mend., vix iure 23 *ἢ*] *καὶ* ci. Mend., bene *τισὶν*] *τοῖς* ci. idem, inut. 24 *ὑφιστάμενος* i *νοσήματα* A, vulgo inde a Schw.

44 a.C.

τείαν μακρὰν ἔς τε Γέτας καὶ Παρθυαίους, Γέταις μὲν
αὐστηρῷ καὶ φιλοπολέμῳ καὶ γείτονι ἔθνει προεπιβου-
λεύων, Παρθυαίους δὲ τινύμενος τῆς ἐς Κράσσον
παρασπονδήσεως. στρατιὰν δὴ προύπεμπεν ἤδη τὸν 460
Ἰόνιον περᾶν, ἑκκαίδεκα τέλη πεζῶν καὶ ἱππέας μυ-
ρίους. καὶ λόγος ἄλλος ἐφοίτα, Σιβύλλειον εἶναι
προαγόρευμα μὴ πρὶν ὑπακούσεσθαι Ῥωμαίοις Παρ-
θυαίους, εἰ μὴ βασιλεὺς αὐτοῖς ἐπιστρατεύσειε. καί 461
τινες ἀπὸ τοῦδε ἐτόλμων λέγειν, ὅτι χρὴ Ῥωμαίων
μὲν αὐτόν, ὥσπερ ἦν, δικτάτορα καὶ αὐτοκράτορα
καλεῖν καὶ ὅσα ἄλλα ἐστὶν αὐτοῖς ἀντὶ βασιλείας ὀνό-
ματα, τῶν δὲ ἐθνῶν, ὅσα Ῥωμαίοις ὑπήκοα, ἄντικρυς
ἀνειπεῖν βασιλέα. ὃ δὲ καὶ τόδε παρῃτεῖτο καὶ τὴν
ἔξοδον ὅλως ἐπετάχυνεν, ἐπίφθονος ὢν ἐν τῇ πόλει.

111 ἐξιέναι δ' αὐτὸν μέλλοντα πρὸ τετάρτης ἡμέρας οἱ 462
ἐχθροὶ κατέκανον ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, εἴτε διὰ ζῆλον
εὐτυχίας τε καὶ δυνάμεως ὑπερόγκου πάνυ γενομένης,
εἴθ', ὡς ἔφασκον αὐτοί, τῆς πατρίου πολιτείας ἐπιθυ-
μίᾳ, εὖ γὰρ ᾔδεσαν αὐτόν, μὴ καὶ τάδε τὰ ἔθνη προσ-
λαβὼν ἀναμφιλόγως γένοιτο βασιλεύς. ταύτης δὲ 463
σκοπῶν ἡγοῦμαι τῆς προσθήκης ἀφορμὴν λαβεῖν ἐγχει-

---

3 τιννύμενος Oi, corr. Mend. 6 ἄλλος i et, ο in ω aut, quod verisimilius, ω in ο corr. B, ἄλλως V, αὖθις ci. Mend., v. 7 scribens ἄλλως pro πρὶν; ἄλλος autem respicit ad § 459 et μὴ πρὶν — εἰ μὴ vix iure sollicites 7 ῥωμαίων i 14 ἐν delebat Musgr., inut. 19 εὖ γὰρ ᾔδεσαν αὐτόν, μὴ] καὶ γὰρ ἔδεισαν, μὴ vertit Gel., C locum non intellexit; Schw. et Kratt p. 43 δεδιότες vel sim. hic et alibi ante μὴ subaudiendum et verba εὖ — αὐτόν in parenthesi posita putant, recte, ut videtur 21 σκοπῶν O, σκοπὸν i, vulgo; illud iure defendit Schw. t. III p. 774, scribens quoque ⟨ἐκ⟩ ταύτης δὲ, probabiliter; praeterea Mend. ⟨οὐχ⟩ addi voluit ante ἡγοῦμαι, quo non opus, si p. 248, 1 vertas: 'quamquam — differebat' ⟨αὐτοὺς τῆς⟩ ἐγχειρ. ci. Mend., sed cf. ad I § 223

44 a. C. ρήσεως, ἐς ὄνομα μόνον αὐτοῖς διαφερούσης, ἔργῳ
464 δὲ καὶ τοῦ δικτάτορος ὄντος ἀκριβῶς βασιλέως. συν-
εστήσαντο δὲ τὴν ἐπιβουλὴν μάλιστα δύο ἄνδρε, Μᾶρ-
κός τε Βροῦτος, ὁ Καιπίων ἐπίκλην, Βρούτου τοῦ
κατὰ Σύλλαν ἀνῃρημένου παῖς αὐτῷ τε Καίσαρι
προσφυγὼν ἐκ τοῦ κατὰ Φάρσαλον ἀτυχήματος, καὶ
Γάιος Κάσσιος, ὁ τὰς τριήρεις κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον
ἐγχειρίσας τῷ Καίσαρι, οἵδε μὲν ἄμφω τῆς Πομ-
πηίου μοίρας γεγονότε, τῶν δ' αὐτῷ Καίσαρι φιλτά-
των Δέκμος Βροῦτος Ἀλβῖνος, ἅπαντες αἰεὶ παρὰ Καί-
465 σαρι τιμῆς καὶ πίστεως χρηματίζοντες ἄξιοι· οἷς γε
καὶ πράξεις ἐνεχείρισε μεγίστας καὶ ἐπὶ τὸν ἐν Λιβύῃ
πόλεμον ἀπιὼν στρατεύματα ἔδωκε καὶ τὴν Κελτικὴν
ἐπέτρεψε, τὴν μὲν ὑπὲρ Ἄλπεων Δέκμῳ, τὴν δ' ἐντὸς
466 Ἄλπεων Βρούτῳ. μέλλοντες δὲ ὁμοῦ τότε τῆς πόλεως 112
στρατηγήσειν ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος ἐς ἀλλήλους
διήριζον περὶ τῆς καλουμένης πολιτικῆς στρατηγίας,
ἣ τῶν ἄλλων προτιμᾶται, εἴτε τῷ ὄντι φιλοτιμούμενοι
περὶ αὐτήν, εἴθ' ὑπόκρισις ἦν τοῦ μὴ πάντα συμπράσ-
467 σειν ἀλλήλοις νομίζεσθαι. καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτοῖς διαι-
τῶν λέγεται πρὸς τοὺς φίλους εἰπεῖν, ὡς τὰ μὲν δίκαια
Κάσσιος ἀποφαίνοι, Βρούτῳ δ' αὐτὸς χαρίζοιτο· τοσῇδε
ἐν ἅπασιν εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ πρὸς τὸν ἄνδρα ἐχρῆτο.

---

4 καπίων libri, corr. Schw. 7 κάσιος V, const. 8 ἐγχειρήσας B 10 δέκιμος V, const., δέκιος a 11 ἄξιοι ⟨γενόμενοι⟩ ci. Schw., ἀξίως Mend., sed cf. ad I § 296 14 ὑπὲρ Ἄλπεις ceteris locis, sed cf. § 492, V § 344, Mithr. c. 80 init. 15 τῆς πόλεως deleri voluit Mend. 22 Κάσσιος cum H. Steph. scr. Mend. coll. Plut. Brut. c. 7, Caes. c. 62, κάσσιον libri

---

7 sq. ὁ τὰς τριήρεις etc.] cf. ad § 370 17 cf. Mommsen, R. Staatsr. II³ p. 195 (adn. 4)

44 a. C.
καὶ γὰρ αὐτῷ καὶ παῖς ἐνομίζετο εἶναι, Σερουιλίας 468
τῆς Κάτωνος ἀδελφῆς ἐρασθείσης τοῦ Καίσαρος, ὅτε
ὁ Βροῦτος ἐγίγνετο. διὸ καὶ νικῶν ἐν Φαρσάλῳ μετὰ
σπουδῆς λέγεται τοῖς ἡγεμόσιν εἰπεῖν Βροῦτον, ὅπῃ δύ-
ναιντο, περισώζειν. ἀλλ' εἴτε ἀχάριστος ὢν ὁ Βροῦτος, εἴτε 469
τὰ τῆς μητρὸς ἁμαρτήματα ἀγνοῶν ἢ ἀπιστῶν ἢ αἰδού-
μενος, εἴτε φιλελεύθερος ὢν ἄγαν καὶ τὴν πατρίδα
προτιμῶν, εἴθ' ὅτι ἔκγονος ὢν Βρούτου τοῦ πάλαι
τοὺς βασιλέας ἐξελάσαντος ἐρεθιζόμενος καὶ ὀνειδιζό-
μενος μάλιστα ἐς τοῦτο ὑπὸ τοῦ δήμου (πολλὰ γὰρ
τοῖς ἀνδριᾶσι τοῦ πάλαι Βρούτου καὶ τῷ δικαστηρίῳ
τοῦδε τοῦ Βρούτου τοιάδε ἐπεγράφετο λάθρᾳ· "Βροῦτε
δωροδοκεῖς; Βροῦτε νεκρὸς εἶ;" ἢ "ὤφελές γε νῦν
περιεῖναι" ἢ "ἀνάξιά σου τὰ ἔκγονα" ἢ "οὐδ' ἔκγο-
νος εἶ σὺ τοῦδε"), ταῦτα καὶ τοιουτότροπα ἄλλα πολλὰ
τὸν νεανίαν ἐξέκαυσεν ἐπὶ τὸ ἔργον ὡς ἑαυτοῦ προ-
113 γονικόν. ἀκμάζοντος δ' ἔτι τοῦ περὶ βασιλειας 470
λόγου καὶ συνόδου μελλούσης ἔσεσθαι τῆς βουλῆς
μετ' ὀλίγον, ὁ Κάσσιος ἐμβαλὼν τὴν χεῖρα τῷ Βρούτῳ
"τί ποιήσομεν", ἔφη, "παρὰ τὸ βουλευτήριον, ἂν οἱ
κόλακες τοῦ Καίσαρος γνώμην περὶ βασιλείας προ-
θῶσι;" καὶ ὁ Βροῦτος οὐκ ἔφη παρέσεσθαι τῷ βουλευ-

---

1 αὐτῷ] αὐτοῦ ci. Nauck, sed cf. § 597. 617, III § 310 7 ἢ φιλελεύθερος V 8 ὅτι] ἅτε Bk. et Mend., sed parenthesi v. 10 sqq. anacoluthon natum est ἔγγονος i 9 ⟨τοῦ⟩ τοὺς β. ci. Mend. coll. Plut. Brut. c. 9: τοῦ προπάτορος Βρούτου τοῦ καταλύσαντος, sed cf. § 504 et ad I § 172 12 ἐπεπεγράφετο (sic) B 14 οὐδ'] οὐκ ci. Mend. 16 ἐξέκαυσαν i 17 τῆς ante βασιλείας add. B, et ita vulgo inde a Schw. 22 καὶ ὁ Βροῦτος om. V

---

1 ἐνομίζετο] cf. Drumann IV p. 15 sq., O. E. Schmidt, Verhandl. d. 40. Philologenversammlung (1890) p. 166 sq., E. T. Bynum, Das Leben d. M. Iunius Brutus bis auf Caesars Ermordung, Halle 1898, p. 11 sqq., O. Seeck, Rhein. Mus. 56 (1901) p. 631 sqq.
2 Κάτωνος] cf. ad IV § 574

44 a. C.
471 *τηρίῳ. ἐπανερομένου δὲ τοῦ Κασσίου· "τί δ', ἂν
ἡμᾶς καλῶσιν ὡς στρατηγούς, τί ποιήσομεν, ὦ ἀγαθὲ
Βροῦτε"; "ἀμυνῶ τῇ πατρίδι", ἔφη, "μέχρι θανάτου".*
472 *καὶ ὁ Κάσσιος αὐτὸν ἀσπασάμενος "τίνα δ'," ἔφη,
"οὐ προσλήψῃ τῶν ἀρίστων οὕτω φρονῶν; ἢ σοι
δοκοῦσιν οἱ χειροτέχναι καὶ κάπηλοι καταγράφειν
σου τὸ δικαστήριον ἀσήμως μᾶλλον ἢ οἱ Ῥωμαίων
ἄριστοι, παρὰ μὲν τῶν ἄλλων στρατηγῶν θέας αἰτοῦν-
τες ἵππων ἢ θηρίων, παρὰ δὲ σοῦ τὴν ἐλευθερίαν*
473 *ὡς σὸν προγονικὸν ἔργον;" οἳ μὲν δὴ τάδε ἄρα ἐκ
πολλοῦ διανοούμενοι τότε πρῶτον ἐς τὸ φανερὸν
ἀλλήλοις προὔφερον καὶ τῶν ἰδίων ἑκάτερος φίλων
ἀπεπειρῶντο καὶ τῶν αὐτοῦ Καίσαρος, οὓς εὐτολμο-*
474 *τάτους ἑκατέρων ᾔδεσαν. καὶ συνήγειραν ἐκ μὲν τῶν
σφετέρων ἀδελφὼ δύο, Καικίλιόν τε καὶ Βουκολιανόν,
καὶ ἐπὶ τούτοις Ῥούβριον Ῥῆγα καὶ Κόιντον Λιγάριον
καὶ Μᾶρκον Σπόριον καὶ Σέρου[ιλ]ιον Γάλβαν καὶ Σέξσ-*

---

4 fort. "*τίνα*" *δ' ἔφη* "*οὐ* distingui praestat (Mend.) 5 *οὐ* vertit C coniecitque Cobet, Mnemos. 7 (1879) p. 14 coll. Plut. Brut. c. 10, *σὺ* Oi 6 ⟨*οἱ*⟩ *κάπηλοι* ed. Mend., sed cf. ad I § 351 7 *ἀσήμως* cum C del. Mend. coll. Plut. Brut. l. c., quo quidem nihil demonstratur, ut notam marginalem, sed est = *οὐκ ἐπισήμως*, 'cum ignominia tua' 10 sq. *τάδε ἐκ πολλοῦ ἄρα* ci. Mend., sed cf. Zerdik p. 67 15 *κεκίλιον* B, *κικίλιον* V *Βουκολιανόν*] 'Bucilianus' Cic. ad Att. 15, 17, 2; 16, 4, 4 16 *Ῥούβριον*] *Ῥουπίλιον* ci. Willems I p. 571 adn. 2, intellegens P. Rupilium Regem, contra Kloevekorn p. 73 *ῥῆγα* Oi, in A corr. ex *ῥῦγα*, *Rigam* C, *Ῥῦγαν* vel *Ῥοῦγαν* ci. Schw. praeeunte Glandorpio, Onomasticon hist. rom. p. 748, defendit Kloevekorn l. c., probabiliter; i. e. Rubrius Ruga quidam 17 *Μᾶρκον Σπόριον*] corrupta esse dixit Drumann III p. 711 adn. 7; sed Spurius nomen gentile invenitur C. I. L. XIV n. 420, XII n. 2956 alibi *Σερουίλιον* ⟨*Κάσκαν καὶ Σέρουιον*⟩ *Γάλβαν* scr. Schw., coniciens etiam *Σέρουιον Γάλβαν*, quod recepi; contra Drumann III p. 701 adn. 22, quod P. Servilius Casca et Servius Sulpicius Galba a Caesaris partibus stetissent. De Galba iure non consentiens Mend. maluit *Σέρουιον Σολπίκιον Γάλβαν*, cf. etiam Willems I p. 484 n. 155

44 a. C.
τιον Νάσωνα καὶ Πόντιον Ἀκύλαν, τούσδε μὲν ἐκ
τῶν οἰκείων σφίσιν, ἐκ δὲ τῶν αὐτοῦ φίλων Καίσαρος
Δέκμον τε, περὶ οὗ μοι προείρηται, καὶ Γάιον Κάσκαν
καὶ Τρεβώνιον καὶ Τίλλιον [καὶ] Κίμβρον καὶ Μινούκιον
114 [καὶ] Βάσιλον. ὡς δὲ σφίσιν ἐδόκουν ἅλις ἔχειν καὶ πλέο- 475
σιν ἐκφέρειν οὐκ ἐδοκίμαζον, συνέθεντο μὲν ἀλλήλοις
ἄνευ τε ὅρκων καὶ ἄνευ σφαγίων, καὶ οὐδεὶς μετέθετο
οὐδὲ προύδωκε, καιρὸν δ' ἐζήτουν καὶ τόπον. ὁ μὲν 476
δὴ καιρὸς ὑπερήπειγεν ὡς Καίσαρος ἐς τετάρτην ἡμέ-
ραν ἐξιόντος ἐπὶ τὰς στρατείας, καὶ φυλακῆς αὐτὸν
αὐτίκα περιεξούσης στρατιωτικῆς· χωρίον δ' ἐπενόουν
τὸ βουλευτήριον ὡς τῶν βουλευτῶν, εἰ καὶ μὴ προ-
μάθοιεν, προθύμως, ὅτε ἴδοιεν τὸ ἔργον, συνεπιληψο-
μένων, ὃ καὶ περὶ Ῥωμύλου τυραννικὸν ἐκ βασιλικοῦ
γενόμενον ἐλέγετο συμβῆναι. δόξειν τε τὸ ἔργον, 477
ὥσπερ ἐκεῖνο καὶ τόδε ἐν βουλευτηρίῳ γενόμενον,
οὐ κατ' ἐπιβουλήν, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πόλεως πεπρᾶχθαι
ἀκίνδυνόν τε, ὡς κοινόν, ἔσεσθαι παρὰ τῷ Καίσαρος
στρατῷ· καὶ τὴν τιμὴν σφίσι μενεῖν, οὐκ ἀγνοουμένοις,
ὅτι ἦρξαν. διὰ μὲν δὴ ταῦτα τὸ βουλευτήριον ἐπελέ- 478
γοντο πάντες ὁμαλῶς· περὶ δὲ τοῦ τρόπου διεφέροντο,
οἱ μὲν καὶ Ἀντώνιον συναναιρεῖν ἀξιοῦντες, ὕπατόν
τε ὄντα σὺν τῷ Καίσαρι καὶ φίλον αὐτοῦ δυνατώ-
τατον καὶ τοῖς στρατιώταις γνωριμώτατον· ὁ δὲ Βροῦ-
τος ἔλεγεν ἐπὶ μὲν τῷ Καίσαρι μόνῳ δόξαν οἴσεσθαι

3 Γάιον] immo Πόπλιον, cf. Drumann III p. 698 adn. 86 4 τριβώνιον Oi, recte C Τίλλιον Κίμβρον Perizonius (v. ad I § 557) p. 342, *Attilium Cimbrum* C, ἀτίλιον καὶ κίμβριον Oi, cf. Drumann III p. 699 adn. 95 5 καὶ del. Perizonius l. c. p. 340 βάσιλον V, βάσιλλον ceteri, cf. Drumann III p. 697 adn. 78 18 sq. παρὰ τοῦ Κ. στρατοῦ ci. Mend., sed cf. πιστεύεσθαι παρά τινι e. g. Plut. Brut. c. 12 25 μόνῳ deleri voluit Mend., sine causa, cf. etiam Kratt p. 44

44 a. C.
τυραννοκτόνων ὡς βασιλέα ἀναιροῦντες, ἐπὶ δὲ τοῖς
φίλοις αὐτοῦ ἐχθρῶν ὡς Πομπηίου στασιῶται.
479 καὶ οἱ μὲν τῷδε μάλιστα ἀναπεισθέντες τὴν προσ-
ιοῦσαν αὐτίκα τῆς βουλῆς σύνοδον ἐφύλασσον· ὁ δὲ 115
Καῖσαρ πρὸ μιᾶς τοῦδε τοῦ βουλευτηρίου χωρῶν ἐπὶ
δεῖπνον ἐς Λέπιδον τὸν ἵππαρχον, ἐπήγετο Δέκμον
Βροῦτον Ἀλβῖνον ἐς τὸν πότον καὶ λόγον ἐπὶ τῇ κύλικι
προύθηκε, τίς ἄριστος ἀνθρώπῳ θάνατος· αἱρουμένων
δὲ ἕτερα ἑτέρων αὐτὸς ἐκ πάντων ἐπῄνει τὸν αἰφνίδιον.
480 καὶ ὃ μὲν ὧδε προυμαντεύετο ἑαυτῷ καὶ ἐλεσχήνευε
περὶ τῶν ἐς τὴν αὔριον ἐσομένων· ἐπὶ δὲ τῷ πότῳ
νυκτὸς αὐτῷ τὸ σῶμα νωθρὸν ἐγίγνετο, καὶ ἡ γυνὴ
Καλπουρνία ἐνύπνιον αἵματι πολλῷ καταρρεόμενον
ἰδοῦσα κατεκώλυε μὴ προελθεῖν. θυομένῳ τε πολλάκις
481 ἦν τὰ σημεῖα φοβερά. καὶ πέμπειν ἔμελλεν Ἀντώνιον
διαλύσοντα τὴν βουλήν. ἀλλὰ Δέκμος παρὼν ἔπεισε
μὴ λαβεῖν ὑπεροψίας διαβολήν, αὐτὸν δὲ αὐτὴν ἐπ-
ελθόντα διαλῦσαι. καὶ ὃ μὲν ἐπὶ τοῦτο ἐκομίζετο φορείῳ,
θέαι δ' ἦσαν ἐν τῷ Πομπηίου θεάτρῳ, καὶ βουλευ-
τήριον ἔμελλε τῶν τις περὶ αὐτὸ οἴκων ἔσεσθαι, εἰωθὸς
482 ἐπὶ ταῖς θέαις ὧδε γίγνεσθαι. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Βροῦ-
τον ἕωθεν κατὰ τὴν στοὰν τὴν πρὸ τοῦ θεάτρου τοῖς
δεομένοις σφῶν ὡς στρατηγῶν εὐσταθέστατα ἐχρημάτι-
ζον, πυνθανόμενοι δὲ περὶ τῶν γιγνομένων ἱερῶν τῷ
Καίσαρι καὶ τῆς ἀναθέσεως τοῦ βουλευτηρίου πάνυ
483 ἠποροῦντο. καί τις, αὐτῶν ὧδε ἐχόντων, τῆς Κάσκα
χειρὸς λαβόμενος εἶπε· "σὺ μὲν ὄντα με φίλον ἀπ-

7 ἐς τὸ πότον a, ἐς τὸν (τὸ b) πόντον bd. Ipsa verba molesta putavit Mend. 10 προυμαντεύε ἑαυτῷ (sic) B 11 τῷδε ante τῷ πότῳ add. V 15 πέμψειν scr. Mend., sed cf. ad I § 82 24 γενομένων ci. Mend., cf. praef.

44 *a. C.*

*ἐκρυψας, Βροῦτος δ' ἀνήνεγκέ μοι". καὶ ὁ μὲν Κάσκας
ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἄφνω τεθορύβητο, ὃ δ' ἐπιμειδιά-
σας ἔφη· "πόθεν οὖν ἔσται σοι τὰ χρήματα τῆς ἀγο-
ρανομίας;" καὶ ὁ Κάσκας ἀνήνεγκεν. αὐτὸν δὲ Βροῦ-* 484
*τον καὶ Κάσσιον σύννους τε ὄντας καὶ συλλαλοῦντας
ἀλλήλοις τῶν τις βουλευτῶν ἐπισπάσας, Ποπίλιος
Λαίνας, ἔφη συνεύχεσθαι περὶ ὧν ἔχουσι κατὰ νοῦν,
καὶ παρήνει ἐπιταχύνειν. οἳ δὲ ἐθορυβήθησαν μέν,
ὑπὸ δὲ ἐκπλήξεως ἐσιώπων.*

116 *φερομένου δὲ ἤδη τοῦ Καίσαρος, τῶν οἰκείων τις* 485
*αὐτῷ περὶ τῆσδε τῆς ἐπιβουλῆς μαθὼν ἔθει μηνύσων,
ὃ ἔμαθεν. καὶ ὃ μὲν ἐς Καλπουρνίαν ἦλθε καὶ τοσόνδε
μόνον εἰπών, ὅτι χρῄζοι Καίσαρος ὑπὲρ ἔργων ἐπειγόν-
των, ἀνέμενεν αὐτὸν ἐπανελθεῖν ἀπὸ τοῦ βουλευτη-
ρίου, οὐκ εἰς τέλος ἄρα τὰ γιγνόμενα πάντα πεπυ-
σμένος. ὁ δ' ἐν Κνίδῳ γεγονὼς αὐτῷ ξένος Ἀρτεμίδωρος* 486
*ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσδραμὼν εὗρεν ἄρτι ἀναιρού-
μενον. ὑπὸ δ' ἄλλου καὶ βιβλίον περὶ τῆς ἐπιβουλῆς
ἐπιδοθὲν αὐτῷ προθυομένῳ τοῦ βουλευτηρίου καὶ
εὐθὺς ἐσιόντι, μετὰ χεῖρας εὑρέθη τεθνεῶτος. ἄρτι* 487
*δ' ἐκβαίνοντι τοῦ φορείου Λαίνας, ὁ τοῖς ἀμφὶ τὸν
Κάσσιον πρὸ ὀλίγου συνευξάμενος, ἐντυχὼν διελέγετο
ἰδίᾳ μετὰ σπουδῆς. καὶ τοὺς μὲν ἥ τε ὄψις αὐτίκα
τοῦ γιγνομένου κατέπλησσε καὶ τὸ μῆκος τῆς ἐντεύξεως,
καὶ διένευον ἀλλήλοις διαχρήσασθαι σφᾶς αὐτοὺς πρὸ*

---

1 *ἐξήνεγκέ μοι* ci. Herw. p. 67, at cf. Iber. c. 43, III § 106   3 *ἔσται*] *ἔστι* ci. Mend. ex Plut. Brut. c. 15: *πόθεν — ταχέως οὕτως — πεπλούτηκας*, praeter necessitatem   6 *Ποπίλιος* Schw., *πούπλιος* libri   12 *ἃ ἔμαθεν* ci. Mend.   17 sq. *ἀνηρημένον* ci. Mend., cf. praef.

---

16 de Artemidoro cf. praeter alios G. Hirschfeld, Journal of hell. stud. 7 (1886) p. 289 sq.

44 a. C.
συλλήψεως· προϊόντος δὲ τοῦ λόγου τὸν Λαίναν
ὁρῶντες οὐ μηνύοντι μᾶλλον ἢ περί του δεομένῳ
καὶ λιπαροῦντι ἐοικότα, ἀνέφερον, ὡς δ' ἐπὶ τῷ λόγῳ
488 *καὶ ἀσπασάμενον εἶδον, ἀνεθάρρησαν. ἔθος δ' ἐστὶ*
τοῖς ἄρχουσιν ἐς τὴν βουλὴν ἐσιοῦσιν οἰωνίζεσθαι
[προσιοῦσι]. καὶ πάλιν τῶν ἱερῶν ἦν τῷ Καίσαρι τὸ
μὲν πρῶτον ἄνευ καρδίας ἤ, ὡς ἕτεροι λέγουσιν, ἡ
κεφαλὴ τοῖς σπλάγχνοις ἔλειπε. καὶ τοῦ μάντεως
εἰπόντος θανάτου τὸ σημεῖον εἶναι, γελάσας ἔφη
τοιοῦτον αὐτῷ καὶ περὶ Ἰβηρίαν γενέσθαι πολεμοῦντι
489 *Πομπηίῳ. ἀποκριναμένου δὲ τοῦ μάντεως, ὅτι καὶ*
τότε κινδυνεύσειε λαμπρῶς καὶ νῦν ἐπιθανατώτερον
εἴη τὸ σημεῖον, αὖθις αὐτὸν ὁ Καῖσαρ ἐκέλευε θύε-
σθαι. καὶ οὐδενὸς οὐδ' ὣς καλλιερουμένου, τὴν βου-
λὴν βραδύνουσαν αἰδούμενος καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν
ὡς φίλων ἐπειγόμενος ἐσῄει τῶν ἱερῶν καταφρονήσας·
χρῆν γὰρ ἃ ἐχρῆν Καίσαρι γενέσθαι.
490 *οἱ δ' Ἀντώνιον μὲν πρὸ θυρῶν ἀποδιατρίβειν ἐν* **117**
ὁμιλίᾳ Τρεβώνιον ἐξ ἑαυτῶν ὑπελίποντο, Καίσαρα δ'
ἐπὶ τοῦ θρόνου προκαθίσαντα περιέστησαν οἷα φίλοι
491 *σὺν λεληθόσι ξιφιδίοις. καὶ αὐτῶν Τίλλιος μὲν Κίμβερ,*

4 ⟨*πάνυ*⟩ *ἀνεθάρρησαν* vel sim. ci. Mend., sed *ἀνέφερον* satis augetur verbo *ἀνεθάρρησαν* 6 *προσιοῦσι*] ut dittographiam del. Mend., *προθύουσι* ci. Musgr.; fort. aliud latet *ἱερῶν*] *ἱερείων* ci. Mend., inut. 7 *μὲν* susp. Mend., sed respicit ad *αὖθις* v. 13, ut *πάλιν* v. 6 ad *θυομένῳ* § 480 9 *θάνατον* i 10 *αὐτῷ* Oi, corr. H. Steph. 12 *ἐπιθανατώτερον* ci. Musgr. ex § 641, *ἔτι πιθανώτερον* (*πειθαν.* V) libri, quod retinuit Schw. 14 *οὐδενὸς*] *οὐδὲν* ci. Nauck, deleri maluit Mend., sed cf. Theocr. 5, 148 sq., S. Empir. Pyrrhon. 1, 149; v. etiam Demosth. 21, 53 ed. Blass et Xen. Hell. 3, 1, 17 16 *ἱερῶν* OC, *ἐχθρῶν* i 17 *ἐχρῆν*] *ἐχθρῆν* (sic) B 21 *ἀτίλλιος* Bb, *ἀτίλιος* Va, *Attilius* C

5 *οἰωνίζεσθαι*] cf. Mommsen, R. Staatsr. I[3] p. 96, III, 2 p. 935 adn. 2 6 sqq. de Caesaris sacrificiis cf. Godt, Plutarchs u. Appians Darstellung v. Caesars Ende, Progr. Hadersleben 1880, p. 17

44 a. C.

ἐντυχὼν ἐς πρόσωπον, ἀδελφῷ φυγάδι κάθοδον ᾔτει· ἀνατιθεμένου δὲ καὶ ἀντιλέγοντος ὅλως τοῦ Καίσαρος, ὁ μὲν Κίμβερ αὐτοῦ τῆς πορφύρας ὡς ἔτι δεόμενος ἐλάβετο καὶ τὸ εἶμα περισπάσας ἐπὶ τὸν τράχηλον εἷλκε, βοῶν· “τί βραδύνετε, ὦ φίλοι”; Κάσκας δ’ 492
ἐφεστὼς ὑπὲρ κεφαλῆς ἐπὶ τὴν σφαγὴν τὸ ξίφος ἤρεισε πρῶτος, παρολισθὼν δὲ ἐνέτεμε τὸ στῆθος. καὶ ὁ Καῖσαρ τό τε ἱμάτιον ἀπὸ τοῦ Κίμβερος ἐπισπάσας καὶ τῆς χειρὸς τοῦ Κάσκα λαβόμενος καὶ καταδραμὼν ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ ἐπιστραφεὶς τὸν Κάσκαν εἵλκυσε σὺν βίᾳ πολλῇ. οὕτω δ’ ἔχοντος 493
αὐτοῦ τὸ πλευρὸν ἕτερος, ὡς ἐπὶ συστροφῇ τεταμένον, διελαύνει ξιφιδίῳ· καὶ Κάσσιος ἐς τὸ πρόσωπον ἔπληξε καὶ Βροῦτος ἐς τὸν μηρὸν ἐπάταξε καὶ Βουκολιανὸς ἐς τὸ μετάφρενον, ὥστε τὸν Καίσαρα ἐπὶ μέν τι σὺν ὀργῇ καὶ βοῇ καθάπερ θηρίον ἐς ἕκαστον αὐτῶν ἐπιστρέφεσθαι, μετὰ δὲ τὴν Βρούτου πληγήν, ... εἴτε ἀπογινώσκοντα ἤδη, τὸ ἱμάτιον περικαλύψασθαι καὶ πεσεῖν εὐσχημόνως παρὰ ἀνδριάντι Πομπηίου. οἳ δὲ καὶ ὣς ἐνύβριζον αὐτῷ πεσόντι, μέχρι τριῶν ἐπὶ εἴκοσι πληγῶν· πολλοί τε διωθιζόμενοι μετὰ τῶν ξιφῶν ἀλλήλους ἔπληξαν.

---

2 ἀντιθεμένου i 3 πορθύρας (sic) B 4 ἐπὶ τὸν τράχηλον] ἀπὸ τοῦ τραχήλου ci. Schw., cf. Plut. Caes. c. 66, Brut. c. 17, Cass. D. 44, 19, 4, sed toga ad cervicem astricta Caesar se movere prohibitus est 6 ἐφεστὼς O, ἐπελθὼν i, *inuadens* C ἐπὶ τῆς σφαγῆς i 7 παρολισθὸν ci. Mend. ἀνέτεμε i 10 ἀναδραμὼν ci. Herw. p. 68, quo non videtur opus 14 ἐπάταξε cum Nauck secl. Mend. 17 sq. post πληγὴν lacunam statuit Schw., prob. Mend., hic tamen iniuria provocans ad Plut. Caes. c. 66: εἴτε ἀπὸ τύχης εἴτε ὑπὸ τῶν κτεινόντων ἀπωσθεὶς πρὸς (Mend. παρὰ) τὴν βάσιν. *ueluti* pro εἴτε habet C, τότε ci. Keil, fort. recte 19 παρ’ ἀνδριάντα ci. Mend., cf. ad v. 17 20 πεσόντι del. Nauck

44 a.C.

494 *ἐκτελεσθέντος δὲ τοῖς φονεῦσι τοσοῦδε ἄγους ἐν ἱερῷ χωρίῳ καὶ ἐς ἄνδρα ἱερὸν καὶ ἄσυλον, φυγή τε ἦν ἀνὰ τὸ βουλευτήριον αὐτίκα καὶ ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην, καὶ ἐτρώθησάν τινες τῶν βουλευτῶν ἐν τῷδε* **118**
495 *τῷ θορύβῳ καὶ ἀπέθανον ἕτεροι. πολὺς δὲ καὶ ἄλλος ἀστῶν τε καὶ ξένων ἐγίγνετο φόνος, οὐ προβεβουλευμένος, ἀλλ' οἷος ἐκ θορύβου πολιτικοῦ καὶ ἀγνωσίας τῶν ἐπιλαβόντων. οἵ τε γὰρ μονομάχοι, ὡπλισμένοι ἕωθεν ὡς ἐπὶ δή τινα θέας ἐπίδειξιν, ἐκ τοῦ θεάτρου διέθεον ἐς τὰ τοῦ βουλευτηρίου παραφράγματα, καὶ τὸ θέατρον ὑπὸ ἐκπλήξεως σὺν φόβῳ καὶ δρόμῳ διελύετο, τά τε ὤνια ἡρπάζετο· καὶ τὰς θύρας ἅπαντες ἀπέκλειον καὶ ἀπὸ τῶν τεγῶν ἐς ἄμυναν ἡτοιμάζοντο.*
496 *Ἀντώνιός τε τὴν οἰκίαν ὠχύρου, τεκμαιρόμενος συνεπιβουλεύεσθαι τῷ Καίσαρι. καὶ Λέπιδος ὁ ἵππαρχος ἐν ἀγορᾷ μὲν ὢν ἐπύθετο τοῦ γεγονότος, ἐς δὲ τὴν ἐν τῷ ποταμῷ νῆσον διαδραμών, ἔνθα ἦν αὐτῷ τέλος στρατιωτῶν, ἐς τὸ πεδίον αὐτοὺς μετεβίβαζεν ὡς ἑτοιμοτέρους ἕξων ἐς τὰ παραγγελλόμενα ὑπ' Ἀντωνίου· Ἀντωνίῳ γὰρ ἐξίστατο, φίλῳ τε τοῦ Καίσαρος ὄντι*
497 *μᾶλλον καὶ ὑπάτῳ. καὶ αὐτοῖς σκεπτομένοις ὁρμὴ μὲν ἦν ἀμύνειν τῷ Καίσαρι τοιάδε παθόντι, τὴν δὲ βουλὴν πρὸς τῶν ἀνδροφόνων ἐσομένην ἐδεδοίκεσαν*

8 ὡπλισάμενοι i 9 ἐπὶ] ἐς ci. Mend. 10 ἐς] ἐπὶ idem, cf. ad I § 269 περιφράγματα ci. Musgr. 11 τρόμῳ V, quod iure placuit Mend. 13 ἡτοιμάζετο i 20 τὲ γὰρ V, unde Mend. ci. δὴ γὰρ 23 ⟨ὡς⟩ πρὸς ci. Mend., sed cf. § 518

§ 494 sqq. cf. R. Müller, De rebus inde a Caesaris nece usque ad funus Romae gestis, diss. Monast. 1884, Fr. Fröhlich, De rebus inde a Caesare occiso usque ad senatum Liberalibus habitum gestis, diss. Berol. 1892, Groebe ap. Drumann I[2] p. 407 sqq., C. H. Hinz, Zur Beurteilung Appians u. Plutarchs in d. Darstellung d. Ereign. v. d. Ermord. Caesars bis zum Tode d. M. Brutus, diss. Iena 1891 18 πεδίον] in campum Martium

44 a. C.

καὶ τὸ μέλλον ἔτι περιεσκόπουν. ἀμφὶ δὲ αὐτῷ Καίσαρι 498
στρατιωτικὸν μὲν οὐκ ἦν, οὐ γὰρ δορυφόροις ἠρέσκετο,
ἡ δὲ τῆς ἡγεμονίας ὑπηρεσία μόνη καὶ αἱ πλέονες ἀρχαὶ
καὶ πολὺς ὅμιλος ἄλλος ἀστῶν καὶ ξένων καὶ πολὺς
θεράπων καὶ ἐξελεύθερος αὐτὸν ἐπὶ τὸ βουλευτήριον ἐκ
τῆς οἰκίας παρεπεπόμφεισαν, ὧν ἀθρόως διαφυγόντων
τρεῖς θεράποντες μόνοι παρέμειναν, οἳ τὸ σῶμα ἐς τὸ
φορεῖον ἐνθέμενοι διεκόμισαν οἴκαδε ἀνωμάλως, οἷα
τρεῖς, τὸν πρὸ ὀλίγου γῆς καὶ θαλάττης προστάτην.

119 οἱ δὲ σφαγεῖς ἐβούλοντο μέν τι εἰπεῖν ἐν τῷ βου- 499
λευτηρίῳ, οὐδενὸς δὲ παραμείναντος τὰ ἱμάτια ταῖς
λαιαῖς ὥσπερ ἀσπίδας περιπλεξάμενοι καὶ τὰ ξίφη
μετὰ τοῦ αἵματος ἔχοντες ἐβοηδρόμουν βασιλέα καὶ
τύραννον ἀνελεῖν. καὶ πῖλόν τις ἐπὶ δόρατος ἔφερε,
σύμβολον ἐλευθερώσεως· ἐπί τε τὴν πάτριον πολιτείαν
παρεκάλουν καὶ Βρούτου τοῦ πάλαι καὶ τῶν τότε
σφίσιν ὀμωμοσμένων ἐπὶ τοῖς πάλαι βασιλεῦσιν ἀν-
εμίμνησκον. συνέθεον δὲ αὐτοῖς τινες χρησάμενοι ξιφί- 500
δια, οἳ τοῦ ἔργου μὴ μετασχόντες προσεποιοῦντο τὴν
δόξαν, Λέντλος τε ὁ Σπινθὴρ καὶ Φαώνιος καὶ Ἀκουῖ-
νος καὶ Δολοβέλλας καὶ Μοῦρκος καὶ Πατίσκος· οἳ
τῆς μὲν δόξης οὐ μετέσχον, τῆς δὲ τιμωρίας τοῖς

---

3 ἡ δὲ — ὑπηρεσία μόνη scr. Mend., et sic verterat Zeiss, τῇ δὲ ὑπηρεσίᾳ μόνῃ Oi 6 παρεπεπόμφεσαν Bk. et Mend., et ita const. εσαν pro εισαν 7 sq. ἐς τὸ φορεῖον] cf. § 481 13 μετὰ] μεστὰ ci. Mend. et Cob. p. 218, bene 16 πάντας παρεκάλουν vertit C, τοὺς πολίτας add. Plut. Brut. c. 18, sed cf. ad I § 223 21 πατίσκος O, πετίσκος iC, cf. de nomine Schulze (v. ad I § 183) p. 157 adn. 2

---

14 πῖλον] cf. Babelon, Monnaies de la rép. rom. II p. 119 sq. n. 52 20 est P. Cornelius Lentulus Spinther, cf. Borghesi I p. 186 sq. 20 sq. M. Aquinus, cf. Willems I p. 538 n. 380 21 de Murco cf. Ribbeck n. 204, de Patisco Willems I p. 573

44 a. C.
501 ἁμαρτοῦσι συνέτυχον. τοῦ δήμου δὲ αὐτοῖς οὐ προσ-
θέοντος ἠπόρουν καὶ ἐδεδοίκεσαν, τῇ μὲν βουλῇ, καὶ
εἰ αὐτίκα ὑπ' ἀγνοίας καὶ θορύβου διέφυγε, θαρροῦν-
τες ὅμως, συγγενέσι τε σφῶν καὶ φίλοις οὖσι βαρυνο-
μένοις τε τὴν τυραννίδα ὁμοίως, τὸν δὲ δῆμον ὑφορώ-
μενοι καὶ τοὺς ἐστρατευμένους τῷ Καίσαρι πολλοὺς
ἐν τῇ πόλει τότε παρόντας, τοὺς μὲν ἄρτι τῆς στρα-
τείας ἀφειμένους καὶ ἐς κληρουχίας διατεταγμένους,
τοὺς δὲ προαπῳκισμένους μέν, ἐς δὲ παραπομπὴν τοῦ
502 Καίσαρος ἐξιόντος ἀφιγμένους. Λέπιδόν τε ἐδεδοίκεσαν
καὶ τὸν ὑπὸ τῷ Λεπίδῳ στρατὸν ἐν τῇ πόλει καὶ
Ἀντώνιον ὑπατεύοντα, μὴ ἀντὶ τῆς βουλῆς τῷ δήμῳ
μόνῳ χρώμενος ἐργάσαιτό τι δεινὸν αὐτούς.
503 οὕτω δ' ἔχοντες ἐς τὸ Καπιτώλιον σὺν τοῖς μονο- **120**
μάχοις ἀνέθορον. καὶ αὐτοῖς βουλευομένοις ἔδοξεν ἐπὶ
τὰ πλήθη μισθώματα περιπέμπειν· ἤλπιζον γάρ, ἀρξα-
μένων τινῶν ἐπαινεῖν τὰ γεγενημένα, καὶ τοὺς ἄλλους
συνεπιλήψεσθαι λογισμῷ τε τῆς ἐλευθερίας καὶ πόθῳ
504 τῆς πολιτείας. ἔτι γὰρ ᾤοντο τὸν δῆμον εἶναι Ῥωμαῖον
ἀκριβῶς, οἷον ἐπὶ τοῦ πάλαι Βρούτου τὴν τότε βασιλείαν
καθαιροῦντος ἐπυνθάνοντο γενέσθαι· καὶ οὐ συνίεσαν
δύο τάδε ἀλλήλοις ἐναντία προσδοκῶντες, φιλελευθέ-
ρους ὁμοῦ καὶ μισθωτοὺς σφίσιν ἔσεσθαι [χρησίμως]
τοὺς παρόντας. ὧν θάτερον εὐχερέστερον ἦν, διεφθαρ-
505 μένης ἐκ πολλοῦ τῆς πολιτείας. παμμιγές τε γάρ ἐστιν

---

1 sq. προθέοντος i 4 συγγενές τε bd, συγγενὲς δὲ a 11 στρατὸν ⟨ὄντα⟩ ci. Mend., cf. ad I § 183 13 αὐτούς Oi, corr. Mend. 19 ne πατρίου vel πάλαι ante πολιτείας addas, cf. § 574 20 ⟨τοῦ⟩ τὴν ci. Mend., sed cf. § 469 et ad I § 172 23 χρησίμως del. Mend., χρησίμους ci. Musgr., et ita vertit C, verbis τοὺς παρόντας omissis 25 ἐστιν] ἦν maluerunt Schw. et Mend., sed noli hic et deinceps praesentia sollicitare, cf. Fröhlich (v. ad § 494) p. 25, Mommsen, R. Staatsr. III p. 220. 444 sq.

44 a. C.
ἤδη τὸ πλῆθος ὑπὸ ξενίας, καὶ ὁ ἐξελεύθερος αὐτοῖς
ἰσοπολίτης ἐστὶ καὶ ὁ δουλεύων ἔτι τὸ σχῆμα τοῖς
δεσπόταις ὅμοιος· χωρὶς γὰρ τῆς βουλευτικῆς ἡ ἄλλη
στολὴ τοῖς θεράπουσίν ἐστιν ἐπίκοινος. τό τε σιτηρέ- 506
σιον τοῖς πένησι χορηγούμενον ἐν μόνῃ Ῥώμῃ τὸν
ἀργὸν καὶ πτωχεύοντα καὶ ταχυεργὸν τῆς Ἰταλίας
λεὼν ἐς τὴν Ῥώμην ἐπάγεται. τό τε πλῆθος τῶν ἀπο- 507
στρατευομένων, οὐ διαλυόμενον ἐς τὰς πατρίδας ἔτι ὡς
πάλαι καθ' ἕνα ἄνδρα δέει τοῦ μὴ δικαίους πολέμους
ἐνίους πεπολεμηκέναι, κοινῇ δὲ ἐς κληρουχίας ἀδίκους
ἀλλοτρίας τε γῆς καὶ ἀλλοτρίων οἰκιῶν ἐξιόν, ἄθρουν
τότε ἐστάθμευεν ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ τεμένεσιν ὑφ' ἑνὶ ση-
μείῳ καὶ ὑφ' ἑνὶ ἄρχοντι τῆς ἀποικίας, τὰ μὲν ὄντα σφί-
σιν ὡς ἐπὶ ἔξοδον ἤδη διαπεπρακότες, εὔωνοι δ' ἐς ὅ τι
121 μισθοῖντο. ὅθεν οὐ δυσχερῶς ἐκ τοσῶνδε καὶ τοιῶνδε 508
ἀνδρῶν πλῆθός τι τοῖς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον ἐς τὴν ἀγορὰν
εὐθὺς ἀγήγερτο· οἳ καίπερ ὄντες ἔμμισθοι τὰ μὲν γε-
νόμενα ἐπαινεῖν οὐκ ἐθάρρουν, δεδιότες τὴν Καίσαρος
δόξαν καὶ τὸ πρὸς τῶν ἑτέρων ἐσόμενον, ὡς δ' ἐπὶ συμ-
φέροντι κοινῷ τὴν εἰρήνην ἐπεβόων καὶ θαμινὰ τοὺς
ἄρχοντας ὑπὲρ αὐτῆς παρεκάλουν, τέχνασμα τοῦτο ἐς
τὴν τῶν ἀνδροφόνων σωτηρίαν ἐπινοοῦντες· οὐ γὰρ
ἔσεσθαι τὴν εἰρήνην μὴ γενομένης αὐτοῖς ἀμνηστίας.

---

2 ἔτι iunge cum δουλεύων 6 ταχεργὸν i 7 ἐπάγεσθαι b 7 sq. ἀπεστρατευμένων ci. Mend., cf. praef. 10 ὡς ante πεπολεμηκέναι add. i ἀδίκους del. Nauck, sine causa 11 ἐξιὼν a b 14 ἐπὶ om. i ἐπ' ἐξόδῳ ci. Mend., at cf. ad I § 222 εὔωνοι δ' ⟨ὄντες⟩ ἐς ci. Mend., sed cf. ad I § 296 16 πλῆθός τε i 19 ἑτέρων] ἑταίρων ci. Herw. p. 68, perperam 21 ὑπὲρ αὐτῆς] ἐπ' αὐτὴν V, περὶ αὐτῆς ci. Keil, ἐπ' codicis V ex π̂ et ὑπὲρ ceterorum e coniectura natum esse ratus 21 sq. ἐς τὴν V, ἐστὴν, ras. corr. in ἐστὶν, B, ἐστὶν vel ἐστὶ ceteri

44 a. C.
509 *ὧδε δὲ αὐτοῖς ἔχουσι πρῶτος ἐπιφαίνεται Κίννας στρα-
τηγός, οἰκεῖος ὢν ἐξ ἐπιγαμίας τῷ Καίσαρι, καὶ παρὰ
δόξαν ἐπελθὼν ἐς μέσους τήν τε ἐσθῆτα τὴν στρατηγι-
κὴν ἀπεδύσατο, ὡς παρὰ τυράννου δεδομένης ὑπερ-
ορῶν, καὶ τὸν Καίσαρα τύραννον ἐκάλει καὶ τοὺς ἀν-
ελόντας τυραννοκτόνους καὶ τὸ πεπραγμένον ἐσέμνυνεν
ὡς ὁμοιότατον μάλιστα τῷ προγονικῷ καὶ τοὺς ἄνδρας
ὡς εὐεργέτας καλεῖν ἐκέλευεν ἐκ τοῦ Καπιτωλίου καὶ*
510 *γεραίρειν. καὶ Κίννας μὲν οὕτως ἔλεξεν, οἳ δὲ τὸ καθα-
ρὸν τοῦ πλήθους οὐχ ὁρῶντες ἐπιμιγνύμενον αὐτοῖς
οὐκ ἐκάλουν τοὺς ἄνδρας οὐδέ τι πλέον ἢ περὶ τῆς*
511 *εἰρήνης μόνης αὖθις παρεκάλουν. ἐπεὶ δὲ καὶ Δολο-* **122**
*βέλλας, νέος ἀνὴρ καὶ περιώνυμος, ὑπατεύειν ὑπ' αὐτοῦ
Καίσαρος ἐς τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ἔτους ᾑρημένος, ὅτε ὁ
Καῖσαρ ἐξορμήσειε τῆς πόλεως, τὴν μὲν ὕπατον ἐσθῆτα
ἠμφιέσατο καὶ τὰ σημεῖα τῆς ἀρχῆς περιεστήσατο, τὸν
δὲ ταῦτά οἱ παρασχόντα δεύτερος ὅδε ἐλοιδόρει καὶ
συνεγνωκέναι τοῖς ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένοις ὑπεκρί-
νετο καὶ μόνης ἄκων τῆς χειρὸς ἀπολειφθῆναι (εἰσὶ
δ' οἳ καὶ λέγουσιν αὐτὸν εἰσηγήσασθαι τὴν ἡμέραν θέ-
σθαι τῇ πόλει γενέθλιον), τότε δὴ καὶ οἱ μεμισθωμένοι
ἀνεθάρρουν ὡς καὶ στρατηγοῦ καὶ ὑπάτου σφίσι συγ-
γνωμόνων ὄντων καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον ἐκ τοῦ*
512 *ἱεροῦ κατεκάλουν. οἳ δὲ ἥδοντο μὲν τῷ Δολοβέλλᾳ
καὶ ἐνόμιζον ἄνδρα νέον καὶ γνώριμον καὶ ὕπατον
ἕξειν ἐς ἐναντίωσιν Ἀντωνίου, κατῄεσαν δὲ αὐτῶν μό-*

---

8 *καπετωλίου* h. l. B 10 *ἐπιγνύμενον* (sic) B *αὐτοῖς* Bi (V?), corr. Bk. 11 *περὶ*] *ὑπὲρ* ci. Mend., sed cf. ad I § 374 13 ⟨*τε*⟩ *ὑπ'* ci. Mend., vix recte 24 *δοβέλλα* (sic) B

---

3. 15 intellege eandem togam praetextam, cf. Mommsen, R. Staatsr. I[3] p. 419 adn. 5

44 a. C.

νοι Κάσσιός τε καὶ Βροῦτος ὁ Μᾶρκος, ᾑμαγμένος τὴν χεῖρα· συγκατήνεγκαν γὰρ δὴ τὰς πληγὰς ἐπὶ τὸν Καίσαρα Κάσσιός τε καὶ Βροῦτος. ἐπεὶ δὲ παρῆλθον ἐς 513
τὸ μέσον, οὐδὲν ταπεινὸν οὐδέτερος εἶπεν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ καλοῖς ὁμολογουμένοις ἀλλήλους ἐπῄνουν καὶ τὴν πόλιν ἐμακάριζον καὶ Δέκμῳ μάλιστα ἐμαρτύρουν, ὅτι τοὺς μονομάχους σφίσιν ἐν καιρῷ παράσχοι. τόν τε 514
δῆμον ἐξώτρυνον ὅμοια τοῖς προγόνοις ἐργάσασθαι τοῖς καθελοῦσι τοὺς βασιλέας, οὐκ ἐκ βίας ἄρχοντας ὥσπερ ὁ Καῖσαρ, ἀλλ' ᾑρημένους ὑπὸ νόμοις· Σέξστον τε Πομπήιον, τὸν Πομπηίου Μάγνου, τοῦ Καίσαρι περὶ τῆς δημοκρατίας πεπολεμηκότος, καλεῖν ἠξίουν, πολεμούμενον ἔτι πρὸς τῶν Καίσαρος στρατηγῶν ἐν Ἰβηρίᾳ, καὶ τοὺς δημάρχους Καισήτιον καὶ Μάρυλλον, οἳ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀφαιρεθέντες ἠλῶντο.

123 *τοιάδε μὲν εἶπον οἱ περὶ τὸν Κάσσιον καὶ ἐπαν-* 515
ῆλθον αὖθις ἐς τὸ Καπιτώλιον· οὐ γὰρ ἐθάρρουν πω τοῖς παροῦσι. τῶν δ' οἰκείων σφίσι καὶ συγγενῶν τότε πρῶτον ἐς τὸ ἱερὸν ἐλθεῖν πρὸς αὐτοὺς δυνηθέντων ᾑρέθησαν οἱ πρεσβεύσοντες ὑπὲρ αὐτῶν ἐς Λέπιδόν τε καὶ Ἀντώνιον ὁμονοίας πέρι καὶ προνοίας τῆς ἐλευθερίας καὶ φειδοῦς τῶν ἐσομένων τῇ πατρίδι κακῶν, εἰ μὴ συμφρονοῖεν. καὶ ἐδέοντο οἱ πεμφθέντες, οὐκ 516
ἐπαινοῦντες μὲν τὸ πεπραγμένον (οὐ γὰρ ἐθάρρουν ἐν φίλοις Καίσαρος), γενόμενον δ' ἐνεγκεῖν ἀξιοῦντες

---

11 *περὶ*] om. i, *ὑπὲρ* ci. C. Steph., sed cf. ad I § 374 12 *κατακαλεῖν* ci. Mend., sed cf. III § 11. 87, IV § 155 et ad II § 382 14 *Cesetium* C, *σίττον* (*σίτον* V) O i *μάρυλον* V

---

14 sq. iam vivo Caesare tribunos revocatos esse contendunt cum aliis v. Hagen, Quaest. criticae de bello Mutinensi, diss. Marb. 1886, p. 16, Krueger (v. ad § 440) p. 43 adn. 24, sed alii velut Schelle (v. ad § 452) p. 3 Appianum sequuntur

44 a. C.
*ἐλέῳ τε τῶν δεδρακότων αὐτὸ οὐ κατὰ μῖσος, ἀλλ' ἐπ'
εὐνοίᾳ τῆς πατρίδος καὶ οἴκτῳ τῆς πόλεως κεκενωμέ-
νης στάσεσιν ἤδη συνεχέσιν, εἰ καὶ τοὺς ὑπολοίπους*
517 *ἀγαθοὺς ἄνδρας ἡ μέλλουσα στάσις διολέσει. οὐδὲ γὰρ
ὅσιον, εἴ τις αὐτοῖς ἔστιν ἔχθρα πρὸς ἐνίους, ἐν τοῖς
δημοσίοις κινδύνοις ἐξερίζειν, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν τοῖς
κοινοῖς καὶ τὰ ἴδια καταθέσθαι ἤ, εἴ τις ἀνηκέστως*
518 *ἔχει, τὰ ἴδια ἐν τῷ παρόντι ἀναθέσθαι. Ἀντώνιος δὲ* **124**
*καὶ Λέπιδος ἐβούλοντο μὲν ἀμύνειν Καίσαρι, ὥς μοι
προείρηται, εἴτε φιλίας ἕνεκα εἴτε τῶν ὀμωμοσμένων,
εἴτε καὶ ἀρχῆς ὀρεγόμενοι καὶ νομίζοντες εὐμαρέστερα
σφίσιν ἅπαντα ἔσεσθαι τοιῶνδε καὶ τοσῶνδε ἀνδρῶν
ἀθρόως ἐκποδὼν γενομένων· τοὺς δὲ φίλους καὶ συγ-
γενεῖς αὐτῶν ἐδεδοίκεσαν καὶ τὴν ἄλλην βουλὴν ἐπιρ-
ρέπουσαν ἐς ἐκείνους, Δέκμον τε μάλιστα, τῆς ὁμόρου
Κελτικῆς ᾑρημένον ὑπὸ Καίσαρος ἄρχειν, στρατὸν πο-*
519 *λὺν ἐχούσης. ἐδόκει δὴ καραδοκεῖν ἔτι τὰ γενησόμενα
καὶ τεχνάζειν, εἰ δύναιντο περισπάσαι πρὸς ἑαυτοὺς
τὴν στρατιὰν τὴν Δέκμου, ἄθυμον ἤδη τοῖς ἀτρύτοις*
520 *πόνοις γεγενημένην. οὕτω δὲ δόξαν αὐτοῖς ὁ Ἀντώ-
νιος τοὺς εἰπόντας ἠμείψατο· "κατὰ μὲν ἔχθραν ἰδίαν
οὐδὲν ἐργασόμεθα· ἕνεκα δὲ τοῦ μύσους καὶ ὧν Καί-
σαρι πάντες ὠμόσαμεν, φύλακες αὐτῷ τοῦ σώματος ἢ
τιμωροὶ παθόντι τι ἔσεσθαι, εὔορκον ἦν τὸ ἄγος ἐξ-
ελαύνειν καὶ μετ' ὀλιγωτέρων καθαρῶν βιοῦν μᾶλλον
ἢ πάντας ἐνόχους ὄντας ταῖς ἀραῖς. ἀλλὰ δι' ὑμᾶς*

---

1 sq. *ἐπ' εὐνοίᾳ* noli turbare cum Mend. et Nauck, cum *κατὰ μῖσος* et *ἐπ' εὐνοίᾳ* inter se opposita sint 7 *ἢ* — 8 *ἀναθέσθαι* om. C 17 *δὴ* ci. Mend., *δὲ* Oi, vulgo, *quibus ex causis* C 18 *δύναιτο* i *ἑαυτὸν* i 19 *τὴν δέκμον* B, *τοῦ δεκίμου* Vi 23 *ἢ*] *καὶ* ci. Nauck, praeter rem 24 *τι* add. Musgr. et C, om. Oi 26 *ἡμᾶς* iC

44 a. C.

οἷς οὕτω δοκεῖ, σκεψόμεθα μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ βουλευ-
τηρίῳ καὶ νομιοῦμεν εὐαγὲς ἔσεσθαι τῇ πόλει, ὅ τι
ἂν κοινῇ δοκιμάσητε."
125 *ὃ μὲν ἀσφαλῶς οὕτως ἀπεκρίνατο, οἳ δὲ χάριν τε* 521
ᾔδεσαν καὶ ἀπεχώρουν ἐν ἐλπίδι βεβαίῳ τὰ πάντα
θέμενοι· τὴν γὰρ βουλὴν σφίσι συμπράξειν ἐς πάντα
ἐπεποίθεσαν. ὁ δὲ Ἀντώνιος τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκέλευσε 522
νυκτοφυλακεῖν τὴν πόλιν, ἐκ διαστήματος ἐν μέσῳ προ-
καθημένας ὥσπερ ἐν ἡμέρᾳ· καὶ ἦσαν πυραὶ πανταχοῦ
κατὰ τὸ ἄστυ. καὶ δι' αὐτῶν ἔθεον ἀνὰ τὴν νύκτα 523
πᾶσαν ἐς τὰς τῶν βουλευτῶν οἰκίας οἱ τῶν ἀνδροφόνων
οἰκεῖοι, παρακαλοῦντες ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῆς πα-
τρίου πολιτείας· ἀντιπαρέθεον δὲ καὶ οἱ τῶν κληρού-
χων ἡγεμόνες ἀπειλοῦντες, εἰ μή τις αὐτοῖς φυλάξει
τὰς κληρουχίας τάς τε ἤδη δεδομένας καὶ τὰς ἐπηγ-
γελμένας. ἤδη δὲ καὶ τῶν ἀστῶν ὁ καθαρώτατος λεὼς
ἀνεθάρρει, τὴν ὀλιγότητα τῶν δεδρακότων πυθόμενοι·
καὶ ἐς μνήμην τοῦ Καίσαρος ὑπεφέροντο καὶ ταῖς γνώ-
μαις διῃροῦντο. τῆς δ' αὐτῆς νυκτὸς καὶ τὰ χρήματα 524
τοῦ Καίσαρος καὶ τὰ ὑπομνήματα τῆς ἀρχῆς ἐς τὸν
Ἀντώνιον μετεκομίζετο, εἴτε τῆς γυναικὸς αὐτὰ τῆς
Καίσαρος ἐξ ἐπικινδύνου τότε οἰκίας ἐς ἀκινδυνοτέραν
τὴν Ἀντωνίου μεταφερούσης, εἴτε τοῦ Ἀντωνίου κε-
λεύσαντος.

---

3 *erit approbatum* C, unde *δοκιμάζηται* cum Bk. scr. Mend., sed legati ipsi fuerunt senatores, cf. § 515 4 *ἀσφαλῶς*] haesit Mend., sed cf. Aristid. II p. 148, 15 ed. Keil 9 *ἦσαν πυραὶ* Oi, *ignes* C, *ἦν πυρὰ* ci. Mend. et Herw. p. 68 10 *καὶ δι' αὐτοῦ ἔθεον* aut *καὶ διέθεον* (cf. III § 211) ci. Herw. p. 68, *ὑπ' αὐτῶν*, verba *ἦσαν πυραὶ* tenens, Keil 16 *καθαρώτατος*] *sincerior* C, quod maluit Mend. 17 *καὶ* ante *τὴν* add. O *πυνθανόμενοι* i 18 *ὑπεφέρετο* iC 20 sq. *ἐς τὸν κάτωνος μετεκομίζετο* i 22 aut ⟨*ὡς*⟩ *ἐξ ἐπικινδύνου* scribi aut *τὴν Ἀντωνίου* deleri maluit Mend., sine causa idonea

44 a. C.

525 γιγνομένων δὲ τούτων διάγραμμα νυκτὸς ἀνεγι- 126 νώσκετο Ἀντωνίου τὴν βουλὴν συγκαλοῦντος ἔτι πρὸ ἡμέρας ἐς τὸ τῆς Γῆς ἱερόν, ἀγχοτάτω μάλιστα ὂν τῆς οἰκίας Ἀντωνίου· οὔτε γὰρ ἐς τὸ βουλευτήριον ἐθάρρει κατελθεῖν, ὑποκείμενον τῷ Καπιτωλίῳ, ⟨τῶν⟩ μονομάχων ὄντων ἐκείνοις συνεργῶν, οὔτε στρατιὰν ἐσαγαγὼν ἐς
526 τὴν πόλιν διαταράξαι· Λέπιδος δὲ ὅμως εἰσήγαγε. πλησιαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας οἵ τε ἄλλοι βουλευταὶ συνέθεον ἐς τὸ τῆς Γῆς ἱερὸν καὶ Κίννας ὁ στρατηγός, αὖθις ἐπικείμενος τὴν στρατηγικὴν ἐσθῆτα, ἣν ἐχθὲς
527 ὡς τυράννου δόντος ἐξερρίφει. θεασάμενοι δ' αὐτόν τινες τῶν ἀδεκάστων καὶ τῶν ἐστρατευμένων τῷ Καίσαρι, δι' ὀργῆς ἔχοντες, ὅτι πρῶτος ἐπὶ τῷ Καίσαρι, καίπερ οἰκεῖος ὢν αὐτοῦ, βλασφήμως ἐδημηγόρησε, λίθοις ἔβαλλον καὶ ἐδίωκον· καὶ ἐς οἰκίαν τινὰ συμφυγόντα, ξύλα συμφέροντες, ἐμπρήσειν ἔμελλον, εἰ μὴ Λέπιδος μετὰ στρατιᾶς ἐπελθὼν ἐκώλυσε.

528 τοῦτο μὲν δὴ πρῶτον ἔργον παρρησίας ἦρξεν ἐπὶ τῷ Καίσαρι, καὶ αὐτὸ κατέδεισαν οἵ τε μισθωτοὶ καὶ οἱ σφαγεῖς αὐτοί· ἐν δὲ τῷ βουλευτηρίῳ βραχὺ μὲν 127 ἦν τὸ καθαρεῦον σπουδῆς βιαίου καὶ ἀγανακτοῦν, οἱ δὲ πλέονες σὺν παρασκευῇ ποικίλῃ τοῖς ἀνδροφόνοις
529 συνήργουν. καὶ πρῶτα μὲν αὐτοὺς ἀξιοπίστως ἠξίουν καὶ παρεῖναι σφίσι καὶ συνεδρεύειν, ἐξ ὑπευθύνων ἐς κριτὰς μεταφέροντες. καὶ ὁ Ἀντώνιος οὐκ ἐκώλυεν,
530 εἰδὼς οὐκ ἐλευσομένους· οὐδὲ ἦλθον. εἶτα ἐπὶ διαπείρᾳ τῆς βουλῆς οἱ μὲν αὐτῶν μάλα θρασέως τὸ

---

5 ⟨τῶν⟩ inserui e Mend. coniectura 6 sq. ἐς del. Nauck, inut. 11 διδόντος V ἀπερρίφει ci. Mend., cf. ad I § 65 et II § 434 12 τῶν ⟨τε⟩ ἀδεκάστων ci. Mend., cf. ad I § 371 22 ποικίλῃ] πολλῇ V 23 ἀξιοπίστους a

44 a. C.

πεπραγμένον ἐπῄνουν ἄντικρυς καὶ τοὺς ἄνδρας ἐκάλουν τυραννοκτόνους καὶ γεραίρειν ἐκέλευον, οἳ δὲ τὰ μὲν γέρα περιῄρουν, ὡς οὐδὲ ἐκείνων δεομένων οὐδὲ ἐπὶ τῷδε αὐτὰ πραξάντων, εὐφημεῖν δὲ μόνον αὐτοὺς ἐδικαίουν ὡς εὐεργέτας· οἳ δὲ καὶ τὴν εὐφημίαν ὑπανῄρουν καὶ φείδεσθαι μόνον αὐτῶν ἠξίουν. καὶ οἳ 531
μὲν τάδε ἐτέχναζον καὶ περιεώρων, ὅ τι πρῶτον αὐτῶν ἐνδεξαμένη μάλιστα ἡ βουλὴ πρὸς τὰ λοιπὰ κατ' ὀλίγον εὐεπιχείρητος αὐτοῖς ἔσοιτο· οἱ δὲ καθαρώτεροι τὸ μὲν ἔργον ὡς ἄγος ἀπεστρέφοντο, αἰδοῖ δὲ μεγάλων οἴκων περισώζειν αὐτοὺς οὐκ ἐκώλυον, ἠγανάκτουν δέ, εἰ καὶ τιμήσουσιν ὡς εὐεργέτας. οἳ δὲ ἀντέλεγον 532
μὴ χρῆναι περισώζοντας φθονεῖν τῶν περισσῶν ἐς ἀσφάλειαν. ὡς δέ τις εἶπε τὴν τούτων τιμὴν ὕβριν Καίσαρι φέρειν, οὐκ εἴων ἔτι τὸν τεθνεῶτα τῶν περιόντων προτιθέναι. ἑτέρου δὲ ἐγκρατῶς εἰπόντος, ὅτι 533
χρὴ δύο τῶνδε πάντως τὸ ἕτερον, ἢ Καίσαρα τύραννον προαποφαίνειν ἢ τούτους ἐξ ἐλέου περισώζειν, τούτου μόνου δεξάμενοι τὸ λεχθὲν οἱ ἕτεροι ᾔτουν σφίσι ψῆφον ἀναδοθῆναι περὶ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ ὅρκῳ, καὶ εἰ καθαρῶς ἐθέλουσι κρῖναι, μηδέν' αὐτοῖς ἐπιθεάσαι τὰ ἐξ ἀνάγκης ἐψηφισμένα ἄρχοντι ἤδη, ὧν οὐδὲν ἑκόν-

4 *αὐτὰ*] *αὐτὸ* ci. Mend. 4 sq. *ἐδικαίουν αὐτοὺς* V 5 sq. *ὑπανῄρουν* iure retinet Goetzeler p. 49, *ἐπανῄρουν* maluit Mend. 7 *περιεωρῶνθ' ὅ τι* ci. Herw. p. 68, sed dubito 7 sq. *ἐνδεξαμένη μάλιστα αὐτῶν* V, *αὐτῶν* om. i 9 *αὐτοῖς* Oi, corr. Mend. 19 *σφίσι* deleri maluit Mend., nec vertit C, quo quidem nihil probatur 20 aut lacunam post *ὅρκῳ* statuendam aut *καὶ* delendum censuit Schw. 21 *ἐθέλουσι*] *μέλλουσι* ci. Keil *μηδέν' αὐτοῖς* Mend. (*μηδένα αὐτοῖς* Musgr.), *μηδὲν αὐτοῖς* libri *ἐπιθειάσαι* maluit Musgr., perperam 22 *ἄρχοντος* ci. Mend., sed datīvus redit IV § 317, V § 318 22 sq. *ἑκόντες* ci. Mend., fortasse recte, sed tota oratio inde ab *ἐπὶ ὅρκῳ* haud ita plana

44 a. C.
τας οὐδὲ πρὶν ἢ δεῖσαι περὶ σφῶν αὐτῶν, ἀνῃρημέ-
νου τε Πομπηίου καὶ ἐπὶ Πομπηίῳ μυρίων ἄλλων,
534 ψηφίσασθαι. ὁ δὲ Ἀντώνιος ἐφορῶν αὐτοὺς καὶ ἐφ- 128
εδρεύων, ἐπειδὴ λόγων ὕλην οὐκ ἄπορον οὐδὲ ἀναμ-
φίλογον εἶδεν ἐσφερομένην, ἔγνω τὸ ἐνθύμημα αὐτῶν
οἰκείῳ φόβῳ καὶ φροντίδι περὶ σφῶν αὐτῶν διαχέαι.
535 εἰδὼς οὖν τῶν βουλευτῶν αὐτῶν πολὺ πλῆθος ἔς τε
τὰς ἀρχὰς τὰς ἐν ἄστει καὶ ἐς [ἱερωσύνας καὶ ἐθνῶν ἢ
στρατοπέδων ἡγεμονίας ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εἰς τὸ μέλ-
λον ᾑρημένους (ὡς γὰρ ἐπὶ χρόνιον στρατείαν ἐξιὼν
ἐπὶ πενταετὲς ᾕρητο), σιωπὴν ὡς ὕπατος ἐπικηρύξας
ἔφη· "τοῖς αἰτοῦσι περὶ Καίσαρος ψῆφον ἀνάγκη τάδε
προειδέναι, ὅτι ἄρχοντος μὲν αὐτοῦ καὶ αἱρετοῦ προ-
στάτου γενομένου τὰ πεπραγμένα καὶ δεδογμένα πάντα
κύρια μενεῖ, δόξαντος δ' ἐπὶ βίᾳ τυραννῆσαι τό τε
σῶμα ἄταφον τῆς πατρίδος ὑπερορίζεται καὶ τὰ πε-
536 πραγμένα πάντα ἀκυροῦται. ἔστι δέ, ὡς ὅρῳ περιλαβεῖν,
ἐπὶ πᾶσαν ἀφικνούμενα γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ τὰ
πολλὰ αὐτῶν οὐδὲ βουλομένοις ἡμῖν ὑπακούσεται· καὶ
δείξω μετ' ὀλίγον. ὃ δέ ἐστι μόνον ἐφ' ἡμῖν, ὅτι καὶ
περὶ μόνων ἐστὶν ἡμῶν, τοῦτο ὑμῖν προθήσω πρὸ τῶν
ἄλλων, ὡς ἂν ἐν τῷ εὐμαρεῖ τὴν εἰκόνα τῶν δυσ-
537 χερεστέρων προλάβοιτε. ἡμεῖς γὰρ αὐτοὶ σχεδὸν ἅπαν-
τες οἳ μὲν ἤρξαμεν ὑπὸ τῷ Καίσαρι, οἳ δὲ ἔτι ἄρχομεν
αἱρετοὶ πρὸς ἐκείνου γενόμενοι, οἳ δὲ ἐς τὸ μέλλον
ἄρχειν κεχειροτονήμεθα· ἐς γὰρ πενταετές, ὡς ἴστε,

---

11 παντaετὲς B   15 μενεῖ B et Did., μένει Vi, vulgo
16 τῆς πατρίδος delendum ci. Mend., haud probabiliter
19 καί] ὡς ci. Musgr., sed καὶ similiter § 537 extr.   21 ἡμῶν] ὑμῶν V   22 ἐν om. V   23 προλάβοιτε] λάβοιτε i, λάβητε ci. Musgr.   26 ⟨ὑπ' αὐτοῦ⟩ κεχειροτονήμεθα ci. Mend., inut. propter verba πρὸς ἐκείνου, quae antecedunt

44 a. C.
καὶ τὰ ἀστικὰ ἡμῖν καὶ τὰ ἐτήσια καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν
ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διετάξατο. εἰ δὴ ταῦτα
ὑμεῖς ἑκόντες ἀποθήσεσθε (ἐστὲ γὰρ ὑμεῖς τοῦδε μά-
λιστα κύριοι), τόδε πρῶτον ὑμᾶς ἀξιῶ κρῖναι· καὶ τὰ
λοιπὰ ἐποίσω".

129 ὃ μὲν δὴ τοιοῦτον αὐτοῖς οὐ περὶ Καίσαρος, ἀλλὰ 538
περὶ σφῶν αὐτῶν δαλὸν ἐξάψας ἡσύχαζεν· οἳ δ' εὐθὺς
ἀνεπήδων ἀθρόοι μετὰ βοῆς, οὐκ ἀξιοῦντες ἐπὶ χειρο-
τονίαις ἄλλαις οὐδ' ἐπὶ τῷ δήμῳ γενέσθαι μᾶλλον ἢ
βεβαίως ἔχειν, ἃ ἔλαβον. τοῖς δὲ καὶ ἡλικίας τι νεώτε-
ρον ἢ ἄλλη πρὸς χειροτονίαν ἐναντίωσις ὑποῦσα ἀν-
ηρέθιζε. καὶ τῶνδε αὐτὸς ὁ ὕπατος ἐξῆρχε Δολοβέλ- 539
λας· οὐ γὰρ αὐτῷ δυνατὸν ἐφαίνετο κατ' ἔννομον
χειροτονίαν ὑπατεῦσαι, πέντε καὶ εἴκοσιν ἐνιαυτῶν
ὄντι. ὀξεῖα δὴ τοῦ χθὲς ὑποκριναμένου μετασχεῖν τῶν
γεγονότων ἐγίγνετο μεταβολή, λοιδορουμένου τοῖς πολ-
λοῖς, εἰ τοὺς ἀνδροφόνους τιμᾶν ἀξιοῦντες τοὺς ἄρ-
χοντας σφῶν ἀτιμώσουσιν ἐς εὐπρέπειαν τῆς ἐκείνων
σωτηρίας. οἳ δὲ αὐτόν τε τὸν Δολοβέλλαν καὶ τοὺς 540
ἄλλους ἐπήλπιζον χάριν ἐκ τοῦ δήμου λαβόντες ἐς
τὰς αὐτὰς ἀρχὰς ἀποφανεῖν αὐτίκα καὶ οὐκ ἀρχόν-
των ἀλλαγήν, ἀλλὰ μόνης ἔσεσθαι χειροτονίας ἐπὶ τὸ

---

1 *ἀστυκὰ* O   *ἡμῖν*, *ὑ* suprascr. a m. 1, V, *ὑμῖν* ceteri   *τὰ ἔτη* V, *τὰ ἐτήσια* ceteri, *τὰς ἱερατείας* ci. Mend.; an ⟨*τὰ ἱερατικὰ*⟩*τὰ ἐτήσια*? cf. § 535; Keil potius *κατὰ τὰ ἔτη* pro *καὶ τὰ ἔτη* codicis V restitui iubet   4 *καὶ τὰ*] *κατα τὰ* ci. Nauck, cf. ad § 536 et § 549   10 *τοῖς δὲ*] *τοὺς δὲ* ci. Mend., sed iunge dativum cum *ὑποῦσα*   *τι*] *τὸ* ci. Herw. p. 68, haud male, cf. III § 120   12 *ὁ αὐτὸς ὕπατος* V   14 *πέντε καὶ εἴκοσιν*] suspectavit numerum Wegehaupt, P. Cornelius Dolabella, Progr. M.-Gladbach (1880) p. 4 sq., ratus *κε´* corruptum esse ex *λε´*   18 *ἀτιμάσουσιν* ci. Cob. p. 218, cf. § 561   20 *λαβόντας* et 21 *ἀποφανῆναι* Gelenium secutus ci. Schw. (debebat *ἀποφανήσεσθαι*), iure tradita servavit Mend. coll. p. 268 v. 7 sq.   20 *ἐς* om. V

44 a. C.
*νομιμώτερον ἐκ τοῦ μοναρχικοῦ· ὃ καὶ κόσμον αὐτοῖς
οἴσειν ἔν τε μοναρχίᾳ καὶ δημοκρατίᾳ τὰ ὅμοια προ-*
541 *τιμωμένοις. καὶ τούτων ἔτι λεγομένων ἔνιοι τῶν
στρατηγῶν τὰς ἐσθῆτας ἐπὶ ἐνέδρᾳ τῶν ἀντιλεγόντων
ἀπετίθεντο, ὡς καὶ αὐτοὶ μετὰ τῶν ἄλλων αὐτὰς ἀντι-
ληψόμενοι νομιμώτερον. τοῖς δὲ ἥ τε ἐνέδρα κατεφαί-
νετο, καὶ οὐδὲ κυρίους ἔτι τῆσδε τῆς χειροτονίας ἐσο-
μένους ᾔδεσαν.*

542 *ὧδε δὲ ἔτι ἐχόντων, ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Λέπιδος ἐκ* **130**
*τοῦ βουλευτηρίου προῆλθον· καὶ γάρ τινες αὐτοὺς ἐκ
πολλοῦ συνδραμόντες ἐκάλουν. ὡς δὲ ὤφθησαν ἐκ με-
τεώρου καὶ σιγὴ κεκραγότων μόλις ἐγίγνετο, εἷς μέν
τις ἐβόησεν, εἴτε κατὰ γνώμην ἰδίαν εἴτε παρεσκευα-*
543 *σμένος· "φυλάσσεσθε παθεῖν ὅμοια". καὶ ὁ Ἀντώνιος
αὐτῷ παραλύσας τι τοῦ χιτωνίσκου θώρακα ἐντὸς ἐπ-
εδείκνυεν, ὑπερεθίζων ἄρα τοὺς ὁρῶντας ὡς οὐκ ἐνὸν*
544 *σώζεσθαι χωρὶς ὅπλων οὐδὲ ὑπάτοις. ἐπιβοώντων δ'
ἑτέρων τὸ πεπραγμένον ἐπεξιέναι καὶ τῶν πλεόνων
περὶ τῆς εἰρήνης παρακαλούντων, τοῖς μὲν περὶ τῆς
εἰρήνης ἔφη· "περὶ τούτου σκοποῦμεν, ὡς ἔσται τε καὶ
γενομένη διαμενεῖ· δυσεύρετον γὰρ ἤδη τὸ ἀσφαλὲς
αὐτῆς, ὅτι μηδὲ Καίσαρα ὤνησαν ὅρκοι τοσοίδε καὶ*
545 *ἀραί". ἐς δὲ τοὺς ἐπεξιέναι παρακαλοῦντας ἐπιστρα-*

---

1 *νομιμώτερον* Schw., *νομικώτερον* i, *legaliorem (creationem fore)* C, *μονιμώτερον* O   5 sq. *ἀναληψόμενοι* ci. Mend., bene   7 sq. *ᾔδεσαν ἐσομένους* ab²   12 *ἐγεγένητο* vel etiam *ἐγένετο* ci. Mend., inut., cf. praef.   15 *αὐτῷ*] cum C omitti aut *αὐτίκα* scribi maluit Mend., *αὐτῷ* Did., sed intellege 'adclamanti isti' *μὲν* post *θώρακα* add. i   16 *ἄρα*] *ἅμα* ci. Krebs, Die Praepositionsadv. I (1884) p. 43 adn. 1, cui non assentior   18 *ἑτέρων* Schw., *ἑκατέρων* libri   19 *περὶ*] utrobique *ὑπὲρ* maluit Mend., cf. § 510 et adn. ibid.   20 *εἰρήνης* ⟨*παρακαλοῦσιν*⟩ ci. Mend., quod facile subaudias   *σκοπῶμεν* iC   22 *ὅτι*] *ὅτε* ci. Mend., sed cf. § 549 *τοὺς μὲν γὰρ* etc.

44 a. C.

*φεὶς ἐπῄνει μὲν ὡς εὐορκότερα καὶ εὐσεβέστερα αἱρου-
μένους καί "αὐτὸς ἄν", ἔφη, "συνεταξάμην ὑμῖν καὶ
τὰ αὐτὰ πρῶτος ἐβόων, εἰ μὴ ὕπατος ἦν, ᾧ τοῦ λεγο-
μένου συμφέρειν μᾶλλον ἢ τοῦ δικαίου μέλει· ὧδε γὰρ
ἡμῖν οἱ ἔνδον παραινοῦσιν. οὕτω δέ που καὶ Καῖσαρ* 546
*αὐτός, οὓς εἷλε πολέμῳ τῶν πολιτῶν, διὰ τὸ συμ-
φέρον τῆς πόλεως περισώσας ὑπ' αὐτῶν ἀπέθανε".*
131 *τοιαῦτα τοῦ Ἀντωνίου παρὰ μέρος τεχνάζοντος οἱ* 547
*ἀμύνειν τοῖς γεγονόσιν ἀξιοῦντες Λέπιδον ἠξίουν ἀμύ-
νειν. Λεπίδου δέ τι μέλλοντος λέγειν, οἱ πόρρω συν-
εστῶτες κατελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν ἀγορὰν ἠξίουν, ἵνα
ὁμαλῶς ἅπαντες ἐπακούσειαν. καὶ ὃ μὲν εὐθὺς ᾔει,* 548
*νομίζων ἤδη τὸ πλῆθος τρέπεσθαι, καὶ ἐπὶ τὰ ἔμβολα
παρελθὼν ἔστενε καὶ ἔκλαιεν ἐν περιόπτῳ μέχρι πολ-
λοῦ, ἀνενεγκὼν δέ ποτε εἶπεν· "ἐνταῦθα χθὲς μετὰ
Καίσαρος ἱστάμην, ἔνθα νῦν ἀναγκάζομαι ζητεῖν περὶ
Καίσαρος ἀνῃρημένου, τί βούλεσθε". ἀναβοησάντων δὲ
πολλῶν· "ἀμύνειν σε τῷ Καίσαρι", ἀντανεβόησαν οἱ
μισθωτοί· "τὴν εἰρήνην τῇ πόλει". ὃ δὲ τούτοις μὲν* 549
*ἔφη· "βουλόμεθα. ἀλλὰ ποίαν λέγετε εἰρήνην; ἢ ποίοις
ὅρκοις ἀσφαλὴς ἔσται; τοὺς μὲν γὰρ πατρίους πάντας
ὠμόσαμεν Καίσαρι καὶ κατεπατήσαμεν, οἱ τῶν ὀμω-
μοκότων ἄριστοι εἶναι λεγόμενοι". πρὸς δὲ τοὺς ἀμύ-* 550
*νειν ἀξιοῦντας ἐπιστραφείς "ὁ μὲν Καῖσαρ ἡμῶν", ἔφη,
"μεθέστηκεν, ἱερὸς τῷ ὄντι καὶ τίμιος ἀνήρ, τὴν δὲ
πόλιν τοὺς ὑπολοίπους αἰδούμεθα βλάψαι., καὶ τάδε",
ἔφη, "σκοποῦσιν ἡμῶν οἱ πρόβουλοι, καὶ δοκεῖ τοῖς
πλέοσιν". ἀνακραγόντων δὲ αὖθις· "ἐπέξιθι μόνος",* 551

4 *μέλ⟨ειν δ⟩εῖ* ci. Mend. 5 *ὑμῖν* Did., typogr., ut videtur, errore 10 *τι* om. i *λέξειν* scr. Mend., cf. ad I § 82 18 *ἀντεβόησαν* ci. Nauck, immemor sermonis posteriorum 20 *ἢ*] *ἦ* ci. Mend., quo non opus 24 *ὑμῶν* vertit C 28 *ἀνακραγότων* (sic) B

44 a. C.
"βούλομαι," εἶπε, "καὶ εὔορκόν ἐστί μοι καὶ μόνῳ.
ἀλλ' οὐκ ἐμὲ καὶ ὑμᾶς βούλεσθαι δεῖ μόνους οὐδὲ
μόνους ἀντιτιθέναι".
552 τοιαῦτα καὶ τοῦτον τεχνάζοντα οἱ μισθωτοὶ φιλό- 132
τιμον εἰδότες ἐπῄνουν καὶ ᾑροῦντο ἐπὶ τὴν Καίσαρος
ἱερωσύνην. τοῦ δὲ ἥψατο μὲν ἡ ἡδονή, "μέμνησθε"
δὲ ἔφη "μοι τοῦδε καὶ ὕστερον, ἂν ἄξιος εἶναι δοκῶ".
553 μᾶλλον οὖν ἔτι παρρησίᾳ διὰ τὴν ἱερωσύνην ὑπὲρ τῆς
εἰρήνης τῶν μισθωτῶν ἐνισταμένων, "ἀσεβὲς μέν",
ἔφη, "καὶ παράνομον, ἐργάσομαι δὲ ὅμως, ὃ βούλεσθε".
καὶ εἰπὼν ἐς τὸ βουλευτήριον ἀνέτρεχεν, ἐν ᾧ πάντα
τὸν χρόνον τόνδε ὁ Δολοβέλλας ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ἐν-
554 ίστατο ἀσχημόνως. καὶ ὁ Ἀντώνιος, ἀναμένων ἅμα
τὰ ἐν τῷ δήμῳ γιγνόμενα, σὺν γέλωτι αὐτὸν ἐφεώρα·
καὶ γὰρ ἤστην διαφόρω. ὡς δὲ ἅλις ἔσχε τῆς ὄψεως
καὶ οὐδ' ἐν τῷ δήμῳ τι γεγένητο θερμότερον, τοὺς
μὲν οὖν ἄνδρας ἔγνω περισώζειν ὑπὸ ἀνάγκης, ἐπι-
κρύπτων τὴν ἀνάγκην καὶ ὡς ἐν βαρυτάτῃ χάριτι
περισώζων, τὰ δὲ τῷ Καίσαρι πεπραγμένα κυροῦν
555 συμβόλῳ καὶ τὰ βεβουλευμένα συντελεῖν. σιωπήν τε
κατακηρύξας αὖθις ἔλεγεν· "ἐγὼ περὶ μὲν τῶν ἁμαρ- 133
τόντων πολιτῶν, ὦ ἄνδρες ὁμότιμοι, σκεπτομένοις

---

3 ἀντιτιθέναι Oi, *contradicere* C, ἀντιτίθεσθαι ci. Musgr., ἀντιτεῖναι scr. Mend.; cf. Mithr. c. 57 5 ᾑροῦντο] *et ad sacerdotium Caesaris ineundum adhortantur* vertit C, recte intellegens: creare volebant; cf. Mommsen, R. Staatsr. II[3] p. 31 adn. 3, Drumann I[2] p. 11 6 ἡ delendum ci. Mend., contra Kratt p. 22 8 aut μείζονι pro μᾶλλον aut μᾶλλον οὖν ἔτι ⟨καὶ μείζονι⟩ παρρ. desideravit Mend., at cf. § 67 extr. 13 ἅμα] ἄρα ci. Mend., quod non probo 15 ὡς δὲ Schw., ὥστε (ὥς τε B) libri 17 οὖν delebat Schw., at ex more Herodoteo (cf. Stein ad Herodot. 1, 132) positum est 18 aut ⟨χρείᾳ⟩ ad βαρυτάτῃ addendum ex C aut βαθυτάτῃ scribendum ci. Mend., ἐν βαρυτάτοις Keil 19 περισώζων Schw., περισώζει O, περισώζειν i 21 μὲν om. V

44 a. C.

ὑμῖν οὐδὲν ἐπεφθεγγόμην· περὶ δὲ Καίσαρος ἀντ' ἐκείνων ψῆφον αἰτοῦσιν ἓν ἐκ τῶν Καίσαρος ἔργων προύθηκα μέχρι νῦν, καὶ τοσούτους ἡμῖν τὸ ἓν ἀγῶνας ἤγειρεν, οὐκ ἀλόγως· εἰ γὰρ ἀποθησόμεθα τὰς ἀρχάς, ὁμολογήσομεν ἄνδρες τοσοίδε καὶ τοιοίδε ἀναξίως αὐτῶν τετυχηκέναι. ὅσα δ' οὖν μηδὲ ἐπακούσεται 556
ῥᾳδίως, ἐπισκέψασθε νῦν αὐτὰ καὶ συναριθμεῖτε κατά τε πόλεις καὶ κατὰ ἔθνη καὶ βασιλέας καὶ δυνάστας. πάντα γὰρ δὴ σχεδὸν εἰπεῖν, ὅσα ἐξ ἠοῦς ἐπὶ δύσιν ὁ Καῖσαρ ἡμῖν ἐχειρώσατο δυνάμει καὶ κράτει, συνεστήσατο, νόμοις καὶ χάρισι καὶ φιλανθρωπίαις βεβαιωσάμενος· ὧν τίνας ὑποστήσεσθαι δοκεῖτε ἀφαιρουμένους, ἃ ἔλαβον, εἰ μὴ πάντα ἐμπλῆσαι πολέμων ἐθέλετε, οἳ τῇ πατρίδι ὡς ἀσθενεστάτῃ μάλιστα οὔσῃ τοὺς ἐναγεῖς περισώζειν ἀξιοῦτε; καὶ τὰ μὲν πορρωτέρω 557
τοῖς τε δεινοῖς ἔτι καὶ τοῖς φόβοις ἀφεστηκότα ἐάσω· ἃ δὲ οὐκ ἀγχοῦ μόνον ἐστὶν ἡμῖν, ἀλλὰ σύνοικα ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν αὐτήν, τοὺς τὰ νικητήρια λαβόντας καὶ κατὰ πλῆθος ἅμα τοῖς ὅπλοις, ὡς ἐστρατεύοντο, ὑπὸ τῇ αὐτῇ συντάξει συνῳκισμένους ὑπὸ Καίσαρος, ὧν ἔτι πολλαὶ μυριάδες εἰσὶν ἐν τῇ πόλει, τί νομίζετε πράξειν ἀφαιρουμένους, ὧν εἰλήφασιν ἢ προσδοκῶσι λήψεσθαι πόλεών τε καὶ χωρίων; καὶ τοῦδε μὲν ὑμῖν 558

3 ὑμῖν iC 6 δ' om. i ἐπακούσεται Oi, ε supra αι addito, V[1], ἐπηκούσατε vertit C, ὑπακούσεται ci. Schw., vulgo, sed cf. Boiss. ad Cass. D. fr. 49, 6 7 αὐτὰ Oi, αὐτοὶ ci. Nauck, rec. Mend. 9 δύσει i 10 sq. turbata putavit Schw. 11 sq. ἐβεβαιώσατο ci. Mend., sed subaudio ἡμῖν ad συνεστήσατο, νόμοις etc. ad βεβ. referens 12 ὑποτήσεσθαι (sic), sed τη suprascr., B 16 τοῖς τε δεινοῖς — ἀφεστηκότα] haesit Schw. (sed cf. t. III p. 784), ἐφεστηκότα ci. Keil, probabiliter 17 ἡμῖν, corr. ex ὑμῖν, V[1], ὑμῖν ceteri 19 ὡς ἐστρατεύοντο delebat Mend., at his verbis explicatur τῇ αὐτῇ συντάξει

44 a. C.

καὶ ἡ παρελθοῦσα νὺξ τὴν εἰκόνα ἔδειξε. δεομένοις
γὰρ ὑμῖν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτόντων ἀντιπαρέθεον ἐκεῖνοι
559 μετὰ ἀπειλῆς· τὸ δὲ σῶμα τοῦ Καίσαρος συρόμενον 134
καὶ αἰκιζόμενον καὶ ἄταφον ῥιπτούμενον (καὶ γὰρ ταῦτα
ἐκ τῶν νόμων τοῖς τυράννοις ἐπιτέτακται) περιόψεσθαι
νομίζετε τοὺς ἐστρατευμένους αὐτῷ; καὶ τὰ Κελτῶν
καὶ Βρεττανῶν νομιεῖν, ἃ εἰλήφασιν, ἕξειν βέβαια
560 τοῦ δόντος ὑβριζομένου; τί δὲ τὸν δῆμον αὐτὸν ἐργά-
σεσθαι; τί δὲ τοὺς Ἰταλιώτας; πόσον δὲ ὑμῖν ἔσεσθαι
φθόνον παρά τε ἀνδρῶν καὶ θεῶν, ἐνυβρίζουσιν ἐς
τὸν ὑμῖν τὴν ἡγεμονίαν μέχρις ὠκεανοῦ, ἐπὶ τὴν ἄγνω-
561 στον προαγαγόντα; καὶ οὐκ ἐν αἰτίᾳ καὶ καταγνώσει
μᾶλλον ἔσεσθαι τὴν τοσήνδε ἡμῶν ἀνωμαλίαν, εἰ τοὺς
μὲν ὕπατον ἐν βουλευτηρίῳ καὶ ἱερὸν ἄνδρα ἐν ἱερῷ χω-
ρίῳ, βουλῆς ἀγηγερμένης, ὑπὸ ὄψεσι θεῶν κατακανόντας
τιμᾶν ἀξιώσομεν, ἀτιμοῦν δὲ τὸν καὶ τοῖς πολεμίοις δι'
ἀρετὴν τίμιον; τούτων μὲν οὖν ὡς οὔτε ὁσίων οὔτε
562 ἐφ' ἡμῖν ὄντων προλέγω πάμπαν ἀπέχεσθαι· γνώμην
δὲ ἐσφέρω τὰ μὲν πεπραγμένα καὶ βεβουλευμένα τῷ
Καίσαρι πάντα κυροῦν, τοὺς δὲ ἁμαρτόντας ἐπαινεῖν
μὲν οὐδενὶ τρόπῳ (οὐ γὰρ ὅσιον οὐδὲ δίκαιον, οὐδὲ
σύμφωνον ἔτι τῷ κυροῦν τὰ Καίσαρι πεπραγμένα),
περισώζειν δὲ ἐξ ἐλέου μόνον, εἰ ἐθέλοιτε, διὰ τοὺς
οἰκείους αὐτῶν καὶ φίλους, εἰ δὴ καὶ τόδε αὐτὸ οἴδε
λαμβάνειν ὑπὲρ ἐκείνων ὁμολογοῖεν ἐν χάριτος μέρει".

---

8 sq. *ἐργάσεσθαι* H. Steph., *ἐργάσασθαι* Oi 10 *ἀνδρῶν*] cf. ad I § 331 11 *μέχρις* scripsi cum B, *μέχρι* vulgo ⟨*καὶ*⟩ *ἐπὶ* ci. Mend., *ἐπὶ τὴν ἄγνωστον* potius del. Nauck, sed asyndeton est maxime rhetoricum; cf. v. 23, § 370 extr. alibi 13 *ὑμῶν* VC 15 *ἐγηγερμένης*, ut videtur, i *κατακτανόντας* i 20 sq. *οὐδενὶ τρόπῳ μὲν ἐπαινεῖν*, nisi potius *μὲν* ante *τρόπῳ* posuit, V 24 *αὐτὸ*] *αὐτοὶ* vertit C, sed preme *καὶ τόδε αὐτὸ* et *ἐν χάριτος μέρει*

44 a. C.

135 *τοιαῦτα εἰπόντος τοῦ Ἀντωνίου σὺν ἀνατάσει τε* 563
καὶ ὁρμῇ βαρυτέρᾳ, γίγνεται δόγμα, ἡσυχαζόντων ἤδη
καὶ ἀγαπώντων ἁπάντων, φόνου μὲν οὐκ εἶναι δίκας
ἐπὶ τῷ Καίσαρι, κύρια δὲ εἶναι τὰ πεπραγμένα αὐτῷ
πάντα καὶ ἐγνωσμένα, ‘ἐπεὶ τῇ πόλει συμφέρει.’ ἐβι- 564
άσαντο γὰρ τόδε ἐς ἀσφάλειαν οἱ τῶν περισωζομένων
οἰκεῖοι προστεθῆναι μάλιστα, ὡς οὐ δικαίως φυλασ-
σόμενα μᾶλλον ἢ διὰ χρείαν. καὶ ὁ Ἀντώνιος αὐτοῖς
ἐς τοῦτο ἐνέδωκεν. ἐψηφισμένων δὲ τούτων, ὅσοι 565
τῶν κληρούχων ἡγεμόνες ἦσαν, ἠξίουν ἴδιον περὶ
σφῶν ἐπὶ τῷ κοινῷ δόγμα ἕτερον γενέσθαι, βεβαιοῦν
αὐτῶν τὰς κληρουχίας. καὶ οὐκ ἐκώλυεν ὁ Ἀντώνιος,
ἐπιδεικνὺς τῇ βουλῇ τὸν φόβον. γίγνεται μὲν δὴ καὶ
τοῦτο καὶ ἕτερον αὖ περὶ τῶν ἐξιόντων ἐπὶ τὰς ἀπ-
οικίας ὅμοιον· Λεύκιον δὲ Πείσωνα, ὅτῳ τὰς διαθήκας 566
ὁ Καῖσαρ παρετίθετο, τοῦτον ἤδη τὸν τρόπον τῆς
βουλῆς διαλελυμένης τινὲς περιστάντες παρεκάλουν
μήτε τὰς διαθήκας προφέρειν μήτε θάπτειν τὸ σῶμα
φανερῶς, μή τι νεώτερον ἕτερον ἐκ τούτων γένοιτο.
καὶ οὐ πειθόμενον ἠπείλουν ἐσαγγέλλειν, ὅτι τὸν δῆμον
οὐσίαν τηλικαύτην ἀφαιροῖτο γιγνομένην κοινήν, αὖθις
136 *ἄρα ἐνσημαινόμενοι τὴν τυραννίδα. ἐκβοήσας οὖν ὁ* 567
Πείσων ὅτι μέγιστον καὶ τοὺς ὑπάτους ἔτι παροῦσάν
οἱ τὴν βουλὴν ἀξιώσας συναγαγεῖν, εἶπεν· “οἱ τύραν-
νον λέγοντες ἕνα ἀνῃρηκέναι τοσοίδε ἡμῶν ἀνθ’ ἑνὸς

2 *βαρυτάτῃ* ci. Mend., inut., ut videtur 10 *ἦσαν*] *παρῆσαν* ex C *(aderant)* ci. Mend. coll. Cic. ad Att. 14, 14, 2 ‘qui armati aderant’ 11 sq. *βεβαιοῦν αὐτῶν* Schw., *βεβαιούντων* Oi 14 sq. *ἀποικίας* Musgr., *ἐποικίας* Oi 16 *παρετέθειτο* cum Bk. maluit Mend., *παρέθετο* Nauck, cf. praef. 20 *πειθομένου* a, quod immerito probavit Cob. p. 218 *ἐσαγγελεῖν* scr. Mend., fort. recte 21 *γενομένην* ci. Mend., cf. praef. 24 sq. *οἱ τύραννοι* V 25 *ἕνα* deleri voluit Mend.

44 a. C.
ἤδη τυραννοῦσιν· οἳ θάπτειν με κωλύουσι τὸν ἀρχι-
ερέα καὶ τὰς διαθήκας ἀπειλοῦσι προφέροντι καὶ τὴν
568 οὐσίαν δημεύουσιν αὖθις ὡς τυράννου. καὶ τὰ μὲν
ἐπὶ τούτοις αὐτῷ πεπραγμένα κεκύρωται· ἃ δὲ ἐφ'
ἑαυτῷ κατέλιπεν, ἀκυροῦσιν, οὐ Βροῦτος ἔτι οὐδὲ
Κάσσιος, ἀλλ' οἱ κἀκείνους ἐς τόνδε τὸν ὄλεθρον
ἐκριπίσαντες. τῆς μὲν οὖν ταφῆς ὑμεῖς ἐστε κύριοι,
τῶν δὲ διαθηκῶν ἐγώ· καὶ οὔποτε ἃ ἐπιστεύθην προ-
569 δώσω, πρὶν κἀμέ τις ἐπανέλῃ". θορύβου δὲ καὶ
ἀγανακτήσεως γενομένης παρὰ πάντων, καὶ μάλιστα
τῶν τι καὶ ἐλπιζόντων ἐκ τῶν διαθηκῶν αὐτοῖς ἔσε-
σθαι, τάς τε διαθήκας ἐς τὸ μέσον ἔδοξε προφέρειν
καὶ θάπτειν τὸν ἄνδρα δημοσίᾳ. καὶ ἐπὶ τοῖσδε ἡ βουλὴ
διελύθη.

570 Βροῦτος δὲ καὶ Κάσσιος αἰσθόμενοι τῶν γεγονό- 137
των ἐς τὸ πλῆθος περιέπεμπον καὶ παρεκάλουν πρὸς
αὐτοὺς ἀνελθεῖν ἐς τὸ Καπιτώλιον. συνδραμόντων
δὲ ὀξέως πολλῶν ὁ Βροῦτος ἔλεγεν· "ἐνταῦθα ὑμῖν ἐν-
τυγχάνομεν, ὦ πολῖται, οἱ χθὲς κατ' ἀγορὰν ἐντυχόν-
τες, οὔτε ὡς ἐς ἱερὸν καταφυγόντες (οὐ γὰρ ἡμάρτομεν)
οὔτε ὡς ἐπὶ κρημνόν, οἳ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέπομεν
ὑμῖν. ἀλλὰ τὸ Κίννα πάθος, ὀξύτερόν τε καὶ ἀλογώτε-
571 ρον αὐτῷ γενόμενον, οὕτως ἠνάγκασεν. ᾐσθόμην δὲ
τῶν ἐχθρῶν διαβαλλόντων ἡμᾶς ἐς ἐπιορκίαν καὶ ἐς αἰ-
τίαν ἀπορίας εἰρήνης ἀσφαλοῦς. ἃ δὴ περὶ τούτων ἔχο-
μεν εἰπεῖν, ἐν ὑμῖν ἐροῦμεν, ὦ πολῖται, μεθ' ὧν καὶ
572 τἆλλα δημοκρατουμένων πράξομεν. ἐπειδὴ Γάιος Καῖ-

9 πρὶν ⟨ἂν⟩ ci. Nauck, at cf. Krüger, Gr. Sprachl.[5] § 54, 17, 3
11 τι] τε i αὐτοῖς Oi, corr. Mend. 17 αὐτοὺς libri, corr.
Mend. 27 δημοκρατούμενοι ci. Keil, ⟨τὰ τῶν⟩ δημοκρατου-
μένων H. Steph.; an δημοκρατουμένως?

22 τὸ Κίννα πάθος] cf. § 527

σαρ ἐκ Γαλατίας ἐπὶ τὴν πατρίδα ἤλασε σὺν ὅπλοις 44 a. C.
πολεμίοις καὶ Πομπήιος μὲν ὁ δημοκρατικώτατος ὑμῶν
ἔπαθεν, οἷα ἔπαθεν, ἐπὶ δ' αὐτῷ πλῆθος ἄλλο πολιτῶν
ἀγαθῶν ἔς τε Λιβύην καὶ Ἰβηρίαν ἐλαυνόμενοι δι-
ωλώλεσαν, εἰκότως αὐτῷ δεδιότι καὶ βέβαιον ἔχοντι
τὴν τυραννίδα ἀμνηστίαν αἰτοῦντι ἔδομεν καὶ ὠμό-
σαμεν ὑπὲρ αὐτῆς. εἰ δὲ ἡμῖν ὀμνύναι προσέταττεν οὐ 573
τὰ παρελθόντα μόνον οἴσειν ἐγκρατῶς, ἀλλὰ δουλεύ-
σειν ἐς τὸ μέλλον ἑκόντας, τί ἂν ἔπραξαν οἱ νῦν ἐπι-
βουλεύοντες ἡμῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ ὄντας γε Ῥωμαίους
οἶμαι πολλάκις ἀποθανεῖν ⟨ἂν⟩ ἑλέσθαι μᾶλλον ἢ δου-
138 λεύειν ἑκόντας ἐπὶ ὅρκῳ. εἰ μὲν δὴ μηδὲν ἔτι εἰς δου- 574
λείαν εἰργάζετο ὁ Καῖσαρ, ἐπιωρκήσαμεν· εἰ δὲ οὔτε
τὰς ἀρχὰς τὰς ἐν ἄστει οὔτε τὰς τῶν ἐθνῶν ἡγεμο-
νίας οὔτε στρατείας ἢ ἱερωσύνας ἢ κληρουχίας ἢ τιμὰς
ἄλλας ὑμῖν ἀπέδωκεν οὐδὲ προεβούλευεν ἡ βουλὴ περὶ
οὐδενὸς οὐδ' ὁ δῆμος ἐπεκύρου, ἀλλὰ πάνθ' ὁ Καῖ-
σαρ ἦν ἅπασιν ἐξ ἐπιτάγματος καὶ οὐδὲ κόρος αὐτῷ
τοῦ κακοῦ τις ἐγίγνετο, οἷος ἐγένετο Σύλλᾳ, ἀλλ' ὃ
μὲν τοὺς ἐχθροὺς καθελὼν ἀπέδωκεν ὑμῖν τὴν πολι-
τείαν, ὃ δ' ἐπὶ ἄλλην στρατείαν χρόνιον ἀπιὼν ἐς
πενταετὲς ὑμῶν τὰ ἀρχαιρέσια προελάμβανε, ποία ταῦτα
ἦν ἐλευθερία, ἧς οὐδ' ἐλπὶς ὑπεφαίνετο ἔτι; τί δὲ οἱ 575
τοῦ δήμου προστάται Καισήτιος καὶ Μάρυλλος; οὐχ
ἱερὰν καὶ ἄσυλον ἄρχοντες ἀρχὴν ἐξηλαύνοντο σὺν

2 ὑμῶν, ἡ suprascr. a m. 1, V, fort. recte, cf. § 557
5 δεδιότι] δεδιότες vertit C, δεδίττοντι (debebat δεδιττομένῳ) ci. H. Steph., κἀβέβαιον potius cum Bk. maluit Mend., καὶ ⟨οὐ⟩ βέβαιον Musgr.; non liquet. Ceterum βεβαίαν V 11 ⟨ἂν⟩ add. Mend. 15 στρατείας] στρατηγίας ci. Mend. ex C, qui vertit: *neque prouinciarum praefecturas et exercituum* 16 περὶ] ἐπὶ i 18 ⟨ἐν⟩ ἅπασιν ci. Schw. 24 *Caesetius* C, σίττιος (σίτιος V) O i μάρυλος V

44 a. C.
*ὕβρει; καὶ ὁ μὲν νόμος ὁ τῶν προγόνων καὶ ὁ ὅρκος
οὐδ' ἐπάγεσθαι δίκην ἔτι οὖσι δημάρχοις ἐπιτρέπου-
σιν· ὁ δὲ Καῖσαρ αὐτοὺς ἐξήλασεν, οὐδὲ δίκην ἐπ-*
576 *αγαγών. πότεροι οὖν ἐς τοὺς ἀσύλους ἡμάρτανον; ἢ
Καῖσαρ μὲν ἱερὸς καὶ ἄσυλος, ὅτῳ ταῦτα οὐχ ἑκόντες,
ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης οὐδὲ πρὶν ἐπελθεῖν αὐτὸν ἐς τὴν
πατρίδα σὺν ὅπλοις καὶ τοσούσδε καὶ τοιούσδε ἀγαθοὺς
πολίτας κατακανεῖν, ἐθέμεθα· τὴν δὲ τῶν δημάρχων
ἀρχὴν οὐχ ἱερὰν καὶ ἄσυλον οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν
δημοκρατίᾳ χωρὶς ἀνάγκης ὤμοσάν τε καὶ ἐπηράσαντο*
577 *ἐς ἀεὶ ἔσεσθαι; ποῦ δὲ οἱ φόροι τῆς ἡγεμονίας καὶ
λογισμοὶ συνεφέροντο; τίς δ' ἡμῶν ἀκόντων ἤνοιγε
τὰ ταμιεῖα; τίς τῶν ἀψαύστων καὶ ἐπαράτων ἐκίνει
χρημάτων καὶ ἑτέρῳ δημάρχῳ κωλύοντι θάνατον
ἠπείλει;*

578 *ἀλλὰ τίς, φασίν, ἔτι ὅρκος ἐς ἀσφάλειαν εἰρήνης* **139**
*ἂν γένοιτο; εἰ μὲν οὐ τυραννήσει τις, οὐδὲ ὅρκων δεῖ·
οὐδὲ γὰρ τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐδέησεν οὐδέποτε· εἰ δ'
ἐπιθυμήσει τις ἄλλος τυραννίδος, οὐδὲν πιστόν ἐστι*
579 *Ῥωμαίοις πρὸς τύραννον οὐδ' εὔορκον. καὶ τάδε προ-
λέγομεν ἔτι ὄντες ὑπὸ τῷ κινδύνῳ καὶ προεροῦμεν
ὑπὲρ τῆς πατρίδος αἰεί· καὶ γὰρ ὄντες ἐν ἀσφαλεῖ τιμῇ
παρὰ Καίσαρι τὴν πατρίδα τῆς ἡμετέρας τιμῆς προ-
ετιμήσαμεν.*

580 *διαβάλλουσι δ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ ταῖς κληρουχίαις, ἐρε-
θίζοντες ὑμᾶς. εἰ δή τινες τῶν ᾠκισμένων ἢ οἰκισθη-*

4 *καὶ* ante *ἐς* add., ut videtur, b   5 *μὲν* ⟨*ἦν*⟩ ci. Mend., contra Kratt p. 37   9 *καὶ ἄσυλον* ⟨*ἐροῦμεν, ἣν*⟩ *οἱ* ci. H. Steph.   *ὑμῶν* B   12 ⟨*οἱ*⟩ *λογισμοὶ* ci. Mend., at cf. ad I § 351   13 sq. *ἐπαράτων ἐκίνει χρημάτων*] *ἀθίκτων χρημάτων προσήψατο* ad, ceterum cf. § 164   17 *ὅρκῳ* B   26 sq. *ἢ εἰσοικισθησομένων* V, unde *ἢ ἔτι οἰκ.* ci. Mend., *ἢ καὶ οἰκ.* Keil

44 a. C.
σομένων πάρεστε, χαρίσασθέ μοι καὶ ἐπισημήνασθε
140 ἑαυτούς". ἐπισημηναμένων δὲ πολλῶν "εὖ γε", εἶπεν, 581
"ὦ ἄνδρες, τοῖς ἄλλοις ἐποιήσατε συνελθόντες. χρὴ
δὲ ὑμᾶς, τὰ εἰκότα τιμωμένους τε καὶ περιποιουμένους
ἐκ τῆς πατρίδος, τὰ ἴσα τὴν ἐκπέμπουσαν ἀντιγεραί-
ρειν. ὑμᾶς δὲ ὁ δῆμος ἔδωκεν ἐπὶ Κελτοὺς καὶ Βρετ- 582
τανοὺς τῷ Καίσαρι, καὶ ἀριστεύοντας ἔδει τιμῶν καὶ
ἀριστείων τυχεῖν. ὃ δὲ ὑμᾶς τοῖς ὅρκοις προλαβὼν
ἐπήγαγε μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν μάλ' ἀβουλοῦντας, ἐπήγαγε
δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν πολιτῶν ἐς Λιβύην ὀκνοῦντας
ὁμοίως. εἰ μὲν δὴ μόνα ταῦτα ὑμῖν ἐπέπρακτο, ᾔδεῖσθε 583
ἂν ἴσως ἐπὶ τοιούτοις αἰτεῖν ἀριστεῖα· ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς
φθόνος ἢ χρόνος ἢ ἀνθρωπίνη λήθη τὰ ἐπὶ Κελτοῖς
καὶ Βρεττανοῖς ὑμῶν ἔργα σβέσει, ὑπὲρ τούτων ὑμῖν
ἐστι τὰ ἀριστεῖα· ἃ καὶ τοῖς πάλαι στρατευομένοις 584
ὁ δῆμος ἐδίδου, οἰκείων μὲν ἀνδρῶν ἢ ἀναμαρτήτων
οὔ ποτε γῆν ἀφαιρούμενος οὐδ' ἑτέροις ἐπινέμων τὰ
ἀλλότρια οὐδ' ἡγούμενος δεῖν ἀμείβεσθαι δι' ἀδικη-
μάτων. τῶν δὲ πολεμίων ὅτε κρατήσαιεν, οὐδὲ τού- 585
των ἅπασαν τὴν γῆν ἀφῃροῦντο, ἀλλὰ ἐμερίζοντο καὶ
ἐς τὸ μέρος ᾤκιζον τοὺς ἐστρατευμένους, φύλακας
εἶναι τῶν πεπολεμηκότων· καὶ οὐκ ἀρκούσης ἐνίοτε
τῆς δορικτήτου γῆς καὶ τὴν δημοσίαν ἐπένεμον ἢ
ἐωνοῦντο ἑτέραν. οὕτω μὲν ὑμᾶς ὁ δῆμος συνῴκιζεν 586
ἀλύπως ἅπασι· Σύλλας δὲ καὶ Καῖσαρ, οἱ σὺν ὅπλοις
ἐς τὴν πατρίδα ὡς πολεμίαν ἐμβαλόντες, ἐπὶ αὐτῇ τῇ
πατρίδι φρουρῶν καὶ δορυφόρων δεόμενοι, οὔτε διέλυ-
σαν ὑμᾶς ἐς τὰς πατρίδας, οὔτε γῆν ὑμῖν ἐωνοῦντο

6 δὲ om. b   12 ἐπεὶ — 15 ἀριστεῖα om. O   15 τοῖς πάλαι στρατευομένοις] πάλαι τοῖς ἐστρατευμένοις ci. Mend., vix recte   26 ὡς ⟨ἐς⟩ πολ. ci. Mend., at cf. ad I § 269

44 a. C.
ἢ τὴν τῶν δεδημευμένων ἀνδρῶν ἐπένεμον, οὔτε τὰς
τιμὰς τοῖς ἀφαιρουμένοις ἐς παρηγορίαν ἐδίδοσαν,
πολλὰ μὲν ἐκ τῶν ταμιείων ἔχοντες, πολλὰ δὲ ἐκ τῶν
δεδημευμένων, ἀλλὰ τὴν Ἰταλίαν οὐδὲν ἁμαρτοῦσαν
οὐδὲ ἀδικοῦσαν πολέμου νόμῳ καὶ λῃστηρίου νόμῳ
τήν τε γῆν ἀφῃροῦντο καὶ οἰκίας καὶ τάφους καὶ
ἱερά, ὧν οὐδὲ τοὺς ἀλλοφύλους πολεμίους ἀφῃρούμεθα,
587 ἀλλὰ δεκάτην αὐτοῖς μόνην καρπῶν ἐπετάσσομεν. οἳ **141**
δὲ ὑμῖν τὰ τῶν ὑμετέρων ὁμοεθνῶν διένεμον, τῶν
ἐπὶ Κελτοὺς ὑμᾶς αὐτῷ Καίσαρι στρατευσάντων καὶ
προπεμψάντων καὶ εὐξαμένων πολλὰ κατὰ τῶν ὑμε-
588 τέρων νικητηρίων. καὶ συνῴκιζον ὑμᾶς ἐς ταῦτα
ἀθρόους ὑπὸ σημείοις καὶ συντάξει στρατιωτικῇ, μήτε
εἰρηνεύειν δυναμένους μήτε ἀδεεῖς εἶναι τῶν ἐξελα-
θέντων· ὁ γὰρ ἀλώμενος καὶ τῶν ὄντων ἀφῃρημένος
ἔμελλεν ὑμῖν περιπολῶν ἐφεδρεύειν καιροφυλακῶν.
589 τοῦτο δ' ἦν, ὅπερ οἱ τύραννοι μάλιστα ἐβούλοντο, οὐ
γῆν ὑμᾶς λαβεῖν, ἣν δὴ καὶ ἑτέρωθεν εἶχον παρασχεῖν,
ἀλλ' ὅπως ἐχθροὺς ἐφεδρεύοντας ἔχοντες ἀεὶ βέβαιοι
φύλακες ἦτε τῆς ἀρχῆς τῆς ταῦτα ὑμῖν συναδικούσης·
εὔνοια γὰρ ἐς τυράννους γίγνεται δορυφόρων ἐκ τοῦ
συναδικεῖν καὶ συνδεδιέναι. καὶ τοῦτο, ὦ θεοί, συν-
οικισμὸν ἐκάλουν, ᾧ θρῆνος ὁμοφύλων ἀνδρῶν ἐπῆν
590 καὶ ἀνάστασις οὐδὲν ἀδικούντων. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν
ὑμᾶς ἐξεπίτηδες ἐχθροὺς ἐποίουν τοῖς ὁμοεθνέσιν ὑπὲρ

---

3 *ex aerario* C, i. e. ἐκ τοῦ ταμιείου 5 noli alterutrum νόμῳ turbare 11 sq. καὶ εὐξαμένων θεοῖς κατὰ [τῶν?] νικητηρίων ci. Mend.; mihi locis, quos G. H. Schäfer, Appar. crit. et exeget. ad Demosth. t. V (1827) p. 728 sq. attulit, verba Appiani defendi videntur 16 περιπολῶν Musgr., περὶ πολλῶν libri, vulgo ἐφεδρεύσειν scr. Mend., cf. ad I § 82 20 ταὐτὰ ci. Schw., inut.

44 a. C.

τοῦ σφετέρου συμφέροντος· ἡμεῖς δέ, οὓς οἱ νῦν τῆς
πατρίδος προστάται φασὶν ἐλέῳ περισώζειν, τήν τε
γῆν ὑμῖν τήνδε αὐτὴν ἐσαεὶ βεβαιοῦμεν καὶ βεβαιώσο-
μεν καὶ μάρτυρα τὸν θεὸν τῶνδε ποιούμεθα. καὶ
ἔχετε καὶ ἕξετε, ἃ εἰλήφατε· καὶ οὐ μή τις ὑμᾶς ἀφ-
έληται ταῦτα, οὐ Βροῦτος, οὐ Κάσσιος, οὐχ οἵδε πάντες,
οἳ τῆς ὑμετέρας ἐλευθερίας προεκινδυνεύσαμεν. ὃ δ' 591
ἐν τῷ ἔργῳ μόνον ἐστὶν ἐπίμεμπτον, ἰασόμεθα ἡμεῖς,
διαλλακτήριον ὑμῖν ἅμα ἐς τοὺς ὁμοεθνεῖς ἐσόμενον
καὶ ἥδιστον ἤδη πυθομένοις. οἷς τὴν τιμὴν τῆσδε τῆς
γῆς τοῖς ἀφῃρημένοις ἡμεῖς ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων
εὐθὺς ἐκ πρώτης ἀφορμῆς ἀποδώσομεν, ἵνα μὴ βέβαιον
ἔχητε μόνον ὑμεῖς τὴν κληρουχίαν, ἀλλὰ καὶ ἄφθονον".

142 τοιαῦτα τοῦ Βρούτου λέγοντος ἀκροώμενοί τε ἔτι 592
πάντες καὶ διαλυόμενοι κατὰ σφᾶς ἐπῄνουν ὡς δικαιό-
τατα καὶ τοὺς ἄνδρας ὡς ἀκαταπλήκτους δὴ καὶ μά-
λιστα φιλοδήμους ἐν θαύματι ἐποιοῦντο καὶ ἐς εὔνοιαν
πρὸς αὐτοὺς μετετίθεντο καὶ ἐς τὴν ἐπιοῦσαν αὐτοῖς
συμπράξειν ἔμελλον. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ οἱ μὲν ὕπατοι τὸ 593
πλῆθος ἐς ἐκκλησίαν συνεκάλουν, καὶ ἀνεγινώσκετο
αὐτοῖς τὰ δόξαντα, καὶ Κικέρων πολὺ τῆς ἀμνηστίας
ἐγκώμιον ἐπέλεγεν· οἳ δὲ ἡδόμενοι κατεκάλουν ἐκ τοῦ
ἱεροῦ τοὺς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον. καὶ οἵδε ἀναπέμπειν 594
αὐτοῖς ἐν τοσῷδε ὅμηρα ἐκέλευον, καὶ ἀνεπέμποντο
οἱ παῖδες Ἀντωνίου τε καὶ Λεπίδου. ὀφθέντων δὲ
τῶν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον κρότος ἦν καὶ βοή, καὶ τῶν

---

4 τῶνδε cum C scr. Mend., τόνδε Oi 10 sq. οἷς delendum ci. Musgr., τοῖς ἀφῃρημένοις potius Mend., sed fort. οἷς neutraliter intellegendum est, cf. Ps.-Aristid. ed. Dind. II p. 611, 7; 621, 13; 637, 29 etc.; ita etiam Bitschofsky, Berl. philol. Wochenschr. 1886 p. 1207; τῆς ἀφῃρημένης vertit C 22 sq. ἐκ τοῦ ἱεροῦ post Κάσσιον V 24 αὐτοῖς Oi, cum C corr. Mend.

44 a. C.
ὑπάτων εἰπεῖν τι βουλομένων οὐκ ἀνασχόμενοι δεξιώ-
σασθαι αὐτοὺς καὶ συναλλαγῆναι πρότερον ἐκέλευον.
595 καὶ γίγνεται μὲν οὕτω, καὶ διεσείετο μάλιστα τοῖς ὑπά-
τοις ἡ γνώμη ὑπὸ δέους ἢ φθόνου, ὡς τῶν ἀνδρῶν
καὶ τὰ ἄλλα αὐτοὺς ὑπεροισόντων ἐν τῇ πολιτείᾳ.
596 διαθῆκαι δὲ τοῦ Καίσαρος ὤφθησαν φερόμεναι, καὶ **148**
εὐθὺς αὐτὰς τὸ πλῆθος ἐκέλευον ἀναγινώσκειν. θετὸς
μὲν δὴ τῷ Καίσαρι παῖς ἐγίγνετο ἐν αὐταῖς ὁ τῆς
ἀδελφῆς θυγατριδοῦς Ὀκτάουιος, τῷ δήμῳ δὲ ἦσαν
ἐνδιαίτημα οἱ κῆποι δεδομένοι καὶ κατ' ἄνδρα Ῥω-
μαίων τῶν ὄντων ἔτι ἐν ἄστει πέντε καὶ ἑβδομήκοντα
597 Ἀττικαὶ δραχμαί. καὶ ὑπεσαλεύετο αὖθις ἐς ὀργὴν ὁ
δῆμος, τυράννου μὲν κατηγορίας προπεπυσμένοι, δια-
θήκας δὲ φιλοπόλιδος ἀνδρὸς ὁρῶντες. οἴκτιστον δὲ
ἐφάνη μάλιστα αὐτοῖς, ὅτι τῶν ἀνδροφόνων Δέκμος
ὁ Βροῦτος ἐν τοῖς δευτέροις κληρονόμοις ἐγέγραπτο
παῖς· ἔθος γάρ τι Ῥωμαίοις παραγράφειν τοῖς κληρο-
νόμοις ἑτέρους, εἰ μὴ κληρονομοῖεν οἱ προτεροι. ἐφ'
ᾧ δὴ καὶ μᾶλλον συνεταράσσοντο καὶ δεινὸν καὶ
ἀθέμιστον ἡγοῦντο καὶ Δέκμον ἐπιβουλεῦσαι Καίσαρι,
598 παῖδα αὐτῷ γεγραμμένον εἶναι. ἐπεὶ δὲ καὶ Πείσωνος
τὸ σῶμα φέροντος ἐς τὴν ἀγορὰν πλῆθός τε ἄπειρον
ἐς φρουρὰν συνέδραμον σὺν ὅπλοις, καὶ μετὰ βοῆς
καὶ πομπῆς δαψιλοῦς ἐπὶ τὰ ἔμβολα προυτέθη, οἰμωγή
τε καὶ θρῆνος ἦν αὖθις ἐπὶ πλεῖστον, καὶ τὰ ὅπλα
ἐπατάγουν οἱ ὡπλισμένοι καὶ κατὰ μικρὸν ἐν μετα-

4 malim ⟨τωνδε⟩ τῶν ἀνδρῶν 5 αὐτοὺς O i, corr. Mend. 10 ἐνδιαίτημα post οἱ κῆποι i *horti transtyberini* C, fort. ex Suet. Div. Iul. 83 (Mend.) 10 sq. ῥωμαῖον O 11 ἔτι, quod susp. Mend., delendum aut ante τῶν ὄντων (= προσέτι) ponendum videtur 17 τι] τοι a b 21 δὲ om. i 23 ἐς φρουρὰν] ἐς ἐκφορὰν ci. Cob. p. 218 sq., vix recte 24 ἐπὶ τὰ ἔμβολα] cf. ἐς τὴν Ῥώμην I § 493

44 a. C.

νοίᾳ τῆς ἀμνηστίας ἐγίγνοντο. καὶ ὁ Ἀντώνιος ὧδε 599
ἔχοντας ἰδὼν οὐ μεθῆκεν, ἀλλὰ ᾑρημένος εἰπεῖν τὸν
ἐπιτάφιον οἷα ὕπατος ὑπάτου καὶ φίλος φίλου καὶ
συγγενὴς συγγενοῦς (ἦν γὰρ δὴ Καίσαρι κατὰ μητέρα
συγγενής) ἐτέχναζεν αὖθις καὶ ἔλεγεν ὧδε.

144 "οὐκ ἄξιον, ὦ πολῖται, τοσοῦδε ἀνδρὸς ἐπιτάφιον 600
ἔπαινον παρ' ἐμοῦ μᾶλλον, ἑνὸς ὄντος, ἢ παρὰ τῆς
πατρίδος ὅλης αὐτῷ γενέσθαι. ὅσα δὴ τῆς ἀρετῆς
αὐτὸν ὑμεῖς ἀγάμενοι πάντες ὁμαλῶς, ἥ τε βουλὴ καὶ
μετὰ αὐτῆς ὁ δῆμος, ἔτι περιόντι ἐψηφίσασθε, ὑμετέ-
ραν καὶ οὐκ Ἀντωνίου τάδε φωνὴν εἶναι τιθέμενος
ἀναγνώσομαι." καὶ ἀνεγίνωσκε τῷ μὲν προσώπῳ 601
σοβαρῷ καὶ σκυθρωπῷ, τῇ φωνῇ δ' ἐνσημαινόμενος
ἕκαστα καὶ ἐφιστάμενος, οἷς μάλιστα αὐτὸν ἐν τῷ
ψηφίσματι ἐξεθείαζον, ἱερὸν καὶ ἄσυλον ἢ πατέρα
πατρίδος ἢ εὐεργέτην ἢ προστάτην οἷον οὐχ ἕτερον
ὀνομάζοντες. ἐφ' ἑκάστῳ δὲ τούτων ὁ Ἀντώνιος τὴν
ὄψιν καὶ τὴν χεῖρα ἐς τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος ἐπι-
στρέφων ἐν παραβολῇ τοῦ λόγου τὸ ἔργον ἐπεδείκνυ.
ἐπεφθέγγετο δέ πού τι καὶ βραχὺ ἑκάστῳ, μεμιγμένον 602
οἴκτῳ καὶ ἀγανακτήσει, ἔνθα μὲν τὸ ψήφισμα εἴποι
'πατέρα πατρίδος', ἐπιλέγων· "τοῦτο ἐπιεικείας ἐστὶ μαρ-
τυρία", ἔνθα δ' ἦν 'ἱερὸς καὶ ἄσυλος' καὶ 'ἀπαθὴς
καὶ ὅστις αὐτῷ καὶ ἕτερος προσφύγοι', "οὐχ ἕτερος",
ἔφη, "τῷδε προσφεύγων, ἀλλ' αὐτὸς ὑμῖν ὁ ἄσυλος
καὶ ἱερὸς ἀνῄρηται, οὐ βιασάμενος οἷα τύραννος λαβεῖν

---

4 μητέρα Schw., μέρη Oi, *sanguine coniunctus* C 8 αὐτῷ del. Nauck et Mend., sed cf. Kratt p. 39 9 ὑμεῖς editiones veteres, ἡμεῖς libri, quod si retinere malis cum Mend., v. 10 ἐψηφισάμεθα scribendum est

---

4 mater Antonii fuit Iulia, cf. Drumann III p. 125 n. 24

44 a. C.
603 *τάσδε τὰς τιμάς, ἃς οὐδὲ ᾔτησεν. ἀνελευθερώτατοι*
δὲ ἄρα ἡμεῖς, οἳ τοιάδε τοῖς ἀναξίοις οὐδὲ αἰτοῦσι
δίδομεν. ἀλλ' ὑμεῖς ἡμῶν ὑπεραπολογεῖσθε ὡς οὐκ
ἀνελευθέρων, ὦ πιστοὶ πολῖται, τοιαύτῃ καὶ νῦν πρὸς
604 *τεθνεῶτα χρώμενοι τιμῇ". καὶ αὖθις ἀνεγίνωσκε* 145
τοὺς ὅρκους, ἦ μὴν φυλάξειν Καίσαρα καὶ τὸ Καί-
σαρος σῶμα παντὶ σθένει πάντας ἤ, εἴ τις ἐπιβουλεύ-
σειεν, ἐξώλεις εἶναι τοὺς οὐκ ἀμύναντας αὐτῷ. ἐφ'
ὅτῳ δὴ μάλιστα τὴν φωνὴν ἐπιτείνας καὶ τὴν χεῖρα
ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνασχών, "ἐγὼ μέν," εἶπεν, "ὦ Ζεῦ
πάτριε καὶ θεοί, ἕτοιμος ἀμύνειν ὡς ὤμοσα καὶ ἠρα-
σάμην· ἐπεὶ δὲ τοῖς ὁμοτίμοις δοκεῖ συνοίσειν τὰ ἐγνω-
605 *σμένα, συνενεγκεῖν εὔχομαι". θορύβου δ' ἐκ τῆς*
βουλῆς ἐπὶ τῷδε μάλιστα προφανῶς ἐς αὐτὴν εἰρη-
μένῳ γενομένου, ἐπικαταψήχων αὐτὴν ὁ Ἀντώνιος καὶ
παλινῳδῶν ἔφη· "ἔοικεν, ὦ πολῖται, τὰ γεγενημένα
ἀνδρῶν μὲν οὐδενός, ἀλλά του δαιμόνων ἔργα εἶναι.
606 *καὶ χρὴ τὸ παρὸν σκοπεῖν μᾶλλον ἢ τὸ γεγενημένον,*
ὡς ἐν ἀκμῇ μεγάλων ἐστὶ κινδύνων ἡμῖν τὰ μέλλοντα
ἢ τὰ ὄντα μὴ ἐς τὰς προτέρας στάσεις ὑπαχθῶμεν
καὶ ἐκτριφθῇ πᾶν, ὅ τι λοιπόν ἐστιν εὐγενὲς τῇ πόλει.
προπέμπωμεν οὖν τὸν ἱερὸν τόνδε ἐπὶ τοὺς εὐδαί-

---

5 *ἀντεγίγωσκε* (sic) B 6 sq. *τοῦ* ante *Καίσαρος* add. a 8 *εἶναι* om. B (post *ἐξώλεις* in extr. versu *τούς*, non *εἶναι*, ut Schw. et Mend. dixerunt, erasum est, quia repetitum erat in v. sq.) *ἀμυνοῦντας* V, hoc quoque bonum 11 *πατρῷε* ci. Cob. p. 219 15 *ἐπικαταψήχων* (sed *η* in rasura B) Od, *ἐπικαταψύχων* ab, *paulisper se refrigerans* C 17 *ἔργον* ci. Mend., contra Kratt p. 4, iure, ut videtur 19 sq. *μεγάλων*] *μειζόνων* ci. Schw., et ita vertit C, *μᾶλλον* ante *ἢ τὰ ὄντα* subaudit Kratt p. 59 (cf. ad I § 454), *ἢ ⟨καὶ⟩ τὰ ὄντα* ci. Musgr., *ἢ τὰ ὄντα* potius del. Zerdik p. 56, recte, opinor; *τὰ μέλλοντα, ῃ τὰ ὄντα, μὴ* etc. Keil scribi iubet. Ceterum *ἐστὶν ἡμῖν κινδύνων* habet V

μονας, τὸν νενομισμένον ὕμνον αὐτῷ καὶ θρῆνον
ἐπᾴδοντες”.

146 τοιάδε εἰπὼν τὴν ἐσθῆτα οἷά τις ἔνθους ἀνεσύρατο 607
καὶ περιζωσάμενος ἐς τὸ τῶν χειρῶν εὔκολον τὸ λέχος
ὡς ἐπὶ σκηνῆς περιέστη κατακύπτων τε ἐς αὐτὸ καὶ
ἀνίσχων πρῶτα μὲν ὡς θεὸν οὐράνιον ὕμνει καὶ ἐς
πίστιν θεοῦ γενέσεως τὰς χεῖρας ἀνέτεινεν, ἐπιλέγων
ὁμοῦ σὺν δρόμῳ φωνῆς πολέμους αὐτοῦ καὶ μάχας
καὶ νίκας καὶ ἔθνη, ὅσα προσποιήσειε τῇ πατρίδι, καὶ
λάφυρα, ὅσα πέμψειεν, ἐν θαύματι αὐτῶν ἕκαστα ποι-
ούμενος καὶ συνεχῶς ἐπιβοῶν· “μόνος ὅδε ἀήττητος
ἐκ πάντων τῶν ἐς χεῖρας αὐτῷ συνελθόντων. σὺ δ’”, 608
ἔφη, “καὶ μόνος ἐκ τριακοσίων ἐτῶν ὑβρισμένῃ τῇ
πατρίδι ἐπήμυνας, ἄγρια ἔθνη τὰ μόνα ἐς Ῥώμην
ἐμβαλόντα καὶ μόνα ἐμπρήσαντα αὐτὴν ἐς γόνυ βαλών”.
πολλά τε ἄλλα ἐπιθειάσας τὴν φωνὴν ἐς τὸ θρηνῶδες 609
ἐκ τοῦ λαμπροτέρου μετεποίει καὶ ὡς φίλον ἄδικα
παθόντα ὠδύρετο καὶ ἔκλαιε καὶ ηρᾶτο τὴν ἑαυτοῦ
ψυχὴν ἐθέλειν ἀντιδοῦναι τῆς Καίσαρος. εὐφορώτατα 610
δὲ ἐς τὸ πάθος ἐκφερόμενος τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος
ἐγύμνου καὶ τὴν ἐσθῆτα ἐπὶ κοντοῦ φερομένην ἀνέσειε,
λελακισμένην ὑπὸ τῶν πληγῶν καὶ πεφυρμένην αἵματι
αὐτοκράτορος. ἐφ’ οἷς ὁ δῆμος οἷα χορὸς αὐτῷ πενθι-
μώτατα συνωδύρετο καὶ ἐκ τοῦ πάθους αὖθις ὀργῆς
ἐνεπίμπλατο. ὡς δ’ ἐπὶ τοῖς λόγοις ἕτεροι θρῆνοι 611
μετὰ ᾠδῆς κατὰ πάτριον ἔθος ὑπὸ χορῶν ἐς αὐτὸν
ᾔδοντο καὶ τὰ ἔργα αὖθις αὐτοῦ καὶ τὸ πάθος κατ-
έλεγον καί που τῶν θρήνων αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐδόκει

---

5 ⟨καὶ⟩ κατακύπτων τε ci. Mend., quo non opus 10 sq. ποιούμενος ἕκαστα αὐτῶν i 24 συνωδύρατο B πάθους Oi, *ex luctu* C, πένθους cum Musgr. scr. Bk. et Mend., sed cf. III § 36 25 ἐνεπίμπλατο, ἐν in ras., V

44 a. C.

λέγειν, ὅσους εὖ ποιήσειε τῶν ἐχθρῶν, ἐξ ὀνόματος καὶ περὶ τῶν σφαγέων αὐτῶν ἐπέλεγεν ὥσπερ ἐν θαύματι· "ἐμὲ δὲ καὶ τούσδε περισῶσαι τοὺς κτενοῦντάς με", οὐκ ἔφερεν ἔτι ὁ δῆμος, ἐν παραλόγῳ ποιούμενος τὸ πάντας αὐτοῦ τοὺς σφαγέας χωρὶς μόνου Δέκμου, αἰχμαλώτους ἐκ τῆς Πομπηίου στάσεως γενομένους, ἀντὶ κολάσεων ἐπὶ ἀρχὰς καὶ ἡγεμονίας ἐθνῶν καὶ στρατοπέδων προαχθέντας ἐπιβουλεῦσαι, Δέκμον δὲ καὶ παῖδα αὐτῷ θετὸν ἀξιωθῆναι γενέσθαι.

612 *ὧδε δὲ αὐτοῖς ἔχουσιν ἤδη καὶ χειρῶν ἐγγὺς οὖσιν ἀνέσχε τις ὑπὲρ τὸ λέχος ἀνδρείκελον αὐτοῦ Καίσαρος ἐκ κηροῦ πεποιημένον· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, ὡς ὕπτιον ἐπὶ λέχους, οὐχ ἑωρᾶτο. τὸ δὲ ἀνδρείκελον ἐκ μηχανῆς ἐπεστρέφετο πάντῃ, καὶ σφαγαὶ τρεῖς καὶ εἴκοσιν ὤφθησαν ἀνά τε τὸ σῶμα πᾶν καὶ ἀνὰ τὸ* **147**

613 *πρόσωπον θηριωδῶς ἐς αὐτὸν γενόμεναι. τήνδε οὖν τὴν ὄψιν ὁ δῆμος οἰκτίστην σφίσι φανεῖσαν οὐκέτι ἐνεγκὼν ἀνῴμωξάν τε καὶ διαζωσάμενοι τὸ βουλευτήριον, ἔνθα ὁ Καῖσαρ ἀνῄρητο, κατέφλεξαν καὶ τοὺς ἀνδροφόνους ἐκφυγόντας πρὸ πολλοῦ περιθέοντες ἐζήτουν, οὕτω δὴ μανιωδῶς ὑπὸ ὀργῆς τε καὶ λύπης, ὥστε τὸν δημαρχοῦντα Κίνναν ἐξ ὁμωνυμίας τοῦ στρατηγοῦ Κίννα, τοῦ δημηγορήσαντος ἐπὶ τῷ Καίσαρι, οὐκ ἀνασχόμενοί τι περὶ τῆς ὁμωνυμίας οὐδ' ἀκοῦσαι, διέσπα-*

7 ⟨*καὶ*⟩ *ἀντὶ* ci. Schw. ex C, non recte 9 *αὐτὸν* V 12 sq. *ὡς ὕπτιον* ⟨*ὂν*⟩ ci. Mend., sed cf. ad § 326 14 *σφαγαὶ* bene habet, cf. IV § 34 21 *μανιωδῶς*] cf. de adverbio ad § 23 24 *τι*] *τε* B

3 sq. ex Pacuvii 'Armorum iudicio', cf. Suet. Div. Iul. 84 18 sq. *τὸ βουλευτήριον — κατέφλεξαν*] aliter Suet. Div. Iul. 88, Cass. D. 47, 19, 1 22 sq. de his duobus Cinnis cf. L. Schwabe, Philol. 47 (1889) p. 169 sq.; alter est C. Helvius Cinna trib. pleb. (et poeta?), alter L. Cornelius Cinna praetor

44 a. C.

σαν θηριωδῶς, καὶ οὐδὲν αὐτοῦ μέρος ἐς ταφὴν εὑρέθη.
πῦρ δ' ἐπὶ τὰς τῶν ἄλλων οἰκίας ἔφερον, καὶ καρτε- 614
ρῶς αὐτοὺς ἐκείνων τε ἀμυνομένων καὶ τῶν γειτόνων
δεομένων τοῦ μὲν πυρὸς ἀπέσχοντο, ὅπλα δ' ἠπείλη-
σαν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν οἴσειν.

148 καὶ οἱ μὲν σφαγεῖς ἐξέφυγον ἐκ τῆς πόλεως δια- 615
λαθόντες, ὁ δὲ δῆμος ἐπὶ τὸ λέχος τοῦ Καίσαρος ἐπανελ-
θὼν ἔφερον αὐτὸ ἐς τὸ Καπιτώλιον ὡς εὐαγὲς θάψαι
τε ἐν ἱερῷ καὶ μετὰ θεῶν θέσθαι. κωλυόμενοι δὲ ὑπὸ 616
τῶν ἱερέων ἐς τὴν ἀγορὰν αὖθις ἔθεσαν, ἔνθα τὸ πά-
λαι Ῥωμαίοις ἔστι βασίλειον, καὶ ξύλα αὐτῷ καὶ βάθρα,
ὅσα πολλὰ ἦν ἐν ἀγορᾷ, καὶ εἴ τι τοιουτότροπον ἄλλο
συνενεγκόντες καὶ τὴν πομπὴν δαψιλεστάτην οὖσαν
ἐπιβαλόντες στεφάνους τε ἔνιοι παρ' ἑαυτῶν καὶ ἀρι-
στεῖα πολλὰ ἐπιθέντες, ἐξῆψαν καὶ τὴν νύκτα παν-
δημεὶ τῇ πυρᾷ παρέμενον, ἔνθα βωμὸς πρῶτος ἐτέθη,
νῦν δ' ἐστὶ νεὼς αὐτοῦ Καίσαρος, θείων τιμῶν ἀξι-
ουμένου. ὁ γάρ τοι θετὸς αὐτῷ παῖς Ὀκτάουιος, τό τε 617
ὄνομα ἐς τὸν Καίσαρα μεταβαλὼν καὶ κατ' ἴχνος ἐκεί-
νου τῇ πολιτείᾳ προσιών, τήν τε ἀρχὴν τὴν ἐπικρα-
τοῦσαν ἔτι νῦν, ἐρριζωμένην ὑπ' ἐκείνου, μειζόνως
ἐκρατύνατο καὶ τὸν πατέρα τιμῶν ἰσοθέων ἠξίωσεν·
ὧν δὴ καὶ νῦν, ἐξ ἐκείνου πρώτου, Ῥωμαῖοι τὸν ἑκά- 618
στοτε τὴν ἀρχὴν τήνδε ἄρχοντα, ἢν μὴ τύχῃ τυραννι-
κὸς ὢν ἢ ἐπίμεμπτος, ἀποθανόντα ἀξιοῦσιν, οἳ πρό-
τερον οὐδὲ περιόντας αὐτοὺς ἔφερον καλεῖν βασιλέας.

11 ῥωμαίων i ἔστι] ἦν τὸ ex C ci. Mend., sed cf. Richter, Topogr. d. Stadt Rom[2] p. 91 sq. αὐτῷ] αὐτοῦ ci. idem, sed cf. § 78 et ad III § 310 16 πρῶτον ci. Mend. et Madvig, Die Verfass. u. Verwalt. d. röm. Staates I p. 551 17 sq. ἀξιούμενος libri, corr. Mend. 25 ὢν post ἐπίμεμπτος i 26 καλεῖσθαι ci. Mend., inut.

16 sq. cf. Richter, Jahrb. d. k. deutsch. archäol. Inst. 4 (1889) p. 149 sq., de consecratione Mommsen, R. Staatsr. II[3], 2 p. 756 adn. 1

44 a. C.
619 *οὕτω μὲν δὴ Γάιος Καῖσαρ ἐτελεύτησεν ἐν ἡμέραις* **149**
Id. Mart. 44 a. C. *αἷς καλοῦσιν εἰδοῖς Μαρτίαις, Ἀνθεστηριῶνος μάλιστα
μέσου, ἥν τινα ἡμέραν αὐτὸν ὁ μάντις οὐ περιοίσειν
προύλεγεν· ὃ δ' ἐπισκώπτων αὐτὸν ἔφη περὶ τὴν ἕω·
"πάρεισιν αἱ εἰδοί". καὶ ὃ μὲν οὐδὲν καταπλαγεὶς ἀπ-*
620 *εκρίνατο· "ἀλλὰ οὐ παρεληλύθασιν," ὃ δὲ καὶ τοιῶνδε
προαγορεύσεων αὐτῷ σὺν τοσῷδε τοῦ μάντεως θάρσει
γενομένων καὶ σημείων ὧν προεῖπον ἑτέρων ὑπεριδὼν
προῆλθε καὶ ἐτελεύτησεν, ἔτος ἄγων ἕκτον ἐπὶ πεντή-
κοντα, ἀνὴρ ἐπιτυχέστατος ἐς πάντα καὶ δαιμόνιος καὶ
μεγαλοπράγμων καὶ εἰκότως ἐξομοιούμενος Ἀλεξάν-*
621 *δρῳ. ἄμφω γὰρ ἐγενέσθην φιλοτιμοτάτω τε πάντων
καὶ πολεμικωτάτω καὶ τὰ δόξαντα ἐπελθεῖν ταχυτάτω
πρός τε κινδύνους παραβολωτάτω καὶ τοῦ σώματος
ἀφειδεστάτω καὶ οὐ στρατηγίᾳ πεποιθότε μᾶλλον ἢ*
622 *τόλμῃ καὶ τύχῃ. ὧν ὃ μὲν ἄνυδρόν τε πολλὴν ἐς Ἄμ-
μωνος ὥδευεν ὥρᾳ καύματος καὶ τὸν Παμφύλιον κόλ-
πον τῆς θαλάσσης ἀνακοπείσης διέτρεχε δαιμονίως, καὶ
τὸ πέλαγος αὐτῷ τοῦ δαίμονος κατέχοντος, ἔστε παρέλθοι,*
623 *καὶ καθ' ὁδὸν ὁδεύοντι ὕοντος. ἀπλώτου τε θαλάσσης
ἐν Ἰνδοῖς ἀπεπείρασε καὶ ἐπὶ κλίμακα πρῶτος ἀνέβη
καὶ ἐς πολεμίων τεῖχος ἐσήλατο μόνος καὶ τρισκαί-*
624 *δεκα τραύματα [μόνος] ὑπέστη. καὶ ἀήττητος αἰεὶ γενό-
μενος ἑνὶ σχεδὸν ἢ δύο ἔργοις ἕκαστον πόλεμον ἐξ-*

1 *οὕτω*] *incipiunt EF codices* 2 sq. *μάλιστα μέσου* om. iC 10 *καὶ δαιμόνιος*] *δαιμόνιός τε* V 12 *ἐγενέσθη* V, *γενέσθην* Fi 18 *δαιμονίως* susp. Mend., iniuria, opinor *καὶ* om. EF et editores inde a Schw. 20 *καθ' ὁδὸν*] *τὴν ἄνομβρον* vel *ἄνυδρον* exspectavit Mend., sed *ὁδός* est 'iter pedestre', cf. Thuc. 2, 97, 1; 6, 49, 4; 97, 1 23 *μόνος* cum C om. Mend. *ἀήσσητος*, ut videtur, i

§ 621 sqq. de comparatione Caesaris et Alexandri cf. F. Reuss, Rhein. Mus. 54 (1899) p. 446 sqq.

ἤνυσε, τῆς μὲν Εὐρώπης πολλὰ βάρβαρα ἑλὼν καὶ τὴν Ἑλλάδα χειρωσάμενος, δυσαρκτότατον ἔθνος καὶ φιλελεύθερον καὶ οὐδενὶ πρὸ αὐτοῦ πλὴν Φιλίππῳ κατ' εὐπρέπειαν ἐς ἡγεμονίαν πολέμου δόξασαν ὑπακούειν ἐπ' ὀλίγον· τὴν δὲ Ἀσίαν σχεδὸν εἰπεῖν ὅλην ἐπέδραμε. καὶ ὡς λόγῳ τὴν Ἀλεξάνδρου τύχην καὶ δύναμιν εἰπεῖν, ὅσην εἶδε γῆν, ἐκτήσατο καὶ περὶ τῆς λοιπῆς ἐνθυμούμενός τε καὶ διανοούμενος ἀπέθανε.

150 *Καίσαρι δὲ ἥ τε Ἰόνιος θάλασσα εἶξε, χειμῶνος* 625
μέσου πλωτὴ καὶ εὔδιος γενομένη, καὶ τὸν ἑσπέριον ὠκεανὸν ἐπὶ Βρεττανοὺς διέπλευσεν οὔπω γενόμενον ἐν πείρᾳ, κρημνοῖς τε τῶν Βρεττανῶν τοὺς κυβερνήτας ἐποκέλλοντας ἐκέλευε τὰς ναῦς περιαγνύναι. καὶ πρὸς 626
ἄλλον κλύδωνα μόνος ἐν σκάφει σμικρῷ νυκτὸς ἐβιάζετο καὶ τὸν κυβερνήτην ἐκέλευε προχέαι τὰ ἱστία καὶ θαρρεῖν τῇ Καίσαρος τύχῃ μᾶλλον ἢ τῇ θαλάσσῃ. ἔς 627
τε πολεμίους προεπήδησε μόνος ἐκ πάντων δεδιότων πολλάκις καὶ τριακοντάκις αὐτὸς ἐν Κελτοῖς μόνοις παρετάξατο, μέχρι τετρακόσια αὐτῶν ἐχειρώσατο ἔθνη, οὕτω δή τι Ῥωμαίοις ἐπίφοβα, ὡς νόμῳ τῷ περὶ ἀστρατείας ἱερέων καὶ γερόντων ἐγγραφῆναι 'πλὴν εἰ μὴ Κελτικὸς πόλεμος ἐπίοι'· τότε δὲ καὶ γέροντας καὶ ἱερέας στρατεύεσθαι. περί τε τὴν Ἀλεξάνδρειαν πολε- 628
μῶν καὶ ἀποληφθεὶς ἐπὶ γεφύρας μόνος καὶ κακο-

1 *βάρβαρα*] cf. *τὰ ἐλεύθερα* IV § 275 multaque alia (Kratt p. 2) 4 *ἐς πολέμου ἡγεμονίαν* a *δοξάσασαν* a, *δοξάσαν* ci. Musgr., *δόξαν* Schw., bene 5 *εἰπεῖν* om EF, at cf. § 556 6 ⟨*ἐνὶ*⟩ *λόγῳ* ci. Keil 14 *μικρῷ* F 17 *ἐκ* deleri voluit Mend., inut. 18 *μόνοις* Musgr., *μόνος* OEFi, om. C 20 *δή τι* Bi, *δή τοι* EF, *δὴ* V (cf. interpret. ad Herodot. 1, 163) *τῷ* EF, *τῶν* ceteri 24 *ἀποληφθείς*, *ει* supra *η*, a m. 1, B, *ἀπολειφθείς*, *η* supra *ει* a m. 1, V, *ἀπολειφθεὶς* ceteri, vulgo, cf. ad § 637

12 sq. at cf. Caes. b. g. 4, 29; 5, 10 20 *νόμῳ τῷ περὶ ἀστρατείας*] cf. Marquardt, R. Staatsverw. III² p. 223 adn. 4

*παθῶν τὴν πορφύραν ἀπέρριψε καὶ ἐς τὴν θάλασσαν
ἐξήλατο καὶ ζητούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐν τῷ μυχῷ
διενήχετο λανθάνων ἐπὶ πολύ, μόνην ἐκ διαστήματος
ἀνίσχων τὴν ἀναπνοήν, μέχρι φιλίᾳ νηὶ προσπελάσας
629 ὤρεξε τὰς χεῖρας καὶ ἑαυτὸν ἔδειξε καὶ περιεσώθη. ἐς
δὲ τὰ ἐμφύλια τάδε ἢ διὰ δέος, καθάπερ αὐτὸς ἔλε-
γεν, ἢ ἀρχῆς ἐπιθυμίᾳ συμπεσών, στρατηγοῖς τοῖς καθ'
αὑτὸν ἀρίστοις συνηνέχθη καὶ στρατοῖς πολλοῖς τε καὶ
μεγάλοις, οὐ βαρβάρων ἔτι, ἀλλὰ Ῥωμαίων ἀκμαζόντων
630 μάλιστα εὐπραξίαις καὶ τύχαις· ⟨καὶ⟩ ἁπάντων ἐκρά-
τησε, διὰ μιᾶς καὶ ὅδε πείρας ἑκάστων ἢ διὰ δύο, οὐ
μὴν ἀηττήτου καθάπερ Ἀλεξάνδρῳ τοῦ στρατοῦ γενο-
μένου, ἐπεὶ καὶ ὑπὸ Κελτῶν ἡττῶντο λαμπρῶς, ὅθ' ἡ
μεγάλη σφᾶς συμφορὰ κατέλαβε Κόττα καὶ Τιτυρίου
στρατηγούντων, καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ Πετρήιος αὐτοὺς καὶ
Ἀφράνιος συνέκλεισαν οἷα πολιορκουμένους, ἔν τε
Δυρραχίῳ καὶ Λιβύῃ λαμπρῶς ἔφευγον καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ
631 Πομπήιον τὸν νέον κατεπλάγησαν. ὁ δὲ Καῖσαρ
αὐτὸς ἦν ἀκατάπληκτος καὶ ἐς παντὸς πολέμου τέλος
ἀήττητος· τήν τε Ῥωμαίων ἰσχύν, γῆς ἤδη καὶ θα-
λάσσης ἐκ δύσεων ἐπὶ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην κρα-
τοῦσαν, ἐχειρώσατο βίᾳ καὶ φιλανθρωπίᾳ πολὺ βεβαιό-*

2 *μυχῷ*] *βυθῷ* legitur § 377, quod fort. reponendum esse ci. Mend., sed *μυχῷ* quoque bonum 4 *τὴν ⟨κεφαλὴν ἐς⟩ ἀναπνοὴν* dubitanter ci. Schw., at cf. Diod. 2, 12, 2 *νηὶ φιλίᾳ* F 7 *ἐμπεσών* ci. Mend., male ob hiatum, cf. Zerdik p. 40 7 sq. *ἀρίστοις* ante *στρατηγοῖς* E 9 *βαρβάρων* EFC, *βαρβάροις* O i 10 ⟨*τότε*⟩ *μάλιστα* ci. Mend., non recte, opinor *καὶ* add. Schw. 12 ⟨*αὐτῷ*⟩ *καθάπερ* scr. Mend., hiatum inculcans, sed cf. ad I § 223 14 *τετυρίου* EF, *τιτιρίου* V 15 *πετρώνιος* E 16 *συνέκλασαν* b 17 *ἔφυγον* ci. Mend., cf. praef. 21 *ἐπὶ τὸν Εὐφρ. ποτ.* hic et ceteris locis ci. Mend., contra usum Appiani, *τὸν* del. Loesch p. 28, probabiliter, cf. etiam Kallenberg, Studien über d. griech. Artikel II, Progr. Berlin 1891, p. 14 sqq.

τερον καὶ πολὺ ἐγκρατέστερον Σύλλα βασιλέα τε
αὐτὸν ἀπέφηνεν ἀκόντων, εἰ καὶ τὴν προσηγορίαν οὐκ
ἐδέχετο. καὶ πολέμους ἄλλους καὶ ὅδε διανοούμενος
ἀνηρέθη.

151 συνέβη δ' αὐτοῖς καὶ τὰ στρατόπεδα ὁμοίως πρό- 632
θυμα μὲν ἐς ἄμφω καὶ μετὰ εὐνοίας γενέσθαι καὶ ἐς
μάχας θηριώδεσιν ἐοικότα, δυσπειθῆ δὲ πολλάκις ἑκα-
τέρῳ καὶ πολυστασίαστα διὰ τοὺς πόνους. ἀποθανόντας
γε μὴν ὁμοίως ὠδύραντο καὶ ἐπεπόθησαν καὶ θείων
τιμῶν ἠξίωσαν. ἐγένοντο δὲ καὶ τὰ σώματα εὐφυεῖς 633
ἄμφω καὶ καλοί. καὶ τὸ γένος ἐκ Διὸς ἤστην ἑκάτε-
ρος, ὁ μὲν Αἰακίδης τε καὶ Ἡρακλείδης, ὁ δὲ ἀπ'
Ἀγχίσου τε καὶ Ἀφροδίτης. φιλονικότεροι δὲ τοῖς ἐξ- 634
ερίζουσιν ὄντες ταχύτατοι πρὸς διαλύσεις ἦσαν καὶ
συγγνώμονες τοῖς ἁλοῦσιν, ἐπὶ δὲ τῇ συγγνώμῃ καὶ
εὐεργέται καὶ οὐδὲν ἢ κρατῆσαι μόνον ἐνθυμούμενοι.

καὶ τάδε μὲν ἐς τοσοῦτον συγκεκρίσθω, καίπερ οὐκ 635
ἐξ ἴσης δυνάμεως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὁρμήσαντος αὐτῶν
ἑκατέρου, ἀλλὰ τοῦ μὲν ἐκ βασιλείας ἠσκημένης ὑπὸ
Φιλίππῳ, τοῦ δ' ἐξ ἰδιωτείας, εὐγενοῦς μὲν καὶ περι-
152 φανοῦς, χρημάτων δὲ πάνυ ἐνδεοῦς. ἐγένοντο δὲ καὶ 636
σημείων τῶν ἐπὶ σφίσιν ἑκάτερος ὑπερόπτης καὶ τοῖς
μάντεσι τὴν τελευτὴν προειποῦσιν οὐκ ἐχαλέπηναν, καὶ
τὰ σημεῖα αὐτὰ ὅμοιά τε πολλάκις καὶ ἐς τὸ ὅμοιον
ἀμφοῖν συνηνέχθη· ἐγένετο γὰρ ἑκατέρῳ δὶς ἄλοβα, 637
καὶ τὰ μὲν πρῶτα κίνδυνον σφαλερὸν ὑπέδειξεν, Ἀλε-

---

6 μετὰ] μεστὰ ci. Mend. 7 θηριώδεσιν ἐοικότα] θηριώδη exspectavit Mend. coll. § 297; malim cum Keil θηρ⟨ίοις μαν⟩ιώδεσιν ἐοικότα 13 φιλονεικότατοι cum EF scr. Mend. (debebat φιλονικότατοι), non recte, opinor 13 sq. ἐξερεθίζουσιν ci. Musgr., sic etiam C 16 καὶ] ἅτε ci. Mend., perperam 17 τοσοῦτο scr. Mend. 19 sq. ηὐξημένης ὑπὸ Φιλίππου vertit C, non apte

ξάνδρῳ μὲν ἐν Ὀξυδράκαις, ἐπὶ τὸ τῶν ἐχθρῶν τεῖχος
ἀναβάντι πρὸ τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς κλίμακος συν-
τριβείσης ἀποληφθέντι τε ἄνω καὶ ὑπὸ τόλμης ἐς τὸ
ἐντὸς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξαλομένῳ καὶ πληγέντι τὰ
στέρνα χαλεπῶς καὶ ἐς τὸν τράχηλον ὑπέρῳ βαρυτάτῳ
καὶ πίπτοντι ἤδη καὶ περισωθέντι μόλις ὑπὸ τῶν
638 Μακεδόνων ἀναρρηξάντων τὰς πύλας ὑπὸ δέους, Καί-
σαρι δὲ ἐν Ἰβηρίᾳ, τοῦ στρατοῦ περιφόβου τε ὄντος
ἐπὶ Πομπηίῳ τῷ νέῳ καὶ ὀκνοῦντος ἐς μάχην ἰέναι,
προδραμόντι πάντων ἐς τὸ μεταίχμιον καὶ διακόσια
ἀναδεξαμένῳ δόρατα ἐς τὴν ἀσπίδα, μέχρι καὶ τόνδε
ὁ στρατὸς ἐπιδραμὼν ὑπὸ αἰδοῦς καὶ φόβου περιέσω-
639 σεν. οὕτω μὲν αὐτοῖς τὰ πρῶτα ἄλοβα ἐς κίνδυνον
ἦλθε θανάτου, τὰ δεύτερα δὲ ἐς τὸν θάνατον αὐτόν.
Πειθαγόρας τε γὰρ ὁ μάντις Ἀπολλοδώρῳ δεδοικότι
Ἀλέξανδρόν τε καὶ Ἡφαιστίωνα θυόμενος εἶπε μὴ δε-
διέναι, ἐκποδὼν γὰρ ἀμφοτέρους αὐτίκα ἔσεσθαι· καὶ
τελευτήσαντος εὐθὺς Ἡφαιστίωνος ὁ Ἀπολλόδωρος
ἔδεισε, μή τις ἐπιβουλὴ γένοιτο κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ
640 ἐξήνεγκεν αὐτῷ τὰ μαντεύματα. ὃ δὲ ἐπεμειδίασε καὶ
Πειθαγόραν αὐτὸν ἤρετο, ὅ τι λέγοι τὸ σημεῖον· τοῦ
δὲ εἰπόντος, ὅτι τὰ ὕστατα λέγει, αὖθις ἐπεμειδίασε

3 ἀποληφθέντι Bi et, ει tamen supra η a m. 1 addito, V, ἀπολειφθέντι EFC (cf. Plut. Alex. c. 63, Arrian. Anab. 6, 9), vulgo, sed cf. § 168. 174. 628, III § 322, IV § 328 8 τε EF, γε Oi 14 ἦλθε] ἤνεγκε ex Herodoto ci. Mend., contra Zerdik p. 41 coll. Syr. c. 56 extr.: καὶ τὰ σημεῖα ἐς τέλος ἀμφοῖν ἀπαντῆσαι 15 πυθαγόρας EFVaC, idem mendum apud Plut. Alex. c. 73, sed cf. Arrian. 7, 18 Ἀπολλοδώρῳ ⟨τῷ ἀδελφῷ⟩ ex Arrian. l. c. ci. Mend., at ne Plut. quidem fratrem nominat 16 θυσάμενος ex C ci. Mend., sed cf. praef. 19 γένηται Va 21 πυθαγόραν EFVC 22 λέγοι Bi

1 Ὀξυδράκαις] secundum alios apud Mallos, cf. praeter alios Sternbach, Wien. Stud. 16 (1894) p. 32 sq. 18 Ἀπολλόδωρος] cf. Kaerst ap. Pauly-Wissowa 1, 2 p. 2851 n. 42

καὶ ἐπῄνεσεν ὅμως Ἀπολλόδωρόν τε τῆς εὐνοίας καὶ
153 *τὸν μάντιν τῆς παρρησίας. Καίσαρι δ' ἐς τὸ ἔσχατον* 641
βουλευτήριον ἐσιόντι, καθά μοι πρὸ βραχέος εἴρηται,
τὰ αὐτὰ σημεῖα γίγνεται· καὶ χλευάσας ἔφη τοιαῦτά
οἵ καὶ περὶ Ἰβηρίαν γεγονέναι. τοῦ δὲ μάντεως εἰπόν-
τος καὶ τότε αὐτὸν κινδυνεῦσαι καὶ νῦν ἐπιθανατώ-
τερον ἔχειν τὸ σημεῖον, ἐνδούς τι πρὸς τὴν παρρησίαν
ἐθύετο [ὅμως] αὖθις, μέχρι βραδυνόντων αὐτῷ τῶν
ἱερῶν δυσχεράνας ἐσῆλθε καὶ ἀνῃρέθη. τὸ δ' αὐτὸ 642
καὶ Ἀλεξάνδρῳ συνέπεσεν. ἐπανιόντα γὰρ ἐξ Ἰνδῶν
ἐς Βαβυλῶνα μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ πλησιάζοντα ἤδη
παρεκάλουν οἱ Χαλδαῖοι τὴν εἴσοδον ἐπισχεῖν ἐν τῷ
παρόντι. τοῦ δὲ τὸ ἰαμβεῖον εἰπόντος, ὅτι "μάν- 643
τις ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς", δεύτερα γοῦν οἱ
Χαλδαῖοι παρεκάλουν μὴ ἐς δύσιν ὁρῶντα μετὰ τῆς
στρατιᾶς ἐσελθεῖν, ἀλλὰ περιοδεῦσαι καὶ τὴν πόλιν
λαβεῖν πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα. ὃ δ' ἐς τοῦτο μὲν ἐν-
δοῦναι λέγεται καὶ ἐπιχειρῆσαι περιοδεῦσαι, λίμνῃ δὲ
καὶ ἕλει δυσχεραίνων καταφρονῆσαι καὶ τοῦ δευτέρου
μαντεύματος καὶ ἐσελθεῖν ἐς δύσιν ὁρῶν. ἐσελθών 644
γε μὴν καὶ πλέων κατὰ τὸν Εὐφράτην ἐπὶ ποταμὸν
Παλλακότταν, ὃς τὸν Εὐφράτην ὑπολαμβάνων ἐς ἕλη
καὶ λίμνας ἐκφέρει καὶ κωλύει τὴν Ἀσσυρίδα γῆν

---

5 *καὶ* EF, om. ceteri 6 *κινδυνεῦσαι* ⟨*λαμπρῶς*⟩ ex § 489 ci. Mend., bene 6 sq. *πιθανώτερον*, ut videtur, vertit C, cf. § 489 7 *ἐσδούς* i, ut videtur 8 *ὅμως* iure susp. Mend., delevi ipse; an ante *ἐσῆλθε* v. 9 ponendum? 21 *τὸν* ante *ποταμὸν* add. a. 22 *παλλακόττων* Bbd, *παλλακόταν* FC, *παλλάκοταν* a, *παλακόττων* E, *παλακόταν* V, *παλλακόπαν* Arrian. 7, 21 et Mend., at cf. B. Meißner, Zeitschr. f. Assyriol. 9 (1894) p. 270 adn. 3 23 *ἀσυρίδα* i

---

13 sq. versus Euripideus, cf. Nauck, Trag. Graec. fr.[2] p. 674 n. 973; ut versus constet ap. Arrian. 7, 16, 6 et Cic. ad Att. 7, 13, 4: *μάντις δ' ἄριστος* etc.

ἄρδειν [ἐπιπλέειν], — ἐπινοοῦντα δὴ τοῦτον διατει-
χίσαι τὸν ποταμὸν καὶ ἐπὶ τοῦτο ἐκπλέοντά φασιν
ἐπιτωθάσαι τοῖς Χαλδαίοις, ὅτι σῶος ἐς Βαβυλῶνα
ἐσέλθοι τε καὶ ἐκπλέοι. ἔμελλε δ' ἐπανελθὼν αὐτίκα
645 ἐν αὐτῇ τεθνήξεσθαι. ἐπετώθασε δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ
ὅμοια. τοῦ γὰρ μάντεως αὐτῷ τὴν ἡμέραν τῆς τελευ-
τῆς προειπόντος, ὅτι μὴ περιοίσει τὰς Μαρτίας εἰδούς,
ἐλθούσης τῆς ἡμέρας ἔφη, τὸν μάντιν χλευάζων, ὅτι
646 πάρεισιν αἱ εἰδοί· καὶ ἐν αὐταῖς ὅμως ἀπέθανεν. οὕτω
μὲν δὴ καὶ σημεῖα τὰ περὶ σφῶν ἐχλεύασαν ὁμοίως
καὶ τοῖς προειποῦσιν αὐτὰ μάντεσιν οὐκ ἐχαλέπηναν
καὶ ἑάλωσαν ὅμως ὑπὸ τῷ λόγῳ τῶν μαντευμάτων.
647 ἐγένοντο δὲ καὶ ἐς ἐπιστήμην· τῆς ἀρετῆς, τῆς τε 154
πατρίου καὶ Ἑλληνικῆς καὶ ξένης, φιλόκαλοι, τὰ μὲν
Ἰνδῶν Ἀλέξανδρος ἐξετάζων τοὺς Βραχμᾶνας, οἳ δο-
κοῦσιν Ἰνδῶν εἶναι μετεωρολόγοι τε καὶ σοφοὶ καθὰ
Περσῶν οἱ Μάγοι, τὰ δὲ Αἰγυπτίων ὁ Καῖσαρ, ὅτε
648 ἐν Αἰγύπτῳ γενόμενος καθίστατο Κλεοπάτραν. ὅθεν
ἄρα καὶ τῶν εἰρηνικῶν πολλὰ Ῥωμαίοις διωρθώσατο
καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ἀνώμαλον ἔτι ὄντα διὰ τοὺς ἔσθ'
ὅτε μῆνας ἐμβολίμους (κατὰ γὰρ σελήνην αὐτοῖς ἠριθ-
μεῖτο) ἐς τὸν τοῦ ἡλίου δρόμον μετέβαλεν, ὡς ἦγον
649 Αἰγύπτιοι. συνέβη δὲ αὐτῷ καὶ τῶν ἐς τὸ σῶμα ἐπι-

---

1 ἄρδην a ἐπιπλέειν delevi; καὶ ante ἐπιπλέειν add. E, *et assyriam tellurem fere nauigabilem ubique reddit* C; καὶ περιπλεῖν ci. Musgr., ἄρδειν ἐπὶ πλέον Mend., cf. de re Syr. c. 56 med., Arrian. 7, 21, 4, Droysen, Hellenismus I², 2 p. 328 sq. δὲ Oi, δὴ EF, vulgo 2 τοῦτο OC, τοῦτον EFi 9 ὅμως] *similiter* C, i. e. ὁμοίως vel ὁμῶς, sed ὅμως respicit ad χλευάζων 10 ⟨τὰ⟩ σημεῖα ci. Mend., sed cf. IV § 405 γυναῖκες αἱ — προγεγραμμέναι, § 555 δέος τὸ ὑπὲρ αὐτῶν, V § 588 πίστιν, ἣν αἰτεῖς — αἰτεῖν, Bas. 5 init., Sic. 2, 2 extr. alibi 12 ὅμως] ὁμοίως ci. Mend. 16 ⟨οἱ⟩ μετεωρολόγοι ci. Musgr., inut. 19 Ῥωμαίοις om. EF. 23 οἱ ante Αἰγύπτιοι add. V

βουλευσάντων μηδένα διαφυγεῖν, ἀλλὰ τῷ παιδὶ δοῦναι δίκην ἀξίαν, καθάπερ Ἀλεξάνδρῳ τοὺς Φίλιππον ἀνελόντας. ὅπως δὲ ἔδοσαν, αἱ ἑξῆς βίβλοι δεικνύουσιν.

ΕΜΦΥΛΙΩΝ Γ.

1 *Οὕτω μὲν δὴ Γάιος Καῖσαρ πλείστου Ῥωμαίοις* 1
ἄξιος ἐς τὴν ἡγεμονίαν γενόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν
ἀνήρητο καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου τέθαπτο· ἁπάντων δὲ
αὐτοῦ τῶν σφαγέων δίκην δόντων, ὅπως οἱ περιφανέστατοι μάλιστα ἔδοσαν, ἥδε ἡ βίβλος καὶ ἡ μετὰ τήνδε
ἐπιδείξουσιν, ἐπιλαμβάνουσαι καὶ ὅσα ἄλλα Ῥωμαίοις
ἐμφύλια ἐς ἀλλήλους ἐγίγνετο ὁμοῦ.

2 *Ἀντώνιον μὲν ἡ βουλὴ δι' αἰτίας εἶχεν ἐπὶ τοῖς* 2
ἐπιταφίοις τοῦ Καίσαρος, ὑφ' ὧν δὴ μάλιστα ὁ δῆμος *44 a. C.*
ἐρεθισθεὶς ὑπερεῖδε τῆς ἄρτι ἐπεψηφισμένης ἀμνηστίας
καὶ ἐπὶ τὰς οἰκίας τῶν σφαγέων σὺν πυρὶ ἔδραμον·
ὃ δὲ αὐτὴν χαλεπαίνουσαν ἑνὶ τοιῷδε πολιτεύματι ἐς
εὔνοιαν ἑαυτοῦ μετέβαλεν. Ἀμάτιος ἦν ὁ Ψευδομάριος· 3
Μαρίου γὰρ ὑπεκρίνετο υἱωνὸς εἶναι καὶ διὰ Μάριον
ὑπερήρεσκε τῷ δήμῳ. γιγνόμενος οὖν κατὰ τήνδε
τὴν ὑπόκρισιν συγγενὴς τῷ Καίσαρι, ὑπερήλγει μάλιστα αὐτοῦ τεθνεῶτος καὶ βωμὸν ἐπῳκοδόμει τῇ πυρᾷ
καὶ χεῖρα θρασυτέρων ἀνδρῶν εἶχε καὶ φοβερὸς ἦν
ἀεὶ τοῖς σφαγεῦσιν· ὧν οἱ μὲν ἄλλοι διεπεφεύγεσαν 4
ἐκ τῆς πόλεως καὶ ὅσοι παρ' αὐτοῦ Καίσαρος εἰλήφεσαν ἡγεμονίας ἐθνῶν, ἀπεληλύθεσαν ἐπὶ τὰς ἡγεμονίας, Βροῦτος μὲν ὁ Δέκμος ἐς τὴν ὅμορον τῆς Ἰταλίας Κελτικήν, Τρεβώνιος δὲ ἐς τὴν Ἀσίαν τὴν περὶ

3 *in δεικνύουσιν desinunt EF* 17 *Ἀμάτιος ἦν*] exordium epicum, cf. Stein ad Herodot. 1, 175 et Zerdik p. 21 sq.

44 a. C.
5 *Ἰωνίαν, Τίλλιος δὲ Κίμβερ ἐς Βιθυνίαν· Κάσσιος δὲ καὶ Βροῦτος ὁ Μᾶρκος, ὧν δὴ καὶ μάλιστα τῇ βουλῇ διέφερεν, ᾕρηντο μὲν καὶ οἵδε ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐς τὸ μέλλον ἔτος ἡγεμονεύειν, Συρίας μὲν ὁ Κάσσιος καὶ Μακεδονίας ὁ Βροῦτος, ἔτι δὲ ὄντες ἀστικοὶ στρατηγοὶ ... ὑπ' ἀνάγκης καὶ διατάγμασιν οἷα στρατηγοὶ τοὺς κληρούχους ἐθεράπευον, ὅσοις τε ἄλλοις ἐπενόουν, καὶ τὰ κληρουχήματα συγχωροῦντες αὐτοῖς πιπράσκειν, τοῦ νόμου κωλύοντος ἐντὸς εἴκοσιν ἐτῶν ἀποδίδο-*
6 *σθαι. τούτοις δὲ αὐτοῖς ὁ Ἀμάτιος, ὅτε συντύχοι,* **3**
καὶ ἐνεδρεύσειν ἐλέγετο. τῷδε οὖν τῷ λόγῳ τῆς ἐνέδρας ὁ Ἀντώνιος ἐπιβαίνων οἷα ὕπατος συλλαμβάνει καὶ κτείνει τὸν Ἀμάτιον χωρὶς δίκης, μάλα θρασέως· καὶ ἡ βουλὴ τὸ μὲν ἔργον ἐθαύμαζεν ὡς μέγα καὶ παράνομον, τὴν δὲ χρείαν αὐτοῦ προσεποιοῦντο ἥδιστα· οὐ γὰρ αὐτοῖς ἐδόκει ποτὲ χωρὶς τοιᾶσδε τόλμης
7 *ἀσφαλῆ τὰ κατὰ Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἔσεσθαι. οἱ δὲ τοῦ Ἀματίου στασιῶται καὶ ὁ ἄλλος δῆμος ἐπ' ἐκείνοις πόθῳ τε τοῦ Ἀματίου καὶ ἀγανακτήσει τοῦ γεγονότος, ὅτι μάλιστα αὐτὸ ὁ Ἀντώνιος ἐπεπράχει ὑπὸ τοῦ δήμου τιμώμενος, οὐκ ἠξίουν σφῶν κατα-*

1 *τίλιος* Oi, *Tullius* C *κίμερ* Bf 5 *ἀστυκοὶ* O, *ἀττικοὶ* i, cf. ad I § 134 5 sq. post *στρατηγοὶ* in B 4—6, in V 6, in b 12 litterarum spatium; ⟨*ὑπέμενον ἐν ἄστει*⟩ inseruit Schw., aut ⟨*ὑπέμενον*⟩ addi aut *καὶ* ante *διατάγμασιν* deleri voluit Mend.; significavi lacunam, cf. § 19 6 *ὑπ' ἀνάγκῃ* O, fort. recte 10 *τούτοις δὲ αὐτοῖς* O, *σὺν αὐτοῖς δὲ* i 11 *καὶ* del. Nauck, sed iure premitur *ἐνεδρεύσειν*, cf. § 3 18 *στασιῶται* Schw., *στρατιῶται* libri 21 *τιμώμενον* i, ⟨*τοσάδε ἄρτι*⟩ *τιμώμενος* vel sim. maluit Mend., quo non opus

4 sq. Syriam et Macedoniam Cassio et Bruto provincias a Caesare destinatas esse negat Schelle (v. ad II § 452) p. 5 sqq., v. etiam Ed. Schwartz, Die Verteilung der röm. Prov. nach Caesars Tod, Hermes 33 (1898) p. 226 5 sq. *ἔτι δὲ ὄντες* etc.] cf. Mommsen, R. Staatsr. II[3], 1 p. 197 adn. 4

44 a. C.

φρονεῖν· τὴν ἀγορὰν οὖν καταλαβόντες ἐβόων καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐβλασφήμουν καὶ τὰς ἀρχὰς ἐκέλευον ἀντὶ Ἀματίου τὸν βωμὸν ἐκθεοῦν καὶ θύειν ἐπ' αὐτοῦ Καίσαρι πρώτους. ἐξελαυνόμενοι δ' ἐκ τῆς ἀγο- 8
ρᾶς ὑπὸ στρατιωτῶν ἐπιπεμφθέντων ὑπὸ Ἀντωνίου μᾶλλόν τε ἠγανάκτουν καὶ ἐκεκράγεσαν καὶ ἕδρας ἔνιοι τῶν Καίσαρος ἀνδριάντων ἐπεδείκνυον ἀνῃρημένων. ὡς δέ τις αὐτοῖς ἔφη καὶ τὸ ἐργαστήριον, 9
ἔνθα οἱ ἀνδριάντες ἀνεσκευάζοντο, δείξειν, εὐθὺς εἵποντο καὶ ἰδόντες ἐνεπίμπρασαν, ἕως ἑτέρων ἐπιπεμφθέντων ἐξ Ἀντωνίου ἀμυνόμενοί τε ἀνῃρέθησαν ἔνιοι καὶ συλληφθέντες ἕτεροι ἐκρεμάσθησαν, ὅσοι θεράποντες ἦσαν, οἱ δὲ ἐλεύθεροι κατὰ τοῦ κρημνοῦ κατερρίφησαν.

4 καὶ ὁ μὲν τάραχος ἐπέπαυτο, μῖσος δὲ ἄρρητον ἐξ 10
ἀρρήτου εὐνοίας τοῦ δήμου πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐγήγερτο, ἡ βουλὴ δ' ἔχαιρον ὡς οὐκ ἂν ἑτέρως ἐν ἀδεεῖ περὶ τῶν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον γενόμενοι. ὡς δὲ καὶ 11
Σέξστον Πομπήιον ὁ Ἀντώνιος, τὸν Πομπηίου Μάγνου περιποθήτου πᾶσιν ἔτι ὄντος, εἰσηγήσατο καλεῖν ἐξ Ἰβηρίας, πολεμούμενον ἔτι πρὸς τῶν Καίσαρος στρατηγῶν, ἀντί τε τῆς πατρῴας οὐσίας δεδημευμένης ἐκ τῶν κοινῶν αὐτῷ δοθῆναι μυριάδας Ἀττικῶν δραχμῶν πεντακισχιλίας, εἶναι δὲ καὶ στρατηγὸν ἤδη τῆς θαλάσσης, καθὼς ἦν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ταῖς Ῥωμαίων ναυσὶν αὐτίκα ταῖς πανταχοῦ χρῆσθαι εἰς τὰ ἐπείγοντα,

4 πρώτους Musgr., πρώτως Ob, *quam primum* C, πρῶτος af; aliud fort. latere ci. Mend. 9 ἀνδριάντες] ἄνδρες V 16 ἀρρήτου O, ἀρίστης i 20 ὄντος ἔτι V κατακαλεῖν ci. Mend., sed cf. ad II § 514 21 τῶν om. i 23 sq. *uicies et quinquagies decemmille* C, Ciceronis (Phil. 13, 5 § 12) 'septiens miliens' expressurus (Mend.); cf. de numero Drumann IV p. 563 adn. 29

44 a. C.
*θαυμάζουσα ἕκαστα ἡ βουλὴ μετὰ προθυμίας ἐξε-
δέχετο καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐπὶ ὅλην εὐφήμουν
ἡμέραν· οὐ γάρ τις αὐτοῖς ἐδόκει Μάγνου γενέ-
σθαι δημοκρατικώτερος, ὅθεν οὐδὲ περιποθητότερος
12 ἦν. ὅ τε Κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος, ἐκ τῆς στάσεως
ὄντε τῆς Μάγνου καὶ πᾶσι τότε τιμιωτάτω, τὴν σωτη-
ρίαν ἐδόκουν ἕξειν ἀσφαλῆ καὶ τὴν γνώμην ὧν ἐπε-
πράχεσαν ἐγκρατῆ, καὶ τὴν δημοκρατίαν ἐς τέλος
13 ἐπάξεσθαι, τῆς μοίρας σφῶν ἀνισχούσης. ἃ καὶ Κικέ-
ρων συνεχῶς ἐπῄνει τὸν Ἀντώνιον· καὶ ἡ βουλὴ
συγγινώσκουσα αὐτῷ διὰ σφᾶς ἐπιβουλεύοντα τὸν
δῆμον ἔδωκε φρουρὰν περιστήσασθαι περὶ τὸ σῶμα,
ἐκ τῶν ἐστρατευμένων καὶ ἐπιδημούντων ἑαυτῷ κατα-
14 λέγοντα. ὃ δέ, εἴτε εἰς τοῦτο αὐτὸ πάντα πεπραχὼς* **5**
*εἴτε τὴν συντυχίαν ὡς εὔχρηστον ἀσπασάμενος, τὴν
φρουρὰν κατέλεγεν, αἰεὶ προστιθεὶς μέχρι ἐς ἑξακισ-
χιλίους, οὐκ ἐκ τῶν γινομένων ὁπλιτῶν, οὓς εὐμαρῶς
ἂν ἐν ταῖς χρείαις ᾤετο ἕξειν καὶ ἑτέρωθεν, ἀλλὰ
πάντας λοχαγοὺς ὡς ἡγεμονικούς τε καὶ ἐμπειροπολέ-
μους καί οἱ γνωρίμους ἐκ τῆς στρατείας τῆς ὑπὸ Καί-
σαρι· ταξιάρχους δ' αὐτοῖς ἐς τὸν πρέποντα κόσμον
ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπιστήσας ἦγεν ἐν τιμῇ καὶ κοινω-
15 νοὺς ἐποιεῖτο τῶν φανερῶν βουλευμάτων. ἡ δὲ βουλὴ
τό τε πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ἐπίλεξιν ἐν ὑπονοίᾳ
τιθέμενοι συνεβούλευον τὴν φρουρὰν ὡς ἐπίφθονον*

---

1 sq. *μετὰ προθυμίας ἐξεδέχετο* O, *μετὰ τοῦτον ἐξεδέχοντο* i, unde *ἕκαστα ⟨τούτων⟩* scr. Mend. 8 *⟨τὴν⟩ ἡμέραν* ci. Mend., inut. 3 sq. *γενέσθαι μάγνου* V 4 *περιποθητότερός ⟨τις⟩ ἦν* ci. Mend. 5 *κάσιος* V, const., cf. ad II § 352 7 *ἔχειν* ci. Mend., sed cf. *ἐπάξεσθαι* v. 9 9 *ἐπανάξεσθαι* ci. Musgr. 17 *γινομένων* O, cf. W. Schmid, Atticismus II p. 182, *γενομένων* i, vulgo 18 *ἂν* seclusit Mend., inut. 21 *δ'*] *τ'* ci. Mend. 25 *Antonio consuluit* C, quod prob. Mend., sed cf. ad I § 223

44 a. C.

ἐς τὸ ἀρκοῦν ἐπαναγαγεῖν. ὃ δὲ ὑπισχνεῖτο ποιήσειν,
ὅταν σβέσῃ τοῦ δήμου τὸ ταραχῶδες. ἐψηφισμένον 16
δ' εἶναι κύρια, ὅσα Καίσαρι πέπρακτό τε καὶ γενέ-
σθαι βεβούλευτο, τὰ ὑπομνήματα τῶν βεβουλευμένων
ὁ Ἀντώνιος ἔχων καὶ τὸν γραμματέα τοῦ Καίσαρος
Φαβέριον ἐς πάντα οἱ πειθόμενον, διότι καὶ ὁ Καῖσαρ
τὰ τοιάδε αἰτήματα ἐς τὸν Ἀντώνιον ἐξιὼν ἀνετίθετο,
πολλὰ ἐς πολλῶν χάριν προσετίθει καὶ ἐδωρεῖτο
πόλεσι καὶ δυνάσταις καὶ τοῖσδε τοῖς ἑαυτοῦ φρουροῖς·
καὶ ἐπεγράφετο μὲν πᾶσι τὰ Καίσαρος ὑπομνήματα,
τὴν δὲ χάριν οἱ λαβόντες ᾔδεσαν Ἀντωνίῳ. τῷ δὲ αὐτῷ 17
τρόπῳ καὶ ἐς τὸ βουλευτήριον πολλοὺς κατέλεγε καὶ
ἄλλα τῇ βουλῇ δι' ἀρεσκείας ἔπρασσεν, ἵνα μὴ φθονοῖεν
ἔτι τῆς φρουρᾶς.

6 καὶ Ἀντώνιος μὲν ἀμφὶ ταῦτα ἦν, ὁ δὲ Βροῦτος 18
καὶ ὁ Κάσσιος, οὔτε τινὸς παρὰ τοῦ δήμου σφίσιν, ἢ
παρὰ τῶν ἐξεστρατευμένων εἰρηναίου φανέντος, οὔτε
τὴν ἐνέδραν Ἀματίου καὶ παρ' ἑτέρου ἂν αὐτοῖς ἀδύνα-
τον ἡγούμενοι γενέσθαι, οὔτε τὸ ποικίλον Ἀντωνίου
φέροντες ἀφόβως, ἤδη καὶ στρατιὰν ἔχοντος, οὔτε
τὴν δημοκρατίαν βεβαιουμένην ἔργοις ὁρῶντες, ἀλλὰ
καὶ ἐς τοῦτο ὑφορώμενοι τὸν Ἀντώνιον, Δέκμῳ μάλι-
στα ἐπεποίθεσαν, ἔχοντι ἐν πλευραῖς τρία τέλη στρα-

6 φάβριον V 7 aut τὰ τοιάδε — ἀνετίθετο vitiosa esse ci. Mend. aut lacunam statuendam, sed τὰ τοιάδε αἰτήματα sunt libelli isti, quibus adductus Antonius Caesaris commentariis πολλὰ ἐς πολλῶν χάριν προσετίθει 10 τοῖς αἰτοῦσι post πᾶσι add. af, sed Καίσαρος om. f 15 ἀμφὶ ταῦτα] ἀμφὶ τὸν φαβέριον af, *dum haec ab Antonio Faberioque agitantur* C, sed Faberii nomen hoc loco non desideratur 18 αὐτοῖς Oi, cum C corr. Mend. 19 ἡγούμενον V 22 δεκίμῳ V, cf. ad II § 464 23 ἐκ πλευρᾶς a

2 sqq. ἐψηφισμένον etc.] cf. Willems II p. 742 6 de Faberio cf. O. E. Schmidt, Commentationes Fleckeisenianae, Lips. 1890, p. 223 sqq.

44 a. C.

τοῦ, καὶ πρὸς Τρεβώνιον ἐς τὴν Ἀσίαν καὶ πρὸς Τίλλιον ἐς Βιθυνίαν κρύφα ἔπεμπον, χρήματα ἀγείρειν ἀφανῶς καὶ στρατὸν περιβλέπεσθαι. αὐτοί τε ἠπείγοντο τῶν δεδομένων σφίσιν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐθνῶν
19 λαβέσθαι. τοῦ χρόνου δὲ οὔπω συγχωροῦντος αὐτοῖς, ἀπρεπὲς ἡγούμενοι, τὴν ἐν ἄστει στρατηγίαν προλιπόντες ἀτελῆ, δόξαν ὕποπτον φιλαρχίας ἐθνῶν ἐνέγκασθαι, ᾑροῦντο ὅμως ὑπὸ ἀνάγκης τὸ ἐν μέσῳ διάστημα διατρῖψαί ποι μᾶλλον ἰδιωτεύοντες ἢ ἐν ἄστει στρατηγεῖν, οὔτε ἀφόβως ἔχοντες οὔτε τὰ εἰκότα ἐφ'
20 οἷς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπεπράχεσαν τιμώμενοι. οὕτω δ' αὐτοῖς ἔχουσιν ἡ βουλὴ συνειδυῖα τὴν γνώμην ἔδωκε σίτου τῇ πόλει φροντίσαι, ἐξ ὅσης δύναιντο γῆς, μέχρις αὐτοὺς ὁ χρόνος τῶν ἐθνῶν τῆς στρατηγίας καταλάβοι.

21 καὶ ἡ μὲν οὕτως ἔπραξεν, ἵνα μή ποτε Βροῦτος ἢ Κάσσιος φεύγειν δοκοῖεν· τοσήδε αὐτῶν φροντὶς ἦν ἅμα καὶ αἰδώς, ἐπεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις σφαγεῦσι διὰ
22 τούσδε μάλιστα συνελάμβανον· ἐξελθόντων δὲ τῆς πό- 7
λεως τῶν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον, ἐπὶ δυναστείας ὢν ὁ Ἀντώνιος ἤδη μοναρχικῆς ἀρχὴν ἔθνους καὶ στρατιᾶς αὑτῷ περιέβλεπε· καὶ Συρίας μὲν ἐπεθύμει μάλιστα, οὐκ ἠγνόει δὲ ὢν δι' ὑπονοίας καὶ μᾶλλον ἐσόμενος, εἴ τι αἰτοίη· καὶ γὰρ αὐτῷ κρύφα Δολοβέλλαν τὸν ἕτερον ὕπατον ἐπήλειφεν εἰς ἐναντίωσιν ἡ βουλή, διά-
23 φορον αἰεὶ τῷ Ἀντωνίῳ γενόμενον. αὐτὸν οὖν τὸν Δολο-

---

2 τίλιον V, *Tullium* C χρήματα ἔπεμπον V 7 ὕποπτον deleri voluit Mend., sed δόξαν ὕποπτον idem est atque ὑποψίαν 9 ποι] που vel πῃ ci. Mend. 14 μέχρι B, vulgo, μέχρις ceteri 16 ἢ] καὶ ci. Mend., sed cf. Kratt p. 57 17 δοκεῖεν i αὐτῶ V 22 αὐτῷ Bi (V?), corr. edit. veteres 24 δολοβέλαν V, const.

44 a. C.

βέλλαν ὁ Ἀντώνιος, νέον τε καὶ φιλότιμον εἰδώς, ἔπει-
σεν αἰτεῖν Συρίαν ἀντὶ Κασσίου καὶ τὸν ἐς Παρθυαίους
κατειλεγμένον στρατὸν ἐπὶ τοὺς Παρθυαίους, αἰτεῖν δὲ
οὐ παρὰ τῆς βουλῆς (οὐ γὰρ ἐξῆν), ἀλλὰ παρὰ τοῦ δήμου
νόμῳ. καὶ ὃ μὲν ἡσθεὶς αὐτίκα προυτίθει τὸν νόμον, καὶ 24
τῆς βουλῆς αἰτιωμένης αὐτὸν παραλύειν τὰ δόξαντα τῷ
Καίσαρι τὸν μὲν ἐπὶ Παρθυαίους πόλεμον οὐδενὶ ἔφη ὑπὸ
Καίσαρος ἐπιτετράφθαι, Κάσσιον δὲ τὸν Συρίας ἀξιω-
θέντα αὐτόν τι τῶν Καίσαρος πρότερον ἀλλάξαι,
δόντα πωλεῖν τὰ κληρουχήματα τοῖς λαβοῦσι πρὸ τῶν
νενομισμένων εἴκοσιν ἐτῶν· καὶ αὐτὸς δὲ αἰδεῖσθαι
Συρίας οὐκ ἀξιούμενος, Δολοβέλλας ὤν, πρὸ Κασσίου.
οἳ μὲν δὴ τῶν δημάρχων τινὰ Ἀσπρήναν ἔπεισαν ἐν 25
τῇ χειροτονίᾳ ψεύσασθαι περὶ διοσημείας, ἐλπίσαντές
τι καὶ Ἀντώνιον συμπράξειν, ὕπατόν τε ὄντα καὶ τῶν
σημείων ἱερέα καὶ διάφορον ἔτι νομιζόμενον εἶναι
τῷ Δολοβέλλᾳ· ὁ δ' Ἀντώνιος, ἐπεὶ τῆς χειροτονίας
οὔσης ὁ Ἀσπρήνας ἔφη διοσημείαν ἀπαίσιον γεγονέναι,
ἔθους ὄντος ἑτέρους ἐπὶ τοῦτο πέμπεσθαι, πάνυ χαλε-
ψάμενος τῷ Ἀσπρήνᾳ τοῦ ψεύσματος τὰς φυλὰς ἐκέ-
8 λευε χειροτονεῖν περὶ τοῦ Δολοβέλλα. καὶ γίνεται 26
μὲν οὕτω Συρίας ἡγεμὼν Δολοβέλλας καὶ στρατηγὸς
τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Παρθυαίους καὶ στρατιᾶς τῆς
ἐς αὐτὸν ὑπὸ Καίσαρος κατειλεγμένης, ὅση τε περὶ

---

3 *ἐπὶ τοὺς Παρθυαίους* om. C, del. Musgr. et recentiores inde a Schw., sed Dolabella exercitu adversus Parthos delecto etiam contra Parthos uti voluit, cf. infra v. 22—24; ceterum *παρθυϊαίους* V 7 *οὐδὲν* i *ὑπὸ*] *πρὸς* dubitanter ci. Zerdik p. 66 11 *ἀδικεῖσθαι* ci. Musgr., *ἀνιᾶσθαι* Mend., sed cf. Steph. s. v. *αἰδεῖσθαι* (= *αἰσχύνεσθαι*) 14. 18 *διοσημίας* (—*ίαν*) scr. Bk. et Mend., fort. recte, cf. Crönert, Memoria p. 32 19 *ἔθος* f 20 *φυλὰς* V C, *φυλακὰς* B b f, *κεφαλὰς* a 24 *τε* post *περί* ponit f, cum C del. Mend., cf. II § 460, III § 92

---

19 *ἔθους ὄντος*] cf. Mommsen, R. Staatsr. I[3] p. 112 adn. 2

44 a. C.
Μακεδονίαν προεληλύθει, καὶ ὁ Ἀντώνιος τότε πρῶ-
27 τον ἔγνωστο συμπράσσων τῷ Δολοβέλλᾳ. γεγενη-
μένων δὲ τῶνδε ἐν τῷ δήμῳ τὴν βουλὴν ὁ Ἀντώνιος
ᾔτει Μακεδονίαν, εὖ εἰδώς, ὅτι αἰδέσονται, μετὰ Συρίαν
δοθεῖσαν Δολοβέλλᾳ, ἀντειπεῖν περὶ Μακεδονίας Ἀντω-
28 νίῳ, καὶ ταῦτα γυμνῆς στρατοῦ γενομένης. καὶ ἔδοσαν
μὲν ἄκοντες καὶ ἐν θαύματι ἔχοντες, ὅπως τὸν ἐν
αὐτῇ στρατὸν προμεθῆκεν ὁ Ἀντώνιος τῷ Δολοβέλλᾳ,
ἠγάπων δὲ ὅμως Δολοβέλλαν ἔχειν τὸν στρατὸν Ἀντω-
29 νίου μᾶλλον. ἐν καιρῷ δὲ αὐτοὶ τὸν Ἀντώνιον τοῖς
ἀμφὶ τὸν Κάσσιον ἀντῄτουν ἕτερα ἔθνη, καὶ ἐδόθη
Κυρήνη τε καὶ Κρήτη, ὡς δ' ἑτέροις δοκεῖ, τάδε μὲν
ἀμφότερα Κασσίῳ, Βιθυνία δὲ Βρούτῳ.
30 τὰ μὲν δὴ γινόμενα ἐν Ῥώμῃ τοιάδε ἦν· Ὀκτάουιος 9
δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Καίσαρος θυγατριδοῦς ἵππαρ-
χος μὲν αὐτοῦ Καίσαρος γεγένητο πρὸς ἓν ἔτος, ἐξ
οὗ τήνδε τὴν τιμὴν ὁ Καῖσαρ ἐς τοὺς φίλους περι-
φέρων ἐτήσιον ἔσθ' ὅτε ἐποιεῖτο εἶναι, μειράκιον δὲ
ἔτι ὢν ἐς Ἀπολλωνίαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰονίου παιδεύε-
σθαί τε καὶ ἀσκεῖσθαι τὰ πολέμια ἐπέμπετο ὑπὸ
τοῦ Καίσαρος ὡς ἐς τοὺς πολεμίους ἑψόμενος αὐτῷ.
31 καὶ αὐτὸν ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ ἱππέων ἶλαι παραλλὰξ
ἐκ Μακεδονίας ἐπιοῦσαι συνεγύμναζον καὶ τῶν ἡγε-
μόνων τοῦ στρατοῦ τινες ὡς συγγενεῖ Καίσαρος θαμινὰ

---

6 στρατοῦ Gel., στρατηγοῦ libri 9 sq. Ἀντωνίου μᾶλλον] i. e. ἀντὶ Ἀντωνίου 15 ὁ om. i 20 ἐπέπεμπτο scr. Bk. et Mend., item Cob. p. 219 21 τοὺς πολεμίους] τὸν πόλεμον ci. Mend., facilius τοὺς πολέμους Baumgarten-Crusius in edit. Suetonii I p. 193, cf. Vell. 2, 59, 4, sed non videtur opus

---

12 ὡς δ' ἑτέροις δοκεῖ] falso tamen, cf. Mommsen, Hermes 28 (1893) p. 602 adn. 3 et 4

44 a. C.

ἐπεφοίτων. γνῶσίς τε ἐκ τούτων αὐτῷ καὶ εὔνοια
παρὰ τοῦ στρατοῦ τις ἐνεγίγνετο, σὺν χάριτι δεξιου-
μένῳ πάντας. ἕκτον δ' ἔχοντι μῆνα ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ 32
ἀγγέλλεται περὶ ἑσπέραν ὁ Καῖσαρ ἀνῃρημένος ἐν τῷ
βουλευτηρίῳ πρὸς τῶν φιλτάτων καὶ παρ' αὐτῷ δυνα-
τωτάτων τότε μάλιστα. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδενὸς ἀπαγγελ-
θέντος πω δέος αὐτὸν ἐπεῖχε καὶ ἄγνοια, εἴτε κοινὸν
εἴη τῆς βουλῆς τὸ ἔργον εἴτε καὶ τῶν ἐργασαμένων
ἴδιον, καὶ εἰ δίκην ἤδη τοῖς πλείοσι δεδώκοιεν ἢ καὶ
10 τοῦδε εἶεν, ἢ καὶ τὸ πλῆθος αὐτοῖς συνήδοιτο. ἐφ' οἷς [οἱ 33
φίλοι ἐκ Ῥώμης ὑπετίθεντο ταῦτα, ὥστε] οἳ μὲν ἐς φυλα-
κὴν τοῦ σώματος αὐτὸν ἠξίουν ἐπὶ τὸν ἐν Μακεδονίᾳ
στρατὸν καταφυγεῖν καί, ὅτε μάθοι μὴ κοινὸν εἶναι
τὸ ἔργον, ἐπιθαρρήσαντα τοῖς ἐχθροῖς ἀμύνειν τῷ
Καίσαρι· καὶ ἦσαν οἳ καὶ τῶν ἡγεμόνων αὐτὸν ἐλθόντα
φυλάξειν ὑπεδέχοντο· ἡ δὲ μήτηρ καὶ Φίλιππος, ὃς 34
εἶχεν αὐτήν, ἀπὸ Ῥώμης ἔγραφον μήτε ἐπαίρεσθαι
μήτε θαρρεῖν πω μεμνημένον, οἷα Καῖσαρ ὁ παντὸς
ἐχθροῦ κρατήσας ὑπὸ τῶν φιλτάτων μάλιστα πάθοι,
τὰ δὲ ἰδιωτικώτερα ὡς ἐν τοῖς παροῦσιν ἀκινδυνότερα
αἱρεῖσθαι μᾶλλον καὶ πρὸς σφᾶς ἐς Ῥώμην ἐπείγε-
σθαι φυλασσόμενον. οἷς Ὀκτάουιος ἐνδοὺς διὰ τὴν 35

2 ἐγίγνετο cum A vulgo inde a Schw.; ἐπεγίγνετο ci. Keil, fort. recte 5 ⟨τε⟩ καὶ ci. Mend., cf. ad I § 371 9 sq. ἢ καὶ τοῦδε εἶεν] ἢ ἐπὶ τοῦδε εἶεν ci. Musgr., ἢ καὶ τοῦδε ⟨ἐν δέει⟩ εἶεν Schw., alii alia, sed intellege: ἢ καὶ (οἱ πλείονες i. e. maior pars senatus) τοῦδε (sc. τοῦ ἔργου) εἶεν 10 sq. οἱ φίλοι — ὥστε del. Keil, ratus glossema fuisse ad p. 302, 9; ταῦτα et ἐκ Ῥώμης iam suspectaverat Mend., cf. Nicol. Dam. vit. Aug. c. 16 (Fragm. Hist. Gr. 3 p. 435); ceterum ὥστε om. V 21 πρὸς σφᾶς] προσφορᾶς B

3 ἕκτον] quartum mensem sec. Nicol. Dam. vit. Aug. c. 16, quem iure sequuntur Krueger (v. ad II § 440) p. 41 adn. 11 et Groebe ap. Drumann I² p. 425

44 a. C.
*ἔτι ἄγνοιαν τῶν ἐπὶ τῷ θανάτῳ γενομένων, τοὺς ἡγε-
μόνας τοῦ στρατοῦ δεξιωσάμενος διέπλει τὸν Ἰόνιον,
οὐκ ἐς τὸ Βρεντέσιον (οὔπω γάρ τινα τοῦ ἐκεῖθι
στρατοῦ πεῖραν εἰληφὼς πάντα ἐφυλάσσετο), ἀλλ' ἐς
ἑτέραν οὐ μακρὰν ἀπὸ τοῦ Βρεντεσίου πόλιν, ἐκτὸς
οὖσαν ὁδοῦ, ᾗ ὄνομα Λουπίαι. ἐνταῦθα οὖν ἐνηυλί-*
36 *σατο διατρίβων. ὡς δέ οἱ τά τε ἀκριβέστερα περὶ* 11
*τοῦ φόνου καὶ τοῦ δημοσίου πάθους τῶν τε δια-
θηκῶν καὶ τῶν ἐψηφισμένων ἦλθε τὰ ἀντίγραφα, οἳ μὲν
ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἠξίουν τοὺς ἐχθροὺς Καίσαρος
δεδιέναι, υἱόν τε αὐτοῦ καὶ κληρονόμον ὄντα, καὶ*
37 *παρῄνουν ἅμα τῷ κλήρῳ τὴν θέσιν ἀπείπασθαι· ὃ δὲ
καὶ ταῦτά οἱ καὶ τὸ μὴ τιμωρεῖν αὐτὸν Καίσαρι
αἰσχρὸν ἡγούμενος ἐς τὸ Βρεντέσιον ᾔει, προπέμψας
καὶ διερευνησάμενος, μή τις ἐκ τῶν φονέων ἐγκαθέξοιτο*
38 *ἐνέδρα. ὡς δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ἐνθάδε στρατὸς οἷα Καί-
σαρος υἱὸν δεξιούμενος ἀπήντα, θαρρήσας ἔθυε καὶ
εὐθὺς ὠνομάζετο Καῖσαρ. ἔθος γάρ τι Ῥωμαίοις
τοὺς θετοὺς τὰ τῶν θεμένων ὀνόματα ἐπιλαμβάνειν.
ὃ δὲ οὐκ ἐπέλαβεν, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτοῦ καὶ τὸ πα-
τρῷον ὅλως ἐνήλλαξεν, ἀντὶ Ὀκταουίου παιδὸς Ὀκταουίου
Καῖσαρ εἶναι καὶ Καίσαρος υἱός, καὶ διετέλεσεν οὕτω*
39 *χρώμενος. εὐθύς τε ἐς αὐτὸν ἄθρουν καὶ πανταχόθεν
ὡς ⟨ἐς Καίσαρος⟩ υἱὸν πλῆθος ἀνθρώπων συνέθεον, οἳ*

3 *βρεντήσιον* V, hic et deinceps *τοῦ 'κεῖθι* B 8 *πάθους*] *πένθους* ⟨*ἤγγελτο*⟩ ci. Mend., sed ad *πάθος* cf. II § 610 13 *αὐτὸ* i 15 malim *ἐγκαθίζοιτο* 18 *γάρ*] *δέ* ci. Mend., non recte 20 *ἐπέλαβε* ⟨*μόνον*⟩ ci. Budaeus (in mg. codicis b) cum C, non recte *αὐτοῦ* Bi (V?), corr. Did. 23 *ἐς*] *ὡς* V 24 *ueluti ad Caesaris filium* C, unde Mend. supplevit

19 *ἐπιλαμβάνειν*] non recte, cf. Marquardt, Das Privatleben d. Römer[2] p. 15 adn. 5; de nomine v. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 22 adn. 21

44 a. C.

μὲν ἐκ φιλίας Καίσαρος, οἱ δὲ ἐξελεύθεροι καὶ θεράποντες
αὐτοῦ, καὶ ἕτεροι στρατιῶται σὺν αὐτοῖς, οἱ μὲν ἀποσκευὰς
ἢ χρήματα φέροντες ἐς τὴν Μακεδονίαν, οἱ δὲ ἕτερα
χρήματα καὶ φόρους ἐξ ἐθνῶν ἄλλων ἐς τὸ Βρεντέσιον.
12 ὃ δὲ καὶ τῷ πλήθει τῶν εἰς αὐτὸν ἀφικνουμένων 40
καὶ τῇ Καίσαρος αὐτοῦ δόξῃ τε καὶ τῇ πάντων εἰς ἐκεῖ-
νον εὐνοίᾳ θαρρῶν ὥδευεν ἐς Ῥώμην σὺν ἀξιολόγῳ
πλήθει, αὐξομένῳ μᾶλλον ἑκάστης ἡμέρας οἷα χειμάρρῳ,
φανερᾶς μὲν ἐπιβουλῆς ὢν ἀμείνων διὰ τὸ πλῆθος,
ἐνέδρας δὲ δι' αὐτὸ καὶ μάλιστα ὑφορώμενος, ἀρτι-
γνώστων οἱ τῶν συνόντων σχεδὸν ὄντων ἁπάντων.
τὰ δὲ τῶν πόλεων τῶν μὲν ἄλλων οὐ πάντῃ πρὸς 41
αὐτὸν ἦν ὁμαλά· οἱ δὲ τῷ Καίσαρι στρατευσάμενοί
τε καὶ ἐς κληρουχίας διῃρημένοι συνέτρεχον ἐκ τῶν
ἀποικιῶν ἐπὶ χάριτι τοῦ μειρακίου καὶ τὸν Καίσαρα
ὠλοφύροντο καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐβλασφήμουν οὐκ ἐπ-
εξιόντα τηλικούτῳ μύσει καὶ σφᾶς ἔλεγον, εἴ τις ἡγοῖτο,
ἀμυνεῖν. οὓς ὁ Καῖσαρ ἐπαινῶν καὶ ἀνατιθέμενος ἐν
τῷ παρόντι ἀπέπεμπεν. ὄντι δ' αὐτῷ περὶ Ταρρα- 42
κίνας, ἀπὸ τετρακοσίων που Ῥώμης σταδίων, ἀγγέλλεται
Κάσσιός τε καὶ Βροῦτος ἀφῃρημένοι πρὸς τῶν ὑπά-
των Συρίαν καὶ Μακεδονίαν καὶ ἐς παρηγορίαν βρα-
χύτερα ἕτερα Κυρήνην καὶ Κρήτην ἀντειληφότες, φυ-
γάδων τέ τινων κάθοδοι καὶ Πομπηίου μετάκλησις
καὶ ἀπὸ τῶν Καίσαρος ὑπομνημάτων ἔς τε τὴν βουλὴν

---

2 στασιῶται ci. Keil, bene, nisi forte App. alios milites significare voluit atque qui Brundisii erant, cf. § 38 3 ἐκ τῆς Μακεδονίας ci. Witte, De Nicolai Damasceni fragmentorum Romanorum fontibus, diss. Berol. 1900, p. 25, male, nam res suas in Macedonia in tuto collocare volebant 20 τριακοσίων vertit C 23 Κυρήνην καὶ Κρήτην spuria putavit Mend. 25 ἀπὸ] ἐκ ci. Mend., cf. § 117 ἀπὸ συνθήματος pro ἐκ συνθ.; v. etiam ad I § 65

44 a. C.
43 ἐγγραφαί τινων καὶ ἕτερα πολλὰ γιγνόμενα. ὡς δ' ἐς **13**
τὴν πόλιν ἀφίκετο, ἡ μὲν μήτηρ αὖθις καὶ Φίλιππος
ὅσοι τε ἄλλοι κηδεμόνες ἦσαν αὐτοῦ, ἐδεδοίκεσαν τήν
τε τῆς βουλῆς ἐς τὸν Καίσαρα ἀλλοτρίωσιν καὶ τὸ
δόγμα, μὴ εἶναι δίκας ἐπὶ Καίσαρι φόνου, καὶ τὴν
Ἀντωνίου τότε δυναστεύοντος ἐς αὐτὸν ὑπεροψίαν,
οὔτε ἀφικομένου πρὸς τὸν Καίσαρος υἱὸν ἐλθόντα
44 οὔτε προσπέμψαντος αὐτῷ· ὃ δὲ καὶ ταῦτ' ἐπράυνεν,
αὐτὸς ἀπαντήσειν ἐς τὸν Ἀντώνιον εἰπὼν οἷα νεώ-
τερος ἐς πρεσβύτερον καὶ ἰδιώτης ἐς ὕπατον καὶ τὴν
βουλὴν θεραπεύσειν τὰ εἰκότα. καὶ τὸ δόγμα ἔφη
γενέσθαι μηδενός πω τοὺς ἀνδροφόνους διώκοντος·
ἀλλ' ὁπότε θαρρήσας τις διώκοι, καὶ τὸν δῆμον ἐπι-
κουρήσειν καὶ τὴν βουλὴν ὡς ἐννόμῳ καὶ τοὺς θεοὺς
45 ὡς δικαίῳ καὶ τὸν Ἀντώνιον ἴσως. εἰ δὲ καὶ τοῦ
κλήρου καὶ τῆς θέσεως ὑπερίδοι, ἔς τε τὸν Καίσαρα
ἁμαρτήσεσθαι καὶ τὸν δῆμον ἀδικήσειν εἰς τὴν δια-
46 νομήν. ἀπερρήγνυ τε λήγων τοῦ λόγου, ὅτι μὴ κινδυ-
νεύειν οἱ καλὸν εἴη μόνον, ἀλλὰ καὶ θνήσκειν, εἰ
προκριθεὶς ἐκ πάντων ἐς τοσαῦτα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος
ἀντάξιος αὐτοῦ φαίνοιτο φιλοκινδυνοτάτου γεγονότος.
47 τά τε τοῦ Ἀχιλλέως, ὑπόγυά οἱ τότε ὄντα μάλιστα,
ἐς τὴν μητέρα ὥσπερ ἐς τὴν Θέτιν ἐπιστρεφόμενος
ἔλεγεν· "αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ ἔμελλον ἑταίρῳ
κτεινομένῳ ἐπαμύνειν". καὶ τόδε εἰπὼν Ἀχιλλεῖ μὲν
ἔφη κόσμον ἀθάνατον ἐκ πάντων εἶναι τοῦτο τὸ ἔπος,

1 *γενόμενα* ci. Mend., cf. praef. 6 ⟨*τοῦ*⟩ *τότε* ci. Nauck, sed cf. ad I § 172 15 *ἴσως* ⟨*συλλήψεσθαι*⟩ ex C ci. Mend., praeter necessitatem *καὶ* ante *τοῦ* om. b^1 21 *ἀντάξιος* vel *ἄρα ἄξιος* ci. Schw., *ἀνάξιος* libri 23 *ὥσπερ* ⟨*ἐκεῖνος*⟩ *ἐς* ci. Schw., et sic vertit C, inut. 25 *ἐπαμῦναι* Hom., quod Bk. et Mend. iniuria receperunt

24 sq. cf. Hom. Il. 18, 98 sq.

44 a. C.

καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ μάλιστα· αὐτὸς δ' ἀνεκάλει τὸν
Καίσαρα οὐχ ἑταῖρον, ἀλλὰ πατέρα, οὐδὲ συστρατιώτην,
ἀλλ' αὐτοκράτορα, οὐδὲ πολέμου νόμῳ πεσόντα, ἀλλ'
14 ἀθεμίστως ἐν βουλευτηρίῳ κατακοπέντα. ἐφ' οἷς αὐτὸν 48
ἡ μήτηρ, ἐς ἡδονὴν ἐκ τοῦ δέους ὑπαχθεῖσα, ἠσπάζετο
ὡς μόνον ἄξιον Καίσαρος καὶ λέγειν ἔτι ἐπισχοῦσα ἐπ-
έσπερχεν ἐς τὰ ἐγνωσμένα σὺν τῇ τύχῃ. παρῄνει γε μὴν
ἔτι τέχνῃ καὶ ἀνεξικακίᾳ μᾶλλον ἢ φανερᾷ θρασύτητί
πω χρῆσθαι. καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπαινέσας καὶ πράξειν 49
ὑποσχόμενος οὕτως, αὐτίκα τῆς ἑσπέρας ἐς τοὺς φίλους
περιέπεμπεν, ἐς ἕω συγκαλῶν ἕκαστον ἐς τὴν ἀγορὰν
μετὰ πλήθους. ἔνθα Γάιον Ἀντώνιον τὸν ἀδελφὸν
Ἀντωνίου, στρατηγοῦντα τῆς πόλεως, ὑπαντιάσας ἔφη
δέχεσθαι τὴν θέσιν τοῦ Καίσαρος· ἔθος γάρ τι Ῥω-
μαίοις τοὺς θετοὺς ἐπὶ μάρτυσι γίγνεσθαι τοῖς στρα-
τηγοῖς. ἀπογραφαμένων δὲ τῶν δημοσίων τὸ ῥῆμα, 50
εὐθὺς ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐς τὸν Ἀντώνιον ἐχώρει. ὃ δὲ
ἦν ἐν κήποις, οὓς ὁ Καῖσαρ αὐτῷ δεδώρητο Πομ-
πηίου γενομένους. διατριβῆς δὲ ἀμφὶ τὰς θύρας πλεί-
ονος γενομένης ὁ μὲν Καῖσαρ καὶ τάδε ἐς ὑποψίαν
Ἀντωνίου τῆς ἀλλοτριώσεως ἐτίθετο, εἰσκληθέντος δέ
ποτε ἦσαν προσαγορεύσεις τε καὶ περὶ ἀλλήλων πύσματα
εἰκότα. ὡς δὲ ἤδη λέγειν ἔδει περὶ ὧν ἦσαν ἐν χρείᾳ, 51
15 ὁ Καῖσαρ εἶπεν· "ἐγὼ δέ, πάτερ Ἀντώνιε (πατέρα γὰρ
εἶναί σέ μοι δικαιοῦσιν αἵ τε Καίσαρος ἐς σὲ εὐερ-
γεσίαι καὶ ἡ σὴ πρὸς ἐκεῖνον χάρις), τῶν σοι πεπραγ-
μένων ἐπ' ἐκείνῳ τὰ μὲν ἐπαινῶ καὶ χάριν αὐτῶν

---

3 sq. ἀλλὰ θεμίστως B 6 λέγειν] ἀντιλέγειν ci. Schw. 8 ἔτι] ἐπὶ V 14 τι om. V 20 τόδε ci. Mend. 22 προαγορεύσεις i πύσματα ⟨τὰ⟩ cr. Keil 24 δέ om. Bf

---

14 sq. ἔθος γάρ τι] cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 40 adn. 1

44 a. C.
ὀφλήσω, τὰ δ' ἐπιμέμφομαι, καὶ λελέξεται μετὰ παρρη-
52 *σίας, ἐς ἣν ἡ λύπη με προάγει. κτεινομένῳ μὲν οὐ*
παρῆς, τῶν φονέων σε περισπασάντων περὶ θύρας,
ἐπεὶ περιέσωζες ἂν αὐτὸν ἢ συνεκινδύνευες ὅμοια πα-
θεῖν· ὧν εἰ θάτερον ἔμελλεν ἔσεσθαι, καλῶς, ὅτι μὴ
53 *παρῆς. ψηφιζομένων δέ τινων αὐτοῖς ὡς ἐπὶ τυράννῳ*
γέρα ἀντεῖπας ἐγκρατῶς· καὶ τοῦδέ σοι χάριν οἶδα
λαμπράν, εἰ καὶ τοὺς ἄνδρας ἔγνως συνανελεῖν σε
βεβουλευμένους, οὐχ, ὡς ἡμεῖς ἡγούμεθα, τιμωρὸν ἐσό-
μενον Καίσαρι, ἀλλ', ὡς αὐτοὶ λέγουσι, τῆς τυραννί-
54 *δος διάδοχον. ἅμα δ' οὐκ ἦσαν ἐκεῖνοι τυραννοκτόνοι,*
εἰ μὴ καὶ φονεῖς ἦσαν· διὸ καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον
συνέφυγον ὡς ἐς ἱερὸν ἁμαρτόντες ἱκέται ἢ ὡς ἐς
ἀκρόπολιν ἐχθροί. πόθεν οὖν αὐτοῖς ἀμνηστία καὶ τὸ
ἀνεύθυνον τοῦ φόνου, ἢ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου εἴ
τινες ἐφθάρατο ὑπ' ἐκείνων; καὶ σὲ τὸ τῶν πλεόνων
55 *ὁρᾶν ἐχρῆν, ὕπατον ὄντα. ἀλλὰ καὶ θάτερα βουλο-*
μένῳ σοι ἡ ἀρχὴ συνελάμβανε, τιμωρουμένῳ τηλικοῦ-
τον ἄγος καὶ τοὺς πλανωμένους μεταδιδάσκοντι. σὺ
δὲ καὶ ὅμηρα τῆς ἀδείας, οἰκεῖα αὐτοῦ σοῦ, τοῖς ἀν-
δροφόνοις ἔπεμψας ἐς τὸ Καπιτώλιον. ἀλλ' ἔστων καὶ

---

1 *λέξεται* V 4 *περιέσωσας* et *συνεκινδύνευσας* maluit H. Steph. 7 *honores* C, unde *γέρα* Schw., cf. II § 530, III § 59, *γέρας* Oi 8 *σοι* V 11 sq. *ἅμα δ'* etc.] iniuria haeserunt Schw. et Mend. Intellege: 'licet Caesar, quem illi interfecerunt, tyrannus fuerit, interficientes eum caedem certe perpetraverunt' 13 *ἐς* ante *ἱερὸν* om. i; ⟨*ἢ*⟩ *ὡς ἐς ἱερόν, ἁμαρτόντες* ⟨*καὶ*⟩ *ἱκέται ἢ ἐς ἀκρόπολιν ὡς ἐχθροί* ci. Musgr., sed *ὡς* ante *ἐς ἀκρόπολιν* tenendum, cf. II § 570 15 *ἢ*] *εἰ* ci. H. Steph. et postea *μή τινες* pro *εἴ τινες*, sed *πόθεν-ἢ-εἰ* videtur App. confudisse cum *οὐκ ἄλλοθεν-ἢ εἰ* 16 *τινες* i, *τις* OC *ἔφθαρτο* VC 21 sq. *esto et haec a corruptis per uim a te extorta esse* C, unde *ἀλλ' ἔστω καὶ ταῦτα τοὺς διεφθαρμένους σὲ βιάσασθαι* vel *ἀλλ' ἔστω· καὶ ταῦτα οἱ διεφθαρμένοι σε ἐβιάσαντο* (facilius Keil *σε βιασάσθων*) ci. H. Steph., quorum hoc vel illud recipiendum

44 a. C.
ταῦτα οἱ διεφθαρμένοι σε βιάσασθαι. ὅτε μέντοι τῶν 56
διαθηκῶν ἀναγνωσθεισῶν καὶ αὐτοῦ σοῦ δίκαιον ἐπι-
τάφιον εἰπόντος ὁ δῆμος ἐν ἀκριβεῖ Καίσαρος μνήμῃ
γενόμενοι πῦρ ἐπ' αὐτοὺς ἔφερον καὶ φεισάμενοι
χάριν τῶν γειτόνων ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἥξειν ἐπὶ ὅπλα
συνέθεντο, πῶς οὐχὶ τῷ δήμῳ συνέπραξας καὶ ἐστρα-
τήγησας τοῦ πυρὸς ἢ τῶν ὅπλων ἢ δίκην γε τοῖς
ἀνδροφόνοις ἐπέγραψας, εἰ δίκης ἔδει κατὰ αὐτοφώρων,
16 *καὶ φίλος ὢν Καίσαρι καὶ ὕπατος καὶ Ἀντώνιος; ἀλλὰ* 57
Μάριος μὲν ἐξ ἐπιτάγματος ἀνῃρέθη κατὰ τὸ τῆς ἀρ-
χῆς μέγεθος, ἀνδροφόνους δὲ ἐκφυγεῖν ὑπερεῖδες καὶ
ἐς ἡγεμονίας ἐνίους διαδραμεῖν, ἃς ἀθεμίστως ἔχουσι
τὸν δόντα ἀνελόντες. Συρίαν μὲν δὴ καὶ Μακεδονίαν 58
εὖ ποιοῦντες οἱ ὕπατοι, σὺ καὶ Δολοβέλλας, καθιστα-
μένων ἄρτι τῶν πραγμάτων περιεσπάσατε ἐς ἑαυτούς.
καὶ τοῦδέ σοι χάριν ᾔδειν ἄν, εἰ μὴ αὐτίκα Κυρήνην
καὶ Κρήτην αὐτοῖς ἐψηφίσασθε καὶ φυγάδας ἠξιώσατε
ἡγεμονίαις αἰεὶ κατ' ἐμοῦ δορυφορεῖσθαι· Δέκμον τε
τὴν ἐγγὺς Κελτικὴν ὑπερορᾶτε ἔχοντα, καὶ τόνδε
τοῖς ἄλλοις ὁμοίως αὐθέντην τοὐμοῦ πατρὸς γενό-
μενον. ἀλλὰ καὶ τάδε τὴν βουλὴν ἐρεῖ τις ἐγνωκέ- 59
ναι. σὺ δ' ἐπεψήφιζες καὶ προυκάθησο τῆς βουλῆς,
ᾧ μάλιστα πάντων ἥρμοζε διὰ σαυτὸν ἀντειπεῖν· τὸ
γὰρ ἀμνηστίαν δοῦναι τὴν σωτηρίαν ἣν ἐκείνοις χαρι-

2 *ut aequum fuit* C, ⟨ὡς⟩ vel ⟨ὥς γε⟩ δίκαιον ci. H. Steph., sed δίκαιον = ἄξιον 5 δὶς pro ἥξειν i 8 αὐτοφώρρων (sic), fort. utraque ω ex ο corr., B, αὐτοφόρων Vi, cf. Crönert, Memoria p. 20 adn. 1 9 καὶ ante φίλος om. i 10 Μάριος] *Amatius* C, cf. § 3. 6 sqq. 11 ⟨τοὺς⟩ ἀνδροφόνους maluit Mend., inut. περιεῖδες ci. Cob. p. 219, cf. ad I § 192 15 ἐς om. i 18 ⟨ἐς⟩ ἀεὶ ci. Mend. 19 ὑπερωρᾶτε edidit Bk., ὑπερεωρᾶτε Mend., inut.; posui graviorem interpunctionem ante Δέκμον v. 18 24 ἣν] ἦν B

44 a. C.

ζομένων μόνον, τὸ δὲ ἡγεμονίας αὖθις ψηφίζεσθαι καὶ γέρα ὑβριζόντων Καίσαρα καὶ τὴν σὴν γνώμην ἀκυρούντων.

60 *ἐπὶ τάδε με δὴ τὸ πάθος ἐξήνεγκε παρὰ τὸ ἁρμόζον ἴσως ἐμοὶ τῆς τε ἡλικίας καὶ τῆς πρὸς σὲ αἰδοῦς. εἴρηται δ' ὅμως ⟨ὡς⟩ ἐς ἀκριβέστερον φίλον Καίσαρι καὶ πλείστης ὑπ' ἐκείνου τιμῆς καὶ δυνάμεως ἠξιωμένον καὶ τάχα ἂν αὐτῷ καὶ θετὸν γενόμενον, εἰ ᾔδει σε δεξόμενον Αἰνεάδην ἀντὶ Ἡρακλείδου γενέσθαι· τοῦτο γὰρ αὐτὸν . . . ἐνδοιάσαι, πολὺν τῆς διαδοχῆς*

61 *λόγον ποιούμενον. ἐς δὲ τὸ μέλλον, ὦ Ἀντώνιε, πρὸς* 17
θεῶν τε φιλίων καὶ πρὸς αὐτοῦ σοι Καίσαρος, εἰ μέν τι καὶ τῶν γεγονότων μεταθέσθαι θέλεις (δύνασαι γάρ, εἰ θέλεις)· εἰ δὲ μή, τά γε [τὰ] λοιπὰ τοὺς φονέας ἀμυνομένῳ μοι μετὰ τοῦ δήμου καὶ τῶνδε τῶν ἔτι μοι πατρικῶν φίλων συνίστασθαι καὶ συνεργεῖν· εἰ δέ σε τῶν ἀνδρῶν τις ἢ τῆς βουλῆς αἰδὼς ἔχει, μὴ ἐπιβαρεῖν.

62 *καὶ τάδε μὲν ἀμφὶ τούτων· οἶσθα δ', ὅπως ἔχει μοι καὶ τὰ οἴκοι, δαπάνης τε ἐς τὴν διανομήν, ἣν ὁ πατὴρ ἐκέλευσε τῷ δήμῳ δοθῆναι, καὶ ἐπείξεως ἐς αὐτήν, ἵνα μὴ βραδύνων ἀχάριστος εἶναι δοκοίην μηδ' ὅσοι καταλεχθέντες εἰς τὰς ἀποικίας ἐπιμένουσι τῇ πόλει,*

---

1 *αὖθις*] *αὐτοῖς* ci. Mend., sed *αυθις* bonum, cf. *τοὺς δ' αὖ* § 145 alibi 6 *ἐς ἀκριβέστερον* Oi, *dicam liberius ut ad amicum Caesaris* vertit C, ⟨*ὡς*⟩ *ἐς ἀκριβέστατον* cum H. Steph. scr. Mend. 10 *φασὶ* addebat H. Steph., *οἶδα* Schw., *οἶμαι* vel *εἰκὸς* Nauck; frustra tradita defendebat Kratt p. 36 12 *σοι*] *σε* ci. Mend. (cf. Kock ad Aristoph. Nub. 784 et Nauck ad Soph. Oed. Col. 1333), alii alia, sed cf. Wilamowitz ad Eurip. Heracl. 626 12 sq. *μέν τι* H. Steph., *quippiam* C, *μέντοι* Oi 13 *θέλοις* ci. Mend. 14 *τὰ* del. Musgr. 15 *τῶνδε* del. Nauck, vix recte 19 *καὶ* del. idem, perperam 22 *καταδεχθέντες* i

---

9 *Ἡρακλείδου*] cf. Plut. Ant. c. 4. 36. 60

44 a. C.

δι' ἐμὲ τρίβοιντο. ὅσα δὴ τῶν Καίσαρος εὐθέως ἐπὶ 63
τῷ φόνῳ πρὸς σὲ μετενήνεκται ὡς ἐπ' ἀσφαλὲς ἐξ ἐπι-
κινδύνου τότε οἰκίας, τὰ μὲν κειμήλια αὐτῶν καὶ τὸν
ἄλλον ἅπαντα κόσμον ἔχειν ἀξιῶ σε καὶ ὅσα ἂν ἐθέλῃς
ἄλλα παρ' ἡμῶν ἐπιλαβεῖν, ἐς δὲ τὴν διανομὴν ἀπο-
δοῦναί μοι τὸ χρυσίον τὸ ἐπίσημον, ὃ συνηθροίκει
μὲν ἐς τοὺς πολέμους ἐκεῖνος, οὓς ἐπενόει, ἀρκέσει δ'
ἐμοὶ νῦν ἐς τριάκοντα μυριάδας ἀνδρῶν μεριζόμενον.
τὰ δὲ λοιπὰ τῆς δαπάνης, εἰ μὲν θαρρήσαιμί σοι, 64
παρὰ σοῦ ἂν ἴσως ἢ διὰ σοῦ δανεισαίμην ἐκ τῶν δη-
μοσίων χρημάτων, ἂν διδῷς· διαπεπράσεται δὲ αὐτίκα
καὶ ἡ οὐσία".

18 τοιαῦτα τοῦ Καίσαρος εἰπόντος ὁ Ἀντώνιος κατ- 65
επλάγη, τῆς τε παρρησίας καὶ τῆς εὐτολμίας παρὰ δόξαν
οἱ πολλῆς καὶ παρ' ἡλικίαν φανείσης. χαλεψάμενος δὲ
τοῖς τε λόγοις οὐχ ὅσον ἔδει τὸ πρέπον ἐς αὐτὸν ἐσχη-
κόσι καὶ μάλιστα τῶν χρημάτων τῇ ἀπαιτήσει, αὐστη-
ρότερον αὐτὸν ὧδε ἠμείψατο· "εἰ μὲν ὁ Καῖσάρ σοι 66
μετὰ κλήρου καὶ τῆς ἐπωνυμίας, ὦ παῖ, καὶ τὴν ἡγε-
μονίαν κατέλιπεν, εἰκὸς σὲ τῶν κοινῶν τοὺς λογισμοὺς
αἰτεῖν κἀμὲ ὑπέχειν. εἰ δὲ οὐδενί πω Ῥωμαῖοι τὴν 67
ἡγεμονίαν ἔδοσαν ἐκ διαδοχῆς, οὐδὲ τῶν βασιλέων,
οὓς ἐκβαλόντες ἐπώμοσαν μηδ' ἄλλων ἔτι ἀνέξεσθαι,
(ὃ καὶ τῷ πατρί σου μάλιστα οἱ φονεῖς ἐπιλέγοντες
φασὶν ἀνελεῖν αὐτὸν βασιλιζόμενον, οὐχ ἡγούμενον
ἔτι), ἐμοὶ μὲν οὐδ' ἀποκρίσεως δεῖ πρὸς σὲ περὶ τῶν
κοινῶν, τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ καὶ σὲ κουφίζω, μὴ χάριν

---

11 δίδως Oi, corr. Schw. 19 ⟨τοῦ⟩ κλήρου ci. Mend., sed cf. IV § 180, Lib. c. 122 med. etc., Radermacher, Gött. Gel. Anz. 1899 p. 708 sq.

44 a. C.
ὀφείλειν ἡμῖν ἐπ' αὐτοῖς. ἐπράσσετο γὰρ οὐ σοῦ χάριν,
ἀλλὰ τοῦ δήμου, πλὴν ἑνὸς τοῦ μεγίστου δὴ μάλιστα
68 πάντων ἔς τε Καίσαρα καὶ σὲ ἔργου. εἰ γὰρ τοῦ κατ'
ἐμαυτὸν ἕνεκα ἀδεοῦς καὶ ἀνεπιφθόνου περιεῖδον ἐγὼ
τιμὰς ψηφιζομένας τοῖς φονεῦσιν ὡς τυραννοκτόνοις,
τύραννος ὁ Καῖσαρ ἐγίγνετο, ᾧ μήτε δόξης μήτε τιμῆς
τινος ἢ τῶν ἐγνωσμένων βεβαιώσεως ἔτι μετῆν. οὐ
διαθήκας εἶχεν ἄν, οὐ παῖδα, οὐκ οὐσίαν, οὐκ αὐτὸ
τὸ σῶμα ταφῆς ἀξιούμενον, οὐδὲ ἰδιώτου· ἄταφα γὰρ
οἱ νόμοι τὰ σώματα τῶν τυράννων ὑπερορίζουσι καὶ
τὴν μνήμην ἀτιμοῦσι καὶ δημεύουσι τὴν περιουσίαν.
69 ὧν ἐγὼ δεδιὼς ἕκαστον ὑπερηγωνιζόμην Καίσαρος, **19**
ἀθανάτου τε δόξης καὶ δημοσίας ταφῆς, οὐκ ἀκινδύ-
νως οὐδ' ἀνεπιφθόνως ἐμαυτῷ, τυχεῖν, πρός τε ἄνδρας
ταχυεργεῖς καὶ φόνου πλήρεις καί, ὡς ἔμαθες, ἤδη καὶ
ἐπ' ἐμὲ συνομωμοσμένους πρός τε τὴν βουλὴν ἀχθο-
70 μένην σου τῷ πατρὶ τῆς ἀρχῆς. ἀλλὰ καὶ ταῦτα κιν-
δυνεύειν καὶ παθεῖν ὁτιοῦν ᾑρούμην ἑκὼν μᾶλλον ἢ
ἄταφον καὶ ἄτιμον γιγνόμενον περιιδεῖν Καίσαρα, ἄρι-
στον ἀνδρῶν τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ εὐτυχέστατον ἐς τὰ
πλεῖστα καὶ ἀξιοτιμότατον ἐκ πάντων ἐμοὶ γενόμενον.
71 τοῖς δ' αὐτοῖς μου τοῖσδε κινδύνοις καὶ σὺ τὰ νῦν
σοι παρόντα πάντα λαμπρὰ τῶν Καίσαρος ἔχεις, γένος,
ὄνομα, ἀξίωμα, περιουσίαν. ὧν σε δικαιότερον ἦν ἐμοὶ
χάριν εἰδέναι μᾶλλον ἢ τὰ ἐκλειφθέντα εἰς τὴν τῆς
βουλῆς παρηγορίαν ἢ ἐς ἀντίδοσιν τῶνδε, ὧν ἔχρῃζον,

---

1 *σοῦ χάριν*] *σὴν χάριν* ci. Cob. p. 219, ignarus sermonis posteriorum 6 *τύραννος* ⟨*ἂν*⟩ ci. H. Steph., inut. 11 *ἀτιμῶσι* a 16 *συνωμομοσμένους* i, *συνωμοσμένους* O, corr. Schw. 23 *πάντα* ante Mend. omissum est, fort. ex a b; *παρόντα λαμπρὰ πάντα ἔχεις, Καίσαρος γένος* etc. maluit Mend., sed *τῶν Καίσαρος* est gen. partit., cf. Schw. t. III p. 802

44 a.C.

ἢ κατ' ἄλλας χρείας ἢ λογισμοὺς ἐπιμέμφεσθαι πρε-
σβυτέρῳ νεώτερον ὄντα.
καὶ τάδε μὲν ἀρκέσει σοι περὶ τῶνδε εἰρῆσθαι· 72
ἐνσημαίνῃ δὲ καὶ τῆς ἡγεμονίας με ἐπιθυμεῖν, οὐκ
ἐπιθυμοῦντα μέν, οὐκ ἀπάξιον δὲ ἡγούμενον εἶναι,
καὶ ἄχθεσθαι μὴ τυχόντα τῶν διαθηκῶν τῶν Καίσα-
ρος, ὁμολογῶν μοι καὶ τὸ τῶν Ἡρακλειδῶν γένος ἀρ-
20 κεῖν. περὶ δὲ τῶν σῶν χρειῶν, ἐθέλοντα μέν σε ἐκ 73
τῶν δημοσίων δανείσασθαι ἡγούμην ἂν εἰρωνείαν λέ-
γειν, εἰ μὴ πιθανὸν ἦν ἔτι ἀγνοεῖν σε κενὰ πρὸς τοῦ
πατρὸς ἀπολελεῖφθαι τὰ κοινὰ ταμιεῖα, τῶν προσόδων,
ἐξ οὗ παρῆλθεν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ἐς αὐτὸν ἀντὶ τοῦ
ταμιείου συμφερομένων καὶ εὑρεθησομένων αὐτίκα ἐν
τῇ Καίσαρος περιουσίᾳ, ὅταν αὐτὰ ζητεῖν ψηφισώμεθα.
ἄδικον γὰρ οὐδὲν τοῦτο ἐς τὸν Καίσαρα ἔσται, τεθνε- 74
ῶτά τε ἤδη καὶ οὐκ ἂν εἰπόντα ἄδικον εἶναι, εἰ καὶ
ζῶν ᾐτεῖτο τοὺς λογισμούς, ἐπεὶ καὶ τῶν ἰδιωτῶν πολ-
λοῖς ἀμφισβητοῦσί σοι καθ' ἕνα τῆς οὐσίας οὐκ ἀδήρι-
τον αὐτὴν ἔχων γνώσῃ. τῶν δὲ μετενεχθέντων πρός 75
με χρημάτων οὔτε τὸ πλῆθός ἐστιν, ὅσον εἰκάζεις, οὔτε
τι νῦν ἔστι παρ' ἐμοί, πάντα τῶν ἐν ἀρχαῖς καὶ δυ-
νάμει πλὴν Δολοβέλλα καὶ τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν νει-
μαμένων μὲν εὐθὺς ὡς τυράννου, δι' ἐμὲ δὲ μετα-

---

6 ⟨θέσεως ἐκ⟩ τῶν διαθ. ci. H. Steph., probabiliter, cf. C, qui vertit: *non consecutum fuisse Caesaris adoptionem* τῶν ante Καίσαρος corr. ex τοῦ B 7 ⟨ὅμως⟩ μοι ci. Mend.; idem καὶ deleri voluit, inut. 9 εἰρωνίαν Bi 10 sq. τοῦ ⟨σοῦ⟩ πατρὸς ci. Nauck, sed cf. e. g. § 81. 105, v. etiam Kratt p. 21 sq. 17 sq. πολλοῖς ἀμφισβητοῦσί σοι] haeserunt in dativo H. Steph. et Mend., sed cf. R. Helbing, Über d. Gebrauch des echten u. soziativen Dativs bei Herodot, diss. Freiburg 1898, p. 49 sqq. 23 sq. μετατεθέντων ci. Schw., μεταθέντων Oi

44 a. C.

τεθέντων ἐς χάριν τῶν ὑπὲρ Καίσαρος ἐψηφισμένων, ἐπεὶ καὶ σὺ τὰ λοιπὰ φέρων οἴσεις ἀντὶ τοῦ δήμου
76 *τοῖς δυσχεραίνουσιν, ἂν σωφρονῇς. οἳ μὲν γὰρ ἐκπέμψουσιν, ἂν συμφρονῶσι, τὸν δῆμον ἐπὶ τὰς ἀποικίας· ὁ δὲ δῆμός ἐστιν, ὥσπερ καὶ σὺ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρτιδίδακτος ὢν ἔμαθες, ἀστάθμητον ὥσπερ ἐν θαλάσσῃ κῦμα κινούμενον· ὃ μὲν ἦλθεν, ὃ δ' ἀπῆλθεν. ᾧ λόγῳ καὶ τῶν ἡμετέρων αἰεὶ τοὺς δημοκόπους ὁ δῆμος ἐπὶ πλεῖστον ἐξάρας ἐς γόνυ ἔρριψε"*

77 *τούτων τοῖς πολλοῖς δυσχεράνας ὁ Καῖσαρ ἐς ὕβριν* **21** *εἰρημένοις ἀπεχώρει, τὸν πατέρα ἀνακαλῶν θαμινὰ ἐξ ὀνόματος, καὶ τὴν οὐσίαν ἐς πρᾶσιν αὐτίκα προυτίθει πᾶσαν, ὅση κατὰ τὸν κλῆρον ἐγίγνετο αὐτοῦ, προτρέπων ἐπικουρεῖν οἱ τὸν δῆμον ἐκ τῆσδε τῆς σπου-*
78 *δῆς· φανερᾶς δὲ τῆς Ἀντωνίου πρὸς αὐτὸν ἔχθρας γενομένης καὶ τῆς βουλῆς ζήτησιν εὐθὺς εἶναι τῶν δημοσίων χρημάτων ψηφισαμένης, οἱ πολλοὶ ἔδεισαν ἐπὶ τῷ νέῳ Καίσαρι τῆς πατρῴας ἐς τοὺς στρατιώτας καὶ τὸν δῆμον εὐνοίας οὕνεκα καὶ τῆς νῦν ἐπὶ τῇ χορηγίᾳ δημοκοπίας καὶ περιουσίας, ἣ δὴ πάνυ αὐτῷ πολλὴ προσελθοῦσα οὐκ ἐδόκει τοῖς πλείοσιν αὐτὸν ἐν ἰδιώτου μέτρῳ καθέξειν, ἐπὶ δὲ Ἀντωνίῳ μάλιστα, μὴ*

---

2 *φέρων οἴσεις*] malim *φέρων δώσεις* (vel etiam *ἔχων οἴσεις*) 4 *συμφρονῶσι* cum b scr. Schw., cui etiam ⟨*σοι*⟩ addi maluit, hoc inut., cf. ad I § 263, *σωφρονῶσι* ceteri *τὸν δῆμον*] nonne *τὸ πλῆθος*? 10 ⟨*ὡς*⟩ *ἐς* ci. Mend. 13 *αὐτῷ* ci. Nauck 14 sqq. ⟨*δὲ*⟩ post *τῆσδε* add. Schw. et interpunxit plene post *δῆμον* (hoc etiam B), vulgo; *δῆμον ἐκ τῆσδε τῆς σπουδῆς — ψηφισαμένης*. ⟨*ἧς*⟩ *οἱ πολλοὶ* etc. ci. Mend., *nam plerique* vertit C. Ego post *σπουδῆς* interpunxi, sed posui *φανερᾶς δὲ* pro *φανερᾶς τε* 18 *ἐπὶ* Schw., *περὶ* Oi 20 ⟨*τῆς*⟩ *περιουσίας* ci. Mend.

---

5 sqq. *ὁ δὲ δῆμός ἐστι — ἀπῆλθεν*] expressa sunt ex Demosth. de falsa leg. § 149 (§ 136 ed. Blass), v. Schaefer et Dindorf ad h. l.

τὸν Καίσαρα, νέον ἄνδρα καὶ ἔνδοξον καὶ πλούσιον,
ἑταιρισάμενος ὑφ' ἑαυτὸν εἶναι πρότερος ἅψαιτο τῆς Καί-
σαρος δυναστείας. οἱ ⟨δὲ⟩ καὶ τοῖς τότε γιγνομένοις ἐφ- 79
ήδοντο, ὡς καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀλλήλοις ἐμποδὼν ἐσομέ-
νων καὶ τοῦ Καίσαρος πλούτου τῇ ζητήσει τῶν χρη-
μάτων αὐτίκα διαλυθησομένου καὶ σφίσι τοῦ ταμιείου
περιουσίας πλήρους ἐξ αὐτῆς ἐσομένου· τὰ γὰρ πολλὰ
22 τῶν κοινῶν εὑρήσειν παρὰ Καίσαρι. πολλοί τε αὐτῶν 80
ἐς δίκας τὸν Καίσαρα ὑπῆγον περὶ χωρίων, ἕτερος
ἑτέρῳ ἐπιλέγοντες ἄλλα τε ἕκαστοι καὶ τὸ κοινὸν ἐπὶ
τοῖς πλείστοις, ἐκ προγραφῆς εἶναι τῶν δημευθέντων
ἢ φυγόντων ἢ ἀναιρεθέντων. ἦγόν τε τὰς δίκας ἐπὶ
τὸν Ἀντώνιον αὐτὸν ἢ τὸν ἕτερον ὕπατον Δολοβέλλαν.
εἰ δέ τις καὶ ἐφ' ἑτέρας ἀρχῆς ἐδικάζετο, πανταχοῦ 81
τὰ πολλὰ ὁμοίως ὁ Καῖσαρ εἰς χάριν Ἀντωνίου ἡττᾶτο,
τά τε ὠνήματα τῷ πατρὶ ἐκ τοῦ δημοσίου γενόμενα
ἐπιδεικνὺς καὶ τὸ τελευταῖον ψήφισμα τὸ βεβαιοῦν τὰ
Καίσαρι πεπραγμένα πάντα. ὕβρεις τε πολλαὶ παρὰ 82
τὰς δίκας ἦσαν αὐτῷ, καὶ τὸ τῆς ζημίας προύκοπτεν
ἐς ἄπειρον, ἔστε Πέδιον καὶ Πινάριον (οὗτοι γὰρ τὴν
ἐκ τῶν Καίσαρος διαθηκῶν τοῦ κλήρου μοῖραν εἶχον)
μέμψασθαι τῷ Ἀντωνίῳ περί τε σφῶν αὐτῶν καὶ

---

2 πρότερος] αὐτὸς ci. Mend., sed est 'ante Caesarem' 3 ⟨δὲ⟩ καὶ Musgr., δὲ pro καὶ H. Steph., vulgo 7 περιουσίας susp. Keil 8 c. 22 non vertit C, de qua re v. praef. vol. I 10 ἑτέρῳ] ἕτερον conicio 16 ⟨τὰ⟩ τῷ ci. Mend., inut., sed recte emptionis instrumenta (ὠνήματα idem est atque ὠναί, cf. papyros) a scriba publico (ἐκ τοῦ δημοσίου, cf. § 50 et papyros) scripta intellegenda esse dicit 20 ἔστε] ὥστε scr. Schw., usus Appiani immemor τὴν] τινα aut τὴν ⟨τετάρτην⟩ ci. Schw., quorum hoc prob. Mend. (cf. Suet. Div. Iul. 83), at τὴν μοῖραν dictum est, ut τὸ μέρος II § 366. 370, III 85. 86 alibi 21 τοῦ κλήρου ci. Schw., τοῦ κληρονόμου Oi, vulgo: τῆς κληρονομίας ci. Mend.

44 a.C.
περὶ τοῦ Καίσαρος ὡς ἄδικα πασχόντων παρὰ τὸ
83 *ψήφισμα τῆς βουλῆς. ᾤοντό τε αὐτὸν τὰ ἐς ὕβριν*
ἐκλύειν δεῖν μόνον, τὰ ἄλλα δὲ πάντα κυροῦν, [τὰ] ὅσα
τῷ Καίσαρι πέπρακται. ὁ δὲ ὡμολόγει μὲν τὰ πρασσό-
μενα ἴσως ἐναντίον ἔχειν τι τοῖς συνεψηφισμένοις, καὶ
τὰ ἐψηφισμένα δ' ἔφη τοῖς τότε δόξασιν ἐναντίως γε-
84 *γράφθαι. μόνης γὰρ τῆς ἀμνηστίας ἐπειγούσης τὸ*
μηδὲν ἀνατρέπειν τῶν προδιῳκημένων, οὐ τοῦ αὐτοῦ
γε χάριν οὐδὲ ἐφ' ἅπασιν ἁπλῶς μᾶλλον ἢ ἐς εὐπρέ-
πειαν καὶ παρηγορίαν τοῦ δήμου θορυβουμένου τού-
85 *τοις, ἐπιγραφῆναι. εἶναι δὲ δικαιότερον τῇ γνώμῃ*
τοῦ ψηφίσματος μᾶλλον ἢ τῷ ῥήματι χρωμένους μὴ
παρὰ τὸ εἰκὸς ἀντιπράττειν ἀνδράσι τοσοῖσδε ἰδίων ἢ
προγονικῶν κτήσεων κατὰ στάσιν ἐκπεσοῦσιν ὑπὲρ
νεανίσκου τοσόνδε πλοῦτον ἀλλότριόν τε καὶ οὐκ ἰδι-
ωτικὸν παρ' ἐλπίδα λαβόντος καὶ οὐκ ἐπιδεξίως, ἀλλ'
ἐς θρασύτητα τῇ τύχῃ χρωμένου. σφῶν μέντοι φεί-
86 *σεσθαι τὸ μέρος νειμαμένων πρὸς Καίσαρα. ὧδε μὲν*
ὁ Ἀντώνιος τοῖς ἀμφὶ τὸν Πινάριον ἀπεκρίνατο. καὶ
εὐθὺς ἐνέμοντο, ἵνα μὴ καὶ τὸ μέρος ἐν ταῖς δίκαις
προσαπόλοιτο, οὐ σφῶν ἕνεκα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τόδε
τοῦ Καίσαρος· ἔμελλον γὰρ αὐτῷ μετ' οὐ πολὺ πάντα
χαριεῖσθαι.

87 *Θέας δὲ πλησιαζούσης, ἣν ἔμελλεν ὑπὲρ Βρούτου* 23
στρατηγοῦντος ἐπιδώσειν Γάιος Ἀντώνιος ὁ ἀδελφὸς
Ἀντωνίου, καὶ τἆλλα τοῦ Βρούτου τῆς στρατηγίας ἐπι-

---

3 *δεῖν* om. V *τὰ* del. Musgr. 5 *ἐναντίως* O 8 sq. *οὐ τοῦ αὐτοῦ γε χάριν* O, *οὐ τοῦ αὐτοῦ δὲ χ.* i, *οὐ τοῦδε χ.* ci. Musgr. *οὐκ αὐτοῦ γε χ.* Mend.; an *οὐ τοῦδ' αὐτοῦ γε χ.*? sc. *τοῦ μηδὲν ἀνατρέπειν* 9 *ἐς* Musgr., *ὡς* O i 10 sq. *τούτοις* O, *τούτου* i 13 *παρὰ*] *πτὰς* i *τὸ* om. a b 17 *τύχῃ*] *τέχνῃ* B 21 *τόδε*] *τῶδε* b[1]f, *τῶνδε* a 25 *ἐπιδώσειν*] *ἔτι δώσειν* ci. Mend.

44 a. C.

τροπεύων ἀπόντος, παρασκευή τε ἦν ἐς αὐτὴν δαψιλὴς
καὶ ἐλπὶς ἐν τῇ θέᾳ τὸν δῆμον ἐπικλασθέντα καλέσειν
τοὺς ἀμφὶ τὸν Βροῦτον. ὁ δὲ Καῖσαρ ἀντιθεραπεύων 88
τὸ πλῆθος, ὅσον ἀργύριον ἐκ τῆς πράσεως ἐγίγνετο,
αἰεὶ κατὰ μέρος τοῖς φυλάρχοις ἀνεδίδου νέμειν τοῖς
φθάνουσι λαβεῖν· καὶ ἐς τὰ πωλητήρια περιιὼν ἀπο-
κηρύσσειν ἔλεγεν ὅσου δύναιντο πάντα τοὺς πιπράσκον-
τας ὀλιγίστου, διά τε τὰς δίκας ἀμφίβολα ἢ ἐπίφοβα
ἔτι ὄντα καὶ διὰ τὴν Καίσαρος σπουδήν. ἅπερ αὐτῷ
πάντα τὸν δῆμον εἰς εὔνοιαν ἤγειρεν καὶ ἐς ἔλεον, ὡς
ἀναξίῳ τοιάδε πάσχειν. ὡς δ' ἐπὶ τῇ κληρονομίᾳ καὶ 89
τὴν ἴδιον αὐτοῦ περιουσίαν ὅση τε παρὰ Ὀκταουίου
τοῦ πατρὸς ἢ ἑτέρωθεν ἦν αὐτῷ, καὶ τὰ τῆς μητρὸς
πάντα καὶ τὰ Φιλίππου, καὶ τὸ μέρος τοῦ κλήρου
Πινάριον καὶ Πέδιον αἰτήσας, προύθηκεν ἐς τὴν δια-
νέμησιν πιπράσκεσθαι, ὡς τῆς Καίσαρος περιουσίας
οὐδ' ἐς τοῦτο μόνον ἀρκούσης διὰ τὰς ἐπηρείας, ὁ
δῆμος οὐκέτι παρὰ τοῦ πρώτου Καίσαρος, ἀλλὰ παρὰ
τοῦδε αὐτοῦ τὴν ἐπίδοσιν λογιζόμενος εἶναι ἐκπαθῶς
αὐτὸν ἠλέει καὶ ἐπῄνουν ὧδε πάσχοντα καὶ ὧδε φιλο-
τιμούμενον δῆλοί τε ἦσαν οὐκ ἐς πολὺ τὴν ἐς αὐτὸν
24 Ἀντωνίου ὕβριν ὑπεροψόμενοι. διέδειξαν δὲ παρὰ τὰς 90
Βρούτου θέας, πολυτελεστάτας δὴ γενομένας· ἐμμίσθων

1 post δαψιλὴς add. C: *ac donariorum copia*, unde lacunam fort. statuendam ci. Mend. 2 κατακαλέσειν ci. Schw., *reuocaturum esse* C, sed cf. ad II § 514 4 πράσεως H. Steph., *ex uenditione* C, πράξεως Oi 5 φιλάρχοις Bi (in f corr. a m. 1) 7 ἔλεγεν] ἐκέλευεν iC ὅσον i δύναιτο, sed altera ν suprascr., B 7 sq. τοὺς πιπράσκοντας ante ὅσου collocari maluit Mend., contra Kratt p. 68, iure 8 ἐπίφοβα] ἐπίφορα b 12 αὑτοῦ Bi (V?), corr. Did. 22 περιοψόμενοι ci. Cob. p. 219, cf. ad I § 192

5 τοῖς φυλάρχοις] cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 190

44 a.C.
*γάρ τινων ἀνακραγόντων κατακαλεῖν Βροῦτόν τε καὶ
Κάσσιον, ἐπεὶ τὸ λοιπὸν αὐτοῖς θέατρον συνεδημαγω-
γεῖτο ἐς τὸν ἔλεον, ἐσέδραμον ἀθρόοι καὶ τὰς θέας
ἐπέσχον, μέχρι τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν σβέσαι.*

91 *Βροῦτος δὲ καὶ Κάσσιος, ἐπεὶ σφῶν τὰς ἐλπίδας
τὰς ἐν ταῖς θέαις ὁ Καῖσαρ διέχεεν, ἔγνωσαν εἰς Συ-
ρίαν καὶ Μακεδονίαν, ὡς πρὸ Ἀντωνίου καὶ Δολοβέλλα
σφίσιν ἐψηφισμένας, χωρεῖν καὶ βιάζεσθαι. καὶ τῶνδε
φανερῶν γενομένων ἠπείγετο καὶ Δολοβέλλας εἰς τὴν
Συρίαν, καὶ πρὸ Συρίας ἐς τὴν Ἀσίαν, ὡς χρηματι-*
92 *ούμενος ἀπ' αὐτῆς. ὁ δ' Ἀντώνιος ἡγούμενος ἐς τὰ
μέλλοντά οἱ δεήσειν δυνάμεως, τὴν ἐν Μακεδονίᾳ
στρατιάν, ἀρετῇ τε οὖσαν ἀρίστην καὶ πλήθει μεγί-
στην, — ἓξ γὰρ ἦν τέλη (καὶ ὅσον ἄλλο πλῆθος αὐτοῖς
τοξοτῶν καὶ ψιλῶν ἢ γυμνητῶν συνεξεύγνυτο, ἵππος
τε πολλὴ καὶ παρασκευὴ κατὰ λόγον ἐντελής) δοκοῦντα
προσήκειν Δολοβέλλᾳ, Συρίαν καὶ τὰ ἐς Παρθυαίους
ἐπιτετραμμένῳ, διότι καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτοῖς ἐς Παρθυ-
αίους ἔμελλε χρῆσθαι — πρὸς ἑαυτὸν ἐπενόει μετενεγ-
κεῖν, ὅτι καὶ μάλιστα ἦν ἀγχοῦ, ⟨ὡς⟩ τὸν Ἰόνιον περά-*
93 *σαντα εὐθὺς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εἶναι. ἄφνω δὴ φήμη κατέ-* **25**
*σκηψε, Γέτας τὸν θάνατον τὸν Καίσαρος πυθομένους
Μακεδονίαν πορθεῖν ἐπιτρέχοντας, καὶ ὁ Ἀντώνιος τὴν
βουλὴν ᾔτει τὸν στρατὸν ὡς Γέταις ἐπιθήσων δίκην·
ἔς τε γὰρ Γέτας αὐτὸν πρὸ Παρθυαίων Καίσαρι
παρεσκευάσθαι καὶ τὰ Παρθυαίων ἠρεμεῖν ἐν τῷ*

15 *ἢ γυμνητῶν* glossema esse ci. Mend. 16 *δοκοῦντα* et 20sq. *περάσαντα* refer ad *τέλη* 18 *ἐπιτετραμμένα* i 19 *χρή-σεσθαι* scr. Mend., sed cf. ad I § 82 20 *ὅτι* B, *ὅτε* Vi, *ubi* C *ἀγχοῦ*, ⟨*ὡς*⟩ Keil; *ἀγχοῦ* cum sqq. iungens *ἐνῆν* pro *ἦν* ci. Musgr., *Ἰόνιον* ⟨*ὄντα*⟩ Mend., *τὸν ἀγχοῦ Ἰόνιον* Schw. 21 *δὴ*] *δὲ* ci. Musgr., sed 'igitur' h. l. bene habet, cf. § 147

44 a. C.

παρόντι. ἡ μὲν οὖν βουλὴ τὴν φήμην ὑπενόει καὶ 94
τοὺς ἐπισκεψομένους ἔπεμψεν· ὁ δὲ Ἀντώνιος τὸν
φόβον αὐτῶν καὶ τὴν ὑπόνοιαν ἐκλύων ἐψηφίσατο
μὴ ἐξεῖναί πω κατὰ μηδεμίαν αἰτίαν περὶ δικτάτορος
ἀρχῆς ⟨μήτε εἰπεῖν⟩ μήτ' ἐπιψηφίζειν μήτε λαβεῖν
διδομένην ἢ τὸν ἐκ τῶνδέ τινος ὑπεριδόντα νηποινεὶ
πρὸς τῶν ἐντυχόντων ἀναιρεῖσθαι. καὶ τῷδε μάλιστα 95
ἑλὼν τοὺς ἀκούοντας καὶ τοῖς ὑπὲρ Δολοβέλλα πράτ-
τουσι συνθέμενος ἓν τέλος δώσειν, ᾑρέθη τῆς ἐν
Μακεδονίᾳ δυνάμεως εἶναι στρατηγὸς αὐτοκράτωρ.
καὶ ὃ μὲν ἔχων, ἃ ἐβούλετο, Γάιον τὸν ἀδελφὸν αὐ-
τίκα σὺν ἐπείξει τὸ δόγμα φέροντα τῷ στρατῷ διεπέμ-
πετο· οἱ δὲ ἐπισκέπται τῆς φήμης ἐπανελθόντες Γέτας 96
ἔλεγον οὐκ ἰδεῖν ἐν Μακεδονίᾳ, προσέθεσαν δέ, εἴτε
ἀληθὲς εἴτε ὑπ' Ἀντωνίου διδαχθέντες, ὅτι δέος ἦν,
μὴ τῆς στρατιᾶς ποι μετελθούσης οἱ Γέται τὴν Μακε-
δονίαν ἐπιδράμοιεν.

26 *ὧδε μὲν εἶχε τὰ ἐν Ῥώμῃ, Κάσσιος δὲ καὶ Βροῦ-* 97
τος χρήματα καὶ στρατιὰν συνέλεγον, καὶ Τρεβώνιος
ὁ τῆς Ἀσίας ἡγούμενος τὰς πόλεις αὐτοῖς ἐτείχιζε
καὶ Δολοβέλλαν ἐλθόντα οὐκ ἐδέχετο οὔτε Περγάμῳ
οὔτε Σμύρνῃ, ἀλλὰ μόνην ἀγορὰν ἔξω τείχους ὡς
ὑπάτῳ προυτίθει. ἐπιχειροῦντος δ' ἐκείνου σὺν ὀργῇ 98
τοῖς τείχεσι καὶ οὐδὲν ἀνύοντος, ὁ Τρεβώνιος αὐτὸν
ἔφη δέξεσθαι Ἐφέσῳ καὶ ἐς τὴν Ἔφεσον εὐθὺς ἀπ-
ιόντι τοὺς ἐφεψομένους ἐκ διαστήματος ἔπεμπεν, οἳ
νυκτὸς ἐπιγενομένης ἀπιόντα τὸν Δολοβέλλαν ὁρῶντες

---

3 *ἐκλύσων* ci. Mend., cf. praef. 4 *πω* O, *τῳ* i, vulgo, cf. § 148
5 ⟨*μήτε εἰπεῖν*⟩ add. Mommsen, R. Staatsr. II[3], 1 p. 705 adn. 3, ex
§ 148; paulo aliter § 235 13 *Γέτας* ⟨*μὲν*⟩ ci. Mend., cf. ad
I § 202 25 *δέξεσθαι* B, *δέξασθαι* Vi

---

3 sqq. de tempore legis cf. Groebe ap. Drumann I[2] p. 77 adn. 3

44 a.C.
καὶ οὐδὲν ἔτι ὑπονοοῦντες, ὀλίγους σφῶν ὑπολιπόντες
99 ἕπεσθαι αὐτῷ, ἐς τὴν Σμύρναν ἐπανῆλθον. καὶ τοὺς
ὀλίγους ὁ Δολοβέλλας ἐνεδρεύσας τε καὶ περιλαβὼν
ἔκτεινε καὶ ἦλθε τῆς αὐτῆς ἔτι νυκτὸς ἐς Σμύρναν
100 καὶ αὐτὴν ἀφύλακτον εὑρὼν εἷλε διὰ κλιμάκων. Τρε-
βώνιος δὲ τοῖς συλλαμβάνουσιν αὐτὸν ἔτι εὐναζόμενον
ἡγεῖσθαι πρὸς Δολοβέλλαν ἐκέλευεν· ἕψεσθαι γὰρ
αὐτοῖς ἑκών. καί τις τῶν λοχαγῶν αὐτὸν ἐπισκώπτων
ἠμείψατο· "ἴθι σύ, δεῦρο τὴν κεφαλὴν καταλιπών·
ἡμῖν γὰρ οὐ σέ, ἀλλὰ τὴν κεφαλὴν ἄγειν προστέτακται".
101 καὶ τόδε εἰπὼν εὐθὺς ἀπέτεμε τὴν κεφαλήν. ἅμα δὲ
ἡμέρᾳ Δολοβέλλας μὲν αὐτὴν προσέταξεν ἐπὶ τοῦ
στρατηγικοῦ βήματος, ἔνθα ὁ Τρεβώνιος ἐχρημάτιζε,
προτεθῆναι· ἡ στρατιὰ δὲ σὺν ὀργῇ καὶ ὁ οἰκετικὸς
ἄλλος ὅμιλος αὐτῆς, ἐπεὶ τοῦ φόνου Καίσαρος ὁ Τρε-
βώνιος μετεσχήκει καὶ κτεινομένου τὸν Ἀντώνιον ἐν
ὁμιλίᾳ περὶ θύρας τοῦ βουλευτηρίου περιεσπάκει, εἴς
τε τὸ ἄλλο σῶμα αὐτοῦ ποικίλως ἐνύβριζον καὶ τὴν
κεφαλὴν οἷα σφαῖραν ἐν λιθοστρώτῳ πόλει διαβάλλοντες
ἐς ἀλλήλους ἐπὶ γέλωτι συνέχεάν τε καὶ συνέτριψαν.
καὶ πρῶτος ὅδε τῶν φονέων δίκην τήνδε ἐδεδώκει.

102 ὁ δ' Ἀντώνιος ἐς τὴν Ἰταλίαν τὸν στρατὸν ἐκ τῆς 27
Μακεδονίας διενεγκεῖν ἐπενόει καὶ προφάσεως ἄλλης
ἐς τοῦτο ἀπορῶν ἠξίου τὴν βουλὴν ἀντὶ τῆς Μακεδο-
νίας ἐναλλάξαι οἱ τὴν ἐντὸς Ἄλπεων Κελτικήν, ἧς
ἡγεῖτο Δέκμος Βροῦτος Ἀλβῖνος, εἰδὼς μέν, ὅτι καὶ
ὁ Καῖσαρ ἐκ τῆσδε τῆς Κελτικῆς ὁρμώμενος ἐκράτησε

2 ἕπεσθ' αὐτῶ (sic), εσ in rasura, B 6 αὐτὸν ed. Did. 10 τὴν ⟨σὴν⟩ ci. Nauck, inut. 14 sq. καὶ ὁ οἰκετικὸς ὅμιλος ἅμ' αὐτῇ ci. Mend., sed de ἄλλος cf. Kratt p. 63 sq., αὐτῆς videtur additum, ne servitia urbana, sed calones exercitus intellegerentur 20 συνέχεάν τε ci. Mend., συνέχεόν τε Oi, vulgo

44 a.C.

Πομπηίου, ὡς δὲ τὸν στρατὸν δόξων οὐκ ἐς τὴν
Ἰταλίαν, ἀλλ' ἐς τὴν Κελτικὴν μετακαλεῖν. ἡ δὲ βουλὴ 103
τήνδε τὴν Κελτικὴν ἀκρόπολιν ἐπὶ σφίσιν ἡγουμένη
ἐδυσχέραινέ τε καὶ τῆς ἐνέδρας τότε πρῶτον ᾔσθοντο
καὶ τὴν Μακεδονίαν δόντες αὐτῷ μετενόουν. ἰδίᾳ τε
αὐτῶν οἱ δυνατοὶ ἐπέστελλον τῷ Δέκμῳ τῆς ἀρχῆς
ἐγκρατῶς ἔχεσθαι καὶ στρατὸν ἄλλον καὶ χρήματα
ἀγείρειν, εἰ πρὸς Ἀντωνίου βιάζοιτο· οὕτως ἐδεδοίκε-
σάν τε καὶ ἐν ὀργῇ τὸν Ἀντώνιον εἶχον. ὁ δὲ ἀντὶ 104
μὲν τῆς βουλῆς ἐπενόει τὸν δῆμον αἰτῆσαι νόμῳ τὴν
Κελτικήν, ᾧ τρόπῳ καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτὴν πρότερον
εἰλήφει καὶ Συρίαν Δολοβέλλας ὑπογύως, ἐς δὲ φόβον
τῆς βουλῆς τὴν στρατιὰν ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐκέλευε
Γαΐῳ τὸν Ἰόνιον περᾶν αὐτίκα.

28 καὶ ὁ μὲν ἔμελλε ποιήσειν, ὡς προσετέτακτο· θέαι 105
δ' ἦσαν, ἃς Κριτώνιος ἀγορανομῶν ἔμελλε τελέσειν·
καὶ ὁ Καῖσαρ ἐς τὰς θέας τῷ πατρὶ τόν τε χρύσεον
θρόνον καὶ στέφανον παρεσκεύαζεν, ἅπερ αὐτῷ κατὰ
πάσας θέας ἐψηφίσαντο προτίθεσθαι. τοῦ Κριτωνίου 106
δὲ εἰπόντος οὐκ ἀνέξεσθαι τιμωμένου Καίσαρος ἐν
ταῖς αὐτοῦ δαπάναις, ὁ Καῖσαρ αὐτὸν ἐς τὸν Ἀντώ-
νιον ἦγεν ὡς ὕπατον. Ἀντωνίου δὲ εἰπόντος ἐς τὴν
βουλὴν ἐπανοίσειν, χαλεπήνας ὁ Καῖσαρ "ἀνάφερε",
εἶπεν, "ἐγὼ δὲ τὸν θρόνον, ἕως ἂν ᾖ τὸ δόγμα, προ-

---

10 αἰτῆσαι νόμῳ τὸν δῆμον V 12 ὑπογνώς af 14 Γαΐῳ] *Λευκίῳ* ci. O. E. Schmidt, Jahrb. f. cl. Philol. Suppl. 13 (1884) p. 721 adn. 2, cf. Cic. Phil. 3, 12 § 31 18 ⟨τὸν⟩ στέφανον ci. Mend., sed cf. ad I § 351; στέφανον καὶ θρόνον, sed corr. litteris α et β a m. 1 supra positis, V, *aureum solium et coronam aureeam* C 19 τίθεσθαι a 21 αὐτοῦ libri, corr. H. Steph.

---

17 sqq. de errore Appiani cogitat Drumann I² p. 89, cf. p. 427

44 a. C.
107 θήσω". καὶ ὁ Ἀντώνιος χαλεπήνας ἐκώλυσεν. ἐκώ-
λυσε δὲ καὶ ἐν ταῖς ἑξῆς θέαις ἔτι παραλογώτερον,
ἃς αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐτέλει, ἀνακειμένας ἐκ τοῦ πατρὸς
Ἀφροδίτῃ Γενετείρᾳ, ὅτε περ αὐτῇ καὶ τὸν νεὼν ὁ
108 πατὴρ τὸν ἐν ἀγορᾷ ἅμα αὐτῇ ἀγορᾷ ἀνετίθει. τότε
δὴ καὶ μάλιστα μῖσος ἤδη σαφὲς ἐκ πάντων ἐς τὸν
Ἀντώνιον ἐγίγνετο, ὡς οὐκ ἐς τὸν νῦν Καίσαρα φιλο-
νικοῦντα μᾶλλον ἢ ἐς τὸν πρότερον ὑβρίζοντα ἀχα-
109 ρίστως. αὐτός τε ὁ Καῖσαρ μετὰ πλήθους οἷα φρουρᾶς
τὸν δῆμον καὶ τοὺς εὖ τι παθόντας ὑπὸ τοῦ πατρὸς
καὶ τοὺς ἐκείνῳ στρατευσαμένους περιθέων ἐπιφθόνως
ἱκέτευεν οὗ μὲν αὐτοῦ τοιάδε καὶ τοσάδε πάσχοντος
ὑπερορᾶν καὶ ἀμελεῖν ἑκόντος, Καίσαρι δὲ τῷ σφῶν
αὐτοκράτορι καὶ εὐεργέτῃ ἀμύνειν, ἀτιμουμένῳ πρὸς
Ἀντωνίου· ἀμυνεῖν δὲ καὶ σφίσιν αὐτοῖς, οὐδὲν ἕξουσι
βέβαιον ὧν εἰλήφασι παρὰ Καίσαρος, εἰ μηδὲ αὐτῷ
110 Καίσαρι μενεῖ τὰ ἐψηφισμένα βέβαια. Ἀντωνίου τε
πανταχοῦ τῆς πόλεως ἐς τὰ ὑψηλὰ ἀναπηδῶν κατεβόα·
"Καίσαρι μὲν δι' ἐμὲ μήτε ὀργίζεσθαι μήτε ἐνυβρίζειν,
εὐεργέτῃ σοῦ μάλιστα, ὦ Ἀντώνιε, ἐς τὰ μάλιστα
γεγενημένῳ· ἐμοὶ δὲ τῶν μὲν ὕβρεων, ἐς ὅσον θέλεις,
ἐμφορεῖσθαι, τὴν δὲ τῆς οὐσίας ἁρπαγὴν ἐπισχεῖν,
μέχρι τοὺς πολίτας κομίσασθαι τὴν διανέμησιν καὶ
τὰ λοιπὰ πάντα ἔχειν· ἀρκέσειν γὰρ ἐμοὶ πενομένῳ
τήν τε τοῦ πατρὸς δόξαν, ἂν διαμένῃ, καὶ τὴν τοῦ
111 δήμου διανέμησιν, ἐὰν ἐάσῃς δοθῆναι". ἐφ' οἷς ἤδη 29
παρὰ πάντων συνεχεῖς ἐγίγνοντο καὶ φανεραὶ κατὰ

5 malim αὐτῇ ⟨τῇ⟩ 12 οὗ μὲν αὐτοῦ abC 15 ἀμυνεῖν Keil, ἀμύνειν Oi 18 ἐς τὰ ὑψηλὰ τῆς πόλεως V 20 aut μάλιστα delendum aut ἐς τὰ μέγιστα pro ἐς τὰ μάλιστα cum Mend. scribendum videtur

44 a. C.

τοῦ Ἀντωνίου βοαί. ἀπειλησαμένου δὲ αὐτοῦ τῷ
Καίσαρι πικρότερον καὶ τῆς ἀπειλῆς ἐξενεχθείσης ἐς
τὸ φανερόν, ἔτι μᾶλλον ἅπαντες ὥρμηντο· καὶ οἱ τῆς 112
φρουρᾶς Ἀντωνίου ταξίαρχοι, ἐστρατευμένοι τε Καί-
σαρι τῷ προτέρῳ καὶ ἐς τὰ μέγιστα ὑπ' Ἀντωνίου
τότε προτιμώμενοι, τὴν ὕβριν αὐτὸν ἐπισχεῖν ἠξίουν
καὶ διὰ σφᾶς καὶ δι' ἑαυτόν, ὑπὸ Καίσαρι στρατευσά-
μενον καὶ τῶνδε τῶν οἱ παρόντων ἀγαθῶν παρ'
ἐκείνου τυχόντα. συγγινώσκων οὖν ὁ Ἀντώνιος ἀλη- 113
θέσιν οὖσιν τούτοις καὶ τοὺς προφέροντας αὐτὰ αἰδού-
μενος, ἤδη δέ τι καὶ τοῦ Καίσαρος αὐτοῦ διὰ τὸν
δῆμον ἐς τὴν ἀλλαγὴν τῆς Κελτικῆς δεόμενος, ὡμο-
λόγει τοῖς λεγομένοις καὶ ἐπώμνυεν αὐτὰ καὶ οἱ πάνυ
ἀβούλητα εἶναι, τῆς δὲ γνώμης τοῦ νεανίσκου ἕνεκεν
μετατίθεσθαι, ἐπηρμένου τε ἐπαχθῶς ἔτι τηλικοῦδε
ὄντος καὶ οὐδὲν ἔχοντος αἰδέσιμον ἢ τίμιον ἐς πρεσβυ-
τέρους τε καὶ ἐς ἄρχοντας· ἅπερ αὐτοῦ μὲν χάριν 114
τοῦ νεανίσκου χρῄζειν ἔτι νουθεσίας, σφῶν δὲ τῶν
ταῦτα ἀξιούντων ἕνεκα αὐτὸς καθέξειν τῆς ὀργῆς
καὶ ἐς τὴν προτέραν ἑαυτοῦ φύσιν τε καὶ γνώμην
30 ἐπανήξειν, ἢν κἀκεῖνος ἀπέχηται τῆς ἀμετρίας. ταῦτα 115
οἱ ταξίαρχοι ἀσπασάμενοι συνῆγον ἀμφοτέρους. οἳ
δὲ ἐπεμέμφοντο ἀλλήλοις καὶ συνέβαινον ἐς φιλίαν.
ὅ τε νόμος ὁ περὶ τῆς Κελτικῆς προυγράφετο αὐτίκα,
ὀρρωδούσης πάνυ τῆς βουλῆς καὶ ἐπινοούσης, εἰ μὲν
ὁ Ἀντώνιος αὐτὸν προβουλεύοι, κωλύειν προβουλευό-

---

1 *διαπειλησαμένου* ci. Mend. (v. Cob., Nov. lect. p. 624 sq.), sed cf. Blass, Gramm. d. neutest. Griech.[2] p. 189 et 54, Polyaen. 7, 35, 2   1 sq. *πικρότερον τῷ καίσαρι* a   3 ⟨*ἐπαμύνειν*⟩ *ὥρμηντο* ci. Mend., sed *ὥρμηντο* = incitati sunt, cf. Steph. thes. s. v. *ὁρμάω* in fine   15 *μεταθέσθαι* maluit Mend., ut videtur, inut., cf. etiam Schw. t. III p. 807   26 *προβουλεύοι*] 'singularis locutio' (Mend.)

44 a. C.
μενον, εἰ δὲ ἀπροβούλευτον ἐς τὸν δῆμον ἐσφέροι,
τοὺς δημάρχους ἐς κώλυσιν ἐπιπέμπειν. ἦσαν δ' οἳ
καὶ τὸ ἔθνος ὅλως ἐλευθεροῦν ἡγεμονίας ἠξίουν·
116 οὕτως ἐδεδοίκεσαν ἀγχοῦ τὴν Κελτικὴν οὖσαν. ὁ δὲ
Ἀντώνιος αὐτοῖς ἀντενεκάλει, εἰ Δέκμῳ μὲν αὐτὴν
πιστεύουσιν, ὅτι Καίσαρα ἀπέκτεινεν, αὐτῷ δ' ἀπιστοῦ-
σιν, ὅτι οὐκ ἀπέκτεινε τὸν καταστρεψάμενον αὐτὴν
καὶ κλίναντα ἐς γόνυ, ἀπορρίπτων ἤδη ταῦτα φανερῶς
117 ἐς ἅπαντας ὡς ἐφηδομένους τοῖς γεγονόσιν. ἐλθούσης
δὲ τῆς κυρίας ἡμέρας ἡ μὲν βουλὴ τὴν λοχῖτιν ἐνό-
μιζεν ἐκκλησίαν συλλεγήσεσθαι, οἳ δὲ νυκτὸς ἔτι τὴν
ἀγορὰν περισχοινισάμενοι τὴν φυλέτιν ἐκάλουν, ἀπὸ
118 συνθήματος ἐληλυθυῖαν. καὶ ὁ δημότης λεώς, ἀχθόμενος
τῷ Ἀντωνίῳ, συνέπρασσεν ὅμως διὰ τὸν Καίσαρα
ἐφεστῶτα τοῖς περισχοινίσμασι καὶ δεόμενον. ἐδεῖτο
δὲ μάλιστα μέν, ἵνα μὴ Δέκμος ἄρχοι χώρας τε ἐπι-
καίρου καὶ στρατιᾶς ἀνδροφόνος ὢν τοῦ πατρός, ἐπὶ
δὲ τούτῳ καὶ ἐς χάριν Ἀντωνίου συνηλλαγμένου. προσ-
εδόκα δὲ ἄρα τι καὶ αὐτὸς ἀντιλήψεσθαι παρὰ Ἀντωνίου.
119 διαφθαρέντων δὲ χρήμασι τῶν δημάρχων ὑπ' Ἀντωνίου
καὶ κατασιωπώντων ὁ νόμος ἐκυροῦτο, καὶ ὁ στρατὸς
Ἀντωνίῳ μετ' αἰτίας εὐπρεποῦς ἤδη τὸν Ἰόνιον ἐπέρα.
120 τῶν δὲ δημάρχων τινὸς ἀποθανόντος, ἐς τὴν ⟨ἀντ'⟩ **31**
αὐτοῦ χειροτονίαν ὁ Καῖσαρ συνέπρασσεν Φλαμινίῳ· καὶ

6 αὐτῷ Oi, corr. Mend. cum C 10 φυλέτιν et 12 λοχῖτιν habent libri, transposuit Schw., probavit Willems II p. 748 adn. 2; sed cf. etiam Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 379 adn. 6 13 ⟨συν⟩εληλυθυῖαν ci. Keil 16 ἄρχη V 17 ad στρατιᾶς adiectivum desideravit Mend., potest addi ⟨πολλῆς⟩, cf. § 150 18 ⟨οἱ⟩ συνηλλαγμένου ci. Mend. ex C, at cf. ad I § 263 23 sq. ⟨ἀντ'⟩ αὐτοῦ scripsi monente Keil, αὐτοῦ Oi, *alterius* vertit C, ἄλλου Musgr., vulgo

23 τινὸς] Cinnam (cf. II § 613) intellegunt Drumann I[2] p. 93, Ihne VII p. 347, sine causa idonea

44 a. C.

ὁ δῆμος οἰόμενος αὐτὸν ἐπιθυμοῦντα τῆς ἀρχῆς διὰ τὸ
νεώτερον τῆς ἡλικίας οὐ παραγγέλλειν, ἐπενόουν ἐν
ταῖς χειροτονίαις δήμαρχον ἀποφῆναι τὸν Καίσαρα. ἡ 121
δὲ βουλὴ τῆς αὐξήσεως ἐφθόνει καὶ ἐδεδοίκει, μὴ δη-
μαρχῶν τοὺς φονέας τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὸν δῆμον ἐς
δίκην ἀπαγάγοι· Ἀντώνιός τε τῆς ἄρτι συγκειμένης
πρὸς τὸν Καίσαρα φιλίας ὑπεριδών, εἴτε ἐς χάριν τῆς
βουλῆς ἢ παρηγορίαν, ἀχθομένης τῷ περὶ τῆς Κελτικῆς
νόμῳ, εἴτε ἀπ' οἰκείας γνώμης, προύγραφεν ὡς ὕπα-
τος μηδενὶ Καίσαρα ἐγχειρεῖν παρανόμως, ἢ χρήσεσθαι
κατ' αὐτοῦ παντὶ μέτρῳ τῆς ἐξουσίας. ἀχαρίστου δ' 122
ἐς τὸν Καίσαρα καὶ ὑβριστικῆς ἅμα ἐς αὐτὸν καὶ τὸν
δῆμον τῆς προγραφῆς γενομένης, ὁ μὲν δῆμος διώρ-
γιστο καὶ φιλονικήσειν ἔμελλον ἐν ταῖς χειροτονίαις,
ὥστε δεῖσαι τὸν Ἀντώνιον καὶ ἀνελεῖν τὴν χειροτονίαν,
τοῖς ὑπολοίποις τῶν δημάρχων ἀρκούμενον· ὁ δὲ Καῖ- 123
σαρ, ὡς σαφῶς ἐπιβουλευόμενος ἤδη, πολλοὺς περι-
έπεμπεν ἔς τε τὰς τοῦ πατρὸς ἀποικίδας πόλεις ἐξ-
αγγέλλειν, ἃ πάσχοι, καὶ τὴν ἑκάστων γνώμην κατα-
μανθάνειν· ἔπεμπε δὲ καὶ ἐς τὰ Ἀντωνίου στρατόπεδα
ἐπιμίγνυσθαί τινας ἀγορὰν φέροντας καὶ ἐντυγχάνειν
τοῖς θαρροῦσι μάλιστα καὶ ἐς τὸ πλῆθος διαρριπτεῖν
ἀφανῶς βιβλία.

32 καὶ ὃ μὲν ἀμφὶ ταῦτα ἦν· οἱ ταξίαρχοι δὲ αὖθις 124
παρὰ Ἀντωνίου καιρὸν αἰτήσαντες ἔλεγον· "ἡμεῖς, ὦ

4 ⟨οἱ⟩ ἐφθόνει ci. Mend., inculcans hiatum, cf. etiam ad I § 223 6 ἐπαγάγοι ci. Schw. 9 ἀποικίας γνώμη libri, corr. Schw. 10 χρήσασθαι, ut videtur, i 12 αὐτὸν καὶ C fortasse recte omisisse ci. Mend. 18 αὐτοῦ post πατρὸς add. a 22 τοῖς θαρροῦσι] οἷς θαρροῦσι ci. Mend., τοῖς θορυβοῦσι Nauck 24 αὖθις h. l. intellegi non posse nisi ex mutatione auctorum, quos App. adhibuit, affirmavit Soltau, Philol., Suppl. 7 (1899) p. 616, sed est 'iterum', cf. § 112

44 a. C. *Ἀντώνιε, καὶ ὅσοι ἄλλοι μετὰ σοῦ Καίσαρι στρατευ-*
σάμενοι τήν τε ἡγεμονίαν αὐτῷ συνεστησάμεθα καὶ ἐς
τὰ καθ' ἡμέραν αὐτῆς ὑπηρέται γιγνόμενοι διετελοῦ-
μεν, ἔχθει μὲν ἴσῳ καὶ ἐπιβουλῇ τοὺς φονέας αὐτοῦ
γιγνώσκομεν εἰς ἡμᾶς χρωμένους καὶ τὴν βουλὴν ἐκεί-
νοις ἐπιρρέπουσαν, τοῦ δήμου δ' ἐξελάσαντος αὐτοὺς
ἀνεθαρρήσαμεν, οὐ πάντῃ τὰ Καίσαρος ὁρῶντες ἄφιλα
125 *οὐδὲ ἀμνήμονα οὐδὲ ἀχάριστα. τὴν δ' ἐς τὸ μέλλον*
ἀσφάλειαν εἴχομεν ἐν σοί, φίλῳ τε Καίσαρος ὄντι καὶ
ἡγεμονικωτάτῳ μετ' ἐκεῖνον ἐκ πάντων καὶ ἄρχοντι
126 *νῦν ἡμῶν καὶ ἐς τὰ μάλιστα ἐπιτηδείῳ. ἀναφυομένων*
δὲ τῶν ἐχθρῶν καὶ θρασέως ἔς τε Συρίαν καὶ Μακε-
δονίαν βιαζομένων καὶ χρήματα καὶ στρατιὰν ἐφ' ἡμᾶς
συνιστάντων καὶ τῆς βουλῆς σοι Δέκμον ἐπαλειφού-
σης καὶ σοῦ τὰς φροντίδας ἐς τὴν Καίσαρος τοῦ
νέου διαφορὰν δαπανῶντος, δέδιμεν εἰκότως, μὴ ἐς
τὸν μέλλοντα καὶ ὅσον οὔπω παρόντα πόλεμον ἡ στά-
σις ὑμῶν τῷ πολέμῳ συνεπιθῆται καὶ διαπραχθῇ
127 *τοῖς ἐχθροῖς καθ' ἡμῶν, ἃ βούλονται. ὧν ἐνθυμηθέντα*
σε ἀξιοῦμεν, ὁσίας τε χάριν ἐς τὸν Καίσαρα καὶ φει-
δοῦς ὑπὲρ ἡμῶν οὐδὲν ἐπιμέμπτων σοι γενομένων
καὶ πρὸ ἡμῶν αὐτοῦ σοῦ τῶν συμφερόντων οὕνεκα,
ἕως ἔτι δύνασαι, Καίσαρι μέν, ὅπερ ἀρκέσει, μόνον
συνεπαμῦναι τοὺς φονέας τιμωρουμένῳ, σὲ δὲ αὐτίκα
δυναστεύειν, ἐν ἀμερίμνῳ γενόμενόν τε καὶ ἡμᾶς
γενέσθαι παρασκευάσαντα, τοὺς ὑπέρ τε σφῶν αὐτῶν
καὶ ὑπὲρ σοῦ δεδιότας".

---

3 *γενόμενοι διατελοῦμεν* a 5 *ἐγιγνώσκομεν* ci. Mend. 6 *ἐπιρρέπουσαν* Mend., cf. II § 518, *ἐπιτρέπουσαν* libri 8 *ἀμνήμονα*] *ἀμνημόνευτα* ci. Mend., bene 13 *στρατιὰς* cum V scr. Mend., at cf. § 97 23 sq. *μέν, ὅπερ ἀρκέσει μόνον, συνεπαμῦναι* vulgo, sed *ὅπερ ἀρκέσει* pertinet ad *μόνον συνεπαμῦναι*

44 a. C.

33 τοσαῦτα τοὺς ταξιάρχους εἰπόντας ὁ Ἀντώνιος ὧδε 128
ἠμείψατο· "ὅσῃ μὲν εὐνοίᾳ καὶ σπουδῇ πρὸς Καί-
σαρα περιόντα ἐχρώμην, φιλοκινδυνότατος ἐκ πάντων
ἐς τὰς ἐκείνου χρείας γενόμενος, ἴστε σαφῶς, συστρα-
τευσάμενοί τε καὶ ⟨τοῖς⟩ γιγνομένοις παρατυχόντες·
ὅσῃ δ' αὖ κἀκεῖνος εἰς ἐμὲ χάριτι καὶ προτιμήσει χρώ-
μενος διετέλει, οὐ μαρτυρεῖν ἐμὲ δίκαιον. ἄμφω δὲ 129
ταῦτα καὶ οἱ φονεῖς εἰδότες συνετίθεντο κἀμὲ Καίσαρι
συνανελεῖν, ὡς ἐμοῦ περιόντος οὐ καθέξοντες ὧν
ἐπενόουν. καὶ ὅστις αὐτοὺς μετέπεισε τῆς γνώμης,
οὐκ εὐνοίᾳ τῆς ἐμῆς σωτηρίας ἔπεισεν, ἀλλ' εὐπρεπείᾳ
τῆς τυραννοκτονίας, ὡς μὴ δοκῶσι πολλοὺς ὥσπερ ἐχ-
θρούς, ἀλλ' ἕνα ἀνελεῖν ὡς τύραννον. τίς ἂν οὖν πιστεύ- 130
σειεν ἐμὲ Καίσαρός τε ἀμελεῖν εὐεργέτου μοι γεγενη-
μένου καὶ προτιμᾶν τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνου καὶ τὸν
φόνον ἑκόντα χαρίζεσθαι τοῖς ἐμοῖς ἐπιβούλοις, ὡς
οἴεται Καῖσαρ ὁ νέος; πόθεν οὖν αὐτοῖς ἀμνηστία
τοῦ φόνου καὶ ἡγεμονίαι; ταῦτα γὰρ ἐπικαλεῖν, ἀντὶ
34 τῆς βουλῆς, ἐμοὶ βούλεται. μάθετε, ὡς ἐγένετο. Καί- 131
σαρος ἐν τῷ βουλευτηρίῳ σφαγέντος ἄφνω, δέος ἐπ-
έσχεν ἐκ πάντων δὴ μάλιστα πλεῖστον ἐμὲ φιλίᾳ τε
αὐτοῦ Καίσαρος καὶ ἀγνοίᾳ τοῦ ἀκριβοῦς· οὐ γάρ πω
τὴν συνθήκην ἑώρων οὐδὲ ἐπὶ ὅσοις. ὁ δὲ δῆμος 132
ἐθορυβεῖτο, καὶ οἱ σφαγεῖς σὺν μονομάχοις τὸ Καπι-
τώλιον καταλαβόντες ἀπέκλειον, καὶ ἡ βουλὴ σὺν
ἐκείνοις ἦν, ᾗ καὶ νῦν ἐστι φανερώτερον, γέρα τε τοῖς

5 ⟨τοῖς⟩ addebat H. Steph., rec. Mend., *his quae gesta sunt* vertit C 10 τῆς γνώμης spuria esse ci. Mend., μετέστησε maluit Keil 11 οὐκ εὐνοίᾳ] οὐ προνοίᾳ ci. Mend., non recte 12 τῆς cum i vulgo omissum 16 'ἐμοῖς mire pro ἐμοὶ vel ἐμοῦ dictum' (Mend.); cf. Syr. c. 61: τοῖς ἐμοῖς φιλτάτοις 18 ἡγεμονίαι H. Steph., cf. § 58, ἡγεμονία libri 23 οὐδὲ Nauck, οὔτε Oi 26 ᾗ] ἡ ci. Bk., male

44 a. C.

ἀνελοῦσιν ὡς τυραννοκτόνοις ἐψηφίζετο. καὶ εἰ τύραννος ὁ Καῖσαρ ἐφάνη, ἡμῖν ὑπῆρχεν ἀπολέσθαι πᾶσιν
133 ὡς τυράννου φίλοις. ὧδε δή με ἔχοντα θορύβου καὶ μερίμνης καὶ δέους, ὅτε οὐκ ἦν 'γνώμης παράδοξον οὐδὲ ἀπορῆσαι, σκοποῦντες εὑρήσετε, ἔνθα μὲν ἔδει τόλμης, θρασύτατον, ἔνθα δὲ ὑποκρίσεως, εὐμήχανον.
134 τὸ μὲν δὴ πρῶτον ἐκ πάντων καὶ τὰ λοιπὰ συνέχον ἦν ἀναιρεθῆναι τὰ γέρα τὰ ψηφιζόμενα τοῖς ἀνδράσιν· ὅπερ, ἀντιτάξας ἐμαυτὸν ἐγὼ τῇ τε βουλῇ καὶ τοῖς σφαγεῦσιν ἐγκρατῶς, ἔπραττον σὺν θράσει παραβόλῳ καὶ ἐπικινδύνῳ, τότε μόνον ἡγούμενος ἡμᾶς τοὺς Καίσαρος ἀσφαλῶς περιέσεσθαι, ὅταν μὴ Καῖσαρ
135 εἶναι δόξῃ τύραννος. τῷ δ' αὐτῷ δέει τῶν ἐχθρῶν καὶ τῆς βουλῆς αὐτῆς ἐχομένων, ὅτε μὴ Καῖσαρ εἴη τύραννος, ἀνδροφονίας αὐτοὺς ἁλώσεσθαι καὶ διὰ τοῦτο φιλονικούντων, εἶξα τῆς ἀμνηστίας διδομένης
136 ἀντὶ τῶν γερῶν, ἵν' ὅσων ἔχρῃζον ἀντιλάβοιμι. τὰ δὲ ἦν πόσα καὶ πηλίκα; μήτε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Καίσαρος ἀπηλεῖφθαι τὴν ἐμοὶ μάλιστα πάντων ἡδίστην μήτε τὴν περιουσίαν δεδημεῦσθαι μήτε τὴν θέσιν, ἐφ' ᾗ νῦν οὗτος γαυριᾷ, διαλελύσθαι μήτε τὰς διαθήκας ἀκύρους γενέσθαι τό τε σῶμα τεθάφθαι βασιλικῶς καὶ τιμὰς αὐτῷ τὰς πάλαι δεδομένας ἀθανάτους διαμένειν καὶ τὰ πεπραγμένα πάντα κύρια εἶναι καὶ τὸν ἐκείνου παῖδα καὶ τοὺς φίλους ἡμᾶς, καὶ στρατηγοὺς καὶ στρατιώτας, ἐν ἀσφαλεῖ γενέσθαι σωτηρίᾳ καὶ ἐν-
137 δόξῳ βίῳ ἀντὶ ἐπονειδίστου. ἆρ' ὑμῖν ὀλίγα ἢ σμικρὰ **35**

4 sq. ὅτε — ἀπορῆσαι] i. e. 'tum cum non licebat consilium temerarium capere neque animi pendere' (Keil); vulgo γνώμης iungebatur cum ἀπορῆσαι, Nauck etiam eo transponi voluit 17 ἔχρῃζονἀντιλάβοιμοι (sic) B 23 sq. διαμένειν H. Steph., διαμενεῖν Oi 25 sq. interpunxi post ἡμᾶς et στρατιώτας

44 a. C.

τῆς ἀμνηστίας τὴν βουλὴν ἀνταιτῆσαι δοκῶ; ἢ δοῦναι
ἂν αὐτὰ ἡ βουλὴ χωρὶς τῆς ἀμνηστίας; ἦν μὲν δὴ
καὶ καθαρῶς ἀντιδοῦναι τάδε τῶνδε ἄξιον καὶ φείσα-
σθαι σὺν ἀληθεῖ γνώμῃ φονέων ἀνδρῶν ὑπὲρ ἀθανά-
του Καίσαρος δόξης καὶ ἡμῶν ἀσφαλοῦς σωτηρίας·
οὐ μὴν ἐγὼ μετὰ τῆσδε τῆς γνώμης ἐποίουν, ἀλλ'
ἀνατιθέμενος τὴν δίκην. ἐπεί γέ τοι τῆς βουλῆς ἐς 138
ἃ πρῶτα ἔχρῃζον ἐκράτησα καὶ οἱ σφαγεῖς ὡς ἐν
ἀμερίμνῳ μεθεῖντο, ἀνεθάρρησα καὶ τὴν ἀμνηστίαν
παρέλυον, οὐ ψηφίσμασιν ἢ δόγμασιν (οὐ γὰρ ἦν),
ἀλλ' ἀσήμῳ δημοκοπίᾳ, τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος ἐπὶ
προφάσει τῆς ταφῆς ἐς τὴν ἀγορὰν ἐκφέρων καὶ τὰ
τραύματα ἀπογυμνῶν καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν
ἐσθῆτα ἐπιδεικνὺς ᾑμαγμένην τε καὶ κατακεκομμένην
καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ φιλόδημον αὐτοῦ παλιλλογῶν,
ἐκπαθῶς ἐν μέσῳ καὶ ὀδυρόμενος μὲν ὡς ἀνῃρημένον,
κατακαλῶν δ' ὡς θεόν. τάδε γάρ μου τὰ ἔργα καὶ 139
ῥήματα ἠρέθισε τὸν δῆμον καὶ τὸ πῦρ ἧψε μετὰ τὴν
ἀμνηστίαν καὶ ἐς τὰς οἰκίας τῶν ἐχθρῶν ἔπεμψε καὶ
τοὺς ἄνδρας ἐξέβαλε τῆς πόλεως. τοῦτο δ' ὅπως ἀντι- 140
πραττούσης καὶ λυπουμένης τῆς βουλῆς ἐγένετο, αὐ-
τίκα ἔδειξαν, ἐμὲ μὲν αἰτιώμενοι τῆς δημοκοπίας,
τοὺς δὲ φονέας ἐκπέμψαντες ἐπὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἡγε-
μονίας, Βροῦτον δὲ καὶ Κάσσιον ἐς Συρίαν καὶ Μακε-
δονίαν, αἳ μεσταὶ μεγάλων στρατῶν ἦσαν, ἐπείγεσθαι
καὶ πρὸ τοῦ δεδομένου χρόνου διδάξαντες ἐπὶ προ-
φάσει φροντίδος σίτου. ἕτερον δή με δέος ἔτι μεῖζον 141
ἐπελάμβανεν, οὐκ ἔχοντά πω στρατὸν ἴδιον οὐδένα,

---

3 τάδε] ταῦτα V 14 διακεκομμένην ci. Mend. 15 παλι-λογῶν V 22 τῆς deleri voluit Mend. 26 διατάξαντες ci. Musgr. coll. IV § 246, prob. Mend., at cf. Mac. fr. 17, IV § 522

44 a. C.
*μὴ πρὸς ἐνόπλους τοσούσδε ἄνοπλοι καθιστώμεθα.
καὶ ὁ σύναρχος ὕποπτος ἦν, ἐμοί τε διάφορος ὢν αἰεὶ
καὶ ὑποκρινόμενος ἐπιβουλεῦσαι τῷ Καίσαρι καὶ τὴν*
142 *ἡμέραν τοῦ φόνου γενέθλιον τῇ πόλει τιθέμενος. ὧδε* **36**
*δὲ ἀπορῶν καὶ ἐπειγόμενος ἐξοπλίσαι τοὺς πολεμίους
καὶ ἐς ἡμᾶς ἀντ' ἐκείνων τὰ ὅπλα μετενεγκεῖν, Ἀμάτιον
ἔκτεινα καὶ κατεκάλεσα Πομπήιον, ἵνα τοῖσδε*
143 *αὖθις ἁλοῦσα ἡ βουλὴ πρός με μεταθοῖτο. καὶ οὐδ'
ὧς αὐτῇ πιστεύων ἔπεισα Συρίαν αἰτεῖν Δολοβέλλαν,
οὐ παρὰ τῆς βουλῆς, ἀλλὰ παρὰ τοῦ δήμου νόμῳ, καὶ
συνέπραξα αἰτοῦντι, ἵνα τοῖς τε σφαγεῦσι Δολοβέλλας
ἐχθρὸς ἀντὶ φίλου γένοιτο καὶ τοῖς βουλευταῖς αἰσχρὸν
ᾖ μετὰ Δολοβέλλαν ἀντειπεῖν ἐμοὶ περὶ Μακεδονίας.*
144 *οὐ μέντ' ἂν οὐδ' ὧς μοι Μακεδονίαν ἔδοσαν, οὐδ'
ἐπὶ Δολοβέλλᾳ, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ στρατιάν, εἰ μὴ τὴν
στρατιὰν προμεθῆκα τῷ Δολοβέλλᾳ ὡς Συρίαν καὶ*
145 *τὰ ἐς Πάρθους διαλαχόντι. τοὺς δ' αὖ περὶ τὸν
Κάσσιον οὔτε Μακεδονίαν ἀφείλοντο ἂν οὔτε Συρίαν,
μὴ ἕτερα αὐτοῖς ἐς ἀσφάλειαν ἀντιλαβόντες ἔθνη.
δεῆσαν οὖν ἀντιδοῦναι θεάσασθε, οἷα ἀνθ' οἵων καὶ
ὡς στρατοῦ γυμνὰ ἐδόθη, Κυρήνη τε καὶ Κρήτη· ὧν
καὶ οἱ ἐχθροὶ καταφρονοῦσιν οὐκ ἀσφαλῶν σφίσιν*
146 *ὄντων καὶ ἐς τὰ ἀφῃρημένα βιάζονται. οὕτω μὲν δὴ
καὶ ὁ στρατὸς ἐς Δολοβέλλαν μετενήνεκτο ἀπὸ τῶν
ἐχθρῶν τέχναις καὶ μηχαναῖς καὶ ἀντιδόσεσιν ἑτέρων·*

3 *συνεπιβουλεῦσαι* ci. Mend., quo non videtur opus 4 *γενέσιον* O, *γενέσθαι ἐν* i, in quo et *γενέθλιον* et *γενέσιον* latere ci. Mend.; illud reposui 5 *δὲ ἀπορῶν*] *διαπορῶν* af 6 *ἀντ'*] *ἀπ'* ci. Mend., contra iure Kratt p. 40, cf. § 130. 179 9 *ἔπειτα* i *τὸν* ante *Δολοβέλλαν* add. a 13 *ᾖ*] *εἴη* ci. Mend. 14 *οὐ*] *οὕτω* V 16 *προμεθῆκαν* i 19 *ἀντιλαβόντες* bene habet, *ἀντιδόντες*, ut vertit C, ci. H. Steph. 20 *ἀντιδοῦναί* ⟨*τι*⟩ ex C ci. Mend. 22 ⟨*ὡς*⟩ *οὐκ* ci. H. Steph., inut.

44 a. C.

οὐ γάρ πω τῶν ὅπλων φανέντων ὑπὸ τοῖς νόμοις
37 ἔδει πράσσειν· γεγενημένων δὲ τῶνδε καὶ τῶν ἐχθρῶν 147
ἕτερον στρατὸν ἀγειράντων, ἔδει μοι τοῦ περὶ τὴν
Μακεδονίαν στρατοῦ καὶ προφάσεως ἠπόρουν. φήμη
δὲ κατέσκηψε Γέτας Μακεδονίαν πορθεῖν. ἀπιστου- 148
μένης δὲ καὶ ταύτης καὶ τῶν ἐπισκεψομένων ἀπ-
εσταλμένων, εἰσηγησάμην ἐγὼ περὶ τῆς δικτάτορος ἀρ-
χῆς μὴ ἐξεῖναι μήτε εἰπεῖν μήτε ἐπιψηφίσαι μήτε
λαβεῖν διδομένην· ᾧ δὴ μάλιστα ὑπαχθέντες ἔδοσάν
μοι τὸν στρατόν. καὶ ἐγὼ τότε πρῶτον ἐμαυτὸν ἡγη- 149
σάμην ἰσόπαλον εἶναι τοῖς ἐχθροῖς, οὐ τοῖσδε τοῖς
φανεροῖς, ὡς οἴεται Καῖσαρ, ἀλλὰ τοῖς πλέοσί τε καὶ
δυνατωτέροις καὶ ἀφανέσιν ἔτι εἶναι θέλουσι. ταῦτα 150
δ' ἐργασαμένῳ μοι ἕτερος τῶν σφαγέων ἔλειπεν ἐν
πλευραῖς, Βροῦτος ὁ Δέκμος, ἡγούμενος καὶ ὅδε χώ-
ρας ἐπικαίρου καὶ στρατοῦ πολλοῦ· ὃν ἐγὼ καὶ θρασύ-
τερον εἰδὼς τὴν Κελτικὴν ἀφῃρούμην, ἐς εὐπρέπειαν
ἔτι τῆς βουλῆς Μακεδονίαν ὑπισχνούμενος ἀντιδώσειν,
γυμνὴν στρατοῦ γενομένην. ἀγανακτούσης δὲ τῆς 151
βουλῆς καὶ τὴν ἐνέδραν ἤδη καθορώσης καὶ ἴστε
οἷα καὶ ὅσα Δέκμῳ πολλῶν γραφόντων καὶ ἐπαλει-
φόντων ἤδη τοὺς μετ' ἐμὲ ὑπάτους, ἐγὼ θρασύτερον
ἔτι τὸ μὲν ἔθνος, ἀντὶ τῆς βουλῆς, νόμῳ παρὰ τοῦ
δήμου λαβεῖν ἐπενόησα, τὸν δὲ στρατὸν ἀπὸ τῆς
Μακεδονίας ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐπέρων ὡς χρησόμενος

5 δὲ] δὴ scr. Bk. et Mend., h. l. perperam, cf. § 93 6 καὶ ante ταύτης om. V 7 τῆς delendum ci. Mend. coll. § 94 8 ἐξεῖναί ⟨τῳ⟩ ci. Mend., cf. ibid. 12 ὡς οἴεται Καῖσαρ del. Nauck, sed verba minaciter in Caesarem videntur dicta (Regling) 14 ἔλιπεν i 18 ἔτι τῆς βουλῆς] τῆς ἐπιβουλῆς ci. Schw., quod probavit Mend., τῆς βουλῆς potius delet Kratt p. 13, τῇ βουλῇ ci. Keil. Verto: 'ut decorum etiamtum adversus senatum (vel senatus) servarem'

44 a. C.
δὴ ἐς τὰ ἐπείγοντα. καὶ σὺν θεοῖς εἰπεῖν, χρησόμεθα,
152 *ὡς ἂν αἱ χρεῖαι καλῶσιν. οὕτως ἐκ πολλοῦ δέους* 38
τοῦ πρὶν ἡμᾶς ἐπισχόντος μετεβάλομεν ἔς τε ἀσφά-
λειαν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἐγκρατῆ καὶ ἐς θάρσος ἐπὶ
τοὺς ἐχθρούς· ὧν ἐκφανέντων ἀνεφάνη καὶ ἡ τῶν
153 *πλεόνων ἐς τοὺς πολεμίους σπουδή. ὁρᾶτε γάρ, ὅση*
μὲν αὐτοῖς ἐστι μεταμέλεια τῶν ἐψηφισμένων, ὅσος
δὲ ἀγὼν ἀφελέσθαι με τὴν Κελτικὴν ἤδη δεδομένην.
ἴστε, ἃ γράφουσι Δέκμῳ καὶ ὅσα τοὺς ὑπάτους ⟨τοὺς⟩
μετ' ἐμὲ πείθουσι περὶ τῆς Κελτικῆς μεταψηφίσασθαι.
154 *ἀλλὰ σὺν θεοῖς τε πατρῴοις καὶ σὺν εὐσεβεῖ γνώμῃ*
καὶ σὺν ταῖς ὑμετέραις ἀνδραγαθίαις, μεθ' ὧν καὶ
ὁ Καῖσαρ ἐκράτει, ἀμυνοῦμεν αὐτῷ, τῷ τε σώματι
ἐπεξιόντες καὶ τῇ γνώμῃ βοηθοῦντες.

155 *ταῦτά μοι γιγνόμενα μέν, ὦ συστρατιῶται, ἔτι*
ἔχρῃζον ἀπόρρητα εἶναι, γενόμενα δὲ ἐξενήνεκται πρὸς
ὑμᾶς, οὓς ἐγὼ καὶ ἔργου καὶ λόγου κοινωνοὺς ἐς ἅπαντα
τίθεμαι. καὶ τοῖς ἄλλοις, εἴ τινες αὐτὰ οὐ συνορῶσι,
μεταφέρετε, πλὴν μόνου Καίσαρος ἀχαρίστως ἐς ἡμᾶς
ἔχοντος".

156 *τοιαῦτα τοῦ Ἀντωνίου διεξιόντος, παρέστη τοῖς* 39
ταξιάρχαις αὐτὸν ἅπαντα μετ' ἔχθρας ἀκριβοῦς ἐς
τοὺς ἀνδροφόνους, ἐπιτεχνάζοντα τῇ βουλῇ, πεποιηκέ-
ναι. ἠξίουν δὲ καὶ ὡς τῷ Καίσαρι συναλλαγῆναι
καὶ πείσαντες αὐτοὺς συνήλλασσον αὖθις ἐν τῷ Καπι-
157 *τωλίῳ. οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ὁ Ἀντώνιος τῶν σωματο-*

---

2 *ὡς ἂν*] *ὅταν* ci. Musgr., inut. 9 *ἴστε ⟨δὲ⟩ ἃ* ci. Schw. ⟨*τοὺς*⟩ add. Bk., *τοὺς μετ' ἐμὲ ὑπάτους* voluerat Schw., contra Kratt p. 20, nihil tamen probans 10 *μεταψηφίσεσθαι* a, *μεταψηφίσεσθε* bf 12 *ἡμετέραις* iC 17 *ἐς* om. i 18 *οἵ τινες* V 22 *ταξιάρχοις* scr. Mend. 24 ⟨*αὐτὸν*⟩ *τῷ* ci. Mend., sed cf. ad I § 223

44 a. C.

φυλάκων τινὰς ἐς τοὺς φίλους παρήγαγεν ὡς ὑπηρέτας
γενομένους ἐπιβουλεύοντος αὐτῷ τοῦ Καίσαρος, εἴτε
συκοφαντῶν εἴτε τῷ ὄντι νομίσας εἴτε περὶ τῶν εἰς
τὰ στρατόπεδα περιπεμφθέντων πυθόμενος καὶ τὴν
ἐς τὸ ἔργον ἐπιβουλὴν μεταφέρων ἐς τὸ σῶμα. ὅ τε 158
λόγος ἐκδραμὼν αὐτίκα θόρυβον ἤγειρε πάνδημον,
καὶ ἀγανάκτησις ἦν. ὀλίγοι μὲν γάρ, οἷς τι λογισμοῦ
βαθέος ἦν, ᾔδεσαν Καίσαρι συμφέρειν Ἀντώνιον καὶ
βλάπτοντα ὅμως περιεῖναι, ἐπίφοβον ὄντα τοῖς φονεῦ-
σιν· ἀποθανόντος γὰρ ἀδεέστερον ἐκείνους ἅπασιν
ἐπιτολμήσειν, βοηθουμένους μάλιστα ὑπὸ τῆς βουλῆς.
ὧδε μὲν εἴκαζον οἱ συνετώτεροι· τὸ δὲ πλέον, ὁρῶν- 159
τες, οἷα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁ Καῖσαρ ὑβριζόμενός
τε καὶ ζημιούμενος πάσχοι, οὐκ ἄπιστον ἐτίθεντο τὴν
διαβολὴν οὐδὲ ὅσιον ἢ ἀνεκτὸν ἐνόμιζον Ἀντώνιον
ὑπατεύοντα ἐς τὸ σῶμα ἐπιβεβουλεῦσθαι. ὁ δὲ Καῖσαρ 160
καὶ πρὸς οὕτως ἔχοντας ἐξέτρεχε σὺν ὀργῇ μανιώδει
καὶ ἐβόα αὐτὸς ἐπιβουλεύεσθαι πρὸς Ἀντωνίου ἐς τὴν
παρὰ τῷ δήμῳ φιλίαν ἔτι οἱ μόνην οὖσαν· ἐπί τε
τὰς θύρας τοῦ Ἀντωνίου δραμὼν τὰ αὐτὰ ἐβόα καὶ
θεοὺς ἐμαρτύρετο καὶ ἀρὰς ἠρᾶτο πάσας καὶ ἐς δίκην
ἐλθεῖν προυκαλεῖτο. οὐδενὸς δὲ προϊόντος, "ἐν τοῖς 161
φίλοις", ἔφη, "δέχομαι τοῖς σοῖς κριθῆναι", καὶ εἰπὼν
ἐπέτρεχεν ἔσω. κωλυθεὶς δὲ αὖθις ᾤμωζε καὶ ἐλοι-
δορεῖτο αὐτῷ καὶ τοῖς περὶ θύρας ἠγανάκτει κωλύουσι
τὸν Ἀντώνιον ἐλεγχθῆναι. ἀπιών τε τὸν δῆμον ἐμαρ- 162

2 *αὐτῷ* libri, corr. Keil 3 *νομήσας* B 8 *βαθέος*] *βάθος* ci. Lennep ad Phalar. epist. II p. 6, inut. 10 *ἐδεέστερον* (sic) V 14 *ἐτίθεντο* Schw., *ἐτίθετο* O i, quod tenet Kratt p. 6 16 *ἐπιβουλεύεσθαι* ex C ci. Mend., at perfectum videtur oppositum praesenti v. 18 18 *αὐτὸς* — 20 *ἐβόα* om. V 23 *ἔφη* om. V 24 *ἐσέτρεχεν* ci. Mend., sed est *ἔτρεχεν ἐπὶ τῷ εἰπεῖν ἔσω* *αὖθις* ante *ἐλοιδορεῖτο* poni voluit Mend., inut. 25 ⟨*ὡς*⟩ *κωλύουσι* malim cum Mend.

44 a. C.

τύρετο, εἴ τι πάθοι, πρὸς Ἀντωνίου δολοφονεῖσθαι. λεγομένων δὲ τῶνδε σὺν πάθει πολλῷ μετέπιπτε τὸ πλῆθος, καί τις αὐτοῖς τῆς πρὶν δόξης μετάνοια ἐνεγίγνετο.
163 εἰσὶ δὲ οἳ καὶ τότε ἀπιστοῦντες ὤκνουν ἑκατέρῳ τὸ πιστὸν νέμειν, καί τινες ὑπόκρισιν ἀμφοῖν τὰ γιγνόμενα διέβαλλον εἶναι, συνθεμένων μὲν ἄρτι ἐν ἱερῷ, μηχανωμένων δὲ ταῦτα ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς. οἳ δὲ αὐτὰ τὸν Ἀντώνιον ἡγοῦντο ἐπινοεῖν εἰς ἀφορμὴν φρουρᾶς πλείονος ἢ ἐς ἀλλοτρίωσιν τῶν κληρουχιῶν Καίσαρι. 9

164 ὡς δὲ τῷ Καίσαρι ὑπὸ τῶν κρύφα ἀπεσταλμένων **40**
ἀπηγγέλθη τὸν ἐν Βρεντεσίῳ στρατὸν καὶ τοὺς ἀπῳκισμένους ἐν ὀργῇ τὸν Ἀντώνιον ἔχειν, ἀμελοῦντα τοῦ Καίσαρος φόνου, καὶ σφᾶς ἐπικουρήσειν, ἂν δύνωνται, ὁ μὲν Ἀντώνιος ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐξῄει διὰ τάδε, δείσας δὲ ὁ Καῖσαρ, μὴ μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐπανελθὼν ἀφρούρητον αὐτὸν λάβοι, χρήματα φέρων εἰς Καμπανίαν ᾔει, πείσων τὰς πόλεις οἱ στρατεύεσθαι, τὰς ὑπὸ
165 τοῦ πατρὸς ᾠκισμένας. καὶ ἔπεισε Καλατίαν πρώτην, ἐπὶ δ' ἐκείνῃ Κασιλῖνον, δύο τάσδε Καπύης ἑκατέρωθεν· ἐπιδοὺς δ' ἑκάστῳ δραχμὰς πεντακοσίας ἦγεν ἐς μυρίους ἄνδρας, οὔτε ὡπλισμένους ἐντελῶς οὔτε συντεταγμένους πω κατὰ ἴλας, ἀλλ' ὡς ἐς μόνην τοῦ σώ-
166 ματος φυλακήν, ὑφ' ἑνὶ σημείῳ. οἱ δὲ ἐν ἄστει τὸν Ἀντώνιον δεδιότες μετὰ στρατιᾶς ἐπανιόντα, ὡς ἐπύθοντο καὶ τὸν Καίσαρα μεθ' ἑτέρας προσιέναι, οἳ μὲν

---

4 ἑκατέρῳ] θατέρῳ (vel τῷ ἑτέρῳ) ci. Mend., probabiliter 8 ἐπινοῆσαι ci. idem 14 διὰ τάδε] διὰ τάχους ci. Nauck, inut. 16 αὑτὸν libri, corr. Mend. λάβῃ V 17 οἱ scripsi cum B, οἷ vulgo 18 κελατίαν libri, corr. Gel. 19 Κασιλῖνον Gel., καὶ σίλιον VCi, καὶ κύλιον B 20 ἐπιδοὺς] διαδοὺς ci. Mend, at cf. II § 368, III § 196. 254, IV § 422; *pollicitus* C, falso, cf. Cass. D. 45, 12, 2 συνῆγεν ci. Mend., *in unum coegit* C

44 a.C.
διπλασίως ἐδεδοίκεσαν, οἳ δ' ὡς χρησόμενοι κατ' Ἀν-
τωνίου Καίσαρι ἠσμένιζον· οἱ δὲ αὐτῶν τὰς ἐν τῷ
Καπιτωλίῳ διαλλαγὰς ἑωρακότες ὑπόκρισιν ἐνόμιζον
εἶναι τὰ γιγνόμενα καὶ ἀντίδοσιν Ἀντωνίῳ μὲν δυ-
41 ναστείας, Καίσαρι δὲ τῶν φονέων. ὧδε δὲ αὐτῶν θορυ- 167
βουμένων, Καννούτιος ὁ δήμαρχος, ἐχθρὸς ὢν Ἀντωνίῳ
καὶ παρ' αὐτὸ Καίσαρι φίλος, ὑπήντα τῷ Καίσαρι
καὶ τὴν γνώμην ἐκμαθὼν ἀπήγγελλε τῷ δήμῳ, μετ'
ἔχθρας Ἀντωνίου σαφοῦς ἐπιέναι τὸν Καίσαρα καὶ
χρῆναι δεδιότας Ἀντώνιον ἐπὶ τυραννίδι τόνδε προσ-
εταιρίσασθαι, στρατὸν ἄλλον οὐκ ἔχοντας ἐν τῷ παρ-
όντι. ταῦτα δ' εἰπὼν ἐσῆγε τὸν Καίσαρα, αὐλισάμενον 168
πρὸ τοῦ ἄστεος ἀπὸ σταδίων πεντεκαίδεκα ἐν τῷ τοῦ
Ἄρεως ἱερῷ. ὡς δὲ εἰσῆλθον, ὃ μὲν εἰς τὸν νεὼν τῶν
Διοσκούρων παρῆλθε, καὶ τὸν νεὼν περιέστησαν οἱ
στρατευόμενοι ξιφίδια ἀφανῶς περιεζωσμένοι, Καννού-
τιος δὲ πρότερον ἐδημηγόρει κατὰ τοῦ Ἀντωνίου. ὃ δὲ 169
⟨Καῖσαρ⟩ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοὺς ὑπεμίμνησκε καὶ ὧν
αὐτὸς ὑπὸ Ἀντωνίου πάθοι, δι' ἃ καὶ τόνδε τὸν στρατὸν
ἐς φυλακὴν εἴη συνειλεγμένος· ἔφη τε ἐς πάντα τῆς
πατρίδος ὑπηρέτης καὶ κατήκοος ἔσεσθαι καὶ ἐς τὰ νῦν
42 πρὸς Ἀντώνιον ἕτοιμος. ὧδε δ' εἰπόντος αὐτοῦ καὶ 170
τὴν ἐκκλησίαν διαλύσαντος ἐπὶ τῷδε, ὁ στρατὸς ἡγού-
μενος ἐς τὸ ἐναντίον ἐπὶ διαλλαγαῖς Ἀντωνίου τε καὶ
Καίσαρος ἀφῖχθαι ἢ ἐς μόνην γε φυλακὴν τοῦ Καί-

6 et 16 Καννούτιος] καρνούτιος libri, Κανούτιος vulgo; cf. Boiss. ad Cass. D. 45, 6, 3 7 αὐτὸ] αὐτῷ a 12 ταῦτ' εἰπὼν ci. Mend., sed cf. ad I § 37 14 ἄρεος Oi, corr. Did., cf Crönert, Memoria p. 164 adn. 1 16 ἐμφανῶς vertit C 17 πρότερος ci. Mend., probabiliter 18 ⟨Καῖσαρ⟩ inserui

6 est Tib. Cannutius, cf. Münzer ap. Pauly-Wissowa 3, 2 p. 1485 n. 3

44 a. C.
σαρος καὶ τῶν φονέων ἄμυναν, ἤχθοντο τῇ κατ' Ἀν-
τωνίου προαγορεύσει, στρατηγοῦ τε σφῶν γεγονότος
καὶ ὄντος ὑπάτου· καὶ οἳ μὲν αὐτῶν ἐπανελθεῖν ᾔτουν
εἰς τὰ οἰκεῖα ὡς ὁπλιούμενοι· οὐ γὰρ ἄλλων ἢ τῶν
ἰδίων ὅπλων ἀνέξεσθαι· οἳ δὲ καὶ τὸ ἀληθὲς ὑπέφαι-
171 νον. ὁ δὲ Καῖσαρ ἠπόρητο μὲν ἐς τὸ ἐναντίον ὧν
προσεδόκησε μετενεχθείς, ἐλπίσας δ' αὐτῶν πειθοῖ μᾶλ-
λον ἢ βίᾳ περιέσεσθαι, συνεχώρει ταῖς προφάσεσι καὶ
τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ ὅπλα ἔπεμπε, τοὺς δὲ ἁπλῶς ἐς τὰ
172 οἰκεῖα. πάντας δ', ἐπικρύπτων τὴν ἀχθηδόνα, ἐπῄνει
τῆς συνόδου καὶ ἐδωρεῖτο ἑτέραις δωρεαῖς καὶ δαψι-
λέστερον ἔτι ἀμείψεσθαι ἔλεγεν, αἰεὶ χρώμενος ἐς τὰ
ἐπείγοντα ὡς πατρικοῖς φίλοις μᾶλλον ἢ στρατιώταις.
173 χιλίους μὲν δὴ μόνους ἢ τρισχιλίους τάδε λέγων ἐπ-
έκλασεν ἐκ μυρίων οἱ παραμεῖναι (διαφέρονται γὰρ
περὶ τοῦ ἀριθμοῦ)· οἱ δὲ λοιποὶ τότε μὲν ἐξῄεσαν,
ἀνεμιμνήσκοντο δ' αὐτίκα γεωργίας τε πόνων καὶ κερ-
δῶν στρατείας καὶ λόγων τῶν Καίσαρος καὶ εὐπει-
θείας αὐτοῦ, πρὸς ἃ ἐβούλοντο, καὶ χαρίτων, ὧν τε
174 εἰλήφεσαν καὶ ὧν ἤλπιζον ἔτι λήψεσθαι. οἷόν τε ὄχλος
ἀνώμαλος μετενόουν καὶ τῆς προφάσεως ἐς εὐπρέ-
πειαν ἐπιβαίνοντες ὡπλίζοντο καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπανῄε-
σαν. ὃ δὲ ἤδη μετὰ χρημάτων ἄλλων τήν τε Ῥάβενναν
καὶ τὰ ἀγχοῦ πάντα περιῄει, στρατεύων ἑτέρους ἐφ'
ἑτέροις· καὶ πάντας ἐς Ἀρρήτιον ἔπεμπεν.

175 Ἀντωνίῳ δ' ἀφῖκτο μέσον ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐκ πέντε **43**
τῶν ἐν Μακεδονίᾳ τελῶν τέσσαρα· ἐπιμεμφόμενοι δ'

2 προσαγορεύσει V 9 ἀπέπεμπε ci. Mend., sed cf. ad II § 382 12 ἀμείψασθαι i 16 ἀπῄεσαν ci. Mend., sed intellege 'ex urbe' 21 ἀγχώμαλος a, ἀσχώμαλος f 25 ἀρήτιον V, *Arritium* C 26 μέσον] μόνον ci. Musgr., μὲν maluerunt Mend. et Cob. p. 233; an ⟨κατὰ⟩ μέσον? ita etiam Keil

44 a. C.

*αὐτὸν οὐκ ἐπεξελθόντα τῷ φόνῳ Καίσαρος, χωρὶς εὐ-
φημίας ἐς τὸ βῆμα παρέπεμπον ὡς περὶ τοῦδε σφίσιν
ἐκλογιούμενον πρῶτον. ὃ δὲ αὐτοῖς χαλεπτόμενος τῆς* 176
*σιωπῆς οὐ κατέσχεν, ἀλλ' ὠνείδιζεν ἀχαριστίαν ἐκ
Παρθυαίων ὑπὸ οὗ μετενεχθεῖσιν ἐς τὴν Ἰταλίαν
καὶ οὐκ ἐπιμαρτυροῦσι τοιᾶσδε χάριτος· ἐμέμφετο δὲ
καὶ ὅτι ⟨παρὰ⟩ μειρακίου προπετοῦς, ὧδε τὸν Καίσαρα
καλῶν, ἄνδρας ἐπιπεμπομένους σφίσιν εἰς διαφθορὰν
οὐκ αὐτοὶ προσάγουσιν αὐτῷ. ἀλλὰ τούσδε μὲν αὐτὸς* 177
*εὑρήσειν, τὸν δὲ στρατὸν ἄξειν ἐπὶ τὴν ἐψηφισμένην
οἱ χώραν εὐδαίμονα Κελτικήν, καὶ τοῖς παροῦσιν ἑκά-
στῳ δοθήσεσθαι δραχμὰς ἑκατόν. οἳ δὲ ἐγέλασαν τῆς
σμικρολογίας καὶ χαλεπήναντος αὐτοῦ μᾶλλον ἐθορύ-
βουν καὶ διεδίδρασκον. ὃ δὲ ἐξανέστη τοσοῦτον εἰπών·
"μαθήσεσθε ἄρχεσθαι". αἰτήσας δὲ παρὰ τῶν χιλι-* 178
*άρχων τοὺς στασιώδεις (ἀνάγραπτος γάρ ἐστιν ἐν τοῖς
Ῥωμαίων στρατοῖς αἰεὶ καθ' ἕνα ἄνδρα ὁ τρόπος) δι-
εκλήρωσε τῷ στρατιωτικῷ νόμῳ καὶ οὐ τὸ δέκατον
ἅπαν, ἀλλὰ μέρος ἔκτεινε τοῦ δεκάτου, νομίζων σφᾶς
ὧδε καταπλήξειν δι' ὀλίγου. οἳ δὲ οὐκ ἐς φόβον μᾶλ-
λον ἢ ἐς ὀργὴν ἀπὸ τοῦδε καὶ μῖσος ἐτρέποντο.*

44 *ταῦτα δ' ὁρῶντες οὓς ὁ Καῖσαρ ἐπὶ διαφθορᾷ τῶνδε* 179
*προπεπόμφει, βιβλία πολλὰ τότε μάλιστα διερρίπτουν
ἐς τὸ στρατόπεδον, ἀντὶ τῆς Ἀντωνίου μικρολογίας τε
καὶ ὠμότητος ἐς τὴν Καίσαρος μνήμην τοῦ προτέρου*

---

2 *ἐς*] *ἐπὶ* ci. Mend., cf. ad I § 269   3 *χαλεπόμενος* i   4 *μὲν* post *ὠνείδιζεν* add. Bk. et Mend.   7 *ὅτι καὶ μειρακίου* Oi, ⟨*παρὰ*⟩ add. Schw. ex C, *ὅτι ἐκ μειρακίου* ci. Mend.; scripsi *καὶ ὅτι* ⟨*παρὰ*⟩ *μ.*   8 *ἐπιπεμπομένου* ci. Schw.   *διαφορὰν* Cab   9 *αὑτῷ* scripsi cum C et Mend., *αὐτῷ* Oi   10 *ἄξειν*] *ἄξιον* i   *ἐπιψηφισμένην* i   12 *δοθήσεται* i   13 *μικρολογίας* ab, fluctuant codices perpetuo   20 *δι' ὀλίγων* ci. Mend., sed cf. Kratt p. 5 et infra ad § 215   21 *ἐτράποντο* ci. Mend.

44 a. C.
καὶ βοήθειαν τοῦ νῦν καὶ χορηγίας δαψιλεῖς μετατίθε-
σθαι. οὓς ὁ Ἀντώνιος μηνύμασί τε μεγάλοις ἐξήτει,
καὶ ἀπειλαῖς, εἴ τις ἐπικρύπτοι. οὐδένα δὲ συλλαβὼν
180 ἐχαλέπηνεν ὡς τοῦ στρατοῦ σφᾶς ἐπικρύπτοντος. ἀπαγ-
γελλομένων δὲ καὶ τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις τε καὶ ἐν
Ῥώμῃ Καίσαρι πεπραγμένων ἐθορυβεῖτο. καὶ ἐπελθὼν
αὖθις ἐπὶ τὸν στρατὸν ἔφη χαλεπῆναι μὲν τῶν γεγο-
νότων ὑπὸ ἀνάγκης στρατιωτικῆς ὀλίγοις ἀντὶ πλεόνων
ὧν ἐκόλαξεν ὁ νόμος, αὐτοὺς δὲ εἰδέναι σαφῶς οὔτε
181 ὠμὸν οὔτε μικρολόγον Ἀντώνιον. "ἀλλ' ὁ μὲν φθόνος
οἰχέσθω, κεκορεσμένος", ἔφη, "καὶ τοῖς ἁμαρτήμασι καὶ
ταῖς κολάσεσι· τὰς δὲ ἑκατὸν δραχμὰς ὑμῖν οὐ δωρεάν
(οὐ γὰρ τοῦτό γε τῆς Ἀντωνίου τύχης), ἀλλὰ τῆς πρώ-
της ἐς ὑμᾶς ἐντεύξεως προσαγορευτικὸν μᾶλλον [ἢ
δωρεὰν] ἐκέλευσα δοθῆναι, καὶ χρὴ νόμῳ πατρίῳ τε
καὶ στρατιωτικῷ καὶ ἐς τάδε αὐτῷ καὶ ἐς πάντα εὐ-
182 πειθεῖς ὑπάρχειν". ὃ μὲν οὕτως εἶπεν, οὐδέν τι ἔτι
προσθεὶς τῇ δωρεᾷ τοῦ μὴ δοκεῖν ὁ στρατηγὸς ἡσσῆ-
σθαι τοῦ στρατοῦ· οἳ δὲ ἐλάμβανον, εἴτε μεταγνόντες
183 εἴτε καὶ δεδιότες. ὃ δὲ αὐτῶν τοὺς μὲν ταξιάρχους,
εἴτε μηνίων ἔτι τῆς στάσεως εἴθ' ἑτέρως ὑπονοῶν,
ἐνήλλασσε, τοὺς δὲ λοιποὺς καὶ τἆλλα ἐν ταῖς χρείαις
ἐδεξιοῦτο καὶ προύπεμπεν ἀνὰ μέρος τὴν παραθαλάσ-
σιον ὁδεύειν ἐπὶ Ἀριμίνου.

184 αὐτὸς δ' ἐπιλεξάμενος ἐκ πάντων στρατηγίδα σπεῖ- **45**
ραν ἀνδρῶν ἀρίστων τά τε σώματα καὶ τὸν τρόπον

---

14 ἐς] πρὸς cum V scr. Mend. 14 sq. ἢ δωρεὰν seclusit Mend. 16 ἐς τάδε αὐτῷ] ἐς τόδε αὐτὸ, nisi forte altius vitium lateret, ci. Mend. (potuit ferri etiam ἐς τάδε αὐτὰ), αὐτῷ potius delendum aut οὕτω scribendum ci. Keil, hoc probabilius
17 τι om. i 22 ἐνήλλασσε V, ἐνήλασσε i, ἐνήλασε B

44 a. C.

ὥδευεν ἐς Ῥώμην ὡς ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸ Ἀρίμινον ὁρμή-
σων. ἐσήει δὲ ἐς τὴν πόλιν σοβαρῶς, τὴν μὲν ἴλην
πρὸ τοῦ ἄστεος στρατοπεδεύσας, τοὺς δ' ἀμφ' αὑτὸν
ἔχων ὑπεζωσμένους καὶ τὴν οἰκίαν νυκτοφυλακοῦντας
ἐνόπλους· συνθήματά τε αὐτοῖς ἐδίδοτο, καὶ αἱ φυλακαὶ
παρὰ μέρος ἦσαν ὡς ἐν στρατοπέδῳ. συναγαγὼν δὲ 185
τὴν βουλὴν ὡς μεμψόμενος Καίσαρι περὶ τῶν πεπραγ-
μένων, ἐσιὼν ἤδη μανθάνει τῶν τεσσάρων τελῶν τὸ
καλούμενον Ἄρειον κατὰ τὴν ὁδὸν ἐς Καίσαρα μετα-
τεθεῖσθαι. καὶ αὐτῷ τὴν εἴσοδον ἐπισχόντι τε καὶ
διαποροῦντι ἀγγέλλεται καὶ τὸ καλούμενον τέταρτον
ὁμοίως τοῖς Ἀρείοις ἐς Καίσαρα μετατεθεῖσθαι. δια- 186
ταραχθεὶς οὖν εἰσῆλθε μὲν ἐς τὸ βουλευτήριον, ὡς δ'
ἐφ' ἕτερα αὐτοὺς συναγαγὼν μικρὰ διελέχθη καὶ εὐθὺς
ἐπὶ τὰς πύλας ἐχώρει καὶ ἀπὸ τῶν πυλῶν ἐπὶ Ἄλβην
πόλιν ὡς μεταπείσων τοὺς ἀποστάντας. βαλλόμενος 187
δ' ἀπὸ τοῦ τείχους ἀνέστρεφε καὶ τοῖς ἄλλοις τέλεσι
προσέπεμπεν ἀνὰ πεντακοσίας δραχμὰς ἑκάστῳ, καὶ
σὺν οἷς εἶχεν αὐτὸς ἐς Τίβυρον ἐξῄει, σκευὴν ἔχων
τὴν συνήθη τοῖς ἐπὶ τοὺς πολέμους ἐξιοῦσι· καὶ γὰρ
ἤδη σαφὴς ἦν ὁ πόλεμος, Δέκμου τὴν Κελτικὴν οὐ
46 *μεθιέντος. δεῦρο δὲ ὄντι ἥ τε βουλὴ σχεδὸν ἅπασα* 188
καὶ τῶν ἱππέων τὸ πλεῖστον ἀφίκετο ἐπὶ τιμῇ καὶ
ἀπὸ τοῦ δήμου τὸ ἀξιολογώτατον· οἳ καὶ καταλαβόν-
τες αὐτὸν ὁρκοῦντα τοὺς παρόντας οἱ στρατιώτας καὶ
τοὺς ἐκ τῶν πάλαι στρατευσαμένων συνδραμόντας (πολὺ
γὰρ καὶ τοῦτο ἦν) συνώμνυον ἑκόντες οὐκ ἐκλείψειν

2 *σοβαρός* ci. Cob. p. 233, iure refutavit Schenkl p. 177 coll. Polyb. 3, 72, 13 20 *ἐπὶ τοὺς πολεμίους* ci. Schw. ex C 22 *μετιέντος* i 23 *τὸ ἱππέων* B

8 *μανθάνει*] paucis diebus ante iam cognoverat, cf. Ruete (v. ad II § 127) p. 40

44 a. C.
τὴν ἐς Ἀντώνιον εὔνοιάν τε καὶ πίστιν, ὡς ἀπορῆσαι,
τίνες ἦσαν, οἳ πρὸ ὀλίγου παρὰ τὴν Καίσαρος ἐκκλη-
σίαν τὸν Ἀντώνιον ἐβλασφήμουν.
189 *ὁ μὲν δὴ λαμπρῶς οὕτως ἐς τὸ Ἀρίμινον προεπέμ-*
πετο, ὅθεν ἐστὶν ἡ τῆς Κελτικῆς ἀρχή. καὶ ὁ στρατὸς
ἦν αὐτῷ, χωρίς γε τῶν νεολέκτων, τρία τέλη τὰ ἐκ
Μακεδονίας μετάπεμπτα (ἤδη γὰρ αὐτῷ καὶ τὸ λοιπὸν
ἀφῖκτο), ἐξεστρατευμένων δὲ ἕν, οἳ καὶ γηρῶντες ὅμως
ἐδόκουν νεοσυλλόγων ἀμείνους ἐς τὸ διπλάσιον εἶναι.
190 *οὕτω μὲν Ἀντωνίῳ τέσσαρα ἐγίγνετο τέλη γεγυμνασμέ-*
νων ἀνδρῶν καὶ ὅσον ἐξ ἔθους αὐτοῖς ἐπίκουρον ἄλλο
ἕπεται, καὶ ἡ τοῦ σώματος φρουρὰ καὶ τὰ νεόλεκτα.
Λέπιδός τε ἔχων ἐν Ἰβηρίᾳ τέσσαρα τέλη καὶ Ἀσίνιος
Πολλίων δύο καὶ Πλάγκος ἐν τῇ ἑτέρᾳ Κελτικῇ τρία,
ἐδόκουν αἱρήσεσθαι τὰ Ἀντωνίου.
191 *Καίσαρι δὲ ἦν δύο μὲν ὁμοίως ἀξιολογώτατα, τὰ* 47
ἐς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἀντωνίου μεταστάντα, ἓν δὲ νεο-
συλλόγων, δύο δὲ ἐκ τῶν πρότερον ἐστρατευμένων,
οὐκ ἐντελῆ μὲν ταῦτα τοῖς ἀριθμοῖς οὐδὲ ταῖς ὁπλί-
σεσιν, ὑπὸ δὲ τῶν νεοσυλλόγων καὶ ταῦτα ἀναπληρού-
192 *μενα. συναγαγὼν δ' ἅπαντας ἐς Ἄλβην ἐπέστελλε τῇ*
βουλῇ. ἡ δὲ ἐφήδετο μὲν αὖθις Καίσαρι, ὡς ἀπορεῖν

6 *γε* om. V 8 *ἐξεστρατευμένοι δὲ ἔνιοι καὶ γηρῶντες* libri, corr. Schw., nisi quod *οἳ* ⟨*εἰ*⟩ *καὶ γηρῶντες* scripsit 9 ⟨*τῶν*⟩ *νεοσυλλόγων* ci. Mend. 16 *ἀξιολογώτατα, τὰ* Mend., *τὰ ἀξιολογώτατα* Oi 20 *ὑπὸ*] *ἀπὸ* ci. Nauck, bene 21 *ἐπέτελλε* i 22 *Καίσαρι* C. Steph. et m. rec. in mg. f, *ἀντωνίῳ* libri; cum Schw. aliquid intercidisse ratus fort. *αὖθις* ⟨*Καίσαρι ὥσπερ μικρῷ ἔμπροσθεν ἐφήδοντο*⟩ *Ἀντωνίῳ* scribendum esse ci. Mend., *ἀντωνίῳ* librorum potius del. Keil ut falsum glossema

6 sqq. de legionum numero cf. Domaszewski (v. ad II § 126) p. 179 sq., Schwartz (v. ad III § 5) p. 227 adn. 4, Groebe ap. Drumann I² p. 440 14 *δύο*] cf. Domaszewski l. c. p. 175 16 sqq. cf. ibid. p. 180

44 a. C.

καὶ τότε, τίνες ἦσαν, οἳ προύπεμπον Ἀντώνιον· ἤχθοντο
δὲ τοῖς τέλεσιν οὐκ ἐς τὴν βουλήν, ἀλλ' ἐς τὸν Καί-
σαρα μετελθοῦσιν. ἐπαινέσαντες δ' ὅμως αὐτούς τε 193
καὶ τὸν Καίσαρα, ἔφασαν ὀλίγον ὕστερον ὅ τι χρὴ
ποιεῖν αὐτοὺς ψηφιεῖσθαι, ὅταν αὐτοῖς αἱ νέαι ἀρχαὶ
ἐς τὰ πράγματα παρέλθωσιν. ἦν δὲ σαφές, ὅτι χρήσον-
ται μὲν αὐτοῖς κατὰ Ἀντωνίου· στρατὸν δὲ οὐδένα πω
ἔχοντες ἴδιον οὐδὲ καταλέξαι χωρὶς ὑπάτων δυνάμε-
νοι ἐς τὰς νέας ἀρχὰς πάντα ἀνετίθεντο.

48 τῷ Καίσαρι δ' ὁ στρατὸς πελέκεάς τε καὶ ῥαβδο- 194
φόρους ἐσκευασμένους προσαγαγόντες, ἠξίουν ἑαυτὸν
ἀντιστράτηγον ἀποφῆναι, πολέμου τε ἡγεμονεύοντα
καὶ σφῶν αἰεὶ ὑπ' ἄρχουσι ταχθέντων. ὃ δὲ τὴν μὲν
τιμὴν ἐπῄνει, τὸ δὲ ἔργον ἐς τὴν βουλὴν ἀνετίθετο·
καὶ βουλομένους ἐπὶ τοῦτο χωρεῖν ἀθρόους ἐκώλυε καὶ
πρεσβευομένους ἐπεῖχεν, ὡς καὶ τῆς βουλῆς ψηφιου-
μένης ταῦτα καθ' ἑαυτήν, καὶ μᾶλλον, ἢν αἴσθωνται
τὴν ὑμετέραν προθυμίαν καὶ τὸν ἐμὸν ὄκνον. δια- 195
λυθέντων δὲ μόλις οὕτω καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐς ὑπερ-
οψίαν αὐτὸν αἰτιωμένων, ἐξελογεῖτο αὐτοῖς τὴν βουλὴν
οὐκ εὐνοίᾳ πρὸς αὐτὸν ἀποκλίνειν μᾶλλον ἢ Ἀντωνίου
δέει καὶ στρατιᾶς ἀπορίᾳ, "μέχρι καθέλωμεν ἡμεῖς
Ἀντώνιον καὶ οἱ σφαγεῖς φίλοι τε τῇ βουλῇ καὶ συγ-
γενεῖς ὄντες δύναμιν αὐτοῖς συναγάγωσιν· ὧν αἰσθα-

---

9 ἀνετίθετο i 10 sq. ῥαβδοφόρους ἐσκευασμένους] *uirgasque ex ordine paratas* C 13 καὶ om. C, del. Mend., interpungens non post ἀποφῆναι, sed post ἡγεμονεύοντα; καὶ — ταχθέντων susp. Zerdik p. 66, certe ὑπ' ἄρχουσιν αἰεὶ scribendum ratus (αἰεὶ ταχθ. ὑπ' ἄρχουσι Keil) 15 ἐς Ῥώμην vel sim. ad χωρεῖν addi voluit Mend. ἀθρόως a 16 καὶ deleri voluit Mend., iniuria 17 ταὐτὰ ci. G. Senger, ut adnotavit Mend. in exemplari suo 20 αὐτὸν B, αὐτῶν Vi 21 αὐτὸν libri, corr. Mend. 24 αὐτοῖς V

44 a. C.
196 νόμενος ὑπηρετεῖν ὑποκρίνομαι. μὴ δὴ πρότεροι τὴν
ὑπόκρισιν ἀποκαλύπτωμεν, ὡς προλαβοῦσι μὲν ἡμῖν
τὴν ἀρχὴν ἐπικαλέσουσιν ὕβριν ἢ βίαν, αἰδεσθεῖσι δ'
ἴσως ἐπιδώσουσιν αὐτοὶ δέει, μὴ παρ' ὑμῶν λάβοιμι".
197 τοιάδε εἰπὼν ἐθεᾶτο γυμνάσια τῶν δύο τελῶν τῶν
αὐτομολησάντων ἀπ' Ἀντωνίου, διαστάντων τε ἐς ἀλλή-
λους καὶ δρώντων ἀφειδῶς ἔργα πολέμου πάντα πλὴν
ἐς μόνον θάνατον. ἡσθεὶς οὖν τῇ θέᾳ καὶ τῆς προ-
φάσεως ἐπιβαίνων ἄσμενος, ἑτέρας αὐτῶν ἑκάστῳ
πεντακοσίας δραχμὰς ἐπεδίδου καί, εἴ τις πολέμου
χρεία γένοιτο, νικήσασιν ἐπηγγέλλετο πεντακισχιλίας.
ὧδε μὲν ὁ Καῖσαρ δαψιλείᾳ δωρεῶν τοὺς μισθοφόρους
ἐκρατύνετο.

198 καὶ τάδε μὲν ἦν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, ἐν δὲ τῇ Κελτικῇ 49
τὸν Δέκμον ὁ Ἀντώνιος ἐκέλευσεν ἐς Μακεδονίαν μετ-
ιέναι, πειθόμενόν τε τῷ δήμῳ καὶ φειδόμενον ἑαυτοῦ.
ὃ δὲ ἀντέπεμπεν αὐτῷ τὰ παρὰ τῆς βουλῆς οἱ κεκο-
μισμένα γράμματα, ὡς οὐχὶ διὰ τὸν δῆμον εἴκειν οἷ
199 πρέπον ἢ διὰ τὴν βουλὴν Ἀντωνίῳ μᾶλλον. Ἀντωνίου
δ' αὐτῷ προθεσμίαν ὁρίζοντος, μεθ' ἣν ὡς πολεμίῳ
χρήσεται, μακροτέραν ὁ Δέκμος ἐκέλευεν ὁρίζειν ἑαυτῷ,
μὴ θᾶσσον γένοιτο τῇ βουλῇ πολέμιος. καὶ ὁ Ἀντώνιος
εὐμαρῶς ἂν αὐτοῦ κρατήσας ἔτι ὄντος ἐν πεδίῳ ἐπὶ
200 τὰς πόλεις ἔκρινε προελθεῖν. αἳ δὲ αὐτὸν ἐδέχοντο. καὶ
δείσας ὁ Δέκμος, μὴ οὐδ' ἐσελθεῖν ἔς τινα αὐτῶν ἔτι
δύνηται, πλάσσεται γράμματα τῆς βουλῆς καλούσης
αὐτὸν ἐς Ῥώμην σὺν τῷ στρατῷ· καὶ ἀναζεύξας ἐχώρει
τὴν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας, ὑποδεχομένων αὐτὸν ὡς ἀπιόντα
πάντων, μέχρι Μουτίνην παροδεύων, πόλιν εὐδαίμονα,

2 ὡς Musgr., ὧν libri 11 γένοιτο om. V 12 μὲν] καὶ ci. Mend., non recte, opinor, cf. e. g. § 261

44 a. C.

τάς τε πύλας ἀπέκλειε καὶ τὰ τῶν Μουτιναίων ἐς τὰς τροφὰς συνέφερεν ὑποζύγιά τε ὅσα ἦν κατέθυε καὶ ἐταρίχευε ⟨δέει⟩, μὴ χρόνιος ἡ πολιορκία γένοιτο, καὶ τὸν Ἀντώνιον ὑπέμενε. στρατιὰ δ' ἦν αὐτῷ μονομάχων 201 *τε πλῆθος καὶ ὁπλιτῶν τρία τέλη, ὧν ἓν μὲν ἦν ἀρτιστρατεύτων ἀνδρῶν ἔτι ἀπείρων, δύο δέ, ἃ καὶ πρότερον ὑπεστρατευμένα αὐτῷ πιστότατα ἦν. ὁ δ' Ἀντώνιος ἐπελθὼν αὐτῷ σὺν ὀργῇ τὴν Μουτίνην ἀπετάφρευέ τε καὶ ἀπετείχιζε.*

50 *καὶ Δέκμος μὲν ἐπολιορκεῖτο, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ κατὰ* 202 *τὴν ἐτήσιον νουμηνίαν ὕπατοι γενόμενοι Ἵρτιός τε καὶ* *Kal. Jan. 43 a. C.* *Πάνσας τὴν βουλὴν εὐθὺς ἐπὶ ταῖς θυσίαις ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ συνῆγον ἐπὶ Ἀντωνίῳ. Κικέρων μὲν δὴ καὶ* 203 *οἱ Κικέρωνος φίλοι πολέμιον αὐτὸν ἠξίουν ἤδη ψηφίσασθαι, τὴν Κελτικὴν ἀκούσης τῆς βουλῆς ἐς ἐπιτείχισμα τῆς πατρίδος βιαζόμενον ὅπλοις καὶ τὸν ἐπὶ Θρᾷκας αὐτῷ δεδομένον στρατὸν ἐς τὴν Ἰταλίαν διαγαγόντα· ἐπελέγοντο δὲ καὶ τὴν ἄλλην αὐτοῦ μετὰ* 204 *Καίσαρα προαίρεσιν, ἔν τε τῇ πόλει φανερῶς δορυφορηθέντος ὑπὸ τοσῶνδε λοχαγῶν καὶ περὶ τὴν οἰκίαν ὥσπερ ἄκραν ὅπλοις καὶ συνθήμασι κεχρημένου καὶ τἆλλα σοβαρωτέρου σφίσι φανέντος ἢ κατὰ τὴν ἐτήσιον ἀρχήν. Λεύκιος δὲ Πείσων, ὁ τῷ Ἀντωνίῳ τὴν ἀπο-* 205 *δημίαν ἐπιτροπεύων, ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα Ῥωμαίων ἐπιφανής, ὅσοι τε ἄλλοι τῷ Πείσωνι δι' αὐτὸν ἢ δι' Ἀντώνιον ἢ κατ' οἰκείαν γνώμην προσετίθεντο, καλεῖν αὐτὸν ἐς κρίσιν ἠξίουν, ὡς οὐ πάτριον σφίσιν ἀκρί-*

3 ⟨δέει⟩, quod add. Nauck, h. l. vix potest subaudiri, cf. ad II § 462 4 sq. *copiae illi aderant haud contemnendae, gladiatorum manus ingens* C 5 ἓν om. V 11 ἴρτιος O f, et ita saepe 16 sq. ἐπὶ Θρᾷκας] *in Getas* C, item § 215. 226 17 ἐς] ἐπὶ requirit Herw. p. 69, cf. § 215 21 ὥσπερ ⟨περὶ⟩ ἄκραν idem, sed cf. ad I § 269

43 a. C.

του καταδικάζειν οὐδ' εὐπρεπὲς τοῦ χθὲς ὑπάτου τῆς ἐπιούσης ἡμέρας, οὗ γε μάλιστα συνεχεῖς ἐπαίνους
206 ἄλλοι τε καὶ Κικέρων αὐτὸς εἶπε πολλάκις. ἡ δὲ βουλὴ τότε μὲν ἀγχώμαλοι ταῖς γνώμαις ἐς νύκτα
a. d. IV. Non. Jan. περιῆλθον, ἅμα δ' ἕῳ περὶ τῶν αὐτῶν ἐς τὸ βουλευτήριον συνελέγοντο· ἔνθα τῶν Κικερωνείων ἐπιβαρούντων ἐψήφιστο ἂν ὁ Ἀντώνιος πολέμιος, εἰ μὴ τῶν δημάρχων Σάλουιος ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἐκέλευσεν ἀναθέσθαι. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἄρχουσιν ὁ κωλύων ἀεὶ
207 δυνατώτερος. οἱ μὲν δὴ Κικερώνειοι καὶ τούτῳ μάλα **51**
φορτικῶς ὠνείδιζόν τε καὶ ἐνύβριζον καὶ τὸν δῆμον ἐκδραμόντες ἠρέθιζον ἐπ' αὐτὸν καὶ τὸν Σάλουιον ἐς αὐτὸν ἐκάλουν. ὃ δὲ ἀκαταπλήκτως ἐξέτρεχεν, ἕως ἡ βουλὴ κατέσχε δείσασα, μὴ μεταπείσειε τὸν δῆμον ἐς
208 μνήμην ἀγαγὼν Ἀντωνίου. οὐ γὰρ ἠγνόουν καταγινώσκοντες ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς πρὸ δίκης οὐδ' ὅτι τὴν Κελτικὴν ὁ δῆμος αὐτῷ δεδώκει· ἀλλ' ὑπὲρ τῶν σφαγέων δεδιότες ὠργίζοντο πρώτῳ μετὰ τὴν ἀμνηστίαν ἀνακινήσαντι τὰ κατ' αὐτούς. διὸ καὶ τῷ Καίσαρι ἐς αὐτὸν προκατεχρῶντο· καὶ ὁ Καῖσαρ οὐκ ἀγνοῶν ᾑρεῖτο καὶ αὐτὸς ὅμως προκαθελεῖν τὸν Ἀντώνιον.
209 τοιᾷδε μὲν ἡ βουλὴ γνώμῃ τὸν Ἀντώνιον εἶχεν ἐν ὀργῇ, ἀναθέμενοι δὲ τὴν ψῆφον, ὡς ὁ δήμαρχος ἐκέλευεν, ἐψηφίσαντο ὅμως Δέκμον τε ἐπαινέσαι οὐκ ἐκστάντα Ἀντωνίῳ τῆς Κελτικῆς καὶ τοῖς ὑπάτοις Ἱρτίῳ καὶ Πάνσᾳ Καίσαρα συστρατηγεῖν οὗ νῦν ἔχει

4 sq. ἐς νύκτα περιῆλθον] haesit Mend., sed cf. similia IV § 214, Lib. c. 118 extr., Herod. 1, 96 et intellege: 'senatus usque ad noctem protractus est' 11 ὠνείδιζόν τε καὶ om. BiC 18 πρώτῳ] αὐτῷ ci. Nauck, ⟨αὐτῷ⟩ πρώτῳ Mend., at cf. Loesch p. 33 sq. 20 προκαταχρῶντο B, πρῶτα ἐχρῶντο a 26 στρατηγεῖν V

24 sqq. ἐψηφίσαντο] demum a. d. III. Non. Jan. sec. Lange, R. Altert. III[2] p. 521, cf. Groebe ap. Drumann I[2] p. 443

43 a. C.

στρατοῦ, ἐπίχρυσόν τε αὐτοῦ εἰκόνα τεθῆναι καὶ
γνώμην αὐτὸν ἐσφέρειν ἐν τοῖς ὑπατικοῖς ἤδη καὶ
τὴν ὑπατείαν αὐτὴν μετιέναι τοῦ νόμου θᾶσσον ἔτεσι
δέκα, ἔκ τε τοῦ δημοσίου δοθῆναι τοῖς τέλεσι τοῖς
ἐς αὐτὸν ἀπὸ Ἀντωνίου μεταστᾶσιν, ὅσον αὐτοῖς ὁ
Καῖσαρ ἐπὶ τῇ νίκῃ δώσειν ὑπέσχετο. οἱ μὲν δὴ 210
ταῦτα ψηφισάμενοι διελύθησαν, ὡς τὸν Ἀντώνιον
ἔργῳ διὰ τῶνδε εἰδέναι πολέμιον ἐψηφισμένον καὶ
τὸν δήμαρχον ἐς τὴν ἐπιοῦσαν οὐδὲν ἔτι ἀντεροῦντα·
Ἀντωνίου δὲ ἡ μήτηρ καὶ ἡ γυνὴ καὶ παῖς ἔτι μειρά- 211
κιον οἵ τε ἄλλοι οἰκεῖοι καὶ φίλοι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς
ἐς τὰς τῶν δυνατῶν οἰκίας διέθεον ἱκετεύοντες καὶ
μεθ' ἡμέραν ἐς τὸ βουλευτήριον ἰόντας ἠνώχλουν, *a. d. III. Non. Jan.*
ῥιπτούμενοί τε πρὸ ποδῶν σὺν οἰμωγῇ καὶ ὀλολυγαῖς
καὶ μελαίνῃ στολῇ παρὰ ταῖς θύραις ἐκβοῶντες. οἱ 212
δὲ ὑπό τε τῆς φωνῆς καὶ τῆς ὄψεως καὶ μεταβολῆς ἐς
τοσοῦτον αἰφνιδίου γενομένης ἐκάμπτοντο. δείσας δ'
ὁ Κικέρων ἐβουληγόρησεν ὧδε.

52 "ἃ μὲν ἔδει γνῶναι περὶ Ἀντωνίου, ἐχθὲς ἔγνω- 213
μεν· οἷς γὰρ αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς ἐτιμῶμεν, τούτοις
ἐψηφιζόμεθα εἶναι πολέμιον. Σάλουιον δὲ τὸν μόνον

---

2 *συγγνώμην* i 3 *ἔτεσι* correxi, item Madvig (v. ad II § 616) I p. 339 adn. 1, *ἐτῶν* Oi, vulgo 4 *δημοσίου* Schw., *δήμου* libri 6 *ὑπέσχητο* ci. Mend., cf. praef. 8 *εἰδέναι*] *ἤδη* ci. Schw., *εἶναι* scr. Bk., alia temptavit Mend., sed intellege: 'ut Antonius sciret se — hostem iudicatum neque tribunum — contradicturum esse' 10 ⟨*ὁ*⟩ *παῖς* ci. Mend., sed cf. ad I § 351 *ἔτι* ⟨*ὢν*⟩ *μ.* ci. Mend., at cf. § 242, V § 550, v. etiam ad I § 296 15 ⟨*καὶ*⟩ *παρὰ* conicio, pro *ἐκβοῶντες* potius *ἐνεβόων* Mend. 16 *ὑπὸ* ante *τῆς ὄψεως* add. i 17 *ἐκνάμπτοντο* i 20 ⟨*αὐτὸν*⟩ add. Mend. post *τούτοις* ex C, sed cf. ad I § 223

---

2 *ἐν τοῖς ὑπατικοῖς*] cf. Willems I p. 600 adn. 4, Mommsen, R. Staatsr. I[3] p. 458 sq.

43 a. C.
ἐμποδὼν γινόμενον ἢ πάντων εἶναι χρὴ συνετώ-
τερον ἢ φιλίᾳ τάδε πράσσειν ἢ τῶν ἐνεστώτων
214 ἀμαθίᾳ. ὧν τὸ μὲν αἴσχιστόν ἐστιν ἡμῖν, εἰ δόξομεν
ἀσυνετώτεροι πάντες ἑνὸς εἶναι, τὸ δὲ αὐτῷ Σαλουίῳ,
εἰ φιλίαν τῶν κοινῶν προτιμῴη· ἀμαθῶς δ' αὐτὸν
ἔχοντα τῶν παρόντων ἔδει πιστεύειν ὑπάτοις ἀνθ'
ἑαυτοῦ καὶ στρατηγοῖς καὶ δημάρχοις τοῖς συνάρχουσιν
αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις βουλευταῖς, οἳ τοσοίδε τὴν ἀξί-
ωσίν τε καὶ τὸν ἀριθμὸν ὄντες διά τε ἡλικίαν καὶ
ἐμπειρίαν ὑπὲρ τὸν Σάλουιον, καταγινώσκομεν Ἀντω-
νίου. ἔστι δ' ἔν τε χειροτονίαις καὶ δίκαις αἰεὶ τὸ
215 πλέον δικαιότερον. εἰ δὲ καὶ νῦν ἔτι χρῄζει τὰς
αἰτίας μαθεῖν, λελέξεται διὰ βραχέος, ὡς ἐν ἀναμνήσει,
τὰ μέγιστα αὐτῶν. τὰ χρήματα ἡμῶν Καίσαρος ἀπο-
θανόντος ἐσφετερίσατο Ἀντώνιος. Μακεδονίας ἄρχειν
παρ' ἡμῶν ἐπιτυχὼν ἐπὶ τὴν Κελτικὴν ὥρμησε χωρὶς
ἡμῶν. τὸν στρατὸν ἐπὶ Θρᾷκας λαβὼν ἀντὶ Θρᾳκῶν
ἐπήγαγεν ἡμῖν ἐς τὴν Ἰταλίαν. ἑκάτερα τούτων αἰτή-
σας ἡμᾶς ἐπ' ἐνέδρᾳ καὶ οὐ λαβὼν ἔπραξε δι' ἑαυ-
216 τοῦ. σπεῖραν ἐν Βρεντεσίῳ βασιλικὴν συνέταξεν ἀμφ'
αὑτὸν εἶναι, καὶ φανερῶς αὐτὸν ἐν τῇ πόλει σιδηρο-
φοροῦντες ἄνδρες ἐδορυφόρουν τε καὶ ἐνυκτοφυλάκουν
ὑπὸ συνθήματι. ἦγεν ἐκ τοῦ Βρεντεσίου καὶ τὸν
ἄλλον στρατὸν ἐς τὴν πόλιν ἅπαντα, συντομώτερον
217 ἐφιέμενος ὧν ἐπενόει Καῖσαρ· Καίσαρος δὲ αὐτὸν
τοῦ νέου σὺν ἑτέρῳ στρατῷ φθάσαντος ἔδεισε καὶ
ἐς τὴν Κελτικὴν ἐτράπετο ὡς εὔκαιρον ἐφ' ἡμῖν

---

1 γενόμενον ci. Mend., sed cf. p. 345, 19; 346, 2   ἢ πάντας (πάντες f) πάμπαν εἶναι χρὴ af   13 διὰ βραχέων ci. Mend., sed cf. Syr. c. 6 extr., Mithr. c. 57 init.   24 συντονώτερον ci. Herw. p. 69, inut.   25 ἐπενόει Καῖσαρ Musgr., ἐπένθει καί-σαρος Oi, *quae Caesar concupisset* C

ὁρμητήριον, ὅτι καὶ ὁ Καῖσαρ ἐκεῖθεν ὁρμώμενος
53 *ἐδυνάστευσεν ἡμῶν. τὴν στρατιὰν ἐπὶ τοῖσδε κατα-* 218
πλησσόμενος, ἵνα πρὸς μηθὲν αὐτῷ παρανομοῦντι
κατοκνῇ, διεκλήρωσεν ἐς θάνατον, οὐ στασιάσαντας
ἢ φυλακὴν ἢ τάξιν ἐν πολέμῳ λιπόντας, ἐφ᾽ ὧν
μόνων ὁ στρατιωτικὸς νόμος τὴν οὕτως ὠμὴν ὥρισε
τιμωρίαν, καὶ ὅμως αὐτῇ καὶ ἐπὶ τοῖσδε ὀλίγοι μόλις
ἐν τοῖς πάνυ κινδύνοις ἐχρήσαντο ὑπ᾽ ἀνάγκης· ὃ δὲ
φωνῆς ἢ γέλωτος ἦγεν ἐς θάνατον τοὺς πολίτας καὶ
θάνατον οὐ τῶν ἐλεγχθέντων, ἀλλὰ τῶν διαλαχόντων.
τοιγαροῦν οἱ μὲν δυνηθέντες ἀπέστησαν αὐτοῦ, καὶ 219
ὑμεῖς αὐτοῖς ὡς εὖ πράξασι δωρεὰς χθὲς ἐψηφίσασθε·
οἱ δὲ οὐ δυνηθέντες ἀποδρᾶναι δεδιότες συναδικοῦσι
καὶ χωροῦσιν ἐπὶ χώραν ὑμετέραν πολέμιοι καὶ πολι-
ορκοῦσι στρατὸν ὑμέτερον καὶ στρατηγὸν ὑμέτερον,
ᾧ γράφετε μὲν ὑμεῖς ἐμμένειν τῇ Κελτικῇ, Ἀντώνιος
δ᾽ ἐξιέναι κελεύει. πότερον οὖν ἡμεῖς Ἀντώνιον 220
ψηφιζόμεθα εἶναι πολέμιον, ἢ Ἀντώνιος ἡμᾶς ἤδη
πολεμεῖ, καὶ ὁ δήμαρχος ἡμῶν ἔτι ἀγνοεῖ, μέχρι ἄρα
Δέκμου πεσόντος ἥ τε χώρα τοσήδε οὖσα καὶ ὅμορος
ἡμῖν καὶ ἐπὶ τῇ χώρᾳ ὁ Δέκμου στρατὸς ἐς τὰς καθ᾽

---

3 *μηδὲν* scr. Mend. 6 *μόνων* om. C 9 *ἤγετο θάνατον* i, *ἐς* in corr. B *τοὺς* delendum ci. Mend., sine causa 9 sq. *καὶ θάνατον*] verba ex dittographia orta participium velut *καταδικάζων* vel *καταγιγνώσκων* expulisse ci. Mend., Appiani arte rhetorica neglecta 10 *ἐλεχθέντων*, *γ* suprascr., B 12 *ἐχθὲς* V 13 *ἀποδρᾶσαι* O 14 sq. *ὑμετέραν* et bis *ὑμέτερον*, *η* ter suprascr. a m. 1, V, *ἡμετέραν* et post *στρατὸν ἡμέτερον* vertit C, tertium *ὑμέτερον* omittens 16 *ἐγράφετε* dubitanter ci. Herw. p. 69 18 *ἡμᾶς*] aut *ἡμῖν* aut *πολιορκεῖ* pro *πολεμεῖ* ci. Mend., *ἡμᾶς — πολεμεῖ* cum aliis retinent Krebs, Zur Rection d. Casus I p. 14 et La Roche (v. ad I § 45) p. 25 sq. 19 in *ἡμῶν* haerentes haud probabilia coniecerunt Bk. et Mend., sed 'tribunus noster' acerbe, in ludibrium dictum est, ut etiam *ἀγνοεῖ*, cf. § 213 extr., 214

43 a. C.
ἡμῶν ἐλπίδας Ἀντωνίῳ προσγένηται. τότε γὰρ αὐτόν,
ὡς ἔοικεν, ὁ δήμαρχος ψηφιεῖται πολέμιον, ὅταν ἡμῶν
γένηται δυνατώτερος".
221 ταῦτ' ἔτι τοῦ Κικέρωνος λέγοντος οἱ φίλοι θορυ- **54**
βοῦντες ἀπαύστως οὐδενὶ ἀντειπεῖν ἐπέτρεπον, μέχρι
Πείσωνος αὐτοῦ παρελθόντος ἥ τε ἄλλη βουλὴ κατ'
αἰδῶ τοῦ ἀνδρὸς ἡσύχασε καὶ οἱ τοῦ Κικέρωνος
222 ἠνέσχοντο. καὶ ἔλεγεν ὁ Πείσων· "ὁ μὲν νόμος, ὦ
βουλή, δικαιοῖ τὸν εὐθυνόμενον αὐτὸν ἀκοῦσαί τε
τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογησάμενον ὑπὲρ αὑτοῦ κρί-
νεσθαι· καὶ τὸν δεινότατον εἰπεῖν Κικέρωνα ἐς ταῦτα
223 προκαλοῦμαι. ἐπεὶ δὲ ὀκνεῖ μὲν παρόντος Ἀντωνίου
κατηγορεῖν, ἀπόντος δ' ἐγκλήματά τινα εἶπεν ὡς μέγι-
στα ἐκ πάντων καὶ ἀναμφίλογα ὄντα, παρῆλθον ἐγὼ
224 δείξων αὐτὰ ψευδῆ βραχυτάταις ἀποκρίσεσι. τὰ χρή-
ματά φησιν Ἀντώνιον τὰ κοινὰ μετὰ τὴν Καίσαρος
τελευτὴν σφετερίσασθαι, τοῦ μὲν νόμου τὸν κλέπτην
οὐ πολέμιον ἀποφαίνοντος, ἀλλὰ ὡρισμένῃ δίκῃ ζημι-
οῦντος, Βρούτου δὲ τοῦ Καίσαρα κτείναντος ἐν τῷ
δήμῳ καὶ τόδε κατηγορήσαντος, ὅτι ὁ Καῖσαρ τὰ χρή-
ματα διεφόρησε καὶ κενὰ καταλέλοιπε τὰ ταμιεῖα,
Ἀντωνίου δὲ μετ' οὐ πολὺ ζητεῖν αὐτὰ ψηφισαμένου
καὶ ὑμῶν ἀποδεξαμένων τε τὴν γνώμην καὶ κεκυρω-
κότων καὶ γέρας τοῖς μηνύουσι δεκάτην ὑπεσχημένων,
ἣν διπλασιάσομεν ἡμεῖς, εἴ τις Ἀντώνιον περὶ αὐτῶν
225 ἔχοι τι διελέγχειν. καὶ τάδε μὲν περὶ τῶν χρημάτων·
τὴν δὲ Κελτικὴν ἡγεμονίαν οὐκ ἐψηφισάμεθα μὲν **55**

---

10 αὐτοῦ libri (V?), corr. Bk. 12 ὤκνει ci. Herw. p. 69, sed App. dicere vult: 'praesente Antonio solet tacere' 13 ὡς O, ὧδε i 20 τόδε BfC, τότε reliqui 21 ταμεῖα B, cf. ad I § 474 25 ἣν] ὃ ci. Nauck, inut.

43 a. C.

*ἡμεῖς Ἀντωνίῳ, ἔδωκε δὲ ὁ δῆμος νόμῳ, παρόντος
αὐτοῦ Κικέρωνος, ᾧ τρόπῳ καὶ ἕτερα πολλάκις ἔδωκε
καὶ τήνδε τὴν ἡγεμονίαν αὐτὴν Καίσαρι πάλαι. μέρος* 226
*δ' ἐστὶ τοῦ νόμου τὸν Ἀντώνιον, τὴν δεδομένην οἱ
μετιόντα, Δέκμῳ μὴ παραχωροῦντι πολεμεῖν καὶ τὸν
στρατὸν ἀντὶ Θρᾳκῶν οὐδὲν ἔτι κινουμένων ἐς τὴν
Κελτικὴν ἐπὶ τὸν ἀντιλέγοντα μετάγειν. ἀλλὰ Κικέ-* 227
*ρων Δέκμον μὲν οὐχ ἡγεῖται πολέμιον, ἐναντία τῷ
νόμῳ τιθέμενον ὅπλα, Ἀντώνιον δὲ πολέμιον, τῷ
νόμῳ συμμαχοῦντα. εἰ δὲ αὐτὸν αἰτιᾶται τὸν νόμον,* 228
*τοὺς θεμένους αἰτιᾶται· οὓς ἔδει μεταπείθειν, οὐχὶ
συνθέμενον ὑβρίζειν, οὐδὲ τὴν χώραν Δέκμῳ μὲν
πιστεύειν, ὃν ὁ δῆμος ἐδίωξεν ἐπὶ τῷ φόνῳ, Ἀντωνίῳ
δὲ ἀπιστεῖν, ὅ τι ὁ δῆμος ἔδωκεν. οὐ γὰρ εὖ βου-* 229
*λευομένων ἐστὶ διαστασιάζεσθαι πρὸς τὸν δῆμον ἐν
καιροῖς μάλιστα ἐπικινδύνοις οὐδὲ ἀμνημονεῖν, ὅτι καὶ
τόδε αὐτὸ τοῦ δήμου πρότερον ἦν, τὸ κρίνειν τὰ φίλια
καὶ πολέμια. μόνος γὰρ ἐκ τῶν πάλαι νόμων ὁ δῆμος
αὐτοκράτωρ εἰρήνης πέρι καὶ πολέμου σκοπεῖν· ὧν μη-
δὲν ὁ δῆμος ἐπιστήσειε μηδὲ ἐπιμηνίσειεν ἡμῖν, προ-
στάτου λαβόμενος.*

56 *ἀλλ' ἔκτεινέ τινας τῶν στρατιωτῶν ὁ Ἀντώνιος.* 230
αὐτοκράτωρ γε ὢν καὶ ἐς τοῦτο ὑφ' ὑμῶν κεχειροτο-

---

2 *quo more et alia plerunque aliis tradidit* C, unde ἕτερα ⟨ἑτέροις⟩ ci. Schw., inut. 4 τὸν] τὸ Bk. et Mend., sed cf. ad I § 404 τὴν δεδομένην om. V 7 ἐπὶ τὸν ἀντιλέγοντα] *contra eum qui sibi obsistat* C, unde ἐπὶ τὸν ἀντιτείνοντα ci. Mend. 14 ὅ τι om. b, *cui* C, unde ᾧ ci. Mend.; ὅτι Keil οὐ γὰρ] οὐδὲ b 19 sq. μηδὲν] μηδὲ ci. Schw.; si quid mutandum, maluit Mend. μηδενί, sed intellege: 'quorum ne quid populus nobis obiciat neve succenseat nobis' 21 λαβόντος V 23 ἡμῶν, ὑ suprascr. a m. 1, V, *a nobis* C

---

1 sq. *παρόντος αὐτοῦ Κικέρωνος*] cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 26 adn. 6

43 a. C.
νημένος. καὶ οὐδείς πω τῶνδε λόγον ὑπέσχεν αὐτο-
κράτωρ. οὐ γὰρ ἔκριναν οἱ νόμοι λυσιτελήσειν ἡμῖν
τὸν ἄρχοντα τοῖς στρατευομένοις ὑπεύθυνον εἶναι·
οὐδ' ἔστιν ἀπειθείας τι χεῖρον ἐν στρατοπέδῳ, δι' ἣν
καὶ νικῶντές τινες ἀνηρέθησαν, καὶ οὐδεὶς εὔθυνε
231 τοὺς ἀνελόντας. οὐδὲ τῶν νῦν συγγενὴς οὐδείς, ἀλλὰ
Κικέρων ἐπιμέμφεται καὶ φόνου κατηγορῶν πολέμιον
κοινὸν ἀντὶ τῶν ὡρισμένων ἐπιτιμίων τοῖς φονεῦσι
232 τίθεται. Ἀντωνίῳ δὲ τὸ στρατόπεδον ὅπως τε ἄτα-
κτον ἦν καὶ ὅπως κατεφρόνει, δηλοῖ καὶ τὰ μετα-
στάντα αὐτοῦ δύο τέλη, ἃ ὑμεῖς μὲν ἐψηφίσασθε
Ἀντωνίῳ στρατεύειν, αὐτομολήσαντα δὲ παρὰ τοὺς
στρατιωτικοὺς νόμους, οὐ πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἐς Καί-
σαρα, ὁ Κικέρων ὅμως ἐπῄνεσε καὶ ἐκ τῶν κοινῶν
ἐχθὲς ἐμισθοδότησε· καὶ μή ποτε ὑμᾶς λυπήσειε τὸ
233 παράδειγμα. Κικέρωνα δὲ καὶ ἐς ἀνωμαλίαν ἐξέστησεν
ἡ ἔχθρα· κατηγορεῖ γὰρ Ἀντωνίου τυραννίδα καὶ
κόλασιν στρατιωτῶν, ἀεὶ τῶν ἐπιβουλευόντων τὰ στρα-
τεύματα θεραπευόντων, οὐ κολαζόντων. ἐπεὶ δὲ οὐκ
ὤκνησεν οὐδὲ τὴν ἄλλην Ἀντωνίου μετὰ Καίσαρα
ἀρχὴν ὡς τυραννικὴν διαβαλεῖν, φέρε πύθωμαι καθ'
234 ἕκαστον ὧδε. τίνα ἔκτεινεν ὡς τύραννος ἄκριτον ὁ **57**
νῦν κινδυνεύων ἀκρίτως; τίνα δ' ἐξέβαλε τῆς πόλεως;
τίνα δὲ ὑμῖν διέβαλεν; ἢ καθ' ἕνα μὲν τοιόσδε ἦν,

---

2 ἡμῖν ex C reposuit Mend., ὑμῖν ceteri 3 τοῖς στρατο-πέδοις a et, in mg. tamen, b 4 ἐν στρατοπέδοις ci. Mend. 10 δῆλον (sic) V 11 ⟨ἀπ'⟩ αὐτοῦ scr. Mend., multos alios locos secutus; αὐτοῦ ut genet. separativum retinet Bitschofsky (v. ad II § 591) p. 1208, nisi malis referre ad δύο τέλη, quod ego praetulerim 12 στρατεύεσθαι ci. Mend. 16 καὶ ante ἐς om. Did. ἐξανέστησεν V 17 ⟨τε⟩ καὶ ci. Mend., cf. ad I § 371 18 τῶν ⟨τοῖς πολίταις⟩ ἐπιβουλευόντων vel sim. quid desideravit Mend., nec vero opus 24 ἡμῖν i C ⟨οὐ⟩ τοιόσδε vertit Gel.

43 a. C.

ἐπεβούλευε δὲ πᾶσιν ὁμοῦ; πότε, ὦ Κικέρων; ὅτε τὴν 235
ἀμνηστίαν ἐκύρου τῶν γεγονότων; ἢ ὅτε μηδένα
διώκεσθαι φόνου; ἢ ὅτε ζήτησιν εἶναι τῶν κοινῶν
χρημάτων; ἢ ὅτε Πομπήιον τὸν Πομπηίου τοῦ ὑμε-
τέρου κατεκάλει καὶ τὴν πατρῴαν ἐκ τῶν δημοσίων
αὐτῷ διέλυε περιουσίαν; ἢ ὅτε τὸν Ψευδομάριον
λαβὼν ἐπιβουλεύοντα ἀπέκτεινε καὶ ἐπῃνέσατε πάντες
καὶ τοῦτο μόνον δι' ὑμᾶς οὐ διέβαλε Κικέρων; ἢ ὅτε
ἐψηφίζετο μὴ εἰσηγεῖσθαι περὶ δικτάτορος μηδένα μήτε
ἐπιψηφίζειν, ἢ νηποινεὶ πρὸς τοῦ θέλοντος ἀποθνή-
σκειν; ταῦτα γάρ ἐστιν, ἃ ἐπολιτεύσατο ἡμῖν Ἀντώνιος 236
ἐν δυὸ μησίν, οἷς μόνοις ἐπέμεινε τῇ πόλει μετὰ
Καίσαρα, ἄρτι μὲν τοῦ δήμου τοὺς φονέας διώκοντος,
ἄρτι δὲ ὑμῶν δεδιότων ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις· οὗ τίνα
καιρόν, εἰ πονηρὸς ἦν, ἀμείνονα εἶχεν; ἀλλ' ἐς τὰ 237
ἐναντία· οὐκ ἦρχε. πῶς; οὐ μόνος ἦρχεν ἀποδημή-
σαντος ἐπὶ Συρίας Δολοβέλλα; οὐ στρατὸν εἶχεν ἕτοι-
μον ἐν τῇ πόλει τὸν ὑφ' ἡμῶν αὐτῷ δεδομένον; οὐκ
ἐνυκτοφυλάκει τὴν πόλιν; οὐκ ἐνυκτοφυλακεῖτο διὰ
τὴν τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλήν; οὐ πρόφασιν εἶχε τὴν 238
σφαγὴν Καίσαρος, φίλου τέ οἱ καὶ εὐεργέτου ὄντος
καὶ τῷ δήμῳ μάλιστα ὑπεραρέσκοντος; οὐχ ἑτέραν
εἶχεν οἰκείαν, ἐπιβεβουλευμένος ἐς τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν
ἀνδρῶν; ὧν ἔκτεινε μὲν ἢ ἐφυγάδευσεν οὐδένα, συν-

---

3 ⟨*τοῦ*⟩ *φόνου* maluit Mend., sed cf. II § 563, IV § 392 6 *διέλυσε* i 9 *περὶ δικτάτορος* ⟨*ἀρχῆς*⟩ ci. Mend., cf. § 94. 148 10 *ἐθέλοντος* V 16 *οὐκ ἦρχε*] *οὐκ ἤρκει* scr. Bk., rec. Mend., non recte; *εἶχεν ἐς τὰ ἐναντία; ἀλλ' οὐκ ἦρχε* (i. e imperium non habebat sc. domi) Keil, bene, sed fort. recte interpunxi: *ἀλλ' ἐς τὰ ἐναντία· οὐκ ἦρχε* (i. e. immo vero, e contrario, imperium non habebat) 18 *a uobis* C 19 *ἐνυκτοφυλακεῖτο*] *ἐδορυφορεῖτο* ci. Mend., probabiliter 23 *οἰκίαν* libri, corr. Gel. et H. Steph. 24 *ἀνδρῶν*] *hostium* C, *ἀνδροφόνων* ci. Mend., inut.

43 a. C.

ἔγνω δέ, ὅσον εἶχε μέτρου καλῶς, καὶ διδομένας αὐτοῖς
ἡγεμονίας οὐκ ἐφθόνησε δοθῆναι.

239 τὰ μὲν δὴ μέγιστα, ὦ Ῥωμαῖοι, καὶ ἀναμφίλογα
Κικέρωνος ἐς τὸν Ἀντώνιον ἐγκλήματα ὁρᾶτε· ἐπεὶ δέ 58
γε ἐπὶ τοῖς ἐγκλήμασι καὶ μαντεύματα ἐπάγουσιν, ὡς
ὁ Ἀντώνιος ἔμελλε μὲν τὸν στρατὸν ἄξειν ἐπὶ τὴν
πόλιν, δείσειε δὲ προλαβόντος αὐτὴν ἑτέρῳ στρατῷ
Καίσαρος, πῶς οὖν, εἰ τὸ μελλῆσαι μόνον ἐστὶν ἀν-
δρὸς πολεμίου, τὸν ἐλθόντα καὶ παραστρατοπεδεύσαντα
240 ἡμῖν ἀσήμαντον οὐχ ἡγεῖται πολέμιον; πῶς δ', εἴπερ
ἤθελεν ὁ Ἀντώνιος, οὐκ ἀφίκετο; ἢ τρισμυρίους ἔχων
συντεταγμένους ἔδεισε τρισχιλίους τοὺς ἀμφὶ τὸν Καί-
σαρα ὄντας ἀνόπλους, ἀσυντάκτους, ἐς μόνας Καίσαρι
διαλλαγὰς συνελθόντας καὶ εὐθύς, ὡς ἔγνωσαν πολε-
241 μεῖν αἱρούμενον, καταλιπόντας; εἰ δὲ μετὰ τρισμυρίων
ἐλθεῖν ἔδεισε, πῶς ἦλθε μετὰ μόνων χιλίων; μεθ' ὧν
αὐτὸν ἐς τὸ Τίβυρον ἐξιόντα πόσοι προεπέμπομεν
καὶ πόσοι συνώμνυμεν οὐχ ὁρκούμενοι; πόσους δὲ
Κικέρων ἐπαίνους ἐς τὴν πολιτείαν αὐτοῦ καὶ ἀρετὴν
242 ἀνάλισκε; πῶς δ' αὐτὸς Ἀντώνιος, εἴ τι τοιοῦτον ἐγί-
γνωσκε, τὰ ἐνέχυρα τὰ νῦν ὄντα πρὸ τοῦ βουλευτηρίου
κατέλιπεν ἡμῖν, μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ μειράκιον
υἱόν; οἳ κλαίουσι καὶ δεδίασι νῦν οὐ τὴν Ἀντωνίου
πολιτείαν, ἀλλὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν δυναστείαν.

243 ταῦτα μὲν δὴ πρὸς ὑμᾶς ἐξενήνοχα δεῖγμα τῆς 59
Ἀντωνίου τε ἀπολογίας καὶ Κικέρωνος μεταβολῆς·

---

5 γε] σε V 10 ἀσήμαντον adnotationem marginalem esse ci. Mend.: 'obscurum'; Herw. p. 69 aut corruptum esse putavit aut ἀκέλευστον intellegendum, sed est 'insignia magistratus ullius non habens' ἡγεῖσθε ci. Mend.; ad ἡγεῖται subaudi Κικέρων 11 ἤθελεν Musgr., ἦλθεν libri, ἤμελλεν scr. Bk. 25 δείγματα ci. Nauck 26 διαβολῆς idem, sed cf. § 188. 192

43 a. C.

*παραίνεσιν δ' ἐπιθήσω τοῖς εὖ φρονοῦσι μήτε ἐς
τὸν δῆμον μήτε ἐς Ἀντώνιον ἁμαρτάνειν μηδὲ ἔχ-
θρας καὶ κινδύνους ἐπάγειν τοῖς κοινοῖς, νοσούσης
ἔτι τῆς πολιτείας καὶ ἀπορούσης τῶν ὀξέως ἀμυνούν-
των, δύναμιν δ' ἐν τῇ πόλει συστησαμένους, πρὶν
θορυβῆσαί τι τῶν ἔξω, τὴν ἀρκέσουσαν, τότε τοῖς
ἑκάστοτε ἐπείγουσιν ἐφεδρεύειν καὶ κρίνειν, οὓς ἂν
ἐθέλητε, δυναμένους τὸ κεκριμένον τελεῖν. πῶς οὖν* 244
*ἔσται ταῦτα; ἐὰν Ἀντώνιον μὲν ἐῶμεν ἐς πρόφασιν
ἢ χάριν τοῦ δήμου τὴν Κελτικὴν ἔχειν, Δέκμον δὲ μετὰ
τριῶν ὧν ἔχει τελῶν ἐνθάδε καλῶμεν καὶ ἀφικόμενον
ἐκπέμπωμεν ἐς Μακεδονίαν, τὰ τέλη κατασχόντες. εἰ* 245
*δὲ καὶ τὰ ἀπ' Ἀντωνίου μεταστάντα δύο πρὸς ἡμᾶς
μετέστη, καθάπερ φησὶ Κικέρων, καὶ τάδε καλῶμεν ἀπὸ
τοῦ Καίσαρος ἐς τὴν πόλιν. οὕτω γὰρ πέντε τελῶν ἡμῖν
ὑπαρχόντων ψηφιζοίμεθα ἄν, ὅ τι δοκιμάζοιμεν, ἐγκρα-
τῶς, ἐς οὐδενὸς ἀνδρὸς ἐλπίδας αἰωρούμενοι.*

60 *καὶ τάδε μὲν εἴρηται τοῖς ἄνευ φθόνου καὶ φιλο-* 246
*νικίας ἀκροωμένοις· τοῖς δὲ ἀπερισκέπτως καὶ ἀπαρα-
σκεύως δι' οἰκείαν ἔχθραν ἢ φιλονικίαν ἐκθορυβοῦσιν
ὑμᾶς κριτὰς παραινῶ μὴ ταχεῖς εἶναι μηδὲ προπετεῖς
ἐς ἄνδρας μεγίστους τε καὶ στρατιᾶς ἄρχοντας ἱκανῆς
μηδὲ ἄκοντας ἐκπολεμοῦν, ἀναμιμνησκομένους Μαρ-
κίου τε τοῦ Κοριολανοῦ καὶ τὰ ἔναγχος δὴ ταῦτα
Καίσαρος, ὃν στρατιᾶς ὁμοίως ἡγούμενον καὶ σπον-
δὰς ἀρίστας ἂν ἡμῖν γενομένας προτείνοντα προπετῶς*

---

9 in verbis *ἐς πρόφασιν* haesit Mend., *εὐπροφάσιστον χάριν* ci. Herw. p. 69 sq.; at omnia bene habere videntur, si *τοῦ δήμου* etiam ad *ἐς πρόφασιν* referas, cf. I § 465 *ἐς πρόσχημα τῆς πατρίου πολιτείας* 14 sq. *Κικέρων, ἀντὶ τοῦ Καίσαρος, καὶ τάδε καλῶμεν ἐς τὴν πόλιν* ci. Mend., sed facile subaudias post *Κικέρων: καὶ οὐ πρὸς Καίσαρα* 22 *τε* om. V

43 a. C.
πολέμιον ψηφισάμενοι τῷ ὄντι πολέμιον ἠναγκάσαμεν
247 γενέσθαι, φείδεσθαι δὲ καὶ τοῦ δήμου πρὸ βραχέος
τοῖς φονεῦσι τοῖς Καίσαρος ἐπιδραμόντος, μὴ ἐς ὕβριν
αὐτοῦ δοκῶμεν τοῖς μὲν ἡγεμονίας ἐθνῶν διδόναι,
Δέκμον δὲ ἐπαινεῖν, ὅτι τοῦ δήμου νόμον ἀκυροῖ, καὶ
Ἀντώνιον πολέμιον κρίνειν, ὅτι τὴν Κελτικὴν ἔλαβε παρὰ
248 τοῦ δήμου. ὧν τοὺς μὲν εὖ βουλευομένους ἐνθυμεῖσθαι
χρὴ ὑπὲρ τῶν ἔτι πλανωμένων, τοὺς δ' ὑπάτους καὶ δη-
μάρχους πλείονας κινδυνεύουσι τοῖς κοινοῖς γενέσθαι".
249 ὧδε μὲν ὁ Πείσων ἀπελογεῖτο καὶ ὠνείδιζεν ὁμοῦ 61
καὶ ἐφόβει καὶ σαφῶς αἴτιος ἐγένετο μὴ ψηφισθῆναι
πολέμιον Ἀντώνιον. οὐ μὴν ἐκράτησε τῆς Κελτικῆς
αὐτὸν ἄρχειν· οἱ γὰρ τῶν σφαγέων φίλοι τε καὶ συγ-
γενεῖς ὑπὸ δέους ἐκώλυσαν, μὴ τοῦ πολέμου λυθέντος
ἐπεξέλθοι τὸν φόνον Καίσαρι συναλλαγείς· διὸ καὶ
στασιάζειν αἰεὶ παρεσκεύαζον Καίσαρά τε καὶ Ἀντώ-
250 νιον. ἐψηφίσαντο δ' Ἀντωνίῳ προαγορεῦσαι Μακε-
δονίαν ἀντὶ τῆς Κελτικῆς ἔχειν· τὰς δὲ ἄλλας ἐντολάς,
εἴτε λαθόντες εἴτ' ἐξεπίτηδες, Κικέρωνα συγγράψαι τε
251 καὶ δοῦναι τοῖς πρεσβεύουσι προσέταξαν. ὃ δὲ τὴν
γνώμην παραφέρων συνέγραφεν ὧδε· Μουτίνης Ἀντώ-
νιον εὐθὺς ἀπανίστασθαι καὶ Δέκμῳ τὴν Κελτικὴν
μεθιέναι, ἐντὸς δὲ Ῥουβίκωνος ποταμοῦ, τοῦ τὴν
Ἰταλίαν ὁρίζοντος ἀπὸ τῆς Κελτικῆς, ἡμέρᾳ ῥητῇ γενό-

1 ἠναγκάσαμεν Gel. et Musgr., ἠνάγκασαν O i, quod fort. retineri debebat, *coegistis* C 9 πλείονας corruptum; πλείονος ci. Schw., ἡγεμόνας Mend. coll. Mithr. c. 113 extr., παιῶνας Madvig, Advers. crit. III p. 77 sq., κηδεμόνας G. Senger, ut Mend. in exemplari suo adnotavit 14 ὑπὸ δέους spuria esse ci. Mend., contra iure Bitschofsky p. 443 19 λαθόντες] *seu temere* C, ἁλόντες ci. Mend., sed est: 'consensu tacito' (Keil) 20 πρεσβεύσουσι ci. Mend., cf. praef.

17 ἐψηφίσαντο] demum prid. Non. Jan., cf. Cic. Phil. 6, 1 § 3
19 Κικέρωνα συγγράψαι] at cf. Drumann I² p. 176 sq.

43 a. C.

μενον ἐπιτρέψαι τὰ καθ' ἑαυτὸν ἅπαντα τῇ βουλῇ. οὕτω μὲν φιλονίκως τε καὶ ψευδῶς ⟨τὰς⟩ ἐντολὰς ὁ 252 Κικέρων συνέγραφεν, οὐδεμιᾶς ἔχθρας τοσῆσδε ὑπούσης, ἀλλ', ὡς ἔοικε, τοῦ δαιμονίου τὰ κοινὰ ἐς μεταβολὴν ἐνοχλοῦντος καὶ αὐτῷ Κικέρωνι κακῶς ἐπινοοῦντος. ἄρτι δὲ καὶ τῶν Τρεβωνίου λειψάνων κομισθέντων 253 καὶ τῆς ἐς αὐτὸν ὕβρεως γνωσθείσης ἀκριβέστερον, οὐ δυσχερῶς ἡ βουλὴ τὸν Δολοβέλλαν ἔκρινεν εἶναι πολέμιον.

62 οἱ δ' ἐς τὸν Ἀντώνιον ἀπεσταλμένοι πρέσβεις, αἰ- 254 δούμενοι τῶν ἐντολῶν τὸ ἀλλόκοτον, οὐδὲν μὲν ἔφασαν, αὐτὰς δ' ἐπέδοσαν αὐτῷ. καὶ ὁ Ἀντώνιος σὺν ὀργῇ πολλὰ ἔς τε τὴν βουλὴν καὶ τὸν Κικέρωνα ἀπερρίπτει, θαυμάζων, ὅτι Καίσαρα μὲν τὸν τὰ μέγιστα ὠφελήσαντα τὴν ἀρχὴν ἡγοῦνται τύραννον ἢ βασιλέα, Κικέρωνα δὲ οὐ νομίζουσιν, ὃν Καῖσαρ μὲν εἷλε πολέμῳ καὶ οὐκ ἀπέκτεινε, Κικέρων δὲ τοὺς ἐκείνου φονέας προτίθησι τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ Δέκμον Καίσαρι μὲν ὄντα φίλον ἐμίσει, ἀνδροφόνον δὲ αὐτοῦ γενόμενον ἀγαπᾷ, καὶ τῷ μὲν παρ' οὐδενὸς μετὰ Καίσαρα λαβόντι τὴν Κελτικὴν προστίθεται, τῷ δὲ παρὰ τοῦ δήμου λαβόντι πολεμεῖ. "τῶν τε ἐψηφισμένων μοι 255 τελῶν τοῖς μὲν αὐτομολήσασι γέρα δίδωσι, τοῖς δὲ παραμείνασιν οὔ, διαφθείρων οὐκ ἐμοὶ μᾶλλον ἀλλὰ τῇ πόλει τὰ στρατιωτικά. καὶ τοῖς μὲν ἀνδροφόνοις 256 ἀμνηστίαν ἔδωκεν, ᾗ κἀγὼ συνεθέμην διὰ δύο ἄνδρας αἰδεσίμους· Ἀντώνιον δὲ καὶ Δολοβέλλαν ἡγεῖται πολεμίους, ὅτι τῶν δεδομένων ἐχόμεθα. ἥδε γάρ ἐστιν ἡ

1 ἐπέτρεψε i 2 ⟨τὰς⟩ ἐντολὰς ci. Schw., rec. Mend. 5 κακὸν ci. Mend. 6 τοῦ ante τρεβωνίου add. i 12 ἀπέδοσαν V 15 ἡγοῦν (ται om.) B 21 προτίθεται i τῷ δὲ] *sibi uero* C, sed cf. v. 27 Ἀντώνιον 24 παραμένουσιν i

43 a. C.
*ἀληθὴς αἰτία· κἂν ἀποστῶ τῆς Κελτικῆς, οὔτε πολέ-
μιος οὔτε μόναρχός εἰμι. ταῦτα μέντοι μαρτύρομαι
λύσειν τὴν οὐκ ἀγαπωμένην ἀμνηστίαν".*
257 *τοιάδε πολλὰ εἰπὼν ὁ Ἀντώνιος ἀντέγραφε τῷ δόγ-* 63
*ματι τῇ μὲν βουλῇ πεισθῆναι ἂν ἐς ἅπαντα ὡς πατρίδι,
Κικέρωνι δὲ τῷ συγγράψαντι τὰς ἐντολὰς ὧδε ἀποκρί-
νεσθαι· "ὁ δῆμος ἔδωκέ μοι τὴν Κελτικὴν νόμῳ, καὶ
Δέκμον ἀπειθοῦντα τῷ νόμῳ μετελεύσομαι καὶ τοῦ
φόνου δίκας ἀπαιτήσω μόνου ὑπὲρ ἁπάντων, ἵνα καὶ
ἡ βουλὴ καθαρεύσῃ ποτὲ τοῦ μύσους, ἐμπιπλαμένη*
258 *νῦν διὰ Κικέρωνα Δέκμῳ βοηθοῦντα". τάδε μὲν ὁ
Ἀντώνιος εἶπέ τε καὶ ἀντέγραψε, καὶ ἡ βουλὴ αὐτὸν
αὐτίκα ἐψηφίζετο εἶναι πολέμιον καὶ τὸν ὑπ' αὐτῷ
στρατόν, εἰ μὴ ἀποσταῖεν αὐτοῦ· Μακεδονίας δὲ καὶ
τῆς Ἰλλυρίδος αὐτῆς καὶ τῶν ἐν ἀμφοτέραις ὑπολοί-
πων στρατῶν Μᾶρκον Βροῦτον ἄρχειν, μέχρι κατα-*
259 *σταίη τὰ κοινά. ὃ δὲ ἴδιόν τε εἶχεν ἤδη στρατὸν καὶ
παρὰ Ἀπουληίου τινὰ προσειλήφει καὶ ναῦς εἶχε μα-
κράς τε καὶ ὁλκάδας καὶ χρημάτων ἐς μύρια καὶ ἑξα-
κισχίλια τάλαντα καὶ ὅπλα πολλά, ὅσα ἐν Δημητριάδι
Γαΐῳ Καίσαρι ἐκ πολλοῦ γιγνόμενα εὗρεν· οἷς ἅπασιν
αὐτὸν ἡ βουλὴ τότε ἐψηφίζετο ἐς τὰ συμφέροντα τῆς*
260 *πατρίδος χρῆσθαι. ἐψηφίσαντο δὲ καὶ Κάσσιον ἄρχειν
τε Συρίας καὶ πολεμεῖν Δολοβέλλᾳ· τούς τε ἄλλους,
ὅσοι τινὸς ἔθνους ἢ στρατοῦ Ῥωμαίων ἄρχουσιν ἀπὸ*

---

5 malim aut *ὡς πατρίδι ⟨συμφέρον⟩* (similia iam Herw. p. 70 et Schenkl p. 179) aut cum Keil *ὡς πάτριον* 6 *τῷ* om. a 6 sq. *ἀποκρίνασθαι* V 10 *ἀναπιμπλαμένη* ci. Herw. p. 70 13 *ὑπ'* i, *ἐπ'* O, *omnemque cum eo exercitum* C; *καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸν στρατὸν* ci. Mend. 25 *τινὸς* Bk., *τινὲς* libri, quod tenent Nauck et Kratt p. 45

---

5 *πεισθῆναι ἂν*] at cf. Drumann I[2] p. 182 sq. 13 *πολέμιον*] errat App., cf. ibid. p. 186 18 de Apuleio cf. ad IV § 316

43 a. C.

τῆς Ἰονίου θαλάσσης ἐπὶ τὴν ἕω, πάντας ὑπακούειν
ἐς ὅ τι προστάσσοι Κάσσιος ἢ Βροῦτος.

64 ὧδε μὲν ὀξέως σὺν ἀφορμῇ τοὺς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον 261
ἐξελάμπρυνον, καὶ ὁ Καῖσαρ ἕκαστα μαθὼν ἠπόρητο,
τὴν μὲν ἀμνηστίαν ἡγούμενος εὐπρέπειαν ἐσχηκέναι
φιλανθρωπίας καὶ ἔλεον συγγενῶν ἀνδρῶν καὶ ὁμοτί-
μων, καὶ τὰς βραχυτέρας ἡγεμονίας ἀσφάλειαν· Δέκμῳ
τε τὴν Κελτικὴν βεβαιοῦντας Ἀντωνίῳ δόξαι περὶ τυ-
ραννίδος διαφέρεσθαι, ᾧ προσποιήματι καὶ αὐτὸν ὑπ-
άγεσθαι κατ' Ἀντωνίου· τὸ δὲ καὶ Δολοβέλλαν πολέμιον 262
ψηφίσασθαι δι' ἕνα τῶν ἀνδροφόνων ἀναιρεθέντα καὶ
Βρούτῳ καὶ Κασσίῳ τὰς ἡγεμονίας ἐς τὰ μέγιστα ἔθνη
διαλλάξαι στρατόπεδά τε δοῦναι πολλὰ ἀθρόως καὶ
χρήματα καὶ ἡγεμόνας ἡγεμόνων ἀποφῆναι πάντων,
ὅσοι πέραν εἰσὶ τῆς Ἰονίου θαλάσσης, σαφῶς εἶναι τὴν
μὲν Πομπηίου μοῖραν αὐξόντων, τὴν δὲ Καίσαρος καθ-
αιρούντων. ἐνεθυμεῖτο δὲ καὶ τῆς ἐς αὐτὸν ὡς μειρά- 263
κιον τέχνης, εἰκόνα μὲν αὐτῷ καὶ προεδρίαν παρασχόν-
των καὶ ἀντιστράτηγον ἀποφηνάντων, ἔργῳ δὲ ἴδιον
αὐτοῦ τὸν στρατὸν ὄντα ἀφαιρουμένων· ὑπάτων γὰρ
συστρατηγούντων οὐδὲν εἶναι τὸν ἀντιστράτηγον. τά 264
τε γέρα τοῖς ἀπὸ Ἀντωνίου μόνοις μεταστᾶσιν ἐψηφι-
σμένα τοὺς αὐτῷ στρατευομένους ἀτιμοῦν· καὶ τὸν πό-
λεμον ὅλως αὐτῷ μὲν αἰσχύνην ἔχειν, ἔργῳ δὲ τὴν
βουλὴν ἀποχρῆσθαί οἱ κατὰ Ἀντωνίου, μέχρι καθέλω-

---

3 *σὺν ἀφορμῇ*] *ἀφορμαῖς* maluit Mend., *celeri impetu* (i. e. *σὺν ὁρμῇ*) C, cf. V § 310 4 *ἠπόρειτο* (sic) bf 6 *ἐλέου* i 8 *τε* Baf, *δὲ* Vb, hoc quoque bonum *δόξαν* i 9 *αὐτὸν* libri, corr. Mend. 9 sq. *ὑπαγαγέσθαι* malim cum Mend. 17 *αὐτὸν* libri, corr. Mend., item correxi v. 18 et 20 21 *στρατηγούντων* b[1] 22 *μεταστᾶσι μόνοις* ci. Mend., contra Kratt p. 68 23 et 24 *αὐτῷ* libri., corr. Mend. 25 *ἀποχρήσασθαι* i

43 a. C.
265 *σιν αὐτόν. ταῦτα λογιζόμενος ἐπέκρυπτε καὶ θύων* 65
ἐπὶ τῇ δεδομένῃ ἀρχῇ πρὸς τὸν στρατὸν ἔφη· "καὶ τάδε
μοι παρ' ὑμῶν, ὦ συστρατιῶται, γέγονεν, οὐ νῦν, ἀλλ'
ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν ἐδίδοτε· καὶ γὰρ ἡ βουλὴ δι' ὑμᾶς
ἔδωκεν. ὥστε ἐμὲ καὶ τούτων ἴστε τὴν χάριν ὑμῖν
ὀφλήσοντα καί, ἢν οἱ θεοὶ παρέχωσιν εὐπραγεῖν, ἀπο-
δώσοντα ἀθρόως".
266 *ὃ μὲν οὑτωσὶ τὸν στρατὸν οἰκειούμενος ὑπήγετο,*
τῶν δὲ ὑπάτων Πάνσας μὲν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν ἐξενάγει,
Ἵρτιος δὲ τῷ Καίσαρι τὸν στρατὸν ἐμερίζετο καί, ὡς
αὐτῷ παρὰ τῆς βουλῆς ἐν ἀπορρήτῳ λέλεκτο, ἐς τὸ
μέρος ᾔτει τὰ δύο τέλη τὰ παρὰ Ἀντωνίου μεταστάντα,
εἰδὼς τάδε ὄντα τοῦ στρατοῦ τὸ ἀξιολογώτατον. καὶ
ὁ μὲν Καῖσαρ ἅπαντα συνεχώρει, μερισάμενοι δὲ ἐχεί-
267 *μαζον μετ' ἀλλήλων. παροδεύοντος δὲ τοῦ χειμῶνος*
ἤδη Δέκμος μὲν ἔκαμνεν ὑπὸ λιμοῦ, Ἵρτιος δὲ καὶ
Καῖσαρ ἐς τὴν Μουτίνην ἐχώρουν, μὴ κάμνοντα τὸν
268 *Δέκμου στρατὸν ὁ Ἀντώνιος παραλάβοι. ἀκριβῶς δὲ*
τῆς Μουτίνης φυλασσομένης ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, παν-
συδὶ μὲν οὐ συνεπλέκοντο αὐτῷ Πάνσαν περιμένον-
τες, ἱππομαχίαι δ' ἦσαν πυκναί, πολὺ μὲν πλείους
ἱππέας ἔχοντος Ἀντωνίου· τοῦ πεδίου δὲ ἡ δυσχέρεια,
διὰ χειμάρρους ἐκτεταφρευμένου, τὴν πλεονεξίαν τὸ
πλῆθος ἀπεστέρει.
269 *καὶ τάδε μὲν ἦν ἀμφὶ τῇ Μουτίνῃ, τὰ δ' ἐν Ῥώμῃ* 66
τῶν ὑπάτων οὐ παρόντων ὁ Κικέρων ἦγεν ὑπὸ δη-
μοκοπίας· καὶ συνεχεῖς ἦσαν ἐκκλησίαι, ὅπλα τε εἰργά-
ζετο συναγαγὼν τοὺς δημιουργοὺς ἀμισθὶ καὶ χρήματα

1 *ἀπέκρυπτε* b[1] 6 *ὀφλήσαντα* V 8 *ὑπήγετο*] *ἠπείγετο* V 10 *τὸν* om. V 12 *παρὰ*] *ἀπ'* maluit Mend., ut legitur ceteris locis 18 *παραλάβη* V 19 sq. *πανσυδὶ* B, *πασσυδὶ* V, *πανσυδεὶ* i, quod fort. praeferendum, cf. Kühner-Blass I[3], 2 p. 303

43 a. C.

συνέλεγε καὶ βαρυτάτας ἐσφορὰς τοῖς Ἀντωνίου φί-
λοις ἐπετίθει. οἵ δὲ ἑτοίμως ἐσέφερον ἐκλυόμενοι τὴν 270
διαβολήν, μέχρι Πούπλιος Οὐεντίδιος, ἐστρατευμένος τε
Γαΐῳ Καίσαρι καὶ Ἀντωνίῳ φίλος ὤν, οὐκ ἤνεγκε τὴν
βαρύτητα τοῦ Κικέρωνος, ἀλλ' ἐς τὰς Καίσαρος ἀποι-
κίας ἐκδραμὼν ὡς γνώριμος δύο ἐς τὸν Ἀντώνιον ἀν-
εστράτευσε τέλη καὶ ἐς τὴν Ῥώμην συλλαβεῖν Κικέ-
ρωνα ἠπείγετο. τότε μὲν δὴ θόρυβός τε ἦν ἄπλετος, 271
καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ὑπεξέφερον οἱ πλείους μετὰ
δυσελπιστίας, καὶ ὁ Κικέρων τῆς πόλεως ἀπεδίδρασκε.
καὶ ὁ Οὐεντίδιος μαθὼν ἐς τὸν Ἀντώνιον ἀνέστρεφε.
διακλειόμενος δὲ ὑπὸ Καίσαρός τε καὶ Ἱρτίου ἐς τὴν
Πικηνῖτιδα παρῆλθε καὶ τέλος ἄλλο συλλογίσας ἐφή-
δρευε τοῖς ἐσομένοις. οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Καίσαρα, τοῦ 272
Πάνσα μετὰ στρατιᾶς πλησιάζοντος, Καρσουλήιον αὐτῷ
προσέπεμπον ἄγοντα τὴν Καίσαρος στρατηγίδα τάξιν
καὶ τὸ Ἄρειον τέλος ἐς βοήθειαν τῆς διόδου τῶν στε-
νῶν. ὁ δὲ Ἀντώνιος τῶν μὲν στενῶν ὑπερεῖδεν ὡς 273
οὐδὲν πλέον ἢ κωλύσων ἐν αὐτοῖς, ἐπιθυμίᾳ δὲ ἀγῶ-
νος, οὐκ ἔχων τοῖς ἱππεῦσιν ἐλλαμπρύνασθαι διὰ τὸ
πεδίον ἑλωδέστερον ὂν καὶ τεταφρευμένον, δύο ἐν-
ήδρευσε τέλη τὰ ἄριστα ἐν τῷ ἕλει, τῆς ὁδοῦ, χειρο-

---

4 *οὐκ*] *οὐκέτι* ci. Mend., possis etiam *οὐκ ἤνεγκεν* ⟨*ἔτι*⟩ 6 sq. verbis *ἐς τὸν Ἀντώνιον* deletis Mend. maluit *ἐστράτευσε*, sed 'legionibus revocatis ad Antonii militiam' recte vertit Schw. 8 *δὴ* om. i 11 *ἀνέστρεφε*] *ἔστρεφε* maluit Mend., conicio *ἀπέστρεφε* 12 *δὲ*] *τὲ* f 13 *πικηνίτιδα* V, *πικηνήτιδα* Bi 15 *πάνσου* i *Καρσουλήιον*] item § 274 sq. 282; 'Carfulenum' nominant ceteri auctores, cf. Münzer ap. Pauly-Wissowa 3, 2 p. 1589 et W. Schulze (v. ad I § 183) p. 353 (adn. 3) 20 *τὸ* bis posuit V

---

3 sqq. de Ventidio cf. O. E. Schmidt, Philol. 51 (1892) p. 198 sqq., ubi v. de prioribus 14 sqq. de numero copiarum cf. Groebe ap. Drumann I[2] p. 455 sq.

43 a.C.
ποιήτου καὶ στενῆς οὔσης, ἑκατέρωθεν τῷ δόνακι κρύ-
274 πτων. Καρσουληίου δὲ καὶ Πάνσα τὰ στενὰ νυκτὸς 67
διαδραμόντων, ἅμα δ' ἡμέρᾳ μόνοις τοῖς Ἀρείοις καὶ
πέντε ἄλλαις τάξεσιν ἐς τὴν χειροποίητον ὁδὸν ἐσβα-
λόντων, ἔτι καθαρεύουσαν πολεμίων, καὶ τὸ ἕλος ἑκατέ-
ρωθεν ὂν περισκεπτομένων, ὅ τε δόναξ διακινούμενος
ὑπωπτεύετο, καὶ ἀσπὶς ἤδη που καὶ κράνος ἐξέλαμπε,
καὶ ἡ στρατηγὶς Ἀντωνίου τάξις αὐτοῖς αἰφνίδιον ἐπ-
275 εφαίνετο ἐκ τοῦ μετώπου. οἱ δ' Ἄρειοι περιειλημμένοι
τε πάντοθεν καὶ οὐδαμόσε διαδραμεῖν ἔχοντες ἐκέλευον
⟨τοὺς νεήλυδας⟩, εἰ παραγένοιντο, μὴ συνεφάπτεσθαι
σφίσι τῶν πόνων, ὡς μὴ συνταράξειαν αὐτοὺς ὑπὸ
ἀπειρίας, τῇ στρατηγίδι δὲ Ἀντωνίου τὴν Καίσαρος
στρατηγίδα ἀντέταξαν· αὐτοὶ δὲ ἐς δύο διαιρεθέντες
ἐνέβαινον ἐς ἑκάτερον ἕλος, καὶ αὐτοῖς ἐπεστάτουν τῇ
276 μὲν ὁ Πάνσας, τῇ δὲ ὁ Καρσουλήιος. δύο δὲ τῶν ἑλῶν
ὄντων δύο ἦσαν οἱ πόλεμοι, τῇ διόδῳ εἰργόμενοι μὴ
γινώσκειν τὰ ἀλλήλων· καὶ κατὰ τὴν δίοδον αὐτὴν
αἱ στρατηγίδες πόλεμον ἄλλον ἐφ' ἑαυτῶν ἐπολέμουν.
277 γνώμη δὲ ἦν τοῖς μὲν Ἀντωνίου τοὺς Ἀρείους ἀμύ-
νασθαι τῆς αὐτομολίας οἷα προδότας σφῶν γενομένους,
τοῖς δ' Ἀρείοις ἐκείνους τῆς ὑπεροψίας τῶν ἐν Βρεν-
278 τεσίῳ διεφθαρμένων. συνειδότες τε ἀλλήλοις τὸ κρά-
τιστον ὡς εἴη τῆς ἑκατέρου στρατιᾶς, ἤλπιζον ἐν τῷδε

2 καὶ Πάνσα] καὶ πάντα bf, καὶ πάντων a, om. C, addens: *cum legione martia*, numero singulari porro usus 4 sq. ἐκβαλόντων b 5 τὸ ἕλος ⟨τὸ⟩ ci. Nauck, sed cf. ad I § 172 6 κινούμενος i 7 καὶ κράνος om. V 11 ⟨τοὺς νεολέκτους⟩ vel ⟨τοὺς νεήλυδας⟩ addendum ci. Schw. ex C 12 αὐτοὺς libri, corr. Mend. 15 ἕλος] τέλος i C 17 διειργόμενοι ci. Keil ob hiatum 23 τε om. B 24 εἴη] εἶεν malim cum Schw., contra Kratt p. 40

3 sqq. ἅμα δ' ἡμέρᾳ] die XIV mensis Aprilis, cf. Groebe ap. Drumann I[2] p. 453 sqq.

43 a. C.

τῷ ἔργῳ μόνῳ τὸν πόλεμον κρινεῖν. καὶ τοῖς μὲν αἰδὼς ἦν τὸ δύο τέλεσιν οὖσιν δι' ἑνὸς ἡσσᾶσθαι, τοῖς δὲ φιλοτιμία μόνοις τῶν δύο κρατῆσαι.

68 οὕτω μὲν ἀλλήλοις ἐπῄεσαν διωργισμένοι τε καὶ 279
φιλοτιμούμενοι, σφίσι μᾶλλον ἢ τοῖς στρατηγοῖς οἰκεῖον ἡγούμενοι τόδε ἔργον· ὑπὸ δὲ ἐμπειρίας οὔτε ἠλάλαξαν ὡς οὐκ ἐκπλήξοντες ἀλλήλους, οὔτε ἐν τῷ πόνῳ τις αὐτῶν ἀφῆκε φωνὴν οὔτε νικῶν οὔτε ἡσσώμενος. περι- 280
όδους δὲ οὐκ ἔχοντες οὔτε δρόμους ὡς ἐν ἕλεσι καὶ τάφροις, ἀραρότως συνίσταντο, καὶ οὐδέτεροι τοὺς ἑτέρους ὤσασθαι δυνάμενοι τοῖς ξίφεσιν ὡς ἐν πάλῃ συνεπλέκοντο. πληγή τε οὐδεμία ἦν ἀργός, ἀλλὰ τραύματα καὶ φόνοι καὶ στόνοι μόνον ἀντὶ βοῆς· ὅ τε πίπτων εὐθὺς ὑπεξεφέρετο, καὶ ἄλλος ἀντικαθίστατο. παρ- 281
αινέσεων δὲ ἢ ἐπικελεύσεων οὐκ ἐδέοντο, δι' ἐμπειρίαν ἕκαστος ἑαυτοῦ στρατηγῶν. ὅτε δὲ καὶ κάμοιεν, ὥσπερ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἐς ἀναπνοὴν ὀλίγον ἀλλήλων διίσταντο καὶ αὖθις συνεπλέκοντο. θάμβος τε ἦν τοῖς νεήλυσιν ἐπελθοῦσι, τοιάδε ἔργα σὺν εὐταξίᾳ καὶ σιωπῇ γιγνόμενα ἐφορῶσι.

69 πονουμένων δὲ ὧδε πάντων ὑπὲρ φύσιν ἀνθρωπί- 282
νην, ἡ μὲν στρατηγὶς ἡ Καίσαρος ἅπασα διεφθάρη, τῶν δὲ Ἀρείων οἱ μὲν ὑπὸ τῷ Καρσουληίῳ μᾶλλον ἐκράτουν τῶν κατὰ σφᾶς, οὐκ αἰσχρῶς, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἐνδιδόντων, οἱ δὲ ὑπὸ τῷ Πάνσᾳ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐβαροῦντο, διεκαρτέρουν δ' ὅμως ἐπ' ἴσης ἑκάτεροι, μέχρι Πάνσας ὀβελῷ τὴν λαγόνα τρωθεὶς ἐς Βονωνίαν

---

2 δι' del. Nauck 5 post φιλοτιμούμενοι, non post στρατηγοῖς interpunxi cum Herw. p. 70 6 τόδε ⟨τὸ⟩ ἔργον maluit Schw., contra Loesch p. 515, Kratt p. 20 12 ἀλὰ (sic) B 14 ὑπερεφέρετο i 18 αὖθις O, εὐθὺς i, *nec ulla interiecta mora denuo* C, utrumque vertens 27 Πάνσας om. i, *consul* C

43 a. C.
ἐξεφέρετο. τότε γὰρ οἱ κατ' αὐτὸν ἀνεχώρουν, ἐπὶ πόδα
283 πρῶτον, εἶτα μεταβαλόντες ὀξύτερον ὡς ἐν φυγῇ. καὶ οἱ
νεήλυδες ἰδόντες ἔφευγον ἀτάκτως καὶ μετὰ βοῆς ἐς τὸ
χαράκωμα, ὅπερ αὐτοῖς ἐξείργαστο ὁ ταμίας Τορκουᾶτος
συνεστώσης ἔτι τῆς μάχης, ὑπονοήσας ἐν χρείᾳ γενήσεσθαι.
οἱ μὲν δὴ νεήλυδες ἐς αὐτὸ ἀτάκτως συνειλοῦντο, Ἰταλοὶ
μὲν ὄντες ὁμοίως τοῖς Ἀρείοις· ἡ δὲ ἄσκησις ἄρα τοῦ
284 γένους ἐς τοσοῦτον ἀρετῇ διαφέρει. οἱ δὲ Ἄρειοι οὐκ
ἐσῆλθον μὲν ἐς τὸ χαράκωμα αὐτοὶ ὑπὸ ἀδοξίας, ἀλλὰ
παρ' αὐτὸ ἔστησαν· κατάκοποι δὲ ὄντες ὤργων ὅμως, εἴ
τις ἐπίοι, μέχρι τοῦ ἀναγκαίου τέλους διαγωνίσασθαι.
Ἀντώνιος δὲ τῶν μὲν Ἀρείων ἀπέσχετο ὡς ἐπιπόνων,
τοῖς δὲ νεήλυσιν ἐπιδραμὼν πολὺν εἰργάζετο φόνον.
285 Ἵρτιος δὲ ἐν Μουτίνῃ τῆς μάχης πυθόμενος, ἑξή- **70**
κοντα στάδια ἀπεχούσης, ἵετο δρόμῳ μετὰ τοῦ ἑτέρου
τέλους τῶν ἀπὸ Ἀντωνίου μεταστάντων. ἤδη τε ἦν
ὀψία δείλη, καὶ οἱ νικήσαντες τῶν Ἀντωνίου παιανί-
ζοντες ἐπανῄεσαν· καὶ αὐτοῖς ὁ Ἵρτιος ἀσυντάκτοις
οὖσιν ἐπιφαίνεται συντεταγμένος ὁλοκλήρῳ τέλει καὶ
286 ἀπαθεῖ. οἱ δὲ συνετάχθησαν μὲν αὖθις ὑπ' ἀνάγκης,
καὶ πολλὰ καὶ πρὸς τούσδε ἔργα λαμπρὰ ἐπεδείξαντο·
οἷα δὲ ἀκμήτων ἡσσῶντο κεκμηκότες, καὶ τὸ πλεῖστον
αὐτῶν μάλιστα τὸ ἔργον Ἱρτίου διέφθειρε, καίπερ οὐ
διώκοντος αὐτοὺς ὑπὸ φόβου τῶν ἑλῶν, καὶ τῆς ἑσπέ-

6 τὸ ante αὐτὸ add. i 8 ἀρετῇ spurium esse ci. Mend., vix recte, ἀρετῆς maluit Keil 9 αὐτοὶ] αὐτὸ desideravit Zerdik p. 66 10 ὤρμων, γ supra μ addita, B, ὤρμων Vi 15 ἀπεχούσῃ ci. Nauck 21 καὶ ante πρὸς om. V τοῦδε i ἀπεδείξαντο i 24 sq. καὶ ⟨τὸ⟩ τῆς ἑ. ci. Musgr., καὶ ἡ ἑσπέρα ἤδη μελαινομένη R. Bodewig, De proeliis apud Mutinam commissis, diss. Monast. 1886, p. 24 adn. 4 (cf. Herodot. 8, 11), ante διέλυσεν distinguendum et διέλυσεν αὐτούς vitiosa esse ci. Mend.

4 Τορκουᾶτος] cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 39 adn. 24

43 a. C.

ρας ἤδη μελαινομένης διέλυσεν αὐτούς. καὶ τὸ ἕλος 287
ἐπὶ πλεῖστον ἐπεπλήρωτο ὅπλων τε καὶ νεκρῶν καὶ ἀν-
δρῶν ἡμιθνήτων καὶ τετρωμένων· οἳ δὲ καὶ ἐρρωμένοι
σφῶν ὑπὸ τοῦ κόπου κατεφρόνουν. ἱππεῖς δὲ αὐτοὺς 288
ἐξ Ἀντωνίου περιθέοντες, ὅσοι παρήσπιζον αὐτῷ, δι'
ὅλης τῆς νυκτὸς ἀνελέγοντο καὶ τοὺς μὲν ἀντὶ σφῶν
αὐτῶν, τοὺς δὲ σὺν ἑαυτοῖς ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀνετίθεντο
ἢ τῆς οὐρᾶς ἀντεχομένους παρεκάλουν παρατροχάζειν
καὶ βοηθεῖν σφίσιν ἐς τὴν σωτηρίαν. ὧδε μὲν Ἀντω- 289
νίῳ καλῶς ἀγωνισαμένῳ διέφθαρτο ἡ ἰσχὺς διὰ Ἵρτιον
ἐπελθόντα. καὶ ηὐλίσατο ἐν κώμῃ παρὰ τὸ πεδίον
ἀχαρακώτως· Ἀγορὰ Κελτῶν ἡ κώμη καλεῖται. ἔπεσον
δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεας ἑκατέρων, καὶ
ἡ στρατηγὶς ἡ Καίσαρος ἅπασα, Ἱρτίου δὲ ὀλίγοι.

71 τῆς δ' ἐπιούσης ἀνεζεύγνυον ἐς τὰ ἐν τῇ Μουτίνῃ 290
στρατόπεδα πάντες. γνώμη δὲ ἦν Ἀντωνίῳ μὲν ἐπὶ
τοσῷδε πταίσματι μὴ ἐπιχειρεῖν ἔτι τοῖς ἐχθροῖς μεγάλῃ
μάχῃ μηδ' ἐπιόντων ἀμύνεσθαι, διὰ δὲ τῶν ἱππέων
τὰ ἐφήμερα μόνα αὐτοὺς ἐνοχλεῖν, μέχρι παραδῴη
Δέκμος αὐτὸν ἐς ἔσχατον ἤδη λιμοῦ τετρυμένος, Ἱρτίῳ δὲ
καὶ Καίσαρι διὰ τοῦτο μάλιστα ⟨τὰ⟩ ἐς τὴν μάχην ἐπεί-

---

1 si verba sana, subaudi τὸ ἔργον Ἱρτίου ad διέλυσεν 3 τε ante καὶ add. V 12 ἀχαράκωτος ci. Schw. 15 ἐν] ἀμφὶ ci. Mend., sed cf. Krüger ad Thuc. 1, 89, 1 19 παραδοίη scr. Mend., sed cf. Blass, Gramm. d. neutestam. Griech.[3] p. 51, Schweizer, Gramm. d. Pergam. Inschr. p. 191 20 αὐτὸν aC, αὑτὸν Bb, de V non constat τετρυμένος Schw., τετρυμμένος Of, τεθρυμμένος a, τετριμμένος b 21 ⟨τὰ⟩ inserui; ἐς secluserat Mend. (cf. Krüger ad Thuc. 3, 2, 2)

---

15 sqq. de pugna Mutinensi cf. R. Bodewig (v. supra ad p. 360 v. 24 sq.), Schelle (v. ad II § 452) p. 9 sqq., O. E. Schmidt, Jahrb. f. cl. Philol. 145 (1892) p. 322 sqq. Dies pugnae fuit dies XXI mensis Aprilis

43 a. C.
291 γεσθαι. ἐπεὶ δ' ἐκτάσσουσιν αὐτοῖς ὁ Ἀντώνιος οὐκ
ἐπεξῆγεν, ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα τῆς Μουτίνης ἀφυλακτό-
τερα ὄντα διὰ δυσχέρειαν ἐχώρουν ὡς βιασόμενοι βαρεῖ
στρατῷ παρεσελθεῖν ἐς αὐτήν. καὶ ὁ Ἀντώνιος αὐτῶν
292 ἐξήπτετο τοῖς ἱππεῦσι καὶ τότε μόνοις. ἀμυνομένων δὲ
κἀκείνων αὐτὸν ἱππεῦσι μόνοις καὶ τῆς ἄλλης στρα-
τιᾶς χωρούσης, ἐφ' ἃ ἐβούλοντο, δείσας ὁ Ἀντώνιος
περὶ τῇ Μουτίνῃ ἐξῆγε δύο τέλη· οἳ δὲ ἡσθέντες ἐπ-
293 έστρεφον καὶ ἐμάχοντο. ἄλλα δὲ Ἀντωνίου τέλη κα-
λοῦντος ἐκ τῶν ἄλλων στρατοπέδων, ὧν βραδέως ὡς
ἐν αἰφνιδίῳ τε μετακλήσει καὶ μακρόθεν ἰόντων ἐκρά-
τουν οἱ τοῦ Καίσαρος τῇ μάχῃ. Ἵρτιος δὲ καὶ ἐς τὸ
στρατόπεδον ἐσήλατο τοῦ Ἀντωνίου καὶ περὶ τὴν στρα-
294 τηγίδα σκηνὴν μαχόμενος ἔπεσε. καὶ αὐτοῦ τό τε
σῶμα ὁ Καῖσαρ ἐσδραμὼν ἀνείλετο καὶ τοῦ στρατο-
πέδου κατέσχεν, ἕως μετ' ὀλίγον ἐξεώσθη πρὸς Ἀντω-
νίου. διενυκτέρευσαν δὲ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἑκάτεροι.
295 καὶ ὁ Ἀντώνιος δευτέρᾳ τῇδε συμπεσὼν πληγῇ συν- 72
εβουλεύετο τοῖς φίλοις εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πόνου. καὶ τοῖς
μὲν ἐδόκει τῆς προτέρας αὐτὸν γνώμης ἔχεσθαι, πολιορ-
κοῦντα Μουτίνην καὶ ἐς μάχην οὐκ ἐπεξιόντα· τό τε
γὰρ πάθος ὅμοιον ἀμφοῖν γεγονέναι καὶ Ἵρτιον ἀνῃρῆ-
σθαι καὶ Πάνσαν νοσεῖν καὶ σφᾶς τοῖς ἱππεῦσι πλεο-
νεκτεῖν Μουτίνην τε ἐς ἔσχατον ἀφῖχθαι λιμοῦ καὶ
296 εὐθὺς ἐνδώσειν. ὧδε μὲν ἤρεσκε τοῖς φίλοις, καὶ ἦν

2 ἐπεξῆγεν] ἐπεξῆλθεν V 3 διὰ ⟨τὴν⟩ δυσχ. ci. Mend., non recte, opinor βαρὺ B 4 παρελθεῖν V 9 sqq. mira anacoluthia; ἐμάχοντο, ἄλλα [δὲ] Ἀντωνίου — στρατοπέδων· ὧν praefert Keil 10 καὶ ante βραδέως add. i 11 ἐπιόντων ci. Mend. 13 ἐσήλλατο V 16 κατεῖχεν ci. Mend. 17 καὶ ⟨τότε⟩ ci. Schw., καὶ deleri maluit Mend., sed intellego: postquam tam acriter pugnaverunt, etiam noctem in armis excubuerunt 20 αὐτῶν V 20 sq. πολιορκοῦντι i

43 a. C.

τὰ ἄριστα· ὁ δὲ Ἀντώνιος, ἤδη θεοῦ βλάπτοντος, ἐδεδοίκει, μὴ ἐς τὴν Μουτίνην ὁ Καῖσαρ, ὥσπερ ἐχθὲς ἐπιχειρήσας, ἐσδράμοι ἢ αὐτὸν ἐπιχειρήσειε περιτειχίζειν, πλέον ἔχων τὸ ἐργάσιμον, "ἐν ᾧ καὶ τῶν ἱππέων," ἔφη, "γιγνομένων ἡμῖν ἀχρήστων, ὑπερόψεταί με Λέπιδος καὶ Πλάγκος ἡττώμενον. εἰ δὲ Μουτίνης ἐξανα- 297
σταῖμεν, Οὐεντίδιός τε ἡμῖν αὐτίκα προσέσται, τρία τέλη φέρων ἐκ τῆς Πικηνίτιδος, καὶ Λέπιδος καὶ Πλάγκος ἐρρωμένως οἱ συμμαχήσουσι". ταῦτα ἔλεγεν, οὐκ ἄτολμος ἐν τοῖς κινδύνοις ἀνήρ, καὶ εἰπὼν εὐθὺς ἀνίστατο καὶ ὥδευεν ἐπὶ τῶν Ἄλπεων.

73 Δέκμῳ δὲ ἀπαλλαγέντι τῆς πολιορκίας ὁ φόβος ἐς 298
τὸν Καίσαρα ἐνηλλάσσετο· τῶν γὰρ ὑπάτων ἐκποδὼν γενομένων ὡς ἐχθρὸν ἐδεδοίκει. τάς τε οὖν γεφύρας τοῦ ποταμοῦ διέκοπτε πρὸ ἡμέρας καὶ κελητίῳ τινὰς ἐς τὸν Καίσαρα ἀποστέλλων ἐμαρτύρει μὲν ὡς αἰτίῳ τῆς σωτηρίας, ἠξίου δὲ μέσον ἔχοντα τὸν ποταμὸν ἐς λόγους οἱ συνελθεῖν ἐπὶ μάρτυσι τοῖς πολίταις· πείσειν γάρ, ὅτι δαιμόνιον αὐτὸν ἔβλαψεν, ἐς τὴν Καίσαρος ἐπιβουλὴν ἐπηγμένον ὑφ' ἑτέρων. Καίσαρος δὲ τοῖς 299
ἥκουσιν ἀποκριναμένου τε πρὸς ὀργὴν καὶ τὴν χάριν, ἣν δίδωσίν οἱ Δέκμος, διωθουμένου ("οὐδὲ γὰρ Δέκμον

1 θεοῦ βλάπτοντος ἤδη V, quod Mend. probavit, cf. Kramer, Theologumena Appiani, diss. Vratisl. 1889, p. 21 sq. 3 ἐπιχειρήσας] ἐπιβαρήσας ci. Mend., sed cf. ad I § 118, III § 385 αὐτὸν O i, corr. Mend. 4 ἐργαστικὸν ci. Schw., cf. Steph. thes. s. v. ἐργάσιμος 6 πλάκκος, πλάκος, πλάγκος hic et deinceps O i (B const. πλάκκος) 8 πικηνίτιδος V, πικηνήτιδος B i 9 οἱ] noli μοι conicere, sed intellege 'Ventidio'; *nobiscum depugnabunt* C 15 πρὸ] πρὸς B κελητίῳ τινὰς Schw. post Gel., κελητίωνας i, κελλητίωνας O 19 ceteris locis τὸ δαιμόνιον, cf. Kramer (v. ad v. 1) p. 22 sq., qui hunc locum neglexit αὐτὸν O i, correxi 22 οὐδὲ γὰρ V, οὐ γὰρ ceteri, vulgo

§ 298—302 ficta sunt, cf. Drumann I² p. 225

43 a. C.
ἐγὼ πάρειμι περισώσων, ἀλλ' Ἀντωνίῳ πολεμήσων, ᾧ μοι καὶ συναλλαγῆναί ποτε θέμις· Δέκμῳ δὲ ἡ φύσις οὐδὲ ἐς ὄψιν ἢ λόγους ἐλθεῖν ἐπιτρέπει· σωζέσθω μέν-
300 *τοι, μέχρι τοῖς ἐν ἄστει δοκεῖ"), πυθόμενος τούτων ὁ Δέκμος ἔστη τε πρὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ καλῶν ὀνομαστὶ τὸν Καίσαρα, σὺν βοῇ τὰ γράμματα τῆς βουλῆς ἀν-εγίνωσκε, διδούσης οἱ τὴν Κελτικὴν ἡγεμονίαν, ἀπ-ηγόρευέ τε Καίσαρι χωρὶς ὑπάτων μὴ περᾶν τὸν ποταμὸν ἐς ἀλλοτρίαν ἡγεμονίαν μηδὲ ἐπὶ Ἀντώνιον ἔτι χωρεῖν·*
301 *αὐτὸς γὰρ αὐτὸν διώκων ἀρκέσειν. ὃ δὲ ᾔδει μὲν ὑπὸ τῆς βουλῆς αὐτὸν ἐς τήνδε τὴν θρασύτητα αὐξανό-μενον, δυνηθεὶς δ' ἂν ἐκ προστάγματος ἑλεῖν ἐφείδετο ἔτι καὶ πρὸς τὸν Πάνσαν ἐς Βονωνίαν τραπεὶς ἔγραφε τῇ βουλῇ περὶ ἁπάντων. ἔγραφε δὲ καὶ Πάνσας.*
302 *καὶ Κικέρων ἐν Ῥώμῃ τὰ μὲν ἐς τὸν δῆμον ἀνεγί-* 74
γνωσκεν ὡς ὑπάτου, τὰ δὲ τοῦ Καίσαρος τῇ βουλῇ μό-νον· θυσίας τε ἐπ' Ἀντωνίῳ πεντήκοντα ἡμερῶν ἱκε-σίους ἐψηφίζετο, ὅσας οὔτε ἐπὶ Κελτοῖς οὔτε ἐπὶ ἄλλῳ πολέμῳ ποτὲ ἐψηφίσαντο Ῥωμαῖοι, καὶ τὸν στρατὸν τῶν ὑπάτων ἐδίδου Δέκμῳ καίπερ ἔτι Πάνσα περιόν-τος (ἤδη γὰρ ἀπεγιγνώσκετο), στρατηγόν τε τὸν Δέ-κμον ἀπέφηνεν ἐπ' Ἀντωνίῳ μόνον εἶναι καὶ εὐχὰς δημοσίας ἐποιεῖτο Δέκμον Ἀντωνίου περιγενέσθαι. το-σοῦτος ἦν οἶστρος αὐτῷ κατὰ Ἀντωνίου καὶ ἀπειροκαλία.
303 *ἐβεβαίου τε αὖθις τοῖς δύο τέλεσι τοῖς ἀπὸ Ἀντωνίου μεταστᾶσι τὰς ἑκάστῳ προϋπεσχημένας παρὰ τοῦ κοινοῦ*

---

2 μοι] μὴ a 15 *τὰ μὲν* ⟨*Πάνσα*⟩ ci. Schw. 17 sq. *ἱκεσίους* Schw., *ἐτησίους* libri; ⟨*ἱκ*⟩*ετησίους* dubitanter ci. Keil; intellege certe 'supplicationem' 18 *ἐπὶ κελτικοῖς* B, *nec unquam bello celtico aut aliis in proeliis* C 19 *πολεμίῳ* ci. Mend., sine causa 23 sq. *τοσοῦτον* i

43 a. C.

Ῥωμαίων ἐπινικίους δραχμὰς πεντακισχιλίας ὡς ἤδη νενικηκόσι καὶ στέφανον αὐτοὺς ἐν ταῖς ἑορταῖς αἰεὶ θαλλοῦ περιτίθεσθαι. περὶ δὲ Καίσαρος οὐδὲν ἦν ἐν 304 τοῖς γραφομένοις, οὐδὲ τοὔνομα ὅλως· οὕτως αὐτίκα κατεφρονεῖτο ὡς Ἀντωνίου καθῃρημένου. ἔγραφον δὲ καὶ Λεπίδῳ καὶ Πλάγκῳ καὶ Ἀσινίῳ πολεμεῖν, ὅπως πλησιάσειαν Ἀντωνίῳ.

75 καὶ τάδε μὲν ἦν τὰ ἐν Ῥώμῃ, Πάνσας δ' ἐκ τοῦ 305 τραύματος ἀποθνήσκων Καίσαρά οἱ παρεστήσατο καὶ εἶπεν· "ἐγὼ τῷ σῷ πατρὶ φίλος ἦν ὡς ἐμαυτῷ, ἀναιρεθέντι δὲ οὐκ εἶχον ἐπαμύνειν οὐδὲ τοῖς πλείοσι μὴ συνίστασθαι, οἷς γε δὴ καὶ σὺ καλῶς ποιῶν ὑπήκουσας, καίτοι στρατὸν ἔχων. δείσαντες δ' ἐν ἀρχῇ σὲ καὶ 306 Ἀντώνιον, φιλοτιμότατον κἀκεῖνον ἐς τὴν Καίσαρος γνώμην φανέντα, διαφερομένοις ὑμῖν ἐφήσθησαν ὡς ἐς ἀλλήλους συντριβησομένοις. ἐπεὶ δέ σε καὶ στρατοῦ δεσπότην εἶδον, προσεποιοῦντο εὐπρεπέσι καὶ ἀσθενέσι τιμαῖς οἷα μειράκιον. σοβαρωτέρου δέ σου καὶ ἐγκρατε- 307 στέρου τιμῆς τότε μάλιστα ὀφθέντος, ὅτε τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ σοι δεδομένην οὐκ ἐδέξω, διεταράχθησαν καὶ συστρατηγεῖν σε ἡμῖν ἀπέφηναν, ἵνα σου τὰ δύο τέλη τὰ πρακτικώτερα ἀποσπάσωμεν, ἐλπίσαντες ἡττηθέντος ὑμῶν τοῦ ἑτέρου τὸν ἕτερον ἀσθενέστερόν

2 αὐτοὺς i, αὐτοῖς O 3 περιθέσθαι a 6 πολεμεῖν] Πολλίωνι ci. Musgr., perperam, cf. § 341 ὅπως] *cum* C, ὅπου ci. Mend. 7 πλησιάσει b 15 γνώμην] 'factionis' notionem hic ineptam esse ratus μνήμην ci. Mend., γνώμην potius delet Kratt p. 62, subaudiens ἀρχήν ἡμῖν B 18 σοβαροτέρου b[1]f, σωφρονεστέρου ci. Mend., cum 'superbiae' hic locus non esset; iure refutavit Herw. p. 70 δὲ om. B 20 διδομένην ci. Mend., ut videtur, recte 21 συνστρατηγεῖν V

§ 305—310 in Caesaris gratiam ficta esse apparet, cf. Drumann I[2]. p. 226

43 a.C.
τε καὶ μόνον ἔσεσθαι καὶ μετ' αὐτὸν ἤδη πᾶσαν τὴν
Καίσαρος ἑταιρείαν καθελόντες ἀνάξειν τὴν Πομπηίου·
308 τόδε γάρ ἐστιν αὐτοῖς τῆς γνώμης τὸ κεφάλαιον. ἐγὼ **76**
δὲ καὶ Ἵρτιος τὸ προστεταγμένον ἐποιοῦμεν μέχρι συ-
στεῖλαι τὸν Ἀντώνιον ἐπιπολάζοντα ὑπεροψίᾳ· ἡττη-
θέντα δὲ σοὶ συναλλάσσειν ἐπενοοῦμεν, ὡς τῇ Καίσαρος
φιλίᾳ τόδε χαριστήριον ἔχοντες ἀποδοῦναι καὶ μόνον
309 τῇ μοίρᾳ χρησιμώτατον ἐσόμενον ἐς τὰ μέλλοντα. τοῦτο
δ' οὐκ ἦν ἐκφέρειν σοι πρότερον, ἡττημένου δὲ νῦν
Ἀντωνίου καὶ Ἱρτίου τεθνεῶτος κἀμὲ τοῦ χρεὼν ἀπ-
άγοντος, ἐν καιρῷ λέλεκται, οὐχ ἵνα μοι γινώσκῃς
χάριν ἀποθανόντι, ἀλλ' ἵνα σὺν δαιμονίᾳ μοίρᾳ γενό-
μενος, ὡς τὰ ἔργα ὑποδείκνυσι, τά τε σαυτῷ συμ-
φέροντα γινώσκῃς καὶ τὴν ἐμὴν καὶ Ἱρτίου προαίρεσίν
310 τε καὶ ἀνάγκην. τὸν μὲν οὖν στρατόν, ὃν ἡμῖν αὐτὸς
ἔδωκας, εὐπροφάσιστον ἀποδοῦναί σοι, καὶ παραδίδωμι·
τοὺς δὲ νεήλυδας εἰ μὲν καθέξεις λαβών, καὶ τούσδε
σοι παραδώσω, εἰ δὲ τεθήπασι τὴν βουλὴν ἀμέτρως,
ὅτι καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν φύλακες ἡμῖν ἐπέμφθησαν
εἶναι, καὶ τό τε ἔργον ἐπίφθονον ἔσται σοι καὶ πρὸ
τοῦ δέοντος ἐξανίστησί σε, ὁ ταμίας παραλήψεται Τορ-
311 κουᾶτος". ταῦτα εἰπὼν καὶ τῷ ταμίᾳ τοὺς νεήλυδας
ἐγχειρίσας ἀπέθανε. καὶ τούσδε μὲν ὁ ταμίας, καθὰ

1 μετ' αὐτὸν] *eoque modo* vertit C, quod prob. Mend., sed intellege: μετ' αὐτὸν ἀναιρεθέντα, quod videtur voluisse etiam Zerdik p. 56 2 ἑταιρείαν Vbf, ἑταιρίαν Ba 7 ἔχοντες] ἑκόντες ci. Mend., non recte; iunge ἔχοντες ἀποδοῦναι 8 *felicitati tuae* (debebat 'factioni tuae') C, unde τῇ μοίρᾳ ⟨σου⟩ maluit Mend. 13 ὑποδεικνύουσι i 15 ἡμῖν post αὐτὸς i 18 τε post τεθήπασι add. B, σε f 19 ἡμῖν] ἡμῶν maluit Mend., sed cf. Helbing (v. ad § 74) p. 26 sqq., v. ibid. p. 33 sqq. de affinitatibus dativo, non genitivo significatis, cf. ad II § 468 20 τε del. Musgr., post ἐπίφθονον collocandum ci. Mend. 21 ἐξαναστήσει σε ci. Nauck, inut.

43 a. C.

προσέτασσεν ἡ βουλή, Δέκμῳ παρεδίδου, Ἴρτιον δὲ
καὶ Πάνσαν ὁ Καῖσαρ ἐπιφανῶς ἔθαπτε καὶ ἐς Ῥώμην
ἔπεμπε μετὰ τιμῆς.

77 τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ περί τε Συρίαν καὶ Μακεδονίαν 312
τοιάδε ἐγίγνετο. Γάιος Καῖσαρ ὅτε Συρίαν διώδευε,
τέλος ἐν αὐτῇ καταλελοίπει τὰ ἐς Παρθυαίους ἤδη
διανοούμενος. τούτου τὴν μὲν ἐπιμέλειαν Καικίλιος
Βάσσος εἶχε, τὸ δὲ ἀξίωμα Ἰούλιος Σέξστος, μειράκιον
αὐτοῦ Καίσαρος συγγενές, ὅπερ ἐκδιαιτώμενον ἐς τρυ-
φὴν τὸ τέλος. ἀσχημόνως ἐπήγετο πανταχοῦ. μεμψα- 313
μένῳ δὲ τῷ Βάσσῳ ποτὲ ἐνύβρισε· καὶ καλῶν αὐτὸν
ὕστερον, ἐπεὶ βραδέως ὑπήκουσεν, ἄγειν ἐκέλευσεν
ἕλκοντας. θορύβου δὲ καὶ πληγῶν γενομένων ἡ στρα-
τιὰ τὴν ὕβριν οὐ φέρουσα τὸν Ἰούλιον κατηκόντισε.
καὶ εὐθὺς ἦν μετάνοια καὶ δέος ἐκ τοῦ Καίσαρος. 314
συνομόσαντες οὖν, εἰ μή τις αὐτοῖς συγγνώμη καὶ
πίστις γένοιτο, μέχρι θανάτου διαγωνιεῖσθαι καὶ ἐς
αὐτὸ Βάσσον ἀναγκάσαντες ἄλλο συνέλεξαν τέλος καὶ
συνεγύμνασαν. ὧδε μέν τισι περὶ τοῦ Βάσσου δοκεῖ, 315
Λίβωνι δ', ὅτι τῆς Πομπηίου στρατιᾶς γενόμενος καὶ
μετὰ τὴν ἧτταν ἰδιωτεύων ἐν Τύρῳ, διέφθειρέ τινας
τοῦ τέλους, καὶ διεχρήσαντο τὸν Σέξστον καὶ τῷ Βάσσῳ

---

1 *προσέταξεν* ci. Mend. 3 *τὰ λείψανα* vel *τὰ ὀστᾶ* desideravit Mend. § 312—314 et § 316—320 *ἐκράτει* eisdem fere verbis repetuntur infra IV § 250—257 init. 8 *ξέστος* i 9 *τοῦ* ante *Καίσαρος* add. V, cf. IV § 187 9 sq. *ἐς τρυφὴν* post *τὸ τέλος* collocari voluit Mend., inut., ceterum cf. ad IV § 251 16 *συνομώσαντες* Bi(V?) *αὐτοῖς* libri, corr. Mend. 17 sq. *ἐς αὐτὸ*] *ἐς ταὐτὸ* ci. Perizonius (v. ad I § 557) p. 182, cf. infra IV § 252 20 *Λίβωνι*] *Λιβίῳ* ci. Perizonius p. 183 (cf. Liv. epit. 114, Cass. D. 47, 26 sqq.), quod multi probaverunt (v. e. g. Schwartz ap. Pauly-Wissowa 2, 1 p. 226); alii de L. Scribonio Libone cogitant, cf. Kornemann (v. ad II § 64) p. 651. Non liquet 22 *καὶ* ante *διεχρήσαντο* (*διεχρήσαντον* B) om. i *ξέστον* i

43 a. C.
316 σφᾶς ἐνεχείρισαν. ὁποτέρως δ' ἐγένετο, Στάιον Μοῦρ-
κον οἶδε, μετὰ τριῶν τελῶν ἐπιπεμφθέντα σφίσιν ὑπὸ
τοῦ Καίσαρος, ἐγκρατῶς ἀπεμάχοντο, ἕως ὁ Μοῦρκος
ἐπεκαλεῖτο Μάρκιον Κρίσπον ἡγούμενον Βιθυνίας καὶ
ἀφίκετο αὐτῷ βοηθῶν ὁ Κρίσπος τέλεσιν ἄλλοις τρι-
317 σίν. ὡς δὲ ὑπὸ τούτων ἐπολιορκοῦντο, ὁ Κάσσιος σὺν 78
ἐπείξει καταλαβὼν τά τε τοῦ Βάσσου δύο τέλη παρ-
ελάμβανεν αὐτίκα καὶ τὰ τῶν πολιορκούντων αὐτὸν
ἕξ, φιλίᾳ τε παραδόντων καὶ ὡς ἀνθυπάτῳ κατηκόων
γενομένων· ἐψήφιστο γάρ, ὥς μοι προείρηται, πάντας
318 ὑπακούειν Κασσίῳ τε καὶ Βρούτῳ. ἄρτι δὲ καὶ Ἀλλιη-
νός, ὑπὸ Δολοβέλλα πεμφθεὶς ἐς Αἴγυπτον, ἐπανῆγεν
ἐξ αὐτῆς τέσσαρα τέλη τῶν ἐκ τῆς ἥσσης Πομπηίου
τε καὶ Κράσσου διαρριφέντων ἢ ὑπὸ Καίσαρος Κλεο-
319 πάτρᾳ καταλελειμμένων. καὶ αὐτὸν ὁ Κάσσιος οὐδὲν
προπεπυσμένον ἐν τῇ Παλαιστίνῃ περιέλαβέ τε καὶ
ἠνάγκασεν ἑαυτῷ προσθέσθαι, δείσαντα τοῖς τέσσαρσι
320 μάχεσθαι πρὸς ὀκτώ. ὧδε μὲν δὴ Κάσσιος ἐκ παρα-
δόξου δυώδεκα τελῶν ἀθρόως ἐκράτει καὶ Δολοβέλλαν
ἐκ τῆς Ἀσίας σὺν δύο τέλεσιν ἐλθόντα τε καὶ ἐς Λαοδί-

---

1 ξέστιον μοῦλκον O i, *Sextum Mulcum* C, Στάτιον Μοῦρκον Perizonius ibid. p. 182, vulgo, Στάιον scripsi, v. post alios Boiss. ad Cass. D. 47, 27, 5 3 τοῦ om. V μοῦλκος libri 4 Μάρκιον Perizonius l. c., μινούκιον libri hic et infra, quod errori Appiani ipsius fortasse tribuendum censet Boiss. l. c. 5 βοηθήσων ci. Mend., sed cf. praef. 8 αὐτίκα ⟨ἑκόντα⟩ ci. Mend., cf. IV § 255 11 sq. Ἀλλιηνός Perizonius l. c., ἀλβιηνὸς O i, *Albinus* C 12 ἐπανῆξεν, γ suprascr. a m. 1, V 14 διαρριφθέντων b 15 οὐδὲ O 17 αὐτῷ i 20 ἐλθόντα] ἑλόντα i, *progressum* C, unde immerito ἐπελθόντα ci. Mend. τε om. V

---

4 est A. Marcius Crispus Βιθυνιας] cf. Schwartz (v. ad § 5) p. 186 adn. 9 10 ὥς μοι προείρηται] cf. § 260 13 τέσσαρα] cf. Domaszewski (v. ad II § 126) p. 172 sq. 177

43 a. C.

κειαν ὑπὸ οἰκειότητος ἐσδεχθέντα περικαθήμενος ἐπολιόρκει. καὶ ἡ βουλὴ μαθοῦσα ἐφήδετο.

79 Μακεδονίας δὲ πέρι Γάιος Ἀντώνιος, ὁ Ἀντωνίου 321
Μάρκου ἀδελφός, Βρούτῳ διεφέρετο καὶ ἐπολέμει, τέλος ἔχων ἓν ὁπλιτῶν· καὶ τὸν Βροῦτον ἡσσώμενος ἐνήδρευσεν. ὃ δ' ἐκφυγὼν ἀντενήδρευσε καὶ οὐδὲν 322
εἰργάσατο ἀποληφθέντας, ἀλλὰ ἀσπάσασθαι τῷ ἰδίῳ στρατῷ τοὺς ἐναντίους προσέταξε· τῶν δὲ οὐκ ἀντασπασαμένων οὐδὲ τὴν πεῖραν ἐνδεξαμένων, μεθῆκεν ἀπαθεῖς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀπιέναι. κατὰ δὲ ἄλλας ὁδοὺς 323
περιελθὼν αὖθις ἐν ἀποκρήμνοις κατέστησε καὶ πάλιν οὐκ ἐπεχείρησεν, ἀλλ' ἠσπάσατο. οἳ δέ, ὡς πολιτῶν τε περιφειδόμενον καὶ τῆς δόξης ἄξιον ἧς εἶχεν ἐπὶ σοφίᾳ τε καὶ πραότητι, ἠγάσαντο καὶ ἀντησπάσαντο καὶ ἐς αὐτὸν μετεβάλοντο. ἐπέτρεψε δὲ καὶ ὁ Γάιος ἑαυτὸν καὶ ἦν ἐν τιμῇ παρὰ Βρούτῳ, μέχρι τὸν στρατὸν πολλάκις διαφθείρων ἐλεγχθεὶς ἀνῃρέθη. οὕτω 324
μὲν δὴ καὶ Βρούτῳ μετὰ τῶν προτέρων στρατῶν ἓξ ἐγίνετο τέλη· καὶ Μακεδόνας ἐπαινῶν δύο τέλη κατέλεξεν ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐς τὸν Ἰταλικὸν τρόπον καὶ τάδε ἐγυμνάζετο.

80 τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ τὰ περὶ Συρίαν καὶ Μακεδο- 325
νίαν ἦν· ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ὁ Καῖσαρ ἐν ὕβρει θέμενος

---

10 ἀπιέναι, ἀπ suprascr. a m. 1, V 18 στρατῶν] singularem cum C maluit Mend., nisi forte στρατιωτῶν scribendum esset. Pluralis spectat ad singulas exercitus partes, cf. IV § 316 sqq., v. etiam ad I § 303 19 ἐπαινῶν non vertens C scripsit: *qui in Macedoniam transgressus*, cf. IV § 318; μακεδονίας f 21 ἐγύμναζεν ci. Mend., sed variationem constructionum amat App., cf. e. g. § 334. 336

---

3 sqq. cf. L. Ganter, Jahrb. f. cl. Philol. 149 (1894) p. 618 sqq. 19 sqq. cf. Mommsen, Hermes 19 (1884) p. 14

43 a.C.
*ἀντὶ οὗ Δέκμον ᾑρῆσθαι στρατηγὸν ἐπὶ Ἀντωνίῳ, τὴν
μὲν ὀργὴν ἐπέκρυπτε, θρίαμβον δ' ἐπὶ τοῖς εἰργασμέ-*
326 *νοις ᾔτει. καταφρονούμενος δ' ὑπὸ τῆς βουλῆς ὡς
πρεσβύτερα τῆς ἡλικίας ἐπινοῶν ἔδεισε, μὴ διαφθαρέν-
τος Ἀντωνίου μᾶλλον ἔτι καταφρονηθείη, καὶ τὰς ἐς
αὐτὸν συμβάσεις ἐπόθει, καθὰ καὶ Πάνσας αὐτῷ δι-*
327 *εσήμαινεν ἀποθνήσκων. τούς τε οὖν ἁλωμένους ἐκ τῆς
ἐκείνου στρατιᾶς ἡγεμόνας ἢ στρατιώτας ἐφιλανθρω-
πεύετο καὶ τοῖς ἰδίοις ἐγκατέλεγεν ἢ τοὺς ἐθέλοντας
αὐτῶν ἐς τὸν Ἀντώνιον ἔπεμπεν ὡς οὐ δι' ἔχθρας ἀν-*
328 *ηκέστου πρὸς αὐτὸν ἰόντα· Οὐεντιδίῳ τε τῷ Ἀντωνίου
φίλῳ, μετὰ τριῶν τελῶν ὄντι, παραστρατοπεδεύσας καὶ
δέος ἐμβαλὼν ἔπραξε μὲν οὐδὲν πολέμιον, ἐδίδου δὲ
ὁμοίως συνεῖναί οἱ ἢ ἐς τὸν Ἀντώνιον ἀδεῶς ἀπιέναι
μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ μέμφεσθαι τῆς ἐς τὸ κοινὸν
συμφέρον ἀγνωσίας. ὧν Οὐεντίδιος συνεὶς ἐς τὸν Ἀν-*
329 *τώνιον ἀπῄει. ὁ δὲ Καῖσαρ καὶ Δέκιον, τῶν τινα ἡγε-
μόνων Ἀντωνίου, περὶ Μουτίνην ληφθέντα διὰ τιμῆς
ἄγων μεθῆκεν, εἰ θέλοι, πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀπιέναι·
καὶ πυνθανομένῳ περὶ τῆς ἐς τὸν Ἀντώνιον γνώμης
πολλὰ ἔφη σύμβολα τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἐξενηνοχέναι,
τοῖς δ' ἄφροσιν οὐδὲ τὰ πλείονα ἀρκέσειν.*
330 *Ἀντωνίῳ μὲν δὴ τάδε ὁ Καῖσαρ ἐνεσήμαινε, Λε-* 81
*πίδῳ δὲ καὶ Ἀσινίῳ σαφέστερον ἔτι περὶ τῆς ἐς αὐτὸν
ὕβρεως καὶ τῆς τῶν σφαγέων ἀθρόας προαγωγῆς ἐπ-
έστελλεν, ἐκφοβῶν αὐτούς, μὴ ἐς χάριν τῆς Πομπηιανῆς*

---

7 *ἁλωμένους*] *τοὺς διαφυγόντας ἐκ τῆς μάχης* Cass. D. 46, 41, 5   10 *ἀπέπεμπεν* ci. Mend., sed cf. ad II § 382   11 *ἰόντα*] *ἰὼν* ci. Mend., et ita vertit Zeiss, probabiliter, *ἰόντος* maluit Keil   15 *ἐμέμφετο* ci. Nauck, non recte, opinor   19 *ἀγαγὼν* ci. Mend.   *θέλοι* B, *θέλει* Vi, vulgo   21 *τοῖς εὖ φρονοῦσιν*] cf. § 243   24 *αὐτὸν* Oi, corr. Mend., *in eorum contumeliam* C

43 a. C.

ἑταιρείας καθ' ἕνα τῶν Καίσαρος ἕκαστος ὅμοια Ἀν-
τωνίῳ πάθοι, κἀκείνῳ δι' ἀφροσύνην καὶ ὑπεροψίαν
τοῦδε τοῦ δέους τάδε παθόντι. ἠξίου τε ἐς μὲν εὐπρέ- 331
πειαν τῆς βουλῆς εἶναι κατηκόους, ἐς δὲ τὸ σφέτερον
ἀσφαλὲς συμφρονεῖν, ἕως ἔτι δύνανται, καὶ ὀνειδίζειν
ταῦτα Ἀντωνίῳ μιμεῖσθαί τε τοὺς ὑπὸ σφίσιν ὁπλίτας
οὐ διαλυομένους, οὐδ' ὅτε παύσαιντο τῶν στρατειῶν,
ἵνα μὴ τοῖς ἐχθροῖς εἶεν εὐεπίθετοι, ἀλλ' ἀθρόους ἐν
ἀλλοτρίᾳ συνοικίζεσθαι διὰ τὴν ἰσχὺν μᾶλλον ἐθέλον-
τας ἢ καθ' ἕνα τῶν πατρίδων ἀπολαύειν. τάδε μὲν 332
ὁ Καῖσαρ Λεπίδῳ τε ἐπέστελλε καὶ Ἀσινίῳ· Δέκμῳ δὲ
ὁ ἀρχαῖος στρατὸς ἐνόσει πιμπλάμενος ἐκ λιμοῦ καὶ
τὰς γαστέρας κατερρήγνυντο, ὅ τε νεοστράτευτος ἀγύ-
μναστος ἔτι ἦν. Πλάγκος δὲ προσεγένετο μετὰ τοῦ οἰ- 333
κείου στρατοῦ, καὶ ὁ Δέκμος ἐπέστελλε τῇ βουλῇ τὸν
Ἀντώνιον ἀλώμενον κυνηγετήσειν ναυτικῶν περ ἤδη
82 γεγονότων. οἵ τε Πομπηιανοὶ πυθόμενοι θαυμαστοὶ 334

1 ὁμοίως ab, ὁμοίῳ f 8 sq. ἐν ἀλλοτρίῳ i 10 ἀπολαύειν ⟨τε καὶ δεδιέναι⟩ ci. Mend., ⟨ἐν δέει⟩ melius Keil 11 οὖν ante ὁ add. bf, bene 12 πιπλάμενος i 14 δέ ⟨οἱ⟩ ex C ci. Mend., sed cf. ad I § 223 16 sq. ναυτικῶν — γεγονότων] varia iam temptaverunt Musgr. et Schw., αὐτίκα. ὧνπερ ἤδη γεγονότων. οἵ τε etc. ci. Tyrwhitt edit. Did. praef. p. VII, αὐτίκα τῶν μεγίστων περ ἤδη γεγονότων Mend. coll. IV § 37, κυνηγετήσειν. αὐτίκα ὡς περ⟨ὶ⟩ ἤδη γεγονότων οἵ τε etc. Madvig, Advers. crit. III p. 78, vix recte in περ offendens, κυνηγετήσειν αὐτίκα· ὧνπερ, ⟨ὡς⟩ ἤδη γεγονότων, οἵ τε Πομπ. Herw. p. 71. Fortasse etiam Decimum ad summas rei frumentariae angustias Antonii (cf. Plut. Ant. c. 17) allusisse addidit Mend., sed non liquet 17 sq. θαυμαστοὶ ὅσοι διεφάνησαν] haesit in locutione Schw., sed cf. Plut. Caes. c. 6, Stein ad Herodot. 3, 113. Ceterum Nauck maluit ἀνεφάνησαν, Schenkl p. 179 δὴ ἐφάνησαν, ut videtur, sine causa idonea

---

16 ἀλώμενον] de Antonii itineribus v. Mommsen C. I. L. V, 2 p. 828. 850

43 a.C.
ὅσοι διεφάνησαν, ἐκβοῶντες ἄρτι τὴν πάτριον ἐλευ-
θερίαν ἀπειληφέναι, καὶ θυσίαι καθ' ἕνα ἦσαν καὶ
χειροτονίαι δέκα ἀνδρῶν ἐς εὔθυναν τῆς ἀρχῆς τῆς
335 Ἀντωνίου. πρόσχημα δὲ τοῦτο ἦν ἐς ἀκύρωσιν τῶν ὑπὸ
Καίσαρος διατεταγμένων· Ἀντώνιος γὰρ οὐδὲν αὐτὸς
ἢ πάνυ σμικρά, πάντα δὲ ἐκ τῶν Καίσαρος ὑπομνη-
μάτων διῳκήκει, καὶ τόδε σαφῶς εἰδυῖα ἡ βουλὴ τὰ
μέν τινα αὐτῶν ἐπὶ προφάσεσι διέλυεν, ἀθρόα δὲ οὕ-
336 τως ἤλπιζε διαλύσειν. οἱ μὲν δὴ δέκα προύγραφον,
ὅ τι τις λάβοι παρὰ τὴν ἀρχὴν Ἀντωνίου, πάντας
αὐτίκα ἀπογράφεσθαι καὶ διδάσκειν· ἀπειλαί τε τοῖς
337 ἀπειθοῦσιν ἐπετίθεντο. καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἐς τὸ
λοιπὸν τοῦ ἔτους οἱ Πομπηιανοὶ μετῄεσαν ἀντὶ Ἱρτίου
τε καὶ Πάνσα· μετῄει δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ, οὐκ ἐς τὴν βου-
λὴν ἔτι πέμπων, ἀλλ' ἐς τὸν Κικέρωνα ἰδίᾳ, καὶ αὐτὸν
παρεκάλει καὶ συνάρξαι, ὡς Κικέρωνα μὲν τὴν ἀρχὴν
διοικήσοντα πρεσβύτερόν τε καὶ ἐμπειρότερον ὄντα,
αὐτὸς δὲ τὴν ἐπωνυμίαν καρπωσόμενος μόνην ἐς ἀπό-
θεσιν τῶν ὅπλων εὐπρεπῆ, οὗ δὴ καὶ πρῴην ἕνεκα
338 τὸν θρίαμβον αἰτῆσαι. Κικέρων μὲν δὴ τούτοις ἐπαρ-
θεὶς διὰ φιλαρχίαν, ἔλεγεν αἰσθέσθαι σπονδῶν ἐν τοῖς
ἔξω στρατηγοῖς ὑπονοουμένων καὶ συνεβούλευε θερα-
πεῦσαι τὸν ἄνδρα ὑβρισμένον καὶ στρατοῦ ἔτι ἄρχοντα

---

8 διέλυεν ⟨ἀεί⟩ ci. Mend., multo probabilius ⟨ἤδη⟩ addit Petersen 12 sq. *Decimum* (sic) *porro pompeiani — consulatum postulare suaserunt* C, i. e. καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν — ⟨Δέκμον⟩ οἱ Πομπ. μετ⟨ιέναι παρεκάλ⟩εσαν (Mend.); nescio unde sumpserit 22 ἐπινοουμένων ci. Mend., sed App. dicere vult secreto inter duces actum esse de foedere faciendo

---

3 χειροτονίαι δέκα ἀνδρῶν] cf. Willems II p. 757 adn. 1; de errore App. cogitant Lange, R. Altert. III² p. 541 adn. 2 et Groebe ap. Drumann I² p. 459 sq. 14 sqq. cf. de hac narratione Schwartz (v. ad § 5) p. 217 sq.

43 a. C.

πολλοῦ ἀνασχέσθαι τε παρ' ἡλικίαν ἄρχοντος ἐν τῇ
πόλει μᾶλλον ἢ μηνίοντος ἐν ὅπλοις· ὡς δ' ἄν τι μὴ
πράξειε παρὰ τὸ τῇ βουλῇ συμφέρον, ἐκέλευεν αὐτῷ
συνελέσθαι τῶν τινα πρεσβυτέρων ἔμφρονα, τῆς ἐκεί-
νου νεότητος ἐγκρατῆ παιδαγωγόν. ἀλλὰ Κικέρωνα μὲν 339
ἥ τε βουλὴ τῆς φιλαρχίας ἐγέλασε, καὶ οἱ συγγενεῖς
μάλιστα τῶν σφαγέων ἐνέστησαν δεδιότες, μὴ αὐτοὺς
83 ὁ Καῖσαρ τίσαιτο ὑπατεύων· ὑπερθέσεων δὲ ἐπὶ τῇ 340
χειροτονίᾳ γιγνομένων ἐννόμων κατὰ ποικίλας αἰτίας,
ὁ Ἀντώνιος ἐν τῷ τέως τὰς Ἄλπεις ὑπερέβαλε, Κουλ-
λεῶνα πείσας τὸν ἐκ Λεπίδου φύλακα αὐτῶν, ἐπί τε
ποταμὸν ἦλθεν, ἔνθα ἐστρατοπεδευμένος ἦν ὁ Λέπιδος,
καὶ οὔτε χάρακα περιεβάλετο οὔτε τάφρον ὡς δὴ φίλῳ
παραστρατοπεδεύων. διαπομπαὶ δὲ ἦσαν ἐς ἀλλήλους 341
πυκναί, Ἀντωνίου μὲν ὑπομιμνήσκοντος φιλίας τε καὶ
χαρίτων ποικίλων καὶ διδάσκοντος, ὅτι μεθ' αὐτὸν
ὅμοια πείσονται καθ' ἕνα πάντες, οἳ τῆς Καίσαρος
ἐγένοντο φιλίας, Λεπίδου δὲ τὴν μὲν βουλὴν δεδιότος
πολεμεῖν αὐτῷ κελεύουσαν, ὑπισχνουμένου δ' ὅμως
οὐ πολεμήσειν ἑκόντος. ὁ δὲ στρατὸς ὁ τοῦ Λεπίδου 342
τό τε ἀξίωμα αἰδούμενοι τὸ Ἀντωνίου καὶ τῶν δια-
πομπῶν αἰσθανόμενοι καὶ τὴν ἀφέλειαν αὐτοῦ τῆς
στρατοπεδείας ἀγάμενοι, ἐπεμίγνυντο τοῖς Ἀντωνίου
λανθάνοντες, εἶτα φανερῶς οἷα πολίταις τε καὶ συστρα-
τιώταις γενομένοις, τῶν τε χιλιάρχων κωλυόντων ὑπερ-

3 ἐκέλευσεν V 10 sq. κουλεῶνα VaC 16 μετ' αὐτὸν libri, corr. Mend. 19 αὐτῷ] Ἀντωνίῳ ex C scr. Mend., inut., cf. e. g. αὐτὸν § 363 20 ἑκόντα ci. Musgr., inut. 24 ⟨πρῶτον⟩ ante λανθάνοντες desidero, ut etiam C addidit *primo*, cf. § 282

10 sq. de Q. Terentio Culleone v. Borghesi II p. 209

43 a. C.

εώρων καὶ τὸν ποταμὸν ἐς εὐμάρειαν τῆς ἐπιμιξίας
ναυσὶν ἐγεφύρουν· τό τε καλούμενον δέκατον τέλος,
ἐξεναγημένον ὑπὸ Ἀντωνίου πάλαι, τὰ ἔνδον αὐτῷ
343 παρεσκεύαζεν. ὧν αἰσθανόμενος Λατερήσιος, τῶν **84**
τις ἐκ τῆς βουλῆς ἐπιφανῶν, προηγόρευε τῷ Λεπίδῳ
καὶ ἀπιστοῦντα ἐκέλευε τὴν στρατιὰν ἐς πολλὰ διελόντα
ἐκπέμψαι κατὰ δή τινας χρείας, ἐς ἐπίδειξιν ἢ τῆς προ-
344 δοσίας ἢ τῆς πίστεως. καὶ ὁ Λέπιδος ἐς τρία διελὼν
ἐκέλευε νυκτὸς ἐξορμᾶν ἐς φρουρὰν ταμιείων πλησια-
ζόντων. οἳ δὲ ἀμφὶ τὴν ἐσχάτην φυλακήν, ὡς ἐς τὴν
ἔξοδον ὁπλισάμενοι, τὰ ἐρυμνὰ τοῦ στρατοπέδου κατ-
345 έλαβον καὶ τὰς πύλας ἀνεῴγνυον Ἀντωνίῳ. ὃ δ' ἐπὶ
τὴν Λεπίδου σκηνὴν ἵετο δρόμῳ, τοῦ στρατοῦ παντὸς
ἤδη τοῦ Λεπίδου παραπέμποντος αὐτὸν καὶ τὸν Λέπι-
δον αἰτοῦντος εἰρήνην τε καὶ ἔλεον ἐς ἀτυχοῦντας
346 πολίτας. ὁ μὲν δὴ Λέπιδος, ὡς εἶχεν, ἐκ τῆς εὐνῆς
ἄζωστος ἐς αὐτοὺς ἐξέθορε καὶ ὑπισχνεῖτο ποιήσειν
καὶ τὸν Ἀντώνιον ἠσπάζετο καὶ ἐξελογεῖτο τῆς ἀνάγκης.
347 οἳ δὲ αὐτὸν καὶ προσπεσεῖν Ἀντωνίῳ νομίζουσιν, ἄπρα-
κτον μὲν ὄντα καὶ ἄτολμον, οὐ μὴν ἅπασι τοῖς συγ-
γραφεῦσι πιστὸν οὐδ' ἐμοὶ πιθανόν· οὐ γάρ πώ τι
αὐτῷ πολέμιον ἐς τὸν Ἀντώνιον ἐπέπρακτο, δέους
348 ἄξιον. οὕτω μὲν ὁ Ἀντώνιος ἐς μέγα δυνάμεως αὖθις
ἐπῆρτο καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἦν ἐπιφοβώτατος· στρατὸν γὰρ
εἶχεν, ὅν τε ἐξανέστησε Μουτίνης καὶ σὺν αὐτῷ λαμ-

---

3 τοῦ ante Ἀντωνίου add. i 9 ταμιείων] *quaestorum* C, i. e. ταμιῶν 18 ἐξελογεῖτο τῆς ἀνάγκης] suspectantur in Steph. thes. s. v. ἐκλογεῖσθαι, incorrupta putavit Mend., τὴν ἀνάγκην legitur V § 51, ἐξελογεῖτό ⟨τι⟩ τῆς ἀνάγκης ci. Keil 20 μὲν] τε ci. Mend. 21 πώ] που ab, πυς, sic, ut videtur, f

---

3 ἐξεναγημένον] cf. J. Kromayer, Hermes 31 (1896) p. 1 adn. 2 4 est M. Iuventius Laterensis

43 a. C.

πρότατον ἱππικόν, τρία τε αὐτῷ τέλη κατὰ τὴν ὁδὸν προσεγένητο τὰ Οὐεντιδίου, καὶ Λέπιδος αὐτῷ σύμμαχος ἐγίγνετο ἑπτὰ ἔχων ὁπλιτικὰ τέλη καὶ πολὺν ὅμιλον ἄλλον καὶ παρασκευὴν ἀξιόλογον. καὶ τοῖσδε ὁ μὲν Λέπιδος ἐπωνομάζετο ἔτι, ὁ δὲ Ἀντώνιος ἅπαντα διῴκει.

85 ἐξαγγελθέντων δὲ τῶνδε ἐς Ῥώμην θαυμαστὴ καὶ 349
αἰφνίδιος ἦν αὖθις μεταβολή, τῶν μὲν ἐκ τῆς οὐ πρὸ πολλοῦ καταφρονήσεως ἐς δέος, τῶν δὲ ἐς θάρσος ἀπὸ τοῦ δέους μεθισταμένων. αἵ τε προγραφαὶ τῶν δέκα ἀνδρῶν κατεσπῶντο σὺν ὕβρει, καὶ αἱ χειροτονίαι τῶν ὑπάτων ἐπείχοντο ἔτι μᾶλλον· ἥ τε βουλὴ πάμπαν απο- 350
ροῦσα καὶ δεδιυῖα, μὴ συνθοῖντο ἀλλήλοις ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος, ἔπεμπε μὲν ἐς Βροῦτόν τε καὶ Κάσσιον κρύφα ἀπὸ σφῶν Λεύκιον καὶ Πάνσαν, ὡς ἐπὶ θέας εἰς Ἑλλάδα ἐξιόντας, ἀμύνειν αὐτοῖς ἐς ὅ δύναιντο, μετεκάλει δὲ ἐκ Λιβύης ἀπὸ τριῶν τῶν ὑπὸ 351
Σέξτιον δύο τέλη καὶ τὸ τρίτον ἐκέλευε Κορνιφικίῳ παραδοθῆναι, τῆς ἑτέρας ἄρχοντι Λιβύης καὶ τὰ τῆς βουλῆς φρονοῦντι, εἰδότες μὲν καὶ τούσδε Γαΐῳ Καίσαρι ἐστρατευμένους καὶ τὰ ἐκείνου πάντα ὑπονοοῦντες· ἡ δὲ ἀπορία σφᾶς ὧδε ἤπειγεν, ἐπεὶ καὶ τὸν νέον 352
Καίσαρα δεδιότες, μὴ συνθοῖτο Ἀντωνίῳ, στρατηγὸν αὖθις ἐπὶ Ἀντωνίῳ μάλα ἀπρεπῶς ἐχειροτόνουν ἅμα Δέκμῳ.

---

12 πάμπαν] πάντα B 13 δεδοικυῖα V 15 ἀπὸ] ὑπὸ V Λεύκιον] 'Luceius' (sic) Gel. et Freinsheim, Suppl. Liv. CXIX, 52. Fort. nomen post Λεύκιον excidit 16 αὐτοῖς libri, corr. Mend.

---

15 Πάνσαν] cf. Willems I p. 526 n. 339; filium consulis putat Mommsen, Zeitschr. f. Numism. 11 (1884) p. 155 adn. 3
17 sqq. cf. L. Ganter, Die Provinzialverwaltung d. Triumvirn, diss. Argentor. 1892, p. 19 sq. et Philol. 53 (1894) p. 143

43 a. C.
353 ὁ δὲ Καῖσαρ ἤδη τὸν στρατὸν εἰς ὀργὴν ὑπέρ τε 86
αὐτοῦ, ὡς συνεχῶς ὑβριζόμενος, ἀνεκίνει καὶ ὑπὲρ
σφῶν ἐκείνων, ἐπὶ δευτέραν στρατείαν πεμπομένων,
πρὶν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ λαβεῖν τὰς πεντακισχιλίας δραχ-
μάς, ὅσας αὐτοῖς ὑπέσχοντο δώσειν· ἐδίδασκέ τε πέμ-
ποντας αἰτεῖν. οἳ δ' ἔπεμπον τοὺς λοχαγούς. καὶ ἡ
βουλὴ συνίει μὲν αὐτοὺς ἐς ταῦτα διδασκομένους, ἀπο-
354 κρινεῖσθαι δὲ αὐτοῖς ἔφη δι' ἑτέρων πρέσβεων. καὶ
ἔπεμπον, οὓς ἐδίδαξαν τοῖς δύο τέλεσι τοῖς ἀπ' Ἀντω-
νίου μεθεστηκόσιν ἐντυχεῖν ἄνευ τοῦ Καίσαρος καὶ
διδάσκειν μὴ ἐφ' ἑνὶ ποιεῖσθαι τὰς ἐλπίδας, ἀλλ' ἐπὶ
τῇ βουλῇ τὸ κράτος ἀθάνατον ἐχούσῃ μόνῃ, χωρεῖν δὲ
πρὸς Δέκμον, ἔνθα σφίσι τὰ χρήματα ἀπαντήσειν.
355 ταῦτ' ἐπισκήψαντες λέγειν ἐσέφερον ἤδη τὸ ἥμισυ τῆς
δωρεᾶς καὶ δέκα ἄνδρας ἐς τὴν διανέμησιν ἐχειροτό-
νουν, οἷς οὐδὲ ἐνδέκατον προσετίθεσαν εἶναι τὸν Καί-
356 σαρα. οἱ μὲν δὴ πρέσβεις, οὐκ ἀνασχομένων τῶν δύο
τελῶν ἐντυχεῖν σφίσιν ἄνευ τοῦ Καίσαρος, ὑπέστρεφον
ἄπρακτοι· ὁ δὲ Καῖσαρ οὐκέτι τοὺς λόγους καθίει δι'
ἑτέρων οὐδὲ μέλλειν ἠξίου, ἀλλ' αὐτὸς ἐς τὸν στρατὸν
συνειλεγμένον ἐπελθὼν τά τε ὑβρίσματα, ὅσα ἐς αὐτὸν
ἐκ τῆς βουλῆς γεγένητο, κατέλεξε καὶ τὴν ἐς πάντας
τοὺς Γαΐου Καίσαρος ἐπιβουλήν, καθ' ἕνα καθαιρου-
357 μένους, δεδιέναι τε αὐτοῖς περὶ σφῶν διεκελεύσατο,
μεταφερομένοις ἔς τε πολέμιον τῆς μοίρας στρατηγὸν
καὶ πολέμους ἑτέρους ἀφ' ἑτέρων, ἵν' ἢ ἐκφθαρεῖεν ἢ
καὶ πρὸς ἀλλήλους στασιάσειαν· ἐπὶ γὰρ τῷδε καὶ τοῦ
περὶ Μουτίνην ἔργου κοινοῦ γεγονότος τὰ γέρα τοῖς

2 αὐτοῦ B, αὑτοῦ ceteri ὑβριζομένου ci. Mend., bene
3 ἐκείνων del. Herw. p. 71 hic et IV § 520 4 ἐ τῇ (sic) pro
ἐπὶ τῇ B 5 ὑπέσχηντο ci. Mend., cf. praef. 7 sq. ἀποκρί-
νεσθαι i 22 ἐς ἅπαντας a 28 γέρα] ἔργα i

δύο τέλεσι μόνοις δίδοσθαι, ἵν' αὐτοὺς ἐς ἔριν καὶ
87 στάσιν ἐμβάλοιεν. "ἴστε δέ", ἔφη, "καὶ ἐφ' οἷς ὁ Ἀν- 358
τώνιος ἔναγχος ἡττήθη οἷά τε τοὺς Πομπηιανοὺς ἐπύ-
θεσθε ἐν ἄστει πεποιηκέναι κατὰ τῶν τινας δωρεὰς
παρὰ Καίσαρος εἰληφότων. τί δὴ πιστὸν ἢ ὑμῖν ὧν
ἐλάβετε παρ' ἐκείνου χωρίων τε καὶ χρημάτων ἢ ἐμοὶ
τῆς σωτηρίας, ὧδε ἐν τῇ βουλῇ δυναστευόντων τῶν
οἰκείων τοῖς σφαγεῦσι; κἀγὼ μὲν ἐκδέξομαι τὸ τέλος, 359
ὅ τι ἂν ἐπιγίγνηταί μοι (καλὸν γάρ τι καὶ παθεῖν
πατρὶ ἐπικουροῦντα), ὑπὲρ δὲ ὑμῶν δέδια τοιῶνδε καὶ
τοσῶνδε, κινδυνευόντων ἐς ἐμὴν καὶ τοῦ πατρὸς χάριν.
ἴστε μὲν δή με καθαρεύοντα φιλοτιμίας, ἐξ οὗ στρα- 360
τηγεῖν μοι διδόντων ὑμῶν ὑπὸ σημείοις οὐκ ἐδεχόμην·
ἓν δὲ μόνον ὁρῶ νῦν ἀμφοτέροις σωτήριον, εἰ δι'
ὑμῶν ὕπατος ἀποδειχθείην. τά τε γὰρ παρὰ τοῦ πα-
τρὸς ὑμῖν δοθέντα πάντα βέβαια ἔσται, ἀποικίαι τε
προσέσονται αἱ ἔτι ὀφειλόμεναι καὶ γέρα πάντα ἐντελῆ·
ἐγώ τε τοὺς φονέας ὑπὸ δίκην ἀγαγὼν τοὺς ἄλλους
ἂν ὑμῖν καταλύσαιμι πολέμους".

88 ὧν λεγομένων ἥ τε στρατιὰ προθύμως ἐπεβόησε, 361
καὶ τοὺς λοχαγοὺς αὐτίκα ἔπεμπον αἰτήσοντας τὴν ἀρ-
χὴν τῷ Καίσαρι. ὑποκριναμένης δὲ τῆς βουλῆς τὴν
ἡλικίαν, ἔλεγον οἱ λοχαγοὶ ἃ ἐδιδάχθησαν, ὅτι καὶ πά-
λαι Κορουῖνός τε ἄρξειε νεώτερος ὢν ἔτι καὶ Σκιπίων
ὕστερον, ὅ τε πρότερος καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ἐκ τῆς νεό-
τητος ἑκάστου πολλὰ ὄναιτο ἡ πατρίς. τά τε ἔναγχος
ταῦτα καὶ Πομπήιον Μάγνον αὐτοῖς καὶ Δολοβέλλαν

---

13 ἀπὸ σημείοις af, om. b 14 ὁρῶ] ὁρῶν ab 15 ἀποδειχθείει (sic) B τά τε γὰρ] τότε γὰρ τά τε ci. Mend.; an facilius τότε γὰρ ⟨τὰ⟩ παρὰ etc.? 20 ἥ τε] ἔτι ἡ ci. Mend., inut. 24 σκηπίων Of, Σκιπίωνες maluit Schw., vertitque *Scipiones* C 25 καὶ ⟨ὅτι⟩ ἐκ ci. Mend.

43 a. C.
προύφερον αὐτῷ τε Καίσαρι ἤδη δεδόσθαι τὴν ἀρχὴν
362 μετιέναι θᾶσσον ἐτῶν δέκα. ταῦτα τῶν λοχαγῶν σὺν
πλέονι παρρησίᾳ λεγόντων, οὐκ ἀνασχόμενοί τινες τῶν
βουλευτῶν λοχαγοὺς ὄντας ὧδε παρρησιάζεσθαι, ἐπ-
έπλησσον ὡς θρασυνομένοις ὑπὲρ τὸ στρατιώταις πρέ-
363 πον. καὶ ὁ στρατὸς πυθόμενος ἔτι μᾶλλον ὠργίζοντο
καὶ ἄγειν σφᾶς εὐθὺς ἐκέλευον ἐς τὴν πόλιν ὡς αὐτοὶ
χειροτονήσοντες αὐτὸν ἐξαιρέτῳ χειροτονίᾳ, Καίσαρος
υἱὸν ὄντα, πολλά τε τὸν πρότερον Καίσαρα ἀπαύστως
364 εὐφήμουν. ὧδε δὲ αὐτοὺς ὁρμῆς ἔχοντας ὁ Καῖσαρ
ἰδὼν ἦγεν εὐθὺς ἀπὸ τῆς συνόδου, ὀκτὼ τέλη πεζῶν
καὶ ἵππον ἱκανὴν καὶ ὅσα ἄλλα τοῖς τέλεσι συνετάσσετο.
365 περάσας δὲ τὸν Ῥουβίκωνα ποταμὸν ἐκ τῆς Κελτικῆς
ἐς τὴν Ἰταλίαν, ὅν τινα αὐτοῦ καὶ ὁ πατὴρ ὁμοίως ἐπὶ
τῷ πολιτικῷ πολέμῳ πρῶτον ἐπέρασεν, ἐς δύο πάντας
διῄρει καὶ τὸ μὲν ἕπεσθαι κατὰ σχολὴν ἐκέλευσε, τὸ
δὲ ἄμεινον ἐπιλεξάμενος ἐτρόχαζεν, ἐπειγόμενος ἔτι
366 ἀπαρασκεύους καταλαβεῖν. μέρους τε τῶν χρημάτων ὑπ-
αντῶντος, ἃ ἐς τὰ γέρα τοῖς στρατιώταις ἡ βουλὴ πεπόμ-
φει, δείσας ἐπὶ τοῖς μισθοφόροις ὁ Καῖσαρ προύπεμπε
κρύφα τοὺς ἐκφοβήσοντας· καὶ οἳ μὲν ἔφευγον μετὰ
367 τῶν χρημάτων· ἐς δὲ τὸ ἄστυ τῆς ἀγγελίας ἀφικομένης 89
θόρυβος ἦν καὶ φόβος ἄπλετος, διαθεόντων τε ἀκό-
σμως καὶ γύναιά τινων ἢ παῖδας ἢ ὅσα τιμιώτατα
ἄλλα ἐς ἀγροὺς ἢ τὰ ἐρυμνὰ τῆς πόλεως μεταφερόν-
των· οὐ γάρ πω σαφοῦς ὄντος, ὅτι μόνης ὀρέγοιτο
ὑπατείας, πολέμιον στρατὸν ἐπιέναι σὺν ὀργῇ πυνθα-
368 νόμενοι ἐς πάντα ἐδεδοίκεσαν. ἡ βουλὴ δ' ἐξεπέπληκτο
ἀμέτρως, οὐδεμιᾶς αὐτοῖς οὔσης ἑτοίμου δυνάμεως,

23 τε om. O   27 ἰέναι O

43a.C.

ἀλλήλους τε, οἷον ἐν τοῖς φόβοις γίγνεται, κατεμέμ-
φοντο, οἱ μέν, ὅτι τὴν στρατιὰν αὐτὸν ἀφέλοιντο τὴν
ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ὑβριστικῶς, οἱ δὲ τῆς ἐς τὸν θρίαμ-
βον ὑπεροψίας, οὐκ ἄδικον ὄντα, οἱ δὲ τοῦ φθόνου
τῆς διανεμήσεως τῶν χρημάτων, οἱ δὲ οὐδὲ ἐνδέκατον
ἐπιγράψαντες· οἱ δὲ αὐτὰ τὰ ἆθλα, οὔτε ὀξέως οὔτε
ἐντελῆ διδόμενα, τὴν στρατιὰν σφίσιν ἔλεγον ἐκπολε-
μῶσαι. τῆς τε φιλονικίας τὸ ἄκαιρον μάλιστα ἐμέμ- 369
φοντο, Βρούτου μὲν καὶ Κασσίου πορρωτέρω τε ὄντων
καὶ συνισταμένων ἔτι, ἐν δὲ πλευραῖς Ἀντωνίου καὶ
Λεπίδου πολεμίων· οὓς ὅτε ἐνθυμηθεῖεν Καίσαρι συν-
αλλαγήσεσθαι, πάμπαν ἤκμαζεν ὁ φόβος. Κικέρων τε,
ὃς τέως αὐτοῖς ἐπεπόλαζεν, οὐδὲ ἐφαίνετο.

90 ἀθρόα δὴ πάντων ἐς πάντα ἦν μετάθεσις, ἀντὶ μὲν 370
δισχιλίων καὶ πεντακοσίων δραχμῶν τὰς πεντακισ-
χιλίας, ἀντὶ δὲ τῶν δύο τελῶν τοῖς ὀκτὼ δοθῆναι Καί-
σαρά τε αὐτοῖς ἀντὶ τῶν δέκα ἀνδρῶν διανέμειν καὶ
ἐς τὴν ὕπατον ἀρχὴν παραγγέλλειν ἀπόντα. πρέσβεις
τε ἐξέτρεχον, οἱ τάδε φράσειν ἔμελλον αὐτῷ κατὰ σπου-
δήν. ὧν ἄρτι τῆς πόλεως ἐκδραμόντων μετάνοια ἐν- 371
έπιπτε τῇ βουλῇ, μὴ δεῖν οὕτως ἀνάνδρως καταπεπλῆ-
χθαι μηδὲ ἑτέραν ἐνδέξασθαι τυραννίδα ἀναιμωτὶ
μηδὲ ἐθίσαι τοὺς ἀρχῆς ἐφιεμένους ἐκ βίας τυγχάνειν
μηδὲ τοὺς στρατευομένους ἐξ ἐπιτάγματος ἄρχειν τῆς
πατρίδος, ὁπλισαμένους δὲ ἐκ τῶν ἐνόντων τοὺς νό-
μους τοῖς ἐπιοῦσι προτείνειν· προσδοκᾶν γὰρ οὐδὲ 372
ἐκείνους νόμων προτεινομένων ὅπλα τῇ πατρίδι ἐποί-
σειν· εἰ δὲ φέροιεν, ἀνέχεσθαί τε πολιορκίας, μέχρι

11 ἐνθυμηθῆεν B 13 οὐδὲν i 23 τοὺς O, τῆς i
26 προσδοκᾶν] προσδοκῶ esset in oratione recta 28 εἰ δ' ἐπιφέροιεν dubitanter ci. Mend.

43 a. C.
Δέκμος ἢ Πλάγκος ἔλθοι, καὶ ἀμύνεσθαι μέχρι θανά-
του μᾶλλον ἢ ἑκόντας ἐνδέξασθαι δουλείαν ἄνωθεν
ἀδιόρθωτον· τά τε ἀρχαῖα Ῥωμαίων ἐπὶ ἐλευθερίᾳ
φρονήματα καὶ πάθη, πρὸς οὐδὲν ἐνδόντων ὑπὲρ ἐλευ-
373 θερίας, ἀνελέγοντο. ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ δύο τέλη 91
τὰ ἐκ Λιβύης μετάπεμπτα ἐς τὸν λιμένα αὐτῆς ἡμέρας
ἀφίκετο, τοὺς θεοὺς σφᾶς ἔδοξαν ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν
ἐποτρύνειν. ἡ μὲν δὴ μετάνοια ἐκεκύρωτο, καὶ μετ-
εψηφίζετο ἅπαντα, Κικέρωνος αὖθις αὐτοῖς ἐπιφανέν-
374 τος· ἥ τε στρατεύσιμος ἡλικία προεγράφετο πᾶσα καὶ
τὰ δύο τέλη τάδε, τὰ ἐκ Λιβύης, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς
ἱππεῖς χίλιοι καὶ τέλος ἕτερον, ὃ Πάνσας αὐτοῖς ὑπο-
λελοίπει, πάντες οἵδε μερισθέντες οἱ μὲν τὸν λόφον
τὸν καλούμενον Ἰάνουκλον, ἔνθα καὶ τὰ χρήματα ἐσώ-
ρευσαν, ἐφρούρουν, οἱ δὲ τὴν τοῦ ποταμοῦ γέφυραν,
ἐπιδιῃρημένων σφίσι τῶν στρατηγῶν τῶν κατὰ τὴν
πόλιν· ἄλλοι δὲ αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ λιμένι σκάφη καὶ
ναῦς καὶ χρήματα εὐτρέπιζον, εἰ δεήσειεν ἡττωμένους
375 φυγεῖν διὰ θαλάσσης. καὶ τάδε σὺν εὐθαρσείᾳ πράσ-
σοντες οὕτως ὀξέως ἤλπιζον ἀντικαταπλήξειν τὸν Καί-
σαρα καὶ ἢ μεταπείσειν παρὰ σφῶν ἀντὶ τοῦ στρατεύ-
ματος αἰτεῖν τὴν ἀρχὴν ἢ ἐγκρατῶς ἀμυνεῖσθαι· τούς
τε τῆς ἐναντίας μοίρας νῦν γε μεταθήσεσθαι προσ-
376 εδόκων, μέχρι περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐστὶν ὁ ἀγών. τὴν
δὲ μητέρα Καίσαρος καὶ τὴν ἀδελφὴν οὔτε φανερῶς
οὔτε λάθρᾳ ζητοῦντες εὕρισκον. ἐθορυβοῦντο οὖν

---

1 ἐπέλθοι ci. Mend., inut., cf. ad II § 382 2 ἐκδέξασθαι O 4 καὶ ante πρὸς add. a 7 ἔδοξαν Schw., *arbitrabantur* C, ἔδοξεν Oi 11 aut τάδε aut τὰ ἐκ Λιβύης del. Nauck, contra iure Kratt p. 24 sq. 16 ἐπὶ διῃρημένων i

---

13 sq. cf. Richter (v. ad I § 257) p. 21

43 a. C.

αὖθις ὁμήρων μεγάλων ἀφῃρημένοι· καὶ τῶν Καισα-
ριανῶν οὔπω σφίσιν ἐπικλωμένων, ὑπὸ ἐκείνων αὐτὰς
ὧδε ἀκριβῶς ἐνόμιζον ἐπικρύπτεσθαι.

92 Καίσαρι δὲ ἔτι τῶν πρέσβεων ἐντυγχανόντων τὰ 377
μετεψηφισμένα ἀγγέλλεται· καὶ αὐτὸν οἱ πρέσβεις ἀπο-
λιπόντες ἀνέστρεφον ὑπὸ αἰδοῦς. ὃ δὲ τῷ στρατῷ μᾶλ-
λον ἔτι παρωξυμμένῳ κατὰ σπουδὴν ἐχώρει σὺν φόβῳ,
μή τι πάθοιεν αἱ γυναῖκες· ἔς τε τὸν δῆμον τεθορυ- 378
βημένον ἱππέας ἔπεμψεν ἀτρεμεῖν ἐπικελεύων καὶ τεθη-
πότων πάντων τὰ πέραν τοῦ Κυριναλίου λόφου κατ-
έλαβεν, οὐδενὸς ἐς χεῖρας ἐλθεῖν ἢ κωλύειν ὑποστάντος.
ἦν τε αὖθις ἑτέρα θαυμάσιος ἄφνω μεταβολή, θεόντων 379
ἐς αὐτὸν τῶν ἐπιφανῶν καὶ προσαγορευόντων· ἔθει δὲ
καὶ ὁ δημότης λεὼς καὶ τὴν εὐταξίαν τῶν στρατιωτῶν
ὡς εἰρηνικὴν ἀπεδέχοντο. ὃ δὲ τὸν στρατόν, ἔνθαπερ 380
ἦν, ἀπολιπὼν ἐχώρει τῆς ἐπιούσης πρὸς τὸ ἄστυ, φυ-
λακὴν ἔχων ἀμφ' αὐτὸν ἱκανήν. οἳ δὲ καὶ τότε ὑπήν-
των δι' ὅλης τῆς ὁδοῦ κατὰ μέρη καὶ προσηγόρευον,
οὐδὲν ἐνδέοντες ἢ φιλοφροσύνης ἢ θεραπείας ἀσθε-
νοῦς. ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ ἐν τῷ τῆς
Ἑστίας ἱερῷ μετὰ τῶν ἱερῶν παρθένων ἠσπάσαντο.
καὶ τὰ τρία τέλη, τῶν στρατηγῶν ὑπεριδόντα, πρὸς 381
αὐτὸν ἐπρέσβευε καὶ μετετίθετο· καὶ τῶν στρατηγῶν,
οἳ ἦρχον αὐτῶν, Κορνοῦτος μὲν ἑαυτὸν ἔκτεινεν, οἱ δ'

3 ὑποκρύπτεσθαι i 7 παρωξυμμένῳ f, παρωξυμένῳ B, παροξυμένῳ V, παροξυνομένῳ ab ἐχώρει ⟨ἐς τὸ πρόσθεν⟩ ci. Mend., potuit etiam ἐπεχώρει vel sim., cf. ad II § 382 8 τε post ἐς bis habet B (extr. versu et in initio sq.) 8 sq. τὲ θορυβούμενον (sic) f 10 τοῦ bis habet B, ut τε v. 8 κυρεναλίου O, κυριεναλίου i, fort. scriptum fuisse κυρειναλίου ci. Mend. 20 αὐτοῦ] αὐτὸν ci. Mend., h. l. fort. recte, sed cf. ad I § 223

24 est M. Caecilius Cornutus sec. Borghesi I p. 465 sq. (= Münzer ap. Pauly-Wissowa 3, 1 p. 1200 n. 45)

43 a.C.

382 *ἄλλοι σπονδῶν καὶ πίστεων ἔτυχον. Κικέρων τε τῶν σπονδῶν πυθόμενος ἔπραξε διὰ τῶν Καίσαρος φίλων ἐντυχεῖν αὐτῷ καὶ ἐντυχὼν ἀπελογεῖτο καὶ τὴν εἰσήγησιν τῆς ὑπατείας ὑπερεπῆρεν, ἣν αὐτὸς ἐν τῇ βουλῇ πρότερον εἰσηγήσατο. ὃ δὲ τοσοῦτον ἀπεκρίνατο ἐπισκώπτων, ὅτι τῶν φίλων αὐτῷ τελευταῖος ἐντυγχάνοι.*

383 *νυκτὸς δ' ἄφνω δόξης γενομένης, ὅτι δύο τέλη Καί-* **93**
σαρος, τό τε Ἄρειον καὶ τὸ τέταρτον, μεταθοῖτο ἐς τὴν πόλιν ὡς δι' ἐνέδρας ἐπὶ τὴν πατρίδα ἐπαχθέντα, οἱ στρατηγοὶ καὶ ἡ βουλὴ πάμπαν ἀταλαιπώρως ἐπίστευ-
384 *σαν, καίπερ ὄντος ἐγγυτάτω τοῦ στρατοῦ· νομίσαντές τε ἀνθέξειν αὐτοῖς οὖσιν ἀρίστοις πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ Καίσαρος, μέχρι τις ἑτέρωθεν αὐτοῖς ἰσχὺς ἐπιγένοιτο, νυκτὸς ἔτι Μάνιον Ἀκύλιον Κράσσον ἐς τὴν Πικηνίτιδα ἐξέπεμπον στρατὸν ἀθροίζειν, καὶ τῶν τινα δημάρχων Ἀπουλήιον ἐς τὸν δῆμον ἐποίουν τὸ εὐαγγέλιον*
385 *ἐκφέρειν περιθέοντα. ἥ τε βουλὴ νυκτὸς ἐς τὸ βουλευτήριον συνέθεον, Κικέρωνος ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοὺς δεξιουμένου. ψευδοῦς δὲ τῆς δόξης φανείσης ἐν φορείῳ διέφυγεν.*

386 *ὁ δὲ Καῖσαρ ἐπιγελάσας αὐτοῖς τὸν μὲν στρατὸν* **94**
ἐγγυτέρω τῆς πόλεως προήγαγεν, ἐς τὸ πεδίον τὸ κα-

---

6 *αὐτῷ* Oi, corr. Mend. cum C *ἐντυγχάνοι*, *ει* supra *οι* addito, sed deinde eraso, B 9 *πόλιν*] *βουλὴν* ci. Mend., sed etiam *πόλιν* bene habet, cum senatus in urbe imperaverit 13 *αὐτοῖς* libri, corr. Mend. 14 *Μάνιον* Gel., *μάλλιον* B, *μᾶλλον* Vi, om. C *Acilium* C 14 sq. *πικηνήτιδα* B 18 *συνέθεον*] *senatus convenit* C, unde *συνῆλθον* ci. Mend., *συνέθεον* ex *περιθέοντα* ortum esse ratus. At saepe apud App. eadem verba repetita videmus, nec male h. l. dicitur concurrisse senatum, cf. etiam ad I § 118

---

14 *Ἀκύλιος*] cf. ad IV § 163 16 est Q. Apuleius, cf. Cic. Phil. 14, 6 § 16

43 a. C.

λούμενον Ἄρειον, τῶν δὲ στρατηγῶν τότε μὲν οὐδένα
ἠμύνατο, οὐδὲ Κράσσον τὸν ἐς Πικήνην ἐκδραμόντα,
καίπερ οἱ προσαχθέντα ὡς εἶχε ληφθεὶς ἐν σχήματι
οἰκέτου, ἀλλὰ μεθῆκεν ἅπαντας ἐς δόξαν φιλανθρω-
πίας· οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ἐπὶ θανάτῳ προυγράφησαν.
τὰ χρήματα δέ, ὅσα τε κοινὰ ἦν ἐν τῷ Ἰανούκλῳ ἢ 387
ἑτέρωθι καὶ ἄλλα συνενεχθῆναι κελεύσας, ὁπόσα Κικέ-
ρωνος ἐσηγουμένου πρότερον αὐτοῖς ἐπεγέγραπτο, δι-
ένειμεν ἀνὰ δισχιλίας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς τῷ
στρατῷ καὶ τὸ ἐπίλοιπον ἐπιδώσειν ὑπέσχετο. καὶ τῆς
πόλεως ὑπεξῆλθε, μέχρι χειροτονήσαιεν ὑπάτους αἱρε-
τούς. αἱρεθεὶς δὲ αὐτὸς σὺν ᾧ περ ἐβούλετο Κοΐντῳ 388
Πεδίῳ, ὃς τὸ μέρος αὐτῷ δεδώρητο τῆς Καίσαρος
κληρονομίας, ἐς τὴν πόλιν αὖθις ὡς ὕπατος ἐσῄει καὶ
ἔθυε, δώδεκά οἱ γυπῶν φανέντων, ὅσους φασὶ καὶ
Ῥωμύλῳ τὴν πόλιν οἰκίζοντι ὀφθῆναι. ἀπὸ δὲ τῶν 389
θυσιῶν ἑαυτὸν εἰσεποιεῖτο τῷ πατρὶ αὖθις κατὰ νόμον
κουριάτιον. ἔστι δ' ἐπὶ τοῦ δήμου γίγνεσθαι τὴν θέ-
σιν· κουρίας γὰρ ἐς μέρη τὰς φυλὰς ἢ τοὺς δήμους
διαιροῦντες καλοῦσιν, ὡς Ἕλληνες, εἰκάζοντι φάναι,
φατρίας. ἐπινομώτατος δ' ἐστὶ Ῥωμαίοις ὁ τρόπος 390

2 *ἐς πικήνην*] *ἐπὶ σκηνῆς* iC 6 *τὰ δὲ χρήματα* V 7 *συνενεχθῆναι κελεύσας* post *ἐπεγέγραπτο* collocanda esse ci. Mend. et scribendum v. 8 ⟨*τοῖς*⟩ *ἀστοῖς* pro *αὐτοῖς*, sed *αὐτοῖς* referre malim ad *τῷ στρατῷ* v. 9 sq., sive *ὁπόσα — ἐπεγέγραπτο* intellegendum 'quae — decreta erant', sive 'quae — imperata erant' (sc. a senatu, cf. § 370) 11 sq. *αἱρετούς* del. Mend., sed oppositum est verbis *ἐξαιρέτῳ χειροτονίᾳ* § 363 17 *αὖθις*] *εὐθὺς* ci. Mend., sed cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 39 adn. 2; v. etiam § 391. 49 18 *κουριάτιον* C et Schw., *κουράτιον* Oi 20 *ὡς*] *ἃς* ci. Nauck, non male *ἕλληνας* a 21 *φρατρίας* editio Tolliana, sed cf. G. Meyer, Griech. Gramm.[3] p. 391 *ἐννομώτατος* vel *ἐπιμονώτατος* ci. Schw.; totum enuntiatum susp. Mend.

12 die XIX mensis Sextilis Caesar consulatum iniit, cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 48 adn. 11

43 a. C.
οὗτος ἐπὶ τῶν ἀπατόρων· καὶ δύνανται μάλιστα αὐτοὶ
ἴσα τοῖς γνησίοις παισὶν ἄγειν τοὺς συγγενεῖς τῶν θε-
391 *μένων καὶ ἀπελευθέρους. Γαΐῳ δ' ἦν τά τε ἄλλα*
λαμπρὰ καὶ ἐξελεύθεροι πολλοί τε καὶ πλούσιοι, καὶ
διὰ τόδ' ἴσως μάλιστα ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τῇ προτέρᾳ θέσει,
κατὰ διαθήκας οἱ γενομένῃ, καὶ τῆσδε ἐδεήθη.

392 *νόμῳ δ' ἑτέρῳ ἀπέλυε μὴ εἶναι πολέμιον Δολο-* **95**
βέλλαν, καὶ εἶναι φόνου δίκας ἐπὶ Καίσαρι. καὶ εὐθὺς
ἦσαν γραφαί, τῶν φίλων τοῦ Καίσαρος γραφομένων
τοὺς μὲν αὐτόχειρας, τοὺς δὲ συνεγνωκέναι μόνον.
καὶ γὰρ τοῦτο ἐνίοις ἐπεγράφη, καί τισιν οὐδ' ἐπι-
393 *δημήσασιν, ὅτε ὁ Καῖσαρ ἐκτείνετο. πᾶσι δ' ὁρισθεί-*
σης ὑπὸ κηρύγματι μιᾶς ἡμέρας ἐς κρίσιν, ἐρήμην
ἅπαντες ἑάλωσαν, ἐφορῶντος τὰ δικαστήρια τοῦ Καί-
σαρος καὶ τῶν δικαστῶν οὐδενὸς τὴν ἀπολύουσαν
φέροντος πλὴν ἑνὸς ἀνδρὸς τῶν ἐπιφανῶν, ὃς τότε
μὲν οὐδ' αὐτός τι ἔπαθε, μικρὸν δ' ὕστερον ἐπὶ θα-
394 *νάτῳ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὅδε προυγράφη. ἔδοξε δὲ*
ταῖσδε ταῖς ἡμέραις Κόιντος Γάλλιος, ἀδελφὸς Μάρ-
κου Γαλλίου συνόντος Ἀντωνίῳ, τὴν πολιτικὴν στρα-
τηγίαν ἄρχων, αἰτῆσαι παρὰ Καίσαρος τὴν στρατηγίαν
τῆς Λιβύης καὶ οὕτω τυχὼν ἐπιβουλεῦσαι τῷ Καίσαρι·

1 *αὐτοὶ*] i. e. *οἱ ἀπάτορες*; iniuria haesit Mend. 2 *ἄγειν* ⟨*κατὰ*⟩ *τοὺς* ci. Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 40 adn. 5 3 *καὶ* ⟨*τοὺς*⟩ *ἀπελ.* maluit Mend., sed cf. ad I § 351 6 *οἱ* om. i 8 ⟨*ἔθετο*⟩ *εἶναι* ci. Schw., sed *ἔθετο* vel sim. subaudiendum est ex *ἀπέλυε* 17 *μικρῷ* V 19 *γάλλος*, sed rasura, ut videtur, post *λλ*, B, *γάλος* V 20 *γαλίου* V 22 *οὕτω τυχὼν*] *οὕτως ἐντυχὼν* ci. Schw., ut Appianum cum Suet. Aug. 27 conciliaret ('conloquio petito'), similiter *αὐτῷ ἐντυχὼν* Baumgarten-Crusius ad Suet. l. c., male ob hiatum; *ἀποτυχὼν* ci. Bk., *οὐ τυχὼν* Mend. et Cob. p. 234, hoc valde probabiliter. Utut iudicamus de App. fontibus, quae narrat, dubitari non potest, quin eadem sint, quae Suet. l. c. ex Augusti commentariis haud ita copiose affert

43 a. C.

καὶ αὐτοῦ τὴν μὲν στρατηγίαν περιεῖλον οἱ σύναρχοι, 395
τὴν δ' οἰκίαν διήρπασεν ὁ δῆμος, ἡ δὲ βουλὴ κατ-
εγίνωσκε θάνατον. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς τὸν ἀδελφὸν
ἐκέλευσε χωρεῖν, καὶ δοκεῖ νεὼς ἐπιβὰς οὐδαμοῦ ἔτι
φανῆναι.

96 τοσάδε πράξας ὁ Καῖσαρ ἐπενόει μὲν τὰς ἐς τὸν 396
Ἀντώνιον διαλύσεις, πυνθανόμενος ἤδη τοῖς ἀμφὶ τὸν
Βροῦτον εἴκοσι συνῆχθαι τέλη στρατοῦ καὶ χρήζων ἐπ'
αὐτὰ Ἀντωνίου, ἐξῄει δὲ τῆς πόλεως ἐπὶ τὸν Ἰόνιον
καὶ σχολαίως ἀνεζεύγνυε, τὰ παρὰ τῆς βουλῆς ἐπι-
μένων· Πέδιος γὰρ αὐτὴν ἀποστάντος τοῦ Καίσαρος
ἔπειθε τὰ ἐς ἀλλήλους μὴ δυσίατα ποιουμένους συν-
αλλαγῆναι Λεπίδῳ τε καὶ Ἀντωνίῳ. οἳ δὲ προεώρων 397
μέν, ὅτι μὴ σφίσι μηδ' ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰσὶν αἱ
διαλλαγαί, ἀλλ' ἐς συμμαχίαν Καίσαρι κατὰ Κασσίου
τε καὶ Βρούτου, ἐπῄνουν δ' ὅμως καὶ συνετίθεντο ὑπ'
ἀνάγκης. καὶ τὰ πολέμια δόγματα Ἀντωνίου τε καὶ
Λεπίδου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῖς στρατῶν κατελύετο, εἰρη-
ναῖα δὲ ἕτερα αὐτοῖς ἐπέμπετο. καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτοῖς 398
συνήδετο γράφων, Ἀντωνίῳ δὲ καὶ βοηθὸς ἐπὶ Δέκμον
ὑπισχνεῖτο ἥξειν, εἰ δέοιτο. οἳ δὲ ἀντεφιλοφρονοῦντο
μὲν αὐτὸν ἄφνω καὶ ἐπῄνουν, ὁ δ' Ἀντώνιος ἔγρα-
φεν αὐτὸς ἀποτίσεσθαι Δέκμον τε ὑπὲρ Καίσαρος καὶ
Πλάγκον ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ συμμίξειν Καίσαρι.

97 τοσάδε μὲν ἀλλήλοις ἐπέστειλαν, διώκοντι δὲ τῷ 399
Ἀντωνίῳ Δέκμον προσγίγνεται Πολλίων Ἀσίνιος ἄγων
δύο τέλη. καὶ Πλάγκῳ μὲν Ἀσίνιος ἔπραξε διαλλαγάς,
καὶ ὁ Πλάγκος σὺν τρισὶ τέλεσι μεθίστατο ἐς τὸν Ἀν-

---

17 ⟨κατὰ⟩ Ἀντωνίου ci. Schw., ⟨τὰ κατ'⟩ Ἀντωνίου Bk., inut., cf. ad Lib. c. 74 init. 18 στρατιωτῶν iC, sed cf. IV § 38 extr. 22 ἄφνω Oi, om. C, ἄμφω ci. Mend.

43 a. C.
τώνιον, ὥστε ἤδη βαρυτάτης δυνάμεως ἦρχεν ὁ Ἀντώ-
400 νιος· Δέκμῳ δὲ ἦν τέλη δέκα, ὧν τέσσαρα μὲν τὰ
ἐμπειροπολεμώτατα ὑπὸ λιμοῦ διέφθαρτο καὶ ἐνόσει
ἔτι, τὰ νεοστράτευτα δὲ ἦν ἕξ, ἀταλαίπωρα ἔτι καὶ
πόνων ἄπειρα. ἀπογνοὺς οὖν μάχεσθαι, φεύγειν ἔκρινε
401 πρὸς Βροῦτον ἐς Μακεδονίαν. ἔφευγε δ' οὐκ ἐπὶ τάδε
τῶν Ἄλπεων, ἀλλ' ἐς Ῥάβενναν ἢ Ἀκυληίαν. ἐπεὶ δὲ
Καῖσαρ ὥδευε ταύτῃ, ἄλλην μακροτέραν ὁδὸν καὶ δύσ-
πορον ἐπενόει, τόν τε Ῥῆνον περᾶσαι καὶ τὰ ἀγρι-
402 ώτερα τῶν βαρβάρων ὑπερελθεῖν. ὅθεν αὐτὸν ὑπό τε
τῆς ἀπορίας καὶ τοῦ καμάτου πρῶτοι μὲν οἱ νεοστρά-
τευτοι καταλιπόντες ἐς Καίσαρα ἐχώρουν, ἐπὶ δὲ ἐκεί-
νοις καὶ τὰ ἀρχαιότερα τέσσαρα ἐς Ἀντώνιον καὶ ὁ
ἄλλος ὅμιλος ἤδη χωρὶς τῶν σωματοφυλάκων ἱππέων
403 Κελτῶν· ὁ δὲ καὶ τούτων τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιτρέψας
ἐς τὰ οἰκεῖα σφῶν ἀφίστασθαι καὶ διαδοὺς ἐκ τοῦ
παρόντος ἔτι χρυσίου μετὰ τριακοσίων τῶν παραμει-
νάντων μόνων ἐπὶ τὸν Ῥῆνον ἐφέρετο. δυσπόρου δ'
ὄντος αὐτοῦ περᾶν σὺν ὀλίγοις, ἀπελείφθη καὶ ὑπὸ
404 τῶνδε πλὴν δέκα μόνων. ἤλλαξε δὲ τὴν ἐσθῆτα ἐς τὸ
Κελτικόν, ἐξεπιστάμενος ἅμα καὶ τὴν φωνήν, καὶ δι-
εδίδρασκε σὺν ἐκείνοις οἷά τις Κελτός, οὐ τὴν μακρο-
τέραν ἔτι περιιών, ἀλλὰ ἐπὶ Ἀκυληίας, λήσεσθαι νομί-

---

6 sq. videntur turbata. οὐκ ἐπὶ τάδε τῶν Ἄλπεων vertit C: *non per superiora Alpium*, ipse, opinor, App. emendare studens; Ἄλπεων ἐς Ῥάβενναν ἢ Ἀκυληίαν, ἀλλ', ἐπεὶ (potuit ἐπειδὴ) Καῖσαρ etc. ci. Schw., bene; lacunam post Ἀκυληίαν statuendam esse ci. Hagen (v. ad II § 514) p. 50 adn. 3, qua tamen nihil proficimus *Aquileiamque* C, male, si coniecturam Schw. probamus 8 post ταύτῃ una littera erasa in B 9 sq. τὰ ἀγριώτατα V 10 ὅθεν] ὅτε ci. Mend. 14 σωματοφυλακούντων ci. Mend. 19 αὐτοῦ om. V 20 δὲ] δὴ ci. Mend.

43 a. C.

98 ζων διὰ τὴν ὀλιγότητα. ἁλοὺς δὲ ὑπὸ λῃστῶν καὶ δεθεὶς 405
ἤρετο μέν, ὅτου Κελτῶν δυνάστου τὸ ἔθνος εἴη, μαθὼν
δ' ὅτι Καμίλου, πολλὰ πεποιηκὼς εὖ τὸν Κάμιλον,
ἄγειν αὐτὸν αὐτοῖς ἐς τὸν Κάμιλον ἐκέλευεν. ὃ δὲ 406
ἀχθέντα ἰδὼν ἐφιλοφρονεῖτο μὲν ἐς τὸ φανερὸν καὶ
τοῖς δήσασιν ἐπεμέμφετο ὑπ' ἀγνοίας ἐνυβρίσασιν ἀν-
δρὶ τοσῷδε, κρύφα δ' ἐπέστελλεν Ἀντωνίῳ. καὶ ὁ 407
Ἀντώνιός τι παθὼν ἐπὶ τῇ μεταβολῇ οὐχ ὑπέστη τὸν
ἄνδρα ἰδεῖν, ἀλλ' ἐκέλευσε τῷ Καμίλῳ κτείναντα τὴν
κεφαλὴν ἐς αὐτὸν ἐκπέμψαι· καὶ τὴν κεφαλὴν ἰδὼν
ἐκέλευσε τοῖς παροῦσι θάψαι. τοῦτο Δέκμῳ τέλος ἦν, 408
ἱππάρχῃ τε Καίσαρος γενομένῳ καὶ ἄρξαντι τῆς πα-
λαιᾶς Κελτικῆς ὑπ' ἐκείνῳ καὶ ἐς τὸ μέλλον ἔτος
ὑπατεύειν ὑπ' αὐτοῦ κεχειροτονημένῳ καὶ τῆς ἑτέρας
Κελτικῆς ἄρχειν. καὶ δεύτερος τῶν σφαγέων οὗτος ἐπὶ
Τρεβωνίῳ δίκην ἐδίδου μετ' ἐνιαυτόν που καὶ ἥμισυ
τῆς ἀναιρέσεως. τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ καὶ Μινούκιος Βά- 409
σιλος, σφαγεὺς καὶ ὅδε Καίσαρος, ὑπὸ τῶν θεραπόν-
των ἀνῃρέθη, εὐνουχίζων τινὰς αὐτῶν ἐπὶ τιμωρίᾳ.

---

2 ἤρετο κελτῶν μὲν ὅτου δυνάστου V 3 καμίλου, et sic deinceps, V, καμίλλου ceteri (in B ϊ corr. ex η et altera λ suprascr., deinceps ut ceteri). Frequens nomen Celticum 'Camalus' esse docet Hübner, Hermes 15 (1880) p. 76 4 αὐτὸν Bi (V?), corr. Bk. 7 ὁ om. ab 10 αὐτὸν Oi, αὑτὸν corr. Mend. cum C 12 ἱππάρχῳ scr. Mend., ναυάρχῳ ci. M. Paulus, De Dec Iunio Bruto Albino, diss. Monast. 1889, p. 3 adn. 1 (cf. Schw. t. III p. 826), at error videtur Appiani 12 sq. παλαιᾶς] περαίας maluit Schw. et, dubitans tamen de voce, Mend., sed fort. App. erravit; ἡ παλαιά est Gallia Narbonensis, cf. IV § 7 17 *Minucius* C, μινούτιος Oi 17 sq. βάσιλλος libri, cf. ad II § 474

43 a. C.

ΕΜΦΥΛΙΩΝ Δ.

1 *Δύο μὲν δὴ Γαΐου Καίσαρος φονεῖς οὕτω δίκην,* 1
ἐν ταῖς σφετέραις αὐτῶν στρατηγίαις ἐκπολεμηθέντες,
ἐδεδώκεσαν, Τρεβώνιος ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ Δέκμος ἐν τῇ
Κελτικῇ· ὅπως δὲ ἔδοσαν Κάσσιός τε καὶ Βροῦτος, οἳ
καὶ μάλιστα τῆς ἐπιβουλῆς ἐπὶ τῷ Καίσαρι ἦρξαν, καὶ
γῆς ἐκράτουν ἀπὸ Συρίας ἐπὶ Μακεδονίαν ἁπάσης, καὶ
στρατὸς ἦν αὐτοῖς πολύς, ἱππικός τε καὶ ναυτικὸς καὶ
ὁπλιτῶν ὑπὲρ εἴκοσι τέλη, καὶ νῆες ὁμοῦ καὶ χρήματα,
2 *ἡ τετάρτη τῶν ἐμφυλίων ἥδε ὑποδείκνυσιν. ἅμα δὲ*
τούτοις ἐγίγνοντο αἵ ἐν Ῥώμῃ τῶν ἐπὶ θανάτῳ προ-
γραφέντων ἔρευναί τε καὶ εὑρέσεις καὶ παθήματα πάμ-
παν ἐπαχθῆ, οἷα οὔτε ἐπὶ Ἑλλήνων ἐν στάσεσιν ἢ
πολέμοις οὔτ' ἐπὶ Ῥωμαίων αὐτῶν ἐμνημονεύετο γενέ-
σθαι, πλὴν ἐπὶ μόνου Σύλλα τοῦ πρώτου τοὺς ἐχθροὺς
3 *ἐς θάνατον προγράψαντος. Μάριος μὲν γὰρ ἐζήτει*
καὶ ἐκόλαζεν, οὓς εὕροι· Σύλλας δὲ ὑπὸ μισθοῖς τε
μεγάλοις καὶ κολάσεσι τῶν ἐπικρυψάντων ὁμοίαις τὸν
ἐντυχόντα κτείνειν προέγραφεν. καὶ τὰ μὲν ἀμφὶ Μά-
ριόν τε καὶ Σύλλαν ἐν τοῖς περὶ ἐκείνων προείρηται,
τὰ δὲ ἑξῆς οὕτως ἐγένετο.

4 *Καῖσαρ μὲν καὶ Ἀντώνιος ἐς φιλίαν ἀπ' ἔχθρας* 2
συνῄεσαν ἀμφὶ Μουτίνην πόλιν, ἐς νησῖδα τοῦ Λαβι-

---

l. IV § 1—224 habent EF 2 *φωνεῖς* B 6 *μάλιστα* post *Καίσαρι* ponunt EFi 10 *ἅμα* Mend., cf. Krebs, Praepositionsadv. I p. 43, *ὁμοῦ* EFOi 12 *εὑρέσεις*] *εὑρέσεις, αι* supra *εὑ*, E, *αἱ εὑρέσεις* Ba, unde *ἀναιρέσεις* ci. Schw. 17 *ἂν* ante *εὕροι* add. E *ὑπὸ*] *ἐπὶ* cum Nauck scr. Mend., sed etiam illud ferri potest 23 sq. *Λαουινίου* scr. Bk. et Mend.

---

23 *Μουτίνην*] cf. Borghesi IV p. 99 sq., Bormann C. I. L. XI, 1 p. 133, Gardthausen, Augustus II, 1 p. 49 adn. 1, H. Nissen, Ital. Landesk. II, 1 p. 260 sq.

43 a. C.

νίου ποταμοῦ βραχεῖάν τε καὶ ὑπτίαν, ἔχων ἑκάτερος
ὁπλιτῶν τέλη πέντε· καὶ τάδε ἀλλήλοις ἀντικαθιστάντες
ἐχώρουν σὺν τριακοσίοις ἑκάτερος ἐπὶ τὰς τοῦ ποτα-
μοῦ γεφύρας. Λέπιδος δ' αὐτὸς προελθὼν διηρεύνα 5
τὴν νῆσον καὶ τῇ χλαμύδι κατέσειεν ἥκειν ἑκάτερον.
οἳ δὲ ἐπὶ τῶν γεφυρῶν τοὺς τριακοσίους μετὰ τῶν
φίλων ἀπολιπόντες ἐς τὸ μέσον ᾔεσαν ἐν περιόπτῳ,
καὶ συνήδρευον οἱ τρεῖς, Καίσαρος ἐν μέσῳ διὰ τὴν
ἀρχὴν προκαθίσαντος. δύο δὲ ἡμέραις ἕωθεν ἐς ἑσπέ- 6
ραν συνιόντες τάδε ἔκριναν· ἀποθέσθαι μὲν τὴν ὕπα-
τον ἀρχὴν Καίσαρα καὶ Οὐεντίδιον αὐτὴν ἐς τὸ λοιπὸν
τοῦ ἔτους μεταλαβεῖν, καινὴν δὲ ἀρχὴν ἐς διόρθωσιν
τῶν ἐμφυλίων νομοθετηθῆναι Λεπίδῳ τε καὶ Ἀντωνίῳ
καὶ Καίσαρι, ἣν ἐπὶ πενταετὲς αὐτοὺς ἄρχειν, ἴσον
ἰσχύουσαν ὑπάτοις· ὧδε γὰρ ἔδοξεν ἀντὶ δικτατόρων
ὀνομάσαι, διὰ τὸ δόγμα ἴσως τὸ Ἀντωνίου κωλῦον
ἔτι γίγνεσθαι δικτάτορα. τοὺς δὲ ἀποφῆναι μὲν αὐτίκα 7
τῆς πόλεως ἄρχοντας ἐς τὰ ἐτήσια ἐπὶ τὴν πενταετίαν,
τὰς δὲ ἡγεμονίας τῶν ἐθνῶν νειμαμένους, ἔχειν Ἀν-
τώνιον μὲν τὴν Κελτικὴν ἅπασαν ἄνευ τῆς συναφοῦς
τοῖς Πυρηναίοις ὄρεσιν, ἣν παλαιὰν ἐκάλουν Κελτικήν·
ταύτης δὲ Λέπιδον ἄρχειν καὶ Ἰβηρίας ἐπὶ ταύτῃ·
Καίσαρι δὲ εἶναι Λιβύην καὶ Σαρδὼ καὶ Σικελίαν
3 *καὶ εἴ τις ἄλλη νῆσος ἐνταῦθα. ὧδε μὲν τὴν Ῥωμαίων* 8

2 *ἀντικαθίσαντες* ci. Mend., contra Berg, diss. p. 32 7 sq. aut ⟨*συν*⟩*ῄεσαν* cum Keil aut *ᾔεσαν καὶ ἐν περιόπτῳ συνήδρευον* cum Mend. videtur scribendum 12 *καινὴν*] *καὶ νῦν* b 14 *αὐτοῦ* i 15 *ἴσχυσαν* i 16 *τὸ Ἀντωνίου*] *τοῦ ἀντωνίου* Ff ⟨*τὸ*⟩ *κωλῦον* ci. Mend., sed cf. ad I § 172 17 *γενέσθαι* b 19 sq. *ἔχειν μὲν ἀντώνιον* a

14 sq. *ἴσον ἰσχύουσαν ὑπάτοις*] i. e. proconsulari imperio, cf. Mommsen, R. Staatsr. II³, 1 p. 707 adn. 2 16 *τὸ δόγμα*] cf. III § 94. 148. 235

43 a. C.
*ἡγεμονίαν οἱ τρεῖς ἐνείμαντο ἐφ' ἑαυτοῖς, τὰ πέραν
ἄρα τοῦ Ἰονίου μόνα ὑπερθέμενοι διὰ Βροῦτον καὶ
Κάσσιον κρατοῦντας ἔτι αὐτῶν, Κασσίῳ δὲ καὶ Βρού-*
9 *τῳ πολεμεῖν Ἀντώνιόν τε καὶ Καίσαρα· Λέπιδον γὰρ
ὑπατεύειν ἐς τὸ μέλλον καὶ τῇ πόλει διὰ τὰς ἐν αὐτῇ
χρείας ὑπομένειν, ἡγεμονεύοντα τῆς Ἰβηρίας δι' ἑτέ-
ρων· τοῦ δὲ Λεπίδου στρατοῦ τρία μὲν αὐτὸν Λέπι-
δον ἔχειν ἐς τὰ ἐπὶ Ῥώμης, ἑπτὰ δὲ τέλη νείμασθαι
Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον, τρία μὲν Καίσαρα, τέσσαρα
δὲ Ἀντώνιον, ὡς ἂν ἐς τὸν πόλεμον αὐτῶν ἑκάτερος*
10 *εἴκοσιν ἄγοι. ἐπελπίσαι δὲ ἤδη τὸν στρατὸν ἐς τὰ
νικητήρια τοῦ πολέμου ἄλλαις τε δωρεαῖς καὶ ἐς κατ-
οικίαν δόσεσι τῶν Ἰταλικῶν πόλεων ὀκτωκαίδεκα, αἳ
καὶ περιουσίᾳ καὶ ἐδάφεσι καὶ οἴκοις εἰς κάλλος δια-
φέρουσαι ἔμελλον αὐτοῖς ἐδάφεσι καὶ οἴκοις αὐτῷ δια-
νεμήσεσθαι, ὥσπερ αὐτοῖς ἀντὶ τῆς πολεμίας δορίληπτοι*
11 *γενόμεναι. καὶ ἦσαν αἱ πόλεις ἄλλαι τε καὶ αἱ περι-
φανέσταται μάλιστα αὐτῶν Καπύη καὶ Ῥήγιον καὶ
Οὐενουσία καὶ Βενεβεντὸς καὶ Νουκερία καὶ Ἀρίμινον*

5 sq. *καὶ*] *κἂν* scr. Bk. et Mend., *καὶ* servato *ἐπιμένειν* pro *ὑπομένειν* v. 6 voluit L. Dindorf in Steph. thes. s. v. *ὑπομένω*, sed cf. V § 224   6 *ἰβηρίας* EFiC, *συρίας* O   14 *ἐδάφει* EFi   14 *εἰς* — 15 *οἴκοις* om. V   15 sq. *διανεμηθήσεσθαι* F   16 *αὐτοῖς* del. Nauck, sed referri potest ad triumviros, si ad *τὸν στρατόν* referre dubites   *γῆς* pro *τῆς* maluit Mend.   *δορύληπτοι* ab   18 *αὐτῶν μάλιστα* F   19 *βενεβεντὸς*] *βενέβενδον* et *βενεβενδέων* Vat. 141 Hann. c. 37 et 36, *Βενεουεντὸς* scr. Bk. et Mend.   *νουκαιρία* EFOi, *Λουκερία* voluit J. Beloch, Der ital. Bund unter Roms Hegemonie (1880) p. 7 et O. Cuntz, De Augusto Plinii Geographicorum auctore, diss. Bonn. 1888, p. 23. At v. Mommsen, Hermes 18 (1883) p. 171, C. I. L. X, 1 p. 124   *ἀρίμηνον* codices praeter V

6 *Ἰβηρίας*] cf. § 7   7 sqq. de numero legionum III virorum cf. Schelle (v. ad II § 452) p. 19 sqq., quem reprobaverunt Domaszewski (v. ad II § 126) p. 183 et Groebe ap. Drumann I² p. 468 sqq.   13 de oppidis cf. Mommsen, Hermes 18 (1883) p. 169 sqq.

43 a. C.

καὶ Ἱππώνιον. οὕτω μὲν τὰ κάλλιστα τῆς Ἰταλίας τῷ 12
στρατῷ διέγραφον, ἔδοξε δὲ σφίσι καὶ τοὺς ἰδίους
ἐχθροὺς προανελεῖν, ἵνα μὴ ἐνοχλοῖεν αὐτοῖς τάδε
καθισταμένοις καὶ πολεμοῦσι πόλεμον ἔκδημον. ταῦτα 13
μὲν ἔδοξε, καὶ ταῦτα συνεγράψαντο· καὶ αὐτῶν ὁ Καῖ-
σαρ ὡς ὕπατος ἀνέγνω τοῖς στρατοῖς τὰ λοιπὰ χωρὶς
τῶν ἀποθανουμένων. οἱ δ' ἀκούσαντες ἐπαιώνισάν τε
καὶ ἠσπάσαντο ἀλλήλους ἐπὶ διαλλαγῇ.

4 γιγνομένων δὲ τούτων τέρατα καὶ σημεῖα ἐν Ῥώμῃ 14
πολλὰ καὶ φοβερὰ ἦν. κύνες τε γὰρ ὠρύοντο ὁμαλῶς
οἷα λύκοι, σύμβολον ἀηδές, καὶ λύκοι τὴν ἀγορὰν δι-
έθεον, οὐκ ἐπιχωριάζον ἐν πόλει ζῷον, βοῦς τε φωνὴν
ἀφῆκεν ἀνθρώπου, καὶ βρέφος ἀρτίτοκον ἐφθέγξατο,
καὶ τῶν ξοάνων τὰ μὲν ἵδρου, τὰ δὲ καὶ αἷμα ἵδρου,
ἀνδρῶν τε μεγάλαι βοαὶ καὶ κτύπος ὅπλων καὶ δρόμος
ἵππων οὐχ ὁρωμένων ἠκούετο. ἀμφί τε τὸν ἥλιον ἀηδῆ
σημεῖα πολλά, καὶ λιθώδεις ἐγίγνοντο ὑετοί, καὶ κε-
ραυνοὶ συνεχεῖς ἐς ἱερὰ καὶ ἀγάλματα ἔπιπτον. ἐφ' 15
οἷς ἡ μὲν βουλὴ θύτας καὶ μάντεις συνῆγεν ἀπὸ
Τυρρηνίας· καὶ ὁ πρεσβύτατος αὐτῶν, τὰς πάλαι βασι-
λείας ἐπανήξειν εἰπὼν καὶ δουλεύσειν ἅπαντας χωρὶς
ἑαυτοῦ μόνου, τὸ στόμα κατέσχε καὶ τὸ πνεῦμα, ἕως
ἀπέθανεν.

---

1 Ἱππώνειον ceteris locis 2 διέγραφον, ο ex ε rasura correctum, B, διέγραφεν i 3 αὐτοῖς EFOi, corr. Mend. 7 ἐπαιάνισάν τε EFV 11 sq. σύμβολον ἀηδές et οὐκ ἐπιχωριάζον ἐν πόλει ζῷον ut adnotatiuncula del. Herw. p. 71, cf. ad II § 283 14 ἱδρῶτα pro priore ἵδρου ci. Nauck et Herw. p. 71, inut.; in repetitione verbi ἵδρου noli haerere, cf. ad III § 385 16 ἀηδῆ] *insolita* vertit C, i. e. ἀήθη, sed cf. v. 11, Ital. fr. 8 init. 20 sq. τὰς πάλαι βασιλείας] *reges priscos* vertit C

---

1 ad Beneventani agri assignationem pertinet titulus ap. Dessau, Inscr. lat. sel. I n. 886

43 a. C.
16 οἱ δὲ τρεῖς ἄνδρες ἐφ' ἑαυτῶν γενόμενοι τοὺς ἀπο- **5**
θανουμένους συνέγραφον, τούς τε δυνατοὺς ὑφορώ-
μενοι καὶ τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς καταλέγοντες οἰκείους
τε σφῶν αὐτῶν ἢ φίλους ἐς τὴν ἀναίρεσιν ἀντιδιδόν-
17 τες ἀλλήλοις καὶ τότε καὶ ὕστερον. προσκατελέγοντο
γὰρ δὴ καὶ ἕτεροι μεθ' ἑτέρους, οἱ μὲν ἀπ' ἔχθρας,
οἱ δὲ μόνου προσκρούματος ἢ φιλίας ἐχθρῶν ἢ φίλων
18 ἔχθρας ἢ πλούτου διαφέροντος. ἐδέοντο γὰρ ἐς τὸν
πόλεμον χρημάτων πολλῶν, Βρούτῳ μὲν καὶ Κασσίῳ
τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας φόρων δεδομένων τε καὶ προσ-
οδευομένων ἔτι καὶ βασιλέων καὶ σατραπῶν συμφερόν-
των, αὐτοὶ δ' ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τῆς Ἰτα-
λίας πολέμοις τε καὶ ἐσφοραῖς τετρυμένης ἀποροῦντες·
19 δι' ἃ καὶ τοῖς δημόταις καὶ ταῖς γυναιξὶ λήγοντες ἐπ-
έγραψαν εἰσφορὰς βαρυτάτας καὶ τέλη πράσεων καὶ
μισθώσεων ἐπενόησαν. ἤδη δέ τις καὶ διὰ κάλλος
20 ἐπαύλεως καὶ οἰκίας προεγράφη. καὶ ἐγένοντο πάντες
οἱ θανάτου τε καὶ δημεύσεως κατεγνωσμένοι ἀπὸ μὲν
τῆς βουλῆς ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους, ἀπὸ δὲ τῶν καλου-
μένων ἱππέων ἐς δισχιλίους. καὶ ἦσαν ἐν αὐτοῖς ἀδελ-
φοί τε καὶ θεῖοι τῶν προγραφόντων καὶ τῶν ὑπ' αὐ-
τοῖς ἡγεμόνων, ὅσοι τι τοῖς ἄρχουσιν ἢ τοῖς ἡγεμόσι
προσεκεκρούκεσαν.

21 τὸ μὲν δὴ πλῆθος αὐτῶν ἀπὸ τῆς συνόδου διελθόν- **6**
τες ἐς Ῥώμην προγράψειν ἔμελλον, δώδεκα δὲ ἄνδρας,
ἤ, ὡς ἕτεροι λέγουσιν, ἑπτακαίδεκα, τοὺς μάλιστα δυνα-

---

2 sq. ὑφορωμένους conicio 6 καὶ susp. Mend., ἀεὶ ci. Nauck, inculcans hiatum μεθ' ετέτέρους (sic) B 7 προσκρούσματος b 10 διδομένων i 13 τετρυμένης F, τετρυμμένης Obf, τετρυχωμένης E, τετριμμένης a 14 sq. ἐπέγραψαν Schw., ἐπέτρεψαν EFOb, ἐπέστρεψαν af 21 προγραφέντων Eb 22 τι] τε i, om. E ⟨ἄλλοις⟩ ἡγεμόσι ex C ci. Schw., inut.

43 a. C.

τούς, ἐν οἷς ἦν καὶ Κικέρων, ἔδοξε προανελεῖν ἐπιπέμ-
ψαντας ἄφνω. καὶ τῶνδε μὲν τέσσαρες αὐτίκα ἀνῃρέ- 22
θησαν ἐν ἑστιάσεσί τε καὶ ὑπαντήσεσι· ζητουμένων δὲ
τῶν ἄλλων καὶ ἐρευνωμένων νεῶν τε καὶ οἰκιῶν,
ἄφνω θόρυβος ἀνὰ τὴν νύκτα πᾶσαν ἦν καὶ βοαὶ καὶ
διαδρομαὶ μετ' οἰμωγῆς ὡς ἐν ἁλισκομένῃ πόλει. τῷ 23
γὰρ ἐγνῶσθαι μὲν ἀνδρολήψια γίγνεσθαι, μὴ προ-
γεγράφθαι δὲ μηδένα τῶν προκατεγνωσμένων, πᾶς τις
αὐτὸς ἡγεῖτο ζητεῖσθαι πρὸς τῶν περιθεόντων. οὕτω 24
δὲ ἀπογινώσκοντες αὑτῶν, οἱ μὲν τὰ ἴδια, οἱ δὲ τὰ
κοινὰ ἐμπρήσειν ἔμελλον, δρᾶσαί τι δεινὸν ἀλόγως
αἱρούμενοι πρὶν παθεῖν· καὶ τάχα ἂν ἔδρασαν, εἰ μὴ
Πέδιος αὐτοὺς ὁ ὕπατος μετὰ κηρύκων περιθέων ἐπ-
ήλπιζε περιμείναντας ἐς ἕω τὰ ἀκριβέστατα μαθεῖν.
ἅμα δὲ ἕῳ παρὰ γνώμην τῶν τριῶν ἀνδρῶν πρού- 25
γραφεν ὁ Πέδιος τοὺς ἑπτακαίδεκα ὡς μόνους τε αἰτίους
δόξαντας εἶναι τῶν ἐμφυλίων κακῶν καὶ μόνους κατ-
εγνωσμένους πίστεις τε τοῖς ἄλλοις δημοσίας ἐποιεῖτο,
ἀγνοῶν τὰ ἐγνωσμένα. καὶ Πέδιος μὲν ἐκ καμάτου 26
7 *τῆς νυκτὸς ἐτελεύτησεν, ἐσῄεσαν δ' οἱ τρεῖς τρισὶν*
ἡμέραις, ἀνὰ μέρος ἕκαστος αὐτῶν, ὁ Καῖσάρ τε καὶ
ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Λέπιδος, σὺν ταῖς στρατηγίσι τάξεσι
καὶ ὁπλιτῶν ἕκαστος ἑνὶ τέλει. ὡς δὲ ἐσῆλθον, αὐτίκα 27
μὲν ἡ πόλις ἦν πλήρης ὅπλων τε καὶ σημείων δια-
τεταγμένων ἐς τὰ ἐπίκαιρα, αὐτίκα δὲ ἐν μέσῳ τούτων

---

1 ὁ ante *Κικέρων* add. af   1 sq. *ἐπιπέμψαντες* i
8 *μηδένα* om. F   *τῶν κατεγνωσμένων* ci. Mend., probabiliter
10 *αὐτῶν* E, *αὑτῶν* ceteri, ut videtur, omnes   11 *εὐλόγως* i;
δεινὸν ἀλόγως spuria esse ci. Mend. coll. Thuc. 1, 20, 2, vix
iure   14 *ἐς* cum A omitti maluit Mend., sed cf. V § 507; *ἐς*
ἕω cum *μαθεῖν* iungit Kratt p. 53, male, cf. Loesch p. 27
τὰ ἀκριβέστερα ci. Herw. p. 71, et ita vertit C, ut saepe, sed cf.
Bitschofsky p. 441

43 a. C.

ἤγετο ἐκκλησία, καὶ δήμαρχος Πούπλιος Τίτιος ἐνομο-
θέτει καινὴν ἀρχὴν ἐπὶ καταστάσει τῶν παρόντων ἐς
πενταετὲς εἶναι τριῶν ἀνδρῶν, Λεπίδου τε καὶ Ἀντω-
νίου καὶ Καίσαρος, ἴσον ἰσχύουσαν ὑπάτοις, ἣν ἄν τις
Ἑλλήνων ἁρμοστὰς ὀνομάσειεν, ὃ καὶ Λακεδαιμόνιοι
τοῖς ἄρτι καθισταμένοις τὰ ὑπήκοα ἐτίθεντο ὄνομα, οὔτε
διαστήματος ἐς δοκιμασίαν οὔτε κυρίας ἐς τὴν χειρο-
τονίαν ἡμέρας προτεθείσης· ἀλλ' αὐτίκα ἐκυροῦτο ὁ
28 *νόμος. καὶ νυκτὸς ἄλλων, ἐπὶ τοῖς ἑπτακαίδεκα, τριά-*
κοντα καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν προγραφαὶ κατὰ πολλὰ τῆς
πόλεως προυτίθεντο καὶ μετ' ὀλίγον ἄλλων πεντήκοντα
καὶ ἑκατόν. καί τις προσετίθετο τοῖς πίναξιν αἰεὶ τῶν
προσκαταγινωσκομένων ἢ τῶν προανῃρημένων ὑπ'
29 *ἀγνοίας, ἐς δόξαν τοῦ δικαίως ἀνῃρῆσθαι. διετέτακτό*
τε πάντων τὰς κεφαλὰς ἐς τοὺς τρεῖς ἄνδρας ἐπὶ ῥητῷ
κέρδει φέρεσθαι· καὶ ἦν τὸ κέρδος ἐλευθέρῳ μὲν ἀργύ-
30 *ριον, θεράποντι δὲ ἐλευθερία τε καὶ ἀργύριον. παρ-*
έχειν δὲ ἐς ἔρευναν πάντας τὰ ἴδια καὶ τὸν ὑποδεξά-
μενον ἢ κρύψαντα ἢ τὴν ἔρευναν οὐ παρασχόντα τοῖς
ἴσοις ἐνέχεσθαι. μηνύειν δὲ ἕκαστα τούτων τὸν ἐθέ-
λοντα ἐπὶ τοῖς ἴσοις κέρδεσι.
31 *καὶ εἶχεν οὕτως ἡ προγραφή· "Μᾶρκος Λέπιδος,* 8

---

2 *τῶν παρόντων*] *τῶν πραγμάτων* ci. Mend., sed *τῶν παρόντων* (cf. § 31: *τὰ κοινά*) positum est pro *τῶν δημοσίων πραγμάτων*, ut est in titulis et apud scriptores excepto Cass. D. 46, 55, 3, qui habet *τῶν πραγμάτων* solum; cf. Mommsen, R. Staatsr. II[3], 1 p. 707 adn. 1, Deissmann, Hermes 33 (1898) p. 344; vide etiam Bitschofsky p. 446 5 *ὀνομάσειεν*] *καλέσειεν* F 6 *ἄρτι*] cum iC vulgo omissum, sed videtur corruptum; *ἀρτύνειν* (= *ἁρμόζειν*, cf. Etym. Magn. 150, 41) ci. Keil, fort. recte 13 *προκαταγινωσκομένων* libri, corr. Bk., ⟨*οὐ*⟩ *προκαταγ.*, quod coniecerat Schw., ipse t. III p. 828 refutavit, *ὑπ' ἀγνοίας* etiam ad *τῶν προκαταγ.* referens *προανῃρημένων*] *προειρημένων* iC

43 a. C.

*Μᾶρκος Ἀντώνιος, Ὀκτάουιος Καῖσαρ, οἱ χειροτονηθέν-
τες ἁρμόσαι καὶ διορθῶσαι τὰ κοινά, οὕτως λέγουσιν·
εἰ μὴ δι' ἀπιστίαν οἱ πονηροὶ δεόμενοι μὲν ἦσαν ἐλεει-* 32
*νοί, τυχόντες δὲ ἐγίγνοντο τῶν εὐεργετῶν ἐχθροί, εἶτα
ἐπίβουλοι, οὔτ' ἂν Γάιον Καίσαρα ἀνῃρήκεσαν, οὓς
ἐκεῖνος δορὶ λαβὼν ἔσωσεν ἐλέῳ καὶ φίλους θέμενος
ἐπὶ ἀρχὰς καὶ τιμὰς καὶ δωρεὰς προήγαγεν ἀθρόως,
οὔτ' ἂν ἡμεῖς τοῖς ἐνυβρίσασι καὶ πολεμίους ἀναγρά-
ψασιν ἡμᾶς ὧδε ἀθρόως ἠναγκαζόμεθα χρῆσθαι. νῦν* 33
*δέ, ἐξ ὧν ἐπιβεβουλεύμεθα καὶ ἐξ ὧν Γάιος Καῖσαρ
ἔπαθεν, ἀτιθάσευτον ὁρῶντες τὴν κακίαν ὑπὸ φιλαν-
θρωπίας, προλαβεῖν τοὺς ἐχθροὺς ἢ παθεῖν αἱρούμεθα.
μὴ δή τις τὸ ἔργον ἄδικον ἢ ὠμὸν ἢ ἄμετρον ἡγεί-* 34
*σθω, ἔς τε Γάιον καὶ ἐς ἡμᾶς οἷα πεπόνθαμεν ὁρῶν.
Γάιον μὲν δὴ καὶ αὐτοκράτορα ὄντα καὶ ἄρχοντα ἱερῶν
καὶ τὰ φοβερώτατα Ῥωμαίοις καθελόντα τε ἔθνη καὶ
κτησάμενον καὶ πρῶτον ἀνδρῶν ὑπὲρ τοὺς Ἡρακλείους
ὅρους ἀπλώτου θαλάσσης ἀποπειράσαντα καὶ Ῥωμαίοις
γῆν ἄγνωστον εὑρόντα ἐν μέσῳ τῷ ἱερῷ λεγομένῳ
βουλευτηρίῳ ὑπὸ ὄψεσι θεῶν κατέκανον εἴκοσι καὶ
τρισὶ σφαγαῖς ἐνυβρίσαντες, οἱ πολέμῳ ληφθέντες ὑπ'
ἐκείνου καὶ περισωθέντες κληρονόμοι τέ τινες αὐτοῦ
τῆς οὐσίας ἐγγραφέντες εἶναι· οἱ λοιποὶ δὲ ἐπὶ τῷ* 35

1 *ὀκτάβιος* O 9 *ἀθρόως*] *σκληρῶς* vel *πικρῶς* ci. Mend., *ἀφειδῶς* Nauck, perperam, cf. § 38 multosque alios locos apud Loesch p. 35 sqq. 10 *quae in nos moliuntur* C, unde *ἐπιβεβουλεύμεθα* ⟨*ἡμεῖς*⟩ ci. Mend., sed cf. Loesch p. 38 alterum *ἐξ* om. ab 11 *ἀτιθάσσευτον* i 14 *ἀφορῶν* ci. Mend., cf. ad II § 382 15 *ἱερέων* ci. Mend. 16 *φοβερώτατα* edit. Did., *φοβερώτερα* libri 19 *γῆν*] *τὴν* i 23 *ἐγγραφέντες*] *γραφέντες* ci. Mend. coll. II § 597, sed subaudi *ταῖς διαθήκαις*

1 Octavium non se appellavisse Caesarem apparet, cf. III § 38

43 a. C.
μύσει τῷδε τοὺς ἐναγεῖς ἀντὶ κολάσεων ἐπὶ ἀρχὰς καὶ
ἡγεμονίας ἐξέπεμψαν, αἷς ἐκεῖνοι χρώμενοι τά τε κοινὰ
τῶν χρημάτων ἥρπασαν καὶ στρατὸν ἐξ αὐτῶν ἀγεί-
ρουσι καθ' ἡμῶν καὶ ἕτερον αἰτοῦσι παρὰ βαρβάρων
ἀεὶ τῆς ἀρχῆς πολεμίων τάς τε ὑπὸ Ῥωμαίοις πόλεις
τὰς μὲν οὐ πείθοντες ἐνέπρησαν ἢ κατέσκαψαν ἢ κατ-
ήρειψαν, τὰς δὲ καταπλήξαντες ἐπάγουσι τῇ πατρίδι
36 καθ' ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ αὐτῶν τοὺς μὲν ἤδη τετιμω- **9**
ρήμεθα, τοὺς δὲ λοιποὺς θεοῦ συνεπιλαμβάνοντος αὐ-
37 τίκα δίκην διδόντας ὄψεσθε. τῶν δὲ μεγίστων ἡμῖν
ἠνυσμένων καὶ ὑπὸ χερσὶν ὄντων, Ἰβηρίας τε καὶ Κελ-
τικῆς καὶ τῶνδε τῶν οἴκοι, ἓν ἐστι λοιπὸν ἔτι ἔργον,
στρατεύειν ἐπὶ τοὺς πέραν θαλάσσης αὐτόχειρας Γαΐου.
38 μέλλουσι δὴ πόλεμον ὑπὲρ ὑμῶν ἔκδημον ἀγωνιεῖσθαι
οὐκ ἀσφαλὲς οὔτε ἐς τὰ ἡμέτερα οὔτε ἐς τὰ ὑμέτερα
εἶναι δοκεῖ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς ὀπίσω καταλιπεῖν,
ἐπιβησομένους ταῖς ἀπουσίαις ἡμῶν καὶ τὰ συμβαί-
νοντα τοῦ πολέμου καιροφυλακήσοντας, οὐδ' αὖ βρα-
δύνειν διὰ τούσδε ἐν ἐπείξει τοσῇδε μᾶλλον ἢ ἐκπο-
δὼν αὐτοὺς ἀθρόως ποιήσασθαι, ἄρξαντάς γε τοῦ καθ'
ἡμῶν πολέμου, ὅτε πολεμίους ἡμᾶς τε καὶ τοὺς ὑφ'
39 ἡμῖν στρατοὺς ἐψηφίζοντο εἶναι. κἀκεῖνοι μὲν τοσάσδε **10**
πολιτῶν μυριάδας ἡμῖν συναπώλλυον, οὔτε θεῶν νέμε-
σιν οὔτε φθόνον ἀνθρώπων ὑφορώμενοι· ἡμεῖς δὲ
πλήθει μὲν οὐδενὶ χαλεπανοῦμεν οὐδὲ τοὺς ἐχθροὺς
ἐπιλεξόμεθα πάντας, ὅσοι διηνέχθησαν ἡμῖν ἢ ἐπεβού-
λευσαν, οὐδὲ ἐκ πλούτου πάντως ἢ περιουσίας ἢ ἀξι-

3 sq. ἐγείρουσι E F 12 λοιπὸν] λυπηρὸν i C ἔτι om. F 14 ἡμῶν a b, ἡμῶν, corr. in ὑμῶν, B 18 τοῦ πολέμου i C, τῷ πολέμῳ O, unde ⟨ἐν⟩ τῷ πολέμῳ maluit Keil 20 ἄρξαντός γε i C 21 ὑφ'] ἐφ' i 25 οὐδενὶ] οὐδὲν ci. Herw. p. 72, οὐδέν τι Keil, bene 27 ἐκ ante περιουσίας add. E

43 a. C.
ώσεως οὐδ' ὅσους ἕτερος πρὸ ἡμῶν αὐτοκράτωρ ἔκτεινε,
τὴν πόλιν κἀκεῖνος ἐν ἐμφυλίοις καθιστάμενος, ὃν Εὐ-
τυχῆ προσείπατε δι' εὐπραξίαν, καίπερ ἀνάγκης οὔσης
τρισὶ πλέονας ἐχθροὺς ἢ ἑνὶ εἶναι. ἀλλὰ μόνους δὴ 40
τοὺς φαυλοτάτους τε καὶ πάντων αἰτιωτάτους ἀμυνού-
μεθα. καὶ τόδε δι' ὑμᾶς οὐχ ἧσσον ἡμῶν· ἀνάγκη
⟨μὲν⟩ γὰρ ἡμῶν διαφερομένων ὑμᾶς πάντας ἐν μέσῳ
δεινὰ πάσχειν, ἀνάγκη δέ τι καὶ τῷ στρατῷ γενέσθαι
παραμύθιον ὑβρισμένῳ τε καὶ παρωξυμμένῳ καὶ πολε-
μίῳ πρὸς τῶν κοινῶν ἐχθρῶν ἀναγεγραμμένῳ. δυ- 41
νηθέντες δ' ἄν, οὓς ἔγνωμεν, ἐξ ἐφόδου συλλαβεῖν,
αἱρούμεθα προγράψαι μᾶλλον ἢ ἀγνοοῦντας ἔτι συλ-
λαβεῖν· καὶ τόδε δι' ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἐπὶ τοῖς ὁπλίταις ᾖ
διωργισμένοις πλεονάζειν ἐς τοὺς ἀνευθύνους, ἀλλὰ
ἀπηριθμημένους καὶ ὡρισμένους ἔχοντες ὀνομαστὶ τῶν
11 ἄλλων κατὰ πρόσταγμα ἀπέχωνται. ἀγαθῇ τύχῃ τοίνυν 42
τῶν ὑπογεγραμμένων τῷδε τῷ διαγράμματι μηδεὶς δε-
χέσθω μηδένα μηδὲ κρυπτέτω μηδὲ ἐκπεμπέτω ποι
μηδὲ ·πειθέσθω χρήμασι. ὃς δ' ἂν ἢ σώσας ἢ ἐπι- 43
κουρήσας ἢ συνειδὼς φανῇ, τοῦτον ἡμεῖς, οὐδεμίαν
ὑπολογισάμενοι πρόφασιν ἢ συγγνώμην, ἐν τοῖς προ-
γεγραμμένοις τιθέμεθα. ἀναφερόντων δὲ τὰς κεφαλὰς 44
οἱ κτείναντες ἐφ' ἡμᾶς, ὁ μὲν ἐλεύθερος ἐπὶ δισμυ-
ρίαις δραχμαῖς Ἀττικαῖς καὶ πεντακισχιλίαις ὑπὲρ ἑκά-
στης, ὁ δὲ δοῦλος ἐπ' ἐλευθερίᾳ τοῦ σώματος καὶ μυ-

---

2 ἐν om. EFi 5 αἰτίους F 6 τόδε] τότε V ἡμῶν] intellege ἢ δι' ἡμᾶς 7 ⟨μὲν⟩ add. Bk. πάντας] ὄντας ci. Mend., inut. 9 παρωξυμμένῳ B et ex corr. V[1], παροξυνομένῳ ab 12 ἢ — 13 συλλαβεῖν cum Nauck del. Mend., vix recte. De repetitione verbi συλλαβεῖν cf. ad III § 385 14 διωργισμένον B 16 ἀπέχοντας, ς corr. in ι, B 19 ποιθέσθω ab 23 ἐφ'] ἐς ci. Mend., sed cf. ad I § 269

43 a. C.

ρίαις Ἀττικαῖς καὶ τῇ τοῦ δεσπότου πολιτείᾳ. τὰ δ' αὐτὰ καὶ τοῖς μηνύουσιν ἔσται. καὶ τῶν λαμβανόντων οὐδεὶς ἐγγεγράψεται τοῖς ὑπομνήμασιν ἡμῶν, ἵνα μὴ κατάδηλος ᾖ".

45 ὧδε μὲν εἶχεν ἡ προγραφὴ τῶν τριῶν ἀνδρῶν, ὅσον ἐς Ἑλλάδα γλῶσσαν ἀπὸ Λατίνης μεταβαλεῖν. πρῶτος 12
δ' ἦν ἐν τοῖς προγράφουσι Λέπιδος καὶ πρῶτος ἐν τοῖς προγραφομένοις ὁ ἀδελφὸς ὁ Λεπίδου Παῦλος, καὶ δεύτερος ἦν τῶν προγραφόντων Ἀντώνιος καὶ δεύτερος τῶν προγραφομένων ὁ θεῖος ὁ Ἀντωνίου Λεύκιος, οἵδε μέν, ὅτι πρῶτοι πολεμίους αὐτοὺς ἐψηφίσαντο.
46 τρίτος δὲ καὶ τέταρτος ἦν τῶν ἐν ἑτέρῳ πίνακι προκειμένων ἐς τὸ μέλλον ὑπάτων Πλάγκου μὲν ὁ ἀδελφὸς Πλώτιος, Ἀσινίου δὲ ὁ πενθερὸς Κοΐντιος. καὶ οὐ κατ' ἀξίωσιν ἄρα μόνην οἵδε τῶν ἄλλων προύκειντο μᾶλλον ἢ ἐς θάμβος καὶ δυσελπιστίαν, μηδένα ῥύσε-
47 σθαί τινα προσδοκᾶν. ἦν δὲ καὶ Θωράνιος ἐν τοῖς προγεγραμμένοις, λεγόμενος ὑπό τινων ἐπιτροπεῦσαι
48 Καίσαρος. ἅμα δὲ ταῖς προγραφαῖς αἵ τε πύλαι κατείχοντο καὶ ὅσαι ἄλλαι τῆς πόλεως ἔξοδοί τε καὶ λιμένες ἢ ἕλη καὶ τέλματα ἢ εἴ τι ἄλλο ἐς φυγὴν ὕποπτον ἦν ἢ ἐς λαθραίους καταφυγάς· τήν τε χώραν ἐπετέτραπτο τοῖς λοχαγοῖς ἐρευνᾶν περιθέουσι, καὶ ἐγίγνετο πάντα ὁμοῦ.

---

3 ἐγγράψεται F 14 Κοΐντιος Schw., κόιντος libri 16 sq. ῥύσεσθαι E F, ῥύσασθαι ceteri, quod non plane reiciendum 22 λαθραίους, α supra ους a m. 1, E 22 sq. ἐπετέτραπτο] ἐπετέτακτο ci. Mend., quo non opus

---

§ 45 sqq. de singulis proscriptis cf. Kloevekorn et Ribbeck (v. praef.) 14 de Plotio cf. Borghesi I p. 202 sq. (Kloevekorn p. 71 sq.) de L. Quintio cf. Willems I p. 532 n. 360 17 Θωράνιος] cf. C. I. L. I² p. 199. De forma nominis v. Boiss. ad Cass. D. 53, 27, 6 (cf. ad § 71)

43 a. C.

13 *εὐθὺς οὖν ἦν ἀνά τε τὴν χώραν καὶ ἀνὰ τὴν πόλιν,* 49
ὡς ἕκαστός πῃ συνελαμβάνετο, ἀνδρολήψια αἰφνίδια
πολλὰ καὶ τρόποι τῶν φόνων ποικίλοι τῶν τε κεφα-
λῶν ἀποτομαὶ τοῦ μισθοῦ χάριν ἐς ἐπίδειξιν φυγαί
τε ἀπρεπεῖς καὶ σχήματα ἄτοπα ἐκ τοῦ πρὶν περιφανοῦς.
κατέδυνον γὰρ οἳ μὲν ἐς φρέατα, οἳ δὲ ἐς τὰς ὑπονό- 50
μους τάφρους ἐπὶ τὰ ἀκάθαρτα, οἳ δὲ ἐς καπνώδεις
ὑπωροφίας ἢ τῶν τεγῶν ταῖς κεραμίσι βυομέναις ὑπ-
εκάθηντο μετὰ σιγῆς βαθυτάτης. ἐδεδοίκεσαν γὰρ οὐχ 51
ἧσσον τῶν σφαγέων οἳ μὲν γυναῖκας ἢ παῖδας οὐκ
εὐμενῶς σφίσιν ἔχοντας, οἳ δὲ ἐξελευθέρους τε καὶ
θεράποντας, οἳ δὲ καὶ δανεισμάτων χρήστας ἢ χωρίων
γείτονας ἐπιθυμίᾳ τῶν χωρίων. ἐπανάστασις γὰρ δὴ 52
πάντων, ὅσα τέως ὕπουλα ἦν, ἀθρόα τότε ἐγίγνετο
καὶ ἀθέμιστος μεταβολὴ βουλευτῶν ἀνδρῶν, ὑπάτων
ἢ στρατηγῶν ἢ δημάρχων, ἔτι τάσδε τὰς ἀρχὰς μετ-
ιόντων ἢ ἐν αὐταῖς γεγονότων, ἐς πόδας ἰδίου θερά-
ποντος ῥιπτουμένων σὺν ὀλοφύρσεσι καὶ σωτῆρα καὶ
κύριον τὸν οἰκέτην τιθεμένων. οἴκτιστον δὲ ἦν, ὅτε
14 *καὶ ταῦτα ὑποστάντες οὐκ ἐλεηθεῖεν. ἰδέα τε πᾶσα κακῶν* 53
ἦν, οὐχ ὡς ἐν στάσεσιν ἢ πολέμου καταλήψεσιν· οὐ
γάρ, ὡς ἐν ἐκείνοις, τὸν μὲν ἀντιστασιώτην ἢ πολέμιον
ἐδεδοίκεσαν, τοῖς δ' οἰκείοις σφᾶς ἐπέτρεπον, ἀλλὰ
καὶ τούσδε τῶν σφαγέων μᾶλλον ἐδεδοίκεσαν, οὐδὲν

---

1 *ἦν* om. b 8 *βυομέναις*] *aut sub tectis tegulis operti* C, *δυόμενοι* ci. Musgr., potuit fort. *βυόμενοι*, cf. Steph. thes. s. v. *βύω* in fine (Keil), sed tegulae ipsae latibuli faciendi causa constipatae fuisse videntur; ceterum *ὑπεκάθηντο βυομέναις* V 10 *ἧττον* B 14 *τότε*] *τε* iC 15 *ἀθέμιτος* b ⟨*ἢ*⟩ *ὑπάτων* et 16 ⟨*ἢ*⟩ *ἔτι* ci. Schw. ex C, inut. 16 *ἔτι*] *ἐπὶ* i 21 *πολέμου*] *πόλεων* cum Nauck scr. Mend., at *ἀντιστασιώτην* et *πολέμιον* (v. 22) videntur respicere ad *στάσεσιν* et *πολέμου*; singularis quidem ratio dicendi *πολέμου καταλήψεσιν* 24 *καὶ τούσδε*] *τούσδε καὶ* ci. Mend., probabiliter

43 a. C.
*μὲν αὐτοὺς ὡς ἐν πολέμῳ καὶ στάσει δεδιότας, σφίσι
δὲ αὐτίκα γιγνομένους ἐξ οἰκείων πολεμίους ἢ δι'
ὕπουλον ἔχθραν ἢ ὑπὸ τῶν ἐπικεκηρυγμένων σφίσι
γερῶν ἢ διὰ τὸν ἐν ταῖς οἰκίαις χρυσόν τε καὶ ἄργυ-*
54 *ρον. ἄπιστος γὰρ δὴ διὰ ταῦτα ἀθρόως ἕκαστος ἐς
τὸν οἰκεῖον ἐγίγνετο καὶ τὸ σφέτερον κέρδος τοῦ πρὸς
αὐτὸν ἐλέου προυτίθει. ὁ δὲ πιστὸς ἢ εὔνους ἐδεδίει
βοηθεῖν ἢ κρύπτειν ἢ συνειδέναι δι' ὁμοιότητα τῶν*
55 *ἐπιτιμίων. ἔς τε τὸ ἔμπαλιν αὐτοῖς τοῦ πρώτου τῶν
ἑπτακαίδεκα ἀνδρῶν δέους περιέστη. τότε μὲν γὰρ οὐ
προγραφέντος οὐδενός, ἀλλά τινων ἄφνω συλλαμβανο-
μένων πάντες ἐδεδοίκεσαν ὅμοια καὶ συνήσπιζον ἀλλή-
λοις· ἐπὶ δὲ ταῖς προγραφαῖς οἳ μὲν αὐτίκα πᾶσιν
ἔκδοτοι γεγένηντο, οἳ δὲ ἐν ἀμεριμνῳ περὶ σφῶν καὶ
ἐπὶ κέρδει γενόμενοι τοὺς ἄλλους ἐπὶ μισθῷ τοῖς σφα-*
56 *γεῦσιν ἐκυνηγέτουν. ὁ δὲ λοιπὸς ὅμιλος, οἳ μὲν τὰς
οἰκίας τῶν ἀναιρουμένων διήρπαζον, καὶ τὸ κέρδος
αὐτοὺς ἀπὸ τῆς συνέσεως τῶν παρόντων κακῶν ἐψυ-
χαγώγει· οἱ δὲ ἐμφρονέστεροί τε καὶ ἐπιεικεῖς ἐτεθή-
πεσαν ὑπὸ ἐκπλήξεως, καὶ ἦν αὐτοῖς παραλογώτερον,
ὅτε μάλιστα ἐνθυμηθεῖεν, ὅτι τὰς μὲν ἄλλας πόλεις
ἐλυμήναντο στάσεις καὶ περιέσωσαν ὁμόνοιαι, τὴν δὲ
καὶ αἱ στάσεις τῶν ἀρχόντων προαπώλεσαν καὶ ἡ ὁμό-*
57 *νοια τοιάδε ἐργάζεται. ἔθνησκον δὲ οἳ μὲν ἀμυνόμενοι* **15**
*τοὺς ἀναιροῦντας, οἳ δ' οὐκ ἀμυνόμενοι ὡς οὐχ ὑπὸ
τῶνδε ἀδικούμενοι, εἰσὶ δ' οἳ καὶ σφᾶς αὐτοὺς λιμῷ*

---

1 *αὐτοὺς*] *αὐτοῖς* ci. Mend., inut. 8 *δι' ὁμοιότητα* OE, *διὰ τὴν ὁμοιότητα* F, *δι' ὠμότητα* iC, quod Bk. et Mend. receperunt, sed cf. § 93 15 *ἐπὶ κέρδει*] *ἐπὶ κέρδους ἐλπίδι* ci. Musgr. 16 *συνεκυνηγέτουν* ci. Cob. p. 221, inut. 18 *συναινέσεως* EFOi, verum dedit A ex errore vel etiam e coniectura et C, qui habet: *a consideratione* 19 *τε* om. i

43 a. C.
τε ἑκουσίῳ δαπανῶντες καὶ βρόχοις χρώμενοι καὶ τὰ
σώματα καταποντοῦντες ἢ ῥιπτοῦντες ἀπὸ τῶν τεγῶν
ἢ ἐς πῦρ ἐναλλόμενοι ἢ τοῖς σφαγεῦσιν ὑπίσχοντες
ἢ καὶ μεταπεμπόμενοι βραδύνοντας, ἕτεροι δὲ κρυπτό-
μενοι καὶ λιπαροῦντες ἀπρεπῶς ἢ διωθούμενοι τὸ
κακὸν ἢ ὠνούμενοι. οἳ δὲ καὶ παρὰ γνώμην τῶν
τριῶν ἀνδρῶν, ὑπ' ἀγνοίας ἢ κατ' ἐπιβουλήν, ἀπώλ-
λυντο. καὶ δῆλος ἦν ὁ μὴ προγραφεὶς νέκυς, ὅτε οἱ 58
προσκέοιτο ἡ κεφαλή· τῶν γὰρ δὴ προγεγραμμένων ἐν
ἀγορᾷ προυτίθεντο παρὰ τοῖς βήμασιν, ἔνθα ἔδει κομί-
σαντας ἀντιλαβεῖν τὰ ἀγαθά. ἴση δ' ἦν ἑτέρων σπουδὴ 59
καὶ ἀρετή, γυναικῶν τε καὶ παιδίων καὶ ἀδελφῶν καὶ
θεραπόντων, περισωζόντων τε καὶ συμμηχανωμένων
πολλὰ καὶ συναποθνησκόντων, ὅτε μὴ τύχοιεν ὧν ἐπ-
ενόουν· οἳ δὲ καὶ ἐπανῄρουν σφᾶς ἀνῃρημένοις. τῶν 60
δὲ ἐκφυγόντων οἳ μὲν ὑπὸ ναυαγίων ἀπώλλυντο, ἐς
πάντα σφίσι τῆς τύχης ἐπιβαρούσης, οἳ δὲ ἐπανήχθησαν
ἐκ παραλόγων ἐπί τε ἀρχὰς τῆς πόλεως καὶ στρατηγίας
πολέμων καὶ θριάμβους. οὕτως ὁ καιρὸς ἦν ἐκεῖνος
ἐπίδειξις παραδοξολογίας.

16 καὶ τάδε ἐγίγνετο οὐκ ἐν ἰδιώτιδι πόλει οὐδὲ ἐν 61
ἀσθενεῖ καὶ σμικρῷ βασιλείῳ, ἀλλὰ τὴν δυνατωτάτην
καὶ τοσούτων ἐθνῶν καὶ γῆς καὶ θαλάσσης ἡγεμονίδα
διέσειεν ὁ θεός, ἐκ πολλοῦ ἄρα ἐς τὴν νῦν καθιστά-

---

6 ad ὠνούμενοι Schw. aliquid desideravit, sed cf. Demosth. 38 § 8. 20 10 αἱ κεφαλαί, quod C vertit, cum Schw. desideravit Mend., at facile subauditur 11 τὰ ἀγαθά] τὰ ἆθλα vel τὰ γέρα ci. Mend., sed etiam illud bene intellegitur 12 ἀδελῶν (sic) B 13 μηχανωμένων ci. Nauck 22 σμικρῷ βασιλείῳ, suprascr. σμικρᾷ βασιλείᾳ, E[1] 23 καὶ ante τοσούτων cum C deleri maluit Mend., sine causa καὶ γῆς om. EFiC 24 ἐκ πολλοῦ ἄρα ⟨ταράχου⟩ ci. Musgr. at cf. de ἐκ πολλοῦ Krüger ad Thuc. 2, 89, 6

43 a. C.
62 μενος εὐταξίαν. ἐγένετο μὲν οὖν τοιάδε ἕτερα ἐν αὐτῇ κατά τε Σύλλαν καὶ ἔτι πρὸ ἐκείνου Γάιον Μάριον, ὧν ὁμοίως τὰ γνωριμώτατα τῶν κακῶν ἐν τοῖς περὶ ἐκείνων ἀνελεξάμην, καὶ προσῆν ἐκείνοις ἀταφία· ταῦτα δὲ ἀξιώσει τε τῶν τριῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ ἑνὸς αὐτῶν μάλιστα ἀρετῇ καὶ τύχῃ, τὴν ἀρχὴν συστησαμένου τε ἐς ἕδραν ἀσφαλῆ καὶ γένος καὶ ὄνομα τὸ νῦν ἄρχον
63 ἀφ' ἑαυτοῦ καταλιπόντος, ἐπιφανέστερα. ὧν τὰ λαμπρὰ καὶ τὰ χείρω γενόμενα ἐν μνήμῃ τε μᾶλλον ὄντα, ὅτι καὶ τελευταῖα γέγονεν, ἐπελεύσομαι νῦν, οὐ πάντα (οὐ γὰρ ἀξιαφήγητον ἀναίρεσις ἁπλῆ καὶ φυγὴ ἢ τῶν τριῶν ἀνδρῶν τισι συγγνόντων ὕστερον ἐπάνοδος ἢ ἐπανελθόντων ἀφανὴς καταβίωσις), ἀλλ' ὅσα παραλογώτατα ὄντα μάλιστα ἂν ἐκπλήξειε καὶ πιστεύειν ποιήσειε
64 τοῖς προλεγομένοις. πολλὰ δέ ἐστι, καὶ πολλοὶ Ῥωμαίων ἐν πολλαῖς βίβλοις αὐτὰ συνέγραψαν ἐφ' ἑαυτῶν· ὀλίγα δὲ ἐγὼ καθ' ἑκάστην ἰδέαν, ἐς πίστιν ἑκάστης καὶ ἐς εὐδαιμόνισμα τῶν νῦν παρόντων, ἐπὶ κεφαλαίου διὰ τὸ μῆκος ἀναγράψω.

65 ἤρξατο μὲν δὴ τὸ κακὸν ἐκ συντυχίας ἀπὸ τῶν ἐν **17**
ἀρχαῖς ἔτι ὄντων, καὶ πρῶτος ἀνῃρέθη δημαρχῶν Σάλουιος. ἱερὰ δέ ἐστιν ἡ ἀρχὴ καὶ ἄσυλος ἐκ τῶν νόμων καὶ τὰ μέγιστα ἴσχυεν, ὡς καὶ τῶν ὑπάτων τινὰς ἐς
66 τὰς φυλακὰς ἐμβαλεῖν. καὶ ἦν ὅδε ὁ δήμαρχος ὁ τὸν Ἀντώνιον ἐν μὲν ἀρχῇ κεκωλυκὼς εἶναι πολέμιον, ὕστε-

2 ⟨κατὰ⟩ Γάιον ci. Mend., cf. ad I § 269 3 τῶν κακῶν susp. Mend., sed pendere videtur ὧν ex τῶν κακῶν, cf. I § 563 (Kratt p. 13) 6 ⟨τοῦ⟩ τὴν ci. Mend., cf. ad I § 172 9 τε susp. Mend. 14 πιστεύσειν BEF 16 πολλοῖς i 18 ἐπὶ κεφαλαί (sic) V διὰ om. i 23 ἴσχυον E ὡς καὶ] ὡς ἐκ b 23 sq. ἐς τὴν φυλακὴν ci. Mend., contra iure Kratt p. 5

21 sq. Σάλουιος] cf. III § 206 sqq.

43 a. C.

ρον δὲ συμπεπραχὼς ἐς πάντα Κικέρωνι. πυθόμενος δὲ τῶν τριῶν ἀνδρῶν τῆς τε συμφρονήσεως καὶ τῆς ἐς τὴν πόλιν ἐπείξεως τοὺς οἰκείους εἱστία ὡς οὐ πολλάκις αὐτοῖς ἔτι συνεσόμενος· ἐσδραμόντων δὲ ἐς τὸ 67 συμπόσιον τῶν ὁπλιτῶν οἳ μὲν ἐξανίσταντο σὺν θορύβῳ καὶ δέει, ὁ δὲ τῶν ὁπλιτῶν λοχαγὸς ἐκέλευεν ἠρεμεῖν κατακλιθέντας, τὸν δὲ Σάλουιον, ὡς εἶχε, τῆς κόμης ἐπισπάσας ὑπὲρ τὴν τράπεζαν, ἐς ὅσον ἔχρῃζε, τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμε καὶ τοῖς ἔνδον αὖθις ἐκέλευεν ἀτρεμεῖν, ὡς ἔχουσι, μὴ θορύβου γενομένου πάθοιεν ὅμοια. οἳ μὲν δὴ καὶ οἰχομένου τοῦ λοχαγοῦ τεθηπότες ἄναυδοι μέχρι βαθυτάτης νυκτὸς τῷ λοιπῷ τοῦ δημάρχου σώματι συγκατέκειντο. δεύτερος δ᾽ ἀνὴρ ἔθνησκε 68 στρατηγὸς Μινούκιος, ἀρχαιρεσιάζων μὲν ἐν ἀγορᾷ· πυθόμενος δὲ ἐπιέναι τοὺς ὁπλίτας ἀνεπήδησε καὶ περιθέων ἔτι καὶ ἐννοούμενος, ὅποι διαλάθοι, τὴν ἐσθῆτα ἐνήλλασσεν ἔς τι τῶν ἐργαστηρίων ἐσδραμών, τοὺς ὑπηρέτας καὶ τὰ σημεῖα ἀποπέμψας. οἳ δὲ αἰδοῖ καὶ ἐλέῳ παραμένοντες εὐμαρέστερον ἄκοντες ἐποίησαν τοῖς σφαγεῦσι τὸν στρατηγὸν εὑρεῖν.

18 Ἀνναλιν ἕτερον στρατηγόν, τῷ παιδὶ μετιόντι ταμιείαν 69 συμπεριθέοντα καὶ τοὺς ψηφιουμένους παρακαλοῦντα, οἵ τε συνόντες φίλοι καὶ οἱ τὰ σημεῖα τῆς ἀρχῆς φέροντες ἀπεδίδρασκον, πυθόμενοι προσγεγράφθαι τοῖς πίναξι τὸν Ἀνναλιν. ὃ δὲ ἐς πελάτην ἑαυ- 70

8 κώμης B 13 δ᾽ om. V 16 ἐνοού, altera ν suprascr. et μενος omisso, in extr. v., B ὅπῃ ci. Nauck 21 et 25 ἄνναλιν (ἄναλιν V) EFOi, corr. Bk. 24 sq. προγεγράφθαι EFC

14 quis Minucius fuerit, non constat; de Minucio Rufo (Caes. b. c. 3, 7, 1) cogitat Kloevekorn p. 71 21 στρατηγόν] L. Villium Annalem praet. a. 711/43 fuisse negat Willems I p. 473 n. 125

43 a. C.

τοῦ τινα φυγών, ᾧ βραχὺ καὶ εὐτελὲς ἦν τέγος ἐν προαστείῳ καὶ διὰ πάντα εὐκαταφρόνητον, ἐκρύπτετο ἀσφαλῶς, μέχρι τοὺς σφαγέας ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τὴν φυγὴν ἐς τὸν πελάτην ὑποτοπήσας, ὡδήγησεν ὑπὸ τὸ τέγος καὶ παρὰ τῶν τριῶν ἀνδρῶν τήν τε οὐσίαν ἔλαβε τοῦ πατρὸς καὶ ἐς ἀγορανομίαν ἡρέθη. ἀναλύοντα δὲ αὐτὸν ἐκ μέθης στρατιῶταί τι προσκρούσαντες ἔκτειναν, οἳ καὶ τὸν πατέρα ἀνῃρήκεσαν.

71 *Θουράνιος δὲ οὐ στρατηγῶν μὲν ἔτι, ἀλλ' ἐστρατηγηκώς, πατὴρ δὲ νεανίου τὰ μὲν ἄλλα ἀκολάστου, δυναστεύοντος δὲ παρ' Ἀντωνίῳ, τοὺς λοχαγοὺς ἠξίου τὴν σφαγὴν ἐπισχεῖν οἱ πρὸς ὀλίγον, ἔστε αὐτὸν ὁ υἱὸς αἰτήσαιτο παρ' Ἀντωνίου. οἳ δ' ἐπιγελάσαντες* 72 *"ᾔτησεν", εἶπον, "ἀλλ' ἐπὶ θάτερα". καὶ συνεὶς ὁ πρεσβύτης ἕτερον αὐτίκα βραχύτατον ᾔτει διάστημα, μέχρις οὗ τὴν θυγατέρα ἴδοι· ἰδὼν δὲ ἐκέλευε μὴ μετασχεῖν τῶν πατρῴων, μὴ κἀκείνην ὁ ἀδελφὸς αἰτήσαιτο παρὰ Ἀντωνίου. συνέβη δὲ καὶ τῷδε τὴν οὐσίαν ἐς αἰσχρὰ δαπανῆσαι καὶ κλοπῆς ἁλόντι φυγεῖν ἐκ καταδίκης.*

73 *Κικέρων δέ, ὃς μετὰ Γάιον Καίσαρα ἴσχυσεν, ὅση γένοιτο ἂν δημαγωγοῦ μοναρχία, κατέγνωστο μὲν ἅμα* **19**

---

1 ᾧ] ὡς E F τὸ τέγος F 2 προαστείῳ] cf. ad II § 28 *ἐς πάντα* malim 4 ὑπὸ] ἐπὶ ci. Mend. 6 ἀναλύοντα] videtur aliquid turbatum; ἀλύοντα ci. Musgr., vix recte; *posterius*, i. e. ὕστερον, addidit C, sed cf. ad § 80 7 προσκρούσαντα ci. Nauck 9 Θουράνιος] ita etiam C; Thoranium (v. § 47) intellexit Willems I p. 467; traditum nomen retinet Ribbeck n. 27, cf. n. 95, intellegens C. Turranium praet. a. 710/44 (cf. Cic. Phil. 3, 10 § 25, Val. Max. 9, 11, 5, ubi cod. Bern. A 'Toranius' quidem, sed o in rasura praebet), cf. etiam Kloevekorn p. 44 sqq. Non liquet 14 εἶπον ᾔτησεν F 15 αὐτίκα] αὐτοὺς vel αὖθις ci. Mend., sed iunge συνεὶς αὐτίκα ᾔτει 21 ἴσχυεν ci. Mend., sed cf. de aor. Krüger ad Thuc. 1, 3, 2 ὅσαι B

43 a. C.
τῷ παιδὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ καὶ τῷ παιδὶ τοῦ ἀδελφοῦ
καὶ πᾶσιν οἰκείοις τε καὶ στασιώταις καὶ φίλοις, φυ-
γὼν δὲ ἐπὶ σκάφους οὐκ ἔφερε τὴν ἀηδίαν τοῦ κλύ-
δωνος, ἀλλὰ εἰς ἴδιον χωρίον, ὃ καθ' ἱστορίαν τοῦδε
τοῦ πάθους εἶδον, ἀμφὶ Καιήτην πόλιν τῆς Ἰταλίας,
καταχθεὶς ἠρέμει. πλησιαζόντων δὲ τῶν ἐρευνωμένων 74
(τοῦτον γὰρ δὴ φιλοτιμότατα πάντων Ἀντώνιός τε ἐζή-
τει καὶ Ἀντωνίῳ πάντες) ἐς τὸ δωμάτιον αὐτοῦ κόρα-
κες ἐσπτάντες ἔκλαζον, ἐπεγείροντες ἀπὸ τοῦ ὕπνου,
καὶ τὸ ἱμάτιον ἀπέσυρον ἀπὸ τοῦ σώματος, ἕως οἱ
θεράποντες, σημηνάμενοι τὸ γιγνόμενον εἶναι σύμβο-
λον ἔκ του θεῶν, ἐς φορεῖον ἐσθέμενοι τὸν Κικέρωνα
αὖθις ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἦγον διὰ λόχμης βαθείας
λανθάνοντες. πολλῶν δὲ ἀνὰ μέρη διαθεόντων τε καὶ 75
πυνθανομένων, εἴ που Κικέρων ὀραθείη, οἱ μὲν ἄλλοι
ἐπ' εὐνοίᾳ καὶ ἐλέῳ πλεῖν αὐτὸν ἐξαναχθέντα ἔλεγον
ἤδη, σκυτοτόμος δὲ πελάτης Κλωδίου, πικροτάτου τῷ
Κικέρωνι ἐχθροῦ γεγονότος, Λαίνᾳ τῷ λοχαγῷ σὺν
ὀλίγοις ὄντι τὴν ἀτραπὸν ἔδειξεν. ὃ δὲ ἐπέδραμέ τε 76
καὶ θεράποντας ἰδὼν πολὺ πλείους τῶν ἀμφ' αὐτὸν
ὁρμῶντας ἐς ἄμυναν, στρατηγικῶς μάλα ἀνεβόησεν·
"ἐσελθέτωσαν ἐς τὸ χωρίον οἱ περὶ οὐρὰν λοχαγοί".
τότε γὰρ οἱ μὲν θεράποντες ὡς ἐλευσομένων πλεόνων 77
20 κατεπλάγησαν, ὁ δὲ Λαίνας, καὶ δίκην τινὰ διὰ τοῦ
Κικέρωνός ποτε κατωρθωκώς, ἐκ τοῦ φορείου τὴν κε-
φαλὴν ἐπισπάσας ἀπέτεμνεν, ἐς τρὶς ἐπιπλήσσων καὶ

---

5 Καιήτην Schw. (cf. Val. Max. 1, 4, 6; 5, 3, 4, Plut. Cic. c. 47, ubi Καπίτας corrigendum in Καιήτας), contra iniuria Mommsen C. I. L. X, 1 p. 603, cf. Nissen, Ital. Landesk. II, 2 p. 660, καπύην libri 9 ἀπὸ τοῦ ὕπνου deleri maluit Mend.; contra Loesch p. 33 coll. Ev. Matth. 1, 24 20 αὐτὸν EBi (F, V?), corr. Bk. 23 μὲν] μὴ B 26 ἀποσπάσας F

43 a. C. *ἐκδιαπρίζων ὑπὸ ἀπειρίας· ἀπέτεμε δὲ καὶ τὴν χεῖρα,*
ᾗ τοὺς κατὰ Ἀντωνίου λόγους οἷα τυράννου συγγρά-
φων, ἐς μίμημα τῶν Δημοσθένους, Φιλιππικοὺς ἐπ-
78 *έγραφεν. ἔθεον δὲ οἳ μὲν ἐπὶ ἵππων, οἳ δὲ ἐπὶ νεῶν,*
αὐτίκα τὸ εὐαγγέλιον Ἀντωνίῳ διαφέροντες· καὶ ὁ Λαί-
νας ἐν ἀγορᾷ προκαθημένῳ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα
79 *μακρόθεν ἀνέσειεν ἐπιδεικνύς. ὃ δὲ ἥσθη τε μάλιστα*
καὶ τὸν λοχαγὸν ἐστεφάνωσε καὶ πλέοσι τῶν ἄθλων
ἐδωρήσατο πέντε καὶ εἴκοσι μυριάσιν Ἀττικῶν δραχμῶν
ὡς μέγιστον δὴ τόνδε πάντων ἐχθρὸν καὶ πολεμιώτα-
80 *τόν οἱ γενόμενον ἀνελόντα. ἡ κεφαλὴ δὲ τοῦ Κικέ-*
ρωνος καὶ ἡ χεὶρ ἐν ἀγορᾷ τοῦ βήματος ἀπεκρέμαντο
ἐπὶ πλεῖστον, ἔνθα πρότερον ὁ Κικέρων ἐδημηγόρει·
81 *καὶ πλείους ὀψόμενοι συνέθεον ἢ ἀκροώμενοι. λέγεται*
δὲ καὶ ἐπὶ τῆς διαίτης ὁ Ἀντώνιος τὴν κεφαλὴν τοῦ
Κικέρωνος θέσθαι πρὸ τῆς τραπέζης, μέχρι κόρον ἔσχε
τῆς θέας τοῦ κακοῦ.

82 *ὧδε μὲν δὴ Κικέρων, ἐπί τε λόγοις ἀοίδιμος ἐς ἔτι*
νῦν ἀνὴρ καί, ὅτε ἦρχε τὴν ὕπατον ἀρχήν, ἐς τὰ μέ-
γιστα τῇ πατρίδι γεγονὼς χρήσιμος, ἀνῄρητο καὶ ἀν-
ῃρημένος ἐνυβρίζετο· ὁ δὲ παῖς ἐς τὴν Ἑλλάδα προ-
83 *απέσταλτο ἐς Βροῦτον. Κόιντος δέ, ὁ τοῦ Κικέρωνος*
ἀδελφός, ἅμα τῷ παιδὶ καταληφθεὶς ἐδεῖτο τῶν σφα-
γέων πρὸ τοῦ παιδὸς αὐτὸν ἀνελεῖν· τὰ δὲ ἐναντία

---

1 *ἐκπρίζων* F 10 *ἐχθρὸν* BF, *ἐχθρῶν* iC, utrumque EV
11 *ἀνελόντα* scripsi, *ἀνελόντι* EFOi, vulgo *δὲ* om. V
14 *ἔθεον* F *ἢ προτοῦ ἀκροασόμενοι* desideravit Mend., potuit etiam *ἢ ⟨πρότερον ἦσαν⟩ ἀκροώμενοι*, sed qua est App. in hac parte libri neglegentia, noli mutare; cf. etiam Berg, diss. p. 50, Bitschofsky p. 446 sq. 15 *τῆς* delendum ci. Mend., sed cf. II § 415; v. etiam § 65 *ἐς τὰς φυλακὰς*, § 74 *ἀπὸ τοῦ ὕπνου* etc.
15 sq. *τὴν κεφαλὴν τοῦ Κικέρωνος* om. O, add. in mg. B[2]
24 *αὐτὸν* EFOi, cum C corr. Mend.

43 a. C.

καὶ τοῦ παιδὸς ἱκετεύοντος, οἱ σφαγεῖς ἔφασαν ἀμφοτέροις διαιτήσειν καὶ διαλαβόντες ἕτερον ἕτεροι κατὰ σύνθημα φονεῖς ἀνεῖλον ὁμοῦ."

21 Ἐγνάτιοι δέ, πατὴρ καὶ υἱός, συμφυέντες ἀλλήλοις 84
διὰ μιᾶς πληγῆς ἀπέθανον· καὶ αὐτῶν αἱ κεφαλαὶ μὲν ἀπετέτμηντο, τὰ δὲ λοιπὰ σώματα ἔτι συνεπέπλεκτο.
Βάλβος τὸν υἱόν, ἵνα μὴ βαδίζοντες ὁμοῦ φανεροὶ 85
γένοιντο, προύπεμψεν ἐς φυγὴν ἐπὶ θάλασσαν καὶ μετ' ὀλίγον εἵπετο ἐκ διαστήματος. ἐξαγγείλαντος δέ τινος, εἴτε ἐξ ἐπιβουλῆς εἴθ' ὑπ' ἀγνοίας, τὸν υἱὸν συνειλῆφθαι, ἐπανῆλθε καὶ τοὺς σφαγέας μετεπέμψατο. συνέβη δὲ καὶ τὸν παῖδα ἀπολέσθαι ναυαγίῳ· οὕτω ταῖς τότε συμφοραῖς καὶ τὸ δαιμόνιον ἐπέκειτο. Ἀρρούν- 86
τιος τὸν υἱόν, οὐχ ὑφιστάμενον φεύγειν χωρὶς αὐτοῦ, μόλις ἔπεισεν ὡς νέον περισώζειν ἑαυτόν. καὶ τόνδε μὲν ἡ μήτηρ ἐπὶ τὰς πύλας προύπεμψε καὶ ὑπέστρεψεν, ἵνα ἀνῃρημένον τὸν ἄνδρα θάψειε· πυθομένη δὲ καὶ τὸν υἱὸν ὑπὸ τῆς θαλάσσης διεφθάρθαι λιμῷ διεχρήσατο ἑαυτήν.

αἵδε μὲν δὴ παίδων ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἔστων εἰ- 87
22 κόνες· ἀδελφοὶ δὲ δύο ὁμοῦ προγραφέντες, οἷς ὄνομα ἦν Λιγάριοι, ἐκρύπτοντο ὑπὸ ἰπνῷ, μέχρι τῶν θεραπόντων αὐτοὺς ἀνευρόντων ὃ μὲν αὐτίκα ἀνῃρέθη, ὃ

---

3 φονεῖς susp. Mend. iure, φωνεῖς B, unde conicio φωνῆς, cf. V § 155 κατὰ σύνθημα σάλπιγγος 4 Ἐγνάτιοι Schw., ἰγνάτιοι veteres editiones, γνάτιοι (γνάτιος b) libri, cf. ad I § 181 5 μὲν om. F 7 βλάβος f, *Blauus* C 13 sq. ἀρρούντιος V 17 θάψει V 21 δύο om. i 22 λιγάριος b

---

4 de Egnatiis cf. Willems I p. 503 n. 236 7 fuit C. Octavius Balbus, cf. Ribbeck n. 205 13 de Arruntiis cf. Kloevekorn p. 116 22 de Ligariis cf. Kloevekorn p. 87 sq., a quo dissentit Ribbeck n. 184

43 a. C. δὲ ἐκφυγών, ἐπεὶ τὸν ἀδελφὸν ἔγνω διεφθαρμένον,
ἔρριψεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῆς γεφύρας ἐς τὸ
88 ῥεῦμα. καὶ αὐτὸν ἁλιέων περισχόντων ὡς οὐκ ἐναλά-
μενον, ἀλλὰ πεπτωκότα, ἐς πολὺ μὲν ἐφιλονίκει καὶ
ἑαυτὸν ἐς τὸ ῥεῦμα ἐώθει, ἡσσώμενος δὲ τῶν ἁλιέων
περιεγίγνετο καὶ "οὐκ ἐμέ", ἔφη, "περισώζετε, ἀλλ'
89 ἑαυτοὺς ἐμοὶ προγεγραμμένῳ συναπόλλυτε". οἳ δὲ καὶ
ὣς αὐτὸν οἰκτείραντες περιέσωζον, μέχρι τινὲς τῶν
στρατιωτῶν, οἳ τὴν γέφυραν ἐτήρουν, ἰδόντες ἐπέδρα-
90 μόν τε καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμον. ἑτέρων δὲ ἀδελφῶν
ὃ μὲν αὐτὸν ἔρριψε κατὰ τοῦ ῥεύματος, καὶ θεράπων
αὐτοῦ τὸ σῶμα ἀνεζήτει μέχρι πέμπτης ἡμέρας, εὑρὼν
δὲ ἔτι γνωρίζεσθαι δυναμένου, τὴν κεφαλὴν διὰ τὸ
91 ἆθλον ἀπέκοψε· τὸν δὲ ἕτερον ἐν κοπρῶνι κρυπτό-
μενον ἕτερος ἐμήνυσε θεράπων, καὶ οἱ σφαγεῖς εἰσελθεῖν
μὲν ἀπηξίωσαν, δόρασι δὲ περικεντοῦντες ἐξήγαγον καί,
ὡς εἶχε, τὴν κεφαλὴν οὐδὲ ἀπονίψαντες ἀπέκοψαν.
92 ἕτερος δέ, τοῦ ἀδελφοῦ συλλαμβανομένου, προσδρα-
μὼν ἀγνοίᾳ τοῦ καὶ αὐτὸς ἅμα ἐκείνῳ προγεγράφθαι,
"ἐμέ", ἔφη, "κτείνατε πρὸ τούτου". καὶ ὁ λοχαγὸς ἔχων
τὸ ἀκριβὲς ἀνάγραπτον, "εἰκότα ἀξιοῖς", ἔφη· "σὺ γὰρ
πρὸ τούτου γέγραψαι," καὶ εἰπὼν κατὰ τὴν τάξιν
ἔκτεινεν ἄμφω.
93 ταῦτα μὲν δὴ καὶ ἀδελφῶν δείγματα· Λιγάριον δὲ **23**

---

1 ἀποφυγὼν a 2 ἑαυτὸν V ἀπὸ τῆς τοῦ ποταμοῦ γεφύρας maluit Schw., at cf. Kratt p. 67 ἐς] ἐπὶ F 3 sq. ἐναλάμενον V, ἐναλλάμενον B, ἐναλλόμενον EFi, ἐναλόμενον scr. Mend. 4 ἀλλ' ἐμπεπτωκότα ci. Mend. 6 περιεσώζετε aC 11 ἔρριψεν αὐτὸν F 12 ἐζήτει E, quod prob. Mend., ἀνευρὼν tamen proponens pro εὑρὼν 13 δυναμένην ci. Mend., vix recte; posui comma post δυναμένου subaudiens αὐτοῦ, cf. § 102 (adn.) 24 Λιγάριον] si nomen sanum, ἕτερον cum Schw. desideraveris

43 a. C.

ἡ γυνὴ κρύπτουσα μίαν ἐς τὸ ἀπόρρητον ἐπηγάγετο
θεράπαιναν, προδοθεῖσα δὲ ὑπ' αὐτῆς εἵπετο τῇ κεφαλῇ
τοῦ ἀνδρὸς φερομένῃ βοῶσα· "ἐγὼ τοῦτον ὑπεδεξάμην,
τὰ δ' ὅμοια τοῖς ὑποδεξαμένοις ἐστὶν ἐπιτίμια". καὶ 94
οὐδενὸς αὐτὴν οὔτε ἀναιροῦντος οὔτε μηνύοντος, αὐτ-
άγγελος ἐς τοὺς ἄρχοντας ἦλθε καθ' ἑαυτῆς, κἀκείνων
αὐτὴν διὰ τὴν φιλανδρίαν ὑπεριδόντων, ἑαυτὴν ἀπ-
έκτεινε λιμῷ. καὶ τῆσδε μὲν ἐνθάδε ἐπεμνήσθην, ὅτι 95
τὸν ἄνδρα περισώζουσα ἀπετύγχανέ τε καὶ συνεξήγαγεν
ἑαυτήν· ὅσαι δὲ ἐπέτυχον τῆς φιλανδρίας, ἐν τοῖς περι-
σωθεῖσι τῶν ἀνδρῶν ἀναγράψω. ἕτεραι δὲ ἀθεμίστως 96
ἐπεβούλευσαν τοῖς ἀνδράσιν. καὶ αὐτῶν ἐστιν, ἡ Σεπτι-
μίῳ μὲν ἐγεγάμητο, ὑπὸ δέ τινος Ἀντωνίῳ φίλου δι-
εφθείρετο· ἐπειγομένη δὲ ἐκ μοιχείας ἐς γάμον ἐδεήθη
⟨διὰ⟩ τοῦ μοιχεύοντος αὐτὴν Ἀντωνίου, καὶ ὁ Σεπτίμιος
αὐτίκα τοῖς πίναξι προσετέθη. καὶ μαθὼν ἐς τῆς γυ- 97
ναικὸς ὑπ' ἀγνοίας τῶν οἴκοι κακῶν ἔφευγεν. ἡ δὲ
ὡς φιλοφρονουμένη τὰς θύρας ἐπέκλεισε καὶ ἐτήρει
τὸν ἄνδρα, ἕως οἱ σφαγεῖς παρεγένοντο· καὶ τῆς αὐτῆς
ἡμέρας οἳ μὲν ἐκεῖνον ἀνῄρουν, ἡ δὲ ἔθυε γάμους.
24 Σάλασσος δὲ ἐκφυγών τε καὶ ἀπορούμενος ἧκε μὲν ἐς 98
πόλιν νυκτός, ὅτε μάλιστα ἔδοξεν ἀμβλύνεσθαι τὸ δει-

---

1 κρύψασα ci. Mend., non recte, cf. praef. 5 αὐτὴν] αὐτῶν ἐστιν i 12 sq. σεπτιμίῳ aC, σεπτουμίῳ ceteri, quod fort. tenendum 13 ἀντωνίου EFi 15 ⟨διὰ⟩ ex C add. Schw. αὐτὴν] αὐτὸν ci. Schw. coll. § 71 et 72, inut. σεπτίμιος EaC, σεπτούμιος ceteri 16 ἐς Bk., ἐκ libri, ἐς τὴν γυναῖκα coniecerat Musgr., at cf. § 99 init. 17 ἔφυγεν ci. Mend., sed cf. praef. 21 σάλασος V καὶ διαπορούμενος F

---

12 sq. de C. Septimio praet. a. 697/57 cogitat Willems I p. 476 n. 136 21 fuit Vettius Salassus, cf. Val. Max. 9, 11, 7

43 a. C. νόν, πεπραμένης δὲ τῆς οἰκίας μόνος αὐτὸν ὁ θυρωρὸς τῇ οἰκίᾳ συμπεπραμένος ἐπέγνω καὶ ἐς τὸ ἑαυτοῦ οἴκημα ὑπεδέχετο καὶ κρύψειν ἐπηγγέλλετο καὶ θρέψειν,
99 ἐξ ὧν ἐδύνατο. ὃ δὲ τὴν γυναῖκά οἱ καλέσαι προσέταξεν ἐκ τῆς ἐκείνης οἰκίας. ἡ δ' ὑποκριναμένη μὲν ἐλθεῖν ἐπείγεσθαι, δεδιέναι δ' ὡς ἐν νυκτὶ καὶ θεραπαίναις τὸ ὕποπτον, μεθ' ἡμέραν ἥξειν ἔφη. καὶ γενομένης ἡμέρας ἡ μὲν τοὺς σφαγέας μετῄει, καὶ ὁ θυρωρὸς αὐτὴν ὡς
100 βραδύνουσαν ἐς τὴν οἰκίαν ἀπέτρεχεν ἐπείξων· ὁ δὲ Σάλασσος, οἰχομένου τοῦ θυρωροῦ δείσας ὡς ἐς ἐνέδραν ἀπιόντος, ἐς τὸ τέγος ἀναδραμὼν ἐκαραδόκει τὸ γιγνόμενον, ἰδὼν δὲ οὐ τὸν θυρωρόν, ἀλλὰ τὴν γυναῖκα τοῖς σφαγεῦσιν ἡγουμένην ἔρριψεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ τέγους.
101 Φούλβιον δὲ ἐς θεραπαίνης φυγόντα παλλακευθείσης τε αὐτῷ καὶ ἀπηλευθερωμένης καὶ προῖκα ἐς γάμον ἐπιλαβούσης, ἡ τοσάδε εὖ παθοῦσα προὔδωκε ζηλοτυπίᾳ τῆς μεθ' ἑαυτὴν τῷ Φουλβίῳ γεγαμημένης.

102 τοσάδε μὲν δὴ καὶ γυναικῶν πονηρῶν ὑποδείγματα γεγράφθω· Στάτιος δὲ ὁ Σαυνίτης, πολλὰ Σαυνίταις 25 ἐν τῷ συμμαχικῷ πολέμῳ κατειργασμένος, διὰ δὲ περιφάνειαν ἔργων καὶ διὰ πλοῦτον καὶ γένος ἐς τὸ Ῥωμαίων βουλευτήριον ἀνακεκλημένος, ὀγδοηκοντούτης ὢν ἤδη καὶ διὰ πλοῦτον προγεγραμμένος ἀνεπέτασε

---

1 πεπραγμένης et 2 συμπεπραγμένος b; πεφραγμένης (occlusa domo) et συμπεφραγμένος (conclusus) videtur vertisse C, male 2 αὐτοῦ b 4 δύναιτο ci. Schw., γε δύναιτο Keil, probabiliter; ἐδύνατο defendebat Mend. coll. § 315 extr. 5 sqq. totum enuntiatum mire compositum iudicavit Mend. 8 σφαγεῖς F 10 ἐς om. Fi 18 καὶ supra versum F[1], om. b 19 Στάτιος] Πάπιος voluit Wesseling ad Diod. t. II p. 539, quod multi probaverunt, at cf. Mommsen, R. Münzw. p. 589 adn. 370 22 ἀνακεκλημένος] ἀνειλημμένος desideravit Mend. 23 διὰ ⟨τὸν⟩ πλοῦτον ci. Mend.

43 a. C.

τὴν οἰκίαν τῷ τε δήμῳ καὶ τοῖς θεράπουσιν ἐκφορεῖν,
ὅσα θέλοιεν, τὰ δὲ καὶ αὐτὸς διερρίπτει, μέχρι κεκενω-
μένης ἐπικλείσας ἐνέπρησε καὶ ἀπώλετο, καὶ τὸ πῦρ
πολλὰ τῆς πόλεως ἄλλα ἐπενείματο. Καπίτων δὲ ἐς 103
πολὺ τὰς θύρας ὑπανοίγων τοὺς ἐσβιαζομένους καθ'
ἕνα ἀνῄρει, ὑπὸ δὲ πολλῶν ἐπιβρισάντων εἷς ἀπέθανε
πολλοὺς ἀποκτείνας. Οὐετουλῖνος δὲ χεῖρα ἤθροισε 104
πολλὴν ἀμφὶ τὸ Ῥήγιον αὐτῶν τε τῶν προγεγραμμένων
ἀνδρῶν καὶ ὅσοι συνέφευγον αὐτοῖς, καὶ ἀπὸ τῶν ὀκτω-
καίδεκα πόλεων, αἳ τοῖς στρατοῖς ἐπινίκια ἐπηγγελμέναι
πάνυ ἐδυσχέραινον. τούσδε οὖν ἔχων ὁ Οὐετουλῖνος 105
ἀνῄρει τῶν λοχαγῶν τοὺς διαθέοντας, μέχρι πεμφθέν-
τος ἐπ' αὐτὸν στρατοῦ πλέονος οὐδ' ὣς ἔληξεν, ἀλλ'
ἐς Σικελίαν πρὸς Πομπήιον, κρατοῦντά τε αὐτῆς καὶ
τοὺς φεύγοντας ὑποδεχόμενον, ἐπέρασεν. εἶτα ἐπολέ- 106
μει καρτερῶς, μέχρι πολλαῖς μάχαις ἡσσώμενος τὸν
μὲν υἱὸν καὶ ὅσοι τῶν προγεγραμμένων ἄλλοι συνῆσαν,
ἐπὶ Μεσσήνης ἔπεμψεν, αὐτὸς δέ, ὡς εἶδε πορθ-
μευόμενον ἤδη τὸ σκάφος, ἐμπεσὼν τοῖς πολεμίοις
κατεκόπη.

26 Νάσων δὲ ὑπὸ ἐξελευθέρου, παιδικῶν οἱ γενομέ- 107
νου, προδοθεὶς ἥρπασε παρά του τῶν στρατιωτῶν ξί-

---

2 sq. *κεκενωμένην* ci. Mend., at cf. § 90. 108, I § 367, V § 568, v. etiam Bitschofsky p. 447 4 *καὶ* ante *ἄλλα* add. F *Καπίτων*] *Capio* C 6 sq. *ἀπέθανεν εἷς πολλοὺς* ci. Mend. 7 *Vitulinus* C, 'Vetulenus' melior forma sec. Ribbeck n. 462 10 *στρατοῖς*, corr. ex *στρατηγοῖς*, B 11 *ὁ ἐτουλῖνος* B, *ὁ* om. i 15 sq. *ἐπέρασεν*] *ἐπρέσβευεν* vel *ἔπεμψεν* ci. Schw.; *καρτερῶς* ⟨*ἐν Σικελίᾳ*⟩ vertit C, vix e codice suo; ante *εἶτα* lacunam esse putavit Mend. Sed videtur obscuritas inde nata esse, quod App. res brevius enarrat 17 *ἄλλοι* ⟨*οἱ*⟩ scr. Mend., at cf. ad I § 263 *ἄλλοις* b 18 *μεσήνης* Ob 21 *ἀπὸ* i

---

21 fuit P. Naso praet. a. 710/44, cf. Kloevekorn p. 69 sq.

43 a. C.

φος καὶ τὸν προδότην μόνον ἀποκτείνας ἑαυτὸν τοῖς
108 σφαγεῦσιν ὑπέσχε. φιλοδέσποτος δὲ οἰκέτης τὸν κε-
κτημένον ἐπὶ λόφου ἐκάθισε καὶ αὐτὸς ἐπὶ θάλασσαν
ᾔει μισθωσόμενος αὐτῷ σκάφος. ἐπανιὼν δὲ κτεινό-
μενόν τε εἶδε τὸν δεσπότην καὶ ἀποψύχοντος ἤδη μέγα
βοῶν "ἐπίμεινον ἐς βραχύ, ὦ δέσποτα," εἶπε καὶ κτεί-
νει τὸν λοχαγὸν ἐμπεσὼν ἄφνω. μετὰ δὲ ἐκεῖνον ἑαυ-
τὸν ἐπαναιρῶν εἶπε τῷ δεσπότῃ· "παραμύθιον ἔχεις".
109 Λεύκιος δὲ δύο πιστοτάτοις ἀπελευθέροις χρυσίον δοὺς
ἐπὶ θάλασσαν ᾔει, διαδράντων δὲ ἐκείνων ὑπέστρεψε
καταγινώσκων τοῦ βίου καὶ ἑαυτὸν ἐμήνυσε τοῖς σφα-
110 γεῦσι. Λαβιηνὸς δὲ ἐν ταῖς Σύλλα προγραφαῖς πολ-
λοὺς τῶν τότε συλλαβών τε καὶ κτείνας ἠδόξησεν ἄρα,
εἰ μὴ τὰ ὅμοια γενναίως ἐνέγκοι, καὶ προελθὼν τῆς
οἰκίας ἐκαθέζετο ἐπὶ θρόνου τοὺς σφαγέας περιμένων.
111 Κέστιος δὲ ἐν χωρίοις παρὰ εὐνόοις θεράπουσιν ἐκρύ-
πτετο, λοχαγῶν δ' αἰεὶ σὺν ὅπλοις ἢ κεφαλαῖς διαθεόν-
των οὐκ ἔφερε τὸ μῆκος τοῦ φόβου, ἀλλ' ἔπεισε τοὺς
θεράποντας ἅψαι πυράν, ἵνα ἔχοιεν λέγειν, ὅτι Κέστιον
ἀποθανόντα θάπτοιεν. καὶ οἳ μὲν ἐνεδρευθέντες ἧψαν,

---

3 ἐπὶ λόχου ci. Keil ἐκάθισε EF, καθῆσε Oi, in V corr. a m. 1 ex καθϊσε, unde fort. καθεῖσε (ita Budaeus in mg. cod. b) restituere praestat 5 ὡς pro τε et ἀποψύχοντα ci. Mend., sed de genet. cf. ad § 102, ad τε § 120. 226 post δεσπότην fort. inseras ⟨καὶ ἔτι παριστάμενον τὸν λοχαγὸν⟩ 6 ὦ om. V 7 ἐκεῖνον] ἐκείνῳ ci. Mend., non recte, cf. Hann. c. 23, Iber. c. 33 (Zerdik p. 81) 12 Λαβιηνὸς] λαβιῖνος EF. De servorum Labieni virtute hic aliquid excidisse ex Macrob. Sat. 1, 11, 18 ci. Schw., sed non est, cur hunc Labienum eundem putemus (cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 113 adn. 28). Mend. nomen fort. corruptum putavit 14 προσελθών, sed σ erasum, B 16 εὔνοις scr. Mend., cf. Crönert, Memoria p. 166 17 καὶ κεφαλαῖς vertit C 19 *ut pyram pararent atque incenderent* C

---

16 de Cestio certi quicquam affirmari non potest, sed cf. Kloevekorn p. 65 sqq.

43 a. C.

ὃ δὲ ἐσήλατο ἐς αὐτήν. Ἀπώνιος δὲ ἀσφαλῶς ἑαυτὸν 112
ἐπικρύψας οὐκ ἤνεγκε τὴν πονηρίαν τῆς διαίτης, ἀλλὰ
προήγαγεν ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν σφαγήν. ἄλλος ἐν φανερῷ 113
καθῆστο ἑκὼν καὶ βραδυνόντων τῶν σφαγέων ἀπήγ-
27 ξατο ἐν μέσῳ. Λεύκιος δὲ ὁ Ἀσινίου τοῦ ὑπατεύον- 114
τος τότε πενθερός, φεύγων διὰ θαλάσσης, οὐ φέρων
τοῦ χειμῶνος τὴν ἀηδίαν ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τὸ πέλα-
γος. Καισέννιον δὲ οἱ διώκοντες, ὑποφεύγοντά τε καὶ 115
βοῶντα οὐ προγεγράφθαι, ἀλλὰ διὰ τὰ χρήματα ἐπι-
βουλεύεσθαι πρὸς αὐτῶν, ἐπὶ τὸν πίνακα ἀγαγόντες
ἀναγινώσκειν ἑαυτοῦ τὸ ὄνομα ἐκέλευον καὶ ἀνα-
γινώσκοντα ἔκτειναν. Αἰμίλιος δὲ ἀγνοῶν, ὅτι προ- 116
γέγραπται, διωκόμενον ἄλλον ἰδὼν ἤρετο τὸν λοχαγὸν
τὸν διώκοντα, τίς ὁ προγεγραμμένος εἴη· καὶ ὁ λοχα-
γὸς τὸν Αἰμίλιον γνωρίσας "σὺ κἀκεῖνος" εἶπε καὶ
τοὺς δύο ἀπέκτεινε. Κίλλων δὲ ἐκ τοῦ βουλευτηρίου 117
προϊὼν καὶ Δέκιος, ἐπεὶ τοῖς πίναξιν ἐπύθοντο σφῶν
τὰ ὀνόματα προσγεγράφθαι, οὔπω τινὸς ἐπιόντος αὐ-
τοῖς ἔφευγον ἀκόσμως διὰ πυλῶν, καὶ αὐτοὺς τοῖς
ἀπαντῶσι τῶν λοχαγῶν αὐτὸς ὁ δρόμος ἐμήνυσεν.

---

1 *ἑαυτὸν ἀσφαλῶς* F 8 *Καισέννιον* Schw., *καὶ σισίννιον* (*καὶ σισίνιον* V b) EFOi, *Sisinium* C 11 sq. *ἀναγνόντα* ci. Nauck, quod prob. Berg, diss. p. 35, inut. 14 *τὸν*] *αὐτὸν* b 16 *κίλων*, *ν* supra *ι* a m. 1 V, *Cillus* C 17 sq. *τὰ ὀνόματα σφῶν* V 18 *προγεγράφθαι* EF 19 ⟨*τῶν*⟩ *πυλῶν* ci. Mend. 20 *ἐμήνυεν* b

---

1 Q. Aponium (Cass. D. 43, 29, 3) intellegit Kloevekorn p. 99, contra Ribbeck n. 383 5 est L. Quintius, cf. § 46 8 C. Caesennium Philonem intellegit Ribbeck n. 393, sed incertum est 12 de Aemilio nihil constat, cf. Kloevekorn p. 115, Ribbeck n. 379 16 fort. L. Flaminius Chilo, cf. Borghesi II p. 161

43 a. C.
118 *Ἰκέλιος δέ, ὃς ἐπὶ Βρούτῳ τε καὶ Κασσίῳ δικάζων,*
Καίσαρος τοῖς δικαστηρίοις μετὰ στρατιᾶς ἐφεστῶτος
καὶ τῶν ἄλλων δικαστῶν κρύφα τὴν καταδικάζουσαν
φερόντων, μόνος τὴν ἀπολύουσαν ἤνεγκε φανερῶς,
ἐκλαθόμενος τῆς μεγαλόφρονος ἐλευθεριότητος, νεκρὸν
σῶμα ἐκκομιζόμενον ὑποστὰς τοῖς φέρουσι συνεβάσταζε
119 *τὸ λέχος. ἰδόντων δὲ τῶν φρουρούντων τὰς πύλας,*
ὅτι πλεονάζουσιν οἱ νεκροφόροι παρὰ τὸ σύνηθες ἑνὶ
ἀνδρί, καὶ τοὺς μὲν φέροντας οὐχ ὑπονοούντων, τὸ
δὲ λέχος ἐρευνωμένων, μὴ νεκρόν τις ὑποκρίνοιτο, οἱ
νεκροφόροι τὸν Ἰκέλιον ἤλεγχον οὐχ ὁμότεχνον σφίσιν
ὄντα, ἐπιγνωσθέντα τε οἱ σφαγεῖς ἀπέκτειναν.
120 *Οὐᾶρος δ' ἀπελευθέρου προδιδόντος αὐτὸν ἀπέδρα* 28
καὶ ὄρος ἐξ ὄρους ἀμείβων ἐς τὸ Μιντουρναίων ἕλος
ἐνέπεσεν, ἔνθα ἑαυτὸν διαναπαύων ἡσύχαζε. τῶν δὲ
Μιντουρναίων ἐπὶ ζητήσει λῃστηρίου τὸ ἕλος περι-
θεόντων, ἥ τε κόμη τοῦ δόνακος σαλευθεῖσα ἐνέφηνε
τὸν Οὐᾶρον, καὶ ληφθεὶς ἔλεγεν εἶναι λῃστὴς καὶ ἐπὶ
121 *⟨τῷδε⟩ θανάτῳ καταδικαζόμενος ἠνείχετο. ὡς δὲ αὐτὸν*
ἔμελλον καὶ βασανιεῖν ἐς τοὺς συνεγνωκότας, οὐκ ἐνεγκὼν
ἤδη τοῦτο ὡς ἀπρεπέστερον, "ἀπαγορεύω", φησίν, "ὑμῖν,
ὦ Μιντουρναῖοι, ὕπατόν με γεγενημένον καί, ὃ τοῖς

---

1. 11 *ἱκέλιος* (*ἰκέλιος* V) libri, *Σιλίκιος* Lange, R. Altert. III² p. 547, probabiliter. *Σηλίκιος* ci. Willems I p. 506 n. 258, i. e. Q. Selicius, contra Boiss. ad Cass. D. 46, 49, 5   15 *διαναπαύσων* ci. Mend., sed cf. praef.   17 *τε* delebat Mend., certe molestum, ut § 108   18 sq. ⟨*τῷδε*⟩ addidi; *eoque modo condemnatus ducebatur* C; *ἐπὶ* seclusit Mend.   19 sq. *δὲ καὶ αὐτὸν ἔμελλον βασανιεῖν* V   21 *ὑμῖν* om. i   21 sq. *ὦ μιντουρναῖοι ὑμῖν* F

---

1 est P. Silicius Corona, cf. supra   13 C. Cassium L. f. Longinum Varum cos. a. 681/73 intellegit Willems I p. 433 n. 12, contra Mommsen, Hermes 28 (1893) p. 615 adn. 1, v. etiam L. Holzapfel, Berl. philol. Wochenschr. 1900 p. 811 sq.

43 a. C.
νῦν ἄρχουσι τιμιώτερόν ἐστι, προγεγραμμένον μήτε
βασανίζειν μήτε ἀναιρεῖν ἔτι· εἰ γὰρ οὐκ ἔνι μοι δια-
φυγεῖν, ἄμεινον ὑπὸ τῶν ὁμοτίμων παθεῖν". ἀπι- 122
στούντων δὲ τῶν Μιντουρναίων καὶ τὸν λόγον ὑπο-
νοούντων λοχαγὸς ἐπέγνω διαθέων καὶ τὴν κεφα-
λὴν ἀπέτεμε, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα τοῖς Μιντουρναίοις
κατέλιπε.

Λάργον ἕτεροι συνελάμβανον ἐν χωρίοις, οὐ Λάρ- 123
γον, ἀλλ' ἕτερον διώκοντες· οἰκτείραντες δ', ὅτι μὴ ζη-
τούμενος ἁλοίη, φεύγειν μεθῆκαν ἀνὰ τὴν ὕλην. ὃ
δὲ ὑφ' ἑτέρων διωκόμενος δρόμῳ τοὺς προτέρους κατ-
έλαβε καί "ὑμεῖς", ἔφη, "με κτείνατε μᾶλλον, οἱ ἐλεή-
σαντες, ἵνα τὸν μισθὸν ἀντὶ τούτων ὑμεῖς φέρησθε".
ὃ μὲν δὴ ταύτην ἔδωκεν ἀμοιβὴν ἀποθνήσκων φιλ- 124
29 ανθρωπίας, Ῥοῦφος δὲ ἔχων συνοικίαν περικαλλῆ,
γείτονα Φουλβίας τῆς γυναικὸς Ἀντωνίου, πάλαι μὲν
ἀξιούσῃ τῇ Φουλβίᾳ πρίασθαι τὴν οἰκίαν οὐ συνεχώ-
ρει, τότε δὲ καὶ δωρούμενος προεγράφη. καὶ τὴν κε-
φαλὴν ὁ μὲν Ἀντώνιός οἱ προσφερομένην οὐχ ἑαυτῷ
προσήκειν εἰπὼν ἔπεμψεν ἐς τὴν γυναῖκα, ἡ δὲ ἀντὶ
τῆς ἀγορᾶς ἐκέλευσεν ἐπὶ τῆς συνοικίας προτεθῆναι.
ἔπαυλιν ἕτερος εἶχε περικαλλῆ καὶ σύσκιον, ἄντρον τε 125
καλὸν ἦν ἐν αὐτῇ καὶ βαθύ, καὶ τάχα διὰ ταῦτα καὶ
προυγράφη. ἔτυχε δὲ ἀναψύχων κατὰ τὸ ἄντρον, καὶ
αὐτῷ τῶν σφαγέων ἔτι μακρόθεν ἐπιθεόντων θεράπων

---

12 μᾶλλον om. i 18 δὲ om. B 18 sq. μὲν etiam ante κεφαλὴν add. i 19 μὲν om. E προφερομένην O 22 ἔπαυλον i 23 καὶ etiam ante διὰ ταῦτα add. B extremum καὶ (ante προυγράφη) om. EF

---

8 de Largo cf. Ribbeck n. 419 15 P. Caesetium Rufum quaestorem Verris intellegit Willems I p. 469 n. 109, non recte, cf. Ribbeck n. 223

43 a. C.

αὐτὸν ἐς τὸν μυχὸν τοῦ ἄντρου προπέμψας ἐνέδυ τὸν τοῦ δεσπότου χιτωνίσκον καὶ ὑπεκρίνετο ἐκεῖνος εἶναι καὶ δεδιέναι· καὶ τάχα ἂν ἐπέτυχεν ἀναιρεθείς, εἰ μὴ
126 τῶν ὁμοδούλων τις ἐνέφηνε τὴν ἐνέδραν. ἀναιρεθέντος δὲ ὧδε τοῦ δεσπότου, ὁ δῆμος ἀγανακτῶν παρὰ τοῖς ἄρχουσιν οὐκ ἐπαύετο, μέχρι τὸν μὲν ἐνδείξαντα κρεμασθῆναι, τὸν δὲ περισώσαντα ἐλευθερῶσαι ἐποίη-
127 σεν. Ἀτέριον δὲ κρυπτόμενον θεράπων ἐμήνυσέ τε καὶ ἐλεύθερος αὐτίκα γενόμενος ἀντωνεῖτο τοῖς παισὶν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν καὶ ἐνύβριζεν ἐπαχθῶς. οἳ δὲ αὐτῷ πανταχῇ μετὰ σιγῆς εἵποντο κλαίοντες, ἕως ὁ δῆμος ἠγανάκτησε καὶ οἱ τρεῖς αὐτόν, ὡς πλεονάσαντα τῆς χρείας, ἀνεδούλωσαν τοῖς παισὶ τοῦ προγεγραμμένου.

128 περὶ μὲν δὴ τοὺς ἄνδρας τοιάδε ἐγίγνετο, ἥψατο **30** δὲ καὶ ὀρφανῶν διὰ πλοῦτον ἡ τότε τύχη. καὶ ὃ μὲν ἐς διδασκάλου φοιτῶν αὐτῷ παιδαγωγῷ συνανῃρέθη,
129 τὸν παῖδα περισχομένῳ τε καὶ οὐ μεθιέντι· Ἀτίλιος δὲ ἄρτι τὴν τῶν τελείων περιθέμενος στολὴν ᾔει μέν, ὡς ἔθος ἐστί, σὺν πομπῇ φίλων ἐπὶ θυσίας ἐς τὰ ἱερά, ἄφνω δὲ ἐγγραφέντος αὐτοῦ τοῖς πίναξιν οἱ φίλοι καὶ
130 οἱ θεράποντες διεδίδρασκον. ὃ δὲ μόνος καὶ ἔρημος ἐκ δαψιλοῦς παραπομπῆς ἐς τὴν μητέρα ἐχώρει· οὐ δεξαμένης δὲ αὐτὸν οὐδὲ ἐκείνης ὑπὸ δέους, οὐκ ἀξιώσας ἔτι ἐς πεῖραν ἐλθεῖν ἑτέρου μετὰ μητέρα, ἐς ὄρος

---

1 προυπέμψας i 2 ἐκεῖνος om. B 5 ὁ δῆμος] *populus pergrauiter id ferens rem ad principes detulit nec ante ab ira conquieuit* C, sua sponte, opinor, augens verba Appiani 7 περισώζοντα desideraveris cum Keil 7 sq. ἐλευθερῶσαι ἐποίησεν] ἐλευθερωθῆναι ci. Bk., sed αὐτούς (sc. τοὺς ἄρχοντας) ad ἐποίησεν subaudiendum videtur 8 ἀτέριον B 20 ἄφνω δὲ ἐγγραφέντος etc.] *exorto rumore eum in tabulis proscriptum esse* vertit C, sed cf. ad § 80. 106

---

8 de Haterio v. Borghesi V p. 121

43 a. C.

ἔφυγεν· ὅθεν ὑπὸ λιμοῦ ἐς τὰ πεδινὰ κατελθὼν ἐλήφθη
πρὸς ἀνδρὸς λῃστεύειν τοὺς παροδεύοντας καὶ ἐπὶ ἔργῳ
καταδεῖν εἰθισμένου. οἷα δὲ παῖς ἐκ τρυφῆς τὸν πό- 131
νον οὐκ ἐνεγκὼν ἐς τὴν ἁμαξιτὸν αὐταῖς χοινικίσι δι-
έδρα καὶ παροδεύουσι λοχαγοῖς ἑαυτὸν ἐμήνυσέ τε καὶ
ἀνῃρέθη.

31 γιγνομένων δὲ τούτων Λέπιδος ἐπὶ Ἴβηρσιν ἐθρι- 132
άμβευε, καὶ προυτέθη διάγραμμα οὕτως ἔχον· "ἀγαθῇ
τύχῃ προειρήσθω πᾶσι καὶ πάσαις θύειν καὶ εὐωχεῖ-
σθαι τὴν ἡμέραν τὴν παροῦσαν· ὃς δ' ἂν μὴ φαίνηται
ταῦτα ποιῶν, ἐν τοῖς προγεγραμμένοις ἔσται". ὃ μὲν
δὴ τὸν θρίαμβον ἐς τὰ ἱερὰ ἀνῆγε, παραπεμπόντων
αὐτὸν ἁπάντων μετὰ σχήματος ἱλαροῦ καὶ γνώμης
δυσμενοῦς· τῶν δὲ προγεγραμμένων τὰ μὲν ἐν ταῖς 133
οἰκίαις διεφορεῖτο, καὶ οὐ πολὺς ἦν ὁ τὰ χωρία ὠνού-
μενος, οἳ μὲν ἐπιβαρεῖν τοῖς ἠτυχηκόσιν αἰδούμενοι
καὶ οὐκ ἐν αἰσίῳ σφίσι τὰ ἐκείνων ἔσεσθαι νομίζον-
τες οὐδὲ ἀσφαλὲς ὅλως χρυσίον ἢ ἀργύριον ἔχοντας
ὁρᾶσθαι οὐδὲ τὰς ἐπικτήσεις νῦν ἀκινδύνους, πολὺ δὲ
μᾶλλον τὰ ὄντα ἐπικίνδυνα. μόνοι δὲ οἱ διὰ θρασύτητα 134
προσιόντες, ἅτε μόνοι, βραχυτάτου πάμπαν ὠνοῦντο.
ὅθεν τοῖς ἄρχουσιν, ἐλπίσασιν ἐς τὰς τοῦ πολέμου
παρασκευὰς τάδε ἀρκέσειν, ἐνέδει μυριάδων ἔτι δισ-
32 μυρίων. καὶ τοῦτο ἐς τὸν δῆμον εἰπόντες προύγραφον 135
χιλίας καὶ τετρακοσίας γυναῖκας, αἳ μάλιστα πλούτῳ
διέφερον· καὶ αὐτὰς ἔδει, τὰ ὄντα τιμωμένας, ἐσφέ-
ρειν ἐς τὰς τοῦ πολέμου χρείας, ὅσον ἑκάστην οἱ τρεῖς

---

7 γενομένων ci. Mend. coll. Cass. D. 47, 13, at hoc ab App. in alio nexu rerum narratur 8 ἔχων B 9 προσειρήσθω i 17 ἐν] ἐπ' ci. Mend. 20 μόνοι] ὀλίγοι ci. Mend., perperam οἱ om. i 27 ὅσον Schw., ὅσην EFOi

43 a. C.
δοκιμάσειαν. ἐπέκειτό τε ταῖς ἀποκρυψαμέναις τι τῶν
ὄντων ἢ τιμησαμέναις κακῶς ἐπιτίμια καὶ τοῖς ταῦτα
136 *μηνύουσιν ἐλευθέροις τε καὶ δούλοις μήνυτρα. αἱ δὲ*
γυναῖκες ἔκριναν τῶν προσηκουσῶν τοῖς ἄρχουσι γυ-
ναικῶν δεηθῆναι. τῆς μὲν δὴ Καίσαρος ἀδελφῆς οὐκ
ἀπετύγχανον, οὐδὲ τῆς μητρὸς Ἀντωνίου· Φουλβίας
δέ, τῆς γυναικὸς Ἀντωνίου, τῶν θυρῶν ἀπωθούμεναι
χαλεπῶς τὴν ὕβριν ἤνεγκαν καὶ ἐς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ
τὸ βῆμα τῶν ἀρχόντων ὠσάμεναι, διισταμένων τοῦ τε
δήμου καὶ τῶν δορυφόρων, ἔλεγον, Ὁρτησίας ἐς τοῦτο
137 *προκεχειρισμένης· "ὃ μὲν ἥρμοζε δεομέναις ὑμῶν γυ-*
ναιξὶ τοιαῖσδε, ἐπὶ τὰς γυναῖκας ὑμῶν κατεφύγομεν· ὃ
δὲ οὐχ ἥρμοζεν, ὑπὸ Φουλβίας παθοῦσαι, ἐς τὴν ἀγο-
138 *ρὰν συνεώσμεθα ὑπ' αὐτῆς. ὑμεῖς δ' ἡμᾶς ἀφείλεσθε*
μὲν ἤδη γονέας τε καὶ παῖδας καὶ ἄνδρας καὶ ἀδελ-
φοὺς ἐπικαλοῦντες, ὅτι πρὸς αὐτῶν ἠδίκησθε· εἰ δὲ
καὶ τὰ χρήματα προσαφέλοισθε, περιστήσετε ἐς ἀπρέ-
πειαν ἀναξίαν γένους καὶ τρόπων καὶ φύσεως γυναι-
139 *κείας. εἰ μὲν δή τι καὶ πρὸς ἡμῶν, οἷον ὑπὸ τῶν*
ἀνδρῶν, ἠδικῆσθαί φατε, προγράψατε καὶ ἡμᾶς ὡς
ἐκείνους. εἰ δὲ οὐδένα ὑμῶν αἱ γυναῖκες οὔτε πολέ-
μιον ἐψηφισάμεθα οὔτε καθείλομεν οἰκίαν ἢ στρατὸν
διεφθείραμεν ἢ ἐπηγάγομεν ἕτερον ἢ ἀρχῆς ἢ τιμῆς
τυχεῖν ἐκωλύσαμεν, τί κοινωνοῦμεν τῶν κολάσεων αἱ

9 *διισταμένου* EFi, vulgo 10 *ὀρτησίας* EFOi et Mend. 11 *προκεχειρισμένης τῶν τότε προυχούσῃ* (sic) *πασῶν* V, quod fort. additamentum genuinum est. C *ἔλεγον — προκεχειρισμένης* vertit ita: *fari uelle dixerunt. Tunc Hortensia praeconis uoce ante alias proscripta*; sed in ceterorum codicum verbis nemo offenderit 15 *patres uiros filios fratres* C 17 desidero *ἡμᾶς* post *περιστήσετε*

1 *ἐπέκειτό τε*] cf. Mommsen, R. Staatsr. II³, 1 p. 374 adn. 1

43 a. C.

33 τῶν ἀδικημάτων οὐ μετασχοῦσαι; τί δὲ ἐσφέρωμεν αἱ 140
μήτε ἀρχῆς μήτε τιμῆς μήτε στρατηγίας μήτε τῆς πολι-
τείας ὅλως, τῆς ὑμῖν ἐς τοσοῦτον ἤδη κακοῦ περι-
μαχήτου, μετέχουσαι; ὅτι φατὲ πόλεμον εἶναι; καὶ πότε
οὐ γεγόνασι πόλεμοι; καὶ πότε γυναῖκες συνεισήνεγκαν;
ἃς ἡ μὲν φύσις ἀπολύει παρὰ ἅπασιν ἀνθρώποις, αἱ 141
δὲ μητέρες ἡμῶν ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐσήνεγκάν ποτε ἅπαξ,
ὅτε ἐκινδυνεύετε περὶ τῇ ἀρχῇ πάσῃ καὶ περὶ αὐτῇ
τῇ πόλει, Καρχηδονίων ἐνοχλούντων. καὶ τότε δὲ ἐσ- 142
ήνεγκαν ἑκοῦσαι, καὶ οὐκ ἀπὸ γῆς ἢ χωρίων ἢ προικὸς
ἢ οἰκιῶν, ὧν χωρὶς ἀβίωτόν ἐστιν ἐλευθέραις, ἀλλὰ
ἀπὸ μόνων τῶν οἴκοι κόσμων, οὐδὲ τούτων τιμωμένων
οὐδὲ ὑπὸ μηνυταῖς ἢ κατηγόροις οὐδὲ πρὸς ἀνάγκην
ἢ βίαν, ἀλλ' ὅσον ἐβούλοντο αὐταί. τίς οὖν καὶ νῦν 143
ἐστιν ὑμῖν περὶ τῆς ἀρχῆς ἢ περὶ τῆς πατρίδος φό-
βος; ἴτω τοίνυν ἢ Κελτῶν πόλεμος ἢ Παρθυαίων, καὶ
οὐ χείρους ἐς σωτηρίαν ἐσόμεθα τῶν μητέρων. ἐς δὲ
ἐμφυλίους πολέμους μήτε ἐσενέγκαιμέν ποτε μήτε συμ-
πράξαιμεν ὑμῖν κατ' ἀλλήλων. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ Καίσαρος 144
ἢ Πομπηίου συνεφέρομεν, οὐδὲ Μάριος ἡμᾶς οὐδὲ Κίν-
νας ἠνάγκασεν οὐδὲ Σύλλας, ὁ τυραννήσας τῆς πατρί-
δος· ὑμεῖς δέ φατε καὶ καθίστασθαι τὴν πολιτείαν".

34 τοιαῦτα τῆς Ὁρτησίας λεγούσης, οἱ τρεῖς ἠγανά- 145
κτουν, εἰ γυναῖκες ἀνδρῶν ἡσυχαζόντων θρασυνοῦνταί

---

1 οὐ] μὴ EF ἐσφέρωμεν restitui cum Mend., ἐσφέρομεν EFOi, *impendere tenemur* C 5 συνεισήνεγκαν V, εἰσήνεγκαν E, συνήνεγκαν ceteri 15 ἡμῖν ci. Mend. περὶ post ἢ om. FV 16 ἴτω] ἤτω F τοι νῦν B 17 χείρας vel χείραι (sic) B 19 υἱοῖς post ὑμῖν add. B 20 ἐσεφέρομεν scr. Bk., potuit etiam συνεσεφέρομεν, sed cf. § 18

---

7 sqq. cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 236 (adn. 1)

43 a. C.

τε καὶ ἐκκλησιάσουσι καὶ τὰ δρώμενα τοῖς ἄρχουσιν ἐξετάσουσι καὶ τῶν ἀνδρῶν στρατευομένων αὐταὶ οὐδὲ χρήματα ἐσοίσουσιν· ἐκέλευόν τε τοῖς ὑπηρέταις ἐξωθεῖν αὐτὰς ἀπὸ τοῦ βήματος, μέχρι βοῆς ἔξωθεν ἐκ τοῦ πλήθους γενομένης οἵ τε ὑπηρέται τὸ ἔργον ἐπέσχον καὶ οἱ ἄρχοντες ἔφασαν ἐς τὴν ὑστεραίαν ἀνατίθεσθαι.

146 τῇ δ' ὑστεραίᾳ τετρακοσίας μὲν ἀντὶ χιλίων καὶ τετρακοσίων προύγραφον ἀποτιμᾶσθαι τὰ ὄντα, τῶν δὲ ἀνδρῶν πάντα τὸν ἔχοντα πλείους δέκα μυριάδων, ἀστὸν ὁμοῦ καὶ ξένον καὶ ἀπελεύθερον καὶ ἱερέα καὶ πανταεθνῆ, μηδενὸς ἀφιεμένου, καὶ τούσδε μεθ' ὁμοίου φόβου τῶν ἐπιτιμίων καὶ ὑπὸ μηνύμασιν ὁμοίοις, ἵνα πεντηκοστὴν μὲν τῶν ὄντων αὐτίκα δανείσαιεν αὐτοῖς, ἐνιαυτοῦ δὲ φόρον ἐς τὸν πόλεμον ἐσενέγκαιεν.

147 ἐκ μὲν δὴ τῶν προσταγμάτων τοιαῦτα Ῥωμαίους **35** ἐπεῖχεν, ὁ δὲ στρατὸς σὺν καταφρονήσει χείρονα ἐποίουν. ὡς γὰρ τῶν ἀρχόντων ἐπὶ τοιοῖσδε ἔργοις ἐν σφίσι μόνον τὸ ἀσφαλὲς ἐχόντων, οἳ μὲν αὐτοὺς ᾐτοῦντο τῶν δεδημευμένων οἰκίαν ἢ ἀγρὸν ἢ ἔπαυλιν ἢ ὅλον κλῆρον, οἳ δ' αὖ παῖδας ἀνδράσι θετοὺς γενέσθαι· οἳ δὲ ἀφ' ἑαυτῶν ἕτερα ἔδρων, κτιννύντες τε τοὺς οὐ προγεγραμμένους καὶ οἰκίας οὐδὲν ὑπαιτίων διαφοροῦντες.

---

1 ἐκκλησιάζουσι ab   2 οὐδὲ] μηδὲ ci. Zerdik p. 67, ut hiatum vitaret, fort. recte   3 τε] δὴ ci. Mend., inut.   ἀπωθεῖν maluit Mend., sed cf. ad I § 65   4 ἔξωθεν dittographiam verbi ἐξωθεῖν putavit Mend., vix recte   10 sq. παντοεθνῆ ci. Mend., καὶ πανταεθνῆ del. Herw. p. 72   12 ὑπὸ μηνύμασιν Schw., ὑπομνήμασιν libri   13 αὐτοῖς libri, corr. Mend.   20 παῖδες ἀνδράσι θετοὶ γενέσθαι ci. Bk., ἀνδράσι susp. Mend. 'senes orbos' desiderans (cf. Cass. D. 47, 17, 5: οἱ δὲ καὶ ἐς τὰ τῶν ζώντων ἔτι γερόντων τε καὶ ἀτέκνων γένη ἐσεβιάζοντο). Si verba sana, παῖδας ad liberos veteranorum velim referas; ad ἀνδράσι fort. addendum πλουσίοις vel ἀτέκνοις vel sim.   21 ἀφ'] ἐφ' ci. Mend., inut., cf. Thuc. 5, 60, 1   τε om. F

43 a. C.

ὥστε καὶ τοὺς ἄρχοντας προγράψαι τῶν ὑπάτων τὸν 148
ἕτερον ἐπιστροφήν τινα ποιήσασθαι τῶν ὑπὲρ τὸ πρόσ-
ταγμα γιγνομένων. ὃ δὲ τῶν μὲν ὁπλιτῶν ἔδεισεν ἅψα-
σθαι, μὴ σφᾶς ἐφ' ἑαυτὸν παροξύνῃ, τῶν δὲ θερα-
πόντων τινάς, οἳ σχήματι στρατιωτῶν συνεξημάρτανον
ἐκείνοις, λαβὼν ἐκρέμασε.

36 καὶ τὰ μὲν ἐς τέλος τῶν συμφορῶν τοῖς προγεγραμ- 149
μένοις ἀπαντῶντα τοιάδε μάλιστα ἦν· ὅσα δὲ ἐκ παρα-
λόγου τισὶν ἐγίγνετο ἔς τε τὴν σωτηρίαν αὐτίκα καὶ
ἐς ἀξίωσιν ὕστερον, ἐμοί τε ἥδιον εἰπεῖν καὶ τοῖς
ἀκούουσιν ὠφελιμώτερον ἐς μηδὲν ἀποκάμνοντας ἐλπί-
ζειν περιέσεσθαι. αἱ μὲν οὖν φυγαὶ τοῖς δυναμένοις 150
ἦσαν ἐς Κάσσιον ἢ Βροῦτον ἢ ἐς Λιβύην ἐπὶ Κορνι-
φίκιον, καὶ τόνδε τῆς δημοκρατίας μεταποιούμενον·
ὁ δὲ πολὺς ἐς Σικελίαν ᾔει, γειτονεύουσαν τῆς Ἰτα-
λίας, καὶ Πομπηίου σφᾶς προθύμως ὑποδεχομένου.
λαμπροτάτην γὰρ δὴ σπουδὴν ἐς τοὺς ἀτυχοῦντας ὁ 151
Πομπήιος ἐν καιρῷ τότε ἔδειξε, κήρυκάς τε περιπέμ-
πων, οἳ πάντας ἐς αὐτὸν ἐκάλουν, καὶ τοῖς περι-
σώζουσιν αὐτοὺς ἐλευθέροις τε καὶ θεράπουσι προλέγων
διπλάσια τῶν διδομένων τοῖς αἱροῦσι· λέμβοι τε αὐ-
τοῦ καὶ στρογγύλα ὑπήντα τοῖς πλέουσι, καὶ τριήρεις
τοὺς αἰγιαλοὺς ἐπέπλεον σημεῖά τε ἀνίσχουσαι τοῖς
ἀλωμένοις καὶ τὸν ἐντυγχάνοντα περισώζουσαι. αὐτός 152
τε τοῖς ἀφικνουμένοις ἀπήντα καὶ ἐσθῆτος αὐτίκα καὶ
κατασκευῆς ἐμερίζετο· τοῖς δὲ ἀξίοις καὶ ἐς στρατηγίας

---

11 ἐς μηδὲν etc.] offendit Schw., ἐς ⟨τὸ⟩ μὴ ἀποκ. ci. Mend., ὡς μηδὲν ἀποκ. Keil. Verba tradita retinent Zerdik p. 4 adn. 4, Kratt p. 20 sq. 15 πολλὸς EFOi, corr. Mend. 16 καὶ susp. Mend., recte, ni intellegas 'Pompeio quoque' 18 τότε] τῶδε a 21 τοῖς ἀναιροῦσιν ci. Mend., fort. recte 26 ἐς om. EFi

43 a. C.
ἢ ναυαρχίας ἐχρῆτο. σπονδῶν τέ οἱ πρὸς τοὺς τρεῖς
γιγνομένων ὕστερον, οὐ συνέθετο, πρὶν καὶ τούσδε
153 τοὺς εἰς αὐτὸν διαφυγόντας ἐς ταύτας περιλαβεῖν. ὁ
μὲν δὴ χρησιμώτατος οὕτως ἀτυχούσῃ τῇ πατρίδι ἐγί-
γνετο καὶ δόξαν ἐκ τοῦδε ἀγαθήν, ἴδιον ἐπὶ τῇ πα-
τρῴᾳ καὶ οὐχ ἥσσονα τήνδε ἐκείνης, προσελάμβανεν·
154 ἕτεροι δὲ ἑτέρως φυγόντες ἢ κρυπτόμενοι μέχρι τῶν
σπονδῶν, οἳ μὲν ἐν χωρίοις ἢ τάφοις, οἳ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ
ἄστει, σὺν ἐπινοίαις οἰκτραῖς διεγένοντο. φιλανδρίαι
τε παράδοξοι γυναικῶν ὤφθησαν καὶ παίδων ἐς πατέ-
ρας εὔνοιαι καὶ θεραπόντων ὑπὲρ φύσιν ἐς δεσπότας.
καὶ τῶνδε ὅσα παραδοξότατα, ἀναγράψω.
155 Παῦλος, ὁ ἀδελφὸς Λεπίδου, τῶν λοχαγῶν αὐτὸν **37**
ὡς ἀδελφὸν αὐτοκράτορος αἰδουμένων, ἐπὶ ἀδείας ἐξ-
έπλευσεν ἐς Βροῦτον καὶ ἐς Μίλητον μετὰ Βροῦτον·
ὅθεν οὐδὲ εἰρήνης ὕστερον γενομένης καλούμενος ἐπ-
156 ανελθεῖν ἠξίωσε. Λεύκιον δέ, τὸν Ἀντωνίου θεῖον,
ἡ Ἀντωνίου μήτηρ ἀδελφὸν ὄντα εἶχεν οὐδ' ἐπικρύ-
πτουσα, αἰδουμένων ἐς πολὺ καὶ τήνδε τῶν λοχαγῶν
157 ὡς μητέρα αὐτοκράτορος. βιαζομένων δ' ὕστερον ἐξ-
έθορεν ἐς τὴν ἀγορὰν καὶ προκαθημένῳ τῷ Ἀντωνίῳ
μετὰ τῶν συνάρχων ἔφη· "ἐμαυτήν, ὦ αὐτοκράτορ, μη-
νύω σοι Λεύκιον ὑποδεδέχθαι τε καὶ ἔχειν ἔτι καὶ
ἕξειν, ἕως ἂν ἡμᾶς ὁμοῦ κατακάνῃς· τὰ γὰρ ὅμοια καὶ
158 τοῖς ὑποδεδεγμένοις ἐπικεκήρυκται". ὁ δὲ αὐτὴν ἐπι-
μεμψάμενος ὡς ἀδελφὴν μὲν ἀγαθήν, μητέρα δὲ οὐκ

---

1 τοὺς om. B et, ut videtur, V, in F supra v. a m. 1 add. 2 καὶ ex F add. Mend. 3 ταύτας] τάσδε E, sed in mg.: γρ. ταύτας 15 μετὰ βρούτον E, μετὰ Βροῦτον ⟨ἀποθανόντα⟩ maluit Mend., ut § 220, sed cf. III § 307, IV § 581; v. etiam Kratt p. 41 16 ⟨καὶ⟩ καλούμενος ci. Mend. 22 ἔφη om. V 23 ὑποδέχεσθαί τε O

43 a. C.

εὐγνώμονα (οὐ γὰρ νῦν χρῆναι περισώζειν Λεύκιον,
ἀλλὰ κωλύειν, ὅτε σου τὸν υἱὸν εἶναι πολέμιον ἐψηφί-
ζετο), παρεσκεύασεν ὅμως Πλάγκον ὑπατεύοντα κάθ-
οδον τῷ Λευκίῳ ψηφίσασθαι.

38 Μεσσάλας δὲ ἐπιφανὴς [καὶ] νέος ἐς Βροῦτον ἔφυγε, 159
καὶ αὐτοῦ δείσαντες οἱ τρεῖς τὸ φρόνημα προύγραψαν
οὕτως· "ἐπεὶ Μεσσάλαν ἀπέφηναν ἡμῖν οἱ προσήκοντες
αὐτῷ μηδὲ ἐπιδημεῖν, ὅτε Γάιος Καῖσαρ ἀνῃρεῖτο, ἐξ-
ῃρήσθω τῶν προγραφέντων ὁ Μεσσάλας". ὃ δὲ τὴν 160
μὲν συγγνώμην οὐκ ἐδέξατο, Βρούτου δὲ καὶ Κασσίου
περὶ Θρᾴκην πεσόντων καὶ τοῦ στρατοῦ πολλοῦ τε
ἔτι ὄντος καὶ ναῦς καὶ χρήματα καὶ ἐλπίδας ἔχοντος
οὐκ ἀσθενεῖς, ἄρχειν σφῶν τὸν Μεσσάλαν αἱρουμένων
οὐκ ἀνασχόμενος, ἔπεισεν αὐτοὺς ἐνδόντας ἐπιβαρούσῃ
τῇ τύχῃ μεταστρατεύσασθαι τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἀντώνιον.
οἰκειότερος δὲ ὢν Ἀντωνίῳ συνῆν, μέχρι κρατούσης 161
Ἀντωνίου Κλεοπάτρας ἐπιμεμψάμενος ἐς Καίσαρα μετ-
ῆλθεν. ὃ δὲ αὐτὸν ὕπατόν τε ἀπέφηνεν ἀντὶ αὐτοῦ
Ἀντωνίου, ἀποχειροτονηθέντος, ὅτε αὖθις ἐψηφίζετο
εἶναι πολέμιος, καὶ περὶ Ἄκτιον ναυαρχήσαντα κατὰ
τοῦ Ἀντωνίου στρατηγὸν ἔπεμψεν ἐπὶ Κελτοὺς ἀφιστα-

---

3 πλάκκον B, cf. ad III § 296 5 καὶ om. C, del. Mend. et Cob., Mnemos. 7 (1879) p. 248 7 οὕτω B 8 ἀνῃρεῖτο scr. Bk., ἀνῄρητο EFOi 11 περὶ τὴν θρᾴκην i, *in Macedonia* C, sed in mg.: 'Appianus dixit in Thracia' 16 οἰκειότερος δὲ ὢν] οἰκειωθεὶς οὖν ci. Mend., inut. 18 αὐτὸν post τε colloc. F, quod Mend. probavit

---

5 sqq. cf. Schelle, Der neueste Angriff auf die Echtheit der Briefe ad M. Brutum, Progr. Dresden 1897, p. 45 20 περὶ Ἄκτιον ναυαρχήσαντα] cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 198 adn. 36 21 ἐπὶ Κελτοὺς] intellege Aquitanos sec. Hirschfeld, Sitz.-Ber. d. Berl. Akad. 1896 p. 434 adn. 5

43 a. C.

162 μένους καὶ νικήσαντι ἔδωκε θριαμβεῦσαι. Βύβλος δὲ ἐσπείσατο ἅμα τῷ Μεσσάλᾳ καὶ ἐναυάρχησεν Ἀντωνίῳ διαλλαγάς τε πολλάκις Ἀντωνίῳ καὶ Καίσαρι ἐς ἀλλήλους ἐπόρθμευσε καὶ στρατηγὸς ἀπεδείχθη Συρίας ὑπὸ Ἀντωνίου καὶ στρατηγῶν ἔτι αὐτῆς ἀπέθανεν.

163 Ἀκίλιος δὲ ἔφευγε μὲν τῆς πόλεως λαθών, οἰκέτου 39
δ' αὐτὸν ἐμφήναντος ὁπλίταις, τοὺς ὁπλίτας ἔπεισεν ἐλπίδι χρημάτων πλεόνων πέμψαι τινὰς ἀπὸ σφῶν πρὸς τὴν γυναῖκα μετὰ συμβόλων ὧν αὐτὸς ἐδίδου. ἡ δὲ τοῖς ἐλθοῦσιν τὸν κόσμον αὐτῆς ἅπαντα προθεῖσα ἔφη διδόναι μὲν ὡς ἀντιδώσουσιν, ἃ ὑπέσχοντο, οὐκ εἰδέναι δέ, εἰ ἀντιδώσουσιν. οὐ μὴν ἐψεύσθη τῆς φιλανδρίας· οἱ γὰρ ὁπλῖται καὶ ναῦν ἐμίσθωσαν τῷ Ἀκιλίῳ
164 καὶ προύπεμψαν ἐς Σικελίαν. Λέντλος δέ, ἀξιούσης αὐτῷ συμφεύγειν τῆς γυναικὸς καὶ ἐς τοῦτο αὐτὸν ἐπιτηρούσης, οὐκ ἐθέλων αὐτὴν συγκινδυνεύειν ἑαυτῷ, λαθὼν ἔφυγεν ἐς Σικελίαν, στρατηγὸς δὲ ἀποδειχθεὶς ὑπὸ Πομπηίου ἐσήμηνεν, ὅτι σῴζοιτο καὶ στρατηγοίη.
165 ἡ δ', ὅποι γῆς ἐστιν ὁ ἀνήρ, ἐπιγνοῦσα τὴν μητέρα φυλάσσουσαν ἐξέφυγε καὶ ἤδε σὺν θεράπουσι δύο· μεθ' ὧν ὥδευεν ἐπιμόχθως καὶ εὐτελῶς οἷα θεράπαινα,

1 βίβουλος codices praeter V 3 διαλλαγάς — Ἀντωνίω om. i 5 στρατηγῶν] τηγῶν (sic) B 6 ἐξέφυγε ci. Mend., ⟨ἐκ⟩ τῆς πόλεως Cob. p. 222, sed cf. § 202 τῆς ξένης ἐφυγαδεύετο 10 αὑτῆς E, αὐτῆς ceteri, ut videtur, omnes 14 λέντουλος libri, item p. 425, 3 18 ἐσήμηνεν ⟨αὐτῇ⟩ ci. Mend., inut. 19 ὅπη E, ὅποι ceteri, quod restitui coll. § 68; ὅπου ci. Nauck et Cob. p. 223 20 σὺν θεράπουσι δύο] 'famulari veste sumpta cum duabus ancillis totidemque servis' Val. Max. 6, 7, 3

1 est L. Calpurnius M. f. Bibulus, cf. Borghesi II p. 94 sq. 6 de Acilio cf. Ribbeck n. 378; Schw. hunc eundem esse ci. atque Ἀκύλιον III § 384, sine causa 9 τὴν γυναῖκα] cf. Hirschfeld, Wien. Stud. 24 (1902) p. 236 sq. 14 est Lentulus Cruscellio, de quo v. Kloevekorn p. 68

43 a. C.

μέχρι διέπλευσεν ἐς Μεσσήνην ἀπὸ Ῥηγίου περὶ ἑσπέ-
ραν. καὶ οὐ δυσχερῶς τὴν στρατηγίδα σκηνὴν μαθοῦσα,
εὗρε τὸν Λέντλον οὐχ οἷα στρατηγόν, ἀλλ' ἐν χαμευ-
νίῳ καὶ κόμῃ καὶ διαίτῃ πονηρᾷ πόθῳ τῆς γυναικός.
40 Ἀπουληίῳ δὲ ἠπείλησεν ἡ γυνὴ καταμηνύσειν αὐτόν, 166
εἰ μόνος φεύγοι· καὶ ὃ μὲν ἄκων αὐτὴν ἐπήγετο, συν-
ήνεγκε δὲ ἐς τὴν φυγὴν αὐτῷ τὸ ἀνύποπτον, ἅμα γυ-
ναικὶ καὶ θεράπουσι καὶ θεραπαίναις ὁδεύοντι φανε-
ρῶς. Ἄντιον δὲ ἡ γυνὴ στρωματοδέσμῳ κατείλησε καὶ 167
ἐπέθηκε τοῖς μισθοῦ φέρουσι καὶ διήνεγκεν ἀπὸ τῆς
οἰκίας ἐπὶ θάλασσαν, ὅθεν ἔφυγεν ἐς Σικελίαν. Ῥη- 168
γῖνον δὲ ἡ γυνὴ νυκτὸς ἐς ὑπόνομον λυμάτων καθῆκεν,
ἐς ὃν ἡμέρας οὐχ ὑποστάντων ἐμβῆναι τῶν ὁπλιτῶν
διὰ δυσοδμίαν, νυκτὸς ἄλλης εἰς ἀνθρακέα ἐσκεύασε
καὶ ὄνον ἄνθρακας φέροντα ἐλαύνειν ἔδωκεν· αὐτὴ
δὲ ἐκ βραχέος διαστήματος ἡγεῖτο φορείῳ φερομένη.
τῶν δὲ ἀμφὶ τὰς πύλας ὁπλιτῶν τινος τὸ φορεῖον 169
ὑπονοήσαντός τε καὶ ἐρευνωμένου, δείσας ὁ Ῥηγῖνος
ἐπέδραμε καὶ ὡς ὁδῷ χρώμενος ἠξίου τὸν ὁπλίτην

---

1 μεσήνην VEf 1 sq. περὶ ἑσπέραν] πρὸς ἑσπέραν F, πρὸς τὸ στρατόπεδον ci. Mend., temporis significationem vix aptam ratus, cui non assentior 9 κατέδησε E, sed in mg.: γρ. κατείλησε 10 διήνεγκον ci. Mend., fort. recte 12 λημάτων i 13 ἐμβῆναι τῶν ὁπλιτῶν οὐχ ὑποστάντων F ἐκβῆναι i 14 δυσοδμίαν O, δυσοσμίαν EFi; διὰ ⟨τὴν⟩ δυσοδμίαν maluit Mend. εἰς] ὡς a 19 ὡς ὁδῷ χρώμενος] haeserunt Nauck et Mend., hic tamen postea ex Cass. D. 54, 22, 1 locutionem ὁδῷ χρῆσθαι adnotans

---

5 Apuleium hunc esse trib. pl. a. 711/43 (cf. III § 384) demonstrari posse negat Ribbeck n. 384 9 de Antio cf. Ribbeck n. 183 11 sq. videtur C. Antistius Reginus, cf. Willems I p. 529 n. 346, qui eundem putat atque eum qui nominatur V § 579

43 a. C. φείδεσθαι γυναικῶν. ὅ δὲ αὐτὸν ὡς ἀνθρακέα μετ' ὀργῆς ἀμειβόμενος ἐγνώρισεν (ἐστράτευτο γὰρ ὑπ' αὐτῷ ποτε ἐν Συρίᾳ) καὶ "ἄπιθι χαίρων", εἶπεν, "αὐτοκράτορ· τοῦτο γάρ μοι προσήκει καὶ νῦν καλεῖν σε".
170 Κοπώνιον δὲ τὸ γύναιον ᾔτησε παρὰ Ἀντωνίου, σώφρων μὲν οὖσα τέως, ἀτυχήματι δὲ τὸ ἀτύχημα ἰωμένη.

171 Γέταν δὲ ὁ υἱὸς ἐν εὐρυχώρῳ τῆς οἰκίας ἔδοξε καίειν ὡς ἀπαγξάμενον καὶ λαθὼν ἐν ἀγρῷ νεωνήτῳ κατέλιπεν, ἔνθα ὁ πρεσβύτης μεταμορφῶν ἑαυτὸν ἐπεδήσατο διφθέραν ἐς τὸν ἕτερον ὀφθαλμόν. καὶ τῶν σπονδῶν γενομένων ἔλυσε τὴν διφθέραν, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὑπὸ τῆς ἀργίας δεδαπάνητο. 41
172 Ὄππιον δὲ ὁ υἱός, ὑπὸ γήρως ἀσθενεστάτου μένειν ἐθέλοντα, ἔφερεν ἐπὶ τοῦ σώματος, ἕως ἐξήγαγέ τε διὰ τῶν πυλῶν καὶ τὸ λοιπὸν μέχρι Σικελίας ἄγων ἢ φέρων ἐκόμισεν, οὐδενὸς ἄρα τὸ σχῆμα ὑπονοήσαντος ἢ ἐνυβρίσαντος, οἷόν που καὶ τὸν Αἰνείαν γράφουσιν αἰδέσιμον τοῖς πολεμίοις γενέσθαι φέροντα τὸν πατέρα.
173 καὶ τὸν νεανίαν ὁ δῆμος ἐπαινῶν ὕστερον ἀπέφηνεν ἀγορανόμον· δεδημευμένης δ' αὐτῷ τῆς οὐσίας οὐκ ἔχοντι τῆς ἀρχῆς τὸ δαπάνημα οἵ τε χειροτέχναι τὰ ἐς τὴν ἀρχὴν ἀμισθὶ συνειργάσαντο, καὶ τῶν θεωμένων ἕκαστος ἐπὶ τὴν

---

2 ἐστράτευτο, quod Bk. coniecerat, habet B, ἐστρατεύετο ceteri, quod ferri potest 3 sq. αὐτοκράτορ εἶπε F 4 sq. σκοπώνιον i C 6 δὲ ⟨τότε⟩ τὸ ci. Mend. 9 μεταμορφώσων maluit Mend., inut., cf. praef. 10 ἐς τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν V 12 sq. ὑπὸ γήρως ἀσθενῆ καὶ μένειν ἀξιοῦντα (potuit servare ἐθέλοντα) cum C maluit Mend., ἀσθενέστατον ci. Cob. p. 223 13 sq. ἐπὶ τοῦ σώματος] *humeris extulit* vertit C 21 ἀρχὴν] θέαν ci. Mend., sed fort. App. vertit: 'quae ad munus (i. e. ad ludum) opus erant'

---

4 sq. Coponius num praetor a. 705/49 sit, incertum, cf. Willems I p. 517 n. 314 7 de Hosidiis Getis cf. Kloevekorn p. 119, Ribbeck n. 416 et 187 12 de Oppiis cf. Kloevekorn p. 68 sq.

43 a. C.

ὀρχήστραν ὅσον ἐβούλετο νόμισμα ἐρρίπτει, ἕως τὸν
ἄνδρα κατεπλούτισαν. Ἀρριανοῦ δὲ καὶ ἐν τῇ στήλῃ 174
κεκόλαπτο ἐκ διαθηκῶν· "τὸν ἐνθάδε κείμενον υἱὸς
οὐ προγραφεὶς προγραφέντα ἔκρυψέ τε καὶ συνέφυγε
42 καὶ περιέσωσε". Μετέλλω δὲ ἤστην υἱός τε καὶ πατήρ· 175
καὶ αὐτοῖν ὁ μὲν πατὴρ στρατηγῶν Ἀντωνίῳ περὶ
Ἄκτιον αἰχμάλωτος ἑάλω καὶ ἠγνοεῖτο, ὁ δὲ υἱὸς τῷ
Καίσαρι συνεστρατεύετο καὶ ἐστρατηγήκει καὶ ὅδε περὶ
τὸ Ἄκτιον. ἐν δὲ Σάμῳ διακρίνοντι τῷ Καίσαρι τοὺς 176
αἰχμαλώτους ὁ μὲν παῖς συνήδρευεν, ὁ δὲ πρεσβύτης
ἤγετο κόμης τε ἔμπλεως καὶ δύης καὶ ῥύπου καὶ τῆς
ἐκ τῶνδε μεταμορφώσεως. ὡς δὲ ἐν τῇ τάξει τῶν αἰχμα-
λώτων ὑπὸ τοῦ κήρυκος ἀνεκλήθη, ἀνέθορεν ὁ υἱὸς
ἐκ τοῦ συνεδρίου καὶ μόλις ἐπιγνοὺς τὸν πατέρα ἠσπά-
ζετο σὺν οἰμωγῇ· ἐπισχὼν δέ ποτε τοῦ θρήνου πρὸς 177
τὸν Καίσαρα ἔφη· "οὗτος μέν σοι πολέμιος γέγονεν, ὦ
Καῖσαρ, ἐγὼ δὲ σύμμαχος· καὶ χρὴ τοῦτον μέν σοι
δοῦναι δίκην, ἐμὲ δὲ γέρας εὑρέσθαι. αἰτῶ δή σε τὸν
πατέρα σώζειν δι' ἐμὲ ἢ δι' ἐκεῖνον ἐμὲ συγκατα-
κανεῖν". οἴκτου δὲ ἐξ ἁπάντων γενομένου μεθῆκε 178
σώζεσθαι τὸν Μέτελλον ὁ Καῖσαρ, καίτοι πολεμιώτα-
τον αὐτῷ γενόμενον καὶ δωρεῶν πολλῶν, εἰ μετα-
θοῖτο πρὸς αὐτὸν ἀπ' Ἀντωνίου, πολλάκις ὑπεριδόντα.
43 Μᾶρκον δὲ οἱ θεράποντες σὺν εὐνοίᾳ καὶ τύχῃ 179

---

2 κατεπλούτησαν F 3 ⟨ὁ⟩ υἱὸς ci. Mend., contra Loesch p. 515 8 συνεστρατεύετο h. l. ferri potest, συνεστράτευτο ci. Nauck 18 sq. ⟨ἢ⟩ τὸν πατέρα ci. Mend. 19 sq. συγκατανεῖν (sic) B 20 οἴκτου δὲξ ἐξ ἁπάντων (sic) B 22 αὐτῷ voluit Bitschofsky p. 444; tum debebat etiam v. 23 αὐτὸν 24 Μᾶρκον] 'Marcium' Gel.

---

5 de Metellis cf. Willems I p. 496 n. 206 (aliter Kloevekorn p. 76 sqq.)

43 a. C.

πάντα τὸν τῆς προγραφῆς χρόνον διεφύλαξαν ἔνδον
ἐπὶ τῆς οἰκίας, μέχρι τῆς ἀδείας δοθείσης ὁ Μᾶρκος
180 *ἐξήει τῆς οἰκίας ὡς ἀπὸ φυγῆς. Ἵρτιος δὲ σὺν τοῖς*
οἰκέταις ἐκφυγὼν τῆς πόλεως διώδευε τὴν Ἰταλίαν,
ἐκλύων τε δεσμώτας καὶ συνάγων τοὺς ἀποδιδράσκον-
τας καὶ πολίχνια δῃῶν, ὀλίγα πρῶτον, εἶτα καὶ μείζω,
μέχρι χειρὸς ἱκανῆς ἐκράτησε καὶ τὸ Βρεττίων ἔθνος
ἐχειρώσατο καί, στρατοῦ πεμφθέντος ἐπ' αὐτόν, ἐς
181 *Πομπήιον μεθ' ὅσων εἶχε διέπλευσε. Ῥεστίωνι δὲ*
οἰομένῳ μόνῳ φεύγειν οἰκέτης εἵπετο λανθάνων, ἀνά-
θρεπτος μὲν αὐτοῦ Ῥεστίωνος καὶ πολλὰ πρότερον εὖ
182 *παθών, διὰ δὲ μοχθηρίαν ὕστερον ἐστιγμένος. ἀνα-*
παυομένῳ δὲ ἐν ἕλει τῷ Ῥεστίωνι ἐπιστὰς ὁ θεράπων
ἐξέπληξε μὲν αὐτίκα ὀφθείς, δεδοικότι δὲ ἔφη οὐ τῶν
παρόντων στιγμάτων αἰσθάνεσθαι μᾶλλον ἢ μνημο-
νεύειν τῶν πρότερον εὐεργετημάτων. καὶ αὐτὸν εἴς τι
σπήλαιον ἀναπαύσας εἰργάζετο καὶ τροφὰς αὐτῷ συν-
183 *έλεγεν, ὡς ἐδύνατο. ὑπονοίας δέ τινος ἀμφὶ τὸ σπή-*
λαιον τοῖς ἐγγὺς ὁπλίταις περὶ τοῦ Ῥεστίωνος γενομέ-

---

3 *ἵρτιος* O, *Ircius* C 5 *τε ⟨τοὺς⟩ δεσμώτας* ci. Mend. (v. § 195), cf. ad III § 66 5 sq. *ἀποδράντας* ci. Mend., cf. praef. 7 *βρενττίων* (sic) B 9 *ῥαιστίωνι* EFOi, const. *δὲ* om. ab 10 sq. *ἀναθρεπτὸς* EFOi, corr. Mend. 17 *⟨κατακρύψας καὶ⟩ ἀναπαύσας* conicio. *Et his dictis in speluncam abactum et quiescentem egregie curauit* C; 'abditumque ministerio suo aluit' Macrob. Sat. 1, 11, 19 19 sq. *περὶ τοῦ Ῥεστίωνος* cum C omittendum esse ci. Mend., *αὐτόν* p. 429, 1 mutans in *αὐτό*, non recte, opinor

---

3 *Ἵρτιος*] C. Lucceium (immo Lucilium, cf. Mommsen C. I. L. I p. 77) Hirrum intellexit Drumann III p. 479 adn. 24, at § 354 iterum *Ἵρτιος* appellatur, quod nomen retinent Kloevekorn p. 118 sq., Ribbeck n. 415, Groebe ap. Drumann I² p. 471
9 Restio videtur C. Antius Restio trib. pl. a. 683/71 (cf. Ribbeck n. 135), non eius filius, ut voluit Kloevekorn p. 96

43 a. C.

νης καὶ χωρούντων ἐπ' αὐτόν, ὁ οἰκέτης εἵπετο συνεὶς
καί τινα πρεσβύτην προοδεύοντα προδραμὼν ἀπέκτεινε
καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμεν. ἐκπλαγέντων δὲ τῶν ὁπλιτῶν 184
καὶ ὡς ἀνδροφόνον ὁδοιπόρου περισχόντων, "Ῥεστί-
ωνα", ἔφη, "ἔκτεινα, τὸν ἐμαυτοῦ δεσπότην, τάδε μοι τὰ
στίγματα ἐγχαράξαντα". οἳ μὲν δὴ τὴν κεφαλὴν αὐτὸν
ἀφελόμενοι διὰ τὸ γέρας, ἠπείγοντο μάτην ἐς τὸ ἄστυ,
ὃ δὲ τὸν δεσπότην ἀναστήσας διέπλευσεν ἐς Σικελίαν.

44 Ἄππιον δὲ ἀναπαυόμενον ἐν ἐπαύλει, τῶν ὁπλιτῶν 185
ἐπιθεόντων, οἰκέτης τὴν ἑαυτοῦ ἐσθῆτα ἐνέδυσε, καὶ
αὐτὸς εἰς τὴν εὐνὴν οἷα δεσπότης ἀνακλιθεὶς ἑκὼν ἀπ-
έθανεν ἀντὶ τοῦ δεσπότου, παρεστῶτος ὡς οἰκέτου.
Μενηνίου δὲ τὴν οἰκίαν καταλαβόντων ὁπλιτῶν, θερά- 186
πων ἐς τὸ τοῦ δεσπότου φορεῖον ἐνέβη καὶ ὑπὸ τῶν
ὁμοδούλων συνεργούντων ἐξεφέρετο, ἕως ὅδε μὲν ὡς
Μενήνιος ἑκὼν ἀνῄρητο, Μενήνιος δὲ ἐς Σικελίαν δι-
έφυγεν. Οὐίνιον δὲ ἀπελεύθερος αὐτοῦ Οὐινίου, 187
Φιλήμων, οἰκίαν κεκτημένος λαμπράν, ἐν τῷ μεσαιτάτῳ
τῆς οἰκίας ἔκρυψεν ἐν λάρνακι, ἃς ἀπὸ σιδήρου ἐς

---

2 προοδεύοντα] παροδεύοντα ci. Mend., ut vertit C *praetergradientem*, item Cob. p. 223, qui praeterea voluit προσδραμὼν, utrumque sine causa idonea 5 ⟨τὸν⟩ τάδε ci. Mend., sed cf. ad I § 172 9 Ἄππιον] *Appionem* C. Πανοπίωνα (vel Παναπίωνα) ci. Schw. ex Val. Max. 6, 8, 6 11 ἀνακληθεὶς O 13 μενοινίου V, const. ⟨τῶν⟩ ὁπλιτῶν ci. Nauck, inut. 14 ὑπὸ ⟨τοῦ δεσπότου⟩ τῶν ci. Mend. ex Cass. D. 47, 10, 3 16 ἀνηρεῖτο ab, ἀνηρῆτο f 17 Οὐίνιον Casaubonus ad Suet. Aug. 27, ἰούνιον libri τοῦ ante Οὐινίου add. V Οὐινίου] ἰουνίου libri; Οὐίνιος, commate deleto, ci. Casaubonus, idem scribens Φιλοποίμην (cf. Suet. l. c., Cass. D. 47, 7, 4) pro Φιλήμων, quod tamen ex App. errore videtur natum 19 ἃς] οἵας ci. Nauck, bene

---

9 quis Appius fuerit, incertum, sed cf. Ribbeck n. 400; Schw., quem secutus est Kloevekorn p. 113, intellexit Urbinum Panapionem 17 de T. Vinio cf. Ribbeck n. 124

43 a. C.
χρημάτων ἢ βιβλίων ἔχουσι φυλακήν· καὶ νυκτὸς
188 *ἔτρεφε μέχρι τῶν σπονδῶν. ἕτερος δὲ ἀπελεύθερος,*
τάφον δεσπότου φυλάσσων, τὸν δεσπόσυνον προγρα-
φέντα ἐφύλασσεν ἐν τῷ τάφῳ μετὰ τοῦ πατρός.
189 *Λουκρήτιος ἀλώμενος σὺν δυσὶ θεράπουσιν ἀγαθοῖς*
ὑπὸ ἀπορίας τῶν τροφῶν ᾔει πρὸς τὴν γυναῖκα,
φορείῳ φερόμενος ὑπὸ τῶν οἰκετῶν οἷά τις ἄρρωστος,
ἐς τὴν πόλιν. ἑνὸς δὲ τῶν φερόντων τὸ σκέλος συν-
190 *τριβέντος τῷ ἑτέρῳ τὴν χεῖρα ἐπιθεὶς ᾔει. παρὰ δὲ*
ταῖς πύλαις γενόμενος, ἔνθα αὐτοῦ καὶ ὁ πατὴρ ὑπὸ
Σύλλα προγραφεὶς ἑαλώκει, εἶδε λόχον ὁπλιτῶν ἐκτρέ-
χοντα καὶ πρὸς τὸ συγκύρημα τοῦ τόπου καταπλαγεὶς
191 *συνεκρύφθη μετὰ τοῦ θεράποντος ἐν τάφῳ. τυμβω-*
ρύχων δὲ τοὺς τάφους ἐρευνωμένων, ὁ θεράπων ἑαυτὸν
τοῖς τυμβωρύχοις παρέσχε περιδύειν, μέχρι Λουκρήτιον
192 *ἐπὶ τὰς πύλας διαφυγεῖν. ἐκεῖ δὲ αὐτὸν ὁ Λουκρήτιος*
περιμείνας τε καὶ τῆς ἑαυτοῦ μερισάμενος ἐσθῆτος, ἧκε
πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ ὑπ' αὐτῆς ἐκρύπτετο ἐπὶ διπλῆς
ὀροφῆς μεταξύ, μέχρι τινὲς αὐτὸν ἐρρύσαντο παρὰ τῶν
προγραψάντων. καὶ ὕστερον ἐπὶ εἰρήνης ὑπάτευσεν.
193 *Σέργιος δὲ ἐκρύφθη παρ' αὐτῷ Ἀντωνίῳ, μέχρι* **45**
Πλάγκον ὑπατεύοντα ὁ Ἀντώνιος ἔπεισε κάθοδον
αὐτῷ ψηφίσασθαι. καὶ ἐπὶ τῷδε ὁ Σέργιος ὕστερον,
ἐν τῇ Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου στάσει, τῆς βουλῆς
ψηφιζομένης εἶναι πολέμιον τὸν Ἀντώνιον, μόνος τὴν
ἀπολύουσαν ἔφερε φανερῶς.

2 *δὲ* om. EFCi 10 *ἔνθα καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ* E 18 *ἐπὶ* susp. Mend., *ἐπὶ ⟨κοιτῶνος⟩ διπλῆς* etc. ci. Keil; Val. Max. 6, 7, 2: 'inter cameram et tectum cubiculi abditum' 20 *⟨καὶ⟩ ὑπάτευσεν* maluit Mend., non male

5 est Q. Lucretius Q. f. Vespillo, cf. Willems I p. 541 n. 402, cf. II § 225

43 a. C.

καὶ οἵδε μὲν οὕτως ἐσώζοντο, Πομπώνιος δὲ εἰς 194
στρατηγοῦ σχῆμα κοσμήσας ἑαυτὸν καὶ τοὺς θεράπον-
τας ἐς ὑπηρέτας σκευάσας τὴν πόλιν ὡς στρατηγὸς
ὑπὸ ῥαβδούχοις διῆλθεν, ἐπιθλιβόντων αὐτὸν τῶν
ὑπηρετῶν, ἵνα μὴ γνωσθείη πρὸς ἑτέρου, καὶ παρὰ
ταῖς πύλαις ὀχημάτων τε δημοσίων ἐπέβη καὶ τὴν Ἰτα-
λίαν διώδευεν, ἀποδεχομένων αὐτὸν καὶ παραπεμπόν-
των ἁπάντων οἷα στρατηγὸν ὑπὸ τῶν τριῶν ἀνδρῶν
ἐπὶ σπονδὰς ἐς Πομπήιον ἀπεσταλμένον, μέχρι καὶ
46 δημοσίᾳ τριήρει διέπλευσε πρὸς ἐκεῖνον. Ἀπουλήιος 195
δὲ καὶ Ἀρρούντιος ὑποκριθέντες εἶναι λοχαγοὶ καὶ
τοὺς θεράποντας ἐς στρατιώτας σκευάσαντες, τὰς μὲν
πύλας διέδραμον ὡς λοχαγοὶ διώκοντες ἑτέρους, τὴν
δὲ λοιπὴν ὁδὸν διελόμενοι τοὺς δεσμώτας ἐξέλυον καὶ
τοὺς ἀποδράντας συνέλεγον, μέχρι χειρὸς ἱκανῆς ἑκα-
τέρῳ γενομένης σημεῖά τε ἦν ἤδη καὶ ὅπλα καὶ ὄψις
στρατοῦ. χωρῶν δὲ ἑκάτερος αὐτῶν ἐπὶ θάλασσαν, 196
ἀμφί τινι λόφῳ σταθμεύουσι, μεγάλῳ δέει καθορῶν-
τες ἀλλήλους. ἅμα δὲ ἕῳ περινεύοντες ἐκ τοῦ λόφου
ἔδοξαν ἀλλήλους ἑκάτερος στρατὸν ἐπὶ σφᾶς ἐπιπεμ-
φθέντα εἶναι καὶ συμπλακέντες ἐμάχοντο, μέχρι ποτὲ

---

4 αὐτῶν bf 5 πρὸς ἑτέρων ci. Mend., inut. 6 τὰς πύλας, corr. in ταῖς πύλαις, B 10 διέπλευσεν ὡς ἐκεῖνον V 11 ἀρούντιος EV 15 ἀποδράσαντας EFOi, corr. Bk. 16 sq. ἤδη καὶ ὄψις στρατοῦ καὶ ὅπλα V 19 περινεύοντες susp. Musgr., περινεύοντος, ut videtur, f 20 ἀλλήλοις ci. Schw., ἀλλήλους fort. post ἔγνωσαν p. 432, 1 collocandum ci. Mend. At omnia bene habent, cf. Plat. Prot. p. 323 C 'ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄνθρωποι φύσει ἢ τύχῃ' et ad ἑκάτερος cf. II § 633 etc.

---

1 de M. Pomponio (Caes. b. c. 3, 101) cogitat Willems I p. 542 n. 406, ad Sentium Saturninum Vetulonem haec transfert Val. Max. 7, 3, 9 10 sq. Apuleius et Arruntius qui fuerint, incertum, sed cf. Kloevekorn p. 83 sqq., 100 sq., Ribbeck n. 112. 113

43 a. C.
ἔγνωσαν καὶ τὰ ὅπλα ἀπερρίπτουν καὶ ὠλοφύροντο
καὶ τὴν τύχην ὡς ἐπιβαροῦσάν σφισιν ἐς ἅπαντα ἐπ-
197 εμέμφοντο. διαπλεύσαντες δὲ ὃ μὲν ἐς Βροῦτον, ὃ δ' ἐς
Πομπήιον, ὃ μὲν τῷ Πομπηίῳ συγκατῆλθεν, ὃ δὲ
ἐστρατήγησε τῷ Βρούτῳ Βιθυνίας καὶ Βρούτου πεσόν-
198 τος Ἀντωνίῳ παραδοὺς Βιθυνίαν κατήχθη. Οὐεντί-
διον δὲ ἀπελεύθερος εὐθὺς μὲν προγραφέντα κατέδησεν
ὡς παραδώσων τοῖς σφαγεῦσι, νυκτὸς δὲ τοὺς θεράποντας
ἔπεισε καὶ ἐσκεύασεν ὡς ὁπλίτας καὶ τὸν δεσπότην ὡς
λοχαγὸν ἐξήγαγε· τήν τε ἄλλην Ἰταλίαν μέχρι Σικελίας
διώδευσαν καὶ συγκατέλυσαν πολλάκις ἑτέροις λοχα-
γοῖς ζητοῦσιν Οὐεντίδιον.
199 ἕτερον ἐν τάφῳ κρύπτων ἀπελεύθερος, οὐ φέροντα 47
φαντασίαν τάφου, μετήγαγεν ἐς φαῦλον οἴκημα μισθω-
τόν. στρατιώτου δ' αὐτῷ παρακατοικισθέντος, οὐδὲ
τοῦτον φέρων τὸν φόβον ἐς θαυμαστὴν τόλμαν ἐκ
δειλίας μετέβαλε καὶ κειράμενος ἡγεῖτο ἐν αὐτῇ Ῥώμῃ
200 διδασκαλεῖον μέχρι τῶν σπονδῶν. Οὐολούσιος δὲ ἀγο-
ρανομῶν προεγράφη καὶ φίλον ὀργιαστὴν τῆς Ἴσιδος
ἔχων ᾔτησε τὴν στολὴν καὶ τὰς ὀθόνας ἐνέδυ τὰς
ποδήρεις καὶ τὴν τοῦ κυνὸς κεφαλὴν ἐπέθετο καὶ
διῆλθεν οὕτως ὀργιάζων αὐτῷ σχήματι ἐς Πομπήιον.

---

4 sq. ὃ δὲ ἐστρατήγησε τῷ Βρούτῳ hab. Bekker, Anecd. p. 174, 12, sed tamquam ex libro quinto desumpta 5 βιθυνίω (sic) f 6 κατηνέχθη F 9 ὡς ὁπλίτας] ἐς ὁπλίτας ci. Schw., rec. Bk. et Mend., quamquam Schw. t. III p. 834 ipse ὡς quoque bene habere concedit 12 ζητοῦσιν Schw. ex C: *qui illum inquirebant*, ζητοῦντες EEOi, quod frustra defendebat Kratt p. 16; ⟨ὡς⟩ ζητοῦντες ci. Musgr., quod fort. praeferendum erat 15 αὐτοῦ a, αὐτὸ bf

---

18 est M. Volusius, cf. Val. Max. 7, 3, 8, v. etiam Suid. s. v. ἀγείρει, προὐγράφη, σεῖστρον, quae ad Aelianum rettulit Bernhardy, cf. t. II p. 1764

43 a. C.

Σίττιον δὲ Καληνοί, πολίτην σφῶν ὄντα καὶ πολλὰ 201 ἐς αὐτοὺς ἐκ περιουσίας δαψιλοῦς ἀναλώσαντα, ἐφύλασσον, σιδηροφοροῦντές τε ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῖς οἰκέταις ἀπειλοῦντες καὶ τοὺς στρατιώτας ἀπερύκοντες ἀπὸ τῶν τειχῶν, μέχρι μαραινομένου τοῦ κακοῦ καὶ ἐς τοὺς τρεῖς ἐπρέσβευσαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἔτυχον Σίττιον τῆς ἄλλης Ἰταλίας εἰργόμενον ἐν τῇ πατρίδι μένειν.

Σίττιος μὲν δὴ πρῶτος ἢ μόνος ἀνδρῶν ὅδε τῆς 202 ξένης ἐφυγαδεύετο ἐν τῇ πατρίδι, Οὐάρρων δὲ ἦν φιλόσοφός τε καὶ ἱστορίας συγγραφεύς, ἐστρατευμένος τε καλῶς καὶ ἐστρατηγηκώς, καὶ ἴσως διὰ ταῦτα ὡς ἐχθρὸς μοναρχίας προυγράφη. φιλοτιμουμένων δὲ αὐτὸν ὑπο- 203 δέξασθαι τῶν γνωρίμων καὶ διεριζόντων ἐς ἀλλήλους, Καληνὸς ἐξενίκησε καὶ εἶχεν ἐν ἐπαύλει, ἔνθα Ἀντώνιος, ὅτε διοδεύοι, κατήγετο· καὶ τὸν Οὐάρρωνα οὐδεὶς ἔνδον ὄντα ἐνέφηνε θεράπων, οὔτε αὐτοῦ Οὐάρρωνος οὔτε Καληνοῦ.

48 Οὐεργίνιος δέ, ἀνὴρ ἡδὺς εἰπεῖν, τοὺς οἰκέτας ἐδί- 204 δασκεν, ὅτι κτείναντες μὲν αὐτὸν δι' ὀλίγα χρήματα οὐκ ἀσφαλῆ μύσους τε πίμπλανται καὶ φόβων ἐς ὕστερον μεγάλων, περισώσαντες δὲ δόξης τε εὐσεβοῦς καὶ ἐλπίδων ἀγαθῶν καὶ χρημάτων ὕστερον πολὺ πλεόνων τε καὶ ἀσφαλεστέρων. οἳ μὲν δὴ συνέφευγον ὡς ὁμο- 205 δούλῳ καὶ γνωρισθέντος αὐτοῦ παρὰ τὴν ὁδὸν πρὸς τοὺς ὁπλίτας ἀπεμάχοντο· ὃ δὲ ληφθεὶς ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν ἐδίδασκε κἀκείνους, ὅτι κατὰ μὲν ἔχθραν αὐτὸν οὐκ ἀνελοῦσιν, ἀλλὰ χρημάτων οὕνεκα μόνων, χρήματα δὲ αὐτοῖς εἴη δικαιότερα καὶ πλέονα λαβεῖν ἐπὶ

1. 6. 8 σίτιον V; de Caesetio cogitavit Schw. 8 ἢ] καὶ ci. Herw. p. 72, fort. recte, cf. I § 481 et Zerdik p. 20 9 *Varro* C, οὐαρίων EFOi, const. 18 ἡδὺς] δεινὸς E, sed in mg.: γρ. ἡδὺς 19. 26 αὐτὸν libri, correxi 20 μίσους a πίπλανται EFi

43 a. C.
θάλασσαν ἐλθοῦσιν, "ἔνθα μοι τὸ γύναιον", ἔφη, "ναῦν
206 φέρουσα χρημάτων συνετάξατο". καὶ αὐτῷ καὶ οἵδε
πεισθέντες κατῄεσαν ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ἡ γυνὴ δὲ
ἀφῖκτο μὲν ἐπὶ τὴν ἠιόνα κατὰ τὸ συγκείμενον, βρα-
δύνοντος δὲ τοῦ Οὐεργινίου, νομίσασα αὐτὸν ἐς Πομ-
πήιον προπεπλευκέναι ἀνήγετο, θεράποντα ὅμως ἐπὶ
207 τῆς ἠιόνος ἐξαγγέλλειν ὑπολιποῦσα. καὶ ὁ θεράπων
τὸν Οὐεργίνιον ἰδὼν ἀνέθορέ τε ὡς ἐς δεσπότην καὶ
τὴν ναῦν ἐδείκνυεν ὡς δρωμένην καὶ τὴν γυναῖκα
ἔφραζε καὶ τὰ χρήματα καὶ αὐτὸς ἐφ' ὅτῳ κατελείφθη.
208 οἳ δὲ ἐπίστευον ἅπασιν ἤδη, καὶ τὸν Οὐεργίνιον ἀξιοῦντα
σφᾶς περιμένειν, ἔστε μετακληθείη τὸ γύναιον, ἢ συν-
ελθεῖν οἱ πρὸς αὐτὴν ἐπὶ τὰ χρήματα, ἐσβάντες ἐς
σκάφος παρέπεμπον ἐς Σικελίαν, ἐρέσσοντες φιλοπόνως·
ἐκεῖ δὲ ἔτυχόν τε τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ οὐκ ἀπέστη-
σαν ἔτι θεραπεύοντες αὐτὸν μέχρι τῶν σπονδῶν.
209 Ῥέβιλον δὲ ναύκληρος ἐς τὴν ναῦν ὑποδεξάμενος
ὡς διοίσων ἐς Σικελίαν ᾔτει χρήματα, μηνύσειν ἀπει-
λῶν, εἰ μὴ λάβοι. ὃ δέ, οἷόν τι καὶ Θεμιστοκλῆς
φεύγων ἐποίησεν, ἀντηπείλει μηνύσειν, ὅτι αὐτὸν ἐπὶ
χρήμασιν ἄγοι, μέχρι δείσας ὁ ναύκληρος διέσωσεν ἐς
Πομπήιον.

---

1 sq. *ναῦν φέρουσα χρημάτων*] *nauem pecuniis stipatam deuehit* C, unde aut *γέμουσαν χρημάτων* aut *φέρουσα* (vel *φέρουσαν*) *χρήματα* ci. Schw.; Mend. plura intercidisse putavit, sed iunge *ναῦν χρημάτων*, cf. Lib. c. 99 *σκάφας φρυγάνων καὶ στυππίου*, infra § 359 etc. (Kratt p. 12); *μοι συνετάξατο* est 'mecum condixit' 9 *ὡς δρωμένην*] *a longe recedentem* vertit C, *ἔτι δρωμένην* ci. Mend. 15 *τε* om. i 17 *Ῥέβιλον* Freinsh. Suppl. Liv. CXX, 97, *ῥεβοῦλον* libri 19 *θεμικλῆς*, *στο* suprascr., B 20 *αὐτὸν* EFOi, cum C corr. Mend.

---

17 *Ῥέβιλον*] fratrem C. Caninii Rebili cos. suff. a. 709/45 esse ci. Drumann II[2] p. 90 n. 4 19 *Θεμιστοκλῆς*] cf. Thuc. 1, 137

43 a. C.

49 *Μᾶρκος δὲ Βρούτῳ στρατηγῶν προεγέγραπτο μὲν* 210
καὶ ὅδε διὰ τόδε, ἡττωμένου δὲ τοῦ Βρούτου συλλαμ-
βανόμενος ὑπεκρίνατο εἶναι θεράπων, καὶ αὐτὸν ὠνή-
σατο Βαρβούλας. δεξιὸν δὲ ὁρῶν ἐπέστησε τοῖς ὁμο- 211
δούλοις καὶ χρήματα διοικεῖν ἔδωκεν· δεινὸν δὲ ἐν
ἅπασι καὶ συνετὸν ὄντα ὑπὲρ θεράποντος φύσιν ὑπ-
ενόει καὶ ἐπήλπιζεν, εἰ τῶν προγεγραμμένων τις εἴη,
περισώσειν ὁμολογήσαντα. ἀπομαχόμενον δὲ ἰσχυρῶς 212
καὶ γένος ἀναπλάσσοντα καὶ ὄνομα καὶ προτέρους δε-
σπότας ἐς Ῥώμην ἐπήγετο, ἐλπίσας ὀκνήσειν ἐς Ῥώμην
ἀφικέσθαι προγεγραμμένον. ὁ δὲ εἵπετο καὶ ὥς. περὶ 213
δὲ τὰς πύλας τῶν ὑπαντώντων τις φίλων Βαρβούλα,
θεασάμενος τὸν Μᾶρκον ὡς οἰκέτην αὐτῷ παρεστῶτα,
κρύφα ἐμήνυσε τῷ Βαρβούλᾳ. ὁ δὲ ἐδεήθη Καίσαρος
δι’ ’ʽγρίππα, καὶ ἀφείθη τῆς προγραφῆς ὁ Μᾶρκος,
καὶ φίλος ἐγίγνετο Καίσαρι καὶ μετ’ οὐ πολὺ καὶ
στρατηγὸς ἦν ἐπὶ Ἀντωνίῳ περὶ Ἄκτιον. ἐστρατήγει δὲ 214
καὶ Ἀντωνίῳ Βαρβούλας, καὶ ἡ τύχη περιῆλθεν ἐς τὸ
ὅμοιον ἀμφοτέροις· Βαρβούλας τε γὰρ ἡττηθέντος Ἀν-
τωνίου λαμβανόμενος ὑπεκρίνατο οἰκέτης εἶναι, καὶ ὁ
Μᾶρκος αὐτὸν ὡς ἀγνοῶν ὠνήσατο, ἐκθέμενος δὲ
ἅπαντα τῷ Καίσαρι ᾔτησέ τε καὶ ἔτυχε τοῖς ὁμοίοις
τὸν Βαρβούλαν ἀμείψασθαι.

---

2 *ἡττημένου* ci. Mend., cf. praef. 11 *ἀφικέσθαι* Mend., *ἀφίξεσθαι* EFOi *προγεγραμμένος* EFi 12 *δὲ*] *δὴ* ab *τῶν ὑπαντώντων τις* Gel., *τῶν ὑπάτων τῶν τις* libri

---

1 M. Lollium cos. a. 733/21 intellexit Borghesi V p. 289 sq. Barbulamque eius collegam Q. Aemilium Lepidum (varia alia idem coniectarat I p. 394 sq.); de M. Claudio Marcello Aesernino cos. a. 732/22 et eius collega L. Arruntio (Barbula?) cogitavit Ribbeck n. 148. 146. Valde incertum, cf. etiam Gardthausen, Augustus II, 1 p. 209 adn. 29 17 sq. cf. ad p. 423, 20

43 a. C.

215 *τοῖσδε μὲν οὖν ἡ συντυχία τῶν ὁμοίων καὶ ἐς τὸ*
ἔπειτα παρέμεινεν· ἦρξαν γὰρ τὴν ἐπώνυμον ἀρχὴν ἐν
ἄστει οἱ δύο ὁμοῦ· Βαλβίνῳ δέ, ἐκφυγόντι καὶ κατ- **50**
ελθόντι σὺν Πομπηίῳ καὶ ὑπατεύοντι οὐ πολὺ ὕστερον,
Λέπιδος ἰδιώτης ὑπὸ Καίσαρος ἐκ δυνάστου γενόμενος
216 *ὑπὸ τοιᾶσδε ἀνάγκης παρέστη. Μαικήνας ἐδίωκε τὸν*
Λεπίδου παῖδα βουλεύσεως ἐπὶ Καίσαρι, ἐδίωκε δὲ καὶ
τὴν μητέρα τῷ παιδὶ συνεγνωκέναι· Λεπίδου γὰρ αὐ-
217 *τοῦ ἄρα ὡς ἀσθενοῦς ὑπερεώρα. τὸν μὲν δὴ παῖδα ὁ*
Μαικήνας ἐς Ἄκτιον ἔπεμπε τῷ Καίσαρι, τὴν δὲ μη-
τέρα, ἵνα μὴ ἄγοιτο οὖσα γυνή, ἐγγύην ᾔτει παρὰ τῷ
218 *ὑπάτῳ πρὸς Καίσαρα ἀφίξεσθαι. οὐδενὸς δὲ τὴν ἐγ-*
γύην ὑφισταμένου, ὁ Λέπιδος ἀμφὶ τὰς Βαλβίνου θύρας
ἐτρίβετο πολλάκις καὶ δικάζοντι παρίστατο καὶ διωθου-
μένων αὐτὸν ἐς πολὺ τῶν ὑπηρετῶν μόλις εἶπεν· "ἐμοὶ
μὲν καὶ οἱ κατήγοροι μαρτυροῦσιν ἐπιείκειαν, οὐδὲ
γυναικί με ἢ παιδὶ συγγνῶναι λέγοντες· σὲ δὲ οὐκ ἐγὼ
219 *μὲν προέγραψα, κάτω δέ εἰμι τῶν προγραφέντων. ἀλλ'*
ἐς τὴν ἀνθρώπειον τύχην ἀφορῶν καὶ ἐς ἐμὲ σοὶ παρ-
εστῶτα, χάρισαί μοι τὴν γυναῖκα ἀπαντήσειν ἐς Καί-
σαρα ἐγγυωμένῳ ἢ μετ' ἐκείνης ἀπελθεῖν δεομένῳ".
ταῦτα ἔτι τοῦ Λεπίδου λέγοντος, οὐκ ἐνεγκὼν τὴν
μεταβολὴν ὁ Βαλβῖνος ἀπέλυσε τῆς ἐγγύης τὴν γυναῖκα.

---

2 sq. *ἐν ἄστυ* (sic) B 6 *ὑπέστη* a 7 *ἐπιβουλεύσεως* ci. Wannowski, Ant. Rom. p. 138 adn. 1, inut. 11 *ἐγγύην ᾔτει παρὰ*] *ἐγγυητὴν ᾔτει παρέχειν* (*παρασχεῖν* Nauck) vel sim. ci. Mend. 18 *προγραφέντων* E in mg., *προγραψάντων* ceteri 21 *ἐλθεῖν* ci. Mend. *δεομένῳ* E, *δεδεμένῳ* ceteri

---

3 M. Titium cos. a. 723/31 intellexit Kloevekorn p. 97 sq., L. Saenium cos. a. 724/30 post alios Ribbeck n. 284, item Gardthausen, Augustus II, 1 p. 106 adn. 22, qui tamen p. 246 adn. 1 dubitationem movit, verbis certe *ἐς Ἄκτιον* (v. 10) errorem Appiani subesse ratus

43 a. C.

51 Κικέρων δὲ ὁ Κικέρωνος προαπέσταλτο μὲν ὑπὸ τοῦ 220
πατρὸς ἐς τὴν Ἑλλάδα, τοιάδε ἔσεσθαι προσδοκῶντος·
ἀπὸ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐς Βροῦτον καὶ μετὰ Βροῦτον ἀπο-
θανόντα ἐς Πομπήιον ἐλθὼν τιμῆς παρ' ἑκατέρῳ καὶ
στρατηγίας ἠξιοῦτο. ἐπὶ δὲ ἐκείνοις αὐτὸν ὁ Καῖσαρ ἐς 221
ἀπολογίαν τῆς Κικέρωνος ἐκδόσεως ἱερέα τε εὐθὺς ἀπ-
έφηνε καὶ ὕπατον οὐ πολὺ ὕστερον καὶ Συρίας στρατη-
γόν· καὶ τὴν Ἀντωνίου περὶ Ἄκτιον συμφορὰν ἐπιστα-
λεῖσαν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὁ Κικέρων ὅδε ὑπατεύων ἀν-
έγνω τε τῷ δήμῳ καὶ προύθηκεν ἐπὶ τοῦ βήματος, ἔνθα
πρότερον ἡ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προύκειτο κεφαλή. Ἄπ- 222
πιος δὲ διένειμε τοῖς θεράπουσι τὰ ὄντα καὶ μετ' αὐτῶν
ἐς Σικελίαν ἔπλει. χειμῶνος δὲ ἐπιλαβόντος ἐπιβουλεύον-
τες οἱ θεράποντες τοῖς χρήμασιν ἐς σκάφος ἐνέθεντο
τὸν Ἄππιον, ὡς ἐς ἀσφαλεστέραν ἐλπίδα μεταφέροντες.
καὶ συνέβη τῷ μὲν ἐκ παραλόγου διαπλεῦσαι, τοῖς δὲ
ἀπολέσθαι τῆς νεὼς διαλυθείσης. Πούπλιος δὲ ὁ τα- 223
μίας Βρούτου, τῶν ἀμφὶ τὸν Ἀντώνιον αὐτὸν πειθόν-
των προδοῦναι Βροῦτον οὐκ ἀνασχόμενος, διὰ τόδε καὶ
προεγράφη καὶ κατήχθη καὶ Καίσαρι φίλος ἐγίγνετο
καὶ ἐπιόντι ποτὲ τῷ Καίσαρι προύθηκεν εἰκόνας Βρού-
του καὶ ἐπῃνέθη καὶ ἐπὶ τῷδε ὑπὸ τοῦ Καίσαρος.

---

10 προύθηκεν] *seditque* C, i. e. προυκάθητο 11 κεφαλή] *caput manusque* C, hoc et fort. etiam illud sumens ex § 80 14 ἀνέθεντο V 19 sq. admodum abruptam narrationem esse dixit Mend., sed App. videtur consulto tam breviter et astricte narrasse 21 ἐσιόντι ci. Schw., sed cf. ad I § 269

---

6 ἱερέα] i. e. pontificem, non augurem, cf. Habel, Bresl. philol. Abhandl. III, 1 p. 5 adn. 3 7 Συρίας στρατηγόν] de tempore cf. Schürer, Gesch. d. jüd. Volkes I[3] p. 317 sq.
11 Appius quis fuerit, incertum est, cf. Ribbeck n. 255; v. etiam ad V § 5 17 Πούπλιος] immo Lucius sc. Sestius, cf. Cass. D. 53, 32, 4 et Boiss. ad h. l.

43 a. C.
224 τὰ μὲν δὴ παρὰ δόξαν τισὶ τῶν προγραφέντων εἴς
τε κίνδυνον καὶ σωτηρίαν γενόμενα, πολλὰ καὶ ἄλλα
παραλιπόντι τοιάδε μάλιστα ἦν· γιγνομένων δὲ τού- 52
των ἐν Ῥώμῃ, καὶ τὰ ὑπερόρια πάντα πολέμοις διὰ
τήνδε τὴν στάσιν ἐδονεῖτο· καὶ τῶν πολέμων οἱ μεί-
ζους ἦσαν ἀμφί τε Λιβύην Κορνιφικίου πρὸς Σέξστιον
καὶ ἐν Συρίᾳ Κασσίου πρὸς Δολοβέλλαν καὶ περὶ
225 Σικελίαν Πομπηίου. πάθη τε πολλὰ συνηνέχθη πό-
λεσιν ἐκ δοριαλωσίας, ὑπεριδόντι δὲ τῶν ἐλασσόνων
τὰ μέγιστα δὴ καὶ δι' ἀξίωσιν τῶν ἄλλων περιφανέ-
στατα Λαοδικεῦσι καὶ Ταρσεῦσι καὶ Ῥοδίοις καὶ Πατα-
ρεῦσι καὶ Ξανθίοις. καὶ αὐτῶν ἕκαστα, ὡς ἐν κεφα-
λαίῳ συναγαγόντι φράσαι, τοιάδε ἦν.
226 Λιβύης Ῥωμαῖοι τὴν μὲν ἔτι καλοῦσι παλαιάν, ὅσην 53
Καρχηδονίους ἀφείλοντο· ἣν δὲ Ἰόβας εἶχεν, ὕστερόν
46 a. C. τε ἔλαβον ἐπὶ Γαΐου Καίσαρος καὶ διὰ τοῦτο νέαν
προσαγορεύουσι Λιβύην· εἴη δ' ἂν τῆς Νομαδικῆς.
227 Σέξστιος οὖν ὑπὸ Καίσαρι τῆς νέας ἡγούμενος ᾔτει
Κορνιφίκιον ἐκστῆναί οἱ τῆς παλαιᾶς, ὡς Λιβύης ἁπά-
43 a. C. σης ἐν τῇ λήξει τῶν τριῶν ἀνδρῶν Καίσαρι νενεμη-
μένης. ὁ δὲ οὔτε τὴν λῆξιν ἔφη γιγνώσκειν τῶν τριῶν
ἐφ' ἑαυτῶν πεποιημένων, οὔτε τὴν ἀρχὴν παρὰ τῆς
228 βουλῆς λαβὼν ἄλλῳ μεθήσειν χωρὶς αὐτῆς. ἐκ μὲν δὴ
τούτων ἀλλήλοις ἐπολέμουν, στρατὸν δὲ εἶχεν ὁ μὲν

3 παραλιπόντα b 8 *in Πομπηίου desinunt EF*
9 δὲ om. i 14 ὅσης ed. Did., errore, ut videtur 16 τε delendum ci. Mend., certe molestum est, cf. ad § 108; καὶ potius del. Keil, post Καίσαρος, non post εἶχεν v. 15, interpungens διατοῦτον (sic) B 17 *est autem Numidica* C, unde ἡ Νομαδική vel ἡ Λιβύη Νομαδική ci. Schw., cf. Marquardt, R. Staatsverw. I[2] p. 466
22 πεποιημένην ab[2] οὔτε Bk., οὐδὲ Oi, idem vitium V § 38

§ 226 sqq. de Q. Cornificio et hoc bello cf. Ganter (v. ad III § 351) diss. p. 18 sqq., Philol. p. 132 sqq.

43 a. C.
βαρύν τε καὶ πλείονα, ὁ δὲ Σέξστιος κουφότερόν τε καὶ
ὀλιγώτερον, ᾧ δὴ καὶ τὰ μεσόγαια τοῦ Κορνιφικίου
περιιὼν ἀφίστη καὶ Οὐεντίδιον, στρατηγὸν τοῦ Κορνι-
φικίου, μετὰ πλειόνων ἐπελθόντα ἀπεμάχετο πολιορ-
κούμενος. ἐδῄου δὲ καὶ Λαίλιος, ἕτερος τοῦ Κορνι- 229
φικίου στρατηγός, τὴν Σεξστίου Λιβύην καὶ Κίρταν
54 *περικαθήμενος ἐπολιόρκει. καὶ πάντες ἐπρέσβευον περὶ* 230
συμμαχίας ἔς τε Ἀραβίωνα βασιλέα καὶ τοὺς καλου-
μένους Σιττιανούς, οἳ ἀπὸ τοιᾶσδε συντυχίας οὕτως
ὠνομάζοντο. Σίττιος ἐν Ῥώμῃ δίκην ἰδίαν οὐχ ὑποστὰς 231
ἔφυγε· καὶ στρατὸν ἀγείρας ἔκ τε αὐτῆς Ἰταλίας καὶ
Ἰβηρίας ἐς Λιβύην διέπλευσε καὶ τοῖς Λιβύων βασι-
λεῦσι πολεμοῦσιν ἀλλήλοις ἀνὰ μέρος συνεμάχει. ἀεὶ
δὲ οἷς προσθοῖτο νικώντων, ὁ Σίττιος ἐπὶ ὀνόματος
ἐγίγνετο, καὶ ὁ στρατὸς αὐτῷ γεγύμναστο λαμπρῶς.
Γαΐῳ τε Καίσαρι διώκοντι τοὺς Πομπηιανοὺς ἐν Λιβύῃ 232
συνεμάχησε καὶ Σαβόρραν, Ἰόβα στρατηγὸν διώνυμον, 46 a. C.
ἀνεῖλε καὶ γέρας τούτων ἔλαβε παρὰ Καίσαρος τὴν
Μασανάσσου γῆν, οὐχ ἅπασαν, ἀλλὰ τὸ κράτιστον αὐ-
τῆς. Μασανάσσης δ' ἦν Ἀραβίωνος τοῦδε πατήρ, Ἰόβα 233
σύμμαχος, καὶ αὐτοῦ τὴν χώραν ὁ Καῖσαρ τῷδε τῷ

---

2 *μεσόγεια* const. scr. Mend., cf. ad § 427 3 *περιὼν* af 4 *ἐπελθόντα* Musgr., *ἐπελθόντα οἱ* Mend. ex C: *cum pluribus in eum irruentem*, *ἐπελθόντων* Oi 8 ⟨*ἐς*⟩ *τοὺς* ci. Mend., sed cf. ad I § 269 10 *ἴδιον* i 12 ⟨*ἐξ*⟩ *Ἰβηρίας* ci. Mend. (cf. v. 8) 17 *σαβόραν* V, *Soborram* C 18 *τοῦ* ante *Καίσαρος* add. i 19. 20 *μασανάσσου* (-*ης*) Bb, *μασανάσου* V, *μανάσσου* Caf (nec Vat 141 sibi constat); *Μασαννάσας* tit. Delph. ap. Dittenberger, Syll. inscr. gr. I² n. 305, 1, cf. etiam Rhein. Mus. 36 (1881) p. 145

---

10 est P. Sittius Nucerinus, cf. Sall. Cat. c. 21, bell. Afric. c. 36, Cass. D. 43, 3 20 Masinissa idem est ac Masintha (Suet. Div. Iul. 71), cf. F. v. Duhn, De Menelai itinere Aegyptio, diss. Bonn. 1874, sent. contr. 10, Biereye, Res Numid. et Mauret., diss. Hal. 1885, p. 13 sqq.

46 a. C.
Σιττίῳ καὶ Βόκχῳ, Μαυρουσίων βασιλεῖ, δεδώρητο·
καὶ τὸ μέρος ὁ Σίττιος τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀνδράσιν ἐπι-
234 *διεῖλεν. Ἀραβίων δὲ τότε μὲν ἐς Ἰβηρίαν ἐξέφυγε πρὸς*
τοὺς παῖδας τοὺς Πομπηίου, Γαΐου δὲ Καίσαρος ἀν-
44 a. C. *αιρεθέντος ἐς Λιβύην ἐπανῆλθε καὶ Λιβύων τινὰς ἀεὶ*
τῷ νεωτέρῳ Πομπηίῳ πέμπων ἐς Ἰβηρίαν καὶ γεγυμνα-
σμένους ἀπολαμβάνων Βόκχον ἀφῄρητο τὴν χώραν
235 *καὶ Σίττιον ἀνῃρήκει δόλῳ. εὔνους δὲ ὢν τοῖς Πομ-*
πηιανοῖς διὰ τάδε, κατεγίνωσκεν ἀεὶ τῆς μοίρας ὡς
ἀτυχούσης ἀμειλίκτως καὶ Σεξστίῳ προσέθετο, εὐμενι-
ζόμενος δι' αὐτοῦ Καίσαρα. προσέθεντο δὲ καὶ οἱ
Σιττιανοί, κατ' εὔνοιαν οἵδε πατρῴαν τοῦ Καίσαρος.
236 *θαρρήσας οὖν ὁ Σέξστιος ἐξῄει τῆς πολιορκίας ἐς* **55**
42 a. C. *μάχην καὶ πεσόντος τοῦ Οὐεντιδίου καὶ τοῦ στρατοῦ*
φεύγοντος ὑπ' ἀναρχίας, εἵπετο κτείνων τε καὶ ζω-
γρῶν. καὶ τάδε μαθὼν ὁ Λαίλιος διέλυε τὴν τῆς Κίρ-
237 *της πολιορκίαν καὶ ἐχώρει πρὸς τὸν Κορνιφίκιον. ὁ*
δὲ Σέξστιος ἐπαιρόμενος τοῖς γεγονόσιν ἐπ' αὐτὸν ἤδη
τὸν Κορνιφίκιον ἐς Ἰτύκην ᾔει καὶ ἀντεστρατοπέδευε
238 *μετὰ πλειόνων ὄντι. Λαίλιον δὲ τοῦ Κορνιφικίου μετὰ*
τῶν ἱππέων πέμψαντος ἔς τινα κατάσκεψιν, ὁ Σέξστιος
Ἀραβίωνα ἔπεμψεν ἱππομαχεῖν τῷ Λαιλίῳ κατὰ μέτ-
ωπον καὶ αὐτὸς ᾔει μετὰ τῶν εὐζώνων ἐς τὰ πλάγια
τῆς ἱππομαχίας καὶ ἐμβαλὼν ἐθορύβει, μέχρι τὸν Λαί-
λιον οὐχ ἡσσημένον πω δεῖσαι περὶ τῆς ἀναχωρήσεως,
μὴ ἀποκλεισθείη, καὶ λόφον ἐν μέσῳ καταλαβεῖν, Ἀρα-

---

4 *τοὺς πομπηίου* B, *τοῦ πομπηίου* ceteri 9 *ἀεὶ*] *ὅμως αὐτῶν* desideravit Mend., sed *ἀεὶ* referendum videtur ad *ἀτυχούσης*; collocatione App. hiatum fort. vitare studuit 10 *καὶ σιττίῳ* i, unde apparet C scripsisse: *Sittio prioris filio* 13 *θαρσήσας* i 16 sq. *κίρτας* i

42 a. C.

βίωνα δὲ ἀρτώμενον αὐτοῦ κτεῖναί τε πολλοὺς καὶ τὸν λόφον περικυκλῶσαι. ὁρῶν δὲ ταῦτα ὁ Κορνιφίκιος 239
ἐξῄει τῷ πλέονι στρατῷ, βοηθήσων τῷ Λαιλίῳ· καὶ τοῦδε μὲν ὁ Σέξστιος ὄπισθεν γενόμενος ἐξήπτετο συντρέχων, καὶ αὐτὸν ἐπιστρεφόμενος ὁ Κορνιφίκιος ἀπ-
56 *εμάχετο μάλα κακοπαθῶς. ὁ δὲ Ἀραβίων ἐν τούτῳ* 240
πετροβάταις ἀνδράσιν ἀνέρπουσι διὰ κρημνῶν ἐς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κορνιφικίου παρέδυ λαθών. καὶ Ῥώσκιος μὲν ὁ φύλαξ, τοῦ χάρακος ἁλισκομένου, τῶν ὑπασπιστῶν τινι τὴν σφαγὴν ὑπέσχε καὶ ἀνῃρέθη, ὁ δὲ Κορνιφίκιος τῇ μάχῃ κάμνων μετεπήδα πρὸς Λαίλιον ἐς τὸν κολωνόν, οὐκ εἰδώς πω περὶ τοῦ στρατοπέδου· μεταπηδῶντα δ' αὐτὸν οἱ τοῦ Ἀραβίωνος ἱππεῖς ἐπιδραμόντες ἔκτειναν. καὶ γιγνόμενα ταῦτα ὁ Λαίλιος 241
ἀπὸ τοῦ λόφου καθορῶν ἑαυτὸν διεχρήσατο. τῶν δ' ἀρχόντων πεσόντων ὁ στρατὸς κατὰ μέρη διέφυγεν· καὶ ὅσοι τῶν προγεγραμμένων ἦσαν παρὰ τῷ Κορνιφικίῳ, οἳ μὲν ἐς Σικελίαν διέπλεον, οἳ δ' ὅπῃ δύναιντο ἕκαστος. ὁ δὲ Σέξστιος Ἀραβίωνα μὲν καὶ τοὺς Σιττιανοὺς 242
ἐδωρεῖτο πολλοῖς λαφύροις, τὰς δὲ πόλεις τῷ Καίσαρι καθίστατο, συγγινώσκων ἁπάσαις.

τοῦτο μὲν δὴ τέλος ἦν τῷ περὶ Λιβύην Σεξστίου καὶ 243
Κορνιφικίου πολέμῳ, βραχεῖ διὰ ταχυεργίαν δόξαντι
57 *εἶναι· τὰ δ' ἀμφὶ Κάσσιόν τε καὶ Βροῦτον, μικρὰ καὶ τῶν εἰρημένων ἀναλαβόντι ἐς ὑπόμνημα, ἦν τοιάδε. ἐπειδὴ Γάιος Καῖσαρ ἀνῄρητο, οἱ μὲν σφαγεῖς αὐτοῦ* 244
τὸ Καπιτώλιον κατέλαβον καὶ ψηφισθείσης αὐτοῖς 44 a. C.

1 *πολλοὺς* O, *αὐτοὺς* i 4 *σέξστιος*, sed *ι* erasa, B *ὄπισθεν*, *σ* ut videtur erasa, B 7 an ⟨*σὺν*⟩ *πετροβάταις*? 9 *ἁλισκόμενος* ci. Mend., male 10 *ὑπέσχε* B, *ὑπέστη* Vi 19 *σέξστος* B, cf. ad v. 4 23 *διὰ* ⟨*τὴν*⟩ *ταχυεργίαν* ci. Mend. 27 *αὐτοῖς*] *αὐτηῖς* (sic), sed *ι* correctura inserta, B

44 a. C.
ἀμνηστίας κατέβησαν. ὁ δὲ δῆμος ἐπὶ τῇ ἐκκομιδῇ
τοῦ σώματος ἐν οἴκτῳ Καίσαρος γενόμενος ἐζήτει τοὺς
245 φονέας περιθέων. οἳ δὲ τότε μὲν ἠμύνοντο αὐτοὺς
ἀπὸ τῶν τεγῶν, εὐθὺς δὲ ἐξῄεσαν αὐτῶν, ὅσοι στρα-
τηγεῖν ἐθνῶν ὑπὸ Καίσαρος αὐτοῦ κεχειροτόνηντο.
Κάσσιος δὲ καὶ Βροῦτος ἐστρατήγουν μὲν ἔτι τῆς πό-
λεως, ᾕρηντο δὲ ἐπὶ τῇ στρατηγίᾳ καὶ οἵδε ὑπὸ Γαΐου
Καίσαρος ἡγεῖσθαι Συρίας μὲν ὁ Κάσσιος, Μακεδονίας
246 δὲ ὁ Βροῦτος. οὔτε δὲ ἄρχειν πω τῶν ἐθνῶν πρὸ τοῦ
χρόνου δυνάμενοι οὔτε τὸν ἐν ἄστει φόβον ὑπομέ-
νοντες ἐξῄεσαν ἔτι στρατηγοῦντες· καὶ αὐτοῖς ἐς εὐ-
πρέπειαν ἡ βουλὴ σίτου φροντίσαι προσέταξεν, ἵνα μὴ
247 τὸ ἐν μέσῳ διάστημα φεύγειν νομίζοιντο. οἰχομένων
δὲ αὐτῶν Συρία μὲν καὶ Μακεδονία εἰς τοὺς ὑπάτους
Ἀντώνιόν τε καὶ Δολοβέλλαν μετεψηφίζετο, τῆς βουλῆς
πάνυ δυσχεραινούσης, ἀντεδόθη δὲ ὅμως τοῖς ἀμφὶ
τὸν Κάσσιον Κυρήνη τε καὶ Κρήτη· ὧν ὑπεριδόντες
ὡς βραχυτέρων ἐκεῖνοι στρατὸν καὶ χρήματα ἤγειρον
248 ὡς ἐς Συρίαν καὶ Μακεδονίαν ἐσβαλοῦντες. καὶ οἳ
43 a. C. μὲν ἦσαν ἐν τούτοις, Τρεβώνιον δὲ ἐν Ἀσίᾳ κτείναν- 58
τος Δολοβέλλα καὶ Δέκμον Ἀντωνίου πολιορκοῦντος
ἐν Κελτοῖς, χαλεπαίνουσα ἡ βουλὴ Δολοβέλλαν μὲν
καὶ Ἀντώνιον ἐψηφίσαντο εἶναι πολεμίους, Βροῦτον
δὲ καὶ Κάσσιον ἐς τὰς προτέρας ἡγεμονίας ἐπανήγα-
γον καὶ Βρούτῳ τὴν Ἰλλυρίδα προσέθεσαν τοῖς τε
ἄλλοις πᾶσιν ἐκέλευσαν, ὅσοι Ῥωμαίοις ἡγεμονεύουσιν
ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἀπὸ τοῦ Ἰονίου μέχρι Συρίας,
249 ὑπακούειν, ἐς ὅ τι κελεύοι Κάσσιος ἢ Βροῦτος. ἐπὶ δὲ

10 φόβον] φόνον iC 16 sq. τοῖς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον] i. e. Bruto et Cassio 22 post Κελτοῖς add. C: *ut a nobis praemissum est* 28 κελεύοι] cf. III § 260 extr.

§ 245 sqq. cf. III § 5. 19 sqq. 97 sqq. 258 sqq. 312 sqq.

43 a. C.

τούτοις Κάσσιος φθάνει Δολοβέλλαν ἐς τὴν Συρίαν
ἐμβαλὼν καὶ σημεῖα τῆς ἡγεμονίας ἀνέσχε καὶ δυώ-
δεκα τέλη στρατοῦ Γαΐῳ Καίσαρι ἐκ πολλοῦ στρατευό-
μενα καὶ γεγυμνασμένα προσέλαβεν ἀθρόως· οὗ τὸ 250
μὲν ἓν αὐτῶν ὁ Καῖσαρ ἐν Συρίᾳ καταλελοίπει, τὰ
ἐς Παρθυαίους ἤδη διανοούμενος, τὴν δὲ ἐπιμέλειαν
αὐτοῦ ἐπιτέτραπτο μὲν Καικίλιος Βάσσος, τὸ δὲ ἀξίωμα
εἶχε νεανίας αὐτοῦ Καίσαρος συγγενής, Σέξστος Ἰούλιος.
ἐκδιαιτώμενος δὲ ὁ Ἰούλιος τὸ τέλος ἐς τρυφὴν ἐπ- 251
ήγετο ἀσχημόνως καὶ ἐπιμεμφομένῳ τῷ Βάσσῳ ποτὲ
ἐνύβρισε· καὶ καλῶν ὕστερον, ἐπειδὴ βραδέως ὑπήκουεν,
ἄγειν αὐτὸν ἐκέλευεν ἕλκοντας. θορύβου δὲ ἀσχήμονος
καὶ πληγῶν ἐς τὸν Βάσσον γενομένων οὐκ ἐνεγκοῦσα
τὴν ὄψιν ἡ στρατιὰ τὸν Ἰούλιον συνηκόντισε. καὶ 252
εὐθὺς ἦν μετάνοια καὶ δέος ἐκ τοῦ Καίσαρος. συνομό-
σαντες οὖν ἀλλήλοις, εἰ μή τις αὐτοῖς συγγνώμη καὶ
πίστις γένοιτο, διαγωνιεῖσθαι μέχρι θανάτου, τὸν Βάσ-
σον ἐς ταῦτα συνηνάγκασαν. τέλος δὲ στρατεύσαντες 253
ἕτερον, συνεγύμναζον ἄμφω καὶ Στάιον Μοῦρκον,
ὑπὸ Καίσαρος αὐτοῖς σὺν τρισὶ τέλεσιν ἐπιπεμφθέντα,
γενναίως ἀπεμάχοντο. Μούρκῳ δ' ἧκεν ἐπίκουρος Μάρ- 254
κιος Κρίσπος ἐκ Βιθυνίας μετὰ τριῶν τελῶν ἄλλων, καὶ
τὸν Βάσσον ἐπολιόρκουν ὁμοῦ πάντες ἓξ τέλεσιν ἤδη.

---

3 sq. *ἐστρατευμένα* maluit Mend., sed cf. praef. 4 *οὗ*] *καὶ* ci. Schw., *quippe* C; fort. *ὧν* scribendum, deleto *αὐτῶν* v. 5. Ceterum cf. III § 312—320, ubi eadem eisdem fere verbis concepta referuntur 7 *κεκίλιος* BiC, *κικίλιος* V 9 sq. *ἐκδιαιτώμενος δ' ἐς τρυφὴν ὁ Ἰούλιος τὸ τέλος ἐπήγετο* ci. Cob. p. 226 coll. III § 312, *τὸ τέλος* potius del. Keil 16 *αὐτοῖς* libri, corr. Mend. 18 *ἐς ταῦτα*] *ἐνταῦθα* i, *ἐς ταὐτὰ* ci. Perizonius (v. ad I § 557) p. 182, cf. ad III § 314 19 *Στάιον*] *σέξτιον* vel *σέξστιον* Oi, *Sextum* C, cf. ad III § 316 *μοῦλκον* V, const. 21 sq. *Μάρκιος* Perizonius ibid., *μινούκιος* libri praeter V, qui om., cf. ad III § 316

43 a. C.
255 *Κάσσιος οὖν τήνδε τὴν πολιορκίαν σπουδῇ κατα-* 59
λαβὼν τόν τε τοῦ Βάσσου στρατὸν αὐτίκα παρελάμ-
βανεν ἑκόντα καὶ ἐπ' ἐκείνῳ τὰ Μούρκου τέλη καὶ
Μαρκίου, κατά τε φιλίαν αὐτῷ παραδιδόντων καὶ κατὰ
256 *τὸ δόγμα τῆς βουλῆς ἐς πάντα ὑπακουόντων. ἄρτι*
δὲ καὶ Ἀλλιηνός, ὑπὸ Δολοβέλλα πεμφθεὶς ἐς Αἴγυ-
πτον, ἐπανῆγεν ἐξ αὐτῆς τέσσαρα τέλη τῶν ἀπὸ τῆς
ἥσσης Πομπηίου τε καὶ Κράσσου διαρριφέντων ἢ ὑπὸ
Καίσαρος Κλεοπάτρᾳ καταλελειμμένων· καὶ αὐτὸν ὁ
Κάσσιος ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, τῶν ὄντων οὐ προπεπυ-
σμένον, ἄφνω περιέλαβέ τε καὶ ἠνάγκασε προσθέσθαι
οἱ καὶ παραδοῦναι τὸν στρατόν, δείσαντα τέσσαρσι
257 *τέλεσι μάχεσθαι πρὸς ὀκτώ. οὕτω μὲν ὁ Κάσσιος ἐκ*
παραδόξου δυώδεκα τελῶν ἀρίστων ἀθρόως ἐκράτει.
καὶ αὐτῷ τινες καὶ Παρθυαίων ἱπποτοξόται συνεμάχουν,
δόξαν ἔχοντι παρὰ τοῖς Παρθυαίοις, ἐξ οὗ Κράσσῳ
ταμιεύων ἐμφρονέστερος ἔδοξε τοῦ Κράσσου γενέσθαι.
258 *Δολοβέλλας δὲ διέτριψε μὲν περὶ τὴν Ἰωνίαν, κτεί-* 60
νων Τρεβώνιον καὶ ταῖς πόλεσιν ἐπιβάλλων ἐσφορὰς
καὶ ναυτικὸν ἀγείρων ἐπὶ μισθῷ διὰ Λευκίου Φίγλου
παρά τε Ῥοδίων καὶ Λυκίων καὶ Παμφύλων καὶ ἐκ
Κιλικίας· ὡς δέ οἱ τάδε ἕτοιμα ἦν, ἐπῄει τῇ Συρίᾳ,
κατὰ μὲν τὴν γῆν αὐτὸς μετὰ δύο τελῶν, διὰ δὲ τῆς
259 *θαλάσσης ὁ Φίγλος. πυθόμενος δὲ τῆς Κασσίου στρα-*
τιᾶς ἐς Λαοδίκειαν οἰκείως ἔχουσάν οἱ παρῆλθεν, ἐπί

---

3 *τὰ*] *τοῦ* B 4 ⟨*τὰ*⟩ *Μαρκίου* ci. Mend., sed cf. ad I § 338; ceterum *μινουκίου* libri, cf. ad III § 316 6 *Ἀλιηνὸς* V, *Albinus* C 7 *ἀπὸ*] *ἐκ* III § 318, quod praeferebat Mend., sed cf. ad I § 65 8 *διαριφέντων* Bf, *διαριφθέντων* b 10 *οὐ*] *οὐδὲν*, ut habet i III § 319, maluit Mend. (*οὐδὲ* illic O) 16 ad *δόξαν* adiectivum desideravit Mend. 21 *ῥωδίων* B *παμφυλίων* V

---

16 sq. *δόξαν ἔχοντι*] cf. Drumann II[2] p. 100

43 a. C.

*τε χερρονήσου συνῳκισμένην καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς ὠχυ-
ρωμένην καὶ ἐς τὸ πέλαγος ἔχουσαν ὅρμον, ὅθεν
ἔμελλεν εὐπορήσειν τε ἀγορᾶς ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀδεῶς,
ὅτε βούλοιτο, ἀποπλευσεῖσθαι. ὧν αἰσθανόμενος ὁ Κάσ-* 260
*σιος καὶ δεδιώς, μὴ αὐτὸν ὁ Δολοβέλλας διαφύγοι,
τόν τε ἰσθμὸν ἔχου διστάδιον ὄντα, λίθους καὶ πᾶσαν
ὕλην ἐξ ἐπαύλεων καὶ προαστείων καὶ τάφων συμ-
φέρων, καὶ ἐπὶ ναῦς περιέπεμπεν ἔς τε Φοινίκην καὶ*
61 *Λυκίαν καὶ Ῥόδον. ὑπερορώμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων* 261
*πλὴν Σιδωνίων ἐπανήχθη τῷ Δολοβέλλᾳ, καὶ κατέδυ-
σαν μὲν ἑκατέρου νῆες ἱκαναί, πέντε δὲ αὐτοῖς ἀνδρά-
σιν εἷλεν ὁ Δολοβέλλας. καὶ ὁ Κάσσιος αὖθις ἔπεμ-* 262
*πεν ἐς τοὺς ὑπεριδόντας αὐτοῦ καὶ ἐς Κλεοπάτραν,
τὴν Αἰγύπτου βασιλίδα, καὶ ἐς Σεραπίωνα, τὸν ἐν Κύ-
πρῳ τῇ Κλεοπάτρᾳ στρατηγοῦντα. Τύριοι μὲν δὴ καὶ
Ἀράδιοι καὶ Σεραπίων, οὐδὲν τῆς Κλεοπάτρας προ-
μαθών, ἔπεμψαν αὐτῷ ναῦς, ὅσας εἶχον· ἡ βασιλὶς δὲ
Κασσίῳ μὲν προύφερε λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμὸν ἐνο-
χλοῦντα τότε Αἰγύπτῳ, διὰ δὲ οἰκειότητα τοῦ προτέρου
Καίσαρος συνέπρασσε τῷ Δολοβέλλᾳ. καὶ ἀπὸ τῆσδε* 263
*τῆς γνώμης αὐτῷ καὶ τὰ τέσσαρα τέλη προπεπόμφει
δι' Ἀλλιηνοῦ καὶ στόλον ἄλλον ἕτοιμον εἶχεν ἐπαμύ-
νειν, ἄνεμοι δὲ ἐπεῖχον. Ῥόδιοι δὲ καὶ Λύκιοι οὔτε* 264
*Κασσίῳ οὔτε Βρούτῳ συμμαχήσειν ἔφασκον ἐς ἐμφύ-
λια, ἐπεὶ καὶ Δολοβέλλᾳ δοῦναι ναῦς προπομπούς, καὶ
οὐκ εἰδέναι συμμαχούσας.*

62 *ἑτοιμασάμενος οὖν ὁ Κάσσιος αὖθις ἐκ τῶν παρόν-* 265
των ἐπανήγετο δὶς τῷ Δολοβέλλᾳ· καὶ τὸ μὲν πρῶτον

4 ὅτε] *quoue* C, i. e. ὅποι 5 αὐτὸν libri, correxi 6 ἔχον b 7 προαστείων] cf. ad II § 28 τάφρων i C 25 ἐπεὶ δὲ καὶ a προπομποὺς ⟨μόνον⟩ aut ἃς pro καὶ ci. Musgr. 26 συμμαχήσας a b, συμμαχήσειν f

43 a. C. *ἀγχώμαλοι διεκρίθησαν ἀπ' ἀλλήλων, τῇ δὲ ἑξῆς ναυμαχίᾳ ἡσσᾶτο ὁ Δολοβέλλας, καὶ ὁ Κάσσιος αἱρομένου τοῦ χώματος ἔκοπτεν αὐτοῦ τὸ τεῖχος ἤδη καὶ ἐσά-*
266 *λευεν. τόν τε νυκτοφύλακα αὐτοῦ Μάρσον οὐ δυνηθεὶς διαφθεῖραι διέφθειρε τοὺς ἡμεροφυλακοῦντας αὐτῷ λοχαγοὺς καὶ ἀναπαυομένου τοῦ Μάρσου μεθ' ἡμέραν ἐσῆλθεν, ὑπανοιχθεισῶν αὐτῷ πυλίδων κατὰ*
267 *μέρη πολλῶν. ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως ὁ μὲν Δολοβέλλας προύτεινε τὴν κεφαλὴν τῷ σωματοφύλακι αὐτοῦ καὶ τεμόντα προσέταξε φέρειν Κασσίῳ σῶστρον ἴδιον· ὃ δὲ τεμὼν ἐπικατέσφαξεν ἑαυτόν. διεχρήσατο*
268 *δὲ καὶ Μάρσος ἑαυτόν. ὁ δὲ Κάσσιος τὴν μὲν τοῦ Δολοβέλλα στρατιὰν ἐς ἑαυτὸν μεθώρκου, Λαοδικέων δὲ τά τε ἱερὰ καὶ τὰ κοινὰ ἐσύλα καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς ἐκόλαζε καὶ τοὺς λοιποὺς ἐσφοραῖς βαρυτάταις ἐξέτρυχε, μέχρι τὴν πόλιν περιήνεγκεν ἐς ἔσχατον κακοῦ.*

269 *μετὰ δὲ Λαοδίκειαν ἐπ' Αἴγυπτον ὥρμα, πυνθα-* 63
νόμενος μὲν Κλεοπάτραν βαρεῖ στόλῳ διαπλευσεῖσθαι πρός τε Καίσαρα καὶ πρὸς Ἀντώνιον, ἐπινοῶν δὲ κωλῦσαί τε τὸν πλοῦν καὶ τίσασθαι τῆς γνώμης τὴν βασιλίδα καὶ πρὸ τῶνδε αὐτὴν Αἴγυπτον ἐνθυμιζόμενος μάλιστα ἐν καιρῷ, τετρυμένην τε ὑπὸ λιμοῦ καὶ ξενικὸν στρατὸν οὐ πολὺν ἔχουσαν, ἄρτι τῶν Ἀλλιη-

---

2 *αἱρομένου* Vf, *αἱρουμένου* ab 3 *αὐτοῦ*] *αὐτὸ* ci. Musgr., ex v. 4 illud illatum esse ci. Mend., *αὐτῷ* mavult Keil 9 sq. *αὐτοῦ* Oi, corr. Mend. 11 *διεχρήσατο — 12 ἑαυτόν* om. O 13 *αὐτὸν* i 15 *supplicio affecit* C, *ἐκόλαζε θανάτῳ* § 310, bene 19 alterum *πρὸς* delendum ci. Mend. 21 *πρὸ τῶνδε*] *πρὸς τῷδε* ci. Musgr., prob. Mend., sed bene habet 'imprimis, ante omnia' 22 *τετρυμμένην* Oi, corr. Schw.

---

4 est M. Octavius Marsus, cf. Borghesi IV p. 490 sq., Ribbeck n. 245

43 a. C.

νοῦ στρατιωτῶν ἀποστάντων. οὕτω δὲ αὐτὸν ὁρμῆς 270
καὶ ἐλπίδος ἔχοντα καὶ καιροῦ ὁ Βροῦτος ἐκάλει κατὰ
σπουδήν, ὡς ἤδη Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου τὸν Ἰόνιον
περώντων. ἄκων μὲν δὴ Κάσσιος Αἴγυπτον ἐκ τῶν 271
ἐλπίδων μεθίει καὶ τοὺς Παρθυαίων ἱπποτοξότας ἀπ-
έπεμπε τιμήσας καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα αὐτῶν
ἔστελλε περὶ μείζονος συμμαχίας, ἣ μετὰ τὸ ἔργον
ἀφικνουμένη Συρίαν τε καὶ πολλὰ τῶν ἐγγὺς ἐθνῶν
μέχρι Ἰωνίας ἐπέδραμε καὶ ἀνεχώρησεν. αὐτὸς δὲ ὁ 272
Κάσσιος τὸν μὲν ἀδελφιδοῦν ἐν Συρίᾳ μεθ' ἑνὸς τέ-
λους ἀπέλιπε, τοὺς δὲ ἱππέας προύπεμψεν ἐς Καππα-
δοκίαν, οἳ Ἀριοβαρζάνην τε ἄφνω κατέκανον ὡς ἐπι-
βουλεύοντα Κασσίῳ καὶ χρήματα πολλὰ τὰ ἐκείνου
καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν ἐς τὸν Κάσσιον ἐπανήγαγον.

64 Ταρσέων δ' ἐς στάσιν διῃρημένων οἳ μὲν τὸν Κάσ- 273
σιον ἐστεφανώκεσαν ἐλθόντα πρότερον, οἳ δὲ τὸν Δολο-
βέλλαν ἐπελθόντα· ἀμφότεροι δὲ τῷ τῆς πόλεως σχήματι
ταῦτα ἔπρασσον. καὶ παραλλὰξ αὐτῶν προτιμώντων
ἑκάτερον, ὡς εὐμεταβόλῳ πόλει χαλεπῶς ἐχρῶντο ἑκά-
τεροι· Κάσσιος δὲ νικήσας Δολοβέλλαν καὶ ἐσφορὰν
ἐπέθηκεν αὐτοῖς χίλια καὶ πεντακόσια τάλαντα. οἳ δὲ 274
ἀποροῦντές τε καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν ἐπειγόντων ἀπ-
αιτούμενοι σὺν ὕβρει, τά τε κοινὰ ἀπεδίδοντο πάντα
καὶ τὰ ἱερὰ ἐπὶ τοῖς κοινοῖς, ὅσα εἶχον ἐς πομπὰς ἢ
ἀναθήματα, ἔκοπτον. οὐδενὸς δὲ μέρους οὐδ' ὣς ἀνυ- 275
ομένου, ἐπώλουν αἱ ἀρχαὶ τὰ ἐλεύθερα· καὶ πρῶτα μὲν

---

8 ἀφικομένη maluit Mend., sed cf. Berg, diss. p. 19
15 δ' ἐστάσιν (sic) B 16 ἐστεφάνωσαν B 19 sq. ἑκάτεροι] ἑκάτερος ci. Mend., contra Kratt p. 5, cf. II § 293, V § 191. 244; v. etiam V § 406. 499

---

10 τὸν μὲν ἀδελφιδοῦν] cf. ad § 571

43 a. C.
ἦν παρθένοι τε καὶ παῖδες, ἐπὶ δὲ γυναῖκές τε καὶ
γέροντες ἐλεεινοί, βραχυτάτου πάμπαν ὤνιοι, μετὰ δὲ
οἱ νέοι. καὶ διεχρῶντο οἱ πλέονες ἑαυτούς, ἕως ὧδε
ἔχοντας ὁ Κάσσιος ἐκ Συρίας ἐπανιὼν ᾤκτειρέ τε καὶ
τοῦ λοιποῦ τῶν ἐσφορῶν ἀπέλυσε.
276 *Τάρσος μὲν δὴ καὶ Λαοδίκεια τοιάδε ἐπεπόνθε-*
σαν, Κάσσιος δὲ καὶ Βροῦτος συμβολήσαντες ἀλλήλοιν, 65
Βρούτῳ μὲν ἐδόκει τὴν στρατιὰν ἀλίσαντε χωρεῖν ἐπὶ
τὸ μεῖζον ἔργον ἐς Μακεδονίαν· τέλη τε γὰρ ἤδη τοῖς
πολεμίοις ἐς τεσσαράκοντα εἶναι στρατοῦ καὶ αὐτῶν
277 *διεληλυθέναι τὸν Ἰόνιον ὀκτώ· Κασσίῳ δὲ ἐδόκει τῶν*
μὲν πολεμίων ἔτι περιορᾶν ὡς τριφθησομένων ἐν σφί-
σιν ἐξ ἀπορίας διὰ τὸ πλῆθος, Ῥοδίους δὲ καὶ Λυκίους
ἐξελεῖν, εὔνους τε ὄντας ἐκείνοις καὶ ναυτικὸν ἔχον-
τας, ἵνα μὴ κατὰ νώτου σφίσι γίγνωνται παρὰ τὸ ἔρ-
278 *γον. ἐπεὶ δὲ ἔδοξεν ὧδε, ἐχώρουν Βροῦτος μὲν ἐπὶ*
Λυκίους, Κάσσιος δὲ ἐπὶ Ῥοδίους, τεθραμμένος τε ἐν
αὐτῇ καὶ πεπαιδευμένος τὰ Ἑλληνικά. ὡς δὲ κρατί-
στοις τὰ ναυτικὰ ἀνδράσι συνοισόμενος ἐς μάχην, τὰς
ἰδίας ναῦς ἐπεσκεύαζε καὶ ἀνεπλήρου καὶ ἐγύμναζεν
ἐν Μύνδῳ.
279 *Ῥοδίων δὲ οἱ μὲν ἐν λόγῳ μᾶλλον ὄντες ἐδεδοί-* 66
κεσαν Ῥωμαίοις μέλλοντες ἐς χεῖρας ἰέναι, ὁ δὲ λεὼς
ἐμεγαλοφρονεῖτο, ἐπεί οἱ καὶ παλαιῶν ἔργων πρὸς οὐχ

9 *ἤδη* ante *τὸν Ἰόνιον* (v. 11) vertit C, bene 11 ad *διεληλυθέναι*, ut videtur ex § 368, C addit: *cum Cedicio et Norbano* 12 *ὑπερορᾶν* ci. Mend., cf. ad I § 192 16 ex C, qui habet: *cum inter utrosque conuenisset diuisere copias. Brutus aduersus — profectus est* ci. Mend. *ὧδε ⟨διελόμενοι τὴν στρατιὰν⟩ ἐχώρουν*, inut. 21 *Μύνδῳ*] *Gnido* C, const. 24 sq. aut *οἱ* deleri aut *σφίσι* sive *αὐτοῖς* legi aut *ἐμνημόνευε* voluit Schw., *ἐμεγαλοφρονεῖτο ἐπὶ οἷ* ci. Cob. p. 223 sq., *ἐπεί ⁊οι* Keil. Non liquet

7 Smyrnam convenerunt, cf. Liv. epit. 122, Plut. Brut. c. 28

43 a. C.

ὁμοίους ἄνδρας ἐμνημόνευον. ναῦς τε καθεῖλκον τὰς
ἀρίστας σφῶν τρεῖς καὶ τριάκοντα. καὶ τάδε πράσσον- 280
τες ἔπεμπόν τινας ἐς Μύνδον ὅμως, οἳ τὸν Κάσσιον
ἠξίουν μήτε Ῥόδου καταφρονεῖν, πόλεως ἀμυναμένης
ἀεὶ τοὺς καταφρονήσαντας, μήτε συνθηκῶν, αἳ Ῥοδίοις
εἰσὶ καὶ Ῥωμαίοις, ὅπλα μὴ φέρειν ἐπὶ ἀλλήλους· εἰ
δέ τι περὶ συμμαχίας ἐπιμέμφοιτο, ἐθέλειν παρὰ τῆς
Ῥωμαίων βουλῆς πυθέσθαι, καὶ κελευούσης ἔφασαν
συμμαχήσειν. οἳ μὲν δὴ τοιάδε μάλιστα ἔλεγον, ὁ δὲ 281
τὰ μὲν ἄλλα τὸν πόλεμον ἀντὶ λόγων ἔφη κρινεῖν,
τὰς δὲ συνθήκας κελεύειν ὅπλα μὴ φέρειν ἐπ' ἀλλή-
λους, καὶ ἐπενηνοχέναι Ῥοδίους Κασσίῳ, Δολοβέλλᾳ
συμμαχοῦντας, κελεύειν δὲ ἀλλήλοις συμμαχεῖν, Κασ-
σίῳ δὲ δεομένῳ εἰρωνεύεσθαι τὰ περὶ τῆς Ῥωμαίων βου-
λῆς, φευγούσης καὶ ἀλωμένης ἐν τῷ παρόντι διὰ τοὺς
ἐν ἄστει τυράννους, οἳ δώσουσι μὲν αὐτοὶ δίκας, δώ-
σουσι δὲ καὶ Ῥόδιοι τὰ ἐκείνων προτιμῶντες, ἢν μὴ
θᾶσσον ἀνέχωνται τῶν κελευομένων. ὧδε μὲν ὁ Κάσ- 282
σιος αὐτοὺς ἠμείψατο, καὶ οἱ εὖ φρονοῦντες Ῥοδίων
μᾶλλον ἐδεδοίκεσαν· τὸ δὲ πλῆθος ἐδημαγώγουν Ἀλέ-
ξανδρός τε καὶ Μνασέας ἀναμιμνήσκοντες, ὅτι καὶ
Μιθριδάτης πλέοσι ναυσὶν ἐπιπλεύσειε τῇ Ῥόδῳ καὶ
Δημήτριος ἔτι πρὸ τοῦ Μιθριδάτου. οἳ μὲν δὴ τὸν
Ἀλέξανδρον ἐκ τούτων εἵλοντο σφίσι πρυτανεύειν, ἥπερ
ἐστὶν ἀρχὴ παρ' αὐτοῖς μάλιστα αὐτοκράτωρ, καὶ ναυ-
67 αρχεῖν Μνασέαν, ἔπεμπον δ' ὅμως ἐς τὸν Κάσσιον 283

11 ⟨μὲν⟩ post κελεύειν add. Bk., malim v. 13 κελεύειν δὲ ⟨καὶ⟩   14 τὰ Keil, τε Oi, del. Bk.   18 ἀντέχωνται ci. Musgr., inut.   21. 26 Μνασέας] *Manassem* vocat C

24 πρυτάνεις summi Rhodiorum magistratus, cf. H. van Gelder, Gesch. d. alten Rhodier p. 239 sq., numero quinque, cf. Hermes 38 (1903) p. 146 sqq. 320. 638 sq.

43 a. C.

ἔτι πρεσβευτὴν Ἀρχέλαον, ὅς ἐν Ῥόδῳ τὰ Ἑλληνικὰ διδάσκαλος γεγένητο τῷ Κασσίῳ, δεησόμενον ἤδη τόνδε τοῦ Κασσίου λιπαρέστερον. καὶ ἐδεῖτο, τῆς δε-
284 *ξιᾶς λαβόμενος, ὡς γνωρίμου. "μὴ πόλιν ἀναστήσῃς Ἑλληνίδα φιλέλλην ἀνήρ, μὴ Ῥόδον φιλελεύθερος ἀνήρ· μηδὲ αἰσχύνῃς ἀξίωμα Δώριον, οὐχ ἡσσημένον, ἐξ οὗ γεγόναμεν, μηδὲ ἐκλάθῃ καλῆς ἱστορίας ἧς ἔμα-*
285 *θες ἐν Ῥόδῳ τε καὶ ἐν Ῥώμῃ, ἐν Ῥόδῳ μέν, ὅσα Ῥόδιοι κατὰ πόλεις καὶ πρὸς βασιλέας, ἄλλους τε καὶ τοὺς μάλιστα ἀμάχους δόξαντας εἶναι, Δημήτριον καὶ Μιθριδάτην, ὑπὲρ ἐλευθερίας ἔπραξαν, ὑπὲρ ἧς δὴ*
286 *καὶ σὺ φῂς τάδε κάμνειν· ἐν Ῥώμῃ δέ, ὅσα ὑμῖν αὐτοῖς καθ' ἑτέρων καὶ κατ' Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου συνεμαχήσαμεν, ὧν εἰσὶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνάγραπτοι στῆλαι παρ' ὑμῖν. τάδε μὲν δὴ καὶ γένους ἕνεκα καὶ ἀξιώσεως ἡμῶν καὶ τύχης ἐς τὸ νῦν ἀδουλώτου καὶ συμμαχίας καὶ*
287 *προαιρέσεως ἐς ὑμᾶς, ὦ Ῥωμαῖοι, λελέχθω· πρὸς σὲ δέ,* 68
ὦ Κάσσιε, καὶ αἰδώς τις ἔστιν ἐξαίρετος ἔς τε τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ τροφήν τέ σου καὶ παίδευσιν καὶ διατριβὴν καὶ ἑστίαν, ἣν ᾤκησας, καὶ τοὐμὸν διδασκαλεῖον αὐτὸ καὶ ἐμέ, ἐλπίσαντα μὲν ἐς ἕτερα τούτοις ποτὲ ἐναβρυνεῖσθαι, νῦν δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτὰ δαπανῶντα, ἵνα μηδ' αὐτή σοι πολεμεῖν ἀναγκάζηται

---

6 sq. *οὐχ ἡσσημένον* post *γεγόναμεν* V 9 *κατὰ πόλεις*] *κατὰ πόλεων* vel *καὶ πρὸς πόλεις* ci. Schw., *erga urbes regesque* C 14 sq. *quorum apud nos columnae a uobis inscriptae* C, i. e. *ὑφ' ὑμῶν* et *παρ' ἡμῖν*, quod Mend. videtur probavisse, iniuria, opinor, cf. e. g. S. C. de Asclepiade etc. C. I. L. I n. 203 v. 25 17 *πρὸς σὲ*] *πρὸς σοῦ* ci Schw., tradita defendebat Kratt p. 41 18 *ἔστιν*] *ἔστω* ci. Mend., sed cave hiatum
20 *διατριβὴν* Nauck, *ἰατρικὴν* libri 21 *ἐλπίσαντα μὲν* H. Steph., *qui credidi* C, *ἔλπισον, τὰ μὲν* Oi 23 *μηδ' αὐτὴ*] *μὴ αὕτη* ci. Nauck

43 a. C.

πεπαιδευμένῳ τε ὑφ' αὐτῆς καὶ τεθραμμένῳ μηδὲ γέ-
νηται δυοῖν ὑπ' ἀνάγκης θάτερον, ἢ Ῥοδίους ἀπο-
θανεῖν πάντως ἢ Κάσσιον ἡσσᾶσθαι. συμβουλεύω δὲ 288
ἐπὶ τῇ παρακλήσει, τοιῶνδέ σε ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων
πολιτείας ἀπτόμενον ἔργων θεοὺς ἡγεμόνας αἰεὶ ποι-
εῖσθαι παντὸς ἔργου. θεοὺς δ' ὠμόσατε, ὅτε ἡμῖν 289
ἔναγχος διὰ Γαΐου Καίσαρος συνετίθεσθε καὶ σπον-
δὰς ἐπὶ τοῖς ὅρκοις ἐσπένδετε καὶ δεξιὰς ἐτίθεσθε,
αἳ καὶ παρὰ πολεμίοις ἰσχύουσιν, οὐ παρὰ φίλοις καὶ
τροφεῦσιν; φείδου δὲ ἐπὶ τοῖς θεοῖς καὶ δόξης τῆς 290
κατὰ ἀνθρώπους· ὡς οὐδέν ἐστι συνθηκῶν παραβάσεως
μᾶλλον, ὃ τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀπίστους ἐς ἅπαντα ποιεῖ
καὶ φίλοις καὶ πολεμίοις".

69 ταῦτ' εἰπὼν ὁ πρεσβύτης οὐ μεθίετο τῆς χειρός, 291
ἀλλ' ἐπεδάκρυεν αὐτῇ, ὡς ἐρυθριᾶσαι μὲν ἐπὶ τῷ σχή-
ματι τὸν Κάσσιον καὶ παθεῖν τι ὑπὸ αἰδοῦς, ὑφε-
λόντα δὲ ὅμως εἰπεῖν· "εἰ μὲν οὐ συνεβούλευσας Ῥο-
δίοις μὴ ἀδικεῖν με, σύ με ἠδίκεις· εἰ δὲ διδάσκων
οὐκ ἔπεισας, ἀμυνῶ σοι. ἠδικούμην δὲ δή που σα- 292
φῶς τὸ μὲν πρῶτον ἀδίκημα συμμαχίαν αἰτῶν καὶ
παρορώμενος ὑπὸ τῶν παιδευσάντων καὶ θρεψάντων,
τὸ δὲ ἑξῆς προτιμώντων μου Δολοβέλλαν, ὃν οὐκ
ἐπαίδευσαν οὐδὲ ἀνέθρεψαν, τὸ δὲ ἀνιαρότερον, ἐμοῦ

---

1 *ὑπ αὐτῆς* i 2 sq. *Rhodios omnes* C, unde *πάντας* scr. Mend. 4 *σε* om. b 8 *δεξιὰς ἐτίθεσθε*] offendit Mend., *ἐδίδοτε* ci. Herw. p. 73 9 *παρὰ* ante *φίλοις* supra v. add. a m. 1 V 9 sq. post *τροφεῦσιν* posui interrogationis signum; fort. scribendum *οὐ* ⟨*πολὺ μᾶλλον ἄρα*⟩ *παρὰ — τροφεῦσιν*; vel, ut Keil maluit, *ἰσχύουσι, τί οὐ παρὰ — τροφεῦσιν*; varia haud probabilia iam temptaverant Mend. et Herw. p. 72 sq. 11 *οὐδὲν ἔτι* i 14 *πρεσβύτης*, *ευ* supra *ύ* a m. 1, V 17 *οὖν* post *μὲν* add. i 20 *ἀδίκημα* delebat Mend., retinui commate post *σαφῶς* deleto cum Bitschofsky p. 447 et Kratt p. 8 23 *ἀνιαρώτερον* Oi, *ἀνιαρότατον* ci. Mend.

43 a. C.
μὲν καὶ Βρούτου καὶ ὅσων ὁρᾶτε ἀπὸ τῆς βουλῆς
ἀρίστων ἀνδρῶν φευγόντων τυραννίδα καὶ τὴν πα-
τρίδα ἐλευθερούντων, ὦ Ῥόδιοι φιλελεύθεροι, Δολο-
βέλλα δὲ αὐτὴν καταδουλοῦντος ἑτέροις, οἷς δὴ καὶ
ὑμεῖς εὔνως ἔχοντες ὑποκρίνεσθε ἐξίστασθαι τοῖς ἐμ-
293 φυλίοις ἡμῶν. ἔστι δὲ ἐμφύλια μέν, εἰ καὶ ἡμεῖς δυ-
ναστείας ὠρεγόμεθα, πόλεμος δὲ σαφὴς τὸ γιγνόμενόν
294 ἐστι δημοκρατίας πρὸς μοναρχίαν. καὶ δημοκρατίαν
ἀβοήθητον καταλείπετε οἱ παρακαλοῦντες ὑπὲρ αὐτο-
νομίας· φιλίαν τε Ῥωμαίοις προφέροντες οὐκ ἐλεεῖτε
ἀκρίτους ἐπὶ θανάτῳ καὶ δημεύσει προγραφομένους,
ἀλλ' ὑποκρίνεσθε πεύσεσθαι τῆς βουλῆς τῆς ταῦτα
πασχούσης καὶ οὐδὲ ἀμύνειν ἑαυτῇ πω δυναμένης. ἡ
δ' ὑμῖν ἤδη προαπεκρίνατο, ἐν οἷς ἐψηφίσατο τοὺς
295 ἀμφὶ τὴν ἕω πάντας ἀμύνειν ἐμοί τε καὶ Βρούτῳ. σὺ **70**
δέ, εἰ μέν ποτε ἡμῖν περικτωμένοις τι συνεπράξατε,
ὧν εὐεργεσίας καὶ μισθοὺς ἀντικεκόμισθέ που, κατα-
λογίζῃ, ὅτι δὲ ἡμῖν ἐς τὴν ἐλευθερίαν καὶ σωτηρίαν
ἀδικουμένοις οὐ συμμαχεῖτε, ἐπιλανθάνῃ· οὓς εἰκὸς
ἦν, εἰ καὶ μηδὲν ἡμῖν ἐς ἀλλήλους ὑπῆρχεν, ἀλλὰ νῦν
ἄρχειν ἐθελοντὰς ὑπερμαχῆσαι τῆς Ῥωμαίων δημοκρα-
296 τίας, Δωριέας ὄντας. οἳ δ' ἀντὶ τοιούτων ἔργων καὶ
λογισμῶν συνθήκας ἡμῖν προφέρετε, γενομένας μὲν

---

5 ὑμεῖς νῦν εὔνως i, unde οἷς δὴ ὑμεῖς καὶ νῦν εὔνως ci. Mend., non recte, opinor, νῦν del. Schw. ἔχετε ab 6 ἔστι] ἦν vel ἦν δ' ἂν ci. Mend., sed cf. ad v. 7 7 ὀρεγόμεθα ci. Cob. p. 227, contra Schenkl p. 177 coll. Demosth. 18 § 12 10 Ῥωμαίων ci. Mend., sed Ῥωμαίοις cum φιλίαν iungendum videtur (Kratt p. 15) 11 ⟨τοὺς⟩ ἀκρίτους ci. Mend., sed cf. Loesch p. 33 sq. 21 ἄρχειν] ἀρχὴν, quod ante ὑπῆρχεν (v. 20) collocari voluit, ci. Mend., at videtur imitatio Homeri, cf. Il. 16, 65, alibi ἐθελοντὰς Schw., ἐθέλοντας libri

43 a.C.

ὑμῖν καὶ τάσδε πρὸς Γάιον Καίσαρα, τῆσδε τῆς μοναρ-
χίας ἡγεμόνα· λέγουσι δ' ὅμως αἱ συνθῆκαι Ῥωμαίους
καὶ Ῥοδίους ἐν ταῖς χρείαις ἀλλήλοις ἀμύνειν. ἀμύνατε 297
οὖν ἐς τὰ μέγιστα κινδυνεύουσι Ῥωμαίοις. Κάσσιος
ὑμῖν ἐστιν ὁ τὰς συνθήκας τάσδε προφέρων καὶ ἐπὶ
συμμαχίαν καλῶν, Ῥωμαῖος ἀνὴρ καὶ Ῥωμαίων στρα-
τηγός, ὥς φησι τὸ ψήφισμα τῆς βουλῆς, ἐν ᾧ πάντας
ὑπακούειν ἡμῖν ἔταξε τοὺς τοῦ Ἰονίου πέραν. τὰ δ' 298
αὐτὰ καὶ Βροῦτος ὑμῖν προτείνει ψηφίσματα καὶ Πομ-
πήιος, τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐπιτετραμμένος,
τὰς δ' ἱκετείας ἐπὶ τοῖς ψηφίσμασι καὶ οἵδε πάντες,
ὅσοι φεύγουσιν ἀπὸ τῆς βουλῆς, οἳ μὲν ἐς ἐμὲ καὶ
Βροῦτον, οἳ δ' ἐς Πομπήιον. ἔστι δὲ δή που τὸ συγ- 299
κείμενον, Ῥωμαίοις Ῥοδίους βοηθεῖν, κἂν καθ' ἕνα
χρῄζωσιν. εἰ δὲ οὔτε στρατηγοὺς ἡμᾶς οὔτε Ῥωμαίους
ἔτι, ἀλλὰ φυγάδας ἢ ξένους ἢ κατακρίτους, ὡς οἱ προ-
γράψαντες λέγουσιν, ἡγεῖσθε, οὐ πρὸς ἡμᾶς ἐστιν ὑμῖν
ἔτι, ἀλλὰ πρὸς Ῥωμαίους, ὦ Ῥόδιοι, τὰ συγκείμενα·
ἡμεῖς δὲ ξένοι καὶ ἀλλότριοι τῶν συνθηκῶν ὄντες πο-
λεμήσομεν ὑμῖν, ἢν μὴ ἐς πάντα κατακούητε".

τοιαῦτα μὲν ὁ Κάσσιος ἐπειρωνευσάμενος τὸν Ἀρ- 300
71 χέλαον ἀπέλυεν, Ἀλέξανδρος δὲ καὶ Μνασέας, οἱ Ῥο-
δίων ἡγούμενοι, ταῖς τριάκοντα καὶ τρισὶ ναυσὶν ἀν-
ήγοντο ἐπὶ Κάσσιον ἐς Μύνδον ὡς προκαταπλήξοντες
τῷ ἐπίπλῳ· καί τι που καὶ κούφως εἶχον ἐλπίδος, ὅτι

---

1 ⟨τὸν⟩ τῆσδε ci. Mend., cf. v. 10 5 ὁ om. i 10 ⟨ὁ⟩ τὴν ci. Mend., cf. v. 1 et ad I § 172 11 τὰς δ' οἰκετείας V 14 κἂν θ' ἕνα (sic) B 15 χρῄζουσιν i 17 πρὸς ὑμᾶς O 22 Μνασέας] *Manases* h. l. C 24 Μύνδον] *Gnidum* C, const. 25 κούφης Musgr. (cf. Thuc. 2, 51, 6), vulgo, sed cf. § 270. 559

---

1 πρὸς Γάιον Καίσαρα] cf. W. Henze, De civitatibus liberis, quae fuerunt in provinciis populi romani, diss. Berol. 1892, p. 56

43 a. C.
καὶ Μιθριδάτῃ ἐς Μύνδον ἐπιπλεύσαντες ἐδόκουν ἐς
301 *τὸ τοῦ πολέμου τέλος εὐτυχῆσαι. εἰρεσίᾳ δὲ ἐς ἐπί-*
δειξιν χρώμενοι τήν τε πρώτην ἡμέραν ηὐλίσαντο ἐν
Κνίδῳ καὶ τῆς ἐπιούσης ἐπεφαίνοντο τοῖς ἀμφὶ τὸν
302 *Κάσσιον ἐκ τοῦ πελάγους. οἳ δὲ θαυμάσαντες ἀνταν-*
ήγοντο, καὶ τὸ ἔργον ἦν ἑκατέρωθεν ἰσχύος τε καὶ δυ-
νάμεως· Ῥόδιοι μὲν γὰρ ναυσὶ κούφαις διεξέπλεόν τε
τοὺς πολεμίους ὀξέως καὶ περιέπλεον καὶ ἐπανόδοις
ἐχρῶντο, Ῥωμαῖοι δὲ ἐπὶ νεῶν βαρυτέρων, ὅτε συμ-
πλακεῖεν, ἀπὸ βαρυτέρας ῥύμης ἐπεβάρουν ὥσπερ ἐν
303 *πεζομαχίᾳ. τοῦ δὲ Κασσίου πλήθει νεῶν τὰς πολε-*
μίας περιλαβόντος, οἱ μὲν Ῥόδιοι περιπλεῖν ἔτι καὶ
διεκπλεῖν οὐκ ἐδύναντο, ἐμβάλλουσι δ' αὐτοῖς μόνον
ἐκ τοῦ μετώπου καὶ ἀναχωροῦσιν ἡ μὲν ἐμπειρία δι-
έφθαρτο ὑπὸ τῆς στενοχωρίας κεκυκλευμένοις, αἱ δὲ
ἐμβολαὶ καὶ ἀποσιμώσεις ἐς βαρυτέρας τὰς Ῥωμαίων
ναῦς ἀσθενεῖς ἐγίγνοντο, Ῥωμαίοις δ' ἦσαν ἐς κουφο-
304 *τέρας εὔτονοι, μέχρι Ῥόδιαι μὲν τρεῖς αὐτοῖς ἀνδρά-*
σιν ἐλήφθησαν καὶ δύο ἀνερράγησάν τε καὶ κατέδυσαν
καὶ αἱ λοιπαὶ βεβλαμμέναι διέφυγον ἐς τὴν Ῥόδον, αἱ
δὲ Ῥωμαίων ἅπασαι μὲν ἐπανῆλθον ἐς Μύνδον, ἐπ-
εσκευάζοντο δὲ καὶ τούτων αἱ πλέονες βλαβεῖσαι.
305 *τοῦτο μὲν δὴ τῆς ἐν Μύνδῳ Ῥωμαίων τε καὶ Ῥο-* 72
δίων ναυμαχίας τέλος ἦν, καὶ αὐτὴν γιγνομένην ὁ
Κάσσιος ἀπὸ ὄρους καθεώρα· ὡς δὲ ἐπεσκεύασε τὰ

---

2 sq. *ἐπίδειξιν*] *ἔπειξιν* cum Tyrwhitto edit. Did. p. VII scr. Bk.; recte refutavit Mend. coll. Cass. D. 47, 33, 3 4 *ἐπεμφαίνοντο* (sic) i 6 *τε καὶ*] *τε τοῦ* a b 7 *διεξέπλεόν τε* Herw. p. 73, cf. etiam Boiss. ad Cass. D. 39, 42, 2, *διέπλεόν τε* O i, vulgo 9 ⟨*ὄντες*⟩ *ὅτε* ci. Mend., sed cf. ad I § 296 13 *διεπλεῖν* (sic) B *ἐμβάλουσι* (sic) B 15 *κεκυκλωμένοις* ci. C. Steph., sed cf. § 431

43 a. C.

σκάφη, διέπλευσεν ἐς Λώρυμα, Ῥοδίων τι φρούριον
ἐν τῇ περαίᾳ, καὶ τὸ πεζὸν ἐς τὴν Ῥόδον διεβίβαζεν
ἐπὶ ὁλκάδων ὑπὸ Φαννίῳ τε καὶ Λέντλῳ. αὐτὸς δὲ 306
ἐπέπλει ταῖς ὀγδοήκοντα ναυσὶν ἐσκευασμέναις ἐς τὸ
φοβερώτατον καὶ περιστήσας τῇ Ῥόδῳ τὸ πεζὸν ὁμοῦ
καὶ τὸ ναυτικὸν ἡσύχαζεν ὡς ἐνδωσόντων τι τῶν πολε-
μίων. οἳ δὲ ἐπανήχθησαν μὲν αὖθις εὐθαρσῶς, δύο 307
δὲ καὶ τότε ναῦς ἀποβαλόντες συνεκλείσθησαν. καὶ
ἀναδραμόντες ἐπὶ τὰ τείχη πάντα τε ὅπλων ἐπλήρουν
καὶ ἀπεμάχοντο ὁμοῦ τοὺς περὶ τὸν Φάννιον ἀπὸ τῆς
γῆς ἐνοχλοῦντας καὶ τὸν Κάσσιον τοῖς πρὸς θαλάσσῃ
τείχεσι τὸ ναυτικὸν οὐκ ἀνέτοιμον ἐς τειχομαχίαν ἐπ-
αγαγόντα· ἐλπίζων γάρ τι τοιοῦτον ἐπεφέρετο πύρ-
γους ἐπτυγμένους, οἳ τότε ἀνίσταντο. Ῥόδος μὲν δὴ 308
δύο πείραις καμοῦσα ἔκ τε γῆς καὶ θαλάσσης ἐπολι-
ορκεῖτο· καὶ οὐδέν, ὡς ἐν ἔργῳ ταχεῖ καὶ ἀδοκήτῳ,
παρεσκεύαστο αὐτοῖς ἐς πολιορκίαν. ὅθεν ἦν εὔδηλον
ἁλώσεσθαι τάχιστα τὴν πόλιν ἢ χερσὶν ἢ λιμῷ· καὶ
τάδε Ῥοδίων οἱ συνετώτεροι καθεώρων, καὶ Φάννιος
73 αὐτοῖς καὶ Λέντλος διελέγοντο. γιγνομένων δ' ἔτι τού- 309
των ἄφνω Κάσσιος ἦν ἐν μέσῃ τῇ πόλει μετ' ἐπιλέκτου
στρατοῦ, βίας μὲν οὐδεμιᾶς φανείσης οὐδὲ κλιμάκων
ἔργου. εἴκαζον δὲ οἱ πολλοί, καὶ δοκεῖ γενέσθαι, τοὺς

---

3 *φανίῳ* VbC 10. 19 *φάνιον* (-*ος*) VC 12 *ἀνέτοιμον* ⟨*ὂν*⟩ ci. Mend., cf. ad I § 296 13 ⟨*ἔσεσθαι*⟩ *ἐπεφέρετο* ci. Mend., vix recte 16 *ὡς ἐνεργῷ τάχει* Oi, corr. Schw. ex C 19 *ῥωδίων* B 23 *ἔργον* a *δοκεῖ*, quod iam Mend. desideraverat, scripsi, *ἐδόκει* libri, ⟨*ὃ*⟩ *καὶ δοκεῖ* ci. Nauck

---

1 *Λώρυμα*] cf. Benndorf, Reisen in Lykien u. Karien p. 23 sq. 3 de Fannio cf. Borghesi I p. 287, Willems I p. 481 n. 149, Kloevekorn p. 49, Ribbeck n. 36 et 227; hic Fannius alius videtur atque qui § 354 et V § 579 commemoratur. De Lentulo cf. ad II § 500

43 a. C.

χαρίεντας αὐτῷ τῶν πολιτῶν ὑπανοῖξαι πυλίδας ἐλέῳ τῆς πόλεως καὶ προμηθείᾳ τροφῶν.

310 ὧδε μὲν ἑαλώκει Ῥόδος, καὶ Κάσσιος ἐν αὐτῇ προυκάθητο ἐπὶ βήματος καὶ δόρυ τῷ βήματι παρεστήσατο ὡς ἐπὶ δοριαλώτῳ. ἀτρεμεῖν τε κελεύσας τὸν στρατὸν ἀκριβῶς καὶ θάνατον ἐπικηρύξας, εἴ τις ἁρπάσειεν ἢ βιάσαιτό τι, αὐτὸς ἐξ ὀνόματος ἐκάλει Ῥοδίων ἐς πεντήκοντα ἄνδρας καὶ ἀχθέντας ἐκόλαζε θανάτῳ· ἑτέροις δέ, ἀμφὶ τοὺς πέντε καὶ εἴκοσιν, οὐχ εὑρεθεῖσι
311 φυγὴν ἐπέταττεν. χρήματα δὲ ὅσα ἦν ἢ χρυσὸς ἢ ἄργυρος ἐν ἱεροῖς τε καὶ δημοσίοις, πάντα συλήσας ἐκέλευσε καὶ τὸν ἰδιωτικὸν ἐκφέρειν τοὺς κεκτημένους εἰς ἡμέραν ῥητήν· καὶ ἐπεκήρυξε τοῖς μὲν ἐπικρύψασι θάνατον, τοῖς δὲ μηνύσασι δεκάτην, δούλοις δὲ καὶ
312 ἐλευθερίαν. οἱ δ' ἐν μὲν ἀρχῇ πολλοὶ συνέκρυψαν, οὐκ ἐς τέλος ἐλπίζοντες ἀφίξεσθαι τὴν ἀπειλήν· διδομένων δὲ τῶν γερῶν καὶ ⟨κολαζομένων⟩ τῶν μηνυομένων ἔδεισάν τε καὶ προθεσμίαν ἑτέραν λαβόντες οἱ μὲν ἐκ γῆς ἀνώρυσσον, οἱ δὲ ἐκ φρεάτων ἀνίμων, οἱ δὲ ἐξέφερον ἐκ τάφων πολὺ πλέονα τῶν προτέρων.

313 αἱ μὲν δὴ Ῥοδίων συμφοραὶ τοιαίδε ἦσαν, καὶ 74
Λεύκιος Οὐᾶρος αὐτοῖς μετὰ φρουρᾶς ὑπελέλειπτο· ὁ δὲ Κάσσιος ἡδόμενος τῇ ταχυεργίᾳ τῆς ἁλώσεως καὶ τῷ πλήθει τῶν χρημάτων ἐπέταττεν ὅμως καὶ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι τῆς Ἀσίας ἅπασι φόρους ἐτῶν δέκα συμ-

---

1 καὶ ante ἐλέῳ add. a 2 in προμηθείᾳ τροφῶν sine causa haesit Schw. 5 δοριαλώτοις ci. Mend., sed etiam sing. bene habet 10 prius ἢ om. V 11 sq. ἐκέλευσε post ἐκφέρειν V 12 τὰ ἰδιωτικὰ maluit Mend., at cf. § 341, quem locum etiam Bitschofsky p. 447 comparat 13 μὲν om. O ἔτι κρύψασι i 17 ⟨κολαζομένων⟩ Schw., κτεινομένων add. Musgr. 20 τάφρων i

43 a. C.

φέρειν. καὶ οἳ μὲν ἐπράσσοντο συντόνως, ἐξαγγέλλε- 314
*ται δὲ αὐτῷ Κλεοπάτρα μέλλουσα διαπλεῖν μεγάλῳ
στόλῳ καὶ παρασκευῇ βαρυτάτῃ πρὸς Καίσαρά τε καὶ
Ἀντώνιον· τὰ γὰρ ἐκείνων αἱρουμένη καὶ τέως διὰ
τὸν πρότερον Καίσαρα, τότε μᾶλλον ᾑρεῖτο διὰ τὸν
ἐκ Κασσίου φόβον. ὁ δὲ Μοῦρκον μετά τε ὁπλιτῶν* 315
*ἀρίστου τέλους [καὶ τοξοτῶν τινων ἐπὶ νεῶν ἑξήκοντα
καταφράκτων ἐς Πελοπόννησον ἔπεμπε ναυλοχεῖν περὶ
Ταίναρον,... περισυράμενος ἐκ τῆς Πελοποννήσου λείαν,
ὅσην ἔφθασε.*

75 *τὰ δ' ἀμφὶ Λυκίαν καὶ Βροῦτον, μικρὰ καὶ τῶν* 316
*ἀμφὶ τοῦτον ἐς ὑπόμνησιν ἀναλαβόντι ἄνωθεν, ἦν
τοιάδε. ἐπειδὴ παρὰ Ἀπουληίου στρατιάν τέ τινα εἰλή-
φει, ὅσην Ἀπουλήιος εἶχεν, καὶ χρήματα ἐς ἑξακισχίλια
καὶ μύρια τάλαντα, ὅσα ἐκ τῶν φόρων τῆς Ἀσίας
συνείλεκτο, παρῆλθεν ἐς Βοιωτίαν. ψηφισαμένης δὲ* 317
*αὐτῷ τῆς βουλῆς τοῖς τε χρήμασιν ἐς τὰ παρόντα χρῆ-
σθαι καὶ Μακεδονίας ἄρχειν καὶ τῆς Ἰλλυρίδος ἐπὶ
τῇ Μακεδονίᾳ, τὰ μὲν ἐν τοῖς Ἰλλυριοῖς τρία τέλη
[τοῦ] στρατοῦ παραλαμβάνει, Οὐατινίου τοῦ πρότερον*

---

2 *διαπλευσεῖσθαι* ci. Mend., sed cf. ad I § 82 5 *ᾑρῆτο* f 6 *μοῦλκον* V 8 sq. aut *ναυλοχεῖν ⟨Κλεοπάτραν· καὶ ἐναυλόχει⟩ περὶ Ταίναρον* aut cum C *περισυράμενον* et v. 10 *φθάσειε* (cf. ad § 98) scribendum ci. Schw., quorum illud praetuli, lacunam quidem significans post *Ταίναρον*; exciderint fere ⟨*καὶ ἐναυλόχει*⟩ vel. sim. 17 *αὐτὸν* ci. Mend., sed cf. ad II § 533 19 *τοῖς* om. a 20 *τοῦ* ante *στρατοῦ* susp. Schw., del. Mend. *οὐατενίου* Va, *οὐατεννίου* Bbf *προτέρου* V, *Vatinio qui tunc Illyrio praeerat* C, quod nisi potius lacuna 'prioris Caesaris' memoria absorpta esset (cf. Illyr. c. 13), probavit Mend. At App. *πρότερον* sine dubio intellexit 'ante Brutum'

---

13 est M. Apuleius pro quaestore Asiae, cf. Lange, R. Altert. III² p. 527; Ganter, Wochenschr. f. klass. Philol. 1895 p. 63 sq. (cf. III § 259)

43 a. C.
ἄρχοντος Ἰλλυριῶν παραδόντος, ἓν δὲ ἐκ Μακεδονίας ἀφείλετο Γάιον, τὸν ἀδελφὸν Ἀντωνίου. τέσσαρα δὲ ἐπὶ τούτοις ἄλλα συναγαγὼν ὀκτὼ τὰ πάντα εἶχε,
318 *Γαΐῳ Καίσαρι τὰ πολλὰ αὐτῶν ἐστρατευμένα. εἶχε δὲ καὶ ἱππέων πλῆθος καὶ ψιλοὺς καὶ τοξότας, καὶ τοὺς Μακεδόνας ἐπαινῶν ἐς τὸν Ἰταλικὸν ἤσκει τρόπον.*
319 *ἀγείροντι δὲ αὐτῷ στρατὸν ἔτι καὶ χρήματα συντυχία Θράκιος τοιάδε γίγνεται. Πολεμοκρατία, γυνή τινος τῶν βασιλίσκων, ἀναιρεθέντος αὐτῇ τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ ἐχθρῶν δείσασα περὶ τῷ παιδὶ ἔτι ὄντι μειρακίῳ, ἧκεν αὐτὸν φέρουσα καὶ ἐνεχείρισε Βρούτῳ, ἐνεχείρισε δὲ*
320 *καὶ τοὺς τοῦ ἀνδρὸς θησαυρούς. ὃ δὲ τὸν μὲν παῖδα Κυζικηνοῖς ἀνατρέφειν παρέδωκε, μέχρι σχολάσειεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν καταγαγεῖν, ἐν δὲ τοῖς θησαυροῖς εὗρε παράδοξον χρυσίου τι πλῆθος καὶ ἀργύρου. καὶ τοῦτο*
321 *μὲν ἔκοπτε καὶ νόμισμα ἐποίει· ὡς δὲ ἦλθέ τε ὁ Κάσ-* **76**
42 a. C. *σιος καὶ ἔδοξε Λυκίους καὶ Ῥοδίους προεξαιρεῖν, ἐτράπετο Λυκίων ἐπὶ Ξανθίους πρώτους. οἳ δὲ τά τε προάστεια σφῶν καθεῖλον, ἵνα μὴ ἐς κατάλυσιν αὐτοῖς ὁ*

---

4 *γαΐ καίσαρι* (sic) B 6 *ἐπαινῶν* non vertit C, cf. ad III § 324 7 sq. *συντυχία Θράκιος*] *ex Thracia* vertit C, haesit Schw.; *Θράκιος* deleri et *Θρακίων* ante *βασιλίσκων* addi voluit Herw. p. 73, integra verba tradita putavit Mend. 9 *βασιλίσκων* Schw., *reguli cuiusdam uxor* C, *βασιλικῶν* Oi 10 *μειρακίῳ* scripsi secutus Mend., *παιδίῳ* ed. Bk. et Mend. ipse, *παιδὶ* Oi, *infante* C 15 *τι*] *τε* cum b scr. Bk. et Mend. 18 sq. *προάστεια*] cf. ad II § 28

---

8 sq. de Polemocratia eiusque filio cf. quae inter se dissentientes disputant Mommsen, Eph. epigr. 2 (1875) p. 251 sqq., Perrot, Mémoires d'archéol. (1875) p. 218 sq., Dittenberger, I. G. III, 1 n. 552 et 553, Loewy, Griech. Bildhauerinschr. (1885) p. 224 sq., Joubin, Revue des études grecq. 6 (1893) p. 15. 22 16 de his nummis cf. v. Sallet, Beschr. d. antiken Münzen II p. 23
18 sqq. de bello Lyciorum cf. O. Treuber, Gesch. d. Lykier (1887) p. 192 sqq., de Xanthiorum urbe Benndorf (v. ad § 305) p. 84 sqq.

42 a. C.
Βροῦτος μηδ' ἐς ὕλην ἔχῃ χρῆσθαι, καὶ τὴν πόλιν
περιταφρεύσαντες ἀπεμάχοντο ἀπὸ τῆς τάφρου, τὸ μὲν
βάθος οὔσης πεντήκοντα ποδῶν βαθυτέρας, τὸ δὲ πλά-
τος κατὰ λόγον τοῦ βάθους, ὥστε παρ' αὐτὴν ἑστῶτες
ἠκόντιζόν τε καὶ ἐτόξευον ὥσπερ ἐν μέσῳ ποταμὸν
ἔχοντες ἀπέρατον. ὁ δὲ Βροῦτος αὐτὴν ἔχου βιαζόμε- 322
νος καὶ σκεπαστήρια τῶν ἐργαζομένων προυτίθει καὶ
τὸν στρατὸν ἐς ἡμέραν καὶ νύκτα ἐμέριζε, καὶ τὴν ὕλην
μακρόθεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀγῶσι, σὺν δρόμῳ καὶ βοῇ
μετέφερεν, οὐδὲν ἐκλείπων σπουδῆς καὶ πόνου. ὅθεν 323
αὐτῷ τὸ ἔργον ἐλπισθὲν ἢ οὐκ ἔσεσθαι κωλυόντων
⟨τῶν⟩ πολεμίων ἢ πολλοῖς μησὶ μόλις ἔσεσθαι, ὀλί-
77 γαις ἡμέραις ἐξείργαστο, καὶ οἱ Ξάνθιοι κατακλεισθέν-
τες ἐπολιορκοῦντο. καὶ αὐτοῖς ὁ Βροῦτος τοὺς μὲν ἐκ 324
μηχανημάτων εἰς τὰ τείχη, τοὺς δὲ ἐκ ποδὸς ἐπῆγεν
ἐπὶ τὰς πύλας καὶ πάντας ἐνήλλασσε συνεχῶς. οἳ δὲ
ἀκμῆσιν αἰεὶ κεκμηκότες συμφερόμενοι καὶ τετρωμένοι
πάντες, ὅμως ὑπέμενον, ἕως σφίσιν αἱ ἐπάλξεις διέμε-
νον. ὡς δὲ καὶ αὗται κατεσύρησαν καὶ οἱ πύργοι διερ- 325
ρώγεσαν, ὑποτοπήσας τὸ ἐσόμενον ὁ Βροῦτος ἐκέλευσε
τὰς ἐφέδρους τῶν πυλῶν τάξεις ἀποστῆναι· καὶ οἱ
Ξάνθιοι νομίσαντες ἀφυλαξίαν καὶ ἀμέλειαν εἶναι
νυκτὸς ἐξέδραμον μετὰ λαμπάδων ἐπὶ τὰ μηχανήματα.
ταχὺ δὲ ἐκ συνθήματος αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων ἐπιδρα- 326
μόντων, συνέφευγον αὖθις ἐς τὰς πύλας· καὶ τῶν φυ-

---

6 ἀπέρατον, quod ci. Nauck, habet B, ἀπέραντον ceteri 7 προυτέθει (sic) B 9 ὥσπερ ἐν τοῖς ἀγῶσι post βοῇ collocari maluerunt Schw. et Mend., non recte, cf. similem collocationem § 385 10 ἐκλείπων] ἀπολείπων aut ἐλλείπων ci. Herw. p. 73, sed cf. Hann. c. 28 extr. et c. 55, v. etiam ad I § 328 12 τῶν add. Mend. 19 αὗται Mend., *et illa* C, αὐταὶ Oi 25 συνέφυγον maluit Mend., cf. praef.

43 a. C.
*λάκων αὐτὰς προαποκλεισάντων ὑπὸ δέους, μὴ συν-
εσπέσοιεν οἱ πολέμιοι, φθόρος ἦν Ξανθίων πολὺς ἀμφὶ
ταῖς πύλαις ἀποκεκλεισμένων.*
327 *οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ἐξέδραμον αὖθις οἱ λοιποὶ περὶ* 78
*μεσημβρίαν, ἀναχωρούσης πάλιν τῆς τάξεως, καὶ ἐν-
έπρησαν τὰ μηχανήματα ἅπαντα ἀθρόως. πεπετασμένων
δ' αὐτοῖς τῶν πυλῶν διὰ τὸ πρότερον πάθος, συν-*
328 *εισέπεσον ἀμφὶ δισχιλίους μάλιστα Ῥωμαίων. καὶ ἑτέ-
ροις δὲ εἰσωθιζομένοις ἀμφὶ τὴν εἴσοδον ἐπέπεσον αἰ-
φνίδιον αἱ πύλαι, εἴθ' ὑπό του Ξανθίων εἴτε καὶ
αὐτομάτως τῶν χαλαστηρίων διαρραγέντων, ὥστε τῶν
ἐσβιασαμένων Ῥωμαίων τοὺς μὲν ἀπολέσθαι, τοὺς δὲ
ἔνδον ἀποληφθῆναι, τὰς πύλας οὐ δυναμένους ἔτι ἀνα-*
329 *σπάσαι, χωρὶς ἀνασπαστηρίων γενομένας. βαλλόμενοι
δ' ἐν τοῖς στενωποῖς ἄνωθεν ὑπὸ τῶν Ξανθίων, βια-
σάμενοί ποτε μόλις ἐς τὴν ἀγορὰν ἐγγὺς οὖσαν διέδρα-
μον· κἀνταῦθα τῶν μὲν συμπλεκομένων σφίσι κρα-
τοῦντες, τοξευόμενοι δὲ χαλεπῶς καὶ οὐδὲν ἔχοντες
αὐτοὶ τόξον ἢ ἀκόντιον, παρὰ τὸ Σαρπηδόνειον, ἵνα*
330 *μὴ κυκλωθεῖεν, διέδραμον. οἱ δ' ἔξω τείχους Ῥωμαῖοι
περὶ τῶν ἔνδον ἀγανακτοῦντές τε καὶ δεδιότες, Βρού-
του περιθέοντος αὐτούς, ἐς πᾶσαν ἐμερίζοντο πεῖραν,
οὔτε τὰς πύλας δυνάμενοι ῥῆξαι σιδήρῳ περιβεβλημέ-
νας, οὔτε κλιμάκων ἢ πύργων ἐμπεπρησμένων εὐπο-*
331 *ροῦντες. ἀλλ' οἳ μὲν ἐσχεδίαζον κλίμακας, οἳ δὲ κεραίας*

---

2 *πολὺς* Va, *πολλὺς* f, *πολλὸς* Bb 3 *ταῖς πύλαις*, corr. ex *τὰς πύλας*, B *ἀποκεκλειμένων* Bbf 4 *περὶ*] *μετὰ* V 5 *ἀναχωρησάσης* ci. Mend., sed cf. praef. 10 *εἴθ' υ* (in extr. v.) *ὑπὸ* B 13 *ἀπολειφθῆναι* b 17 sq. *κἀνταῦθα — κρατοῦντες* om. iC 19 *σαρπηδόνιον*, sed *ι* corr in *ει*, O 24 *ἐμπεπρησμένων* susp. Mend., ⟨*ἅτε*⟩ *ἐμπεπρησμένων* ci. Nauck, ⟨*ἀντὶ τῶν*⟩ *ἐμπεπρησμένων* Keil

42 a.C.

τοῖς τείχεσι προστιθέντες ὡς διὰ κλιμάκων ἐπεχείρουν,
οἱ δὲ καὶ σιδήρια ὀξέα καλῳδίοις περιτιθέντες ἐσφεν-
δόνων τὰ σιδήρια ἐς τὸ τεῖχος ἄνω καί, ὅτε κατα-
79 παγείη τινὰ αὐτῶν, ἑαυτοὺς ἀνίμων. Οἰνοανδεῖς δὲ 332
γείτονες, διὰ τὴν ἐς τοὺς Ξανθίους ἔχθραν τῷ Βρούτῳ
συμμαχοῦντες, διὰ τῶν κρημνῶν ἐπετροβάτουν ἄνω·
καὶ αὐτοὺς ἰδόντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐμιμοῦντο ἐπιμόχθως.
καὶ πολλοὶ μὲν ἐξέπιπτον, εἰσὶ δ' οἳ τὸ τεῖχος ὑπερ- 333
βάντες καὶ πυλίδα ἀνέῳξαν, ᾗ προεσταύρωτο πυκνο-
τάτοις σταυροῖς, καὶ τοὺς εὐτολμοτάτους αἰωρουμένους
ὑπὲρ τὰ σταυρώματα ἐσεδέχοντο. καὶ πλείους γενόμενοι
τὰς πύλας ἔκοπτον, οὐ περιβεβλημένας ἔτι τῷ σιδήρῳ
τὰ ἐντός, ἀντικοπτόντων αὐτοῖς ἅμα ἔξωθεν ἑτέρων ἐς
τὸ αὐτὸ καὶ συνεργούντων. Ξανθίων δὲ σὺν μεγάλῃ 334
πάνυ βοῇ τοῖς ἀμφὶ τὸ Σαρπηδόνειον οὖσι Ῥωμαίοις
ἐπιθεόντων, δείσαντες ὑπὲρ αὐτῶν, ὅσοι περὶ τὰς πύ-
λας ἔνδοθέν τε καὶ ἔξωθεν αὐτὰς ἔκοπτον, ὑπὸ μανιώ-
δους ὁρμῆς ἐβιάζοντο καὶ διαρρήξαντες ἐσέδραμον
ἀθρόοι, δύνοντος ἄρτι τοῦ θεοῦ, μετὰ ἀλαλαγῆς, ἵνα
80 σύμβολον εἴη τοῖς ἐντὸς οὖσιν. ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως 335

---

1 ἐπεχείρουν] *ascendebant* C, unde Mend. ci. ⟨ἀναβαίνειν⟩ ἐπεχείρουν, inut., cf. etiam Cob., Mnemos. 15 (1887) p. 281 2 σιδήρεα V 3 τὰ σιδήρια cum C del. Mend., non recte, opinor 4 Οἰνοανδεῖς restitui ex titulis (cf. Bull. de corr. hell. 10 (1886) p. 216 sqq.) et nummis (cf. Brit. Mus. Catal. Greek Coins Lycia p. 73), οἰνανδεῖς Bi, οἰνανθεῖς V, *Inandes* C 7 ὑπομόχθως i 9 καὶ cum C del. Mend., sed intellege: 'non solum murum transcenderunt, sed etiam portulam patefecerunt' περιεσταύρωτο ci. Nauck, sed cf. Thuc. 6, 75, 1 12 ἔτι τῷ] πω ci. Mend., sed οὐ — ἔτι est 'non item' (v. § 330), cf. Xen. Ages. 2, 26, Steph. thes. s. v. ἔτι (t. III p. 2156) 13 sq. ἐς τὸ αὐτὸ post καὶ poni maluit Mend. 15 σαρπηδόνιον b 19 μετ' ἀλλαγῆς i 20 ἐκτὸς V

---

4 de Oenoandensibus cf. Petersen-v. Luschan, Reisen in Lykien, Milyas u. Kibyratis p. 178

42 a. C.
οἱ Ξάνθιοι ἐς τὰς οἰκίας συνέτρεχον καὶ τὰ φίλτατα
σφῶν κατέκαινον, ἑκόντα τὴν σφαγὴν ὑπέχοντα. οἰμω-
γῆς δὲ γιγνομένης ὁ Βροῦτος νομίσας ἁρπαγὴν εἶναι
336 τὸν στρατὸν ἀνεῖργε διὰ κηρύκων· ὡς δὲ ἔγνω τὸ
γιγνόμενον, ᾤκτειρεν ἀνδρῶν φρόνημα φιλελεύθερον
καὶ σπονδὰς περιέπεμπεν. οἳ δὲ καὶ τοὺς φέροντας
ἔβαλλον καὶ τὰ σφέτερα πάντα ἀνελόντες ἐς πυρὰς
προνενησμένας ἐν ταῖς οἰκίαις ἐπέθεσαν καὶ τὸ πῦρ
337 ἅψαντες ἑαυτοὺς ἐπικατέσφαξαν. Βροῦτος δὲ τῶν ἱερῶν
περισώσας ὅσα ἐδύνατο, μόνους θεράποντας εἷλε Ξαν-
θίων καὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν γύναια ὀλίγα ἐλεύθερα καὶ
ἄνδρας οὐδὲ ἐς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα πάντας.
338 Ξάνθιοι μὲν δὴ τρίτον ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἀπώλ-
λυντο ἐλευθερίας οὕνεκα. καὶ γὰρ ἐπὶ Ἁρπάγου τοῦ
Μήδου, Κύρῳ τῷ μεγάλῳ στρατηγοῦντος, ὧδε σφᾶς
ἀντὶ δουλοσύνης διέφθειραν, καὶ τάφος Ξανθίοις ἡ
πόλις ἀνειληθεῖσιν ὑπὸ Ἁρπάγου τότε ἐγένετο· καὶ ἐπὶ
Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου φασὶν ὅμοια παθεῖν, οὐχ
ὑποστάντας οὐδὲ Ἀλεξάνδρῳ μετὰ τοσῆσδε γῆς ἀρχὴν
339 ὑπακοῦσαι. Βροῦτος δὲ ἐς Πάταρα ἀπὸ Ξάνθου κατῄει, **81**
πόλιν ἐοικυῖαν ἐπινείῳ Ξανθίων, καὶ περιστήσας αὐ-
τοῖς τὸν στρατὸν ἐκέλευσεν ἐς πάντα ὑπακούειν ἢ τὰς
Ξανθίων συμφορὰς προσδέχεσθαι· προσήγοντό τε αὐ-

1 *φίλτερα* VC 2 *κατέκανον* i 10 *εἷλε* Mend. ex C, qui: *cepit; εἶχε* Oi, sed *λ* supra *χ* V[1] 11 *ἀνδρῶν*] corruptum, *ἄλλων* vel *ἀστῶν* ci. Schw., bene, *ἐλευθέρων*, deleto *ἐλεύθερα*, Mend. 12 *ἄνδρας*] *ἄνανδρα* iC *καὶ* om. V ⟨*τοὺς*⟩ *πάντας* ci. Herw. p. 73 14. 17 *Ἁρπάγου* Schw., *ἁρπάλου* libri 17 *ἀνειληθεῖσιν* Petersen, *κατειληθεῖσιν* iam bene coniecerat Herw. p. 73 ex Herodot. 1, 176, qui haec tradit, *ἀμεληθεῖσα* libri, *ἀποκλεισθεῖσα* ci. Mend. *τότε*] *ποτὲ* V, om. C 19 *δὲ οὐδὲ* ab 20 *ad Patareas* C 21 *ξανθείων* b, ut videtur 22 *ἐκέλευεν* B

18 *ὅμοια παθεῖν*] at cf. Treuber (v. ad § 321) p. 135 adn. 3

42 a. C.

τοῖς οἱ Ξάνθιοι ὀδυρόμενοι τὰ σφέτερα καὶ παραινοῦντες ἀμείνονα βουλεύσασθαι. Ξανθίοις δὲ οὐδὲν 340 ἀποκριναμένων πω τῶν Παταρέων, ἐδίδου τὸ λοιπὸν αὐτοῖς τῆς ἡμέρας ἐς σκέψιν καὶ ἀνεχώρει. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ προσῆγεν. οἳ δὲ ἀπό τε τῶν τειχῶν ἐβόων ὑπακούειν, ἐς ὅ τι βούλοιτο, καὶ τὰς πύλας ἀνεῴγνυον. ὃ δ' ἐσελθὼν ἔκτεινε μὲν οὐδένα οὐδ' ἐξήλασε, χρυ- 341 σὸν δὲ καὶ ἄργυρον, ὅσον ἡ πόλις εἶχε, συνενεγκὼν ἐκέλευε καὶ τὸν ἰδιωτικὸν ἑκάστους ἐσφέρειν ὑπὸ ζημίαις καὶ μηνύμασιν, οἵοις καὶ Κάσσιος ἐκήρυξεν ἐν Ῥόδῳ. καὶ οἳ μὲν ἐσέφερον, θεράπων δὲ τὸν δεσπότην ἐμή- 342 νυσε χρυσίον κρύψαι καὶ πεμφθέντι λοχαγῷ τὸ χρυσίον ἔδειξεν. ἀγομένων δὲ ἁπάντων ὁ μὲν δεσπότης ἐσιώπα, ἡ δὲ ἐκείνου μήτηρ περισώζουσα τὸν υἱὸν εἵπετο, βοῶσα αὐτὴ τὸ χρυσίον κρύψαι. ὁ δὲ οἰκέτης, οὐδὲ ἀνερωτώμενος, τὴν μὲν ἤλεγχε ψευδομένην, τὸν δὲ κρύψαντα. καὶ ὁ Βροῦτος τὸν μὲν νεανίαν ἀπεδέ- 343 ξατο τῆς σιωπῆς καὶ τὴν μητέρα τοῦ πάθους καὶ μεθῆκεν ἀμφοτέρους ἀπαθεῖς ἀπιέναι τὸ χρυσίον φερομένους, τὸν δὲ οἰκέτην ὡς πέρα τοῦ προστάγματος ἐπιβουλεύσαντα τοῖς δεσπόταις ἐκρέμασε.

82 τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ καὶ Λέντλος ἐπιπεμφθεὶς 344 Ἀνδριάκῃ Μυρέων ἐπινείῳ τήν τε ἅλυσιν ἔρρηξε τοῦ λιμένος καὶ ἐς Μύρα ἀνῄει. Μυρέων δέ, ἃ προσέτασσε, δεχομένων χρηματισάμενος ὁμοίως ἐς Βροῦτον ἐπ-

---

2 ἄμεινον ci. Cob. p. 224 8 συνενεγκὼν Bk., συνεισενεγκὼν Of, συνεινεγκὼν b, συναγαγὼν a 9 τῶν ἰδιωτικῶν O ἑκάστου Vb 11 δέ ⟨τις⟩ ci. Herw. p. 73, App. usu neglecto 14 περισώσουσα ci. Mend., sed cf. praef. 20 προστάγματος Bk., *ultra praeceptum* C, πράγματος Oi, quod Mend. fort. tenendum putavit coll. § 127 ὡς πλεονάσαντα τῆς χρείας, vix recte 24 μῦρα V

42 a. C.
345 ανήει. καὶ τὸ κοινὸν τὸ Λυκίων ἐς Βροῦτον ἐπρέσβευε,
συμμαχήσειν τε ὑπισχνούμενοι καὶ ἐσοίσειν, ὅσα δύ-
ναιντο. ὃ δὲ αὐτοῖς ἐσφοράς τε ἐπέβαλε καὶ Ξανθίων
τοὺς ἐλευθέρους ἀπεδίδου τῇ πόλει καὶ τὸ ναυτικὸν
τὸ Λυκίων ἅμα ταῖς ἄλλαις ναυσὶν ἐκέλευε περιπλεῖν
ἐς Ἄβυδον, ἔνθα καὶ τὸ πεζὸν αὐτὸς ἦγε καὶ Κάσσιον
ἐξ Ἰωνίας ἀνέμενεν, ὡς ἐς Σηστὸν ὁμοῦ διαβαλοῦντες.
346 Μοῦρκος δὲ ἐν Πελοποννήσῳ ναυλοχῶν Κλεοπάτραν,
ἐπειδὴ ἔμαθεν αὐτὴν ὑπὸ χειμῶνος ἀμφὶ τῇ Λιβύῃ
βλαβεῖσαν καὶ τὰ ναυάγια εἶδε μέχρι τῆς Λακωνικῆς
ἐκφερόμενα καὶ σὺν ἀρρωστίᾳ μόλις αὐτὴν ἐς τὰ ἑαυ-
τῆς ἐπανιοῦσαν, ἵνα μὴ δι' ἀπραξίας εἴη μετὰ τοσοῦδε
στόλου, διέπλευσεν ἐπὶ Βρεντεσίου καὶ ἐς τὴν ἐπι-
κειμένην τῷ λιμένι νῆσον ὁρμισάμενος ἐκώλυε τὴν
ὑπόλοιπον τῶν πολεμίων στρατιὰν ἢ ἀγορὰν ἐς Μακε-
347 δονίαν περαιοῦσθαι. καὶ αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος ἀπεμάχετο
ναυσὶ μακραῖς, ὅσαις εἶχεν, ὀλίγαις· ἀπεμάχετο δὲ καὶ
πύργοις, οὓς ἐπῆγεν ἐπὶ σχεδιῶν, ὅτε τὸν στρατὸν
ὁλκάσιν ἐκπέμποι κατὰ μέρη, πνεῦμα ἀπὸ τῆς γῆς πολὺ
φυλάσσων, ἵνα μὴ καταλαμβάνοιντο ὑπὸ τοῦ Μούρκου.
κακοπαθῶν δὲ ἐκάλει Καίσαρα, Πομπηίῳ Σέξστῳ κατὰ
Σικελίαν περὶ αὐτῆς Σικελίας ναυμαχοῦντα.

348 ὧδε δὲ εἶχε καὶ τὰ περὶ Πομπήιον. νεώτερος ὢν **83**
45 a. C. ὅδε τῶν Μάγνου Πομπηίου παίδων ὑπερώφθη μὲν
τὰ πρῶτα ὑπὸ Γαΐου Καίσαρος περὶ Ἰβηρίαν, ὡς οὐδὲν
μέγα διὰ νεότητα καὶ ἀπειρίαν ἐργασόμενος, καὶ ἠλᾶτο
περὶ τὸν ὠκεανὸν λῃστεύων σὺν ὀλίγοις καὶ λανθάνων,

---

3 ἐπέβαλλε ci. Mend. 8 μοῦλκος V, const. ἐν] ἀμφὶ ci. Mend., sed facile ex § 315 subauditur περὶ Ταίναρον 9 Λιβύῃ iC, εὐβοίᾳ B, εὐοίᾳ V 19 ἐκπέμπει b 20 καταλαμβάνοιτο V 23 τὰ] τάδε, ut videtur, a 26 ἠλᾶτο f, ἠλλᾶτο V

45 a.C.
ὅτι εἴη Πομπήιος. πλεόνων δὲ ἐς τὸ ληστεύειν αὐτῷ 349
συνιόντων χείρ τε ἦν ἤδη καρτερὰ καὶ ἐξεφαίνετο
Πομπήιος ὤν. καὶ αὐτίκα, ὅσοι τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ
ἀδελφοῦ στρατιῶται γεγονότες ἠλῶντο, ὡς ἐς οἰκεῖον
ἡγεμόνα συνέτρεχον, καὶ Ἀραβίων ἐκ Λιβύης ἀφίκετ'
αὐτῷ, ἀφῃρημένος τὰ πατρῷα, ὥς μοι προείρηται. ὧδε 350
δὲ αὐτῷ πλήθους γενομένου, ἔργα τε ἦν ἤδη ληστηρίου δυνατώτερα καὶ ὄνομα τοῦ Πομπηίου ἀνὰ ὅλην
τὴν Ἰβηρίαν, εὐρυτάτην ἐθνῶν οὖσαν, περιθέοντός τε
καὶ μεθιπταμένου καὶ ἐς χεῖρας οὐχ ὑπομένοντος ἐλθεῖν
τοῖς ἡγουμένοις αὐτῆς ὑπὸ Γαΐῳ Καίσαρι. ὧν ὁ Γάιος 351
πυνθανόμενος ἔπεμπε σὺν στρατῷ πλέονι Καρρίναν
ἐκπολεμήσοντα Πομπήιον. ὃ δὲ καὶ τούτῳ, κουφότερος ὤν, ἐπεφαίνετο ἄφνω καὶ ἀφιπτάμενος ἠνώχλει
καὶ πόλεις ἤδη τινὰς ᾕρει βραχυτέρας τε καὶ μείζους.
84 καὶ ὁ Γάιος ἔπεμψε τῷ Καρρίνᾳ διάδοχον Ἀσίνιον 352
Πολλίωνα πολεμεῖν Πομπηίῳ. ὅν τινα πόλεμον αὐτῶν 44 a.C.
ὁμοίως διαφερόντων, ὅ τε Γάιος Καῖσαρ ἀνῃρέθη καὶ
ἡ βουλὴ κατεκάλει Πομπήιον. ὃ δὲ ἐν Μασσαλίᾳ γενό- 353
μενος περιεσκόπει ἔτι τὰ ἐν Ῥώμῃ. αἱρεθεὶς δὲ καὶ
τῆς θαλάσσης ἄρχειν, καθὰ ἦρχεν αὐτοῦ καὶ ὁ πατήρ,
ἐς μὲν τὴν πόλιν οὐδ' ὣς ἀνῆλθεν, ὅσαι δὲ νῆες ἐν

4 ἠλῶντο f, ἠλλῶντο V 7 προσγενομένου ci. Mend., sed cf. ad II § 382 9 ἐθνῶν om. V, ⟨πάντων⟩ ἐθνῶν ci. Mend., contra Kratt p. 44; ceterum de notione verbi v. Mend., Jahrb. f. cl. Philol. 119 (1879) p. 822 περιθέοντός τε] περιέθει ἐπιόντος τε vel sim. ci. Mend., inut. 10 οὐχ O (sed in B corr. ex ὑπο), οὐκ i; ἔσθ' ὅτε vel ἐνίοτε exspectavit Mend., vix recte 11 αὐτῆς om. V 14 ἐπεφαίνετο] ἐπιφαινόμενός τε malim cum Schw. *aduolans* C, i. e. ἐφιπτάμενος, falso 17 πολίωνα V

6 ὥς μοι προείρηται] cf. § 234 12 est C. Carrinas C. f., cf. Ribbeck n. 59, Münzer ap. Pauly-Wissowa 3, 2 p. 1612 n. 2

44 a. C.
τοῖς λιμέσιν ἦσαν, λαβὼν ἐξέπλευσε σὺν αἷς εἶχεν ἀπὸ
354 τῆς Ἰβηρίας. ἐπιγενομένης δὲ τῆς τῶν τριῶν ἀρχῆς
43 a. C. ἐς Σικελίαν διέπλευσε καὶ Βιθυνικὸν ἄρχοντα αὐτῆς,
οὐ παριέντα οἱ τὴν νῆσον, ἐπολιόρκει, μέχρι προγρα-
φέντες ἐπὶ θανάτῳ καὶ φυγόντες ἐκ Ῥώμης Ἵρτιός τε
καὶ Φάννιος ἔπεισαν ἐκστῆναι Πομπηίῳ Βιθυνικὸν
Σικελίας.
355 ὧδε μὲν ὁ Πομπήιος Σικελίας ἐκράτησε, καὶ ναῦς 85
42 a. C. ἔχων καὶ νῆσον ἐπικειμένην τῇ Ἰταλίᾳ καὶ στρατὸν
ἤδη πολύν, ὅσον τε πρότερον εἶχε καὶ ὅσον οἱ φεύ-
γοντες ἐκ Ῥώμης ἐλεύθερον ἢ δοῦλον ἦγον ἢ αἱ πό-
λεις ἐξ Ἰταλίας ἔπεμπον αὐτῷ, αἵ ἐς ἐπινίκια τοῖς
356 στρατοῖς ἐπηγγελμέναι. ταῖς γὰρ δὴ γνώμαις αἵδε μά-
λιστα τὴν νίκην τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἀπεύχοντο καί,
ὅσα δύναιντο, κρύφα ἀντέπρασσον· ἀποδιδράσκοντές τε
τῶν πατρίδων ὡς οὐκέτι πατρίδων οἱ δυνάμενοι συν-
έφευγον ἐς Πομπήιον, ἀγχοτάτω τε ὄντα καὶ περι-
357 φίλητον ἅπασιν ἐν τῷ τότε. παρῆσαν δ' αὐτῷ καὶ
ναυτικοὶ ἄνδρες ἐκ Λιβύης καὶ Ἰβηρίας, ἔμπειροι θα-
λάσσης, ὥστε καὶ ἡγεμόσι καὶ ναυσὶ καὶ πεζῷ καὶ
358 χρήμασιν ὁ Πομπήιος ἐπῆρτο. καὶ τούτων ὁ Καῖσαρ
ἐπήκοος ὢν ἔπεμπε Σαλουιδιηνὸν ἐπὶ νεῶν στόλου, Πομ-
πήιον ὡς εὐχερὲς ἔργον ἐξελεῖν παραπλέοντα· καὶ αὐ-
τὸς ᾔει διὰ τῆς Ἰταλίας ὡς αὐτᾷ Σαλουιδιηνᾷ συμβο-
359 λήσων περὶ Ῥήγιον. Σαλουιδιηνῷ δ' ὁ Πομπήιος ἀπαντᾷ

5 ἵρτιος Of, *Ircius* C 6 φάνιος VC 12 ἐς om. V 15 ἐς ante ὅσα add. a 22 σαλουιδηνὸν libri, const. 24 αὐτῷ] τῷ ci. Mend.; malim deleri Σαλουιδιηνῷ

3 est A. Pompeius Bithynicus, cf. Ribbeck n. 67 5 de Hirtio cf. ad § 180 6 de Fannio cf. ad § 305 22 ad hoc Salvidieni bellum cf. Mommsen, Zeitschr. f. Numism. 11 (1884) p. 72 sq., Zangemeister, Eph. epigr. 6 (1885) p. 51

42 a. C.

*μεγάλῳ στόλῳ, καὶ πρὸ τοῦ πορθμοῦ ναυμαχίας ἀμφὶ
τὸ Σκύλλαιον αὐτοῖς γενομένης αἱ μὲν τοῦ Πομπηίου
νῆες, κουφότεραί τε οὖσαι καὶ ναυτικωτέρων ἀνδρῶν,
ταχυτῆτι καὶ ἐμπειρίᾳ προὖχον, αἱ δὲ Ῥωμαίων ἅτε
βαρύτεραι καὶ μείζους ἐμόχθουν. ὡς δ' ὁ συνήθης* 360
*τοῦ πορθμοῦ κλύδων ἐπεγίγνετο καὶ διεσπᾶτο ἡ θάλασσα ἐφ' ἑκάτερα ὑπὸ τοῦ ῥοῦ, οἱ μὲν ἧσσον ἐμόχθουν
ὑπὸ ἔθους τοῦ κλύδωνος, οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Σαλουιδιηνόν, οὔτε ἑστῶτες βεβαίως ὑπὸ ἀηθείας οὔτε τὰς κώπας ἔτι ἀναφέρειν δυνάμενοι οὔτε τὰ πηδάλια ἔχοντες
εὐπειθῆ, συνεταράσσοντο, ὥστε κλίνοντος ἐς δείλην
ἑσπέραν ἤδη τοῦ θεοῦ πρότερος ὁ Σαλουιδιηνὸς ἀνεκάλει. ὑπεχώρει δὲ καὶ ὁ Πομπήιος. νῆες δὲ ἑκατέ-* 361
*ρων ἴσαι διεφθάρατο, καὶ τὰς λοιπὰς λελωβημένας τε
καὶ πεπονημένας ὁ Σαλουιδιηνὸς ἐπεσκεύαζεν, ὑποχωρήσας ἐς λιμένα πρὸ τοῦ πορθμοῦ Βαλαρόν.*

86 *ὁ δὲ Καῖσαρ ἐπελθὼν Ῥηγίνοις μὲν καὶ Ἱππωνεῦσι* 362
*μεγάλας πίστεις αὐτὸς ἔδωκεν ἀναλύσειν αὐτοὺς ἐκ τῶν
ἐπινικίων (ἐδεδίει γὰρ ὄντας ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ μάλιστα), καλοῦντος δ' αὐτὸν Ἀντωνίου κατὰ σπουδὴν
διέπλει πρὸς αὐτὸν ἐς τὸ Βρεντέσιον, ἐν ἀριστερᾷ ἔχων
Σικελίαν καὶ Πομπήιον καὶ Σικελίαν ὑπερθέμενος ἐν
τῷ τότε. Μοῦρκος δὲ ἐπιόντος τοῦ Καίσαρος, ἵνα μὴ* 363
*ἐν μέσῳ γένηται Ἀντωνίου τε καὶ Καίσαρος, μικρὸν
ἀναχωρήσας τοῦ Βρεντεσίου, τὰς ὁλκάδας ἐφύλασσεν*

---

2 *σκύλαιον* h. l. Oi   3 *ἀνδρῶν ⟨ἐνόντων⟩* ci. Mend., sed cf. ad § 205   16 *Βαλαρόν* bene habet, cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 60 adn. 20, Nissen, Ital. Landesk. II, 2 p. 961 adn. 6   18 *αὐτὸς*] *αὐτοῖς* V   19 *ἐδέδιε* i   *τούτους* desideravit Mend., inut., cf. ad III § 208   21 sq. *Σικελίαν ἔχων* ci. Zerdik p. 65, probabiliter   22 *καὶ* ante *Πομπήιον* om. i   25 *βρεντησίου* V, const.   *ἐφύλασσον* i

42 a. C.
ἐν τῷ πόρῳ τὸν στρατὸν ἐς Μακεδονίαν ἐκ τοῦ Βρεν-
364 *τεσίου διαφερούσας. αἳ δὲ προεπέμποντο μὲν ὑπὸ*
τριήρων, πνεύματος δὲ πολλοῦ κατὰ θεὸν οἰκείου
γενομένου διέπτησαν ἀδεῶς, οὐδὲν τῶν προπομπῶν
365 *δεηθεῖσαι. καὶ ὁ Μοῦρκος ἀχθόμενος ὅμως ἐφήδρευεν*
ἐπανιούσαις κεναῖς. αἳ δὲ καὶ τότε, καὶ αὖθις ἕτερον
στρατὸν ἄγουσαι, διέπλεον ἱστίοις στρογγύλοις, μέχρι
πᾶς ὁ στρατὸς καὶ ἐπ' αὐτῷ Καῖσάρ τε καὶ Ἀντώνιος
366 *διέπλευσαν. καὶ ὁ Μοῦρκος ὑπό του δαιμόνων βε-*
βλάφθαι νομίζων, ὑπέμενεν ὅμως τὰς ἐκ τῆς Ἰταλίας
αὐτοῖς διαπλεούσας παρασκευὰς ἢ τροφὰς ἢ τὸν ἐπι-
367 *συλλεγόμενον στρατὸν βλάπτων, ὅσα δύναιτο. καὶ αὐτῷ*
Δομίτιος Ἀηνόβαρβος ὑπὸ τῶν ἀμφὶ τὸν Κάσσιον ἐς
τὸ αὐτὸ ἔργον, ὡς χρησιμώτατον δή, μετὰ νεῶν ἄλλων
πεντήκοντα καὶ τέλους ἑτέρου καὶ τοξοτῶν ἐπέμφθη·
ὡς γὰρ οὐκ ἔχουσι τοῖς ἀμφὶ τὸν Καίσαρα τροφὰς δαψι-
λεῖς ἑτέρωθεν ἐδόκει τὰ ἐκ τῆς Ἰταλίας διακλείσειν.
368 *οἳ μὲν δὴ ναυσί τε μακραῖς ἑκατὸν καὶ τριάκοντα*
καὶ ὑπηρετικαῖς πλέοσι καὶ στρατῷ πολλῷ διαπλέοντες

---

1 ⟨*τὰς*⟩ *τὸν* ci. Mend., sed cf. ad I § 172 3 *οἰκείου* videtur 'domo flantis', *οὐρίου* ci. Schw. t. III ind. gr. s. v. *οἰκεῖος* 4 *διεπήδησαν* i *προπομπῶν*, sed *πο* suprascr., B 5 *ἐφήδρευσεν* i 6 *καὶ* ante *αὖθις* om. V *ἕτερον*] *reliquum tollentes exercitus* C, prob. Mend., sed saepius quam bis videntur mare traiecisse, cf. *μέχρι πᾶς ὁ στρατὸς—διέπλευσαν* 11 sq. *ἐπιλεγόμενον* i 12 *βλάπτειν* vel *βλάψων* ci. Mend., inut., cf. praef. 13 *ἀηνόβαρβος*, sed *η* in ras., B, *δ' ἦν ὁ βάρβαρος* i, *ὁ ἀοινόβαρος* V, *Eneobarbus* C; v. ad II § 64 15 *ἐπέμφθη* O, *ἔφθη* i, *uenit* C 16 *οὐχ ἕξουσι* ci. Mend., sed cf. praef. 17 *διακλείειν* vel *διακλεῖσαι* ci. Mend., probabiliter 19 *διαπλέοντες* VC (cf. § 415), *διαπλέοντας* B, *διαπλέοντα* i

---

13 de Cn. Domitio Ahenobarbo cf. Borghesi II p. 50 sqq.
18 *ἑκατὸν καὶ τριάκοντα*] cf. Kromayer (v. ad II § 204) p. 441 adn. 73 (cf. infra § 480)

42 a. C.

87 ἠνώχλουν, Δεκίδιος δὲ καὶ Νωρβανός, οὓς ὁ Καῖσαρ καὶ Ἀντώνιος μετὰ ὀκτὼ τελῶν ἐς Μακεδονίαν προεπεπόμφεσαν, ἐκ Μακεδονίας ἐχώρουν ἐπὶ Θρᾴκης τῆς ὀρείου χιλίους καὶ πεντακοσίους σταδίους, μέχρι πόλιν ὑπερβάντες Φιλίππους τὰ στενὰ τὰ Κορπίλων καὶ Σαπαίων, τῆς Ῥασκουπόλιδος ὄντα ἀρχῆς, κατέλαβον, ᾗ μόνῃ διελθεῖν ἔστιν ἐς τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν γνώριμον ὁδόν. καὶ τοῦτο τοῖς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον, ἐς Σηστὸν ἐξ Ἀβύδου περάσασι, πρῶτον ἀντεκεκρούκει. Ῥασκούπολις δὲ καὶ Ῥάσκος ἤστην ἀδελφὼ Θρᾳκίῳ 369 βασιλίσκω, μιᾶς ἄρχοντε χώρας, οἳ τότε τῇ γνώμῃ περὶ τῆς συμμαχίας διεφέροντο· καὶ Ῥάσκος μὲν τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἀντώνιον συνεμάχει, Ῥασκούπολις δὲ τοῖς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον, τρισχιλίους ἱππέας ἔχων ἑκάτερος. πυνθανομένοις δὲ τοῖς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον περὶ τῶν 370 ὁδῶν ὁ Ῥασκούπολις ἔφη τὴν μὲν δι' Αἴνου καὶ Μαρωνείας ἐπίτομόν τε καὶ συνήθη καὶ λεωφόρον οὖσαν ἐπὶ τὰ Σαπαίων στενὰ ἄγειν, κατεχόντων δὲ αὐτὰ τῶν πολεμίων ἀμήχανα ἐς δίοδον εἶναι, τὴν δὲ περίοδον

1 Δεκίδιος Fabricius ad Cass. D. 47, 35, κεκίδιος Of, κεδίκιος abC 4 χιλίους] δισχιλίους ci. Ihne VIII p. 91 adn. 2, bene, nisi forte App. iter a Macedonia, non a Dyrrhachio computavit 5 pro τὰ ante Κορπίλων habent τῶν O, cf. § 440 Κορπίλων Wesseling ad Hierocl. Synecdemum (Corp. script. hist. Byzant. t. III, Bonn. 1840, p. 404), τορπιδῶν libri 6 Σαπαίων] *Sapeorum* C, σαλαπαίων Oi ⟨καὶ Ῥάσκου⟩ ὄντα ci. Mend., at cave hiatum 11 βασιλίσκω Schw., βασιλικὼ (vel βασιλικῷ) Oi οἳ τότε] ὁπότε i 14 συνεμάχει post ἑκάτερος repetitum in i, del. Schw. 18 σαλαπαίων i

1 sunt L. Decidius Saxa et C. Norbanus Flaccus, cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 75 adn. 6 5 de situ angustiarum cf. Kalopothakes, De Thracia prov. Rom., diss. Berol. 1893, p. 20 sq., qui dissentit ab Appiano 10 de nominum formis cf. W. Tomaschek, Sitzungsber. d. Wien. Akad. t. 131 (1894) I p. 27 sq. et Boiss. ad Cass. D. 47, 25, 2; de hominibus, quae ad § 319 attuli

42 a. C.

371 *τριπλασίονά τε καὶ χαλεπήν. οἳ δὲ τοὺς πολεμίους ὑπο-* 88
λαβόντες οὐκ ἐς κώλυσιν [μὲν] ὁδῶν αὐτοῖς ἀπαντᾶν,
τροφῶν δὲ ἀπορίᾳ ἐς Θρᾴκην ἀντὶ Μακεδονίας ὑπερ-
βῆναι, ἐβάδιζον ἐπὶ Αἴνου καὶ Μαρωνείας, ὅθεν ἐπὶ
Λυσιμαχείας τε καὶ Καρδίας, αἳ τὸν ἰσθμὸν τῆς Θρᾳ-
κίου χερρονήσου διαλαμβάνουσιν ὥσπερ πύλαι, μετὰ
372 *δὲ ἄλλην ἡμέραν ἐς τὸν Μέλανα κόλπον ἀφίκοντο. καὶ*
τὸν στρατὸν ἐξετάζουσιν αὐτοῖς ἐγένοντο πάντες ὁπλι-
τῶν ἐννεακαίδεκα τέλη, Βρούτου μὲν ὀκτώ, Κασσίου
δὲ ἐννέα, ἐντελὲς οὐδέν, ἀλλ' ἐς δύο που τέλη μάλιστα
ἀναπληρούμενα, ὡς γίνεσθαι μυριάδας ὁπλιτῶν ἀμφὶ
373 *τὰς ὀκτώ. ʹἱππεῖς δὲ ἦσαν Βρούτῳ μὲν Κελτοὶ καὶ*
Λυσιτανοὶ τετρακισχίλιοι καὶ Θρᾷκες καὶ Ἰλλυριοὶ
Παρθηνοὶ καὶ Θεσσαλοὶ δισχίλιοι, Κασσίῳ δὲ Ἴβηρές
τε καὶ Κελτοὶ δισχίλιοι καὶ ἱπποτοξόται Ἄραβές τε
καὶ Μῆδοι καὶ Παρθυαῖοι τετρακισχίλιοι. σύμμαχοι δὲ

---

1 *καὶ χαλεπὴν οἶδε· τοὺς δὲ πολεμίους* i 2 *μὲν* om. f, post *ὁδῶν* collocant ab, del. Mend. *αὐτοῖς* Oi, corr. Mend. 3 sq. *ὑπερβῆναι· ἐβάδιζον οὖν ἐπὶ* i 4 sq. corrupta. Aut *ἕωθεν ἀπὸ Λυσιμαχείας* aut *ἐβάδιζον ⟨τὴν⟩ ἐπὶ Αἴν. καὶ Μαρ. ὁδὸν ἀπὸ Λυσ.* ci. Schw., illud probabilius 10 *ἐννέα*] *ἕνδεκα* ci. Heuzey et Daumet (v. ad II § 152) p. 100 adn. 1 et postea Mend., cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 74 adn. 5 10 *ἐντελὲς* — 11 *ἀναπληρούμενα*] *reliquas minime integras sed quae duas adimplerent* vertit C; *ἄλλα τε δύο τέλη ὑπὸ Μακεδόνων ἀναπληρούμενα* et v. 8 sq. *πολιτῶν* pro *ὁπλιτῶν* ci. Ihne VIII p. 88 adn. 1, contra Gardthausen l. c. *⟨δ'⟩ οὐδὲν* ci. Nauck *ἐς δύο*] *ἐς δυώδεκα* ci. Schw. t. III ind. gr. s. v. *ἀναπληρόω*, quod probant Mend. et Domaszewski (v. ad II § 126) p. 185 adn. 6, ille quidem cogitans etiam de *ἐς τεσσαρεσκαίδεκα* (i. e. *ιδ'*). Aliter Appiani verba interpretatur Schelle (v. ad II § 452) p. 30 adn. 2 13 *ἰλλυροὶ* Bf *Ἰλλυριοὶ ⟨τρισχίλιοι καὶ⟩* ci. Schw. ex § 454 extr., malim *Θρᾷκες ⟨τρισχίλιοι⟩* (cf. § 369); contra Schelle l. c. adn. 5, non recte 14 *Παρθηνοὶ*] *παρθυαῖοι* a, *Παρθινοὶ* vel etiam *Παρθῖνοι* cum Meineke ad Steph. Byz. s. v. *Πάρθος* voluit Boiss. ad Cass. D. 41, 49, 2, valde probabiliter, cum saepe in Appiani codicibus *ι* abierit in *η* 15 *ἄρραβές τε* i

42 a. C.

εἵποντο βασιλεῖς καὶ τετράρχαι Γαλατῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ, πεζόν τε ἄγοντες πολὺν ἄλλον καὶ ἱππέας ὑπὲρ πεντακισχιλίους.

89 *τοσήδε μὲν στρατιὰ τοῖς ἀμφὶ τὸν Κάσσιον ἐπὶ τοῦ* 374
Μέλανος κόλπου διεκρίθη, καὶ τοσῇδε ἐχώρουν ἐπὶ τὸ
ἔργον, τὴν λοιπὴν ἔχοντες ἐπὶ τῶν ἀλλαχόθι χρειῶν.
καθήραντες δὲ αὐτὴν τοῖς νομιζομένοις ἀνεπλήρουν
τὰς ἐκ τῶν ἐπηγγελμένων τισὶν ὀφειλομένας ἔτι δωρεάς, πολλῆς μὲν περιουσίας χρημάτων πεφροντικότες,
οἰκειούμενοι δὲ ταῖς δόσεσιν αὐτούς, Γαΐῳ μάλιστα
Καίσαρι τοὺς πλέονας ἐστρατευμένους, μή τις ἐς τὴν
ὄψιν ἢ ὁμωνυμίαν τοῦ νέου Καίσαρος νεωτερίσειεν
ἐλθόντος. καὶ αὖθις ἔδοξε τούτου χάριν καὶ δημη- 375
γορῆσαι. βῆμά τε οὖν ἐπήχθη μέγα, καὶ οἱ στρατηγοὶ μετὰ τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς μόνων ἐς αὐτὸ ἀναβάντες, ὁ δὲ στρατὸς αὐτῶν, ὅ τε ἴδιος καὶ συμμαχικός, κάτω περιστάντες, ἥδοντο εὐθὺς ἐπὶ τῇ ὄψει τοῦ πλήθους ἀλλήλων ἑκάτεροι, ἰσχυροτάτῃ σφίσι φανείσῃ· καὶ θάρσος ἦν ἀμφοτέροις αὐτίκα καὶ ἐλπὶς ἰσχυρά, τοσῶνδε
στρατηγοῦσιν. αὐτά τε πρῶτα πάντων τάδε τοῖς στρα- 376
τηγοῖς τὸν στρατὸν ἐς πίστιν συνῆγε· τίκτουσι γὰρ εὔνοιαν ἐλπίδες κοιναί. θροῦ δὲ ὡς ἐν τοσούτοις ὄντος οἵ τε κήρυκες καὶ οἱ σαλπιγκταὶ σιωπὴν ἐποίουν, καὶ

---

1 *βασιλεῖς καὶ* non vertit C, at Appiani sunt, cf. etiam Niese, Rhein. Mus. 38 (1883) p. 596 adn. 2 2 *πεζῶν* B 5 *ἐχώρουν*] *ἐχρῶντο* ci. Musgr. 12 *ad conspectum aut appellationem* C, unde *ἢ ὁμωνυμίαν* corr. Gel. et Musgr.; *ἡ ὁμωνυμία* (*ὁμονυμία* V) O i 13 *ἐλθόντος* om. C, *ἐπελθόντος* cum Musgr. maluit Mend., cf. ad II § 382 *αὖθις*] *αὐτοῖς* ci. Mend. 14 *ἐπήχθη*] *ἐπήρθη* ci. Mend., inut. 18 *ἰσχυροτάτου σφίσι φανέντος* ci. Herw. p. 73 sq., perperam, cf. Schenkl p. 179, Nauck ad Soph. Oed. Tyr. 1376 22 *θροῦ*] *θορύβου* a, *θεοῦ* vertit C

42 a. C.
γενομένης ποτὲ ὁ Κάσσιος (προῦχε γὰρ ἡλικίᾳ) προ-
ελθὼν μικρὸν ἐκ τῆς τάξεως ἐς τὸ μέσον ἔλεξεν ὧδε.
377 *"ὁ μὲν ἀγὼν πρῶτον ἡμᾶς, ὦ συστρατιῶται, κοι-* **90**
νὸς ὢν ἐς πίστιν ἀλλήλοις συνάγει· συνάπτει δὲ καὶ
ὅσα ὑμῖν ὑποσχόμενοι πάντα ἔδομεν, ὃ μεγίστη πίστις
378 *ἐστὶ καὶ περὶ ὧν ἐς τὸ μέλλον ὑπισχνούμεθα. αἱ δὲ*
ἐλπίδες εἰσὶν ἐν τῇ ἀρετῇ, ὑμῶν τε τῶν στρατευομέ-
νων καὶ ἡμῶν, οὓς ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦδε ὁρᾶτε το-
379 *σούσδε καὶ τοιούσδε ἄνδρας ἀπὸ τῆς βουλῆς. ἔστι δὲ*
καὶ πλῆθος παρασκευῆς, ὅσον ἴστε, σίτου τε καὶ ὅπλων
καὶ χρημάτων καὶ νεῶν καὶ συμμάχων κατά τε ἔθνη
καὶ βασιλέας. ὥστε τί χρὴ τῷ λόγῳ παρακαλεῖν ἐς προ-
θυμίαν τε καὶ ὁμόνοιαν, οὓς ἥ τε παρασκευὴ καὶ τὰ
380 *ἔργα κοινὰ ὄντα συνάγει; περὶ δὲ ὧν διαβάλλουσιν*
ἡμᾶς δύο ἄνδρες ἐχθροί, ἴστε μὲν αὐτὰ ἀκριβέστατα,
καὶ δι' αὐτὸ συστρατεύεσθε ἡμῖν ἑτοίμως, δοκεῖ δὲ
καὶ νῦν ἐπεξελθεῖν ἔτι τὴν αἰτίαν, ἣ μάλιστα ἐπιδεί-
κνυσι τοῦ πολέμου καλλίστην τε οὖσαν ἡμῖν καὶ δικαιο-
τάτην τὴν πρόφασιν.
381 *ἡμεῖς γὰρ Καίσαρα ἐν μὲν τοῖς πολέμοις συστρα-* **91**
τευόμενοί τε αὐτῷ μεθ' ὑμῶν καὶ στρατηγοῦντες ἐπὶ
μέγα ἤρομεν καὶ φίλοι διετελοῦμεν ὄντες, ὡς μὴ δο-
382 *κεῖν αὐτὸν δι' ἔχθραν ὑφ' ἡμῶν ἐπιβεβουλεῦσθαι. τὰ*
δὲ ἐς τὴν εἰρήνην ἐπίμεμπτος ἦν, οὐχ ἡμῖν τοῖς φίλοις,
ἐπεὶ κἀν τούτοις προετιμώμεθα, ἀλλὰ τοῖς νόμοις καὶ

2 ἐς] διὰ B 3 ἡμᾶς Gel., ὑμᾶς libri 5 ὃ] ἣ ci. Cob. p. 232, sed cf. ad I § 122, v. etiam IV § 500. 501. 398 9 δὲ om. i 11 κατά τε] καὶ τά τε B 12 τῷ del. Nauck, vix recte 15 malim ⟨οἱ⟩ δύο ἄνδρες, *hi tres uiri* C, cf. § 399 αὐτὰ] αὐτοὶ ci. Nauck, sed cave hiatum, cf. etiam § 388 (ὅσα ἴστε sine αὐτοὶ) 17 ἔτι] ἐπὶ B ἣ] ἢ B 19 τὴν om. omnes praeter Bf 20 sq. συστρατευόμενόν τε B 21 συστρατηγοῦντες ci. H. Steph., at cf. § 210

42 a. C.
τῷ κόσμῳ τῆς πολιτείας, ὧν οὐδεὶς νόμος οὔτε ἀριστο-
κρατικὸς κύριος οὔτε δημοτικὸς ἔτι ἦν· ἅπερ ἅπαντα
οἱ πατέρες ἡμῶν ἥρμοσαν, ὅτε τοὺς βασιλέας ἐκβαλόν-
τες ἐπώμοσαν καὶ ἐπηράσαντο οὐκ ἀνέξεσθαι βασιλέων
ἐς τὸ μέλλον ἑτέρων. ᾧ τινι ὅρκῳ βοηθοῦντες οἱ τῶν 383
ὀμωμοκότων ἔκγονοι καὶ τὰς ἀρὰς ἀπερύκοντες ἀφ'
ἑαυτῶν οὐχ ὑπεμείναμεν ἐς πολὺ περιιδεῖν ἕνα ἄνδρα,
εἰ καὶ φίλος ἦν ἡμῖν καὶ χρήσιμος, τά τε κοινὰ χρή-
ματα καὶ στρατόπεδα καὶ χειροτονίας ἀρχῶν ἀπὸ τοῦ
δήμου καὶ ἡγεμονίας ἐθνῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς ἐς ἑαυτὸν
περιφέροντα καὶ νόμον ἀντὶ τῶν νόμων καὶ κύριον
ἀντὶ τοῦ δήμου καὶ αὐτοκράτορα ἀντὶ τῆς βουλῆς γι-
92 γνόμενον ἐς ἅπαντα. ὧν ἴσως ὑμεῖς οὐκ ἀκριβῶς ᾐσθά- 384
νεσθε, ἀλλὰ μόνην αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ἀρετὴν
ἑωρᾶτε. νῦν δὲ ῥᾳδίως τε ἂν καὶ ἐκ μόνου τοῦ περὶ
ὑμᾶς μέρους καταμάθοιτε. ὁ γὰρ δῆμος ὑμεῖς ἐν μὲν 385
τοῖς πολέμοις ὑπακούετε ἐς πάντα ὡς κυρίοις τοῖς
στρατηγοῖς, τὸ δὲ κῦρος τόδε ἐν τοῖς εἰρηνικοῖς ἐφ'
ἡμῖν ἀντιλαμβάνετε αὐτοί, προβουλευούσης μὲν τῆς
βουλῆς, ἵνα μὴ σφαλείητε, κρίνοντες δὲ αὐτοὶ καὶ ψη-
φιζόμενοι κατὰ φυλὰς ἢ λόχους καὶ ἀποφαίνοντες
ὑπάτους τε καὶ δημάρχους καὶ στρατηγούς. ἐπὶ δὲ ταῖς 386
χειροτονίαις καὶ τὰ μέγιστα δικάζετε, κολάζοντες ἢ τι-
μῶντες, ὅτε κολάσεως ἢ τιμῆς ἀξίως ἄρξαιμεν ὑμῶν.
ἡ δὲ ἀντίδοσις ἥδε τήν τε ἡγεμονίαν, ὦ πολῖται, ἐς 387
εὐδαιμονίαν ἄκραν ὑπερήγαγε καὶ τοὺς ἀξίους ἐτίμη-

---

1 ὧν] ἧς ci. Mend., sed ὧν respicit ad *τοῖς νόμοις* 4 ὤμοσαν ci. Mend., ut legitur II § 576, sed cf. ad I § 33 7 ὑπέμειναν iC 11 νόμον] νόμων V, νόμους b[2] 15 τε delebat Mend. 18 sq. ἐφ' ὑμῖν ci. Musgr., male 20 σφαλῆτε ci. Mend. 26 προήγαγε ci. Mend.

42 a. C.
σε, καὶ οἱ τετιμημένοι χάριν εἶχον ὑμῖν. ἀπὸ ταύτης
τῆς ἐξουσίας ὕπατον ἐποιήσασθε Σκιπίωνα, ὅτε αὐτῷ
περὶ Λιβύην ἐμαρτυρήσατε· καὶ δημάρχους ἐποιεῖσθε
ἀνὰ ἔτος ἕκαστον, οὓς ἐβούλεσθε, διοισομένους ἡμῖν
388 ὑπὲρ ὑμῶν, εἰ δέοι. καὶ τί μοι καταλέγειν τὰ πολλά,
ὅσα ἴστε; ἀλλ' οὐκ, ἀφ' οὗ Καῖσαρ ἐδυνάστευσεν, οὐκ 93
ἀρχήν τινα, οὐ στρατηγόν, οὐχ ὕπατον, οὐ δήμαρχον
ἐχειροτονήσατε ἔτι, οὐκ ἐμαρτυρήσατε οὐδενί, οὐκ ἀμοι-
βὴν εἴχετε δοῦναι μαρτυροῦντες. ἐν κεφαλαίῳ δὲ εἰ-
πεῖν, οὐδὲ εἷς ὑμῖν χάριν ὤφειλεν, οὐκ ἀρχῆς, οὐχ
389 ἡγεμονίας, οὐκ εὐθυνῶν, οὐ δίκης. ὃ δὲ οἴκτιστον
ἁπάντων ἐγένετο, οὐδ' αὐτοῖς ἐδυνήθητε ἐπικουρῆσαι
τοῖς δημάρχοις ὑμῶν ὑβριζομένοις, ἥν τινα ἀΐδιον ὑμῶν
αὐτῶν ἀρχὴν ἐστήσασθε εἶναι καὶ ἱερὰν καὶ ἄσυλον
ἀπεφήνατε, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀσύλους εἴδετε τὴν ἀρχὴν
τὴν ἄσυλον καὶ τὴν ἐσθῆτα τὴν ἱερὰν ἐς ὕβριν ἀφαι-
ρουμένους ἀκρίτους, ἀπὸ μόνου προστάγματος, ὅτι
ἔδοξαν ὑπὲρ ὑμῶν χαλεπῆναι τοῖς καὶ βασιλέα αὐτὸν
390 ἐθέλουσι προσαγορεῦσαι. ὃ καὶ μάλιστα ἐπαχθῶς ἤνεγ-
κεν ἡ βουλὴ δι' ὑμᾶς· ὑμετέρα γὰρ καὶ οὐ τῆς βου-
λῆς ἐστιν ἡ τῶν δημάρχων ἀρχή. ἐπιμέμψασθαι δὲ
σαφῶς οὐ δυναμένη τὸν ἄνδρα οὐδ' ἐς κρίσιν ἐπαγα-
γεῖν διὰ ἰσχὺν στρατοπέδων, ἃ καὶ αὐτά, τέως ὄντα
τῆς πόλεως, ἑαυτοῦ [ἐ]πεποίητο ἴδια, τὸν ἔτι λοιπὸν
τρόπον ἀμύνασθαι τὴν τυραννίδα ἐπενόησεν, ἐς τὸ

3 ἐποιήσατε a   4 ἡμῖν] ὑμῖν a   5 τί μοι] τί δεῖ ci. Mend., sed cf. Hor. sat. I, 6, 24 sq.: 'quo tibi, Tilli, sumere depositum clavum fierique tribuno?'   6 ἀλλ' οὐκ] ἀλλ' ci. Mend.; an οὐκ ante ἀρχὴν delendum?   10 οὐδεὶς i   13 ἀΐδιον] ἴδιον Gel., vulgo   17 verbis ἀπὸ μόνου προστάγματος explicatur ἀκρίτους. C male vertit: *ex unius mandato*   22 sq. ἀπαγαγεῖν ci. Nauck, ἀγαγεῖν Mend.   24 augmentum delevi, cf. ad I § 85   τὸν ἐπίλοιπον V

42 a. C.
94 σῶμα ἐπιβουλεύσασα. ἔδει δὲ τὴν μὲν γνώμην γενέ- 391
σθαι τῶν ἀρίστων, τὸ δὲ ἔργον ὀλίγων. ἐπεὶ δὲ ἐγέ-
νετό, αὐτίκα ἡ βουλὴ τὴν κοινὴν γνώμην ἐξέφηνε,
σαφῶς μὲν ὅτε καὶ γέρα τυραννοκτονικὰ ἐψηφίζοντο
εἶναι· ἐπισχόντος δὲ αὐτοὺς Ἀντωνίου καθ' ὑπόκρισιν 392
ἀταξίας καὶ οὐδ' ἡμῶν ἀξιούντων διὰ γέρα τῇ πόλει
μᾶλλον ἢ δι' αὐτὴν τὴν πατρίδα βοηθεῖν, τοῦδε μὲν
ἀπέσχοντο, οὐκ ἐθέλοντες ἐφυβρίζειν τῷ Καίσαρι, ἀλλὰ
μόνης τῆς τυραννίδος ἀπηλλάχθαι, ἀμνηστίαν δὲ ἁπάν-
των ἐψηφίσαντο εἶναι καὶ σαφέστερον ἔτι, φόνου μὴ
εἶναι δίκας. καὶ μετὰ μικρόν, Ἀντωνίου τὸ πλῆθος 393
ἐφ' ἡμῖν δημοκοπήσαντος, ἡ βουλὴ καὶ ἀρχὰς ἐθνῶν
τῶν μεγίστων καὶ ἡγεμονίας ἔδοσαν ἡμῖν καὶ γῆς
ἀπέφηναν ἡγεῖσθαι πάσης ἀπὸ τοῦ Ἰονίου μέχρι Συ-
ρίας, πότερον ὡς ἐναγεῖς κολάζοντες ἢ ὡς ἀνδροφόνους
πορφύρᾳ τε ἱερᾷ καὶ ῥάβδοις καὶ πελέκεσι περικοσμοῦν-
τες; ᾧ λόγῳ καὶ Πομπήιον τὸν νέον, οὐδὲν μὲν ἐς 394
ταῦτα συνειργασμένον, ὅτι δὲ μόνον Πομπηίου Μάγνου
τοῦ πρώτου περὶ τῆς δημοκρατίας ἀγωνισαμένου παῖς
καὶ ὅτι μικρὰ τὴν τυραννίδα ἠνώχλει λανθάνων περὶ
Ἰβηρίαν, κατεκάλεσέ τε ἐκ τῆς φυγῆς καὶ τὸ τίμημα
αὐτῷ τῶν πατρῴων ἐκ τῶν κοινῶν ἔκριναν ἀποδοῦναι
χρημάτων καὶ θαλασσοκράτορα ἀπέφηναν, ἵνα κἀκεῖ-

5 αὐτοῖς i 6 ἀταξίας a, *conturbationis* C, ἀταραξίας ceteri, ἀπραξίας ci. Cob. p. 234, perperam ἡμῶν i et V[1] ex corr., ὑμῶν OC 10 ⟨τοῦ⟩ φόνου ci. H. Steph., sed cf. ad II § 235 14 ἁπάσης a 15 ἀνδροφόνους] *tyrannicidas* C, unde H. Steph. ci. τυραννοκτόνους (vel τυραννοφόνους), potuit etiam ἀνδροφόνους ⟨Γαίου Καίσαρος⟩, cf. V § 300, Prooem. c. 14 extr.; πότερον ὡς ἀνδροφόνους κολάζοντες ἢ ὡς εὐαγεῖς πορφύρᾳ ci. Schw., non probabiliter 18 malim μόνον δὲ ὅτι 19 περὶ] ὑπὲρ ci. Nauck, sed cf. ad I § 374 ⟨ἦν⟩ παῖς ci. Mend., παῖς ⟨ἦν⟩ Zerdik p. 60, sed cf. II § 576 init: 23 χρημάτων molestum putavit Mend., sine causa

42 a. C.
395 *νος ἀρχήν τινα ἔχοι δημοκρατικὸς ὤν. τί δὴ πλέον*
ἔργον ἔτι τῆς βουλῆς ἢ σύμβολον ἐπιζητεῖτε τοῦ κατὰ
γνώμην αὐτῆς πάντα πεπρᾶχθαι, πλὴν ἢ λόγῳ μόνον
ὑμῖν ἔτι ὁμολογῆσαι; ὃ καὶ αὐτὸ πράξουσι [καὶ ἐροῦσι]
καὶ λέγοντες ἅμα ὑμᾶς ἀμείψονται μεγάλαις δωρεαῖς,
396 *ὅταν εἰπεῖν καὶ ἀμείψασθαι δύνωνται. νῦν μὲν γὰρ* **95**
ὡς ἔχουσιν, ἴστε. προγράφονται χωρὶς δίκης, καὶ τὰ
ὄντα αὐτοῖς δημεύεται, καὶ κτείνονται χωρὶς καταδίκης
ἐν οἰκίαις, ἐν στενωποῖς, ἐν ἱεροῖς, ὑπὸ στρατιωτῶν, ὑπὸ
θεραπόντων, ὑπὸ ἐχθρῶν, ἐκ μυχῶν ἀνασπώμενοι καὶ
διωκόμενοι πανταχῇ, τῶν νόμων τὸν ἐθέλοντα φεύγειν
397 *ἐώντων. ἐς δὲ τὴν ἀγοράν, ἐς ἣν οὐδενὸς πολεμίου κε-*
φαλήν, ἀλλὰ ὅπλα μόνα καὶ ἔμβολα νεῶν ἐφέρομεν, ὑπά-
των ἄρτι καὶ στρατηγῶν καὶ δημάρχων καὶ ἀγορανόμων
καὶ ἱππέων κεφαλαὶ πρόκεινται· καὶ γέρα τούτων ἐστὶ
398 *τῶν κακῶν ὡρισμένα. τοῦτο γὰρ ἐπανάστασίς τίς ἐστι*
πάντων, ὅσα τέως ἦν ὕπουλα, καὶ ἀνδρολήψια αἰφνί-
δια καὶ μύση ποικίλα γυναικῶν τε καὶ υἱῶν καὶ ἀπ-
ελευθέρων καὶ οἰκετῶν. ἐς τοσοῦτον ἤδη καὶ τοὺς
399 *τρόπους ἡ πόλις ἐπιτέτριπται. καὶ τῶνδε τοῖς πονη-*
ροῖς ἡγεμόνες εἰσὶν οἱ τρεῖς ἄνδρες, αὐτοὶ πρὸ τῶν
ἄλλων ἀδελφοὺς καὶ θείους καὶ ἐπιτρόπους προγρά-
400 *ψαντες. λέγεταί ποτε πρὸς τῶν ἀγριωτάτων βαρβάρων*
ἡ πόλις ἁλῶναι· καὶ οὐδενὸς ἀπέτεμνον οἱ Κελτοὶ κε-

---

1 *ἔχη* V 4 *καὶ ἐροῦσι* del. Nauck 12 *οὐδενὸς*] *οὐδὲ* ci. Mend., *οὐδὲ πολεμίου οὐδενὸς* Nauck 16 *τοῦτο* susp. Mend., at neutrum bene habet, cf. ad § 377 *τίς* om. O, seclusit Mend. coll. § 52, sed sententia aliter h. l. formata est neque in *τίς* offendo (cf. Krüger, Gr. Sprachl.[5] § 51, 16, 2) 17 *καὶ* ante *πάντων* add. b 18 *μίση* a 22 *καὶ ἐπιτρόπους* spectat ad § 47; *mutuo inter se* C, id esset *ἐπιτρέποντες σφίσι* 23 ⟨*τῶν*⟩ *βαρβάρων* ci. Mend., contra Kratt p. 44 et 21 24 sq. ⟨*τὴν*⟩ *κεφαλὴν* ci. Mend., *κεφαλὰς* defendit Kratt p. 33, ut videtur, iure

42 a. C.

φαλάς. οὐδὲ ἐνύβριζον ἀνῃρημένοις οὐδὲ πολεμοῦσιν
ἔτι λαθεῖν ἢ φυγεῖν ἐφθόνουν. οὐδ' αὐτοί πω πόλιν 401
οὐδεμίαν ὧν δορὶ ἐλάβομεν, τοιαῦτα διεθήκαμεν οὐδὲ
ἑτέρους ἐπυθόμεθα διαθεῖναι, οἷα νῦν οὐκ ἰδιῶτις πό-
λις, ἀλλ' ἡγεμονὶς ἀδικεῖται πρὸς τῶν αὐτὴν ἁρμόσαι
καὶ διορθῶσαι τὰ κοινὰ κεχειροτονημένων. τί τοιοῦ- 402
τον εἰργάσατο Ταρκύνιος; ὃν διὰ μιᾶς γυναικὸς ὕβριν,
ἐξ ἔρωτος γενομένην, βασιλέα τε ὄντα ἐξέβαλον καὶ
βασιλεύεσθαι διὰ ἓν ἔργον οὐκέτι ὑπέστησαν.

96 καὶ τάδε, ὦ πολῖται, πράσσοντες οἱ τρεῖς ἡμᾶς 403
ἐναγεῖς λέγουσι, καί φασι μὲν ἀμύνειν Καίσαρι, προ-
γράφουσι δὲ τοὺς οὐδ' ἐπιδημοῦντας, ὅτε ἀνῃρεῖτο. ὧν
καὶ οἵδε εἰσὶν οἱ πλέονες, οὓς ὁρᾶτε, διὰ πλοῦτον ἢ
γένος ἢ γνώμην δημοκρατικῆς διανοίας προγεγραμμέ-
νοι. ᾧ λόγῳ καὶ Πομπήιος μεθ' ἡμῶν προεγράφη, 404
πόρρω μὲν ὢν περὶ Ἰβηρίαν, ὅτε ἡμεῖς ἐδρῶμεν· ὅτι
δέ ἐστι δημοκρατικοῦ πατρός, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν
ὑπὸ μὲν τῆς βουλῆς κατεκλήθη τε καὶ θαλασσοκράτωρ
ἐγένετο, ὑπὸ δὲ τῶν τριῶν προεγράφη. τί δὲ γυναῖ- 405
κες ἐπὶ Καίσαρι συνέγνωσαν αἱ ⟨ἐς⟩ ἐσφορὰς προγεγραμ-
μέναι; τί δὲ ὁ δῆμος ὁ μέχρι δέκα μυριάδων τιμᾶσθαι
τὰ ὄντα κεκελευσμένος ὑπὸ μηνύμασι καὶ ζημίαις, ᾧ
τέλη καινὰ καὶ ἐσφορὰς ἐπιγράφουσι; καὶ τάδε πράσ- 406
σοντες οὐδ' ὡς ἀνεπλήρωσαν τοῖς στρατευομένοις σφίσι
τὰς δωρεάς. ἡμεῖς δέ, οἷς ἀσεβὲς οὐδὲν εἴργασται, καὶ

5 ⟨ἡ⟩ ἡγεμονὶς ci. Mend., sine causa αὐτὴν seclusit Mend. coll. § 31, at hic praecedit οὐκ ἰδιῶτις πόλις, ἀλλ' ἡγεμονὶς 12 ἀνῃρεῖτο Bk., ἀνῄρητο libri 14 γνώμην] δόξαν ci. Mend. 19 ⟨αἱ⟩ γυναῖκες ci. Mend., sed cf. ad II § 646 20 ⟨ἐς⟩ addidi e Mend. coniectura, ἐς φορὰς Oi, ἐσφορὰς ed. Bk. et Mend. 23 ⟨τε⟩ τέλη ci. Mend., inut.

21 ὁ μέχρι δέκα μυριάδων] cf. § 146

42 a. C. τὰ ἐπηγγελμένα δεδώκαμεν καὶ ἕτερα ἕτοιμα ἔχομεν ἐς
ἀμοιβὰς μείζονας. οὕτως ἡμῖν καὶ τὸ δαιμόνιον, ὡς
407 δίκαια πράσσουσι[ν], ⟨συν⟩επιλαμβάνει. ἐπὶ δέ γε τῷ 97
δαιμονίῳ καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπων ὁρᾶν ἔχετε, ἐς τοὺς
ὑμῶν πολίτας ἀποβλέποντες, οὓς εἴδετε μὲν στρατη-
γοῦντας ὑμῶν πολλάκις καὶ ὑπατεύοντας καὶ ἐπαινου-
μένους, ὁρᾶτε δὲ πρὸς ἡμᾶς ὡς εὐαγεῖς καὶ δημοκρα-
τικοὺς καταπεφευγότας καὶ τὰ ἡμέτερα ᾑρημένους καὶ
συνευχομένους ἡμῖν ἐς τὰ λοιπὰ καὶ συναιρομένους.
408 πολὺ γὰρ δικαιότερα ἡμεῖς γέρα τοῖς περισώσασιν αὐ-
τοὺς ἐκηρύξαμεν ὧν ἐκεῖνοι τοῖς ἀναιροῦσιν· οὐδὲ
ὁρῶσιν ἡμᾶς Γάιον μέν, ὅτι ἠξίου μόνος ἄρχειν, ἀν-
ῃρηκότας, τοὺς δὲ τὴν ἐκείνου περιποιουμένους ἀρχὴν
ὑπερορᾶν μέλλοντας καὶ μὴ ἐς ἑαυτούς, ἀλλ' ἐς τὸ μέ-
σον τῷ δήμῳ προτιθέντας τὴν πολιτείαν κατὰ τὰ πά-
409 τρια. ὡς οὖν οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς γνώμης αἱρουμένων
πολεμεῖν ἑκατέρων, ἀλλὰ τῶν μὲν ὑπὲρ δυναστείας καὶ
τυραννίδος, ἣν ἐν ταῖς προγραφαῖς ἐπέδειξαν ἤδη,
ἡμῶν δὲ οὐδέν, ἀλλ' ἢ μόνον ἵνα τῆς πατρίδος ἐλευ-
θερωθείσης ἰδιωτεύοιμεν ὑπὸ τοῖς νόμοις, εἰκότως οἶδέ
τε οἵ ἄνδρες καὶ πρὸ τούτων οἱ θεοὶ τὰ ἡμέτερα κρί-
νουσι. μεγίστη δὲ ἐλπὶς ἐν πολέμοις ἐστὶ τὸ δίκαιον.
410 μηδέ τῳ, εἰ Καίσαρος ἐγένετο στρατιώτης, ἐπὶ νοῦν 98
ἔτι ἴτω. οὐ γὰρ ἐκείνου γε ἦμεν οὐδὲ τότε, ἀλλὰ τῆς

---

2 ἀμειβὰς B 3 ⟨συν⟩επιλαμβάνει Mend. 4 ἐς ⟨τούσδε⟩ τοὺς ci. Schw. 5 πολίτας] βουλευτὰς maluit Mend., inut. 7 sq. ἀριστοκρατικούς, δημο suprascr., V¹ 14 ⟨οὐχ⟩ ὑπερορᾶν ci. H. Steph., prob. Mend. καὶ μὴ i, καὶ μὴ δὲ (i. e. καὶ μηδὲ) O ἐς αὐτοὺς i ⟨τοὺς⟩ (hoc male) ἐς αὐτοὺς ⟨περισπῶντας⟩ ci. H. Steph., inut. 16 προγράφεται post κατὰ τὰ πάτρια add. i, legit C, in mg. ab alt. m. add. in B, om. V, delevit ut glossema iam Schw. οὖν om. V 21 sq. κρινοῦσι Oi, corr. Schw.

42 a. C.

πατρίδος, οὐδ' οἱ διδόμενοι μισθοὶ καὶ δωρεαὶ Καί-
σαρος ἦσαν, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ, ἐπεὶ οὐδὲ νῦν ἐστε
Κασσίου στρατὸς οὐδὲ Βρούτου μᾶλλον ἢ Ῥωμαίων·
ἡμεῖς δ' ἐσμὲν ὑμῖν συστρατιῶται, Ῥωμαίων στρατη-
γοί. καὶ εἰ τόδε καὶ οἱ πολεμοῦντες ἡμῖν ἐφρόνουν, 411
ἐνῆν ἀκινδύνως ἅπασι τὰ ὅπλα καταθέσθαι καὶ τοὺς
στρατοὺς πάντας ἀποδοῦναι τῇ πόλει, κἀκείνην ἑλέ-
σθαι τὰ συνοίσοντα· καὶ εἰ δέχονται ταῦτα, προκαλού-
μεθα. ἐπεὶ δὲ οὐ δέχονται, οὐδ' ἂν δέξαιντο ἔτι διὰ 412
τὰς προγραφὰς καὶ ὅσα ἄλλα ἔδρασαν, ἴωμεν, ὦ συστρα-
τιῶται, μετά τε πίστεως ὑγιοῦς καὶ προθυμίας ἀδόλου
στρατευσόμενοι Ῥωμαίων τῇ τε βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ
μόνοις ὑπὲρ ἐλευθερίας".

99 ἀναβοησάντων δὲ πάντων "ἴωμεν" καὶ εὐθὺς ἄγειν 413
ἀξιούντων, ἡσθεὶς ὁ Κάσσιος τῇ προθυμίᾳ κατεκήρυ-
ξεν αὖθις σιωπὴν καὶ αὖθις ἔλεγε· "θεοὶ μέν, ὅσοι
πολέμων δικαίων δεσπόται, τῆς πίστεως ὑμᾶς, ὦ συ-
στρατιῶται, καὶ προθυμίας ἀμείβοιντο· τὰ δ' ἐς ἀνθρω-
πίνην [στρατηγῶν] πρόνοιαν ὅτι καὶ πλέονα καὶ ἀμεί-
νονά ἐστιν ἡμῖν ἢ τοῖς πολεμίοις, μάθετε οὕτως. τέλη 414
μὲν ὁπλιτῶν ἴσα αὐτοῖς ἀντεπάγομεν, πολλὰ καὶ ἐπὶ
τῶν χρειῶν ἄλλα πολλαχοῦ καταλιπόντες· ἱππεῦσι δὲ
καὶ ναυσὶ πολὺ προύχομεν καὶ συμμάχοις βασιλεῦσί
τε καὶ ἔθνεσι τοῖς μέχρι Μήδων καὶ Παρθυαίων. καὶ 415

---

1 διδόμενοι, prior ι in ras., B, δόμενοι i 4 ὑμῖν, ⟨ὦ⟩ συστρατιῶται, scr. Mend., vim sententiae tollens; tum ponere debuit etiam γὰρ pro δ', et ὑμῖν esset molestum 9 δέξαιντο] δύναιντο ci. Mend. 11 τε om. V 12 στρατευόμενοι cum AC inde a Schw. editores τῇ τε] τε τῇ V 14 ἄγειν ⟨σφᾶς⟩ ci. Mend., cf. ad I § 223 16 alterum αὖθις molestum putavit Mend. ἔλεξε maluit Mend., sed cf. V § 107 19 στρατηγῶν del. Nauck et Mend. ὅτι καὶ Mend., καὶ ὅτι Oi, καὶ om. C 24 Παρθυαίων ⟨χρώμεθα⟩ ci. Mend. (cf. § 558), inut.

42 a. C.
*ἡμῖν μὲν ἐκ μετώπου μόνον εἰσὶ πολέμιοι, ἡμεῖς δ'
αὐτῶν καὶ κατὰ νώτου Πομπήιόν τε ὁμογνώμονα
ἡμῖν ἔχομεν ἐν Σικελίᾳ, καὶ Μοῦρκος ἐν τῷ Ἰονίῳ
καὶ Ἀηνόβαρβος στόλῳ πολλῷ καὶ ὑπηρεσίᾳ δαψιλεῖ
καὶ δύο τέλεσι στρατοῦ καὶ τοξόταις αἰεὶ διαπλέοντες
ἐνοχλοῦσι πολλά, καθαρευούσης πολεμίων ἡμῖν τῆς*
416 *ὄπισθεν γῆς καὶ θαλάσσης. χρήματά γε μήν, ἅ τινες
καλοῦσι νεῦρα πολέμου, τοῖς μὲν οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἀπ-
έδωκάν πω τὰ ὑπεσχημένα τῷ στρατῷ, οὐδὲ κατὰ δόξαν
ἀπήντησε τὰ τῶν προγραφῶν, οὐδενὸς τῶν ἐπιεικῶν
ὠνουμένου χωρία ἐπίφθονα· οὐδ' ἑτέρωθεν εὐποροῦσι,
τετρυμένης στάσεσι καὶ ἐσφοραῖς καὶ προγραφαῖς τῆς*
417 *Ἰταλίας. ἡμῖν δὲ ἐκ πολλῆς φροντίδος καὶ τὰ παρόντα
ἐστὶ δαψιλῆ, ὡς αὐτίκα ὑμῖν ἄλλα χαρίσασθαι, καὶ
ἕτερα πολλὰ ἐπὶ τούτοις ἀπὸ τῶν ὄπισθεν ἐθνῶν προσ-*
418 *οδεύεται συμφερόμενα. τροφαὶ δέ, ὃ δυσπορώτατόν ἐστι* **100**
*στρατοῖς μεγάλοις, ἐκείνοις μὲν οὐκ εἰσί, πλὴν ἐκ μό-
νης Μακεδονίας, ἔθνους ὀρείου, καὶ Θεσσαλίας, χώρας
βραχείας· καὶ τάδε χρὴ κατὰ γῆν αὐτοῖς φέρεσθαι κακο-
παθοῦσιν. εἰ δ' ἐκ Λιβύης ἐπάγοιντο ἢ Λευκανίας ἢ
Ἰαπυγίας, διακλείσουσι πάντα Πομπήιός τε καὶ Μοῦρ-*
419 *κος καὶ Δομίτιος. ἡμῖν δὲ καὶ εἰσὶ καὶ φέρονται καθ'
ἑκάστην ἡμέραν ἀπόνως διὰ θαλάττης ἔκ τε νήσων καὶ
ἠπείρων ἁπασῶν, ὅσαι ἀπὸ Θρᾴκης ἐπὶ ποταμὸν Εὐ-
φράτην, καὶ τάδε ἀκωλύτως, οὐδενὸς ἡμῖν ὄντος ὄπι-*

---

1 *εἰσὶν οἱ πολέμιοι* V 3 sq. *καὶ μοῦρκον ἐν τῷ ἰονίῳ. καὶ ἦν ὁ νωρβανὸς στόλῳ* iC 4 *ἀοινόβαρβος* V 5 *τοξόται* iC 6 *ἐνοχλοῦσι πολλά* scripsi, *ἐνοχλοῦσιν. ἀλλὰ* Oi, *ἐνοχλοῦσιν ἄλλα*, hoc ex C adscito, Schw., vulgo 12 *τετρυμμένης* Oi, corr. Schw. 14 *δαψιλῆ*, *εῖ* supra *ῆ* addito, sed deinde deleto, B 24 *ὅσαι ἀπὸ* ex C cum Gel. Schw., *ὡς διὰ* Oi 25 sq. *ὄπιθεν* B

---

8 *νεῦρα πολέμου*] cf. Crantorem ap. Sext. Emp. adv. ethic. 53, Cic. Phil. 5, 2 § 5

42 a. C.
σθεν ἐχθροῦ· ὥστ' ἐφ' ἡμῖν ἔσται καὶ ταχύνειν τὸ
ἔργον καὶ ἐπὶ σχολῆς ἐκτρύχειν τοὺς πολεμίους λιμῷ.
τοσάδε μὲν ὑμῖν καὶ τοιάδε ἐστίν, ὦ συστρατιῶται, 420
παρ' ἀνθρωπίνης φροντίδος ἕτοιμα· τὰ δὲ λοιπὰ αὐ-
τοῖς ἀνὰ λόγον ἀπαντήσειε παρά τε ὑμῶν καὶ παρὰ
τῶν θεῶν. ἡμεῖς δ' ὑμῖν ἐπὶ τοῖς προτέροις ἀποδόντες 421
ἅπαντα, ὅσα ὑπεσχήμεθα, καὶ τὴν πίστιν ὑμῶν ἀμειψά-
μενοι πλήθει δωρεῶν, ἀμειψόμεθα καὶ τὸ μεῖζον ἔργον
ἀξίως αὐτοῦ κατὰ γνώμην θεῶν. καὶ νῦν δέ, ὅσον ἐς 422
προθυμίαν, ἰοῦσιν ἐπὶ τὸ ἔργον ἤδη, συνόδου τῆσδε
καὶ λόγων τῶνδε ἕνεκα, ἐπιδώσομεν εὐθὺς ἀπὸ τοῦδε
τοῦ βήματος στρατιώτῃ μὲν χιλίας καὶ πεντακοσίας
δραχμὰς Ἰταλικάς, λοχαγῷ δὲ πενταπλάσιον καὶ χιλι-
άρχῃ δὲ τὸ ἀνάλογον".

101 ταῦτα εἰπὼν καὶ παρασκευάσας τὸν στρατὸν ἔργῳ 423
καὶ λόγῳ καὶ δωρεαῖς διέλυε τὴν ἐκκλησίαν. οἳ δὲ ἐπι-
μένοντες ἐπῄνουν ἐπὶ πλεῖστον αὐτόν τε καὶ Βροῦτον
καὶ περὶ σφῶν, ὅσα εἰκὸς ἦν, ὑπισχνοῦντο. οἳ δὲ αὐτοῖς 424
τὴν δωρεὰν αὐτίκα διηρίθμουν καὶ ἕτερα ὑπὲρ αὐτὴν
κατὰ προφάσεις πολλὰς τοῖς ἀρίστοις. τοὺς δὲ λαμβά-
νοντας ἀεὶ κατὰ μέρη προαπέλυον ἐς Δορίσκον, καὶ
αὐτοὶ μετ' ὀλίγον ἐφείποντο. δύο δὲ ἀετοὶ καταπτάν- 425
τες ἐς τῶν σημείων δύο αἰετοὺς ἀπ' ἀργύρου πεποιημέ-
νους, ἐκόλαπτον αὐτοὺς ἤ, ὡς ἑτέροις δοκεῖ, περιέσκε-
πον· καὶ παρέμενον δημοσίας τε τροφῆς ὑπὸ τῶν
στρατηγῶν ἠξιοῦντο, μέχρι πρὸ μιᾶς τῆς μάχης ἡμέ-
ρας ἀπέπτησαν.

---

5 ἀνὰ λόγον a, ἀνάλογον ceteri 13 sq. χιλιάρχῳ scr. Mend. 16 καὶ λόγῳ om. b 23 ἀετοὺς a b, cf. ad II § 256 24 αὐτοὺς vertit C: *se inuicem rostris unguibusque lacerantes,* quod fort. recipiendum censuit Mend. 24 sq. περιέσκεπτον i, περιεσκέπτοντο vertit C: *se mutuo obseruantes ac manentes,* quod Mend. prob.

42 a. C.
426 *δύο δ' ἡμέραις τὸν Μέλανα κόλπον περιοδεύσαντες*
ἐς Αἶνον ἀφίκοντο καὶ ἐπὶ Αἴνῳ Δορίσκον τε καὶ ὅσα
ἄλλα μέχρι Σερρείου ὄρους παράλια. τοῦ δὲ Σερρείου 102
προύχοντος ἐς τὸ πέλαγος, αὐτοὶ μὲν ἐς τὰ μεσόγαια
ἀνεχώρουν, Τίλλιον δὲ Κίμβρον μετὰ τοῦ ναυτικοῦ
καὶ τέλους ὁπλιτῶν ἑνὸς καὶ τοξοτῶν τινων τὴν ἀκτὴν
427 *περιπλεῖν ἔπεμπον, ἣ πάλαι μὲν ἦν ἐρημοτάτη, καί-*
περ εὔγεως οὖσα, τῶν Θρᾳκῶν οὔτε θαλάσσῃ χρωμέ-
νων οὔτε ἐς τὰ παράλια κατιόντων ὑπὸ δέους τῶν
428 *ἐπιπλεόντων· Ἑλλήνων δ' αὐτὴν ἑτέρων τε καὶ Χαλ-*
κιδέων καταλαβόντων καὶ θαλάσσῃ χρωμένων, ἤνθει
ταῖς ἐμπορίαις καὶ γεωργίαις, χαιρόντων σφίσι καὶ τῶν
Θρᾳκῶν διὰ τὴν τῶν ὡραίων ἄμειψιν, μέχρι Φίλιππος
ὁ Ἀμύντου τούς τε ἄλλους καὶ Χαλκιδέας ἀνέστησεν,
ὡς μηδὲν ἔτι πλὴν οἰκόπεδα μόνον ἱερῶν ὁρᾶσθαι.
429 *τήνδε οὖν τὴν ἀκτὴν αὖθις ἔρημον οὖσαν ὁ Τίλλιος*
παραπλέων, ὥς οἱ πρὸς τῶν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον εἴρητο,
στρατοπέδοις ἐπιτήδεια χωρία ἀνεμέτρει καὶ διέγραφε
καὶ ταῖς ναυσὶ κατὰ μέρη πρόσπλουν, ἵν' οἱ περὶ τὸν
Νωρβανόν, ὡς ἀχρεῖον ἔτι τὸ τηρεῖν, τὰ στενὰ ἐκ-
430 *λίποιεν. καὶ ἐγένετο μὲν ὡς προσεδόκησαν· ὑπὸ γὰρ τῆς*

---

2 ⟨*ἐς*⟩ *Δορίσκον* ci. Mend., sed cf. ad I § 269; ceterum *δου-ρίσκον* a b, ut videtur 3 *σερείου* V, bis *δὲ* om. i 5 *τίλιον* V, *Tullium* C, const. 7 *παραπλεῖν* scr. Mend., cf. § 429 8 *εὔγειος* scr. Mend.; fluctuant codices inter *-γειος*, *-γαιος*, *-γεως*, cf. Crönert, Memoria p. 301 10 sq. *Χαλκιδέων*] *heraclidarum* C, item v. 14 13 *ὡραίων*] *ὀρέων* i C 18 *στρατοπέδοις* ⟨*τε*⟩ ci. Mend. 19 sq. *τὸνωρβανὸν*, *ν*, quae omissa erat, suprascr., B; item § 437 20 *ἔτι* Schw., *ἐστι* O i, om. C.

---

1 de itinere Bruti et Cassii et loco pugnae Philippensis cf. Heuzey et Daumet (v. ad II § 152) p. 99 sqq., v. etiam Gardthausen, Augustus II, 1 p. 77 sq.

φαντασίας τῶν νεῶν ὁ Νωρβανὸς ἐπὶ τῶν Σαπαίων 42 a. C.
στενῶν ἐθορυβήθη καὶ ἐκάλει Δεκίδιον ἐκ τῶν Κορ-
πίλων κατὰ σπουδὴν ἐπικουρεῖν οἱ. καὶ ἐπεκούρει, τὰ
δὲ τῶν Κορπίλων στενὰ ἐκλειφθέντα οἱ περὶ τὸν Βροῦ-
103 τον διώδευον. ἐκφανείσης δὲ τῆς ἐνέδρας ὁ Νωρβα- 431
νὸς καὶ ὁ Δεκίδιος τὰ Σαπαίων κατεῖχον ἰσχυρῶς. καὶ
πάλιν ἦν ἄπορα τοῖς ἀμφὶ τὸν Βροῦτον, ἀθυμία τε
ἐνέπιπτε, μὴ δέοι σφᾶς ἧς ὑπερεωράκεσαν περιόδου
νῦν ἄρχεσθαι καὶ ἀνακυκλεύειν τὰ ἠνυσμένα, ὀψὲ καὶ
τοῦ χρόνου καὶ τῆς ὥρας γεγονότων. ὧδε δὲ αὐτοῖς 432
ἔχουσιν ὁ Ῥασκούπολις ἔφη περίοδον εἶναι παρ' αὐτὸ
τὸ τῶν Σαπαίων ὄρος ἡμερῶν τριῶν, ἄβατον μὲν
ἀνθρώποις ἐς τὸ νῦν ὑπό τε κρημνῶν καὶ ἀνυδρίας
καὶ ὕλης πυκνῆς· ἢν δὲ ἐθέλωσιν ὕδωρ τε ἐπάγεσθαι
καὶ ὁδοποιεῖν στενὴν καὶ αὐτάρκη δίοδον, οὐ γνωσθή-
σεσθαι μὲν διὰ τὴν συνηρέφειαν οὐδὲ οἰωνοῖς, τῇ τε-
τάρτῃ δὲ ἐπὶ Ἀρπησσὸν ποταμὸν ἥξειν, ἐκπίπτοντα ἐς
τὸν Ἕρμον, ὅθεν ἡμέρας ἔτι μιᾶς ἐν Φιλίπποις ἔσε-
σθαι, τοὺς πολεμίους περιλαβόντας, ὡς ἀπειλῆφθαι
τέλεον αὐτοὺς καὶ οὐδὲ ἀναχώρησιν ἕξειν. τοῖς δὲ 433
ἐδόκει τὰ λεγόμενα τῆς τε ἄλλης ἀπορίας οὕνεκα καὶ

---

1 sq. aut *περὶ* pro *ἐπὶ* aut *στενῶν* ⟨*ὧν*⟩ ci. Mend., cf. ad I § 296 2 *Δεκίδιον* Schw., *κεδίκιον* B a f C, *κιδίκιον* b, *κικίλιον* V 2 sq. 4 *τουρπίλων* libri, cf. ad § 368 6 *κεκίλιος* B i, *κικίλιος* V, *Cedicius* C 7 *ἄπορα*] *ἀπορία* ci. Schw., sed cf. Herodot. 8, 53 9 *ἄρχεσθαι*] *ἔχεσθαι* ci. Mend. 12 *τὸ* om. b 15 *καὶ αὐτάρκη*] *ἀλλ' αὐτάρκη* ci. Herw. p. 74, inut. 16 *συνηρέφειαν* L. Dindorf in Steph. thes. s. v., *συνηρεφίαν* O i 17 *ἀρπησὸν* V, *Arpessum* C 18 *Ἕρμον*] *Ἕβρον* cum Gel. vulgo, contra Gardthausen, Augustus II, 1 p. 76 adn. 7. Ut in re dubia, nihil mutavi. Desideraverim *Νέστον*

---

17 *Ἀρπησσὸν*] Ardam intellegunt Leake, Travels in North. Greece III p. 216, Tomaschek (v. ad § 368) p. 92, recte, si *Ἕβρον* v. 18 scribas

42 a.C.
ἐλπίδι μάλιστα τοῦ περιλήψεσθαι τοσόνδε στρατὸν πο-
434 λεμίων. προπέμπουσιν οὖν μέρος, Λευκίῳ Βύβλῳ παρα- 104
δόντες, ὁδοποιεῖν μετὰ τοῦ Ῥασκουπόλιδος. οἳ δ' ἐπι-
μόχθως μέν, ὅμως δὲ ἔπραττον αὐτὸ μετὰ ὁρμῆς καὶ
προθυμίας, καὶ μᾶλλον, ἐπεί τινες αὐτοῖς προπεμφθέν-
τες ἐπανῆλθον, ἰδεῖν τὸν ποταμὸν ἐξ ἀπόπτου λέγοντες.
435 τῇ δὲ τετάρτῃ κάμνοντες ὑπό τε κόπου καὶ δίψους,
ἐπιλιπόντος ἤδη τι καὶ τοῦ ὕδατος, ὃ ἐπήγοντο, ἀνέφε-
ρον, ὅτι τριήμερόν σφισι τὸ ἄνυδρον ἐλέγετο εἶναι, καὶ
ἐν φόβῳ πανικῷ περὶ ἐνέδρας ἐγίγνοντο, οὐκ ἀπιστοῦν-
τες μὲν τοῖς προπεμφθεῖσι τὸν ποταμὸν ἰδεῖν, ἡγού-
μενοι δὲ ἑτέραν ἄγεσθαι. καὶ ἠθύμουν καὶ ἐβόων
καὶ τὸν Ῥασκούπολιν, ὅτε ἴδοιεν περιθέοντα καὶ παρα-
436 καλοῦντα, ἐλοιδόρουν καὶ ἔβαλλον. Βύβλου δὲ αὐτοὺς
ἱκετεύοντος ἐκπονῆσαι τὰ λοιπὰ μετ' εὐφημίας, ὁ πο-
ταμὸς περὶ ἑσπέραν ἑωρᾶτο τοῖς πρώτοις· καὶ βοῆς,
ὡς εἰκός, λαμπρᾶς ἐπὶ τῇ χαρᾷ γενομένης, ἡ βοή, μετα-
λαμβανόντων αὐτὴν τῶν κατόπιν ἑξῆς, ἐπὶ τοὺς ὑστά-
τους περιῄει. Βροῦτος δὲ καὶ Κάσσιος ἐπεὶ ἔμαθον,
ἵεντο αὐτίκα δρόμῳ, διὰ τῆς τετμημένης τὸν ἄλλον
437 στρατὸν ἄγοντες. οὐ μὴν ἔλαθόν γε τοὺς πολεμίους
ἐς τέλος οὐδὲ περιέλαβον αὐτούς· ὁ γάρ τοι Ῥάσκος,
ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ῥασκουπόλιδος, ἐκ τῆς βοῆς ὑπονοή-
σας ἐσκέψατο καὶ τὸ γιγνόμενον ἰδὼν ἐθαύμασε μὲν
ὁδὸν ἄνυδρον ἐλθόντος στρατοῦ τοσοῦδε, ἣν οὐδὲ
θηρίον ᾤετο ὁδεύσειν διὰ τοιᾶσδε ὕλης, καὶ ἀνήγγειλε
τοῖς ἀμφὶ τὸν Νωρβανόν· οἳ δὲ νυκτὸς ἔφευγον ἐκ

7 *δίψους*, η suprascr., B, *δίψης*, ους suprascr., V[1] 8 *ἐπιλειπόντος* (sic) i 11 *τὸν ποταμὸν ἰδεῖν* seclusit Mend., vix recte 17 *ἱλαρᾶς*, sed ab ead. m. suprascr. *λαμπρᾶς*, b 24 *ἐπεσκέψατο*, *πε* tamen inducto, a 26 *θηρίων* ab 27 *τὸν Νωρβανόν*] cf. ad § 429 *ἔφυγον* maluit Mend., cf. praef.

42 a. O.

τῶν Σαπαίων ἐπ' Ἀμφιπόλεως. καὶ οἱ Θρᾶκες ἄμφω 438
διὰ στόματος ἦσαν ἐν τοῖς στρατοῖς, ὃ μὲν ἀγνοου-
105 *μένην ἀγαγών, ὃ δ' οὐκ ἀγνοήσας. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν*
Βροῦτον ἐκ παραλόγου τόλμης ἐς Φιλίππους παρῆλθον,
ἔνθα αὐτοῖς καὶ ὁ Τίλλιος ἐπικατήχθη καὶ πᾶς ὁ στρα-
τὸς συνεληλύθει.]

οἱ δὲ Φίλιπποι πόλις ἐστίν, ἣ Δάτος ὠνομάζετο πά- 439
λαι καὶ Κρηνίδες ἔτι πρὸ Δάτου· κρῆναι γάρ εἰσι περὶ
τῷ λόφῳ ναμάτων πολλαί. Φίλιππος δὲ ὡς εὐφυὲς ἐπὶ
Θρᾴκης χωρίον ὠχύρωσέ τε καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ Φιλίππους
προσεῖπεν. ἔστι δὲ ἡ πόλις ἐπὶ λόφου περικρήμνου, 440
τοσαύτη τὸ μέγεθος, ὅσον ἐστὶ τοῦ λόφου τὸ εὖρος.
ἔχει δὲ πρὸς μὲν ἄρκτῳ δρυμούς, δι' ὧν ὁ Ῥασκού-
πολις ἤγαγε τοὺς ἀμφὶ τὸν Βροῦτον· πρὸς δὲ τῇ με-
σημβρίᾳ ἕλος ἔστι καὶ θάλασσα μετ' αὐτό, κατὰ δὲ
τὴν ἕω τὰ στενὰ τὰ Σαπαίων τε καὶ Κορπίλων, ἐκ
δὲ τῆς δύσεως πεδίον μέχρι Μυρκίνου τε καὶ Δρα-
βήσκου καὶ ποταμοῦ Στρυμόνος, τριακοσίων που καὶ
πεντήκοντα σταδίων, εὔφορον πάνυ καὶ καλόν, ἔνθα 441
καὶ τὸ πάθος τῇ Κόρῃ φασὶν ἀνθιζομένῃ γενέσθαι, καὶ
ποταμός ἐστι Ζυγάκτης, ἐν ᾧ τοῦ θεοῦ περῶντος τὸ
ἅρμα τὸν ζυγὸν ἄξαι λέγουσι καὶ τῷ ποταμῷ γενέσθαι
τὸ ὄνομα. κατωφερὲς δ' ἐστὶ τὸ πεδίον, ὡς ἐπιδέξιον 442

---

2 *στρατηγοῖς* B 8 *Κρηνῖδες* voluit Nauck *πρὸ Δάτου*] *πρὸ τοῦ* ci. Nauck., inut., cf. Kratt p. 40 sq. 10 *θρᾶκας* iC 16 *τορπίλων* libri, cf. ad § 368 17 *Μυρκίνου* Schw., *μουρκίνου* libri 17 sq. *Δραβήσκου* Schw., *δραβίσκου* libri 21 *Zygacus* C *παρῶντος* (sic) B 22 *τὸ ζυγὸν* i

---

7 sq. *Δάτος*] cf. de virorum doctorum sententiis Philippson ap. Pauly-Wissowa 4, 2 p. 2229 20 cf. de hac fabula huc translata E. Maass, Orpheus p. 178 adn. 6 21 *Ζυγάκτης*] cf. Heuzey et Daumet (v. ad II § 152) p. 34. 118

42 a. C. *μὲν εἶναι τοῖς ἄνωθεν ὁρμῶσιν ἐκ τῶν Φιλίππων,
ἄναντες δὲ τοῖς ἐξ Ἀμφιπόλεως βιαζομένοις.*
443 *Φιλίππων μὲν οὖν ἔστιν ἕτερος λόφος οὐ μακράν,* **106**
*ὃν Διονύσου λέγουσιν, ἐν ᾧ καὶ τὰ χρυσεῖα ἔστι τὰ
Ἄσυλα καλούμενα. ἀπὸ δὲ τούτου δέκα σταδίους προ-
ελθόντι δύο εἰσὶν ἄλλοι λόφοι, Φιλίππων μὲν αὐτῶν
ὅσον ὀκτωκαίδεκα σταδίους ἀφεστῶτες, ἀλλήλων δὲ
ὅσον ὀκτώ, ἐν οἷς ἐστρατοπέδευσαν, Κάσσιος μὲν ἐπὶ
τοῦ πρὸς μεσημβρίαν, Βροῦτος δὲ ἐπὶ τοῦ βορείου.*
444 *καὶ τῶν ἀμφὶ τὸν Νωρβανὸν ὑποχωρούντων οὐκέτι
προήεσαν· Ἀντώνιόν τε γὰρ ἐπυνθάνοντο πλησιάζειν,
Καίσαρος ὑπολελειμμένου διὰ νόσον ἐν Ἐπιδάμνῳ, καὶ
τὸ πεδίον ἦν ἐναγωνίσασθαι καλὸν καὶ οἱ κρημνοὶ*
445 *στρατοπεδεῦσαι. τὰ γὰρ ἑκατέρωθεν αὐτῶν, τῇ μὲν ἦν
ἕλη καὶ λίμναι μέχρι τοῦ Στρυμόνος, τῇ δὲ τὰ στενὰ
καὶ ἄτριβῆ καὶ ἀνόδευτα· τὸ δὲ μέσον τῶν λόφων, τὰ
ὀκτὼ στάδια, δίοδος ἦν ἐς τὴν Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην
καθάπερ πύλαι, καὶ αὐτὰ διετείχισαν ἀπὸ χάρακος ἐς
χάρακα καὶ πύλας ἐν μέσῳ κατέλιπον, ὡς ἓν εἶναι τὰ*
446 *δύο στρατόπεδα. ἦν δὲ καὶ παρ' αὐτὸ ποταμός, ὃν
Γάγγαν τινές, οἳ δὲ Γαγγίτην λέγουσι, καὶ θάλασσα*

---

4 *χρυσεῖα* H. Steph., *χρύσεια* Oi 5 *τούτου* Bk., *φιλίππων* libri, *Ἀσύλων* ci. Schw.; fort. *τούτων* scribendum 14 *ἐνστρατοπεδεῦσαι* ci. Mend., inculcans hiatum, contra Zerdik p. 63 coll. Herodot. 7, 59 15 *τὰ στενὰ*] *ἀπότομα* ci. Mend., at intellego viam exercituum Bruti et Cassii, cf. § 432 *στενὴν* etc. 16 sq. *τὰ ὀκτὼ*] *ἀνὰ ὀκτὼ* ci. Mend., vix recte 20 *αὐτὸ* Schw., *αὐτὸν* Oi, *iuxta* vertit C, i. e. *παρ' αὐτὸ* 21 *Γάγγαν*] *γάγκαν* V; *Ἄγγαν* ci. Mend. (et *Ἀγγίτην* pro *Γαγγίτην*), cf. infra

---

21 *Γάγγαν* vel *Γαγγίτην* noli cum Heuzey et Daumet (v. ad II § 152) p. 106 et Tomaschek (v. ad § 368) p. 93 eundem putare fluvium atque *Ἀγγίτην* Herodoti (7, 113), cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 77

ὄπισθεν, ἐν ᾗ καὶ τὰ ταμιεῖα καὶ ἐνορμίσματα ἔμελλον 42 a. C.
ἕξειν. Θάσον μὲν δὴ ταμιεῖον, ἀπὸ ἑκατὸν σταδίων
οὖσαν, ἐτίθεντο, ἐνόρμισμα δὲ ταῖς τριήρεσι Νέαν
πόλιν, ἀπὸ ἑβδομήκοντα σταδίων.
οἳ μὲν δὴ χαίροντες τῷ χωρίῳ τὰ στρατόπεδα ὠχύ- 447
107 ρουν, Ἀντώνιος δὲ ὥδευε μὲν σὺν τῷ στρατῷ μετ'
ἐπείξεως, τὴν Ἀμφίπολιν ἐθέλων ἐς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς
μάχης προλαβεῖν, ὡς δὲ αὐτὴν εὗρεν ὠχυρωμένην οἱ
πρὸς τῶν ἀμφὶ τὸν Νωρβανόν, ἥσθη καὶ τὴν παρα-
σκευὴν ἐν αὐτῇ κατέλιπε μεθ' ἑνὸς τέλους, οὗ Πινάριος
ἡγεῖτο, αὐτὸς δὲ μάλα θρασέως πολὺ προελθὼν ἐστρα-
τοπέδευεν ἐν τῷ πεδίῳ, σταδίους ὀκτὼ μόνους ἀπο-
σχὼν ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ εὐθὺς ἦν κατάδηλος ἡ 448
τῶν στρατοπέδων ἐλάττωσίς τε καὶ πλεονεξία. οἳ μὲν
γὰρ ἦσαν ἐπὶ κολωνῷ, οἳ δὲ ἐν πεδίῳ, καὶ οἳ μὲν
ἐξυλεύοντο ἀπὸ τῶν ὀρῶν, οἳ δ' ἀπὸ τοῦ ἕλους· καὶ
ὑδρεύοντο οἳ μὲν ἐκ ποταμοῦ, οἳ δ' ἐκ φρεάτων ὧν
αὐτίκα ὠρωρύχεισαν· τήν τε ἀγορὰν οἳ μὲν ἀπ' ὀλί-
γων σταδίων ἐπήγοντο ἐκ Θάσου, οἳ δὲ ἀπὸ πεντή-
κοντα καὶ τριακοσίων ἐξ Ἀμφιπόλεως. ἐδόκει γε μὴν 449
ἐξ ἀνάγκης ὁ Ἀντώνιος ὧδε πρᾶξαι, κολωνοῦ μὲν οὐ-
δενὸς ὄντος ἑτέρου, τὸ δ' ἄλλο πεδίον οἷα κοιλότερον
ἐκλιμνάζοντος ἐνίοτε τοῦ ποταμοῦ· παρ' ὃ καὶ τὰς πη-

1 ὄπιθεν B τὰ del. Nauck, perperam 2 debebat ἑκατὸν ἑβδομήκοντα 4 ἑβδομήκοντα] *octoginta* C 7 τὴν post ἐς deleri voluit Mend. 11 sq. ἐστρατοπέδευσεν cum V scr. Mend., fort. recte 15 κολωνῶν ci. Mend. 20 τριακοσίων] διακοσίων ci. Schw., probabiliter (cf. etiam Ihne VIII p. 95 adn. 1) δοκεῖ ci. Mend , quo non opus 23 παρ' ὃν ab

10 est L. Pinarius Scarpus sec. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 220 adn. 5, Ribbeck n. 281, sed praenomen incertum est, v. Prosop. imp. rom. III p. 40 n. 311

42 a. C.
γὰς τῶν ὀρυσσομένων φρεάτων γλυκείας τε καὶ δαψι-
450 *λοῦς ὕδατος εὕρισκε. τό γε μὴν τόλμημα, εἰ καὶ ἐξ*
ἀπορίας ἐγένετο, κατέπλησσε τοὺς πολεμίους, ἐγγὺς
οὕτω καὶ εὐθὺς ἐξ ἐφόδου σὺν καταφρονήσει παρα-
στρατοπεδεύσαντος. φρούριά τε ἤγειρε πολλὰ καὶ
πάντα κατὰ σπουδὴν ὀχύρου τάφροις καὶ τείχεσι καὶ
χαρακώμασιν. ὠχύρουν δὲ καὶ οἱ πολέμιοι, ὅσα αὐτοῖς
451 *ἐνέλειπεν. ὁ δὲ Κάσσιος τὴν ὁρμὴν τοῦ Ἀντωνίου*
μανιώδη οὖσαν ὁρῶν διετείχιζεν, ὃ ἔτι μόνον αὐτοῖς
ἔλειπεν ἐς τὸ ἕλος ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, διὰ στενό-
τητα ὑπεροφθέν, ὡς μηδὲν ἔτι ἀτείχιστον εἶναι πλὴν
κατὰ πλευρὰς Βρούτῳ μὲν τὰ ἀπόκρημνα, Κασσίῳ δὲ
τὸ ἕλος καὶ τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῷ ἕλει· τὰ δὲ ἐν μέσῳ
πάντα διείληπτο τάφρῳ καὶ χάρακι καὶ τείχει καὶ πύλαις.

452 *οὕτω μὲν ὠχυροῦντο αὐτῶν ἑκάτεροι καὶ ἐν το-* 108
σούτῳ μόνοις ἱππεῦσι καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐπειρῶντο
453 *ἀλλήλων. ὡς δὲ ἐξείργαστο πάντα, ὅσα ἐπενόουν, καὶ*
ὁ Καῖσαρ ἀφῖκτο, οὔπω μὲν ἐρρωμένος ἐς μάχην,
φορείῳ δὲ ἐπὶ τὰς συντάξεις τοῦ στρατοῦ κομιζόμενος,
οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Καίσαρα εὐθὺς ἐξέτασσον ἐς μάχην,
οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Βροῦτον ἀντεξέτασσον μὲν ἐπὶ τῶν
ὑψηλοτέρων, οὐ κατῄεσαν δέ· οὐ γὰρ ἐγνώκεσαν ἐς
τὴν μάχην ἐπείγεσθαι, ταῖς ἀγοραῖς ἐλπίζοντες ἐκτρύ-
454 *σειν τοὺς πολεμίους. ἦν δὲ τὰ μὲν πεζὰ ἑκατέροις ἐν-*
νεακαίδεκα ὁπλιτῶν τέλη, τοῖς μὲν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον
ἐνδέοντα τοῖς ἀριθμοῖς, τοῖς δ' ἀμφὶ τὸν Καίσαρα καὶ
ἐπλεόναζον [ἑκατέρωθεν]· ἱππεῖς δὲ ἅμα τοῖς ἑκατέρων

---

2 *τε* ante *γε* add. ab 5 sq. *ἤγειρε* et *ὀχύρου* Schw., *ἤγειρον* et *ὠχύρουν* libri 8 *ἐνέλιπεν* i 10 *ἔλιπεν* b 14 *fossis uallis muris portisque* C, quod praeferebat Mend., sine causa 22 *ἐς* deleri voluit Mend., iure retinet Loesch p. 38 sqq. 27 *ἑκατέρωθεν*, quod susp. Schw., cum C del. Bk. *ἑκατέρων* et *ἑκατέρωθεν* ab

42 a. C.

Θρᾳκίοις ἦσαν Καίσαρι μὲν καὶ Ἀντωνίῳ μύριοι καὶ τρισ-
χίλιοι, Βρούτῳ δὲ καὶ Κασσίῳ δισμύριοι. ὥστε πλήθει 455
μὲν ἀνδρῶν καὶ θράσει καὶ ἀρετῇ στρατηγῶν καὶ ὅπλοις
καὶ παρασκευῇ λαμπροτάτην ἑκατέρων παράταξιν ὀφθῆ-
ναι, ἄπρακτον δὲ ἐς πολλὰς ἡμέρας, οὐκ ἐθελόντων συμ-
πλέκεσθαι τῶν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον, ἀλλὰ ταῖς ἀγοραῖς
προεκτρύχειν τοὺς πολεμίους, αὐτοὶ μὲν ἔχοντες Ἀσίαν
χορηγὸν καὶ ἐξ ἐγγίονος πάντα διὰ θαλάσσης πορι-
ζόμενοι, τοῖς δὲ πολεμίοις οὐδὲν ὂν δαψιλὲς οὐδὲ οἰ-
κεῖον· οὔτε γάρ τι δι' ἐμπόρων ἀπ' Αἰγύπτου λαβεῖν 456
εἶχον, ὑπὸ λιμοῦ τῆς χώρας δεδαπανημένης, οὔτε ἐξ
Ἰβηρίας ἢ Λιβύης διὰ Πομπήιον οὔτε ἐκ τῆς Ἰταλίας
διὰ Μοῦρκον καὶ Δομίτιον. οὐκ ἐς πολὺ δ' αὐτοῖς
ἔμελλον ἀρκέσειν Μακεδονία τε καὶ Θεσσαλία, μόναι
σφίσιν ἐν τῷ τότε χορηγοῦσαι.

109 *ὧν οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Βροῦτον ἐνθυμούμενοι μά-* 457
λιστα διέτριβον· ὁ δὲ Ἀντώνιος αὐτὰ δεδιὼς ἔγνω
βιάσασθαι τοὺς ἄνδρας ἐς μάχην καὶ ἐπενόησεν, εἰ
δύναιτο βάσιμον τὸ ἕλος ἐργάσασθαι λαθών, ἵνα κατ-
όπιν τῶν ἐχθρῶν ἔτι ἀγνοούντων γενόμενος τὴν ἀγο-
ρὰν σφᾶς ἀφέλοιτο τὴν ἀπὸ τῆς Θάσου κομιζομένην.
ἐκτάσσων οὖν αὖθις ἑκάστοτε ἐς μάχην τὰ σημεῖα τοῦ 458
στρατοῦ πάντα, ἵνα ὅλος ἐκτετάχθαι νομίζοιτο, μέρει
τινὶ νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἔκοπτεν ἐν τῷ ἕλει δίοδον
στενήν, κείρων τε τὸν δόνακα καὶ χῶμα ἐπιβάλλων

---

4 ⟨*τὴν*⟩ *ἑκατέρων* ci. Mend., probabiliter 7 *τὴν* ante *Ἀσίαν* add. a b 8 *ἐξ ἐγγίονος* Gel. et Schw., *ἐξ ἐγγίων· ὡς* O i; *χορηγὸν ἐχέγγυον, καὶ πάντα* vel *χορηγόν, καὶ ἐχεγγύως πάντα* ci. Mend.; ex C nihil proficias 17 *αὐτὰ*] *ταὐτὰ* maluit Mend. 20 *ἀγνοούντων*] *ἀργούντων* ci. Mend., sed cf. § 458 extr.; v. etiam Heuzey et Daumet (v. ad II § 152) p. 110 21 *θάσσου* B 25 sq. *χῶμα* ⟨*ἐγείρων*⟩ *καὶ λίθους—διαπίπτοι, ἐπιβάλλων* ci. Mend., sed intellege: terram aggeris in arundinem desectam iaciens

42 a. C.
καὶ λίθους ἑκατέρωθεν, ἵνα μὴ τὸ χῶμα διαπίπτοι, τὰ
δὲ βαθέα διεσταύρου καὶ ἐγεφύρου μετὰ σιωπῆς βαθυ-
τάτης. ἀφῄρητο δὲ τὴν ὄψιν τοῦ ἔργου τοὺς πολε-
459 μίους ὁ πεφυκὼς ἔτι δόναξ ἀμφὶ τῇ διόδῳ. δέκα δ'
ἡμέρας ἐργασάμενος ὧδε ἐσέπεμψε λόχους ὀρθίους
νυκτὸς ἄφνω καὶ τὰ ἐρυμνὰ τῶν ἐντὸς κατέλαβε καὶ
460 ἐχαράκωσε φρούρια ὁμοῦ πολλά. ὁ δὲ Κάσσιος κατ-
επλάγη μὲν τοῦ ἔργου τὴν ἐπίνοιάν τε καὶ κλοπήν,
ἀντεπινοῶν δὲ ἀποτεμέσθαι τὰ φρούρια τὸν Ἀντώ-
νιον, διετείχιζε καὶ αὐτὸς ἐπικάρσιον τὸ ἕλος ἅπαν,
ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου μέχρι τῆς θαλάσσης,
κόπτων ὁμοίως καὶ γεφυρῶν καὶ τὸν χάρακα τοῖς
σταυρώμασιν ἐπιτιθεὶς καὶ τὴν ὑπὸ Ἀντωνίου γε-
γενημένην δίοδον ἀπολαμβάνων, ἵνα μήτε ἐκδραμεῖν
ἐς αὐτὸν οἱ ἔνδον ἔτι δυνηθεῖεν μήτε ἐκεῖνος αὐτοῖς
ἐπιβοηθεῖν.

461 ταῦτα δὲ ὁ Ἀντώνιος ἰδὼν περὶ μεσημβρίαν, ὡς **110**
εἶχεν, αὐτίκα σὺν ὁρμῇ τε καὶ ὀργῇ τὸν στρατὸν τὸν
ἴδιον, ἐπὶ θάτερα τεταγμένον, ἦγεν ἐπιστρέφων εἰς τὸ
διατείχισμα τοῦ Κασσίου, μεταξὺ τοῦ ἕλους καὶ τοῦ
στρατοπέδου, σιδήρια φέρων καὶ κλίμακας, ὡς ἐξελῶν
αὐτὸ καὶ παροδεύσων ἐς τὸ τοῦ Κασσίου στρατό-
462 πεδον. γιγνομένου δὲ αὐτῷ τοῦ δρόμου σὺν τόλμῃ πλα-
γίου τε καὶ πρὸς ἄναντες, κατ' αὐτὸ δὴ τὸ μεταίχμιον

---

1 διαπίπτῃ V 3 ἀφῃρεῖτο scr. Mend. ex C, qui vertit *celabat* 4 δόναξ post διόδῳ transponi maluit Mend., vix recte 6 τὰ] τινὰ ci. Mend., quo non videtur opus ἐρυμνὰ] ἔρημα vertit C, item § 467 9 'mira constructio' (Mend.); desidero τοῦ Ἀντωνίου 12 χάρακα ὁμοίως, sed ὁμοίως punctis superpositis deletum, V[1] 15 ἐς om. i 18 τε om. V 21 ἐξελῶν ci. Schw., recepi cum Bk. (cf. § 205, Hann. c. 40 init.), ἐξελὼν Oi, quod retinuit Mend. deleto καὶ ante παροδεύσων (v. 22), immerito secutus C

42 a. C.
τῶν στρατιῶν ἑκατέρων, περιήλγησαν οἱ τοῦ Βρούτου
στρατιῶται ἐπὶ τῇ ὕβρει, ὧδε μάλα θρασέως αὐτοὺς
ὄντας ἐνόπλους ἐχθρῶν διαθεόντων, καὶ ἐπέδραμον
αὐτοῖς αὐτοκέλευστοι πρό τινος ἐκ τῶν ἡγεμόνων ἐπι-
τάγματος καὶ ἔκτεινον οἷα πλαγίους ἀθρόως, οὓς κατα-
λάβοιεν. ἀρξάμενοι δ' ἅπαξ ἔργου καὶ τῷ Καίσαρος 463
στρατῷ τεταγμένῳ μάλιστα κατὰ σφᾶς ἐπέδραμον καὶ
τρέψαντες ἐδίωκον, μέχρι καὶ τὸ στρατόπεδον ἐξεῖλον,
ὃ κοινὸν ἦν Ἀντωνίῳ τε καὶ Καίσαρι, Καίσαρος αὐ-
τοῦ δι' ἐνύπνιον ἔνδον οὐκ ὄντος, ἀλλὰ φυλαξαμένου
τὴν ἡμέραν, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἔγραψεν.

111 ὁ δὲ Ἀντώνιος ὁρῶν τὴν μάχην συνερρωγυῖαν 464
ἥσθη μὲν ὡς ἀναγκάσας (πάνυ γὰρ ἐπὶ ταῖς ἀγοραῖς
ἐδεδίει), ἀναστρέφειν δὲ εἰς τὸ πεδίον οὐκ ἔκρινεν, μὴ
τὴν φάλαγγα ἀνελίσσων ταράξειεν, ὡς ἀρξάμενος δ' εἶ-
χεν ὁρμῆς, ἐχεῖτο δρόμῳ καὶ ἀνέβαινε, βαλλόμενός τε
καὶ χαλεπῶς, μέχρι βιαζόμενος ἐνέκυρσε τῇ φάλαγγι
τῇ Κασσίου, τὴν τάξιν τὴν δεδομένην φυλασσούσῃ καὶ
τὸ γιγνόμενον ὡς ἄλογον καταπεπληγμένῃ. ῥήξας δ' 465
αὐτὴν ὑπὸ τόλμης ἐπὶ τὸ διατείχισμα ὥρμα, τὸ μεταξὺ
τοῦ τε ἕλους καὶ τοῦ στρατοπέδου, τόν τε χάρακα ἀνα-
σπῶν καὶ τὴν τάφρον ἐγχωννὺς καὶ τὸ οἰκοδόμημα
ὑπορύσσων καὶ τοὺς ἐν ταῖς πύλαις καταφονεύων καὶ

1 στρατιωτῶν a ⟨τῶν⟩ ἑκατέρων ci. Schw., inut. 4 πρό B, πρός ViC 6 ⟨τοῦ⟩ ἔργου ci. Mend., probabiliter 11 τὴν ἡμέραν] τὴν ἐπιδημίαν ci. Mend. (cf. Plut. Brut. c. 41, Anton. c. 22), sed fort. τὸ στρατόπεδον subaudiendum et τήν⟨δε τὴν⟩ ἡμέραν scribendum vel intellegendum 15 ὡς δραξάμενος δ' i, ὡς δ' ἀρξάμενος ci. Schw. 16 ὁρμῆς] ὀργῆς a, et, in mg. tamen, b ἐχεῖτο] ἐφεῖτο i, ἐφέρετο ci. Cob. p. 227 sq., ἵετο Nauck 16 sq. βαλλόμενός τε καὶ χαλεπῶς] cf. V § 474 22 ἐγχωννὺς, sed altera ν suprascr., B

11 ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν] item Plut. Brut. c. 41, Anton c. 22

42 a. C.
*τὰ ἐπιπίπτοντα ἐκ τοῦ τείχους ὑπομένων, ἕως αὐτὸς
μὲν ἐσήλατο διὰ τῶν πυλῶν ἔνδον, ἕτεροι δὲ ταῖς
ὑπωρυχίαις ἐσῆλθον, οἳ δὲ καὶ τοῖς πεπτωκόσιν ἐπ-*
466 *ανέβαινον. καὶ πάντα οὕτως ἐγίγνετο ὀξέως, ὥστε τοῖς
τὸ ἕλος ἐργαζομένοις ἐπιβοηθοῦσιν ὑπήντων ἑλόντες
ἤδη τὸ διατείχισμα. τρεψάμενοι δὲ καὶ τούσδε σὺν
ὁρμῇ βιαίῳ καὶ ἐς τὸ ἕλος κατώσαντες ἐπανῄεσαν ἐς
αὐτὸ ἤδη τὸ στρατόπεδον τοῦ Κασσίου, μόνοι σὺν τῷ
Ἀντωνίῳ, ὅσοι τὸ διατείχισμα ὑπερῆλθον, τοῦ ἄλλου*
467 *πλήθους ἑκατέρων ἐκτὸς ἀλλήλοις μαχομένου. τὸ δὲ* **112**
*στρατόπεδον ὡς ἐρυμνὸν ὀλίγοι πάμπαν ἐφύλασσον·
ὅθεν αὐτῶν εὐμαρῶς ἐκράτησεν ὁ Ἀντώνιος. ἤδη δὲ
καὶ ὁ ἔξω τοῦ Κασσίου στρατὸς ἡσσᾶτο καὶ τὴν κατά-*
468 *ληψιν ἰδὼν τοῦ στρατοπέδου διεσκίδνατο ἀκόσμως. καὶ
τὸ ἔργον ἦν ἐντελὲς ἑκατέροις καὶ ὅμοιον· Βροῦτός τε
γὰρ τὸ λαιὸν τῶν πολεμίων ἐτέτραπτο καὶ τὸ στρατό-
πεδον ᾑρήκει, Ἀντώνιός τε Κασσίου κρατῶν σὺν ἀμη-*
469 *χάνῳ τόλμῃ τὸ στρατόπεδον ἐπόρθει. φόνος τε ἦν
ἑκατέρων ποικίλος· ὑπὸ δὲ μεγέθους πεδίου τε καὶ
κονιορτοῦ τὰ ἀλλήλων ἠγνόουν, μέχρι ποτὲ ἐπύθοντο*
470 *καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνεκάλουν. οἳ δὲ ἐπανῄεσαν, ἀχθο-
φόροις ἐοικότες μᾶλλον ἢ στρατιώταις· καὶ οὐδὲ τότε
ἀλλήλων ᾐσθάνοντο οὐδὲ καθεώρων, ἐπεὶ ῥίψαντές γε,
ὅσα ἔφερον, οἱ ἕτεροι μέγα ἂν εἰργάσαντο κατὰ τῶν*
471 *ἑτέρων, ἀσυντάκτως ὧδε ἀχθοφορούντων. τὸν δ᾽ ἀριθ-
μὸν τῶν ἀποθανόντων εἰκάζουσι τῶν μὲν ἀμφὶ τὸν
Κάσσιον ἐς ὀκτακισχιλίους σὺν τοῖς παρασπίζουσι θερά-
πουσι γενέσθαι, τῶν δ᾽ ἀμφὶ τὸν Καίσαρα διπλασίονα.*

11 *ἐρυμνὸν*] cf. ad § 459 13 *ὁ* om. ab *ἥσσητο* cum C maluit Mend., sed cf. praef. 14 *ἀσκόπως* V 17 *κρατήσας* maluit Mend., sed cf. praef. 20 *μέχρι ἐπύθοντό ποτε* b[1] 22 *καὶ* om. O

42 a. C.

113 Κάσσιος δὲ ἐξ οὗ τῶν διατειχισμάτων ἐξέωστο καὶ 472 οὐδὲ ἐσελθεῖν ἔτι εἶχεν ἐς τὸ στρατόπεδον, ἀνέδραμεν ἐς τὸν Φιλίππων λόφον καὶ τὰ γιγνόμενα ἐφεώρα. οὐκ ἀκριβῶς δὲ αὐτὰ διὰ τὸν κονιορτὸν οὐδὲ πάντα ὁρῶν, ἀλλ' ἢ τὸ στρατόπεδον ἑαυτοῦ μόνον εἰλημμένον, ἐκέλευσε Πινδάρῳ τῷ ὑπασπιστῇ προσπεσεῖν οἱ καὶ διαφθεῖραι. διαμέλλοντος δ' ἔτι τοῦ Πινδάρου 473 προσέθει τις ἀγγέλλων Βροῦτον ἐπὶ θάτερα νικᾶν καὶ τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων πορθεῖν. ὃ δὲ τούτῳ μὲν τοσόνδε ἀπεκρίνατο· "νικῴης, λέγε αὐτῷ, παντελῆ νίκην", ἐς δὲ τὸν Πίνδαρον ἐπιστραφείς "τί βραδύνεις;" ἔφη, "τί τῆς ἐμῆς αἰσχύνης με οὐκ ἀπαλλάσσεις;" Πίνδαρος μὲν δὴ δεσπότην, ὑπέχοντα τὴν σφαγήν, διεχρήσατο. καί τισιν οὕτως ἀποθανεῖν δοκεῖ Κάσσιον. ἕτεροι δὲ αὐτὸν οἴονται, προσιόντων ἐς εὐαγγέλιον ἱππέων Βρούτου, νομίσαντα εἶναι πολεμίους, 474 πέμψαι τὸ ἀκριβὲς εἰσόμενον Τιτίνιον· τὸν δὲ τῶν ἱππέων ὡς Κασσίου φίλον περισχόντων τε σὺν ἡδονῇ καὶ ἐπὶ τῷδε καὶ ἀλαλαξάντων μέγα, τὸν Κάσσιον ἡγούμενον ἐς ἐχθροὺς ἐμπεσεῖν Τιτίνιον τοῦτο φάναι· "περιεμένομεν φίλον ἁρπαζόμενον ἰδεῖν," καὶ ἔς τινα σκηνὴν ὑποχωρῆσαι μετὰ τοῦ Πινδάρου καὶ τὸν Πίνδαρον οὐκέτι φανῆναι. διὸ καὶ νομίζουσί τινες οὔπω κεκελευσμένον ἐργάσασθαι.

Κασσίῳ μὲν δὴ τέλος ἦν τοῦ βίου κατὰ τὴν αὐ- 475 τοῦ Κασσίου γενέθλιον ἡμέραν, ὧδε τῆς μάχης γενέ-

8 ἀγγέλλων] ἀγγέλων i 13 ⟨τὸν⟩ δεσπότην ci. Mend., cf. ad I § 84 17 τὸν] τῶν V 18 περισχόν (sic, in extr. v., των omisso in v. sq.) B 21 ἀναρπαζόμενον ci. Cob. p. 228 22 ἀποχωρῆσαι a, ἀπεχώρησεν Plut. Brut. c. 43 26 ὧδε] *in quo* (sc. die) vertit C, unde ᾗ δὴ ci. Schw., male, τότε Nauck, inut.

15 ἕτεροι] priorem narrationem solus Appianus tradit

42 a. C.
σθαι συμπεσούσης, καὶ Τιτίνιος ὡς βραδύνας ἑαυτὸν
476 ἔκτεινε· Βροῦτος δὲ Κασσίου τὸν νέκυν περικλαίων, 114
ἀνεκάλει τελευταῖον ἄνδρα Ῥωμαίων, ὡς οὔ τινος ἔτι
τοιοῦδε ἐς ἀρετὴν ἐσομένου, ταχυεργίας τε αὐτῷ καὶ
προπετείας ἐνεκάλει καὶ ἐμακάριζεν ὁμοῦ φροντίδων
καὶ ἀνίας ἀπηλλαγμένον, αἳ Βροῦτον ἐς ποῖον ἄρα
477 τέλος ὁδηγοῦσι; παραδοὺς δὲ τὸ σῶμα τοῖς φίλοις,
ἔνθα λαθραίως θάψειαν, ἵνα μὴ καταδακρύσειε τὸν
στρατὸν ὁρῶντα, αὐτὸς ἄσιτός τε καὶ ἀτημέλητος ἀνὰ
τὴν νύκτα πᾶσαν τὸ Κασσίου στρατόπεδον καθίστατο.
478 ἅμα δ' ἡμέρᾳ τῶν πολεμίων τὸν στρατὸν παρατασ-
σόντων ἐς μάχην, ἵνα μὴ δοκοῖεν ἡλασσῶσθαι, συνεὶς
τοῦ ἐνθυμήματος "ὁπλισώμεθα", ἔφη, "καὶ ἡμεῖς καὶ
ἀνθυποκριθῶμεν ἐλάσσονα παθεῖν". ὡς δὲ παρέταξεν,
οἳ μὲν ἀνεχώρουν, ὁ δὲ Βροῦτος ἐπιτωθάσας ἔφη τοῖς
φίλοις· "οἱ μὲν δὴ προκαλούμενοι ἡμᾶς ὡς κεκμηκότας
οὐδὲ ἀπεπείρασαν".
479 ᾗ δὲ ἡμέρᾳ τὴν μάχην ἐν Φιλίπποις συνέβαινεν 115
εἶναι, καὶ ἐν τῷ Ἰονίῳ τοιόνδε πάθος ἄλλο ἐγίγνετο
μέγα. Δομίτιος Καλουῖνος ἐπὶ ὁλκάδων ἦγεν ὁπλιτῶν
δύο τέλη Καίσαρι, καὶ τὸ διώνυμον ἦν αὐτῶν, τὸ
Ἄρειον, ὃ ἐπὶ τιμῇ τῆς ἀλκῆς ὠνόμαζον. ἦγε δὲ καὶ
στρατηγίδα σπεῖραν, ἐς δισχιλίους ἄνδρας, ἱππέων τε
ἴλας τέσσαρας καὶ ἕτερον πλῆθος ἐπειλεγμένον· καὶ
480 τριήρεις αὐτοὺς παρέπεμπον ὀλίγαι. Μοῦρκος δ' αὐτοῖς

4 τε] δὲ ci. Schw., fort. recte 6 ἀνοίας i 8 ἔνθα λαθραίως θάψειαν] ἐν Θάσῳ λαθραίως θάψαι ci. Mend., cf. Plut. Brut. c. 44, Cass. D. 47, 47, 1, probabiliter 10 τοῦ ante Κασσίου add. i 12 δοκεῖεν i 18 ⟨τὴν⟩ ἐν ci. Mend., inut., cf. etiam Kratt p. 20 20 *Caluinus* C, καλουηνὸς O i 21 sq. τὸ ὃ Ἄρειον ἐπὶ ci. Nauck (voluit fort. ὃ τὸ Ἄ. ἐπὶ), ⟨ὧδε⟩ ὠνόμαζον potius ci. Mend.; satis habui comma ponere ante τὸ Ἄρειον 24 ἐπι-συνειλεγμένον ci. Schw. ex § 366

42 a. C.
καὶ Ἀηνόβαρβος ἑκατὸν καὶ τριάκοντα μακραῖς ὑπήντων.
καὶ αὐτοὺς αἱ ὁλκάδες ἱστίῳ μὲν αἱ πρῶται διέφυγον
ὀλίγαι, αἱ λοιπαὶ δέ, χαλάσαντος ἄφνω τοῦ πνεύματος,
ἐν γαλήνῃ σταθερᾷ κατὰ τὸ πέλαγος ἡλῶντο, ὑπό του
θεῶν ἐκδεδομέναι τοῖς πολεμίοις. ἐνέβαλλον γὰρ ἀδεῶς 481
ἑκάστῃ καὶ ἀνερρήγνυον· οὐδὲ αἱ παραπέμπουσαί σφας
τριήρεις ἐπικουρεῖν ἐδύναντο, διὰ τὴν ὀλιγότητα κυκλού-
μεναι. ἔργα δ' ἦν τῶν κινδυνευόντων πολλὰ καὶ ποι- 482
κίλα, ὁτὲ μὲν τὰ πλοῖα συναγόντων ἀπὸ κάλω σπουδῇ
καὶ κοντοῖς ἁρμοζόντων ἐς ἄλληλα, ἵνα μὴ διεκπλεῖν
αὐτὰ ἔχοιεν οἱ πολέμιοι. ὅτε δὲ τούτου κρατήσειαν, ὁ 483
μὲν Μοῦρκος αὐτοῖς ἐπέβαλλε τοξεύματα πυρός, οἳ δὲ
τοὺς συνδέσμους ἀνέλυον ὀξέως καὶ ἀπέφευγον ἀλλή-
λων διὰ τὸ πῦρ αὖθίς τε ἐγίγνοντο ταῖς τριήρεσιν
116 ἐς περίπλουν καὶ ἐμβολὴν ἕτοιμοι. ἀγανακτοῦντες δὲ 484
οἱ ἄνδρες, καὶ μάλιστα αὐτῶν οἱ Ἄρειοι, ὅτι κρείττους
ὄντες ἀλκὴν δι' ἀπραξίας ἀπώλλυντο, οἳ μὲν πρὸ τοῦ
πυρὸς ἑαυτοὺς ἀνῄρουν, οἳ δὲ ἐς τὰς τριήρεις τῶν πο-
λεμίων ἐναλλόμενοι τὰ μὲν ἔδρων, τὰ δὲ ἔπασχον. νῆές 485
τε ἡμίφλεκτοι μέχρι πολλοῦ περιέπλεον, ἄνδρας ἔχου-
σαι τοὺς μὲν ὑπὸ τοῦ πυρός, τοὺς δ' ὑπὸ λιμοῦ καὶ
δίψης δαπανωμένους· οἳ δὲ καὶ ἱστῶν ἢ σανίδων ἐχό-
μενοι ἐς πέτρας ἢ ἀκτὰς ἐξεφέροντο ἐρήμους. καὶ εἰσὶν 486
αὐτῶν, οἳ καὶ περιεσώθησαν ἐκ παραλόγου· τινὲς δὲ
καὶ ἐς πέντε διήρκεσαν ἡμέρας, λιχμώμενοι τὴν πίσ-

3 ὄλιγαι (sic), αι supra ι add. a m. 1, V 4 ἡλῶντο VfC
5 ἐκδιδόμεναι i ἐνέβαλλον V, ἐνέβαλον Bi 6 ἑκάστην b
9 ὁτὲ μὲν etc.] nota anacoluthon κάλων a, quod praetulerunt Schw. et Mend. (cf. Lib. c. 99), sed v. Thuc. 4, 25, 5
19 sq. νῆές ἡμίφλεκτοι, omisso τε, B 22 ἱστίων a²b²
25 λικμώμενοι Oi, *fame enecti* vertit C, corr. H. Steph.

1 ἑκατὸν καὶ τριάκοντα] cf. ad § 368

42 a.C.
*σαν ἢ ἱστίων ἢ κάλων διαμασώμενοι, μέχρι σφᾶς ὁ
κλύδων ἐξήνεγκεν ἐπὶ τὴν γῆν. πολὺ δ' ἦν, ὃ καὶ τοῖς
πολεμίοις ἑαυτὸ ἐπέτρεπεν, ὑπὸ τῶν συμφορῶν ἡσσώ-
μενον. ἐπέτρεψαν δὲ καὶ τῶν τριήρων ἑπτακαίδεκα.*
487 *καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας οἱ περὶ Μοῦρκον ἐς ἑαυτοὺς
μεθώρκουν, ὁ δὲ στρατηγὸς αὐτῶν Καλουῖνος ἐπὶ τῆς
ἑαυτοῦ νεὼς ἐπανῆλθεν ἐς τὸ Βρεντέσιον ἡμέρᾳ πέμ-
πτῃ, δόξας ἀπολωλέναι.*
488 *τοιοῦτο μὲν δὴ πάθος τῆς αὐτῆς ἡμέρας τῇ περὶ
Φιλίππους μάχῃ κατὰ τὸν Ἰόνιον ἐπεγίγνετο, εἴτε ναυ-
άγιον εἴτε ναυμαχίαν ὀνομάσαι χρή· καὶ ἐξέπλησσε τὸ*
489 *συγκύρημα τῶν ἔργων ὕστερον ἐπιγνωσθέν. ὁ δὲ Βροῦ-* 117
*τος τὸν στρατὸν ἐς ἐκκλησίαν συναγαγὼν ἔλεξεν ὧδε·
"οὐδὲν ἔστιν, ὦ συστρατιῶται, παρὰ τὸν χθὲς ἀγῶνα,*
490 *ἐν ᾧ μὴ κρείσσους ἐγένεσθε τῶν πολεμίων. τῆς τε γὰρ
μάχης ἤρξατε προθύμως, εἰ καὶ χωρὶς παραγγέλματος·
καὶ τὸ τέταρτον τέλος, ὃ περιώνυμον αὐτοῖς ὂν ἐπεπί-
στευτο τὸ κέρας, διεφθείρατε ἅπαν καὶ τοὺς ἐπιτεταγ-
μένους αὐτῷ μέχρι τοῦ στρατοπέδου· καὶ τὸ στρατό-
πεδον αὐτὸ εἵλετε πρότερον καὶ διηρπάσατε· ὡς πρού-
χειν τάδε παρὰ πολὺ τῆς ἐπὶ τοῦ λαιοῦ βλάβης ἡμῶν.*
491 *δυνηθέντες δ' ἂν ὅλον ἐργάσασθαι τὸ ἔργον, ἁρπάσαι
μᾶλλον εἵλεσθε ἢ κτείνειν τοὺς ἡσσωμένους· οἱ γὰρ*

---

1 *διαμασσώμενοι* V 3 *ἑαυτῷ* V 5 *ἐς αὐτοὺς* (vel *αὐτοὺς*) i 6 *Caluinus* C, *καλουηνὸς* O i 11 *ἐξέπληξε* i 14 *ἐχθὲς* i, vulgo 18 *διεφθείρετε* i 19 *τοῦ στρατοπέδου* ⟨*συνηλάσατε*⟩ *προτροπάδην* ci. Mend., scilicet *προτροπάδην* scribens pro *πρότερον* (*quamprimum* C) v. 20 et huc transponens, nisi forte ibi *πρότεροι* pro *πρότερον* scribendum esset. Verbum fort. recte desideravit, sed *πρότερον* (vel *πρότεροι*) nihil obstat, ne cum Mend. ipso intellegas: Brutianos castra hostium prius cepisse quam Antonianos castra Cassii 22 *ἐξεργάσασθαι* ci Mend., inut., ut videtur, propter *ὅλον*

42 a. C.

πλέονες ὑμῶν τοὺς πολεμίους παροδεύοντες ἐπὶ τὰ τῶν
πολεμίων ὅρμων. καὶ ἐν τῷδε αὖ πάλιν οἳ μὲν διήρ- 492
πασαν δύο τῶν ἡμετέρων στρατοπέδων ὄντων τὸ ἕτε-
ρον, ἡμεῖς δὲ ἐκείνων ἅπαντα ἔχομεν, ὡς καὶ τῷδε
τὴν ἐπίκτησιν τῆς βλάβης διπλασίονα εἶναι. καὶ τὰ μὲν 493
ἐν τῇ μάχῃ πλεονεκτήματα τοσαῦτα· ὅσα δὲ ἕτερα πρού-
χομεν αὐτῶν, ἔχετε καὶ παρὰ τῶν αἰχμαλώτων μανθά-
νειν, περί τε ἀπορίας σίτου καὶ ἐπιτιμήσεως αὐτοῦ καὶ
κομιδῆς κακοπαθοῦς καὶ παρ' ὀλίγον ἤδη σαφοῦς ἐπι-
λείψεως. οὔτε γὰρ ἐκ Σικελίας ἢ Σαρδόνος ἢ Λιβύης 494
ἢ Ἰβηρίας ἔστιν αὐτοῖς λαβεῖν διὰ Πομπήιον καὶ Μοῦρ-
κον καὶ Ἀηνόβαρβον, ναυσὶν ἑξήκοντα καὶ διακοσίαις
ἀποκλείοντας αὐτοῖς τὸ πέλαγος· Μακεδονίαν τε ἐξ-
αναλώκασιν ἤδη καὶ ἐκ μόνης ἄρτι Θεσσαλίας ἔχου-
118 σιν, ἢ ἐς πόσον αὐτοῖς ἔτι ἀρκέσει; ὅταν οὖν αὐτοὺς 495
ἐπειγομένους εἰς μάχην μάλιστα ἴδητε, τότε ἡγεῖσθε
διωκομένους ὑπὸ λιμοῦ τὸν ἐν χερσὶ θάνατον αἱρεῖ-
σθαι. ἡμεῖς δ' ἀντιμηχανησώμεθα αὐτοῖς τὸν λιμὸν
ἡμῶν προπολεμεῖν, ἵν' ἀσθενεστέροις καὶ τετρυμένοις
ἐντύχοιμεν, ὅτε χρή. μηδ' ἐκφερώμεθα ταῖς προθυμίαις 496
παρὰ καιρόν, μηδὲ βραδυτῆτά τις ἡγείσθω τὴν ἐμ-
πειρίαν [ἢ ταχυτῆτα], ἐς τὴν ὀπίσω θάλασσαν ἀφορῶν,
ἣ τοσαύτας ἡμῖν ὑπηρεσίας καὶ τροφὰς ἐπιπέμπουσα
δίδωσιν ἀκινδύνου νίκης ἐπιτυχεῖν, ἣν ὑπομένητε καὶ

---

2 κτήματα vel. sim. post πολεμίων desideravit Mend., sed cf. Kratt p. 1 sq. lacunam post ὅρμων statui voluit Mend., quia hostes idem fecisse dicendi fuissent, non recte 4 καὶ] κἂν ci. Mend., bene 8 ἐτιτιμήσεως (sic) B 9 sq. ἐπιλήψεως i 15 ἢ] ἢ B 16 ἡγεῖσθαι i 19 τετρυμένοις Schw., τετρυμμένοις O i 22 ἢ ταχυτῆτα del. Musgr., retinuit Schw., μᾶλλον ante ἢ subintellegens, sed cf. ad I § 454 23 ἣ] ἢ B

---

12 ἑξήκοντα καὶ διακοσίαις] cf. Kromayer (v. ad II § 204) p. 444 (adn. 96)

42 a. C.
*μὴ ἀδοξῆτε, εἰ προσπαίξονταί τε ἡμῖν καὶ προκαλοῦνται,
οὐκ ἀμείνονες ὄντες, ὡς διέδειξε τὸ ἐχθὲς ἔργον, ἀλλὰ
ἕτερον δέος ἰώμενοι. τὴν δὲ προθυμίαν, ἧς νῦν ὑμᾶς*
497 *ἀξιῶ κρατεῖν, ἀθρόαν ἀπόδοτε, ὅταν αἰτῶμεν. ἐγὼ δ'
ὑμῖν τὰ νικητήρια ἐντελῆ μέν, ὅταν οἱ θεοὶ κρίνωσιν, ἐπὶ
ἐντελέσι τοῖς ἔργοις διαλύσομαι· νῦν δὲ τῆς ἐχθὲς
ἀρετῆς ἀνὰ χιλίας ἑκάστῳ στρατιώτῃ δραχμὰς ἐπι-
δίδωμι καὶ τοῖς ἡγεμόσιν ὑμῶν ἀνὰ λόγον".*
498 *ὃ μὲν οὕτως εἶπεν καὶ αὐτίκα διεμέτρει τὴν δω-
ρεὰν κατὰ τέλη· δοκεῖ δέ τισι καὶ Λακεδαίμονα καὶ
Θεσσαλονίκην ἐς διαρπαγὴν αὐτοῖς δώσειν ὑποσχέσθαι·*
499 *ὁ δὲ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος, εἰδότες οὐ μαχούμενον* **119**
*ἑκόντα τὸν Βροῦτον, τοὺς ἰδίους συνῆγον, καὶ ὁ Ἀν-
τώνιος ἔλεξε· "τὸ ἐχθὲς ἔργον, ὦ ἄνδρες, τοῖς μὲν λό-
γοις οἶδα ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι μερίζονται, ὡς διώξαντές
τινας ἡμῶν καὶ τὸ στρατόπεδον διαρπάσαντες, ἔργῳ
δὲ ἐπιδείξουσιν ἅπαν ὑμέτερον· ὑπισχνοῦμαι γὰρ ὑμῖν
οὔτε αὔριον οὔτε ταῖς ἐπιούσαις ἑκόντας αὐτοὺς ἐς*
500 *μάχην ἥξειν. ⟨ὃ⟩ σαφεστάτη πίστις ἐστὶ τῆς ἐχθὲς
ἥσσης καὶ φόβου, ὅταν ὥσπερ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀφ-
ιστῶνται τοῦ ἀγῶνος οἱ ἐλάττονες· οὐ γὰρ ἐς τοῦτό γε
στρατὸν ἤγειρον τοσόνδε, ἵνα τῶν Θρᾳκῶν ἐρημίαν*
501 *οἰκῶσι διατειχίσαντες. ἀλλὰ αὐτὴν διετείχισαν μὲν
ἔτι προσιόντων ὑμῶν διὰ δέος, ἐλθόντων δὲ ἐνοι-
κοῦσι διὰ τὴν ἐχθὲς ἧσσαν· ἐφ' ᾗ καὶ τῶν στρατηγῶν*

---

1 *προσπαίξονται* Cob. p. 228, *προσπαίζονται* (*προπ.* a) Oi, cf. I § 554 *τε* om. i 2 et 14 *χθὲς* scr. Mend. 5 *ὅταν*] *ὄνταν*, priore *ν* puncto superposito deleta, B 8 *ἀνὰ λόγον* scr. Mend., *ἀνάλογον* Oi 11 ad nomina add. C: *urbes inclytas* 19 ὃ add. Gel. et H. Steph., ᾗ voluit Cob. p. 232, sed cf. ad § 377 22 *τῶν*] *τὴν* ci. Mend. 23 *καὶ* ante *αὐτὴν* add. af

42 a.C.

ὁ πρεσβύτερός τε καὶ ἐμπειρότερος πάντα ἀπογνοὺς
ἑαυτὸν διεχρήσατο, ὃ καὶ αὐτὸ μεγίστη συμφορῶν ἐστιν
ἀπόδειξις. ὅταν οὖν ἡμῶν αὐτοὺς προκαλουμένων μὴ 502
δέχωνται μηδὲ καταβαίνωσιν ἀπὸ τῶν ὀρῶν, ἀλλὰ ἀντὶ
τῶν χειρῶν πιστεύωσι τοῖς κρημνοῖς, τότε μοι θαρ-
ροῦντες ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, συναναγκάσατε αὐ-
τοὺς αὖθις, ὥσπερ ἐχθὲς ἠναγκάσατε, αἰσχρὸν ἡγού-
μενοι δεδιότων ἐλασσοῦσθαι καὶ ὀκνούντων ἀπέχεσθαι
καὶ τειχῶν ἄνδρες ὄντες ἀσθενέστεροι γενέσθαι. οὐ 503
γὰρ ἤλθομέν γε καὶ ἡμεῖς ἐν πεδίῳ βιώσοντες, οὐδ'
ἔστι βραδύνουσιν οὐδὲν αὔταρκες. ἀλλὰ δεῖ τοῖς εὖ
φρονοῦσι τοὺς μὲν πολέμους ὀξεῖς, τὴν δὲ εἰρήνην ἐπὶ
120 μήκιστον εἶναι. τοὺς μὲν οὖν καιροὺς καὶ τὰ ἐς τοῦ- 504
τον ἔργα ἐπιμηχανησόμεθα ἡμεῖς, οὐ μεμπτοὶ καὶ τῆς
ἐχθὲς ὁρμῆς τε καὶ μηχανῆς ὑμῖν γενόμενοι· τὴν δ'
ἀρετὴν ὑμεῖς, ὅταν αἰτῆσθε, ἀποδίδοτε τοῖς στρατη-
γοῖς. μηδὲ ἄχθεσθε τῆς ἐχθὲς ἁρπαγῆς μηδ' ἐπ' ὀλί- 505
γον· οὐ γὰρ ἐν οἷς ἔχομέν ἐστι τὸ πλουτεῖν, ἀλλ' ἐν
τῷ κρατεῖν ταῖς δυνάμεσιν, ὃ καὶ τὰ ἐχθὲς ἀφαιρεθέντα,
ἔτι ὄντα παρὰ τοῖς πολεμίοις σῶα, καὶ τὰ πολέμια αὐτὰ
ἐπ' ἐκείνοις κρατοῦσιν ἡμῖν ἀποδώσει. καὶ εἰ ἐπειγό-
μεθα αὐτὰ λαβεῖν, ἐπειγώμεθα ἐπὶ τὴν μάχην. ἱκανὰ 506
δὲ καὶ ἐχθὲς ἀντειλήφαμεν αὐτῶν καὶ τῶν ἡμετέρων
ἴσως ἱκανώτερα· οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆς Ἀσίας πάνθ', ὅσα
ἐβιάσαντο καὶ ἥρπασαν, ἐπήγοντο, ὑμεῖς δ' ὡς ἐκ πα-
τρίδος ἰόντες τὰ μὲν δαψιλέστερα οἴκοι ὑπελίπεσθε,

---

2 ὃ] ἣ ci. Cob. p. 232, sed cf. ad § 377   6 *συναναναγκάσατε* (sic) B   11 *ἔστι*] *ἔτι* i   13 sq. *ἐς τοῦτον* videtur corruptum; *ἐς τούτους* ci. H. Steph., probabiliter, *ἐς τοῦτο* Schw., *ἐκ τούτων* Mend.   14 *ἐπιμηχανησώμεθα* i   19 et 23 *χθὲς* scr. Mend.   21 sq. *ἐπειγόμεθα*] *εὐχόμεθα* ci. Nauck; valde dubium   22 *ἀναλαβεῖν* ci. Mend., inut.   25 *ἡμεῖς* O

42 a. C.
τὰ δ' ἀναγκαῖα μόνα ἐπήγεσθε. εἰ δέ τι καὶ δαψιλὲς
ἦν, ἡμέτερον ἦν τῶν στρατηγῶν, οἳ πάντα ἐσμὲν ὑπὲρ
507 τῆς ὑμετέρας νίκης ἐπιδιδόναι πρόθυμοι. καὶ τῆς τοι-
αύτης δ' ὅμως ζημίας ὑμῖν ἕνεκα ἐπιδώσομεν νικητήρια,
δραχμὰς ἑκάστῳ στρατιώτῃ πεντακισχιλίας, λοχαγῷ δὲ
πεντάκις τοσαύτας, χιλιάρχῃ δὲ τὸ διπλάσιον τοῦ λο-
χαγοῦ"
508 τοιαῦτα εἰπὼν τῆς ἐπιούσης πάλιν ἐξέτασσε· καὶ 121
οὐ κατιόντων οὐδὲ τότε τῶν πολεμίων ὁ μὲν Ἀντώ-
νιος ἐβαρυθύμει καὶ ἐξέτασσεν αἰεί, ὁ δὲ Βροῦτος τοῦ
στρατοῦ τὸ μὲν εἶχε συντεταγμένον, μὴ ἀναγκασθείη
μάχεσθαι, τῷ δὲ τὰς ὁδοὺς τῆς κομιδῆς τῶν ἀναγκαίων
509 διελάμβανε. λόφος δὲ ἦν ἀγχοτάτω τοῦ Κασσίου στρα-
τοπέδου, δυσχερὴς μὲν ὑπὸ ἐχθρῶν καταληφθῆναι, διὰ
τὴν ἐγγύτητα ἐστοξεύεσθαι δυναμένων· ὁ δὲ Κάσσιος
αὐτὸν ὅμως ἐφρούρει, μὴ καὶ παρὰ δόξαν ἐπιτολμή-
510 σειέ τις. ἐκλειφθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ Βρούτου κατέλαβον
οἱ περὶ τὸν Καίσαρα νυκτὸς τέτρασι τέλεσιν, ἐπαγό-
μενοι γέρρα πολλὰ καὶ διφθέρας ἐς προβολὴν τοῖς
511 τοξεύμασιν. ὡς δὲ κατέσχον, ἄλλα τέλη δέκα μετ-
εστρατοπέδευον ὑπὲρ πέντε σταδίους ἀπιοῦσιν ἐπὶ τὴν
θάλασσαν καὶ ὑπὲρ ἄλλους τέσσαρας δύο, ὡς τῷδε
τῷ τρόπῳ προελευσόμενοι μέχρι θαλάσσης καὶ ἢ παρ'
αὐτὴν ἄρα τὴν θάλασσαν ἢ διὰ τῶν ἑλῶν ἢ ὅν τινα

---

3 ἡμετέρας i 6 πεντάκι i χιλιάρχῳ scr. Mend. 11 μὴ] εἰ ci. Nauck, Kratt p. 43 subaudit δέει ante μή, non recte, cf. ad III § 200 18 τέσσαρσι i 19 γέρα i 21 ὑπὲρ πέντε σταδίους ἀπιοῦσιν] corruptelam latere putavit Mend. (cf. etiam Jahrb. f. cl. Philol. 133 (1886) p. 400 contra Kratt p. 15), sine causa, ut videtur; nam rem militarem bene exposuerunt Heuzey et Daumet (v. ad II § 152) p. 112. Illo colle demum occupato castra in loca alia transferri potuerunt 22 τῷδε] δὲ i

42 a. C.
τρόπον ἄλλον ἐπενόουν, βιασόμενοι καὶ τὴν ἀγορὰν
ἀποκλείσοντες τῶν πολεμίων. καὶ ὁ Βροῦτος αὐτοῖς
ἀντεμηχανᾶτο, ἄλλα τε καὶ φρούρια ἀντικαθιστὰς τοῖς
122 ἐκείνων στρατοπέδοις. τὸ δὲ ἔργον ἤπειγε τοὺς ἀμφὶ 512
τὸν Καίσαρα, καὶ λιμὸς ἦν ἤδη σαφής, ἔς τε μέγεθος
καὶ δέος ἑκάστης ἡμέρας ἐπεγίνετο. οὔτε γὰρ ἐκ Θεσσα-
λίας αὐτοῖς ἔτι τὰ ἀρκοῦντα ἐκομίζετο, οὔτε τις ἦν
ἐλπὶς ἐκ θαλάσσης, ναυκρατούντων πανταχῇ τῶν πο-
λεμίων· τῆς τε ἔναγχος περὶ τὸν Ἰόνιον συμφορᾶς 513
ἐξηγγελμένης ἐς ἑκατέρους ἤδη, μᾶλλον ἐδεδοίκεσαν
αὐτά τε καὶ τὸν χειμῶνα προσιόντα ὡς ἐν πεδίῳ πη-
λώδει σταθμεύοντες. ὧν ἐνθυμούμενοι τέλος μὲν ὁπλι-
τῶν ἐς Ἀχαΐαν ἐξέπεμψαν, ἀγείρειν τὰ ἐντυγχάνοντα
πάντα καὶ πέμπειν σφίσι κατὰ σπουδήν. οὐκ ἀνεχό- 514
μενοι δὲ κινδύνου τοσοῦδε προσιόντος οὔτε τῶν ἄλλων
ἐπιτεχνήσεων οὔτε ἐν τῷ πεδίῳ λοιπὸν ἐκτάσσειν, παρὰ
τὸ τείχισμα τῶν ἐχθρῶν ἀνέβαινον μετὰ βοῆς καὶ τὸν
Βροῦτον ἐκάλουν ἐς μάχην, ἐπισκώπτοντες ἅμα καὶ
λοιδοροῦντες καὶ ἐγνωκότες οὐ πολιορκίας τρόπῳ μᾶλ-
λον ἢ μανιώδει φορᾷ μὴ βουλομένῳ συμπλέκεσθαι.
123 τῷ δὲ αὐτῷ μὲν ἔγνωστο τὰ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ μᾶλλον 515
ἔτι πυνθανομένῳ περί τε τοῦ λιμοῦ καὶ περὶ τῆς κατὰ
τὸν Ἰόνιον εὐπραξίας καὶ τῶν πολεμίων ὁρῶντι τὴν
ἐκ τῆς ἀπορίας ἀπόνοιαν· καὶ ἡρεῖτο πολιορκίας καὶ
ἄλλου παντὸς ἀνέχεσθαι μᾶλλον ἢ ἐς χεῖρας ἰέναι ἀν-
δράσιν ἐπειγομένοις ὑπὸ λιμοῦ καὶ ἀπογινώσκουσιν

5 ἔς τε — 6 ἐπεγίνετο obscura visa sunt Mend, qui ἐπέτεινεν vel sim. voluit pro ἐπεγίνετο. Subaudio cum Schw. λιμοῦ ad μέγεθος atque δέος puto nominativum, ceterum ἐπιγίγνετο (sic) b   7 sq. ἦν om. f, post ἐλπὶς ponit a   16 sq. παρὰ τὸ τείχισμα Gel. et Musgr., ut vertit C: *iuxta hostilem murum*, τὸ παρατείχισμα Oi, παρὰ τὸ περιτείχισμα ci. Schw., possis etiam περὶ τὸ παρατείχισμα

42 a. C.

ἐκ τῶν ἄλλων ἑαυτοὺς καὶ ἐν μόναις ταῖς χερσὶ τὴν
516 ἐλπίδα ἔχουσιν. ὁ δὲ στρατὸς οὐχ ὁμοίως εἶχεν ὑπὸ
ἀφροσύνης, ἀλλ' ἐδυσφόρουν γυναικῶν τρόπον ἔνδον
517 μετὰ ἀπραξίας καὶ φόβου κατακεκλεισμένοι. ἐδυσχέραι-
νον δὲ καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν, ἐπαινοῦντες μὲν τὸ
ἐνθύμημα τοῦ Βρούτου, νομίζοντες δὲ καὶ θᾶσσον ἐπι-
518 κρατήσειν τῶν πολεμίων μετὰ προθύμου στρατοῦ. αἴ-
τιον δὲ τούτων ἦν αὐτὸ τὸ Βροῦτον ἐπιεικῆ καὶ φιλό-
φρονα ἐς ἅπαντας εἶναι καὶ ἀνόμοιον Κασσίῳ, αὐστηρῷ
καὶ ἀρχικῷ περὶ πάντα γεγενημένῳ· ὅθεν ἐκείνῳ μὲν
ἐξ ἐπιτάγματος ὑπήκουον, οὐ παραστρατηγοῦντες οὐδὲ
τὰς αἰτίας μανθάνοντες οὐδὲ εὐθύνοντες, ὅτε καὶ μά-
θοιεν, Βρούτῳ δὲ οὐδὲν ἀλλ' ἢ συστρατηγεῖν ἠξίουν
519 διὰ πραΰτητα. τέλος δὲ τοῦ στρατοῦ φανερώτερον ἤδη
κατὰ ἴλας καὶ κατὰ συστάσεις διαπυνθανομένου· "τί
κατέγνωκεν ἡμῶν ὁ στρατηγός; τί ἔναγχος ἡμάρτομεν
οἱ νικήσαντες, οἱ διώξαντες, οἱ τοὺς καθ' ἡμᾶς πολε-
μίους κατακανόντες, οἱ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ἑλόν-
τες;" Βροῦτος ἑκὼν ἠμέλει καὶ ἐς ἐκκλησίαν οὐ συν-
ῆγε, μὴ ἀπρεπέστερον ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀλογίστως
ἐκβιασθείη, καὶ μάλιστα μισθοφόρων, οἷς ἐστιν αἰεί,
καθὰ καὶ τοῖς εὐχερέσιν οἰκέταις ἐς ἑτέρους δεσπό-
τας, ἐλπὶς ἐς σωτηρίαν ἡ ἐς τὸ ἀντίπαλον μεταβολή.
520 ἐνοχλούντων δὲ αὐτῷ καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ κελευόν- **124**
των νῦν μὲν ἀποχρήσασθαι τοῦ στρατοῦ τῇ προθυμίᾳ,
τάχα τι λαμπρὸν ἐργασομένου, ἢν δ' ἀντιπίπτῃ τι παρὰ
τὴν μάχην, ἐπανιέναι πάλιν ἐς τὰ τείχη καὶ προβάλλε-
σθαι τὰ αὐτὰ χαρακώματα, χαλεπήνας ὁ Βροῦτος τοῖσδε

1 ⟨καὶ⟩ ἐκ conicio 13 ἠξίου i, ut videtur 14 ⟨τὴν⟩ πραΰτητα ci. Mend. 20 ἀλογίστου cum Gel. ci. Schw., hiatum inculcans, vel ἀλογίστων, sed cf. ad II § 23 23 ἐς τὸ ἀντίπαλον iC, ἐς τὸν (τὸ V) ἀντώνιον O 27 sq. προβαλέσθαι V

42a.C.

μάλιστα ἡγεμόσιν οὖσι καὶ περιαλγήσας, ὅτι τὸν αὐτόν
οἱ κίνδυνον ἐπικείμενοι συμφέρονται τῷ στρατῷ κου-
φόνως, ἀμφίβολον καὶ ὀξεῖαν τύχην προτιθέντι νίκης
ἀκινδύνου, εἶξεν ἐπ' οἰκείῳ καὶ σφῶν ἐκείνων ὀλέθρῳ,
τοσόνδε ἐπιμεμψάμενος αὐτοῖς· "ἐοίκαμεν ὡς Πομπήιος
Μάγνος πολεμήσειν, οὐ στρατηγοῦντες ἔτι μᾶλλον ἢ
στρατηγούμενοι". καί μοι δοκεῖ τόδε μόνον ἐξειπεῖν, 521
ἐπικρύπτων, ὃ ἐδεδοίκει μάλιστα, μὴ ὁ στρατὸς οἷα
τοῦ πάλαι Καίσαρος γεγονὼς ἀγανακτήσειέ τε καὶ
μεταβάλοιτο· ὅπερ ἐξ ἀρχῆς αὐτός τε καὶ Κάσσιος
ὑφορώμενοι ἐς οὐδὲν ἔργον αὐτοῖς πρόφασιν ἀγανα-
κτήσεως ἐπὶ σφίσιν ἐνεδίδουν.

125 ὧδε μὲν δὴ καὶ ὁ Βροῦτος ἐξῆγεν ἄκων καὶ ἐς 522
τάξεις διεκόσμει πρὸ τοῦ τείχους καὶ ἐδίδασκε μὴ
πολὺ προύχειν τοῦ λόφου, ἵνα αὐτοῖς ἥ τε ἀναχώρη-
σις, εἰ δεήσειεν, εὐχερὴς εἴη καὶ τὰ ἐς τοὺς πολεμίους
ἀφιέμενα ἐπιδέξια. ἦν δὲ ἑκατέρωθεν παρακέλευσίς τε 523
πάντων ἐς ἀλλήλους καὶ φρόνημα ἐπὶ τῷ ἔργῳ μέγα
καὶ θρασύτης ὑπὲρ λόγον ἀναγκαῖον, τοῖς μὲν ὑπὸ
δέους λιμοῦ, τοῖς δὲ ὑπὸ αἰδοῦς δικαίας, βιασαμένοις
τὸν στρατηγὸν ἀναβαλλόμενον ἔτι, μὴ χείροσιν ὧν
ὑπέσχοντο ὀφθῆναι μηδὲ ἀσθενεστέροις ὧν ἐθρασύ-
νοντο, μηδὲ προπετείας ὑπευθύνοις μᾶλλον ἢ ἀξιεπαί-
νοις εὐβουλίας. ἃ καὶ ὁ Βροῦτος αὐτοῖς, ἐπὶ ἵππου 524
περιθέων, σοβαρῷ τῷ προσώπῳ προενέφαινε καὶ δι'
ὀλίγων ὑπεμίμνησκεν, ὅσων ὁ καιρὸς ἐδίδου· "ὑμεῖς

4 ἐκείνων] cf. ad III § 353 6 πολεμεῖν maluit Mend. 10 μεταβάλλοιτο O ὁ ante Κάσσιος add. af 12 ἐδίδουν cum b scr. Mend., at cf. Thuc. 2, 87, 9 alibi 19 in ἀναγκαῖον haeserunt Mend. et Nauck; an ἀναγκαῖος? 25 περιθέων Bk., παραθέων Oi σοβαρῶς B 26 ὅσον i

5 sq. ἐοίκαμεν etc.] cf. Plut. Brut. c. 40

42 a. C.

ἠθελήσατε μάχεσθαι, ὑμεῖς με ἑτέρως ἔχοντα νικᾶν
ἐβιάσασθε· μὴ δὴ ψεύσησθε τῆς ἐλπίδος μήτε ἐμὲ μήτε
αὐτούς. ἔχετε καὶ λόφον σύμμαχον καὶ τὰ κατὰ νώ-
του πάντα ἴδια. οἱ πολέμιοι δ' εἰσὶν ἐν ἀμφιβόλῳ·
μεταξὺ γάρ εἰσιν ὑμῶν τε καὶ λιμοῦ". ὁ μὲν τοιαῦτα
λέγων διετρόχαζε, καὶ αὐτὸν αἱ τάξεις ἐπήλπιζον καὶ
525 μετὰ βοῆς παρέπεμπον εὐφήμου· ὁ δὲ Καῖσαρ καὶ ὁ **126**
Ἀντώνιος τοὺς ἰδίους περιθέοντες τήν τε δεξιὰν ὤρε-
γον, ἐφ' οὓς παραγένοιντο, καὶ σοβαρώτερον ἔτι οἵδε
ἐπέσπερχον αὐτοὺς καὶ τὸν λιμὸν οὐκ ἐπέκρυπτον ὡς
526 εὔκαιρον ἐς εὐτολμίαν προφέρειν. "εὕρομεν, ὦ ἄνδρες,
τοὺς πολεμίους· ἔχομεν οὓς ἐζητοῦμεν ἔξω τείχους λα-
βεῖν. μὴ δή τις ὑμῶν τὴν ἰδίαν πρόκλησιν καταισχύνῃ
μηδὲ τῆς ἀπειλῆς ἐλάττων γένηται· μηδὲ λιμόν, ὄλεθρον
ἀμήχανόν τε καὶ ἐπώδυνον, ἕληται μᾶλλον ἢ πολεμίων
τείχη καὶ σώματα, ἃ καὶ τόλμαις ἐνδίδωσι καὶ σιδήρῳ
527 καὶ ἀπονοίᾳ. ἔχει δὲ ἡμῖν ἐπείξεως ὧδε τὰ παρόντα,
ὡς μηδὲν ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἀνατίθεσθαι, ἀλλὰ
σήμερον περὶ ἁπάντων διακριθῆναι μέχρι νίκης ἐντελοῦς
528 ἢ εὐγενοῦς θανάτου. νικῶσι δ' ἔστι λαβεῖν διὰ μιᾶς
ἡμέρας καὶ δι' ἑνὸς ἔργου τροφὰς καὶ χρήματα καὶ
ναῦς καὶ στρατόπεδα καὶ τὰ νικητήρια παρ' ἡμῶν.
529 ἔσται δὲ ταῦτα, ἢν πρῶτον μὲν ἐμβάλλοντες αὐτοῖς

1 ἐθελήσατε ab μάχεσθε B *uos pugnam elegistis, o milites, uos aliter censentem et uictoriam in manibus habentem ad bellum compulistis* C, unde lacunam significans Mend. ci.: ὑμεῖς με ἑτέρως ⟨γιγνώσκοντα καὶ ἐν χερσὶν⟩ ἔχοντα ⟨τὴν⟩ νίκην ἐβιάσασθε. At C ut saepe plenius vertit. Intellege: 'vos me, qui aliter vincere poteram, coegistis' 2 ψεύσητε ci. Cob. p. 228, fort. recte, cf. V § 190 3 αὐτοὺς i 9 οὓς] οἷς V, sed corr. ab ead. m. in οὓς, et a ἔτι om. V 11 ἐς om. i προσφέρειν V 16 τείχη] τύχῃ f 18 μηδὲ ci. Mend. 19 τήμερον scr. Mend., ut habet Vat. 141; Oi fluctuant 23 ἐμβάλλοντες Mend., ἐμβαλλόντες b, ἐμβαλόντες Oaf, quod fort. retinendum erat

42 a. C.
μνημονεύωμεν τῶν ἐπειγόντων, εἶτα παραρρήξαντες
εὐθὺς ἀποκλείωμεν ἀπὸ τῶν πυλῶν, ἐς δὲ τοὺς κρημνοὺς
ἢ τὰ πεδία περιωθῶμεν, ἵνα μὴ ὁ πόλεμος αὖθις ἀνα-
φύοιτο μηδὲ ἐς τὴν ἀργίαν πάλιν οἱ ἐχθροὶ διαδιδρά-
σκοιεν, οἳ δι' ἀσθένειαν, μόνοι δὴ πολεμίων, οὐκ ἐν τῷ
μάχεσθαι τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν, ἀλλ' ἐν τῷ μὴ μάχεσθαι".
127 οὕτω μὲν ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος παρώτρυνον, 530
ἐφ' οὓς παραγένοιντο. καὶ πᾶσιν ἦν αἰδὼς ἀξίοις τε
φανῆναι τῶν στρατηγῶν καὶ τὴν ἀπορίαν ἐκφυγεῖν,
ὑπεραυξηθεῖσαν ἐκ παραλόγου διὰ τὰ ἐν τῷ Ἰονίῳ
γενόμενα. ᾑροῦντό τε ἐν ἔργῳ καὶ ἐν ἐλπίσιν, εἰ δέοι,
τὶ παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ ἀμηχάνου κακοῦ δαπανώμενοι.
ὧδε δὲ ἐχόντων αὐτῶν καὶ πρὸς τὸν ἐγγὺς αὐτὰ ἐκ- 531
φέροντος ἑκάστου, ὁ θυμὸς ἀμφοτέρων ηὔξετο μάλιστα
καὶ ἐνεπίμπλαντο τόλμης ἀκαταπλήκτου· οὐδέν τε ἐν
τῷ παρόντι ἀλλήλων ὅτι ἦσαν πολῖται οὐδὲ ἐπεμέ-
μνηντο, ἀλλ' ὡς ἐκ φύσεως καὶ γένους ἐχθροῖς ἐπηπεί-
λουν. οὕτως ἡ παραυτίκα ὀργὴ τὸν λογισμὸν αὐτοῖς
καὶ τὴν φύσιν ἔσβεσεν. ἐπεμαντεύοντο δὲ ὁμαλῶς ἑκά-
τεροι τήνδε τὴν ἡμέραν ἐν τῷδε τῷ ἔργῳ πάντα τὰ
Ῥωμαίων πράγματα κρινεῖν. καὶ ἐκρίθη.
128 ἤδη δὲ τῆς ἡμέρας ἀμφὶ τήνδε τὴν παρασκευὴν ἐς 532
ἐνάτην ὥραν δεδαπανημένης αἰετοὶ δύο ἐς τὸ μετ-
αίχμιον συμπεσόντες ἀλλήλοις ἐπολέμουν· καὶ ἦν σιγὴ
βαθυτάτη. φυγόντος δὲ τοῦ κατὰ Βροῦτον βοή τε παρὰ
τῶν πολεμίων ὀξεῖα ἠγέρθη καὶ τὰ σημεῖα ἑκατέρωθεν
ἐπῆρτο, καὶ ἔφοδος ἦν σοβαρά τε καὶ ἀπηνής. τοξευ- 533

7 τε ante καὶ add. i 20 ἐν] ne ἐνὶ conicias, cf. III § 278 (Mend.) 23 ἐννάτην Vi αἰετοὶ] cf. ad II § 256 25 βρούτον b 27 ἐπήρετο maluit Mend., probabiliter

23 sqq. hoc prodigium ex P. Volumnio narrat Plut. Brut. c. 48

42 a. C.

*μάτων μὲν δὴ καὶ λίθων ἢ ἀκοντισμάτων ὀλίγον αὐ-
τοῖς ἐδέησε πολέμου νόμῳ, ἐπεὶ οὐδὲ τῇ ἄλλῃ τέχνῃ
καὶ τάξει τῶν ἔργων ἐχρῶντο, ἀλλὰ γυμνοῖς τοῖς ξί-
φεσι συμπλεκόμενοι ἔκοπτόν τε καὶ ἐκόπτοντο καὶ
ἀλλήλους ἐξώθουν ἀπὸ τῆς τάξεως, οἳ μὲν περὶ σω-
τηρίας μᾶλλον ἢ νίκης, οἳ δὲ περὶ νίκης καὶ παρηγο-*
534 *ρίας στρατηγοῦ βεβιασμένου. φόνος δὲ ἦν καὶ στόνος
πολύς, καὶ τὰ μὲν σώματα αὐτοῖς ὑπεξεφέρετο, ἕτεροι*
535 *δὲ ἀντικαθίσταντο ἐκ τῶν ἐπιτεταγμένων. οἱ στρα-
τηγοὶ δὲ σφᾶς, περιθέοντες καὶ δρώμενοι πανταχοῦ,
ταῖς τε ὁρμαῖς ἀνέφερον καὶ παρεκάλουν πονοῦντας
ἔτι προσπονῆσαι καὶ τοὺς κεκμηκότας ἐνήλλασσον, ὥστε*
536 *ὁ θυμὸς αἰεὶ τοῖς ἐπὶ τοῦ μετώπου καινὸς ἦν. τέλος
δὲ οἱ τοῦ Καίσαρος, εἴτε διὰ δέος τοῦ λιμοῦ, εἴτε δι᾽
αὐτοῦ Καίσαρος εὐτυχίαν (οὐ γὰρ ἐπίμεμπτοί γε ἦσαν
οὐδὲ οἱ Βρούτειοι), τὴν φάλαγγα τῶν ἐχθρῶν ἐκίνουν,
ὥσπερ τι μηχάνημα τῶν βαρυτάτων ἀνατρέποντες.*
537 *οἳ δ᾽ ἀνεωθοῦντο μὲν ἐπὶ πόδας ἐς τὸ ὀπίσω βάδην
ἔτι καὶ μετὰ φρονήματος· ὡς δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ σύνταξις
ἤδη παρελέλυτο, ὀξύτερον ὑπεχώρουν καί, τῶν ἐπι-
τεταγμένων σφίσι δευτέρων καὶ τρίτων συνυποχω-
ρούντων, μισγόμενοι πάντες ἀλλήλοις ἀκόσμως ἐθλί-
βοντο ὑπὸ σφῶν καὶ τῶν πολεμίων ἀπαύστως αὐτοῖς*
538 *ἐπικειμένων, ἕως ἔφευγον ἤδη σαφῶς. καὶ οἱ τοῦ
Καίσαρος τότε μάλιστα τοῦ παρηγγελμένου σφίσιν*

2 *ἐδέησε*] *ἐμέλησε* ci. Mend. 3 *τοῖς* om. b 5 *ἀπὸ*] *ἐκ* ci. Mend., sed cf. ad I § 65 7 *μαχόμενοι* post *βεβιασμένου* ex C add. Mend., inut. 8 *αὐτοῖς*] *αὐτίκα* ci. Mend., sed cf. ad III § 310 11 *παρεκάλουν* ⟨*ὀνομαστὶ*⟩ ci. Mend. ex C, qui vertit: *nomine inuocabant et — hortabantur,* sed non opus 14 sq. *διὰ τὴν Καίσαρος* ci. Nauck, facilius conicias *διὰ τοῦ Κ.*, certe *αὐτοῦ* molestum 18 *ἐπὶ πόδα* ci. Mend. (cf. II § 335 *κατὰ πόδα*), contra Kratt p. 4 23 *σφῶν* ⟨*τε*⟩ *καὶ* malim

42 a. C.
ἐγκρατῶς ἐχόμενοι τὰς πύλας προελάμβανον σφόδρα
ἐπικινδύνως (ἄνωθέν τε γὰρ ἐβάλλοντο καὶ ἐκ τοῦ
μετώπου), μέχρι πολλοὺς ἐσδραμεῖν ἐκώλυσαν, οἳ δι-
έφυγον ἐπί τε τὴν θάλασσαν καὶ ἐς τὰ ὄρη διὰ τοῦ
ποταμοῦ τοῦ Ζυγάκτου.

129 γενομένης δὲ τῆς τροπῆς τὸ λοιπὸν ἔργον οἱ στρα- 539
τηγοὶ διῃροῦντο, Καῖσαρ μὲν αἱρεῖν τοὺς ἐκπίπτοντας
ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ αὐτὸ φυλάσσειν τὸ στρατό-
πεδον· ὁ δὲ Ἀντώνιος πάντα ἦν καὶ πᾶσιν ἐνέπιπτε,
τοῖς τε φεύγουσι καὶ τοῖς ἔτι συνεστῶσι καὶ τοῖς ἄλλοις
στρατοπέδοις αὐτῶν, ὁρμῇ τε ὑπερηφάνῳ πάντα ἐβιά-
ζετο ὁμοῦ. καὶ περὶ τοῖς ἡγεμόσι δείσας, μὴ αὐτὸν 540
διαφυγόντες αὖθις ἕτερον στρατὸν ἀγείρειαν, τοὺς
ἱππέας ἐξέπεμπεν ἐπὶ τὰς ὁδούς τε καὶ ἐκβολὰς τῆς
μάχης, αἱρεῖν τοὺς ἀποδιδράσκοντας· οἳ διελόμενοι τὸ 541
ἔργον ἀνά τε τὸ ὄρος ἐφέροντο σὺν τῷ Θρᾳκίῳ Ῥά-
σκῳ, δι᾿ ἐμπειρίαν ὁδῶν συναπεσταλμένῳ, καὶ τὰ χαρα-
κώματα καὶ κρημνοὺς περιστάντες τοὺς ἐκφεύγοντας
ἐκυνηγέτουν καὶ τοὺς ἐντὸς ἐφρούρουν. οἳ δὲ Βροῦτον 542
αὐτὸν ἐδίωκον· καὶ αὐτοὺς ἀσχέτως ἔχοντας τοῦ δρό-
μου Λουκίλλιος ἰδὼν ὑπέστη καὶ ὡς Βροῦτος ὢν ἠξίου
πρὸς Ἀντώνιον ἀντὶ τοῦ Καίσαρος ἀναχθῆναι· ᾧ δὴ
καὶ μάλιστα εἶναι Βροῦτος ἐνομίσθη, τὸν ἀδιάλλακτον
ἐχθρὸν ἐκκλίνων. ἀγομένου δὲ αὐτοῦ πυθόμενος ὁ Ἀν- 543
τώνιος ἀπήντα σὺν ἐπιστάσει, τὴν τύχην ὁμοῦ καὶ τὸ

3 πολλοὺς] ⟨τοὺς⟩ πολεμίους ci. Mend., non recte, nam non omnes, ne in castra confugerent, impediti sunt, sed fort. ⟨τοὺς⟩ πολλοὺς cum Regling scribendum 5 *Zygaci* C 12 αὐτὸν Oi, corr. Mend. 16 ἔργον] ὄρος iC Θρᾳκίῳ] θρασκίῳ f, om. C, seclusit Mend. ut dittographiam ex Ῥάσκῳ ortam 16 sq. ῥούσκῳ V 20 αὐτὸν om. V 21 *Lucilius* C, λουκῖνος O, λουκίλλιος (λουκίλλος b) λουκῖνος i (ex dittographia); cf. Plut. Brut. c. 50, Anton. c. 69 24 πυνθανόμενος i

42 a. C.
ἀξίωμα τἀνδρὸς καὶ ἀρετὴν ἐνθυμούμενος, ὅπως Βροῦ-
544 τον ὑποδέξαιτο. πλησιάσαντι δ' ὁ Λουκίλιος ἐντυχὼν
μάλα θρασέως εἶπε· "Βροῦτος μὲν οὐχ ἑάλωκεν, οὐδὲ
ἁλώσεταί ποτε πρὸς κακίας ἀρετή· ἐγὼ δὲ τούσδε ἀπα-
545 τήσας ὧδέ σοι πάρειμι". καὶ ὁ Ἀντώνιος τοὺς ἱππέας
ἰδὼν αἰδουμένους παρηγόρει καί "οὐ μείονά μοι τήνδε
ἄγραν", εἶπεν, "ἀλλὰ ἀμείνονα ἧς ἐνομίζετε ἐθηρεύσατε,
ὅσῳ κρείττων ἐχθροῦ φίλος". καὶ τὸν Λουκίλιον τότε
μέν τινι τῶν φίλων ἔδωκε θεραπεύειν, ὕστερον δὲ
αὐτὸς ἔχων ἐχρῆτο ὡς πιστῷ.
546 ὁ δὲ Βροῦτος ἀναφεύγει μὲν ἐς τὰ ὄρη σὺν ἱκανῷ **130**
πλήθει, ὡς νυκτὸς ἐς τὸ στρατόπεδον ὑποστρέψων ἢ
καταβησόμενος ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ἐπεὶ δὲ περιείληπτο
πάντα φυλακαῖς, διενυκτέρευεν ἔνοπλος μετὰ πάντων.
547 καί φασιν αὐτὸν ἐς τοὺς ἀστέρας ἀναβλέποντα εἰπεῖν·
"Ζεῦ, μὴ λάθοι σε τῶνδ' ὃς αἴτιος κακῶν", ἐνσημαι-
νόμενον ἄρα τὸν Ἀντώνιον. ὃ καὶ αὐτὸν Ἀντώνιόν
φασιν ὕστερον ἐν τοῖς ἰδίοις κινδύνοις μεταγινώ-
σκοντα εἰπεῖν, ὅτι συνεξετάζεσθαι Κασσίῳ καὶ Βρούτῳ
548 δυνάμενος ὑπηρέτης γένοιτο Ὀκταουΐου. τότε γε μὴν
καὶ ὁ Ἀντώνιος ἔνοπλος ἐπὶ τῶν φυλακτηρίων ἀντι-
διενυκτέρευε τῷ Βρούτῳ, χάρακα περιθέμενος ἐκ νε-
κρῶν σωμάτων καὶ λαφύρων συμφορηθέντων. ὁ δὲ

---

1 ⟨τὴν⟩ ἀρετὴν ci. Mend., sed cf. ad I § 351 2 ἀποδέξαιτο cum af maluit Mend. 2. 8 *Lucilius* (*-um*) C, λουκῖνος (-ον) Oi 5 ὧδε] ὅδε f, et ita ci. Cob. p. 229 coll. Herodot. 1, 115 extr., om. C 8 κρεῖττον cum A editores inde a Schw. 9 τινι post ἔδωκε posuit V 16 λάθῃ V 16 sq. ἐνσημαινόμενον Bk., ἐνσημαινόμενος Oi 20 γε om. Of

---

16 cf. Eur. Med. 332; eundem versum habet Plut. Brut. c. 51 ex P. Volumnio 19 sq. cf. O. E. Schmidt (v. ad II § 468) p. 181, Schwartz (v. ad III § 5) p. 215 adn. 4

42 a. C.

*Καῖσαρ ἐς μέσην νύκτα πονηθεὶς ἀνεχώρησε διὰ τὴν
νόσον, Νωρβανῷ φυλάσσειν παραδοὺς τὸ στρατόπεδον.*

131 *Βροῦτος δὲ καὶ τῆς ἐπιούσης ὁρῶν τὰς ἐφεδρείας* 549
*τῶν ἐχθρῶν ἐπιμενούσας, ἔχων οὐ πλήρη τέσσαρα τέλη
συναναβάντα οἱ, αὐτὸς μὲν ἐπελθεῖν ἐπ' αὐτοὺς ἐφυλάξατο, τοὺς δὲ ἡγουμένους αὐτῶν, αἰδουμένους τε τὸ
ἁμάρτημα καὶ μετανοοῦντας, ἔπεμπεν ἀποπειράσοντας
αὐτῶν, εἰ ἐθελήσουσιν ὤσασθαι διὰ τῶν ἐφεδρειῶν
καὶ ἀναλαβεῖν τὰ ἴδια, ἔτι φυλασσόμενα ὑπὸ τῶν οἰκείων ὑπολελειμμένων. οἳ δὲ ἀβουλότατα μὲν ἐς τὸ* 550
*ἔργον ὁρμήσαντες, εὐψυχότατοι δὲ τὸ μέχρι πλείστου
γενόμενοι, τότε, βλάπτοντος ἤδη τοῦ θεοῦ, τῷ στρατηγῷ σφῶν ἀπεκρίναντο ἀναξίως βουλεύεσθαι περὶ
αὐτοῦ· αὐτοὶ γάρ, τῆς τύχης πολλάκις πεπειραμένοι,
οὐκ ἀνατρέψειν τὴν ἔτι λοιπὴν διαλλαγῶν ἐλπίδα. καὶ* 551
*ὁ Βροῦτος ἐς τοὺς φίλους εἰπών· "οὐδὲν οὖν ἔτι εἰμὶ
τῇ πατρίδι χρήσιμος, ὧδε καὶ τούτων ἐχόντων", ἐκάλει
Στράτωνα τὸν Ἠπειρώτην, ὄντα φίλον ἑαυτῷ, καὶ ἐγχειρεῖν ἐκέλευε τῷ σώματι. τούτου δὲ ἔτι βουλεύεσθαι* 552
*παραινοῦντος ἐκάλει τινὰ τῶν οἰκετῶν. καὶ ὁ Στράτων "οὐκ ἀπορήσεις", εἶπεν, "ὦ Βροῦτε, φίλου μᾶλλον
ἢ οἰκετῶν ἐς τὰ ὕστατα προστάγματα, εἰ ἤδη κέκριται". καὶ εἰπὼν ἐνήρεισε ταῖς λαγόσι τοῦ Βρούτου
τὸ ξίφος οὔτε ἀποστραφέντος οὔτε ἐνδόντος.*

132 *ὧδε μὲν δὴ Κάσσιος καὶ Βροῦτος ἐθνησκέτην, ἄν-* 553
*δρε Ῥωμαίων εὐγενεστάτω τε καὶ περιφανεστάτω καὶ
ἐς ἀρετὴν ἀδηρίτω, χωρὶς ἄγους ἑνός, ὥ γε καὶ Γάιος
Καῖσαρ, ὄντε τῆς Μάγνου Πομπηίου μοίρας, ἐκ μὲν*

---

12 ⟨*παρ' αὐτὸ*⟩ *γενόμενοι* ci. Mend., quo non opus
23 *ταῖς*] *τοῖς* a   28 *ὄντε*] *οἵ τε* B

42 a.C.
ἐχθροῖν καὶ πολεμίοιν ἐποιήσατο φίλω, ἐκ δὲ φίλοιν
554 ἦγεν ὡς υἱώ. καὶ ἡ βουλὴ περιποθήτω τε εἶχεν αἰεὶ
καὶ ἀτυχήσαντε ἐλεεινὼ δυοῖν τε τούτοιν ἕνεκα πᾶσιν
ἀμνηστίαν ἐτίθετο καὶ φυγόντοιν αὐτοῖν ἔπεμψεν ἡγε-
μονίας, ἵνα μὴ φυγάδες εἶεν, οὐκ ἀμελοῦσα μὲν Γαΐου
Καίσαρος οὐδὲ ἐφηδομένη τοῖς γεγονόσιν, ὅπου καὶ
ζῶντα τῆς ἀρετῆς καὶ τύχης ἐθαύμαζε καὶ ἀποθανόντα
ἔθαπτε δημοσίᾳ καὶ ἐκύρου τὰ ἔργα ἀθάνατα εἶναι
ἀρχάς τε καὶ ἡγεμονίας ἐς πολὺ ἐκ τῶν ὑπογραφῶν
ἐποίει τῶν Καίσαρος, οὐδὲν ἡγουμένη κρεῖσσον εὑρή-
555 σειν ὧν ἐκεῖνος ἐνόησεν. ἀλλ' ἡ περὶ τώδε τὼ ἄνδρε
σπουδὴ καὶ δέος τὸ ὑπὲρ αὐτοῖν προήγαγεν αὐτὴν
ἐς ὑπεροψίαν διαβολῆς· οὕτως ἅπασιν ἐγενέσθην τιμίω.
556 ἐγενέσθην δὲ καὶ τῶν φυγόντων τοῖς ἀρίστοις τιμιω-
τέρω Πομπηίου, πλησιάζοντος καὶ οὐκ ἀδιάλλακτον
ἔχοντος αἰτίαν, πορρωτέρω τε ὄντε αὐτὼ καὶ ἀδιαλ-
557 λάκτω. ἐπεί γε μὴν ἔργων ἐδέησε, δυοῖν οὐδὲ ὅλοιν **133**
ἐτοῖν στρατιάν τε συνέλεξαν ὑπὲρ εἴκοσιν ὁπλιτῶν τέλη
καὶ ἱππέας ἀμφὶ τοὺς δισμυρίους καὶ ναῦς μακρὰς ὑπὲρ
τὰς διακοσίας τήν τε ἄλλην παρασκευὴν ἀξιόλογον
καὶ χρήματα ἄπειρα καὶ παρ' ἑκόντων καὶ παρὰ ἀκόν-
των πολέμους τε ἐπολέμησαν ἔθνεσι καὶ πόλεσι καὶ
558 τῶν ἀντιστασιωτῶν πολλοῖς καὶ κατώρθουν. ἐθνῶν
τε ἐκράτησαν ἀπὸ Μακεδονίας μέχρι Εὐφράτου· καὶ

1 ἐκ δὲ, quod Bk. coniecerat, habet B, ἔκ τε ceteri 4 ἔπεμψεν] ἐπέτρεψεν ci. Mend., bene 9 ἀρχάς τε] καὶ ἀρχὰς af 13 ὑπεροψίαν Schw., ὑποψίαν libri 14 φυγόντων] φυγαδευσάντων ci. Mend., perperam 22 καὶ post πόλεσι seclusit et v. 23 πολλαῖς scribendum ci. Mend., at τῶν ἀντιστασιωτῶν πολλοῖς pertinere videtur ad Dolabellam, Allienum, alios 24 Εὐφράτου ⟨πάντων⟩ ci. Mend.

19 sq. ὑπὲρ τὰς διακοσίας] cf. Kromayer (v. ad II § 204) p. 441 sq.

42 a. C.

ὅσους ἐπολέμησαν, ἐς συμμαχίαν αὐτοῖς ἔπεισαν καὶ
βεβαιοτάτοις ἐχρήσαντο. ἐχρήσαντο δὲ καὶ βασιλεῦσι
καὶ δυνάσταις, καὶ Παρθυαίοις καίπερ οὖσιν ἐχθροῖς
ἐς τὰ βραχύτερα· ἐπὶ δὲ τὸ μεῖζον ἔργον οὐκ ἀνέμει-
ναν ἐρχομένους, ἵνα μὴ βάρβαρον ἢ ἀντίπαλον ἔθνος
ἐθίσειαν ἐπὶ Ῥωμαίοις. ὃ δὲ δὴ μάλιστα πάντων ἀδο- 559
κητότατον ἦν, ὁ στρατὸς ὁ πλείων ὅδε Γαΐου Καίσα-
ρος ἐγεγένητο, καὶ δαιμονίως αὐτὸν εὐνοίας καὶ σπου-
δῆς ἔχοντα ἐς ἐκεῖνον μετέπεισαν οἱ σφαγεῖς οἵδε τοῦ
Καίσαρος, καὶ ἐπὶ τὸν τοῦ Καίσαρος υἱὸν ἕσποντο
αὐτοῖς πιστότερον ἢ Ἀντωνίῳ τῷ Καίσαρος συναγω-
νιστῇ τε καὶ συνάρχῳ· οὐ γάρ τις αὐτῶν Βροῦτον ἢ
Κάσσιον οὐδὲ ἡσσωμένους ἀπέλιπεν, οἳ Ἀντώνιον ἀμφὶ
τὸ Βρεντέσιον καὶ πρὸ πείρας ἀπολιπόντες. ἦν τε πρό- 560
φασις αὐτοῖς τῶν πόνων, καὶ ἐπὶ Πομπηίου καὶ νῦν,
οὐχ ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὑπὲρ δημοκρατίας, ὀνό-
ματος εὐειδοῦς μέν, ἀλυσιτελοῦς δὲ αἰεί. σφῶν τε αὐ-
τῶν, ὅτε μηδὲν ἐδόκουν ἔτι εἶναι χρήσιμοι τῇ πατρίδι,
ἄμφω κατεφρόνησαν ὁμοίως. ἐν δὲ ταῖς φροντίσι καὶ 561
πόνοις ὁ μὲν Κάσσιος ἀμεταστρεπτί, καθάπερ ἐς τὸν
ἀγωνιστὴν οἱ μονομαχοῦντες, ἐς μόνον τὸν πόλεμον

---

1 ὅσοις scr. Mend., cf. ad III § 220 αὐτοῖς scr. Bk. et habet, ut videtur, B, ubi αὐτοῖς an αὐτοὺς legendum esset, propter rasuram discernere non potui; αὐτοῖς a f et corr. ex αὐτοὺς V, αὐτοὺς b 5 ἢ] καὶ ex C posuit Mend., cf. ad III § 21 12 οὐ γάρ τις — 13 ἀπέλιπεν post ἀπολιπόντες (v. 14) collocari distinctionemque post συνάρχῳ deleri voluit Schw., non recte 17 ἀλυσιτελοῦς] οὐ λυσιτελοῦς ci. Schw., non recte, opinor, cf. etiam Dominicus, De indole Appiani Alexandrini etc., Confluentibus 1844, p. 21 adn. 59, qui confert, quae Antonius de plebe dicit III § 76 20 πόνοις] μόνοις i 21 ἀνταγωνιστὴν ci. Schw., bene, ἀγῶνα Mend., si πόλεμον serves, illud probans, si πολέμιον rescribas; sed πόλεμον quoquo modo teneri potest

42 a. C.
*ἀφεώρα· ὁ δὲ Βροῦτος, ὅπῃ γίγνοιτο, καὶ φιλοθεάμων
ἦν καὶ φιλήκοος, ἅτε καὶ φιλοσοφήσας οὐκ ἀγεννῶς.*
562 *ἀλλὰ καὶ τοιοῖσδε οὖσιν αὐτοῖς ἀντίθετον ἐς ἅπαντα* 134
*ἦν τὸ ἄγος τὸ ἐς Καίσαρα. ὅ γε οὐδὲ ἁπλοῦν ἄγος
ἦν οὐδὲ ἐν ὀλίγῳ· καὶ γὰρ ἐς φίλον ἐγίγνετο παρα-
λόγως καὶ ἐς εὐεργέτην ἐκ πολέμου περισώσαντα
ἀχαρίστως καὶ ἐς αὐτοκράτορα ἀθεμίστως καὶ ἐν
βουλευτηρίῳ καὶ ἐς ἱερέα καὶ ἱερὰν ἐσθῆτα ἐπικείμε-
νον καὶ δυνάστην μὲν οἷον οὐχ ἕτερον, χρησιμώτατον
δὲ ὑπὲρ ἅπαντας τῇ τε πατρίδι καὶ τῇ ἡγεμονίᾳ γενό-*
563 *μενον. ἃ καὶ τὸ δαιμόνιον αὐτοῖς ἄρα ἐνεμέσησε καὶ
προεσήμηνε πολλάκις. Κασσίῳ τε γὰρ τὸν στρατὸν
καθαίροντι ὁ ῥαβδοῦχος ἀνεστραμμένον τὸν στέφανον
ἐπέθηκε· καὶ Νίκη, χρύσεον ἀνάθημα Κασσίου, κατ-
έπεσεν, ὄρνεά τε πολλὰ ὑπὲρ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ
καθιέμενα κλαγγὴν οὐδεμίαν ἠφίει, καὶ μελισσῶν ἐπ-*
564 *εκάθηντο συνεχεῖς ἑσμοί. Βροῦτον δὲ ἐν [τε] Σάμῳ γενε-
θλιάζοντά φασι παρὰ τὸν πότον, οὐδὲ εὐχερῆ πρὸς
τὰ τοιαῦτα ὄντα, ἀλόγως τόδε τὸ ἔπος ἀναβοῆσαι·*
565 *"ἀλλά με μοῖρ' ὀλοὴ καὶ Λητοῦς ἔκτανεν υἱός". μέλ-*

1 *ὅποι* V   5 sq. *παραλόγως*] *praeter aequum iustumque* C, unde ci. Mend. *παρανόμως*, inut.   11 *ἐνεμέση τε καὶ* ab   13 *ἀνεστραμμένον*] *κατεστραμμένον* Plut. Brut. c. 39, *τραπέντα πάλιν* (*τραπέμπαλιν* L. Dind.) Cass. D. 47, 40, 7, sed etiam illud bonum   15 *σαρκοφάγα* vel *νεκροφάγα* ante *πολλὰ* addi voluit Mend. (cf. Plut. l. c. et Cass. D. 47, 40, 8)   16 *καθιέμενα* conieci cum Herw. p. 74, hoc quidem etiam *καθειμένα* proponente, *καθήμενα* Oi   *κλαγγὴν οὐδεμίαν*] *moestum clangorem* C, *κλ. δύσφημον* ci. Herw. p. 74, *δεινὴν* Kramer (v. ad III § 296) p. 34 adn. 3, *ἀηδῆ* Mend., *οὐχ ἡδεῖαν* Schenkl p. 179 (cf. Cass. D. l. c.)   17 *τε* delevi; an *τῇ* scribendum?   18 *πόντον* iC   *οὐδὲ*] *οὐ δὴ* ci. Mend.

20 cf. Hom. Il. 16, 849

42 a. C.
λοντα δὲ περᾶν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην σὺν
τῷ στρατῷ, νυκτὸς ἐγρηγορότα, μαραινομένου τοῦ φω-
τὸς ὄψιν ἰδεῖν ἐφεστῶσάν οἱ παράλογον καὶ πυθέσθαι
μὲν εὐθαρσῶς, ὅς τις ἀνθρώπων ἢ θεῶν εἴη, τὸ δὲ
φάσμα εἰπεῖν· "ὁ σός, ὦ Βροῦτε, δαίμων κακός· ὀφθή-
σομαι δέ σοι καὶ ἐν Φιλίπποις". καὶ ὀφθῆναί φασιν
αὐτῷ πρὸ τῆς τελευταίας μάχης. ἐξιόντι δὲ τῷ στρατῷ 566
πρὸ τῶν πυλῶν αἰθίοψ ὑπήντησε· καὶ τόνδε μὲν ὡς
οἰώνισμα φαῦλον ὁ στρατὸς αὐτίκα συνέκοψε, δαιμόνια
δ' ἦν αὐτοῖς ἄρα καὶ τάδε, [ἐς] Κάσσιον μὲν ἐν
ἀμφηρίστῳ νίκῃ πάντα ἀλόγως ἀπογνῶναι, Βροῦτον
δὲ εὐβούλου βραδυτῆτος ἐκβιασθῆναι καὶ ἐς χεῖρας
ἐλθεῖν ἀνδράσι διωκομένοις ὑπὸ λιμοῦ, δαψιλῶς αὐτὸν
ἔχοντα ἀγορᾶς καὶ ναυκρατοῦντα, καὶ τόδε παθεῖν
ὑπὸ τῶν οἰκείων μᾶλλον ἢ τῶν πολεμίων. καὶ μὴν 567
πολλάκις ἀγώνων μετασχόντες ἐν μὲν ταῖς μάχαις
οὐδὲν ἔπαθον, ἄμφω δ' αὐτῶν ἐγένοντο αὐθένται καθ-
άπερ ἐγένοντο τοῦ Καίσαρος.

Κάσσιος μὲν δὴ καὶ Βροῦτος τοιάνδε δίκην ἐδε- 568
135 δώκεσαν. καὶ Βροῦτον Ἀντώνιος ἀνευρὼν περιέβαλέ
τε τῇ ἀρίστῃ φοινικίδι εὐθὺς καὶ καύσας τὰ λείψανα
τῇ μητρὶ Σερουιλίᾳ ἔπεμψε. ὁ δὲ σὺν τῷ Βρούτῳ στρα-
τός, ὅτε ἐπύθοντο τεθνάναι Βροῦτον, πρέσβεις ἐς Καί-
σαρα καὶ Ἀντώνιον ἔπεμπον καὶ συγγνώμης ἔτυχον

7 *iterum illi* C, unde αὐτῷ ⟨αὖθις⟩ ci. Schw.; melius ⟨αὖθις⟩ αὐτῷ scr. Mend., sed non opus, si verbum ὀφθῆναι premas 8 πυλῶν αὖθις ὑπήντησεν αἰθίοψ i 10 ἐς del. Bk. cum C, ὡς ci. Schw., ἐς Κάσσιον μὲν ⟨τὸ⟩ Musgr.; fort. iure tradita retinet Kratt p. 41 11 ἀλόγως O, εὐλόγως i, cum C omitti maluit Mend., sine causa 17 αὐτῶν B et, ut videtur, alii quidam 18 ἐγένοντο om. V 19 δὴ om. i 20 εὑρὼν V, ἀνευρὼν etiam Plut. Brut. c. 53 21 ⟨τῶν ἑαυτοῦ⟩ φοινικίδι ci. Mend. (v. Plut. Brut. c. 53, Anton. c. 22, Val. Max. 5, 1, 11)

42 a. C.
καὶ ἐς τὰ στρατεύματα αὐτῶν διῃρέθησαν· καὶ ἦσαν
569 ἀμφὶ τοὺς μυρίους καὶ τετρακισχιλίους. παρέδοσαν δὲ
ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἑαυτοὺς καὶ οἱ κατὰ τὰ φρούρια, πολλὰ
ὄντα. τὰ δὲ φρούρια αὐτὰ καὶ τὸ στρατόπεδον ἐδόθη
570 τοῖς Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου στρατοῖς διαρπάσαι. τῶν
δ' ἀμφὶ τὸν Βροῦτον ἀνδρῶν ἐπιφανῶν οἱ μὲν ἐν
ταῖς μάχαις ἀπέθανον, οἱ δὲ αὐτοὺς ἐξήγαγον ὁμοίως
τοῖς στρατηγοῖς, οἱ δὲ καὶ ἐξεπίτηδες ἐμαχέσαντο μέχρι
571 θανάτου· ὧν ἦν Λεύκιός τε Κάσσιος, ὁ ἀδελφιδοῦς αὐ-
τοῦ Κασσίου, καὶ Κάτων ὁ Κάτωνος, ἐμπίπτων ὅδε τοῖς
πολεμίοις πολλάκις, εἶθ' ὑποχωρούντων ἀναλύσας τὸ
κράνος, ἵνα ἢ γνώριμος ἢ εὔβλητος ἢ ἀμφότερα εἴη.
572 Λαβεὼν δέ, ἐπὶ σοφίᾳ γνώριμος, ὁ πατὴρ Λαβεῶνος
τοῦ κατ' ἐμπειρίαν νόμων ἔτι νῦν περιωνύμου, βόθρον
ἐν τῇ σκηνῇ τὸ μέγεθος αὐτάρκη σώματι ὀρυξάμενος
καὶ τὰ λοιπὰ τοῖς θεράπουσιν ἐντειλάμενος ἐπέσκηψε
τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς παισί, περὶ ὧν ἐβούλετο, καὶ τὰ
γράμματα φέρειν ἔδωκε τοῖς οἰκέταις· τοῦ δὲ πιστο-
τάτου τῆς δεξιᾶς λαβόμενος καὶ περιστρέψας αὐτόν,
ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις ἐλευθεροῦν, ἐπιστρεφομένῳ
573 ξίφος ἔδωκε καὶ τὴν σφαγὴν ὑπέσχε. καὶ τῷδε μὲν
ἡ σκηνὴ τάφος ἐγένετο, Ῥάσκος δὲ ὁ Θρᾷξ ἐπανήγα- **136**
γεν ἐκ τῶν ὀρῶν πολλοὺς καὶ γέρας ᾔτησέ τε καὶ
ἔλαβε σώζεσθαι τὸν ἀδελφὸν ἑαυτοῦ Ῥασκούπολιν· ᾧ
καὶ διεδείχθη, ὅτι οὐδ' ἀπ' ἀρχῆς ἀλλήλοις οἵδε οἱ

3 sq. πολλοὶ ὄντες ci. Mend., bene, ni efficeretur hiatus 9 ante Κάσσιος καὶ erasum in B 15 αὐτάρκη, ει supra η a m. 1, V 24 ῥασκούπολιν, πο in που aut που in πο corr., B 25 sq. οἱ Θρᾷκες del. Nauck

9 L. Cassius fort. idem ac qui § 272 affertur, cf. Schürer, Gesch. d. jüd. Volkes I[3] p. 311 adn. 11 13 de Labeone patre et filio cf. Prosop. imp. rom. I p. 86 n. 594

42 a.C.

Θρᾷκες διεφέροντο, ἀλλὰ δύο στρατοπέδων μεγάλων τε καὶ ἀμφηρίστων περὶ τὴν ἐκείνων γῆν συμφερομένων τὸ ἄδηλον τῆς τύχης ἐμερίσαντο, ἵνα ὁ νικῶν περισῴζοι τὸν ἡσσώμενον. Πορκία δ', ἡ Βρούτου μὲν 574
γυνή, Κάτωνος δὲ ἀδελφὴ τοῦ νεωτέρου, ἐπείτε ἀμφοῖν ὧδε ἀποθανόντοιν ἐπύθετο, φυλασσομένη πρὸς τῶν οἰκείων πάνυ ἐγκρατῶς, ἐσχάρας πυρὸς ἐνεχθείσης ἁρπάσασα τῶν ἀνθράκων κατέπιεν. ὅσοι δ' ἄλλοι 575
τῶν ἐπιφανῶν ἐς Θάσον διέφυγον, οἳ μὲν αὐτῶν ἐξέπλευσαν, οἳ δὲ ἐπέτρεψαν ἑαυτοὺς ἅμα τῷ λοιπῷ στρατῷ τῶν ὁμοτίμων Μεσσάλᾳ τε [καὶ] Κορουίνῳ καὶ Λευκίῳ Βύβλῳ, ὅ τι βουλεύσοιντο περὶ σφῶν, ποιεῖν περὶ ἁπάντων. οἳ δὲ συνθέμενοι τοῖς περὶ τὸν Ἀντώνιον, 576
Ἀντωνίῳ διαπλεύσαντι ἐς τὴν Θάσον παρέδοσαν, ὅσα ἦν ἐν Θάσῳ χρήματά τε καὶ ὅπλα καὶ τροφαὶ δαψιλεῖς καὶ ἄλλη παρασκευὴ πολλή.

137 οὕτω μὲν δὴ Καίσαρί τε καὶ Ἀντωνίῳ διὰ τόλμης 577
ἐπισφαλοῦς καὶ δυοῖν πεζομαχίαιν τηλικοῦτον ἔργον ἤνυστο, οἷον οὐχ ἕτερον ἐγένετο πρὸ ἐκείνου. οὔτε γὰρ στρατὸς τοσοῦτος ἢ τοιοῦτος ἐς χεῖρας πρότερον ἦλθε Ῥωμαίων ἑκατέρωθεν, οὐχ ὑπὸ συντάξει πολιτικῇ στρατευσαμένων, ἀλλὰ ἀριστίνδην ἐπειλεγμένων οὐδ' ἀπειροπολέμων ἔτι, ἀλλ' ἐκ πολλοῦ γεγυμνασμένων ἐπί

---

4 περισώζῃ V 5 τοῦ νεωτέρου del. Herw. p. 74, prob. Schenkl p. 179 coll. II § 468, sed cf. infra 7 sq. ἐσενεχθείσης ci. Bk. 10 ἐπετρέψαντες (sic) V 11 μεσσάλᾳ τε καὶ κορουνίῳ Oi, *Messalae Cornificio* C, corr. Schw. 21 sq. πολιτικῇ στρατευσαμένων O, πολιτικῷ στρατευμάτων i, *non ciuili more instructa* C 22 ἐπειλεγμένων V, ἐπιλεγμένων Bf, ἐπιλελεγμένων ab

---

5 ἀδελφὴ] sc. Catonis, filii Uticensis, cf. Rühl, Jahrb. f. cl. Philol. 121 (1880) p. 147 sq. aliosque contra Mommsen, Hermes 15 (1880) p. 99 sqq., cf. II § 468

42 a. C.
τε σφᾶς καὶ οὐκ ἀλλόφυλα ἢ βάρβαρα ἔθνη τρεπομένων.
578 ἀλλὰ καὶ γλώσσης μιᾶς ὄντες καὶ τέχνης πολέμων μιᾶς
καὶ ἀσκήσεως καὶ καρτερίας ὁμοίας, δυσκαταγώνιστοι
παρ' αὐτὸ ἦσαν ἀλλήλοις. οὐδὲ ὁρμῇ καὶ τόλμῃ τοσῇδέ
τινες ἐχρήσαντο ἐν πολέμῳ, πολῖταί τε ὄντες ἀλλήλων καὶ
οἰκεῖοι καὶ συστρατιῶται γενόμενοι. τεκμήριον δέ, ὅτι
τῶν νεκρῶν ὁ ἀριθμός, ἐπανισουμένης ἑκατέρας μάχης,
οὐκ ἐλάσσων ἔδοξεν οὐδὲ παρὰ τοῖς νικῶσιν εἶναι.
579 ὁ δὲ στρατὸς ὁ Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος τὸν τῶν 138
στρατηγῶν λόγον ἐπηλήθευσαν, διὰ μιᾶς ἡμέρας καὶ
δι' ἑνὸς ἔργου κίνδυνον ἔσχατον λιμοῦ καὶ δέος ἀπω-
λείας ἐς εὐπορίαν δαψιλῆ καὶ σωτηρίαν ἀσφαλῆ καὶ
580 νίκην εὐκλεῆ μεταβαλόντες. ἀπήντησέ γε μὴν αὐτοῖς καὶ
ὃ συνιόντες ἐς τὴν μάχην ἐπεμαντεύσαντο Ῥωμαίοις·
ἐκρίθη γὰρ αὐτῶν ἡ πολιτεία παρ' ἐκεῖνο τὸ ἔργον μά-
λιστα καὶ οὐκ ἐπανῆλθεν ἐς δημοκρατίαν ἔτι, οὐδὲ πό-
νων αὐτοῖς ἐς ἀλλήλους ἐδέησεν ὁμοίων, χωρίς γε τῆς
μετ' οὐ πολὺ Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος στάσεως, ὑστάτης
581 Ῥωμαίοις γενομένης. τὰ δ' ἐν μέσῳ μετὰ Βροῦτον ὑπό
τε Πομπηίου καὶ τῶν διαφυγόντων Κασσίου καὶ Βρούτου
φίλων, λείψανα τοσῆσδε παρασκευῆς μεγάλα ἐχόντων,
οὔτε ταῖς τόλμαις ὅμοια ἔτι ἐγίγνετο οὔτε ταῖς τῶν ἀν-
δρῶν ἢ πόλεων ἢ στρατῶν ἐς τοὺς ἡγεμόνας ὁρμαῖς· οὐ
γάρ τις αὐτοῖς τῶν ἐπιφανῶν ἔτι οὐδ' ἡ βουλὴ οὐδὲ
ἡ δόξα αὕτη, ὡς ἐς Κάσσιόν τε καὶ Βροῦτον, ἀπήντα.

---

1 τραπομένων, ε supra α a m. 1, V 4 οὐδὲ Nauck, οὔτε Oi 11 κίνδυνον ἔσχατον om. V 14 ἐπεμαντεύσατο i 16 οὐκ om. iC 23 στρατηγῶν af 25 αὕτη, ὡς] αὐτή, ὅση ci. Mend., inut.

42a.C

ΕΜΦΥΛΙΩΝ Ε.

1 *Μετὰ δὲ τὸν Κασσίου καὶ Βρούτου θάνατον ὁ μὲν* 1
Καῖσαρ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ᾔει, ὁ δὲ Ἀντώνιος ἐς τὴν
Ἀσίαν, ἔνθα αὐτῷ συμβάλλει Κλεοπάτρα βασιλὶς Αἰ-
γύπτου, καὶ εὐθὺς ὀφθεῖσα ἐκράτει. ὁ δὲ ἔρως ὅδε 2
αὐτοῖς τε ἐκείνοις ἐς ἔσχατον ἔληξε κακοῦ καὶ ἐς ὅλην
Αἴγυπτον ἐπ' ἐκείνοις. ὅθεν ἄν τι καὶ Αἰγύπτιον εἴη
τῆσδε τῆς βίβλου μέρος, ὀλίγον τε καὶ οὐκ ἄξιον ἐπι-
γραφῆς πω, διὸ δὴ καὶ τοῖς ἐμφυλίοις πολὺ πλείοσιν
οὖσιν ἐπίμικτον. ἐγίγνετο γὰρ δὴ καὶ μετὰ Κάσσιόν 3
τε καὶ Βροῦτον ἕτερα ἐμφύλια ὅμοια, στρατηγοῦ μὲν
οὐδενὸς ὄντος ἐπὶ πᾶσιν ὥσπερ ἐκείνοις, κατὰ μέρος
δὲ ἑτέρων, μέχρι Πομπήιός τε Σέξστος, ὁ νεώτερος παῖς
Πομπηίου Μάγνου, λοιπὸς ὢν ἔτι τῆσδε τῆς στάσεως,
τοῖς ἀμφὶ τὸν Βροῦτον ἐπανῃρέθη καὶ Λέπιδος ἐξέπεσε
τοῦ μέρους τῆς ἡγεμονίας καὶ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ πᾶσα
περιῆλθεν ἐς δύο μόνον, Ἀντώνιόν τε καὶ Καίσαρα.
ἐγίνετο δὲ αὐτῶν ἕκαστα οὕτως.

2 *Κάσσιος ὁ Παρμήσιος ἐπίκλην ὑπελέλειπτο μὲν* 4
ὑπὸ Κασσίου καὶ Βρούτου περὶ τὴν Ἀσίαν ἐπὶ νεῶν
καὶ στρατοῦ, χρήματα ἐκλέγειν. Κασσίου δὲ ἀποθανόν-
τος οὐδὲν ἐλπίζων ὅμοιον ἐν Βρούτῳ, Ῥοδίων ἐπ-
ελέξατο νῆας τριάκοντα, ὅσας ἐνόμιζε πληρώσειν, καὶ

6 sq. *ἐς ὅλην Αἴγυπτον* Oi, *ὅλῃ Αἰγύπτῳ* Schw. ex C, vulgo, male ob hiatum; fort. *περὶ* pro *ἐς* scribendum 7 *Αἰγύπτιον*] *αἴγυπτον* bf, *αἴγυπτος* aC 8 *τε*] *δὲ* C et Musgr., bene 9 *διὸ δὴ*] *διὸ δὲ* i 10 *οὖσιν*] *οὐδ' ὣς* B *ἐπιμικτέον* ci. Musgr. 12 *ὄντος οὐδενὸς* V *ὥρπερ* (sic) B *ἐκείνων* ci. Mend., *ἐκεῖνοι* Schw. *μέρη* B 14 *ἔτι* Schw. t. III ind. gr. s. v. *λοιπός*, *ἐπὶ* libri 16 *ἅπασα* a 17 *μόνον*] *μόνους* i 19 *ὑπολέλειπτο*, ut videtur, i 21 *ἐπιλέγειν* B 23 *ναῦς* scr. Mend.

23 de classibus horum annorum cf. Kromayer (v. ad II § 204) p. 446 sqq.

42 a. C.
τὰς λοιπὰς διέπρησε χωρὶς τῆς ἱερᾶς, ἵνα μὴ δύναιντο
5 *νεωτερίσαι. καὶ ὃ μὲν τάδε πράξας ἀνήγετο ταῖς τε*
ἰδίαις καὶ ταῖς τριάκοντα, Κλώδιος δὲ ἐκ Βρούτου πεμ-
φθεὶς ἐς Ῥόδον ἐπὶ νεῶν τρισκαίδεκα, τοὺς Ῥοδίους
νεωτερίζοντας εὑρών (ἐτεθνήκει γὰρ ἤδη καὶ ὁ Βροῦ-
τος), ἐξήγαγε τὴν φρουράν, οὖσαν ὁπλιτῶν τρισχιλίων,
6 *καὶ ἐς τὸν Παρμήσιον ἐχώρει. ἀφίκετο δὲ αὐτοῖς καὶ*
Τουρούλιος, ἑτέρας ναῦς ἔχων πολλὰς καὶ χρήματα,
ὅσα προεξείλεκτο ἀπὸ τῆς Ῥόδου. ἐς δὴ τὸ ναυτικὸν
τοῦτο ὡς ἐς ἤδη τινὰ ἰσχὺν συνέθεον, ὅσοι ἦσαν
κατὰ μέρη τῆς Ἀσίας ἐπὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ αὐτὸ
ὁπλίταις τε ἐξ ὧν ἐδύναντο ἀνεπλήρουν καὶ ἐρέταις ἐκ
θεραπόντων ἢ δεσμωτῶν, ἐπιπλέοντες δὲ ταῖς νή-
7 *σοις καὶ ἀπὸ τῶν νησιωτῶν. ἦλθον δ' εἰς αὐτοὺς καὶ*
Κικέρων ὁ Κικέρωνος καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν
ἐκ τῆς Θάσου διεπεφεύγεσαν. καὶ ταχὺ πλῆθος ἦν καὶ
σύνταξις ἀξιόχρεως ἡγεμόνων τε καὶ στρατοῦ καὶ νεῶν.
8 *προσλαβόντες δὲ καὶ Λέπιδον μεθ' ἑτέρας δυνάμεως,*
ἢ Βρούτῳ καθίστατο Κρήτην, πρὸς Μοῦρκον καὶ Δο-
μίτιον Ἀηνόβαρβον ἐπὶ μεγάλης δυνάμεως ὄντας ἐς τὸν
9 *Ἰόνιον διέπλεον. καὶ αὐτῶν οἳ μὲν ἅμα τῷ Μούρκῳ*
διέπλευσαν ἐς Σικελίαν καὶ τὴν ἰσχὺν Πομπηίῳ Σέξστῳ

---

1 *διέπρισε* ci. Cob. p. 235, male   8 *Τουρούλιος* Glandorp, Onom. hist. rom. p. 858, *τοροῦλος* libri   12 *ἐπλήρουν* cum V scr. Mend.   19 *ἦ*] *ἤ* ci. Schw.

---

3 quis Clodius fuerit, incertum, cf. Münzer ap. Pauly-Wissowa 4, 1 p. 64 n. 3. 8; v. etiam Drumann II^2 p. 325, qui cum Borghesi II p. 181 sq. hunc Clodium eundem atque Appium IV § 222 putavit, sed cf. Mommsen, Zeitschr. f. Numism. 15 (1887) p. 205   8 de praenomine Turullii cf. Ribbeck n. 222 et Boiss. ad Cass. D. 51, 8, 2   18 est Paulus Aemilius Lepidus, filius Lucii, fratris triumviri, cf. Borghesi IV p. 69 sq., V p. 288 sq. et nunc Prosop. imp. rom. I p. 32 n. 250

42 a. C.

συνῆψαν, οἳ δὲ κατέμειναν παρὰ Ἀηνοβάρβῳ καί τιν'
αἵρεσιν ἐφ' ἑαυτῶν καθίσταντο.
τοιάδε μὲν ἐκ τῶν λειψάνων τῆς παρασκευῆς Κασ- 10
3 σίου τε καὶ Βρούτου πρῶτα συνίστατο, ὁ δὲ Καῖσαρ
καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ περὶ Φιλίππους ἔθυόν
τε λαμπρῶς καὶ τὸν στρατὸν ἐπῄνουν. καὶ ἐς τὴν δό- 11
σιν τῶν ἐπινικίων ὃ μὲν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐχώρει, τήν
τε γῆν αὐτοῖς διανεμήσων καὶ ἐς τὰς ἀποικίας κατα-
λέξων (ὧδε γὰρ αὐτὸς εἵλετο διὰ τὴν ἀρρωστίαν), ὁ
δὲ Ἀντώνιος ἐς τα πέραν ἔθνη, συλλέξων τὰ χρήματα,
ὅσα αὐτοῖς ὑπέσχηντο. διενείμαντο δὲ αὖθις ὅσα καὶ 12
πρότερον ἔθνη καὶ ἐπελάμβανον τὰ Λεπίδου· τήν
τε γὰρ Κελτικὴν τὴν ἐντὸς Ἄλπεων ἐδόκει Καίσαρος
ἀξιοῦντος αὐτόνομον ἀφιέναι γνώμῃ τοῦ προτέρου
Καίσαρος, ὅ τε Λέπιδος διεβάλλετο τὰ πράγματα Πομ-
πηίῳ προδιδόναι· καὶ ὥριστο, εἰ Καίσαρι ψευδὴς ἡ
διαβολὴ φανείη, ἕτερα ἀντιδοῦναι τῷ Λεπίδῳ. ἀφίεσαν 13
δὲ καὶ τῆς στρατείας τοὺς ἐντελῆ χρόνον ἐστρατευμέ-
νους χωρὶς ὀκτακισχιλίων, οὓς δεηθέντας ἔτι στρατεύ-
εσθαι σφίσιν ἀποδεξάμενοι διείλοντο καὶ συνελόχισαν
ἐς στρατηγίδας τάξεις. ὁ δὲ λοιπὸς αὐτοῖς στρατὸς 14
ἐγένετο, σὺν τοῖς μεταθεμένοις ἀπὸ Βρούτου, τέλη
πεζῶν ἕνδεκα καὶ ἱππεῖς μύριοι καὶ τετρακισχίλιοι. καὶ
ἔσχεν αὐτῶν ὁ μὲν Ἀντώνιος διὰ τὴν ἀποδημίαν ἓξ
τέλη καὶ ἱππέας μυρίους, ὁ δὲ Καῖσαρ ἱππέας τετρα-

---

1 sq. *τιν' αἵρεσιν* Mend. ex C, qui: *factionem quandam*, *τὴν αἵρεσιν* Oi   8 *ἀποικίας* Musgr., *οἰκίας* libri   9 *αὐτὸς*] *αὐτοῖς* B   11 *ὑπέσχοντο* V   15 *τὰ πράγματα* ci. Bk. et post eum Mend. (v. ad I § 53) p. 349, *τὰ παρὰ* Oi; *τὰ παρ' αὐτῶν* voluerat Schw.   18 *στρατείας*] *στρατηγίας* i   21 ⟨*τὰς*⟩ *στρατηγίδας* ci. Mend., vix recte, cf. Mommsen, Hermes 14 (1879) p. 29

---

11 sqq. cf. L. Ganter (v. ad III § 351) diss. p. 3 sq.

42 a. C.
κισχιλίους καὶ τέλη πέντε· καὶ τῶνδε δὲ αὐτῶν Ἀντω-
νίῳ ⟨δύο ἔδωκεν⟩, ἀντιληψόμενος ἐκ τῶν ὑπὸ Καληνῷ
τοῦ Ἀντωνίου κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὑπολελειμμένων.
15 ὁ μὲν δὴ Καῖσαρ ἐπὶ τὸν Ἰόνιον ᾔει, ὁ δὲ Ἀντώ- 4
41 a. C. νιος ἐν Ἐφέσῳ γενόμενος τῇ θεῷ μεγαλοπρεπῶς ἔθυε
καὶ τοὺς καταφυγόντας ἐκ τῆς Βρούτου καὶ Κασσίου
συμφορᾶς ἐς τὸ ἱερὸν ἱκέτας ἀπέλυε χωρὶς Πετρωνίου,
συνεγνωκότος ἐπὶ τῷ φόνῳ Καίσαρος, καὶ Κοΐντου,
16 προδόντος ἐν Λαοδικείᾳ Κασσίῳ Δολοβέλλαν. τοὺς δὲ
Ἕλληνας καὶ ὅσα ἄλλα ἔθνη τὴν ἀμφὶ τὸ Πέργαμον
Ἀσίαν νέμονται, κατά τε πρεσβείας παρόντας ἐπὶ συν-
θέσει καὶ μετακεκλημένους συναγαγὼν ἔλεξεν ὧδε·
17 "ὑμᾶς ἡμῖν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, Ἄτταλος ὁ βασιλεὺς
ὑμῶν ἐν διαθήκαις ἀπέλιπε, καὶ εὐθὺς ἀμείνονες ὑμῖν
ἦμεν Ἀττάλου· οὓς γὰρ ἐτελεῖτε φόρους Ἀττάλῳ, μεθ-
ήκαμεν ὑμῖν, μέχρι δημοκόπων ἀνδρῶν καὶ παρ' ἡμῖν
18 γενομένων ἐδέησε φόρων. ἐπεὶ δὲ ἐδέησεν, οὐ πρὸς
τὰ τιμήματα ὑμῖν ἐπεθήκαμεν, ὡς ἂν ἡμεῖς ἀκίνδυνον
φόρον ἐκλέγοιμεν, ἀλλὰ μέρη φέρειν τῶν ἑκάστοτε καρ-
πῶν ἐπετάξαμεν, ἵνα καὶ τῶν ἐναντίων κοινωνῶμεν
19 ὑμῖν. τῶν δὲ ταῦτα παρὰ τῆς βουλῆς μισθουμένων
ἐνυβριζόντων ὑμῖν καὶ πολὺ πλείονα αἰτούντων, Γάιος
Καῖσαρ τῶν μὲν χρημάτων τὰ τρίτα ὑμῖν ἀνῆκεν ὧν

2 ⟨δύο ἔδωκεν⟩ add. Schw. ex § 46 et Cass. D. 48, 2, 3 3 τῷ Ἀντωνίῳ ci. Mend., inut. 11 sq. ἐπὶ συνθέσει] *foederum causa* C, i. e. ἐπὶ συνθέσεσι, ἐπὶ συνήσει dubitanter ci. Schw., ἐπὶ συνησθήσει Bk. ex § 290 (at cf. ibid.), ἐπὶ συναντήσει Mend., sed ἐπὶ συνθέσει videtur esse 'foederis, pacis componendae causa' 16 καὶ del. Herw. p. 75, sed verte cum Schenkl p. 179 'vel apud nos' 17 ⟨καὶ ἡμῖν⟩ ἐδέησε fort. scribendum ci. Herw. p. 75 ἐπεὶ δὲ ἐδέησεν om. V, δὲ ἐδέησεν om. C 20 τῶν bis positum in V 22 ἀπαιτούντων V

17 sqq. cf. Wilcken, Griech. Ostraka I p. 206

41 a. C.
*ἐκείνοις ἐφέρετε, τὰς δ' ὕβρεις ἔπαυσεν· ὑμῖν γὰρ τοὺς
φόρους ἐπέτρεψεν ἀγείρειν παρὰ τῶν γεωργούντων.
καὶ τόνδε τοιόνδε ὄντα οἱ χρηστοὶ τῶν ἡμετέρων πολι-* 20
*τῶν τύραννον ἐκάλουν, καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς συνετελεῖτε
χρήματα πολλά, σφαγεῦσί τε οὖσι τοῦ ὑμετέρου εὐερ-*
5 *γέτου, καὶ καθ' ἡμῶν τῶν τιμωρούντων ἐκείνῳ. τῆς* 21
*δὲ δικαίας τύχης οὐχ, ὡς ἐβούλεσθε, ἀλλ', ὡς ἦν ἄξιον,
κρινάσης τὸν πόλεμον, εἰ μὲν ὡς συναγωνισταῖς τῶν
πολεμίων ἔδει χρῆσθαι, κολάσεως ὑμῖν ἔδει, ἐπεὶ δὲ
ἑκόντες πιστεύομεν ὑμᾶς κατὰ ἀνάγκην τάδε πεποιη-
κέναι, τῶν μὲν μειζόνων ἀφίεμεν, χρημάτων δὲ ἡμῖν
δεῖ καὶ γῆς καὶ πόλεων ἐς τὰ νικητήρια τοῦ στρατοῦ,
τέλη δέ ἐστιν ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν ὁπλιτῶν, ἃ μετὰ τῶν
συντασσομένων εἰσὶ μυριάδες ἀνδρῶν ὑπὲρ ἑπτακαί-
δεκα, καὶ τούτων ἄνευθεν οἱ ἱππεῖς καὶ ἕτερος ὅμιλος
ἑτέρου στρατοῦ. ἐκ μὲν δὴ τοῦ πλήθους τῶν ἀνδρῶν* 22
*τὸ πλῆθος τῆς χρείας συνορᾶν δύνασθε. τὴν δὲ γῆν
καὶ τὰς πόλεις αὐτοῖς διαδώσων ὁ Καῖσαρ ἄπεισιν ἐς
τὴν Ἰταλίαν, εἰ χρὴ τῷ λόγῳ τὸ ἔργον εἰπεῖν, ἀνα-
στήσων τὴν Ἰταλίαν. ὑμᾶς δ', ἵνα μὴ γῆς καὶ πόλεων* 23
*καὶ οἰκιῶν καὶ ἱερῶν καὶ τάφων ἀνίστησθε, ἐς τὰ
χρήματα ἐλογισάμεθα, οὐδὲ ἐς ἅπαντα (οὐδὲ γὰρ ἂν
δύναισθε), ἀλλὰ μέρος αὐτῶν καὶ βραχύτατον, ὃ καὶ
πυθομένους ὑμᾶς ἀγαπήσειν οἴομαι. ἃ γὰρ ἔδοτε τοῖς* 24
ἡμετέροις ἐχθροῖς ἐν ἔτεσι δύο (ἔδοτε δὲ φόρους [ὡς]

---

5 *οὖσιν ὑμετέρου, τοῦ* omisso, Did. et Bk., per errorem 10 *ἑκόντες*] *non libenter* vertit C, unde *ἄκοντας* vel ⟨*οὐχ*⟩ *ἑκόντας* ci. Schw., vix recte 15 *ἕτερος ὅμιλος*] *electa multitudo* C, i. e. *ἐπίλεκτος* vel *ἔκκριτος ὅμιλος* (Schw.). At noli mutare, cum incertum sit, de quibus dicat 18 *αὐτοῖς*] *αὐτῆς*, ut videtur, f 18 sq. *ἐς τὴν Ἰταλίαν* del. Nauck, inut.; ceterum *ἐς*, ut videtur, corr. ex *εἰς* B 19 ⟨*ἢ*⟩ *εἰ* ci. Mend., inculcans hiatum *τῷ λόγῳ*] *ἁπλῷ λόγῳ* ci. Mend. 25 *ὡς* cum C om. Mend.

41 a. C.
δέκα ἐτῶν), ταῦτα λαβεῖν ἀρκέσει μόνα, ἀλλ' ἐνὶ ἔτει·
ἐπείγουσι γὰρ αἱ χρεῖαι. συνεῖσι δὲ τῆς χάριτος ὑμῖν
τοσοῦτον ἂν ἐπείποιμι, ὅτι μηδενὸς ἁμαρτήματος ἴσον
ἐπιτίμιον ὁρίζεται".
25 ὃ μὲν οὕτως εἶπεν, ἐς ὀκτὼ καὶ εἴκοσι τέλη πεζῶν **6**
τὴν χάριν περιφέρων, ὅτι, οἶμαι, τρία καὶ τεσσαράκοντα
ἦν αὐτοῖς, ὅτε ἐν Μουτίνῃ συνηλλάσσοντο ἀλλήλοις
καὶ τάδε ὑπισχνοῦντο, ὁ δὲ πόλεμος αὐτὰ ἐς τοσοῦτον
26 ὑπενηνόχει· οἱ δὲ Ἕλληνες ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ταῦτα
ἐρρίπτουν ἑαυτοὺς ἐς τὸ ἔδαφος, ἀνάγκην καὶ βίαν ἐς
αὐτοὺς ἐκ Βρούτου καὶ Κασσίου γενομένας ἐπιλέγον-
τες οὐκ ἐπιτιμίων ἀξίας εἶναι, ἀλλ' ἐλέου, δόντες δ'
ἂν τοῖς εὐεργέταις ἑκόντες ἀπορεῖν διὰ τοὺς πολεμίους,
οἷς οὐ τὰ χρήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη καὶ τοὺς
κόσμους ἐσενεγκεῖν ἀντὶ τῶν χρημάτων, τοὺς δὲ αὐτὰ
27 παρὰ σφίσιν ἐς νόμισμα χαλκεῦσαι. καὶ τέλος παρα-
καλοῦντες ἔτυχον ἐννέα ἐτῶν φόρους ἐσενεγκεῖν ἔτεσι
δύο. βασιλεῦσι δὲ καὶ δυνάσταις καὶ πόλεσιν ἐλευ-
θέραις ἄλλα ἐς τὴν ἑκάστων δύναμιν ἐπετάχθη.
28 περιιόντι δ' αὐτῷ τὰ ἔθνη Λεύκιός τε ὁ Κασσίου **7**
ἀδελφὸς καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν δεδιότων, ἐπεὶ τῆς ἐν
Ἐφέσῳ συγγνώμης ἐπύθοντο, ἱκέται προσῄεσαν. καὶ
ἀπέλυε πάντας, πλὴν τοὺς συνεγνωκότας ἐπὶ φόνῳ
Καίσαρος· τούτοις γὰρ δὴ μόνοις ἀδιάλλακτος ἦν.

2 δὲ (vel τε) Schw., γὰρ Oi 3 ἂν] γὰρ ab[2] ⟨ὑμετέρου⟩ ἁμαρτήματος maluit Mend. cum Gel., contra Zerdik p. 60 ob hiatum, sed cf. § 20 extr. 6 εἰ καὶ pro οἶμαι et v. 8 ὁ δὴ πόλεμος ci. Schw., non librarium, sed App. ipsum, opinor, corrigens 11 αὐτοὺς Oi, corr. Mend. 12 ἀξίους a 15 ἀνενεγκεῖν a 19 ἐς] κατὰ ci. Nauck, non recte 21 ἐπεὶ] ἐπὶ b 23 sq. ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ καίσαρος i, quod fort. contra Mend. tenendum

6 de numero legionum cf. ad IV § 9

41 a. C.

παρηγόρει δὲ καὶ τῶν πόλεων τὰς μάλιστα δεινὰ 29
παθούσας, Λυκίους μὲν ἀτελεῖς φόρων ἀφιεὶς καὶ Ξάν-
θον οἰκίζειν παραινῶν, Ῥοδίοις δὲ διδοὺς Ἄνδρον τε
καὶ Τῆνον καὶ Νάξον καὶ Μύνδον, ἃς οὐ πολὺ ὕστε-
ρον ἀφηρέθησαν ὡς σκληρότερον ἄρχοντες. Λαοδικέας 30
δὲ καὶ Ταρσέας ἐλευθέρους ἠφίει καὶ ἀτελεῖς φόρων·
καὶ Ταρσέων τοὺς πεπραμένους ἀπέλυε τῆς δουλείας
διατάγματι. Ἀθηναίοις δ' ἐς αὐτὸν ἐλθοῦσι μετὰ Τῆ-
νον Αἴγιναν ἔδωκε καὶ Ἴκον καὶ Κέω καὶ Σκίαθον
καὶ Πεπάρηθον. ἐπιπαριὼν δὲ Φρυγίαν τε καὶ Μυ- 31
σίαν καὶ Γαλάτας τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Καππαδοκίαν τε καὶ
Κιλικίαν καὶ Συρίαν τὴν κοίλην καὶ Παλαιστίνην καὶ
τὴν Ἰτουραίαν καὶ ὅσα ἄλλα γένη Σύρων, ἅπασιν ἐσφο-
ρὰς ἐπέβαλλε βαρείας καὶ διῄτα πόλεσι καὶ βασιλεῦσιν,
ἐν μὲν Καππαδοκίᾳ Ἀριαράθῃ τε καὶ Σισίνῃ, ὧν τῷ
Σισίνῃ συνέπραξεν ἐς τὴν βασιλείαν, καλῆς οἱ φανεί-
σης τῆς μητρὸς τοῦ Σισίνου [καὶ] Γλαφύρας· ἐν δὲ
Συρίᾳ τοὺς κατὰ πόλεις ἐξῄρει τυράννους.

8 καὶ ἐν Κιλικίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐλθούσης Κλεοπάτρας 32
ἐμέμψατο μὲν ὡς οὐ μετασχούσης τῶν ἐπὶ Καίσαρι

---

4 Μύνδον] *Gnidum* C 8 sq. μετὰ Τῆνον Bursian, Jenaer Literaturzeit 1876 p. 181, recte explicavit ad similitudinem locutionum Homericarum ἔρχεσθαι μεθ' ὕδωρ, πλεῖν μετὰ χαλκόν. Cf. etiam Eur. Alc. 46, Pind. etc.; Ἐρέτριαν latere suspicatus est Wachsmuth, Die Stadt Athen I p. 664 adn. 1, μετὰ ταινιῶν Mend., ratus Athenienses, etsi Antonius antea Athenis fuerat (v. Plut. Ant. c. 23), Ephesum venisse adulaturos Antonium (de taeniis cf. Muretum, Var. lect. XV c. VII, et Nipperdey ad Corn. Nep. Alcib. 6, 3) 12 παλαιστίνην, πα corr. ex τὴν, B 13 Ἰτουραίαν] τουραίωνα i C 13 sq. ἐς φορὰς B, ut saepius 14 ἐπέβαλε O 15 sq. 17 σισίνῃ (-ου) V, σισίννῃ (-ου) Bi, *Sysino* C. Huc rettulit Schw. Bekker, Anecd. I p. 173, 33, ubi σισίνῃ et σισίνην, sed v. Illyr. extr. 17 Γλαφύρας Schw. (cf. Cass. D. 49, 32, 3), καὶ γλαφυρᾶς libri 18 πόλιν i 20 μετασχούσῃ ci. Mend., inut.

41 a. C.
*πόνων, τῆς δὲ οὐκ ἀπολογουμένης μᾶλλον ἢ κατα-
λογιζομένης αὐτοῖς, ὅτι καὶ τὰ παρὰ οἱ τέσσαρα τέλη
πρὸς Δολοβέλλαν αὐτίκα πέμψειε καὶ στόλον ἄλλον
ἕτοιμον ἔχουσα κωλυθείη ὑπό τε ἀνέμου καὶ αὐτοῦ
Δολοβέλλα, ταχυτέρας ἥσσης τυχόντος, Κασσίῳ τε δὶς
ἀπειλοῦντι μὴ συμμαχήσειε καὶ σφίσιν ἐκείνοις πολε-
μοῦσιν ἐς τὸν Ἰόνιον αὐτὴ τὸν στόλον ἔχουσα πλεύσειε
μετὰ παρασκευῆς βαρυτάτης, οὔτε δείσασα Κάσσιον
οὔτε φυλαξαμένη Μοῦρκον ναυλοχοῦντα, μέχρι χειμὼν
τά τε ἄλλα διελυμήνατο καὶ αὐτὴν ἐς νόσον ἐνέβαλεν,
ἧς δὴ χάριν οὐδ' ὕστερον ἐπαναχθῆναι νενικηκότων*
33 *ἤδη, ὁ Ἀντώνιος ἐπὶ τῇ ὄψει τὴν σύνεσιν καταπλαγεὶς
εὐθὺς αὐτῆς μειρακιωδῶς ἑαλώκει, καίπερ ἔτη τεσσαρά-
κοντα γεγονώς, λεγόμενος μὲν ὑγρότατος ἐς ταῦτα ἀεὶ
φῦναι, λεγόμενος δ'. ἐς ταύτην καὶ πάλαι, παῖδα ἔτι
οὖσαν, ἐρέθισμά τι τῆς ὄψεως λαβεῖν, ὅτε ἐπὶ τὴν
Ἀλεξάνδρειαν Γαβινίῳ στρατεύοντι νέος ἱππαρχῶν εἵ-*
34 *πετο. εὐθὺς οὖν Ἀντωνίῳ μὲν ἡ περὶ ἅπαντα τέως* 9
*ἐπιμέλεια ἀθρόα ἠμβλύνετο, Κλεοπάτρα δ' ὅ τι προσ-
τάξειεν, ἐγίγνετο, οὐ διακριδὸν ἔτι περὶ τῶν ὁσίων ἢ
δικαίων, ἐπεὶ καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Ἀρσινόην, ἱκέτιν
οὖσαν ἐν Μιλήτῳ τῆς Λευκοφρυηνῆς Ἀρτέμιδος, πέμ-*

---

2 *αὐτῷ* ex C ci. Mend., sed refer *αὐτοῖς* ad Antonium et Caesarem, cf. v. 6 *τὰ* om. i 5 *τυχόντι* i 6 *σφίσιν ἐκείνοις*] cf. ad III § 353 7 *ἔχουσα*] *ἄγουσα* ci. Mend., inut. 12 *δὲ* ante *Ἀντώνιος* add. i 16 ⟨*ἐκ*⟩ *τῆς ὄψεως* ci. Nauck, probabiliter 22 *ἐν Μιλήτῳ*] *ἐν Μαγνησίᾳ* requirit Raoul Rochette, Journal des Savants 1845 p. 583; Dianae Ephesiae templum nominant Cass. D. 48, 24, 2, Jos. Ant. Iud. 15, 89, cf. infra § 36 *λευκοφρυηνῆς* bfC, *λευκοφρυνῆς* a, *λευκοφρύνης* O, quae forma quamvis rara fort. tenenda est, cf. Kern, Die Inschr. v. Magnesia p. 213

---

22 *Λευκοφρυηνῆς*] de nominis significatione cf. post alios v. Wilamowitz, Hermes 30 (1895) p. 184 (v. etiam Lightfoot, S. Ignatius II[2], 1 p. 100 adn.)

41 a. C.
ψας ὁ Ἀντώνιος ἀνεῖλε, καὶ Σεραπίωνα, τὸν ἐν Κύπρῳ 35
στρατηγὸν αὐτῆς, συμμαχήσαντα Κασσίῳ, Τυρίων ὄντα
ἱκέτην, ἐκέλευσε τοὺς Τυρίους ἐκδοῦναι τῇ Κλεοπάτρᾳ,
ἐκδοῦναι δὲ καὶ Ἀραδίους ἕτερον ἱκέτην, ὅν τινα,
Πτολεμαίου τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Κλεοπάτρας ἀφανοῦς ἐν
τῇ πρὸς Καίσαρα κατὰ τὸν Νεῖλον ναυμαχίᾳ γενομένου,
οἱ Ἀράδιοι εἶχον λέγοντα Πτολεμαῖον εἶναι. καὶ τὸν ἐν 36
Ἐφέσῳ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερέα, ὃν Μεγάβυζον ἡγοῦνται,
ὑποδεξάμενόν ποτε τὴν Ἀρσινόην ὡς βασιλίδα ἀχθῆ-
ναι μὲν ἐκέλευσεν, Ἐφεσίων δ' αὐτὴν Κλεοπάτραν
ἱκετευσάντων μεθῆκεν. οὕτω μὲν ὁ Ἀντώνιος ἐνήλ-
λακτο ταχέως, καὶ τὸ πάθος αὐτῷ τοῦτο ἀρχὴ καὶ
τέλος τῶν ἔπειτα κακῶν ἐγένετο. ἀποπλευσάσης δὲ 37
τῆς Κλεοπάτρας ἐς τὰ οἰκεῖα, ὁ Ἀντώνιος ἔπεμπε τοὺς
ἱππέας Πάλμυρα πόλιν, οὐ μακρὰν οὖσαν ἀπὸ Εὐφρά-
του, διαρπάσαι, μικρὰ μὲν ἐπικαλῶν αὐτοῖς, ὅτι Ῥω-
μαίων καὶ Παρθυαίων ὄντες ἐφόριοι ἐς ἑκατέρους ἐπι-
δεξίως εἶχον (ἔμποροι γὰρ ὄντες κομίζουσι μὲν ἐκ
Περσῶν τὰ Ἰνδικὰ ἢ Ἀράβια, διατίθενται δ' ἐν τῇ
Ῥωμαίων), ἔργῳ δ' ἐπινοῶν τοὺς ἱππέας περιουσιάσαι.
Παλμυρηνῶν δὲ προμαθόντων καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἐς τὸ 38
πέραν τοῦ ποταμοῦ μετενεγκάντων τε καὶ ἐπὶ τῆς
ὄχθης, εἴ τις ἐπιχειροίη, σκευασαμένων τόξοις, πρὸς ἃ
πεφύκασιν ἐξαιρέτως, οἱ ἱππεῖς τὴν πόλιν κενὴν κατα-
λαβόντες ὑπέστρεψαν, οὔτε ἐς χεῖρας ἐλθόντες οὔτε
10 τι λαβόντες. καὶ δοκεῖ τόδε τὸ ἔργον Ἀντωνίῳ τὸν 39

1 ὁ om. V 13 δὲ] γὰρ aC 15 πάλμυραν i 16 ἐπὶ καλῶν (sic) B 17 ἔφοροι i ἑκατέρας i 21 παλμυρηναίων i 25 sq. οὐδέ τι libri, corr. Bk. (cf. IV § 227)

8 Μεγάβυζον] ἱερέας δ' εὐνούχους εἶχον, οὓς ἐκάλουν Μεγαβύζους Strab. 14, 1, 23

41 a. C.
*μετ' οὐ πολὺ Παρθυικὸν πόλεμον ἐξάψαι, πολλῶν ἐκ
Συρίας τυράννων ἐς αὐτοὺς συμφυγόντων. ἡ γὰρ
Συρία μέχρι μὲν ἐπ' Ἀντίοχον τὸν Εὐσεβῆ καὶ τὸν τοῦ
Εὐσεβοῦς υἱὸν Ἀντίοχον ὑπὸ τοῖς ἐκ Σελεύκου τοῦ
Νικάτορος ἐβασιλεύετο, ὥς μοι περὶ Σύρων λέγοντι*
40 *εἴρηται· Πομπηΐου δ' αὐτὴν Ῥωμαίοις προσλαβόντος
καὶ στρατηγὸν αὐτῇ Σκαῦρον ἀποδείξαντος, ἡ βουλὴ
μετὰ Σκαῦρον ἔπεμψεν ἑτέρους καὶ Γαβίνιον τὸν Ἀλε-
ξανδρεῦσι πολεμήσαντα, ἐπὶ δὲ Γαβινίῳ Κράσσον τὸν
ἐν Παρθυαίοις ἀποθανόντα καὶ Βύβλον ἐπὶ τῷ Κράσ-*
41 *σῳ. παρὰ δὲ τὴν Γαΐου Καίσαρος ἄρα τελευτὴν καὶ
στάσιν ἐπ' αὐτῇ κατὰ πόλεις ὑπὸ τυράννων εἴχετο, συλ-
λαμβανόντων τοῖς τυράννοις τῶν Παρθυαίων· ἐσέβα-
λον γὰρ δὴ καὶ ἐς τὴν Συρίαν οἱ Παρθυαῖοι μετὰ
τὴν Κράσσου συμφορὰν καὶ συνέπραξαν τοῖς τυράν-*
42 *νοις. οὓς ὁ Ἀντώνιος ἐξελαύνων ὑποφεύγοντας ἐς
τὴν Παρθυηνὴν καὶ τοῖς πλήθεσιν ἐπιβάλλων ἐσφο-
ρὰς βαρυτάτας καὶ ἐς Παλμυρηνοὺς τάδε ἁμαρτών,
οὐδ' ἐπέμεινε συστῆσαι τὴν χώραν θορυβουμένην, ἀλλὰ
τὸν στρατὸν ἐς τὰ ἔθνη διελὼν χειμάσοντα αὐτὸς ἐς
Αἴγυπτον ᾔει πρὸς Κλεοπάτραν.*

43 *ἡ δὲ αὐτὸν ἐπεδέχετο λαμπρῶς. καὶ ὃ μὲν ἐχεί-* **11**
*μαζεν ἐνταῦθα, ἄνευ σημείων ἡγεμονίας, ἰδιώτου σχῆμα
καὶ βίον ἔχων, εἴθ' ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ τε ἀρχῇ καὶ βασι-
λευούσῃ πόλει, εἴτε τὴν χειμασίαν ὡς πανήγυριν ἄγων,*

---

1 *Παρθικὸν* scr. Mend., fort. recte, cf. ad II § 67 4 *τοῖς*] *τῶν* scr. Mend. cum C, qui vertit: *ab his qui*, sed App. amat uti praepositionibus cum dativo 8 ⟨*τε*⟩ *καὶ* ci. Nauck 8 sq. *γαουίνιον* et *γαουινίῳ* omnes praeter VC 9 *πολεμήσοντα* f 12 ⟨*τὴν*⟩ *ἐπ'* ci. Mend., sed cf. ad I § 12 17 *παρθυήνην* Oi, corr. Bk. 22 *ὑπεδέχετο* a 24 sq. *βασιλευομένῃ* ci. Mend. 25 *εἴτε*] *εἴ* (sic) B *ἄξων* ci. Mend., cf. praef.

41 a. C.
ἐπεὶ καὶ φροντίδας ἀπετέθειτο καὶ ἡγεμόνων θεραπείαν,
καὶ στολὴν εἶχε τετράγωνον Ἑλληνικὴν ἀντὶ τῆς πατρίου,
καὶ ὑπόδημα ἦν αὐτῷ λευκὸν Ἀττικόν, ὃ καὶ Ἀθηναίων
ἔχουσιν ἱερεῖς καὶ Ἀλεξανδρέων, καὶ καλοῦσι φαικάσιον.
ἔξοδοί τε ἦσαν αὐτῷ ἐς ἱερὰ ἢ γυμνάσια ἢ φιλολόγων 44
διατριβὰς μόναι καὶ δίαιτα μεθ' Ἑλλήνων ὑπὸ Κλεο-
πάτρᾳ, ᾗ δὴ καὶ μάλιστα τὴν ἐπιδημίαν ἀνετίθει.
12 καὶ τὰ μὲν περὶ Ἀντώνιον ἦν τοιάδε· Καίσαρι 45
δὲ ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανιόντι ἥ τε νόσος αὖθις ἤκμαζεν 42 a. C.
ἐν Βρεντεσίῳ μάλιστα ἐπικινδύνως, καὶ φήμη διήνεγκεν
αὐτὸν καὶ τεθνάναι. ῥαΐσας δ' ἐσῆλθεν ἐς τὴν πόλιν 46
καὶ τοῖς Ἀντωνίου τὰ γράμματα ἐδείκνυε τὰ Ἀντωνίου.
οἱ δὲ Καληνόν τε προσέτασσον ἀποδοῦναι τὰ δύο
τέλη τῷ Καίσαρι καὶ ἐς Λιβύην ἐπέστελλον Σεξστίῳ
Λιβύης καὶ αὐτὸν Καίσαρι ἀποστῆναι. καὶ οἱ μὲν 47
οὕτως ἐποίουν, ὁ δὲ Καῖσαρ οὐδὲν ἀνήκεστον ἁμαρ-
τεῖν δόξαντι Λεπίδῳ Λιβύην ἀντὶ τῶν προτέρων
ἐθνῶν ἐνήλλασσε καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἐπὶ ταῖς προγρα-
φαῖς δεδημευμένων διεπίπρασκε. καταλέγοντι δ' αὐτῷ 48
τὸν στρατὸν ἐς τὰς ἀποικίας καὶ τὴν γῆν ἐπινέμοντι
δυσεργὲς ἦν. οἵ τε γὰρ στρατιῶται τὰς πόλεις ᾔτουν,
αἳ αὐτοῖς ἀριστίνδην ἦσαν ἐπειλεγμέναι πρὸ τοῦ
πολέμου, καὶ αἱ πόλεις ἠξίουν τὴν Ἰταλίαν ἅπασαν
ἐπινείμασθαι τὸ ἔργον ἢ ἐν ἀλλήλαις διαλαχεῖν τῆς τε
γῆς ⟨τὴν⟩ τιμὴν τοὺς δωρουμένους ᾔτουν, καὶ ἀργύ-

1 ἀπετίθετο V ἡγεμόνων θεραπείαν] i. e. 'armatum ducum praesidium' (Mend.) 6 διατριβὰς correxi coll. § 323 et ante me v. Wilamowitz (v. ad I § 455) p. 10, διατριβαὶ libri 15 αὐτὸν] τοῦ b¹f, τῷ ab² 24 ἐν ἀλλήλαις vel σὺν ἄλλαις ci. Schw., illud recepi; ἐν ἄλλαις libri 25 ⟨τὴν⟩ addidi

4 φαικάσιον est etiam gymnasiarchi Alexandrini calceus, cf. Grenfell-Hunt, Oxyrhynchus Papyri I n. XXXIII col. III, 7

42/41 a.C.
49 ριον οὐκ ἦν, ἀλλὰ συνιόντες ἀνὰ μέρος ἐς τὴν Ῥώμην
οἵ τε νέοι καὶ γέροντες ἢ αἱ γυναῖκες ἅμα τοῖς παι-
δίοις, ἐς τὴν ἀγορὰν ἢ τὰ ἱερά, ἐθρήνουν, οὐδὲν μὲν
ἀδικῆσαι λέγοντες, Ἰταλιῶται δὲ ὄντες ἀνίστασθαι γῆς
50 τε καὶ ἑστίας οἷα δορίληπτοι. ἐφ' οἷς οἱ Ῥωμαῖοι συν-
ήχθοντο καὶ ἐπεδάκρυον, καὶ μάλιστα, ὅτε ἐνθυμηθεῖεν
οὐχ ὑπὲρ τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐπὶ σφίσιν αὐτοῖς καὶ τῇ
μεταβολῇ τῆς πολιτείας τόν τε πόλεμον γεγονότα καὶ
τὰ ἐπινίκια διδόμενα καὶ τὰς ἀποικίας συνισταμένας
τοῦ μηδ' αὖθις ἀνακῦψαι τὴν δημοκρατίαν, παρ-
ῳκισμένων τοῖς ἄρχουσι μισθοφόρων ἑτοίμων, ἐς ὅ τι
51 χρῄζοιεν. ὁ δὲ Καῖσαρ ταῖς πόλεσιν ἐξελογεῖτο τὴν 13
ἀνάγκην, καὶ ἐδόκουν οὐδ' ὡς ἀρκέσειν. οὐδ' ἤρκουν,
ἀλλὰ ὁ στρατὸς καὶ τοῖς γείτοσιν ἐπέβαινε σὺν ὕβρει,
πλέονά τε τῶν διδομένων σφίσι περισπώμενοι καὶ τὸ
ἄμεινον ἐκλεγόμενοι. οὐδὲ ἐπιπλήσσοντος αὐτοῖς καὶ
δωρουμένου πολλὰ ἄλλα τοῦ Καίσαρος ἐπαύοντο, ἐπεὶ
καὶ τῶν ἀρχόντων, ὡς δεομένων σφῶν ἐς τὸ ἐγκρατὲς
52 τῆς ἀρχῆς, κατεφρόνουν. καὶ γὰρ αὐτοῖς ἡ πενταετία
παρώδευε, καὶ τὸ ἀσφαλὲς ἡ χρεία συνῆγεν ἀμφοτέροις
παρ' ἀλλήλων, τοῖς μὲν ἡγεμόσιν ἐς τὴν ἀρχὴν παρὰ
τοῦ στρατοῦ, τῷ στρατῷ δὲ ἐς τὴν ἐπικράτησιν ὧν
ἔλαβον, ἡ τῶν δεδωκότων ἀρχὴ παραμένουσα. ὡς γὰρ
αὐτῶν οὐ βεβαίως ⟨ἐπικρατήσοντες, εἰ μὴ βεβαίως⟩
ἄρχοιεν οἱ δόντες, ὑπερεμάχουν ἀπ' εὐνοίας ἀναγκαίου.
53 πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοῖς ἀπορουμένοις αὐτῶν ἐδωρεῖτο,

---

1 si ἀλλὰ sanum, aut ante aut cum Mend. post hanc particulam lacuna statuenda 10 μηδ'] μὴ vel μήποτ' ci. Mend. 15 δεδομένων ab 15 sq. τὰ ἀμείνονα ci. Nauck 17 δωρουμένου] δωρου (sic) B 22 τῷ δὲ στρατῷ af 24 οὐ om. O ⟨ἐπικρατήσοντες, εἰ μὴ βεβαίως⟩ add. Schw., cf. I § 448 25 ὑπερεμάχουν ⟨αὐτῶν⟩ ci. Mend., inut., cf. ad I § 223

42/41 a.C.
δανειζόμενος ἐκ τῶν ἱερῶν, ὁ Καῖσαρ. ὅθεν τὴν γνώμην ὁ στρατὸς ἐς αὐτὸν ἐπέστρεφε, καὶ πλείων ὑπήντα χάρις ὡς γῆν ἅμα καὶ πόλεις καὶ χρήματα καὶ οἰκήματα δωρουμένῳ καὶ καταβοωμένῳ μὲν ἐπιφθόνως ὑπὸ τῶν ἀφαιρουμένων, φέροντι δὲ τὴν ὕβριν ἐς χάριν τοῦ στρατοῦ.

14 ταῦτα δὲ ὁρῶν ὅ τε ἀδελφὸς ὁ τοῦ Ἀντωνίου Λεύ- 54
κιος Ἀντώνιος, ὑπατεύων τότε, καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀντω- 41 a.C.
νίου Φουλβία καὶ ὁ τῆς ἀποδημίας ἐπιτροπεύων τῷ Ἀντωνίῳ Μάνιος, ἵνα μὴ Καίσαρος δόξειε τὸ ἔργον ἅπαν εἶναι μηδὲ μόνος αὐτοῦ τὴν χάριν ἀποφέροιτο μηδ' ἔρημος ὁ Ἀντώνιος εὐνοίας στρατιωτῶν γένοιτο, τὰς κατοικίσεις ἐτέχναζον ἐς τὴν ἐπιδημίαν Ἀντωνίου
διατρίβειν. οὐ δυνατοῦ δὲ φαινομένου διὰ τὸν στρα- 55
τὸν ἐπείγοντα, τοὺς οἰκιστὰς τῶν Ἀντωνίου τελῶν ἠξίουν Καίσαρα παρὰ σφῶν λαβεῖν, τῆς μὲν συνθήκης Ἀντωνίου μόνῳ Καίσαρι διδούσης, ἐπιμεμφόμενοι δὲ
ὡς οὐ παρόντι τῷ Ἀντωνίῳ. καὶ ἐς τὸν στρατὸν αὐτοὶ 56
τήν τε Φουλβίαν παράγοντες καὶ τὰ παιδία τὰ Ἀντωνίου, μάλα ἐπιφθόνως ἱκέτευον μὴ περιιδεῖν Ἀντώνιον ἢ δόξης ἢ χάριτος τῆς ἐς αὐτοὺς ὑπηρεσίας ἀφαιρού-
μενον. ἤκμαζε δὲ ἐν τῷ τότε μάλιστα τὸ κλέος τὸ 57

---

9 ⟨τὰ⟩ τῆς ἀποδημίας ci. Schw. t. III p. 136, τὴν ἀποδημίαν Mend., sed cf. II § 375, Prooem. c. 15, Dittenberger, Syll. inscr. gr. II² n. 510, 64, C.I.L. X 6569 (= I.G. XIV 911) 13 κατοικίσεις, sed ι rasura corr. ex ή, B 18 ὡς οὐ παρόντι O, ὡς οὐ παραδόντι (παροδόντι f) afC, ὡς προδόντι b; ὡς ⟨ἐνυβρίζοντι vel ἐπιτολμῶντι⟩ οὐ παρόντι ci. Bk., ὡς ⟨παρακλέπτοντι τὴν τοῦ στρατοῦ εὔνοιαν⟩ οὐ παρόντι Mend., sententiam praeeunte Schw.; sed sic efficitur hiatus, et intellegi possunt tradita 21 τῆς ἐς αὐτοὺς scripsi cum Schw., ἢ ἐς αὐτοὺς libri

---

10 Μάνιος nomen gentile, cf. C. I. L. I n. 1121 (Ihne VIII p. 128 adn. 2)

41 a. C.
*Ἀντωνίου καὶ παρὰ τῷ στρατῷ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις
ἅπασι· τὸ γὰρ ἔργον τὸ ἐν Φιλίπποις διὰ τὴν τότε
Καίσαρος ἀρρωστίαν ἅπαν ἡγοῦντο Ἀντωνίου γεγο-*
58 *νέναι. ὁ δὲ Καῖσαρ οὐκ ἠγνόει μὲν ἀδικούμενος ἐς
τὰ συγκείμενα, εἶξε δὲ ἐς χάριν Ἀντωνίου. καὶ οἳ μὲν
τοὺς οἰκιστὰς ἐπὶ τοῖς Ἀντωνίου τέλεσιν ἀπέφαινον,
οἱ δὲ οἰκισταὶ τοῖς στρατιώταις, ἵνα τι καὶ δοκοῖεν
εὐνούστεροι τοῦ Καίσαρος ἐς αὐτοὺς εἶναι, συνεχώρουν*
59 *ἔτι πλέον ἀδικεῖν. ἄλλο δὴ πλῆθος ἦν ἑτέρων πόλεων,
αἳ ταῖς νενεμημέναις γειτονεύουσαί τε καὶ πολλὰ πρὸς
τῶν στρατιωτῶν ἀδικούμεναι κατεβόων τοῦ Καίσαρος,
ἀδικωτέρας εἶναι τὰς ἀποικίσεις τῶν προγραφῶν· τὰς
μὲν γὰρ ἐπὶ ἐχθροῖς, τὰς δὲ ἐπὶ μηδὲν ἀδικοῦσι γίγνε-*
60 *σθαι. ὁ δὲ Καῖσαρ οὐκ ἠγνόει μὲν ἀδικουμένους,* **15**
*ἀμήχανα δ' ἦν αὐτῷ· οὔτε γὰρ ἀργύριον ἦν ἐς τιμὴν
τῆς γῆς δίδοσθαι τοῖς γεωργοῖς, οὔτε ἀναβάλλεσθαι
τὰ ἐπινίκια διὰ τοὺς ἔτι πολέμους, Πομπηίου μὲν ἐν
τῇ θαλάσσῃ κρατοῦντος καὶ τὴν πόλιν κλείοντος ἐς
λιμόν, Ἀηνοβάρβου δὲ καὶ Μούρκου στρατὸν καὶ ναῦς
ἄλλας ἀγειρόντων, ἀθυμοτέρων δὲ ἐς τὰ ἐσόμενα ὄντων
⟨τῶν στρατιωτῶν⟩, εἰ μὴ τὰ πρότερα ἐπινίκια λάβοιεν.*
61 *πολὺ δ' ἦν καὶ τὸ παροδεύειν σφίσιν ἤδη τὴν τῆς ἀρχῆς
πενταετίαν καὶ χρῄζειν αὖθις εὐνοίας στρατοῦ. διόπερ*

---

6 *ἀπέφηναν* V, sed in mg. a m. 1: *γρ. ἀπέφαινον* 7 *τι*] *τοι*, ϊ suprascr. a m. 1, V 9 *δὴ*] *δὲ* cum V scr. Mend. 17 *πολεμίους* b[1], ex corr., ut videtur, et f C 18 *ἀποκλείοντος* ci. Mend., at cf. Thuc. 7, 59, 3 alibi 20 *συναγειρόντων* a *ἀτιμοτέρων* vertit C, qui habet: *despectiores* *ἐς τὰ ἐσόμενα ὄντων* O, *ἐς τὰ τῶν ἐσόμενα ὄντων* i, *ἐς ταῦτα ἐσομένων αὐτῶν* ci. Musgr., *ἐς τὰ λοιπὰ ἐσομένων τῶν στρατιωτῶν* Schw., *τῶν στρατιωτῶν ἐσομένων* Mend., *ἐς τὰ ἐσόμενα ⟨ἂν⟩ ὄντων ⟨τῶν στρατιωτῶν⟩* Herw. p. 75, quod recepi, omisso *ἂν* 23 *χρῄζων* i, unde *ἔχρῃζον* ci. Mend., inut.

41 a. C.
αὐτῶν καὶ τῆς ὕβρεως ἢ καταφρονήσεως ἐν τῷ τότε
ἑκὼν ὑπερεώρα. ἔν γέ τοι τῷ θεάτρῳ, παρόντος αὐτοῦ, 62
στρατιώτης ἀπορῶν οἰκείας ἕδρας παρῆλθεν ἐς τοὺς
καλουμένους ἱππέας· καὶ ὁ μὲν δῆμος ἐπεσημήνατο,
καὶ ὁ Καῖσαρ τὸν στρατιώτην ἀνέστησεν, ὁ δὲ στρατὸς
ἠγανάκτησε καὶ περιστάντες αὐτὸν ἀποχωροῦντα τοῦ
θεάτρου τὸν στρατιώτην ἀπῄτουν, οὐχ ὁρώμενον ἡγού-
μενοι διεφθάρθαι. ἐπελθόντα δὲ ἐνόμιζον ἐκ τοῦ 63
δεσμωτηρίου νῦν προαχθῆναι ἀρνούμενόν τε καὶ τὰ
γεγονότα διηγούμενον ψεύδεσθαι διδαχθέντα ἔλεγον
καὶ ἐλοιδόρουν ὡς τὰ κοινὰ προδιδόντα.

καὶ τὸ μὲν ἐν τῷ θεάτρῳ γενόμενον τοιόνδε ἦν· 64
16 *κεκλημένοι δ' ἐπὶ νέμησιν τότε γῆς ἐς τὸ πεδίον τὸ*
Ἄρειον ὑπὸ σπουδῆς ἔτι νυκτὸς ἀφίκοντο καὶ βραδύ-
τερον αὐτοῖς τοῦ Καίσαρος ἐπιόντος ἠγανάκτουν. Νώ- 65
νιος δὲ λοχαγὸς ἐπέπλησσεν αὐτοῖς σὺν παρρησίᾳ, τό
τε πρέπον τοῖς ἀρχομένοις ἐς τὸν ἄρχοντα προφέρων
καὶ τὴν Καίσαρος ἀσθένειαν, οὐχ ὑπεροψίαν. οἳ δὲ
αὐτὸν τὰ μὲν πρῶτα ἔσκωπτον ὡς κόλακα, πλέονος
δὲ ἑκατέρωθεν τοῦ διερεθίσματος γενομένου ἐλοιδόρουν
τε καὶ ἔβαλλον καὶ φεύγοντα ἐδίωκον ἔς τε τὸν ποτα-
μὸν ἐξαλόμενον ἐξειρύσαντες ἔκανον καὶ ἔρριψαν, ἔνθα
παροδεύσειν ὁ Καῖσαρ ἔμελλεν. οἱ μὲν δὴ φίλοι τῷ 66
Καίσαρι παρῄνουν μηδὲ ἐπελθεῖν ἐς αὐτούς, ἀλλ' ἐκ-
στῆναι μανιώδει φορᾷ· ὃ δ' ἐπῄει μέν, ἀναθρέψειν

2 *τῷ* in V a m. 1 in mg. additum 5 *στρατὸς*] *στρατηγὸς* V 8 *τοῦ* om. B 13 *τότε*] *ποτε* ci. Musgr., *τῆς* Mend., *τότε* post *γῆς* poni voluit Kratt p. 46 adn. 2; nec vero in collocatione nec in verbo ipso offendo *γῆς* V, *τῆς* B i, om. C 22 *ἐσαλόμενον* ci. Mend., sed *ἐξαλόμενον* videtur defendi II § 628. 637, V § 441 *ἐξειρύσαντες* (*ἐξερύσαντες* Nauck) *ἔκανον* Gel. et Schw., *ἐξείρυσάν* (*ἐξείρουσάν* a, *ἐξίρυσάν* b) *τ' ἐς ἐκεῖνον* i, *ἐξείρυσάν τε ἐκεῖνον* O 24 *μηδὲ*] *μὴ* ci. Mend.

41 a. C.
ἔτι μᾶλλον αὐτῶν ἡγούμενος τὸ μανιῶδες, εἰ μὴ ἀφ-
ίκοιτο, καὶ τὸν Νώνιον ἰδὼν ἐξέκλινεν, ὡς δὲ ὀλίγων
ταῦτα δρασάντων ἐπεμέμφετο καὶ ἐς τὸ μέλλον ἀλλή-
λων φείδεσθαι παρῄνει καὶ τὴν γῆν διένεμε καὶ δω-
ρεὰς αἰτεῖν τοῖς ἀξίοις ἐπέτρεπε καὶ τῶν οὐκ ἀξίων
ἐνίοις ἐδίδου παρὰ γνώμην, μέχρι τὸ πλῆθος ἐκπλαγὲν
αὐτοῦ τῆς βαρύτητος μετενόει καὶ ᾐδεῖτο καὶ κατ-
εγίνωσκον αὐτῶν καὶ τοὺς ἐς τὸν Νώνιον ἁμαρτόντας
67 *ἠξίουν ἀνευρόντα κολάσαι. ὁ δὲ καὶ γινώσκειν αὐ-*
τοὺς ἔφη καὶ κολάσειν αὐτῷ τῷ συνειδότι σφῶν μόνῳ
καὶ τῇ παρ' ὑμῶν καταγνώσει. οἳ δὲ συγγνώμης τε
ὁμοῦ καὶ τιμῆς καὶ δωρεῶν ἀξιωθέντες εὐθὺς αὐτὸν
εὐφήμουν ἐκ μεταβολῆς.

68 *καὶ δύο μὲν εἰκόνες ἐκ πλεόνων αἵδε ἔστων τῆς* **17**
τότε δυσαρχίας· αἴτιον δ' ἦν, ὅτι καὶ οἱ στρατηγοὶ
ἀχειροτόνητοι ἦσαν οἱ πλείους ὡς ἐν ἐμφυλίοις καὶ
οἱ στρατοὶ αὐτῶν οὐ τοῖς πατρίοις ἔθεσιν ἐκ κατα-
λόγου συνήγοντο οὐδ' ἐπὶ χρείᾳ τῆς πατρίδος, οὐδὲ
τῷ δημοσίῳ στρατευόμενοι μᾶλλον ἢ τοῖς συνάγουσιν
αὐτοὺς μόνοις, οὐδὲ τούτοις ὑπὸ ἀνάγκῃ νόμων, ἀλλ'
ὑποσχέσεσιν ἰδίαις, οὐδὲ ἐπὶ πολεμίους κοινούς, ἀλλὰ
ἰδίους ἐχθρούς, οὐδὲ ἐπὶ ξένους, ἀλλὰ πολίτας καὶ
69 *ὁμοτίμους. τάδε γὰρ πάντα αὐτοῖς τὸν στρατιωτικὸν*
φόβον ἐξέλυεν, οὔτε στρατεύεσθαι νομίζουσι μᾶλλον

1 *αὐτῶν* post *μανιῶδες* collocant i   4 *adhortatus est nullaque interiecta mora agros partiri coepit* C, prob. Mend. *διένειμε* f   7 *τῆς βαρύτητος*] *τῆς βαθύτητος* ci. Musgr., *τὴν πραότητα* Mend., sed *τῆς βαρύτητος* videtur iungendum cum *μετενόει*, sive *αὐτοῦ* (*αὐτοῦ* libri) *τῆς βαρύτητος*, quod praetuli, cum Schw. intellegimus sive 'importunitatis in eum' cum Kratt p. 12; post *βαρύτητος* commate distinguunt Oi   8 *αὐτῶν* Bi (V?), corr. Bk.   14 *ἔστων αἵδε* V   15 sqq. animum adverte ad hiatus   18 *ἐπὶ χρείας* b   19 *ἐστρατεύοντο* ci. Mend., inut. 20 *ὑπὸ ἀνάγκην* V

ἢ βοηθεῖν οἰκείᾳ χάριτι καὶ γνώμῃ, καὶ τοὺς ἄρχοντας 41a.C
ἡγουμένοις ὑπὸ ἀνάγκης αὐτῶν ἐς τὰ ἴδια ἐπιδεῖσθαι.
τό τε αὐτομολεῖν, πάλαι Ῥωμαίοις ἀδιάλλακτον ὄν, τότε 70
καὶ δωρεῶν ἠξιοῦτο· καὶ ἔπρασσον αὐτὸ οἵ τε στρατοὶ
κατὰ πλῆθος καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἔνιοι, νομί-
ζοντες οὐκ αὐτομολίαν εἶναι τὴν ἐς τὰ ὅμοια μεταβολήν.
ὅμοια γὰρ δὴ πάντα ἦν, καὶ οὐδὲ ἕτερα αὐτῶν ἐς 71
ἔχθραν κοινὴν Ῥωμαίοις ἀπεκέκριτο· ἥ τε τῶν στρα-
τηγῶν ὑπόκρισις μία, ὡς ἁπάντων ἐς τὰ συμφέροντα
τῇ πατρίδι βοηθούντων, εὐχερεστέρους ἐποίει πρὸς
τὴν μεταβολὴν ὡς πανταχοῦ τῇ πατρίδι βοηθοῦντας.
ἃ καὶ οἱ στρατηγοὶ συνιέντες ἔφερον, ὡς οὐ νόμῳ
μᾶλλον αὐτῶν ἄρχοντες ἢ ταῖς δωρεαῖς.

οὕτω μὲν ἐς στάσεις τότε πάντα, καὶ ἐς δυσαρχίαν 72
18 τοῖς στασιάρχοις τὰ στρατόπεδα ἐτέτραπτο, τὴν δὲ
Ῥώμην λιμὸς ἐπίεζεν, οὔτε τῆς θαλάσσης τι αὐτοῖς
φερούσης διὰ Πομπήιον, οὔτε τῆς Ἰταλίας διὰ τοὺς
πολέμους γεωργουμένης. ὃ δὲ καὶ γένοιτο, ἐς τοὺς
στρατοὺς ἐδαπανᾶτο. ἐκλώπευόν τε οἱ πολλοὶ νυκτὸς 73
ἐν τῇ πόλει καὶ κλοπῆς ἔτι βιαιότερον ἠνώχλουν, καὶ
ἠνώχλουν ἀδεῶς, καὶ ἡ δόξα ἐς τοὺς στρατιώτας ἐφέ-
ρετο. ὁ δὲ λεὼς ἀπέκλειε τὰ ἐργαστήρια καὶ τὰς
ἀρχὰς ἐξανίστη, ὡς οὔτε ἀρχῶν οὔτε τεχνῶν χρῄζον-
τες ἐν ἀπορούσῃ καὶ λῃστευομένῃ πόλει.

19 Λευκίῳ δὲ ὄντι δημοτικῷ καὶ δυσχεραίνοντι τῇ 74
τῶν τριῶν ἀρχῇ, οὐδὲ ἐπὶ τῷ χρόνῳ παύσεσθαι νομι-

2 ὑπὸ ἀνάγκη O αὐτῶν libri, corr. Mend. 8 Ῥωμαίων ci. Mend., sed cf. ad III § 310 et Kratt p. 15 9 μία ⟨οὖσα⟩ ὡς ci. Mend., οὖσα πάντων pro ὡς ἁπάντων voluerat Musgr. 10 βοηθούντων O, βοηθεῖν i 15 στασιάρχαις i 19 οἱ delendum ci. Mend. 20 βιώτερον bf 21 sq. ἔφερεν ci. Mend., inut. 26 ἐπὶ deleri voluit Mend., τῷ χρόνῳ positum ratus pro τῇ πενταετίᾳ, hoc certe recte

41 a. C.
ζομένῃ, προσκρούσματα ἐς τὸν Καίσαρα ἐγίγνετο καὶ
διαφοραὶ μείζους· τούς τε γεωργούς, ὅσοι τῆς γῆς
ἀφῃροῦντο, ἱκέτας γιγνομένους τῶν δυνατῶν ἑκάστου
μόνος ὑπεδέχετο καὶ βοηθήσειν ὑπισχνεῖτο, κἀκείνων
75 ὑπισχνουμένων ἀμυνεῖν, ἐς ὃ κελεύοι. ὅθεν αὐτὸν ὁ
στρατὸς ὁ Ἀντωνίου κατεμέμφετο καὶ ὁ Καῖσαρ ὡς
ἀντιπράσσοντα Ἀντωνίῳ, καὶ Φουλβία ὡς πολεμοποι-
οῦντα ἐν ἀκαίρῳ, μέχρι τὴν Φουλβίαν ὁ Μάνιος παν-
ούργως μετεδίδαξεν ὡς εἰρηνευομένης μὲν τῆς Ἰταλίας
ἐπιμενεῖν Ἀντώνιον Κλεοπάτρᾳ, πολεμουμένης δ' ἀφ-
ίξεσθαι κατὰ τάχος. τότε γὰρ δὴ γυναικός τι παθοῦσα
ἡ Φουλβία τὸν Λεύκιον ἐπέτριβεν ἐς τὴν διαφοράν.
76 ἐξιόντος δὲ τοῦ Καίσαρος ἐς τὰ λοιπὰ τῶν κατοικίσεων,
ἔπεμπεν ἑψομένους αὐτῷ τοὺς Ἀντωνίου παῖδας ἅμα
τῷ Λευκίῳ, ὡς μηδὲν ἐκ τῆς ὄψεως ὁ Καῖσαρ ἐν τῷ
77 στρατῷ πλέον ἔχοι. ἱππέων δὲ Καίσαρος ἐκτρεχόντων
ἐπὶ τὴν Βρεττίων ἠιόνα, πορθουμένην ὑπὸ Πομπηίου,
δόξας ὁ Λεύκιος ἢ ὑποκρινάμενος ἐφ' ἑαυτὸν καὶ τοὺς
Ἀντωνίου παῖδας τόδε τὸ ἱππικὸν ἀπεστάλθαι, διέδρα-
μεν ἐς τὰς Ἀντωνίου κατοικίας, συλλεγόμενος φρουρὰν
τῷ σώματι, καὶ τὸν Καίσαρα τῷ στρατῷ διέβαλλεν ἐς
78 ἀπιστίαν πρὸς Ἀντώνιον. ὃ δὲ ἀντεδίδασκεν αὐτούς,
ὅτι αὐτῷ μὲν καὶ Ἀντωνίῳ πάντα εἶναι φίλια καὶ
κοινά, Λεύκιον δὲ ὑφ' ἑτέρας γνώμης αὐτοὺς πολεμο-
ποιεῖν ἐς ἀλλήλους ἀντιπράσσοντα τῇ τῶν τριῶν ἀρχῇ,
δι' ἣν οἱ στρατευόμενοι τὰς ἀποικίας ἔχουσι βεβαίους·

5 ἀμυνεῖν Mend., ἀμύνειν Oi, quod retinet Loesch p. 521 7 φουλβίαν iC 7 sq. πολεμοποιοῦσαν iC 11 γυναικεῖον τι ci. Musgr., inut., cf. I § 387 14 ἔπεμψεν B 17 βρηττίων V, βρουττίων Bi, corr. Mend. ex aliis locis 20 συλλεξόμενος ci. Mend., cf. praef. 23 αὐτῷ B, αὐτῷ Vi 26 ἐστρατευμένοι ci. Mend., cf. praef. τὰς non dilucide scriptum in B βεβαίως ci. Mend.

41 a. C.

καὶ τοὺς ἱππέας εἶναι καὶ νῦν ἐν Βρεττίοις τὰ ἐντε-
20 ταλμένα φυλάσσοντας. ὧν οἱ ἡγεμόνες τοῦ στρατοῦ 79
πυνθανόμενοι διῄτησαν αὐτοῖς ἐν Τεανῷ καὶ συν-
ήλλαξαν ἐπὶ τοῖσδε, τοὺς μὲν ὑπάτους τὰ πάτρια δι-
οικεῖν μὴ κωλυομένους ὑπὸ τῶν τριῶν ἀνδρῶν, μηδενὶ
δὲ γῆν ὑπὲρ τοὺς στρατευσαμένους ἐν Φιλίπποις ἐπι-
νέμεσθαι, τά τε χρήματα τῶν δεδημευμένων καὶ τιμὰς
τῶν ἔτι πιπρασκομένων καὶ τὸν στρατὸν Ἀντωνίου
τὸν περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπ' ἴσης διανέμεσθαι καὶ μηδέ- 80
τερον αὐτῶν ἔτι καταλέγειν ἐκ τῆς Ἰταλίας, στρατεύ-
οντι δὲ ἐπὶ Πομπήιον τῷ Καίσαρι δύο συμμαχεῖν τέλη
παρὰ Ἀντωνίου, ἀνεῷχθαι δὲ τὰς Ἄλπεις τοῖς ὑπὸ
Καίσαρος πεμπομένοις ἐς τὴν Ἰβηρίαν καὶ μὴ κωλύειν
αὐτοὺς ἔτι Ἀσίνιον Πολλίωνα, Λεύκιον δὲ ἐπὶ τοῖσδε
συνηλλαγμένον ἀποθέσθαι τὴν φρουρὰν τοῦ σώματος
καὶ πολιτεύειν ἀδεῶς.

τάδε μὲν ἦν, ἃ συνέθεντο ἀλλήλοις διὰ τῶν ἡγεμό- 81
νων τοῦ στρατοῦ, ἐπράχθη γε μὴν αὐτῶν δύο μόνα τὰ
τελευταῖα· καὶ Σαλουιδιηνὸς ἄκων αὐτῷ συμπεριῆλθε
21 τὰς Ἄλπεις. οὐ γιγνομένων δὲ τῶν ἄλλων ἢ βραδυ- 82
νόντων, ἐς Πραινεστὸν ἀνεχώρει Λεύκιος, δεδιέναι
λέγων Καίσαρα διὰ τὴν ἀρχὴν δορυφορούμενον, αὐτὸς

1 βρηττίοις V, βρουττίοις Bi, cf. ad § 77 3 αὐτοῖς Vb, αὐτῷ, οἷς suprascr., B, αὐτῷ afC 6 στρατευομένους V 7 τά τε] τὰ δὲ scr. Bk. et Mend. ⟨τὰς⟩ τιμὰς ci. Mend., sed cf. ad I § 351 8 καὶ del. Nauck, perperam 9 τὸν V, τὸν, οἷς suprascr., B, τοῖς i 19 σαλβιδιηνὸς Bi(V?), const., *Saluidenus* C, cf. ad IV § 358 ἄκων αὐτῷ (αὐτοῖς V) συμπεριῆλθε libri, ἀκωλύτως ὑπερῆλθε scr. Mend., ἄγων pro ἄκων ci. Schw., totum tamen locum mutilum ratus, hoc certe recte; nam App. praetermittere vix potuit Lucium custodiam corporis dimisisse. Desidero etiam καὶ ⟨γὰρ⟩ 21 πραινετὸν Oi, const.

19 est Q. Salvidienus Rufus, de quo v. etiam IV § 358 sqq.

41 a. C.
ἀφρούρητος ὤν. ἀνεχώρει δὲ καὶ Φουλβία πρὸς Λέπι-
83 δον, ἤδη λέγουσα περὶ τοῖς τέκνοις δεδιέναι· τοῦτον
γὰρ ἀντὶ τοῦ Καίσαρος προυτίθει. καὶ τάδε μὲν
ἐγράφετο παρ' ἑκατέρων Ἀντωνίῳ, καὶ φίλοι μετὰ
τῶν γραμμάτων ἐς αὐτὸν ἐπέμποντο, οἳ διδάξειν
ἔμελλον περὶ ἑκάστων. καὶ οὐχ εὗρον ἐρευνώμενος,
84 ὅ τι σαφῶς ἀντεγράφετο αὐτοῖς. οἱ δὲ τῶν στρατῶν
ἡγεμόνες συνομόσαντες κρινεῖν τοῖς ἄρχουσιν αὖθις,
ὃ δοκοίη δίκαιον εἶναι, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας ἐς αὐτὸ
συναναγκάσειν, ἐκάλουν ἐπὶ ταῦτα τοὺς περὶ Λεύκιον.
οὐ δεξαμένων δ' ἐκείνων, ὁ Καῖσαρ ἐπιφθόνως αὐτοὺς
ἔν τε τοῖς ἡγεμόσι τοῦ στρατοῦ καὶ παρὰ τοῖς Ῥω-
85 μαίων ἀρίστοις ἐπεμέμφετο. οἳ δὲ ἐξέθεον ἐς τὸν
Λεύκιον καὶ παρεκάλουν οἰκτεῖραι μὲν ἐπὶ τοῖς ἐμφυ-
λίοις τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἰταλίαν, δέξασθαι δὲ κοινῷ
νόμῳ τὴν κρίσιν ἢ ἐπὶ σφῶν ἢ ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων γενέ-
86 σθαι. αἰδουμένου δὲ τοῦ Λευκίου τά τε λεγόμενα καὶ 22
τοὺς λέγοντας, ὁ Μάνιος μάλα θρασέως ἔφη τὸν μὲν
Ἀντώνιον οὐδὲν ἀλλ' ἢ χρήματα μόνα ἀγείρειν ἐν
ξένοις ἀνδράσι, τὸν δὲ Καίσαρα καὶ τὴν στρατιὰν καὶ
τὰ ἐπίκαιρα τῆς Ἰταλίας ταῖς θεραπείαις προκαταλαμ-
87 βάνειν· τήν τε γὰρ Κελτικὴν Ἀντωνίῳ πρότερον δεδο-
μένην ἐλευθεροῦν μετ' ἐξαπάτης Ἀντωνίου καὶ τὴν
Ἰταλίαν σχεδὸν ἅπασαν ἀντὶ μόνων ὀκτωκαίδεκα πό-

---

1 sq. *πρὸς Λέπιδον*] *πρὸς Λεύκιον* Schw., perperam (cf. ad v. 2); ceterum *πρὸς* om. iC 2 *ἤδη*] *εἶναι* iC post *τέκνοις* inde a Schw. ex A vulgo addebatur *τὸν Λέπιδον*, quod scriba per errorem addidit, sed ipse induxit 7 *ὅ τι*] *εἴ τι* ci. Mend. 8 *κρίνειν* i 11 *οὐδ' ἐξαμένων* (sic) B *αὐτοῖς* cum V scr. Mend., sed cf. IV § 158 15 sq. *κοινῷ νόμῳ* Madvig, Advers. crit. III p. 78, idem sive *κοινῷ λόγῳ* ci. Mend., *κοινωνὸν ᾧ* libri, *κοινὴν οἳ* vel *κοινήν οἱ* cum Schw. scr. Bk. et Mend., non recte, cum pro *οἱ* exspectaveris *σφίσι*

41 a. C.

λεων τοῖς ἐστρατευμένοις καταγράφειν τέσσαρσί τε καὶ
τριάκοντα τέλεσιν ἀντὶ ὀκτὼ καὶ εἴκοσι τῶν συμμαχη-
σάντων ἐπινέμειν οὐ γῆν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῶν
ἱερῶν χρήματα, συλλέγοντα μὲν ὡς ἐπὶ Πομπήιον, ἐφ'
ὃν οὐδέ πω παρατάττεται λιμωττούσης ὧδε τῆς πόλεως,
διαιροῦντα δὲ τοῖς στρατοῖς ἐς θεραπείαν κατὰ Ἀντω-
νίου καὶ τὰ δεδημευμένα οὐ πιπράσκοντα μᾶλλον ἢ
δωρούμενον αὐτοῖς. χρῆναι δέ, εἰ τῷ ὄντι εἰρηνεύειν 88
ἐθέλοι, τῶν μὲν ἤδη διῳκημένων ὑποσχεῖν λόγον, ἐς
δὲ τὸ μέλλον, ἃ ἂν κοινῇ βουλευομένοις δοκῇ, μόνα
πράσσειν. οὕτω μὲν θρασέως ὁ Μάνιος ἠξίου μήτε 89
τὸν Καίσαρά τινος εἶναι κύριον ἔργου μήτε τὴν Ἀν-
τωνίου συνθήκην βέβαιον, ὡρισμένου τῶν ἐγκεχειρι-
σμένων ἑκάτερον αὐτοκράτορα εἶναι καὶ τὸ πρασσό-
μενον ὑπὸ ἀλλήλων εἶναι κύριον. πανταχόθεν οὖν ὁ
Καῖσαρ ἑώρα πολεμησείοντας αὐτούς, καὶ παρεσκευά-
ζοντο αὐτῶν ἑκάτεροι.

23 δύο δὲ στρατοῦ τέλη τὰ ἐς Ἀγκῶνα πόλιν ᾠκι- 90
σμένα, Καίσαρί τε ὄντα πατρῷα καὶ ἐστρατευμένα Ἀν-
τωνίῳ, τῆς τε ἰδίας παρασκευῆς αὐτῶν πυθόμενοι καὶ
τὴν εἰς ἑκάτερον σφῶν οἰκειότητα αἰδούμενοι, πρέσβεις
ἔπεμψαν ἐς Ῥώμην, οἳ ἔμελλον ἑκατέρων ἐς διαλύ-
σεις δεήσεσθαι. Καίσαρος δ' αὐτοῖς εἰπόντος οὐκ Ἀν- 91
τωνίῳ πολεμεῖν, ἀλλ' ὑπὸ Λευκίου πολεμεῖσθαι, συμ-
βαλόντες οἱ πρέσβεις τοῖς ἡγεμόσι τοῦδε τοῦ στρατοῦ,

---

3 τὰ om. V 9 ἐθέλει i 13 ὡρισμένον cum A editores inde a Schw., sed cf. Iber. c. 70 16 ἑώρα] plenius vertit C: *intuens nonnihil uerebatur* 18 τοῦ ante στρατοῦ add. i, male 19 ἐστρατευμένων f 20 ἰδίας videtur corruptum, σπουδαίας vel sim. ci. Mend. πυνθόμενοι (sic) B 24 sq. συμβαλλόντες (sic) f, συμβάλλοντες b 25 τοῦδε non vertit C suspectavitque Schw., τοῦ τῆδε (sc. Romae) στρατοῦ ci. Mend.; intellego autem τοῦδε τοῦ στρατοῦ 'illius, sc. Lucii, exercitus'

41 a. C.

κοινῇ πάντες ἐς Λεύκιον ἐπρέσβευον, ἀξιοῦντες αὐτὸν
ἐς δίκην Καίσαρι συνελθεῖν· δῆλοί τε ἦσαν, ὃ πρά-
92 *ξειν ἔμελλον, εἰ μὴ τὴν κρίσιν ὑποδέχοιτο. δεξαμένων*
δὲ τῶν ἀμφὶ τὸν Λεύκιον, χωρίον τε ὥριστο τῇ δίκῃ
Γάβιοι πόλις ἐν μέσῳ Ῥώμης τε καὶ Πραινεστοῦ, καὶ
συνέδριον τοῖς κρίνουσιν ἐγίνετο καὶ βήματα ἐν μέσῳ
93 *δύο τοῖς ἐροῦσιν ὡς ἐν δίκῃ. πρότερος δ' ὁ Καῖσαρ*
ἐλθὼν ἱππέας ἔπεμψεν ἐς τὴν πάροδον τοῦ Λευκίου,
ἐρευνησομένους ἄρα, μή τις ποθεν ὁρῷτο ἐνέδρα. καὶ
οἱ ἱππεῖς οἵδε ἑτέροις ἱππεῦσι τοῦ Λευκίου, προδρό-
μοις ἄρα ἢ καὶ τοῖσδε κατασκόποις, συμβαλόντες ἔκτει-
94 *νάν τινας αὐτῶν. καὶ ἀνεχώρησε δείσας ὁ Λεύκιος,*
ὡς ἔλεγεν, ἐπιβουλήν· καλούμενός τε ὑπὸ τῶν ἡγε-
μόνων τοῦ στρατοῦ, παραπέμψειν αὐτὸν ὑπισχνου-
μένων, οὐκέτι ἐπείθετο.

95 *οὕτω μὲν ἦσαν αἱ διαλύσεις ἄπρακτοι, καὶ πολε-* 24
μεῖν ἐγνώκεσαν καὶ διαγράμμασιν ἤδη πικροῖς κατ'
ἀλλήλων ἐχρῶντο. στρατὸς δὲ ἦν Λευκίῳ μὲν ὁπλιτῶν
ἓξ τέλη, ὅσα αὐτὸς ἐς τὴν ὑπατείαν ἐλθὼν ἐστράτευσε,
καὶ τὰ Ἀντωνίου ἕνδεκα ἕτερα, ὧν ἐστρατήγει Καλη-
96 *νός, σύμπαντα ταῦτα ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν· Καίσαρι δὲ*
ἐν μὲν Καπύῃ τέσσαρα ἦν τέλη, καὶ περὶ αὐτὸν αἱ
στρατηγίδες, ἓξ δὲ ἕτερα Σαλουιδιηνὸς ἦγεν ἐξ Ἰβη-

---

1 *ἐπρέσβευον*] *ἔπεμπον* b², ceterum *τοῖς ἡγεμόσι* (p. 537, 25) — *ἐπρέσβευον* om. a, verba post *ἐς Λεύκιον* (v. 1) — *Λεύκιον* (v. 4) om. b¹ 2 *συνεισελθεῖν* cum A vulgo inde a Schw. 6 *κρινοῦσιν* voluit Berg, diss. p. 45, quo non opus 19 *παρελθὼν* ci. Mend. 23 sq. *ἐξ Ἰβηρίας*] *ἐς Ἰβηρίαν* ci. Schw., prob. praeter alios Ganter (v. ad III § 351) diss. p. 67 adn. 2, recte, nisi forte Appianus erravit

---

18 de numero legionum L. Antonii cf. Schelle (v. ad II § 452) p. 32 adn. 2

41 a. C.

ρίας. καὶ χρήματα ἦν Λευκίῳ μὲν ἐξ ἐθνῶν τῶν ὑπὸ 97
τὸν Ἀντώνιον οὐ πολεμουμένων, Καίσαρι δέ, ἃ εἰλή-
χει, πάντα χωρὶς Σαρδοῦς [ἢ] ἐπολεμεῖτο, ὅθεν ἐκ τῶν
ἱερῶν ἐδανείζετο, σὺν χάριτι ἀποδώσειν ὑπισχνούμε-
νος, ἀπό τε Ῥώμης ἐκ τοῦ Καπιτωλίου καὶ ἀπὸ Ἀν-
τίου καὶ Λανουβίου καὶ Νεμοῦς καὶ Τίβυρος, ἐν αἷς
μάλιστα πόλεσι καὶ νῦν εἰσι θησαυροὶ χρημάτων ἱερῶν
δαψιλεῖς.

25 τετάρακτο δὲ αὐτῷ καὶ τὰ τῆς Ἰταλίας ἔξω. Πομ- 98
πήιος γὰρ ἐκ τῶν προγραφῶν καὶ κατοικίσεων τοῦ
στρατοῦ καὶ τῆσδε τῆς Λευκίου διαφορᾶς ἐπὶ μέγα δό-
ξης καὶ δυνάμεως ἦρτο. οἱ γὰρ περὶ σφῶν δεδιότες 99
ἢ τὰ ὄντα ἀφαιρούμενοι ἢ τὴν πολιτείαν ὅλως ἀπο-
στρεφόμενοι ἐς αὐτὸν ἐχώρουν μάλιστα· καὶ ἡ ἄλλη
νεότης ὡρμημένη στρατεύεσθαι διὰ τὰ κέρδη καὶ οὐ-
δὲν ἡγούμενοι διαφέρειν, ὑφ' ὅτῳ στρατεύσονται, Ῥω-
μαίοις πανταχοῦ συστρατευόμενοι, μᾶλλον ἐς τὸν Πομ-
πήιον ἐχώρουν ὡς δικαιότερα αἱρούμενον. γεγένητό 100
τε πλούσιος ἐκ τῆς θαλασσίου λείας καὶ ναῦς εἶχε
πολλὰς καὶ πληρώματα ἐντελῆ. Μοῦρκός τε ἀφῖκτο
αὐτῷ δύο ἄγων στρατοῦ τέλη καὶ τοξότας πεντακοσίους
καὶ χρήματα πολλὰ καὶ ναῦς ὀγδοήκοντα· καὶ τὸν ἄλλον
στρατὸν ἐκ Κεφαληνίας μετεπέμπετο. ὅθεν τισὶ δοκεῖ 101

---

3 ἢ Vbf, ἢ BaC, del. Schw., quem omnes secuti sunt praeter La Rocca, Restituzione di un luogo di Appiano, Catania 1898, qui tamen rem grammaticam parum curavit. Praestat fort. cum Schw. lacunam statuere; post *πάντα* fort. intercidit ⟨*ἐξετετρύχωτο*⟩ vel sim. 5 sq. *Ἀντίου* C. Steph., *ἀντωνίου* libri 6 *λανουβίου* Gel., *λιβανούβιος* libri; *Λαουινίου* ci. C. Steph., utrumque fort. latere ci. Mend. *Νέμους* ci. Nauck *τίβυρις* B 16 *στρατεύονται* et 17 *συστρατευσόμενοι* ci. Mend., hoc certe bene, si *στρατεύσονται* tenetur 17 ⟨*γε*⟩ *πανταχοῦ* ci. Nauck 18 ⟨*τὰ*⟩ *δικαιότερα* ci. Nauck 23 *κεφαλληνίας* f

41 a. C.

τότε ὁ Πομπήιος ἐπελθὼν εὐμαρῶς ἂν τῆς Ἰταλίας κρατῆσαι, ὑπό τε λιμοῦ καὶ στάσεως διεφθαρμένης καὶ ἐς αὐτὸν ἀφορώσης. ἀλλὰ Πομπηίῳ μὲν ὑπὸ ἀφροσύνης οὐκ ἐπιχειρεῖν, ἀλλὰ ἀμύνεσθαι μόνον ἐδόκει,
102 μέχρι καὶ τοῦδε ἥσσων ἐγένετο· ἐν δὲ Λιβύῃ Σέξστιος, 26
ὕπαρχος Ἀντωνίου, παρεδεδώκει μὲν ἄρτι τὸν στρατόν, ὑπὸ Λευκίου κεκελευσμένος, Φάγγωνι τῷ Καίσαρος, ἐπισταλὲν δὲ αὖθις ἀναλαμβάνειν αὐτὸν οὐκ ἀποδιδόντι τῷ Φάγγωνι ἐπολέμει, συναγαγών τινας τῶν ἀπεστρατευμένων καὶ Λιβύων πλῆθος ἄλλο καὶ ἑτέρους παρὰ τῶν βασιλέων. ἡττηθέντων δὲ τῶν κερῶν ἑκατέρων καὶ ληφθέντων τῶν στρατοπέδων, ὁ Φάγγων ἡγού-
103 μενος ἐκ προδοσίας τάδε παθεῖν αὐτὸν διεχρήσατο. καὶ Λιβύης μὲν αὖθις ὁ Σέξστιος ἑκατέρας ἐκράτει· Βόκχον δὲ τὸν Μαυρουσίων βασιλέα Λεύκιος ἔπεισε πολεμεῖν Καρρίνᾳ τῷ τὴν Ἰβηρίαν ἐπιτροπεύοντι τῷ Καίσαρι.
104 Ἀηνόβαρβός τε ἑβδομήκοντα ναυσὶ καὶ στρατοῦ δύο τέλεσι καὶ τοξόταις καὶ σφενδονήταις τισὶ καὶ ψιλοῖς καὶ μονομάχοις περιπλέων τὸν Ἰόνιον ἐπόρθει τὰ τοῖς τρισὶν ἀνδράσιν ὑπήκοα ἔς τε τὸ Βρεντέσιον ἐπιπλεύσας τῶν Καίσαρος τριήρων τὰς μὲν εἷλε, τὰς δὲ ἐν-

---

6 ὕπαρχος Ἀντωνίου susp. Schw., ἵππαρχος vertit C 7 *Fagioni* C, item v. 12 8 ἐπισταλῶ b, ἐπισταλεὶς ci. C. Steph. 11 ἑκατέρων] intellegendum esse utrumque exercitum docet Cass. D. 48, 23, 2; tamen fort. ἑκατέρου (cf. ad IV § 273) scribere praestare putabat Mend. 12 τῶν om. i 14 Βόκχον] Βόγον ci. Fabricius ad Cass. D. 48, 45, 1 (tom. V p. 572 ed. Sturz), bene, ni Appiani ipsius est mendum. De forma nominis v. Boiss. ad Cass. D. 41, 42, 7 16 καρίναν (sic) V 17 ἑβδομήκοντα] *octoginta* C, ut saepe numeros falso reddit 20 ἔστε scr. Bk., at tum maluit Mend. ἔστ' ἐπὶ τὸ

---

7 est C. Fuficius Fango, de quo cf. Pallu de Lessert, Fastes des provinces africaines 1, 1 p. 59 sqq.; de T. Sextio v. etiam III § 351, IV § 227 sqq., V § 46 et quae ibi adnotavi

41 a. C.

ἔπρησε καὶ τοὺς Βρεντεσίους ἐς τὰ τείχη κατέκλεισε
καὶ τὴν χώραν προυνόμευεν.

27 ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς τὸ Βρεντέσιον στρατιωτῶν τέλος 105
ἔπεμπε καὶ Σαλουιδιηνὸν κατὰ σπουδὴν ἐκ τῆς ἐς Ἰβη-
ρίαν ὁδοῦ μετεκάλει. τούς τε στρατολογήσοντας σφί-
σιν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Λεύκιος περι-
έπεμπον· πεῖραί τε τούτων τῶν ξεναγῶν ἦσαν ἐς
ἀλλήλους βραχύτεραι καὶ μείζους καὶ ἐνέδραι πολλά-
κις. ἡ δὲ εὔνοια τῶν Ἰταλῶν ἐς τὸν Λεύκιον παρὰ πολὺ 106
ἐποίει, ὡς ὑπὲρ σφῶν τοῖς κληρουχουμένοις πολεμοῦντα.
καὶ οὐχ αἱ καταγραφόμεναι τῷ στρατῷ πόλεις ἔτι μό-
ναι, ἀλλ' ἡ Ἰταλία σχεδὸν ἅπασα ἀνίστατο, φοβουμένη
τὰ ὅμοια· τούς τε τῷ Καίσαρι κιχραμένους ἐκ τῶν ἱερῶν
χρημάτων ἐκβάλλοντες ἐκ τῶν πόλεων ἢ ἀναιροῦντες,
τὰ τείχη σφῶν διὰ χειρὸς εἶχον καὶ πρὸς τὸν Λεύ-
κιον ἐχώρουν. ἐχώρουν δὲ καὶ οἱ κατοικιζόμενοι τῶν
στρατιωτῶν ἐς τὸν Καίσαρα, ὡς ἐς οἰκεῖον ἤδη πόλε-
μον ὑπὲρ σφῶν ἑκάτεροι διαιρούμενοι.

28 καὶ τῶνδε γιγνομένων ὁ Καῖσαρ ὅμως ἔτι τήν τε 107
βουλὴν καὶ τοὺς καλουμένους ἱππέας συναγαγὼν ἔλε-
γεν ὧδε· "καταγινώσκομαι μέν, εὖ οἶδα, ὑπὸ τῶν
περὶ Λεύκιον, οὐκ ἀμυνόμενος αὐτούς, εἰς ἀσθένειαν
ἢ ἀτολμίαν, ἃ καὶ νῦν μου καταγνώσονται διὰ τήνδε
τὴν σύνοδον ὑμῶν· ἐμοὶ δὲ ἔρρωται μὲν ὁ στρατός,
ὅσος τέ μοι συναδικεῖται τὴν κληρουχίαν ἀφαιρούμενος
ὑπὸ Λευκίου καὶ ὁ ἄλλος, ὃν ἔχω, ἔρρωται δὲ καὶ τὰ
λοιπὰ πλὴν τῆς γνώμης μόνης. οὐ γὰρ ἡδύ μοι πολε- 108
μεῖν ἐμφυλίους πολέμους χωρὶς ἀνάγκης βαρείας οὐδὲ

8 ⟨τε⟩ καὶ μείζους ci. Nauck 10 κληρουχοῦσι ci. Mend., sed cf. Grenfell-Hunt, Tebtunis-Papyri I, 5, 36; 6, 20 etc.
13 κιχραμένους O, χρωμένους i, *qui—abstulerant* C 20 sq. ἔλεξεν ci. Nauck, sed cf. IV § 413 21 καταγινώσκονται a

41 a. C.
καταχρῆσθαι τῶν πολιτῶν τοῖς ἔτι λοιποῖς κατ' ἀλλή-
λων, καὶ μάλιστα τοῦδε τοῦ ἐμφυλίου οὐκ ἐκ Μακε-
δονίας ὑμῖν ἢ Θρᾴκης ἀκουσθησομένου, ἀλλ' ἐν αὐτῇ
τῇ Ἰταλίᾳ γενησομένου, ἣν πόσα χρὴ χωρὶς τῶν ἀπολλυ-
μένων ἀνδρῶν κακοπαθῆσαι, γιγνομένην στάδιον ἡμῖν.
109 ἐγὼ μὲν δὴ διὰ τάδε ὀκνῶ καὶ νῦν ἔτι μαρτύρομαι
μηδὲν ἀδικεῖν Ἀντώνιον μηδὲ ἀδικεῖσθαι πρὸς Ἀντω-
νίου· ὑμᾶς δὲ ἐλέγξαι τοὺς ἀμφὶ τὸν Λεύκιον τάδε
110 δι' ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ συναλλάξαι μοι παρακαλῶ. καὶ
εἰ μὴ πείθοιντο μηδὲ νῦν, ἐκείνοις μὲν αὐτίκα δείξω
τὰ μέχρι νῦν εὐβουλίαν, οὐ δειλίαν οὖσαν, ὑμᾶς δὲ
καὶ παρ' ὑμῖν αὐτοῖς καὶ πρὸς Ἀντώνιον ἀξιῶ μάρ-
τυρας εἶναί μοι καὶ συνίστασθαι διὰ τὴν ὑπεροψίαν
Λευκίου".
111 ταῦτ' εἶπεν ὁ Καῖσαρ. καὶ τούτων οἳ μὲν δὴ πάλιν 29
ἐς τὸ Πραινεστὸν ἐξέτρεχον· καὶ ὁ Λεύκιος τοσόνδε
εἶπεν, ὅτι καὶ τῶν ἔργων ἤδη προειλήφασιν ἀμφότε-
ροι καὶ ὁ Καῖσαρ ὑποκρίνεται, τέλος ἄρτι πέμψας ἐς
112 τὸ Βρεντέσιον κωλύειν Ἀντώνιον ἐπανιόντα. ὁ δὲ Μά-
νιος καὶ ἐπιστολὴν ἐδείκνυε τοῦ Ἀντωνίου, εἴτε πλασά-
μενος εἴτε ἀληθῆ, πολεμεῖν, ἐάν τις αὐτοῦ τὴν ἀξίωσιν
113 καθαιρῇ. ἐρομένων δὲ τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς, εἰ καθ-
αιροῖτό τι τῆς ἀξιώσεως Ἀντωνίου, καὶ προκαλουμένων
ἐς δίκην περὶ τοῦδε, ἕτερα αὖ πολλὰ ἐσοφίζετο ὁ Μά-
νιος, ἕως οἳ μὲν ἀπῆλθον ἄπρακτοι, καὶ οὐ συνῆλθον
ἐς τὴν ἀπόκρισιν τῷ Καίσαρι, εἴτε καθ' ἑαυτὸν ἀπαγ-
γείλας ἕκαστος εἴτε δι' ἑτέραν γνώμην εἴτε ὑπὸ αἰ-

4 sq. ἀπολουμένων desideravit Schenkl p. 173, at cf. v. 5 γιγνομένην 15 τούτων] αὐτῶν ci. Mend. 16 τὸ] τὸν ci. Schw. coll. I § 439, falso 19 sq. μάννιος h. l. B, et saepius deinceps 21 αὐτοῦ libri, corr. Mend. 22 sq. καθαιρεῖτό τι i 26 ⟨δ'⟩ ἐς malim

41 a. C.
δους· ὁ δὲ πόλεμος ἀνέῳκτο, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπ' αὐτὸν 114
ἐξῄει, φύλακα τῆς Ῥώμης Λέπιδον σὺν δύο τέλεσι κατα-
λιπών. οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἐπιφανῶν τότε μάλιστα ἐπ-
εδείκνυον οὐκ ἀρέσκεσθαι τῇ τῶν τριῶν ἀρχῇ· ἐς γὰρ
τὸν Λεύκιον ἐχώρουν.

30 καὶ ἦν τὰ κεφάλαια τοῦ πολέμου τοιάδε. Λευκίου 115
μὲν δὴ δύο τέλη περὶ Ἄλβην ἐστασίασε καὶ τοὺς ἄρ-
χοντας ἐκβαλόντα ἐς ἀπόστασιν ἐχώρει· ἐπειγομένων
δὲ ἐς αὐτὰ Καίσαρός τε καὶ Λευκίου, φθάσας τὸν Καί-
σαρα ὁ Λεύκιος ἀνεσώσατο αὐτὰ χρήμασί τε πολλοῖς
καὶ ὑποσχέσεσι μεγάλαις. Φουρνίου δ' ἄλλον στρατὸν 116
ἄγοντος τῷ Λευκίῳ, ὁ Καῖσαρ ἐξήπτετο τῆς οὐραγίας·
ἐς δὲ λόφον ἀναδραμόντι τῷ Φουρνίῳ καὶ νυκτὸς ἐς
ὁμογνώμονα πόλιν ἐπειγομένῳ Σεντίαν, νυκτὸς μὲν
οὐχ ἕσπετο ὁ Καῖσαρ ἐνέδραν ὑποπτεύων, ἡμέρας
δὲ τήν τε Σεντίαν ὁμοῦ καὶ τὸ τοῦ Φουρνίου στρατό-
πεδον ἐπολιόρκει. Λεύκιος δὲ ἐς Ῥώμην ἐπειγόμενος 117
τρεῖς μὲν τάξεις προύπεμψεν, αἳ νυκτὸς ἔλαθον ἐς
τὴν πόλιν ἐσδραμοῦσαι, αὐτὸς δὲ σὺν πολλῷ στρατῷ
καὶ ἱππεῦσι καὶ μονομάχοις εἵπετο. καὶ αὐτὸν Νωνίου 118
τοῦ φύλακος τῶν πυλῶν δεξαμένου τε καὶ τὸν ὑφ'
αὑτῷ στρατὸν ἐγχειρίσαντος, ὁ μὲν Λέπιδος ἐς Καί-
σαρα ἔφευγεν, ὁ δὲ Λεύκιος Ῥωμαίοις ἐδημηγόρει, Καί-
σαρα μὲν καὶ Λέπιδον αὐτίκα δώσειν δίκην ἀρχῆς
βιαίου, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτὴν ἑκόντα ἀποθήσεσθαι

---

6 τοιάδε] τάδε ci. Mend., at cf. I § 381 11. 16 φιρμίου libri, corr. Gel. 13 φερμίῳ b, reliqui ut supra 21 τοῦ] τε τοῦ af, τε b τε ante καὶ om. af 23 ἔφυγεν cum a scr. Mend., sed cf. praef.

---

14 intellege Sentinum, cf. Cass. D. 48, 13, 2

41 a. C.
*καὶ ὑπατείαν ἀλλάξεσθαι, νομιμωτέραν ἀρχὴν παρα-
νόμου καὶ πάτριον ἀντὶ τῆς τυραννικῆς.*
119 *καὶ ὃ μὲν τάδε εἰπών, ἡδομένων ἁπάντων καὶ* 31
*ἡγουμένων ἤδη λελύσθαι τὴν τῶν τριῶν ἀρχήν, αὐτο-
κράτωρ ὑπὸ τοῦ δήμου προσαγορευθεὶς ἐπὶ τὸν Καί-
σαρα ἐχώρει καὶ στρατὸν ἤθροιζεν ἄλλον ἐκ τῶν
ἀποικίδων Ἀντωνίου πόλεων καὶ αὐτὰς ἐκρατύνατο.*
120 *αἳ δὲ δι' εὐνοίας μὲν ἦσαν Ἀντωνίῳ, Βαρβάτιος δὲ ὁ
Ἀντωνίου ταμίας, Ἀντωνίῳ τι προσκρούσας καὶ διὰ
ταῦτ' ἐπανιών, ἔλεγε πυνθανομένοις τὸν Ἀντώνιον
χαλεπαίνειν τοῖς πολεμοῦσι τῷ Καίσαρι κατὰ τῆς κοι-*
121 *νῆς σφῶν δυναστείας. καὶ οἳ μέν, ὅσοι μὴ τῆς ἐξ-
απάτης ᾔσθοντο τῆς Βαρβατίου, ἐς τὸν Καίσαρα ἀπὸ
τοῦ Λευκίου μετετίθεντο· ὁ δὲ Λεύκιος ὑπήντα Σαλ-
ουιδιηνῷ μετὰ στρατοῦ πολλοῦ πρὸς Καίσαρα ἐκ Κελ-
τῶν ἐπανιόντι. καὶ εἵποντο τῷ Σαλουιδιηνῷ Ἀσίνιός
τε καὶ Οὐεντίδιος, Ἀντωνίου στρατηγοὶ καὶ οἵδε, κωλύ-*
122 *οντες αὐτὸν ἐς τὸ πρόσθεν ἰέναι. Ἀγρίππας δέ, φίλ-
τατος Καίσαρι, δείσας ἐπὶ τῷ Σαλουιδιηνῷ μὴ κυκλω-
θείη, Σούτριον κατέλαβε, χωρίον τι χρήσιμον τῷ Λευκίῳ,
νομίσας τὸν Λεύκιον ἀπὸ τοῦ Σαλουιδιηνοῦ περισπά-
σειν ἐφ' ἑαυτὸν καὶ οἱ τὸν Σαλουιδιηνὸν βοηθήσειν,*

---

1 *ἀλλάξασθαι* Vi   1 sq. *παρανόμου* deleri voluit Mend.; an ⟨*ἀντὶ*⟩ *παρανόμου*?   2 *πάτριον* in B corr. in *π̃ρ́ιον ἀντί*, *πατρίκιον* b[1]   *ἀντὶ τῆς τυραννικῆς* del. Musgr., non recte   *τῆς*] *τοῦ* i   7 *ἀποικίδων* Musgr. et Schw., hic praeterea *ἀποίκων* (t. III ind. gr. s. v. *ἀποικία*) coniciens, *ἀποικιῶν* libri   *ἐκρατύνετο*, altera ε corr. in α, B   10 *ταῦτ'*] malim *τοῦτ'*   13 *τῆς*, ut videtur, a b, *τοῦ* O f   19 *ἐπὶ*] *περὶ* ci. Schw., bene, sed etiam *ἐπὶ* videtur teneri posse, cf. III § 78   20 *Σούτριον* Cluver, Ital. ant. p. 554 sq., recte, cf. etiam Schiller, Gesch. d. röm. Kaiserzeit I, 1 p. 82 adn. 7, Groebe ap. Drumann I[2] p. 296 adn. 8, *σούβριον* libri

---

8 est M. Barbatius Philippus, cf. Klebs ap. Pauly-Wissowa 3, 1 p. 2

41 a. C.

κατόπιν τοῦ Λευκίου γενόμενον. καὶ τάδε μέν, ὡς 123
προσεδόκησεν ὁ Ἀγρίππας, ἐγίγνετο ἅπαντα· ὁ δὲ Λεύ-
κιος ἀποτυχὼν ὧν ἐπενόει, πρὸς Ἀσίνιον καὶ Οὐεντίδιον
ᾔει, ἐνοχλούντων αὐτὸν ἑκατέρωθεν Σαλουιδιηνοῦ τε
καὶ Ἀγρίππου καὶ φυλασσόντων, ὅτε μάλιστα περι-
32 λάβοιεν ἐν τοῖς στενοῖς. ἐκφανείσης δὲ παρ' αὐτὰ 124
τῆς ἐπιβουλῆς ὁ Λεύκιος οὐ θαρρῶν ἀμφοτέροις ἑκατέ-
ρωθεν οὖσιν ἐς χεῖρας ἰέναι ἐς Περυσίαν παρῆλθεν,
ἐχυρὰν πόλιν, καὶ παρ' αὐτὴν ἐστρατοπέδευσε, τοὺς
περὶ τὸν Οὐεντίδιον περιμένων. ὁμοῦ δ' αὐτόν τε καὶ 125
τὴν Περυσίαν ὁ Ἀγρίππας καὶ ὁ Σαλουιδιηνὸς καὶ ὁ
Καῖσαρ ἐπελθὼν τρισὶ στρατοπέδοις ἐκυκλώσαντο· καὶ
τὸν ἄλλον στρατὸν ὁ Καῖσαρ ἐκάλει πανταχόθεν κατὰ
σπουδὴν ὡς ἐπὶ τοῦτο δὴ κεφάλαιον τοῦ πολέμου, ἐν
ᾧ Λεύκιον εἶχε περιειλημμένον. προύπεμπε δὲ καὶ 126
ἑτέρους, ἐμποδὼν εἶναι τοῖς ἀμφὶ τὸν Οὐεντίδιον ἐπ-
ιοῦσιν. οἳ δὲ καὶ αὐτοὶ διὰ σφῶν ὤκνουν ἐπείγεσθαι,
τόν τε πόλεμον ἀποδοκιμάζοντες ὅλως καὶ τὴν Ἀντω-
νίου γνώμην οὐκ ἐπιστάμενοι καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς
στρατιᾶς οὐ παριέντες ἀλλήλοις κατ' ἀξίωσιν οὐδέτερος.
ὁ δὲ Λεύκιος οὔτ' ἐς μάχην ᾔει τοῖς περικαθημένοις, 127
ἀμείνοσι καὶ πλέοσιν οὖσι καὶ γεγυμνασμένοις, νεο-
στράτευτον ἔχων τὸ πλέον, οὔτε ἐς ὁδοιπορίαν, ἐν-
οχλησόντων αὐτὸν ὁμοῦ τοσῶνδε. Μάνιον δὲ ἐς τὸν 128
Οὐεντίδιον καὶ Ἀσίνιον ἔπεμπεν, ἐπείγειν αὐτοὺς βοη-
θεῖν πολιορκουμένῳ Λευκίῳ, καὶ Τισιηνὸν μετὰ τετρα-

9 ὀχυρὰν a 12 ne ἐπελθόντες conicias, cf. Cass. D. 48, 14, 1 (Mend.) 14 τὸ ante κεφάλαιον add. V 24 ὁμοῦ om. V 25 sq. βοηθεῖν om. V 26 Λευκίῳ om. C, fort. recte Τισιηνὸν Schw., τίσιννον Bi, τίσινον V, Tissinium C

§ 124 sqq. de bello Perusino cf. Jung, Wien. Stud. 19 (1897) p. 268 sqq. 26 est Tisienus Gallus, cf. Ribbeck n. 293

41 a. C.
*κισχιλίων ἱππέων, λεηλατεῖν τὰ Καίσαρος, ἵνα ἀνασταίη.
αὐτὸς δὲ παρῆλθεν ἐς τὴν Περυσίαν ὡς ἐν ὀχυρᾷ πόλει
χειμάσων, εἰ δέοι, μέχρι τοὺς περὶ τὸν Οὐεντίδιον
ἀφικέσθαι.*
129 *καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτίκα μετὰ σπουδῆς ἅπαντι τῷ* 33
*στρατῷ τὴν Περυσίαν ἀπετείχιζε χάρακι καὶ τάφρῳ,
πεντήκοντα καὶ ἓξ σταδίους περιιὼν διὰ τὸ τῆς πόλεως
λοφῶδες καὶ σκέλη μακρὰ ἐπὶ τὸν Τίβεριν ἐκτείνων,
ἵνα τι ἐς τὴν Περυσίαν μὴ ἐσφέροιτο. ἀντεπονεῖτό γε
μὴν καὶ ὁ Λεύκιος, ἑτέροις ὁμοίοις χαρακώμασι καὶ*
130 *τάφροις τὴν πέζαν ὀχυρούμενος τοῦ λόφου. καὶ Φουλ-
βία Οὐεντίδιον καὶ Ἀσίνιον καὶ Ἀτήιον καὶ Καληνὸν
ἐκ τῆς Κελτικῆς ἤπειγε βοηθεῖν Λευκίῳ καὶ στρατὸν*
131 *ἄλλον ἀγείρασα Πλάγκον ἔπεμπεν ἄγειν Λευκίῳ. Πλάγ-
κος μὲν δὴ τέλος τοῦ Καίσαρος ἐς Ῥώμην ὁδεῦον δι-
έφθειρεν· Ἀσινίου δὲ καὶ Οὐεντιδίου σὺν μὲν ὄκνῳ καὶ
διχονοίᾳ τῆς Ἀντωνίου γνώμης, διὰ δὲ Φουλβίαν ὅμως
καὶ διὰ Μάνιον ἐς τὸν Λεύκιον ἰόντων καὶ τοὺς ἀπο-
κλείοντας βιαζομένων, ὁ Καῖσαρ ὑπήντα σὺν Ἀγρίππᾳ,*
132 *φυλακὴν τῆς Περυσίας καταλιπών. οἱ δὲ οὔτε πω συμ-
βαλόντες ἀλλήλοις οὔτε σὺν προθυμίᾳ χωροῦντες, ὃ
μὲν αὐτῶν ἐς Ῥάβενναν, ὃ δ' ἐς Ἀρίμινον, ὁ δὲ Πλάγ-*
133 *κος ἐς Σπωλήτιον συνέφυγον. καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτῶν
ἑκάστῳ στρατὸν ἐπιστήσας, ἵνα μὴ πρὸς ἀλλήλους συν-
έλθοιεν, ἐς τὴν Περυσίαν ἐπανῆλθε καὶ μετὰ σπου-*

2 *ἐχυρᾷ* cum V scr. Mend. 6 *ἀπετείχισε* a 7 *περιιὼν*] *complexus* C, unde *περιλαβὼν* ci. Mend., inut. 9 *μὴ* ante *τι* collocari voluit Nauck 12 *Ateium* C, *στήιον* O i 17 *διχονοίᾳ* ⟨*δι' ἄγνοιαν* vel *καὶ ἀγνοίᾳ*⟩ *τῆς* ci. Mend., sed intellege duces dissensisse ab Antonii sententia 20 *οὔτε* Bk., *οὐδέ* libri 23 *Σπωλήτιον* Gel., *πωλήτιον* (*πωλίτιον* V ex corr. et a) libri

12 de L. Ateio L. f. Capitone cogitat Willems I p. 586 n. 374, sed incertum est

41 a. C.
δῆς τὰς τάφρους προσεσταύρου καὶ ἐδιπλασίαζε τὸ
βάθος καὶ πλάτος ὡς τριάκοντα πόδας ἀμφότερα εἶναι,
τό τε περιτείχισμα ὕψου καὶ πύργους ἐπ' αὐτοῦ ξυλί-
νους δι' ἑξήκοντα ποδῶν ἵστη χιλίους καὶ πεντακοσί-
ους· καὶ ἐπάλξεις τε ἦσαν αὐτῷ πυκναὶ καὶ ἡ ἄλλη
παρασκευὴ πᾶσα διμέτωπος, ἔς τε τοὺς πολιορκουμέ-
νους καὶ εἴ τις ἔξωθεν ἐπίοι. ἐγίγνετο δὲ ταῦτα σὺν 134
πείραις πολλαῖς καὶ μάχαις, ἀκοντίσαι μὲν ἀμεινόνων
ὄντων τῶν Καίσαρος, συμπλέκεσθαι δὲ τῶν Λευκίου
μονομάχων· καὶ πολλοὺς ἔκτεινον συμπλεκόμενοι.

34 ὡς δὲ ἐξείργαστο πάντα τῷ Καίσαρι, λιμὸς ἥπτετο 135
τοῦ Λευκίου, καὶ τὸ κακὸν ἤκμαζεν ἀγρίως ἅτε μηδὲν
αὐτοῦ μηδὲ τῆς πόλεως προπαρεσκευασμένης. ὧν ὁ
Καῖσαρ αἰσθόμενος ἀκριβεστέρας τὰς φυλακὰς ἐποίει.
νουμηνίας δὲ ἔτους ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οὔσης, 136
φυλάξας ὁ Λεύκιος τὴν ἑορτὴν ὡς ἀμελείας τοῖς πολε- *pr. Kal. Jan.*
μίοις αἰτίαν ἐξέθορε νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας αὐτῶν ὡς
διεκπαίσων αὐτοὺς καὶ στρατιὰν ἐπαξόμενος ἑτέραν·
πολλὴ γὰρ ἦν αὐτῷ πολλαχοῦ. ταχὺ δὲ τοῦ πλησίον 137
ἐφεδρεύοντος τέλους καὶ τοῦ Καίσαρος αὐτοῦ σὺν ταῖς
στρατηγίσι σπείραις ἐπιδραμόντων, ὁ Λεύκιος μάλα
προθύμως ἀγωνιζόμενος ἀνεώσθη. τῶν δ' αὐτῶν ἡμε- 138
ρῶν ἐν Ῥώμῃ, τοῦ σίτου τοῖς στρατευομένοις φυλασ-
σομένου, τὸ πλῆθος τῷ πολέμῳ καὶ τῇ νίκῃ φανερῶς
ἐπηρῶντο καὶ ἐς τὰς οἰκίας ἐστρέχοντες ἐπὶ ἐρευνῃ
σίτου, ὅσα εὕροιεν, ἥρπαζον.

35 οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Οὐεντίδιον αἰδούμενοι λιμῷ κά- 139
μνοντα Λεύκιον περιορᾶν, ἐχώρουν ἐς αὐτὸν ἅπαντες, *40 a. C.*

---

1 προεσταύρου a 3 ἐπ'] ἐξ i 12 ἀγρίως B, ἀθρόως Vi, *dietim* C 27 sq. κάμνοντα λιμῷ i

---

4 de turribus cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 95 adn. 1

40 a. C.
βιαζόμενοι τοὺς Καίσαρος πανταχόθεν αὐτοὺς περι-
140 *κειμένους καὶ ἐνοχλοῦντας. ὑπαντώντων δ' αὐτοῖς*
Ἀγρίππου τε καὶ Σαλουιδιηνοῦ μετὰ δυνάμεως ἔτι πλεί-
ονος, ἔδεισαν, μὴ κυκλωθεῖεν, καὶ ἐς Φουλκίνιόν τι
χωρίον ἐξέκλιναν, ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν σταδίους τῆς
Περυσίας διεστηκός· ἔνθα αὐτοὺς τῶν ἀμφὶ τὸν Ἀγρίπ-
παν περικαθημένων πυρὰ πολλὰ ἤγειραν, σύμβολα τῷ
141 *Λευκίῳ. καὶ γνώμην ἐποιοῦντο Οὐεντίδιος μὲν καὶ*
Ἀσίνιος βαδίζειν καὶ ὡς μαχούμενοι, Πλάγκος δὲ ἔσε-
σθαι μέσους Καίσαρός τε καὶ Ἀγρίππου, χρῆναι δ'
ἔτι καραδοκεῖν τὰ γιγνόμενα· καὶ ἐκράτει λέγων ὁ
142 *Πλάγκος. οἱ δ' ἐν τῇ Περυσίᾳ τὰ μὲν πυρὰ ἰδόντες*
ἥδοντο, τῶν δ' ἀνδρῶν βραδυνόντων εἴκασαν καὶ τούσ-
δε ἐνοχλεῖσθαι καὶ παυσαμένου τοῦ πυρὸς διεφθάρ-
143 *θαι. ὁ δὲ Λεύκιος τοῦ λιμοῦ πιέζοντος ἐνυκτομάχησεν*
αὖθις ἐκ πρώτης φυλακῆς ἐς ἕω περὶ ἅπαν τὸ περι-
τείχισμα· καὶ οὐ δυνηθεὶς ἀνέθορεν αὖθις ἐς τὴν Περυ-
σίαν καὶ τὰς ὑπολοίπους συλλογισάμενος τροφὰς ἀπεῖπε
δίδοσθαι τοῖς θεράπουσι καὶ ἐφύλασσεν αὐτοὺς μηδ'
ἐκφυγεῖν, ἵνα μὴ γνωριμώτερον γένοιτο τοῖς πολεμίοις
144 *τὸ δεινόν. ἠλῶντο οὖν οἱ θεράποντες κατὰ πλῆθος*
καὶ κατέπιπτον ἔν τε αὐτῇ τῇ πόλει καὶ μέχρι τοῦ
σφετέρου διατειχίσματος, πόαν εἴ τινα εὕροιεν ἢ φυλ-
λάδα χλωράν, νεμόμενοι. καὶ τοὺς ἀποψύχοντας ὁ
Λεύκιος ἐς τάφρους ἐπιμήκεις κατώρυσσεν, ἵνα μήτε

---

1 *τοὺς* in B corr., ut videtur, ex *τοῦ* *αὐτοὺς*] *αὐτὸν* ci. Musgr., non recte 4 *τι*] *τε* i 7 *πολλὰ πυρὰ* V 9 *μαχόμενοι* maluit Mend., contra Berg, tiroc. p. 96 sq., diss. p. 57 17 *οὐ*] *οὐδὲν* cum Schw. maluit Mend., ni infinitivus intercidisset (possis *διακόψαι* vel *βιάσασθαι*), at Lib. c. 110 extr. legitur *οὐκ ἤνυεν* pro *οὐδὲν ἤνυεν*, cf. etiam Boiss. ad Cass. D. fr. 43, 2 21 *ἠλῶντο* Bf, *ἠλλῶντο*, sed altera *λ* suprascr. a m. 1, V

40 a. C.

καιομένων ἐπίδηλον τοῖς ἐχθροῖς γένοιτο, μήτε σηπο-
μένων ἀτμὸς καὶ νόσος.
36 ἐπεὶ δὲ οὔτε τοῦ λιμοῦ τι τέλος ἦν οὔτε τῶν θανά- 145
των, ἀχθόμενοι τοῖς γιγνομένοις οἱ ὁπλῖται παρεκάλουν
τὸν Λεύκιον αὖθις ἀποπειρᾶσαι τῶν τειχῶν, ὡς δια-
κόψοντες αὐτὰ πάντως. ὁ δὲ τὴν ὁρμὴν ἀποδεξάμενος, 146
"οὐκ ἀξίως", ἔφη, "πρῴην τῆς παρούσης ἀνάγκης ἠγω-
νισάμεθα", καὶ νῦν ἢ παραδιδόναι σφᾶς ἢ τοῦτο χεῖ-
ρον ἡγουμένους θανάτου μάχεσθαι μέχρι θανάτου.
δεξαμένων δὲ προθύμως ἁπάντων καί, ἵνα μή τις ὡς
ἐν νυκτὶ πρόφασις γένοιτο, κατὰ φῶς ἄγειν σφᾶς κε-
λευόντων, ὁ Λεύκιος ἦγε πρὸ ἡμέρας. σίδηρόν τε τειχο- 147
μάχον εἶχον πολὺν καὶ κλίμακας ἐς εἴδη πάντα διε-
σκευασμένας. ἐφέρετο δὲ καὶ τάφρων ἐγχωστήρια ὄργανα
καὶ πύργοι πτυκτοί, σανίδας ἐς τὰ τείχη μεθιέντες, καὶ
βέλη παντοῖα καὶ λίθοι, καὶ γέρρα τοῖς σκόλοψιν ἐπιρρι-
πτεῖσθαι. προσπεσόντες δὲ μεθ' ὁρμῆς βιαίου τὴν 148
τάφρον ἐνέχωσαν καὶ τοὺς σταυροὺς ὑπερέβησαν καὶ
τοῖς τείχεσι προσελθόντες οἳ μὲν ὑπώρυσσον, οἳ δὲ
τὰς κλίμακας ἐπῆγον, οἳ δὲ τοὺς πύργους· ἐνεχείρουν
τε ὁμοῦ καὶ ἠμύνοντο λίθοις καὶ τοξεύμασι καὶ μολυ-
βδαίναις σὺν πολλῇ θανάτου καταφρονήσει. καὶ τάδε 149
ἐγίγνετο κατὰ μέρη πολλά· ἐπειδὴ δέ τινας ... ἐς πολλὰ

---

15 πυκτοὶ af, πηκτοὶ edidit H. Steph. de coniectura 16 λίθους i 20 ἐνεχείρουν Bf, ἐπεχείρουν, ut videtur, ab, ἐνεχύρουν V, om. C 21 sq. μολιβδαίναις Oi, sed cf. ad I § 197 23 lacunam statuit Schw., ni potius τινας delendum et p. 550, 2 δή που legendum esset, hoc, cum Mend. opinor, improbabiliter. Mend. ipse alia haud probabilia temptavit; comma, quod post πολεμίοις p. 550, 1 posuerunt Bk. et Mend., delevi

---

16 τοῖς σκόλοψιν] cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 96 adn. 18 21 sq. μολυβδαίναις] cf. Zangemeister (v. ad IV § 358) l. c.

40 a. C.

διαιρουμένοις τοῖς πολεμίοις ἀσθενέστερα πάντα ἦν. 150 ἐκταθεισῶν δέ που τῶν σανίδων ἐς τὸ τεῖχος, βία τότε 37 μάλιστα ἐπικίνδυνος ἦν τῶν Λευκιανῶν ἐπὶ ταῖς σανίσι μαχομένων, καὶ βέλη πλάγια πάντοθεν ἦν ἐς αὐτοὺς 151 καὶ ἀκόντια. ἐβιάσαντο δὲ ὅμως καὶ ἐς τὸ τεῖχος ἐξήλαντο ὀλίγοι, καὶ αὐτοῖς εἵποντο ἕτεροι· καὶ τάχα ἄν τι ἐξείργαστο αὐτοῖς μετὰ ἀπονοίας, εἰ μή, γνωσθέντος οὐ πολλὰ εἶναι τὰ τοιαῦτα μηχανήματα, οἱ ἄριστοι τῶν Καίσαρος ἐφεδρειῶν ἀκμῆτες ἐπήγοντο κεκμηκόσι. 152 τότε γὰρ δὴ τῶν τειχῶν αὐτοὺς κατήρειψαν καὶ τὰ μηχανήματα συνέτριψαν καὶ ἔβαλλον ἄνωθεν ἤδη σὺν καταφρονήσει. τοῖς δὲ τὰ μὲν ὅπλα καὶ τὰ σώματα ὅλα συνεκέκοπτο, καὶ βοὴ σφᾶς ἐπελελοίπει, παρ- 153 έμενον δ᾽ ὅμως τῇ προθυμίᾳ. ὡς δὲ καὶ τὰ νεκρὰ τῶν ἐπὶ τοῦ τείχους ἀνῃρημένων ἐσκυλευμένα κάτω διερριπτεῖτο, τὴν ὕβριν οὐκ ἔφερον, ἀλλὰ ἀνετρέποντο ὑπὸ τῆς ὄψεως, καὶ μικρὸν ἔστησαν ἀποροῦντες ὥσπερ 154 ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν οἱ διαναπαυόμενοι. ὧδε δὲ αὐτοὺς ἔχοντας ἐλεῶν ὁ Λεύκιος ἐκάλει τῇ σάλπιγγι ἀναχωρεῖν. ἡσθέντων δὲ τῶν Καίσαρος ἐπὶ τῷδε καὶ τὰ ὅπλα παταγησάντων οἷον ἐπὶ νίκῃ, ἐρεθισθέντες οἱ τοῦ Λευκίου τὰς κλίμακας αὖθις ἁρπάσαντες (οὐ γὰρ ἔτι πύργους εἶχον) ἔφερον ἐς τὰ τείχη μετὰ ἀπονοίας, οὐδὲν ἔτι βλάπτοντες· οὐ γὰρ ἐδύναντο. περιθέων δ᾽ αὐτοὺς ὁ Λεύκιος ἐδεῖτο μὴ ψυχομαχεῖν ἔτι καὶ οἰμώζοντας ἀπῆγεν ἄκοντας.

---

2 τότε] τε ci. Mend., non recte 3 ⟨τῶν⟩ ἐπὶ ci. Mend., sed cf. ad I § 172 13 ὅλα] *simul* C, i. e. ἅμα vel ὁμοῦ, quod praeferebat Krebs, Praepositionsadverb. I p. 43 adn. 1, sine causa βοὴ] βοῇ f, πνοὴ vel βία ci. Musgr. 25 sq. οἰμώζοντας ἀπῆγεν ἄκοντας] *suspirantes inuitosque a praelio abduxit* C, unde ⟨καὶ⟩ ἄκοντας fort. scribendum

40 a. C.
38 τὸ μὲν δὴ τέλος τῆσδε τῆς τειχομαχίας, ἐκθυμοτά- 155
της γενομένης, ἐς τοῦτο ἐτελεύτα· ὁ δὲ Καῖσαρ, ἵνα
μὴ αὖθις ἐπιτολμήσειαν οἱ πολέμιοι τοῖς τείχεσι, τὴν
στρατιάν, ὅση τοῖς γιγνομένοις ἐφήδρευε, παρ' αὐτὸ
τὸ τεῖχος ἵδρυσε καὶ ἐδίδαξεν ἀναπηδᾶν ἐς τὸ τεῖχος
ἄλλους ἀλλαχοῦ κατὰ σύνθημα σάλπιγγος· συνεχῶς
τε ἀνεπήδων οὐδενὸς ἐπείγοντος, ἵνα διδαχή τε σφίσι
καὶ φόβος εἴη τοῖς πολεμίοις. ἀθυμία δὲ ἐπεῖχε τοὺς 156
τοῦ Λευκίου, καί, ὅπερ ἐν τοῖς τοιούτοις εἴωθε γίγνε-
σθαι, τῆς φυλακῆς οἱ φύλακες ἠμέλουν· ἐκ δὲ τῆς
ἀμελείας αὐτομολίαι πολλῶν ἐγίγνοντο, καὶ οὐχ οἱ
ἀφανέστεροι τοῦτο μόνοι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡγεμονικῶν
τινες ἔδρων. ἐνεδίδου τε ὁ Λεύκιος ἤδη πρὸς δια- 157
λύσεις ἐλέῳ τοσοῦδε πλήθους ἀπολλυμένου, ἐχθρῶν
δέ τινων Καίσαρος περὶ σφῶν δεδιότων ἔτι ἐπεῖχεν.
ὡς δὲ ὁ Καῖσαρ ὤφθη τοὺς αὐτομόλους φιλανθρώπως 158
ἐκδεχόμενος καὶ πλείων ὁρμὴ πᾶσιν ἐς τὰς διαλύσεις
ἐγίγνετο, δέος ἥπτετο τοῦ Λευκίου, μὴ ἀντιλέγων ἐκ-
39 δοθείη. γενομένης οὖν τινος ἐς τοῦτο πείρας καὶ ἐλπί- 159
δος οὐκ ἀηδοῦς, τὸν στρατὸν συναγαγὼν ἔλεξεν ὧδε·
"γνώμη μὲν ἦν μοι τὴν πάτριον ὑμῖν ἀποδοῦναι πολι-
τείαν, ὦ συστρατιῶται, τυραννίδα τὴν τῶν τριῶν ἀν-
δρῶν ἀρχὴν ὁρῶντι καὶ οὐδ', ἐφ' ᾗ συνέστη προφάσει,
Κασσίου καὶ Βρούτου τεθνεώτων διαλυθεῖσαν. Λεπί- 160
δου γὰρ τὸ μέρος τῆς ἀρχῆς ἀφῃρημένου καὶ Ἀντωνίου
πορρωτάτω χρήματα συλλέγοντος, εἷς οὗτος ἅπαντα
πρὸς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην διῴκει, τὰ δὲ πάτρια Ῥω-
μαίοις πρόσχημα μόνον ἦν καὶ γέλως. ἅπερ ἐγὼ μετα- 161

5 ἐδίδαξαν B 9 ἐν τοῖς τοιούτοις] ἐν τούτοις i 15 ⟨αἰδοῖ⟩ ἔτι vel sim. ci. Mend., inut.; cave etiam hiatum 22 τὴν om. b 22 sq. ἀνδρῶν cum V om. Mend. 28 sq. μεταβαλλεῖν (sic) f

40 a. C.

βάλλειν ἐς τὴν ἄνωθεν ἐλευθερίαν τε καὶ δημοκρατίαν
ἐπινοῶν ἠξίουν τῶν ἐπινικίων διαδοθέντων ἐκλυθῆ-
ναι τὴν μοναρχίαν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθον, ἐπειρώμην
162 ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς καταναγκάσαι. ὃ δέ με τῷ στρατῷ
διέβαλλε, κωλύειν τὰς κληρουχίας ἐλέῳ τῶν γεωργῶν·
καὶ τὴν διαβολὴν ἐγὼ τήνδε ἠγνόησα ἐπὶ πλεῖστον.
ἀλλ' οὐδὲ ἐπιγνοὺς ἐπίστευσά τινα πιστεύσειν, ὁρῶντα
τοὺς οἰκιστὰς καὶ παρ' ἐμοῦ δεδομένους, οἳ μεριεῖν
163 ἔμελλον ὑμῖν τὰς κληρουχίας. ἀλλὰ ἐδημαγώγησε γάρ
τινας ἡ διαβολή, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ᾤχοντο πολεμήσον-
τες ὑμῖν, ὡς νομίζουσι, σὺν χρόνῳ δ' εἴσονται στρατευ-
164 σάμενοι καθ' αὑτῶν. ὑμῖν δ' ἐγὼ μαρτυρῶ μὲν ἑλο-
μένοις τὰ ἀμείνονα καὶ ὑπὲρ δύναμιν κακοπαθήσασιν,
ἡττήμεθα δὲ οὐχ ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀλλὰ τοῦ λιμοῦ,
ᾧ δὴ καὶ πρὸς τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν ἐγκαταλελείμ-
165 μεθα. ἐμοὶ μὲν δὴ καλῶς εἶχεν ἀγωνίσασθαι μέχρι
τοῦ τελευταίου δαίμονος ὑπὲρ τῆς πατρίδος· καλὸν
γάρ μοι τὸν ἔπαινον ἐπὶ τῇ γνώμῃ καὶ τὸ τέλος ἐποίει·
οὐχ ὑφίσταμαι δὲ δι' ὑμᾶς, οὓς τῆς ἐμῆς προτίθημι
166 εὐκλείας. πέμψω δὴ πρὸς τὸν κεκρατηκότα καὶ δεή-
σομαι ἐμοὶ μὲν ἀντὶ πάντων ὑμῶν εἰς ὃ θέλει κατα-
χρήσασθαι μόνῳ, ὑμῖν δὲ ἀντ' ἐμοῦ ἀμνηστίαν δοῦναι,
πολίταις τε οὖσιν αὐτοῦ καὶ στρατιώταις ποτὲ γενο-
μένοις καὶ οὐδὲ νῦν ἀδικοῦσιν οὐδὲ πολεμήσασιν
ἄνευ καλῆς αἰτίας οὐδὲ ἡσσημένοις πολέμῳ μᾶλλον
ἢ λιμῷ".

7 *πιστεύσειν* om. af C *ὁρῶν* iC 8 *τοὺς* fort. ex praecedenti syllaba *τα* ortum ci. Mend. coll. § 182, sed articulus ferri potest 11 *δ' εἴσονται* V et, *ο* in ras. ex *α*, B, *δείσαντες* iC, sed f[2] in mg. *δὲ εἴσοντες* 12 *αὐτῶν* O, *ἑαυτοὺς* i 15 sq. *ἐγκαταλελείμεθα*, sed altera *μ* suprascr., B 21 ὃ] ὅ *τι* ci. Nauck 22 *δὲ*] *τὲ* V 25 *ἡσσημένης* B, sed extremae syllabae *ς* in *ι* correcta et altera *ς* addita neque tamen *η* in *ο* mutata est

40 a.C.

40 ὁ μὲν οὕτως εἶπε καὶ εὐθὺς ἔπεμπε τρεῖς ἐπιλεξά- 167
μενος ἐκ τῶν ἀρίστων· ἡ δὲ πληθὺς ἀνῴμωζον, οἱ
μὲν ἑαυτῶν χάριν, οἱ δὲ τοῦ στρατηγοῦ, γνώμῃ μὲν
ὁμοῦ σφίσιν ἀρίστου καὶ δημοκρατικοῦ φανέντος, ὑπὸ
δ' ἐσχάτης ἀνάγκης ἡττημένου. οἱ δὲ τρεῖς ἐντυχόν- 168
τες τῷ Καίσαρι ἀνεμίμνησκον τοῦ γένους τῶν στρατῶν
ἑνὸς ἑκατέροις ὄντος καὶ στρατειῶν ὁμοῦ γενομένων
καὶ φιλίας τῶν ἐπιφανῶν καὶ ἀρετῆς προγόνων, οὐκ
ἐς ἀνήκεστον τὰς διαφορὰς προαγαγόντων· ὅσα τε εἰ-
κὸς ἦν ἄλλα ἐπαγωγά, τούτοις ὅμοια, ἔλεγον. ὁ δὲ 169
Καῖσαρ εἰδὼς τῶν πολεμίων τοὺς μὲν ἀπειροπολέμους
ἔτι, τοὺς δὲ κληρούχους γεγυμνασμένους ἔφη τεχνάζων
τοῖς ὑπ' Ἀντωνίῳ στρατευσαμένοις διδόναι τὴν ἀμνη-
στίαν, ὡς χάριν ἐκείνῳ φέρων, τοὺς δ' ἄλλους ἐπι-
τρέπειν σφᾶς ἑαυτῷ προσέτασσεν. ταῦτα μὲν εἶπεν 170
ἅπασιν, ἰδίᾳ δὲ ἕνα τῶν τριῶν ἀπολαβών, Φούρνιον,
ἐς μείζονα φιλανθρωπίαν ἐπήλπισε τοὺς περὶ Λεύκιον
καὶ τοὺς ἄλλους χωρὶς τῶν ἰδίων ἐχθρῶν ἑαυτοῦ.
41 οἵδε οὖν οἱ τοῦ Καίσαρος ἐχθροί, τὴν ἰδίᾳ γενο- 171
μένην ἔντευξιν τοῦ Φουρνίου ὑπονοοῦντες ἐπὶ σφίσι
γενέσθαι, αὐτόν τε τὸν Φούρνιον ἐλοιδόρουν ἐπαν-
ελθόντα καὶ τὸν Λεύκιον ἠξίουν ἢ σπονδὰς αὖθις αἰ-
τεῖν ὁμοίας ἅπασιν ἢ πολεμεῖν μέχρι θανάτου· οὐ γὰρ
ἴδιόν τινι τὸν πόλεμον, ἀλλὰ κοινὸν ὑπὲρ τῆς πατρί-
δος γεγονέναι. καὶ ὁ Λεύκιος ἐπῄνει μὲν ἐλεῶν ἄν- 172
δρας ὁμοτίμους καὶ πέμψειν ἔλεγεν ἑτέρους, οὐδένα
δὲ εἰπὼν ἀμείνονα ἔχειν ἑαυτοῦ, εὐθὺς ἄνευ κήρυκος

---

5 ἡττωμένου V et, η supra ω add., B 6 τῶν στρατηγῶν b 9 προαγόντων ci. Mend. 15 προστάσσειν vertit C, at etiam imperf. bonum 16 *in conspectu omnium* C, unde ⟨ἐν⟩ ἅπασιν ci. Schw., inut. 18 ἑαυτοῦ] αὑτοῦ V 19 ἰδίαν i

40 a. C.
ἥει, προθεόντων αὐτοῦ δρόμῳ τῶν ἀπαγγελούντων
173 Καίσαρι κατιέναι Λεύκιον. ὃ δὲ αὐτίκα ὑπήντα. ἑω-
ρῶντο οὖν ἀλλήλοις ἤδη μετὰ τῶν φίλων καὶ περι-
φανεῖς ἦσαν ἀπὸ τῶν σημείων καὶ τῆς στολῆς οὔσης
174 ἑκατέρῳ στρατηγικῆς. καὶ ὁ Λεύκιος ἀποθέμενος τοὺς
φίλους ἥει σὺν δύο ῥαβδούχοις μόνοις, ἐπιδεικνὺς ἅμα
τὴν γνώμην ἀπὸ τοῦ σχήματος· καὶ ὁ Καῖσαρ συνεὶς
ἀντεμιμεῖτο ἐς δεῖγμα καὶ ὅδε τῆς εἰς τὸν Λεύκιον
175 εὐνοίας ἐσομένης. ὡς δὲ καὶ σπεύδοντα εἶδε τὸν Λεύκιον
παρελθεῖν ἐς τὸ Καίσαρος χαράκωμα, ἵνα καὶ τῷδε
φαίνοιτο ἑαυτὸν ἐπιτρέπων ἤδη, προλαβὼν ὁ Καῖσαρ
ἐξῆλθε τοῦ χαρακώματος, ἵνα ἐλεύθερον εἴη τῷ Λευκίῳ
βουλεύεσθαί τε καὶ κρίνειν ἔτι περὶ αὐτοῦ. τοιάδε
ἀλλήλοις προσιόντες ἀπό τε τῆς στολῆς καὶ τῶν σχη-
176 μάτων προαπεδείκνυντο. ὡς δὲ ἐπὶ τὴν τάφρον ἀφ- 42
ίκοντο, προσηγόρευσάν τε ἀλλήλους καὶ ὁ Λεύκιος ἔφη·
"εἰ μὲν ξένος ὢν ἐπολέμησα, ὦ Καῖσαρ, αἰσχρὰν ἂν
τὴν τοιαύτην ἧσσαν ἡγούμην καὶ αἰσχίονα ἔτι τὴν
παράδοσιν· καὶ τῆσδε τῆς αἰσχύνης εἶχον ἀπαλλαγὴν
εὔκολον παρ' ἐμαυτοῦ. ἐπεὶ δὲ πολίτῃ διηνέχθην καὶ
ὁμοτίμῳ καὶ ὑπὲρ τῆς πατρίδος, οὐκ αἰσχρὸν ἡγοῦμαι
177 μετὰ τοιᾶσδε προφάσεως ὑπὸ τοιοῦδε ἡσσῆσθαι. καὶ
τάδε λέγω οὐ παραιτούμενος παθεῖν, ὅ τι θέλοις (διὰ
γάρ σοι τοῦτο ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ σὸν ἄνευ σπον-

---

4 *σημείων*] *ὁμοίων* i 5 *ἀποθέμενος* ⟨*τὴν στρατηγικὴν στολὴν καὶ ἀποπεμψάμενος*⟩ *τοὺς φίλους* ci. Mend., bene propter verba *ἀπὸ τοῦ σχήματος* (v. 7), sed verbis *τὴν στρατηγικὴν στολὴν* ex usu App. fort. careri potest; pro *ἀποπεμψάμενος* potuit etiam *ὑπολιπόμενος*, cf. § 187 6 *ἅμα*] *ἄρα* ci. Mend. 7 *Καῖσαρ*] *καί* (in extr. v., omisso *σαρ*) B 9 *καὶ* ante *σπεύδοντα* addidi ex B 13 *αὑτοῦ*, sed corr. ex *αὐτοῦ*, B(Vi?) 14 sq. *τοῦ σχήματος* maluit Mend., non recte, opinor cum Kratt p 4 17 *εἰ μέν* ⟨*σοι*⟩ *ξένῳ ὄντι* ci. Mend., at cave hiatum 24 *σοι* B, *τοι* Vi

40 a. C.
δῶν ἱέμην), ἀλλ' ἵνα τοῖς ἄλλοις αἰτήσω συγγνώμην
δικαίαν τε καὶ τοῖς σοῖς πράγμασι συμφέρουσαν. δεῖ 178
δέ με τοῦτο ἐπιδεικνύντα διελεῖν τὸν λόγον ὑπέρ
τε ἐκείνων καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, ἵνα μόνον ἐμὲ τῶν γεγο-
νότων αἴτιον ἐπιγνοὺς εἰς ἐμὲ τὴν ὀργὴν συναγάγῃς.
μὴ νομίσῃς δὲ ἐλεγχθήσεσθαι μετὰ παρρησίας (ἄκαιρον
γάρ), ἀλλὰ μετὰ ἀληθείας, ἧς οὐκ ἔνι μοι χωρὶς εἰπεῖν.
43 ἐγὼ τὸν πρὸς σὲ πόλεμον ἠράμην, οὐχ ἵνα σε καθ- 179
ελὼν διαδέξωμαι τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλ' ἵνα τὴν ἀριστο-
κρατίαν ἀναλάβω τῇ πατρίδι, λελυμένην ὑπὸ τῆς τῶν
τριῶν ἀρχῆς, ὡς οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀντείποις· καὶ γὰρ ὅτε
συνίστασθε αὐτήν, ὁμολογοῦντες εἶναι παράνομον, ὡς
ἀναγκαίαν καὶ πρόσκαιρον ἐτίθεσθε, Κασσίου καὶ
Βρούτου περιόντων ἔτι καὶ ὑμῶν ἐκείνοις οὐ δυνα-
μένων συναλλαγῆναι. ἀποθανόντων δὲ ἐκείνων, οἳ τὸ 180
τῆς στάσεως κεφάλαιον ἦσαν, καὶ τῶν ὑπολοίπων, εἴ
τινα λείψανα ἔστιν, οὐ τῇ πολιτείᾳ πολεμούντων, ἀλλὰ
ὑμᾶς δεδιότων, ἐπὶ δὲ τούτῳ καὶ τῆς πενταετίας παρ-
ιούσης, ἀνακῦψαι τὰς ἀρχὰς ἐπὶ τὰ πάτρια ἠξίουν, οὐ
προτιμῶν οὐδὲ τὸν ἀδελφὸν τῆς πατρίδος, ἀλλ' ἐλπί-
ζων μὲν ἐπανελθόντα πείσειν ἑκόντα, ἐπειγόμενος δὲ
ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς γενέσθαι. καὶ εἰ κατῆρξας σύ, μό- 181
νος ἂν καὶ τὴν δόξαν εἶχες. ἐπεὶ δὲ δή σε οὐκ ἔπει-
θον, ᾤμην ἐλθὼν ἐπὶ Ῥώμην καὶ ἀναγκάσαι, πολίτης
τε ὢν καὶ γνώριμος καὶ ὕπατος. αἱ μὲν αἰτίαι, δι' ἃς 182
ἐπολέμησα, αὗται μόναι, καὶ οὔτε ὁ ἀδελφὸς οὔτε Μά-

---

5 ὀργὴν] ὁρμὴν B 7 noli offendere in collocatione verbi χωρὶς, cf. Zerdik p. 55 12 ⟨ὅμως⟩ ὡς ci. H. Steph. 13 πρὸς καιρὸν maluit H. Steph., praeter rem 22 ⟨ταῦτα⟩ γενέσθαι maluit Mend., cf. ad I § 223 24 Ῥώμην] ῥώμην ci. Musgr., quod tamen vix licere cum Mend. puto, cf. § 117 aut κἂν pro καὶ aut ἀναγκάσειν scribendum ci. Mend., hoc bene

40 a. C.

νιος οὔτε Φουλβία, οὔτε ἡ κληρουχία τῶν ἐν Φιλίπποις πεπολεμηκότων οὔτε ἔλεος τῶν γεωργῶν τὰ κτήματα ἀφαιρουμένων, ἐπεὶ κἀγὼ τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ τέλεσιν οἰκιστὰς ἔδωκα, οἳ τὰ τῶν γεωργῶν ἀφαιρούμενοι τοῖς
183 στρατευσαμένοις διένεμον. ἀλλά με σὺ τήνδε τὴν διαβολὴν αὐτοῖς διέβαλλες, τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου μεταφέρων ἐπὶ τὴν κληρουχίαν ἀπὸ σαυτοῦ, καὶ τῷδε μάλιστα αὐτοὺς ἑλὼν ἐμοῦ κεκράτηκας· ἀνεπείσθησαν γὰρ πολεμεῖσθαί τε ὑπ' ἐμοῦ καὶ ἀμύνεσθαί με ἀδι-
184 κοῦντα. τεχνάζειν μὲν δή σε ἔδει πολεμοῦντα· νικήσαντα δέ, εἰ μὲν ἐχθρὸς εἶ τῆς πατρίδος, κἀμὲ ἡγεῖσθαι πολέμιον, ἃ ἔδοξα συνοίσειν αὐτῇ, βουληθέντα μέν, οὐ δυνηθέντα δὲ διὰ λιμόν.

185 λέγω δὲ ταῦτα ἐγὼ ἐγχειρίζων μὲν ἐμαυτόν σοι, **44** καθάπερ εἶπον, εἰς ὅ τι θέλοις, ὑποδεικνὺς δέ, οἷα καὶ πρότερον καὶ νῦν ἐφρόνησα περὶ σοῦ καὶ φρονῶν ἔτι
186 μόνος ἀφικόμην. καὶ περὶ μὲν ἐμοῦ τοσαῦτα· περὶ δὲ τῶν φίλων καὶ τοῦ στρατοῦ παντός, εἰ μὲν οὐχ ὑποπτεύσεις με λέγοντα, συμβουλεύσω τὰ σοὶ μάλιστα ὠφελιμώτατα, μηδὲν δεινὸν αὐτοὺς ἐργάσασθαι διὰ τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλονικίαν, μηδὲ ἄνθρωπον ὄντα καὶ τύχῃ χρώμενον, οὐ βεβαίῳ πράγματι, κωλῦσαι τοὺς

---

2 ἔλεος γεωργῶν τῶν τὰ etc. ci. Nauck, sed cf. ad I § 172 6 διέβαλες V 8 κεκρατήκασιν i C 9 με ⟨δεῖν⟩ ci. H. Steph., inut. 10 sq. νικήσαντα] νικῆσαι i C, unde νικήσας ci. Mend., ita ut ἡγεῖσθαι vice imperativi positum esset 11 sq. lacunam statuit Nauck 13 μέν om. i οὐ δυνηθέντα om. i C 16 πρότερον ἐφρόνησα περὶ σοῦ καὶ νῦν φρονῶν ἔτι ci. Nauck, qua mutatione verborum ambitus deleretur, sed videtur pertinere πρότερον ad tempora ante bellum Perusinum, νῦν ad tempora belli ipsius, φρονῶν ἔτι ad tempus, quo Lucius cum Octaviano agit 19 συμβουλεύω cum i scr. Mend. 21 τὴν ante σὴν add. O, del. Mend. 22 κωλῦσαι ex κολάσαι corr., ω et υ a m. 1 suprascr., O

40 a. C.

κινδυνεύειν ἐν τύχαις ἢ χρείαις ἐθελήσοντάς ποτε ὑπὲρ
σοῦ, μαθόντας ἐκ τοῦδε τοῦ σοῦ νόμου δυσέλπιστον
σώζεσθαι μὴ κατορθοῦσιν. εἰ δὲ ὕποπτος ἢ ἄπιστος 187
ἐχθροῦ πᾶσα συμβουλή, οὐκ ὀκνῶ καὶ παρακαλεῖν σε
μὴ τοὺς φίλους τίνυσθαι τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας καὶ τύχης,
ἀλλ' εἰς ἐμὲ συναγαγεῖν πάντα, τὸν πάντων αἴτιον.
ἀφ' ἧς δὴ γνώμης αὐτοὺς ὑπελιπόμην, ἵνα μὴ δόξαιμι,
σοὶ τάδε λέγων ἐκείνων ἀκουόντων, ὑπὲρ ἐμαυτοῦ
τεχνάζων εἰπεῖν".

45 τοιαῦτα δὲ εἰπόντος τοῦ Λευκίου καὶ σιωπήσαντος 188
ὁ Καῖσαρ ἔλεξεν· "ἄσπονδον μέν σε κατιόντα πρὸς ἐμὲ
ὁρῶν, ὦ Λεύκιε, ὑπήντησα τῶν ἐμῶν ἐρυμάτων ἔτι
ἐκτὸς ὄντι κατὰ σπουδήν, ἵνα ἔτι κύριος ὢν σεαυτοῦ
βουλεύοιο καὶ λέγοις καὶ πράττοις, ἃ νομίζεις σοι συν-
οίσειν. ἐπεὶ δ', ὅπερ ἐστὶ τῶν ἀδικεῖν ὁμολογούντων,
σαυτὸν ἡμῖν ἐπιτρέπεις, οὐδὲν ἔτι δέομαι διελέγχειν,
ὅσα σὺν τέχνῃ μου κατεψεύσω. ἐξ ἀρχῆς δέ με βλάψειν 189
ἑλόμενος καὶ νῦν ἔβλαψας. σπονδὰς γάρ μοι τιθέμενος
ἔτυχες ἂν ἠδικημένου καὶ νενικηκότος· ἄσπονδον δὲ
σαυτόν τε καὶ τοὺς φίλους ἐπιτρέπων ἡμῖν καὶ τὸν
στρατόν, ἀφαιρῇ μὲν πᾶσαν ὀργήν, ἀφαιρῇ δὲ καὶ τὴν
ἐξουσίαν, ἣν σπενδόμενος ἂν ἔδωκας ὑπ' ἀνάγκης. συμ- 190
πέπλεκται γὰρ οἷς ἄξιον ὑμᾶς παθεῖν, τὸ προσῆκον
ὢν ἐμὲ δίκαιόν ἐστι ποιεῖν· ὃ δὴ προτιμήσω διά τε

1 ἐθελήσαντάς ποτε i 3 ⟨τὸ⟩ σώζεσθαι ci. Mend., sed cf. ad I § 404 5 τίνυσθαι f, τίννυσθαι ceteri 10 δὲ deleri voluit Mend., sed cf. ad I § 37 13 ὄντι Schw., ὄντα Oi, quod frustra defendebat Lobeck ad Aiac. 802 p. 291[8], de toto loco falsa referens (Mend.) 17 βλάψαι scr. Mend. (cf. V § 232), contra Zerdik p. 59, qui ob hiatum improbat; v. etiam Krüger ad Thuc. 1, 27, 2 18 μοι om. O 22 ἔδωκας Schw., ἔδωκα libri 23 sq. τὸ προσῆκον ὢν] susp. Nauck et Mend., iure; τὸ προσῆκον del. Musgr., sed tum cum Schw. desiderarem ἃ (vel ἅπερ) pro ὢν; fort. scribendum τὸ προσῆκον, ὅπερ ἐμὲ etc.

40 a. C.

τοὺς θεοὺς καὶ δι' ἐμαυτὸν καὶ διὰ σέ, ὦ Λεύκιε, καὶ οὐ ψεύσω σε τῆς προσδοκίας, ἣν ἔχων περὶ ἐμ[αυτ]οῦ κατελήλυθας".

191 ταῦτα μὲν ἔλεξαν ἀλλήλοις, ὡς ἐκ τῶν ὑπομνημάτων ἦν ἐς τὸ δυνατὸν τῆσδε τῆς φωνῆς μεταβαλεῖν τεκμαιρομένῳ τῆς γνώμης τῶν λελεγμένων. καὶ διεκρίθησαν, ὁ μὲν Καῖσαρ ἐν ἐπαίνῳ καὶ θαύματι τὸν Λεύκιον ἔχων, οὐδὲν ὡς ἐν συμφοραῖς ἀγεννὲς οὐδ' ἀσύνετον εἰπόντα, ὁ δὲ Λεύκιος τὸν Καίσαρα τοῦ τε ἤθους καὶ βραχυλογίας. οἱ λοιποὶ δ' ἐτεκμαίροντο τῶν εἰρημένων ἐκ τῆς ὄψεως ἑκατέρων.

192 καὶ ὁ Λεύκιος ἔπεμπε τοὺς χιλιάρχους τὸ σύνθημα **46**
τῷ στρατῷ ληψομένους παρὰ τοῦ Καίσαρος. οἳ δὲ ἔφερον αὐτῷ τὸν ἀριθμὸν τοῦ στρατοῦ, καθὰ καὶ νῦν ἔθος ἐστὶ τὸν αἰτοῦντα τὸ σύνθημα χιλίαρχον ἐπιδιδόναι τῷ βασιλεῖ βιβλίον ἐφήμερον τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ
193 παρόντος. οἳ μὲν δὴ τὸ σύνθημα λαβόντες τὰς φυλακὰς ἔτι διὰ χειρὸς εἶχον, οὕτω κελεύσαντος αὐτοῦ Καίσαρος, νυκτοφυλακεῖν ἑκατέρους τὰ ἴδια· ἅμα δὲ ἡμέρᾳ ὁ μὲν Καῖσαρ ἔθυεν, ὁ δὲ Λεύκιος αὐτῷ τὸν στρατὸν ἔπεμπε, τὰ μὲν ὅπλα φέροντα, ἐσκευασμένον
194 δ' ὡς ἐν ὁδοιπορίᾳ. οἳ δὲ τὸν Καίσαρα πόρρωθεν ὡς αὐτοκράτορα ἠσπάσαντο καὶ ἔστησαν ἐν μέρει κατὰ τέλος, οὗ προσέταξεν ὁ Καῖσαρ, ἐφ' ἑαυτῶν, οἵ τε κλη-
195 ροῦχοι καὶ οἱ νεοστράτευτοι κεχωρισμένοι. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐκτελεσθείσης τῆς θυσίας στεψάμενος δάφνῃ, συμβόλῳ

---

2 ἐμοῦ Nauck 4 sq. ὑπομνημάτων ⟨τῶν Καίσαρος⟩ ci. Mend. (v. etiam Gardthausen, Augustus II, 1 p. 93 adn. 1), sed Caesaris commentarios intellegendos esse alii negant, cf. Schwartz ap. Pauly-Wissowa 2, 1 p. 233, Kornemann (v. ad II § 64) p. 650 sq. 10 ⟨τῆς⟩ βραχυλογίας maluit Mend., sed cf. ad I § 351 11 ἑκατέρου ci. Mend., sed cf. ad IV § 273 23 sq. κατὰ τέλη ci. Mend. 26 δάφνῃ σύμβολον i

40 a. C.

*νίκης, προυκάθητο ἐπὶ βήματος καὶ προσέταξε μὲν
ἅπασι θέσθαι τὰ ὅπλα, ἔνθα εἱστήκεσαν, θεμένων δὲ
τοὺς κληρούχους ἐκέλευσεν ἐγγυτέρω προσελθεῖν, δι-
εγνωκὼς ἄρα ὀνειδίσαι τῆς ἀχαριστίας καὶ φοβῆσαι.
προέγνωστο δὲ μέλλων ὧδε ποιήσειν, καὶ ὁ στρατὸς* 196
*ὁ τοῦ Καίσαρος, εἴτε ἐξεπίτηδες, οἷα προδιδάσκονται
πολλάκις, εἴτε ὑπὸ πάθους ὡς πρὸς οἰκείους ἄνδρας,
ἀκρατεῖς τῆς δεδομένης σφίσι τάξεως γενόμενοι, προσ-
ιοῦσι τοῖς Λευκιανοῖς οἷα συνεστρατευμένοις ποτὲ περι-
χυθέντες ἠσπάζοντο καὶ συνέκλαιον καὶ τὸν Καίσαρα
ὑπὲρ αὐτῶν παρεκάλουν καὶ οὔτε βοῶντες ἔτι ἐπαύ-
οντο οὔτε συμπλεκόμενοι, κοινωνούντων ἑκατέροις τοῦ
πάθους ἤδη καὶ τῶν νεοστρατεύτων· οὐδὲ ἦν τι δια-*
47 *κεκριμένον ἔτι οὐδ' εὔκριτον. ὅθεν οὐδὲ ὁ Καῖσαρ* 197
*ἔτι τῆς γνώμης ἐκράτει, ἀλλὰ μόλις τὴν βοὴν κατα-
παύσας εἶπε τοῖς ἰδίοις· "ὑμεῖς μέν, ὦ συστρατιῶται,
οὕτως ἀεί μοι προσενήνεχθε ὡς μηδενὸς ἀτυχῆσαι παρ'
ἐμοῦ δύνασθαι· ἐγὼ δὲ τοὺς μὲν νεοστρατεύτους ὑπ'* 198
*ἀνάγκης ἐστρατεῦσθαι Λευκίῳ νομίζω, τουτωνὶ δὲ τῶν
συνεστρατευμένων τε πολλάκις ὑμῖν καὶ νῦν ὑφ' ὑμῶν
σωζομένων ἐπενόουν πυθέσθαι, τί παθόντες ἐξ ἡμῶν
ἢ τίνος χάριτος οὐκ ἀξιωθέντες ἢ τί μεῖζον παρ'
ἑτέρου προσδοκῶντες ἐναντία ὅπλα ἤραντο καὶ ἐμοὶ
καὶ ὑμῖν καὶ ἑαυτοῖς; ἃ γὰρ ἔκαμνον ἐγώ, πάντα ἦν
ὑπὲρ τῆς κληρουχίας, ἧς τοῦ μέρους καὶ τούτοις μετῆν.
καὶ εἰ συγχωρεῖτέ μοι, καὶ νῦν πεύσομαι". οὐκ ἐπι-* 199
*τρεπόντων δέ, ἀλλὰ ἀπαύστως παρακαλούντων, "συγ-
χωρῶ ὑμῖν, ὅσα βούλεσθε", ἔφη, "καὶ ἀφείσθωσαν ἀπα-*

7 πολλάκις ⟨οἱ στρατιῶται⟩ vel sim. ci. Mend., sed facile subauditur ex verbis ὁ στρατός 17 εὐτυχῆσαι i C 22 sq. παρ' ἑτέρου] *ab aliis* C, sed App. in animo habet Lucium 23 καὶ om. Bi, habet V

40 a. C.
θεῖς τῶν ἡμαρτημένων, ἂν ἐς τὸ μέλλον ὑμῖν ὅμοια
200 *φρονῶσιν". ὑπισχνουμένων δ' ἑκατέρων βοαί τε καὶ*
χάριτες ἦσαν ἐς τὸν Καίσαρα· καί τισιν αὐτῶν ἐπ-
έτρεψέ τινας καὶ ὑποδέξασθαι, τὸ δὲ πλῆθος ἐκέλευε
σκηνοῦν, ἔνθα περ εἱστήκεσαν, ἄπωθεν, ἕως ὁ Καῖσαρ
αὐτοῖς πόλεις τε ἐς χειμασίαν καὶ τοὺς ἀπάξοντας ἐς
τὰς πόλεις δοίη.
201 *καθεζόμενος δ' ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκάλει τὸν Λεύ-* 48
κιον ἐκ τῆς Περυσίας μετὰ τῶν ἐν τέλει Ῥωμαίων.
καὶ κατῄεσαν πολλοὶ μὲν ἀπὸ τῆς βουλῆς, πολλοὶ δὲ
ἀπὸ τῶν καλουμένων ἱππέων, ἐν ὄψει πάντες οἰκτρᾷ
202 *καὶ ὀξείᾳ μεταβολῇ. ἅμα δὲ ἐξῄεσαν οὗτοι τῆς Περυ-*
σίας, καὶ φρουρὰ τὴν πόλιν περιέστη. ἐπεὶ δὲ ἀφ-
ίκοντο, Λεύκιον μὲν ὁ Καῖσαρ ἑαυτῷ παρεστήσατο,
τῶν δὲ ἄλλων τοὺς μὲν οἱ φίλοι Καίσαρος, τοὺς δὲ οἱ
λοχαγοὶ διέλαβον, προδεδιδαγμένοι πάντες ἐς τιμὴν
203 *ἀπάγειν ἅμα καὶ φυλακὴν ἄσημον. τοὺς δὲ Περυσίους*
ἀπὸ τοῦ τείχους παρακαλοῦντας ἐκέλευσεν ἥκειν, ἄνευ
τῆς βουλῆς μόνης· καὶ ἐλθοῦσι συνέγνω. οἱ δὲ βου-
λευταὶ τότε μὲν φύλαξι παρεδόθησαν, μετ' οὐ πολὺ
δὲ ἀνῃρέθησαν, χωρὶς Αἰμιλίου Λευκίου, ὃς ἐν Ῥώμῃ
δικάζων ἐπὶ τῷ φόνῳ Γαΐου Καίσαρος τὴν καταδικά-

---

1 *ἂν* om. B 5 *ἄπωθεν*] *prius* C, unde *ἄνωθεν* ci. Mend., *πρόσθεν* Nauck, at illud bene habet, cf. Thuc. 4, 125, 1; 6, 7, 2; 8, 69, 2 etc., sed comma posui ante *ἄπωθεν*; ceterum *ἄποθεν* Oi, cf. Rutherford, The new Phrynichus p. 60 6 sq. *ἐς τὰς πόλεις* molesta putavit Mend. 11 sq. *aspectu moesto et miserando ut in subita mutatione persistentes* C, unde ci. Mend. *ἐν ὄψει οἰκτρᾷ καὶ* ⟨*ἐλεεινῇ ὡς ἐν*⟩ *ὀξείᾳ μεταβολῇ*, contra Kratt p. 61, iure, ut videtur 13 *καὶ* om. i 16 *προδεδιγμένοι*, *δα* supra add., B

---

19 sqq. de aris Perusinis, quae dicuntur, cf. Groebe ap. Drumann I^2 p. 474 sqq.

40 a.C

ζουσαν ἤνεγκε φανερῶς καὶ πάντας φέρειν ἐκέλευεν,
49 ὡς ἐκλυομένους μύσος. τὴν δὲ Περυσίαν αὐτὴν ἐγνώκει 204
μὲν ὁ Καῖσαρ ἐς διαρπαγὴν ἐπιτρέψαι τῷ στρατῷ, Κέστιος δέ τις αὐτῶν ὑπομαργότερος, ἐν Μακεδονίᾳ πεπολεμηκὼς καὶ ἐκ τοῦδε Μακεδονικὸν αὐτὸν ὀνομάζων, ἐνέπρησε τὴν οἰκίαν καὶ ἑαυτὸν ἐς τὸ πῦρ ἐνέβαλε, καὶ ἄνεμοι τὴν φλόγα ὑπολαβόντες περιήνεγκαν ἐς ὅλην Περυσίαν, καὶ ἐνεπρήσθη χωρὶς τοῦ Ἡφαι-
στείου μόνου. τόδε μὲν δὴ τῇ Περυσίᾳ τέλος ἦν, 205
δόξαν ἀρχαιότητος ἐχούσῃ καὶ ἀξιώσεως· ὑπὸ γὰρ Τυρρηνῶν πάλαι φασὶν αὐτὴν ἐν ταῖς πρώταις δυώδεκα
πόλεσιν ἐν Ἰταλίᾳ γενέσθαι. διὸ καὶ τὴν Ἥραν ἔσεβον, 206
οἷα Τυρρηνοί· τότε δὲ ὅσοι τὰ λείψανα τῆς πόλεως διέλαχον, τὸν Ἥφαιστον σφίσιν ἔθεντο θεὸν εἶναι
πάτριον ἀντὶ τῆς Ἥρας. τῆς δ' ἐπιούσης ὁ μὲν Καῖσαρ 207
ἐσπένδετο ἅπασιν, ὁ δὲ στρατὸς οὐκ ἐπαύετο ἐπί τισι θορυβῶν, ἕως ἀνῃρέθησαν· καὶ ἦσαν οἱ μάλιστα Καίσαρος ἐχθροί, Καννούτιός τε καὶ Γάιος [καὶ] Φλάνιος καὶ Κλώδιος ὁ Βιθυνικὸς καὶ ἕτεροι.

τοῦτο μὲν δὴ τέλος ἦν τῆς ἐν Περυσίᾳ Λευκίου 208
πολιορκίας, καὶ ὁ πόλεμος ὧδε ἐξελέλυτο, χαλεπώτατός

---

2 ⟨τὸ⟩ μύσος ci. Mend., fort. recte 4 αὐτῶν] 'noli ἀστῶν conicere' (Mend.) 6 οἰκίαν] κίαν, litteris οι, ut videtur, deletis, B 16 sq. θορυβῶν ἐπί τισιν V 17 καὶ] οἳ O, quod iure fort. retinendum censet Zippel p. 360 18 κανούντιος Oi, *Canutius* C, cf. ad III § 167 καὶ del. Gel. φλάβιος Oi, Φλάνιος I § 421 et Vat. 141 Hannib. c. 35 21 ὧδε] ὅδε f

---

11 δυώδεκα] cf. Nissen, Ital. Landesk. II, 1 p. 280 18 de C. Cannutio cogitat Groebe ap. Drumann I² p. 300 adn. 5, Cassium D. 48, 14, 4, cum Tiberium intellegeret, erroris arguens; de Tiberio cf. ad III § 167 C. Flavium Hemic(illum) intellegit Gardthausen, Augustus II, 1 p. 98 adn. 21 19 de L. Clodio Bithynico cogitat Borghesi II p. 72 sq., cf. Münzer ap. Pauly Wissowa 4, 1 p. 65 n. 9, p. 76 n. 18

40 a. C.
τε καὶ χρόνιος ἐλπισθεὶς ἔσεσθαι τῇ Ἰταλίᾳ. καὶ γὰρ 50
Ἀσίνιος αὐτίκα καὶ Πλάγκος καὶ Οὐεντίδιος καὶ Κράσ-
σος καὶ Ἀτήιος καὶ ὅσοι τῆσδε τῆς γνώμης ὄντες
ἕτεροι στρατὸν εἶχον οὐκ εὐκαταφρόνητον, ἀλλ' εἰς τρισ-
καίδεκα τέλη γεγυμνασμένα καὶ ἱππέας ἑξακισχιλίους
ἐπὶ πεντακοσίοις, ἡγούμενοι τὸ κεφάλαιον τοῦ πολέμου
209 Λεύκιον γεγονέναι ἐπὶ θάλασσαν ᾔεσαν, ἕτερος ἑτέρας
ὁδούς, οἳ μὲν ἐς Βρεντέσιον, οἳ δ' ἐπὶ Ῥαβέννης, οἳ
δ' ἐς Τάραντα καὶ οἳ μὲν ἐς Μοῦρκον ἢ Ἀηνόβαρβον,
οἳ δὲ ἐς Ἀντώνιον, διωκόντων αὐτοὺς τῶν Καίσαρος
φίλων καὶ σπονδὰς προτεινόντων καὶ οὐκ ἐθέλουσιν
ἐνοχλούντων τὰ πεζὰ μάλιστα· ὧν δὴ καὶ μόνων Ἀγρίπ-
πας ἔπεισε μεταθέσθαι δύο τέλη Πλάγκου, ἀποληφθέντα
210 ἐν Καμερίᾳ. ἔφευγε δὲ καὶ Φουλβία μετὰ τῶν τέκνων
ἐς Δικαιάρχειαν καὶ ἀπὸ Δικαιαρχείας ἐς τὸ Βρεντέ-
σιον, μετὰ τρισχιλίων ἱππέων, οἳ αὐτῇ παρὰ τῶν στρα-
211 τηγῶν πομποὶ ἀπεστάλησαν. ἐν δὲ τῷ Βρεντεσίῳ νεῶν
πέντε μακρῶν ἐκ Μακεδονίας οἱ μεταπέμπτων γενο-
μένων ἐπιβᾶσα ἀνήγετο· καὶ αὐτῇ Πλάγκος συνέπλει,
τὸν ἔτι λοιπὸν αὐτοῦ στρατὸν ἐκλιπὼν ὑπὸ δειλίας·
212 οἳ δὲ Οὐεντίδιον σφῶν εἵλοντο ἄρχειν. Ἀσίνιος δὲ
Ἀηνοβάρβῳ συνετίθετο φιλίαν εἶναι πρὸς Ἀντώνιον·
καὶ ἐπέστελλον ἄμφω τάδε τῷ Ἀντωνίῳ καὶ ἀποβάσεις
αὐτῷ καὶ ἀγορὰν ὡς αὐτίκα ἥξοντι εὐτρέπιζον ἀνὰ
τὴν Ἰταλίαν.

5 τέλη] μέρη i ἑξακισχιλίους] χιλίους vertit C 7 ⟨καθ'⟩ ἑτέρας ci. Mend., inut. 12 ὧν δὴ καὶ μόνων] *ex his solus* C, sed μόνων respicit ad τὰ πεζά, cf. § 257 13 ἀπολειφθέντα VC 20 αὑτοῦ Oi, corr. Mend. 24 εὐτρέπιζον C. Steph., εὐτρεπίζων a, εὐπρέπιζον ceteri

2 sq. de M. Licinio Crasso (cf. II § 165) cogitat Willems I p. 535 n. 370 4 sqq. de numero legionum cf. Domaszewski (v. ad II § 126) p. 187 adn. 12

40 a. C.

51 ἄλλῳ δ' Ἀντωνίου στρατῷ πολλῷ περὶ Ἄλπεις, οὗ 213
Φούφιος Καληνὸς ἡγεῖτο, ὁ Καῖσαρ ἐπεβούλευεν, ἤδη
μὲν τὸν Ἀντώνιον ὑπονοῶν, ἐλπίζων δὲ ἢ φίλῳ ἔτι
ὄντι φυλάξειν ἢ πολεμοῦντος μεγάλην ἰσχὺν προσλήψε-
σθαι. διαμέλλοντος δὲ ὅμως ἔτι αὐτοῦ καὶ τὸ εὐπρε- 214
πὲς περιορωμένου, ὁ Καληνὸς ἐτελεύτησε· καὶ ὁ Καῖσαρ,
ὡς ἐς ἀμφότερα πρόφασιν εὑρών, ᾔει καὶ παρελάμβανε
τόν τε στρατὸν καὶ τὴν Κελτικὴν ἐπ' αὐτῷ καὶ Ἰβη-
ρίαν, καὶ τάσδε οὔσας ὑπὸ Ἀντωνίῳ, Φουφίου τοῦ
παιδὸς Καληνοῦ καταπλαγέντος τε αὐτὸν καὶ παρα-
δόντος ἅπαντα ἀμαχεί.

ὁ μὲν δὴ Καῖσαρ ἑνὶ τῷδε ἔργῳ ἕνδεκα τέλη στρα- 215
τοῦ καὶ χώρας τοσάσδε λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν
παρέλυε τῆς ἀρχῆς καὶ ἰδίους ἐπιστήσας ἐς Ῥώμην
52 ἀνέστρεφεν· ὁ δὲ Ἀντώνιος χειμῶνος μὲν ἔτι τοὺς 216
πρέσβεις κατεῖχε τοὺς ἀπὸ τῶν κληρουχιῶν πρὸς αὐτὸν
ἐλθόντας, ἔτι ἐπικρύπτων, ἃ ἐφρόνει, ἦρι δ' ἐκ μὲν
Ἀλεξανδρείας ἐς Τύρον ὥδευεν, ἐκ δὲ Τύρου διαπλέων
ἐπὶ Κύπρου καὶ Ῥόδου καὶ Ἀσίας ᾔσθετο τῶν ἐν τῇ
Περυσίᾳ γεγονότων καὶ τὸν ἀδελφὸν ἐμέμφετο καὶ
Φουλβίαν καὶ μάλιστα πάντων Μάνιον. Φουλβίαν 217
μὲν οὖν εὗρεν ἐν Ἀθήναις, ἐκ Βρεντεσίου φυγοῦσαν·

1 Ἄλπεις ⟨ὄντι⟩ ci. Mend., sed cf. ad I § 183 2 φούφιος BC, φούβιος V, φίφιος f, φίφος b, φίλιος a 4 ὄντα b, om. a 7 ὡς om. a, ἐς om. b 8 sq. καὶ Ἰβηρίαν] κατ' Ἰβηρίαν ci. Lange, R. Altert. III² p. 569 adn. 5 (desideraveris ⟨τὴν⟩ κατ' Ἰβηρίαν), Galliam Narbonensem recuperaturus, non recte, cf. τάσδε οὔσας (v. 9) et χώρας τοσάσδε (v. 13). Error igitur Appiani, nisi forte verba eo spectant, quod L. Antonius Calenum Hispaniam occupare iusserat, cf. Ganter (v. ad III § 351) diss. p. 67 adn. 6 9 φουβίου V, φουλβίου a 17 ἔτι] εἴτε i

§ 216 sqq. de temporibus harum rerum cf. J. Kromayer, Hermes 29 (1894) p. 556 sqq.

40 a. C.
Ἰουλίαν δ' αὐτῷ τὴν μητέρα Πομπήιος, ἐς αὐτὸν δια-
φυγοῦσαν, ἔπεμπεν ἐκ Σικελίας ἐπὶ νεῶν μακρῶν, καὶ
παρέπεμπον αὐτὴν οἱ τῶν ἀμφὶ τὸν Πομπήιον ἄριστοι,
Λεύκιός τε Λίβων, ὁ κηδεστὴς τοῦ Πομπηίου, καὶ Σα-
τουρνῖνος καὶ ἕτεροι, ὅσοι χρῄζοντες τῆς Ἀντωνίου
μεγαλοπραγίας ἠξίουν αὐτὸν συναλλαγέντα Πομπηίῳ
218 σύμμαχον ἐπὶ Καίσαρι λαβεῖν Πομπήιον. ὃ δὲ αὐτοῖς
ἀπεκρίνατο χάριν μὲν ἐπὶ τῇ μητρὶ γιγνώσκειν Πομ-
πηίῳ καὶ ἀποτίσειν ἐν χρόνῳ, αὐτὸς δέ, εἰ μὲν πολε-
μοίη Καίσαρι, χρήσεσθαι Πομπηίῳ συμμάχῳ, εἰ δ'
ἐμμένοι τοῖς πρὸς αὐτὸν ὡμολογημένοις ὁ Καῖσαρ,
πειράσεσθαι καὶ Πομπήιον Καίσαρι συναλλάξαι.
219 ὃ μὲν ὧδε ἀπεκρίνατο, ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς Ῥώμην ἀπὸ **53**
Κελτῶν ἐπανιὼν ᾔσθετο μὲν τῶν ἐς Ἀθήνας διαπεπλευ-
κότων, τὸ δὲ τῆς ἀποκρίσεως ἀκριβὲς ἄρα οὐκ εἰδὼς
ἐξώτρυνε τοὺς κληρούχους ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ὡς κατ-
άγοντα μετὰ τῶν γεωργῶν Πομπήιον, ὧν αὐτοὶ τὰ χωρία
ἔχουσιν· ἐς γὰρ δὴ Πομπήιον οἱ πλέονες τῶν γεωργῶν
220 ἐπεφεύγεσαν. καὶ πιθανοῦ τοῦ διερεθίσματος ὄντος,
οὐδ' ὣς οἱ κληροῦχοι προθύμως ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον
ἐστράτευον· οὕτως ἡ δόξα τῶν ἐν Φιλίπποις γεγονότων
221 ἐδημαγώγει τὸν Ἀντώνιον. ὁ δὲ Καῖσαρ Ἀντωνίου μὲν
καὶ Πομπηίου καὶ Ἀηνοβάρβου κατὰ πλῆθος ὁπλιτῶν
ὑπεροίσειν ἐνόμιζεν (ἦρχε γὰρ τελῶν ἐς τότε τεσσαρά-

3 *οἱ* ante *ἄριστοι* ponebant Nauck et Mend., sed cf. Krüger ad Thuc. 1, 126, 6 7 *καίσαρος* B, *καίσαρα* V 9 sq. *πολεμώη* i 10 *χρήσασθαι* i 11 *αὐτὸν* Oi, corr. Mend. 12 *πειράσασθαι* b[1] 15 *ἀκριβὲς* post *εἰδὼς* V 17 *μετὰ* O, *μὲν* i *τῶν* om. a 19 *ὑπεφεύγεσαν* B 24 *ἐνόμιζον* Bb

4 sq. est Cn. Sentius Saturninus Vetulo sec. Borghesi II p. 275, eius fratrem Gaium, cos. a 735/19, intellegit Kloevekorn p. 109 sqq., patrem huius consulis Ribbeck n. 71; v. etiam Prosop imp. rom. III p. 199 n. 293

40 a.C.

κοντα πλεόνων), ναῦν δὲ οὐδεμίαν ἔχων οὐδὲ καιρὸν
ἐς ναυπηγίαν ὀρρώδει, ναῦς ἐκείνων ἐχόντων πεντα-
κοσίας, μὴ τὴν Ἰταλίαν περιπλέοντες ἐς λιμὸν περι-
ενέγκαιεν. ὧν ἐνθυμούμενος (ἐλέλεκτο δὲ αὐτῷ περὶ 222
πολλῶν παρθένων ἐς γάμον) ἐπέστελλε Μαικήνᾳ συν-
θέσθαι Σκριβωνίᾳ, τῇ Λίβωνος ἀδελφῇ, τοῦ κηδεύον-
τος Πομπηίῳ, ἵν' ἔχοι καὶ τήνδε ἀφορμὴν ἐς διαλύσεις,
εἰ δεήσειεν. καὶ πυθόμενος ὁ Λίβων ἐπέστελλε τοῖς
οἰκείοις ἐγγυᾶν αὐτὴν τῷ Καίσαρι προθύμως. ὁ δὲ 223
Καῖσαρ τῶν Ἀντωνίου φίλων καὶ στρατῶν ὅσους
ὑπώπτευε, διέπεμπεν ἐπὶ προφάσεων ἄλλους ἀλλαχοῦ
καὶ Λέπιδον ἐς τὴν ἐψηφισμένην αὐτῷ Λιβύην, ἄγοντα
54 τῶν Ἀντωνίου τελῶν τὰ ὑποπτότατα ἕξ. Λεύκιον δὲ 224
καλέσας ἐπῄνει μὲν ἐς φιλαδελφίαν, εἰ τῇ Ἀντωνίου
γνώμῃ ὑπομεμενηκὼς ἴδιον τὸ ἁμάρτημα ποιοῖτο, ὠνεί-
διζε δὲ ἐς ἀχαριστίαν, εἰ τοιούτου τυχὼν αὐτοῦ μηδὲ
νῦν ὁμολογοίη περὶ Ἀντωνίου, σαφῶς ἤδη καὶ Πομ-
πηίῳ συνθέσθαι λεγομένου. "ἐγὼ δέ σοι πιστεύων," 225
ἔφη, "Καληνοῦ τελευτήσαντος τά τε ἔθνη τὰ ὑπ' αὐτῷ
καὶ τὸν στρατόν, ἵνα μὴ ἄναρχος εἴη, διὰ τῶν ἐμαυ-
τοῦ φίλων διῴκουν Ἀντωνίῳ. ἀλλὰ νῦν ἐκφανείσης
τῆς ἐνέδρας ἐκεῖνά τε ἐμαυτοῦ πάντα ποιοῦμαι καὶ
σοὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀπιέναι θέλοντι συγχωρῶ μετὰ
ἀδείας". ὃ μὲν οὕτως εἶπεν, εἴτε πειρώμενος τοῦ 226
Λευκίου, εἴτε τὸ λεχθὲν ἐκπεσεῖν ἐθέλων ἐς τὸν Ἀν-
τώνιον· ὃ δὲ οἷα καὶ πρότερον εἶπε· "Φουλβίας μὲν
ᾐσθόμην οὔσης μοναρχικῆς, ἐγὼ δὲ συνεχρώμην τοῖς

5 μουκήνα B 11 ἀλλαχοῖ ci. Nauck, sed cf. Blass, Gramm. d. neutest. Griech.[2] p. 62, Rutherford, The new Phrynichus p. 114 15 ὑπομεμενηκὼς] ὑπομενηκὼς i, ὑπηρετηκὼς ci. Musgr., ἐπιμεμενηκὼς L. Dindorf, cf. ad IV § 9 ποιεῖτο i 16 αὐτοῦ libri praeter b, qui om., corr. Mend.

40 a. C.
τοῦ ἀδελφοῦ στρατοῖς ἐς τὴν ἁπάντων ὑμῶν καθαίρε-
227 σιν. καὶ νῦν, εἰ μὲν ἐπὶ καταλύσει τῆς μοναρχίας
ἔρχοιτο ὁ ἀδελφός, καὶ φανερῶς καὶ λαθὼν οἰχήσομαι
πρὸς αὐτόν, ἀγωνιούμενος αὖθις ὑπὲρ τῆς πατρίδος
228 πρὸς σέ, καίπερ ἤδη μοι γενόμενον εὐεργέτην. εἰ δ'
ἐπιλέγοιτο κἀκεῖνος καὶ διακρίνοι τοὺς συμμοναρχή-
σοντας αὐτῷ, πολεμήσω σὺν σοὶ πρὸς αὐτόν, ἕως ἂν
ἡγῶμαι μηδὲ σὲ μοναρχίαν καθίστασθαι· τὸ γὰρ τῆς
229 πατρίδος αἰεὶ προθήσω καὶ χάριτος καὶ γένους". ὧδε
μὲν ὁ Λεύκιος εἶπεν, ὁ δὲ Καῖσαρ αὐτὸν καὶ τέως ἐν
θαύματι ἄγων οὐκ ἔφη μὲν οὐδὲ βουλόμενον ἐπάξε-
σθαι κατὰ ἀδελφοῦ, πιστεύσειν δὲ ὡς τοιῷδε ἀνδρὶ
πᾶσαν Ἰβηρίαν καὶ τὸν ἐν αὐτῇ στρατόν, ὑποστρατη-
γούντων αὐτῷ τῶν νῦν ἡγουμένων αὐτῆς Πεδουκαίου
τε καὶ Λευκίου.

230 οὕτω μὲν δὴ καὶ Λεύκιον ὁ Καῖσαρ ἀπέπεμπε σὺν
τιμῇ καὶ διὰ τῶν ὑποστρατήγων ἐφύλασσεν ἀφανῶς·
Ἀντώνιος δὲ Φουλβίαν μὲν ἐν Σικυῶνι νοσηλευομένην **55**
ἀπέλιπεν, ἀπὸ δὲ Κερκύρας ἐς τὸν Ἰόνιον ἔπλει, στρατῷ
μὲν οὐ πολλῷ, ναυσὶ δὲ διακοσίαις, ἃς ἐν Ἀσίᾳ πε-
231 ποίητο. πυθόμενος δὲ Ἀηνόβαρβον ἀπαντᾶν αὐτῷ
ναυσὶ καὶ στρατῷ πολλῷ, οὐ δοκοῦντά τισιν οὐδ' ἐπὶ
ταῖς διαπεμφθείσαις σπονδαῖς εἶναι βέβαιον (ἦν γὰρ

6 sq. *συμμοναρχήσοντας*] *συμμαχήσοντας* V 7 *αὐτῷ* Oi, corr. Nauck 8 *ἡγῶμαι* Schw., *ἐγῷμαι* Oi 14 *αὐτῇ σπευδουκαίου* i, *Speduceo* C 15 aut *Λευκίου* corruptum aut nomen gentilicium intercidisse dixit Schw. 16 *Λεύκιον*] *λεύκιος* B 18 *μὲν* om. V 19 ante *ἀπὸ* lacunam esse ci. Mend., fort. iure *κερκύρας* V, ut ceteris Emphyl. locis et in Maced. omnes, *κορκύρας* Bi, quod redit in Illyr., sed non constanter 21 *αὐτῷ* Oi, corr. Mend.

14 sq. intellegebatur vulgo Sex. Peducaeus (v. II § 197), cf. Willems I p. 497 n. 210, sed Quintum intellegit Ganter (v. ad III § 351) diss. p. 14 sq.; v. ibid. de Lucio

40 a. C.

*Ἀηνόβαρβος τῶν κατεγνωσμένων τε ἐκ δίκης ἐπὶ Γαΐῳ
Καίσαρι φόνου καὶ προγεγραμμένων ἐπὶ τῇ καταδίκῃ
καὶ ἐν Φιλίπποις Ἀντωνίῳ καὶ Καίσαρι πεπολεμηκό-
των), ὅμως ἔπλει, πέντε ναυσὶν ἐπιβὰς ταῖς ἀρίσταις,
ἵνα φαίνοιτο πιστεύων, καὶ τὰς λοιπὰς ἐκ διαστήματος
ἕπεσθαι κελεύσας. καθορωμένου δὲ ἤδη τοῦ Ἀηνο-* 232
*βάρβου παντί τε τῷ στρατῷ καὶ παντὶ τῷ στόλῳ μετ'
ὀξείας εἰρεσίας προσπλέοντος, ἔδεισεν ὁ Πλάγκος Ἀν-
τωνίῳ παρεστὼς καὶ ἐπισχεῖν αὐτὸν ἠξίου τὸν πλοῦν
καὶ προπέμψαι τινὰς ἐς πεῖραν ὡς πρὸς ἀμφίβολον
ἄνδρα. ὃ δὲ εἰπὼν αἱρεῖσθαι παρασπονδούμενος ἀπο-
θανεῖν μᾶλλον ἢ σώζεσθαι δειλὸς ὀφθείς, ἔπλει. πλη-* 233
*σίον τε ἦσαν ἀλλήλων ἤδη, καὶ αἱ ναυαρχίδες ἐκ τῶν
σημείων ἐφαίνοντο καὶ ἀλλήλαις προσέπλεον· καὶ τῶν
ῥαβδούχων ὁ ἡγούμενος Ἀντωνίῳ, κατὰ τὴν πρῷραν,
ὥσπερ ἔθος ἐστίν, ἑστώς, εἴτ' ἐκλαθόμενος, ὅτι ἀμφί-
βολος ἀνὴρ καὶ στρατοῦ κἀκεῖνος ἡγούμενος ἰδίου προσ-
πλέοι, εἴτε ἀπὸ εὐγενεστέρου φρονήματος, ὡς ὑπηκόοις
ἢ ἐλάσσοσιν ἀνδράσιν ὑπαντῶσι, προσέταξε καθελεῖν
τὸ σημεῖον. οἳ δὲ καθῄρουν τε καὶ τὴν ναῦν ἐς τὰ* 234
*πλάγια τῆς Ἀντωνίου νεὼς περιέστρεφον. ὡς δὲ καὶ
συνιδόντες ἀλλήλους ἠσπάσαντο καὶ ὁ στρατὸς ὁ τοῦ
Ἀηνοβάρβου τὸν Ἀντώνιον ἡγεμόνα προσεῖπεν, ὁ μὲν
Πλάγκος ἀνεθάρρει μόλις, ὁ δὲ Ἀντώνιος ἐς τὴν ἑαυ-
τοῦ ναῦν τὸν Ἀηνόβαρβον ἀναδεξάμενος ἐς Παλόεντα
κατέπλευσεν, ἔνθα ἦν Ἀηνοβάρβῳ καὶ τὸ πεζόν. καὶ
ὁ Ἀηνόβαρβος τῆς σκηνῆς ἐξίστατο Ἀντωνίῳ.*

---

25 *Παλόεντα*] 'Valetium' intellexit Freinsh. Suppl. Liv. CXXVII, 16, in Epiro locum quaesivit Mend., 'sive Palaeste fuit sive *Πηλώδης λιμήν*'; sed est Pale, insulae Cephalleniae urbs, cf. Ihne VIII p. 191 adn. 1, Gardthausen, Augustus II, 1 p. 101 adn. 9

40 a. C.
235 ἐντεῦθεν ἐπὶ Βρεντεσίου διέπλεον, φυλασσομένου 56
πρὸς πέντε Καίσαρος τάξεων, καὶ οἱ Βρεντέσιοι τὰς
πύλας ἀπέκλειον, Ἀηνοβάρβῳ μὲν ὡς ἐκ πολλοῦ πολε-
236 μίῳ, Ἀντωνίῳ δὲ ὡς πολέμιον ἐπάγοντι. ὁ δὲ ἀγανα-
κτῶν καὶ ἡγούμενος εἶναι τάδε καλλωπίσματα, τὸ δ'
ἀληθὲς ἀποκλείεσθαι πρὸς τῶν Καίσαρος φρουρῶν
γνώμῃ Καίσαρος, διετάφρευε τῆς πόλεως τὸν ἰσθμὸν
237 καὶ ἀπετείχιζεν. ἔστι δ' ἡ πόλις χερρόνησος ἐν μηνοει-
δεῖ λιμένι, καὶ οὐκ ἦν ἔτι τοῖς ἐξ ἠπείρου προσελθεῖν
ἀνάντει λόφῳ, διατετμημένῳ τε καὶ διατετειχισμένῳ. ὁ
δὲ Ἀντώνιος καὶ τὸν λιμένα μέγαν ὄντα φρουρίοις
πυκνοῖς περιεφράξατο καὶ τὰς νήσους τὰς ἐν αὐτῷ.
ἔς τε τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας περιέπεμπεν, οἷς εἴρητο
238 τὰ εὔκαιρα καταλαμβάνειν. ἐκέλευε δὲ καὶ Πομπήιον
ἐπιπλεῖν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ δρᾶν, ὅ τι δύναιτο. ὃ δὲ ἅσμε-
νος αὐτίκα Μηνόδωρον σὺν ναυσὶ πολλαῖς καὶ στρα-
τοῦ τέσσαρσι τέλεσιν ἐκπέμψας Σαρδὼ Καίσαρος οὖσαν
καὶ τὰ ἐν αὐτῇ δύο τέλη περιέσπασε, τὴν συμφροσύ-
239 νην Ἀντωνίου καταπλαγέντας. τῆς δὲ Ἰταλίας Σιποῦντα
μὲν τῆς Αὐσονίας οἱ τοῦ Ἀντωνίου κατέλαβον, Θουρίους
δὲ καὶ Κωνσεντίαν Πομπήιος ἐπολιόρκει καὶ τὴν χώ-
ραν ἐπενέμετο τοῖς ἱππεῦσιν.

240 ὁ δὲ Καῖσαρ, ὀξείας καὶ πανταχοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως 57
γενομένης, ἐς μὲν τὴν Αὐσονίδα ἔπεμπεν Ἀγρίππαν,
ἐπικουρεῖν τοῖς πονουμένοις. καὶ ὁ Ἀγρίππας τοὺς ἐν
ὁδῷ κληρούχους ἦγεν, ἐκ διαστήματος ἑπομένους ὡς

---

6 *πρὸς τῶν Καίσαρος φρουρῶν* fort. cum C delendum esse ci. Mend. 7 *τὸν ἰσθμὸν τῆς πόλεως* V 9 *τοῖς*] *τεῖς* (sic) B 14 *ἐκέλευον* O 19 *Σιποῦντα* Cluver, Ital. ant. p. 1212, *σιγιοῦντα* libri, cf. de forma nominis Boiss. ad Cass. D. 48, 27, 5 20 *Αὐσονίδος* maluit Mend., cf. § 240. 247 *τοῦ* cum i om. Bk. et Mend. 22 *ἐπένεμε* i

40 a C.

ἐπὶ Πομπήιον ἰόντας· μαθόντες δὲ Ἀντωνίου γνώμῃ
τὰ γιγνόμενα εἶναι, ἀνέστρεφον αὐτίκα διαλανθάνον-
τες. καὶ τοῦτο μάλιστα κατέπληξε τὸν Καίσαρα. ὁδεύων 241
δ' ὅμως ἐς τὸ Βρεντέσιον αὐτὸς μεθ' ἑτέρου στρατοῦ,
τοῖς κληρούχοις αὖθις ἐνετύγχανε καὶ μετεδίδασκε καὶ
τοὺς ὑφ' ἑαυτοῦ συνῳκισμένους ἦγεν, αἰδουμένους
καὶ γνώμην ἐν ἀπορρήτῳ ποιουμένους Ἀντώνιον καὶ
Καίσαρα συναλλάσσειν, εἰ δ' ὁ Ἀντώνιος ἀπειθῶν
πολεμοίη, Καίσαρι ἀμύνειν. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐν μὲν Κανυ- 242
σίῳ τινὰς ἡμέρας ἐνοσηλεύετο, παντὶ δὲ ὢν ἔτι κρείσ-
σων Ἀντωνίου κατὰ τὸ πλῆθος, εὗρε τὸ Βρεντέσιον
ἀποτετειχισμένον καὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ παρεστρατοπέδευε
καὶ τοῖς γιγνομένοις ἐφήδρευεν.

58 ὁ δ' Ἀντώνιος ἐκράτει μὲν τοῖς ὀχυρώμασιν ὡς 243
πολὺ μείονας ἔχων ἀσφαλῶς ἀπομάχεσθαι, ἐκάλει δὲ
τὸν στρατὸν ἐκ Μακεδονίας κατὰ σπουδὴν καὶ ἐτέχνα-
ζεν ἑσπέρας ἀφανῶς ἀνάγεσθαι ναῦς μακράς τε καὶ
στρογγύλας ἰδιωτικοῦ πλήθους, οἳ μεθ' ἡμέραν ἄλλοι
μετ' ἄλλους κατέπλεον ὡπλισμένοι καθάπερ ἐκ Μακε-
δονίας ἐπιόντες, ἐφορῶντος αὐτῶν τὸν ἐπίπλουν τοῦ
Καίσαρος. ἤδη δ' αὐτῷ καὶ τὰ μηχανήματα γεγένητο,
καὶ ἐπιχειρήσειν ἔμελλε τοῖς Βρεντεσίοις, ἀχθομένου
τοῦ Καίσαρος, ὅτι μὴ εἶχεν ἐπαμύνειν. περὶ δὲ ἑσπέραν 244
ἑκατέροις ἀγγέλλεται Σιποῦντα μὲν Ἀγρίππας ἀνα-
λαβών, Πομπήιος δὲ Θουρίων μὲν ἀπεωσμένος, Κωνσεν-

---

1 malim ἰόντι 10 παντὶ] πάντως ci. Bk., ⟨τῷ⟩ παντὶ vel πάντῃ L. Dindorf in Steph. thes. s. v. πᾶς p. 568 11 κατὰ τὸ] κατά γε ci. Mend., an κατὰ τό ⟨γε⟩?, certe παντὶ et κατὰ τὸ πλῆθος inter se discrepant 15 μείονας] πλέονας iC 21 αὐτῷ] αὐτῶν i 24 ἑκατέρῳ maluit Mend., nisi pluralis de militibus intellegeretur, cf. ad IV § 273 σιγιοῦντα libri, cf. ad § 239 25 sq. κονσεντίαν h. l. O

40 a. C.

τίαν δ' ἔτι περικαθήμενος· ἐφ' οἷς ὁ Ἀντώνιος ἐδυσχέ-
245 ραινεν. ὡς δὲ καὶ Σερουίλιος ἀπηγγέλθη προσιὼν τῷ
Καίσαρι μετὰ χιλίων καὶ πεντακοσίων ἱππέων, οὐ κατα-
σχὼν τῆς ὁρμῆς ὁ Ἀντώνιος εὐθὺς ἀπὸ τοῦ δείπνου,
μεθ' ὧν εὗρεν ἑτοίμων φίλων καὶ ἱππέων τετρακοσίων,
μάλα θρασέως ἐπειχθεὶς ἐπέπεσε τοῖς χιλίοις καὶ πεντα-
κοσίοις εὐναζομένοις ἔτι περὶ πόλιν Ὑρίαν καὶ ἐκπλή-
ξας ἀμαχεὶ παρέλαβέ τε καὶ αὐτῆς ἡμέρας ἐς τὸ Βρεν-
τέσιον ἐπανήγαγεν. οὕτω τὸν Ἀντώνιον ὡς ἄμαχον
246 ἐκ τῆς ἐν Φιλίπποις δόξης ἔτι κατεπεπλήγεσαν. αἵ τε 59
στρατηγίδες αὐτοῦ τάξεις, ὑπὸ τῆσδε τῆς δόξης ἐπ-
αιρόμεναι, προσεπέλαζον τῷ χάρακι τῷ Καίσαρος κατὰ
μέρη καὶ τοὺς συνεστρατευμένους σφίσιν ὠνείδιζον, εἰ
πολεμήσοντες ἥκοιεν Ἀντωνίῳ τῷ πάντας αὐτοὺς περι-
247 σώσαντι ἐν Φιλίπποις. τῶν δὲ ἀντεπικαλούντων, ὅτι
αὐτοὶ σφίσιν ἥκουσι πολεμήσοντες, λόγοι συνισταμέ-
νων ἐγίγνοντο, καὶ τὰ ἐγκλήματα ἀλλήλοις προύφερον,
οἳ μὲν τὴν ἀπόκλεισιν τοῦ Βρεντεσίου καὶ τὴν ἀφαί-
ρεσιν τοῦ Καληνοῦ στρατοῦ, οἳ δὲ τὴν ἀποτείχισιν τοῦ
Βρεντεσίου καὶ πολιορκίαν καὶ τὴν τῆς Αὐσονίδος
καταδρομὴν καὶ τὸ συνθέσθαι μὲν Ἀηνοβάρβῳ σφαγεῖ
Γαΐου Καίσαρος, συνθέσθαι δὲ Πομπηίῳ κοινῷ πολε-
248 μίῳ. καὶ τέλος οἱ τοῦ Καίσαρος τὴν γνώμην σφῶν
τοῖς ἑτέροις ἀνεκάλυπτον, ὅτι Καίσαρι συνέλθοιεν οὐκ
ἀμνημονοῦντες Ἀντωνίου τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ διαλλαγὰς

3 πεντακοσίων] διακοσίων iC, falso 4 ὁρμῆς] malim cum Mend. ὀργῆς 12 τῷ καίσαρος i, τοῦ καίσαρος O 15 ἀντεπεγκαλούντων O, unde ἀντεγκαλούντων maluit Mend., cf. ad § 263 19 ἀποτείχισιν C. Steph., ἀπόκλεισιν libri 19 sq. τοῦ Βρεντεσίου deleri voluit Musgr. 23 ἐς ante τὴν γνώμην add. i

2 est P. Servilius Rullus, cf. Cass. D. 48, 28, 1 (v. Willems I p. 491 n. 180) 7 Ὑρίαν] cf. Nissen, Ital. Landesk. II, 2 p. 884 sq.

40 a. C.

ἐπινοοῦντες ἀμφοτέροις ἢ Ἀντώνιον ἀπειθοῦντα καὶ πολεμοῦντα ἀμυνούμενοι. καὶ τάδε καὶ αὐτοὶ προσπελάζοντες τοῖς Ἀντωνίου χαρακώμασι προύλεγον.

γιγνομένων δὲ τούτων ἀγγέλλεται Φουλβία τεθνε- 249 ῶσα, λεγομένη μὲν ἐπὶ ταῖς Ἀντωνίου μέμψεσιν ἀθυμῆσαι καὶ ἐς τὴν νόσον ἐμπεσεῖν, νομιζομένη δὲ καὶ τὴν νόσον ἑκοῦσα ἐπιτρῖψαι διὰ τὴν ὀργὴν Ἀντωνίου· νοσοῦσάν τε γὰρ αὐτὴν ἀπολελοίπει καὶ οὐδὲ ἀπολείπων ἑωράκει. ἐδόκει δ' ἀμφοτέροις ἐς πολλὰ συν- 250 οίσειν ὁ θάνατος, γυναίου φιλοπράγμονος ἀπηλλαγμένοις, ἣ διὰ τὸν Κλεοπάτρας ζῆλον ἐξερρίπισε τοσόνδε πόλεμον. τό γε μὴν πάθος ἀσθενῶς ἤνεγκεν ὁ Ἀντώνιος, ἡγούμενός τι καὶ αἴτιος γεγονέναι.

60 Λεύκιος δὲ ἦν Κοκκήιος ἑκατέρῳ φίλος καὶ ὑπὸ 251 Καίσαρος ἐς Φοινίκην τοῦ προτέρου θέρους πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀπέσταλτο μετὰ Καικίνα, ἐπανιόντος δὲ τοῦ Καικίνα παρὰ Ἀντωνίῳ κατέμενεν. οὗτος τότε ὁ Κοκ- 252 κήιος, τὸν καιρὸν οὐ μεθείς, ὑπεκρίνατο μεταπεμφθῆναι πρὸς Καίσαρος ἀσπασόμενος αὐτόν. συγχωροῦντος δ' ἀπιέναι τοῦ Ἀντωνίου πειρώμενος ἤρετο, εἴ τι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντώνιος ἐπιστέλλει τῷ Καίσαρι, κεκομισμένος δι' αὐτοῦ Κοκκηίου γράμματα. καὶ ὁ Ἀντώνιος 253 "νῦν μέν," ἔφη, "τί ἂν ἀλλήλοις γράφοιμεν, ὄντες ἐχθροί, εἰ μὴ κακῶς ἀγορεύοιμεν ἀλλήλους; ἀντέγραψα

---

1 ἢ] οἱ B 2 καὶ αὐτοὶ] *et haec etiam* C, unde αὐτὰ ci. Mend., at iunge καὶ αὐτοὶ cum προσπελάζοντες 6 ἐς τὴν νόσον] ἐς νόσον ci. Mend., sed cf. § 230 νοσηλευομένην 7 ἐπιτρῖψαι] ἐπιθρέψαι ci. Cob. p. 229, inut., cf. § 266 8 τε om. V 8 sq. ἀπολείπων] ἀποπλέων ci. Mend., bene 16 sq. et p. 572, 1 Καικίνα Schw., *Cecina* C, κεκήνα Bbf, κεκίννα a, μαικήνα V 19 ἀσπασόμενος] h. l. lacunam esse ci. Mend., iniuria, opinor

---

14. est L. Cocceius Nerva cos. suff. a. 715/39, cf. Borghesi I p. 433 sqq. (= Groag ap. Pauly-Wissowa 4, 1 p. 130 n. 12)

40 a. C.
δὲ τοῖς πάλαι διὰ Καικίνα· καὶ εἰ βούλει, λάβε τὰ
254 *ἀντίγραφα". ὃ μὲν οὕτως ἐπεχλεύασεν, ὁ δὲ Κοκκήιος*
οὐκ εἴα πω τὸν Καίσαρα καλεῖν ἐχθρόν, ἔς τε Λεύκιον
καὶ τοὺς ἄλλους Ἀντωνίου φίλους τοιόνδε γεγενημένον.
255 *ὃ δέ "ἐκ Βρεντεσίου με", φησίν, "ἀποκλείων καὶ τὰ*
ἐμὰ ἔθνη καὶ τὸν Καληνοῦ στρατὸν ἀφαιρούμενος ἔτι
τοῖς φίλοις ἐστὶν εὔνους μόνοις· οὐδὲ τοὺς φίλους
ἐμοὶ περισώζειν ἔοικεν, ἀλλὰ ταῖς εὐεργεσίαις ἐχθρο-
ποιεῖν". καὶ ὁ Κοκκήιος, ἃ μὲν ἐπεμέμφετο μαθών,
οὐδὲν δὲ ἔτι ὀξυτέραν φύσιν ἐπερεθίσας, ᾤχετο πρὸς
256 *τὸν Καίσαρα. ὃ δὲ αὐτὸν ἰδὼν ἐν θαύματι ἐποιεῖτο,* **61**
ὅτι μὴ θᾶσσον ἔλθοι· "οὐ γάρ", ἔφη, "καὶ τὸν σὸν
ἀδελφόν, ἵν' ἐχθρὸς ᾖς μοι, περιέσωσα". ὃ δέ "πῶς",
ἔφη, "τοὺς μὲν ἐχθροὺς φίλους ποιῇ, τοὺς δὲ φίλους
ἐχθροὺς ἀποκαλεῖς τε καὶ τὸν στρατὸν ἀφαιρῇ καὶ τὰ
257 *ἔθνη"; καὶ ὁ Καῖσαρ "οὐ γάρ", ἔφη, "Καληνοῦ τελευ-*
τήσαντος ἐχρῆν ἐπὶ μειρακίῳ τῷ Καληνοῦ παιδὶ γενέ-
σθαι τοσαύτας ἀφορμάς, ἀπόντος ἔτι Ἀντωνίου· αἷς
καὶ Λεύκιος ἐπαρθεὶς ἐμάνη, καὶ Ἀσίνιος καὶ Ἀηνό-
βαρβος γειτονεύοντες ἐχρῶντο καθ' ἡμῶν. ἐπεὶ καὶ

5 ὃ δὲ etc.] *tum ille qui e Brundisio inquit me excluserit* C, unde ⟨ὁ⟩ ἐκ Βρ. ci. Mend., ἐμὲ quoque proponens pro με, at C aliter vertere non potuit, cf. Zerdik p. 60, qui etiam in hiatu offendit; praeter ⟨ὁ⟩ ἐκ pro ἔτι v. 6 εἴ τι voluit Fennema, Quaest. Parthicae, diss. Lugd. Bat. 1882, p. 117, comma ponens post μόνοις v. 7 13 περιέσωσα ante ἵν' coll. V 14 ποιῇ — 15 ἐχθροὺς om. iC 16 οὐ] ἦ ci. Musgr. 19 sq. ante ἐπαρθεὶς itemque cum Schw. post ἐχρῶντο ex C, qui vertit *desaeuiret* et *uterentur*, ⟨ἂν⟩ add. Mend., at ἐμάνη spectare videtur ad bellum Perusinum et ἐχρῶντο intellego 'uti conabantur' 19 ἐπαρθεὶς O, *irritatus* C, ἀνιαθεὶς af, ἀνισθεὶς b; ἂν αὖθις ci. Musgr., ⟨ἂν αὖθις⟩ ἐπαρθεὶς maluit Mend.

12 sq. τὸν σὸν ἀδελφόν] est M. Cocceius Nerva, L. Antonii proquaestor, cf. Borghesi I p. 435 sq. (= Groag ap. Pauly-Wissowa 4, 1 p. 131 n. 13)

40 a. C.

τὰ Πλάγκου τέλη κατὰ σπουδὴν κατέλαβον, ἵνα μὴ
οἴχοιτο πρὸς Πομπήιον· οἱ γοῦν ἱππεῖς αὐτῶν διέπλευ-
σαν ἐς Σικελίαν". καὶ ὁ Κοκκήιος "ἑτέρως", ἔφη, "τάδε 258
λογοποιούμενα οὐδὲ Ἀντώνιος ἐπίστευεν, ἕως [ἂν] ἀπ-
εκλείσθη τοῦ Βρεντεσίου καθάπερ πολέμιος". καὶ ὁ 259
Καῖσαρ οὐδὲν μὲν αὐτὸς ἔφη περὶ τοῦδε προστάξαι
(οὐδὲ γὰρ προμαθεῖν προσπλέοντα οὐδ' ἀφικέσθαι
μετὰ πολεμίων προσδοκῆσαι), Βρεντεσίους δὲ αὐτοὺς
καὶ τὸν ὑπολελειμμένον αὐτοῖς διὰ τὰς Ἀηνοβάρβου
καταδρομὰς ταξίαρχον αὐτοκελεύστους ἀποκλεῖσαι τὸν
Ἀντώνιον, συνθέμενον μὲν ἐχθρῷ κοινῷ Πομπηίῳ,
ἐπαγαγόντα δὲ Ἀηνόβαρβον φονέα τοῦ ἐμοῦ πατρός,
ψήφῳ καὶ κρίσει καὶ προγραφῇ κατεγνωσμένον καὶ
πολιορκήσαντα μὲν τὸ Βρεντέσιον μετὰ Φιλίππους,
πολιορκοῦντα δὲ ἔτι τὸν Ἰόνιον ἐν κύκλῳ, ἐμπρήσαντα
62 δὲ τὰς ἐμὰς ναῦς καὶ τὴν Ἰταλίαν λεηλατήσαντα. ὁ δέ 260
"σπένδεσθαι μέν", ἔφη, "συνεχωρήσατε ἀλλήλοις, πρὸς
οὓς ἂν ἐθέλητε· καὶ οὐδενὶ τῶν ἀνδροφόνων Ἀντώ-
νιος ἐσπείσατο, οὐδὲν ἔλασσον ἢ αὐτὸς σὺ τὸν σὸν
πατέρα τιμῶν. Ἀηνόβαρβος δὲ οὐκ ἔστι τῶν ἀνδρο- 261
φόνων, ἡ δὲ ψῆφος αὐτῷ κατ' ὀργὴν ἐπῆκται· οὐδὲ
γὰρ τῆς βουλῆς πω τότε μετεῖχεν. εἰ δ' ὡς φίλῳ Βρού-
του μὴ συγγνῶναι νομίζοιμεν, οὐκ ἂν φθάνοιμεν ὀλί-
γου δεῖν ἅπασι χαλεπαίνοντες; Πομπηίῳ δὲ οὐ συν- 262

---

1 μὴ] μοι, ut videtur, ab Mend. verbum finitum, inut. 4 ad λογοποιούμενα desideravit ἂν delevi, ἄρα scr. Mend., νῦν Bk. 7 ἀφίξεσθαι maluit Mend., ⟨ἂν⟩ ἀφικέσθαι Nauck 15 πολιορκοῦντα] *depraedantem* C, unde πορθοῦντα ci. Mend., sed cf. Kratt p. 31 21 ἡ δὲ] οὐδὲ iC 22 οὐδ' ante εἰ δ' add. i 24 interrogandi signum posuit Mend.

---

22 τῆς βουλῆς] senatum intellegunt Willems I p. 609 aliique, consilium coniurationis Kloevekorn p. 92, non recte

40 a. C.
ἔθετο μὲν συμμαχήσειν ὁ Ἀντώνιος, πολεμούμενος δ'
ὑπὸ σοῦ προσλήψεσθαι σύμμαχον ἢ καὶ σοὶ συναλλά-
ξειν, οὐδὲν ἀνήκεστον οὐδ' ἐκεῖνον εἰργασμένον. σὺ
δὲ καὶ τῶνδε τὴν αἰτίαν ἔχεις· εἰ γὰρ οὐκ ἐπολεμήθη
κατὰ τὴν Ἰταλίαν, οὐδ' ἂν οὗτοι πρεσβεύεσθαι ταῦτα
263 πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐθάρρουν". καὶ ὁ Καῖσαρ ἔτι ἐπι-
καλῶν "τὴν μὲν Ἰταλίαν", ἔφη, "κἀμὲ σὺν αὐτῇ, Μά-
νιος καὶ Φουλβία καὶ Λεύκιος ἐπολέμουν· ὁ δὲ Πομ-
πήιος οὐ πρότερον, ἀλλὰ νῦν Ἀντωνίῳ θαρρῶν ἐπι-
264 βέβηκε τῆς παραλίου". καὶ ὁ Κοκκήιος "οὐκ Ἀντωνίῳ
θαρρῶν", εἶπεν, "ἀλλὰ ὑπ' Ἀντωνίου πεμφθείς. οὐ γὰρ
ἐπικρύψω σε, ὅτι καὶ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν ἐπιδραμεῖται
ναυτικῷ πολλῷ ναυτικὸν οὐκ ἔχουσαν, εἰ μὴ διαλύ-
265 σεσθε ὑμεῖς". ὁ δὲ Καῖσαρ (οὐ γὰρ ἀμελῶς ἤκουσε
τοῦ τεχνάσματος) ἐπισχὼν ὀλίγον εἶπεν· "ἀλλ' οὐ χαι-
ρήσει Πομπήιος, κακὸς κακῶς καὶ νῦν ἐκ Θουρίων
266 ἐξελαθείς". καὶ ὁ Κοκκήιος τὰ ἀμφίλογα πάντα κατ-
ιδὼν ἐπῆγε τὸν Φουλβίας θάνατον καὶ τρόπον αὐτοῦ,
ὅτι πρὸς τὴν ὀργὴν Ἀντωνίου δυσχεράνασά τε νοσή-
σειε καὶ τὴν νόσον ἐπιτρίψειεν ὑπὸ τῆς δυσθυμίας,
οὐκ ἰδόντος αὐτὴν οὐδὲ νοσοῦσαν Ἀντωνίου, ὡς αἴτιον
τῇ γυναικὶ θανάτου γενόμενον· ἐκποδὼν δὲ κἀκείνης
γενομένης, οὐδενὸς ὑμῖν ἐνδεῖν ἔτι ἔφη "πρὸς ἀλλή-
λους πλὴν ἀληθεῦσαι, περὶ ὧν ὑπενοήσατε".

---

6 sq. *ἐπεγκαλῶν* O, unde *ἐγκαλῶν* maluit Mend., cf. ad § 247 7 *τὴν — αὐτῇ*] Mend. corrupta putavit, nisi forte scribendum esset *ἐξεπολέμουν* pro *ἐπολέμουν* (v. 8), cf. ad III § 220 18 ⟨*τὸν*⟩ *τρόπον* ci. Mend., cf. ad I § 351 19 sq. *τε νοσήσειε*] *νοσήσειέ τε* ci. Mend., probabiliter 20 *ἐπιτρίψειεν*] *ἐπιθρέψειεν* ci. Cob. p. 229, cf. § 249 22 *γενόμενον*] *γενέσθαι* scribendum aut lacunam statuendam ci. Mend., illud probabiliter. Kratt p. 8 *γενόμενον* retinet, vix recte 23 *ἐνδεῖ* scr. Bk., praeter rem, cf. Kratt p. 47, Zerdik p. 63

40 a. C.

63 *οὕτω καθομιλῶν τὸν Καίσαρα ὁ Κοκκήιος ἐκείνην* 267
τε τὴν ἡμέραν ἐξενίζετο παρ' αὐτῷ καὶ ἐδεῖτο ἐπιστεῖ-
λαί τι τῷ Ἀντωνίῳ, νεώτερον ὄντα πρεσβυτέρῳ. ὁ δὲ
πολεμοῦντι μὲν ἔτι οὐκ ἔφη γράψειν· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ-
νον· μέμψεσθαι δ' αὐτοῦ τῇ μητρί, ὅτι συγγενὴς οὖσα
καὶ προτιμηθεῖσα ἐκ πάντων ὑφ' αὐτοῦ, φύγοι τὴν
Ἰταλίαν καθάπερ οὐ τευξομένη πάντων ὡς παρ' υἱοῦ.
ὧδε μὲν καὶ ὁ Καῖσαρ ἐτέχναζε καὶ ἐπέστελλε τῇ 268
Ἰουλίᾳ. ἐξιόντι δὲ τοῦ στρατοπέδου τῷ Κοκκηίῳ πολλοὶ
τῶν ταξιάρχων τὴν γνώμην ἐξέφερον τοῦ στρατοῦ.
ὁ δὲ καὶ τἆλλα καὶ τόδε αὐτὸ τῷ Ἀντωνίῳ μετ-
έφερεν, ἵνα εἰδείη πολεμήσοντας οὐ συντιθεμένῳ. συν- 269
εβούλευεν οὖν Πομπήιον μὲν ἐς Σικελίαν ἐξ ὧν ἐπόρθει
μετακαλεῖν, Ἀηνόβαρβον δέ ποι πέμπειν, ἕως αἱ συν-
θῆκαι γένοιντο. παρακαλούσης δὲ καὶ τῆς μητρὸς ἐς 270
ταῦτα τὸν Ἀντώνιον (γένει γὰρ ἦν ἐκ τῶν Ἰουλίων),
ᾐσχύνετο Ἀντώνιος, εἰ μὴ γενομένων τῶν συμβάσεων
τὸν Πομπήιον αὖθις ἐς συμμαχίαν καλοίη. τῆς δὲ μη- 271
τρὸς οὐκ ἀπελπιζούσης αὐτὰς ἔσεσθαι καὶ Κοκκηίου
ἰσχυριζομένου τε περὶ αὐτῶν καὶ ἐλπιζομένου τι πλέον
εἰδέναι, ὁ Ἀντώνιος ἐνεδίδου καὶ τὸν Πομπήιον ἀνα-
χωρεῖν ἐκέλευεν ἐς Σικελίαν, ὡς ἐπιμελησόμενος τῶν
συγκειμένων, καὶ Ἀηνόβαρβον ἔπεμπεν ἡγεῖσθαι Βι-
θυνίας.

---

5 *μέμψασθαι* i 6 *ὑφ' αὐτοῦ* cum C scr. Mend., *ὑπ' αὐτοῦ* Oi 10 *multi ex praefectis et ordinum primoribus* C (item *ταξιαρχῶν, καὶ τὴν γνώμην* hab. A ex errore), unde *πολλοὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ ταξιαρχῶν καὶ τὴν γνώμην* ci. Schw. et *πολλοὶ τῶν ταξιάρχων καὶ ἡγεμόνων τὴν γνώμην* Mend.; ceterum *ταξιαρχῶν* Oi 22 *ἐπιμελησόμενος* ⟨*αὐτὸς*⟩ malim cum Mend.

---

16 *ἐκ τῶν Ἰουλίων*] cf. ad II § 599

40 a. C.
272 ὧν ὁ στρατὸς ὁ τοῦ Καίσαρος αἰσθανόμενοι πρέ- 64
σβεις εἵλοντο τοὺς αὐτοὺς ἐς ἀμφοτέρους, οἳ τὰ μὲν
ἐγκλήματα αὐτῶν ἐπέσχον ὡς οὐ κρῖναι σφίσιν, ἀλλὰ
διαλλάξαι μόνον ᾑρημένοι, σφίσι δ' αὐτοῖς προσελόμε-
νοι Κοκκήιον μὲν ὡς οἰκεῖον ἀμφοῖν, ἐκ δὲ τῶν Ἀν-
τωνίου Πολλίωνα καὶ Μαικήναν ἐκ τῶν Καίσαρος,
ἔγνωσαν Καίσαρι καὶ Ἀντωνίῳ πρὸς ἀλλήλους ἀμνη-
στίαν εἶναι τῶν γεγονότων καὶ φιλίαν ἐς τὸ μέλλον.
273 ὑπογύως δὲ Μαρκέλλου τεθνεῶτος, ὃς τὴν ἀδελφὴν
Καίσαρος εἶχεν Ὀκταουίαν, ἐδικαίουν οἱ διαλλακταὶ τὴν
Ὀκταουίαν Ἀντωνίῳ τὸν Καίσαρα ἐγγυῆσαι. καὶ ὃ μὲν
αὐτίκα ἐνηγγύα, καὶ ἠσπάζοντο ἀλλήλους, καὶ βοαὶ παρὰ
τοῦ στρατοῦ καὶ εὐφημίαι πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν ἦσαν
ἄπαυστοι δι' ὅλης τε τῆς ἡμέρας καὶ ἀνὰ τὴν νύκτα
274 πᾶσαν· ὁ δὲ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος τὴν Ῥωμαίων 65
αὖθις ἀρχὴν ἐφ' ἑαυτῶν ἐμερίσαντο ἅπασαν, ὅρον μὲν
εἶναι σφίσι Σκόδραν πόλιν τῆς Ἰλλυρίδος, ἐν μέσῳ
τοῦ Ἰονίου μυχοῦ μάλιστα δοκοῦσαν εἶναι, ταύτης δ'
ἔχειν τὰ μὲν πρὸς ἕω πάντα τὸν Ἀντώνιον ἔθνη τε
καὶ νήσους ἕως ἐπὶ ποταμὸν Εὐφράτην ἄνω, τὰ δὲ
ἐς δύσιν τὸν Καίσαρα μέχρι ὠκεανοῦ. Λιβύης δὲ Λέ-
275 πιδον ἄρχειν, καθὰ Καῖσαρ ἐδεδώκει. πολεμεῖν δὲ
Πομπηίῳ μὲν Καίσαρα, εἰ μή τι συμβαίνοι, Παρθυ-

---

2 ἐς om. V 3 ἐπέσχον] *οὐκ εἴων ἐξελέγχειν οἱ φίλοι τὴν πρόφασιν* Plut. Ant. c. 30 5 *οἰκεῖον* scripsi, *κοινὸν* Oi, *communem utriusque amicum* C, *κοινὸν ἀμφοῖν* ⟨*φίλον*⟩ ci. Mend. 6 *μουκήναν* B (*κ* corr. ex *μ*) 9 *μαρκέλλου δὲ ὑπογύως* V, quod prob. Mend. 12 *ἠγγύα* scr. Mend., cf. ad II § 50 17 *Σκόδραν πόλιν* Palmerius, *κοδρόπολιν* libri 20 *τὸν* ante *ποταμὸν* add. i, cf. ad II § 631 23 *ni una conuenirent* C, i. e. *εἰ μή τι συμβαίνοιεν*

---

10 *Ὀκταουίαν*] cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 102 adn. 13

40 a. C.

αίοις δὲ Ἀντώνιον, ἀμυνόμενον τῆς ἐς Κράσσον παρασπονδήσεως. Ἀηνοβάρβῳ δ' εἶναι πρὸς Καίσαρα συμβάσεις τὰς πρὸς Ἀντώνιον γενομένας. στρατὸν δὲ ἐκ τῆς Ἰταλίας προσκαταλέγειν ἀκωλύτως ἴσον ἑκάτερον.

αἵδε μὲν ἦσαν αἱ τελευταῖαι Καίσαρί τε καὶ Ἀντω- 276
νίῳ γενόμεναι συμβάσεις. καὶ εὐθὺς ἐς τὰ ἐπείγοντα τοὺς φίλους ἑκάτερος αὐτῶν περιέπεμπεν, Οὐεντίδιον μὲν ἐς τὴν Ἀσίαν Ἀντώνιος, ἀναστέλλειν Παρθυαίους τε καὶ Λαβιηνὸν τὸν Λαβιηνοῦ, μετὰ τῶν Παρθυαίων ἐν ταῖσδε ταῖς ἀσχολίαις Συρίαν τε καὶ τὰ μέχρι τῆς Ἰωνίας ἐπιδραμόντα. ἃ μὲν δὴ Λαβιηνός τε καὶ Παρθυαῖοι δράσαντες ἔπαθον, ἡ Παρθυικὴ δηλώσει γραφή·

66 Ἕλενον δὲ στρατηγὸν Καίσαρος, σὺν ὁρμῇ κατασχόντα 277
Σαρδοῦς, αὖθις ἐξέβαλε τῆς Σαρδοῦς Μηνόδωρος ὁ Πομπηίου, καὶ τῷδε μάλιστα χαλεπαίνων ὁ Καῖσαρ οὐκ ἐδέχετο τὰς πείρας Ἀντωνίου συνάγοντος αὐτῷ Πομπήιον. ἐς δὲ Ῥώμην παρελθόντες ἐτέλουν τοὺς γάμους. 278
καὶ ὁ Ἀντώνιος Μάνιον μὲν ἔκτεινεν ὡς ἐρεθίσαντά τε Φουλβίαν ἐπὶ διαβολῇ Κλεοπάτρας καὶ τοσῶνδε αἴτιον γενόμενον, Καίσαρι δὲ ἐνέφηνε Σαλουιδιηνόν, τὸν ἡγούμενον τῷ Καίσαρι τοῦ περὶ Ῥοδανὸν στρατοῦ, ἀπόστασιν ἰδίᾳ βουλεῦσαι καί οἱ περὶ τοῦδε προσπέμψαι περικαθημένῳ τὸ Βρεντέσιον. καὶ ὃ μὲν τόδε 279
ἐξεῖπεν οὐ πρὸς πάντων ἐπαινούμενον, εὐφυὴς ὢν ἄρα καὶ ταχὺς ἐς εὔνοιαν· ὁ δὲ Καῖσαρ αὐτίκα τὸν Σαλουιδιηνὸν ἐκάλει κατὰ σπουδήν, ὡς ἐπὶ δή τι μό-

---

1 ἀμυνούμενον ci. Mend., cf. praef. 4 ἴσον ἀκωλύτως V 12 ἔδρασάν τε καὶ ἔπαθον ci. Mend. Παρθικὴ maluit Schw., cf. ad § 39 22 ἰδίου b 24 ἐπαινούμενος malim cum Schw., contra Kratt p. 8

---

6 εὐθὺς] cf. Bürcklein, Quellen u. Chronologie der röm.-parth. Feldzüge 713—18 p. 51 sqq.

40 a.C.
νου χρῄζων καὶ εὐθὺς ἐκπέμψων αὖθις ἐς τὸν στρα-
τόν, καὶ ἐλθόντα ἔκτεινε διελέγξας καὶ τὸν ὑπ' αὐτῷ
στρατὸν ὡς ὕποπτον ὄντα ἔχειν ἔδωκεν Ἀντωνίῳ.
280 Ῥωμαίους δ' ὁ λιμὸς ἐπίεζεν, οὔτε τῶν ἑῴων ἐμ- 67
πόρων ἐπιπλεόντων δέει Πομπηίου καὶ Σικελίας, οὔτε
τῶν ἐκ δύσεως διὰ Σαρδὼ καὶ Κύρνον ἐχομένας ὑπὸ
τῶν Πομπηίου, οὔτ' ἐκ τῆς περαίας Λιβύης διὰ τοὺς
281 αὐτοὺς ἑκατέρωθεν ναυκρατοῦντας. ἐπετετίμητο δὴ
πάντα, καὶ τῶνδε τὴν αἰτίαν ἐς τὴν ἔριν τῶν ἡγεμό-
νων ἀναφέροντες ἐβλασφήμουν αὐτοὺς καὶ ἐς διαλύσεις
πρὸς Πομπήιον ἐπέσπερχον. οὐκ ἐνδιδόντος δὲ τοῦ
Καίσαρος οὐδ' ὥς, ὁ Ἀντώνιος αὐτὸν ἠξίου ταχύνειν
282 γε τὸν πόλεμον διὰ τὴν ἀπορίαν. χρημάτων δ' ἐς αὐ-
τὸν οὐκ ὄντων προυτέθη διάγραμμα, εἰσφέρειν ἐπὶ
μὲν τοῖς θεράπουσι τοὺς κεκτημένους ὑπὲρ ἑκάστου
τὸ ἥμισυ τῶν πέντε καὶ εἴκοσι δραχμῶν ὡρισμένων
ἐς τὸν πόλεμον τὸν Κασσίου τε καὶ Βρούτου, ἐσφέ-
ρειν δὲ καὶ μοῖραν τοὺς ἐκ διαθήκης τι καρπου-
283 μένους. τοῦτο τὸ γράμμα σὺν ὁρμῇ μανιώδει καθεῖλεν
ὁ δῆμος ἀγανακτῶν, εἰ τὰ κοινὰ ταμιεῖα κεκενωκότες
καὶ τὰ ἔθνη σεσυληκότες καὶ τὴν Ἰταλίαν αὐτὴν ἐσφο-
ραῖς καὶ τέλεσι καὶ δημεύσεσι καταβαρήσαντες οὐκ
ἐς πολέμους οὐδ' ἐς ἐπίκτητον ἀρχήν, ἀλλ' ἐς ἰδίους
ἐχθροὺς ὑπὲρ οἰκείας δυναστείας, ὑπὲρ ἧς δὴ καὶ προ-
γραφὰς καὶ σφαγὰς καὶ λιμὸν ἐκ τῶνδε πανώδυνον

---

3 ἔδωκεν] ἐδόκουν i (in f εν supra ουν a m. 2 add.) 5 καὶ Σικελίας] κρατοῦντος Σικελίας ci. Mend. 7 τῶν] τοῦ V, sed suprascr. a m. 1 τῶν 16 ⟨τῶν⟩ ὡρισμένων scr. Bk., sed cf. ad I § 172 18 τι] τε i 19 an διάγραμμα? 20 εἰ ⟨οἱ⟩ τὰ ci. Mend. 23 πολεμίους ci. Mend., bene ἐς ἐπίκτησιν ἀρχῆς desidero cum Mend. 25 ἐκ τῶνδε corruptum putavit Mend., sed cf. § 294

40 a. C.

γεγονέναι, ἔτι καὶ τὰ λοιπὰ περιδύοιεν αὐτούς. συν- 284
ιστάμενοί τε ἐβόων καὶ τοὺς οὐ συνισταμένους ἔβαλ-
λον καὶ ἠπείλουν διαρπάσειν αὐτῶν τὰς οἰκίας καὶ
68 καταπρήσειν, ἕως τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν ἠρέθιστο, ὁ δὲ
Καῖσαρ σὺν τοῖς φίλοις καὶ ὀλίγοις ὑπασπισταῖς ἐς
μέσους ἦλθεν, ἐντυχεῖν τε βουλόμενος καὶ τὴν μέμψιν
ἐκλογίσασθαι. οἳ δὲ αὐτὸν εὐθὺς ὀφθέντα ἔβαλλόν τε 285
ἀφειδῶς πάνυ καὶ οὐδ᾽ ὑπομένοντα καὶ ἑαυτὸν ἐμ-
παρέχοντα καὶ τιτρωσκόμενον ᾐδοῦντο. πυθόμενος δ᾽ 286
ὁ Ἀντώνιος ἐβοήθει κατὰ σπουδήν. οἳ δὲ καὶ τόνδε,
κατιόντα τὴν ἱερὰν ὁδόν, οὐκ ἔβαλλον μὲν ὡς ἕτοιμον
ἐς τὰς Πομπηίου διαλύσεις, ἀναχωρεῖν δὲ ἐκέλευον·
καὶ οὐ πειθόμενον, τότε ἔβαλλον. ὃ δὲ ὁπλίτας πλέο- 287
νας, οἳ ἦσαν ἔξω τοῦ τείχους, ἐκάλει. καὶ οὐ παριέν-
των οὐδ᾽ ὣς αὐτόν, οἱ μὲν ὁπλῖται διαιρεθέντες ἐς
τὰ πλάγια τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς ἀγορᾶς ἐπεχείρουν ἐκ
τῶν στενωπῶν καὶ τὸν ἐντυχόντα ἀνῄρουν· οἳ δ᾽ οὐκ-
έτι εὐμαρῶς οὐδὲ φυγεῖν ἐδύναντο, βεβυσμένοι τε
ὑπὸ πλήθους καὶ διαδρομὴν οὐκέτι ἔχοντες, ἀλλὰ φό-
νος ἦν καὶ τραύματα καὶ ἀπὸ τῶν τεγῶν οἰμωγαὶ
καὶ βοαί. καὶ ὁ Ἀντώνιος μόλις τε παρῆλθε, καὶ τοῦ 288
κινδύνου τὸν Καίσαρα περιφανῶς δὴ τότε μάλιστα
οὗτος ἐξείλετο καὶ ἐς τὴν οἰκίαν περιέσωσε. δια-
φυγόντος δέ ποτε τοῦ πλήθους τὰ νεκρά, ἵνα μὴ
ἐνοχλοίη θεωρούμενα, ἐς τὸν ποταμὸν ἀπερριπτεῖτο·
καὶ ἕτερον πένθος ἦν δρωμένων ἀνὰ τὸ ῥεῦμα, καὶ 289

---

1 *περιδύοιεν* Musgr. (cf. IV § 191, V § 289), *περιδεύοιεν* i, *περιοδεύοιεν* O *αὐτοὺς* Oi, corr. Mend. 7 *ἐκλογήσασθαι* ne cum Budaeo conicias, cf. Schw. t. III p. 687, ceterum *ἐκλογίσασθε* B 14 sq. *παριόντων* i 15 *αὐτὸν*] *αὐτῶν* OC 17 sq. *οὐκέτ᾽* B 19 *οὐκέτι*] *οὐκ* cum V maluit Mend. 24 *ποτε* om. V 25 *ἐνοχλοίη* Schw., *ἐνοχλοῖ* O, *ἐνοχλῇ* i

40 a. C.

περιδυόντων αὐτὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ ὅσοι μετ' αὐτῶν κακοῦργοι τὰ εὐσχήμονα μάλιστα ὡς οἰκεῖα ἔφερον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπαύετο σὺν φόβῳ τε καὶ μίσει τῶν ἡγουμένων, ὁ δὲ λιμὸς ἤκμαζε, καὶ ὁ δῆμος ἔστενε καὶ ἡσύχαζεν.

290 *ὁ δ' Ἀντώνιος ἐδίδασκε τοὺς Λίβωνος οἰκείους Λί-* 69
39 a. C. *βωνα καλεῖν ἐκ Σικελίας ἐπὶ συνησθήσει τοῦ κήδους, ἐργασόμενόν τι καὶ μεῖζον· τὸ δ' ἀσφαλὲς τῷ Λίβωνι ἀνεδέχετο αὐτός. οἳ μὲν δὴ ταχέως ἐπέστελλον, καὶ ὁ*
291 *Πομπήιος τῷ Λίβωνι συνεχώρει. ἀφικόμενος δὲ ὁ Λίβων ἐς νῆσον ὡρμίσθη τὰς Πιθηκούσας, ἣ νῦν ἐστιν Αἰναρία. καὶ μαθὼν ὁ δῆμος αὖθις ἠθροίζετο καὶ παρεκάλει σὺν ὀλοφύρσει τὸν Καίσαρα πέμψαι Λίβωνι πίστιν, πρεσβεύειν ἐθέλοντι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ εἰρήνης. καὶ ὃ μὲν ἄκων ἔπεμπεν, ὁ δὲ δῆμος καὶ Μουκίαν, τὴν μητέρα τοῦ Πομπηίου, καταπρήσειν ἀπειλοῦντες,*
292 *ἐξέπεμπον ἐργασομένην διαλύσεις. Λίβων μὲν δὴ συνεὶς τῶν ἐχθρῶν ἐνδιδόντων ἠξίου τοὺς ἡγεμόνας αὐτοὺς συνελθεῖν ὡς ἀλλήλοις ἐνδώσοντας, ὅ τι ἂν δοκῇ· βιασαμένου δὲ καὶ ἐς τοῦτο τοῦ δήμου, ἐξῄεσαν ἐς Βαΐας ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος.*

293 *Πομπήιον δὲ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ὁμαλῶς ἔπειθον* 70
ἐς τὴν εἰρήνην, Μηνόδωρος δὲ ἀπὸ Σαρδοῦς ἐπέστελλεν ἢ πολεμεῖν ἐγκρατῶς ἢ βραδύνειν ἔτι, ὡς τοῦ λι-

---

2 *ἀσχήμονα* O 2 sq. *ἐφέροντο* ci. Mend. 7 *ἐπὶ συνησθήσει* Oi, quod omnino non Graecum, *ἐπὶ συνθέσει* ci. Musgr., probavit Mend., quamquam Cass. D. 48, 16, 3 iam priore anno Scriboniam ductam esse rettulisset. Conicio *ἐπὶ συνησθῆναι* sc. *τῷ Καίσαρι*, cf. ad genet. Maced. 17 9 *ἀπέστελλον* i 16 ⟨*τὴν οἰκίαν*⟩ *καταπρήσειν* ci. Regling

---

11 *Πιθηκούσας*] cf. Nissen, Ital. Landesk. II, 2 p. 729

39 a. C.

*μοῦ σφῶν προπολεμοῦντος καὶ τῶν συμβάσεων, εἰ
καραδοκοίη, κρεισσόνων ἐσομένων· Μοῦρκόν τε τούτοις
ἐνιστάμενον ὑποβλέπειν ἐκέλευεν ὡς ἀρχὴν αὐτῷ περι-
κτώμενον. ὃ δὲ καὶ τέως τὸν Μοῦρκον διά τε ἀξίωμα* 294
*καὶ γνώμην ἐγκρατῆ βαρυνόμενος ἔτι μᾶλλον ἐκ τῶνδε
ἀπερρίπτει, καὶ οὐδὲν ἦν, ὅ τι Μούρκῳ προσεῖχεν, ἕως
ὁ μὲν Μοῦρκος ἀχθόμενος ἐς Συρακούσας ὑπεχώρει
καί τινας ἰδὼν φύλακας ἑπομένους ἐκ Πομπηίου, φα-
νερῶς αὐτὸν ἐν τοῖς φύλαξιν ἐλοιδόρει. ὃ δὲ χιλίαρ-* 295
*χον καὶ λοχαγὸν αὐτοῦ Μούρκου διαφθείρας ἔπεμψεν
ἀνελεῖν αὐτὸν καὶ φάσκειν ὑπὸ θεραπόντων ἀνῃρῆ-
σθαι· ἔς τε πίστιν τῆς ὑποκρίσεως τοὺς θεράποντας
ἐσταύρου. οὐ μὴν ἐλάνθανε δεύτερον ἐπὶ Βιθυνικῷ* 296
*τόδε μύσος ἐργασάμενος, περὶ ἄνδρα καὶ τὰ πολέμια
λαμπρὸν καὶ τῆς αἱρέσεως ἐγκρατῆ φίλον ἀπ' ἀρχῆς
καὶ ἐς αὐτὸν Πομπήιον εὐεργέτην τε ἐν Ἰβηρίᾳ γενό-
μενον καὶ ἑκόντα ἐλθόντα ἐς Σικελίαν.*

71 *Μοῦρκος μὲν δὴ τεθνήκει, τῶν δ' ἄλλων τὸν* 297
*Πομπήιον ἐς τὰς διαλύσεις ἐπειγόντων καὶ τὸν Μηνό-
δωρον διαβαλλόντων ἐς φιλαρχίαν ὡς οὐκ εὐνοίᾳ τοῦ
δεσπότου μᾶλλον ἢ ὅπως αὐτὸς ἄρχοι στρατοῦ καὶ χώ-
ρας ἐνιστάμενον, ἐνδοὺς ὁ Πομπήιος ἐς τὴν Αἰναρίαν
διέπλει ναυσὶ πολλαῖς ἀρίσταις, ἑξήρους λαμπρᾶς ἐπι-
βεβηκώς. καὶ Δικαιάρχειαν μὲν οὕτω σοβαρῶς παρ-* 298
έπλευσε περὶ ἑσπέραν, ἐφορώντων τῶν πολεμίων· ἅμα

---

2 *καραδοκοίη* Herw. p. 76 et Fennema (v. ad § 255) p. 117, *καὶ δοκοίη* (*δοκείη* i) libri *τε*] *δὲ* b[2] in mg. 3 *αὐτῷ* Bi (V?), corr. Bk. 6 *ἦν, ὅ τι*] *ἔτι* ci. Cob. p. 285, vix recte 10 *ἔπεμψεν*] *ἔπεισεν* ci. Mend., at illud bene habet, cum Pompeius non fuerit Syracusis 17 *καὶ* ante *ἐλθόντα* add. i

---

13 *ἐπὶ Βιθυνικῷ*] A. Pompeius Bithynicus (cf. ad IV § 354) a S. Pompeio necatus est, cf. Cass. D. 48, 19, 1 (cf. 17, 4 sqq.), Liv. epit. 128

39 a. C.
δὲ ἔξω, καταπηχθέντων σταυρῶν ἐξ ὀλίγου διαστήματος ἐν τῇ θαλάσσῃ, σανίδες τοῖς σταυροῖς ἐπετέθησαν, καὶ [διὰ] τῶνδε τῶν καταστρωμάτων ὁ μὲν Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος παρῆλθον ἐς τὸ πρὸς τῇ γῇ πεποιημένον, ὁ δὲ Πομπήιος καὶ ὁ Λίβων ἐς τὸ πελαγιώτερον, ὀλίγου ῥεύματος αὐτοὺς διείργοντος μὴ κεκραγότας ἀλλή-
299 λων ἀκούειν. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν Πομπήιος ἐπὶ κοινωνίᾳ τῆς ἀρχῆς ἥκειν ᾤετο ἀντὶ Λεπίδου, οἱ δὲ ὡς κάθοδον αὐτῷ δώσοντες μόνην, τότε μὲν ἐπ' οὐδενὶ ἔργῳ διεκρίθησαν, διαπομπαὶ δὲ συχναὶ τῶν φίλων ἦσαν ἐπὶ
300 ποικίλαις ἑκατέρων προκλήσεσιν. ᾔτει δ' ὁ Πομπήιος τῶν προγεγραμμένων τε καὶ οἱ συνόντων τοῖς μὲν ἀνδροφόνοις Γαΐου Καίσαρος φυγὴν ἄδολον, τοῖς δὲ λοιποῖς κάθοδόν τε ἔντιμον καὶ τὰς οὐσίας, ἃς ἀνα-
301 λώκεσαν. ἐπειγόμενοι δὲ ἐς τὰς συμβάσεις ὑπό τε τοῦ λιμοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου, ἐς τὸ τέταρτον μόλις ἐνεδίδουν ὡς ὠνησόμενοι παρὰ τῶν ἐχόντων· καὶ τοῖς προγεγραμμένοις αὐτοῖς περὶ τούτων ἐπέστελλον, ἐλπίζον-
302 τες αὐτοῖς αὐτοὺς ἀγαπήσειν. οἱ δὲ ἐδέχοντο πάντα, ἐπεὶ καὶ Πομπήιον αὐτὸν ἐδεδοίκεσαν ἤδη διὰ τὸ Μούρκου μύσος· καὶ προσιόντες τῷ Πομπηίῳ συνθέσθαι παρεκάλουν, ὅτε καὶ τὴν ἐσθῆτα κατερρήξατο ὁ Πομπήιος ὡς καὶ τῶνδε προδιδόντων αὐτόν, ὧν προμάχεται, καὶ θαμινὰ τὸν Μηνόδωρον ὡς στρατηγικὸν
303 καὶ μόνον εὔνουν ἀνεκάλει. Μουκίας δὲ αὐτὸν τῆς **72**

---

3 *διὰ* del. Mend., *δύο* scripserat Schw. 6 *αὐτοῖς* i ⟨*ὡς*⟩ *μὴ* malim cum Schw., ⟨*τοῦ*⟩ *μὴ* ci. Mend., cf. § 370 8 *ἥκειν* om. V 14 sq. *ἀναλώκεσαν*] *perdidissent* C, unde *ἀπώλεσαν* vel *ἀπωλέκεσαν* (immo *ἀπωλωλέκεσαν*) ci. Schw., probabiliter 16 *ὑπὸ* om. V 19 *αὐτοῖς*, *οἷς* corr. ex *οὓς*, B, delendum ci. Mend.; fort. scribendum *τούτοις* *αὐτοὺς*, *αυ* corr. ex *ου*, B 21 *μύσος*] *μῖσος* ab[2] 23 *αὐτόν* Oi, correxi

39 a. C.

μητρὸς καὶ Ἰουλίας τῆς γυναικὸς ἐναγουσῶν, αὖθις
οἱ τρεῖς συνῆλθον ἐς τὸ ἀμφίκλυστον Δικαιαρχέων
χῶμα, περιορμουσῶν τῶν φυλακίδων νεῶν, καὶ συν-
έβησαν ἐπὶ τοῖσδε· λελύσθαι μὲν τὸν πόλεμον αὐτοῖς 304
καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ τὰς ἐμπορίας
ἀκωλύτους εἶναι πανταχοῦ, Πομπήιον δὲ τὰς φρουρὰς
ἐξαγαγεῖν, ὅσαι κατὰ τὴν Ἰταλίαν εἰσί, καὶ μηκέτι τοὺς
ἀποδιδράσκοντας οἰκέτας ὑποδέχεσθαι μηδ' ἐφορμεῖν
ναυσὶ τὴν ἀκτὴν τῆς Ἰταλίας, ἄρχειν δὲ Σαρδοῦς καὶ 305
Σικελίας καὶ Κύρνου καὶ ὅσων ἄλλων εἶχεν ἐς τότε
νήσων, ἐς ὅσον ἄρχοιεν τῶν ἑτέρων Ἀντώνιός τε καὶ
Καῖσαρ, πέμποντα Ῥωμαίοις τὸν ἐκ πολλοῦ τεταγμένον
αὐταῖς φέρειν σῖτον, ἐπιλαβεῖν δὲ καὶ Πελοπόννησον
ἐπὶ ταύταις, ὑπατεῦσαι δ' ἀπόντα, δι' ὅτου κρίνοι τῶν
φίλων, καὶ τῆς μεγίστης ἱερωσύνης ἐς τοὺς ἱερέας ἐγ-
γραφῆναι. καὶ τάδε μὲν εἶναι Πομπηίῳ, κάθοδον δὲ 306
τοῖς ἔτι φεύγουσι τῶν ἐπιφανῶν, πλὴν εἴ τις ἐπὶ τῷ
φόνῳ Γαΐου Καίσαρος ψήφῳ καὶ κρίσει κατέγνωσται·
καὶ τῆς περιουσίας τοῖς μὲν ἄλλοις, ὅσοι κατὰ φόβον
ἔφευγον καὶ τὰ ὄντα αὐτοῖς ἐκ βίας ἀπωλώλει, τὸ ἐν-
τελὲς ἀποδοθῆναι χωρὶς ἐπίπλων, τοῖς δὲ προγεγραμ-
μένοις μοῖραν τετάρτην. καὶ τῶν ἐστρατευμένων τῷ 307
Πομπηίῳ τοὺς μὲν οἰκέτας ἐλευθέρους εἶναι, τοῖς δ'

1 Ἰουλίας iure susp. Schw., *Mucia ac Iulia Antonii matre compellentibus* vertit C, errorem correcturus. Desideramus Σκριβωνίας, sed fort. est mendum Appiani ipsius 2 Δικαιαρχέων Musgr. et Schw., δὴ καὶ ἀρχαῖον libri 9 τῇ ἀκτῇ ci. Musgr., hoc aut μηδὲ πορθεῖν pro μηδ' ἐφορμεῖν (v. 8) ci. Mend. 10 ἔχει ci. Mend., sed ita efficitur hiatus, et εἶχεν defenditur verbis ἐς τότε 11 ἐς ante ὅσον cum b om. Bk.

2 sq. ἐς τὸ — Δικαιαρχέων χῶμα] cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p 105 adn. 20 15 τῆς μεγίστης ἱερωσύνης] intellege auguratum, cf. Mommsen, Hermes 30 (1895) p. 460 sq.

39 a. C.
ἐλευθέροις, ὅτε παύσαιντο τῆς στρατείας, τὰ αὐτὰ δοθῆ-
ναι γέρα τοῖς ἐστρατευμένοις Καίσαρί τε καὶ Ἀντωνίῳ.
308 ἐς ταῦτα συνέβησαν καὶ ταῦτα συνεγράψαντο καὶ 73
ἐσημήναντο καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις φυλάσσειν ἔπεμ-
ψαν ἐς Ῥώμην. ἐξένιζον δ' ἀλλήλους αὐτίκα, περὶ τῆς
τάξεως διαλαχόντες, πρῶτος μὲν ἐπὶ ἑξήρους Πομπήιος
περιωρμισμένης ἐς τὸ χῶμα, ταῖς δὲ ἑξῆς Ἀντώνιός τε
καὶ Καῖσαρ, σκηνοποιησάμενοι καὶ οἵδε ἐπὶ τοῦ χώμα-
τος, πρόφασιν μὲν ὡς ἅπαντες ἐπὶ ἀκτῆς ἑστιῷντο,
309 τάχα δ' ἐς ἀσφάλειαν ἀνύποπτον. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὧς
εἶχον ἀμελῶς, ἀλλ' αἵ τε νῆες αὐτοῖς παρώρμουν, καὶ
οἱ φύλακες περιειστήκεσαν, καὶ οἱ περὶ τὸ δεῖπνον
310 αὐτὸ ἀφανῶς εἶχον ὑπεζωσμένα ξιφίδια. λέγεται δὲ
Μηνόδωρος ἑστιωμένων ἐν τῇ νηὶ τῶν ἀνδρῶν πέμ-
ψαι Πομπηίῳ, προτρέπων αὐτὸν ἐπιθέσθαι τοῖς ἀν-
δράσι καὶ τίσασθαι μὲν τῆς ἐς τὸν πατέρα καὶ τὸν
ἀδελφὸν ἁμαρτίας, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν πα-
τρῴαν δι' ὀξυτάτης ἀφορμῆς· ἐπιμελήσεσθαι γὰρ αὐτὸς
311 ἐν ταῖς ναυσὶν ὧν μηδένα διαφυγεῖν. ὃ δ' ἀποκρίνα-
σθαι τοῦ γένους ἅμα καὶ τῆς χρείας ἀξίως· "εἴθε Μηνό-
δωρον ἦν ἐργάσασθαι ταῦτα χωρὶς ἐμοῦ·" Μηνοδώρῳ
312 γὰρ ἁρμόζειν ἐπιορκεῖν, οὐ Πομπηίῳ. ἥρμοσαν δ' ἐν
τῷδε τῷ δείπνῳ τὴν Πομπηίου θυγατέρα, Λίβωνος
οὖσαν θυγατριδῆν, Μαρκέλλῳ τῷ προγόνῳ μὲν Ἀν-
313 τωνίου, ἀδελφιδῷ δὲ Καίσαρος. ἀπέφηναν δὲ τῆς ἐπ-
ιούσης ὑπάτους ἐς τετραετὲς Ἀντώνιον μὲν καὶ Λίβωνα

18 ἀφορμῆς] ὁρμῆς ci. Mend., potuit etiam ἐφορμῆς, sed cf. III § 261 ὀξέως σὺν ἀφορμῇ

26 ἐς τετραετὲς] haesit Willems I p. 607 adn. 1, sed cf. Mommsen, R. Staatsr. I³ p. 586 adn. 4, qui consules in annos 720/34—723/31 designatos esse docet

39 a. C.

πρώτους, ἀντικαθιστάντος ὅμως Ἀντωνίου, ὃν ἂν βού-
λοιτο, ἐπὶ δ' ἐκείνοις Καίσαρά τε καὶ Πομπήιον, εἶτα
Ἀηνόβαρβον καὶ Σόσιον, εἶτ' αὖθις Ἀντώνιόν τε καὶ
Καίσαρα, τρίτον δὴ τότε μέλλοντας ὑπατεύσειν καὶ ἐλπι-
ζομένους τότε καὶ ἀποδώσειν τῷ δήμῳ τὴν πολιτείαν.
74 *τάδε μὲν ἔπραξαν, καὶ διακριθέντες ἀλλήλων ὁ μὲν* 314
ἐς Σικελίαν ἔπλει, Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος ὥδευον
ἐς Ῥώμην. πυθόμεναι δὲ ἥ τε πόλις καὶ ἡ Ἰταλία,
ἐπαιάνιζον αὐτίκα ἅπαντες ὡς ἐπὶ εἰρήνῃ, πολέμου
τε ἀπαλλαγέντες ἐπιχωρίου καὶ ξεναγήσεως υἱῶν καὶ
φρουρῶν ὕβρεως καὶ θεραπόντων αὐτομολίας καὶ λεηλα-
σίας πεδίων καὶ γεωργίας ἀργίας, ὑπὲρ ἅπαντα δὲ τοῦ
λιμοῦ, πιέσαντος αὐτοὺς ἐς ἔσχατον, ὥστε παροδεύου-
σιν αὐτοῖς οἷα σωτῆρσιν ἐγίγνοντο θυσίαι· καὶ τὸ ἄστυ 315
ἔμελλεν ὑποδέξεσθαι περιφανῶς, εἰ μὴ νυκτός, ἐκκλί-
νοντες τὸ φορτικόν, ἔλαθον ἐς τὴν Ῥώμην ἐσελθόντες.
μόνοι δὲ ἤχθοντο, ὅσοι τὰ τῶν ἐλευσομένων σὺν Πομ- 316
πηίῳ χωρία κεκληρουχήκεσαν, ἡγούμενοι σφίσι τοὺς
γεωμόρους ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς παροικήσειν καί, εἴ
ποτε δυνηθεῖεν, ἐπιθήσεσθαι. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Πομπήιον 317
φυγάδες αὐτίκα, χωρὶς ὀλίγων, οἱ πλείους ἐν τῇ Δι-
καιαρχείᾳ τὸν Πομπήιον ἀσπασάμενοι κατέπλεον ἐς τὴν
Ῥώμην. καὶ ἑτέρα τοῦ πλήθους ἦν ἡδονὴ καὶ βοαὶ
ποικίλαι, τοσῶνδε οὕτως ἐπιφανῶν ἐξ ἀέλπτου περι-
σεσωσμένων.

1 *ἀντικαταστήσοντος* ci. Mend., bene, cf. etiam Loesch p. 521 *ὅμως* scripsi, *ὁμοίως* Oi, *e contra* vertit C, bene 3 *σόσιον* cum V scr. Mend., *σόσσιον* ceteri, quod fort. retinendum, cf. ad II § 352 et Boiss. ad Cass. D. 49, 22, 2 9 *ἐπαιάνιζον* V, *ἐπαιώνιζον*, *α* supra *ω* add., B, *ἐπαιώνιζον* i, cf. III § 285, IV § 13 10 *ἐπὶ χωρίου* B 15 *ὑποδέξεσθαι* B, et ita scripserat Mend., *ὑποδέξασθαι* V i, cf. ad I § 82 16 *ἐπελθόντες* i 21 sq. *δικαιαρχίᾳ* i

24 *τοσῶνδε — ἐπιφανῶν*] nomina v. ap. Drumann I² p. 314

39 a. C.

318 *ἐπὶ δὲ τούτοις ὁ μὲν Καῖσαρ ἐς τὴν Κελτικὴν ἐξ-* 75
ώρμα ταρασσομένην, ὁ δὲ Ἀντώνιος ἐπὶ τὸν πόλεμον
τῶν Παρθυαίων. καὶ αὐτῷ τῆς βουλῆς ψηφισαμένης
εἶναι κύρια, ὅσα ἔπραξέ τε καὶ πράξει, αὖθις στρατη-
γοὺς πανταχῇ περιέπεμπε καὶ τἆλλα ὡς ἐπενόει πάντα
319 *διεκόσμει. ἵστη δέ πῃ καὶ βασιλέας, οὓς δοκιμάσειεν,*
ἐπὶ φόροις ἄρα τεταγμένοις, Πόντου μὲν Δαρεῖον τὸν
Φαρνάκους τοῦ Μιθριδάτου, Ἰδουμαίων δὲ καὶ Σαμα-
ρέων Ἡρῴδην, Ἀμύνταν δὲ Πισιδῶν καὶ Πολέμωνα
320 *μέρους Κιλικίας καὶ ἑτέρους ἐς ἕτερα ἔθνη. τὸν δὲ*
στρατόν, ὅσος ἔμελλεν αὐτῷ συγχειμάσειν, περιουσιά-
σαι τε βουλόμενος καὶ γυμνάσαι, τοὺς μὲν αὐτῶν ἐπὶ
Παρθηνοὺς ἔπεμπεν, Ἰλλυρικὸν ἔθνος Ἐπιδάμνῳ πάρ-
οικον, προθυμοτάτους γενομένους Βρούτῳ, τοὺς δ᾽
ἐπὶ Δαρδανέας, ἕτερον Ἰλλυριῶν γένος, αἰεὶ Μακεδο-
νίαν ἐπιτρέχοντας· τοὺς δ᾽ ἐν Ἠπείρῳ μένειν ἐκέλευεν,
ὡς ἂν ἐν κύκλῳ πάντας ἔχῃ, μέλλων αὐτὸς ἐν Ἀθήναις
321 *χειμάσειν. ἔπεμπε δὲ καὶ Φούρνιον ἐς Λιβύην, τὰ ὑπὸ*
Σεξστίῳ τέλη τέσσαρα ἄξοντα ἐπὶ Παρθυαίους· οὐ γὰρ
πω πέπυστο αὐτὰ Λέπιδον ἀφῃρῆσθαι Σεξστίου.
322 *ταῦτα διαθέμενος ἐχείμαζεν ἐν ταῖς Ἀθήναις μετὰ* 76
τῆς Ὀκταουίας, καθὰ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ τῆς Κλεο-
πάτρας, τὰ μὲν ἐκ τῶν στρατοπέδων ἐπιστελλόμενα
ἐφορῶν μόνα, ἀφέλειαν δὲ ἰδιωτικὴν αὖθις ἐξ ἡγεμο-

---

4 *πράξει* Mend., *πράξειεν* O, *πράξοιεν* i 6 *εἵστη* i *πῃ* O, *ποι* i 8 *Ἰδουμαίων*] *Ἰουδαίων* ci. Musgr. 9 *Ἡρώδην* cum codd. vulgo, sed cf. Schürer, Gesch. d. jüd. Volkes I[3] p. 375 adn. 20 11 *συγχειμάσειν*] *συμμαχήσειν* V, *συγκινδυνεύσειν* ci. Mend. 13 *Παρθηνοὺς* Schw., *παρθυηνοὺς* O a f, *Parthienos* C, *παρθυαίους* b; cf. ad IV § 373 17 *ἔχοι* i 22 *τῆς* ante *Κλεοπάτρας* om. B

---

6 sqq. de his regulis cf. Gardthausen, Augustus I, 1 p. 242, II, 1 p. 123 sqq. adn. 21—24

39 a. C.
νίας καὶ σχῆμα τετράγωνον ἔχων καὶ ὑπόδημα Ἀττι-
κὸν καὶ θύρας ἠρεμούσας. ἔξοδοί τε ἦσαν ὁμοίως ἄνευ 323
σημείων αὐτῷ, σὺν δύο φίλοις καὶ σὺν ἀκολούθοις
δύο, ἐς διδασκάλων διατριβὰς ἢ ἀκροάσεις. καὶ τὸ
δεῖπνον ἦν Ἑλληνικὸν καὶ μεθ' Ἑλλήνων ἡ γυμνα-
σία πανηγύρεις τε σὺν θυμηδίᾳ μετὰ τῆς Ὀκταουίας·
πολὺς γὰρ καὶ ἐς τήνδε ἐρρύη, ταχὺς ὢν ἐς ἔρωτας
γυναικῶν. λήγοντος δὲ τοῦ χειμῶνος, ὥσπερ ἑτέρῳ 324
γενομένῳ, ἥ τε ἐσθὴς αὖθις καὶ μετὰ τῆς ἐσθῆτος ἡ 38 a. C.
ὄψις ἐνηλλάσσετο, καὶ πλῆθος ἦν ἀμφὶ τὰς θύρας
αὐτίκα σημείων τε καὶ ἡγεμόνων καὶ δορυφόρων, καὶ
φόβου πάντα μεστὰ καὶ καταπλήξεως· πρεσβεῖαί τ' ἐσ-
εδέχοντο, αἳ τέως ἠρέμουν κεκελευσμέναι, καὶ δίκαι
διεκρίνοντο, καὶ νῆες καθείλκοντο, καὶ ἡ ἄλλη παρα-
σκευὴ πᾶσα συνεκινεῖτο.

77 καὶ Ἀντώνιος μὲν ἀμφὶ ταῦτα ἦν, Καίσαρι δὲ καὶ 325
Πομπηίῳ διελύθησαν αἱ γενόμεναι σπονδαί, κατὰ μὲν
αἰτίας, ὡς ὑπενοεῖτο, ἑτέρας, αἱ δὲ ἐς τὸ φανερὸν
ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐκφερόμεναι αἵδε ἦσαν. Πελοπόννη- 326
σον Ἀντώνιος μὲν ἐδίδου Πομπηίῳ, κελεύων, ὅσα ἔτι
ὤφειλον αὐτῷ Πελοποννήσιοι δόντα ἢ αὐτὸν ἀναδεξά-
μενον ἀποδώσειν παραλαβεῖν ἢ περιμεῖναι τὴν πρᾶξιν
αὐτῶν. ὃ δὲ οὐκ ἐδέχετο μὲν ἐπὶ τοῖσδε τὴν χώραν, 327
ἡγούμενος αὐτῷ σὺν τοῖς ὀφλήμασι δεδόσθαι· χαλε-
παίνων δέ, ὡς ὁ Καῖσαρ ἔλεγεν, εἴτε ἐπὶ τούτοις εἴτε
κατὰ γνώμην ἄπιστον εἴθ' ὑπὸ ζήλου τῶν ἑτέρων
μεγάλους στρατοὺς ἐχόντων εἴτε Μηνοδώρου διερεθί-
ζοντος αὐτὸν ἀνοχὰς μᾶλλον ἢ βεβαίους σπονδὰς εἶναι

5 sq. γυμνασία Musgr., χειμασία BiC, συμμαχία V   6 τε] τελῶν i, unde τε θεῶν ci. Musgr., possis etiam τε φίλων
18 ἐπενοεῖτο i   21 ὤφελον i   αὐτῷ Oi, correxi cum C
24 αὐτῷ Oi, corr. Mend.   26 γνώμης ci. Musgr.

38 a. C.
νομίζειν, ναῦς ἄλλας ἐποιεῖτο καὶ ἐρέτας συνέλεγε καὶ
τῷ στρατῷ ποτε ἐδημηγόρησε χρῆναι παντὸς οὕνεκα
328 παρασκευάζεσθαι. λῃστήριά τε αὖθις ἀφανῆ τὴν θάλασ-
σαν ἠνώχλει, καὶ μικρὸν ἢ οὐδὲν ἄκος τοῦ λιμοῦ
γεγένητο Ῥωμαίοις, ὥστε ἐβόων οὐκ ἀπαλλαγὴν τῶν
κακῶν, ἀλλ' ἐπίληψιν τετάρτου τυράννου κατὰ σπον-
329 δὰς γεγονέναι. καὶ ὁ Καῖσάρ τινα λῃστήρια συλλαβὼν
ἐβασάνιζεν, οἳ Πομπήιον σφᾶς ἔλεγον ἐπιπέμψαι· καὶ
τάδε αὐτὰ ὁ Καῖσαρ τῷ δήμῳ προσέφερε καὶ ἐπέστελ-
λεν αὐτῷ Πομπηίῳ. ὃ δὲ ἐξελογεῖτο μὲν ὑπὲρ τούτων,
ἀντενεκάλει δὲ Πελοποννήσου χάριν.
330 ὅσοι δὲ τῶν ἐπιφανῶν ἦσαν ἔτι παρὰ τῷ Πομπηίῳ, 78
ὁρῶντες αὐτὸν αἰεὶ πειθόμενον τοῖς ἀπελευθέροις, δι-
έφθειραν ἐνίους τῶν ἀπελευθέρων, εἴτε ἀπὸ σφῶν αὐ-
τῶν εἴτε ἐς χάριν Καίσαρος, ἐξοτρύνειν ἐπὶ Μηνοδώ-
ρῳ, Κύρνου καὶ Σαρδοῦς ἔτι ἄρχοντι, τὸν δεσπότην.
331 οἳ δὲ καὶ αὐτοὶ φθόνῳ τῆς Μηνοδώρου δυνάμεως
ἑκόντες ἐποίουν. καὶ Πομπήιος μὲν ἐς ἀλλοτρίωσιν
ὑπήγετο τοῦ Μηνοδώρου, τῶν δ' αὐτῶν ἡμερῶν Φιλ-
άδελφος, ὁ Καίσαρος ἀπελεύθερος, πρὸς τὸν Μηνόδωρον
διέπλευσε σίτου κομιδῆς οὕνεκα καὶ Μικυλίων ὁ πιστό-
τατος τῷ Μηνοδώρῳ πρὸς Καίσαρα περὶ αὐτομολίας
332 τοῦ Μηνοδώρου· ὑπισχνεῖτο δὲ ἐγχειριεῖν Σαρδὼ καὶ
Κύρνον καὶ τρία τέλη στρατοῦ καὶ ψιλῶν πλῆθος ἕτε-
ρον. καὶ τόδε ὂν ἔργον εἴτε Φιλαδέλφου εἴτε τῶν ἐς
Μηνόδωρον παρὰ Πομπηίου διαβολῶν, ὁ Καῖσαρ οὐκ

---

6 ⟨τὰς⟩ σπονδὰς ci. Mend., sed cf. § 559 9 αὐτὰ] an αὐτίκα? τῷ ⟨τε⟩ δήμῳ ci. Nauck προσέφερε i, προύφερε O 16 Κύρνου καὶ Σαρδοῦς O, καίσαρα ὡς i (Κύρνου omisso), pervertit C 21 ἕνεκα cum V scr. Mend., sed cf. Krebs, Praepositionsadv. I p. 9 24 ψιλῶν Schw., φίλων libri 25 ὂν om. a . τῶν om. i 26 παρὰ Πομπηίῳ vel πρὸς Πομπήιον ci. Schw. t. III ind. gr. s. v. διαβολή

38 a. C.

*εὐθὺς μέν, ἐδέξατο δ' ὅμως, ἡγούμενος ἔργῳ τὴν εἰρή-
νην λελύσθαι. καὶ Ἀντώνιον ἐξ Ἀθηνῶν ἐς τὸ Βρεν-* 333
*τέσιον ἐς ἡμέραν ῥητὴν παρεκάλει, συμβουλευσόμενος
αὐτῷ περὶ τοῦδε τοῦ πολέμου· ναῦς τε μακρὰς ἐκ
Ῥαβέννης καὶ στρατὸν ἐκ τῆς Κελτικῆς καὶ παρασκευὴν
ἄλλην ἐς τὸ Βρεντέσιον καὶ ἐς Δικαιάρχειαν ὀξέως
περιέπεμπεν, ὡς ἑκατέρωθεν ἐπιπλευσούμενος τῇ Σικε-*
79 *λίᾳ, ἣν Ἀντωνίῳ συνδοκῇ. ὁ δὲ ἦλθε μὲν ἐς τὴν* 334
*τεταγμένην ἡμέραν σὺν ὀλίγοις, Καίσαρα δὲ οὐχ εὑρὼν
οὐ περιέμεινεν, εἴτε τὴν γνώμην τοῦ πολέμου μεμψά-
μενος ὡς παράσπονδον εἴτε τὴν Καίσαρος παρασκευὴν
ἰδὼν πολλὴν οὖσαν (οὐ γάρ ποτε αὐτοὺς ἀνέπαυε φό-
βων ἡ τῆς μοναρχίας ἐπιθυμία), εἴτε τι σημεῖον δει-
δισάμενος. τῶν γὰρ περικοιμωμένων αὐτοῦ τῇ σκηνῇ* 335
*πρὸς θηρίων τις εὑρέθη δεδαπανημένος, ἄνευ τοῦ
προσώπου μόνου, καθάπερ ἐς ἐπίδειξιν παραλελειμμέ-
νου, οὔτε τι βοήσας οὔτε τινὸς τῶν συναναπαυομένων
ᾐσθημένου· καὶ λύκον ἔλεγον οἱ Βρεντέσιοι πρὸ ἕω
φανῆναι τῶν σκηνωμάτων ἐκθέοντα. ἔγραφέ γε μὴν* 336
*τῷ Καίσαρι μὴ λύειν τὰ συγκείμενα καὶ ἠπείλει Μη-
νόδωρον ἀπάξειν ὡς ἑαυτοῦ δραπέτην· γεγένητο γὰρ
Πομπηίου Μάγνου, τὴν δὲ τοῦ Μάγνου περιουσίαν ὁ
Ἀντώνιος ἐώνητο νόμῳ πιπρασκομένην ὡς πολεμίου.*
80 *ὁ δὲ Καῖσαρ ἔπεμπεν ἐς Σαρδόνα καὶ Κύρνον* 337

---

3 *παρεκάλει*] nisi *παρεῖναι* vel sim. intercidisset, Mend. maluit *ἐκάλει* 7 *ἐπιπλευσούμενος* B, quod Mend. maluerat; *ἐπιπλευσόμενος* Vi 11 *παράνομον*, sed in mg. a m. 1: *γρ. παράσπονδον*, V, *παρασπόνδου* ci. Nauck 12 *αὐτοὺς*] *αὐτὸν* vertit C *ἀνέπαυσε* B 13 sq. *δεδιξάμενος* ci. Nauck 15 *εὑρέθη τις* i 16 sq. *παραλελειμμένου*] *δεδαπανημένου* iC, *περιλελειμμένου* ci. Nauck 18 *πρὸς ἕω* Va 24 *ἔπεμψεν* cum b scr. Mend. ⟨*μὲν*⟩ *ἐς* scr. Mend.

38 a. C.
τοὺς παραληψομένους, ἃ Μηνόδωρος ἐνεχείριζεν, ἐκρατύνετο δὲ τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας φρουρίοις πολλοῖς,
338 μὴ αὖθις αὐτὰ ὁ Πομπήιος ἐπιδράμοι. τριήρεις δὲ
ἑτέρας ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Ῥαβέννῃ προσέτασσε γίγνεσθαι καὶ στρατὸν πολὺν ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος μετεπέμπετο· Μηνόδωρόν τε ἐλθόντα ἐλεύθερον εὐθὺς ἀπέφηνεν ἐξ ἀπελευθέρου καὶ ὧν αὐτὸς ἤγαγε νεῶν, ἐπέτρεπεν ἡγεῖσθαι, ὑποστρατηγοῦντα τῷ ναυάρχῳ Καλουισίῳ.
339 ταῦτα μὲν δὴ καθιστάμενος ὁ Καῖσαρ καὶ παρασκευὴν
ἔτι πλέονα συνάγων ἐβράδυνε καὶ τὸν Ἀντώνιον οὐ περιμείναντα ἐμέμφετο, τὴν δ' οὖσαν ἤδη παρασκευὴν ἐκέλευε Κορνιφίκιον ἐκ Ῥαβέννης μεταγαγεῖν ἐς Τά-
340 ραντα. Κορνιφικίῳ μὲν δὴ χειμὼν περιπλέοντι ἐπι-
γίγνεται, καὶ μόνη τῶν νεῶν ἡ ναυαρχὶς ἡ γενομένη Καίσαρι διεφθάρη· καὶ ἔδοξε τοῦτ' ἐς τὰ μέλλοντα
341 σημῆναι. ἐπιπολαζούσης δὲ ὑπονοίας ἔτι, ὡς παρα-
σπόνδως ὁ πόλεμος ὅδε γίγνοιτο, τὴν ὑπόνοιαν ὁ Καῖσαρ ἐκλύων ἐπέστελλε τῇ πόλει καὶ τὸν στρατὸν αὐτὸς ἐδίδασκεν, ὅτι τὰς σπονδὰς ὁ Πομπήιος ληστεύων τὴν θάλασσαν ἀναλύσειε καὶ τοῦθ' οἱ λῃσταὶ κατείποιεν αὐτοῦ, κατείποι δὲ καὶ Μηνόδωρος τὴν ὅλην γνώμην, μάθοι δὲ καὶ Ἀντώνιος καὶ διὰ τοῦτο Πελοπόννησον οὐ δοίη.

342 ὡς δὲ αὐτῷ τὰ ἐν χερσὶν ἕτοιμα γεγένητο, ἐπέπλει **81**
τῇ Σικελίᾳ, αὐτὸς μὲν ἐκ Τάραντος, Καλουίσιος δὲ Σα-

1 sq. ἐκρατύνατο cum V scr. Mend. 8 καλουησίῳ V, const. 10 συναγαγὼν i ⟨ὡς⟩ οὐ ci. Mend., contra Loesch p. 515 18 ἐκλύσων ci. Mend., cf. praef. ἐπέστελλέ ⟨τε⟩ ci. Nauck 20 λύσειε ci. Nauck et Cob. p. 229, διαλύσειε Herw. p. 75, sed cf. Schenkl p. 180 22 ὁ ante Ἀντώνιος add. b

8 est C. Calvisius Sabinus, cf. post alios Münzer ap. Pauly-Wissowa 3, 1 p. 1411 n. 13

38 a. C.

*βῖνος καὶ Μηνόδωρος ἀπὸ Τυρρηνίας· περιῄει δὲ καὶ
τὸ πεζὸν ἐς Ῥήγιον, καὶ μετὰ σπουδῆς ἐταχύνετο ἅπαν-
τα. ὁ δὲ Πομπήιος τῆς μὲν αὐτομολίας τοῦ Μηνοδώ-* 343
*ρου ἐπιπλέοντος ἤδη Καίσαρος ᾔσθετο, πρὸς δὲ τὸν
ἑκατέρωθεν ἐπίπλουν αὐτὸς μὲν ὑπέμεινεν ἐν Μεσσήνῃ
τὸν Καίσαρα, Καλουισίῳ δὲ καὶ Μηνοδώρῳ τὸν ἔχθι-
στον τῷ Μηνοδώρῳ μάλιστα τῶν ἐξελευθέρων ἑαυτοῦ
Μενεκράτη προσέτασσεν ἀπαντᾶν ἐπὶ στόλου πολλοῦ.
ὅδε οὖν ὁ Μενεκράτης ἐπιφαίνεται τοῖς πολεμίοις περὶ* 344
*δείλην ἑσπέραν πελάγιος. καὶ οἱ μὲν ἐς τὸν κόλπον
τὸν ὑπὲρ Κύμης συνέφυγον καὶ τὴν νύκτα ἀνεπαύοντο,
καὶ Μενεκράτης ἐς Αἰναρίαν παρῆλθεν· ἠοῦς δὲ ἀρ-
χομένης οἱ μὲν τὸν κόλπον ἐν χρῷ παρὰ τὴν γῆν αὐ-
τὴν μηνοειδεῖ στόλῳ παρέπλεον, ἵνα μὴ αὐτοὺς διεκπλέ-
οιεν οἱ πολέμιοι, ὁ δὲ Μενεκράτης αὐτοῖς αὖθις ἐπι-
φαίνεταί τε καὶ εὐθὺς ἐπλησίαζεν ὑπὸ ῥύμης καὶ τά-
χους· δρᾶν δὲ οὐκ ἀναγομένους ἐς τὸ πέλαγος οὐδὲν
μέγα ἔχων, ἐς τὴν γῆν ἐγχρίμπτων ἐξεώθει. οἱ δὲ
ἐξώκελλόν τε ὁμοῦ καὶ τὰς ἐμβολὰς ἀπεμάχοντο. ἦν* 345
*δὲ τοῖς μὲν ἐς τὸ πέλαγος ἀναχώρησίς τε καὶ ἐφόρ-
μησις, ὅτε βούλοιντο, καὶ σκαφῶν ἑτέρων ἀλλαγὴ παρὰ
μέρος· οἱ δὲ ἔκαμνον ἔκ τε τῶν πετρῶν, ἐφ' ἃς ἐπώκελ-
λον, καὶ ὑπὸ τῆς ἀκινησίας τῶν νεῶν· πεζομαχεῖν γὰρ
πρὸς ναυμαχοῦντας ἐῴκεσαν, οὔτε διώκειν οὔτε ἐκκλί-
νειν ἔχοντες.*

82 *ἐν δὲ τούτῳ Μηνόδωρος καὶ Μενεκράτης καθορῶ-* 346
σιν ἀλλήλους καὶ τὸν ἄλλον πόνον ἀφέντες αὐτίκα

5 *μεσήνῃ* Oi praeter b[2]; fluctuant codices const. 9 *ὅδε*] *ὧδε* (sic) f, om. C 14 *μηνοειδῆ* i *αὐτοὺς* Schw., *αὐτοῦ* libri (*eum ad locum* C) 16 *ῥύμης* Schw., *ῥώμης* libri 24 sq. *οὔτε ἐκκλίνειν οὔτε διώκειν* i (praeter b[1]) C, rec. Mend., fort. recte

10 sq. de hoc sinu cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 128 adn. 13

38 a.C.

μετ' ὀργῆς καὶ βοῆς ἀλλήλοις ἐπέπλεον, ἐν τῷδε τὴν
νίκην καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦ πολέμου τιθέμενοι, ἐν ᾧ
347 τις αὐτῶν κρατήσειν ἔμελλεν. αἱ μὲν δὴ νῆες ἀλλή-
λαις ὑπὸ ῥύμης ἐνέπεσον καὶ συνέτριψαν ἡ μὲν τὸν
ἔμβολον τῆς Μηνοδώρου νεώς, ἡ δὲ τὸν ταρσὸν τῆς
Μενεκράτους· ἐπεὶ δὲ αὐταῖς ἑκατέρωθεν χεῖρες ἐπεβλή-
θησαν σιδηραῖ, τῶν μὲν νεῶν οὐδὲν ἔτι ἔργον ἦν,
συνεστηκυίας ἑκατέρας, οἱ δὲ ἄνδρες ὥσπερ ἐν γῇ
348 πόνου καὶ ἀρετῆς οὐδὲν ἀπέλειπον. ἀκόντιά τε γὰρ
ἦν ἀθρόα καὶ λίθοι καὶ τοξεύματα ἐπ' ἀλλήλους, καὶ
ἐπὶ τὰς ναῦς καταρράκτας ἐρρίπτουν ἐς τὸ ἐπιέναι δι'
αὐτῶν. ὑψηλοτέρας δ' οὔσης τῆς Μηνοδώρου νεώς,
οἵ τε καταρράκται τοῖς τολμῶσιν ἦσαν εὐεπιβατώτεροι
349 καὶ τὰ βαλλόμενα ὡς ἀφ' ὑψηλοῦ βιαιότερα. τεθνεώ-
των δ' ἤδη πολλῶν καὶ τῶν ὑπολοίπων κατατετρω-
μένων, ὁ μὲν Μηνόδωρος ὀβελῷ τὸν βραχίονα ἐτρώθη,
καὶ ὁ ὀβελὸς ἐξῃρέθη, ὁ δὲ Μενεκράτης τὸν μηρὸν
ἀκοντίῳ πολυγλώχινι Ἰβηρικῷ ὁλοσιδήρῳ, καὶ οὐκ ἦν
350 ἐξελεῖν αὐτὸ σὺν ἐπείξει. ἀχρεῖος οὖν ὁ Μενεκράτης
ἐς μάχην γενόμενος ἐπέμενε καὶ ὥς, τοὺς ἄλλους ἐπ-
οτρύνων, μέχρι λαμβανομένης τῆς νεὼς ἐς τὸν βυθὸν
τοῦ πελάγους ἑαυτὸν ἔρριψεν. καὶ τὴν μὲν ναῦν ὁ
Μηνόδωρος ἀνεδήσατο καὶ ἐς τὴν γῆν ἀπέπλευσεν,
351 οὐδὲν ἔτι δρᾶν οὐδὲ ἐκεῖνος δυνάμενος. καὶ τὸ ⟨μὲν⟩ 83
λαιὸν τῆς ναυμαχίας οὕτως ἐπεπράγει. ἐκ δὲ τοῦ δεξιοῦ
Καλουίσιος μέν, διαπλέων ἐς τὸ λαιόν, ἀπετέμετό τινας

---

7 *σιδηραῖς* i *τὸ* ante *ἔργον* add. ab 9 *ἀπέλιπον* i
14 *βαλλόμενα*] *καλούμενα* i 19 *αὐτῷ* a 22 *πελάγου* i
24 sq. *τὸν λαιὸν* b[1], *τὸ παλαιὸν* ab[2], ⟨*μὲν*⟩ add. edit. veteres
25 *ἐπεπράγει* scr. Mend., cf. Cobet (v. ad I § 3) p. 184 sq. aliosque, at apud sequiores *πέπραχα* etiam intransitive usurpatum videtur 26 *ἀπετέμνετο* a

38 a. C.

τῶν Μενεκράτους νεῶν καὶ ἐκφυγούσας εἰς τὸ πέλαγος ἐδίωκε, Δημοχάρης δ', ὁ τοῦ Μενεκράτους συνεξελεύθερός τε καὶ ὑποστράτηγος, ταῖς λοιπαῖς τοῦ Καλουισίου συμπεσών, τὰς μὲν ἐς φυγὴν ἐτρέπετο, τὰς δὲ ἐς πέτρας συνήραξε, καὶ τῶν ἀνδρῶν ἐξαλομένων ἐνεπίμπρα τὰ σκάφη, μέχρι Καλουίσιος ἐκ τῆς διώξεως ἐπανιὼν τάς τε φευγούσας τῶν ἰδίων ἐπανήγαγε καὶ τὰς ἐμπιπραμένας ἐκώλυσε. καὶ νυκτὸς ἐπιλαβούσης ηὐλίσαντο πάντες, ἔνθα καὶ τῆς προτέρας.

ἡ μὲν δὴ ναυμαχία ἐς τοῦτο ἐτελεύτα, καὶ προῦχεν 352 ἐν αὐτῇ τὰ Πομπηίου παρὰ πολύ. Δημοχάρης δὲ βαρυθυμῶν ἐπὶ τῷ θανάτῳ Μενεκράτους ὡς ἐπὶ ἥττῃ μεγίστῃ (δύο γὰρ οἵδε ἦσαν μάλιστα τῷ Πομπηίῳ θαλάσσης ἐργάται, Μενεκράτης τε καὶ Μηνόδωρος), ἅπαντα μεθεὶς ἐκ χειρῶν εὐθὺς ἐς Σικελίαν ἔπλει, καθάπερ οὐ τὸ Μενεκράτους σῶμα καὶ ναῦν μίαν, ἀλλὰ τὸν

84 στόλον ὅλον ἀποβαλών. ὁ δὲ Καλουίσιος ἕως μὲν ἐπι- 353 πλευσεῖσθαι τὸν Δημοχάρην προσεδόκα, παρέμενεν, ἔνθαπερ ὥρμιστο, ναυμαχεῖν οὐ δυνάμενος· αἵ τε γὰρ κράτισται τῶν νεῶν αὐτῷ διωλώλεσαν, καὶ αἱ ἕτεραι πρὸς ναυμαχίαν εἶχον ἀχρείως· ἐπεὶ δὲ ἔμαθεν οἰχόμενον ἐς Σικελίαν, ἐπεσκεύαζε τὰς ναῦς καὶ παρέπλει τὴν γῆν, τοὺς κόλπους ἐξελίσσων. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐκ 354 μὲν Τάραντος ἐς τὸ Ῥήγιον διεπεπλεύκει ναυσὶ πολλαῖς καὶ στρατῷ πολλῷ καὶ Πομπήιον περὶ Μεσσήνην

4 ἐμπεσών ci. Mend., συμπεσών retinet Zerdik p. 63 ob hiatum, coll. Mithr. c. 36, hoc certe male 5 ἐξαλλομένων V 8 *ignemque a ceteris inhibuit* C, unde malim τὰς ⟨λοιπὰς⟩ ἐμπιπραμένας ἐκώλυσε, nisi vitium latet in ἐκώλυσε; sed fort. iure tradita tenet Kratt p. 29. 37. 44; τὰς ⟨ἐπιμεινάσας⟩ ἐμπιπραμένας ci. Nauck 15 ἐκ χειρῶν Tyrwhitt edit. Did. praef. p. VII, ἐκ κέρων Oi, *ex acie* C, loci nomen latere ci. Schw., ἐκ Κύμης αἴρων proponens 24 ἐπεπλεύκει i

38 a. C.

κατειλήφει ναῦς ἔχοντα τεσσαράκοντα μόνας, ὥστε
αὐτῷ παρῄνουν οἱ φίλοι, ὡς ἐν καιρῷ μάλιστα, ἐπι-
θέσθαι τῷ Πομπηίῳ μετὰ τοσοῦδε στόλου, ναῦς ἔχοντι
ὀλίγας, μέχρι τὸ λοιπὸν ἐκείνῳ ναυτικὸν οὐ πάρεστιν.
355 ὁ δ' οὐκ ἐπείθετο, Καλουίσιον περιμένων καὶ λέγων
οὐκ εὔβουλον εἶναι τὸ ῥιψοκίνδυνον, ἔνθα συμμαχίαν
356 ἄλλην προσδοκῴη. ὡς δὲ Δημοχάρης ἐς Μεσσήνην
κατέπλευσεν, ὁ μὲν Πομπήιος αὐτόν τε Δημοχάρην
καὶ Ἀπολλοφάνην, καὶ τόνδε ἀπελεύθερον ἑαυτοῦ, ναυ-
άρχους ἀπέφηνεν ἀντὶ Μηνοδώρου καὶ Μενεκράτους·
357 ὁ δὲ Καῖσαρ περὶ τῶν συμβεβηκότων ἀμφὶ τῇ Κύμῃ 85
πυθόμενος ἐξέπλει τὸν πορθμόν, ὑπαντήσων τῷ Καλ-
ουισίῳ. ἀνύσαντι δ' αὐτῷ τοῦ πόρου τὸ πλέον καὶ
Στυλίδα ἤδη παραπλέοντι καὶ ἐς τὸ Σκύλλαιον ἐπι-
κάμπτοντι, ἐκθορὼν ἐκ τῆς Μεσσήνης ὁ Πομπήιος
ἐξήπτετο τῶν ὑστάτων καὶ τὰς πρόπλους ἐδίωκε καὶ
358 πάσαις ἐνέβαλλε καὶ ἐς μάχην προυκαλεῖτο. αἳ δὲ καί-
περ ἐνοχλούμεναι ἐς μὲν ναυμαχίαν οὐκ ἐπέστρεφον,
Καίσαρος οὐκ ἐῶντος, εἴτε δείσαντος ἐν στενῷ ναυ-
μαχεῖν εἴτ' ἐπιμένοντος οἷς ἀπ' ἀρχῆς διεγνώκει, μὴ
ναυμαχεῖν δίχα τοῦ Καλουισίου· γνώμῃ δὲ αὐτοῦ παρά
τε τὴν γῆν ὑπεχώρουν ἅπασαι καὶ ἐπ' ἀγκυρῶν ἐσά-
λευον καὶ κατὰ πρῷραν ἀπεμάχοντο τοὺς ἐπιόντας.
359 Δημοχάρους δ' ἐπιστήσαντος δύο ναῦς περὶ ἑκάστην
ἐθορυβοῦντο ἤδη, πρός τε τὰς πέτρας ἀρασσόμεναι
καὶ πρὸς ἀλλήλας, θαλάσσης τε ἐνεπίμπλαντο· καὶ δι-

---

2 *αὐτῷ* om. B   5 *καὶ* seclusit Mend., iniuria provocans ad C, cf. ad IV § 461   14 *σκύλαιον* Vi   14 sq. *παρακάμπτοντι*, *ἐπι* suprascr. a m. 1, V   17 *ἐνέβαλε* V   18 *ναυμαχίαν*] *ναναρχίαν* i   25 *ἀρασσόμεναι* Mend. ex C, *ἀρασσόμενοι* Oi   26 *ἀλλήλους* i   *ἐνεπίπλαντο* B

38 a. C.

ἐφθείροντο μετὰ ἀργίας καὶ αἵδε ὥσπερ αἱ περὶ Κύ-
μην, ὁρμοῦσαί τε καὶ ἐμβαλλόμεναι πρὸς ἐχθρῶν ἐπι-
86 πλεόντων καὶ ἀναχωρούντων. ὁ μὲν δὴ Καῖσαρ ἐξήλατο 360
τῆς νεὼς ἐπὶ τὰς πέτρας καὶ τοὺς ἐκνέοντας ἐκ τῆς
θαλάσσης ἀνελάμβανε καὶ ἐς τὸ ὄρος ἄνω παρέπεμπε·
Κορνιφίκιος δὲ καὶ ὅσοι ἄλλοι στρατηγοὶ ἦσαν αὐτοῦ,
παρακαλέσαντες ἀλλήλους, ἄνευ προστάγματος ἀπέρ-
ρηξαν τὰ ἀγκύρια καὶ ἀνήχθησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους,
ὡς δέον τι δρῶντας παθεῖν μᾶλλον ἢ ἑστῶτας ἀμαχεὶ
τοῖς ἐπιχειροῦσι προκεῖσθαι. τόλμῃ τε παραβόλῳ πρῶ- 361
τον ὁ Κορνιφίκιος τὴν ναυαρχίδα τοῦ Δημοχάρους
κατέσεισε καὶ εἷλε. καὶ Δημοχάρης μὲν ἐς ἑτέραν
ἐξήλατο, τοιούτου δὲ ὄντος τοῦ πόνου καὶ τοῦ φθόρου
ἐπεφαίνοντο ἐκ πόντου προσπλέοντες ἤδη Καλουίσιός
τε καὶ Μηνόδωρος. καὶ αὐτοὺς οἱ μὲν τοῦ Καίσαρος 362
οὐχ ἑώρων οὔτε ἀπὸ γῆς οὔτε ἐκ θαλάσσης, πελαγι-
ώτεροι δὲ ὄντες οἱ τοῦ Πομπηίου κατεῖδον καὶ ἰδόν-
τες ἀνεχώρουν· συνεσκόταζε γὰρ ἤδη, καὶ κεκμηκότες
ἀκμῆσιν οὐκ ἐθάρρουν συμπλέκεσθαι.

τοῦτο μὲν δὴ συγκύρημα τοῖς ὑπολοίποις ἐκ τοῦ 363
87 τέως ἀχρείου χρηστὸν ἐπιγίγνεται· νυκτὸς δὲ ἐπιλαβού-
σης οἱ μὲν ἐκ τῶν νεῶν ἐκπεσόντες ἐς τὰ ὄρη συν-
έφευγον καὶ πυρὰ πολλὰ ἔκαιον σύμβολα τοῖς ἔτι οὖ-
σιν ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ διενυκτέρευον οὕτως ἄσιτοι
καὶ ἀθεράπευτοι καὶ πάντων ἐνδεεῖς. καὶ αὐτοὺς ὁ 364
Καῖσαρ, ὁμοίως ἔχων, παρεκάλει περιθέων ἐς τὴν ἕω

1 ὑπ' ἀργίας ci. Mend. 3 post ἀναχωρούντων in i interpolatum: ἔμελλ' (ἔμελλε a) ἐπεὶ οὐδέπω κακόν γ' ἀπώλετο, quae C quoque videtur legisse. Est versus Soph. Philoct. 446, ut vidit Nauck. Seclusit cum O Schw. 6 κορνίφιος (sic) V 7 παρακελεύσαντες b 7 sq. ἀπέρρηξαν O, ἀπέρριψαν i 10 προκειμένους i 18 sq. κεκμηκόσιν ἀκμῆτες i 20 ⟨τὸ⟩ συγκύρημα ci. Mend., cf. ad III § 279 25 αὐτοὺς] αὐτὸς b

38 a. C.

κακοπαθῆσαι. ταλαιπωρουμένῳ δὲ αὐτῷ περὶ ταῦτα Καλουίσιος μὲν οὐδ' ὣς ἐγιγνώσκετο προσπλέων, οὐδὲ ἀπὸ τῶν νεῶν τι χρηστὸν ἐγίγνετο, ἀσχολουμένων περὶ
365 *τὰ ναυάγια· ὑπὸ δὲ ἑτέρου δαίμονος ἀγαθοῦ τὸ τρισκαιδέκατον τέλος ἐπλησίαζε διὰ τῶν ὀρῶν καὶ περὶ τοῦ κακοῦ πυθόμενοι τοὺς κρημνούς, τῷ πυρὶ ⟨περὶ⟩ τῆς ὁδοῦ τεκμαιρόμενοι, διέδραμον καὶ καταλαβόντες τὸν αὐτοκράτορα σφῶν καὶ τοὺς συμφυγόντας ὧδε ἔχοντας καμάτου καὶ τροφῶν ἀπορίας ἐθεράπευον, ἄλλους ἄλλῃ διαλαβόντες, οἱ δὲ ταξίαρχοι τὸν αὐτοκράτορα ἐς αὐτοσχέδιον σκηνὴν ἐσαγαγόντες, οὐδενὸς τῶν οἰκετῶν αὐτῷ θεραπευτήρων παρόντων, ὡς ἐν νυκτὶ καὶ το-*
366 *σῷδε ταράχῳ διερριμμένων. περιπέμψας δ' εὐθὺς πανταχῇ τοὺς ἐξαγγελοῦντας, ὅτι σῴζοιτο, πυνθάνεται Καλουίσιον σὺν ταῖς πρόπλοις καταπλέοντα καὶ ὡς ἐπὶ δύο χρηστοῖς καὶ ἀδοκήτοις ἀνεπαύετο.*

367 *ἅμα δ' ἡμέρᾳ τὴν θάλασσαν ἐφορῶν ἐθεᾶτο ναῦς* 88 *ἐμπεπρησμένας τε καὶ ἡμιφλέκτους ἔτι καὶ ἡμικαύστους ἄλλας τε λελυμασμένας ἱστίων τε ὁμοῦ καὶ πηδαλίων καὶ σκευῶν ἔμπλεων τὸ πέλαγος καὶ τῶν ἔτι σῳζομένων*
368 *τὰ πολλὰ πεπονηκότα. προστησάμενος οὖν τὸν Καλουισίου στόλον, ἐπεσκεύαζε τὰ ἐπείγοντα τῶν σκαφῶν πλαγιάσας, ἠρεμούντων καὶ τῶν πολεμίων, εἴτε διὰ*

---

3 *ἀσχολουμένῳ* iC *περὶ* Musgr., *ὑπὲρ* Oi 6 ⟨*περὶ*⟩ *τῆς ὁδοῦ* scripsi e Musgr. coniectura, idem aut ⟨*τὰ*⟩ *τῆς ὁδοῦ* ci. Herw. p. 75 9 *ἄλλῃ*] *ἄλλοι* iC, vulgo 11 *οἰκετῶν*] *οἰκείων* vertit Schw. 12 *θεραπευτῆρος παρόντος* ci. Nauck, sed plur. fort. teneri potest, cf. etiam Kratt p. 34 15 *προπόλοις* i 18 *καὶ ἡμικαύστους* del. Cob. p. 230 19 *λελυμασμένας* Cob. ibid., *λελυμένας* Oi, *derelictas* C, i. e. *λελειμμένας* 22 aut lacunam post *ἐπείγοντα* statui aut illud in *ἐπίλοιπα* mutari voluit Schw., neutrum necessario 23 *πλαγιάσας*] quid significet, non liquet, cf. quae Schw. adnotavit t. III p. 876

38 a. C.
Καλουίσιον εἴτε αὖθις ἀναγομένοις ἐπιθέσθαι διεγνω-
κότων. ὧδε δὲ ἐχόντων ἑκατέρων, ἐκ μέσης ἡμέρας 369
νότος ἐμπεσὼν ἤγειρε κῦμα βίαιον ἐν ῥοώδει καὶ στενῷ
χωρίῳ. Πομπήιος μὲν οὖν ἐν Μεσσήνῃ λιμένων ἔν-
δον ἦν, αἱ δὲ τοῦ Καίσαρος νῆες αὖθις περὶ τραχεῖαν
ἀκτὴν καὶ δύσορμον ἀρασσόμεναι ταῖς τε πέτραις καὶ
ἀλλήλαις ἐπεφέροντο, οὐδὲ τῶν πληρωμάτων σφίσιν
89 *ὥστε διακρατεῖν ἐντελῶν ὄντων. Μηνόδωρος μὲν οὖν,* 370
ἀρχόμενον τὸ δεινὸν ἐλπίσας πλεονάσειν, ἐς τὸ πελα-
γιώτερον ἀνήχθη καὶ ἐπ᾽ ἀγκυρῶν διεσάλευεν· ἀσθενέ-
στερον δὲ ἔχων τὸ κῦμα διὰ τὸν βυθόν, εἰρεσίᾳ ὅμως
καὶ πρὸς τόδε ἐνίστατο καρτερᾷ μὴ παραφέρεσθαι. καί 371
τινες αὐτὸν ἐμιμοῦντο ἕτεροι. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος,
οἰόμενοι ταχέως τὸ πνεῦμα ἐνδώσειν ὡς ἐν ἔαρι, τὰς
ναῦς ἑκατέρωθεν ἀγκύραις ἔκ τε τοῦ πελάγους καὶ ἀπὸ
τῆς γῆς διεκράτουν καὶ κοντοῖς ἐξεώθουν ἀπ᾽ ἀλλή-
λων. τραχυτέρου δὲ τοῦ πνεύματος γενομένου συν- 372
εκέχυτο πάντα καὶ συνετρίβοντο αἱ νῆες, τὰς ἀγκύρας
ἀπορρηγνύουσαι καὶ ἐς τὴν γῆν ⟨ἢ⟩ ἐπ᾽ ἀλλήλας τινασ-
σόμεναι· βοή τε ἦν παμμιγὴς δεδιότων ὁμοῦ καὶ οἰμω-
ζόντων καὶ παρακελευόντων ἀλλήλοις ἐς ἀνήκοον· οὐ
γὰρ ἐφικνοῦντο ἔτι τῶν λεγομένων, οὐδὲ κυβερνήτης
ἰδιώτου διέφερεν οὔτε κατ᾽ ἐπιστήμην οὔτε προστάσ-
σων. ἀλλ᾽ ὁ φθόρος ἦν ὅμοιος ἔν τε ταῖς ναυσὶν αὐ- 373
ταῖς καί, ὅτε τις αὐτῶν ἐκπέσοι κύματι καὶ κλύδωνι

---

5 περὶ] ἐπὶ V 11 ὅμως Oi, συντόνως ci. Zerdik p. 77 sq. vix recte 12 πρὸς τῷδε O, *praeterea* C ⟨τοῦ⟩ μὴ ci. Mend., possis etiam ⟨ὡς⟩ μή, cf. ad § 298 14 ἦρι scr. Mend. 19 ἐπ᾽ ἀλλήλας V, ἀπ᾽ ἀλλήλας B, ἐπ᾽ ἀλλήλαις af, ἀπαλλήλαις b; ⟨ἢ⟩ addidi ex § 410, ⟨καὶ⟩ Schw. ex § 359; *ad terram delatae ad littus colliduntur* C, unde ἐπὶ σπιλάδας ci. Mend. 21 ἐς ἀνήκοον ἀλλήλους (ἀλλήλοις a) i

38 a. C.
καὶ ξύλοις ἀρασσομένων· ἔγεμεν γὰρ ἡ θάλασσα ἱστίων
καὶ ξύλων καὶ ἀνδρῶν καὶ νεκρῶν. εἰ δέ τις καὶ τάδε
διαφυγὼν ἐκνήχοιτο ἐπὶ τὴν γῆν, συνηράσσοντο καὶ
374 *οἵδε ἐπὶ τὰς πέτρας ὑπὸ τοῦ κύματος. ὡς δὲ καὶ τὸ*
σπάσμα τὴν θάλασσαν ἐλάμβανεν, ὃ συνήθως ἐπιγίγνε-
ται τῷδε τῷ πορθμῷ, τοὺς μὲν ἀήθεις καὶ τόδε ἐξ-
έπλησσε, τὰ δὲ σκάφη τότε μάλιστα περιφερόμενα
συνέπιπτεν ἀλλήλοις. καὶ τὸ πνεῦμα ἐς νύκτα χαλε-
πώτερον ἐγίγνετο, ὥστε μηδὲ κατὰ φῶς ἔτι, ἀλλ' ἐν 9
375 *σκότῳ διόλλυσθαι. οἰμωγαί τε ἀνὰ τὴν νύκτα πᾶσαν* **90**
ἦσαν καὶ τῶν οἰκείων μετακλήσεις ἀνά τε τὴν γῆν
διαθεόντων καὶ τοὺς ἐν τῇ θαλάσσῃ καλούντων ἐξ
ὀνόματος καὶ θρηνούντων, ὅτε μὴ ἐπακούσειαν, ὡς
ἀπολωλότας· ἔμπαλίν τε ἑτέρων ἀνὰ τὸ πέλαγος ὑπερ-
κυπτόντων τὸ κῦμα καὶ ἐς βοήθειαν τοὺς ἐν τῇ γῇ
376 *παρακαλούντων. ἀμήχανα δὲ πάντα ἦν ἑκατέροις· καὶ*
οὐχ ἡ θάλασσα μόνη τοῖς ἐς αὐτὴν ἐσελθοῦσιν καὶ ὅσοι
τῶν νεῶν ἐπεβεβήκεσαν ἔτι, ἀλλὰ καὶ ἡ γῆ τοῦ κλύ-
δωνος οὐχ ἧσσον ἦν ἀπορωτέρα, μὴ σφᾶς τὸ κῦμα
377 *συναράξειεν ἐπὶ τὰς πέτρας. ἐμόχθουν τε χειμῶνι τῶν*
πώποτε μάλιστα καινοτρόπῳ, γῆς ὄντες ἀγχοτάτω καὶ
τὴν γῆν δεδιότες καὶ οὔτε ἐκφυγεῖν αὐτὴν ἔχοντες
ἐς τὸ πέλαγος οὔτε ὅσον ἀλλήλων διαστῆναι· ἡ γὰρ
στενότης ἡ τοῦ χωρίου καὶ τὸ φύσει δυσέξοδον αὐτοῦ
καὶ κλύδων ἐπιπεσὼν καὶ τὸ πνεῦμα, ὑπὸ τῶν περι-

1 malim *ἀρασσόμενος* *ἱστῶν* ci. Schw., non recte, opinor, cf. § 367 7 *περιφερομένῳ* i 8 *συνέπιπτεν ἀλλήλοις*] lacunam statuendam ci. Mend., cum C verterit: *rates — in unum ferebantur conterebanturque*, praeter necessitatem 13 *ὑπακούσειαν* ci. Cob. p. 230, inut. 15 *τῇ* om. i 18 *terrorem afferebat* aut legit C post *ἔτι* aut, quod verisimilius, addidit, nec vertit *καὶ* post *ἀλλὰ* 20 *τε*] *τὰ* i 21 *καινοτρόπῳ* Musgr. *καινῷ τρόπῳ* libri 23 *ὅσον* om. B 25 ⟨*ὁ*⟩ *κλύδων* maluit Mend.

38 a. C.

κειμένων ὁρῶν ἐς θυέλλας περικλώμενον, καὶ ὁ τοῦ
βυθοῦ σπασμὸς ἐπὶ πάντα εἰλούμενος οὔτε μένειν οὔτε
φεύγειν ἐπέτρεπε· τό τε σκότος ἠνώχλει νυκτὸς μά-
λιστα μελαίνης. ὅθεν ἔθνησκον οὐδὲ καθορῶντες ἀλλή- 378
λους ἔτι, οἳ μὲν θορυβούμενοι καὶ βοῶντες, οἳ δ' ἐφ'
ἡσυχίας παριέμενοι καὶ τὸ δεινὸν ἐκδεχόμενοι καὶ
συνεργοῦντες ἐς αὐτὸ ἔνιοι ὡς ἀπολούμενοι πάντως.
γενόμενον γὰρ τὸ κακὸν κρεῖσσον ἐπινοίας καὶ τὴν ἐκ 379
τῶν παραλόγων αὐτοὺς ἐλπίδα ἀφῃρεῖτο, μέχρι ποτὲ
ἄφνω τὸ πνεῦμα προσιούσης ἡμέρας διελύετο καὶ μεθ'
ἡλίου ἐπιτολὴν πάμπαν ἐμαραίνετο. καὶ τὸ κῦμα ὅμως 380
καὶ τότε, τοῦ πνεύματος ἐκλυθέντος, ἐπὶ πολὺ ἐτρα-
χύνετο. καὶ τὸ δεινὸν οὐδ' ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ποτὲ
τηλικοῦτον ἐμνημονεύετο γενέσθαι· γενόμενον δὲ ἔθους
τε καὶ νόμου κρεῖσσον διέφθειρε τῶν Καίσαρος νεῶν
καὶ ἀνδρῶν τὸ πλέον.

91 ὃ δὲ καὶ τῆς προτεραίας ἡμέρας πολλὰ τῷ πολέμῳ 381
βλαβεὶς καὶ δύο τοῖσδε συμπτώμασιν ὁμοῦ συνενεχθεὶς
ἐπὶ τὸ Ἱππώνειον εὐθὺς ᾔει διὰ τῶν ὀρῶν νυκτὸς αὐ-
τῆς ἐκείνης κατὰ σπουδήν, οὐχ ὑφιστάμενος τὴν συμ-
φοράν, ἐν ᾧ μηδὲν εἶχεν ἐπικουρεῖν. καὶ φίλοις καὶ 382
στρατηγοῖς ἐπέστελλε πᾶσι διὰ χειρὸς εἶναι, μή τις
αὐτῷ καὶ ἑτέρωθεν ὡς ἐν κακοπραγίᾳ γένοιτο ἐπι-
βουλή. περιέπεμπε δὲ καὶ ἐς τὴν ἀκτὴν ἅπασαν τῆς
Ἰταλίας τὰ παρόντα πεζά, μὴ ἐπιτολμήσειε καὶ τῇ γῇ
διὰ τὴν εὐτυχίαν ὁ Πομπήιος. ὃ δὲ οὔτε περὶ τῆς 383
γῆς ἐνενόησεν οὔτε τοῖς λειψάνοις τοῦ ναυαγίου παρ-
οῦσιν ἢ ἀπιοῦσι καταστάντος τοῦ κλύδωνος ἐπεχείρη-

2 εἰλούμενος i   3 sq. ⟨ἐς τὰ⟩ μάλιστα ci. Mend., inut., cf. Kratt p. 18   12 ἐπὶ O, ἐς i   13 ἐπιχωρίων bf, χωρίων a
17 ἡμέρας del. Herw. p. 76

38 a. C.

σεν, ἀλλ' ὑπερεῖδεν ἐκ τῶν δυνατῶν διαζωννυμένους
τὰ σκάφη καὶ ἀνέμῳ διαπλέοντας ἐς τὸ Ἱππώνειον,
εἴτε τὴν συμφορὰν ἀρκεῖν οἱ νομίζων εἴτ' ἄπειρος ὢν
νίκην ἐπεξελθεῖν εἴθ', ὥσπερ εἴρηταί μοι καὶ ἑτέρωθι,
ἐπιχειρεῖν ὅλως μαλακὸς ὢν καὶ μόνον ἐγνωκὼς ἀμύ-
νεσθαι τοὺς ἐπιπλέοντας.

384 *Καίσαρι δὲ οὐδ' ἐς ἥμισυ τῶν νεῶν περιεσώθη,* 92
καὶ τοῦτο σφόδρα πεπονηκός. καταλιπὼν δ' ὅμως αὐ-
τοῦ τινας ἐπιμελεῖσθαι, ἐπὶ Καμπανίαν ᾔει δυσφορῶν·
οὔτε γὰρ ἄλλας ναῦς εἶχεν, δεόμενος πολλῶν, οὔτε χρό-
νον ἐς ναυπηγίαν, ἐπειγόμενος ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ
δήμου περὶ συμβάσεων αὖθις ἐνοχλήσαντος καὶ τὸν
πόλεμον ἐπιτωθάσαντος ὡς παράσπονδον. χρημάτων
τ' ἔχρῃζε καὶ ἠπόρει, Ῥωμαίων οὔτε εἰσφερόντων οὔτε
385 *τοὺς πόρους ἐώντων, οὓς ἐπινοήσειε. δεινὸς δὲ ὢν ἀεὶ*
τὸ συμφέρον συνιδεῖν ἔπεμπε Μαικήναν ἐς Ἀντώνιον,
μεταδιδάξοντα περὶ ὧν ἔναγχος ἐπεμέμφοντο ἀλλήλοις,
καὶ ἐς συμμαχίαν ὑπαξόμενον. εἰ δὲ μὴ πείσειεν, ἐπ-
ενόει τοὺς ὁπλίτας ὁλκάσιν ἐπιβήσας ἐς Σικελίαν πε-
ραιοῦν καὶ τὴν θάλασσαν μεθεὶς κατὰ γῆν τὸν πόλεμον
386 *συνίστασθαι. οὕτω δ' ἀθύμως ἔχοντι αὐτῷ ἀγγέλλεται*
ὁ Ἀντώνιος συνθέμενος συμμαχήσειν καὶ νίκη κατὰ
Κελτῶν τῶν Ἀκυιτανῶν ἐπιφανής, ἣν Ἀγρίππας ἄγων

---

2 *καλῷ* post *ἀνέμῳ* vel *εὐδίῳ* post *Ἱππώνειον* desidero 13 *ἐπιτωθάσαντος* susp. Mend., sed cf. II § 278 15 *ἐπινονή-σειε* (sic) B 17 *μεταδιδάξαντα* Bi, recte VC 21 *αὐτῷ* deleri malim ob hiatum 23 *τῶν ἀκυλητανῶν* V *ἄγων*] *ἀγωνιζόμενος* ci. Musgr., lacunam plurium verborum aliquo modo statuendam esse ci. Mend. (cf. Cass. D. 48, 49), praesertim cum ne verbulo quidem significasset scriptor Agrippam fuisse missum in Aquitanos. An simpliciter *αἴρων* scribendum pro *ἄγων*?

---

1 *διαζωννυμένους*] cf. Assmann ap. Baumeister, Denkmäler d. klass. Altert. III p. 1605

38 a. C.
ἐφάνη. οἵ τε φίλοι καὶ τῶν πόλεών τινες αὐτῷ ναῦς
ὑπισχνοῦντο καὶ ἐποίουν.
ὃ μὲν δὴ καὶ τῆς λύπης ἀνίη καὶ λαμπροτέραν 387
93 τῆς προτέρας παρασκευῆς συνεπήγνυτο· ἀρχομένου δ' 37 a. C.
ἦρος ὁ μὲν Ἀντώνιος ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Τάραντα διέπλει
ναυσὶ τριακοσίαις, τῷ Καίσαρι συμμαχήσων, ὡς ὑπ-
έσχητο, ὃ δ' ἐνήλλακτο τὴν γνώμην καὶ ἐς τὰς ἔτι
γινομένας αὐτῷ ναῦς ἀνεβάλλετο. καλούμενος δὲ αὖ- 388
θις ὡς ἐπὶ ἕτοιμα καὶ ἀρκοῦντα τὰ Ἀντωνίου, ἑτέρας
ἀσχολίας προύφερε καὶ δῆλος ἦν ἢ αὖθις ἐπιμεμφό-
μενός τι τῷ Ἀντωνίῳ ἢ τῆς συμμαχίας διὰ τὴν εὐ-
πορίαν τὴν οἰκείαν ὑπερορῶν. χαλεπαίνων δ' ὁ Ἀν- 389
τώνιος ἐπέμενεν ὅμως καὶ αὖθις αὐτὸν ἐκάλει· τῇ τε
γὰρ χορηγίᾳ τοῦ ναυτικοῦ κάμνων καὶ στρατοῦ χρῄζων
ἐπὶ Παρθυαίους Ἰταλοῦ, Καίσαρι τὰς ναῦς ἐπενόει
διαλλάξαι, εἰρημένον μὲν ἐν ταῖς συνθήκαις ἑκάτερον
ξενολογεῖν ἐκ τῆς Ἰταλίας, δυσχερὲς δ' ἐσόμενον αὐτῷ
Καίσαρος τὴν Ἰταλίαν εἰληχότος. Ὀκταουία οὖν ἐχώρει 390
πρὸς Καίσαρα διαιτήσουσα αὐτοῖς. καὶ ὃ μὲν ἐγκατα-
λελεῖφθαι τοῖς κινδύνοις ἔλεγε τοῖς ἐν πορθμῷ κατα-
λαβοῦσιν, ἡ δὲ ἐκλελύσθαι τοῦτο διὰ Μαικήνα. ὃ δὲ 391
τὸν Ἀντώνιον ἔφη καὶ Καλλίαν ἀπελεύθερον ἐς Λέπι-
δον ἐκπέμψαι, συντιθέμενον τῷ Λεπίδῳ κατὰ Καίσα-
ρος, ἡ δὲ συνειδέναι Καλλίαν περὶ γάμων ἀπεσταλ-

3 ἀνήει i, ἀνίει ci. Musgr. 4 παρασκευὴν cum C, qui tamen verborum collocatione mutata nihil probat, scr. Mend. 7 τὰς om. B 8 αὐτῷ Oi, corr. Mend. 17 αὐτῷ Schw., αὐτοῖς libri 18 καίσαρος] καὶ βαρὺ i 20 ⟨τῷ⟩ πορθμῷ ci. Mend. ⟨αὐτὸν⟩ καταλαβοῦσιν ci. Mend., non recte, cf. Thuc. 2, 18, 2; 54, 3 etc. (Zerdik p. 71)

3 de tempore foederis Tarentini cf. J. Kromayer, Die rechtl. Begründung des Principats (1888) p. 51 sqq.

37 a. C.
*μένον· βουληθῆναι γὰρ Ἀντώνιον πρὸ τῶν Παρθυικῶν
ἐκδεδόσθαι τὴν θυγατέρα τῷ παιδὶ Λεπίδου, καθάπερ*
392 *ὡμολόγητο. καὶ τάδε μὲν ἡ Ὀκταουία, Ἀντώνιος δὲ
καὶ τὸν Καλλίαν ἔπεμπεν, ἐς βάσανον τῷ Καίσαρι
διδούς· ὃ δὲ οὐκ ἐδέξατο μέν, ἀφίξεσθαι δὲ ἔφη καὶ
συμμίξειν Ἀντωνίῳ μεταξὺ Μεταποντίου καὶ Τάραντος,*
393 *μέσον ἔχων ποταμὸν τὸν ἐπώνυμον. κατὰ δαίμονα δ'* 94
*ἀμφοτέρων προσιόντων τῷ ῥεύματι, Ἀντώνιος ἐκ τῆς
ἀπήνης καταθορὼν ἔς τι τῶν παρορμούντων σκαφῶν
ἐσήλατο μόνος καὶ ἐπέρα πρὸς τὸν Καίσαρα, πιστεύων
ὡς φίλῳ. καὶ ὁ Καῖσαρ ἰδὼν ἀντεμιμεῖτο, καὶ ξυμ-
βάλλουσιν ἀλλήλοις κατὰ τὸ ῥεῦμα καὶ διήριζον, ἑκά-
τερος ἐκβῆναι βουλόμενος ἐς τὴν ὄχθην τοῦ ἑτέρου.*
394 *ἐνίκα δὲ ὁ Καῖσαρ, ὡς καὶ πρὸς τὴν Ὀκταουίαν ἥξων
ἐς Τάραντα, ἐπί τε τῆς ἀπήνης Ἀντωνίου συνήδρευεν
αὐτῷ καὶ ἐν Τάραντι ἐς τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ παρ-
ῆλθέ τε ἀφύλακτος καὶ τὴν νύκτα ὁμοίως ἀνεπαύετο*
395 *χωρὶς δορυφόρων παρ' αὐτῷ. τὰ δ' ὅμοια καὶ παρ'
Ἀντωνίου τῆς ἐπιούσης ἐπεδείκνυτο. οὕτως αὐτοῖς ἦν
συνεχὴς ἡ μεταβολή, πρός τε τὰς ὑπονοίας διὰ φιλ-
αρχίαν καὶ ἐς τὰς πίστεις ὑπὸ χρείας.*
396 *τὸν μὲν οὖν ἐπίπλουν τὸν ἐπὶ Πομπήιον ὁ Καῖσαρ* 95
*ἐς νέωτα ἀνεβάλλετο· ὁ δ' Ἀντώνιος ἐπιμένειν διὰ Παρ-
θυαίους οὐ δυνάμενος, ἀντέδοσαν ὅμως ἀλλήλοις, Καί-
σαρι μὲν ὁ Ἀντώνιος ναῦς ἑκατὸν εἴκοσιν, ἃς αὐτίκα
πέμψας εἰς Τάραντα παρέδωκεν, Ἀντωνίῳ δὲ ὁ Καῖσαρ
δισμυρίους Ἰταλοὺς ὁπλίτας, οὓς ἐπιπέμψειν ὑπισχνεῖτο.*

---

1 *Παρθυικῶν*] cf. ad § 39 7 *ἐπώνυμον* Schw. ex C, qui: *eiusdem nominis, εὐώνυμον* Oi 8 ⟨*ἅμα*⟩ *προσιόντων* ci. Mend., ⟨*ἅμα*⟩ *ἀμφοτέρων* Nauck, probabiliter 19 *ἀπεδείκνυτο* a 21 *ἐς* om. V 23 *ἀνεβάλετο* cum V scr. Mend.

37 a. C
ἐδωρήσατο δὲ καὶ Ὀκταουία τὸν ἀδελφόν, αἰτήσασα 397
παρ' Ἀντωνίου, δέκα φασήλοις τριηριτικοῖς, ἐπιμίκτοις
ἔκ τε φορτίδων νεῶν καὶ μακρῶν, καὶ τὴν Ὀκταουίαν
ὁ Καῖσαρ χιλίοις λογάσι σωματοφύλαξιν, οὓς ἐπιλέξαιτο
Ἀντώνιος. ἐπεὶ δὲ ὁ χρόνος αὐτοῖς ἔληγε τῆς ἀρχῆς, 398
ἣ τοῖς τρισὶν ἐψήφιστο ἀνδράσιν, ἑτέραν ἑαυτοῖς ὥρι-
ζον πενταετίαν, οὐδὲν ἔτι τοῦ δήμου δεηθέντες.

οὕτω μὲν οὖν διεκρίθησαν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ὁ 399
Ἀντώνιος εὐθὺς ἐς τὴν Συρίαν ἠπείγετο, τὴν Ὀκτα-
ουίαν παρὰ τῷ ἀδελφῷ καταλιπὼν μετὰ θυγατρὸς ἤδη
96 γενομένης αὐτοῖς. Μηνόδωρος δέ, εἴτε τις ὢν φύσει 400
παλιμπροδότης εἴτε δείσας τήν ποτε ἀπειλὴν Ἀντω-
νίου, ἀπάξειν αὐτὸν εἰπόντος ὡς ἀνδράποδον πολεμο-
ποιόν, εἴτε ἐλασσόνων ἀξιοῦσθαι νομίζων παρ' ἃ προσ-
εδόκησεν, εἴτε τῶν ἄλλων αὐτὸν ἐξελευθέρων τοῦ
Πομπηίου συνεχῶς ὀνειδιζόντων ἐς ἀπιστίαν δεσπότου
καὶ παρακαλούντων ἐπανελθεῖν Μενεκράτους ἀποθα-
νόντος, πίστιν αἰτήσας καὶ λαβὼν ηὐτομόλησε πρὸς
Πομπήιον σὺν ἑπτὰ ναυσί, Καλουίσιον τὸν ναύαρχον
τοῦ Καίσαρος διαλαθών. ἐφ' ᾧ τὸν Καλουίσιον ὁ Καῖσαρ
ἀπέλυσε τῆς ναυαρχίας καὶ ἀντικατέστησεν Ἀγρίππαν.

---

2 τριηριτικοῖς Bi, cf. I. G. II n. 807 c 100 σχοινία τριηριτικά, τριηρετικοῖς V, quod Prooem. c. 10, Lib. c. 96. 121 traditum est; τριηρικοῖς tamen cum L. Dindorf in Steph. thes. s. v. maluit Mend. 5 αὐτοῖς molestum putavit Mend., sed cf. Kratt p. 39 6 ἣ] ἡ B ἐπεψήφιστο i τοῖς etiam ante ἀνδράσιν add. V 8 οὕτω Schw. ex C, qui: *eoque modo*, οὗτοι Of, οὗτοι (sic) ab 17 τιμοκράτους i ⟨μάλιστα⟩ ἀποθανόντος ci. Mend. 21 ἀπέλυσε] παρέλυσε scr. Mend.

---

5 sqq. cf. Lange, R. Altert. III² p. 583 sq., Ihne VIII p. 435 sqq., Mommsen, R. Staatsr. II³, 1 p. 718 sqq., Willems II p. 761 adn. 1 et 2, Gardthausen, Augustus II, 1 p. 175 sqq., Ciccotti, Rivista di filol. e d'istruz. class. N. S. 2 (1896) p. 80 sqq.

36 a. C.
401 *ἐπεὶ δ' ἕτοιμος ἦν ὁ στόλος, ἐκάθαιρεν αὐτὸν ὁ*
Καῖσαρ ὧδε. οἱ μὲν βωμοὶ ψαύουσι τῆς θαλάσσης,
καὶ ἡ πληθὺς αὐτοὺς περιέστηκε κατὰ ναῦν μετὰ σιω-
πῆς βαθυτάτης· οἱ δὲ ἱερουργοὶ θύουσι μὲν ἑστῶτες
ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ καὶ τρὶς ἐπὶ σκαφῶν περιφέρουσιν
ἀνὰ τὸν στόλον τὰ καθάρσια, συμπεριπλεόντων αὐτοῖς
τῶν στρατηγῶν καὶ ἐπαρωμένων ἐς τάδε τὰ καθάρ-
402 *σια, ἀντὶ τοῦ στόλου, τὰ ἀπαίσια τραπῆναι. νείμαν-*
τες δὲ αὐτά, μέρος ἐς τὴν θάλασσαν ἀπορρίπτουσι καὶ
μέρος ἐς τοὺς βωμοὺς ἐπιθέντες ἅπτουσι, καὶ ὁ λεὼς
ἐπευφημεῖ.
403 *οὕτω μὲν Ῥωμαῖοι τὰ ναυτικὰ καθαίρουσιν· ἔμελλε* 97
δ' ὁ μὲν Καῖσαρ ἐκ Δικαιαρχείας, ὁ δὲ Λέπιδος ἐκ
Λιβύης, Ταῦρος δ' ἐκ Τάραντος ἐπιπλευσεῖσθαι τῇ
Σικελίᾳ, ὡς ἂν αὐτὴν ἐξ ἠοῦς ὁμοῦ καὶ δύσεως καὶ
404 *μεσημβρίας περιλάβοιεν. καὶ τῆς ἀναγωγῆς τοῦ Καί-*
Kal. Iul. *σαρος ἡ ἡμέρα προείρητο πᾶσι, καὶ ἦν δεκάτη τροπῶν*
θερινῶν, ἥν τινα Ῥωμαῖοι νουμηνίαν ἔχουσι τοῦ μη-
νός, ὃν ἐπὶ τιμῇ τοῦ Καίσαρος τοῦ προτέρου Ἰούλιον
ἀντὶ Κυιντιλίου καλοῦσι. τήνδε μὲν ὁ Καῖσαρ ὥρισε
τὴν ἡμέραν, αἰσιούμενος ἴσως διὰ τὸν πατέρα νικη-
405 *φόρον αἰεὶ γενόμενον· ὁ δὲ Πομπήιος Λεπίδῳ μὲν*
ἀντέταττε Πλένιον ἐν Λιλυβαίῳ, τέλος ὁπλιτῶν ἔχοντα
καὶ ἄλλο πλῆθος ἐσκευασμένον κούφως, τὴν δὲ πρὸς

---

3 *κατὰ ναῦν*] *per naues* C, unde ne conicias *κατὰ ναῦς*, monent multi loci 5 *ἐπὶ* ante *τῇ θαλάσσῃ* susp. Mend., cum C verterit: *in mari considentes* 15 *αὐτὴν*] *αὐτὸν* i C 16 sq. *τοῦ Καίσαρος* deleri voluit Mend., malim ⟨*ὑπὸ*⟩ *τοῦ Κ.*, cf. v. 20 *ὥρισε* 18 *ἔχουσι*] *ἄγουσι* ci. Mend. 23 *πλένιον* scripsi cum V, *Plinium* C, *πλέννιον* ceteri, const.

---

23 est L. Plinius L. f. Rufus, cf. Mommsen, Hermes 30 (1895) p. 460 sq.

36 a. C.

ἔω καὶ δύσιν ἀκτὴν τῆς Σικελίας πᾶσαν ἐφρούρει, καὶ νήσους μάλιστα Λιπάραν τε καὶ Κοσσύραν, ἵνα μήτε Κοσσύρα Λεπίδῳ μήτε Λιπάρα Καίσαρι ἐνορμίσματα ἢ ναύσταθμα γένοιτο εὔκαιρα ἐπὶ τῇ Σικελίᾳ. τὸ δ' ἄριστον τοῦ ναυτικοῦ ἐν Μεσσήνῃ συνεῖχεν ἐφεδρεῦον, ὅπῃ δεήσειεν.

98 οὕτω μὲν ἑκάτεροι παρασκευῆς εἶχον, γενομένης 406
δὲ τῆς νουμηνίας ἀνήγοντο πάντες ἅμα ἠοῖ, Λέπιδος
μὲν ἐκ Λιβύης χιλίαις ὁλκάσι καὶ μακραῖς ἑβδομήκοντα
καὶ τέλεσι στρατοῦ δυώδεκα καὶ ἱππεῦσι Νομάσι πεντα-
κισχιλίοις καὶ ἑτέρᾳ παρασκευῇ πολλῇ, Ταῦρος δ' ἐκ
Τάραντος ταῖς Ἀντωνίου ναυσὶν ἓξ ἑκατὸν καὶ τριά-
κοντα δύο μόναις καὶ ἑκατόν, ἐπεὶ τῶν λοιπῶν οἱ
ἐρέται χειμῶνος ἐτεθνήκεσαν, ὁ δὲ Καῖσαρ ἐκ Δικαι-
αρχείας, θύων ἅμα καὶ σπένδων ἀπὸ τῆς ναυαρχίδος
νεὼς ἐς τὸ πέλαγος ἀνέμοις εὐδίοις καὶ Ἀσφαλείῳ Πο-
σειδῶνι καὶ ἀκύμονι θαλάσσῃ, συλλήπτορας αὐτῷ κατὰ
ἐχθρῶν πατρῴων γενέσθαι. πρόπλοι δ' αὐτῷ τινες 407
τοὺς μυχοὺς τῆς θαλάσσης διηρεύνων, καὶ Ἄππιος
μετὰ πλήθους νεῶν ὀπισθοφυλακῶν εἵπετο. τρίτῃ δὲ 408
τῆς ἀναγωγῆς ἡμέρᾳ νότος ἐμπεσὼν Λεπίδου μὲν ὁλ-
κάδας ἀνέτρεψε πολλάς, ὡρμίσθη δὲ ὅμως ἐς Σικελίαν
καί, Πλένιον ἐν Λιλυβαίῳ πολιορκῶν, τινὰς τῶν πό-
λεων ὑπήγετο καὶ ἑτέρας ἐβιάζετο· Ταῦρος δὲ ἀρχομέ-

---

5 praetulerim ἐφεδρεῦσον, cf. § 429 14 χειμῶνος] *ex tempestate* vertit C, unde ⟨ὑπὸ⟩ χειμῶνος ci. Schw., χειμῶνος potius deleri iussit Zerdik p. 67, uterque ratus Antonium vere anni 718/36 Tarentum venisse, sed cf. de tempore ad § 387 et Appiani ipsius verba § 396 ἐς νέωτα 16 ἀσφαλίῳ O 17 αὐτῷ Oi, corr. Mend. 18 πρόπλοι] πρόπλουν i 20 ὀπισθοφυλάκων i 21 sq. ἀνέτρεψεν ὁλκάδας πολλάς V 22 ἐν σικελίᾳ V

---

16 sq. ἀνέμοις εὐδίοις etc.] cf. Wissowa, Religion u. Kultus d. Römer p. 252

36 a. C.
409 *νου τοῦ πνεύματος ἐς Τάραντα ἐπαλινδρόμει. Ἀππίου*
δ' ἄρτι τὸ Ἀθήναιον ἄκρον περιπλέοντος αἳ μὲν συν-
ετρίβοντο τῶν νεῶν ἀμφὶ ταῖς πέτραις, αἳ δ' ἐς τέλ-
ματα ἐξώκελλον ὑπὸ ῥύμης, αἳ δὲ καὶ διερρίφησαν
410 *οὐκ ἀσινεῖς. ὁ δὲ Καῖσαρ ἀρχομένου μὲν τοῦ χειμῶ-*
νος ἐς τὸν Ἐλεάτην κόλπον ἐρυμνὸν ὄντα συμπεφεύ-
γει, χωρὶς ἑξήρους μιᾶς, ἣ περὶ τῇ ἄκρᾳ διελύθη·
λιβὸς δὲ τὸν νότον μεταλαβόντος ὁ κόλπος ἐκυκᾶτο,
ἐς τὴν ἑσπέραν ἀνεῳγμένος, καὶ οὔτε ἐκπλεῦσαι δυνα-
τὸν ἦν ἔτι πρὸς ἐναντίον τοῦ κόλπου τὸ πνεῦμα, οὔτε
κῶπαι κατεῖχον οὔτε ἄγκυραι, ἀλλ' ἐς ἀλλήλας ἢ ἐς
τὰς πέτρας ἐνηράσσοντο αἱ νῆες. καὶ νυκτὸς ἦν ἔτι
τὸ δεινὸν ἀτοπώτερον.
411 *ἐνδόντος δέ ποτε τοῦ κακοῦ τὰ νεκρὰ ἔθαπτεν ὁ* 99
Καῖσαρ καὶ τοὺς τραυματίας ἐθεράπευε καὶ τοὺς ἐκ-
νέοντας ἐνέδυε καὶ ὥπλιζεν ἑτέροις ὅπλοις καὶ τὸν στό-
λον ἅπαντα ἐκ τῶν ἐνόντων ἀνελάμβανε. διεφθάρατο
δ' αὐτῷ νῆες βαρεῖαι μὲν ἕξ, κουφότεραι δὲ ἓξ καὶ
412 *εἴκοσι, λιβυρνίδες δὲ ἔτι πλείους. καὶ ἐς τάδε διορ-*
θούμενα τριάκοντα ἡμέρας ἀναλώσειν ἔμελλεν, ἤδη
τοῦ θέρους προκόπτοντος· ὅθεν ἦν ἄριστον αὐτῷ τὸν
413 *πόλεμον ἐς τὸ μέλλον θέρος ἀναβαλέσθαι. ἐνοχλουμέ-*
νου δὲ τοῦ δήμου ταῖς ἀπορίαις, ἐπεσκεύαζε τὰς ναῦς
ἐς τὴν γῆν ἀνέλκων μετὰ ἐπείξεως καὶ τὰ πληρώματα

2 *ἀθήναιον* V, *ἀθηναῖον* B, *ἀθηναίων* iC   6 *Ἐλεάτην* Cluver, Ital. ant. p. 1259 sq., et Schw. ex C, *ἐλαΐτην* Oi, cf. Nissen, Ital. Landesk. II, 2 p. 895   10 *τοῦ κόλπου* ante *πρὸς ἐναντίον* collocari voluit Mend.   12 *συνηράσσοντο* ci. Mend.; an *ἐπηράσσοντο?*   13 *ἀτοπώτερον*] *ἀπορώτερον* ci. Mend., *ἀπορώτερον τὸ δεινὸν* Nauck   20 *ἤδη* — 21 *προκόπτοντος* non vertit C   22 *ἀναβάλλεσθαι* a

§ 411 sqq. de rebus gestis cf. J. Melber, Abhandl. W. v. Christ zum 60. Geburtstag dargebracht, München 1891, p. 211 sqq.

36 a. C.

τῶν διεφθαρμένων ἐς τὰς παρὰ Ταύρῳ ναῦς κενὰς
ἐξέπεμπεν. ὡς δὲ ἐπὶ συμφορᾷ μείζονι, Μαικήναν μὲν 414
ἐς Ῥώμην ἐξέπεμπε διὰ τοὺς ἐπτοημένους ἔτι πρὸς τὴν
μνήμην Πομπηίου Μάγνου· οὐ γὰρ αὐτοὺς ἐξέλιπεν
ἡ δόξα τοῦ ἀνδρὸς τούτου· τοὺς δὲ κληρούχους αὐτὸς
ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν ἐπέτρεχε καὶ ἐκ τοῦ φόβου τῶν γε-
γονότων ἀνελάμβανε. διέδραμε δὲ καὶ ἐς Τάραντα 415
καὶ τὸ ναυτικὸν εἶδε τὸ ὑπὸ Ταύρῳ καὶ ἐς Ἱππώ-
νειον ἦλθε καὶ τὰ πεζὰ παρηγόρησε καὶ τὴν τῶν
νεῶν ἐπισκευὴν ἐπέσπερχεν. καὶ πλησίον ἦν ἤδη καὶ
ὁ δεύτερος ἐς Σικελίαν ἐπίπλους.

100 ὁ δὲ Πομπήιος οὐδ' ἐπὶ τοιᾷδε εὐκαιρίᾳ τοσοῖσδε 416
ναυαγίοις ἐπιχειρεῖν ἠξίου, ἀλλ' ἔθυε μόνον θαλάσσῃ
καὶ Ποσειδῶνι καὶ υἱὸς αὐτῶν ὑφίστατο καλεῖσθαι,
πειθόμενος οὐκ ἄνευ θεοῦ δὶς οὕτω θέρους πταῖσαι
τοὺς πολεμίους. φασὶ δ' αὐτόν, ὑπὸ τῶνδε χαυνού- 417
μενον, καὶ τὴν συνήθη τοῖς αὐτοκράτορσι χλαμύδα ἐκ
φοινικῆς ἐς κυανῆν μεταλλάξαι, εἰσποιούμενον ἄρα ⟨ἑαυ-
τὸν⟩ τῷ Ποσειδῶνι. ἐλπίσας δ' ἀναζεύξειν τὸν Καί- 418
σαρα, ὡς ἐπύθετο ναυπηγούμενόν τε καὶ ἐπιπλευσού-
μενον αὖθις αὐτοῦ θέρους, ἐξεπλήσσετο μὲν ὡς ἀμάχῳ
γνώμῃ καὶ παρασκευῇ πολεμῶν, Μηνόδωρον δὲ μετὰ
νεῶν ἑπτὰ ὧν ἤγαγεν ἔπεμπε κατασκεψόμενον τὰ νεώλ-
κια τοῦ Καίσαρος καὶ δράσοντα, ὅ τι καὶ δύναιτο. ὃ 419
δὲ καὶ τέως ἀχθόμενος οὐκ ἀποδοθείσης αὐτῷ τῆς ναυ-
αρχίας καὶ τότε αἰσθόμενος, ὅτι σὺν ὑποψίᾳ μόνων
ἠξίωτο ὧν ἤγαγε νεῶν, ἐπεβούλευεν αὖθις αὐτομολίαν.

1 ναῦς molestum putavit Mend., recte 4 ἐξέλειπεν maluit Mend. 8 ἐπεῖδε ci. Mend., inut., cf. Loesch p. 6 et ad I § 10 18 sq. ⟨ἑαυτὸν⟩ add. Mend., cf. III § 389, recte, ni forte εἰσποιούμενον passive intellegendum 25 possis αὑτῷ

13 θαλάσσῃ] cf. Hübner, C. I. L. II Suppl. p. 802

36 a. C.
420 ἐπινοῶν δὲ πρότερον, ὡς ἐς πάντα οἱ συνοῖσον, ἀνδρα- 101
γαθίσασθαι, διέδωκε τοῖς συμπλέουσιν, ὅσον εἶχε χρυ-
σίον, καὶ διέπλευσεν εἰρεσίᾳ τρισὶν ἡμέραις πεντα-
κοσίους ἐπὶ χιλίοις σταδίους καὶ τοῖς προφύλαξι τῶν
ναυπηγουμένων Καίσαρι νεῶν οἷα σκηπτὸς ἀφανῶς
ἐμπίπτων καὶ ἐς ἀφανὲς ἀναχωρῶν ᾕρει κατὰ δύο καὶ
τρεῖς ναῦς τῶν φυλακίδων καὶ τὰς ὁλκάδας, αἳ τὸν
σῖτον ἔφερον, ὁρμούσας ἢ παραπλεούσας κατέδυεν ἢ
ἀνεδεῖτο ἢ ἐνεπίμπρη. θορύβου δὲ πάντα μεστὰ διὰ
Μηνόδωρον ἦν, Καίσαρος ἀπόντος ἔτι καὶ Ἀγρίππα·
421 καὶ γὰρ οὗτος ἐπὶ ὕλην ἐπεπόρευτο. γαυρούμενος δὲ
ὁ Μηνόδωρος ἐξώκειλέ ποτε τὴν ναῦν ἑκὼν ἐς ἕρμα
γῆς ἁπαλὸν σὺν καταφρονήσει καὶ ὑπεκρίνετο αὐτὴν
ὑπὸ τοῦ πηλοῦ κατέχεσθαι, μέχρι, τῶν πολεμίων ἐκ
τῶν ὀρῶν καταθορόντων ὡς ἐπὶ Μηνοδώρου θήραν
ἕτοιμον, ἀνακρουσάμενος ᾤχετο σὺν γέλωτι καὶ τὸν
στρατὸν τοῦ Καίσαρος ἀνίᾳ κατεῖχε σὺν θαύματι.
422 ὡς δὲ ἱκανῶς ἐπεδέδεικτο, οἷος ἐχθρός τε καὶ φίλος
εἴη, Ῥέβιλον μὲν ἑλών, ἄνδρα ἀπὸ βουλῆς, μεθῆκε,
μνώμενος ἤδη τὸ μέλλον, Μινδίῳ δὲ Μαρκέλλῳ, 102
τῶν ἑταίρων τινὶ τῶν Καίσαρος, φίλος ἐν τῇ προ-
τέρᾳ γεγονὼς αὐτομολίᾳ, τοῖς μὲν ἀμφ' αὐτὸν ἔφη

2 τοῖς πλέουσιν B 5 οἷα σκηπτοφανῶς i; pro ἀφανῶς ci. Cob. p. 230 sq. ἄφνω, prob. Schenkl p. 177, contra recte Zerdik p. 51 coll. Lib. c. 100: ἐφίπτατο ἐξ ἀφανοῦς ὥς τις αἰετός 15 καταθορώντων V, καθορώντων a, *donec hostes e montibus conspicati ad eum ueluti ad praedam paratam decurrere* C, unde καθορώντων καὶ καταθορόντων scr. Mend. 15 sq. Μηνοδώρου molestum putavit Mend., bene, sed forte ἑτοίμων scribere praestat 19 ῥέβιλλον libri, corr. Mend. 22 ἀμφ' αὐτὸν Bi(V?), *circa se* C, corr. Bk.

19 de hoc Rebilo nihil certi dici potest, cf. Willems I p. 521 n. 325, Ribbeck n. 18, Gardthausen, Augustus II, 1 p. 136 adn. 7; videtur alius ac proscriptus IV § 209

36 a. C.

τὸν Μίνδιον βουλεύειν αὐτομολίαν καὶ προδοσίαν,
τοῖς δὲ πολεμίοις προσπελάσας ἠξίου Μίνδιον αὐτῷ
συνελθεῖν ἔς τινα νησῖδα ἐπὶ λόγοις συνοίσουσι. καὶ 423
συνελθόντι ἔλεγεν, οὐδενὸς ἀκούοντος ἑτέρου, φυγεῖν
μὲν ἐς Πομπήιον ὑβριζόμενος ὑπὸ τοῦ τότε ναυάρχου
Καλουισίου, τὴν δὲ ναυαρχίαν Ἀγρίππου μεταλαβόντος
ἐπανελεύσεσθαι πρὸς Καίσαρα οὐδὲν ἀδικοῦντα, εἰ
πίστιν αὐτῷ κομίσειεν ὁ Μίνδιος παρὰ Μεσσάλα τοῦ
τὴν ἀποδημίαν Ἀγρίππᾳ διοικοῦντος. ἔφη δ' ἐπανελθὼν 424
μὲν ἰάσεσθαι λαμπροῖς τὸ ἁμάρτημα ἔργοις, μέχρι δὲ
τῶν πίστεων λυμανεῖσθαί τινα τῶν Καίσαρος ὁμοίως
ἐς τὸ ἀνύποπτον. καὶ ὃ μὲν αὖθις ἐλυμαίνετο, Μεσσά- 425
λας δ' ἐνεδοίασε μὲν ὡς ἐπὶ αἰσχρῷ, ἐνέδωκε δ' ὅμως,
εἴτε πολέμου ταῦτ' εἶναι νομίζων ἀνάγκας εἴτε καὶ
τῆς Καίσαρος γνώμης τι προμαθὼν ἢ τεκμηράμενος.
καὶ Μηνόδωρος μὲν αὖθις ηὐτομόλει καὶ τὸν Καί- 426
σαρα ἐλθόντα προσπίπτων ἠξίου συγγνῶναι μὴ λέγοντι
τὰς αἰτίας τῆς φυγῆς· ὃ δὲ ἐς μὲν σωτηρίαν αὐτῷ
συνεγίνωσκε διὰ τὰς σπονδὰς καὶ ἀφανῶς ἐφυλάσ-
σετο, τοὺς δὲ τριηράρχους αὐτοῦ μεθίει χωροῦντας,
ὅποι θέλοιεν.

103 ἑτοίμου δὲ τοῦ στόλου γενομένου, αὖθις ὁ Καῖσαρ 427
ἀνήγετο καὶ ἐς Ἱππώνειον παραπλεύσας δύο μὲν τέλη
πεζῶν Μεσσάλαν ἔχοντα περᾶν ἐκέλευσεν ἐς Σικελίαν

---

2 *αὐτῷ* Oi, *ad se* C, corr. Mend., v. 8 correxi ego 7 *ἀδικήσαντα* vertit C, sed cf. Berg, diss. p. 29 9 *Ἀγρίππα* editores ante Mend. *δ' ἐπανελθὼν*] *δὲ παρελθὼν* i 10 *ἰάσασθαι* Vi (in V *σα* supra v. add. a m. 1) 11 *τινα τῶν*] *τὰ τοῦ* ci. Mend., facilius possis *τι τὰ τοῦ*, nec vero opus 19 sq. *ἐφυλάσσετο*] *ἐφύλασσεν αὐτὸν* ci. Musgr. 20 *χωρεῖν* ci. Mend., contra Kratt p. 29, multa perverse miscens, sed cf. Mithr. c. 72 extr. (*κρατῶν κατεφρόνησεν*), I § 393 (*ἠμέλει περιπέμπων* etc.) 23 *δύο τέλη μὲν* ab, ut videtur

36 a. C.
*ἐπὶ τὸ Λεπίδου στρατόπεδον καὶ σταθμεύειν ἐς τὸν
κόλπον διελθόντα τὸν εὐθὺ Ταυρομενίου, τρία δ'
ἔπεμπεν ἐπὶ Στυλίδα καὶ πορθμὸν ἄκρον ἐφεδρεύειν*
428 *τοῖς ἐσομένοις· Ταῦρον δ' ἐς τὸ Σκυλάκιον ὄρος, ὃ
πέραν ἐστὶ Ταυρομενίου, περιπλεῖν ἐκ Τάραντος ἐκέ-
λευε. καὶ ὃ μὲν περιέπλει διεσκευασμένος ἐς μάχην
ὁμοῦ καὶ εἰρεσίαν· καὶ τὰ πεζὰ αὐτῷ παρωμάρτει,
προερευνώντων τήν τε γῆν ἱππέων καὶ λιβυρνίδων
τὴν θάλασσαν. καὶ ὁ Καῖσαρ ὧδε ἔχοντι ἐξ Ἱππωνείου
ἐπιδραμὼν ἐπιφαίνεται κατὰ τὸ Σκυλάκιον καὶ τὴν*
429 *εὐταξίαν ἀποδεξάμενος ἐπανῆλθεν ἐς τὸ Ἱππώνειον. ὁ
δὲ Πομπήιος, ὥς μοι προείρηται, τάς τε ἐς τὴν νῆσον
ἀποβάσεις ἐφύλασσεν ἁπάσας καὶ τὰς ναῦς ἐν Μεσ-
σήνῃ συνεῖχεν ὡς βοηθήσων, ὅποι δεήσειεν.*

430 *καὶ οἳ μὲν ἐν τούτῳ παρασκευῆς ἦσαν, Λεπίδῳ δὲ* **104**
*αὖθις ἐκ Λιβύης ἦγον αἱ ὁλκάδες τὰ λοιπὰ τοῦ στρα-
τοῦ τέλη τέσσαρα. καὶ αὐταῖς ὑπήντα πελάγιος ἐκ
Πομπηίου Παπίας καὶ διέφθειρεν ὡς φιλίους δεχο-*
431 *μένας· ᾤοντο γὰρ σφίσι τὰς Λεπίδου συναντᾶν. αἳ
δὲ βραδέως τε ὑπὸ τοῦ Λεπίδου καθείλκοντο, καὶ ὕστε-
ρον αὐτὰς προσιούσας αἱ ὁλκάδες ὡς καὶ τάσδε ἄλλας
πολεμίας ἐξέκλιναν, ἕως αἳ μὲν ἐκαύθησαν, αἳ δ' ἐλή-
φθησαν, αἳ δ' ἀνετράπησαν, αἳ δ' ἐς Λιβύην ἀνέπλευ-*

---

1 sqq. offendit in rerum narratione iam Schw., *καὶ σταθμεύειν* — 2 *εὐθὺ Ταυρομενίου* post *ἐκέλευε* (v 5 sq.) transponebat Mend., sed alia corruptela videtur latere; certe Messalae reditum, utut est, praeteriit Appianus   2 *ταυρομενείου* i, const.
5 *Ταυρομενίου*] *Κρότωνος* voluit Drumann IV p, 579, cui assentitur Mend., non recte, cf. quae Schw. adnotat t. III p. 878, et Nissen, Ital. Landesk. II, 2 p. 949   6 *περιέπλεε* B
7 *παρομᾶρτει* (sic) B   14 *ὅπη* V   18 *Παπίας*] *Πάπιος* voluit cum Drumann IV p. 579 adn. 8 Gardthausen, Augustus II, 1 p. 137 adn. 11, hunc eundem atque Democharem esse ratus, at eadem nominis forma etiam ceteris locis tradita

36 a.C.

σαν. τοῦ δὲ στρατοῦ δύο μὲν τέλη διώλετο ἐν τῇ 432
θαλάσσῃ, καί, εἴ τινες αὐτῶν ἐξενήχοντο, καὶ τούσδε
Τισιηνὸς ὁ τοῦ Πομπηίου στρατηγὸς ἐκνέοντας ἐπὶ
τὴν γῆν διέφθειρεν· οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς Λέπιδον κατ-
ήχθησαν, οἳ μὲν αὐτίκα, οἳ δ' ὕστερον. καὶ Παπίας
ἀπέπλευσε πρὸς Πομπήιον.

105 ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς μὲν Στρογγύλην, ἣ τῶν πέντε νή- 433
σων ἐστὶ τῶν Αἰόλου, παντὶ τῷ στόλῳ διέπλευσεν ἐξ
Ἱππωνείου, προερευνωμένης αὐτῷ τῆς θαλάσσης· στρα-
τὸν δὲ ἐπὶ μετώπου τῆς Σικελίας πλέονα ἰδὼν ἔν τε
Πελωριάδι καὶ Μύλαις καὶ Τυνδαρίδι, εἴκασεν αὐτὸν
παρεῖναι Πομπήιον καὶ τὰ μὲν ἐνθάδε Ἀγρίππᾳ δια-
στρατηγεῖν ἐπέτρεψεν, αὐτὸς δὲ εἰς τὸ Ἱππώνειον αὖθις 434
ἀπέπλει καὶ ἐς τὸ Ταύρου στρατόπεδον ἐξ Ἱππω-
νείου σὺν τρισὶ τέλεσι μετὰ Μεσσάλα διετρόχαζεν, ὡς
Ταυρομένιον αἱρήσων ἀπόντος ἔτι τοῦ Πομπηίου καὶ
τὰς ἐμβολὰς αὐτῷ διχόθεν παρέξων. Ἀγρίππας μὲν οὖν 435
ἀπὸ Στρογγύλης εἰς Ἱερὰν διέπλει καὶ τῶν Πομπηίου
φρουρῶν αὐτὸν οὐχ ὑποστάντων εἷλε τὴν Ἱερὰν καὶ
τῆς ἐπιούσης ἔμελλεν ἐπιχειρήσειν ἐς Μύλας Δημο-
χάρει τῷ Πομπηίου, τεσσαράκοντα ναῦς ἔχοντι· ὁ δὲ 436
Πομπήιος, τὸ βίαιον ὑφορώμενος τοῦ Ἀγρίππα, ἔπεμπε
τῷ Δημοχάρει ναῦς ἄλλας πέντε καὶ τεσσαράκοντα
ἀπὸ Μεσσήνης ἐξελεύθερον ἄγοντα Ἀπολλοφάνη, καὶ
106 αὐτὸς ἐφείπετο ἄλλαις ἑβδομήκοντα. Ἀγρίππας δ' ἔτι 437
νυκτὸς ἐξ Ἱερᾶς ἀνήγετο ταῖς ἡμίσεσι τῶν νεῶν ὡς
Παπίᾳ μόνῳ ναυμαχήσων. ἐπεὶ δὲ καὶ τὰς Ἀπολλο-
φάνους εἶδε καὶ τὰς ἑβδομήκοντα ἑτέρωθι, Καίσαρι

3 Τισιηνὸς Schw., τισίνηνος BiC, τισίνιος V 6 ἀνέπλευσε ci. Mend., inut. 11 μυλαῖς Oi 13 ἱπώνειον B 14 ἐπ-έπλει a τοῦ ante Ταύρου add. i 20 ἐς μυλὰς Obf, ἐν Μύλαις ci. Mend., malim περὶ Μύλας, cf. § 449

36 a. C.

μὲν αὐτίκα ἐδήλου Πομπήιον ἐπὶ τῶν Μυλῶν εἶναι
σὺν τῷ πλέονι ναυτικῷ, τὰς δὲ βαρείας αὐτὸς ἦγε κατὰ
μέσον καὶ τὸν ἄλλον στόλον ἐξ Ἱερᾶς ἐκάλει κατὰ
438 σπουδήν. ἐσκεύαστο δ' ἀμφοτέροις πάντα λαμπρῶς,
καὶ πύργους ἐπὶ τῶν νεῶν εἶχον κατά τε πρῷραν καὶ
κατὰ πρύμναν. ὡς δὲ αὐτοῖς αἵ τε παρακελεύσεις, οἵας
εἰκὸς ἦν, ἐγεγένηντο καὶ τὰ σημεῖα κατὰ ναῦν ἦρτο,
ἐξώρμων ἐπ' ἀλλήλους, οἳ μὲν κατὰ μέτωπον, οἳ δ' ἐς
περικύκλωσιν, σύν τε βοῇ καὶ ῥοθίῳ νεῶν καὶ κατα-
439 πλήξει ποικίλῃ. ἦν δὲ καὶ τὰ σκάφη Πομπηίῳ μὲν
βραχύτερα καὶ κοῦφα καὶ ὀξέα ἐς τὰς ἐφορμήσεις τε
καὶ περίπλους, Καίσαρι δὲ μείζω καὶ βαρύτερα καὶ
παρ' αὐτὸ καὶ βραδύτερα, βιαιότερα δὲ ὅμως ἐμπεσεῖν
440 καὶ τρωθῆναι δυσπαθέστερα. τῶν τε ἀνδρῶν οἳ μὲν
ναυτικώτεροι τῶν Καίσαρος ἦσαν, οἳ δὲ σθεναρώτεροι·
καὶ κατὰ λόγον οἳ μὲν οὐκ ἐμβολαῖς, ἀλλὰ μόναις περι-
όδοις ἐπλεονέκτουν καὶ ταρσοὺς τῶν μειζόνων ἢ πη-
δάλια ἀνέκλων ἢ κώπας ἀνέκοπτον ἢ ἀπεχώριζον ὅλως
441 τὰ σκάφη καὶ ἔβλαπτον ἐμβολῆς οὐχ ἧσσονα· οἱ δὲ τοῦ
Καίσαρος αὐτὰς ἐμβολαῖς ὡς βραχυτέρας ἀνέκοπτον ἢ
κατέσειον ἢ διερρήγνυον ⟨καί⟩, ὅτε συμπλακεῖεν, ἔβαλ-
λόν τε ὡς ταπεινοτέρας ἀφ' ὑψηλοῦ καὶ κόρακας ἢ χεῖ-
ρας σιδηρᾶς εὐκολώτερον ἐπερρίπτουν. οἳ δὲ ὅτε βια-
442 σθεῖεν, ἐξήλλοντο ἐς τὸ πέλαγος. καὶ τούσδε μὲν τὰ
ὑπηρετικὰ τοῦ Πομπηίου περιπλέοντα ἀνελάμβανεν, ὃ **107**

---

1 Μυλῶν] μυχῶν libri 7 ναῦν] ναῦς ab 8 ἐξώρμων] ὥρμων ci. Mend., inut. 11 βαχύτερα (sic) B 13 ὅμως] ὁμοῦ ci. Mend., sed cf. Zerdik p. 63 15 sq. σθεναρώτεροι (ἀσθεν. b) κατὰ λόγον· οἱ μὲν i 18 ἀπεχώριζον] ἀπεχώρουν i, *retrahebant* C; haeserunt Musgr. et Mend., sed ad ἀπεχώριζον videtur subaudiendum ἀπ' ἀλλήλων 20 αὐτὰς] αὐταῖς i 21 ⟨καί⟩ add. Schw. ex C

36 a. C.

δὲ Ἀγρίππας ἵετο μάλιστα εὐθὺ τοῦ Παπίου καὶ αὐτῷ
κατὰ τὴν ἐπωτίδα ἐμπεσὼν κατέσεισε τὴν ναῦν καὶ ἐς τὰ
κοῖλα ἀνέρρηξεν· ἡ δὲ τούς τε ἐν τοῖς πύργοις ἀπεσεί-
σατο καὶ τὴν θάλασσαν ἀθρόως ἐδέχετο, καὶ τῶν ἐρε-
τῶν οἱ μὲν θαλαμίαι πάντες ἀπελήφθησαν, οἱ δ' ἕτεροι
τὸ κατάστρωμα ἀναρρήξαντες ἐξενήχοντο· Παπίας δὲ
ἐς τὴν παρορμοῦσαν ἀναληφθεὶς αὖθις ἐπῄει τοῖς πο-
λεμίοις. καὶ ὁ Πομπήιος ἐξ ὄρους ἐφορῶν τὰς μὲν 443
ἰδίας μικρὰ ἐπωφελούσας καὶ ψιλουμένας τῶν ἐπιβα-
τῶν, ὅτε συμπλακεῖεν, Ἀγρίππᾳ δὲ τὸν ἕτερον στόλον
ἐξ Ἱερᾶς προσπλέοντα, ἀναχωρεῖν ἐσήμηνε σὺν κόσμῳ·
καὶ ἀνεχώρουν ἐπιόντες τε καὶ ἀναστρέφοντες ἀεὶ κατ'
ὀλίγον. Ἀγρίππα δ' ἐπιβαρήσαντος αὐτοῖς ἔφευγον, 444
οὐκ ἐς τοὺς αἰγιαλούς, ἀλλ' ὅσα τῆς θαλάσσης οἱ ποτα-
108 μοὶ τεναγώδη πεποιήκεσαν. καὶ Ἀγρίππας, κωλυόντων 445
αὐτὸν τῶν κυβερνητῶν μεγάλαις ναυσὶν ἐς ὀλίγον ὕδωρ
ἐπιπλεῖν, πελάγιος ἐπ' ἀγκυρῶν ἐσάλευεν ὡς ἐφορμιού-
μενος τοῖς πολεμίοις καὶ νυκτομαχήσων, εἰ δέοι. τῶν 446
φίλων δ' αὐτῷ παραινούντων μὴ ἀλόγῳ θυμῷ συμ-
φέρεσθαι μηδὲ τὸν στρατὸν ἐκτρύχειν ἀγρυπνίᾳ καὶ
πόνῳ μηδὲ πιστεύειν πολυχείμωνι θαλάσσῃ, μόλις
ἑσπέρας ἀνεζεύγνυε. καὶ οἱ Πομπηιανοὶ ἐς τοὺς λιμέ- 447
νας παρέπλεον, τριάκοντα μὲν τῶν σφετέρων νεῶν
ἀποβαλόντες, πέντε δὲ καταδύσαντες τῶν πολεμίων
καὶ βλάψαντες ἄλλα ἱκανὰ καὶ βλαβέντες ὅμοια. καὶ 448
αὐτοὺς ὁ Πομπήιος ἐπαινῶν, ὅτι τηλικαύταις ναυσὶν
ἀντέσχον, τειχομαχῆσαι μᾶλλον ἔφασκεν ἢ ναυμαχῆ-

5 θαλαμῖται H. Steph., θαλάμιοι Bayfius cum Thuc. 4, 32, 2 (θαλαμιοί scr. Hude) 8 ἀφορῶν i 10 ἕτερον] ἱερὸν i, om. C 19 sq. συνεισφέρεσθαι i 21 πολυχείμωνι Schw., πολυχείμονι O, πολὺ ἀχείμονι iC

6 τὸ κατάστρωμα ἀναρρήξαντες] cf. Assmann (v. ad § 383) p. 1607

36 a. C.
σαι καὶ ὡς νενικηκότας ἐδωρεῖτο καὶ ἐπήλπιζεν ἐν
τῷ πορθμῷ διὰ τὸν ῥοῦν κουφοτέρους ὄντας περιέσε-
σθαι καὶ αὐτὸς ἔφη τι προσθήσειν ἐς τὸ τῶν νεῶν
ὕψος.
449 τοῦτο μὲν δὴ τῆς ναυμαχίας τέλος ἦν τῆς περὶ
Μύλας Ἀγρίππᾳ καὶ Παπίᾳ γενομένης· τὸν δὲ Καίσαρα **109**
ὁ Πομπήιος, ὥσπερ ἦν, ὑπολαβὼν ἐς τὸ Ταύρου στρατό-
πεδον οἴχεσθαι καὶ ἐπιχειρήσειν τῷ Ταυρομενίῳ, μετὰ
δεῖπνον εὐθὺς ἐς Μεσσήνην περιέπλει, μέρος ἐν ταῖς
Μύλαις ὑπολιπών, ἵνα αὐτὸν ὁ Ἀγρίππας ἔτι παρεῖναι
450 νομίζοι. Ἀγρίππας μὲν δὴ διαναπαύσας τὸν στρατόν,
ἐς ὅσον ἤπειγεν, ἐς Τυνδαρίδα ἐνδιδομένην ἔπλει· καὶ
παρῆλθε μὲν εἴσω, μαχομένων δὲ λαμπρῶς τῶν φρου-
ρῶν ἐξεώσθη. προσεχώρησαν δ' ἕτεραι πόλεις αὐτῷ
καὶ φρουρὰς ἐδέξαντο· καὶ αὐτὸς ἐπανῆλθεν ἐς Ἱεράν.
451 ὁ δὲ Καῖσαρ ἤδη μὲν ἐς Λευκόπετραν ἐκ τοῦ Σκυλα-
κίου διεπεπλεύκει, μαθὼν ἔτι ἀκριβέστερον, ὅτι ὁ Πομ-
πήιος ἐκ Μεσσήνης ἐς Μύλας οἴχοιτο δι' Ἀγρίππαν·
ἐκ δὲ Λευκοπέτρας ἔμελλε νυκτὸς περᾶν ὑπὲρ τὸν
452 πορθμὸν ἐς τὸ Ταυρομένιον. πυθόμενος δὲ περὶ τῆς
ναυμαχίας μετέγνω μὴ κλέπτειν ἔτι τὸν διάπλουν νενι-
κηκώς, ἀλλὰ κατὰ φῶς θαρροῦντι τῷ στρατῷ περαι-
οῦσθαι· καὶ γὰρ ἔτι πάντως ἡγεῖτο Πομπήιον Ἀγρίππᾳ
453 παραμένειν. κατασκεψάμενος οὖν ἡμέρας τὸ πέλαγος
ἐκ τῶν ὀρῶν, ἐπεὶ καθαρὸν ἔγνω πολεμίων, ἔπλει
στρατὸν ἔχων, ὅσον αἱ νῆες ἐδέχοντο, Μεσσάλαν ἐπὶ
τοῦ λοιποῦ καταλιπών, ἕως ἐπ' αὐτὸν αἱ νῆες ἐπανέλ-

8 ταυρομενείω Bi(V?), et deinceps const. 15 ἐς Ἱεράν Dorn Seiffen, Diss. de Sex. Pompeio Magno, Traiecti ad Rhenum 1846, p. 108 adn. 1, ἐς ἑσπέραν libri 18 οἴχετο B 19 περᾶν ὑπὲρ] περάσειν τὸν maluit Mend., inut. 24 οὖν] γοῦν i 27 sq. ἐπανέλθοιεν Musgr., *rediissent* C, ἐπέλθοιεν Oi

36 a.C.
θοιεν. ἐλθὼν δ' ἐπὶ τὸ Ταυρομένιον προσέπεμψε μὲν 454
ὡς ὑπαξόμενος αὐτό, οὐ δεξαμένων δὲ τῶν φρουρῶν
παρέπλει τὸν ποταμὸν τὸν Ὀνοβάλαν καὶ τὸ ἱερὸν τὸ
Ἀφροδίσιον καὶ ὡρμίσατο ἐς τὸν Ἀρχηγέτην, Ναξίων
τὸν θεόν, ὡς χάρακα θησόμενος ἐνταῦθα καὶ ἀποπει-
ράσων τοῦ Ταυρομενίου. ὁ δὲ Ἀρχηγέτης Ἀπόλλωνος 455
ἀγαλμάτιόν ἐστιν, ὃ πρῶτον ἐστήσαντο Ναξίων οἱ ἐς
110 *Σικελίαν ἀπῳκισμένοι. ἐνταῦθα τῆς νεὼς ἐκβαίνων ὁ* 456
Καῖσαρ ὤλισθε καὶ ἔπεσε καὶ ἀνέδραμε δι' αὐτοῦ.
καὶ αὐτῷ καθισταμένῳ ἔτι τὸ στρατόπεδον Πομπήιος
ἐπέπλει στόλῳ πολλῷ, θαῦμα ἀδόκητον· ᾤετο γὰρ αὐ-
τὸν ἐκπεπολεμῆσθαι πρὸς Ἀγρίππα. παρήλαυνε δὲ τῷ 457
Πομπηίῳ καὶ ⟨ἡ⟩ ἵππος, ἐς τάχος διερίζουσα τῷ ναυ-
τικῷ, καὶ τὰ πεζὰ ἑτέρωθεν ἐφαίνετο, ὥστε δεῖσαι μὲν
ἅπαντας, ἐν μέσῳ τριῶν στρατῶν πολεμίων γενομένους,
δεῖσαι δὲ τὸν Καίσαρα, Μεσσάλαν οὐκ ἔχοντα μετα-
πέμψασθαι. οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς εὐθὺς ἠνώχλουν οἱ 458
Πομπηίου χαρακοποιουμένους ἔτι τοὺς τοῦ Καίσαρος·
εἰ δὲ ἐπὶ τοῖς ἱππεῦσιν οἱ πεζοὶ καὶ τὸ ναυτικὸν ἐφώρ-
μησε, τάχα ἄν τι μεῖζον ἐξήνυστο τῷ Πομπηίῳ. νῦν 459
δὲ ἀπείρως τε πολέμου καὶ ὑπ' ἀγνοίας τοῦ θορύβου
τῶν Καίσαρος καὶ ὄκνου, μὴ μάχης περὶ δείλην ἑσπέ-

---

2 ὁ post ὡς add. b 4 ὡρμήσατο V 4 sq. *Ναξίων* (ἀξιῶν Oi, om. C, corr. Musgr.) *τὸν θεόν* del. Schw. 7 ὃ – 8 *ἀπῳκισμένοι* corrupta putavit Mend., coniciens ὃ *ἐστήσαντο Νάξιοι οἱ πρῶτοι* ⟨Ἑλλήνων⟩ *ἐς Σικελίαν ἀπῳκισμένοι*, at concedit tum potius *Χαλκιδεῖς* exspectandum 9 *δι' αὐτοῦ*] *δι' αὐτὸ* vertit C, male; in B *αὐτοῦ* corr. videtur in *αὐτοῦ* 12 *ἐκπεπολεμῶσθαι* Oaf, sed in B η add. supra ῶ, *ἐκπεπολεμεῖσθαι* b 13 ⟨ἡ⟩ add. Mend.

---

3 de Onobala certi quicquam dici nequit, cf. Hitze, De Sexto Pompeio, diss. Vratisl. 1883 p. 16 sq., Gardthausen, Augustus II, 1 p. 137 adn. 15, Hülsen ap. Pauly-Wissowa 1, 1 p. 1164 s. v. Akesines n. 2 4 *Ἀρχηγέτην*] cf. Thuc. 6, 3, 1

36 a. C.
ραν ἄρχειν, οἳ μὲν αὐτῶν ἐς Κόκκυνον ἄκραν ὡρμί-
σαντο, οἱ πεζοὶ δ᾽ οὐκ ἀξιοῦντες ἀγχοῦ τῶν πολεμίων
460 στρατοπεδεύειν ἐς Φοίνικα πόλιν ἀνεχώρουν. καὶ νυκτὸς
οἳ μὲν ἀνεπαύοντο, οἱ δὲ τοῦ Καίσαρος τὸν μὲν χάρακα
ἐτέλουν, ὑπὸ δὲ κόπου καὶ ἀγρυπνίας ἐς τὴν μάχην
461 ἐβλάπτοντο. τέλη δ᾽ ἦν αὐτῷ τρία καὶ ἱππεῖς χωρὶς
ἵππων πεντακόσιοι καὶ κοῦφοι χίλιοι καὶ κληροῦχοι
σύμμαχοι χωρὶς καταλόγου δισχίλιοι καὶ ναυτικὴ δύ-
ναμις ἐπὶ τούτοις.

462 τὰ μὲν οὖν πεζὰ πάντα Κορνιφικίῳ παραδοὺς ὁ **111**
Καῖσαρ ἐκέλευσε τοὺς κατὰ τὴν γῆν πολεμίους ἀπο-
μάχεσθαι καὶ πράσσειν, ὅ τι ἐπείγοι· αὐτὸς δὲ ταῖς
ναυσὶν ἔτι πρὸ ἡμέρας ἀνήγετο ἐς τὸ πέλαγος, μὴ καὶ
463 τοῦδε αὐτὸν ἀποκλείσαιεν οἱ πολέμιοι. καὶ τὸ μὲν
δεξιὸν ἐπέτρεπε Τιτινίῳ, τὸ δὲ λαιὸν Καρισίῳ, λιβυρ-
νίδος δὲ αὐτὸς ἐπέβαινε καὶ περιέπλει πάντας παρα-
καλῶν· ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει τὰ στρατηγικὰ σημεῖα,
464 ὡς ἐν κινδύνῳ μάλιστα ὤν, ἀπέθετο. ἐπαναχθέντος
δὲ τοῦ Πομπηίου δὶς μὲν ἐπεχείρησαν ἀλλήλοις, καὶ
τὸ ἔργον ἐς νύκτα ἐτελεύτησεν. ἁλισκομένων δὲ καὶ
πιμπραμένων τῶν Καίσαρος νεῶν, αἳ μὲν ἀράμεναι τὰ

---

1 κόκκινον VC 3 στρατεύειν V 8 χωρὶς τῶν ἐκ καταλόγου vertit C: *exceptis qui ex ordine descripti fuerant*, falso, opinor 11 τὴν om. i 14 possis αὐτὸν 15 Καρισίῳ Gardthausen, Augustus II, 1 p. 138 adn. 19, καρκίῳ Oi, *Carcino* C 19 ἐπεχείρουν, ησαν supra ουν a m. 1, V 21 τῶν] τινῶν aut ⟨πολλῶν⟩ τῶν ci. Schw., probabiliter, numerum ante τῶν desideravit Musgr.

---

1 Κόκκυνον ἄκραν] promuntorium S. Alessio intellegit Holm, Gesch. Siciliens I p. 332 3 Φοίνικα πόλιν] Palmam intellegit Hitze (v. ad § 454) p. 18, cf. etiam Beloch, Rhein. Mus. 49 (1894) p. 118 15 videtur T. Carisius vir monetalis a. 705/49—709/45, cf. Gardthausen l. c. (v. supra ad v. 15)

36 a. C.

βραχέα τῶν ἱστίων ἀπέπλεον ἐς τὴν Ἰταλίαν, τῶν παρ-
αγγελμάτων καταφρονοῦσαι· καὶ αὐτὰς ἐπ' ὀλίγον οἱ
τοῦ Πομπηίου διώξαντες ἐπὶ τὰς ὑπολοίπους ἀνέστρε-
ψαν, καὶ τῶνδε τὰς μὲν ᾕρουν ὁμοίως, τὰς δὲ ἐνεπίμ-
πρασαν. ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐς τὴν γῆν ἐξενήχοντο, 465
τοὺς μὲν οἱ ἱππεῖς οἱ τοῦ Πομπηίου διέφθειρον ἢ
συνελάμβανον, οἳ δ' ἐς τὸ τοῦ Κορνιφικίου στρατό-
πεδον ἀνεπήδων, καὶ αὐτοῖς ὁ Κορνιφίκιος ἐπιθέου-
σιν ἐπεχείρει, τοὺς κούφους ἐκπέμπων μόνους· οὐ
γὰρ εὔκαιρον ἐδόκει κινεῖν φάλαγγα δύσθυμον ἀντι-
καθημένων πεζῶν μεγαλοφρονουμένων, ὡς εἰκὸς ἦν,
ἐπὶ νίκῃ.

112 Καίσαρα δ' ἐν τοῖς ὑπηρετικοῖς ἐς πολὺ τῆς νυκτὸς 466
ἀνακωχεύοντα καὶ βουλευόμενον, εἴτε ἐς Κορνιφίκιον
ἐπανέλθοι διὰ μέσων τοσῶνδε ναυαγίων εἴτε ἐς Μεσσά-
λαν διαφύγοι, θεὸς ἐς τὸν Ἀβάλαν λιμένα παρήνεγκε
μεθ' ἑνὸς ὁπλοφόρου, χωρὶς φίλων τε καὶ ὑπασπιστῶν
καὶ θεραπόντων. καί τινες ἐκ τῶν ὀρῶν ἐς πύστιν τῶν 467
γεγονότων καταθέοντες εὗρον αὐτὸν τό τε σῶμα καὶ
τὴν ψυχὴν ἐσταλμένον καὶ ἐς ἀκάτιον ἐξ ἀκατίου
μεταφέροντες, ἵνα διαλάθοι, μετεκόμισαν ἐς Μεσσάλαν
οὐ μακρὰν ὄντα. ὃ δ' εὐθύς, ἔτι ἀθεράπευτος, ἔς τε 468
Κορνιφίκιον ἔστελλε λιβυρνίδα καὶ πανταχοῦ διὰ τῶν

---

3 ἐπὶ] ἔτι i, om. C 3 sq. ἀνέτρεψαν iC 4 ὁμοίως cum C omitti voluit Mend., sed spectat ad p. 616, 20 sq. 8 sq. aut post ἀνεπήδων aliquid intercidisse aut ἐπεκούρει pro ἐπεχείρει scribendum ci. Schw., illud probabilius 16 Ἀβάλαν] ἄβλαν a, corruptum dixit Drumann IV p. 582 adn. 16; Nissen, Ital. Landesk. II, 2 p. 968 de Balaro portu cogitat (cf. ad IV § 361), Hülsen ap. Pauly-Wissowa 1, 1 p. 12 de statione ad Mallias 18 πίστιν VfC 19 τότε, σῶμα (sic) B 20 ἐσταλμένον] *torpentem* C, συνεσταλμένον ci. Cob. p. 231 et Herw. p. 76, inut. 23 ἔστελε ab

36 a. C.
ὁρῶν περιέπεμπεν, ὅτι σῴζοιτο, Κορνιφικίῳ τε πάντας
ἐπικουρεῖν ἐκέλευε καὶ αὐτὸς ἔγραφεν αὐτίκα πέμψειν
469 βοήθειαν. θεραπεύσας δὲ τὸ σῶμα καὶ ἀναπαυσάμενος
ὀλίγον ἐς Στυλίδα νυκτὸς ἐξῄει, παραπεμπόμενος ὑπὸ
τοῦ Μεσσάλα, πρὸς Καρρίναν τρία ἔχοντα ἐπὶ τοῦ πρό-
πλου τέλη· καὶ τῷδε μὲν ἐκέλευσε διαπλεῖν ἐς τὸ πέ-
ραν, ἔνθα καὶ αὐτὸς ἔμελλε διαπλευσεῖσθαι, Ἀγρίππαν
δὲ γράφων ἠξίου κινδυνεύοντι Κορνιφικίῳ πέμπειν
470 Λαρώνιον μετὰ στρατιᾶς ὀξέως. Μαικήναν δ' αὖθις
ἐς Ῥώμην ἔπεμπε διὰ τοὺς νεωτερίζοντας· καί τινες
παρακινοῦντες ἐκολάσθησαν. καὶ Μεσσάλαν ἐς Δικαι-
άρχειαν ἔπεμπεν, ἄγειν τὸ πρῶτον καλούμενον τέλος
471 ἐς Ἱππώνειον. Μεσσάλας δὲ οὗτος ἦν, ὃν οἱ τρεῖς ἐπὶ **113**
θανάτῳ προγεγράφεσαν ἐν Ῥώμῃ, καὶ χρήματα τῷ κτεί-
ναντι καὶ ἐλευθερίαν ἐπικεκηρύχεσαν· ὁ δὲ πρὸς Κάσσιον
καὶ Βροῦτον φυγών, ἀποθανόντων ἐκείνων, τὸν στόλον
472 ἐπὶ σπονδαῖς Ἀντωνίῳ παραδεδώκει. καί μοι τοῦτο ἀνα-
μνῆσαι νῦν ἔδοξεν ἐς ζήλωμα τῆς Ῥωμαίων ἀρετῆς, ὅπου
Μεσσάλας, μόνον ἔχων ἐν τοσῇδε συμφορᾷ τὸν προγρά-
ψαντα, ἐθεράπευεν ὡς αὐτοκράτορα καὶ περιέσωζε.

473 Κορνιφίκιος δὲ ἀποτρέψασθαι μὲν ἐκ τοῦ χάρακος
εὐμαρῶς εἶχε τοὺς πολεμίους, κινδυνεύων δ' ἐξ ἀπο-
474 ρίας ἐς μάχην ἐξέτασσε καὶ προυκαλεῖτο. Πομπηίου δὲ
οὐ συμπλεκομένου μὲν ἀνδράσιν ἐν μόνῃ τῇ μάχῃ τὴν
ἐλπίδα ἔχουσιν, παραστήσεσθαι δ' αὐτοὺς τῷ λιμῷ προσ-

---

1 *περιέπεμπε* ⟨*τοὺς ἀγγελοῦντας*⟩ ci. Mend. (cf. § 366), inut. 5 *καρίναν* V 5 sq. *ἐπὶ τοῦ πρόπλου*] om. C, *ἐπὶ τοῦ παράπλου* ci. Schw., *ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ* Mend. 6 *ἐς τὸ πέραν* Hitze (v. ad § 454) p. 22, *ἐς λιπάραν* libri 21 *ἀποτρίψασθαι* ci. Cob. p. 231, inut. *ἐκ*] *ἀπὸ* ci. Mend., cf. ad I § 65 25 *παραστήσεσθαι* a, *παραστήσασθαι* ceteri, quod tenet Loesch p. 521

---

14 *Μεσσάλας*] cf. de re IV § 159 sqq., 575 sq.

36 a. C.

δοκῶντος, ὥδευεν ὁ Κορνιφίκιος, ἐν μέσῳ τοὺς ἀπὸ
τῶν νεῶν διαφυγόντας ἀνόπλους ἔχων βαλλόμενός τε
καὶ χαλεπῶς, ἐν μὲν τοῖς πεδινοῖς ὑπὸ τῶν ἱππέων, ἐν
δὲ τοῖς τραχέσιν ὑπὸ τῶν ψιλῶν τε καὶ κούφων, οἳ
Νομάδες Λίβυες ὄντες ἠκόντιζόν τε ἐπὶ πλεῖστον καὶ
114 τοὺς ἐπεκθέοντας ὑπέφευγον. τετάρτῃ δ' ἡμέρᾳ μό- 475
λις ἐπὶ τὴν ἄνυδρον γῆν ἀφίκοντο, ἣν ῥύακα πυρὸς
λέγουσι, ποτὲ μέχρι θαλάσσης κατιοῦσαν, ἐπικλύσαι καὶ
σβέσαι τὰ ἐν αὐτῇ νάματα· καὶ αὐτὴν οἱ μὲν ἐπιχώριοι
μόνης ὁδεύουσι νυκτός, πνιγώδη τε οὖσαν ἀπ' ἐκεί-
νου καὶ κονιορτοῦ σποδώδους γέμουσαν, οἱ δ' ἀμφὶ
τὸν Κορνιφίκιον οὔτε νυκτὸς ἐθάρρουν, ἐν ἀσελήνῳ
μάλιστα, ἰέναι διὰ ἀπειρίαν ὁδῶν καὶ ἐνέδρας, οὔτε
ἡμέρας ὑπέμενον, ἀλλ' ἀπεπνίγοντο καὶ τὰς βάσεις ὡς
ἐν θέρει καὶ καύματι ὑπεκαίοντο, μάλιστα οἱ γυμνοί.
βραδύνειν τε οὐ δυνάμενοι διὰ τὴν δίψαν ἐνοχλοῦ- 476
σαν, οὐδένα ἔτι τῶν βαλλόντων αὐτοὺς ἐπεξῄεσαν,
ἀλλ' ἐτιτρώσκοντο ἀφυλάκτως. ἐπεὶ δὲ καὶ τὰς ἐξόδους 477
τῆς διακεκαυμένης ἕτεροι κατεῖχον πολέμιοι, ἀμελήσαν-
τες τῶν ἀσθενεστέρων τε καὶ γυμνῶν ἀνεπήδων ἐς
τοὺς αὐχένας οἱ δυνάμενοι τόλμῃ παραβόλῳ καὶ ἐβιά-
ζοντο τοὺς πολεμίους, ἐς ὅσον εἶχον δυνάμεως. κατ- 478
εχομένων δὲ καὶ τῶν ἑξῆς αὐχένων ἀπεγίνωσκον αὐ-
τῶν ἤδη καὶ μεθεῖντο ὑπὸ δίψης καὶ θέρους καὶ κό-

2 ἀνόπλους Gel. et Musgr., cf. Cass. D. 49, 6, 4, ἀνάπλους libri 3 καὶ om. V, sed cf. IV § 464 5 Νομάδες ⟨καὶ⟩ Λίβυες scr. Mend. ex C, non recte 8 ποτὲ V et Schw., τότε Bi κατιοῦσαν] οἵαν τε οὖσαν i, C pervertit locum; κατιόντα ci. Schw., sed ipse retractavit t. III p. 879 sq., iure, opinor, εὐθενοῦσαν ci. Mend. vel etiam ⟨γεωργεῖσθαι⟩ οἵαν τε οὖσαν 9 ναύματα b 10 ἀπ' O, ἐπ' i 11 σποδώνους (sic) B 13 ⟨φόβον⟩ ἐνέδρας vel sim. ci. Zippel p. 361, quo non opus videtur 17 οὐδενὶ maluit Mend. 23 sq. αὐτῶν Bi(V?), corr. Bk.

36 a. C.

*που. προτρέποντος δὲ αὐτοὺς τοῦ Κορνιφικίου καὶ
πηγὴν πλησίον οὖσαν ἐπιδεικνύοντος, οἳ μὲν αὖθις
ἐβιάζοντο, πολλοὺς ἀπὸ σφῶν ἀπολλύντες, ἕτεροι δὲ
τὴν πηγὴν κατεῖχον πολέμιοι, καὶ παντελὴς ἤδη τοὺς*
479 *τοῦ Κορνιφικίου κατεῖχεν ἀθυμία, καὶ παρίεντο. ὧδε* **115**
*δὲ αὐτοῖς ἔχουσι Λαρώνιος ἐπιφαίνεται μακρόθεν, ὑπὸ
Ἀγρίππου σὺν τρισὶ τέλεσι πεμφθείς, οὔπω μὲν ἔνδη-
λος ὤν, ὅτι φίλος εἴη· ὑπὸ δὲ ἐλπίδος ἀεὶ τοιοῦτον*
480 *ἔσεσθαι προσδοκῶντες ἀνέφερον αὖθις αὐτῶν. ὡς δὲ
καὶ τοὺς πολεμίους εἶδον τὸ ὕδωρ ἀπολιπόντας, ἵνα
μὴ γένοιντο ἐχθρῶν ἐν μέσῳ, ἀνέκραγον μὲν ὑπὸ ἡδο-
νῆς, ὅσον ἔσθενον, ἀντιβοήσαντος δ' αὐτοῖς τοῦ Λαρω-
νίου δρόμῳ τὴν πηγὴν κατέλαβον. καὶ ὑπὸ μὲν τῶν
ἡγεμόνων ἐκωλύοντο πίνειν ἀθρόως· ὅσοι δὲ ἠμέλη-
σαν, ἔπινον ὁμοῦ καὶ ἀπέθνησκον.*

481 *οὕτω μὲν ἐξ ἀέλπτου Κορνιφίκιος καὶ τοῦ στρατοῦ
τὸ φθάσαν μέρος περιεσώθη πρὸς Ἀγρίππαν ἐς Μύ-
λας· ἄρτι δὲ ὁ Ἀγρίππας Τυνδαρίδα εἰλήφει, τροφῶν* **116**
*μεστὸν χωρίον καὶ εὐφυῶς ἐς πόλεμον ἐκ τῆς θαλάσ-
σης ἔχον, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐς αὐτὸ τὰ πεζὰ καὶ τοὺς
ἱππέας διεβίβαζεν. ἐγένοντό τε αὐτῷ πάντες ἐν Σικε-
λίᾳ ὁπλιτῶν μὲν ἐς εἴκοσι καὶ ἓν τέλος, ἱππεῖς δὲ*
482 *δισμύριοι καὶ κοῦφοι πλείους τῶν πεντακισχιλίων. Μύ-
λας δ' ἔτι καὶ τὰ ἐκ Μυλῶν ἐπί τε Ναυλόχους καὶ
Πελωριάδα [καὶ τὰ] παράλια πάντα φρουραὶ Πομπηίου*

---

5 *κατέσχεν* ci. Nauck 9 *αὐτῶν* O, *αὑτῶν* i, vulgo; genet. susp. Schw. t. III ind. gr. s. v. *ἀναφέρω*, fort. scribendum *αὐτούς*; delendum nisi *οἱ πλεῖστοι* vel sim. intercidisset, ci. Mend.
13 *μὲν* om. V 17 sq. *ἐς Μύλας* deleri voluit Mend., sed neglegentiae Appiani tribuerim 18 *ὁ* om. V 23 *τῶν* om. i
24 *Ναυλόχους*] *ναυάρχους* i, quod etiam C videtur legisse
25 *καὶ* ante *τὰ* del. Cluver, Sicilia ant. p. 304. 306. 387, *καὶ τὰ* delendum esse vidit Mend.

36 a.C.

κατεῖχον, αἳ φόβῳ μάλιστα Ἀγρίππου πῦρ διηνεκὲς
ἔκαιον ὡς ἐμπρήσοντες τοὺς ἐπιπλέοντας. ἐκράτει δὲ 483
καὶ τῶν στενῶν ἑκατέρων ὁ Πομπήιος. ἀμφὶ δὲ τὸ
Ταυρομένιον καὶ περὶ Μύλας τὰς περιόδους τῶν ὀρῶν
ἀπετείχιζε καὶ τὸν Καίσαρα ἐκ Τυνδαρίδος ἐς τὸ πρό-
σθεν ἰόντα ἠνώχλει, μὴ συμπλεκόμενον. Ἀγρίππου δὲ 484
νομισθέντος ἐπιπλεῖν ἐς Πελωριάδα μετεπήδησεν, ἐκλι-
πὼν τὰ στενὰ περὶ Μύλας· καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτῶν τε
κατέσχε καὶ Μυλῶν καὶ Ἀρτεμισίου, πολίχνης βραχυ-
τάτης, ἐν ᾗ φασι τὰς Ἡλίου βοῦς γενέσθαι καὶ τὸν
117 ὕπνον Ὀδυσσεῖ. ψευδοῦς δὲ τῆς Ἀγρίππου δόξης φα- 485
νείσης, ὁ Πομπήιος ἠσθεὶς τῶν στενῶν ἀφῃρημένος
καὶ Τισιηνὸν ἐκάλει μετὰ τοῦ στρατοῦ. Τισιηνῷ δ' ὁ
Καῖσαρ ὑπήντα καὶ διημάρτανε τῆς ὁδοῦ περὶ ὄρος
τὸ Μυκόνιον, ἔνθα ἄσκηνος ἐνυκτέρευσεν· ὄμβρου τε
πολλοῦ καταρραγέντος, οἷος ἐν φθινοπώρῳ γίγνεται,
τῶν ὁπλοφόρων τινὲς τὴν νύκτα πᾶσαν ἀσπίδα Κελτι-
κὴν ὑπερέσχον αὐτοῦ. ἐγένοντο δὲ καὶ βρόμοι τῆς 486
Αἴτνης σκληροὶ καὶ μυκήματα μακρὰ καὶ σέλα περι-
λάμποντα τὴν στρατιάν, ὥστε τοὺς μὲν Γερμανοὺς ἐξ
εὐνίων ἀναπηδᾶν ὑπὸ δέους, τοὺς δέ, ἀκοῇ τῶν περὶ
τῆς Αἴτνης λεγομένων, οὐκ ἀπιστεῖν ἐν τοσοῖσδε παρα-

---

1 διηνεκῶς b 3 δὲ] τε cum C maluit Mend. 4 τὰς V et, corr. ex τούς, B, καὶ i C, unde maluit Mend.: ὁ Πομπήιος ἀμφί τε — Μύλας. καὶ τὰς περιόδους etc. 8 ⟨τὰ⟩ περὶ ci. Mend., cf. ad I § 12 10 τὰς] τοὺς b 12 ἠσθεὶς] *angusta illa intercepta audiens* C, ἤχθετο ci. Schw. t. III ind. gr. s. v. ἄχθομαι, item Cob. p. 231, prob. Mend., ἀχθεσθεὶς coniecerat Dorn Seiffen (v. ad § 450) p. 116 adn. 1, ἠνιάθη Musgr.; an δηχθεὶς? 15 μηκόνιον V 19 σέλατα i 21 εὐνέων O

---

3 sqq. de locis cf. Holm, Gesch. Siciliens I p. 14 et 334
10 sq. cf. Hom. Od. 12, 260 sqq.

36 a. C.
487 δόξοις ἐμπεσεῖσθαι σφίσι καὶ τὸν ῥύακα. μετὰ δὲ τοῦτο
τὴν Παλαιστηνῶν γῆν ἔκειρε, καὶ Λέπιδος αὐτῷ συν-
ήντετο σιτολογῶν, καὶ Μεσσήνῃ παρεστρατοπέδευον
ἀμφότεροι.
488 γιγνομένων δ' ἀν' ὅλην τὴν Σικελίαν ἀψιμαχιῶν 118
πολλῶν, ἔργου δὲ μείζονος οὐδενός, Ταῦρον ὁ Καῖσαρ
ἔπεμψε τὰς ἀγορὰς τοῦ Πομπηΐου περικόπτειν καὶ τὰς
489 πόλεις τὰς χορηγούσας προκαταλαμβάνειν. καὶ τῷδε
μάλιστα κάμνων ὁ Πομπήιος ἔκρινε μάχῃ μείζονι κρι-
θῆναι περὶ ἁπάντων. τὰ μὲν δὴ πεζὰ τοῦ Καίσαρος
ἐδεδίει, ταῖς δὲ ναυσὶν ἐπαιρόμενος ἤρετο πέμπων, εἰ
δέχοιτο ναυμαχίᾳ κριθῆναι. ὃ δὲ ὠρρώδει μὲν τὰ
ἐνάλια πάντα, οὐ σὺν τύχῃ μέχρι δεῦρο κεχρημένος
490 αὐτοῖς, αἰσχρὸν δὲ νομίσας ἀντειπεῖν ἐδέχετο. καὶ ὡρί-
ζετο αὐτοῖς ἡμέρα, ἐς ἣν τριακόσιαι νῆες ἑκατέρων ἰδίᾳ
παρεσκευάζοντο, βέλη τε παντοῖα φέρουσαι καὶ πύρ-
491 γους καὶ μηχανάς, ὅσας ἐπενόουν. ἐπενόει δὲ καὶ τὸν
καλούμενον ἅρπαγα ὁ Ἀγρίππας, ξύλον πεντάπηχυ σι-
δήρῳ περιβεβλημένον, κρίκους ἔχον περὶ κεραίας ἑκα-
τέρας· τῶν δὲ κρίκων εἴχετο τοῦ μὲν ὁ ἅρπαξ, σιδήριον
καμπύλον, τοῦ δὲ καλῴδια πολλά, μηχαναῖς ἐπισπώμενα
τὸν ἅρπαγα, ὅτε τῆς πολεμίας νεὼς ἐκ καταπέλτου λάβοιτο.
492 ἐλθούσης δὲ τῆς ἡμέρας πρῶτα μὲν ἦν ἐρετῶν 119
ἅμιλλα καὶ βοή, καὶ βέλη τὰ μὲν ἐκ μηχανῆς, τὰ δ'

---

2 *Παλαιστηνῶν*] *Ἀβακαινίνων* ci. Cluver, Sicil. ant. p. 387, *Καλακτίνων* Mueller ad Ptol. 3, 4, 2, *Ἀλαισήνων* Hitze (v. ad § 454) p. 23 adn. 66, quorum nihil probabile; cf. etiam Holm, Gesch. Sicil. I p. 91. 367   5 *ἀψιμαχιῶν* ⟨*μὲν*⟩ ci. Mend.   8 *χορηγούσας* ⟨*αὐτῷ*⟩ ci. Mend., cf. ad I § 223   9 sq. *διακριθῆναι* ci. Herw. p. 76, inut., cf. IV § 531 extr.   11 *δὲ*] *τε* ab   15 *ἑκατέρων*] *ἑκατέρῳ* iC, vulgo, illud praetuli, ut hiatum vitarem   *ἰδίᾳ* om. b

---

15 *ἡμέρα*] mensis Sept. dies III, cf. C. I. L. I² p. 328

36 a. C.

ἀπὸ χειρῶν, ὅσα λίθοι καὶ πυρφόρα καὶ τοξεύματα.
μετὰ δὲ αἱ νῆες αὐταὶ συνερρήγνυντο ἀλλήλαις, αἳ μὲν 493
εἰς τὰ πλάγια, αἳ δὲ κατ' ἐπωτίδας, αἳ δὲ ἐπὶ τοὺς
ἐμβόλους, ἔνθα μάλιστά εἰσιν αἱ πληγαὶ βίαιοι τινάξαι
τε τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὴν ναῦν ἀργοτέραν ἐργάσασθαι.
ἄλλαι δὲ ἀλλήλας διεξέπλεον βάλλουσαί τε καὶ ἀκοντί- 494
ζουσαι· καὶ τὰ ὑπηρετικὰ τοὺς ἐκπίπτοντας ἀνελάμ-
βανεν. ἔργα τε χειρῶν ἦν καὶ βία ναυτῶν καὶ τέχνη
κυβερνητῶν καὶ βοαὶ καὶ στρατηγῶν παρακελεύσεις
καὶ μηχανήματα πάντα. εὐδοκίμει δὲ μάλιστα ὁ ἅρ- 495
παξ, ἔκ τε πολλοῦ ταῖς ναυσὶ διὰ κουφότητα ἐμπίπτων
καὶ ἐμπηγνύμενος, ὅτε μάλιστα ὑπὸ τῶν καλῳδίων ἐφ-
έλκοιτο ὀπίσω· κοπῆναί τε ὑπὸ τῶν βλαπτομένων οὐκ
ἦν εὔπορος διὰ σίδηρον τὸν περιέχοντα, καὶ τὸ μῆκος
αὐτοῦ δυσεφικτότατα τοῖς κόπτουσι τὰ καλῴδια ἐποίει·
οὐδὲ τὸ μηχάνημά πω προέγνωστο, ὡς δρέπανα δόρασι
περιθέσθαι· ἓν δ' ἐπενόουν ὡς ἐν ἀδοκήτῳ, τὴν ναῦν 496
κρούοντες ἐπὶ πρύμναν ἀντισπᾶν. τὸ δ' αὐτὸ ποι-
ούντων καὶ τῶν πολεμίων ἴση μὲν ἦν ἡ βία τῶν ἀν-
δρῶν, ὁ δὲ ἅρπαξ ἐποίει τὸ ἴδιον.

120 ὅτε μὲν οὖν προσπελάσειαν αἱ νῆες, ἐμάχοντο παν- 497
τοίως καὶ ἐς ἀλλήλους μεθήλλοντο. καὶ διαγνῶναι τὸν
πολέμιον οὐκ ἦν ἔτι ὁμοίως εὔπορον· ὅπλοις τε γὰρ ὡς
τὰ πολλὰ τοῖς αὐτοῖς ἐχρῶντο καὶ φωνῇ σχεδὸν ἅπαν-
τες Ἰταλῇ, τά τε συνθήματα μιγνυμένων ἐς ἀμφοτέ-
ρους ἐξενήνεκτο, καὶ ἐκ τοῦδε μάλιστα ἐνέδραι πολλαὶ

---

1 ὅσα] οἷα ci. Musgr., bene 5 ἀργοτέραν] ἀχρεῖον ci. Mend., sed cf. Thuc. 7, 67, 3 6 ἀλλήλαις Vi 11 διὰ ⟨τὴν⟩ κουφότητα ci. Mend. 14 εὐπόρως O 15 δυσεφικτότατα Schw., δυσεφικτότατον Oi 16 δρέπανον i 23 πόλεμον Vab²

---

18 κρούοντες ἐπὶ πρύμναν] cf. Stein ad Herodot. 8, 84

36 a. C.
καὶ ποικίλαι παρὰ ἀμφοῖν, καὶ ἀπιστία πρὸς τοὺς λέ-
γοντας αὐτὰ ἐπεγίγνετο, ἀγνωσία τε πάντας ἀλλήλων
ἐπεῖχεν ὡς ἐν πολέμῳ καὶ θαλάσσῃ γεμούσῃ φόνων
498 τε καὶ ὅπλων καὶ ναυαγίων. οὐ γάρ τινα πεῖραν ἔλι-
πον, ὅτι μὴ μόνον τὸ πῦρ· τούτου δὲ μετὰ τοὺς πρώ-
499 τους ἐπίπλους ἐφείσαντο διὰ τὰς συμπλοκάς. ὁ δὲ πεζὸς
ἑκατέρων στρατὸς ἀπὸ τῆς γῆς μετὰ φόβου καὶ σπου-
δῆς ἐς τὴν θάλασσαν ἀφεώρων, ὡς ἐν τῇδε καὶ αὐτοὶ
περὶ τῆς σφῶν σωτηρίας τὴν ἐλπίδα ἔχοντες. διέκρινόν
γε μὴν οὐδέν, οὐδ' ἐδύναντο, καὶ μάλιστα περισκο-
ποῦντες, οἷα νεῶν ἑξακοσίων ἐπὶ μήκιστον ἐκτεταγμέ-
νων καὶ τῆς οἰμωγῆς ἐναλλασσομένης ἀνὰ μέρος ἑκα-
τέρωθεν.

500 μόλις δέ ποτε ταῖς χροιαῖς τῶν πύργων, αἷς δὴ **121**
μόναις διέφερον ἀλλήλων, ὁ Ἀγρίππας συνεὶς πλέονας
ἀπολωλέναι τοῦ Πομπηίου ναῦς ἐθάρρυνε τοὺς συν-
όντας ὡς ἤδη κατορθοῦντας καὶ τοῖς πολεμίοις αὖθις
ἐμπεσὼν ἐπέκειτο ἀπαύστως, μέχρι βιασθέντες, ὅσοι
μάλιστα κατ' αὐτὸν ἦσαν, τούς τε πύργους κατέρριψαν
καὶ τὰς ναῦς ἐπιστρέψαντες ἐς τὸν πορθμὸν ἔφευγον.
501 καὶ ἔφθασαν ἐσδραμεῖν ἑπτακαίδεκα νῆες. αἱ δὲ λοιπαί,
διακλείσαντος αὐτὰς τοῦ Ἀγρίππου, αἳ μὲν ἐξώκελλον
ἐς τὴν γῆν διωκόμεναι, καὶ συνεξώκελλον αὐταῖς ὑπὸ
ὁρμῆς οἱ διώκοντες ἢ ὁρμιζομένας ἀπέσπων ἢ ἐνεπίμ-
πρασαν· ὅσαι δὲ ἔτι κατὰ τὸ πέλαγος ἐμάχοντο, τὰ περὶ

---

2 *ἐγίγνετο* a 3 *ὡς ἐν πολέμῳ καὶ* non vertit C, verba susp Schw., *ὡς ἐν πόνῳ* ⟨*τε*⟩ *καὶ* ci. Mend., ubi *τε* carere possis, tradita defendebat Kratt p. 61 9 *σφῶν* O, *σφετέρων* i, 'fort. pro *σφετέρας*' (Mend.) 11 *ἐπιμήμιστον* (sic) B, sed altera *μ* videtur corr. in *κ*, *περὶ μήκιστον* V, sed in mg. a m. 1: *γρ. ἐπὶ* 19 *κατέρριψαν*] *κατήρειψαν* ci. Cob. p. 231 20 *ἐπιτρέψαντες* i 21 *προσδραμεῖν* i 23 *ἐς τὴν — συνεξώκελλον* om. iC

36 a. C.

αὐτὰς γιγνόμενα κατιδοῦσαι παρεδίδοσαν ἑαυτὰς τοῖς
πολεμίοις. καὶ ὁ τοῦ Καίσαρος στρατὸς ἐπινίκιον ἠλά-
λαξεν ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὁ πεζὸς ἀντεβόησεν ἐπὶ τῆς
γῆς. οἱ Πομπηίου δ' ἀνῴμωξαν, καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν Ναυ- 502
λόχων ἀναθορὼν ἐς τὴν Μεσσήνην ἠπείγετο, οὐδὲν
ὑπὸ ἐκπλήξεως περὶ τῶν πεζῶν οὐδ' ἐπισκήψας· ὅθεν
καὶ τούσδε ὁ Καῖσαρ Τισιηνοῦ παραδιδόντος ὑποσπόν-
δους ἐδέχετο καὶ τοὺς ἱππέας ἐπ' αὐτοῖς, τῶν ἱππάρ-
χων παραδιδόντων. κατέδυσαν δὲ ἐν τῷ πόνῳ νῆες 503
Καίσαρος μὲν τρεῖς, Πομπηίου δὲ ὀκτὼ καὶ εἴκοσι,
καὶ αἱ λοιπαὶ κατεφλέχθησαν ἢ ἐλήφθησαν ἢ ἐς τὴν
γῆν ὀκέλλουσαι συνετρίβησαν· αἱ δὲ ἑπτακαίδεκα μό-
ναι διέφυγον.

122 καὶ ὁ Πομπήιος ἐν ὁδῷ περὶ τῆς μεταγνώμης τοῦ 504
πεζοῦ πυθόμενος τήν τε ἐσθῆτα ἤλλαξεν ἐς ἰδιώτην
ἀπ' αὐτοκράτορος καὶ προύπεμψεν ἐς Μεσσήνην ἐς τὰς
ναῦς ἐντίθεσθαι τὰ δυνατά· παρεσκεύαστο δὲ ἅπαντα
ἐκ πολλοῦ. Πλένιόν τε ἐκ Λιλυβαίου, μεθ' ὧν εἶχεν 505
ὀκτὼ τελῶν, ἐκάλει κατὰ σπουδὴν ὡς μετὰ τῶνδε φευ-
ξόμενος. καὶ Πλένιος μὲν ἠπείγετο πρὸς αὐτόν, αὐτο-
μολούντων δὲ ἑτέρων, φίλων τε καὶ φρουρίων καὶ στρα-
τῶν, καὶ τῶν πολεμίων ἐς τὸν πορθμὸν ἐσπλεόντων,
οὐκ ἀναμείνας οὐδὲ Πλένιον ὁ Πομπήιος ἐν πόλει
καλῶς τετειχισμένῃ, ἔφευγεν ἐκ τῆς Μεσσήνης ἐπὶ τῶν
ἑπτακαίδεκα νεῶν ἐς Ἀντώνιον, ὡς ἐξ ὁμοίων αὐτῷ
τὴν μητέρα περισεσωκώς. καὶ ὁ Πλένιος αὐτὸν οὐ 506
καταλαβὼν ἐς τὴν Μεσσήνην παρῆλθε καὶ κατεῖχε τῆς
πόλεως. ὁ δὲ Καῖσαρ αὐτὸς μὲν ἔμεινεν ἐν τῷ περὶ

8 sq. ὑπάρχων b   18 Πλένιον] cf. ad § 405   25 ὡς] ἐς B

19 ὀκτὼ] cf. Groebe ap. Drumann I² p. 15

36 a. C.

Ναυλόχους στρατοπέδῳ, Ἀγρίππαν δ' ἐκέλευσε τῇ Μεσσήνῃ παρακαθέζεσθαι· καὶ παρεκάθητο σὺν Λεπίδῳ.
507 *Πλευίου δὲ πρεσβευομένου περὶ σπονδῶν Ἀγρίππας μὲν ἠξίου περιμένειν Καίσαρα ἐς ἕω, Λέπιδος δὲ ἐδίδου τὰς σπονδὰς καὶ τὸν τοῦ Πλευίου στρατὸν οἰκειούμενος ἑαυτῷ συνεχώρει διαρπάσαι τὴν πόλιν μετὰ τοῦ ἄλλου στρατοῦ.*

508 *καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ, περὶ ἧς δὴ καὶ μόνης παρεκάλουν, κέρδος ἀδόκητον εὑρόμενοι, τὴν Μεσσήνην ὅλῃ τῇ νυκτὶ μετὰ τῶν Λεπίδου διήρπαζον καὶ*
509 *μετεστρατεύοντο τῷ Λεπίδῳ· ὃ δὲ σὺν τούτοις ἔχων* **123**
δύο καὶ εἴκοσι τέλη πεζῶν καὶ ἱππέας πολλοὺς ἐπῆρτο καὶ κρατήσειν ἐδόκει Σικελίας, πρόφασιν ἔχων, ὅτι πρῶτος ἐπιβαίη τῆς νήσου καὶ πλέονας πόλεις ἐπαγάγοιτο· ἔς τε τὰ φρούρια αὐτίκα περιέπεμπε τοὺς παρὰ τοῦ Καίσαρος ἐλευσομένους μὴ προσίεσθαι καὶ τὰ
510 *στενὰ πάντα ἐκρατύνετο. ὁ δὲ Καῖσαρ ἦλθε μὲν τῆς ἐπιούσης καὶ ἐμέμφετο τῷ Λεπίδῳ διὰ τῶν φίλων, οἳ σύμμαχον αὐτὸν ἔφασκον ἐλθεῖν Καίσαρι ἐς Σικελίαν, οὐχ ἑαυτῷ κατακτησόμενον αὐτήν· ὃ δὲ ἀντενεκάλει τῆς προτέρας τάξεως ἀφῃρῆσθαι καὶ μόνον ἔχειν αὐτὴν Καίσαρα βουλομένῳ τε νῦν ἀντιδιδόναι Λιβύην*
511 *καὶ Σικελίαν ὑπὲρ ἐκείνης. χαλεπαίνων δ' ὁ Καῖσαρ ἦλθε μὲν καὶ αὐτὸς ὑπὸ ὀργῆς, ὀνειδιῶν τὸν Λέπιδον ἐς ἀχαριστίαν, διαπειλησάμενοι δὲ ἀλλήλοις διέστη-*

---

5 *τοῦ* om. a 6 *ἑαυτῷ*] *αὐτῷ* scr. Mend. 9 *εὑράμενοι* V 19 *ἔφασκον αὐτὸν* i *καίσαρι ἐλθεῖν* V *Σικελίαν*] *συμμαχίαν* V 20 *οὐχὶ αὐτῷ* O 25 sq. *συνέστησαν* i

---

12 *δύο καὶ εἴκοσι*] cf. Brueggemann, De M. Aemilii Lepidi vita et rebus gestis, diss. Monast. Guestf. 1887, p. 63 sq.

36 a. C.

σαν, καὶ αὐτίκα αἵ τε φυλακαὶ διεκρίθησαν καὶ αἱ νῆες
ὥρμουν ἐπ' ἀγκυρῶν· ἐλέχθη γὰρ αὐτὰς ἐπινοεῖν ὁ
124 *Λέπιδος ἐμπρῆσαι. ὁ δὲ στρατὸς ἤχθετο, εἰ πολεμήσου-* 512
σιν αὖθις ἐμφύλιον πόλεμον ἕτερον καὶ οὔ ποτε σφᾶς
ἐπιλείψουσιν αἱ στάσεις. οὐ μὴν ἐν ὁμοίῳ Καίσαρα
καὶ Λέπιδον ἐτίθεντο, οὐδὲ οἱ τῷ Λεπίδῳ στρατευόμε-
νοι, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρετῆς τὸν Καίσαρα ἐθαύμαζον
καὶ τὴν ἀργίαν συνῄδεσαν Λεπίδῳ καὶ τῆς ἁρπαγῆς
αὐτὸν ἐπεμέμφοντο αὐτῆς, ἐς τὸ ἴσον τοῖς ἡσσημένοις
καταστάντες. ὧν ὁ Καῖσαρ πυνθανόμενος περιέπεμπε 513
τοὺς τὰ συμφέροντα παραινέσοντας κρύφα ἑκάστοις.
ὡς δὲ αὐτῷ διεφθάρατο πολλοί, καὶ μάλιστα οἱ γενό-
μενοι τοῦ Πομπηίου διὰ δέος τοῦ μήπω τὰς σπονδὰς
βεβαίους σφίσιν, εἰ μὴ συνθοῖτο ὁ Καῖσαρ, εἶναι,
ἀγνοοῦντος ἔτι ταῦτα τοῦ Λεπίδου δι' ἀπραξίαν ὁ Καῖ-
σαρ ἐπῆλθεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ σὺν ἱππεῦσι
πολλοῖς, οὓς πρὸ τοῦ χάρακος καταλιπὼν ἐσῄει μετ'
ὀλίγων, καὶ παριὼν ἐπεμαρτύρετο ἑκάστοις ἄκων ἐς
πόλεμον καθίστασθαι. ἀσπαζομένων δὲ αὐτὸν ὡς αὐτο- 514
κράτορα τῶν ὁρώντων, οἱ Πομπηιανοὶ πρῶτοι συν-
έθεον, ὅσοι διεφθάρατο, καὶ συγγνῶναι σφίσι παρεκά-
λουν. ὃ δ' ἔλεγε θαυμάζειν, εἰ συγγνώμην αἰτοῦντες
οὐ πράσσουσιν οὔπω τὰ σφίσιν αὐτοῖς συνοίσοντα. οἳ
δὲ συνέντες αὐτίκα ἥρπαζον τὰ σημεῖα καὶ ἐς τὸν Καί-
125 *σαρα μετέφερον, καὶ σκηνὰς ἔλυον ἕτεροι. καὶ τοῦ* 515

---

2 *ἐπινοῶν* a 3 *ἐμπρήσειν* O 9 *αὐτὸν*] *αὐτοῖς* V *αὐτῆς ἐς τὸ ἴσον τῆς ἡσσημένης* i, *αὐτοὶ* pro *αὐτῆς* ci. Musgr. et Schw. 12 *οἱ* ante *πολλοὶ* add. V, *plurimi* C 13 *τοῦ*] *τοὺς* B 18 *ἑκάστους* i, vulgo, *ἑκάστοις* tenet etiam Krebs, Zur Rection d. Casus I (1887) p. 21 20 *τῶν ὁρώντων*] *qui aderant* C, i. e. *τῶν παρόντων* (Mend.), sed cf. § 522 25 ⟨*τὰς*⟩ *σκηνὰς* malim cum Mend.

36 a. C.
θορύβου Λέπιδος αἰσθόμενος ἐξέθορε τῆς σκηνῆς ἐπὶ
τὰ ὅπλα. βολαί τε ἦσαν ἤδη, καὶ τῶν ὁπλοφόρων τις
τῶν Καίσαρος ἔπιπτε, καὶ αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐς τὸν θώ-
ρακα ἐβλήθη· τὸ δὲ βέλος οὐκ ἐξίκετο ἐπὶ τὸν χρῶτα,
516 ἀλλὰ δρόμῳ διέφυγεν ἐπὶ τοὺς ἱππέας. Λεπίδου δέ τι
φρούριον ἐπετώθασε τῷ δρόμῳ· καὶ οὐκ ἀνέσχεν ὁ
Καῖσαρ ὑπὸ ὀργῆς, πρὶν ἐξελεῖν αὐτὸ σὺν τοῖς ἱππεῦσι
517 καὶ καθελεῖν. ἑτέρων δ' αὖ φρουρίων ἡγεμόνες, οἳ μὲν
αὐτίκα, οἳ δὲ νυκτός, μετετίθεντο ἐκ Λεπίδου πρὸς Καί-
σαρα, οἳ μὲν ἄνευ τινὸς πείρας, οἳ δὲ καὶ ἐς ὑπόκρι-
518 σιν ὑπὸ ἱππέων μικρὰ ἐνοχληθέντες. εἰσὶ δ' οἳ τὰς
προσβολὰς ἔτι ὑπέμενον καὶ ἀπεκρούοντο· καὶ γὰρ ὁ
Λέπιδος περιέπεμπεν ἐς πάντα ἐπικούρους· καὶ αὐτῶν
δὲ τῶν ἐπικούρων μεθισταμένων ἡ λοιπὴ τοῦ Λεπίδου
στρατιὰ καί, εἴ τις εὔνους ἔτι ἦν, ἐτρέπετο τῇ γνώμῃ.
519 καὶ πρῶτοι μὲν αὖθις οἱ Πομπηιανοί, ὅσοι ἔτι ἦσαν
παρ' αὐτῷ, μετεπήδων κατὰ μέρη· Λεπίδου δὲ ἐς κώ-
λυσιν αὐτοῖς τοὺς ἑτέρους ἐφοπλίσαντος, οἱ ἐπὶ κώλυμα
τῶν ἄλλων ὁπλισάμενοι τὰ ἑαυτῶν ἐπήγοντο σημεῖα
520 καὶ σὺν τοῖς ἑτέροις ἐχώρουν πρὸς τὸν Καίσαρα. Λέ-
πιδος δ' αὐτοῖς ἀπιοῦσιν ἠπείλει καὶ ἐδεῖτο καὶ τῶν
σημείων εἴχετο καὶ οὐ μεθήσειν ἔλεγε, μέχρι τῶν φε-
ρόντων αὐτά τις εἶπε μεθήσειν ἀποθανόντα καὶ δεί-
521 σας μεθῆκεν. οἱ δὲ ἱππεῖς τελευταῖοι χωροῦντες ἔπεμ- **126**
ψάν τινα πευσόμενοι τοῦ Καίσαρος, εἰ κτείνωσι Λέπι-
522 δον, οὐκέτι ὄντα αὐτοκράτορα· ὃ δὲ ἀπεῖπεν. οὕτω
Λέπιδος, ἀδοκήτῳ πάντων ἀπιστίᾳ συμπεσών, ἔρημος

5 ἀλλὰ] *ipse* C, lacunam statuendam ci. Mend. 7 ἐξελεῖν, una littera ante εῖ erasa, B, ἐπελθεῖν ci. Nauck, inut. σὺν delendum ci. Mend., inut. 18 κώλυμα] κωλύμῃ scr. Mend. (v. Thuc. 1, 92), sed accus. bene habet, cf. ad I § 222 (p. 55, 12) 25 πευσόμενοι O f, πευσόμενον cum a b scr. Mend.

36 a. C.
ἐκ τύχης τοσῆσδε καὶ στρατοῦ τοσοῦδε ἐγίγνετο ἐν
βραχεῖ. καὶ τὸ σχῆμα ἀλλάξας ἔθει πρὸς τὸν Καίσαρα
δρόμῳ, συντρεχόντων ὡς ἐπὶ θέᾳ τῶν ὁρώντων. ὁ δὲ 523
Καῖσαρ ὑπανέστη τε αὐτῷ προσθέοντι καὶ προσπεσεῖν
ἐθέλοντα κωλύσας ἔπεμψεν ἐς Ῥώμην, ἐφ' οὗπερ ἦν
σχήματος, ἰδιώτην ἀπ' αὐτοκράτορος, οὐδὲν ἔτι πλὴν
ἱερέα ἧς εἶχεν ἱερωσύνης.

ὃ μὲν δὴ καὶ αὐτοκράτωρ πολλάκις καὶ τῶν τριῶν 524
ἀνδρῶν γενόμενος ἄρχοντάς τε ἀποφήνας καὶ προ-
γράψας ἐπὶ θανάτῳ τοσούσδε ὁμοτίμους, ἰδιωτεύων καὶ
ἐνίοις τῶν προγραφέντων ἄρχουσιν ὕστερον παριστά-
127 μενος διεβίωσε. Πομπήιον δὲ ὁ μὲν Καῖσαρ οὐκ ἐδίω- 525
κεν οὐδ' ἑτέροις ἐπέτρεπε διώκειν, εἴτε ὡς ἐς ἀλλο-
τρίαν ἀρχὴν τὴν Ἀντωνίου φυλασσόμενος ἐμβαλεῖν
εἴτε καραδοκῶν τὸ μέλλον καὶ τὰ ἐς αὐτὸν ἐσόμενα
ἐξ Ἀντωνίου καὶ πρόφασιν ἕξων διαφορᾶς, εἰ μὴ δί-
καια γίγνοιτο (οὐ γὰρ ἀνύποπτοί γε ἦσαν ἐκ πολλοῦ
διὰ φιλαρχίαν, ὅτε τοὺς ἄλλους ἐξέλοιεν, ἀλλήλοις
διερίσειν), εἴθ', ὡς αὐτὸς ἔλεγεν ὕστερον ὁ Καῖσαρ,
ὅτι μὴ γένοιτο τοῦ πατρὸς ἀνδροφόνος ὁ Πομπήιος.
τὴν δὲ στρατιὰν συνῆγε, καὶ ἐγένετο αὐτῷ τέλη μὲν 526
ὁπλιτῶν πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἱππεῖς δισμύριοι
καὶ πεντακισχίλιοι, κοῦφοι δὲ τῶν ἱππέων ὑπὲρ ἡμι-
ολίους μακραί τε νῆες ἑξακόσιαι· τὸ δὲ τῶν φορτίδων
πλῆθος, καίπερ ὂν ἄπειρον, τοῖς δεσπόταις διέπεμπε.
καὶ τὸν στρατὸν ἐπινικίοις ἐδωρεῖτο, τὰ μὲν ἤδη διδούς, 527

---

6 *ἰδιώτην ἀπ' αὐτοκράτορος* spuria esse ci. Mend., vix recte, cf. IV § 215 19 *διεριεῖν* scr. Mend. *ὕστερον ἔλεγεν* ab 20 *γένοιτο* scripsi, *γίγνοιτο* Oi 22 *δὲ* ante *δισμύριοι* add. i 25 *καίπερ* fort. delendum ci. Mend., bene, ni alia corruptela latet *διέπεμψε* i, *ἀνέπεμπεν* maluit Mend.

---

11 sq. *παριστάμενος*] cf. IV § 215 sqq.

36 a. C.
τὰ δὲ ὑπισχνούμενος, στεφάνους τε καὶ τιμὰς ἅπα-
σιν ἔνεμεν καὶ συγγνώμην τοῖς ἡγεμόσιν ἐδίδου τοῦ
Πομπηίου.
528 ζήλου δὲ αὐτῷ γέμοντι ἐπὶ τούτοις τὸ δαιμόνιον 128
ἐνεμέσησε τοῦ ζήλου, καὶ ὁ στρατὸς ἐστασίασεν, ὁ οἰ-
κεῖος αὐτοῦ μάλιστα, ἀπολυθῆναί τε τῆς στρατείας
ἐπειγόμενοι καὶ γέρα λαβεῖν ὅμοια τοῖς ἐν Φιλίπποις
529 ἀγωνισαμένοις. ὃ δὲ ᾔδει μὲν οὐχ ὅμοιον ἐκείνῳ τόνδε
τὸν ἀγῶνα, ὑπισχνεῖτο δ' ὅμως τὰ ἄξια δώσειν σὺν
τοῖς ὑπ' Ἀντωνίῳ στρατευομένοις, ὅτε κἀκεῖνος ἀφ-
ίκηται. περὶ δὲ τῆς ἀστρατείας ὑπεμίμνησκε σὺν ἀπειλῇ
530 τῶν πατρίων νόμων τε καὶ ὅρκων καὶ κολάσεων. οὐκ
εὐπειθῶς δὲ ἀκροωμένων ὑφῆκε τῆς ἀπειλῆς, ἵνα μή
τις ἐκ τῶν νεολήπτων στρατῶν ἐπιγένοιτο θόρυβος,
καὶ ἔλεγεν ἐν καιρῷ τε ἀπολύσειν σὺν Ἀντωνίῳ καὶ
ἄξειν νῦν οὐκ ἐπ' ἐμφύλια ἔτι, πεπαυμένα σὺν τύχῃ
χρηστῇ, ἐπὶ δ' Ἰλλυριοὺς καὶ ἕτερα ἔθνη βάρβαρα,
σαλεύοντα τὴν μόλις κτηθεῖσαν εἰρήνην, ὅθεν κατα-
531 πλουτιεῖν αὐτούς. οἳ δ' οὐκ ἔφασαν αὖθις στρατεύ-
σεσθαι, πρὶν τῶν προτέρων λαβεῖν γέρα τε καὶ τιμάς.
ὃ δὲ οὐκ ἔφη τὰς τιμὰς οὐδὲ νῦν ἀνατίθεσθαι, πολ-
λὰς δὲ δοὺς προστιθέναι στεφάνους ἔτι τοῖς τέλεσιν
ἄλλους καὶ λοχαγοῖς καὶ χιλιάρχοις περιπορφύρους
ἐσθῆτας καὶ βουλευτικὴν ἐν ταῖς πατρίσιν ἀξίωσιν.
532 ἔτι δὲ αὐτοῦ τοιάδε προστιθέντος ἕτερα, ὑπεφώνησε
χιλίαρχος Ὀφίλλιος στεφάνους μὲν καὶ πορφύραν εἶναι
παισὶν ἀθύρματα, στρατοῦ δὲ γέρα χωρία καὶ χρήματα·

5 τοῦ ζήλου deleri voluit Mend., at cf. Maced. 19 init. (Zerdik p. 11) et ad I § 34 11 ἀστρατείας B, στρατείας ceteri, quod rec. Mend. 19 ἔφθασαν b 19 sq. στρατεύσεσθαι Schw., στρατεύεσθαι Oi 25 προτιθέντος iC 26 ὀφίλλιος Bi, ὀφίλιος V, *Hoffilius* C 27 δὲ γέρα H. Steph., δ' ἕτερα Oi et, ut videtur, etiam C

36 a.C.

καὶ τοῦ πλήθους ἐπιβοήσαντος, ὅτι ὀρθῶς λέγοι, ὁ μὲν
Καῖσαρ ἀπέστη τοῦ βήματος δυσχεραίνων, οἳ δὲ ἀμφὶ
τὸν χιλίαρχον ἦσαν ἐπαινοῦντές τε καὶ τοῖς οὐ συν-
ισταμένοις αὐτῷ λοιδορούμενοι. ὃ δ' ἔφη καὶ μόνος 533
ἀρκέσειν ἐπὶ οὕτω δικαίοις. ἀλλ' ὃ μὲν τόδε εἰπὼν ἐς
τὴν ἐπιοῦσαν ἀφανὴς ἦν, καὶ οὐδ', ὅ τι γένοιτο, ἐγι-
129 νώσκετο· ὁ δὲ στρατὸς οὐκέτι μέν, ὑπὸ δέους, οὐδεὶς 534
καθ' ἕνα ἐφθέγγετο, κοινῇ δ' ἐβόων, ἀνὰ μέρη συν-
ιστάμενοι, ἀφεθῆναι τῶν στρατειῶν. ὁ δὲ Καῖσαρ αὐ-
τῶν τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐξωμίλει ποικίλως, τῶν δ' ἐν
Φιλίπποις καὶ Μουτίνῃ στρατευσαμένων, ὡς χρονιω-
τέρων ἄρα ὄντων, ἐδίδου τοῖς θέλουσιν ἀποστρατεύ-
εσθαι. καὶ γενομένους ἐς δισμυρίους εὐθὺς ἀπέλυε 535
καὶ ἐξέπεμπε τῆς νήσου, μὴ διαφθείραιεν ἑτέρους,
τοσόνδε τοῖς ἐκ Μουτίνης μόνοις ἐπειπών, ὅτι σφίσιν
ἀποδώσει τὰ τότε ὑπεσχημένα καίπερ οὕτως ἀπολυθεῖ-
σιν. ἐς δὲ τὸ ἄλλο πλῆθος ἐπελθὼν τοὺς μὲν ἀποστάν- 536
τας ἐμαρτύρετο τῆς ἐπιορκίας, οὐ κατὰ γνώμην τοῦ
αὐτοκράτορος τῆς στρατείας ἀπολυθέντας, τοὺς δὲ παρ-
όντας ἐπῄνει καὶ ἐπήλπιζεν ἀπολύσειν μὲν ταχέως,
ὅτε μηδενὶ μετανοήσει, καταπλουτιεῖν δὲ ἀπολύων καὶ
νῦν ἐπιδιδόναι δραχμὰς πεντακοσίας ἑκάστῳ. τοιάδε 537
εἰπὼν Σικελίᾳ μὲν ἐπέβαλλεν ἐσφορὰν χίλια τάλαντα
καὶ ἑξακόσια, στρατηγοὺς δ' ἀπέφαινε Λιβύης καὶ Σι-
κελίας καὶ στρατὸν ἐς ἑκατέραν διῄρει καὶ τὰς ναῦς

3 iunge ἦσαν cum participiis, quae sequuntur 9 τῶν στρατειῶν] τῆς στρατείας maluit Mend., contra iure Kratt p. 4 sq. coll. I § 29 extr. 12 sq. ἀποστρατεύεσθαι Schw. secutus scr. Mend., ἀποστρατεύσασθαι, ε supra α add. a m. 1, O, ἀντιστρατεύεσθαι i 14 ⟨τοὺς⟩ ἑτέρους scr. Mend., ut vertit C *ceteros*, cf. ad I § 532 16 τὰ τότε] τά τε i, ut videtur, et C 21 ὅτε — μετανοήσει] videtur corruptum; conicio ὡς — μετανοήσειν 23 ἐπέβαλεν V

36 a. C.
τὰς Ἀντωνίου διέπεμπεν ἐς Τάραντα καὶ τοῦ λοιποῦ
στρατοῦ τὸν μὲν προύπεμπεν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ νεῶν,
τὸν δ' ἐπαγόμενος αὐτὸς ἐκ τῆς νήσου διεπέρα.
538 ἐρχομένῳ δ' ἥ τε βουλὴ τιμὰς ἐψηφίσατο ἀμέτρους, 130
ὧν αὐτὸν ἐποίουν κριτήν, ἢ πάσας λαβεῖν ἢ ὅσας δοκι-
μάσειε· καὶ ὑπήντων ὅτι πορρωτάτω καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ
δῆμος ἐστεφανωμένοι ἔς τε τὰ ἱερὰ καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν
539 ἐς τὴν οἰκίαν ἀπιόντα παρέπεμπον. τῆς δ' ἐπιούσης
αὐτὸς ἐβουληγόρησέ τε καὶ ἐδημηγόρησε, τὰ ἔργα καὶ
τὴν πολιτείαν ἑαυτοῦ τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἐς τότε κατα-
λέγων· καὶ τὰ εἰρημένα συγγράψας τὸ βιβλίον ἐξέδωκε.
540 κατήγγελλέ τε εἰρήνην καὶ εὐθυμίαν, ἐς τέλος τῶν
ἐμφυλίων ἀνῃρημένων, καὶ τῶν εἰσφορῶν τοὺς ἔτι ὀφεί-
λοντας ἀπέλυε καὶ φόρων τελώνας τε καὶ τοὺς τὰ
541 μισθώματα ἔχοντας ὧν ἔτι ὀφείλοιεν. ἐκ δὲ τῶν ἐψη-
φισμένων τιμῶν ἐδέχετο πομπήν, ἐτήσιόν τε ἱερομηνίαν
εἶναι, καθ' ἃς ἡμέρας ἐνίκα, καὶ ἐπὶ κίονος ἐν ἀγορᾷ
χρύσεος ἑστάναι μετὰ σχήματος οὗπερ ἔχων εἰσῆλθε,
542 περικειμένων τῷ κίονι νεῶν ἐμβόλων. καὶ ἕστηκεν ἡ
εἰκών, ἐπιγραφὴν ἔχουσα, ὅτι 'τὴν εἰρήνην ἐστασιασμέ-
νην ἐκ πολλοῦ συνέστησε κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν'.
543 τοῦ δὲ δήμου τὴν μεγίστην ἱερωσύνην ἐς αὐτὸν ἐκ 131

---

2 *ἐπὶ ⟨τῶν⟩ νεῶν* ci. Schw. 10 *ἐς ⟨τὸ⟩ τότε* ci. Schw., sed cf. I § 20. 481, V § 546 12 *κατήγγελε* a, *κατήγγηλε* (sic) b *εὐθυμίαν*] *εὐθηνίαν* ci. Mend. 17 *ἐπὶ κίονος* Ursinus, Familiae Romanae p. 272 edit. Patini (1663), *ἐπινίκιος* Oi, *aureumque tropheum* vertit C 19 *περικειμένῳ* i *νεῶν* Schw., *νέων* Oi *ἕστηκεν*] *ἔστη μὲν* b, *ἕστηκε ⟨καὶ νῦν⟩* ci. Mend., inut.

---

13 sq. *εἰσφορῶν — φόρων*] cf. Mommsen, R. Staatsr. III, 1 p. 227 adn. 4 et p. 229 16 *ἐτήσιόν τε ἱερομηνίαν*] cf. C. I. L. I² p. 328 17 sqq. *ἐπὶ κίονος* etc.] v. nummum apud Eckhel, Doctrina numorum VI p. 8 sq., Cohen, Médailles impériales I² p. 82 n. 124

36 a. C.

*Λεπίδου μεταφέροντος, ἣν ἕνα ἔχειν νενόμισται μέχρι
θανάτου, οὐκ ἐδέχετο καὶ κτείνειν τὸν Λέπιδον ὡς
πολέμιον κελευόντων οὐκ ἠνείχετο.*
ἐς δὲ τὰ στρατόπεδα πάντα σεσημασμένας ἔπεμψεν 544
*ἐπιστολάς, ἐντελλόμενος ἡμέρᾳ μιᾷ πάντας ἀνειλήσαν-
τας αὐτὰς ἐπιχειρεῖν τοῖς κεκελευσμένοις. καὶ ἦν τὰ
ἐπεσταλμένα περὶ τῶν θεραπόντων, ὅσοι παρὰ τὴν στά-
σιν ἀποδράντες ἐστρατεύοντο, καὶ αὐτοῖς τὴν ἐλευ-
θερίαν ᾐτήκει Πομπήιος, καὶ ἡ βουλὴ καὶ αἱ συνθῆ-
και δεδώκεσαν. οἳ δὲ μιᾶς ἡμέρας συνελαμβάνοντο,* 545
*καὶ ἀχθέντας αὐτοὺς ἐς Ῥώμην ὁ Καῖσαρ ἀπέδωκεν
αὐτῶν τε Ῥωμαίων καὶ Ἰταλῶν τοῖς δεσπόταις ἢ δια-
δόχοις αὐτῶν, ἀπέδωκε δὲ καὶ Σικελιώταις. ὅσους δ'
οὐκ ἦν ὁ ληψόμενος, ἔκτεινε παρὰ ταῖς πόλεσιν αὐ-
ταῖς, ὧν ἀπέδρασαν.*

132 *τοῦτο μὲν δὴ τῶν τότε στάσεων ἐδόκει τέλος εἶναι.* 546
*καὶ ἦν ὁ Καῖσαρ ἐτῶν ἐς τότε ὀκτὼ καὶ εἴκοσι, καὶ
αὐτὸν αἱ πόλεις τοῖς σφετέροις θεοῖς συνίδρυον. λη-* 547
*στευομένης δὲ κατὰ συστάσεις τῆς τε Ῥώμης αὐτῆς
καὶ τῆς Ἰταλίας περιφανῶς καὶ τῶν γιγνομένων ἁρ-
παγῇ μετὰ τόλμης ἢ λῃστείᾳ λανθανούσῃ μᾶλλον ἐοι-
κότων, Σαβῖνος ὑπὸ Καίσαρος αἱρεθεὶς εἰς διόρθωσιν
πολὺν μὲν εἰργάσατο φθόρον τῶν ἁλισκομένων, ἐνιαυτῷ*

---

1 *ἕνα*] *τὸν ἔχοντα* ci. Mend., perperam 2 *οὐκ ἐδέχετο* om. V 8 *ἀποδράσαντες* Oi, corr. Mend., sed fort. illud hic et alibi teneri potuit 9 non post *Πομπήιος*, sed post *βουλή* distinguunt Oi, corr. Schw. cum C: *senatus uero ex foedere sanxisset* 19 *κατὰ ⟨τὰς⟩ συστάσεις?* 20 *Ἰταλίας* Schw. edit. Did. praef. p. VII, *σικελίας* libri

---

9 sq. *καὶ ἡ βουλὴ καὶ αἱ συνθῆκαι*] cf. Ganter (v. ad III § 351) diss. p. 7 adn. 2 22 *Σαβῖνος*] cf. Mommsen, R. Staatsr. II³, 2 p. 1075 adn. 1, Gardthausen, Augustus II, 1 p. 147 adn. 27

36 a. C.

δ' ὅμως εἰς εἰρήνην ἀφύλακτον ἅπαντα περιήγαγε.
καὶ ἐξ ἐκείνου φασὶ παραμεῖναι τὸ τῆς στρατιᾶς τῶν
548 νυκτοφυλάκων ἔθος τε καὶ εἶδος. θαυμαζόμενος δὲ ὁ
Καῖσαρ ἐπὶ τῷδε ὀξέως οὕτως ἐξ ἀδοκήτου διωρθω-
μένῳ πολλὰ τῆς πολιτείας ἐφίει τοῖς ἐτησίοις ἄρχουσι
διοικεῖν κατὰ τὰ πάτρια καὶ γραμματεῖα, ὅσα τῆς στά-
σεως σύμβολα ἔκαιε, καὶ τὴν ἐντελῆ πολιτείαν ἔλεγεν
ἀποδώσειν, εἰ παραγένοιτο ἐκ Παρθυαίων Ἀντώνιος·
πείθεσθαι γὰρ κἀκεῖνον ἐθέλειν ἀποθέσθαι τὴν ἀρχήν,
τῶν ἐμφυλίων καταπεπαυμένων. ἐφ' οἷς αὐτὸν εὐφη-
μοῦντες εἵλοντο δήμαρχον ἐς ἀεί, διηνεκεῖ ἄρα ἀρχῇ
549 προτρέποντες τῆς προτέρας ἀποστῆναι. ὁ δὲ ἐδέξατο
μὲν καὶ τήνδε, Ἀντωνίῳ δὲ ἐφ' ἑαυτοῦ περὶ τῆς ἀρχῆς
ἐπέστελλεν. ὁ δὲ καὶ Βύβλον ἀπιόντα πρὸς αὐτὸν ἐντυ-
χεῖν ἐδίδασκεν· ἐς δὲ τὰ ἔθνη τοὺς ἡγεμόνας αὐτὸς
ὁμοίως ἔπεμπε καὶ ἐς Ἰλλυριοὺς ἐπενόει συστρατεύειν.
550 Πομπήιος δ' ἐκ μὲν Σικελίας ἄκρᾳ Λακινίᾳ προσ- **133**
έσχε καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ἥρας πλουτοῦν ἀναθήμασιν
ἐσύλησε, φεύγων ἐς Ἀντώνιον· ἐς δὲ Μιτυλήνην κατα-
χθεὶς διέτριβεν, ἔνθα αὐτὸν ἔτι παῖδα μετὰ τῆς μητρὸς
ὑπεξέθετο ὁ πατήρ, Γαΐῳ Καίσαρι πολεμῶν, καὶ ἡττη-
551 θεὶς ἀνέλαβεν. Ἀντωνίου δὲ πολεμοῦντος ἐν Μηδίᾳ
Μήδοις τε καὶ Παρθυαίοις, γνώμην ὁ Πομπήιος ἐποι-

---

1 ὅμως Oi, *eodem anno* C, ex suo arbitrio ita vertens, ὅλως ci. Schw., quod prob. Zerdik p. 62, ὁμοῦ vel ὁμοῦ τι Mend. 2 στρατίας b, στρατείας af; ne offendas in στρατιᾶς cf. O. Hirschfeld, Die kaiserl. Verwaltungsbeamten bis auf Diocletian² p. 253 adn. 4 15 ἔς τε ci. Mend. 20 ⟨ὄντα⟩ ἔτι ci. Mend., sed cf. ad I § 296

---

2 φασὶ] cf. O. Hirschfeld l. supra c. p. 253 adn. 1 11 δήμαρχον ἐς ἀεί] cf. Mommsen, R. Staatsr. II³, 2 p. 872 adn. 6

36 a. C.

εἶτο ἑαυτὸν ἐπανελθόντι ἐπιτρέψαι. ἐπεὶ δ' ἐπύθετο
ἡσσῆσθαι Ἀντώνιον καὶ τὸ συμβὰν ἡ φήμη μειζόνως
μετέφερεν, αὖθις ἦν ἐν ἐλπίσιν ὡς ἢ διαδεξόμενος
Ἀντώνιον, εἰ τέθνηκεν, ἢ μεριούμενος ἐπανελθόντι·
ἐνθύμιός τέ οἱ συνεχὲς ἦν Λαβιηνὸς οὐ πρὸ πολλοῦ
τὴν Ἀσίαν ἐπιδραμών. ὧδε δὲ ἔχοντι ἀγγέλλεται Ἀν- 552
τώνιος εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπανελθών. καὶ τεχνάζων
ἔτι ἐπ' ἀμφότερα διεπρεσβεύετο πρὸς αὐτόν, ἐπιτρέπων
ἐκείνῳ καὶ φίλον εἶναι διδοὺς καὶ σύμμαχον, ἔργῳ
δὲ τὰ Ἀντωνίου κατασκεπτόμενος. ἔς τε Θρᾴκην καὶ 553
ἐς τὸν Πόντον ἔπεμπεν ἑτέρους κρύφα πρὸς τοὺς ἑκα-
τέρων δυνάστας ἐπινοῶν, εἰ μὴ κρατεῖ τῶν ἐνθυ-
μουμένων, διὰ τοῦ Πόντου φυγεῖν ἐς Ἀρμενίαν. ἔπεμπε 554
δὲ καὶ ἐς Παρθυαίους, ἐλπίσας ἐς τὰ λοιπὰ τοῦ πολέ-
μου τοῦ πρὸς Ἀντώνιον αὐτοὺς δέξεσθαι προθύμως
στρατηγὸν Ῥωμαῖόν τε καὶ παῖδα Μάγνου μάλιστα.
τάς τε ναῦς ἐπεσκεύαζε καὶ τὸν ἐν αὐταῖς στρατὸν
ἐγύμναζεν, ὑποκρινόμενος ἢ δεδιέναι Καίσαρα ἢ Ἀν-
τωνίῳ τάδε παρασκευάζειν.

134 *ὁ δὲ Ἀντώνιος πυθόμενος μὲν εὐθὺς ἀμφὶ τοῦ* 555
Πομπηίου, στρατηγὸν ἐπ' αὐτῷ Τίτιον ᾕρητο καὶ
ναῦς καὶ στρατὸν ἐκ Συρίας λαβόντα ἐκέλευε πολε-
μοῦντι μὲν τῷ Πομπηίῳ πολεμεῖν κατὰ κράτος, ἐπι-
τρέποντα δὲ αὐτὸν Ἀντωνίῳ μετὰ τιμῆς ἄγειν. ἐλθοῦσι 556

---

2 *μειζόνως* Mend., cf. Mithr. c. 81, *idque latius uulgaret fama* C, *ὁμοίως* Oi, haeserat iam Musgr. 4 *aut cum eo diuisurus imperium* C, bene (Mend.) 5 *ἐνθύμιον* O 6 *τὴν Ἀσίαν* bis scriptum in B 8 *ἐπιτρέπων* ⟨*ἑαυτὸν*⟩ ci. Mend., bene, cf. § 555. 563, alibi. An ⟨*αὑτὸν*⟩ *ἐπιτρέπων*, an, *πρὸς* deleto, *αὑτὸν* pro *αὐτὸν* scribendum? 12 *κρατοῖ* Of 12 sq. *τῶν ἐνθυμουμένων* noli suspectare, cf. Kühner-Gerth II³, 1 p. 120 15 *δέξασθαι* i 20 *εὐθὺς μὲν* V 21 *ἐπ' αὐτὸν* af

35 a. C.
δὲ τοῖς πρέσβεσιν ἐχρημάτιζεν, ἀγγέλλουσιν οὕτως·
"ἡμᾶς Πομπήιος ἔπεμψεν οὐκ ἀπορῶν μὲν ἐς Ἰβηρίαν,
εἰ πολεμεῖν ἐγνώκει, διαπλεῦσαι, φίλην οὖσαν αὐτῷ
πατρόθεν καὶ συλλαβοῦσαν ἔτι ὄντι νεωτέρῳ καὶ κα-
λοῦσαν ἐπὶ ταῦτα καὶ νῦν, αἱρούμενος δὲ εἰρηνεύειν
557 τε σὺν σοὶ καὶ πολεμεῖν, εἰ δεήσειεν, ὑπὸ σοί. καὶ
τάδε οὐ νῦν πρῶτον, ἀλλ' ἔτι κρατῶν Σικελίας καὶ
τὴν Ἰταλίαν πορθῶν, ὅτε σοι τὴν σὴν μητέρα περι-
558 σώσας ἔπεμπε, προύτεινε. καὶ εἰ ἐδέξω, οὔτ' ἂν ὁ
Πομπήιος ἐξέπεσε Σικελίας (οὐ γὰρ ἂν Καίσαρι τὰς
ναῦς κατ' αὐτοῦ παρέσχες), οὔτ' ἂν σὺ ἡττήσο ἐν
Παρθυαίοις, Καίσαρός σοι τὸν στρατὸν οὐ πέμψαντος,
ὃν συνέθετο· ἐκράτεις δ' ἂν ἤδη πρὸς οἷς εἶχες καὶ
559 τῆς Ἰταλίας. οὐ δεξάμενον δέ σε ταῦτα, ἐν καιρῷ
τότε μάλιστ' ἄν σοι γενόμενα, ἀξιοῖ καὶ νῦν μὴ πολλά-
κις ὑπὸ Καίσαρος ἐνεδρευθῆναι λόγοις τε καὶ τῷ γενο-
μένῳ κήδει, μνημονεύοντα, ὅτι Πομπηίῳ τε κηδεύων
μετὰ συνθήκας ἐπολέμησεν ἄνευ προφάσεως καὶ Λέπι-
δον κοινωνὸν ὄντα τῆς ἀρχῆς τὸ μέρος ἀφείλετο καὶ
560 οὐδέτερα αὐτῶν ἐνείματό σοι. λοιπὸς δ' ἐς τὴν περι- **135**
πόθητον αὐτῷ μοναρχίαν σὺ νῦν ὑπολείπῃ· ἤδη γάρ
σοι καὶ ἐν χερσὶν ἦν, εἰ μὴ Πομπήιος ἔτι ἦν ἐν μέσῳ.
561 καὶ τάδε εἰκὸς μὲν καὶ σὲ προορᾶν ἐπὶ σεαυτοῦ, προ-
φέρει δέ σοι καὶ Πομπήιος ὑπὸ εὐνοίας, αἱρούμενος
ἄνδρα ἄκακον καὶ μεγαλόφρονα ἀντὶ ὑπούλου τε καὶ
562 δολεροῦ καὶ φιλοτέχνου. οὐδὲ ἐπιμέμφεταί σοι τῆς

1 τοῖς πρέσβεσιν ἐχρημάτιζε Lex. Vindob. p. 190, 8 ed. Nauck et Suid. s. v. χρηματίζει (ἐχρημάτισε ibi cod. A), cf. etiam mutila Bachmanni Anecdota Graeca I p. 417, 4 et Crameri Anecdota Paris. IV p. 176, 27 sq. (Mend.) ἐχρημάτιζον i ἀγγέλλουσιν] λέγουσιν ci. Mend., praeter necessitatem 18 ⟨τὰς⟩ συνθήκας maluit Mend., sed cf. § 328 21 σὺ οὐ νῦν i, ex dittographia

36 a. C
δόσεως τῶν νεῶν, ἃς ἐπ᾽ αὐτὸν Καίσαρι ἔδωκας ὑπ᾽
ἀνάγκης, ἀντιλαβεῖν στρατὸν ἐς Παρθυαίους δεόμενος,
ἀλλ᾽ ὑπομιμνήσκει, τὸν οὐ πεμφθέντα στρατὸν προ-
φέρων. συνελόντι δὲ εἰπεῖν, Πομπήιος ἑαυτὸν ἐπι- 563
τρέπει σοι μετὰ τῶν νεῶν, ἃς ἔτι ἔχει, καὶ τοῦ στρατοῦ,
πιστοτάτου γε ὄντος αὐτῷ καὶ οὐδ᾽ ἐν τῇ φυγῇ κατα-
λιπόντος, εἰρηνεύοντι μὲν μέγα κλέος, εἰ τὸν Μάγνου
παῖδα περισώζοις, πολεμοῦντι δὲ μοῖραν ἱκανὴν ἐς τὸν
ἐσόμενον πόλεμον, ὅσον οὔπω παρόντα."

136 τοιαῦτα τῶν πρέσβεων εἰπόντων, ὁ Ἀντώνιος τὰς 564
ἐντολὰς αὐτοῖς ἐξέφερεν, ἃς ἐντείλαιτο Τιτίῳ· καὶ εἰ
τῷ ὄντι ταῦτα φρονοίη Πομπήιος, ἥξειν αὐτὸν ἔφασκεν
παραπεμπόμενον ὑπὸ Τιτίου. ἅμα δὲ ταῦτα ἐγίγνετο, 565
καὶ οἱ πεμφθέντες ἐς Παρθυαίους ὑπὸ τοῦ Πομπηίου
ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἀντωνίου στρατηγῶν καὶ ἐς Ἀλε-
ξάνδρειαν ἤχθησαν. καὶ ὁ Ἀντώνιος ἕκαστα μαθὼν
ἐκάλει τοὺς τοῦ Πομπηίου πρέσβεις καὶ τοὺς ληφθέν-
τας αὐτοῖς ὑπεδείκνυεν. οἱ δὲ καὶ ὣς παρῃτοῦντο 566
νέον ἄνδρα ἐν συμφοραῖς ἐσχάταις ὑπὸ δέους, εἰ ἄρα
μὴ προσοῖτο φιλίως αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος, ἀναγκασθέντα
καὶ τῶν ἀεὶ Ῥωμαίοις ἐχθίστων ἀποπειρᾶσαι· δηλώσειν
τ᾽ αὐτὸν αὐτίκα, ὅτε μάθοι τὰ Ἀντωνίου, μηδὲν ἔτι
πείρας ἢ μηχανῆς δεόμενον. οἷς ὁ Ἀντώνιος ἐπίστευ-
σεν, ὢν καὶ τὰ ἄλλα αἰεὶ τὸ φρόνημα ἁπλοῦς καὶ
μέγας καὶ ἄκακος.

137 ἐν τούτῳ δὲ Φούρνιος, ὁ τῆς Ἀσίας ἡγούμενος Ἀν- 567
τωνίῳ, τὸν Πομπήιον ἐλθόντα μὲν καὶ ἀτρεμοῦντα 35 a. C.

1 sq. κατ᾽ ἀνάγκην a 9 ⟨καὶ⟩ ὅσον ci. H. Steph.
23 ἑτέρας ante δεόμενον add. i, om. Mend.

5 ἃς ἔτι ἔχει] plus quam XVII naves Pompeium habuisse coniecit Schw., cf. § 505 et Cass. D. 49,17 26 est C. Furnius, qui memoratur § 116. 170 sq. 321, cf. Prosop. imp. rom. II p. 102 n. 414

35 a. C.
ἐδέχετο, οὔτε κωλύειν ἀξιόμαχος ὢν οὔτε πω τὴν γνώ-
μην εἰδὼς τὴν Ἀντωνίου· γυμνάζοντα δὲ τὸν στρατὸν
ὁρῶν κατέλεγέ τινας ἐκ τῶν ὑπηκόων καὶ Ἀηνόβαρβον
ἄρχοντα γείτονος στρατοῦ καὶ Ἀμύνταν ἑτέρωθεν ἐκά-
568 λει κατὰ σπουδήν. συνελθόντων δ' ὀξέως, ὁ Πομ-
πήιος ἐμέμφετο, εἰ πολέμιον ἡγοῦνται τὸν πρέσβεις ἐς
Ἀντώνιον ἀπεσταλκότα καὶ τὰ παρ' ἐκείνου περιμένοντα.
καὶ ταῦτα λέγων Ἀηνόβαρβον ὅμως ἐπενόει συλλαβεῖν
ἐκ προδοσίας Κουρίου τινὸς τῶν ἀμφὶ τὸν Ἀηνόβαρ-
βον, ἐλπίζων ἐς ἀντίδοσιν αὐτοῦ μεγάλην ἕξειν μοῖραν
569 Ἀηνόβαρβον. γνωσθείσης δ' οὖν τῆς προδοσίας, Κού-
ριος μὲν ἐν τοῖς παροῦσι Ῥωμαίων ἐλεγχθεὶς ἀπέθανε,
Πομπήιος δὲ Θεόδωρον ἐξελεύθερον, ὃς μόνος οἱ συν-
570 ᾔδει τὸ βούλευμα, ὡς ἐξειπόντα ἔκτεινεν. οὐκέτι δὲ
τοὺς ἀμφὶ τὸν Φούρνιον λήσειν ἐλπίσας, Λάμψακον
ἐκ προδοσίας κατέλαβεν, ἣ πολλοὺς εἶχεν Ἰταλοὺς ἐξ
ἐποικίσεως Γαΐου Καίσαρος, καὶ μισθοῖς μεγάλοις εὐθὺς
571 ἐστράτευε τοὺς Ἰταλούς. ἤδη δὲ ἔχων ἱππέας τε δια-
κοσίους καὶ πεζοὺς τρία τέλη, ἐπεχείρησε Κυζίκῳ κατά
τε γῆν καὶ διὰ θαλάσσης. οἱ δὲ αὐτὸν ἑκατέρωθεν
ἀπεκρούσαντο· καὶ γάρ τις ἦν ἐν τῇ Κυζίκῳ στρατὸς
οὐ πολὺς Ἀντωνίῳ, φύλακες τῶν ἐκεῖ τρεφομένων
αὐτῷ μονομάχων. ἐς δὲ τὸν Ἀχαιῶν λιμένα ἐπανελ-

---

6 sq. ἐς Ἀντώνιον scripsi e Schw. coniectura, et ita vertit C; ἐς αὐτὸν V et, corr. ex ἑαυτὸν, sed spiritu aspero supra ε servato, B, ἑαυτὸν i 10 ἐς ἀντίδοσιν etc.] *sperans ad eius restitutionem Eneobarbum magna ex parte conferre posse* C. Haesit iam Schw., αὐτοῦ, quod praebent O i, deleri voluit Mend., ni forte παρ' Ἀντωνίῳ vel tale quid lateret; scripsi αὐτοῦ 11 δ' om. i C 17 ἐποικήσεως V 19 πεζοὺς] *peditum legiones* C, quod prob. Mend. Fort. πεζῶν vel potius πεζοῦ scribendum ἐπεχείρισε B 20 γῆς B

---

9 Κουρίου τινὸς] cf. Münzer ap. Pauly-Wissowa 4, 2 p. 1839 n. 3

138 *θὼν ἐσιτολόγει. Φουρνίου δὲ οὐκ ἄρχοντος μὲν χειρῶν,* 572
ἀεὶ δ' αὐτῷ παραστρατοπεδεύοντος σὺν ἱππεῦσι πολ-
λοῖς καὶ σιτολογεῖν οὐκ ἐῶντος οὐδὲ προσποιεῖσθαι
τὰς πόλεις, ὁ Πομπήιος ἱππέας οὐκ ἔχων ἐπεχείρησε
τῷ τοῦ Φουρνίου στρατοπέδῳ κατὰ μέτωπον καὶ κατ-
όπιν ἐκ περιόδου λαθών. ὅθεν ὁ Φούρνιος ἐς τὸν 573
Πομπήιον ἐπεστραμμένος ὑπὸ τῶν ὄπισθεν ἐξεβλήθη
τοῦ στρατοπέδου. καὶ φεύγοντας αὐτοὺς διὰ τοῦ Σκα-
μανδρίου πεδίου διώκων ὁ Πομπήιος ἔκτεινε πολλούς·
καὶ γὰρ ἦν τὸ πεδίον ὑγρὸν ἐξ ὄμβρων. οἱ δὲ περι- 574
σωθέντες τότε μὲν ὑπεχώρουν, οὐκ ὄντες ἀξιόμαχοι.
προσδεχομένων δὲ ἀπό τε Μυσίας καὶ τῆς Προποντίδος
καὶ ἑτέρωθεν, οἳ πενόμενοι διὰ τὰς συνεχεῖς εἰσφορὰς
ἐμισθοφόρουν ἀσμένως τῷ Πομπηίῳ κατὰ δόξαν μά-
λιστα τῆς ἐν Ἀχαιῶν λιμένι γενομένης νίκης, ἱππικοῦ 575
δ' ἀπορῶν ὁ Πομπήιος, καὶ παρ' αὐτὸ βλαπτόμενος
ἐν ταῖς προνομαῖς, ἐπύθετο ἴλην ἱππέων Ἰταλικὴν ἐς
Ἀντώνιον χωρεῖν, ὑπὸ Ὀκταουίας χειμεριζούσης ἐν Ἀθή-
ναις ἀπεσταλμένην· καὶ εὐθὺς ἔπεμπέ τινας ἐς δια-
φθορὰν τῆς ἴλης μετὰ χρυσίου. ἀλλὰ τούσδε μὲν ὁ τῆς
Μακεδονίας ἡγούμενος Ἀντωνίῳ συνέλαβε καὶ τὸ χρυ-
139 *σίον τοῖς ἱππεῦσι διένειμεν· ὁ δὲ Πομπήιος Νίκαιάν* 576

---

5 sq. *κατὰ μέτωπον καὶ* om. O, *καὶ κατόπιν* om. C, *κατόπιν* om. i, ordinavit Schw. 7 *ἦν* ante *ἐπεστραμμένος* add. i 10 *ὑγρὸν*] *lubricus admodum ac madidus campus* C, i. e. *ὀλισθηρὸν καὶ ὑγρὸν* 12 sq. *προσδεχομένων* etc.] mendosa ac mutila putabant Musgr. et Schw.; *id cum in Mysiis Propontide ac aliis finitimis in locis uulgaretur, egeni tenuesque* vertit C, quasi *πυνθανομένων δὲ τῶν ἀπό τε* etc. legerit (Mend.). 〈*ἐπικουρίαν*〉 cum Gel., qui 'supplementum' addidit, post *ἑτέρωθεν* excidisse ci. Mend. et *οἱ* cum Schw. scripsit pro *οἳ*, quod habent Oi. Ego restitui *οἳ* et iungendum puto *οἳ*—*ἐμισθοφόρουν* cum *προσδεχομένων* 14 *ἐμισθοφόρους* (sic) B

35 a. C.

τε καὶ Νικομήδειαν καταλαβὼν ἐχρηματίζετο λαμπρῶς,
καὶ ἐς μεγάλα ταχέως αὐτῷ πάντα ηὔξετο παρ' ἐλπίδα.
577 Φουρνίῳ δὲ οὐ μακρὰν παραστρατοπεδεύοντι πρῶται
μὲν ἧκον ἐκ Σικελίας, ἦρος ἀρχομένου, νῆες ἑβδομή-
κοντα, ὅσαι περιεσώθησαν ἐξ ὧν Ἀντώνιος ἐκεχρή-
κει κατὰ Πομπηίου Καίσαρι (μετὰ γὰρ τὸ Σικελικὸν
ἔργον αὐτὰς ὁ Καῖσαρ ἀπέλυσεν), ἧκεν δὲ καὶ ἐκ Συρίας
Τίτιος ἑτέραις ἑκατὸν εἴκοσι ναυσὶ καὶ στρατῷ πολλῷ,
578 καὶ κατῆραν ἅπαντες ἐς Προκόννησον. δείσας οὖν ὁ
Πομπήιος τὰς ναῦς ἐνέπρησε καὶ τοὺς ἐρέτας ὥπλισεν,
ὡς ἄμεινον ὁμοῦ πᾶσι κατὰ τὴν γῆν συνοισόμενος.
579 Κάσσιος δὲ ὁ Παρμήσιος καὶ Νασίδιος καὶ Σατορ-
νῖνος καὶ Θέρμος καὶ Ἀντίστιος ὅσοι τε ἄλλοι τῶν
ἀξιολόγων ἔτι τῷ Πομπηίῳ παρῆσαν φίλοι, καὶ ὁ τιμιώ-
τατος αὐτῷ Φάννιος καὶ ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ Πομπηίου
Λίβων, ὡς εἶδον αὐτὸν οὐδὲ Τιτίου παρόντος, ὅτῳ τὰ
περὶ αὐτὸν Ἀντώνιος ἐπέτρεπε, παυόμενον τοῦ πρὸς
τὸν ἀμείνονα πολέμου, ἀπέγνωσαν αὐτοῦ καὶ πράξαν-
τες ὑπὲρ ἑαυτῶν πίστιν ἐς Ἀντώνιον μετῆλθον.
580 ὃ δ' ἔρημος ὢν ἤδη φίλων ἐς τὰ μεσόγαια τῆς **140**
Βιθυνίας ἀνεχώρει, λεγόμενος ἐς Ἀρμενίους ἐπείγε-
σθαι. καὶ αὐτόν, νυκτὸς ἀναζεύξαντα ἀφανῶς, ἐδίωκεν
ὅ τε Φούρνιος καὶ ὁ Τίτιος, καὶ ἐπ' ἐκείνοις Ἀμύντας.

---

4 *οὖν* ante *ἧκον* add. i 5 *ὧν* Nauck, *ὅσων* Oi, vulgo 9 *προικόννησον* (sic) B 11 *συνοισομένους* libri, corr. Musgr. 12 *παρμίσιος* B 15 *αὐτῷ* Vi, *αὐτῶν* BC, vulgo, sed cf. III § 12 *φάνιος* V 16 *οὐδὲ* Schw., *οὔτε* Oi 17 *ἐπέτρεπε* Schw., *ἐπιτρέπει* Oi, *ἐπετετρόφει* (vel *-άφει*) cum C maluit Mend., inut.

---

12 sqq. de Cassio Parmensi cf. § 4 sqq., Nasidius est Quintus L. f., cf. Kloevekorn p. 109, de Saturnino v. ad § 217, de Minucio Thermo dissentiunt viri docti, cf. Willems I p. 518 n. 317, de Antistio cf. ad IV § 168, de Fannio ad IV § 305, de L. (Scribonio) Libone (v. § 217 etc.) cf. Gardthausen, Augustus II, 1 p. 158 adn. 12

35 a. C.

συντόνῳ δὲ δρόμῳ περὶ ἑσπέραν καταλαβόντες ἐστρατο- 581
πέδευσαν ἕκαστος ἐφ' ἑαυτοῦ περὶ λόφῳ τινί, ἄνευ
τάφρου καὶ χάρακος, ὡς ἐν ἑσπέρᾳ καὶ κόπῳ. ὧδε 582
δὲ αὐτοῖς ἔχουσιν ὁ Πομπήιος νυκτὸς ἐπέθετο πελτα-
σταῖς τρισχιλίοις καὶ πολλοὺς ἔκτεινεν εὐναζομένους
ἔτι καὶ ἀναπηδῶντας· οἳ δὲ καὶ γυμνοὶ πάμπαν αἰσχρῶς
ἔφευγον. καὶ δοκεῖ τότε ὁ Πομπήιος ἅπαντι τῷ στρατῷ 583
νυκτὸς ἐπελθὼν ἢ τῆς γε τροπῆς γενομένης ἐπαγαγὼν
τάχ' ἂν αὐτῶν ἐντελῶς ἐπικρατῆσαι. νῦν δ' ὃ μὲν
καὶ ταῦτα θεοῦ βλάπτοντος ὑπερεῖδε καὶ οὐδὲν ἐπ'
ἔργῳ τοιῷδε πλέον ἢ αὖθις ἐς τὸ μεσόγαιον ἐχώρει·
οἳ δ' ἀλισθέντες εἵποντο καὶ σιτολογοῦντα ἠνώχλουν, 584
ἕως κινδυνεύων ὑπὸ τῆς ἀπορίας ἠξίωσεν ἐς λόγους
ἐλθεῖν Φουρνίῳ, φίλῳ τε Μάγνου γεγενημένῳ καὶ
ἀξιώσει προύχοντι τῶν ἄλλων καὶ βεβαιοτέρῳ τὸν
141 τρόπον. ποταμὸν δ' ἐν μέσῳ λαβὼν ἔλεγε μέν, ὅτι 585
πρεσβεύσαιτο πρὸς Ἀντώνιον, ἐπετίθει δ', ὅτι τροφῶν
ἐν τοσούτῳ δεόμενος καὶ ἀμελούμενος ὑπὸ αὐτῶν,
τάδε ἐργάσαιτο. "ὑμεῖς δὲ εἰ μὲν Ἀντωνίου γνώμῃ 586
πολεμεῖτέ μοι, κακῶς ὁ Ἀντώνιος ὑπὲρ ἑαυτοῦ βου-
λεύεται, τὸν ἐπιόντα πόλεμον οὐ προορῶν· εἰ δὲ τὴν
Ἀντωνίου γνώμην φθάνετε, μαρτύρομαι καὶ παρακαλῶ
περιμεῖναι τὴν πρεσβείαν μου τὴν ἐς Ἀντώνιον ἀπ-
εσταλμένην ἢ λαβόντας ἄγειν ἤδη πρὸς αὐτόν. ἐπι-
τρέψω δ' ἐμαυτὸν ἐγὼ σοὶ μόνῳ, Φούρνιε, τοσοῦτον
ἐς πίστιν αἰτήσας, ὅτι με σῶον ἄξεις ἐς Ἀντώνιον."
ὃ μὲν οὕτως εἶπεν, Ἀντωνίῳ τε θαρρῶν ὡς ἀγαθῷ 587
τὴν φύσιν καὶ μόνα τὰ ἐν μέσῳ δεδιώς· ὁ δὲ Φούρ-
νιος αὐτὸν οὕτως ἠμείψατο· "ἐπιτρέποντος μὲν ἦν

---

2 ἐφ' ἑαυτῷ V 6 malim ἢ ἀναπηδῶντας 27 εἰπὼν V

35 a. C. ἑαυτὸν Ἀντωνίῳ χωρεῖν ἐς αὐτὸν ἐξ ἀρχῆς ἢ περι-
μένειν ἀτρεμοῦντα ἐν Μιτυλήνῃ τὰς ἀποκρίσεις, πολε-
μοῦντος δέ, ἃ πεποίηκας ἅπαντα· τί γὰρ αὐτὰ δεῖ πρὸς
588 εἰδότα λέγειν; εἰ δὲ νῦν μετέγνωκας, μὴ συγκρούειν
μὲν ἡμᾶς τοὺς στρατηγοὺς ἐς ἀλλήλους, Τιτίῳ δὲ
σαυτὸν ἐπιτρέπειν· Τιτίῳ γὰρ ἐπιτέτραπται τὰ περὶ
σὲ ὑπὸ Ἀντωνίου· καὶ πίστιν, ἣν αἰτεῖς παρ' ἡμῶν,
ἔνι σοι καὶ Τίτιον αἰτεῖν. κεκέλευσται δ' ὑπὸ Ἀντω-
νίου πολεμοῦντα μέν σε κατακανεῖν, ἐγχειρίζοντα δὲ
589 πέμπειν ἐς αὐτὸν ἐντίμως". ὁ δὲ Πομπήιος Τιτίῳ **142**
μὲν ἀχαριστίας ὠργίζετο, τὸν πόλεμον τόνδε ὑποδεξα-
μένῳ πολεμήσειν πρὸς αὐτόν· ἁλόντα γὰρ αὐτὸν αἰχμά-
590 λωτον περισεσώκει. ἐπὶ δὲ τῇ ὀργῇ καὶ ἠδόξει, Πομ-
πήιος ὤν, ἐπὶ Τιτίῳ γενέσθαι, οὐκ ἐπιφανεῖ πάνυ ἀνδρί,
καὶ ὑπώπτευεν αὐτὸν ὡς οὐ βέβαιον ἔς τε τὸν τρόπον
ὑπονοῶν καί τινα συγγινώσκων ἐς αὐτὸν ὕβριν πα-
591 λαιὰν πρὸ τῆς εὐεργεσίας. Φουρνίῳ δ' αὖθις ἑαυτὸν
ἐπέτρεπε καὶ δέξασθαι παρεκάλει. ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν,
ὃ δὲ καὶ Ἀμύντᾳ ἔλεγεν ἑαυτὸν ἐπιτρέψειν. τοῦ Φουρ-
νίου δὲ φήσαντος οὐδ' Ἀμύνταν ἂν δέξασθαι τόδε
ὕβριν ἔχον ἐς τὸν ἐξ Ἀντωνίου τὸ πᾶν ἐπιτετραμμένον,
592 διελύθησαν. καὶ τοῖς μὲν ἀμφὶ τὸν Φούρνιον δόξα
ἦν, ὅτι ὁ Πομπήιος ἐξ ἀπορίας τῶν παρόντων ἑαυτὸν
ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἐκδώσει τῷ Τιτίῳ· ὃ δὲ νυκτὸς
τὰ συνήθη πυρὰ καίεσθαι καταλιπὼν καὶ τοὺς σαλ-
πιγκτὰς σημαίνειν τὰ διαστήματα τῆς νυκτός, ὥσπερ ἦν

---

4 μὴ om. V 5 μὲν om. V 6 sq. τὰ πρὸς σὲ ὑπὲρ ἀντωνίου i 8 κεκέλευται B 9 ἐγχειρίζοντα δὲ ⟨ἑαυτὸν⟩ ci. Mend. (cf. ad § 552), contra Kratt p. 34, neque fort. h. l. opus 16 ἐς αὐτὸν] ἑαυτῷ ci. Mend., at cf. Zerdik p. 72 17 δ'] δὴ ci. Mend. 19 ὃ δὲ] ὅδε ab ἑαυτῷ V 22 μὲν om. V 24 ἐνδώσει i

35 a. C.
ἔθος, ἔλαθε μετὰ τῶν εὐζώνων ὑπεξελθὼν τοῦ στρατο-
πέδου, οἷς οὐδὲ αὐτοῖς προεῖπεν, οἷ χωρήσειν ἔμελλεν.
ἐπενόει δ' ἐπὶ θάλασσαν ἐλθὼν ἐμπρῆσαι τὸ τοῦ Τιτίου 593
ναυτικόν. καὶ τάχα ἂν ἔδρασεν, εἰ μὴ Σκαῦρος αὐτο-
μολήσας ἀπ' αὐτοῦ τὴν μὲν ἔξοδον ἐμήνυσε καὶ τὴν
ὁδόν, ἣν ἐφέρετο, τὴν δ' ἐπίνοιαν οὐκ ᾔδει. τότε δὴ 594
χιλίοις καὶ πεντακοσίοις ἱππεῦσιν Ἀμύντας ἐδίωκε τὸν
Πομπήιον ἱππέας οὐκ ἔχοντα. καὶ ἐς τὸν Ἀμύνταν
οἱ τοῦ Πομπηίου πλησιάσαντα μετεχώρουν, οἱ μὲν
ἀποδιδράσκοντες, οἱ δὲ καὶ φανερῶς. μονούμενος οὖν 595
ὁ Πομπήιος καὶ δεδιὼς ἤδη τὰ οἰκεῖα, ἑαυτὸν ἄνευ
σπονδῶν ἐνεχείρισεν Ἀμύντᾳ, ὁ Τιτίῳ μετὰ σπονδῶν
ἀδοξήσας.

143 οὕτω μὲν ἑάλω Πομπήιος Σέξστος, ὁ λοιπὸς ἔτι παῖς 596
Πομπηίου Μάγνου, νεώτερος μὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀπο-
λειφθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ μειράκιον ἤδη, λαθὼν
δ' ἐπ' ἐκείνοις ἐς πολὺ καὶ κρύφα λῃστεύων ἐν Ἰβηρίᾳ,
μέχρι, πολλῶν συνδραμόντων ἐς αὐτὸν ἐπιγνωσθέντα
εἶναι Πομπηίου παῖδα, ἐλῄστευέ τε φανερώτερον καὶ
μετὰ Γάιον Καίσαρα ἐπολέμησεν ἐγκρατῶς καὶ στρατὸν
ἤγειρε πολὺν καὶ ναῦς καὶ χρήματα καὶ νήσους εἷλε
καὶ θαλασσοκράτωρ τῆς ἀμφὶ τὰς δύσεις θαλάσσης
ἐγένετο καὶ τὴν Ἰταλίαν περιήνεγκεν ἐς λιμὸν καὶ
τοὺς ἐχθροὺς ἐς συμβάσεις, ἃς ἤθελε. τὸ δὲ μέγιστον, 597
ἐπίκουρος ἐν ταῖς προγραφαῖς τῇ πόλει πανώλεθρα
πασχούσῃ γενόμενος περιέσωσεν ἄνδρας ἀρίστους τε
καὶ πολλούς, οἳ τότε δι' αὐτὸν ἦσαν ἐν τῇ πατρίδι.

---

1 ἔθος ⟨ἐπιτάξας⟩, ἔλαθε ci. Mend., nec vero opus
9 πλησιάσαντες V, πλησιάσαντά με, ἐχώρουν (sic) B

---

4 est M. Aemilius Scaurus, filius eius, qui II § 91, V § 40 adfertur, cf. Borghesi II p. 191 (= Klebs ap. Pauly-Wissowa 1, 1 p. 588 sqq. n. 141. 142)

35 a. C.
*ὑπὸ δὲ θεοβλαβείας αὐτὸς οὔ ποτε ἐπεχείρησε τοῖς
πολεμίοις, πολλὰ τῆς τύχης εὔκαιρα παρεχούσης, ἀλλ'
ἠμύνετο μόνον.*
598 *καὶ Πομπήιος μὲν τοιόσδε γενόμενος ἑαλώκει, Τί-* 144
*τιος δὲ τὸν μὲν στρατὸν αὐτοῦ μετεστράτευσεν Ἀν-
τωνίῳ, αὐτὸν δὲ Πομπήιον, τεσσαρακοστὸν ἔτος βιοῦντα,
ἐν Μιλήτῳ κατέκανεν, εἴτε δι' αὐτοῦ, μηνίων ἄρα τῆς
ποτὲ ὕβρεως καὶ ἀχάριστος ἐς τὴν ἔπειτα εὐεργεσίαν*
599 *γενόμενος, εἴτε καὶ ἐπιστείλαντος Ἀντωνίου. εἰσὶ δ'
οἱ Πλάγκον, οὐκ Ἀντώνιον λέγοντες ἐπιστεῖλαι, [καὶ
νομίζουσιν] ἄρχοντα Συρίας, καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς ἐπι-
τετραμμένον ἐς τὰ ἐπείγοντα ἐπιγράφειν τὸν Ἀντώνιον*
600 *καὶ τῇ σφραγῖδι χρῆσθαι. καὶ Πλάγκον δὲ γράψαι
νομίζουσιν οἳ μὲν συνειδότος Ἀντωνίου καὶ αἰδουμένου
γράψαι διὰ ὄνομα τοῦ Πομπηίου καὶ διὰ Κλεοπάτραν,
εὔνως ἔχουσαν τῷ Πομπηίῳ διὰ τὸν πατέρα Μάγνον,
οἳ δὲ αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ Πλάγκον, τάδε αὐτὰ συνιδόντα
καὶ φυλαξάμενον, μὴ τὴν αἰσίαν Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος
ἐς ἀλλήλους αἰδῶ Πομπήιος καὶ Κλεοπάτρα Πομπηίῳ
συνεργοῦσα ἀνατρέψαιεν.*
601 *ἀλλὰ Πομπήιος μὲν ἐτεθνήκει, Ἀντώνιος δὲ αὖθις* 145

---

6 *τὸν* ante *Πομπήιον* add. a 9 sq. *εἰσὶ δ' οἳ — λέγουσιν* scr. Bk., fort. recte; idem del. *καὶ νομίζουσιν*; *sunt qui — existiment* C, *οἱ λέγοντες* non vertens; verba tradita frustra tenere studet Kratt p. 49 11 sq. *ἐπιτετραμμένον*] *ἐπιτεταγμένον* a 12 *γράφειν ἀντώνιον* V 14 *αἰδούμενον* i 17 *συνιδότα* b, *συνειδότα* ci. Mend., inut. 18 *αἰσίαν* scripsi, *αἰτίαν* libri, *ἔτι οὖσαν* scr. Mend. Fort. *αἰτίαν* delere praestat 19 *αἰδῶ* Mend., *διδῶ* Oi, *διδῶ Πομπήιος καὶ* om. C; *τὴν αἰτίαν* v. 18 servato Schw. delendum ci. *διδῶ*, v. 20 scribens *ἀναθρέψαιεν*, haud probabiliter 20 *ἀνατρίψειεν* O

---

6 *τεσσαρακοστὸν*] improbat Hitze (v. ad § 454) p. 2 sqq. 7 *ἐν Μιλήτῳ*] item Strab. 3, 2, 2, captus autem est *ἐν Μιδαείῳ τῆς Φρυγίας*, cf. Cass. D. 49, 18, 4

35 a. C.

ἐς Ἀρμενίαν ἐστράτευε, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ Ἰλλυριούς,
οἳ τὴν Ἰταλίαν ἐλῄστευον, οἳ μὲν οὐχ ὑπακούσαντές
πω Ῥωμαίων, οἳ δ' ἐν τοῖς ἐμφυλίοις ἀποστάντες.
καί μοι ἔδοξε τὰ Ἰλλυρικά, οὔτε ἀκριβῶς γενόμενά 602
μοι γνώριμα οὔτε συντελοῦντα μῆκος ἰδίας συγγρα-
φῆς οὔτε χώραν ἔχοντα ἑτέρωθι λεχθῆναι, τοῦ χρόνου,
καθ' ὃν ἐλήφθησαν, συνάγοντος αὐτὰ ἐς τέλος, προ-
αναγράψαι καὶ ὑποθεῖναι αὐτὰ τῇ ὁμόρῳ Μακεδονικῇ.

---

1 *ἐστράτευσε* cum a scr. Mend., fort. recte 6 sq. *τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐλήφθησαν· ἔδοξε δὲ συνάγοντος* i (in a *ἔδοξε δὲ* notata); *ἐπὶ τὸν χρόνον — συνάγοντι* ci. Dominicus (v. ad IV § 560) p. 14 adn. 36 coll. Illyr. c. 30, ⟨*ἀπὸ*⟩ *τοῦ χρόνου — συνάγοντι* Schw., quod Mend. probavit, pro *ἐλήφθησαν* praeterea coniciens *ἐξήφθη*. Subaudiens ad *ἐλήφθησαν οἱ Ἰλλύριοι*, inseruerim ⟨*μέχρι*⟩ ante *τοῦ χρόνου*, et *συνάγοντος* (sc. *ἐμοῦ*) nescio an sit Appiani; item Kratt p. 32, nisi quod *τοῦ χρόνου* dependere putat a *προαναγράψαι*, fort. recte

BIBLIOTHECA TEVBNERIANA

Arethas archiepiscopus Caesariensis. Scripta minora
Herausgegeben von L. G. Westerink, Buffalo, N. Y.

Vol. I.
XXVII, 362 Seiten und 1 Tafel im Anhang.
Leinen DDR 32,– M; Ausland 32,– DM
Bestell-Nr. 665 425 3 – Westerink, Arethas I gr.

Vol. II.
XX, 288 Seiten. Leinen DDR 33,– M;
Ausland 33,– DM
Bestell-Nr. 665 542 4 – Westerink, Arethas II gr.

Euripides. Alcestis
Herausgegeben von A. Garzya, Neapel

2. Aufl. (verbesserte Ausgabe der 1. Auflage
von 1980).
XIX. 46 Seiten. Leinen DDR 20,– M;
Ausland 20,– DM
Bestell-Nr. 665 974 0 – Garzya, Eur. Alcestis gr.

Euripides. Cyclops
Herausgegeben von W. Biehl, Göttingen

XX, 60 Seiten. Leinen DDR 24,50 M;
Ausland 24,50 DM
Bestell-Nr. 666 127 7 – Biehl, Euripid. Cyclops gr.